

ಮಹಾಭಾರತದ

ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು

(ಒಂದು ಕಿರು ಅಧ್ಯಯನ)

Short Stories in
Mahabharata

ಭಾಗ-2

ಲೇಖಕರು - ಸಂಪಾದಕರು

ಡಾ. ವೇದಗರ್ಭ ಜಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ಅಚಾರ್ಯ

B.Sc(Agri), M.A., Ph.D.

ಪ್ರಕಾಶನ

ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಮಹಾಭಾರತದ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು

(ಭಾಗ-೨)

Short Stories in Mahābhārata

(ಒಂದು ಕಿರು ಅಧ್ಯಯನ)

ನೋಕ ಸಂಪಾದಕರು - ಡಾ. ವೇದಗರ್ಭ ಜಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯ
ಪ್ರಕಾಶಕರು - ಸಂಪಾದಕರು: 21-4-22
ಡಾ. ವೇದಗರ್ಭ ಜಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯ
B.Sc(Agri), M.A., Ph.D.
ಪ್ರಕಾಶನ :
ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್‌ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯಮೂಲಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ
ಶ್ರೀಮದ್‌ಬ್ರಹ್ಮರಾಜಮಠ
ವಿಶ್ವಮಧ್ಯಮಹಾಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು - 560004

ಲೇಖಕರು - ಸಂಪಾದಕರು:

ಡಾ. ವೇದಗರ್ಭ ಜಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯ

B.Sc(Agri), M.A., Ph.D.

ಪ್ರಕಾಶನ :

ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮನ್‌ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯಮೂಲಮಹಾಸಂಸ್ಥಾನ

ಶ್ರೀಮದ್‌ಬ್ರಹ್ಮರಾಜಮಠ

ವಿಶ್ವಮಧ್ಯಮಹಾಪರಿಷತ್, ಬೆಂಗಳೂರು - 560004

ಮಹಾಭಾರತದ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು (ಭಾಗ-2)

Short Stories in Mahābharāta

ಲೇಖಕರು : ಡಾ. ವೇದಗರ್ಭ ಜಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ಅಚಾರ್ಯ (ಜಿ ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್)
B.Sc(Agri), M.A., Ph.D.
080-26721028, 9986973919

Published by Vishva Madhwa Maha Parishat Research Center,

Edition	Year	Copies	Total
First	2021	1,000	1,000

No.of Pages 16+784

© Publisher

Price. [Vol 01 & 2 SET] Rs. 900/-

Used Paper 80 Gsm Maplitho

Book Size 1/8 Demmy

Cover Design by Gopalakrishna Davanageri

Copies can be had from

Vishva Madhwa Maha Parishat
Research Center, #11, 2nd Floor,
Uttaradi Math Building, Uttaradi Math Road,
Shankarapuram, Basavanagudi
BENGALURU - 4 Phone : 080 42103176

॥ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ ॥

॥ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

ಶ್ರೀಮತ್ಕುಲದೇವತಾಯೈ ಶ್ರೀತುಲಜಾಭವಾನ್ಯೈ ನಮಃ ॥

॥ ತೇನ ವ್ಯಾಸದಿವಾಕರೇಣ ಸತತಂ ಮಾ ತ್ಯಾಜಿ ಮೇ ಮಾನಸಮ್ ॥

ಯೋಽಂತಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಮಮ ವಾಚಮಿಮಾಂ ಪ್ರಸುಪ್ತಾಂ

ಸಂಜೀವಯತ್ಯಖಿಲಶಕ್ತಿಧರಣಃ ಸ್ವಧಾಮ್ನಾ ।

ಅನ್ಯಾಂಶ್ಚ ಹಸ್ತಚರಣಶ್ರವಣತೃಗಾದೀನ್ ।

ಪ್ರಾಣಾನ್ಮೋ ಭಗವತೇ ಪುರುಷಾಯ ತುಭ್ಯಮ್ ॥ - ಭಾಗವತ(೪/೧೦/೬)

ನಾರಾಯಣಂ ಸುರುಗುರಂ ಜಗದೇಕ ನಾಥಂ

ಭಕ್ತಪ್ರಿಯಂ ಸಕಲಲೋಕನಮಸ್ಯತಂ ಚ ।

ತ್ಯೈಗುಣ್ಯವರ್ಜಿತಮಹಂ ವಿಭುರ್ಮಾದ್ಯಮೀಶಂ

ವಂದೇ ಭವಭ್ಯಮಮರಾಸುರಸಿದ್ಧ ವಂಧ್ಯಮ್ ॥ - ಮಹಾಭಾರ(೧/೧/೧)

ಕೃಷ್ಣೋ ಯಚ್ಛ್ರೀರಿಜ್ಯತೇ ಸೋಮಪೂತೈಃ

ಕೃಷ್ಣೋ ವೀರೈರಿಜ್ಯತೇ ವಿಕ್ರಮದ್ಭಿಃ ।

ಕೃಷ್ಣೋ ವನ್ಯೈರಿಜ್ಯತೇ ಸಮ್ಮುಖಾನ್ಯಃ

ಕೃಷ್ಣೋ ಮುಕ್ತೈರಿಜ್ಯತೇ ವೀತಮೋಹೈಃ ॥ - ಮಹಾಭಾರತ (೧/೧/೨)

ನಾರಾಯಣಂ ನಮಸ್ಯತ್ಯ ನರಂ ಚೈವ ನರೋತ್ತಮಮ್ ।

ದೇವೀ ಸರಸ್ವತೀಂ ವ್ಯಾಸಂ ತತೋ ಜಯಮುದೀರಯೇತ್ ॥ - (೧/೧/೩)

ನಮೋ ಭಗವತೇ ತಸ್ಯೈ ವ್ಯಾಸಾಯಾಮಿತತೇಜಸೇ ।

ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಾದ್ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ನಾರಾಯಣಕಥಾಮಮ್ ॥ - (೧/೧/೩೦)

ನಾಸ್ತಿ ನಾರಾಯಣಸಮಂ ನ ಭೂತಂ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ।

ವಿತೇನ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯೇನ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ ಸಾಧಯಾಮ್ಯಹಮ್ । - (೧/೧/೩೨)

ನಾರಾಯಣಾಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಗುಣಾರ್ಣವಾಯ

ವಿಶ್ವೋದಯಸ್ಥಿತಿಲಯೋನ್ನಯತಿಪ್ರದಾಯ ।

ಜ್ಞಾನಪ್ರದಾಯ ವಿಬುಧಾಸುರಸೌಖ್ಯದುಃಖ-

ಸತ್ಕಾರಣಾಯ ವಿತತಾಯ ನಮೋ ನಮಸ್ತೇ ॥ - ಮ.ತಾ.ನಿ.(೧/೧)

ಜಯತ್ಯಜೋಽಖಂಡಗುಣೋರುಮಂಡಲಃ
ಸದೋದಿತೋ ಜ್ಞಾನಮರ್ಚಿತಮಾಲೀ ।

ಸ್ವಭಕ್ತಹಾದೋಕ್ತ ತಮೋನಿಯಂತಾ
ವ್ಯಾಸಾವತಾರೋ ಹರಿರಾತ್ಮ ಭಾಸ್ಕರಃ ॥

- ಮ.ತಾ.ನಿ.(೩/೧)

ಜಯತ್ಯಜೋಽಕ್ಷೀಣಸುಖಾತ್ಮಬಿಂಬಃ
ಸ್ವೈಶ್ವರ್ಯ ಕಾಂತಿಪ್ರಕತಃ ಸದೋದಿತಃ ।

ಸ್ವಭಕ್ತಸಂತಾಪ ದುರಿಷ್ಟಹಂತಾ
ರಾಮಾವತಾರೋ ಹರಿರಿಶಚಂದ್ರಮಾಃ ॥

- ಮ.ತಾ.ನಿ.(೩/೨)

ಜಯತ್ಯಸಂಖ್ಯೋರುಗುಣಾಂಬುಪೂರೋ
ಗುಣೋಚ್ಚರತಾಕರ ಆತ್ಮವೈಭವಃ ।

ಸದಾ ಸದಾತ್ಮಜ್ಞ ನದೀಭಿರಾಪ್ಯಃ
ಕೃಷ್ಣಾವತಾರೋ ಹರಿರೇಕ ಸಾಗರಃ ॥

- ಮ.ತಾ.ನಿ.(೩/೩)

ಶ್ರೀಶಂ ಗುರೂಕಾಂ ಗುರುಮಾದ್ಯಯೋನಿಂ
ವೈದ್ಯಕವೇದ್ಯಂ ನಿಖಿಲೇಶ್ವರೇಶ್ವರಮ್ ।
ನಮಾಮಿ ವಿಷ್ಣುಂ ಜಗದೇಕನಾಥ
ಕೇಶಾದಿಭಿಃ ಪ್ರಾಪ್ಯತಮಂ ಸುನಿತ್ಯಮ್ ॥

ಯೋ ಭಾರತೀಮಪಹೃತಾಮುಸುರೈಃ ಸತಾನ್ಯ
ಗೋಭಿಃ ಶುಭಾಂ ಭಗವತೀಮಸುರಾನ್ನಿಹತ್ಯ ।
ಉತ್ಸಾದ್ಯ ಚಾಥ(ತ್ರ)ಕುಪಥಾಮಥ ವೈಷ್ಣವೀಂ ತಾಂ
ಚಕ್ರೇ ಕರೋತು ಸದಶಪ್ರಮತಿರ್ಹಿ ಗಾಂ ನಃ ॥

- ಶ್ರೀನರಹರಿರ್ಥರ ಯಮಕಭಾರತಟೀಕೆಯಿಂದ

ಯಾಂಚಾ ಮಂದರಲೋಲಿತಾದ್ಯತ ಉದೈದ್ವಿದ್ಯೇಂದಿರಾ ನಿರ್ಜರೈಃ
ಜಾತೋ ಭಾರತಪಾರಿಜಾತಸುತರುಃ ಸದ್ರ್ಘ್ನಸೂತ್ರಾಮೃತಮ್ ।
ಆಸ್ತೀತ್ಸಂತ್ರಪುರಾಣಸನ್ನಿಗಿಣೋ ಜಾತಃ ಶುಕೇಂದುಃ ಸದಾ
ಸೋಽಯಂ ವ್ಯಾಸಸುಧಾನಿಧಿಭವತು ಮೇ ಭೂತ್ಯೈ ಸದಾ ಭೂತಿದಃ ॥

- ಶ್ರೀಜಯತೀರ್ಥರ ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ (೧/೧/೧)

ವ್ಯಾಸಾಯ ಭವನಾಶಾಯ ಶ್ರೀಶಾಯ ಗುಣರಾಶಯೇ ।
ಹೃದ್ಯಾಯ ಶುದ್ಧವಿದ್ಯಾಯ ಮಧ್ವಾಯ ಚ ನಮೋ ನಮಃ ॥

ವೇದವ್ಯಾಸ ಗುಣಾವಾಸ ವಿದ್ಯಾಧೀಶ ಸತಾಂ ವಶ |

ಮಾಂ ನಿರಾಶಂ ಗತಕ್ಷೇಶಂ ಕುರ್ವನಾಶಂ ಹರೇಽನಿಶಮ್ || - ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು

ವ್ಯಾಸಾಯಾಪ್ರತಿಮೇತಿಹಾಸರಚನೋಲ್ಲಾಸಾಯ ದುರ್ವಾದಿನಾಂ

ತ್ಯಾಸಾಯಾಸಕರಾಯ ಸತ್ಸುಕೃತವಿಶ್ವಾಸಾಯ ದೋಷದ್ವಿಷ್ಟೇ |

ಭಾಸಾಯಾಮುನರಮೃತೋಯಸದೃಶಾಯಾಸಾಯ ಮಾಸೇವಿನೇ

ದಾಸಾಯಾಭಯದಾಯ ಮಧ್ವಗುರು(ಮುನಿ)ಹೃದ್ವಾಸಾಯ ತುಭ್ಯಂ ನಮಃ ||

- ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಶ್ರೀಪಾದರ ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರ)

ವ್ಯಾಸಂ ಭಾರತಕರ್ತಾರಂ ಮಧ್ವಂ ಮೂಲಕೃತಂ ತಥಾ |

ಚೇತೋ ವಾಗ್ಧೇವತಾಂ ವಾಣೀಂ ಗುರೂಂಶ್ಚ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

- ಶ್ರೀಯಾದವಾರ್ಯರ ಯಮಕಭಾರತಟೀಕೆಯಿಂದ

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಸರ್ವಜಗತಃ ಸುವಿಶೇಷತೋ ವೀ

ಸರ್ವತ್ರ ಸಂಸ್ಥಿತಿನಿಮಿತ್ತತ ಏವ ಚಾಸಃ (ಸ) |

ವ್ಯಾಸಃ ಸ ವೇತಿ ಹಿ ಶ್ರುತೇರಿತಿ ವ್ಯಾಸನಾಮನ್

ವಾಸಿಷ್ಠಕೃಷ್ಣ ಮಮ ದೇಹಿ ಕರಾವಲಂಬಮ್ ||

- ಶ್ರೀಯಾದವಾರ್ಯರಚಿತ ಕರಾವಲಂಬನ ಸ್ತೋತ್ರ

ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಾ ಗುರವಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಇಷ್ಟಂ ದೈವಂ ಶ್ರಿಯಃ ಪತಿಃ |

ಆಚಾರ್ಯಾಃ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯಃ ಸಂತು ಮೇ ಜನ್ಮಜನ್ಮಿನಿ (ಜನ್ಮಿನಿಜನ್ಮಿನಿ) ||

ಸತ್ಸಂಘಮಾನಸಸರೋವರಮದ್ಯವರ್ತಿ

ಕೃಷ್ಣಾಂಘ್ರಿಚಾರುಕಮಾರ್ಪಿತಚಿತ್ರವೃತ್ತಿಃ |

ಶಾಸ್ತ್ರಾತಿಮಂಜುಪದರಂಜಿತರಮ್ಯ ಸಂಸತ್

ಆಸ್ಮಾಕಹೃತ್ತರಜಸೇಽಸ್ತು ಸ ಮಧ್ವಹಂಸಃ ||

- ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಶ್ರೀಪಾದರ ಶ್ರೀರುಗ್ಮೀನೇಶವಿಜಯ

ದುಷ್ಪಾಣಾಂ ವಿಘ್ನಕರ್ತಾ ಸುಚರಿತಸುಜನಸೋಮವಿಘ್ನಾಪಹರ್ತಾ

ತಸ್ಮಾದ್ವಿಘ್ನಾಧಿಪೋಽಹಂ ಮತ ಇತಿ ಸುಧಿಯಾಂ ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಚ್ಛಾಪನಾಯ |

ಪೌಲ್ಯೋಚ್ಛಾಂತರಾಯಃ ಸುರಮುನಿನಿಕರಾಭೀಷ್ಟಸಂಪ್ರಾಪ್ತೌ ಪಾಯಃ

ಶ್ರೀಯೋ ವಿಘ್ನಾಧಿರಾಜಃ ಪ್ರದಿಶತು ಸುದೃಶಂ ಭೂರಿ ಗೌರೀತನೂಜಃ ||

- ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರ (ತೀರ್ಥಪ್ರಬಂಧ-ಪಶ್ಚಿಮಪ್ರಬಂಧ-೮೩)

ವಂದೇ ವಿಷ್ಣುಂ ನಮಾಮಿ ಶ್ರಿಯಮಥ ಚ ಭುವಂ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯೂ ಚ ವಂದೇ
ಗಾಯತ್ರೀಂ ಭಾರತೀಂ ತಾಮಪಿ ಗರುಡಮನಂತಂ ಭಜೇ ರುದ್ರದೇವಮ್ |
ದೇವೀಂ ವಂದೇ ಸುಪರ್ಣೇಮಹಿಪತಿದಯಿತಾಂ ವಾರುಣೇಮಪ್ಯಮಾಂ ತಾಂ
ಇಂದ್ರಾದೀನ್ ಕಾಮಮುಖ್ಯಾನಪಿ ಸಕಲಸುರಾನ್ ತದ್ಗುರೂನ್ ಮದ್ಗುರೂಂಶ್ಚ ||

ರಮಾನಿವಾಸೋಚಿತವಾಸಭೂಮಿಃ ಸನ್ನ್ಯಾಯರತ್ನಾವಲಿಜನ್ಯಭೂಮಿಃ |
ವೈರಾಗ್ಯಭಾಗ್ಯೋ ಮಮ ಪದ್ಮನಾಭತಿರ್ಥಾಮೃತಾಬ್ಧಿಃ ಭವತಾದ್ವಿಭೂತ್ಯೈ ||

ವಂದೇ ಹೃಷೀಕೇಶಮಥೋ ನೃಸಿಂಹಂ ಜನಾರ್ದನಂ ಚಿಂತಯ ಧೀರುಪೇಂದ್ರಮ್ |
ಶ್ರೀವಾಮನಂ ಸಂಸ್ಕರ ವಿಷ್ಣುಮೇಮಿ ಶ್ರೀರಾಮಮಂಚೇಽಹಮಧೋಕ್ಷಜಂ ಚ ||

ಶ್ರೀಮದ್ಧಃ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷಸ್ತು ಜಯಾರ್ಯಃ ಕಾಮಧುಕ್ ಸ್ಮೃತಃ |
ಚಿಂತಾಮಣಸ್ತು ವ್ಯಾಸಾರ್ಯಃ ಮುನಿತ್ರಯಮುದಾಹೃತಮ್ ||

ವಾದಿರಾಜಮುಖಾಂಭೋಜನಿಷ್ಠತಾ ವಾಕ್ ಸರಸ್ವತೀ |
ಅಶ್ವಗ್ರೀವಯಶೋಗಂಗಾ ಸಂಗಾಽಸ್ಮಾನ್ ಪಾವಯತ್ವಲಮ್ ||

ಪ್ರಣಮತ್ ಕಾಮಧೇನುಂ ಚ ಭಜತ್ಸುರತರೂಪಮಮ್ |
ಶ್ರೀಭಾವಬೋಧಕೃತ್ಪಾದ ಚಿಂತಾಮಣಿಮುಪಾಸ್ಯಹೇ ||

ದುರ್ವಾದಿಧಾಂತರವಯೇ ವೈಷ್ಣವೇಂದೀವರೇಂದವೇ |
ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರಗುರವೇ ನಮೋಽತ್ಯಂತದಯಾಲವೇ ||

ನಮಃ ಪುರಂದರಾರ್ಯಾಯ ವಿಜಯಾರ್ಯಾಯ ತೇ ನಮಃ |
ಗೋಪಾಲದಾಸವರ್ಯಾಯ ಜಗನ್ನಾಥಾಯ ತೇ ನಮಃ ||

ಪೃಥ್ವೀ ಮಂಡಲಮಧ್ಯಸ್ಥಾ ಪೂರ್ಣಬೋಧಮತಾನುಗಾಃ |
ವೈಷ್ಣವಾ ವಿಷ್ಣುಹೃದಯಾಸ್ತಾನ್ನಮಸ್ಯೇ ಗುರೂನ್ನಮ ||

ಆಪಾದಮೌಲಿಪರ್ಯಂತಂ ಗುರೂಣಾಮಾಕೃತಿಂ ಸ್ಮರೇತ್ |
ತೇನ ವಿಘ್ನಾಃ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತಿ ಸಿದ್ಧಂತಿ ಚ ಮನೋರಥಾಃ ||

॥ श्रीविजयपारमो विजयते ॥

श्रीमत्पद्महंसपरिजानकाचार्यल्लापनेकगुणगालङ्कृत श्रीमन्मूलतीतासमेतश्रीमन्मूलामिद्विजयपारमवेदसावित्रारण्यप्रारण्य

श्रीमद्विष्णुसिद्धान्तशिष्टाध्यायार्जुनाद्वैतश्रीमन्नाथार्यमूलप्रहासस्थान

श्रीमदुत्तरादिमठाधीश

श्री श्री १००८ श्रीसत्यामितायेंकरकमलसञ्ज्ञात श्री श्री १००८ श्रीसत्याप्रमोदीयंवरकुमार

श्री श्री १००८ श्रीसत्यात्मतीर्थश्रीपादानां

No. :
Camp : सुवर्णपुरी

अनुग्रहसन्देशः

पुणरिहम् : शा.श.१९४३ रूय आषाढ शु. दशमी
Date : १९.०७.२०२१

महाभारत. ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಮಹತ್ವ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಗ್ರಂಥ. ಗ್ರಂಥದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಮಹತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು, ಅಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಅದರ್ಶ ಕಥೆಗಳ ಆಗರ. ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸಾಗರ. ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅಪರೂಪದ ಆಕರ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವರ ಆದೇಶವೂ ಇದೆ. ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶವೂ ಇದೆ. ಮಿತ್ರನ ಹಿತ ಸಂದೇಶವೂ ಇದೆ. ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕವೇ ಮನಃಪರಿವರ್ತನೆಗೊಳಿಸುವ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಥಾರತ್ನಾಕರ ಈ ಮಹಾಭಾರತ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನೇ ನುಡಿದ ಕಥೆಗಳಿವು. ಎಲ್ಲ ತರಹದ, ಎಲ್ಲ ಸ್ತರದ ಜನರಿಗೂ ಬೋಧಿಸುವ ಕಥೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪಾತ್ರಗಳ ಮಾರ್ಮಿಕವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಅದ್ಭುತ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತವೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕಿಂಕರವ್ಯ ಮೂಢನಿಗೆ ಗುರಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಗುರಿ ಬೆನ್ನಟ್ಟುವ ಛಲ ಮೂಡಿಸುತ್ತವೆ. ಗುರಿ ತಲುಪುವ ದಾರಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದಲ್ಲಾ ಎರಡಲ್ಲ ನೂರಾರು ಕಥೆಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ.

ನಮ್ಮ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ವೇದಗರ್ಭ ಶೇಷಗಿರಿ ಇವರು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುಮಾರು 200 ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಒಂದು ಬೃಹತ್ ಹೊತ್ತಿಗೆಯನ್ನೇ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಥೆಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಅದರ ಸಂದೇಶ ಅಲ್ಲಿರುವ ಸಂಭಾಷಣೆ ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಹಳ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಅಪರೂಪವಾದ ಕೃತಿ. ಅವರ ಈ ಕಾರ್ಯ ಅಭಿನಂದನೀಯವಾದದ್ದು. ಸದಾ ಅಧ್ಯಯನಶೀಲರಾದ ಇವರು ಈಗಾಗಲೇ ಅನೇಕ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಯಸ್ಸು ಇಳಿದಾದರೂ ಉತ್ಸಾಹ ಅಳಿದಿಲ್ಲ.

ಭಗವಂತ ಶ್ರೀಯುತ ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರಿಗೆ ದೀರ್ಘವಾದ ಆರೋಗ್ಯ ಉತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಿಲಿ. ನಿರಂತರ ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರ ಸೇವೆ ಅವರಿಂದ ನೇರವೇರಲಿ. ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಸ್ಮದ್ವಾಪಾಸ್ಯ ಶ್ರೀಮೂಲರಾಮದ್ವಿಜಯರಾಮ-ವೇದವ್ಯಾಸದೇವರು ಹಾಗೂ ವಂಶರಾಮ, ಪ್ರಸನ್ನವಿಠಲ ದೇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕೃತಿಯ ಲಾಭವನ್ನು ಸಕಲ ಸಜ್ಜನರೂ ಪಡೆಯುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಅಶಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಇತ್ಯನೇಕ ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ

ಶ್ರೀಮ. ಸಮಾಪ್ತ. ನಿರ್ಗತಃ

ತತ್ಸಾಧಿ. ಸಃ

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಸತ್ಯಾತ್ಮತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದಂಗಳವರು ಶ್ರೀಉತ್ತರಾದಿಮಠ

ಮೂಲ: ವಿವಿಧವ್ಯಾ. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಾಮರೇಡು ನಿವಾಸ ಅಗ್ರಗೃಹದೊಳಗಿರುವ ಕೃತಿಪಾಠ/ಮನಾರಂಜಿ/ಲೇಖಕಿ/ಪ್ರಕಾಶಕ/ಮುದ್ರಣಕ/ಅಮರೇಡು/ಮಂ-ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ (ಅಥವಾ) ದೀಕ್ಷಾಪಾಠ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾರ ಅಥವಾರವತೃತ್ವ-ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಅವನವತೃತ ಮಂದಿರವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಲಗ್ನ ಮುಖ್ಯಯುಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಅವನ ಕ್ರಿಯಾಕ್ಷಮ/ಅವಿವೃತ್ತಿಗಳ ಲಗ್ನದಿಂದಾಗುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿರೋಧಿಸುವುದು ಮಾತ್ರ. ನಿರಾಪರಾಧವಾಗಿ ಮಾತ್ರ. ಪ್ರಕಾಶಕನಾಗಬೇಕಾದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲಾ-ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶ-ಮುಖ್ಯಯುಕ್ತ ಕ್ರಿಯಾಧಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಗ್ರಗೃಹದೊಳಗಿರುವ ಮೂಲ ಅಮರೇಡುರವರು ಎಂಬ ನಿಯಮವಿರುತ್ತದೆ.

ಅನುಗ್ರಹಸಂದೇಶ

ಶ್ರೀವಿದ್ಯೇಶತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು
ಶ್ರೀಸತ್ಯತೀರ್ಥಭಂಡಾರಕರೆ ಮಠ, ಉಡುಪಿ

‘ಹೃದಯವಾಣಿ’

ಮಹಾಭಾರತದ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು ಸುಮಾರು ೨೫೦೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ ಎಂದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಗ್ರಂಥಕಾರರಾದ ವೇದಗರ್ಭಜಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರಚೋದಕಗಳಾದ ಈ ಉಪಯುಕ್ತ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುವ ಮಹಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಉಪನ್ಯಾಸ, ಬರವಣಿಗೆ, ಮಾಧ್ಯಮಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯರು ಇಂತಹ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇಂದು ಈ ಪದ್ಧತಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಇಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧ ಸಂಸ್ಕಾರಮಯ ಅವಿಭಕ್ತ ಕುಟುಂಬದ ಜೀವನಪದ್ಧತಿ ಕನಸಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಉಪಾಖ್ಯಾನಸಂಗ್ರಹ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿ, ಜನರ ಕೈಗೆ ಸೇರಿದರೆ ಇದರ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರಾದ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಸಫಲರಾಗಬಲ್ಲರು.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿರುವ ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು? ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಾಖ್ಯಾನ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯ ೧೦ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ೧೪೧ ಸಾಮಾನ್ಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಂತಿಪರ್ವ, ಅನುಶಾಸನಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ೪೮ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಪರ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು ೧೬ ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟು ೨೦೫ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪದವಿ ಪಡೆಯಲು ಅರ್ಹ ಪ್ರಬಂಧಸದೃಶ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ನಾನಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತಗಳಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ೧೯೯೦-೧೯೯೫ರವರೆಗೆ ನಾನಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಮತ್ತಿಕೆರೆ ಮಾಧ್ವಸಂಘ, ಶ್ರೀನಿವಾಸನಗರ ಮಾಧ್ವಸಂಘದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಎನ್. ಆರ್. ಕಾಲೋನಿರಾಘವೇಂದ್ರಮಠದಲ್ಲಿ ಆದಿ, ಸಭಾ, ವನ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಉಪನ್ಯಾಸವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟು ೪೦೦ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು, ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಸಮಯ, ಸುಮಾರು ೧೬೦೦ ಘಂಟೆಗಳು. ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಬರವಣಿಗೆಗೆ (೧೬೦೦ ಪುಟಗಳ ಬರವಣಿಗೆ) ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಸಮಯ ೪೮೦೦ ಘಂಟೆಗಳು ಎಂದು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ದೀರ್ಘಕಾಲೀನ ಮಹಾಭಾರತದ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಬಗೆಗಿನ ವಾಚ್ಯತೆಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ನಾವು ಮನಸಾ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರ ಸರ್ವಮೂಲದ ಬಗೆಗೂ ಇದೇ ಮಾದರಿಯ ವಾಚ್ಯತೆಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ ಅವರು ಅಭಿನಂದನಾರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಾರ್ಧಕ್ಯದಲ್ಲೂ ಅವರ ಚಿಂತನ, ಮಂಥನ, ಲೇಖನ ಯಜ್ಞದ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕಂಡು ನಾವು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸುಧಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವೇದಗರ್ಭ ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯರ ಈ ಬರವಣಿಗೆಯ ಪರಿಶ್ರಮ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಧ್ವಾಂತರ್ಗತ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ. ಅವರ ಈ ಬರವಣಿಗೆಯು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ದಾರಿದೀಪವಾಗಿ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ ನಮ್ಮ ಉಪಾಸ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾದ ಕೋದಂಡರಾಮಚಂದ್ರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ.

- ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳು

ಸ್ಥಳ : ಬೆಂಗಳೂರು
ದಿನಾಂಕ: ೨೪.೦೭.೨೦೨೧

ಶ್ರೀವಿದ್ಯೇಶತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು
ಭಂಡಾರಕೆರೆ ಮಠ, ಉಡುಪಿ

ಅನುಗ್ರಹಸಂದೇಶ

ಶ್ರೀವಿಶ್ವಪ್ರಸನ್ನತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು
ಶ್ರೀಪೇಜಾವರಅಧೋಕ್ಷಜಮಠ, ಉಡುಪಿ

ಯದಿಹಾಸ್ತಿ ತದನ್ಯತ್ರ ಯನ್ನೇಹಾಸ್ತಿ ನ ತತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ಎಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾದದ್ದು ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಭಾರತ. ಅಹ್ಮಾನ, ಉಪಾಹ್ಮಾನಗಳಿಂದ ದೃಷ್ಟಾಂತ, ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದಮಾನವಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸುವ, ಹರಿತತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಮಹಾಗ್ರಂಥ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾಭಾರತ.

ಡಾ. ವೇದಗರ್ಭ ಜಿ. ಶೇಷಗಿರಿ ಆಚಾರ್ಯರು ಇಲ್ಲಿನ ಉಪಾಹ್ಮಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ನಮಗೆ ನೀಡುವ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಸರಳ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆಸಕ್ತರಿಗಿದು ಅನುಕೂಲಗ್ರಂಥ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀಯುತರನ್ನು ನಾವು ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

- ಇತಿ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣ ಸ್ಮರಣೆಗಳು

ಸ್ಥಳ: ಬೆಂಗಳೂರು

ಶ್ರೀವಿಶ್ವಪ್ರಸನ್ನತೀರ್ಥಶ್ರೀಪಾದರು

ದಿನಾಂಕ : ೨೦.೦೬.೨೦೨೦

ಶ್ರೀಪೇಜಾವರಅಧೋಕ್ಷಜಮಠ, ಉಡುಪಿ

ಸಂದೇಶ

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ವರಖೇಡಿ

ಕುಲಪತಿಗಳು-ಕುಲಗುರುಗಳು

ಕಾಳಿದಾಸ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ನಾಗಪುರ

ಮಹಾಭಾರತಕಥೆ, ಉಪಕಥೆಗಳ ಆಗರ. ಈ ಉಪಕಥೆಗಳು ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಮಹಾಭಾರತದ ಮೂಲಕಥೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಮಾರ್ಮಿಕ ಸಂದೇಶ ಹಾಗೂ ಕೌತುಕತೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಮುದ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಗರದಿಂದ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯುವಂತೆ ಹೊರತಂದು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದು ಓದುಗರಿಗೆ ನೀಡಿರುವ ಡಾ. ವೇದಗರ್ಭ ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರ ಈ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಳೋಪಾಖ್ಯಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲದೆ, ಇತರ ಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಕಥೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ತುಂಬಾ ಚುಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಸಿಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಸಮಗ್ರತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯ ಸ್ಪಷ್ಟಾರ್ಥವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಡಾ. ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರು ಸಾಹಸಿಗರು. ಶೋಧಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಿಂಜರಿಯದೇ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪೂರೈಸುತ್ತಾರೆ.

ಹಾಗೆಯೇ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದ ಅಧ್ಯಯನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಅನುವಾದವೂ ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕೃತಿ ಅವರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮೂಡಿಬರಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇವೆ.

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ವರಖೇಡಿ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಅನುಗ್ರಹಸಂದೇಶಗಳು

vii-xi

ಪಂಚಾಂಗ - ಮೊನ್ನಡಮುಗುವ

೧೦೨. ಚರಕಾರಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನ	೧
೧೦೩. ಕುಂಡಧಾರೋಪಾಖ್ಯಾನ	೧೦
೧೦೪. ವೃತ್ತಗೀತೆ	೧೭
೧೦೫. ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ತರ ಯುದ್ಧ	೨೪
೧೦೬. ಶಿವಜ್ವರೋತ್ತತಿ	೩೦
೧೦೭. ದಕ್ಷಯಜ್ಞದ್ವಂದ - ಶಿವಸಹಸ್ರನಾಮಸ್ತೋತ್ರ	೩೪
೧೦೮. ಉಶನಸನು ಶುಕ್ರತ್ವ ಹೊಂದಿದ ಕಥೆ	೪೪
೧೦೯. ಮೃತ್ಯು ದಾಟುವ ಉಪಾಯ	೪೮
೧೧೦. ಜನಕರಾಜ-ಸುಲಭಾ ಸಂವಾದ	೫೦
೧೧೧. ವ್ಯಾಸರಿಂದ ಶುಕರಿಗೆ ಉಪದೇಶ	೬೧
೧೧೨. ಪುತ್ರಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಸರ ತಪಸ್ಸು	೬೬
೧೧೩. ಶುಕಾಚಾರ್ಯರ ಜನನ	೬೮
೧೧೪. ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಶುಕಮುನಿಯ ಗಮನ	೭೧
೧೧೫. ಶುಕ-ಜನಕರ ಸಂವಾದ	೭೩
೧೧೬. ಶುಕಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಉಪದೇಶ	೭೭
೧೧೭. ವ್ಯಾಸಕಥಾ	೮೧
೧೧೮. ನಾರದರಿಂದ ಶುಕಮುನಿಗೆ ಉಪದೇಶ	೮೭
೧೧೯. ಶುಕರಿಗೆ ನಾರದರಿಂದ ಉಪದೇಶ	೯೧
೧೨೦. ನಾರದರಿಂದ ಶುಕಮುನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯೋಪದೇಶ	೯೩
೧೨೧. ಶುಕರ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯ ವರ್ಣನೆ	೯೭
೧೨೨. ಶುಕಮುನಿ ವೃತ್ತಾಂತ	೧೦೧
೧೨೩. ಉಪರಿಚರವಸುವಿನ ಚರಿತೆ	೧೦೪
೧೨೪. ಹಯಗ್ರೀವದೇವರ ಕಥೆ	೧೧೨
೧೨೫. ವ್ಯಾಸ - ಶುಕರ - ಚರಿತ್ರೆಗಳು	೧೧೮
೧೨೬. ಇಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ನಾರದರ ಉಪದೇಶ	೧೨೩

೧೨೭. ಜಾಪಕೋಪಾಖ್ಯಾನ	೧೩೬
೧೨೮. ವರಾಹಾವತಾರಚರಿತೆ	೧೫೦
೧೨೯. ಜನಕೋಪಾಖ್ಯಾನ	೧೫೬
೧೩೦. ಸುವರ್ಚಲೋಪಾಖ್ಯಾನ	೧೫೯

ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ - ದಾನಧರ್ಮಪರ್ವ

೧೩೧. ಗೌತಮಿ-ವ್ಯಾಧ-ಸರ್ಪ-ಮೃತ್ಯು-ಕಾಲ ಇವರ ಸಂವಾದ	೧೭೧
೧೩೨. ಸುದರ್ಶನೋಪಾಖ್ಯಾನ	೧೭೯
೧೩೩. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಉಪಾಖ್ಯಾನ	೧೮೮
೧೩೪. ರಾಜರ್ಷಿ ವೀರಹವ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ ಹೊಂದಿದುದು	೧೯೩
೧೩೫. ಭಕ್ತಿನಿಷ್ಠೆ	೧೯೭
೧೩೬. ಗರುಡಾಖ್ಯಾನ	೨೦೦
೧೩೭. ವಾಗ್ಧಾನದ ಮಹತ್ತ್ವ	೨೦೬
೧೩೮. ಅನಧಿಕಾರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೊಡೆದು	೨೧೮
೧೩೯. ವತ್ಸನಾಭೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೨೪
೧೪೦. ಭಂಗಾಶ್ವನೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೨೭
೧೪೧. ಅಪ್ಪಾವಕ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೩೩
೧೪೨. ಮಾತಂಗೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೪೨
೧೪೩. ವಿಪುಲೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೫೦
೧೪೪. ಚ್ಯವನೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೬೦
೧೪೫. ಚ್ಯವನ-ಕುಶಿಕರ ಸಂವಾದ	೨೬೫
೧೪೬. ನೃಗೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೭೮
೧೪೭. ನಾಚಕೇತೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೮೧
೧೪೮. ಫೇನವೋಪಾಖ್ಯಾನ	೨೮೫
೧೪೯. ತಾರಕಾಸುರವಧೆ	೨೯೩
೧೫೦. ಕೀಟೋಪಾಖ್ಯಾನ	೩೦೩
೧೫೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ	೩೧೨
೧೫೨. ದೂರ್ವಾಸರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ	೩೨೫

೧೫೩. ರುದ್ರದೇವರ ತೃತೀಯ ನೇತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿ	೩೩೨
೧೫೪. ರುದ್ರದೇವರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ	೩೩೬

ಆಶ್ವಮೇಧಿಕಪರ್ವ

೧೫೫. ಮರುತ್ಸನ ಕಥೆ	೩೪೫
೧೫೬. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರಾಸುರ ಯುದ್ಧ	೩೫೯
೧೫೭. ಉದಂಕೋಪಾಖ್ಯಾನ	೩೬೩
೧೫೮. ನಕುಲೋಪಾಖ್ಯಾನ	೩೭೭
೧೫೯. ಸ್ವರ್ಗಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪಶುಬಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ	೩೮೭
೧೬೦. ಅಗ್ನಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಯಜ್ಞ	೩೯೦

ಉಪದೇಶಪರ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಶಾಂತಿಕಪರ್ವ (ರಾಜಧರ್ಮಕಪರ್ವ)

೧೬೧. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ	೩೯೫
೧೬೨. ಜನಕರಾಜ ಹಾಗೂ ಆತನ ಪತ್ನಿಯರ ಸಂವಾದ	೩೯೭
೧೬೩. ಅಶ್ವಕ ಮಹರ್ಷಿ, ಜನಕರ ಸಂವಾದ	೪೦೧
೧೬೪. ಬೃಹಸ್ಪತಿ-ವಸುಮನಸ್ ಸಂವಾದ	೪೦೯
೧೬೫. ರಾಜಪುರೋಹಿತರ ಅರ್ಹತೆಗಳು	೪೧೪
೧೬೬. ಐಲ-ಕಾಶ್ಯಪರ ಸಂವಾದ	೪೧೮
೧೬೭. ಜ್ಞಾತಿ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ	೪೨೪
೧೬೮. ಕಾಲವೃಕ್ಷೀಯ ಮುನಿ-ಕೋಸಲರಾಜನ ಸಂವಾದ	೪೨೯
೧೬೯. ಸಾಂತ್ವ ವಚನದ ಮಹತ್ತ್ವ	೪೩೭
೧೭೦. ವಾಮದೇವ-ವಸುಮನಸ್ ಸಂವಾದ	೪೩೯
೧೭೧. ವಾಮದೇವ-ವಸುಮನಸ್ ಸಂವಾದ	೪೪೧
೧೭೨. ಸುಮನಸನಿಗೆ ವಾಮದೇವನ ಉಪದೇಶ	೪೪೫
೧೭೩. ಇಂದ್ರಾಂಬರೀಷ ಸಂವಾದ	೪೪೭
೧೭೪. ಶತ್ರುಜಯೋಪಾಯ	೪೫೩
೧೭೫. ಕೌಸಲ್ಯರಾಜ-ಕಾಲವೃಕ್ಷೀರ ಸಂವಾದ	೪೫೮
೧೭೬. ರಾಜರ ದಂಡನೀತಿ	೪೬೯

೧೭೭. ಕಾಮಂದಕೋಪಾಖ್ಯಾನ	೪೭೪
ಶಾಂತಿಪರ್ವ (ಆಪದ್ಧರ್ಮಪರ್ವ)	
೧೭೮. ಶತ್ರುಂತ್ಪರಾಜ-ಭರದ್ವಾಜರ ಸಂವಾದ	೪೭೭
ಶಾಂತಿಪರ್ವ (ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವ)	
೧೭೯. ಸೇನಜಿತ್ ರಾಜನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹಿತೋಕ್ತಿ	೪೮೨
೧೮೦. ಮಗನೊಡನೆ ತಂದೆಯ ಸಂವಾದ	೪೮೯
೧೮೧. ಶಮ್ಯಕಗೀತೆ	೪೯೪
೧೮೨. ಮಂಕಿಗೀತೆ - ಜನಕಗೀತೆ - ಬೋಧ್ಯಗೀತೆ	೪೯೭
೧೮೩. ಪ್ರಹ್ಲಾದ - ಅಜಗರಮುನಿಯ ಸಂವಾದ	೫೦೨
೧೮೪. ಪ್ರಜೆಯೇ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನ	೫೦೫
೧೮೫. ಭೂತಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉಪಾಯ	೫೧೦
೧೮೬. ಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನ	೫೨೦
೧೮೭. ಇಂದ್ರ - ಬಲಿ ಸಂವಾದ	೫೨೭
೧೮೮. ಇಂದ್ರ - ನಮುಚಿಯರ ಸಂವಾದ	೫೪೧
೧೮೯. ರಾಜ್ಯ ನಾಶವಾದಾಗ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಹೇಗೆ?	೫೪೬
೧೯೦. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು :	೫೫೫
೧೯೧. ಕಪಿಲಮುನಿ-ಸ್ಯೂಮರಶ್ಮಿಗಳ ಸಂವಾದ	೫೬೧
೧೯೨. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿ ವಿಹಿತವೇ?	೫೭೩
೧೯೩. ಆಶಾತ್ಮಾಗವೇ ಸುಖಸಾಧನ	೫೭೬
೧೯೪. ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಹೇಗೆ?	೫೭೮
೧೯೫. ಪರಾಶರಗೀತೆ	೫೮೪
೧೯೬. ಹಂಸಗೀತೆ	೬೧೧
೧೯೭. ವಸಿಷ್ಠ-ಕರಾಲಜನಕರ ಸಂವಾದ	೬೧೭
ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ	
೧೯೮. ಯಾರು ನಮಸ್ಕಾರಾರ್ಹರು?	೬೨೭
೧೯೯. ನಹುಷಾಖ್ಯಾನ	೬೩೦
೨೦೦. ಪುಣ್ಯಫಲ	೬೩೫
೨೦೧. ವಿದ್ಯಾ-ತಪಸ್ಸು-ಮತ್ತು ದಾನಗಳು	೬೪೩
೨೦೨. ಪತಿವ್ರತಾಧರ್ಮ	೬೫೦

ಅರ್ಕವರ್ಧನಾಪರ್ವ (ಅಮರಕಾವ್ಯ)

೨೦೩-೨೦೦. ಪರಂಪ್ರಹೃಷ್ಣಾನೋಪದೇಶ

೭೫೨

ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳು

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧ : ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು	೭೦೮
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨ : ಕರ್ಣಪರ್ವದ ಹಂಸಕಾಕೀಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನ	೭೧೮
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೩ : ಭಾಷಾತ್ರಯ ವಿಜ್ಞಾನ	೭೨೦
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೪ : ನನು ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯಾಕ ಮಾತ್ರೇಣ	೭೨೪
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೫ : ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಪ್ರಪಂಚ	೭೨೬
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೬ : ನಕುಲೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಮ.ತಾ.ನಿ. ಭಾಗ	೭೪೨
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೭ : ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳ ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಂಕಾರ	೭೪೬
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೮ : ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದಪುರಾಣೇ ಗುರುಸ್ತೋತ್ರಮ್	೭೫೬
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೯ : ದ್ರೌಪದೀ ಪಂಚಪತಿತ್ವವಿಚಾರ (ಮ.ತಾ.ನಿ.)	೭೫೯
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೦ : ಕಥಾ-ಆಖ್ಯಾನ-ಉಪಾಖ್ಯಾನ-ನಿಷ್ಪತ್ತಿ	೭೬೬
ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧೧ : ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು	೭೬೮

ವಿ.ಸೂ.: ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿನ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಪೂರ್ಣನಿಖರವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿವೆ.

ಶಾಂತಿಪರ್ವ

ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವ (ಉಪಪರ್ವ)

೧೦೨. ಚರಕಾರಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಗುರುಹಿರಿಯರ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಲೇಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು? ತಕ್ಷಣ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಬೇಕಾ? ತಡಮಾಡಿ ಮಾಡಬೇಕಾ? ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮಾಡಬೇಕಾ ಹೇಗೆ? ನೀನು ನಮ್ಮ ಗುರು. ದಯವಿಟ್ಟು ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸು.

ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದ ಚರಕಾರಿ ಎಂಬುವನು ಇತಿಹಾಸವು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದರು ಪಿತಾಮಹರಾದ ಭೀಷ್ಮರು.

ಗೌತಮರ ಮಗ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಚರಕಾರಿ. ಅವನು ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ವಾಪರ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ ನಂತರವೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನಾದ್ದರಿಂದ ಚರಕಾರಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅವನು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಹಳಕಾಲ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಹಳ ಕಾಲ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಮಲಗಿದರೂ ಬಹಳ ಕಾಲ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವಸರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ವಿಳಂಬವಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಲಗಿದಾಗಲೂ ಬಹುಶಃ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನೋ ಏನೋ?°

ಆದ್ದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಅವನಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ಎಂದು ವ್ಯಾಸರು ಅವನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, ಅವನು ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲೇ ಅಪರಾಧವೆಸಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೧ ಚರಕಾರಿ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಗೌತಮಸ್ಯಾಭವತ್ ಸುತಃ |

ಚರಂ ಸಂಚಿಂತಯನ್ನರ್ಥಾನ್ ಚರಂ ಜಾಗೃತ್ ಚರಂ ಸ್ವಪ್ನನ್ ||

ಚರಕಾರ್ಯಾಭಿ ಸಂಪ್ರತ್ಯೇಕ್ಷಿರಕಾರೀ ತಥೋಚ್ಯತೇ ||

ಚರಕಾರಿಕ ಭದ್ರಂ ತೇ ಭದ್ರಂ ತೇ ಚರಕಾರಿಕ |

ಚರಕಾರೀ ಹಿ ಮೇಧಾವೀ ನಾಪರಾದ್ಯತಿ ಕರ್ಮಸು ||

- ೧೦೧/೨-೬

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಗೌತಮರ ಪತ್ನಿಗೆ ವೈಭವಾರದ ದೋಷ ಬರಲು ಕೋಪಗೊಂಡ ಗೌತಮರು ತಮ್ಮ ಇತರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚರಕಾರಿಗೆ ಜನನಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲೋ ಹೋದರು.

ಇಂದ್ರದೇವರು ಅಹಲೈಯ ಪ್ರಸಂಗ ಮಾಡಿದ್ದು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಆಗ ಆಕೆಗೆ ಶಿಲೆಯಾಗೆಂಬ ಶಾಪವಲ್ಲದೆ, ಈ ಪ್ರಸಂಗ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದುದು ಎರಡನೆಯದೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಂಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎರಡೂ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ :

“ಜಹೀಮಾಂ ಜನನೀಮಿತಿ ಇತ್ಯತ್ರ 'ಏಕವಾರಂ ಇಂದ್ರಾಗಮನೇ ಪುತ್ರಂ ಪ್ರತಿ ಜಹೀತ್ಯಾ ಜ್ಞಾ ದತ್ತಾ' 'ಪುನರೇಕವಾರಂ ಇಂದ್ರಾಗಮನೇ ಶಿಲಾಭವೇತಿ ಶಾಪೋ ದತ್ತಃ' ಇತಿ ಕಥಾದ್ವಯಮಪ್ಯನುಸಂಧೇಯಮ್ |” - ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠ (ವೈ.ಪಾ.)ಮ.ಭಾ. ಶಾಂ.ಪ.(೧೦೧/೭); ಪು. ೫೮೦

ತಂದೆಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಚರಕಾರಿಯು ಇಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತುಂಬಾ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆತನ ಯೋಚನಾರೀತಿ ಅನುಕರಣೀಯವೂ, ಧರ್ಮಬದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ೧೫ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರು ಇದನ್ನು ದಾಖಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಹೇಗಿವೆ.

೧. ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಸಲಿ? ತಾಯಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ? ದರ್ಮಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ದುರ್ಜನನಂತೆ ಮುಳುಗಿದ್ದೇನಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಏಳುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

೨. ತಂದೆಯ ಆದೇಶ ಮಹಾಧರ್ಮ. ತಾಯಿಯ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಪುತ್ರನಾದ ನನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮ. ನಾನೋ ಮಗ, ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ, ಅಧರ್ಮ ನನ್ನನ್ನು ಖಂಡಿಸದಂತೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಲಿ? (ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗದಿರಲು ಏನು ಮಾಡಲಿ?).

೩. ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೊಂದು, ಅದರಲ್ಲೂ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಯಾರು ತಾನೇ ಸುಖಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ? ತಂದೆಯ ಆದೇಶವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರು ತಾನೇ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಹೊಂದಬಲ್ಲರು?

೧ ವೈಭವಾರೇ ತು ಕಸ್ಮಿಂಶ್ಚಿತ್ ವೈತಿಕ್ರಮ್ಯಪರಾನ್ ಸುತಾನ್ |

ಓತ್ಯೋಕ್ತಃ ಕುಪಿತೇನಾಥ ಜಹೀಮಾಂ ಜನನೀಮಿತಿ ||

- ೧೦೧/೭

೨ ಓತುರಾಜ್ಞಾ ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮಃ ಸ್ವಧರ್ಮೋ ಮಾತುರಕ್ಷಣಮ್ |

ಅಸ್ವತಂತ್ರಂ ಚ ಪುತ್ರತ್ವಂ ಕಿಂ ನು ಮಾಂ ನಾತ್ರ ಪೀಡಯೇತ್ ||

೩ ಓತರಂ ಚಾಪ್ಯವಜ್ಞಾಯ ಕಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಮವಾಪ್ನುಯಾತ್ ||

೪. ತಂದೆಯು ತಾನೇ ರೇಶೋರೂಪದಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ತನ್ನ ಶೀಲ, ಸದಾಚಾರ, ಗೋತ್ರ, ಕುಲಗಳನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ. ನಾನು ಹೀಗೆ ತಂದೆಯಿಂದಲೇ ಜನ್ಮ(ದೇಹ) ಪಡೆದು ಹೇಗೆ ಈ ಸಂಕಟದಿಂದ ಹೊರಬರಲಿ.

೫. ಜಾತಕರ್ಮ, ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ತಂದೆಯು ಮಾಡುವ 'ಆತ್ಮಾ ವೈ ಪ್ರತಿ ನಾಮಾಸಿ', ಆಚಾರ್ಯದೇವೋ ಭವ' ಮುಂತಾದ ಆದೇಶಗಳೇ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರವನಿಶ್ಚಾಯಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ.

೬. ತಂದೆಯು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲ ವೇದವಿಧಿಗಳೇ. ತಂದೆಯು ಮಗನ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಪೋಷಣಕರ್ತನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ಮಗನ ಪಾಲಿಗೆ ಪರಮಧರ್ಮ.

೭. ತಂದೆಗೆ ಮಗನೇ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರ. ಮಗನಿಗೆ ತಂದೆಯೇ ಸರ್ವಸ್ವ. ಬೇರಾರೂ ಮಗನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಡಲಾರರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇಕಾದ ಭೋಗ, ಭಾಗ್ಯ, ಲೋಕವ್ಯವಹಾರಜ್ಞಾನ ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಗರ್ಭಾಧಾನಮಾಡಿ ಸಂಸ್ಕಾರಾದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಂದೆಯದೇ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಾನ.

೮. ತಂದೆಯೇ ಸ್ವರ್ಗ, ಧರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು ಎನಿಸಿರುವನಲ್ಲದೆ ತಂದೆ ಪ್ರೀತನಾದರೆ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರೀತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ತಂದೆಯ ಸಂತೋಷಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಗಿದೆ. ತಂದೆ ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ತೊರೆಯನು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಂದೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಗನು ಗೌರವದಿಂದ ಇರಬೇಕೆನ್ನಲು ಪ್ರಮಾಣಗಳು.

ಹೀಗೆ ತಂದೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದ ಚಿರಕಾರಿಯು ತಾಯಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲಿ? ಆಕೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಚಿಂತಿಸಿದುದನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹದಿನೇಳು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ. ಅವುಗಳ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ನನಗೆ ಬಂದ ವಂಶಭೂತಾತ್ಮಕ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯೇ ಕಾರಣ. ಬೆಂಕಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಅರಣಿ ಕಾರಣವಾದಂತೆ. ದುಃಖಾರ್ತಪುರುಷರ ದುಃಖ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯೇ ಕಾರಣ.

೧ ಒತಾಹ್ಯಾತ್ಮಾ ನಮಾಧತ್ತೇ ಜಾಯಾಯಾಂ ಜಜ್ಞಯಾಮಿತಿ |

ಶೀಲಚಾರಿತ್ರ್ಯಗೋತ್ರಸ್ಥ ಧಾರಣಾರ್ಥಂ ಕುಲಸ್ಥ ಚ ||

೨ ಗುರುರಗ್ರ್ಯಃ ಪರೋ ಧರ್ಮಃ ಪೋಷಣಾಧ್ಯಯನಾದಿತ್ವಃ |

ಒತಾ ಯದಾಹ ಧರ್ಮಃ ಸ ವೇದೇಷ್ಟಪಿ ಸುನಿಶ್ಚಿತ್ವಃ ||

ಪಾತಕಾನ್ಯಪಿ ಪೂಯಂತೇ ಒತವರ್ಚನಕಾರಿಣಃ |

ಒತಾ ಸ್ವರ್ಗಃ ಒತಾ ಧರ್ಮಃ ಒತಾ ಪರಮಕಂ ತಪಃ ||

ಒತರಿ ಪ್ರೀತಿಮಾಪನ್ನೇ ಸರ್ವಾ ಪ್ರೀಯಂತಿ ದೇವತಾಃ |

ಕ್ಷಿತ್ರಸ್ತಪಿ ಸುತಸ್ತೇಹ್ಯಃ ಒತಾ ಸ್ನೇಹಂ ನ ಮುಂಚತಿ ||

೩ ಅಸ್ಯ ಮೇ ಜನನೀ ಹೇತುಃ ಪಾವಕಸ್ಯ ಯಥಾರಣಿಃ |

ಮಾತಾ ದೇಹಾರಣಿಃ ಪುಂಸಾಂ ಸರ್ವಸ್ಯಾರ್ತಸ್ಯ ನಿರ್ವೃತೀಃ ||

೨. ಯಾರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಎಂಬ ವಸ್ತು ಇರುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಶೋಕ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಸಿರಿತನ, ಬಡತನ, ಚಿಂತೆ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯಗಳು ಅವರನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ(ಅಮ್ಮ ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಾ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವವನಿಗೆ ಮೇಲಿನ ಚಿಂತೆಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ).

೩. ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮನೆಯಿದ್ದರೂ ತನಗೆ ನೂರುಪರ್ಷ ಆಗಿದ್ದರೂ ತಾಯಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವವನು ಎರಡು ಪರ್ಷದ ಮಗುವಿನಂತೆ ಮರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ^೧ (ತಾಯಿಗೆ ಮಗನು ಮಗುವೇ ಸರಿ. ಮಗ ಎಷ್ಟೇ ವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿದ್ದರೂ).

೪. ಮಗನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರಲಿ, ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿರಲಿ, ಕೃಶನಾಗಿರಲಿ, ಸ್ಥೂಲನಾಗಿರಲಿ, ತಾಯಿ ಯಾವುದೇ ತಾರತಮ್ಯ ಮಾಡದೆ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಯಿಂದ ವಿರಹಿತನಾದ ಮಗನು ದುಃಖಿತನೂ, ವೃದ್ಧನೂ, ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಶೂನ್ಯ.

೫. ತಾಯಿಗೆ ಸಮವಾದ ನೆರಳು, ಗತಿ, ಆಶ್ರಯ, ರಕ್ಷಕರೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ತಾಯಿಯೇ ನಿಜವಾದ ನೆರಳು. ತಾನು ಬಿಸಿಲು, ಮಳೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರಿಗೆ ಬಿಸಿಲಿನ ಬೇಗೆ, ಮಳೆಯಿಂದಾಗುವ ಶೀತಾದಿಗಳ ಆಗವು. (ಇದರಂತೆ ಉಳಿದವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವುದು)^೨.

೬. ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭವನ್ನು ಧಾರಣ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಧಾತ್ರೀ ಎಂದೂ, ಪ್ರಸವಿಸುವುದರಿಂದ ಜನನೀ ಎಂದೂ ಮಗುವಿನ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರಿಂದ ಅಂಬೆಯೆಂದೂ, ವೀರಮಗನನ್ನು ಹಡೆಯುವುದರಿಂದ ವೀರಸೂ ಎಂದೂ, ಮಗುವಿನ ಶುಶ್ರೂಷೆ(ಆರೈಕೆ, ಸೇವೆ) ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶುಶ್ರೂ ಎಂದೂ ಕೆರೆಯಲ್ಪಡುವ ತಾಯಿಯು ಮಗನಿಗೆ ಎರಡನೇ ದೇಹವೇ ಆಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇಂತಹ ತಾಯಿಯನ್ನು ಅವಿವೇಕಿ, ಸಾವಿರ ಹೋಳಾದ ತಲೆಯುಳ್ಳವನು ಮಾತ್ರ ಕೊಂದಾನು! ಸದ್ವಿಚಾರಿಯು ಎಂದೂ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲನು^೩.

೧. ಪುತ್ರಪೌತ್ರ ಸಮಾರೋಣೋ ಜನನೀಂ ಯಃ ಸಮಾಶ್ರಿತಃ |

ಅಪಿ ವರ್ಷಶಸ್ತಾಂತೇ ಸ ದ್ವಿಹಾಯನವಚ್ಛರೇತ್ ||

ತದಾ ಶೂನ್ಯ ಜಗತ್ತಸ್ಯ ಯದಾ ಮಾತ್ರಾ ವಿಯುಜ್ಯತೇ

೨. ನಾಸ್ತಿ ಮಾತೃಸಮಾ ಧಾಯಾ ನಾಸ್ತಿ ಮಾತೃಸಮಾ ಗತಿಃ |

ನಾಸ್ತಿ ಮಾತೃಸಮಾ ತ್ರಾಣಂ ನಾಸ್ತಿ ಮಾತೃಸಮಾ ಪ್ರಜಾ ||

೩. ಕುಕಿಂಧಾರಣಾದ್ಧಾತ್ರೀ ಜನನಾಜ್ಞನೇ ಸ್ವತಾ |

ಅಂಗಾನಾಂ ವರ್ಧನಾದಂಬಾ ವೀರಸೂಕ್ತೇವ ವೀರಸೂಃ |

ಶಿಶೋಃ ಶುಶ್ರೂಷಣಾತ್ ಶುಶ್ರೂ ಮಾತಾ ದೇಹಮನಂತರಮ್ |

ಚೇತನಾವಾನರೋ ಹನ್ಯಾದಸ್ಯ ನಾಸುಕಿರಂ ಶಿರಃ ||

೭. ಮಗನ ಗೋತ್ರ ಬಲ್ಲವಳು, ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಗರ್ಭ ಯಾರದೆಂದು ಬಲ್ಲವಳು ತಾಯಿ ಮಾತ್ರ. ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ತಾಯಿಗೆ ಮಗುವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿ, ಅಂತಃಕರಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಸಂತಾನವು ಮಾತ್ರ ತಂದೆಯ ಆಧೀನ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ^೧.

೮. ಕನ್ಯೆಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ, ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಪುರುಷ ಸನ್ಯಾಸಧರ್ಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸನ್ಯಾಸ ವಿಧಿಸಿಲ್ಲ. ಗಂಡನ ಬಳಿಕ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಮಹಾತಾಯಿಯೂ ಆಕೆಯೇ.

೯. ಭರಣ, ಪೋಷಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡದವನು ಭರ್ತಾ, ಪತಿ ಎರಡೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

೧೦. ಪ್ರಾಯಃ ಸ್ತ್ರೀಯು ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪುರುಷನೇ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡುವವನು. ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಹೊರಟ ಮಹಾದೋಷ ಹಾಗೂ ಅಪರಾಧ ಮಾಡುವವನು ಪುರುಷನೇ.

೧೧. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಪರಮಧೈವ. ತನ್ನ ಪತಿಯಂತೆ ವೇಷಭೂಷಣ ಧರಿಸಿ ಬಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ತನ್ನ ಪತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನನ್ನ ತಾಯಿ ತನ್ನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಆಕೆಯ ಅಪರಾಧವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪರಾಧೀನರು^೨.

೧೨. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಮೈಥುನವಿಧಿ ಋತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ಬೇರೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಧರ್ಮ ಬರುತ್ತದೆ (ಪಾಪ).

೧೩. ಗೌರವಾರ್ಹಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ನಾರಿಯನ್ನು ತಾಯಿಯನ್ನು ಯಾರು ಅವಧ್ಯಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರೇ ಪಶುಗಳೇ ಸರಿ.

- ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ, ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚರಕಾರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಾಲ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದ ತಂದೆ ಬಂದರು. ಆತ ಮೇಧಾತಿಥಿ ಗೌತಮರೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಪತಿಸಂಹಾರ ಮಾಡಲು ಮಗನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರಷ್ಟೆ ಅದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಟ್ಟುಹೀಗೆ ನುಡಿದರು^೩.

೧ ಮಾತಾ ಜಾನಾತಿ ಯದ್ಗೋತ್ರಂ ಮಾತಾ ಜಾನಾತಿ ಯಸ್ಯ ಸಃ |

ಭರಣಾದ್ವಿಶ್ರಿಯೋ ಭರ್ತಾ ಪಾತ್ಯಾಚ್ಛವ ಸ್ತ್ರಿಯಾಃ ಪತಿಃ ||

೨ ಸ್ತ್ರಿಯಾ ಹಿ ಪರಮೋ ಭರ್ತಾ ದೈವತಂ ಪರಮಂ ಸ್ವತಮ್ |

ತನ್ಯಾತ್ಮನಾತು ಸದೃಶಮಾತ್ಮಾನಂ ಪರಮಂ ದದೌ ||

ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾಪರಾದ್ಯತ್ಯಾತ್ ನಾಪರಾಧ್ಯಂತಿ ಜಾಗೃತಾಃ ||

೩ ಮೇಧಾತಿಥಿರ್ಮಹಾಪ್ರಜ್ಞೋ ಗೌತಮಸ್ತಪಸಿ ಸ್ಥಿತಃ |

ವಿಮೃಶ್ಯ ತೇನ ಕಾಲೇನ ಪತ್ಯಾಃ ಸಂಸ್ಥಾವ್ಯತಿಕ್ರಮತ್ ||

ಸೋಬ್ರವತ್ ಭೃಶಸಂತಪ್ತೋ ಭೃಶಮಶ್ರೂಣಿ ವರ್ತಯನ್ |

ಗೌತಮರು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಬಲಾತ್ಕೃತಳಾದಳೆಂದು ಸ್ಮರಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರನು ಗೌತಮರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷದಿಂದ ಬಂದಾಗ ಅವನನ್ನು ದಂಪತಿಗಳು ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಹೊಂದಲು ಔಷಾಕರಿಕವಾಗಿ 'ನಾನು ನಿನ್ನ ಅಧೀನ' ಎಂದೆ. ಆದರೆ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯಾದ ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಅವನ (ವಿಷಯಲೋಲುಪತೆಯಿಂದಾಗಿ) ಪ್ರಧರ್ಷನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದಳು (ಬಲಾತ್ಕೃತಳಾದಳು).

ಆಗ ಗೌತಮರು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕೇನೋ, ಈ ಘಟನೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಇಲ್ಲ.

ನಾನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಗೌರವಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೂ ಅಪರಾಧಿಯಲ್ಲ (ದೇವತಾಕಾರ್ಯದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬಂದೆ). ಇಂದ್ರನೂ ಅಪರಾಧಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಧರ್ಮದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಆಡಿದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲು ಎಂಬ ಮಾತೇ ಅಪರಾಧವಾಗಿದೆ.

ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಗ ಚಿರಕಾರಿಯು ತಾಯಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ತೆಗೆದ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ತಂದೆಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸುಳ್ಳಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯೂ ಪತಿಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಎರಗಿದಳು.

ಮಗನ ನಡೆಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನರಾದ ಗೌತಮರು 'ಚಿರಕಾರಿಯೇ! ನಿನಗೆ ಮಗಳವಾಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕಾರ್ಯ (ಮಾತೃಸಂಹಾರ) ತಡಮಾಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಚಿರಕಾರಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗುತ್ತೀ. ನಿಧಾನವಾಗಿ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರನಾಗು. ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನು ತಾಯಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ನನ್ನ ತಪಸ್ಸು ರಕ್ಷಿಸು. ನನ್ನನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾ ಪಾಪದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸು, ನಿನ್ನ ಹೆಸರು ನಿನಗೆ ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಚಿರಕಾಲ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ

ಶ್ರುತಧೈರ್ಯಪ್ರಸಾದೇನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಮುಪಾಗತಃ ||

೧ ಆಶ್ರಮಂ ಮಮ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಮಿಲೋಕೇಶಃ ಪುರಂದರಃ |

ಅತಿಥಿವ್ರತಮಾಸ್ತುಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ರೂಪಮಾಸ್ತಿತಃ |

ಸ ಮಯಾ ಸಾಂತ್ವಿತೋ ವಾಗ್ವಿ ಸ್ವಾಗತೇನಾಭಿಪೂಜಿತಃ |

ಅರ್ಘ್ಯಂ ಪಾದ್ಯಂ ಚ ನ್ಯಾಯೇನ ತಯಾ (ಮಯಾ) ಭಿಪ್ರತಿಪಾದಿತಃ (ತಮ್) |

ಪರವಾನಸ್ಮಿ ಚೇತ್ಯುಕ್ತಃ ಪ್ರಣಯಿಷ್ಯತಿ ತೇನ ಚ |

ಆತ್ಮ ಚಾಕುಶಲೇ ಜಾತೇ ಸ್ತ್ರಿಯೋ ನಾಸ್ತಿ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ |

ಎವಂ ನ ಸ್ತ್ರೀ ನ ಚೈವಾಹಂ ನಾಧ್ಯಗೃಹ್ಣೀತೇಶ್ವರಃ |

ಅಪರಾಧ್ಯತಿ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಪ್ರಮಾದದ್ವಸ್ತೃಪರಾಧ್ಯತಿ |

ಲಕ್ಷಾಲ್ಪಂಕಾರ - ಪ್ರಣಯಿಷ್ಯತಿ ತೇನ ಚ ಇತ್ಯತ್ರ ತೇನ ಅಕ್ಕತೋಪಚಾರೇಣ | ಪ್ರಣಯಿಷ್ಯತಿ ಇತಿ

ಮತ್ತಾ ಪರವಾನಸ್ಮೀತಿ ಮಯಾ ಉಕ್ತಃ ||

- ೧೦೧/೪೪-೪೭

ಧರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಚಿರಕಾರಿ ಎಂಬ ನಾಮಧೇಯ ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಿ. ಪತ್ತೀ, ಪುತ್ತರು ತಮ್ಮನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಎರಗಿದುದಕ್ಕೆ ಗೌತಮರು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ಬಿಟ್ಟು (ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ) ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಮಗನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಿ, ಆಲಿಂಗಿಸಿ, ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ, ಆಘ್ರಾಣಿಸಿ (ತಲೆಯನ್ನು) ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗೆಂದು ಹರಸಿದರು. ನಿನ್ನ ವಿಳಂಬಕಾರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ನಾನು ಚಿರಕಾಲ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಚಿರಕಾರಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗಾನಮಾಡಿದರು^೧.

೧. ಬಹಳ ಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿ ಮೈತ್ರಿ ಮಾಡಬೇಕು (ಮಿತ್ರನೊಡನೆ). ಮೈತ್ರಿ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಬೇಗನೇ ಆದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಬಹಳ ಕಾಲಯೋಚಿಸಿಯೇ ಮೈತ್ರಿ ತ್ಯಜಬೇಕು. ಕಾರಣ ಮೈತ್ರಿ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಇರಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ^೨.

೨. ರಾಗ, ದರ್ಪ, ಅಭಿಮಾನ, ದ್ರೋಹ, ಪಾಪಕರ್ಮ, ಅಪ್ರಿಯಕಾರ್ಯ ತಡಮಾಡಿದಷ್ಟೂ ಒಳ್ಳೆಯದು - ಪ್ರಶಂಸೆಯೋಗ್ಯ^೩.

೩. ಬಂಧುಗಳು, ಸ್ನೇಹಿತರು, ಸೇವಕರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು, ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡುವ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವಾಗ ಚಿರಕಾರಿಯು ಆದರ್ಶನಾಗುತ್ತಾನೆ^೪.

- ಹೀಗೆ ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌತಮರು ಪ್ರಸನ್ನರಾದರು. ಕಾರಣ ಮಗನು ಬಹಳಕಾಲ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತನಾದುದರಿಂದ :

೧ ಚಿರಕಾರಿಕ ಭದ್ರಂ ತೇ ಭದ್ರಂ ತೇ ಚಿರಕಾರಿಕ !....

ತೃಹಿ ಮಾಂ ಮಾತರಂ ಚೈವ ತಪೋ ಯಚ್ಚಾರ್ಜಿತಂ ಮಯಾ |

ಆತ್ಮಾನಂ ಪಾತಕೇಭ್ಯಶ್ಚ ಭವಾದ್ಯ ಚಿರಕಾರಿಕಃ |

ಗೌತಮಸ್ತು ಸುತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಶಿರಸಾ ಪತಿತಂ ಭುವಿ |

ಪತ್ತೀಂ ಚೈವ ನಿರಾಕಾರಾಂ ಪರಮಾಭ್ಯಗಮನ್ಮದಾ |

ನ ಹಿ ಸಾ ತೇನ ಸಂಭೇದಂ ಪತ್ತೀ ನೀತಾ ಮಹಾತ್ಮನಾ |

ವಿಜನೇ ಚಾತ್ರಮಸ್ಥೇನ ಪುತ್ತಶ್ಚಾಪಿ ಸಮಾಹಿತಃ |.....

ಚಿರಕಾರಿಕ ಭದ್ರಂ ತೇ ಚಿರಕಾರೀ ಚಿರಂ ಭವ |

ಚಿರಾಯಯತಿ ತೇ ಸೌಮ್ಯ ಚರಮಸ್ಮಿ ನ ದುಃಖಿತಃ |

ಗಾಢಾಶ್ಚಾಪ್ಯಬ್ರವೀತ್ ವಿದ್ವಾನ್ ಗೌತಮೋ ಮುನಿಸ್ಸತ್ವಮಃ |....

೨ ಚಿರೇಣ ಮಿತ್ರಂ ಬದ್ಧೀಯಾತ್ ಚಿರೇಣ ಚ ಕೃತಂ ತ್ಯಜೇತ್ |

ಚಿರೇಣ ಹಿ ಕೃತಂ ಮಿತ್ರಂ ಚಿರಂ ಧಾರಣಮರ್ಹತಿ |

೩ ರಾಗೇ ದರ್ಪೇ ಚ ಮಾನೇ ಚ ದ್ರೋಹೇ ಪಾಪೇ ಚ ಕರ್ಮಣಿ |

ಅಪ್ರಿಯೇ ಚ ಕರ್ತವ್ಯೇ ಚಿರಕಾರೀ ಪ್ರಶಂಸ್ಯತೇ ||

೪ ಬಂಧೂನಾಂ ಸುಹೃದಾಂ ಚೈವ ಭೃತ್ಯಾನಾಂ ಸ್ತ್ರೀಜನಸ್ಯ ಚ |

ಅವ್ಯಕ್ತೇಷ್ವಪರಾಧೇಷು ಚಿರಕಾರೀ ಪ್ರಶಂಸ್ಯತೇ ||

೪. ಯಾರು ಬಹಳಕಾಲದವರೆಗೆ ತನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲವೋ, ರೋಷವನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬಾರದು.

೫. ವೃದ್ಧರನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಸೇವಿಸಿರಿ, ಪೂಜಿಸಿರಿ, ಧರ್ಮಾನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡಿರಿ.

೬. ಚರಕಾಲ ವಿದ್ವಾಂಸರೊಡನೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಾ, ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ, ಮನೋನಿಗ್ರಹ ಸಂಪಾದಿಸುವವನು ಬಹಳಕಾಲ ಗೌರವಾರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಸಮ್ಮಾನಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೭. ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಯೋಚಿಸಿಯೇ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವವರಿಗೆ, ಉಪದೇಶಕರಿಗೆ ಸಂತಾಪವಾಗದು.

ಹೀಗೆ ಮಗನನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ ಗೌತಮರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಮಗನೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಗೂ ಭೀಷ್ಮರ ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂದೇಶಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಅವಸರ, ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದೇ ಮಾಡಿದರೆ ಅನರ್ಥಗಳಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ಇದು ಲೋಕನಿಯಮ. ಅದರಲ್ಲೂ ಗುರುಹಿರಿಯರು ಒಂದು ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಗೆ ಇಳಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌತಮರ ಮಗ ಚರಕಾರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಇಲ್ಲಿ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಆತನ ಕಾರ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಲ್ಯಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಯದ್ಯಪಿ ಜಮದಗ್ನಿ ರೇಣುಕೆಯರ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪರಶುರಾಮದೇವರು ಕೊಡಲೇ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾದರೂ, ಅವರು ತಾಯಿಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅಹಲ್ಯೆಯ ತಪ್ಪಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಗೌತಮರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಚರಕಾರಿಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ.

೧ ಚರಂ ವೃದ್ಧಾನ್ವಾಸಿತ ಚರಮನ್ಯಾಸ್ಯ ಪೂಜಯೇತ್ |

ಚರಂ ಧರ್ಮಾನ್ವಿಷೇವೇತ ಕುರ್ಯಾಚ್ಛಾನ್ವೇಷಣಂ ಚರಮ್ ||

೨ ಬ್ರುವತಶ್ಚ ಪರಸ್ಯಾಪಿ ವಾಕ್ಯಂ ಧರ್ಮೋಪಸಂಹತಮ್ |

ಚರಂ ಪ್ರಚ್ಛೇಚ್ಛರಂ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಚರಂ ನ ಪರಿಭೂಯತೇ |

ಚರಮನ್ಯಾಸ್ಯ ವಿದುಷ್ಚಿರಂ ಶಿಷ್ಯಾನ್ವಿಷೇವ್ಯ ಚ |

ಚರಂ ವಿನೀಯಾ ಚಾತ್ಮಾನಂ ಚರಂ ಯಾತ್ರಿವನಜ್ಞಾತಮ್ ||

೩ ಉಪಾಸ್ಯ ಬಹುರಾಸ್ತಸ್ಯಿನ್ಯಾಶ್ರಮೇ ಸುಮಹಾತಪಾಃ |

ಸಮಾಃ ಸ್ವರ್ಗಂ ಗತೋ ವಿಪ್ರಃ ಪುತ್ರೇಣ ಸಹಿತಸ್ತದಾ ||

೨. ಮೈತ್ರಿ, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಂತ ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಗೌತಮರೇ ಆದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನುಡಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾಲ, ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ತಾರಕವಾಗಿದೆ.

ಅಂಗ್ಲ ನುಡಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದೆ : Haste is Waste. hasty decisions are dangerous.

೩. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅಹಲ್ಯಾ ವ್ಯಭಿಚಾರ ಪ್ರಸಂಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆದಾಗ ಗೌತಮರು ಎಲ್ಲಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗೌತಮರು ಆ ಘಟನೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆಂದೂ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಾತು ಮುಂದೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆದಾಗ ಗೌತಮರು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ (ರಾಮಾಯಣಕಾಲ) ರಾತ್ರಿವೇಳೆ ಇಂದ್ರನು ಗೌತಮರ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದು ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದ್ದು ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಗೌತಮ ಅಹಲ್ಯೆಯರೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದ್ದು ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಗೌತಮರೇ ಮತ್ತೆ ಅಹಲ್ಯೆಯು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಬಲಿಯಾದಳೆಂದು, ಆಕೆಯ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಆಕೆಯ ಅಪರಾಧವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಬಹುಶಃ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರದೆ, ಪ್ರಸಂಗ ಪೂರ್ವಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶೋಧನೆ ಅವಶ್ಯ. ಔತ್ತರೇಯಪಾಠವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಧಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ.

೧೦೩. ಕುಂಡಧಾರೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ - 'ತಾತೆ! ವೇದಗಳು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಗಳುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ?

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು - ಹಿಂದೆ ಕುಂಡಧಾರನೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಬಡಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬ ಯಜ್ಞಾದಿ ಕರ್ಮಗಳ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಹಣ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿದರೂ ಧನವನ್ನು ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಲಿ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಧಾರನೆಂಬ ಮೇಘಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಕುಬೇರನ ಸೇವಕನಾದ ಯಕ್ಷ/ಗಂಧರ್ವನೊಬ್ಬನು ಕಂಡನು^೧.

ಅವನನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಇವನ ಶರೀರವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವನು ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಈತನು ಬೇರಾವ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇವನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಧನವನ್ನು ನೀಡಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಕುಂಡಧಾರನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಧೂಪದೀಪ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಬಲಿ(ನೈವೇದ್ಯ) ಮಾಲೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಅದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಕುಂಡಧಾರನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ 'ಇವನಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಅನುಗ್ರಹ(ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ) ಮಾಡಲೇಬೇಕೆಂದು' ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು^೨.

ಕುಂಡಧಾರ - 'ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ, ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ, ಕಳ್ಳನಿಗೆ, ವ್ರತ ಭಂಗಮಾಡಿದವನಿಗೆ, ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಕೃತಘ್ನನಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೇ ಇಲ್ಲ. ಆಶೆಯಿಂದ

೧ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ಜಲಧರಂ ಕುಂಡಾಧಾರಮಪ್ಸಿತಮ್ । -೧೦೬/೬

ಲಕ್ಶಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ 'ಜಲಧರಂ ಮೇಘಾಭಿಮಾನಿನಮ್ । ಕುಂಡಾಧಾರಂ ಕುಂಡಧಾರನಾಮಕಮ್ । ದೇವಾನುಚರಂ ಗಂಧರ್ವಂ ಧನದಾನುಚರಂ ಯಕ್ಷಂ ವಾ । ಎಂದಿದೆ.

೨ ಆಯಂ ಮೇ ದಾಸ್ಯತಿ ಶ್ರೇಯೋ ವಪುರೇತದ್ವಿತಾದೃಶಮ್ ।

ಏಷ ಮೇ ದಾಸ್ಯತಿ ಧನಂ ಪ್ರಭೂತಂ ಶೀಘ್ರಮೇವ ಚ ॥

ತಸ್ಯೋಪಕಾರೇ ನಿಯತಾಮಿಮಾಂ ವಾಚಮುವಾಚ ಹ ॥

ಸ್ತ್ರೀಯಿಂದ ಅಧರ್ಮನೆಂಬ ಮಗನು, ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಕ್ರೋಧ (ಮೋಸ-ವಂಚನೆಯಿಂದ) ಲೋಭಗಳೆಂಬ ಪುತ್ರರು ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕೃತಘ್ನನು ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನೇ ಅಲ್ಲ.

‘ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಗೆ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಕೃತಘ್ನನೇ ಆಗುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡುವೆ’ ಎಂದನು ಕುಂಡಧಾರನು.

ನಂತರ ಕುಂಡಧಾರನ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶಮಾದಿ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದರ್ಭೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ ಆತನ ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಧಾರನ ಮಾತಿನ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವನ್ನು ಕಂಡನು. ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಮಣಿಭದ್ರನನ್ನು ಯಾಚಿಸುವವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು, ದೇವತೆಗಳು ಯಾಚಕರಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವ ಫಲಗಳನ್ನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕಂಡನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಯಕ್ಷರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕುಂಡಧಾರನು ದೇವತೆಗಳ ಮುಂದೆ ಬಿದ್ದನು. ದೇವತೆಗಳ ಮಾತಿನಂತೆ ಮಣಿಭದ್ರನು ಕುಂಡಧಾರನನ್ನು ಕುರಿತು ‘ಎನನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೀ’ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕುಂಡಧಾರನು ‘ತನ್ನ ಈ ಭಕ್ತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲು ಬೇಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳ ಮಾತಿನಂತೆ ಮಣಿಭದ್ರನು ‘ದೇವತೆಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬಯಸುವಷ್ಟು ಅಸಂಖ್ಯಾಯ ಧನವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದನು.

ಕುಂಡಧಾರನು ಮನುಷ್ಯರ ಜೀವನ ಚಂಚಲ, ಅಶಾಶ್ವತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಭಾರಿ ಧನಗಳನ್ನಾಗಲೀ, ರತ್ನಪೂರ್ಣವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನಾಗಲೀ, ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಬದುಕಲಿ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರಲಿ, ನನ್ನ ಭಕ್ತ ಧರ್ಮಪ್ರಧಾನನಾಗಲಿ ಈ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ನಾನು ಯಾಚಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಣಿಭದ್ರನು ಅನೇಕ ತರನಾದ ಸುಖಗಳು ಧರ್ಮದ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇಹಾಯಾಸವಾಗದಂತೆ ಧರ್ಮದ ಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಿ ಎಂದು ನುಡಿದಾಗ, ಕುಂಡಧಾರನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ ಮಣಿಭದ್ರನು ‘ದೇವತೆಗಳು ನನ್ನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಭಕ್ತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅವನು

೧ ಬ್ರಹ್ಮಘ್ನೇ ಚ ಸುರಾಪೇ ಚ ಚೋರೇ ಭಗವತೇ ತಥಾ |

ನಿಷ್ಕೃತಿರ್ವಿಹಿತಾ ಸದ್ವಿಃ ಕೃತಘ್ನೇ ನಾಸ್ತಿ ನಿಷ್ಕೃತಿಃ ||

ಆಶಾಯಾಸನಯೋಽಧರ್ಮಃ ಕ್ರೋಧೋಽಸೂಯಾಸುತಃ ಸ್ವತಃ |

ಪುತ್ರೋ ಲೋಭೋ ನಿಶ್ಯತ್ಯಾಸ್ತು ಕೃತಘ್ನೋ ನಾರ್ಹತಿ ಪ್ರಜಾಮ್ || - ೧೦೬/೧೧,೧೨

ಲಕ್ಷಾಂಕಾದಲಿ ‘ಕೃತಘ್ನೇ ನಾಸ್ತಿ ನಿಷ್ಕೃತಿಃ ಇತ್ಯತ್ರ ತ್ವತ್ಪ್ರತಪೂಜಾಯಾಃ ಅಲೋಪಕಾರೇ ಕೃತೇ ಮಮ ಕೃತಘ್ನತಾ ಸ್ಯಾತ್ | ಆತಃ ಮೋಕ್ಷಾಭ್ಯಮಹೋಪಕಾರಾಯೈವ ಯತಿಷ್ಯೇ ಇತಿ ಭಾವಃ ||

ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಲಿ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿ ಅವನ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಹೀಗೆ ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕುಂಡಧಾರನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

ಇತ್ತ ಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಎಚ್ಚಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಹರಿದ, ಮಲಿನ ಬಟ್ಟೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಿರಾಶೆ, ದುಃಖ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳು ಬಂದು ಈ ಕುಂಡಧಾರನೇ ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಉದ್ದೇಶ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಯಾರು ತಾನೇ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ? ಆದ್ದರಿಂದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಧರ್ಮದಿಂದ ಜೀವನ ನಡೆಸುವೆ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ, ದೇವತಾನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ (ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಆಗಲೇ ಬಂದಿತು) ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಘೋರತಪಸ್ಸನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ನಿತ್ಯವೂ ದೇವಾತಿಥಿ ಪೂಜೆ, ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಶೇಷದಿಂದ ಆಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂತೆಯೇ ಆತನಿಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಯಿತು.

ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಾ ಗಡ್ಡೆ ಗೆಣಸು, ಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಜಲಾಹಾರನಾದ. ನಂತರ ಅದೂ ಬಿಟ್ಟು ವಾಯುವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ದಿನೇ ದಿನೇ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ 'ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನಾನು ಯಾರಿಗಾದರೂ, ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದರೆ ಆ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗದು' ಎಂಬ ಬುದ್ಧಿ - ವಿಚಾರ ಬಂತು. ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಮೋಕ್ಷಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮತ್ತೆ 'ನಾನು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಅವನು ರಾಜನಾಗುವನು. ನನ್ನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗದು' ಎನಿಸಿತು.

-
೧. ಪಶ್ಚಿಮಾಘ ಯಕ್ಷಾಣಾಂ ಕುಂಡಧಾರೋ ಮಹಾದ್ಯುತಿಃ |
 ನಿಷ್ಪತ್ಯ ಪತಿಸೋ ಭೂಮೌ ದೇವಾನಾಂ ಭರತರ್ಷಭಃ ||
 ಯದಿ ಪ್ರಸನ್ನಾ ದೇವಾ ಮೇ ಭಕ್ತೋಽಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಮಮ |
 ಅಸ್ಮಾನುಗ್ರಹಮುಚ್ಯಾಮಿ ಕೃತಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಸುಖೋದಯಮ್ ||
 ಯಾವದ್ವನಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽಯಂ ಸಖಾ ತವ |
 ದೇವಾಣಾಂ ಶಾಸನಾತ್ರಾವದಸಂಖ್ಯೇಯಂ ದದಾಮ್ಯಹಮ್ ||
 ಪೃಥಿವೀಂ ರತ್ನಪೂರ್ಣಾಂ ವಾ ಮಹದ್ವಾ ಧನಸಂಚಯಮ್ |
 ಭಕ್ತ್ಯಾಯ ನಾಹಮುಚ್ಯಾಮಿ ಭವೇದೇಷ ತು ಧಾರ್ಮಿಕಃ ||
 ಧರ್ಮೇಽಸ್ಯ ರಮತಾಂ ಬುದ್ಧಿಃ ಧರ್ಮಂ ಚೈವೋಪಜೀವತು |
 ಧರ್ಮಪ್ರಧಾನೋ ಭವತು ಮಮೈಷೋಽನುಗ್ರಹೋ ಮತಃ ||
 ಪ್ರೀತಾಸ್ತೇ ದೇವತಾಃ ಸರ್ವಾ ದ್ವಿಜಾಸ್ಯಾ ತಥೈವ ಚ |
 ಭವತ್ಯತೇಷಾಂ ಧರ್ಮಾತ್ಯಾ ಧರ್ಮೇ ಚಾಧಾಸ್ಯತೇ ಮತಿಃ ||
 ೨. ತತಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಟವದನೋ ಭೂಯ ಅರಬ್ಧವಾಂಸ್ತಪಃ |

ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಪಸ್ಸು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಿರಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದಾಗಿ ಕುಂಡಧಾರನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದರ್ಶನ ನೀಡಿದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ವಿಧ್ವುಕ್ತನಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದ. ಕುಂಡಧಾರನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಬಂದಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಹಿಂದಿನ ರಾಜರು ಹೊಂದಿದ ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡು' ಎಂದನು. ಅದರಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಹಸ್ರಾರು ರಾಜರು ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ನಿನಗೆ ದುಃಖವಾಗಬಾರದು. ನಾನು ಅದರಿಂದ ಯಾವ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ರಾಜರಿಗೆ ಒದಗಿರುವ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯ ತಾನೇ ಲೌಕಿಕ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು (ಆರ್ಥಾದಿಗಳು - ನೀನು ಹಿಂದೆ ಬಯಸಿದ್ದೆಯಲ್ಲಾ ಅದು) ಬಯಸುವನು? ಅಂತಹವನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮುಚ್ಚಿರುತ್ತವೆ.

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭೋಗಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಭಯ, ಮದ, ನಿದ್ರೆ, ಆಲಸ್ಯ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಕುಂಡಧಾರನು ಮುಂದುವರೆದು 'ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತವಾಗಿದೆ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಿಂದ (ಅದಕ್ಕೇನೆ) ಭಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವದೂತರು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ (ಮನುಷ್ಯರ) ವಿಘ್ನವುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ದೇವತಾನುಮತಿ, ಅನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರೂ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಾರರು, ಧಾರ್ಮಿಕನೂ ಆಗಲಾರನು. ನಿನಗೆ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಜ್ಞೆ, ಅನುಗ್ರಹ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ತಪಸ್ಸು ಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನೀನು ಬೇರೆ ಯಾಚಕರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಕೋಶಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲೆ.'^೧

ಭೂಯಶ್ಚಾಚಿಂತಯತ್ ಸಿದ್ಧೋ ಯತ್ತರಂ ಸೋಽಭ್ಯಪದ್ಯತ ||

ಯದಿದದ್ಯಾಮಹಂ ರಾಜ್ಯಂ ತುಷ್ಟೋ ವೈ ಯಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿತ್ |

ಸ ಭವೇದಚರಾದ್ರಾಜಾ ನ ಮಿಥ್ಯಾ ವಾಗ್ವೇದಮ || - ೧೦೬/೩೮,೩೯

ಲಕ್ಷ್ಮಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ 'ನ ಮಿಥ್ಯಾ ವಾಗ್ವೇತ್' ಮಮ ಇತ್ಯತ್ರ ಮಮ ವಾಕ್ ಪ್ರಾರ್ಥನಾರೂಪ ವಾಕ್

| ಫಲಾಲಾಭಾತ್ ಮಿಥ್ಯಾವ್ಯರ್ಥಾ ನ ಭವೇತ್ | ಮಹಾಫಲಂ ತು ನ ಲಭ್ಯತ ಏವೇತಿ ಭಾವಃ |

ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಏವೇತೆಗಳು ರಾಜ್ಯಾದಿಫಲ ಕೊಟ್ಟರೂ, ಮೋಕ್ಷ ಮಹಾಫಲ ಯಾರಿಗೂ ದೊರಕದು. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದನು. ಅದೂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ಫಲ.

೧ ತಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕುಂಡಧಾರೋ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಭಾರತ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ತಪೋಯೋಗಾತ್ ಸೌಹೃದೇನಾಭಿಚೋದಿತಃ ||.....

ಸಮಾಗಮ್ಯ ಸ ತೇ ನಾಥ ಪೂಜಾಂ ಚಕ್ರೇ ಯಥಾವಧಿ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕುಂಡಧಾರಸ್ಯ ವಿಸ್ಮಿತಶ್ಚಾಭವನ್ವಪ |

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕುಂಡಧಾರನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವೆರಗಿದ. 'ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಹಾನುಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ' ಎಂದನು. ಆದರೆ ನಾನು ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ನೀನು ನನ್ನ ಧನಾಗಮನವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದವನೆಂದು ಕಾಮ, ಲೋಭಗಳಿಂದಾಗಿ ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದು ದ್ವೇಷ ಬಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು' ಎಂದನು^೧.

ಕುಂಡಧಾರನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ 'ನಾನು ಅಂದೇ ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದನು^೨.

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕುಂಡಧಾರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಪಸ್ಸಿದ್ದಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದನು. ತಪಸ್ಸಿದ್ದಿಯಿಂದ ಆಕಾಶ ಸಂಚಾರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಸಂಕಲ್ಪಮಾತ್ರದಿಂದ ಇಷ್ಠಾರ್ಥಲಾಭಶಕ್ತಿ, ಧರ್ಮ, ಯೋಗಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪರಮಗತಿ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಸದ್ಜನರು, ಯಕ್ಷರು, ಚಾರಣರು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ಕಾಮೋಪಭೋಗಿಗಳನ್ನಾಗಲೀ, ಸಿರಿವಂತರನ್ನಾಗಲೀ, ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ರತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ, ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಧನದಲ್ಲಿ ಸುಖವೆನ್ನುವುದು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಅಶಾಶ್ವತ. ಆದರೆ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಸುಖ ಅಡಗಿದೆ^೩.

ಮಾಂ ಪೂಜಯತ್ನಾ ಭಾವೇನ ಯದಿ ತ್ವಂ ದುಃಖಮಾಪ್ನುಯಾಃ |

ಕೃತಂ ಮಯಾ ಭವೇತ್ ಕಿಂ ತೇ ಕಶ್ಚ ತೇನುಗ್ರಹೋ ಭವೇತ್ |

... ಸ ದೇವೈರನನುಜ್ಞಾತಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಭವತಿ ಧಾರ್ಮಿಕಃ |

ವಿಷ್ಣು ಶ್ಲೋಕಃ ತಪಸಾ ರಾಜ್ಯಂ ದಾತುಂ ಧನಾನಿ ಚ |

೧ ತತಃ ಪಪಾತ ಶಿರಸಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತೋಯಧಾರಿಣೀ |

ಉಮಾಚ ಚೈನಂ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಮಹಾನ್ ಮೇನುಗ್ರಹಃ ಕೃತಃ |

ಕಾಮಲೋಭಾನುಬಂಧೇನ ಪುರಾ ತೇ ಯದಸೂಯಿತಮ್ |

ಮಯಾ ಸ್ನೇಹಮವಿಜ್ಞಾಯ ತತ್ವ ಮೇ ಕೃಂತುಮರ್ಹಸಿ ||

- ೧೦೬/೪೦-೫೦

೨ ಕ್ವಾಂತಮೇವ ಮಯೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಕುಂಡಧಾರೋ ದ್ವಿಜರ್ಷಭಮ್ |

ಸಂಪರಿಷ್ಕೃತ್ಯ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ತತ್ಪ್ರವಾಂತರಧೀಯತ ||

- ೧೦೬/೫

೩ ತತಃ ಸರ್ವಾನ್ ಇಮಾನ್ ಲೋಕಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋನುಚೇಚಾರ ಹ |

ಕುಂಡಧಾರಪ್ರಸಾದೇನ ತಪಸಾ ಯೋಜಿತಃ ಪುರಾ |

ವಿಹಾಯಸಾ ಚ ಗಮನಂ ತಥಾ ಸಂಕಲ್ಪಿತಾರ್ಥತಾ |

ಧರ್ಮಾಚೈಕ್ಯಾ ತಥಾ ಯೋಗಾದ್ಯಾ ಚೈವ ಪರಮಾಗತಿಃ |

ದೇವತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಸಂತೋ ಯಕ್ಸಾ ಮಾನುಷಚಾರಣಾಃ |

ಧಾರ್ಮಿಕಾನ್ ಪೂಜಯಂತೀಹ ನ ಧನಾಭ್ಯಾನ್ ಕಾಮಿನಃ |

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ವೇದಾದಿಗಳು ಧರ್ಮಾದಿ ಮೂರು ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಜನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮವೆಂದು ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಶ. ಧರ್ಮದ ಮೂಲಕ ಮೋಕ್ಷದಸಾಧನೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದು ಪುರುಷಾರ್ಥಚತುಷ್ಟಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಭೀಮಸೇನನ ಅಭಿಮತವೆಂಬುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವರಿಸಬೇಕು. ಕಾಮ ಭಗವಂತನೇ, ಮೋಕ್ಷವೂ ಕಾಮವೇ. ಸದಿಚ್ಛಿ ಎಂಬ ವಿವರಣೆ ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಯ ೨೯ರ ಕೊನೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಸೆ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ ಸಂಪಾದನೆ. ಆತ ಮಾಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ವೈರ್ಥವಾಯಿತಾದರೂ 'ಕುಂಡಧಾರ'ನ ಬರುವಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುರು, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಸಿಕ್ಕಂತಾಯಿತು. ಆತನ ಜೀವನದ ವಿಧಾನವೇ ಪೂರ್ಣ ಬದಲಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುರುವಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಯಬೇಕು, ಹುಡುಕಬೇಕು. ಸದ್ಗುರುವಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

೩. ಕುಂಡಧಾರನು ಗಂಧರ್ವ/ಯಕ್ಷನಾಗಿದ್ದ ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಮಣಿಭದ್ರನ ಮೂಲಕ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ಗುರುವಿನ ಮೇಲೆ ಭಾರ ಹಾಕಬೇಕು. ಅವರು ಉಳಿದುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿದೆ.

೪. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಅಲ್ಪಫಲದ ಆಶೆಯನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಶಾಶ್ವತಫಲ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಕುಂಡಧಾರನ ಔದಾರ್ಯ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅನುಕರಣೀಯ. ಸ್ನೇಹಿತ/ಗುರು/ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಮುಂದೆ ತರುವ ಮುತ್ಸದ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೫. ಅಲ್ಪಕಾಲೀನ ಫಲಕ್ಕೆ ಹಾತೊರೆಯಬಾರದು ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಕುಂಡಧಾರ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ ರಾಜ್ಯಾದಿಗಳು ಲೌಕಿಕ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳ ಫಲ ನರಕಾದಿಗಳೂ ಆಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ತೋರಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಕುಂಡಧಾರನ ಉಪದೇಶದ ರೀತಿ ಅಸದೃಶ.

೬. ದೇವತೆಗಳ, ಮಣಿಭದ್ರನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕುಂಡಧಾರ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೇಲಾಯಿತು. ವೈರಾಗ್ಯ ಹೊಂದಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ

ಹೋದ.

೭. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕುಂಡಧಾರನ ಬಗ್ಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಯಾವುದೇ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ, ದ್ವೇಷ, ಆಸೂಯೆ ಇದ್ದರೂ, ಆತನ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ನಡತೆಗೆ ದೇವತಾನುಗ್ರಹವೇ ಕಾರಣ. ಅದಕ್ಕೆ ಕುಂಡಧಾರನ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಕಾರಣ.

೮. ತನ್ನ ಅಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಕ್ಷಮಿಸೆಂದು ಕೋರಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಿಜಕ್ಕೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಧಕ. ತನ್ನ ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ತಪ್ಪನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಸಾಧಕರಿರಬೇಕು.

೯. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದರೂ ಆತನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿದ(ಆಗಲೇ) ಕುಂಡಧಾರನ ಗುಣ ಎಲ್ಲ ಗುರುಹಿರಿಯರಿಗೆ ಇದ್ದರೆ, ಚಿಕ್ಕವರು ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮೊಳಕೆ ಒಡೆಯಲೂ ಆಗದ ಬೀಜದಂತೆ ಆಗುತ್ತಾರೆ ಕಿರಿಯರು.

೧೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ ಇಹ, ಪರ, ಪರಮಗತಿಯಾದ ಮೋಕ್ಷ ಎಲ್ಲ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾತೊರೆಯುವುದು, ಇಲ್ಲಿಯ ಸುಖದ ಬಗ್ಗೆ ವೈರಾಗ್ಯ, ಇಲ್ಲಿನ ಸಂದೇಶ.

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಫಲ ಸಿದ್ಧಿ ಎನ್ನಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನಿದರ್ಶನ.

೧೧. ದೇವತಾ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸುವುದು ಧಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಹೊರತು ಧನವಂತರನ್ನಲ್ಲ.

೧೨. ಧರ್ಮರತಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಧನದಿಂದ ಬರುವ ಸುಖ, ಅತ್ಯಲ್ಪ ಅನಿತ್ಯ. ಧರ್ಮಪಾಲನೆಯಿಂದ ಸಿಗುವ ಸುಖ ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಂತ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೦೪. ವೃತ್ತಗೀತೆ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ.

‘ತಾತ! ನಮ್ಮನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಧನ್ಯರು, ಧನ್ಯರು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ನಮಗಿಂತ ದುಃಖಿತರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ದೇವತೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಮಾನ್ಯರಾದರೂ, ನಮಗೆ ಇಂತಹ ದುಃಖ ಬಂದಿದೆ. ನಮಗೆ ಈ ಶರೀರಧಾರಣೆ ಬಹಳ ದುಃಖಕರವಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಠಿಣವಾದ ಆಶ್ರಮವಾದ ಸನ್ನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವನ್ನು ನಾವು ಯಾವಾಗ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತೇವೆ? ನಾವು ಯಾವಾಗ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ?’

ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ -

‘೧. ದುಃಖ ಅನಂತವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮಿತಿ ಎಂಬುದು ಇದೆ. ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳಿಗೂ ಮಿತಿ ಇದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.’.

೨. ಧರ್ಮಜ್ಞರಾದ ನೀವು ಶಮದಮಾದಿ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನದಿಂದ ಅನತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದುವಿರಿ(ಸನ್ನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವೇ ಬೇಕೆಂದೇನಿಲ್ಲ).

೩. ಜೀವನ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ನಿಯಾಮಕನಲ್ಲ, ಜೀವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಆದರೆ ಅಜ್ಞಾನಾವೃತ(ಅವಿದ್ಯಾ ಕಾಮಕರ್ಮಾದಿ)ನಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳ ಕರ್ಮಫಲದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮಾಪರೋಕ್ಷ ಹೊಂದಿದಾಗ ಅಜ್ಞಾನ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಸನಾತನ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು (ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ) ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ’.

೧ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ -

ಧನ್ಯಾ ಧನ್ಯಾ ಇತಿ ಜನಾಃ ಸರ್ವೇಽಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರವದಂತ್ಯತಃ |

ನ ದುಃಖಿತತರಂ ಕಛಿತ್ ಪುಮಾನನ್ಯಾಧರಸ್ತಿ ಹ ||.....

ಕದಾ ವಯಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಃ ಸನ್ನ್ಯಾಸಂ ದುಃಖಸಂಭ್ರಂಶಮ್ ||.....

ಕದಾ ವಯಂ ಭವಿಷ್ಯಾಮೋ ರಾಜ್ಯಂ ಹಿತ್ವಾ ಪರಂತಪ ||

೨ ನಾಸ್ತನಂತಂ ಮಹಾರಾಜ ಸರ್ವಂ ಸಂಖ್ಯಾನಗೋಚರಮ್ |

ಪುನರ್ಭಾವೋಽಪಿ ಸಂಖ್ಯಾತೋ ನಾಸ್ತಿ ಕಂಚಿತ್ ಇಹಾಚಲಮ್ ||

೩ ನೇಶೋಽಯಂ ಸತತಂ ದೇಹೇ ನೃಪತೇ ಪುಣ್ಯಪಾಪಯೋಃ |

ಜ್ಞಾನೇ ನ ಹಿ ಯದಾ ಜಂತುರಜ್ಞಾನವೃಥಂ ತಮಃ |

ವೃಪೋಹತಿ ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಕಾಶಿತ ಸನಾತನಮ್ ||

ಅಸ್ತಿನರ್ಥೋ ಪುರಾ ಗೀತಂ ಶ್ರೇಣಿಷ್ಠೈಕಮನಾ ನೃಪ |

ಯಥಾ ದೃತ್ಯೇನ ವೃತ್ತೇಣ ಭ್ರಷ್ಟೈಶ್ಚರ್ಯೇಣ ಚೇಚ್ಛಿತಮ್ ||

... ಅಶೋಚತಾ ಶತ್ರುಮಧ್ಯೇ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ಯಾಯ ಕೇವಲಮ್ |

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದ ವೃತ್ರಾಸುರ ದೈತ್ಯನಿಂದ ಹಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಗೀತೆಯನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ವೃತ್ರಾಸುರ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸೋತಿದ್ದ ಅಸಹಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಶತ್ರುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದರೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟವನಾಗಿದ್ದ ಐಶ್ವರ್ಯಹೀನನಾದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು 'ಸೋಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದಾಗಲೂ ನೀನು ವೃಥೆ ಪಡುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ಹೇಗೆ?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

ದೈತ್ಯರುಗುಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ದೈತ್ಯವೃತ್ರನು -

'ನಾನು ತಪ್ಪಿನಿಂದ, ಸತ್ಯದಿಂದ, ಜೀವರ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಮರ್ಮ ಬಲ್ಲೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳಿಂದ ಸುಖ, ದುಃಖ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಲ ಪ್ರೇರಿತರಾದ(ಪಾಶಬದ್ಧರಾದ) ಜೀವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಗನುಸಾರ ಸ್ವರ್ಗ-ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾರೆ (ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ). ಇದು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆ. ಆಮೇಲೆ ಕರ್ಮಶೇಷದಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೇ ಮತ್ತೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಕಾಮಬಂಧನಗಳಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಗಳನ್ನು (ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಕ್ರಿಮಿ ಮೊದಲಾದ) ಹೊಂದಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಜನ್ಮಮರಣಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕರ್ಮಾನುಸಾರಿಯಾಗಿ ಫಲ ಹೊಂದುವುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿರ್ಣಯ. ಜೀವರು ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಆ ಜನ್ಮದ ಫಲಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮೊದಲು ನರಕ, ನಂತರ ಪ್ರಾಣಿಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ (ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು), ದೈವೀಯೋನಿಯಲ್ಲೂ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರವರ ಕರ್ಮಫಲಾನುಸಾರಿ. ಸಮಸ್ತವಿಶ್ವ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಅಧೀನ. ಸುಖದುಃಖಗಳೂ ಅವನ ವಶವೇ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಚರಿಸುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತವೆ (ಸಂಚರಿಸುತ್ತವೆ)'.

ಭ್ರಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಂ ಪುರಾವೃತ್ತಮುಶನಾ ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್ |

ಕಚ್ಚಿತ್ ಪರಾಜಿತಾಸ್ತಾದ್ಯ ನ ವೃಥಾ ತೇಽಸ್ಮಿ ದಾನವಃ ||

- ೧೧೩/೧-೧೫

೧ ವೃತ್ತಃ -

ಸತ್ಯೇನ ತಪಸಾ ಚೈವ ವಿದಿತ್ವಾ ಸಂಕ್ಷಯಂ ಹೃಹಮ್ |

ನ ಶೋಚಾಮಿ ನ ಹೃಷ್ಯಾಮಿ ಭೂತಾನಾಮಗತಿಂ ಗತಿಮ್ |...

ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಸಹಸ್ರಾಣಿ ಗತ್ತಾ ನರಕಮೇವ ಚ |

ನಿರ್ಗಚ್ಛಂತ್ಯವತಾ ಜೀವಾಃ ಕಾಮಬಂಧನಬಂಧನಾಃ ||...

ವಿವಂ ಸಂಸರಮಾಣಾನಿ ಜೀವಾನ್ಯತಮದೃಷ್ಟವಾನ್ |

ಯಥಾ ಕರ್ಮ ತಥಾ ಲಾಭ ಇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರದರ್ಶನಮ್ ||

ತಿರ್ಯಗಚ್ಛಂತಿ ನರಕಂ ಮಾನುಷ್ಯಂ ದೈವಮೇವ ಚ |

ಸುಖದುಃಖೇ ಪ್ರಿಯದ್ವೇಷೇ ಚರಿತ್ವಾ ಪೂರ್ವಮೇವ ಚ ||

- ೧೧೩/೧೬-೨೨

ಹೀಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಕ್ರಮ, ಕಾಲಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತಾಸುರನನ್ನು ಕುರಿತು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು 'ಇದೇನು ನೀನು (ಅಸುರನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅಸುರಜಾತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ) ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೀಯಲ್ಲ?' ಎಂದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಾಸುರನು 'ಆಚಾರ್ಯರೇ! ನಾನು ಹೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಅಸಂಬದ್ಧವಾದುದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ತಮಗೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಂತೆ ನಾನು ಈ ಹಿಂದೆ ಜಯಾಶೆಯಿಂದ ನಾನು ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ನನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದೆ. ಆಜೇಯನಾಗಿ, ನಿರ್ಭಯನಾಗಿಸದಾ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದೆ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಹಾಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಗಳಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶೋಕಿಸುವುದೇನಿದೆ? ನಾನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ದುಃಖಿಸುವುದೇನಿದೆ? ಹಿಂದೆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಬಯಸಿದಾಗ ಪ್ರಭುವಾದ ಶ್ರೀಹರಿ, ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ವೈಕುಂಠ, ಪುರುಷ, ವಿಷ್ಣು, ಶುಕ್ಲ, ಅನಂತ, ಸನಾತನ, ಮುಂಜಕೇಶ, ಹರಿಶ್ಚಕ್ರ, ಸರ್ವಭೂತಪಿತಾಮಹ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾದ ನಾರಾಯಣನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನವಾಯಿತು. ನನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಫಲಿಸಿತೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಆ ಪುಣ್ಯಶೇಷ ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಯಸುತ್ತೇನೆ'.

ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೇ! ಮಹೈಶ್ವರ್ಯವು ಯಾವ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದೆ? ಅದು ಏಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತದೆ (ಮನುಷ್ಯನಿಂದ, ವೃಕ್ಷಿಯಿಂದ)?

ಯಾರಿಂದ ಜೀವರು ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ? ಯಾವ ಫಲವನ್ನು

-
- ೧ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇತದ್ವತಸ್ತಥಾನ್ಯೇಷಾಂ ಮನೀಷಿಣಾಮ್ |
ಮಯಾ ಯಜ್ಞಯಲುಬ್ಧೇನ ಪುರಾ ತತ್ಪಂ ಮಹತ್ತಪಃ ||...
ಅವರ್ಧಂ ತ್ರೀನ್ ಸಮಾಕ್ರಮ್ಯ ಲೋಕಾನ್ ವೈ ಸ್ವೇನ ತೇಜಸಾ |
ಆಜೇಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮಾಸಂ ನಿತ್ಯಮಪೇತಭೀಃ |
ಐಶ್ವರ್ಯಂ ತಪಸಾ ತತ್ಪಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಭ್ರಷ್ಟಂ ತಚ್ಚ ಸ್ವಕರ್ಮಭೀಃ |
ಧೃತಿಮಾಸ್ತಾಯ ಭಗವನ್ನ ಶೋಚಾಮಿ ತತ್ಪ್ರಹಮ್ |
ಯುಯುತ್ಸುನಾ ಮಹೇಂದ್ರೇಣ ಪುರಾ ಸಾರ್ಧಂ ಮಹಾತ್ಮನಾ |
ತತೋ ಮೇ ಭಗವಾನ್ ದೃಷ್ಟೋ ಹರಿರ್ನಾರಾಯಣಃ ಪ್ರಭುಃ |
ವೈಕುಂಠಃ ಪುರುಷೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಶುಕ್ಲೋಽನಂತಃ ಸನಾತನಃ |
ಮುಂಜಕೇಶೋ ಹರಿಶ್ಚಕ್ರಃ ಸರ್ವಭೂತಪಿತಾಮಹಃ |
ಯದಹಂ ಪ್ರಪ್ತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಭಗವಂತಂ ಕರ್ಮಣಃ ಫಲಮ್ |
೨ ಐಶ್ವರ್ಯಂ ವೈ ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕಸ್ಮಿನ್ ವರ್ಣೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ |
ನಿವರ್ತೇತ ಚಾಪಿ ಪುನಃ ಕಥಮೈಶ್ವರ್ಯಮುಕ್ತಮಮ್ |

ಹೊಂದಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೇ? ಯಾವ ಕರ್ಮದಿಂದ ಅಥವಾ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿತ್ಯಫಲ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿ.'

ಕನ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತಾನಿ ಜೀವಂತಿ ಪ್ರವರ್ತಂತೇಽಥ ವಾ ಪುನಃ |

ಕಿಲ ವಾ ಫಲಂ ಪರಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಜೀವಸ್ತಿತ್ವೈಶಾಶ್ವತಃ |

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ವೃತ್ತನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ನಿನಗೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು' ಎಂದರು ಭೀಷ್ಮರು^೧.

ವೃತ್ತನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಿರಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸನತ್ಕುಮಾರರು ಬಂದರು. ಅವರನ್ನು ಶುಕ್ರರು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ವೃತ್ತನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಿಮೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅವರು ಭಗವನ್ನಹಿಮೆಯನ್ನು ಛೇದಿಸಿ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರು. ಅವುಗಳ ಭಾವ ಹೀಗಿದೆ (೧೧೪/೭-೫೫).

೧. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ(ಆಶ್ರಿತವಾಗಿದೆ) :

ವಿಜ್ಞಾನಿ ಜಗತ್ ಸ್ಥಿತಂ ಸರ್ವಂ....

೨. ವಿಷ್ಣುವೇ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಲಯಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಸೃಜತ್ಯೇಷ ಮಹಾಬಾಹೋ ಭೂತಗ್ರಾಮಂ ಚರಾಚರಮ್ |

ಅಸ್ಮಿನ್ ಗಚ್ಛಂತಿ ವಿಲಯಮಸ್ಯಾಚ್ಚ ಪ್ರಭವಂತ್ಯುತ ||....

೩. ಭಗವಂತನು ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ, ತಪಸ್ಸು ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಹೊಂದಲು ಅಶಕ್ತ. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು ಹೊಂದಬಹುದು.

೪. ಅಕ್ಕಸಾಲಿನಂತೆ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಶುಚಿಗೊಳಿಸುವಂತೆ, ಭಗವಂತನು ಸಾತ್ವಿಕರನ್ನು ನೂರಾರು ಜನ್ಮಗಳ ನಂತರ ಅತಿ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಶುದ್ಧಿ ಹೊಂದಲೂ ಬಹುದು.

೫. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪಾದಾದಿ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಿವಾದಿಲೋಕಗಳಿವೆ. ೧. ವಿಷ್ಣುವಿನ - ಎರಡೂ ಪಾದಗಳು - ಪೃಥಿವೀ; ೨. ಶಿರಸ್ಸು - ಸ್ವರ್ಗ; ೩. ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳು - ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳು; ೪. ಕಿವಿ - ಆಕಾಶ; ೫. ಕಣ್ಣು - ಸೂರ್ಯ; ೬. ಮನಸ್ಸು - ಚಂದ್ರ ;

೧ ಕೇನ ವಾ ಕರ್ಮಣಾ ಶಕ್ಯಮಥ ಜ್ಞಾನೇನ ಕೇನ ವಾ |

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷೇ ತತ್ಪಲಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ತನ್ಮೈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ ||

- ೧೧೩/೨೪-೩೪

೭. ಬುದ್ಧಿ - ಮಹತ್ವತ್ವ ; ಉ. ರಸನೇಂದ್ರಿಯ(ನಾಲಿಗೆ) - ನೀರು; ಒ. ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ - ಸಮಸ್ತ ಗ್ರಹಗಳು; ೧೦. ಕಣ್ಣಿನಿಂದ - ನಕ್ಷತ್ರಮಂಡಲ; ೧೧. ನಾರಾಯಣನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ - ಸತ್ತ್ವರಸ್ತಮೋಗುಣ; ೧೨. ಸತ್ಕರ್ಮ - ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಫಲದಾತೃ ನಾರಾಯಣನೇ; ೧೩. ಹರಿಯೇ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದಾತೃ; ೧೪. ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಹರಿ ಇದ್ದಾನೆ; ೧೫. ತಪಸ್ಸು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೧೬. ವೇದ, ಶಾಸ್ತ್ರ ಸೋಮಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹದಿನಾರು ಋತ್ವಿಕರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞವು ನಾರಾಯಣನೇ (ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ).

೧೭. ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಜೀವರಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲ (ಸ್ಥಾನಭೇದವಿದ್ದರೂ)

೧೮. ಜೀವನಿಗೆ ಭಗವತ್ (ಪರೋಕ್ಷ) ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ (ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ).

೧೯. ವಿವಿಧ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಜೀವರ ನಿಯಾಮಕ ನಾರಾಯಣ.

೨೦. ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮೋಗುಣವುಳ್ಳವರು, ಬಿಳಿ, ಕೆಂಪು, ಕಪ್ಪು ವರ್ಣವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಸಾಧನೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವಿಧ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ, ಸ್ವರ್ಗಾದಿ, ನಕರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷ ಅನುಭವಿಸಿ ಮುಂದೆ ಸ್ವಯೋಗ್ಯ ಫಲ ಹೊಂದುತ್ತಾರೊ (ಶ್ಲೋ. ೩೩-೫೫).

೨೧. ನಿರಂತರ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ ಭಗವತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುವವನು ಪರಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ನಾರಾಯಣನ ಬಲವನ್ನು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿ ಎಂದು ಸನತ್ಕುಮಾರರು ವೃತ್ತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಸನತ್ಕುಮಾರರ ಉಪದೇಶದಿಂದ ವೃತ್ತಾಸುರ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷದಿಂದ 'ನಾನು ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಪಾಪರಹಿತನೂ, ಕಲ್ಮಶರಹಿತನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಈ ಜಗಚ್ಛಕ್ತದ ನಿರಂತರ ಪರಿಭ್ರಮಣೆ

೧ ಶುಧ್ಧಾಂ ಗತಿಂ ತಾಂ ಪರಮಾಂ ಪರೈತಿ
ಶುದ್ಧೇನ ನಿತ್ಯಂ ಮನಸಾ ವಿಚಿನ್ತ್ಸನ್ |
ತತೋಽವ್ಯಯಂ ಸ್ಥಾನಮುಪೈತಿ ಬ್ರಹ್ಮ
ದುಷ್ಟಾಪ್ರಮುಚ್ಛೇತಿ ಸ ಶಾಶ್ವತಂ ವೈ ||
ಇತ್ಯೇತದಾಖ್ಯಾತ ಮಹೀನಸತ್ತ್ವ
ನಾರಾಯಣಸ್ಯೇಹ ಬಲಂ ಮಯಾ ತೇ ||

ಎಲ್ಲವೂ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ. ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತು ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು.

ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ವೃತ್ರಾಸುರನು ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಪರಂಧಾಮ ಹೊಂದಿದನು.

ಇಂತಹ ನಾರಾಯಣನೇ ನಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಜನು ಸಂತೋಷ ವೃಕ್ಷಪಡಿಸಿದನು. ಭೀಷ್ಮರು ಅದನ್ನೇ ಮತ್ತೆ ಪುರುಚ್ಛರಿಸಿದರು. ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೂಡಾ 'ವೃತ್ರಾಸುರನು ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದುದರಿಂದಲೇ ಪರಮಸುಖಿಯಾದನು. ತನಗಾದ ಪರಾಭವಕ್ಕೆ ದುಃಖಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದನು.

ಒತಾಮಹನೇ! ವೃತ್ರಾಸುರ ಶುದ್ಧವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಶುದ್ಧ ಜೀವ. ಅವನು ಸಾಧ್ಯವೆಂಬ ದೇವತೆ. ಅವನು ತೀರ್ಥಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದದೇ ನರಕವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆ ಮುಕ್ತನಾದ. ಈ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹಳದಿ ಮತ್ತು ರಕ್ತವರ್ಣದ ಜೀವರು ತೀರ್ಥಗೋಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ನಾವಾದರೋ ತುಂಬಾ ಆಪತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಸುಖಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಳುಗಿದ್ದೇವೆ. ಇಂತಹ ನಾವು ನೀಲವರ್ಣದ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ತಮೋ(ತೀರ್ಥಗೋಷ್ಠಿ)ಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತೇವೆಯೋ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ^೧. ಎಂದಾಗ -

೧ ವೃತ್ತಃ -

ವಿವಂ ಗತೇ ಮೇ ನ ವಿಷಾದೋಽಸ್ಮಿ ಕಶ್ಚಿತ್ !....

ಶ್ರುತ್ವಾ ಚ ತೇ ವಾಚಮದಿನಸ್ತತ್ಪದ್ಧಿ |

ವಿಕಲ್ಮಷೋಽಸ್ಮದ್ಧ್ಯ ತಥಾ ವಿಮಾತ್ಮಾ ||

- ೧೧೪/೫೬

ವಿಷ್ಣೋರನಂತಸ್ಯ ಸನಾತನಂ ತತ್
ಸ ವೈ ಮಹಾತ್ಮಾ ಪುರುಷೋತ್ತಮೋ ವೈ

ತಸ್ಮಿನ್ ಜಗತ್ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ ||

- ೧೧೪/೫೭

೨ ಭೀಷ್ಮ -

ವಿವಮುಕ್ತ್ವಾ ಸ ಕೌಂತೇಯ ವೃತ್ತಃ ಪ್ರಾಣಾನವಾಸೃಜತ್ |

ಯೋಜಯಿತ್ವಾ ತದಾತ್ಮಾನಂ ಪರಂ ಸ್ಥಾನಮವಾಪ್ತವಾನ್ ||

- ೧೧೪/೫೮

೩ ಶುಕಃ ಶುಕ್ಲಾಭಿಜಾತೀಯಃ ಸಾಧ್ಯೋ ನಾವರ್ತತೇಽನಘ |

ತೀರ್ಥಗೃತೇಶ್ಚ ನಿರ್ಮುಕ್ತೋ ನಿರಯಾಚ್ಛ ಒತಾಮಹ ||

- ೧೧೪/೬೫

ವಯಂ ತು ಭೃಶಮಾಪನ್ಯಾ ರಕ್ತಾಃ ಕಷ್ಟಮುಖೇಽಸುಖೇ |

ಕಾಂ ಗತಿಂ ಪ್ರತಿಪತ್ನ್ವಾಮೋ ನೀಲಾಂ ಕೃಷ್ಣಾಧಮಾಮಥ ||

- ೧೧೪/೬೭

ಭೀಷ್ಮರು 'ಧರ್ಮರಾಜ! ನೀವು ಪಾಂಡುರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು. ವಿಶುದ್ಧಕುಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ಕಠಿಣವೃತ್ತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದ್ದೀರಿ. ಮುಂದೆ ಈ ಜನ್ಮದ ಬಳಿಕವೂ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಉತ್ತಮ ಮನುಷ್ಯರಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವಿರಿ. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಹುಬಗೆಯ ಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಿರಿ. ಅದರಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧರೆಂದು ಕರಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರಿ. ದುರ್ಗತಿ ಹೊಂದುವಿರೆಂದು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಿರಿ. ನೀವು ನಿರ್ಮಲರೂ, ನಿಷ್ಪಾಪಿಗಳೂ ಆಗಿರುವಿರಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮಗಂದೂ ದುರ್ಗತಿ ಬರದು' ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ವೃತ್ತಾಸುರನು ಅಸುರ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಸಜ್ಜವ ಎಂದೇ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ (೬ನೇ ಸ್ಕಂಧ - ೧೪, ೧೬, ೧೭ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು).

ಭಾಗವತ ಹಾಗೂ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಮಾಡುವುದು.

೨. ಪಾಂಡವರೂ ಕೂಡಾ ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧಾನಂತರ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಸೂಚನೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರೂ ಮ.ತಾ.ನಿದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧ ಶುದ್ಧಾಭಿಜನಸಂಪನ್ನಾ ಪಾಂಡವಾಃ ಸಂತಿತವೃತ್ತಾಃ |

ವಿಹೃತ್ಯ ದೇವಲೋಕೇಷು ಪುನರ್ಮಾನುಷ್ಯಮೇಷ್ಯಥ ||

- ೧೧೪/೬೮

ಪ್ರಜಾವಿಸರ್ಗಂ ಚ ಸುಖೇನ ಕಾಲೇ

ಪ್ರತ್ಯೇತ್ಯ ದೇವೇಷು ಸುಖಾನಿ ಭುಕ್ತ್ವಾ |

ಸುಖೇನ ಸಂಯಾಸ್ಯಥ ಸಿದ್ಧಸಂಖ್ಯಾ

ಮಾ ಪೋ ಭಯಂ ಭೂದ್ ವಿಮಲಾಃ ಸ್ವ ಸರ್ವೇ ||

- ೧೧೪/೬೯

೨ ಚತುಸಹಸ್ರೇ ತ್ರಿತೋತ್ತರೇ ಗತೇ ಸಂವತ್ಸರಾಣಾಂ ತು ಕಲೌ ಪೃಥಿವ್ಯಾಮ್ |

ಜಾತಃ ಪುನಃ ವಿಪ್ರತನುಃ ಸ ಭೀಮೋ ದೃತ್ಯೈರ್ನಿರ್ಗೂಢಂ ಹರಿತ್ವತ್ತ್ವಮಾಹ |

ತದೈವ ಕೃಷ್ಣಾಪಿ ಭುವಿ ಪ್ರಜಾತಾ ತ್ರೀತ್ಯೈ ಕರೇರಂಧತಮಸ್ಯಪಾತಯತ್ |

ಮಹಾಸುರಾನ್ ವಿಷ್ಣುಫರಾರ್ಜುನಾದ್ಯಾಃ ಕೃತೇ ಪ್ರಜಾತಾ ಹರಿತೋಷಣಾಯ ||....

.... ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂಕ್ತಾನಿ ಚ ತತ್ಪರಾಗಾಮ್ ||

ಅನ್ಯಾನಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಚ ವೈದಿಕಾನಿ ಸ ಪಂಚರಾತ್ರೋಕ್ತೌ ಪುರಾಣಾಣಿ |

ಪೃಷ್ಠಪ್ತ ಭೀಷ್ಮೋತ್ತಮಯುಧಿಷ್ಠೀರೋ ತನ್ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮೇಷ್ಟಪಿ ಕಿಂಚಿದಾಹ || - ೩೨/೧೨೫-೧೩೩

೧೦೫. ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರರ ಯುದ್ಧ

ವೃತ್ರಾಸುರನ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ಮಿತನಾದ ಧರ್ಮರಾಜನು ಆತನು ಹೇಗೆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಿಮೆ ತಿಳಿದನು? ಧರ್ಮಿಷ್ಠನೂ, ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನೂ, ತತ್ತ್ವಜ್ಞನೂ ಆದ ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಇಂದ್ರ ಎಕೆ ಕೊಂದ? ಕೊಂದದ್ದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಚಿತ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಕೋರಿದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು ಅದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

‘ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸೇನೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವೃತ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ರಥವೇರಿ ಹೋಗಲು ವೃತ್ರನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪರ್ವತದಾಕಾರವಾಗಿ ಕಂಡನು. ವೃತ್ರನು ೫೦೦ ಯೋಜನ ಎತ್ತರ, ೩೦೦ ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಇದನ್ನು ಕಂಡ ದೇವಸೈನ್ಯ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗಿತು, ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು, ತಾವು ಜಯಿಸಲಾರೆವು ಎಂಬ ಭಯದಿಂದ. ಇಂದ್ರನ ಎರಡೂ ತೊಡೆಗಳು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾಗಿ ಮರಗಟ್ಟಿದವು. ಅದಾಗ್ಯೂ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದೈರ್ಯದಿಂದ ಮುನ್ನಡೆಸಿದ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಲು ಕೋಲಾಹಲ ಮುಗಿಲುಮುಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ವೃತ್ರಾಸುರನಿಗೆ ಇಂದ್ರನ ಮಹಾಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಯುದ್ಧದ ಆತುರ, ಕಳವಳ, ಭಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅವನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದನು. ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರರ ನಡುವೆ ವಿವಿಧ ಆಯುಧಗಳೊಡನೆ ಸಣಸಣವ ಭಯಂಕರ ಯುದ್ಧ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಋಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಸಿದ್ಧರೂ, ಅಪ್ಸರೆಯರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ನೋಡಲು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಬಂದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನೆರೆದರು.

ಇತ್ತ ವೃತ್ರಾಸುರ ಇಡೀ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಆವರಿಸಿ ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲಿನ ಮಳೆ (ಶಿಲಾವರ್ಷ) ಗರೆದನು. ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಕಲ್ಲಿನ ರಾಶಿಯನ್ನು ಸಮಮಾಡಿದರು. ವೃತ್ರನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮಾಯಾಯುದ್ಧದಿಂದ ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದ(ಮೂರ್ಛೆ). ಇಂದ್ರನಿಗೆ ದಿಗ್ವಿಮುಖವಾಯಿತು. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠರು ‘ರಥಂತರ’ ಸಾಮಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ‘ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿ

೧ ಸಾಮವೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ ೨ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೧೨ನೇ ಖಂಡವು ರಥಂತರಸಾಮ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

೧. ‘ಅಭಿಮಂಥತಸಹಿಂಕಾರೋಧೂಮೋಜಾಯತೇಸಪ್ರಸ್ತಾಪೋಜ್ವಲತಿಸಉದ್ಗಿಘೋಽಂಗಾರಾ ಭವಂತಿ ಸ ಪ್ರತಿಹಾರ ಉಪಶಾಮ್ಯತಿ ತನ್ನಿದನಂ ಸಂತಾಮ್ಯತಿ ತನ್ನಿಧನಮೇತತ್ ರಥಂತರಮಗ್ನಿ ಪ್ಯೋತಮ್ || ೧ ||

ಸ ಯ ಏವಮೇತದ್ ರಥಂತರಮಗ್ನಿ ಪ್ಯೋತಂ ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವೀ ಅನ್ನಾದೋ ಭವತಿ ಸರ್ವಮಾಯುರೇತಿ ಜ್ಯೋಗ್ ಜೀವತಿ ಮಹಾನ್ ಪ್ರಜಯಾ ಪಶುಭಿಃ ಭವತಿ ಮಹಾನ್ ಕೀರ್ತ್ಯಾ ನ ಪ್ರತ್ಯಜ್ ಆಗ್ನಿಮಾಚಾಮೇತ್ ನ ನಿಷ್ಕೀವೇತ್ ತದ್ ವ್ರತಮ್ ||

ಪೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು, ಕೆಳಗಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ.

ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠೋಽಸಿ ದೇವೇಂದ್ರ ಸುರಾರಿವಿವಿಬಹರ್ಣ |

ತ್ವಲೋಕ್ಯಬಲಸಂಯುಕ್ತಃ ಕಸ್ಯಾಚ್ಛತ್ರಿ ವಿಷೀದಸಿ ||

ವಿಷ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ಶಿವಶ್ಚೈವ ಜಗತ್ಪಭುಃ |

ಸೋಮಶ್ಚ ಭಗವಾನ್ ದೇವಃ ಸರ್ವೇ ಚ ಪರಮರ್ಷಯಃ ||

ಮಾ ಕಾರ್ಷೀಃ ಕಶ್ಚಲಂ ಶಕ್ತ ಕಶ್ಚಿದೇವೇತರೋ ಯಥಾ |

ಆರ್ಯಾಂ ಯುದ್ಧೇ ಮತಿಂ ಕೃತ್ವಾಽಜಹಿ ಶತ್ರುಂ ಸುರೇಶ್ವರ ||

ವಿಷ ಲೋಕಗುರುಸ್ತ್ವತ್ಸರ್ವಲೋಕನಮಸ್ಯತಃ |

ನಿರೀಕ್ಷತೇ ತ್ವಾಂ ಭಗವನ್ ತೃಜ ಮೋಹಂ ಸುರೇಶ್ವರ |

ವಿತೇ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಯಶ್ಚೈವ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಪ್ತಪುರೋಗಮಾಃ ||

ಸರ್ವೇನ ಶಕ್ತ ದಿವ್ಯೇನ ಸ್ತುವಂತಿ ತ್ವಾಂ ಜಯಾಯ ವೈ || - ೧೧೫/೨೨-೨೬

ವಸಿಷ್ಠರ ಮಾತುಗಳ ಭಾವಾನುವಾದದ ಸಾರ.

‘ಎಲ್ಲ ದೇವೇಂದ್ರ! ನೀನು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮೂರುಲೋಕದ ಬಲ ನಿನಗುಂಟು. ಏಕೆ ವಿಷಾದಪಡುವ (ಕರ್ತವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ತೋಚದಂತಿರುವೆ). ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಶಿವ, ಸೋಮ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ - ನಿನ್ನ ಹಿತಚಿಂತಕರು ಇವರೆಲ್ಲ. ಇತರರಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಶ್ಚಲ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ (ಧೈರ್ಯಗಡದೆ) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಲ್ಲು. ಲೋಕಗುರುವಾದ ರುದ್ರದೇವ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರುಣೆಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲನಾಗುವೆ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕಾರಣ ಮೋಹ ಬಿಡು. ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಪಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ನಿನ್ನ ಜಯವನ್ನು ಬಯಸಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ವೃತ್ರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸು.’

ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಉತ್ತೇಜಿತನಾಗಿ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಉಪಾಯದಿಂದ ವೃತ್ರನ ಮಾಯೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿದನು. ಆಗಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಾಚಾರ್ಯರು ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ವೃತ್ರನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿ ರುದ್ರದೇವರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಲೋಕದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ

ಭಾಷ್ಯ -

ಮಂಥನಾದಿ ಸ್ಥಿತಂ ಯಸ್ತು ತನ್ನಾಮಾನಂ ಹರಿಂ ಪರಮ್ |

ತತ್ರತ್ ಕ್ರಿಯೈಕಹೇತುತ್ವಾತ್ ಯೋಽಗೌ ಧ್ಯಾಯೇತ್ ಜನಾರ್ದನಮ್ |

ರಥಾಂತರಾಶ್ರಯಂ ಪಂಚರೂಪಂ ಸ ಚ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ||

(ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞಸ್ತಂಶೋಧನಮಂದಿರ, ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರ ಪ್ರಕಾಶನ ೨೦೦೪, ಪುಟ. ೧೫೭, ೧೫೮

- ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯ - ಶ್ರೀವೇದೇಶತೀರ್ಥಟೀಕಾಸಮೇತಮ್)

ವೃತ್ತನನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲು, ಸಂಹರಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಆಗ ರುದ್ರದೇವರ ತೇಜಸ್ಸು ಜ್ವರದ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ ವೃತ್ತನ ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ವಿಷ್ಣುವು ಲೋಕರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ತಾನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ನಂತರ ಬೃಹಸ್ಪಾತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ಮೌಷ್ಯರು ಇಂದ್ರನ ಹತ್ತಿರಹೋಗಿ ರುದ್ರದೇವರೂ ಕೂಡಾ 'ಈ ವೃತ್ತ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿ, ಕಾಮರೂಪಿ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು; ನೀನು ತಡ ಮಾಡದೆ ಅಲಕ್ಷಿಸದೆ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಕೂಡಲೇ ಕೊಲ್ಲು. ಇವನು ಇಷ್ಟು ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಲು ೬೦೦೦೦ವರ್ಷ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಬಲ ಹಾಗೂ ವರದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ.

ವಿಷ್ಣುವಿನ ತೇಜಸ್ಸು ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆ. ಅವನನ್ನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಕೊಂದುಬಿಡು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಆಗ ಶಕ್ತನು ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ 'ಪೂಜ್ಯನೇ! ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಜಯಿಸಲು ಆಗದ ವೃತ್ತನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವೆ' ಎಂದು ನಿವೇದಿಸಿದನು.

ಇದೇ ವೇಳೆ ರುದ್ರಪ್ರೇರಿತ ಜ್ವರವು ವೃತ್ತನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ದೇವತೆ, ಋಷಿಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಗಿದರು. ದೇವ ದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ಎಲ್ಲ ಆಸುರರಿಗೆ ಸ್ತುತಿಲೋಪಪಾಯಿತು (ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವ ಬಗ್ಗೆ ರೀತಿ). ವೃತ್ತನ ಮಾಯ ಎಲ್ಲ ಆಡಗಿತು (ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು). ಅವನಿಗೂ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಶ (ಬುದ್ಧಿನಾಶ) ಉಂಟಾಯಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಋಷಿಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ವೃತ್ತವಧೆಗೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಿರಲು ರಥಸ್ಥ ಇಂದ್ರನ ರೂಪವು ವೃತ್ತನಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರಿತು. ಋಷಿಗಳು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರು.

'ಶೈವಜ್ವರ ವೃತ್ತಾಸುರನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿತು - ೧. ಮುಖ ಸುಡಲಾರಂಭಿಸಿತು; ೨. ದೇಹದ ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ವಿಕಾರ ಮಾಡಿತು; ೩. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನಡುಕ ಉಂಟಾಯಿತು; ೪. ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚ್ವಾಸಗಳ ವೇಗ ಅಧಿಕವಾಯಿತು; ೫. ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳು ನಿಮಿರಿ ನಿಂತವು; ೬. ತೀವ್ರವಾದ ನಿಶ್ವಾಸ ಉಂಟಾಯಿತು; ೭. ಅವನ ಮುಖದಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ, ಕೆಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳು ಬರತೊಡಗಿದವು; ೮. ಭಯಂಕರ ಶಬ್ದ ಹೊರಟಿತು; ೯. ಅವನ ಎರಡೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಉಲ್ಕೆಗಳು ಬೀಳಲಾರಂಭಿಸಿದವು; ೧೦. ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ರಣಹದ್ದುಗಳು, ಕಾಗೆಗಳು, ಬಕಪಕ್ಷಿಗಳು ಕರ್ಕಶವಾಗಿ ಕೂಗಿದವು; ೧೧. ಆಸುರರ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ (ತಲೆಯ) ಭಯಂಕರ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಚಿತ್ರದಂತೆ ಸುತ್ತಾಡಿದವು.

ಇತ್ತ ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಅಭಿವಂದಿತನಾಗಿ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಜ್ರಾಯುಧ ಹಿಡಿದು ಆಸುರನ ಕಡೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಆಸುರನು ಮನುಷ್ಯರು ಊಹಿಸಲು ಆಗದ ಭಾರಿ ಶಬ್ದ ಮಾಡಿದನು (ಕೂಗಿದನು). ಶೈವಜ್ವರದಿಂದ ತೀವ್ರವೇದನೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ಮತ್ತೆ

ಮತ್ತೆ ಆಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಅಸುರನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದನು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಯುಧ ಅಸುರನನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಿಸಿತು.

ದೇವತೆಗಳು ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದರು. ವೃತ್ತನನ್ನು ವಿಷ್ಣು ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ. ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ ಮತ್ತೆ ದೇವಲೋಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ (೧೧೬/೧-೮)°.

ವೃತ್ರಾಸುರ ಶರೀರದಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಯವುಂಟು ಮಾಡಲು ಮಹಾಘೋರವಾದ ಕ್ರೂರವಾದ ಪಾಪರೂಪದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು.

‘ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ’ ಹೀಗೆ ಇದ್ದಿತಂತೆ.

೧. ಭಯಂಕರವಾದ ವಿಕಾರವಾದ ಹಲ್ಲುಗಳು; ೨. ಕಪ್ಪು ಮತ್ತು ಕಂದುಮಿಶ್ರಿತ ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ; ೩. ಭಯಂಕರ ಆಕಾರ; ೪. ಕೆದರಿದ ತಲೆ ಕೂದಲುಗಳು; ೫. ಘೋರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು; ೬. ರುಂಡಗಳ ಮಾಲೆ ಧರಿಸಿದ; ೭. ರಕ್ತದಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾಗಿತ್ತು; ೮. ಹರಿದ ನಾರು ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿತ್ತು.

ಇಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ(ಕೃತ್ಯಾ) ವೃತ್ರಾಸುರನ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಬಂದದ್ದೇ ‘ಇಂದ್ರನನ್ನು ಹುಡುಕಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಸ್ವರ್ಗದ ಕಡೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ದೇವೇಂದ್ರನ ಕತ್ತನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಅದರ ಭಯದಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರನು (ಮಾನಸಸರೋವರದಲ್ಲಿನ) ಕಮಲದ ನಾಳದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅನೇಕವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು’.

ವೃತ್ರಾಸುರನ ವಧೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷ ಬಂತೆಂಬುದು ಕೇವಲ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ದೋಷಬಂದಾಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಇಂದ್ರದೇವರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ವೃತ್ತಹತ್ಯೆಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ತ್ವ ಪಡೆದನೆಂದ ಶ್ರುತಿ ‘ವೃತ್ತಹತ್ಯಾ ಮಹಾನಾಸ’ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮ.ತಾ.ನಿ. ಹಾಗೂ ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ (ಮ.ತಾ.ನಿ.ಆ-೨೨/೩೪೧, ೩೫೨, ೩೫೩, ೩೫೪; ಐ.ಭಾ.-೨/೨/೩; ಭಾ.ತಾ.-೧೧/೪/೧೯). ಆದರೂ ಇಂದ್ರನು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತನಾದನು. ತೇಜೋವಿಹೀನನಾದನು. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ವಿಫಲವಾದವು (ತಪಸ್ಸು ಆರಂಭವಾಗುವ ಮುನ್ನವೇ). ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಹೋಗಿ ನಮಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷದ

೧ ವೃತ್ತಂ ತು ಹತ್ಯಾ ಭಗವಾನ್ ದಾನವಾರ್ಮಹಾಯಶಾಃ |

ವಜ್ರೇಣ ವಿಷ್ಣುಯುಕ್ತೇನ ದಿವಮೇವ ಸಮಾವಿಶತ್ ||

- ೧೧೬/೯

೨ ಪೂರ್ವಂ ಹಿ ವೃತ್ತವಧತೋಽಂಬುಜನಾಲತಂತುಸಂಸ್ಥೇ ಶಚೀ ಪ್ರಣಯಿನಿ...

- ಮ.ತಾ.ನಿ.೨/೨/೩೪೧

ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಕೇಳಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು 'ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ' ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲು ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು, ಅದು (ಆಕೆಯು) ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಂದ (ವರದ) ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಈಡೇರಿದಂತಾಯಿತು. ನನಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸೂಕ್ತವಾಸ್ತವವನ್ನು (ಇಂದ್ರದೇವರ ಬದಲಾಗಿ) ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೋರಿದಳು.

ಹೀಗೆ ಉಪಾಯದಿಂದ ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿ ಈ ಕೆಳಗಿನವುಗಳಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಆಕೆಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವ.

೧	ಅಗ್ನಿ	ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯ ಬಳಿ ಬಂದಾಗ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬೀಜ, ಔಷಧಿ, ರಸಗಳಿಂದ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ದೋಷ ಸೇರುತ್ತದೆ (ಅಗ್ನಿಯಿಂದ).
೨	ವೃಕ್ಷ-ತೃಣ-ಔಷಧಿ (ದೇವತೆಗಳು)	ಪರ್ವತಾಲಯದಲ್ಲಿ (ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಗ್ರಹಣ, ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೋ, ಮುರಿಯುತ್ತಾರೋ, ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.
೩	ಅಪ್ಸರೆಯರು	ಸ್ತ್ರೀಯರು ರಜಸ್ವಲೆಯರಾದಾಗ ಅವರೊಡನೆ ಸೇರುವ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.
೪	ಆಪಃ ನೀರಿನ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು)	ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ನೀರನ್ನು ತುಚ್ಛೀಕರಿಸಿ, ಅಲ್ಪರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕಫ, ಮೂತ್ರ, ಮಲಗಳನ್ನು ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷ ಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಆಜ್ಞಪ್ತವಾದ 'ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ' ಮೇಲಿನ ನಾಲ್ಕು ಪದಾರ್ಥ/ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತು. ಇಂದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ. ನಂತರ ಇಂದ್ರದೇವರು ಬ್ರಹ್ಮ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಅಶ್ವಮೇಧಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಪಾಪ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಮತ್ತೆ ತೈಲೋತ್ಸುಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆನಂದವಾಗಿದ್ದನು.

ವೃತ್ತನ ರಕ್ತದಿಂದ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಚ್ಚುಗಳಿರುವ ನವಿಲು ಮೊದಲಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಅಭಿಶ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜನೇ ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸು, ಉಪಾಯದಿಂದ. ಇಂದ್ರನಂತೆ ಪೃಥಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಇರುವೆ. ಈ ಇಂದ್ರದೇವರ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಯಾರು ಪರ್ವತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಧ್ಯೆ ಕೇಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗದೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು (ಧರ್ಮರಾಜನು, ತಮ್ಮನ್ನು ಜನರು ಧನ್ಯ ಧನ್ಯರೆಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಜುಗರ ಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪಾಂಡವರು ಮಹಾಪುಣ್ಯವಂತರಾಗಿದ್ದರೂ, ತಾವು ಪಾಪಿಗಳೆಂಬ ಭಾವನೆ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಇತ್ತು. ಇನ್ನು ಉಳಿದವರ, ನಮ್ಮಂತಹವರ ಪಾಡೇನು).

೨. ಮನುಷ್ಯ ಎಂದೂ ಧೃತಿಗಿಡದೆ ಪಾಪ, ಪುನ್ಯಗಳಿಗೆ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಕೊನೆ ಇದೆ ಎಂಬ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. (ನೋಡಿರಿ ಅ. ೧೧೩/೧-೧೨).

೩. ವೃತ್ರಾಸುರ ದೈತ್ಯ ಆದರೂ, ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತ. ತಪಸ್ವೀ. ಆದರೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೈವರ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಆತನ ವಿಷ್ಣುಸ್ಮರಣೆ ಸರ್ವಸಾಧಕರಿಗೆ ಅನುಕರಣೀಯ. ಇಲ್ಲೂ ಆ ಸ್ತೋತ್ರ ನಿತ್ಯಪಠನೀಯ. ಭಾಗವತದಲ್ಲೂ ಇದೆ ೫/೯-೧೨ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಇಲ್ಲೂ ಸ್ಮರಣೀಯವಾಗಿವೆ. ವೃತ್ರಾಸುರಕಥಾ ಪ್ರಸಂಗಗಳು.

೪. ದೈತ್ಯಜನ್ಮ ಬಂದರೂ (ಯಾವುದೇ ಜನ್ಮ ಬಂದರೂ) ಭಗವತ್ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು ಸಾಧಕರು.

೫. ವೃತ್ರಾಸುರನು ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರೊಡನೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಆರಂಭಿಸಿದರೂ, ಆತನಿಗೆ ಉಪದೇಶವಾದುದು ಸನತ್ತುಮಾರಿರಿಂದ. ಅದಂಥ ಭಾಗ್ಯ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಬಯಕೆಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುರುಗಳು ತಾವಾಗಿಯೇ ಬಂದು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಬಂದು ಭಾಗವತೋಪದೇಶ ಮಾಡಿದಂತೆ (ಅ. ೧೧೪).

೬. ಬಿದಿರಿಂದ ಇಂದ್ರಗೆ ವಸಿಷ್ಠರಿಂದ, ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಧೈರ್ಯ. ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ತುಂಬುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನಂತೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವತೆಗಳು, ದೇವೋತ್ತಮರಾದ ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಧೈರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಇಂದ್ರಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮೊರೆ ಹೋಗುವುದು ಆಪತ್ಕಾಲ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ದಾರಿ.

೭. ವೃತ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ವಜ್ರಾಯುಧದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸೇರಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ. ವೃತ್ರನ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಶೈವಜ್ವರ ಅವನನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಹರಿಹರರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ವೃತ್ರಾಸುರ ಸಂಹಾರವಾಯಿತು. ಕಾರಣ ಇಬ್ಬರ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಯದ್ಯಪಿ ಹರಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮ.

೮. ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷಗಳು ನಾಲ್ಕು ಜನರಿಗೆ ಹೋಯಿತು. ಅವರನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಆದೇಶ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೦೬. ಶಿವಜ್ಞರೋತ್ತತಿ

ವೃತ್ತನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದ ಜ್ವರವು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೊಂದಿತು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಜ್ವರೋತ್ತತಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯವೆಂಬ ಮೇರು ಪರ್ವತದ ಶಿಖರವು ಹಿಂದೆ ಇತ್ತು. ಅದು ಸಮಸ್ತ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದುದು, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು (ಪಾವಿತ್ರ್ಯ). ಆ ಪರ್ವತದ ತಟ (ದಂಡೆ) ದಲ್ಲಿ (ಬಂಗಾರದ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ), ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಶಿವ. ಆತನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತರಾಜನ ಮಗಳು ಪಾರ್ವತಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದಳು. ಈ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ದೇವತೆಗಳು ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಹಾಗೆಯೇ ವೈದ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅಶ್ವಿನಿ ದೇವತೆಗಳು, ಯಕ್ಷೇಶ್ವರನಾದ ಕುಬೇರ, ಅಂಗಿರಸನೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವರ್ಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವವರನಾದ ವಿಶ್ವಾಪಸು, ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದ ಹಾಗೂ ಪರ್ವತರು, ಅಪ್ಸರಾ ಸಮುದಾಯ ಇವರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲ ಪರಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯರ ದೈವೀ ವೈಭವ.

ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಪರಿಮಳೋಪೇತ ಗಂಧವಾಹನಾದ ವಾಯು ಸುಖವಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದ ಸರ್ವತುಲ ವೃಕ್ಷಗಳು ವಿವಿಧ ಹೂಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲದೆ ಶಿವನ ಪರಿವಾರಭೂತರಾದ ನಾನಾ ರೂಪಧರರಾದ ಅಗ್ನಿಸಮರಾದ ರಾಕ್ಷಸರು, ಪಿತೃಚಿಹ್ನೆಗಳು, ಪೂಜ್ಯನಾದ ನಂದೀಶ್ವರ ಶೂಲಧಾರಿಯಾಗಿ ಶಿವನ ಬಳಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ವಿದ್ಯಾಧರರು ತಪೋಧನರಾದ ಸಿದ್ಧರು ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳಾದ ಗಂಗೆ ದಿವ್ಯರೂಪಧರಿಸಿ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರು ಆ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಶಿಖರದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದರು.

ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆದಿತ್ತು. ಆಗ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಯಾವುದೋ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಸೃಜಾಂ ಸತ್ಯೇ - ೪/೨/೪-೮) (ಇದು ಅದು ಭಾಗವತದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಒಂದೇನೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯ ಪ್ರಸಂಗವೋ ಎಂಬುದು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ.)

ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ರುದ್ರದೇವರ ಅನುಮತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗಂಗಾದ್ವಾರ(ಹರಿದ್ವಾರ)ಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಈ ದೇವತೆಗಳು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಎಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಪತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ರುದ್ರದೇವರು ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಆಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರು. ಆಗ ಪಾರ್ವತಿಯು ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನೀವೇಕೆ ಹೋಗುತ್ತೀಲ್ಲ ಎಂದು ಕೇಳಲು ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ದೇವತೆಗಳೇ ಹಿಂದೆ ಆದ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗವಿಲ್ಲವೆಂದರು. ಆಗ ಪಾರ್ವತಿಯು 'ಭಗವನ್! ನೀನು ಎಲ್ಲಾ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ. ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಉತ್ತಮ, ಅಜೇಯ. ಯಾರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಲಾರರು. ತೇಜಸ್ಸು ಯಶಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವೆ. ಇಂತಹ ನಿನಗೆ ಹವಿರ್ಭಾಗ ನ ನಿಷೇಧದಿಂದ ನನಗೆ ತುಂಬ ದುಃಖವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಶರೀರ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಸತಿಯು ದಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಹೃದಯದಿಂದ ಮೌನ ಧರಿಸಿದಳು(ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಕಟಪಟ್ಟುಕೊಂಡಳು).

ಪಾರ್ವತಿದೇವಿಯ ಇಂಗಿತವರಿತ ಪರಶಿವನು ಆಕೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡುವಳೆಂದು ತಿಳಿದು ನಂದೀಶ್ವರನಿಗೆ 'ನೀನು ನಿಲ್ಲು' (ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವವನಾಗು) ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅಮೇಲೆ ಸರ್ವಯೋಗೇಶ್ವರೇಶ್ವರನಾದ ಶಿವನು ಯೋಗಬಲದಿಂದ ತನ್ನ ಅನುಚರರೊಡನೆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಘಾತಗೊಳಿಸಿದನು, ನಾಶ ಮಾಡಿದನು. ರುದ್ರಾನುಚರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ವೇದಿಕೆಯ ಬಳಿ ಭಯಂಕರ ಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದರು. ಕೆಲವರು ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ನಕ್ಕರು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರಕ್ತದ ಮಳೆಗೆರೆದರು. ಹಲವರು ಯಜ್ಞದ ಯೂಪಸ್ತಂಭ(ಬಲಿಗಂಬ)ಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟಿದರು. ಯಜ್ಞ ಮಂಟಪದ ಸುತ್ತಲೂ ಭಯಾನಕ ಮುಖವುಳ್ಳರಾಗಿ ತಿರುಗಾಡಿದರು, ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಯಜ್ಞಪರಿಚಾರಕರನ್ನು ನುಂಗಿ ಹಾಕಿದರು.

ಹೀಗೆ ಯಜ್ಞ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಳಾಗುತ್ತಿರಲು ಯಜ್ಞಪುರುಷನು ಜಿಂಕೆರೂಪ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ನೆಗೆದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾರುದ್ರನು ಬಾಣಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆ ಮೃಗವನ್ನು ಬೆನ್ನ ಹತ್ತಿ ಓಡಿದ. ಆಗ ರುದ್ರದೇವರ ಹಣೆಯಿಂದ ಬಯಂಕರವಾದ ಬೆವರಿನ ಹನಿಯು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು ಕಾಲಾಗ್ನಿಸದೃಶವಾದ ಅಗ್ನಿ ಜನಿಸಿತು. ಆ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಕುಳ್ಳ, ಅತಿಕಂಪದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ, ಕಂದುಬಣ್ಣದ ಮೀಸೆ, ಗಡ್ಡವಿರುವ ಪುರುಷನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಆ ಪುರುಷನ ತಲೆಕೂದಲುಗಳು ಮೇಲ್ಮುಖವಾಗಿ ನಿಮಿರಿ ನಿಂತಿದ್ದವು. ಅಂಗಾಂಗಗಳೆಲ್ಲ ಗಿಡುಗ, ಗೂಬೆಗಳಿಗಿರುವ ದಟ್ಟವಾದ ಕೂದಲಿನಂತೆ ಮುಚ್ಚಿದ್ದವು. ವಿಹಾರವಾದ ಶರೀರದ ಕವುರ್ವರ್ಣದ ಕಂಪುವಸ್ತ್ರತೊಟ್ಟಿದ್ದನು ಆ ಪುರುಷ. ಆ ಪುರುಷನು ಬೆಂಕಿಯ ಹುಲ್ಲಿನ

ರಾಶಿಯನ್ನು ಸುಡುವಂತೆ ದಕ್ಷ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಗ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ದಿಕ್ಕಿಟ್ಟು ದಶದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಓಡಿದರು. ಆ ಪುರುಷನ ಸಂಚಾರದಿಂದ ಭೂಮಿ ಕಂಪಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಲೋಕಭಯಂಕರನಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ತೋರುತ್ತಿರಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ.

‘ಎಲ್ಲ ಸರ್ವದೇವೇಶ್ವರನೇ! ನಿನಗೂ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಕೊಡುವರು. ಈ ಸಹಾರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು. ಈ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಬೆವರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುರುಷನು ಜ್ವರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗುವನು. ಈ ಜ್ವರ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೂ ಅದನ್ನು ಈ ಸಮಗ್ರ ಜಗತ್ತು ಧರಿಸಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವಿಭಾಗ ಮಾಡು.’

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರುಹೇಳಿದುದಕ್ಕೇ ರುದ್ರದೇವರು ತಮಗೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ಭಾಗ ಸಿಗುವದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಾತಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ರುದ್ರದೇವರು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಜ್ವರವನ್ನು ಅನೇಕ ಭಾಗಮಾಡಿದರು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ ೧. ತಲೆ ಬಿಸಿಯಾಗುವುದು, ತಲೆನೋವು; ೨. ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಅರಗು(ಶಿಖಾಜತು)ಲಾಕೃತ್ವೆಂಬ ರಸ; ೩. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಕರಿಯ ಲಕ್ಕಿ ಗಿಡ; ೪. ಸರ್ಪಗಳ ಪೊರೆ; ೫. ನಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಗರಗಸದಂತೆ ಇರುವ ಜಿಹ್ವಾಕ್ರೋಮ್ ೬. ಜೊಗುಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರದೇಶ(Saline Alkeline Soils); ೭. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ ನಾಶವಾಗುವುದು; ೮. ಮೀನುಗಳಿಗೆ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರವುಂಟಾಗುವುದು; ೯. ನವಿಲುಗಳಿಗೆ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊರ ಬಂದಿರುವ ಶಿಖಾ; ೧೦. ಕುರಿಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಪಿತ್ತದ ಉಲ್ಬಾ; ೧೧. ಗಿಳಿಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ತೃಜಸುವ ಮಲ; ೧೨. ಹುಲಿಗಳ ಬಳಲುಮಿಕೆ; ೧೩. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬರುವ ಜ್ವರ(ಹುಟ್ಟುಹಾಗೂ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರವೇಶವಿರುತ್ತದೆ).

ಇದುವೇ ಮಹೇಶ್ವರ ಜ್ವರ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಮಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ವಂದನೀಯವಾದುದು.

ಇಂತಹ ಜ್ವರಕ್ಕೇನೇ ವೃತ್ತಾಸುರನು ತುತ್ತಾದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಲೇ ಇಂದ್ರ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ವೃತ್ರನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದನು. ಆಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ರನನ್ನು ಒಳಹೊಕ್ಕ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಅವನನ್ನು ಸೀಳಿತು. ಮಹಾಯೋಗಿಯೂ, ಮಹಾಸುರನೂ ಆದ ವೃತ್ತಾಸುರನು ನಂತರ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅವನು ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದನು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಹತನಾದ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಹೊಂದಿದ.

‘ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜ! ಹೀಗೆ ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಮಹಾಜ್ವರದ ಬಗ್ಗೆ
ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಲಿ’ ಎಂದರು ಭೀಷ್ಮರು.

ಯಾರು ಉದಾರಹೃದಯದಿಂದ (ಭಕ್ತಿಯಿಂದ) ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಜ್ವರದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು
ಪಠಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ರೋಗಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸುಖಿಗಳಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ
ಬಯಸಿದ ಎಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ಸಂದೇಶಗಳು- ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ರುದ್ರದೇವರ ವೈಭವ ಅವರನ್ನು ಅನೇಕಾನೇಕ ದೇವತೆಗಳು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವ ವರ್ಣನೆ
ರುದ್ರದೇವರ ಮಹಿಮೆಯಿರಲು ಒಂದು ಆಕರವಾಗಿದೆ.

೨. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ದಕ್ಷನ ದುರುದ್ದೇಶಯುತ ಯಜ್ಞಾಚರಣೆ
ಉಮಾದೇವಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಅವಮಾನವನ್ನು
ಸಹಿಸದೆ ಆಕೆ ನಂದೀಶ್ವರನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಶಿವಭಕ್ತರು ಮತ್ತು ಶಿವಾನುಚರರೂ
ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞ ಧ್ವಂಸ. ಸ್ವೋತ್ತಮದ್ರೋಹದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
ಸ್ವೋತ್ತಮರದ್ರೋಹದ ಪರಿಣಾಮ ಯಜ್ಞಗಳೂ ವಿಪರೀತ ಫಲ ನೀಡುತ್ತವೆ.

೩. ಶಿವಜ್ವರವು ಇಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ. ರುದ್ರದೇವರ ಕೋಪಾಗ್ನಿಗೆ ಯಜ್ಞ
ತುತ್ತಾಯಿತು.

೪. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಯಜ್ಞಭಾಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

೫. ವೃತ್ರಾಸುರನು ತುತ್ತಾದುದೂ ಈ ಶಿವಜ್ವರಕ್ಕೇ (ವಿಷ್ಣು ವಜ್ರಾಯುಧ ಪ್ರವೇಶ
ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ). ಇದೊಂದು ಹೊಸ ವಿಷಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಂತೂ ಶಿವನ
ಮಹಿಮೆಗಳ ಅನಾವರಣ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ವಸ್ತು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

ರಾಶಿಯನ್ನು ಸುಡುವಂತೆ ದಕ್ಷ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಭಸ್ಮ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ದಿಕ್ಕಿಟ್ಟು ದತದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಓಡಿದರು. ಆ ಪುರುಷನ ಸಂಚಾರದಿಂದ ಭೂಮಿ ಕಂಪಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಲೋಕಭಯಂಕರನಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ತೋರುತ್ತಿರಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ.

‘ಎಲ್ಲಿ ಸರ್ವದೇವೇಶ್ವರನೇ! ನಿನಗೂ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಕೊಡುವರು. ಈ ಸಹಾರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು. ಈ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಬೆವರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪುರುಷನು ಜ್ವರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗುವನು. ಈ ಜ್ವರ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೂ ಅದನ್ನು ಈ ಸಮಗ್ರ ಜಗತ್ತು ಧರಿಸಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವಿಭಾಗ ಮಾಡು.’

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರುಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ರುದ್ರದೇವರುತಮಗೆಯಜ್ಞದಲ್ಲಿಹವಿರ್ಭಾಗಸಿಗುವದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಾತಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ ರುದ್ರದೇವರು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಜ್ವರವನ್ನು ಅನೇಕ ಭಾಗಮಾಡಿದರು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ ೧. ತಲೆ ಬಿಸಿಯಾಗುವುದು, ತಲೆನೋವು; ೨. ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಅರಗು(ಶಿಖಾಜತು)ಲಾಕ್ಷವೆಂಬ ರಸ; ೩. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ಕರಿಯ ಲಕ್ಕಿ ಗಿಡ; ೪. ಸರ್ಪಗಳ ಪೊರೆ; ೫. ನಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಗರಗದಂತೆ ಇರುವ ಜಿಹ್ವಾಕೈರ್ಯ’ ೬. ಜೊಗುಮಣ್ಣಿನ ಪ್ರದೇಶ(Saline Alkeline Soils); ೭. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಶಕ್ತಿ ನಾಶವಾಗುವುದು; ೮. ಮೀನುಗಳಿಗೆ ಮೂಗಿನಲ್ಲಿ ರಂಧ್ರವುಂಟಾಗುವುದು; ೯. ನವಿಲುಗಳಿಗೆ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊರ ಬಂದಿರುವ ಶಿಖಾ; ೧೦. ಕುರಿಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಪಿತ್ತದ ಉಲ್ಬಾ; ೧೧. ಗಿಳಿಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ತ್ಯಜಿಸುವ ಮಲ; ೧೨. ಹುಲಿಗಳ ಬಳಲುಮಿಕೆ; ೧೩. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬರುವ ಜ್ವರ(ಹುಟ್ಟು ಹಾಗೂ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರವೇಶವಿರುತ್ತದೆ).

ಇದುವೇ ಮಹೇಶ್ವರ ಜ್ವರ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಮಾನ್ಯ ಹಾಗೂ ವಂದನೀಯವಾದುದು.

ಇಂತಹ ಜ್ವರಕ್ಕೇನೇ ವೃತ್ತಾಸುರನು ತುತ್ತಾದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗಲೇ ಇಂದ್ರ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ವೃತ್ತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿದನು. ಆಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತನನ್ನು ಒಳಹೊಕ್ಕ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಅವನನ್ನು ಸೀಳಿತು. ಮಹಾಯೋಗಿಯೂ, ಮಹಾಸುರನೂ ಆದ ವೃತ್ತಾಸುರನು ನಂತರ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅವನು ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದನು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಹತನಾದ, ವಿಷ್ಣುವಿನ ಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಹೊಂದಿದ.

‘ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜ! ಹೀಗೆ ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ಅವರಿಸಿದ ಮಹಾಜ್ವರದ ಬಗ್ಗೆ
ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಲಿ’ ಎಂದರು ಭೀಷ್ಮರು.

ಯಾರು ಉದಾರಹೃದಯದಿಂದ (ಭಕ್ತಿಯಿಂದ) ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಜ್ವರದ ಉತ್ತಿಯನ್ನು
ಪಠಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ರೋಗಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸುಖಿಗಳಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ
ಬಯಸಿದ ಎಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ರುದ್ರದೇವರ ವೈಭವ ಅವರನ್ನು ಅನೇಕಾನೇಕ ದೇವತೆಗಳು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವ ವರ್ಣನೆ
ರುದ್ರದೇವರ ಮಹಿಮೆಯರಿಯಲು ಒಂದು ಆಕರವಾಗಿದೆ.

೨. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಬಂದಂತೆ ಇಲ್ಲೂ ದಕ್ಷನ ದುರುದ್ದೇಶಯುತ ಯಜ್ಞಾಚರಣೆ
ಉಮಾದೇವಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಅವಮಾನವನ್ನು
ಸಹಿಸದೆ ಆಕೆ ನಂದೀಶ್ವರನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಳಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಶಿವಭಕ್ತರು ಮತ್ತು ಶಿವಾನುಚರರೂ
ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞ ಧ್ವಂಸ. ಸ್ವೋತ್ತಮದ್ರೋಹದ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.
ಸ್ವೋತ್ತಮರದ್ರೋಹದ ಪರಿಣಾಮ ಯಜ್ಞಗಳೂ ವಿಪರೀತ ಫಲ ನೀಡುತ್ತವೆ.

೩. ಶಿವಜ್ವರವು ಇಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ. ರುದ್ರದೇವರ ಕೋಪಾಂಗಿಗೆ ಯಜ್ಞ
ತುತ್ತಾಯಿತು.

೪. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಧ್ಯಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಯಜ್ಞಭಾಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು.

೫. ವೃತ್ರಾಸುರನು ತುತ್ತಾದುದೂ ಈ ಶಿವಜ್ವರಕ್ಕೆ (ವಿಷ್ಣು ವಜ್ರಾಯುಧ ಪ್ರವೇಶ
ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ). ಇದೊಂದು ಹೊಸ ವಿಷಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಂತೂ ಶಿವನ
ಮಹಿಮೆಗಳ ಅನಾವರಣ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ವಸ್ತು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೦೭. ದಕ್ಷಯಜ್ಞಧ್ವಂಸ - ಶಿವಸಹಸ್ರನಾಮಸ್ತೋತ್ರ

ಜನಮೇಜಯನು ವೈಶಂಪಾಯನನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ವೈಶಂಪಾಯನರೇ! ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೀತಸನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ ಮಾಡಿದ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಹೇಗೆ ನಾಶವಾಯಿತು?

ವೈಶಂಪಾಯನರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು -

‘ಹಿಂದೆ ಹಿಮಾಲಯಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಋಷಿ ಸಿದ್ಧರಿಂದ ಸೇವಿತನಾದ ಗಂಗಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞ ಮಾಡಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ದೇವದಾನವಗಂಧರ್ವರು, ನಾರದಾದಿಗಳು, ವಸುಗಳು, ಸಾಧ್ಯರು, ರುದ್ರರು, ಆದಿತ್ಯರು, ಮರುದ್ವಗಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಪಿಶಾಚಿಗಳು ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದರು. ಯಜ್ಞಭಾಗಿಗಳಾದ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಋಷಿಗಳೂ, ಪಿತೃಗಳು ಚತುರ್ಮುಖನೊಡನೆ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರು ಬಂದರು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಸಮೇತರಾಗಿ ಬಂದರು. ದೇವತೆಗಳು ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ಆದರೆ ರುದ್ರದೇವರು ಮಾತ್ರ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಸಿಟ್ಟಾದ ದಧೀಚಿಮುನಿಗಳು ಯಜ್ಞಘಂಟಪದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನುಡಿದರು -

‘ರುದ್ರಾರಾಧನೆಯಿಲ್ಲದ ಯಜ್ಞ ಯಜ್ಞವಲ್ಲ, ನಾವು ಮಾಡುವ ಧರ್ಮವು ಧರ್ಮವಲ್ಲ, ಇಂತಹ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವಧಬಂಧನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದೊಂದು ಕಾಲವೈಪರೀತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಇದನ್ನು ನೀವ್ಯಾರು ಮೋಹಪರವಶರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ (ಇಂತಹ ಅಪಚಾರವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ನೀವು ಗಮನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ). ಆಗುವ ಅನರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ನೀವ್ಯಾರು ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಆ ಮಹಾಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ದಿವ್ಯಚಕ್ರವಿನಿಂದ (ಧ್ಯಾನದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ) ಶಿವಪಾರ್ವತಿ, ನಾರದರು, ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದನು (ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ). ಮುಂದೆ ಆಗುವುದನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು (ದಧೀಚಿ)^೧.

೧ ದಧೀಚಿ :-

ನಾಯಂ ಯಜ್ಞೋ ನ ವಾ ಧರ್ಮೋ ಯತ್ರ ರುದ್ರೋ ನ ಇಜ್ಯತೇ |

ವಧಬಂಧಂ ಪ್ರಪನ್ನಾ ವೈ ಕಿಂ ನು ಕಾಲಸ್ಯ ಪರ್ಯಯಃ ||

ಕಿಂ ನು ಮೋಹಾನ್ವ ಪಶ್ಯಂತಿ ವಿನಾಶಂ ಪರ್ಯುಪಸ್ಥಿತೀಮ್ |

ಉಪಸ್ಥಿತಂ ಭಯಂ ಘೋರಂ ನ ಬುದ್ಧಂತಿ ಮಹಾದ್ವರೇ |

ಏಕಮಂತ್ರಾಸ್ತು ತೇ ಸರ್ವೇ ಯೇನೇಶೋ ನ ನಿಮಂತ್ರಿತಃ ||

ರುದ್ರಾಹ್ವಾನ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಏಕಮತವೇ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದಕ್ಷ ಆಹ್ವಾನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ದಧೀಚಿ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯಿಂದ ದೂರ ಹೋಗಿ, ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಪೂಜಾರ್ಹರಲ್ಲದವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದರೆ, ಪೂಜಾರ್ಹರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದೆ ಇದ್ದರೆ ನರಹತ್ಯಾ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಯೋಜಕನು(ಯಜಮಾನ) ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಾನೆಂದೂ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಮುಂದೂ ಆಸತ್ಯ ನುಡಿಯೇ. ದೇವರ್ಷಿಗಳ ಮುಂದೆ ನಾನು ಸತ್ಯ ಹೇಳುವೆ. ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ, ಸರ್ವಜೀವರ ಭರ್ತೃವಾದ, ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದೇವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ರುದ್ರನು ಬಂದು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ನಿಮಗೆ ಕ್ಷೇಮ^೧.

ವಿ.ಸೂ.: ದಧೀಚಿಗಳು ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಅಗ್ರಪೂಜೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿರುವುದು ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ನಾರಾಯಣವರ್ಮ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯುವುದೇ ಸೂಕ್ತ.

ದಧೀಚಿಗಳ ಮಾತಿಗೆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಉತ್ತರ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಬಳಿ ಶೂಲಹಸ್ತನಾದ (ಧರಿಸುವ), ಜಟಾ ಧರಿಸಿರುವ ಅನೇಕ ರುದ್ರರು ಇದ್ದಾರೆ. ಹನ್ನೊಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಹೇಶ್ವರನಾದ ರುದ್ರನು ಯಾರು ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು(ಇದೊಂದು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾದ ಅವಮಾನಕರ ದಕ್ಷ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಹೇಳಿಕೆ).

ಆದರೆ ದಧೀಚಿಗಳು ದಕ್ಷನ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ 'ಇಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಒಂದೇ. ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸದಿರುವುದು' ಎಲ್ಲರದೂ ಒಂದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ನಾವಂತೂ ಶಂಕರನಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಕ್ಷನ ಈ ವೈಭವಪೂರ್ಣವಾದ ಯಜ್ಞ ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯದು'(ಇದು ಕೂಡಾ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಅಥವಾ ಔಪಚಾರಿಕ ಉತ್ತಮತ್ವ).

೧ ಆಪೂಜ್ಯಪೂಜನಾಚ್ಚಿವ ಪೂಜ್ಯಾನಾಂ ಚಾಪ್ಯಪೂಜನಾತ್ |

ಸೃಘಾತಕಸಮಂ ಪಾಪಂ ಶಶ್ವತ್ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಮಾನವಃ ||

ಅಗತಂ ಪಶುಭರ್ತಾರಂ ಸ್ವಪ್ನಾರಂ ಜಗತಃ ಪತಿಮ್ |

ಅದ್ವರೇ ಹೃಗ್ಗಭೋಕ್ತಾರಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪಶ್ಚತಃ ಪ್ರಭುಮ್ ||

- ೧೧೮/೧೨-೧೯

೨ ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ಮತ್ಕೋಟಯಂ ಯೇನಾಸೌ ನ ನಿಮಂತ್ರಿತಃ |

ಯಥಾಹಂ ಶಂಕರಾದ್ವರ್ಧಂ ನಾನ್ಯಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ದೈವತಮ್ ||

ತಥಾ ದಕ್ಷಸ್ಯ ವಿವುಲೋ ಯಜ್ಞೋಟಯಂ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

ಇದಕ್ಕೆ ದಕ್ಷ ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ -

ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೇ! ವಿಧ್ವಂಸವಾಗಿ 'ಮಂತ್ರಪೂತವಾದ ಎಲ್ಲವಿಧವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಬಂಗಾರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞೇಶನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನೇ ಆತನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವೆ. ಅವನೇ ಪ್ರಭು, ವಿಭು ಮತ್ತು ಆಹವನೀಯ ಅಗ್ನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಪಾರ್ವತಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು -

'ನನ್ನ ಪತಿ ಯಜ್ಞದ ಹವಿಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಅಥವಾ ಮೂರನೇ ಒಂದು ಭಾಗ ಪಡೆಯಲು ನಾನು ಯಾವ ದಾನ ಮಾಡಲಿ? ಯಾವ ನಿಯಮ ಪಾಲಿಸಲಿ? ಯಾವ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಲಿ? ಪ್ರಭು, ವಿಭು ಆಹವನೀಯಾಗ್ನಿಯೂ ಆಗಿರುವ ರುದ್ರನಿಗೆ ಈ ಆಹುತಿಗಳು ದೊರೆಯುವುದು ಹೇಗೆ? (ಈ ಮಾತು ಪಾರ್ವತೀ ದಕ್ಷನಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ರುದ್ರದೇವರ ಮಾತುಗಳಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪತಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕೇನೋ? - ವಿಚಾರೇನೇಯ).

ಪಾರ್ವತೀ ಮಾತಿಗೆ ರುದ್ರದೇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ -

'ಯಜ್ಞೇಶನಾದ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ಧ್ಯಾನರಹಿತರಾದ ಮೂರ್ಖರು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯರು ನಿನ್ನ ಈ ರೀತಿಯ ಪತಿಮೋಹದಿಂದ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ಪ್ರಜೆಗಳು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಮೂಢರಾಗಿದ್ದಾರೆ.'

'ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೋತೃಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಋಜುಮಂತ್ರದಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮವೇದಿಗಳು ರಥಂತರ ಮಂತ್ರದಿಂದ ನನ್ನ ಮಹಿಮೆ ಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವೇದಜ್ಞ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು ನನಗಾಗಿ ಆಹುತಿ ನೀಡುತ್ತಾರೆ.'^೧

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಪತಿಯನ್ನು ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದಾಗ ರುದ್ರದೇವರು 'ನಾನು ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷಯಜ್ಞವಿನ್ಯಾಸಕನಾದ ಆತುಲ ಪರಾಕ್ರಮಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ನೋಡು'^೨ ಎಂದನು.

೧ ಕಿಂ ನಾಮ ಯುಕ್ತಂ ವಚನಂ ಮಖೇಶೇ ||

- ೧೧೮/೨೪

ಮಾಮದ್ವರೇ ಶಂಕಿತಾರಃ ಸ್ತುವಂತಿ

ರಥಂತರಂ ಸಾಮಗಾಶ್ವೋಪಗಾಂತಿ |

ಮಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಯಜಂತೇ

ಮಾಮದ್ವರ್ಯವಃ ಕಲ್ಪಯಂತೇ ಚ ಭಾಗಮ್ ||

- ೧೧೮/೨೬

೨ ನಾತ್ಮಾನಂ ಸೌಮಿ ದೇವೇಶಿ ಪಶ್ಯಮೇ ತನುಮದ್ಯಮೇ |

ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ರುದ್ರದೇವರು ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಅಟ್ಟಹಾಸ ಮಾಡುವ ಭಯಂಕರ ರೂಪಿಯಾದ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು. ಹುಟ್ಟಿದ (ವೀರಭದ್ರನು) ವಿನೀತನಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಎಂದಾಗ, ತಂದೆ ರುದ್ರದೇವರು 'ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ದ್ವಯಮಾಡು ಎಂದರು. ಆಗ ಕ್ರೂರವಾದ ಆ ಭೂತವು ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೋಪಶಾಂತಿಗಾಗಿ ದಕ್ಷನ ಯಾಗವನ್ನೆಲ್ಲ ದ್ವಯ ಮಾಡತೊಡಗಿತು. ಅದೇ ವೇಳೆ ಪಾರ್ವತಿಯ ಕೋಪದಿಂದ ಮಹಾಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪದ ಮಹಾಕಾಳಿ ಅಥವಾ ಭದ್ರಕಾಳಿ ಎಂಬ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆಕೆ ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು. ಅವನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನೂ, ಅವನಂತೆ ಬಲರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು(ಅವನು ರುದ್ರನ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪವೇ ಆಗಿದ್ದನು ಎಂಬುದು ಪ್ರಮಾಣಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಚಾರವೆಂದು ಭಾ.ತಾ.ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ). ವೀರಭದ್ರನು ತನ್ನ ರೋಮಕೂಟಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಗಣಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಅವರೆಲ್ಲ ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ನಾಶ ಮಾಡಿದವು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾದೇಹ ಹಾಗೂ ಭಯಂಕರ ರೂಪಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಅವರೆಲ್ಲ ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ನಾಶಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು^೧.

ರುದ್ರಗಣಗಳ ಭಯಾನಕ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಾಗಿ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯ ವಾತಾವರಣ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ಆ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತುಂಬಿತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಪರಿಸರದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಆಯಿತು. ಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲ ಭೇದಿಸಿದವು, ಭೂಮಿ ನಡುಗಿತು, ಸುಂಟರಗಾಳಿ ಎದ್ದಿತು. ಸಮುದ್ರ ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಯಿತು. ಅಗ್ನಿಗಳು (ಯಾಜ್ಞಕ) ಶಾಂತವಾದವು. ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶಹೀನನಾದ. ಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಗಳೂ ಕಾಂತಿಹೀನವಾದವು. ಋಷಿ ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರೂ ಕಾಣದಾದರು, ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸಿತು. ರುದ್ರಗಣಗಳ ರುದ್ರನರ್ತನ ಮುಗಿಲೇರಿತು. ಯಜ್ಞದ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿದರು, ಕಂಡವರನ್ನು ಕುಕ್ಕಿದರು, ಗುದ್ದಿದರು. ಯಜ್ಞದ ಭಂಡಗಳನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿಮಾಡಿದರು. ದಿವ್ಯಭರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತು ಬಗದರು. ಅವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿನ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ಕಂಡವು. ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನ್ನಭಕ್ಷ್ಯ

ಯಂ ಸ್ವಕ್ಷಾಮಿ ವರಾರೋಹೇ ಯಾಗಾರ್ಥೇ ವರವರ್ಣಿನಿ ||

- ೧೧೮/೨೮

೧ ತಮುವಾಚಾಕೃಪ ಮುಖಂ ದಕ್ಷಸ್ಥೇತಿ ಮಹೇಶ್ವರಃ |....

ದೇವ್ಯಾ ಮನ್ಯವ್ಯಪೋವಾರ್ಥಂ ಹತೋ ದಕ್ಷಸ್ಯ ವೈ ಕೃತಃ ||

ಮನ್ಯುನಾ ಚ ಮಹಾಭೀಮಾ ಮಹಾಕಾಳೀ ಮಹೇಶ್ವರೇ |

ಆತ್ಮನಃ ಕರ್ಮಸಾಕ್ಷಿತ್ವೇ ತೇನ ಸಾರ್ಥಂ ಸಹಾನುಗಾ |.....

ಸ ವಿವ ಭಗವಾನ್ ಕ್ರೋಧಃ ಪ್ರತಿರೂಪಸಮನ್ವಿತಃ |

ವೀರಭದ್ರ ಇತಿ ಪ್ರಾತೋ ದೇವ್ಯಾ ಮನ್ಯುಪ್ರಮಾರ್ಜಕಃ |

ಸೋಽಸೃಜತ್ ರೋಮಕೂಪೇಭ್ಯೋ ರೌಮ್ಯನ್ನಾಮ ಗಣೇಶ್ವರಾನ್ |

ರುದ್ರತುಲ್ಯಾ ಗಣಾರೌದ್ರಾ ರುದ್ರವೀರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಾಃ |

ತೇ ನಿಪೇತುಸ್ತತಸ್ತೂರ್ಣಂ ದಕ್ಷಯಜ್ಞ ವಿಹಂಸಯಾ ||

- ೧೧೮/೩೦-೩೬

ಪಾಯಸಾದಿಗಳ ಪರ್ವತೋಪಮ ರಾಶಿಗಳು ಚೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಯಜ್ಞಪಾಟವಲ್ಲ ತುಪ್ಪದ ಪಾಯಸದ ಕೆಸರುಗಳಿಂದ, ಹಾಲಿನನದಿಗಳು ಮೊಸರು, ಬೆಣ್ಣೆ ಕಲ್ಲು ಸಕ್ಕರೆಯೆಂಬ ಮರಳುಗಳಿಂದ ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಚದುರಿಹೋಗಿತ್ತು. ಭಕ್ತ್ಯ, ಭೋಜ್ಯ, ಲೇಹ್ಯ ಚೋಷ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಭೂತಗಣಗಳು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು, ನೆಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು, ಬಿಸಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ನೆರದ ದೇವಸೇನೆಯನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ಓಡಿಸಿದರು, ಭೂತಾದಿಗಳು ರುದ್ರಗಣಗಳು ದೇವಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಯಜ್ಞವು ರುದ್ರಕೋಧದಿಂದಾಗಿ ವೀರಭದ್ರನಿಂದ ನಾಶವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು (ಬಂದ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತೆಂದು) ಯಜ್ಞದ ಶಿರಸ್ಸನ್ನೇ ಕಡಿದು ಭೈರನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು^೧.

ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳು ಹಾಗು ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಆ ವೀರಭದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು 'ನೀನಾರು' ಎಂದು ಪ್ರಾಂಜಲರಾಗಿ ಕೇಳಿದರು.

(ಯದ್ಯಪಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂತೆ ವಿಡಂಬನೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ತಾನು ರುದ್ರಭಾಗ ನೀಡದೆ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದುದರ ಅರಿವಾಗಿ, ಯಜ್ಞನಾಶ ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಆಯಿತೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿ, ಪ್ರಾಂಜಲನಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯ ಸ್ಥಂಭ ೪ರಲ್ಲಿನ ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ೪/೬,೭ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು).

ವೀರಭದ್ರನು ಬ್ರಹ್ಮ ದಕ್ಷರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು -

'ನಾನು ರುದ್ರನಲ್ಲ ಪಾರ್ವತಿ ಅಲ್ಲ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ಭಾಗವಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ದುಃಖವಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ದುಃಖ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ರುದ್ರದೇವರು ಕೋಪದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದವ ನಾನು, ನನ್ನ ಹೆಸರು ವೀರಭದ್ರ. ಪಾರ್ವತಿಯು ಕೋಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಸ್ತ್ರೀಯೇ ಭದ್ರಕಾಳೀ. ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇದು ಶಿವಪ್ರೇರಿತ ಯಜ್ಞದ್ವಂಸಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗಲಾದರೂ ರುದ್ರನನ್ನು ಶರಣಾಗು. ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ವರಕ್ಕಿಂತ ಮಹಾದೇವನ ಕೋಪವೇ ಪ್ರಬಲವೆಂದು ತಿಳಿ^೨.'

೧ ತಂ ಯಜ್ಞಮದಹತ್ ಶೀಘ್ರಂ ರುದ್ರಕರ್ಮಾ ಸಮಂತತಃ |

ಚಕಾರ ಭೈರವಂ ನಾದಂ ಸರ್ವಭೂತಭಯಂಕರಮ್ ||

ಛಿತ್ತಾಶಿರೋ ವೈ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ನನಾದ ಚ ಮುಮೋದ ಚ |

ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾದಯೋ ದೇವಾ ದಕ್ಷಶ್ಚೈವ ಪ್ರಜಾಪತಃ |

ಊಚುಃ ಪ್ರಾಂಜಲಯಃ ಸರ್ವೇ ಕಥ್ಯತಾಂ ಕೋ ಭವಾನಿತಿ ||

- ೧೧೮/೪೯-೫೦

೨ ತವ ಯಜ್ಞ ಏಷಾತಾರ್ಥಂ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ ವಿದ್ವಿ ಮಾಮಿಹ |

ವೀರಭದ್ರ ಇತಿ ಖ್ಯಾತೋ ರುದ್ರಕೋಪಾದ್ವಿನಿಶ್ಚತಃ |

ಭದ್ರಕಾಳೀತಿ ಏಷ್ಯಾತಾ ದೇವ್ಯಾಃ ಕೋಪಾತ್ ವಿನಿಶ್ಚತಾ |

ವೀರಭದ್ರನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿ ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದನು. 'ಮುಂದೆ ಇದೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವು ಸ್ತೋತ್ರರೂಪವಾಗಿದೆ. ಅದು ಹೀಗಿದೆ:

ಪ್ರಪದ್ಯೇ ದೇವಮೀಶಾನಂ ಶಾಶ್ವತಂ ಧ್ರುಮಮವ್ಯಯಮ್ |

ಮಹಾದೇವಂ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ವಿಶ್ವಜಗತಃ ಪತಿಮ್ ||- ೧೧೮/೫೭

ನಂತರ ವೃಶಂಪಾಯನರು ಜನಮೇಜಯನಿಗೆ ದಕ್ಷಯಜ್ಞದ ಸಿದ್ಧತೆ, ಯಜ್ಞನಡೆದುದು, ಅಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಆಹ್ವಾನ ಇಲ್ಲದುದು, ದೇವಿ ಕೋಪ, ರುದ್ರಗಣಗಳಿಗೆ ಆಕೆಯ ಪ್ರೇರಣೆ ಕಳಿಸುವುದು. ಯಜ್ಞದ್ವಂದ್ಯ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಶ್ಲೋಕ ೫೮-೬೪ರವರೆಗೆ ೭ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಯಜ್ಞ ಕುಂಡದಿಂದ ರುದ್ರಾವತರಣ ಮತ್ತು 'ನನ್ನಿಂದ ಏನಾಗಬೇಕು' ಎಂದು ದಕ್ಷನನ್ನು ಕುರಿತು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ರುದ್ರದೇವ.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇವರುಗಳಾದ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ (ದಕ್ಷ ಕೇಳಿದ) ಯಾಗ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕ್ರಮದಂತೆ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ವೇದವಚನಗಳಿಂದ ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ರುದ್ರದೇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದನು.

ಆ ವೇದ ಯಾವುದೆಂದರೆ - ಅಪರಾಧ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಹೆದರಿದ ದಕ್ಷ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೀರು ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. 'ಎಲೈ ರುದ್ರದೇವನೇ! ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಭಗವಂತನಿಗೆ (ನಾರಾಯಣನಿಗೆ) ಪ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಹಳ ಕಾಲದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞಸಂಭಾರಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು. ಅವು ಭಗವತ್ತೀತಿಗಸಮರ್ಪಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲವ್ಯರ್ಥವಾಗಿದಂತೆ ನಿನ್ನಿಂದ ವರವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.' ಎಂದು ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ ಕೇಳಲು ರುದ್ರದೇವನು 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದನು. ಎಂತಹ ರುದ್ರ ಎಂದರೆ ಅವನನ್ನು 'ಖಗನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಕಿತ್ತಿದವನೆಂದೂ (ಅಪಹರಿಸಿದವನೆಂದೂ) ಧರ್ಮಾಧ್ಯಕ್ಷನೆಂದೂ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷನೆಂದೂ, ತ್ರಿನೇತ್ರನೆಂದೂ, ದೇವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಎಂದೂ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ'.

ಪ್ರೇಷಿತಾ ದೇವದೇವೇನ ಯಜ್ಞಾಂತಿಕಮಿಹಾಗತೌ |

ಶರಣಂ ಗಚ್ಛ ವಿಪ್ರೇಶ್ವ ದೇವದೇವಮುಮಾಪತಿಮ್ |

ವರಂ ಕ್ರೋಧೋಽಪಿ ದೇವಸ್ಯ ವರದಾನಂ ನ ಚಾನ್ಯತಃ ||

- ೧೧೮/೫೩-೫೫

೧)

ಸಹಸಾ ದೇವದೇವೇಶೋ ಹೃಗ್ನಿಕುಂಡಾತ್ ಸಮುತ್ತಿತಃ |

- ೧೧೮/೬೪

ಬಭ್ರತ್ ಸೂರ್ಯ ಸಹಸ್ರಸ್ಯ ತೇಜಃ ಸಂವರ್ತಕೋಪಮಃ |

ಸ್ವಿತಂ ಕೃತ್ವಾಽಬ್ರವಿದ್ವಾಕ್ಯಂ ಬ್ರೂಹಿ ಕಿಂಕರವಾಣಿ ತೇ ||

೨) ತಥಾಸ್ತೃತ್ಯಾಹ ಭಗವಾನ್ ಭಗನೇತ್ರಹರೋ ಹರಃ |

ಧರ್ಮಾದ್ಯಕ್ಷೋ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸ್ತು ಕ್ಷೋ ದೇವಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

೧೧೮/೭೦

ಇಷ್ಟು ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷನ ಮೇಲೆ ಕಾರುಣ್ಯ ಹರಿಸಿದನೆಂಬ ರುದ್ರದೇವರ ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದ ದಕ್ಷನ ಮೇಲೂ ಕ್ಷಮಾವರ್ಷವನ್ನೇ ಹರಿಸಿದ ರುದ್ರದೇವರ ದಯಾಸಮುದ್ರಗುಣ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ನಂತರ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ (೧೦೦೦) ಒಂದು ಸಾವಿರ ನಾಮಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದ ವಿವರ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಆಶೇಕ್ಷಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಆ ಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯು ತಾನು ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಏಕೆ ಆಮಂತ್ರಿಸಲಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದನ್ನು ಆರುಹುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ -

೧. ನಿನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನೀನೇ ಯಾಗದ ಯಜಮಾನ ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಲಿಲ್ಲ.

೨. ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಕ್ಕಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ನನ್ನ ಮಾತು ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಕೃತಿ ಎಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶಂಕರನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ನುಡಿದನು.

೧. ನಿನ್ನ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳಲಿ, ನೀನು ನನ್ನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವೆ.

೨. ಸಾವಿರ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ, ನೂರು ವಾಜಪೇಯಯಾಗಗಳ ಫಲಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗಿರುವೆ.

೩. ನಿನ್ನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನವಾಯಿತೆಂದು ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡ (ಅಸಮಾಧಾನ, ಬೇಸರ ಬೇಡ). ಹಿಂದಿನ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ್ದೆ ಈಗಲೂ

ವೇದದ ಭಾವಾನುವಾದವಿದು. ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವೇದ ಯಾವುದೆಂದು ಮೂಲದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ನಾಮಮಘ್ನಹಸ್ತೇಣ ಸ್ತುತವಾನ್ ವೃಷಭಧ್ವಜಮ್ ||

- ೧೧೮/೭೧

ಅ ನಾಮಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾವೆಂದರೆ -

ಶ್ರೂಯತಾಂ ದೇವದೇವೈಃ ನಾಮಾನ್ಯದ್ವೈತಕರ್ಮಣಃ |

- ೧೧೮/೭೩

ಗೂಢವ್ರತಸ್ತು ಗುಹ್ಯಾನ್ ಪ್ರಕಾಶಾನ್ ಚ ಭಾರತಃ ||

ಆತನ ನಾಮಧೇಯಗಳು ರಹಸ್ಯವೂ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಾಶವೂ ಆಗಿವೆ. ಸ್ತೋತ್ರದ ಮೊದಲ ಶ್ಲೋಕ -

ನಮಸ್ತೇ ದೇವದೇವೇಶ ದೇವಾರಿ ಬಲಸೂದನ |

ದೇವೇಂದ್ರಬಲವಿಪ್ರಭೃದೇವದಾನವಪೂಜಿತ ||

- ೧೧೮/೭೪

ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದಿದೆ (ಇದೊಂದು ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವಿದ್ದಂತೆ ಇದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲಾಗದು).

೪. ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆ ವರ ಕೊಡುವೆ ಕೇಳು.

ಹಿಂದೆ ಪಡೆಗಸುಹಿತ ವೇದಗಳು, ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗ, ತರ್ಕಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಮಾಡಿ ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನು ಯಾರು ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅಂತಹ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಹುದೀರ್ಘಕಾಲ ದೇವದಾನವರು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಹಿಂದೆ ನನ್ನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಶುಪತವೆಂಬ ವ್ರತವು ಅಪೂರ್ವವಾದುದು. ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಮಂಗಳಕರವು, ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕರಿಗೆ ಅವಿನಾಶಿಯಾದ, ಅನೇಕವರ್ಷಗಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದ, ಅಹಿಂಸಾ, ಅಸ್ತೇಯಾದಿ ಯಾಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಶೌಚ, ಸಂತೋಷಾದಿ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಾಜ್ಞರಿಂದ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಒಳಗಾದ, ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳಿಂದ ವಿಪರೀತವೆನಿಸಿದರೂ ಸರಿಯಾಗಿರುವ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧಕರಿಂದ ಶುಭವಾದ (ವ್ರತವು)ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅಂತಹ ಪಾಶುಪತವ್ರತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಫಲವು ನಿನಗೆ ಸಿಗಲಿ. ನಿನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಸನ(ಚಿಂತೆ)ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಶಂಕರನು ಪತ್ನಿ ಉಮಾ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಪರಿವಾರದೊಡನೆ ಅದೃಶ್ಯನಾದ.

ಶಿವಸಹಸ್ರನಾಮಸ್ತೋತ್ರದ ಫಲ :

೧. ಪತನ, ಶ್ರವಣ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಅಮಂಗಳವಿಲ್ಲ. ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ ಫಲವಿದೆ.

೨. ಹೇಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಪರಿಷ್ಕನ್ನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಸ್ತವವು (ಸ್ತುತಿಯು) ಎಲ್ಲ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೂ ಹೌದು.

ವಿ.ಸೂ.: 'ಇದು ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿಯೇ. ಶಿವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶಿವರೂಪಿ ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ, ಶಿವರೂಪಿ ವಿಷ್ಣು ಶ್ರೇಷ್ಠ.

೩. ಯಶಸ್ಸು, ರಾಜ್ಯ, ಸುಖ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಕಾಮ, ಅರ್ಥ, ಧನಗಳನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಕಾಮಿಗಳಿಂದ (ವಿದ್ಯೆ ಬಯಸುವವರಿಂದ) ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೇಳಬೇಕು.

೧ ವೇದಾತ್ ಪಡೆಗಾದುದ್ರತ್ಯ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಾಚ್ಛ ಯುಕ್ತತಃ |

ತಪಃಶುತಪ್ತಂ ವಿಪುಲಂ ದುಶ್ಚರಂ ದೇವದಾನವೈಃ ||

೨ ಅಪೂರ್ವಂ ಸರ್ವತೋ ಭದ್ರಂ..... ವ್ರತಮ್ |

ಮಯಾ ಪಾಶುಪತಂ ದಕ್ಷ ಶುಭಮುತ್ತಾದಿತಂ ಪುರಾ |

ತಸ್ಯ ಚೀರ್ಣಸ್ಯ ತತ್ಸಮ್ಯಕ್ ಫಲಂ ಭವತಿ ಪುಷ್ಕಲಮ್ ||

೪. ವ್ಯಾಧಿ, ದುಃಖ, ದೀನ, ಚೋರಗ್ರಸ್ತ, ಭಯಗ್ರಸ್ತ, ರಾಜಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತನಾದವನು(ರಾಜಸೇವಕ). ಕೇಳಲು, ಪಠಿಸಲು ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೫. ಇದೇ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಶಿವಗಣಗಳಿಗೆ ಸಮನಾಗುತ್ತಾನೆ(ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ) ತೇಜಸ್ಸು ಯಶಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೬. ಸ್ತೋತ್ರಪಾಠಕರಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸ ಪಿತೃಪಾದಿಗಳ ಭಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

೭. ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀಯು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಶಂಕರನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವಳೋ ಅವಳು ತಂದೆ ಹಾಗೂ ತಾಯಿಗಳ ವಂಶದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯಂತೆ ಮಾನ್ಯಳಾಗುತ್ತಾಳೆ(ಪೂಜ್ಯ).

೮. ಸರ್ವಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿ ಶ್ರವಣಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂದ.

೯. ಸಂತತ ಕೀರ್ತನದಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿದ್ದುದೆಲ್ಲ ದೊರಕುತ್ತದೆ.

೧೦. ಯಾರು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಮಹದೇವ, ಪಾರ್ವತಿ, ಪೇಣ್ಣಿ, ನಂದೀಶ್ವರರನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೋ(ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ) ಇಲ್ಲಿ ನಾಮಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿ, ಪಠಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಬಯಸಿದ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳು, ಭೋಗಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ.

೧೧. ಇಂತಹ ಉಪಾಸಕನು ಮರಣಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಗ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ತಿರ್ಯಗ್ಮೋನಿಗಳಲ್ಲಿ (ಪಶುಪಕ್ಷಿಉರಗಾದಿ) ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ವ್ಯಾಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ ಮಾಡಿದ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಕ್ಕೆ ಶಂಕರದೇವನಿಗೆ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರಲ್ಲಿಲ್ಲ ಆದು ಏಕೋ ಏನೋ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಸಮ್ಮತಿ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ(ಇಲ್ಲ).

೨. ರುದ್ರದೇವರೂ ಸಹ ತಮಗೆ ದೇವತಾಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಹವಿರ್ಭಾಗವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಕ್ಷಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆ ನಿರ್ಣಯ ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ನಿಯಮಾನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನ ಅಪರಾಧವೂ (ಇಲ್ಲವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ) ಅಸ್ಪಷ್ಟ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಇದು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರತ, ಭಾಗವತಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಕಷ್ಟಕರ. ಕಾಲ,

ಪುರುಷ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಮಾನದಂಡವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೋ ಏನೋ ತಿಳಿಯದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರ ಚಿಂತನೆ ಮೂಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ (Integrated approach in thinking).

೩. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಶಿವಸ್ತುತಿವೇಳೆ ಶಿವನಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣ ಕೊಡದಿದ್ದು ದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸುತ್ತಾನೆ ದಕ್ಷ ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಒಪ್ಪಿತವಾಯಿತು.

೪. ಪಾರ್ವತಿಯ ಮನೋದುಃಖದ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಯಜ್ಞದ್ವಂಸ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ದ್ವಂಸವಾದುದು ಸಮವೇ.

೫. ಒಟ್ಟಾರೆ ದಕ್ಷನಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಅವಮಾನವಾದುದು ದಿಟ. ಅಂತೆಯೇ ಸ್ತೋತ್ರಮದ್ರೋಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಯಜ್ಞನಾಶವಾಯಿತು. ಸಾಧಕನ ಸಾಧನೆಗೆ ವಿಘ್ನಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ಹೀಗಾದಾಗ.

ಅದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬಾರದು ಸಾಧಕನು. ಇವೆಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯವೇ ಅಂತಿಮ ನಿರ್ಣಯಾಂಶವಾಗಿದೆ.

೬. ದಕ್ಷ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೂ ಒಪ್ಪಿ ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಯಲು ಬಿಡದೆ ಕ್ಷಮೆ ಯಾಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಸಾಧಕನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣ. ಶಿವನೂ ಕ್ಷಮಿಸಿ ಆತನ ಯಜ್ಞನಾಶವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಆಚರಣೆಯ ಫಲವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಪೂರ್ಣನಾಶವಾದರೂ ಪರಿಕರಗಳಿಂದ ಯಾವ ಫಲ ಬರಬೇಕೋ, ಅದೆಲ್ಲ ಸಿಗುತ್ತದೆ ದಕ್ಷನಿಗೆ. ಅದೇ ರುದ್ರದೇವರ ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯ. ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವವರು ಭಕ್ತರ ಬಗ್ಗೆ ರುದ್ರನಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು.

೭. ಶಿವಸ್ತುತಿ ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮದ ನಂತರದ(ವಾಯುದೇವರ) ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಇದೆ. ಅವನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪಠಿಸಬೇಕು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೦೮. ಉಶನಸನು ಶುಕ್ರತ್ವ ಹೊಂದಿದ ಕಥೆ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶ್ನೆ -

‘ತಾತ! ಭೃಗುವಿನ ಮಗ ಉಶನ. ಆತನು ದೇವರ್ಷಿ, ಸುರರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯ, ಅಸುರರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಹೇಗೆ? ಆ ಶುಕ್ರನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವಂತೆ ಅಸುರರನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಎಕೆ? ಉಶನಸನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿ, ಹೇಗೆ ಶುಕ್ರ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆದ? ಹೇಗೆ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ? ಆಕಾಶದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಎಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು.’

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ‘ನಾನು ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತಿಳಿದಷ್ಟು ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಭೃಗುವಿನ ಮಗನಾದ, ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾದ, ಮನನಶೀಲನಾದ ಉಶನಸನು ಕಾರುಣ್ಯನಿಮಿತ್ತ ಅಸುರರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದನು. ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ರಾಜನಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನಾದ ಕುಬೇರನು ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೂ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಒಡೆಯನಾಗಿದ್ದ.

ಮಹಾಮುನಿಯಾದ ಉಶನಸನು ತನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕುಬೇರನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವನ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಅಪಹರಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಬೇಸರಗೊಂಡ ಕುಬೇರ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಶರಣುಹೊಂದಿದ. ಇದರಿಂದ ಕ್ರುದ್ಧರಾದ ರುದ್ರದೇವರು ತಮ್ಮ ತ್ರಿಶೂಲವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ‘ಉಶನಸ್’ ಎಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಎಂದು ಗಜಗಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿದ ಉಶನಸ್ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಂತರ ದೂರ ಹೊರಟುಹೋದರು. ನಂತರ ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಿ, ಅವರ ತ್ರಿಶೂಲದ ತುದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ಶಿವನು ಧನುಸ್ಸಿನ ಕೈಯಿಂದ ಶೂಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು.

೧ ಇಂದ್ರೋಽಥ ಧನದೋ ರಾಜಾ ಯಕ್ಷರಕ್ಷೋಽಧಿಪಃ ಸ ಚ |

ಪ್ರಭವಷ್ಟುಶ್ಚ ತೋಽಶ್ಯ ಜಗತ್ಪತೃಣಾ ಪ್ರಭುಃ ||

- ೧೨೨/೮

ವಿ.ಸೂ.: ಇಂದ್ರೋಽಥ ಧನದಃ ಇತ್ಯತ್ರ ಇಂದ್ರಃ ಐಶ್ವರ್ಯವಾನ್ ಎಂದು ಲಕ್ಷಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಎಂದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯವಾನ್ ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಗುರುರಾಜರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

(ಇಂದ್ರ ಶಬ್ದ ಇಲ್ಲಿ ಧನದಃ ಎಂದರೆ ಕುಬೇರಶಬ್ದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿದೆ)

ಧನಸ್ಸಿನಂತೆ ಬಗ್ಗಿದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಶೂಲವನ್ನು ಪಿನಾಕ ಎಂದು ರುದ್ರದೇವನು ಕರೆದನು. ಅದು ಪಿನಾಕವೆಂದೂ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದ ರುದ್ರನು ಪಿನಾಕ ಎಂದೂ ಖ್ಯಾತರಾದರು^೧.

ರುದ್ರದೇವರು ತನ್ನ ಕೈಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಶನಸ್ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ಬಾಯಿಗೆ ಉಸನಸ್ ನನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಉಸನಸ್ ನು ಬಾಯಿಮೂಲಕ ರುದ್ರದೇವರ ಉದರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದನು.

‘ಉಮಾಪತಿಯ ಜಠರದಲ್ಲಿ ಉಶನಸನು ಏಕೆ ಸಂಚರಿಸಿದನು? ಅಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾಡಿದನು?’ ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೇಳಿದಾಗ ಭೀಷ್ಮರು ‘ಮಹಾವ್ರತಸ್ಥನಾದ ಮಹದೇವನು ನಂತರ ಲಕ್ಷಕೋಟಿವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನೀರಿನ ಮಧ್ಯೆ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ತಪಸ್ಸು ಮುಗಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಿವನಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕುಶಲವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಮಹದೇವನು ತಪಸ್ಸು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲಾಯಿತು ಎಂದು ನುಡಿದನು. ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿದ್ದ ಉಶನಸನೂ ಕೂಡ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ರುದ್ರದೇವನು ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿದನು. ರುದ್ರದೇವರ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಉಶನಸನು ಮೂರುಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿ(ವೀರ್ಯವಂತನಾಗಿ) ವಿರಾಜಮಾನನಾದನು.

ಮತ್ತೆ ರುದ್ರದೇವರು ಧ್ಯಾನಮಗ್ನರಾದಾಗ ಉಶನಸನು ಕಳವಳಗೊಂಡು ಜಠರದಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದನು(ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿ). ಆದರೆ ಉಶನಸ್ ನು ಉದರದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡ ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಸಂತುಷ್ಟಗೊಳಿಸಿ ಹೊರಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ರುದ್ರದೇವರು ಹೊರಹೋಗದಂತೆ ತಡೆದರು. ಆದರೆ ಉಶನಸನು ನನ್ನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸೆಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ರುದ್ರದೇವನು ತನ್ನ ಶಿಶ್ವದಮೂಲಕ (ಜನನೇಂದ್ರಿಯ) ಹೋಗಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಉಳಿದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದನು. ಹೀಗಾಗಿ ರುದ್ರದೇವರ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ದಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಉದರದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೊರಬಂದ ಶಿವನ ಜನನೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ವೀರ್ಯರೂಪದಿಂದ(ಶುಕ್ರ) ಹೊರಬಂದುದರಿಂದ ‘ಶುಕ್ರ’ ಎಂಬ ಅನ್ವರ್ಥ ನಾಮವನ್ನೇ ಉಶನಸ್ ಹೊಂದಿದನು^೨. ಹೀಗಾಗಿ ಉಶನಸ್ ನು ಆಕಾಶಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ

೧ ಸಂಚಿಂತ್ಯೋಗ್ಯೇಣ ತಪಸಾ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ |

ಉಶನಾ ಯೋಗಿಸ್ತಾತ್ಮಾ ಶೂಲಾಗ್ರೇ ಪ್ರತ್ಯದೃಶ್ಯತಃ ||

ಅನತೇನಾಥ ಶೂಲೇನ ಪಾಣಿನಾಮಿತತೇಜಸಾ |

ಪಿನಾಕಮಿತಿ ಚೋ ವಾಚ ಶೂಲಮುಗ್ರಾಯುಧಃ ಪ್ರಭುಃ ||

ಪಾಣಮಧ್ಯಗತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಾರ್ಗವಂ ತಮುಮಾಪತಿಃ |

ಆಸ್ಯಂ ವಿವೃತ್ಯ ಕುಶುಧೀ ಪಾಣಂ ಸಂಪ್ರಾಕೃಷ್ಣಪಚ್ಛನಃ ||

ಸ ತು ಪ್ರವಿಷ್ಟಉಶನಾ ಕೋಷ್ಠಂ ಮಾಹೇಶ್ವರಂ ಪ್ರಭುಃ ||

- ೧೨೨/೧೫-೨೦

೨ ಪುರಾ ಸೋಽಂತರ್ಜಲಗತಃ ಸ್ಥಾನಾಭೂತೋ ಮಹಾವ್ರತಃ |

ವರ್ಷಾಣಾಮಧವತ್ ರಾಜನ್ ಪ್ರಯುತಾನ್ಯರ್ಬುದಾನಿ ಚ ||

- ೧೨೨/೨೨

ಸಂಚರಿಸಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಉಶನಸನು ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಶಿವನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಶೂಲವನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಹೊಡೆಯಲು ಉದ್ಭುತನಾಗಲು ಪಾರ್ವತಿಯು ಪತಿಯನ್ನು ತಡೆದು, 'ಪತಿದೇವನೇ! ಇವನು (ಉಶನಸ್) ನು) ನನಗೆ ಪುತ್ರಸಂತೆ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಉದರದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಯಾರೇ ಆದರೂ ವಿನಾಶಹೊಂದಬಾರದಷ್ಟೇ' ಎಂದಳು. ಉಮಾದೇವಿಯು ಮಾತಿನಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ನಗುತ್ತಾ ಶುಕ್ರನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಇಚ್ಛೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿ ಎಂದನು.

ನಂತರ ಶುಕ್ರನು ವರದನಾದ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಪಾರ್ವತಿಯನ್ನು ನಮಿಸಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಹೊರಟನು.

ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜ ಭಾರ್ಗವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಆಸುರರಿಗೆ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಿಯರಾದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡಬೇಕು.

ಉದತಿಪ್ಪವಸ್ತುಪ್ಪಾ ದುಶ್ಶರಂ ಸ ಮಹಾಹ್ರದಾತ್ |
ತತ್ಸಂಯೋಗೇನ ವೃದ್ಧಿ ಚಾಪ್ಯಪಶ್ಯತ್ ಸ ತು ಶಂಕರಃ ||
ಸ ತೇನಾಥ್ಯೋ ಮಹಾಯೋಗೀ ತಮಾ ಚ ಧನೇನ ಚ |
ವೈರಾಜತ ಮಹಾರಾಜ ತ್ರಿಲೋಕೇಷು ವೀರ್ಯವಾನ್ ||
ಉಶನಾ ತು ಸಮುದ್ರಿಗ್ಗೋ ನಿಲಿಲ್ಯೇ ಜಠರೇ ತತಃ |
ತುಷ್ಠಾಪ ಚ ಮಹಾಯೋಗೀ ದೇವಂ ತತ್ಸ್ಯವಿವ ಚ ||
ಪ್ರಸಾದಂ ಮೇ ಕುರುಷ್ಯೇತಿ ಪುನಃ ಪುನರರಿಂದಮ |
ತಮುವಾಚ ಮಹಾದೇವೋ ಗಚ್ಛತಿಶ್ಚೇನ ಮೋಕ್ಷಣಮ್ ||
ಸ ನಿಷ್ಕಮ್ಯ ಶಿಶ್ನೇನ ಶುಕ್ರತ್ವಮಭಿಪೇದಿವಾನ್ |
ಕಾರ್ಯೇಣ ತೇನ ನಭಸೋ ನಾಗಚ್ಛೇತ ಮದ್ಯತಃ ||
ಭವೋ ರೋಷಸಮಾವಿಷ್ಟ ಶೂಲೋದ್ಯತ ಕರಃ ಸ್ಥಿತಃ |
ಸ್ವವಾರಯತ ತಂ ದೇವೀ.....
ಪುತ್ರತ್ವಮಗಮದ್ವೇಷ್ಯಾ ವಾರಿತೇ ಶಂಕರೇ ಚ ಸಃ ||

- ೧ ಹಿಂಸನೀಯ ಸ್ವಯಾ ನೈಷ ಮಮ ಪುತ್ರತ್ವಮಾಗತಃ |
ನ ಹಿ ದೇವೋದರಾತ್ ಕಶ್ಚಿತ್ ನಿಜ್ಯತೋ ನಾಶಮರ್ಥತಿ ||
- ೨ ತತಃ ಪ್ರೀತೋಽಭವದ್ವೇಷ್ಯಾಃ ಪ್ರಹಸಂಶ್ಲೇಷದಮಬ್ರವೀತ್ |
ಗಚ್ಛೇತ್ಯೇಷ ಯಥಾಕಾಮಮಿತಿ ||
- ೩ ತತಃ ಪ್ರಣಮ್ಯ ವರದಂ ದೇವಂ ದೇವೀಮುಮಾಂ ತಥಾ |
ಉಶನಾ ಪ್ರಾಪ್ತ ತದ್ವೀಮಾನ್ ಗತಿಮಿಷ್ಟಾಂ ಮಹಾಮುನಿಃ ||

೨. ತಮ್ಮ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕುಬೇರನ ಐಶ್ವರ್ಯ ಅಪಹರಿಸಿದ್ದು ಅದ್ಭುತ. ಇದೂ ಕೂಡಾ ಅಸುರರಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಇರಬೇಕು (?). ಇದೊಂದು ಊಹೆ, ವಿಚಾರಣೀಯ.

೩. ಕುಬೇರನ ನೆರವಿಗೆ ನಿಂತವರು ರುದ್ರದೇವರು. ಸ್ನೇಹಿತ ರುದ್ರ ಮತ್ತು ಕುಬೇರನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಪಾಲಕ. ರುದ್ರದೇವರು ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿಗೆ ದಿಕ್ಪಾಲಕರು. ಅಲ್ಲದೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕುಬೇರನು ಶರಣಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಶರಣಾಗತರನ್ನು ಯಾರೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರುದ್ರದೇವರಂತಹ ಸಮರ್ಥರು ಬಿಡರು. ಅವರನ್ನು ಶರಣಾದರೆ ನಮಗೆ ಏನು ತಾನೇ ಸಿಗದು?

೪. ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡದೆ ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಅವರ ಉದರದಲ್ಲಿದ್ದೇ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವುದು. ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನ ಲಾಭ ಪಡೆದವರು ಉಶನಸ್. ಸ್ತೋತ್ರಮರೊಡನೆ ವಾಸ ತಪಸ್ಸಾಧನೆಗೆ ಇರಬೇಕೇ ಹೊರತು ಯಾವುದೇ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅದೂ ಲಕ್ಷಾವಧಿ ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ.

೫. ಅವರಿಂದ ಹೊರಬಂದುದು ಅವರ ಪುತ್ರತ್ವ ಖ್ಯಾತಿಗೂ ಸಾಧಕವಾಯಿತು. ಸ್ತೋತ್ರಮರ ಸಹವಾಸ, ಅವರ ಮಕ್ಕಳಾಗುವ ಭಾಗ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾತೆಯಾದ ಉಮಾದೇವಿಯ ಕಾರಣ್ಯಪೂರ್ಣ ಅನುಗ್ರಹ, ಉಶನಸ್ ಹೇಗೆ ಶುಕ್ರರಾದರು, ಅವರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರೂ ಶುಕ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಶುದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೦೯. ಮತ್ತು ದಾಟುವ ಉಪಾಯ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ -

‘ತಾತ್ ಭಾರೀ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಧನ, ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯ, ಮಹಾತಪಸ್ಸು, ವೇದೋಕ್ತ-ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ, ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನ ಅಥವಾ ರಸಾಯನಸೇವನೆಗಳಿಂದ ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳನ್ನು ದಾಟಬಹುದೇ?’ ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಜನಕಮಹಾರಾಜ ಹಾಗೂ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದ ಪಂಚಶಿಖರ ಸಂವಾದ ರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ಭಿಕ್ಷು-ಸನ್ಯಾಸಿ-ಯತಿ).

ವಿದೇಹನಗರ ರಾಜನಾದ ಜನಕನು ವೇದಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತಮನಾದ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡ ಪಂಚಶಿಖರನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ.

ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ನಡತೆಯಿಂದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ವೇದಾಧ್ಯಯನ-ದಿಂದ, ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮುಪ್ಪು ಮತ್ತು ಮರಣಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಹುದು ಎಂದು.

ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ (ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿ) ಪಂಚಶಿಖರನು ಜನಕಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

೧. ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳನ್ನು ದಾಟುವ ಯಾವುದೇ ಉಪಾಯಗಳಿಲ್ಲ, ಇವುಗಳಿಗೆ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲ.

೨. ಹೋದ ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ, ಮಾಸಗಳಾವು ಯಾವರೀತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೇನೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾ ತಾನೊಂದೇ ಅನಂತಕಾಲದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಾಲವು ಒಂದು ಪ್ರವಾಹದಂತಿದೆ. ಈ ಭಯಂಕರ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗುವ ಜೀವರನ್ನು (ದೇಹಗಳನ್ನು) ಹಿಡಿದು ಯಾರೂ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾರರು. ಈ ಕಾಲಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಲು ಒಂದು ನೌಕೆಯೆಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ, ಜರಾಮರಣಗಳೆಂಬ ಮಹಾ ಮೊಸಳೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಜೀವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಕಾದು ನಿಂತಿವೆ.

ಈ ಜೀವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವನೆಂದು ಬೇರೆ ಯಾವ ಜೀವರೂ ಇಲ್ಲ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಸುವ ಪತಿ, ಪತ್ನಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಬಂಧುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಬಂದು ಒಂದೆಡೆ ಕೆಲಕಾಲ

೧ ನಿವೃತ್ತಿರ್ನೈತಯೋರೈ ನಾ ನಿವೃತ್ತಿಃ ಕಥಂಚನ |

- ೧೫೧/೬

೨ ನ ಹೃದಾಽನಿವರ್ತಂತೇ ನ ಮಾಸಾ ನ ಪುನಃ ಕ್ಷಪಾಃ |

ಸೋಽಯಂ ಪ್ರಪದ್ಯತೇಽಧ್ವಾನಂ ಚಿರಾಯ ಧ್ರುವಮಮಧ್ಯಮಃ ||

.....

ಜರಾಮೃತ್ಯು ಮಹಾಗ್ರಾಹೇ ನ ಕಚ್ಛಿತ್ ಅಭಿಪದ್ಯತೇ ||

- ೧೫೧/೭, ೮

ಸಂಧಿಸುವರು ಮಾತ್ರ. ಇವರೊಡನೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಅತ್ಯಂತಿಕೆ(ಶಾಶ್ವರ) ಸಂಬಂಧವೇನೂ ಇರದು.

ಎಲ್ಲ ಜೀವರನ್ನು (ಭೂತಗಳನ್ನು) ಅವು ದುರ್ಬಲ, ಪ್ರಬಲ, ಸಣ್ಣವರು, ದೊಡ್ಡವರು ಎಂದು ನೋಡದೇ ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತೋಳಗಳಂತೆ ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಅಸ್ಥಿರತೆಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಒಳಗಾಗಿರುವ ಭೂತಗಳು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಅಥವಾ ಸತ್ತಾಗ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಇಲ್ಲ.

ನಾನು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ? ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ನನ್ನ ಪಯಣ? ನಾನು ಯಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿ? ಈಗ ಎಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ? ಮುಂದೇನಾಗುತ್ತೇನೆ? ಇಲ್ಲಿ ಬರಲು ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು? ಈ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೇನೂ ತಿಳಿಯದು, ಕಾರಣ ನಾವೆಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರರಲ್ಲ. ರಾಜಾ! (ಜನಕನೇ!) ನಾವು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಯಾರೂ ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ ನೋಡಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ (ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ) ವೇದವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮೀರದೆ ಅವನ್ನು ನಂಬಿ ಅವುಗಳ ಆದೇಶದಂತೆ ಯಜ್ಞದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಜೀವನ ದೇಹ, ಗೇಹ, ಪತ್ನಿ ಪತಿ, ಸುತಾದಿ ಬಾಂಧವರೆಲ್ಲರ ಸಂಬಂಧಗಳು ಅಶಾಶ್ವತ.

೨. ಅದರೂ ಅವರೊಡನಿದ್ದುವೇದೋಕ್ತವಿಧಿಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞದಾನಾದಿ ಸತ್ಕರ್ಮಾ ನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅದರಿಂದ ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧ ದ್ವಾರಾ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ವೇದಗಳಿಂದಲೇ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅವರೋಕ್ತಜ್ಞಾನ ಪಡೆದು ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಬೇಕು. ಅದುವೇ ಜರಾಮರಣ ದಾಟುವ ಉಪಾಯ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

- ೧ ನೈವಾಸ್ಯ ಭವತಾಂ ಕಶ್ಚಿತ್ ನಾಸೌ ಭವತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ |
ಪಥಿ ಸಂಗತಿಮೇವೇದಂ ದಾರೈರನ್ಯಶ್ಚ ಬಂಧುಭಿಃ |
ನಾಯಮತ್ಯಂತ ಸಂವಾಸೋ ಲಬ್ಧವೋರ್ವೋ ಹಿ ಕೇನಚಿತ್ ||

- ೧೫೧/೯

- ೨ ಕುತೋಽಹಮಾಗತಃ ಕೋಽಸ್ಮಿ ಕ್ವ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಕಸ್ಯ ವಾ |
ಕಸ್ಯಿನ್ ಸ್ತುತಃ ಕ್ವ ಭವತಾ ಕಸ್ಯಾತ್ ಕಿಮನುಶೋಚಸಿ ||
ದ್ರಷ್ಟಾ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯ ನಕ್ಷಸ್ಮಿ ತಥೈವ ನರಕಸ್ಯ ಚ |
ಆಗಮಾಂಸ್ತನ್ಯತಿಕ್ರಮ್ಯ ದದ್ಯಾಚ್ಛಿವ ಯಜೇತ ಚ ||

- ೧೫೧/೧೫, ೧೪

೧೧೦. ಜನಕರಾಜ-ಸುಲಭಾ ಸಂವಾದ

(ಮುಕ್ತರ ಲಕ್ಷಣಗಳು)

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು 'ತಾತ! ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಉದಾಹರಣೆ ಉಂಟೇ? ಇಂತಹ ಮೋಕ್ಷತ್ತತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸು ಎಂದೆ'.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಸುಲಭಾದೇವಿ ಹಾಗೂ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜ ಇವರ ಸಂವಾದ ರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸನ್ಮಾಸಧರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆದ ಧರ್ಮಧ್ವಜನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮಿಥಿಲಾ ನಗರದ ರಾಜ ಜನಕ ಇದ್ದನು. ಅವನು ವೇದ, ಮೋಕ್ಷ ಶಾಸ್ತ್ರ ತನ್ನ ಕುಲಧರ್ಮವಾದ ರಾಜಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತನಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದವನಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು(ಮಿಥಿಲೆ-ವಿದೇಹನಗರ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತು). ಆತನ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ವೇದಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು (ಸತ್ಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ, ಜ್ಞಾನಾಪೇಕ್ಷೆಗಳಾಗಿ). ಅಂತಹ (ಧರ್ಮಯುಗದಲ್ಲಿ) ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಸುಲಭಾ' ಎಂಬ ಸನ್ಮಾಸಿನಿಯು, ಜನಕರಾಜನು ಮೋಕ್ಷದ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂಬ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತ್ರಿದಂಡಿ ಸನ್ಮಾಸಿಗಳಿಂದ ಕೇಳಿ, ಅದರ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸನ್ಮಾಸವೇಷ ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ವರದ್ರೂಪ ಧರಿಸಿ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವ ನೆಪದಿಂದ ಅರಮನೆಗೆ ಸಾಗಿ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿದಳು'.

ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದ ಆ ಸುಂದರ ಮಹಿಳಾ ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಆಸನ, ಭೋಜನಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು.

೧ ಅಪರಿತ್ಯಕ್ತ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಂ ಕುರು ರಾಜರ್ಷಿಸತ್ತಮ |

ಈ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ವಿನಯಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಮೋಕ್ಷತ್ತತ್ವಂ ವದಸ್ವ ಮೇ ||

- ೧೫೨/೧(ವೈ.ಪಾ.)

೨ ಅಥ ಧರ್ಮಯುಗೇ ತ್ಯಜ್ವ ಯೋಗಧರ್ಮಮನುಷ್ಠಿತಾ |

ಮಹೀಮನುಚಚಾರೈಕಾ ಸುಲಭಾ ನಾಮ ಭಿಕ್ಷುಕೀ ||

ತತ್ರ ತತ್ರ ಶ್ರುತೋ ಮೋಕ್ಷೇ ಕಥ್ಯಮಾನಸಿದಂಡಭಿಃ |

ಸಾ ಸುಸೂಕ್ತಾಂ ಕಥಾಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ತಥ್ಯಂ ನೇತಿ ಸಸಂಶಯಾ ||

ದರ್ಶನೇ ಜಾತಸಂಕಲ್ಪಾ ಜನಕಸ್ಯ ಬಭೂವ ಹ |

ತತಃ ಸಾ ವಿಪ್ರಹಾರ್ಯಾಥ ಪೂರ್ವರೂಪಂ ಹ ಯೋಗತಃ ||

ಅಬಭ್ರದನವದ್ಯಾಂಗೀ ರೂಪಮನ್ಯದನುತ್ತಮಮ್ ||

ಚಕ್ಷುರ್ವೇಷಮಾತ್ರೇಣ ಲಘ್ವಸ್ತೃಗತಿಗಾಮಿನೀ |

ವಿದೇಹಾನಾಂ ಪುರೀಂ ಸುಭ್ರೂರ್ಜಗಾಮ ಕಮಲೇಕ್ಷಣಾ ||

ಭೈಕ್ಷಚರ್ಯಾಪದೇಶೇನ ದದರ್ಶ ಮಿಥಿಲೇಶ್ವರಮ್ |

- ೧೫೨/೨-೧೨

ನಂತರ ಎಲ್ಲ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮಧ್ಯೆ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಿರಾಜಮಾನನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದಳು. ನಂತರ ರಾಜನು ಯೋಗಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನಂತೆ ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹದಿಂದ ತನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ, ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ರಾಜನ ಕಣ್ಣಿನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ರಾಜನನ್ನು ತನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದಳು.

ಹೀಗೆ ಸುಲಭೆಯ ದುರುದ್ದೇಶವರಿತ ರಾಜನು ಮುಗುಳ್ಳೆಯಿಂದಲೇ ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದನು. ಸುಲಭೆ ತ್ರಿದಂಡಿಯಾಗಿ ಸನ್ಮಾಸ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಳಾಗಿದ್ದಳು. ರಾಜನು ರಾಜಸೂಚಕ ಛತ್ರಾದಿ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಈರ್ವರೂ ಒಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಧಿಷ್ಠಾನದಿಂದ ಸಂವಾದ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು^೧.

ಮೊದಲು ಜನಕರಾಜನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವ 'ಸುಲಭೆ' ಪರಕಾಯಪ್ರವೇಶವನ್ನು ತುಂಬಾ ಗೌರವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಭಾವಾನುವಾದ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೇ! ನೀನು ಈ ಯೋಗಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಯಾರಲ್ಲಿ ಕಲಿತಿರುವೆ? ಈಗ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರುವೆ? ನೀನು ಯಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವಳು?^೨

೨. ನಿನ್ನ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ, ವಯಸ್ಸು, ಜಾತಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯತನ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ! ಈ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು.

೩. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳು

i. ನೀನು ನನಗೆ ಪೂಜ್ಯಳು. ನೀನು ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹಳು. ನಾನು ಛತ್ರಚಾಮರಾದಿ ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಿಂದ (ಸಂಗ) ಮುಕ್ತನೇ ಆಗಿದ್ದೇನೆ^೩.

- ೧ ಸುಲಭಾ ತ್ವಸ್ಯ ಧರ್ಮೇಷು ಮುಕ್ತೋ ನೇತಿ ಸಸಂಶಯಾ |
 ಸತ್ತ್ವ ಸತ್ತ್ವೇನ ಯೋಗಜ್ಞಾ ಪ್ರವಿವೇಶ ಮಹೀಪತೇ ||
 ನೇತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ನೇತ್ರಯೋರಸ್ಯ ರಶ್ಮಿನ್ ಸಂಯೋಜ್ಯ ರಶ್ಮಿಭಿಃ |
 ಸಾ ಸ್ಯ ಸಂಚೋದಯಿಷ್ಯಂತಂ ಯೋಗಬಂಧೈರ್ಬಂಧ ಹ ||
 ಜನಕೋಽಪ್ಯುತ್ಪತ್ತಯನ್ರಾಜಾ ಭಾವಮಸ್ಯಾ ವಿಶೇಷಯನ್ |
 ಪ್ರತಿಜಗ್ರಾಹ ಭಾವೇನ ಭಾವಮಸ್ಯಾ ನೃಪೋತ್ತಮಃ ||
 ತದೇಕಸ್ಸನ್ನಧಿಷ್ಠಾನೇ ಸಂವಾದಃ ಶ್ರೂಯತಾಮಯಮ್ |
 ಛತ್ರಾದಿಷು ವಿಮುಕ್ತಸ್ಯ ಮುಕ್ತಾಯಾಶ್ಚ ತ್ರಿದಂಡಕೇ ||
 ೨ ಭಗವತ್ಯಾಃ ಕ್ಷ ಚರ್ಯೇಯಂ ಕೃತಾ ಕ್ಷ ಚ ಗುಪ್ಯಸಿ |
 ಕಸ್ಯ ಚ ತ್ವಂ ಕುತೋ ವೇತಿ ಪಪ್ರಚ್ಛ ನಾಂ ಮಹೀಪತಿಃ ||
 ೩ ಛತ್ರಾದಿಷು ವಿಶೇಷೇಷು ಮುಕ್ತಂ ಮಾ ವಿದ್ವಿ ಸರ್ವಶಃ |

- ೧೫೧/೧೬-೧೯

- ೧೫೨/೨೦

ii. ನನ್ನ ಗುರು ಪರಾಶರಗೋತ್ರದ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಪಂಚಶಿಖನೆಂಬ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿ. ಅವರು ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ರಾಜನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಂಶಯಾತೀತವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡವರು. ನಾನು ಅವರಿಂದ ಮೂರುವಿಧವಾದ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ (೨೪,೨೫). ಅವರು ನನಗೆ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿಲ್ಲ (೨೭).^೧

iii. ನಾನು ಅವರ ಉಪದೇಶದಿಂದಾಗಿ ಭಗವದ್ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ವೈರಾಗ್ಯ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ (೨೯). ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮ ವಿಷಯಕ ಬುದ್ಧಿ ನನಗೆ ಗುರುಗಳಿಂದ ದೊರೆತಿದೆ. ರಾಜನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೂ ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ (೩೦,೩೧).

iv. ಪಂಚಶಿಖ ಗುರುಗಳಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜ್ಞಾನವು ಕರ್ಮಬೀಜವನ್ನು ಹುರಿದು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ (ಶ್ಲೋ.೩೪). ಜಗತ್ತಿನ ಅಸಾರವನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ (೩೫). ಹೇಗೆಂದರೆ ಒಬ್ಬನು ನನ್ನ ಒಂದು ತೋಳನ್ನು ಚಂದನಗಂಧ ಲೇಪಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸಲಿ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನನ್ನ ಇನ್ನೊಂದು ತೋಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದರೂ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾನರೇ (೩೫) ನನಗೆ ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು, ಬಂಗಾರ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಾನ (೩೭).

v. ನಾನು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ತ್ರಿದಂಡ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದಲೂ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ.

ಸ ತ್ವಂ ಸಮ್ಯಂಕುಮುಚ್ಛಾಪಿ ಮಾನಾಹಾಸಿ ಮತಾ ಹಿ ಮೇ ||

೧ ಪಾರಾಶರ್ಯ ಸಗೋತ್ರಸ್ಯ.....

ಭಿಕ್ಷೋಃ ಪಂಚಶಿಖಿಸ್ಸಾಹಂ ಶಿಷ್ಯಃ ಪರಮಸಮೃತಃ ||

- ೧೫೨/೨೪

ತೇನಾಹಂ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗೇನ.....

ಶ್ರಾವಿತಸ್ಯವಿಧಂ ಮೋಕ್ಷಂ ನ ಚ ರಾಜ್ಯಾದ್ವಿಚಾಲಿತಃ ||

- ೨೭

ತದ್ವದ್ ಭಗವತಾ ತೇನ ಶಿಖಾಪ್ರೋಕ್ತೇನ ಭಿಕ್ಷುಣಾ |

ಜ್ಞಾನಂ ಕೃತಮಬೀಜಂ ಮೇ ವಿಷಯೇಷು ನ ಜಾಯತೇ ||

- ೩೪

ಮುಕ್ತಸಂಗಃ ಸ್ವಿತೋ ರಾಜ್ಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟೋಽನ್ಯೈಸ್ತಿದಂಡಿಭಿಃ |

- ೩೭

ಕಾಷಾಯಧಾರಣಂ.....

ಲಿಂಗಾನ್ಯತ್ಯರ್ಥಮೇತಾದಿ ನ ಮೋಕ್ಷಾದ್ವಿಯೇತಿ ಮೇ ಮತಿಃ |

- ೪೭

ಆ ಶಿಂಚನ್ಯೇ ನ ಮೋಕ್ಷೋಽಸ್ತಿ ಕೈಂಚಿನ್ಯೇ ನಾಸ್ತಿ ಬಂಧನಮ್ ||

ಕೈಂಚಿನ್ಯೇ ಚೇತರೇ ಚೈವ ಜಂತುರ್ಜ್ಞಾನೇನ ಮುಚ್ಯತೇ || - ೫೦

ರಾಜ್ಯೈಶ್ಚರ್ಯಮಯಃ ಪಾಶಃ ಸ್ವೇಹಾಯತನಬಂಧನಃ |

ಮೋಕ್ಷಾಶ್ಚ ನಿಶಿತೇನೇಹ ಭಿನ್ನಸ್ವಾಗ್ನಾನಾ ಮಯಾ ||

- ೧೫೨/೫೨

vi. ಮೋಕ್ಷ ತತ್ತ್ವ ಬಲ್ಲವರು ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನ, ಸಕಲ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗ, ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗಳು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನುವರು. ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವಾಗಲಿ, ಕರ್ಮವಾಗಲೀ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಸರ್ವತ್ಯಾಗರೂಪ ನಿಷ್ಠೆಯೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನುವುದು ಪಂಚಶಿಖನ ಉಪದೇಶ(೩೮-೪೧). ತ್ರಿದಂಡಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವೊಂದರಿಂದಲೇ ಆಗುವುದಾದರೆ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ರಾಜರಿಗೂ ಮೋಕ್ಷವೇಕಾಗದು? (ಅಧಿಕಾರಿ ಭೇದದಿಂದ ಸಾಧನ ಭೇದ).

vii. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ದೋಷವೆಂದು ಸನ್ಯಾಸಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ಪೂರ್ವಸಂಗದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಆಶ್ರಮವೂ ಮೋಕ್ಷ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲ. ಒಂದು ಆಶ್ರಮ ಬಿಟ್ಟು ಮಾತ್ರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ತೀರುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಬಹಿರಂಗ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನು ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಹೊಂದಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಅಲಭ್ಯ. ಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷ ಲಭ್ಯವೆಂಬ ನಿಯಮವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಪತ್ತು ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳು ಮೋಕ್ಷದ ಕಾರಣ(ಸಾಧನ)ಗಳಲ್ಲ. ಐಶ್ವರ್ಯವಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷ. ನಾನು ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಬಂಧರಹಿತನನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿ(ಕಾರಣ ಆದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ).

ರಾಜ್ಯಶ್ರಯ, ಅಧಿಕಾರಭೋಗ, ಸ್ನೇಹರೂಪವಾದ ಬಾಂಧವ್ಯ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಪಾಶದಂತೆ ಬಂಧಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಸಾಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕಿ ತೀಡಿದ ತ್ಯಾಗವೆಂಬ ಖಡ್ಗದಿಂದ ನಾನು ಈ ಪಾಶವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದೇನೆ ('ಅಸಂಗಶಸ್ತ್ರೇಣ ದೃಢೇನ ಛಿತ್ತಾ' ಎಂಬ ಗೀತೆ (೧೫/೩)ಯ ಭಾವ ಜನಕರಾಜನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿದೆ).

ಹೀಗಿರುವ ನನಗೆ (ಭವಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಾದ) ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕನಿಕರವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ರೂಪವು ನಿನಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಲ್ಲ.

ಮುಂದೆ ರಾಜನು ಸುಲಭೆಯ ಪರಕಾಶಪ್ರವೇಶದ ಉದ್ದೇಶ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಟುವಾಗಿ ಟೀಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಕೆಯ ಅಪರಾಧ, ದೋಷಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಆಕೆಯ ಗಮನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಾನೆ.

೧. ನೀನು ಮೊದಲು ವೃದ್ಧಭಿಕ್ಷುಕಿ. ಆದರೆ ಈಗ ಮಾಯಾರೂಪವತಿಯಾಗಿರುವುದು ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ. ಹೀಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ(ಸಜ್ಜನಿಕೆಯೇ)ಸಂಶಯಾತೀತವಾಗಿಲ್ಲ(೫೪).

೨. ನಿನ್ನ ಮೂಲಭೂತ ಸನ್ಮಾಸಿನಿಯ ವೇಷಕ್ಕೂ ಈಗಿನ ವೇಷದ ವ್ಯಾಪಾರ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ, ನಾನು ವಿಷಯಸಂಗದಿಂದ ಮುಕ್ತನೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವ ನಿನ್ನ ಭಾವನೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ವ್ಯಾಪಾರ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ(೫೫).

೩. ಮುಕ್ತನಾದ ಚೇತನನು ಎಂದಿಗೂ ತನ್ನನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ನೀನು ನಿನ್ನ ಮೊದಲ ರೂಪ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿರುವುದು ಮುಕ್ತಕಾದ ನಿನಗೆ ಲಕ್ಷಣವೆನಿಸದು(೫೬).

೪. ನನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಟ್ಟಣ, ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು? (೫೭)

೫. ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ನಾನೋ ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ನನ್ನ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ವರ್ಣಸಾಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ (೫೯)(ಇದು ಮೊದಲ ದೋಷ)^೧.

೬. ನೀನು ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವಳು (ಸನ್ಮಾಸಿಯಾಗಿ), ನಾನೋ ಗೃಹಸ್ಥ ನಿನ್ನಿಂದ ದಾರುಣ ಆಶ್ರಮಸಾಂಕರ್ಯವಾಗಿದೆ(೬೦)(ಎರಡನೆಯ ದೋಷ)^೨.

೭. ನೀನು ಸಗೋತ್ರಳೂ, ಭಿನ್ನ ಗೋತ್ರಳೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಸಗೋತ್ರಳಾಗಿದ್ದರೆ ಇದು ೩ನೇ ಗೋತ್ರಸಾಂಕರ್ಯ ದೋಷ ನಿನಗೆ ಬರುತ್ತದೆ^೩(೬೧).

೮. ನಿನ್ನ ಪತಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದಾನೋ ಅಥವಾ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿರಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೋ ಅದೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಶ ದೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ನಿನ್ನ ನನ್ನ ಹೃದಯಪ್ರವೇಶವು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಧರ್ಮಸಾಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನು ಕಾರಣ ಆಗಿದ್ದೀಯಾ(೬೨)^೪.

ಹೀಗೆ ನೀನು ಅಂತಹ ಆಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೇ? ನೀನು ಇದನ್ನು ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿರುತ್ತೀಯಾ? ನೀನೇನಾದರೂ ಅಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದ್ದೂ ಇದಲ್ಲ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾದಂತೆ.

೧ ಪ್ರವೇಶಸ್ವೇ ಕೃತಃ ಕೇನ ಮಮ ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಪುರೇ ತಥಾ |

ಕಸ್ಯ ವಾ ಸನ್ನಿರ್ಗಾರ್ತತ್ವಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾಹೃದಯಂ ಮಮ ||

- ೧೫೨/೫೮

೨ ವರ್ಣಪ್ರವರಮುಖ್ಯಾಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ಹೃಹಮ್ |

ನಾವಯೋರೇಕಯೋಗೋಽಸ್ಮಿ ಮಾ ಕೃಥಾ ವರ್ಣಸಂಕರಮ್ ||

- ೧೫೨/೫೯

೩. ವರ್ತಸೇ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮೇಣ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯೇ ತ್ವಹಮಾಶ್ರಯೇ |

ಅಯಂ ಚಾಪಿ ಸುಕಷ್ಟೋ ದ್ವಿತೀಯೋಽಶ್ರಮ ಸಂಕರಃ ||

- ೧೫೨/೬೦

೪ ಸಗೋತ್ರಾಂ ವಾಸಗೋತ್ರಾಂ ವಾ ನ ವೇದ ತ್ವಾಂ ನ ವೇತ್ಸು ಮಾಮ್ |

ಸಗೋತ್ರಮಾವಶಂತಾಸ್ತೇ ತೃತೀಯೋ ಗೋತ್ರಸಂಕರಃ ||

- ೧೫೨/೬೧

೫ ಅಥ ಜೀವತಿ ತೇ ಭರ್ತಾ ಪೂಜೇತೋಽಪ್ಯಥ ವಾ ಕೃಚಿತ್ |

ಅಗಮ್ಯ ಪರಭಾರ್ಯೇತಿ ಚಿತುರ್ಥೋ ಧರ್ಮಸಂಕರಃ ||

- ೧೫೨/೬೨

೯. ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಮತ್ತೊಂದು (ಐದನೆಯ) ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿರುವುದು ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ದೋಷವನ್ನು ನೀನೇ ಹೊರಹಾಕಿದಂತಾಯಿತು (ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಥ ಎಂದು. ಬಹುಶಃ ಇದು ಪಾಠದೋಷವಿರಲು ಸಾಕು. ಲಿಪಿಕಾರರ ದೋಷ ಇರಬಹುದು)(೬೫).

೧೦. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಸಹಜ ದೃಷ್ಟಿ ಜಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಈ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ (ಆಶೆ)ಯಿಂದ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತಪ್ಪುಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೆ ಆಸೂಯೆಯಿಂದ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆಂಬ ಬಿಗುಮಾನದಿಂದ ವಿಷ ಮತ್ತು ಅಮೃತವನ್ನು ಮೇಳೈಸಿ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದೀಯಾ (೬೮)^೧.

೧೧. ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಸ್ವಿಪುರುಷರ ಮಿಲನ ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಸಮ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೆ ಅದು ವಿಷಕ್ಕೆ ಸಮ. ನೀನು ವಿಷಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ದೋಷ ಹೊಂದಿರುವೆ. ನೀನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುಟ್ಟಬೇಡ (೬೮).

೧೨. ಗೊಡ್ಡಚಾರರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡಬೇಡ (೭೦). ನೀನು ನಿನ್ನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನನ್ನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತು (೭೧)^೨.

೧೩. ರಾಜರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೋಸದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆಯಬಾರದು. ಅದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ನಡೆಯಬಾರದು. ಸತೀ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ (ಪತಿವ್ರತಾ) ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲೂ ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ವರ್ತಿಸಕೂಡದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ಕಪಟತನವು ಕಪಟಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ರಾಜರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವೇ ಬಲ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವೇದವೇ ಬಲ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ರೂಪ, ಯೌವನ, ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳೇ ಬಲ (೭೩)^೩. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರನ್ನು ಎಂದೂ ಋಜುಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ಸಮೀಪಿಸಬೇಕು.

೧೪. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಮೊದಲೇ ನಿನ್ನ ಜಾತಿ, ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯೆ, ನಿನ್ನ ಆಚಾರ, ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ನಿನ್ನ ನಡತೆ, ನಿನ್ನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಉದ್ದೇಶ ಇವನ್ನೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಹೇಳಲು ಅರ್ಹಳಾಗಿದ್ದೀಯಾ^೪.

೧ ಸಾ ಸ್ವೇನಾಮರ್ಷಜೇನ ತ್ವಮೃದ್ಧಿಮೋಹೇನ ಮೋಹಿತಾ |

ಭೂಯಃ ಸ್ವಜಸಿ ಯೋಗಾಸ್ತಂ ವಿಷಾಮೃತಮಿವೈಕಧಾ ||

- ೧೫೨/೬೮

೨

ತತ್ತ್ವ ಸತ್ತಪ್ರತಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಮಯಿ ನಾರ್ಹಸಿ ಗೂಹಿತುಮ್ ||

- ೧೫೨/೭೦

೩ ನ ರಾಜಾನಂ ಮೃಷಾಂಗಚ್ಛೇನ್ನ ದ್ವಿಜಾತಿಂ ಕಥಂಚನ |

ನ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಸ್ತ್ರೀಗುಣೋಪೇತಾಂ ಹನ್ತುರ್ಹೇತೇ ಮೃಷಾಂಗತಾಃ ||

- ೧೫೨/೭೨

೪ ಸಾತ್ತ್ವಂ ಜಾತಿಂ ಶ್ರುತಂ ವೃತ್ತಂ ಭಾವಂ ಪ್ರಕೃತಿಮಾತ್ಮನಃ |

ಕೃತ್ಯಮಾಗಮನೇ ಚೈವ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ತತ್ತ್ವತಃ ||

- ೧೫೨/೭೫

ಹೀಗೆ ಜನಕಮಹಾರಾಜನು ಅಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಅಯೋಗ್ಯವಾಗಿಯೂ, ತಪ್ಪಾಗಿಯೂ ತೋರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ಆಕೆಯ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೂ ಸುಲಭಾ ಜನನ ಮನ್ನಿಸಿಂದ ಕದಲಲಿಲ್ಲ.

ಜನಕರಾಜನ ಶರೀರ, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದರೂ, ಆಕೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವಳ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಮಹಾರಾಜನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಯೋಗಿನೀ ಸುಲಭಾ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿನಿಯು ರಾಜನನ್ನು ತನ್ನ ಸುಂದರ ಉತ್ತರಗಳಿಂದ ನಿರುತ್ತರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಭಾಗ (ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ಲೋ. ೭೮-೧೮೯ರವರೆಗೆ ೧೧೨ ಶ್ಲೋಕಗಳು) ತುಂಬಾ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾಗಿಯೂ, ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಮನೋವೃಷ್ಟಾನುಕ, ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತವೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಇವೆ ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ವೈಷ್ಣವ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಿರಿಮೆ ಗರಿಮೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು (ಪಾತಂಜಲ ಯೋಗ ವಿಷಯವಲ್ಲ).

೧. ಸುಲಭಾ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ವಾಕ್ಯ, ಮಾತು, ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿ ದಂತೆ ೧೮ ಗುಣ, ೧೮ ದೋಷಗಳಿವೆ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾಳೆ (ಜನಕನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ವಾಕ್ಯ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಯಾವುದೇ ವಾಕ್ಯಗಳಿರಲಿ).

೨. ರಾಜನ! ನನ್ನ ಆಡುವ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿವೆ. ದೋಷಗಳಿಲ್ಲ ಉಚಿತ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ಅಯೋಗ್ಯಾರ್ಥಗಳಿಲ್ಲ ಅಧಿಕವಾದ ಮಾತುಗಳೂ ಇಲ್ಲ (ಅಧಿಕವೆಂಬ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನನನ್ನಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಇರದು). ನಿಸ್ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ (ನನ್ನಮಾತುಗಳು). ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ದೂರಮಾದ ಮಾತುಗಳಿರವು. ತಿಳಿಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಪದಗಳೂ ಇರವು. ತ್ರಿವರ್ಗಕ್ಕೆ (ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮ) ವಿರೋಧಿ ಶಬ್ದಗಳೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಕರಣವಿರೋಧಿ ಶಬ್ದಗಳೂ ಇರವು. ನನ್ನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆಯೂ ಇರದು (ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದದ ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ). ಯುಕ್ತಿ ವಿರುದ್ಧ ಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಇರವು.

೩. ನಾನು ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಭಯ, ಲೋಭ, ದೈನ್ಯ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಲಜ್ಜೆ ಕರುಣೆ, ಹೆಮ್ಮೆ (ಗರ್ವ)ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಯೂ ನಾನು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

೪. ನಾನು ಆಡುವ ಮಾತು ಕೇಳುಗರಿಗೆ ಅವಮಾನಕರವಾಗಿಯೂ ಇರದು.

೫. ನನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಶ್ರೋತೃವಿನ ಹಿತವನ್ನೂ ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮವೆಂಬೆನೆ, ಪ್ರಯೋಜನವಿರುವ, ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ರಾಜನ್! ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯದ ಸ್ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು. ಇವಿಷ್ಟು ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯ ಪೀಠಿಕೆಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ, ಸನ್ನ್ಯಾಸಿನೀ ಸುಲಭಾ.

ಮುಂದೆ ಜನಕರಾಜನು ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಿದ ಆಕ್ಷೇಪಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಉತ್ತರಗಳೂ ಕೂಡಾ ತುಂಬಾ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿವೆ, ಊಹಾತ್ಮಕವಾಗಿವೆ.

೧. ನೀನು ಯಾರು? ಯಾರ ಕಡೆಯವಳು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ? ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ.

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕ (ದೈವಕೃತ). ಉದಾ: ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳೊಡನೆ ಜೀವಕ್ಕಿರುವ ಸಂಬಂಧ; ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಧೂಳು, ನೀರುಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ, ಇವು ನಮಗೆ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ -

'ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಅನೇಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದರಂತೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಸಂಬಂಧವು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಏಕೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವುದೂ ಯೋಗ್ಯವಾಗದು' (ಶ್ಲೋ. ೯೬-೧೦೦). ಹೀಗೆ ಜೀವಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪಂಚಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ, ಸತ್ತ್ವ, ಅಹಂಕಾರ, ಗ್ರಹಗಳ ಅನುಕೂಲಾದಿ ಕಾಲ, ಯೋಗಸಂಘಾತ, ಆಕೃತಿ, ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸುಖದುಃಖ ಮೊದಲಾದ ದ್ವಂದ್ವಗಳು, ಕಾಲ, ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು, ಸದ್ಭಾವ, ಅಸದ್ಭಾವ ಎಂಬ ಸಂಬಂಧಗಳು, ವಿಧಿ, ಶುಕ್ರ, ಬಲ - ಹೀಗೆ ೩೦ ಗುಣಗಳು, ೩೦ ಕಲೆಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದುದೇ ಶರೀರ. ಈ ಕಲಾಗಳಿಗೆ ಅವ್ಯಕ್ತನಾಮಕ ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಕಾರಣ (ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಇವೆ, ಚಿಂತನೆಗಳಿಲ್ಲ).

ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಮೂವತ್ತು ಕಲಾಗಳಿಂದ ಶರೀರದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯ.

೨. ಮುಂದೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸೃಷ್ಟಿ ಬಗ್ಗೆ ಪುರುಷ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಂಗಮ, ಗರ್ಭಧಾರಣೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮಗುವಿನ ಜನನ, ಅದರ ಜೀವನದ ವಿವಿಧಾವಸ್ಥೆಗಳು ಶೈಶವ, ಕೌಮಾರ, ಯೌವನ (ವಾರ್ಧಕ್ಯ), ಇವು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದ ಸ್ವಭಾವವಿದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ? ಯಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ.

೩. ನೀನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡುತ್ತೀಯೋ ಅದರಂತೆ ಬೇರೆ ಇರುವ ಆತ್ಮನನ್ನು ಏಕೆ ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪರರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾನ ಬುದ್ಧಿ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಸಮತ್ವವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಯಾರು? ಎಲ್ಲಿಯವಳು ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಿದವಳು ಎಂದೇಕೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವೆ? ಕಾರಣ ನೀನು

ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಲ್ಲವೆ? ಬೇಕು ಬೇಡ, ಇಚ್ಛಾ-ದ್ವೇಷಗಳೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವವಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ನನ್ನ ಬಗೆಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ?

ಶತ್ರು, ಮಿತ್ರ, ಉದಾಸೀನರು, ಜಯಾಪಜಯ, ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿರುವ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತರಲಕ್ಷಣ ಇಲ್ಲಿರಲು ಸಾಧ್ಯ?

೪. ನೀನು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ವಾಸ್ತವ ಇರುವಿಕೆ ತುಂಬ ಪರಿಮಿತ. ನಿನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಸೀಮಿತ. ನಿನಗೆ ನೂರಾರು ದುಃಖಗಳು ಇರುತ್ತವೆ ರಾಜನೆಂದ ಮೇಲೆ. ರಾಜನು ಸದಾ ಪರತಂತ್ರನೇ ಸರಿ. ಅವನು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಪರಾವಲಂಬಿ, ದಾನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ರಾಜ್ಯ, ಕೋಶ, ಸೈನ್ಯ, ಮಂತ್ರಿ, ಪರಿವಾರ ಇವಾವೂ ಯಾರದ್ದೂ ಅಲ್ಲ. ಸಪ್ತಾಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ರಾಜ್ಯ.

೫. ನನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯರ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವೆಂದರೇನು? ನಾನಾದರೋ ವಿರಕ್ತಳಾಗಿ ಯೋಗನಿರತಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಅಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನು (ನೀನಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ? ಇತ್ಯಾದಿ) ಏಕೆ ಆಡಿದೆ? ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡಲು ನಿನಗಿರುವ ಅರ್ಹತೆಯಾದರೂ ಏನು? (ಶ್ಲೋ. ೧೬೨)

೬. ನೀನು ಪಂಚಚಿಖಿಮುನಿಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯಾ? ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜ್ಯಕೋಶ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಭಿಮಾನವೇಕೆ? (ಶ್ಲೋ. ೧೬೪) ನಿನ್ನ ವರ್ತನೆ, ಮಾತುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಕೇಳಿದರೆ ನಿನಗೆ ಶ್ರವಣದ ಫಲವಾಗಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ಡಂಭಾಚಾರದಿಂದ ಶ್ರವಣ ಮಾಡಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ಭಾವಿಸುವ ಅನ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಿರಬೇಕು ಎನಿಸುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೬೫).

೭. ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯಮನುಷ್ಯನಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಿನಗಾದ ಅಪಕಾರವೇನು. ನೀನು ವಿಷಯಸಂಗದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಬಳಿಕ ನಿನಗೆ ಕೇಡಾಗಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?

೮. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೈಗಳಿಂದ, ತೋಳುಗಳಿಂದ, ಪಾದಗಳಿಂದ, ತೊಡೆಗಳಿಂದ ಇತರ ದೇಹಾವಯವಗಳಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಉತ್ತಮಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಆಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ನಾಚಿಕೆ ಪಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರು ತಾನೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ, ಕೆಟ್ಟದಾಗಲಿ, ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ನಡೆದುದನ್ನು ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು? ಒಳಗೆ ನಡೆದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಏಕೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ? (ಅಂದಮೇಲೆ ನೀನು ಮುಕ್ತನಲ್ಲ, ಮುಕ್ತನೆಂಬ ಭ್ರಮೆ ನಿನಗಿದೆ)

೯. ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದು ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯಾದರೂ ಕಮಲದಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ನೀರಿನಂತೆ ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆಯೇ ಇದ್ದೇನೆ.

೧೦. ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸದ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವೆಯಾದರೆ, ನೀನು ಪಂಚಶಿಖಿನಿಂದ ಹೊಂದಿದಜ್ಞಾನವು ನಿಷ್ಫಲವೇ ಸರಿ. ಅದು ಸಂಸಾರ ತಾರಕವಲ್ಲ.

೧೧. ನೀನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಿಂದಲೂ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ, ಮೋಕ್ಷಾರ್ಹಮದಿಂದಲೂ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ, ಉಭಯ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆ. ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನಂತೆ ಎರಡರ ನಡುವೆ ಇದ್ದೀಯಾ ರಾಜನ್!

೧೨. ಯಾರು ಒಬ್ಬ ಮುಕ್ತನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮುಕ್ತನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವನ್ನು ಅರಿತಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ವರ್ಣಸಂಕರದ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿತು? ವಿರುದ್ಧ ಗುಣವುಳ್ಳವರ ಸಮಾಯೋಗವಾದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

೧೩. ನಾನು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಳೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಿರುವೆ. ಅದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ನಾನು ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗಿಂತ ಮೇಲೂ ಅಲ್ಲ, ಕೀಳೂ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಪ್ರಧಾನ ಎಂಬ ರಾಜರ್ಷಿಯ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವಳು. ನನ್ನ ಹೆಸರು ಸುಲಭಾ, ದೋಣಿಗಿರಿ, ಶತಶೃಂಗಗಿರಿ, ಶತ್ರುದ್ಧಾರಗಳೆಂಬ ಬೆಟ್ಟಗಳೇ ನಿನ್ನ ವಂಶದವರು ಮಾಡಿದ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳಾಗಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಹಿಂದಿನವರು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಘವನ್ ಹೆಸರಿನ ಪರ್ವತದಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಎಲ್ಲ ಬೆಟ್ಟಗಳೂ ಯಜ್ಞದ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳಂತೆ ಒಟ್ಟಾಗಿದ್ದವು.

೧೪. ರಾಜನ್! ನಾನು ಅಂತಹ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷ ಬಿಟ್ಟು ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಬಂದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ತಕ್ಕಪತಿ ದೊರೆಯದಿರಲು ಮೋಕ್ಷಾರ್ಹಮಕ್ಕೆ ಮಾರು ಹೋಗಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಈ ಮುನಿವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದೇನೆ.

೧೫. ನಾನು ವೇಷಾಂತರವನ್ನು ಧರಿಸಿದವಳೂ ಅಲ್ಲ. ಪರರ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಶೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ಸಾಂಕರ್ಯ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದೃಢವ್ರತ ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ.

೧೬. ನಾನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡದೆ ಮಾತಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾತಾಡಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ಸಹ ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ.

೧೭. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ನಿನ್ನ ಕ್ಷೇಮ ಉದ್ದೇಶಿಸಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.

೧೮. ಯಾವರೀತಿಯಾಗಿ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿ ವಾಸಮಾಡಿ ಮಾರನೇ ದಿನ ಆ ಗೃಹ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತೆ ನಾನು ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯವಾದ

ನಿನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಗೌರವದಿಂದಲೂ, ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೂ, ಆತಿಥ್ಯದಿಂದಲೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಸತ್ಕೃತಳಾಗಿ ನಾಳೆಯೇ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಸುಲಭೆಯ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನು ಮುಂದೆ ಮಾತನಾಡಲಾಗದೆ ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಇದೊಂದು ಸಂಕೀರ್ಣಶಾಸ್ತ್ರವಿಷಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಜನಕನನ್ನೂ ಪರಿಣ್ಣಿತನಾದ ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಜಯಿಸಿದ ಸುಲಭಾ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯು ಆತನನ್ನೂ ಮೀರಿಸಿದ ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

೨. ಸುಲಭಾ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನಿ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರವಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯ ಪ್ರಖರವಾದ ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಶೈಲಿ, ಜನಕನನ್ನು ನಿರುತ್ತರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು.

೩. ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ವೈರಾಗ್ಯ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ, ಪುರುಷರಿಗೂ ಅದರ್ಶ, ಆಕೆಯ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯೂ ಅಂತಹುದೇ.

೪. ಆಕೆಯ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಇತ್ಯಾದಿ ಆಕೆಯ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿರುವುದು ಅನುಕರಣೀಯ (ಶ್ಲೋ. ೮೭-೯೫). ಇವೆಲ್ಲ 'ನಿದೋಷಃ ಶಬ್ದಃ ಆಗಮಃ' ಎಂಬ ಆಗಮದ ಲಕ್ಷಣದ ವಿವರಣೆಯಂತಿದೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ.....

೧೧೧. ವ್ಯಾಸರಿಂದ ಶುಕರಿಗೆ ಉಪದೇಶ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು ಶುಕರಿಗೆ ಹೇಗೆ ವೈರಾಗ್ಯ ಬಂತು? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

‘ಶುಕನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂತೆ ಭಯರಹಿತನಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ವ್ಯಾಸರು ಸಮಗ್ರ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸಿ ಹೀಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ತೊಂಭತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಸರು ಈ ಲೋಕದ ಅಸಾರತ್ಯವನ್ನೂ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಅನಿತ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ಮೃತ್ಯುವು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಆವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿರುತ್ತದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸ್ಥಾನಾಗಿರು ಎಂಬವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡೋಣ(ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ).

೧. ನಿತ್ಯವೂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡು. ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವ ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಚಳಿ, ಬಿಸಿಲುಗಳಿಂದ ದೃತಿಗಡದ ವಾಯುಜಯ ಮಾಡಿಕೋ(ಪ್ರಾಣಾಯಾಮದಿಂದ)(ಅ. ೧೫೩-೩).

೨. ಸತ್ಯ; ಕಾಯೇನ, ವಾಚಾ, ಮನಸಾ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿರುವುದು(ಒಂದೇ ರೀತಿ); ಸಿಟ್ಟಾಗದಿರುವುದು; ಆಸೂಯೆ ಪಡೆದಿರುವುದು(ಬೇರೆಯವರ ಏಳಿಗೆ ಬಗ್ಗೆ); ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ; ತಪಸ್ಸು (ಶಾಸ್ತ್ರಜಿಜ್ಞಾಸಾ, ದೇಹದಂಡನಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ರತಾಚರಣೆ); ಅಹಿಂಸಾ(ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತ); ದಯೆ (ಕೌರ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದು)- ಇವುಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೋ(ಶ್ಲೋ. ೪).

೩. ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ ಇರಲಿ; ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ; ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾದ ಎಲ್ಲ ಮಾರ್ಗ ಬಿಡು; ದೇವತೆ(ದೇವಪೂಜಾ, ಯಾಗ), ಆತಿಥಿಪೂಜೆ(ಸತ್ಕಾರ)ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ನೀಡಿ ಉಳಿದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆ ಮಾಡು(ಶ್ಲೋ. ೫).

೪. ದೇಹ ನೀರಮೇಲಿನ ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ ಅನಿತ್ಯ. ಈ ದೇಹದಿಂದ ಹೇಗೆ ತಾನೆ(ಶಾಶ್ವತ) ಸುಖ ಸಿಕ್ಕೇತು? (ಶ್ಲೋ. ೬)

೫. ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳಲು ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಏಕೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ(ಶ್ಲೋ. ೭).

೬. ಆಯುಷ್ಯ ದಿನೇ ದಿನೇ ವರ್ಷೇ ವರ್ಷೇ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಉಳಿದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಏಕೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ? (ಶ್ಲೋ. ೮)

೭. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಕೇವಲ ದೇಹ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರು. ಅವರು ನಾಸ್ತಿಕರು (ಶ್ಲೋ. ೯).

೮. ಧರ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆವುಳ್ಳವರು ತಪ್ಪು ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವರ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗುವವರೂ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಶುತ್ತುಗುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೦).

೯. ದೇವರು ಕೊಟ್ಟದ್ದರಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತರಾದ, ಶಾಸ್ತ್ರಪರಾಯಣರಾದ, ಧರ್ಮಾವಲಂಬಿಗಳಾದ, ಸಜ್ಜನರ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ನೀನು ಅವಲಂಬಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೧೧).

೧೦. ಹಿರಿಯರ, ಧರ್ಮವೃದ್ಧರಾದ ಮಹನೀಯರ ಮಾರ್ಗ ಅನುಸರಿಸಿ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೧೨)

೧೧. ಕಾಮಕ್ರೋಧ, ಮೃತ್ಯು, ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ನದಿಯನ್ನು ದೈರ್ಯವೆಂಬ ದೋಣಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಜೀವನದ ಕಷ್ಟರವಾದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ದಾಟು (ಶ್ಲೋ. ೧೬).

೧೨. ಈ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಖೀಡಿತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಭಾರಿ ಅಲೆಗಳು ಅಪ್ಪಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಧರ್ಮವೆಂಬ ದೋಣಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯ ಮಾಡು (ಶ್ಲೋ. ೧೭).

೧೩. ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಕಾಲ ನಿಬಂಧನೆ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಕೂತಿರಲಿ, ನಿಂತಿರಲಿ, ಮಲಗಿರಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿನ್ನ ಹತ್ತಿರುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನೀನು ಏಕೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೧೮).

೧೪. ಮೃತ್ಯು ತೋಳವಿದ್ದಂತೆ. ತಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುವ ಕುರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಗುವಂತೆ ಕಾಮತ್ಯಕ್ಷಿಗಾಗಿ ಅಲೆಯು ಮನುಷ್ಯನನ್ನೂ ಮೃತ್ಯುವು ಕುಳಿಸುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೯).

೧೫. ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಅಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯೇ ದೀಪ. ಅದನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾ ಸಂಸಾರ ದಾಟು (ಶ್ಲೋ. ೨೦).

೧೬. ಅನೇಕ ಹೀನ ದೇಹಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಸಿಕ್ಕ ಮಾನುಷಜನ್ಮವನ್ನು ನಂತರ ಅತ್ಯಂತ ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದ ಸಿಕ್ಕ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೨೧).

೧೭. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದೇಹ ಅರ್ಥಕಾಮಕಲ್ಯಾಣದ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ(ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ). ಇಲ್ಲಿ (ಸಿಕ್ಕಾಗ) ಕ್ಲೇಶಕರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಲು, ನಂತರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸುಖ ಹೊಂದಲು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನ್ಮಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊ (ಶ್ಲೋ. ೨೨).

೧೮. ಸತ್ಯಲೋಕವೇ ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಲೋಕಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀಯಾ? ಆದರೆ ಇವಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಪರಮಪದದ(ಮೋಕ್ಷ) ಬಗ್ಗೆ ನಿನಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! (ಶ್ಲೋ. ೩೨)

೧೯. ಪ್ರಭು ಯಮನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ದುಖಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ (ನಿನ್ನ) ಬಾಂಧವರ ಜೊತೆ ಎಲ್ಲರ ಪ್ರಾಣ ಅವಹರಿಸಬಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣ ಅವನಿಗೇಕೆ ಗಣನೆಗೆ ಬರುತ್ತದೆ? ಆತನನ್ನು ತಡೆಯುವರಾರೂ ಇಲ್ಲ(ಶ್ಲೋ. ೩೫).

೨೦. ಮಗನೇ! ಶರೀರಕ್ಕಾಗ ಮಾಡುವಾಗ ವ್ಯಾಕುಲವಾಗುವ ನಿನಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಮಾಧಿಯೋಗ ಆಚರಿಸು (ದೇವರಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಡು)(ಶ್ಲೋ. ೩೮).

೨೧. ಮರಣಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮುಪ್ಪು ಶರೀರವನ್ನು ಜೀರ್ಣಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವಾಗುವ ಮೊದಲೇ ಕೇವಲ ನಿಧಿಸ್ವರೂಪನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸು(ಶ್ಲೋ. ೪೦).

೨೨. ಮರಣಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಶರೀರವನ್ನು ಮೃತ್ಯು, ರೋಗ ಎಂಬ ಬಾಣಗಳಿಂದ ತುಂಡು ತುಂಡು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡು(ಶ್ಲೋ. ೪೧).

೨೩. ದೇಹದಲ್ಲಿ ತೋಳಗಳೆಂಬ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ಬರುವ ಮೊದಲೇ ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸು(ಶ್ಲೋ. ೪೨).

೨೪. ಮುಂದೆ ಒಬ್ಬನೇ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಪರ್ವತಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಮಯ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮರಣಸೂಚಕವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತೀ. ಇದನ್ನು ಕಾಣುವ ಮೊದಲೇ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೪೩).

೨೫. ದುಷ್ಟಪಂಗಗಳು ಮಿತ್ರರಂತೆ ನಟಿಸುವ ಶತ್ರುಗಳು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿ ಭ್ರಷ್ಟನನ್ನಾಗಿಸುವ ಮೊದಲೇ ಪರಮಪದವಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೪೪).

೨೬. ಯಾವ ಧನಕ್ಕೆ ರಾಜ, ಚೋರರಿಂದ ಭಯವಿಲ್ಲವೋ, ಮೃತನಾದರೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಇರುವ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೪೫).

೨೭. ತಂದೆ-ತಾಯಿ ಬಂಧುಗಳು ಪ್ರಿಯ ಜನರು ಯಾರೂ ಸತ್ತ ಜೀವನೊಡನೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ಒಂದೇ ಬರುವುದು. ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೪೬).

೨೮. ಮನುಷ್ಯನು ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಧನಕನಕಗಳು ದೇಹನಾಶವಾದಾಗ ಅವನ ಹಿತ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮವೊಂದೇ ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೫೧).

೨೯. ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಶರೀರಿಗೆ ತನಗೆ ತಾನೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೊರತು, ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೫೨).

೩೦. ಮನುಷ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯರೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೫೩).

೩೧. ನಿನಗೀಗಾಗಲೇ ೨೪ ವರ್ಷ ತೀರಿವೆ. ೨೫ನೇ ವರ್ಷ ಬಂದಿದೆ. ವಯಸ್ಸು ಹೀಗೆಯೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮ ಸಂಗ್ರಹಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೬೨).

೩೨. ಮರಣಭಿನ್ನಹತ್ತಿರುವನಿಗೆ ಧನ, ಬಂಧು, ಪುತ್ರರು ಇವರಿಂದ ಏನಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ? ನಿನ್ನ ಹೃದಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡು (ಧ್ಯಾನಿಸು). ನಿನ್ನ ತಾತ, ಮುತ್ತಾತರಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವರು ಗೊತ್ತೇ? ಯೋಚಿಸು (ಶ್ಲೋ. ೬೧).

೩೩. ನಾಳೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಇಂದೇ ಮಾಡು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮಾಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯೇ ಮಾಡು. ಮೃತ್ಯುವು ಅವನ(ಜೀವನ) ಕಾರ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಆಗದೇ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೬೨).

೩೪. ನಾಸ್ತಿಕರನ್ನು ದಯಾಹೀನರನ್ನು ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಡ. ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಂದಲು ಬಯಸಿರುವ ನಿನಗೆ ಇದು ಅವಶ್ಯ (ಶ್ಲೋ. ೬೪).

೩೫. ಯಾರು ಐಹಿಕ ಭೋಗಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಶಾರೀರಿಕ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಅವರಿಗೆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಡೆಯದ ಫಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪಸ್ಸೇ ಎಲ್ಲ ಫಲಗಳ ಮೂಲ (ಶ್ಲೋ. ೮೩).

೩೬. ಪ್ರತಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ (ಹಿಂದೆ) ಸಾವಿರಾರು ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಸಾವಿರಾರು ಮಕ್ಕಳು, ಪತ್ನಿಯರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ, ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜೀವನು ಯಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾನೆ? ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರು? (ಶ್ಲೋ. ೮೪)

೩೭. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧನಿಕನಿಗೆ ಬೇರೆಯವರೂ ಬಂಧು ಜನರಂತಿರುತ್ತಾರೆ. ದರಿದ್ರರಿಗೆ ಬಂಧು ಜನರು ಬದುಕಿದ್ದಾಗಲೂ ಸತ್ತಂತಿರುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೮೬).

೩೮. ಕಾಲನೆಂಬ ಅಡುಗೆಯವನು ಕರ್ಮಫಲಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಭೂತನಾದ ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿಗಳೆಂಬ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೂ, ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಿಂದಲೂ, ಮಾಸ, ಋತು ಎಂಬ

ಹೆಸರಿನ (ಸಂಜ್ಞಕವಾದ) ಮಗು ಕೈಯಿಂದ (ಮೇಲೆ ಕೆಳಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾ) ಜೀವರನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬೇಯಿಸುತ್ತಾನೆ (ಶ್ಲೋ. ೯೨).

೩೯. ತಾನು ಭುಂಜಿಸದ (ಉಣ್ಣದ) ಪರರಿಗೆ ಕೊಡದ ಧನದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸದ ಬಲದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಆಚರಣೆ ಮಾಡದ ಶಾಸ್ತ್ರವೊಂದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಯಾವನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲವೋ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲವೋ ಅಂತಹವನಿಗೆ ಈ ದೇಹದಿಂದೇನು ಪ್ರಯೋಜನ?

ಹೀಗೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯ ಬೇಕಾದ ನೂರಾರು ವಿಷಯಗಳ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶುಕನು ತಂದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೋಕ್ಷೋಪದೇಶಕ ಗುರುವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟನು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

ಮೇಲಿನ ಉಪದೇಶಗಳೇ ಸಂದೇಶಗಳು. ನಮಗೆ ಇವು ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಾರಿದೀಪವಾಗಿರಲಿ.

ನಾರಾಯಣನೇ ವ್ಯಾಸರು. ಶುಕರು ರುದ್ರಾವತಾರಿ. ಶುಕರನ್ನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಸರು ನಮಗೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯದೃಪಿ ಶುಕರು ವ್ಯಾಸರಿಂದಲೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ, ಅನಿವಾರ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮಪಿತನಾದ, ತನಗೆ ತಾತನಾದ ವ್ಯಾಸರಿಂದ ಶುಕರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಅವರ ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ.

೧೧೨. ಪುತ್ರಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ವ್ಯಾಸರ ತಪಸ್ಸು

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಶುಕನು ಹೇಗೆ ಜನಿಸಿದ? ಮಹಾಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಶುಕನು ಹೇಗೆ ಹೊಂದಿದ? ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀ ಗರ್ಭದಿಂದ ಶುಕನನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ಪಡೆದರು? ಆತನ ಜನ್ಮಚರಿತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರಿ? ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಶುಕನಿಗೆ ಭಗವದ್ವಿಷಯಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಜ್ಞಾನ ಹೇಗೆ ದೊರಕಿತು? ಶುಕನ ಮಹಿಮೆ, ಭಗವಂತನ ಯೋಗ, ಆತನ ವಿಶೇಷಜ್ಞಾನಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರೋದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು -

‘ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವು, ವಯಸ್ಸು ತಲೆಗೂದಲಿನ ಬಿಳುಪಾಗುವಿಕೆ, ಹಣ, ಬಂಧುಗಳಿಂದ ಆಗನು. ಅದು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ-ಚರಣೆ ಪಾಪಸಾಧನ. ಅದರ ನಿಗ್ರಹವೇ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧನ. ಸಾವಿರಾರು ಆಶ್ವಮೇಧ, ನೂರಾರು ವಾಜಪೇಯಿ ಯಾಗಗಳು ಇಂತಹ ಸಿದ್ಧಿ ಕೊಡವು.

ಹಿಂದೆ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರು ತಮ್ಮ ಪರಿವಾದೊಂದಿಗೆ (ಕರ್ಣಕಾರವನದಿಂದ ಅಂದವಾದ) ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿವನೊಂದಿಗೆ ಶಿವಪತ್ನಿ ಪಾರ್ವತಿಯಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಾಸರು ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಯೋಗಾಚರಣೆಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಂಚಭೂತಗಳ ಪರಾಕ್ರಮ(ವೀರ್ಯ)ಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಮಗನು ಜನಿಸಲಿ ಎಂದು ಅವರು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರು. ನೂರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಅನೇಕ ರೂಪವುಳ್ಳ ಉಮಾಪತಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು, ದೇವರ್ಷಿಗಳು, ಲೋಕಪಾಲಕರು ಮೊದಲಾದವರು ನೆರೆದಿದ್ದರು.

ಅಲ್ಲಿ ಮಂಗಲಕರವಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬೆಳಗುವ ರುದ್ರದೇವರು ಇದ್ದರು. ನೂರು ವರ್ಷ ಅಖಂಡ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಿಂದ ವಾಯುವನ್ನೇ ಆಹಾರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಸರ ಶರೀರವರ್ಣ, ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ದೇಹಕೃಶವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಅವರ ಜಟಿಗಳು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಶಾರೀರಿಕ ತೇಜಸ್ಸು ಇತರ ತಪಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಆಗ ಇದ್ದ ತೇಜಸ್ಸು ಇಂದಿಗೂ ಆ ಜಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಸದೃಶವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಇಂತಹ ತಪಸ್ಸು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಮಹೇಶ್ವರನು ವ್ಯಾಸರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಿಮಗೆ (ನನ್ನಂತಹ) ಮಗನು ಹೀಗೆಯೇ(ನೀವು ಬಯಸಿದ್ದಂತೆಯೇ)

ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಎಂದರೆ ಹೇಗೆ ಅಗ್ನಿ ವಾಯು, ಭೂಮಿ, ಜಲ ಮತ್ತು ಆಕಾಶ ಇವುಗಳು ಶುದ್ಧವೋ ಹಾಗೇ ಅತ್ಯಂತ ಪವಿತ್ರನಾದ ಮಗನು ಹುಟ್ಟುವನು ಎಂದು ರುದ್ರದೇವರು ಹೇಳಿದರು. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೀರ್ತಿವಂತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಯಸುವುದು ಎಷ್ಟು ಸರಿಯೋ, ಅಷ್ಟೇ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸ್ವಯಂ ಭಗವಂತನೇ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ. ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮರು ಯಾರು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬದಲಾಗಿ ವಿವಾದ ಹುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಅಸುರ ಮೋಹನಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವಾಗಿಯೂ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಿಗಲಾರದ ಯಾವ ಫಲವೂ ಇಲ್ಲ. ಸಂತಾನ ಫಲ ಅತಿ ಕನಿಷ್ಠ ಎಂದುದು. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ, ಭಗವಂತ ವ್ಯಾಸರೂಪದಿಂದಲೇ.

೨. ಸಂತಾನವನ್ನೇ ಬಯಸಬೇಕು. ಪಂಚಭೂತಗಳ ಪರಾಕ್ರಮವಿರಬೇಕು. ಪ್ರಪಂಚದ ನಿರ್ಮಾಣವೇ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಮೂಲವೆಂದು ಬಗೆದು (ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ) ಅದನ್ನೇ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಕೇಳಿ ವರ ಪಡೆದ.

೩. ಸಾಮಾನ್ಯರು (ಜೀವರು) ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಉಪವಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಸೊರಗುತ್ತಾರೆ, ಕೈಶರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಯಾವ ದೈಹಿಕ ವಿಕಾರಗಳು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗದು. ವ್ಯಾಸರು ದೇವರೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲ ಅವರ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ದ್ರವ್ಯ, ಕರ್ಮ, ಕಾಲ, ಸ್ವಭಾವ, ಜೀವ ಎಲ್ಲವೂ ಅವರಧೀನ. ಇತ್ಯಾದಿ...

೧ ಯಥಾ ಹೈಗ್ನಿಯರ್ಥಾವಾಯುರ್ಥಾ ಭೂಮಿಯರ್ಥಾ ಜಲಮ್ |

ಯಥಾ ಚ ಖಂ ತಥಾ ಶುದ್ಧೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಸುಯತೋ ಮಹಾನ್ |

- ೧೫೫/೨೮

೨ ನ ಚಾಸ್ಯ ಹೀಯತೇ ವರ್ಣೋ ನ ಗ್ಧಾನಿರುಪಜಾಯತೇ |

ತಾ ಏತಾದ್ಯಾಪಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ತು ತಪಸಾ ತೇನ ದೀಪಿತಾಃ |

ಅಗ್ನಿವರ್ಣಾ ಜಟಾಸ್ತುತ ಪ್ರಕಾಶಂತೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ ||

- ೧೫೫/೨೨, ೨೫

೧೧೩. ಶುಕಾಚಾರ್ಯರ ಜನನ

ವ್ಯಾಸರು ರುದ್ರನಿಂದ ವರ ಪಡೆದು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಗ್ನಿ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಅಗ್ನಿಮಥನ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು (ಉಜ್ಜಲಾರಂಭಿಸಿದರು). ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮಹಾರೂಪವತಿಯಾದ ಫೃತಾಚಿ ಅಪರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು (ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ). ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಗಿಣಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರ ಬಳಿ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾದ ವ್ಯಾಸರು ಕಾಮೋದ್ದೇಗ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ, ಅವರ ವೀರ್ಯವು ಅರಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಯಾವ ಶಂಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅರಣ್ಯಮಥನ ಮುಂದುವರಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸದೃಶ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶುಕನು ಜನಿಸಿದ (ಹೆಣ್ಣು ಗಿಣಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ವ್ಯಾಸರ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಶುಕ (ಗಂಡು ಗಿಣಿ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು). ಅರಣ್ಯ ಮಥನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅರಣ್ಯೇಗರ್ಭ ಸಂಭವನೆಂದೂ ಹೆಸರಾದನು (ಶುಕ). ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸು ಬಿದ್ದಾಗ ಅಗ್ನಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಶುಕ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದನು. ತಂದೆಯ ರೂಪವರ್ಣದಿಂದಾಗಿ ಹೊಗೆರಹಿತ ಅಗ್ನಿಯಂತಿದ್ದ.

ಆಗ ಶುಕನಿಗೆ ಗಂಗೆ (ಸ್ಮೀರೂಪದಿಂದ) ಬಂದು ಶುಕನಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಅಂತರ್ದ್ವಿಂದ ದಂಡ ಕೃಷ್ಣಾಜನಗಳು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದವು. ಗಂಧರ್ವರು ಗಾನ ಮಾಡಿದರು, ಅಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತಿಸಿದರು. ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ವಿಶ್ವಾವಸು, ಗಂಧರ್ವ, ತುಂಬುರು, ನಾರದರು, ಹಾಹಾ ಹೂಹೂ ಗಂಧರ್ವರು ಶುಕನ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬವನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು ಲೋಕಪಾಲಕರು, ದೇವತೆಗಳು, ದೇವರ್ಷಿ, ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಮಾರುತನು ಶುಕನ ಮೇಲೆ ದೇವಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಸುರಿದನು (ಮಳೆಗರೆದನು). ಶುಕೋತ್ತತಿಯಿಂದ ಜಗವೆಲ್ಲ ಮುದಗೊಂಡಿತು. ರುದ್ರದೇವರು ಉಮೆಯೊಡನೆ ಬಂದು ತಾನೇ ಶುಕನಿಗೆ ಉಪನಯನ ಮಾಡಿದನು.

ಆಗ ಶಕ್ತನು ಶುಕನಿಗೆ ದಿವ್ಯವಾದ ಕಮಂಡಲುವನ್ನು ದೇವಯೋಗ್ಯವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಸಾವಿರಾರು ಹಂಸ, ಸಾರಸ, ಶುಕ, ಓಕ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಶುಕನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿದವು. ಹೀಗೆ ಉಪನೀತನಾದ ಶುಕನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಸಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಅದೇ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಶುಕನನ್ನು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳು ಸೇವಿಸಿದವು. ಶುಕರು ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನನ್ನಾಗಿ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ರಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಇತಿಹಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಿ ಉಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಶುಕನು ದೇವ, ಋಷಿ ಮಾನ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಆತನ ಬುದ್ಧಿ ಎಂದೂ ಗೃಹಸ್ಥಾದಿ ಅಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗದೆ ಕೇವಲ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಿತ್ತು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪುರುಷನು ಸೌಂದರ್ಯ, ರೂಪ, ಲಾವಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು ವ್ಯಾಸರು ಫೃತಾಚಿಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ವೀರ್ಯಸ್ಥಲನ ತೋರಿಸಿದರು. ಇದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಭೌತಿಕವೀರ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಹೊರತು, ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಲನವಲ್ಲ. ಅಪ್ರಾಕೃತ ಶರೀರ ವ್ಯಾಸರದು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ಥಲನಾದಿಗಳು. ಅವರೇ ಸೌಂದರ್ಯದ ಖನಿ, ಮೂಲವಸ್ತು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಿಗೂ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳ ಉಪಟಳ ಸರ್ವೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ತೋರಿಸಿದರು. ಇವೆಲ್ಲ ಆಸುರ ಮೋಹನಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ.

೨. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗು ಅಸಾಮಾನ್ಯ, ಅನೈತಿಕ ಲೈಂಗಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಶುಕರಂತಹ ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮೂರ್ತಿ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯ? ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಸರು ತೋರಿಸಿದ್ದು ಕೇವಲ ವಿಡಂಬನೆ.

೩. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವಿನ ಉಪನಯನ, ಎಲ್ಲವೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಶುವಿಗೆ ಜಾತಕರ್ಮ, ಉಪನಯನ ಮಾಡಿಸಲೇಬೇಕೆಂಬ ನೀತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ವಾಮನದೇವರ ಉಪನಯನದ ರೀತಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿದೆ, ದೈವೀ.

೪. ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದ ೧೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಾವತಾರದ ಬಗೆಗಿನ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು (ಶ್ಲೋ. ೬೯-೭೩).^೧.

ಅಥಾಸ್ಯ ಪುತ್ರತ್ವಮವಾಪ್ತಮಿಚ್ಛಂ

ಶ್ಚಕಾರ ರುದ್ರಃ ಸುತಪ್ರಸ್ತದೀಯಮ್ |

ದದೌ ಚ ತಸ್ಯ ಭಗವಾನ್ ವರಂ ತಂ

ಸ್ವಯಂ ಚ ತಪ್ತೈವ ತಪೋ ವಿಮೋಹಯನ್ || - ೧೦/೬೯

ರುದ್ರನು ವ್ಯಾಸರ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಲು ಬಯಸಿ ಉತ್ತಮ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಮಾಡಿದ. ವ್ಯಾಸರು ತಾವು ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರಿ ಅಯೋಗ್ಯರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತಲೇ ಶಿವನಿಗೆ ಅವನು ಬಯಸಿದ ವರ ನೀಡಿದರು.

ವಿಮೋಹನಾಯಾಸುರಸರ್ಗಿಣಾಂ ಪ್ರಭುಃ

ಸ್ವಯಂ ಕರೋತೀವ ತಪಃ ಪ್ರದರ್ಶಯೇತ್ |

೧೧೩. ಶುಕಾಚಾರ್ಯರ ಜನನ

ವ್ಯಾಸರು ರುದ್ರನಿಂದ ವರ ಪಡೆದು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಗ್ನಿ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಅಗ್ನಿಮಥನ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು (ಉಜ್ಜಲಾರಂಭಿಸಿದರು). ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮಹಾರೂಪವತಿಯಾದ ಫೃತಾಚಿ ಅಪ್ಸರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು (ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ). ಆಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಗಿಣಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರ ಬಳಿ ಬಂದಳು. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾದ ವ್ಯಾಸರು ಕಾಮೋದ್ವೇಗ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ, ಅವರ ವೀರ್ಯವು ಅರಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಯಾವ ಶಂಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅರಣ್ಯಮಥನ ಮುಂದುವರಿಸಿದಾಗ ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸದೃಶ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶುಕನು ಜನಿಸಿದ (ಹೆಣ್ಣು ಗಿಣಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ವ್ಯಾಸರ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಶುಕ (ಗಂಡು ಗಿಣಿ) ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು). ಅರಣ್ಯಮಥನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅರಣ್ಯೇಗರ್ಭಸಂಭವನೆಂದೂ ಹೆಸರಾದನು (ಶುಕ). ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸು ಬಿದ್ದಾಗ ಅಗ್ನಿ ಹೇಗೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಶುಕ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದನು. ತಂದೆಯ ರೂಪವರ್ಣದಿಂದಾಗಿ ಹೊಗೆರಹಿತ ಅಗ್ನಿಯಂತಿದ್ದ.

ಆಗ ಶುಕನಿಗೆ ಗಂಗೆ (ಸ್ತ್ರೀರೂಪದಿಂದ) ಬಂದು ಶುಕನಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ದಂಡ ಕೃಷ್ಣಾಜನಗಳು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದವು. ಗಂಧರ್ವರು ಗಾನ ಮಾಡಿದರು, ಅಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತಿಸಿದರು. ದೇವದುಂದುಭಿಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ವಿಶ್ವಾವಸು, ಗಂಧರ್ವ, ತುಂಬುರು, ನಾರದರು, ಹಾಹಾ ಹೂಹೂ ಗಂಧರ್ವರು ಶುಕನ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬವನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳು ಲೋಕಪಾಲಕರು, ದೇವತೆಗಳು, ದೇವರ್ಷಿ, ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದರು. ಮಾರುತನು ಶುಕನ ಮೇಲೆ ದೇವಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಸುರಿದನು (ಮಳೆಗರೆದನು). ಶುಕೋತ್ತತಿಯಿಂದ ಜಗವೆಲ್ಲ ಮುದಗೊಂಡಿತು. ರುದ್ರದೇವರು ಉಮೆಯೊಡನೆ ಬಂದು ತಾನೇ ಶುಕನಿಗೆ ಉಪನಯನ ಮಾಡಿದನು.

ಆಗ ಶಕ್ತನು ಶುಕನಿಗೆ ದಿವ್ಯವಾದ ಕಮಂಡಲುವನ್ನು ದೇವಯೋಗ್ಯವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಸಾವಿರಾರು ಹಂಸ, ಸಾರಸ, ಶುಕ, ಪಿಶ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಶುಕನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿದವು. ಹೀಗೆ ಉಪನೇತನಾದ ಶುಕನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಾಸಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಅದೇ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಶುಕನನ್ನು ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಗಳು ಸೇವಿಸಿದವು. ಶುಕರು ಬ್ರಹ್ಮಸತ್ಯಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಉಪಾಧ್ಯಾಯನನ್ನಾಗಿ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ರಾಜಶಾಸ್ತ್ರ ಇತಿಹಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಿ ಉಗ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು.

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಶುಕನು ದೇವ, ಋಷಿ ಮಾನ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಆತನ ಬುದ್ಧಿ ಎಂದೂ ಗೃಹಸ್ಥಾದಿ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗದೆ ಕೇವಲ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಿತ್ತು.

ಸಂದೇಶಗಳು- ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಒಬ್ಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪುರುಷನು ಸೌಂದರ್ಯ, ರೂಪ, ಲಾವಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು ವ್ಯಾಸರು ಫೃತಾಚಿಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗಿ ವೀರ್ಯಸ್ಥಲನ ತೋರಿಸಿದರು. ಇದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಭೌತಿಕವೀರ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಹೊರತು, ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಲನವಲ್ಲ ಅಪ್ರಾಕೃತ ಶರೀರ ವ್ಯಾಸರದು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲಿ ಸ್ಥಲನಾದಿಗಳು. ಅವರೇ ಸೌಂದರ್ಯದ ಖನಿ, ಮೂಲವಸ್ತು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಿಗೂ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳ ಉಪಟಳ ಸರ್ವೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ತೋರಿಸಿದರು. ಇವೆಲ್ಲ ಅಸುರ ಮೋಹನಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ.

೨. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗು ಅಸಾಮಾನ್ಯ, ಅನ್ಯತಿಕ ಲೈಂಗಿಕ ಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಶುಕರಂತಹ ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮೂರ್ತಿ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯ? ಆದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಸರು ತೋರಿಸಿದ್ದು ಕೇವಲ ವಿಡಂಬನೆ.

೩. ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗುವಿನ ಉಪನಯನ, ಎಲ್ಲವೂ ಅಸಾಮಾನ್ಯ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಶುವಿಗೆ ಜಾತಕರ್ಮ, ಉಪನಯನ ಮಾಡಿಸಲೇಬೇಕೆಂಬ ನೀತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ. ವಾಮನದೇವರ ಉಪನಯನದ ರೀತಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿದೆ, ದೈವೀ.

೪. ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದ ೧೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಾವತಾರದ ಬಗೆಗಿನ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು (ಶ್ಲೋ. ೬೯-೭೩).^೧.

ಅಥಾಸ್ಯ ಪುತ್ರತ್ವಮವಾಪ್ತುಮಿಚ್ಛಂ

ಶ್ಚಚಾರ ರುದ್ರಃ ಸುತಪ್ಸದೀಯಮ್ |

ದದೌ ಚ ತಸ್ಯ ಭಗವಾನ್ ವರಂ ತಂ

ಸ್ವಯಂ ಚ ತಪ್ತೈವ ತಪೋ ವಿಮೋಹಯನ್ || - ೧೦/೬೯

ರುದ್ರನು ವ್ಯಾಸರ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಲು ಬಯಸಿ ಉತ್ತಮ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ. ವ್ಯಾಸರು ತಾವು ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರಿ ಆಯೋಗ್ಯರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತಲೇ ಶಿವನಿಗೆ ಅವನು ಬಯಸಿದ ವರ ನೀಡಿದರು.

ವಿಮೋಹನಾಯಾಸುರಸರ್ಗಿಣಾಂ ಪ್ರಭುಃ

ಸ್ವಯಂ ಕರೋತೀವ ತಪಃ ಪ್ರದರ್ಶಯೇತ್ |

ಕಾಮಾದಿದೋಷಾಂಶ್ಚ ಮೃಷೈವ ದರ್ಶಯೇ-

ನ್ನ ತಾಮತಾ ತಸ್ಯ ಹಿ ಸಂತಿ ಕುತ್ರಚಿತ್ || - ೧೦/೭೦

ಸರ್ವಶಕ್ತರಾದ ವ್ಯಾಸರು ಆಸುರ ಸ್ವಭಾವದವರಿಗೆ ಮೋಹ ಉಂಟು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸ್ವತಃ ತಪಗೈಯುವಂತೆ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕಾಮಾದಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಆ ದೋಷಗಳು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ ಎಂದಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ತತ್ಸರ್ವರಣ್ಯೋಃ ಸ ಬಭೂವ ಪುತ್ರಕಃ

ಶಿವಸ್ಯ ಸೋಽಭೂಚ್ಯುಕ್ತನಾಮಧೇಯಃ |

ಶುಕೇ ಹಿ ಭೂತ್ವಾ ಹ್ಯಗಮದ್ವ್ಯತಾಚೀ

ವ್ಯಾಸಂ ವಿಮುಘ್ನಂತಮುತಾರಣೀಂ ತಮ್ || - ೧೦/೭೧

ಹೀಗೆ ಶಿವನಿಗೆ ವ್ಯಾಸರು ವರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವ ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ. ಮುಂದೆ ಅವನು ಶುಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನವನಾದ. ಏಕೆಂದರೆ ಅರಣಿ ಮಥನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಾಸರ ಬಳಿಗೆ ಫೃತಾಚಿ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆ ಹೆಣ್ಣು ಗಿಳಿಯಾಗಿ ತಾನೇ ಬಂದಿದ್ದಳು.

ಅಕಾಮಯನ್ ಕಾಮುಕವತ್ ಸ ಭೂತ್ವಾ

ತಯಾರ್ಥಿತಸ್ತಂ ಶುಕನಾಮಧೇಯಮ್ |

ಚಕ್ರೇ ಹ್ಯರಣ್ಯೋದ್ರನಯಂ ಚ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ

ವಿಮೋಹಯಂ ಸ್ತತ್ಪ್ರಮಾರ್ಗೇಷ್ಟಯೋಗ್ಯಾನ್ || - ೧೦/೭೨

ಫೃತಾಚಿಯನ್ನು ವೇದವ್ಯಾಸರು ಕಾಮಿಸಲಿಲ್ಲ. ತತ್ತ್ವಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಯೋಗ್ಯ- ರಾದವರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಮಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿಕೊಂಡು, ಒಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಆ ಮಗನಿಗೆ ಫೃತಾಚಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಶುಕ ಎಂದೇ ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ಶುಕಂ ತಮಾಶು ಪ್ರವಿವೇಶ ವಾಯು-

ವ್ಯಾಸಸ್ಯ ಸೇವಾರ್ಥಮಥಾಸ್ಯ ಸರ್ವಮ್ |

ಜ್ಞಾನಂ ದದೌ ಭಗವಾನ್ ಸರ್ವ ವೇದಾನ್

ಸ ಭಾರತಂ ಭಾಗವತಂ ಪುರಾಣಮ್ || - ೧೦/೭೩

ವೇದವ್ಯಾಸರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ವಾಯು ಬೇಗನೆ ಶುಕನಲ್ಲಿ ಆವೇಶಗೊಂಡ. ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸರು ಆ ಶುಕನಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ನೀಡಿದರು. ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳನ್ನೂ ಭಾರತವನ್ನೂ ಭಾಗವತ ಮುಂತಾದ ವೈಷ್ಣವ ಪುರಾಣಗಳನ್ನೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು.

ಇತ್ಯಾದಿ..

೧೧೪. ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಶುಕಮುನಿಯ ಗಮನ

ಶುಕಮುನಿಯು ಮೋಕ್ಷದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ತಂದೆ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ನಮಿಸಿ ನನಗೆ ಮನಃಶಾಂತಿಯಾಗುವಂತೆ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲು ವಿನಂತಿಸಿದಾಗ, ವ್ಯಾಸರು ವಿವಿಧ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ತಂದೆಯಿಂದಲೇ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸಮಗ್ರವಾದ ಕಾಪಿಲಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಪಡೆದರು. ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಮಗನನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದುದಲ್ಲದೆ ಮೋಕ್ಷವಿದ್ಯಾ ವಿಶಾರದನೆಂದೂ ಭಾವಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಮಿಥಿಲಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜನಕರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಶುಕಮುನಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು.

ತಾನೇ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಬರಲು ಶುಕರು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೊರಟರು. ದೈವೀ ಮಾನುಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಹೋಗಲು ವ್ಯಾಸರು ಆದೇಶಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಶುಕರು ಯಾವ ಸುಖವನ್ನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಯಸದೆ, ನಿರಹಂಕಾರಿಯಾಗಿ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಹೋದರು. ಅಂತರಿಕ್ಷದ ಮೂಲಕ ಹೋಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ, ತಂದೆಯ ಆದೇಶ ಪಾಲಿಸಿದರು ಶುಕರು^೧.

'ರಾಜ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡು. ರಾಜನು ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದ' ಎಂದೂ ವ್ಯಾಸರು ಹೇಳಿದರು.

ಶುಕರು ದಾರಿಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪರ್ವತ, ನದಿ, ಕಾನನ, ಸರ್ಪಾದಿಗಳ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪಾದಚಾರಿಯಾಗಿಯೇ ದಾಟಿ, ಮೇರುವಿನ ತಪ್ಪಲೆನ್ನಿಸಿದ ಇಲಾವೃತವರ್ಷ, ಹರಿವರ್ಷ, ಹಿಮವತ್ಸರ್ವತದ ಉತ್ತರಭಾಗದ ಕಿಂಪುರುಖಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಟಿ, ಭಾರತವರ್ಷಕ್ಕೆ

-
- ೧ ಉಕ್ತಶ್ಚ ಮಾನುಷೇಣ ತ್ವಂ ಪಥಾ ಗಚ್ಛೇತ್ಯವ್ಯತಃ |
 ನ ಪ್ರಭಾವೇಣ ಗಂತವ್ಯಮಂತರಿಕ್ಷಚರೇಣ ವೈ ||
 ಅರ್ಜವೇಣೈವ ಗಂತವ್ಯಂ ನ ಸುಖಾನ್ವೇಷಿತಾ ಪಥಾ |
 ನಾನ್ವೇಷ್ಟ್ಯಾ ವಿಶೇಷಾಸ್ತು ವಿಶೇಷಾ ಹಿ ಪ್ರಸಂಗಿನಃ ||
 ಅಹಂಕಾರೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ಯಾಜ್ಞೇ ತ್ಸನ್ನರಾಧಿವೇ ||
 ಸ್ನಾತವ್ಯಂ ಚ ವಶೇ ತಸ್ಯ ಸ ತೇ ಭೀತ್ಯತಿ ಸಂಶಯಮ್ |
 ಸ ಧರ್ಮಕುಶಲೋ ರಾಜಾ ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದಃ ||
 ಯಾಜ್ಞೋ ಮಮ ಸ ಯದ್ ಬ್ರೂಯಾದ್ ತತ್ ಕಾರ್ಯಮವಿಶಂಕಯಾ || - ೧೫೭/೮-೧೦

ಬಂದರು. ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ದೇಶಗಳನ್ನು (ಚೀನ-ಹೂಣ) ದಾಟಿ ಆರ್ಯಾವರ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮತ್ತೆ ಪಟ್ಟಣ, ನಗರ, ಉದ್ಯಾನ, ತೀರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ದಾಟಿ ವಿದೇಹ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಅನೇಕ ಗ್ರಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಮಿಥಿಲೆಯ ಉಪವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಂತರ ಮಿಥಿಲಾವಟ್ಟಣ ಸೇರಿದರು.

ಅಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ತಡೆದರು. ಆದರೆ ಶುಕರು ಮಾತ್ರ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿಂತಾಗ ಅವರೇ ಶುಕರನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಿಟ್ಟರು. ನಂತರ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಯಾವುದೇ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲೂ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ಉಗ್ರವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ತಡೆದರೂ, ಸಿಟ್ಟಾಗದೇ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತರು. ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆಯಾಸವಾಗಲೀ, ನೀರಡಿಕೆ, ಹಸಿವು, ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಶುಕನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ನಮಿಸಿ, ಅರಮನೆಯ ಎರಡನೇ ಆವರಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ. ಅಲ್ಲೂ ಮೋಕ್ಷದ್ವೇ ಚಿಂತೆ. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಜಗಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ರಾಜನ ಮಂತ್ರಿ ಬಂದು ನಮಿಸಿ, ಅರಮನೆಯ ೩ನೇ ಆವರಣಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉದ್ಯಾನವನ, ಜಲಕ್ರೀಡೆಗೆ ಜಲಾಶಯಗಳಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿ ಮಂತ್ರಿ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಐದನೂರು ವೇಶ್ಯೆಯರು ತಮ್ಮ ಹಾವಭಾವಗಳಿಂದ ವಿವಿಧ ಉಪಚಾರ, ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಶುಕರು ನಿರ್ವಿಕಾರರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಭೋಜನಾದಿಗಳು ಆದವು. ಪ್ರಮದಾವನದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿಸಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದರು. ಶುಕರು ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರದೆ ಇದ್ದರು. ಅಲ್ಲೇ ರಾತ್ರಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರಿಸಿ, ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಎದ್ದು ಸಂಧ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಆವರಿಸಿದ್ದರೂ ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳಲ್ಲೇ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ವ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದರು.

೧೧೫. ಶುಕ-ಜನಕರ ಸಂವಾದ

ಭೀಷ್ಮರು ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು -

‘ಮಾರನೇ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ರಾಜನು ಮಂತ್ರಿ, ಪುರೋಹಿತರೊಡನೆ ಹಾಗೂ ಅಂತಃಪುರ-
ದವರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಸನ, ವಿವಿಧ ರತ್ನ ಆಭರಣವನ್ನು ಶಿರಸಾ ಧರಿಸಿ
ಗುರುಪುತ್ರ ಶುಕಮುನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನು ಗುರುಪುತ್ರನಿಗೆ ಆದರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ
ಕೊಟ್ಟುಪಾಡ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ
ಗುರುಪುತ್ರನಿಗೆ ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದನು. ಶುಕನೂ ರಾಜನ ಕುಶಲ ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆಮಾದಿಗಳನ್ನು
ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ಜನಕರಾಜನು ಹೀಗೆ ಸತ್ಕರಿಸಿ ತಾನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು.
ಶುಕರನ್ನು ಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನು ರಾಜನು ಕೇಳಲಾಗಿ, ಶುಕರು ನನ್ನ ತಂದೆಯಿಂದ ಆದೇಶಿತನಾಗಿ
ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ತಿಳಿಯಲೋಸುಗೆ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕರ್ತವ್ಯ, ಮೋಕ್ಷದ ಸ್ವರೂಪ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಹೇಗೆ?
ಅದು ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೋ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೋ ಎಂದು ಶುಕರು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಜನಕರಾಜ
ಉತ್ತರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದ.

೧. ಉಪನಯನವಾದ ಬಳಿಕ ವೇದಾಧ್ಯಯನ; ೨. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ,
ಗುರುಸೇವೆಯಿಂದಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದಲೂ, ವೇದವೇದಾಂಗಗಳ ಅಧ್ಯಯನ;
ಹೋಮ-ಹವನಾದಿಗಳಿಂದ ದೇವ ಋಣವನ್ನೂ ತರ್ಪಣಾದಿಗಳಿಂದ ಪಿತೃ ಋಣವನ್ನೂ
ಮಾತ್ಸರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ತೀರಿಸಬೇಕು; ೪. ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮುಗಿಸಿ, ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ನೀಡಿ,
ಅವರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಸಮಾರ್ತನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು; ೫. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಹೊಂದಿ
ಆಹಿತಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ಪುತ್ರಪೌತ್ರರನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಂತರ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು.
ಅಲ್ಲೂ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು;
೬. ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ
ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಆಗ ಶುಕರು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ದೂರನಾದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥಾದಿ
ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಲೇಬೇಕಾ? ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಜನಕರಾಜನು ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಗಳ

ರಹಸ್ಯವರಿಯದೆ ಮೋಕ್ಷ ದೊರಕದು. ಸದ್ಗುರುಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಂಸಾರ ದಾಟುವವನೇ ಗುರು, ನಾವಿಕ. ಗುರೂಪದಿಷ್ಟಜ್ಞಾನವೇ ನೌಕೆ. ಸಂಸಾರ ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ ಜ್ಞಾನ ಗುರು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳು ನಾಶವಾಗಬಾರದೆಂದು ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳಿವೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬಳಿಕ, ಆತ್ಮತ್ವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೆ ಇತರ ಮೂರು ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ^೧:

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ, ರಾಗಾದಿಗಳ ಜಯ ಮುಕ್ತನಾಗಲು ಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆ. ವಿದ್ವಾಂಸನಾದವನ ಇತರ ಗುಣಗಳು.

೧. ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ದೋಷಗಳನ್ನು ಸದಾ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಾತ್ವಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಬುದ್ಧಿಯ ಮೂಲಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು.

೨. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು; ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುವವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದರ ಲೇಪವಾಗದು, ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಯಂತೆ (ಮೀನು).

೩. ಗೂಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಪಕ್ಷಿಯು ಹೊರಗಡೆ ಹಾರಿದಾಗ ಗೂಡನ್ನು ಮರೆಯುವಂತೆ ಈ ದೇಹವೆಂಬ ಗೂಡಿನಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಜೀವನು ಸುಖದುಃಖಗಳ ದ್ವಂದ್ವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಮೋಕ್ಷಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಯಾತಿಯು ಹಾಡಿರುವ ಗೀತೆ ಹೀಗಿದೆ.

೪. ಯಾರು ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಭಯಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ತಾನು ಭಯಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು, ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲವೋ (ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು) ಯಾರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೫. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ಪಾಪ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ (ಹಿಂಸಾದಿಗಳನ್ನು) ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೂತದಯಾಪರನಾಗಿಯೂ, ದ್ವೇಷರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಇರುವವನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ, ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೬. ಯಾವಾಗ ಸಾಧಕನು ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸುವ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೋ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುತ್ತಾನೋ,

೧ ತಮಾಸಾದ್ಯ ಕು ಮುಕ್ತಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಾರ್ಥಸ್ಯ ವಿಪಶ್ಚಿತ್ತಃ |

ತ್ರಿಷ್ಟಾತ್ರಮೇವ ಕೋ ನೃಧೋ ಭವೇತ್ ಪರಮಭೀಷ್ತಃ ||

ಆಗಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೭. ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಬರುವ ನಂದಾಸ್ತುತಿಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ, ಚಿನ್ನ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಸುಖದುಃಖ, ಪ್ರಿಯ-ಅಪ್ರಿಯ, ಜೀವನ-ಮರಣಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೋ, ಆಗಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೮. ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೇ ನೀನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಅವರಿಂದ ಹೊಂದಿದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೀನು ವಿಷಯಸುಖದಿಂದ ದೂರನಾಗಿದ್ದೀಯಾ.

ವ್ಯಾಸರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನಗೂ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸಿದೆ. ಆ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ವಿಜ್ಞಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಿನ್ನ ಗತಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಯೋಗ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ದೊರೆಯದು. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ಥಿರ. ವಿಷಯಲೋಲುಪತೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಶೇಷ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ನೃತ್ಯ, ಗೀತೆ ಇವುಗಳ ಕುತೂಹಲವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಬಂಧುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಭಯದ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಭಗವಾಢುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾಭಾಗ್ಯವಂತನೇ! ಕಲ್ಲು, ಮಣ್ಣು ಸುರ್ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವೆ.

ನೀನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಿ ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ, ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಗುರುಗಳು, ಹಿರಿಯರನ್ನು ನೋಡಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆ ಹೋಗುವವರು ಸಮಿತ್ತಾಣಿಗಳಾಗಿ, ವಿನಯದಿಂದ ಅಹಂಕಾರಿಯಾಗದೆ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಐಶ್ವರ್ಯವಿದ್ದರೂ, ನಿಜವಾಗಿಯೂ ತೋರೆಗೊಡದೆ ಹೋಗಬೇಕು. ವಿಷಯಗಳು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಹಿರಿಯರ ಮುಂದೆ ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ವರ್ತಿಸಿ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು.

೧ ವಿತತ್ ಸರ್ವಂ ಪ್ರಪತ್ಯಾಮಿ ತ್ವಯಿ ಬುದ್ಧಿಮತಾಂ ವರ |

- ೧೫೮/೪೧

೨ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ವಿದಿತಶ್ಚಾಸಿ ವಿಷಯಾಂತಮಪಾಗತಃ |

ಗುರೋಽವ ಪ್ರಸಾದೇನ ತವ ಚೈವೋಪಶಿಕ್ತಯಾ ||

ತಸ್ಯೈವ ಚ ಪ್ರಸಾದೇನ ಪ್ರಾರೂಢೃತಂ ಮಹಾಮುನೇ |

ಜ್ಞಾನಂ ದಿವ್ಯಂ ಮಮಾಪೀದಂ ತೇನಾಪಿ ವಿದಿತೋ ಮಮ ||

- ೧೫೮/೪೨, ೪೩

೨. ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ - ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಆತ್ಮಂತ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಿದ್ದೂ ಶುಕರು ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ೫೦೦ ಜನ ದಾಸಿಯರಿದ್ದರೂ, ಅವರ ಹಾವಭಾವ, ಸೌಂದರ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಲಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರಂತೆ ಇರಬೇಕು.

೩. ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಇತರರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತಿರಬೇಕು (ಶುಕರು ರುದ್ರದೇವರು) ಜನಕರಾಜ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಾತ್ರ. ಆದರೂ ಆತ ಮೊಣ್ಣ ಮಾರ್ಗದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನೆಂಬ ವ್ಯಾಸರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಶುಕರು ಚಾಚೂತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಗೌರವಿಸಿ, ಗೌರವ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಮುಕ್ತನೆಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಜನಕನಿಂದಲೇ ಬಂದಿತು. ಹಾಗೆ ಸಾಧಕ ಇರಬೇಕು.

೪. ಮಾನವರಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳು ಮಾನವರಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ರುದ್ರದೇವರೇ ಶುಕರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ದೇವತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಜನಕನೊಂದಿಗೆ ಮಾನವನಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದರು. ಉಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು.

ಧರ್ಮೋ ಹಿ ಧರ್ಮವಿದುಷಾಂ ಅಪಿ ದೈವತಾನಾಂ

ಪ್ರಾಪ್ತೇ ನರೇಷು ಜನನೇ ನರವತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಃ |

ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗೂಹನಮುತಾಧ್ಯಯನಾದಿರತ್ಯ

ತಜ್ಞಾ ಪನಾರ್ಥಮವಸತ್ ಭಗವಾನ್ ಗುರೌ ಚ || - ಮ.ತಾ.ನಿ.(೧೪/೪)

೫. ಜನಕನ ಉಪದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ.

೧೧೬. ಶುಕಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಉಪದೇಶ

(ಮಗನಿಗೆ ತಂದೆಯ ಉಪದೇಶ)

ವೇದವ್ಯಾಸರ (ತಂದೆಯ) ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಶುಕರು ಜನಕರಾಜನ ಬಳಿಗೆ (ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ) ಹೋಗಿ, ಆತನಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತ, ನಿವೃತ್ತಮಾರ್ಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಸ್ವರೂಪಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಹಾಗೂ ಜನಕಮಹಾರಾಜನಿಂದ 'ನೀನು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವೆ' (ತಸ್ಮಿನ್ ವೈ ವರ್ತಸೇ ವಿಪ್ರ) ಎಂಬ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯ ಮಾತನ್ನು ಪಡೆದು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಹಿಮವತ್‌ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭಗವನ್ನಷ್ಟನಾಗಿ ಬಂದರು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾರದರು ಹಿಮಾಲಯವನ್ನು ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಪರ್ವತ ಪ್ರದೇಶ ಅಪರೈಯರಿಂದ ತುಂಬುತ್ತ. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಸಂಗೀತದ ನಿನಾದ ಝೇಂಕರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನೂರಾರು ತರಹದ ಪರಿಸರ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ ಸಂಕುಲಗಳ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಪರಮಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು^೧.

ಈ ಹಿಮವತ್‌ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವು ಹಿಂದೆ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನಂತೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ವಂದನಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಂದನು ತನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಮೂರು ಲೋಕದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ - ಯಾರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಿಯರೋ, ಅಂತಹ ನನಗೆ ನನ್ನ ಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ ಬಲವುಳ್ಳವರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ನನ್ನಷ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯ, ನನ್ನಂಥ ಬಲಿಷ್ಠರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಇದ್ದರೆ ನಾನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೂಳಿರುವ ಈ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಲು, ಕಿತ್ತಲಿ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಯಾವ ದೇವತೆಯೂ ಈ ಮಾತನ್ನು (Challenge) ನಡೆಸದಿದ್ದಾಗ ವಿಷ್ಣುವು ಆ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧವನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಿ, ಎಡಗೈಯಿಂದ^೨.

೧ ಆತ್ಮನಾತ್ಮನಮಾಸ್ತಾಯ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಚಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ |

ಕೃತಕಾರ್ಯಃ ಸುಖೀ ಶಾಂತಸ್ತುಷ್ಣೀಂ ಪ್ರಾಯಾದುದರಜ್ಞುಖಃ |

ಶೈಶಿರಂಗಿರಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಸಧರ್ಮಾ ಮಾತರಶ್ಚನಃ ||

- ೧೫೯/೧,೨

೨ ಅಪಶ್ಯದ್ಧೃಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ಕಿಪ್ಪಂ ಸಾಸುರರಾಕ್ಷಸಮ್ |

ಸ ಪ್ರಹಸ್ಯ ವಿಶ್ವದ್ವಾತ್ಮಾ ಶಕ್ತಿಂ ಪ್ರಜ್ವಲಿತಾಂ ತದಾ ||

ಕಂಪಯಾಮಾಸ ಸಮೇನ ಪಾಣಿನಾ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ||

- ೧೫೯/೧೧,೧೨

ಶತ್ರುಯುಧವು ಅಲುಗಾಡಲು ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಂಡಲಕಂಟಪಿತು. ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತು ಎಸೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಮಾತನ್ನು (ವೈಷ್ಣವರ) ರಕ್ಷಿಸಲು, ಸತ್ಯ ಮಾಡಲು ಕಿತ್ತಲ್ಲಿಲ್ಲ, ದೈತ್ಯರಾಜ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಸ್ಥಂದನ ಬಲವನ್ನು ನೋಡೆಂದು ಛೇಡಿಸಿದ (ಹೆದರಿಸಿದ)^೧.

ಆಗ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪರಶಿವನು (ಹಮಗಿರಿಯ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ) ಭಾರೀ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಅದಲ್ಲ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಅವೃತವಾಗಿತ್ತು. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಲ್ಲದವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹಾದೇವ ಅಲ್ಲಿ ದೇವಮಾನವರಿಂದ ೧೦೦೦ ವರ್ಷ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೇ ಸಂತಾಪ ಪಡಿಸಿದ್ದ.

ಇಂತಹ ಹಿಮವತ್ಸರ್ವತಪ್ರಾಂತದ ಪೂರ್ವಭಾಗಕ್ಕೆ ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು ಬಂದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ನಾಲ್ವರು ಶಿಷ್ಯರಾದ ವೈಶಂಪಾಯನ, ಜೈಮಿನಿ, ಪೈಲ-ಸುಮಂತು ಇವರಿಗೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವ್ಯಾಸರು ಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಇದ್ದ ಮಗನಾದ ಶುಕ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಶುಕರು ನೇರವಾಗಿ ತಂದೆ ವ್ಯಾಸರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಪಾದಪುಷ್ಪಾಹಾರ ಮಾಡಿ ಮೌನದಿಂದಲೇ ಇತರ ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ಕುಳಿತರು. ನಂತರ ಜನಕರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ ಸಮಾಚಾರವೆಲ್ಲವನ್ನು ತಂದೆಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದರು.

ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಶುಕನಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ನಾಲ್ವರು ಶಿಷ್ಯರು ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾಂಜಲರಾಗಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

'ಗುರುಗಳೇ! ತಮ್ಮ ದಯೆಯಿಂದ ನಾವು ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬೆಳಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಈಗ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕು. ನಮ್ಮದೊಂದು ಆಸೆ ಇದೆ ಎಂದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಸರು 'ಹೇಳಿ' ಎಂದಾಗ, ಅವರು ಪ್ರಾಂಜಲರಾಗಿ 'ತಾವು ನಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತರಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿಜಕ್ಕೂ ಧನ್ಯರೇ ಸರಿ. ನಾವು ಐವರು ಶಿಷ್ಯರು ನಿಮಗೆ ಆರನೇ ಶಿಷ್ಯನು (ಯಾರೇ ಆಗಿರಲಿ) ನಮ್ಮನ್ನು ಕೀರ್ತಿ ಹೊಂದಬಾರದರು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ತಾವು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲು ಕೋರುತ್ತೇವೆ.'

ಶಿಷ್ಯರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ವೇದಾರ್ಥತತ್ತ್ವಜ್ಞರಾದ ಪರಲೋಕಾರ್ಥ ಚಿಂತಕರಾದ (ಬೇರೆ ಜನರ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವವರಾದ ಕೇವಲ ಈ ಶಿಷ್ಯರ ಹಿತಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರ, ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತಜನರ) ವ್ಯಾಸರು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

- ೧ ಶಕ್ತೇನಾಪಿ ಸಮುದ್ಧರ್ತುಂ ಕಂಚಿತಾ ಸಾ ನತೂದ್ಧತಾ |
ರಕ್ತಾ ಸ್ಥಂದರಾಜ್ಯಃ..... ಪ್ರಹ್ಲಾದಮಿದಮಬ್ರವೀತ್ |
ಪಶ್ಯ ವೀರ್ಯಂ ಕುಮಾರಸ್ಯ ನೃತದನ್ಯಃ ಕರಿಷ್ಯತಿ ||

ಶಿಷ್ಯರೇ!

೧. ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಯಸುವವನು ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಯಸಿ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ, ಜ್ಞಾನ ಪಿಪಾಸುವಿಗೆ ವೇದವನ್ನು (ಅಧ್ಯಯನ), ಸೇವೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೊಡಬೇಕು (ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಸಬೇಕು).

೨. ನೀವು ಬಹಳ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಹೊಂದಿ ವೇದವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಬಹಳ ಜನರಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಿರಿ. ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲದವನಿಗೆ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದವನಿಗೆ, ವ್ರತ, ನಿಯಮ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ (ಶಿಖಾವ್ರತ, ಏಕಾದಶ್ಯಾದಿ ವೈಷ್ಣವವ್ರತ) ವೇದೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.

೩. ಇವೇ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು. ಶಿಷ್ಯರ ನಡತೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ.

೪. ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದಾಗ ಸುವರ್ಣಶುದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೋ, ಹಾಗೆ ಶಿಷ್ಯರ ಕುಲಗೋತ್ರಗುಣಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗಲೇ ಅವರನ್ನು ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಾಗುತ್ತಾರೆ.

೫. ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಹಾಗೂ ಭಯಜನಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬಾರದು (ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಬಾರದು). ಶಿಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಜ್ಞಾನವಿದೆಯೋ, ಯಾವ ರೀತಿ ಪಾಠ ಹೇಳುವಿಯೋ, ಅದರಂತೆ ವಿದ್ಯಾ ಫಲಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಲಿ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಚತುರ್ವರ್ಣದವರಿಗೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡಿರಿ.

೬. ವೇದಾಧ್ಯಯನಮಹತ್ಕಾರ್ಯ. ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನು ವೇದಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೊರಹಾಕಿದ್ದಾನೆ (ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ).

೭. ವೇದ ಬಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನಂದಿಸುವವನು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಿರುವ ಪರಾಭವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ.

೮. ಯಾರು ಅಧರ್ಮದಿಂದ (ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ) ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೋ (ಉತ್ತರ ಗೊತ್ತಿದ್ದೂ, ಗುರುಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು), ಯಾರು ಅಧರ್ಮದಿಂದ (ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೋ) ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೋ, ಇಬ್ಬರೂ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವೇಷ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

೯. ಇವೇ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ವಿಧಿ-ವಿಧಾನಗಳು. ಇವನ್ನು ತಿಳಿದು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿರಿ. ಇವು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಲಿ (ಇವು ಅಧ್ಯಯನ, ಅಧ್ಯಾಪನದ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಗಳು).

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಸ್ವಂದನು ತನ್ನ ಶತ್ವಾಯುಧ ಪ್ರಯೋಗಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದಾಗ ವಿಷ್ಣುವು ಆ ಆಯುಧವನ್ನು ತನ್ನ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅಲುಗಾಡಿಸಿ, ತಾನು ಸ್ವಂದೋತ್ತಮ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಜಾಹೀರು ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವಂದ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ, ಆತನನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಗರ್ವವೂ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವಂತಾಯಿತು.

೨. ವೈಶಂಪಾಯನರೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಶಿಷ್ಯರು (ಐದನೆಯವರು ಗುರುಪುತ್ರರು) ವ್ಯಾಸರನ್ನು (ತಮ್ಮ) ಗುರುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ೬ನೇ ಶಿಷ್ಯನು ಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಬಾರದು ಎಂಬ ವರ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಸರು ಇದಕ್ಕೆ ನೇರ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಃ ಅದಕ್ಕೆ ಅವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ಆ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಅವರು ನೀಡಿದ ಆದೇಶಗಳು ಅವರ ನಿಮಿತ್ತ ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಗುರುಸ್ಥಾನ ಹೊಂದುವವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೪. ಶಿಷ್ಯನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷ ಮಾಡುವ ವಿಷಯಗಳು ಅಲ್ಲಿವೆ. ಗುರುಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಇರುವವನಿಗೆ, ವ್ರತನಿಯಮದೀಕ್ಷೆ ಇರುವವನಿಗೆ ವೇದಬೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೫. ವೈಶಂಪಾಯನಾದಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಉಪದೇಶವೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೧೭. ವ್ಯಾಸಕಥಾ

ಗುರುಗಳಾದವ್ಯಾಸರಮಾತನುಕೇಳಿಶಿಷ್ಯರುಮುದಗೊಂಡು, ಪರಸ್ಪರಾಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು 'ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಂತೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬರುವ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ, ವೇದವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೇವೆ' ಎಂದರು. ಮತ್ತೆ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಈ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ವೇದಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ತಮಗೆ ಇದು ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆದೇಶ ಕೋರುತ್ತೇವೆ' ಎಂದರು.

ಶಿಷ್ಯರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ವ್ಯಾಸರು 'ನೀವು ಭೂಮಿಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾದರೂ ಹೋಗಿರಿ. ಆದರೆ ವೇದಪ್ರಚಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದವೆಸಗಬೇಡಿ.'^೧

ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳಿಂದ ಆದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಶಿಷ್ಯರು, ಗುರುಗಳನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟರು. ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿದರು. ದ್ವಿಜರಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು. ಯಾಜನ, ಅಧ್ಯಾಪನದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು.

ಈ ಕಡೆ ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರನೊಡನೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿರಲು ಅವರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಬಂದು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವೇದಘೋಷವಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ -

'ಎಲ್ಲೆ ಮಹರ್ಷಿಯೇ! ತಾವು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಏನನ್ನೋ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ಏಕೆ' ಎಂದರು'.

೧. ವೇದಘೋಷರಹಿತವಾದ ಈ ಪರ್ವತ ರಜಸ್ಸು ತಮಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾದ ರಾಹುಗ್ರಸ್ತ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

೨. ವೇದಧ್ವನಿಯಿಲ್ಲದ ಈ ಪರ್ವತ ದೇವತೆಗಳಿದ್ದರೂ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಶೋಭಿಸದೇ ಬೇಡರ ಮನೆಯಂತಿದೆ.

೧ ಕ್ಷಿತಿಂ ವಾ ದೇವಲೋಕಂ ವಾ ಗಮ್ಯತಾಂ ಯದಿ ರೋಚತೇ |

ಅಪ್ರಮಾದಶ್ಚ ವೇ ಕಾರ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಹಿ ಪ್ರಚರುಚ್ಛಲಮ್ ||

- ೧೬೦/೬

೨ ಏಕೋ ಧ್ಯಾನಪರಸ್ತುಷ್ಠಿಂ ಕಿಮಾಸ್ಯೇ ಚಿಂತಯನ್ನಿವ |

- ೧೬೦/೧೨

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಸ್ಕಂದನು ತನ್ನ ಶತ್ರುಯುಧ ಪ್ರಯೋಗಿ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿದಾಗ ವಿಷ್ಣುವು ಆ ಆಯುಧವನ್ನು ತನ್ನ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅಲುಗಾಡಿಸಿ, ತಾನು ಸ್ಕಂದೋತ್ತಮ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಜಾಹೀರು ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ಕಂದ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತನಾದ್ದರಿಂದ, ಆತನನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಗರ್ವವೂ ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವಂತಾಯಿತು.

೨. ವೈಶಂಪಾಯನರೇ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕು ಶಿಷ್ಯರು (ಐದನೆಯವರು ಗುರುಪುತ್ರರು) ವ್ಯಾಸರನ್ನು (ತಮ್ಮ) ಗುರುಗಳನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ೬ನೇ ಶಿಷ್ಯನು ಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಬಾರದು ಎಂಬ ವರ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಸರು ಇದಕ್ಕೆ ನೇರ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಃ ಅದಕ್ಕೆ ಅವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ಆ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಅವರು ನೀಡಿದ ಆದೇಶಗಳು ಅವರ ನಿಮಿತ್ತ ಎಲ್ಲ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮತ್ತು ಗುರುಸ್ಥಾನ ಹೊಂದುವವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

೪. ಶಿಷ್ಯನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷ ಮಾಡುವ ವಿಷಯಗಳು ಅಲ್ಲಿವೆ. ಗುರುಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಇರುವವನಿಗೆ, ವ್ರತನಿಯಮದೀಕ್ಷೆ ಇರುವವನಿಗೆ ವೇದಬೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೫. ವೈಶಂಪಾಯನಾದಿಗಳಿಗೆ ನೀಡಿದ ಉಪದೇಶವೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೧೭. ವ್ಯಾಸಕಥಾ

ಗುರುಗಳಾದವ್ಯಾಸರಮಾತನುಕೇಳಿಶಿಷ್ಯರುಮುದಗೊಂಡು, ಪರಸ್ಪರಾಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು 'ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದಂತೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬರುವ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ, ವೇದವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೇವೆ' ಎಂದರು. ಮತ್ತೆ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಈ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ವೇದಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಪ್ರಚಾರಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶವಿದೆ. ತಮಗೆ ಇದು ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆದೇಶ ಕೋರುತ್ತೇವೆ' ಎಂದರು.

ಶಿಷ್ಯರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ವ್ಯಾಸರು 'ನೀವು ಭೂಮಿಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾದರೂ ಹೋಗಿರಿ. ಆದರೆ ವೇದಪ್ರಚಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದವೆಸಗಬೇಡಿ.'^೧

ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳಿಂದ ಆದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ಶಿಷ್ಯರು, ಗುರುಗಳನ್ನು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟರು. ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿದರು. ದ್ವಿಜರಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು. ಯಾಜನ, ಅಧ್ಯಾಪನದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರು.

ಈ ಕಡೆ ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಪುತ್ರನೊಡನೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿರಲು ಅವರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಬಂದು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವೇದಘೋಷವಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ -

'ಎಲ್ಲ ಮಹರ್ಷಿಯೇ! ತಾವು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಏನನ್ನೋ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ಏಕೆ' ಎಂದರು'.

೧. ವೇದಘೋಷರಹಿತವಾದ ಈ ಪರ್ವತ ರಜಸ್ಸು ತಮಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತವಾದ ರಾಹುಗ್ರಸ್ತ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ.

೨. ವೇದವ್ಯನಿಯಿಲ್ಲದ ಈ ಪರ್ವತ ದೇವತೆಗಳಿದ್ದರೂ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಶೋಭಿಸದೇ ಬೇಡರ ಮನೆಯಂತಿದೆ.

೧ ಕ್ಷಿತಿ ವಾ ದೇವಲೋಕಂ ವಾ ಗಮ್ಯತಾಂ ಯದಿ ರೋಚತೇ |

ಅಪ್ರಮಾದಶ್ಚ ವಃ ಕಾರ್ಯೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಹಿ ಪ್ರಚರುಚ್ಛಲಮ್ ||

- ೧೬೦/೬

೨ ಏಕೋ ಧ್ಯಾನಪರಸ್ತುಷ್ಠಂ ಕಿಮಾಸ್ಯೇ ಚಿಂತಯನ್ನಿವ |

- ೧೬೦/೧೨

೩. ಇಲ್ಲಿರುವ ಋಷಿಗಳು, ದೇವರ್ಷಿಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಘೋಷ ರಹಿತರಾದ್ದರಿಂದ, ಅವರು ತೇಜೋವಿಹೀನರಂತಿದ್ದಾರೆ (ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವೇದಘೋಷವಿದ್ದಾಗಿನ ವೈಭವವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಭಾವ).

೪. ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ ವ್ಯಾಸರು, 'ತ್ರಿಲೋಕ ಸಂಚಾರಿಯಾದ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನೀನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸು' ಎಂದರು. 'ಶಿಷ್ಯರು ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅಷ್ಟಾಗಿ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಕೂಡಿಲ್ಲ' ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರು. 'ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಪುನರಾವೃತ್ತಿ ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನವೇ ಕಲುಷಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಿಂದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ವಾಹೀಕರಾಜರು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಳಂಕರನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಕುತೂಹಲವೇ ದೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮಗನೊಡನೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿರಿ. ಅದರಿಂದ ರಕ್ಷೋಭಯ ಹೋಗುತ್ತದೆ.'

ನಾರದರ ಮಾತಿನಂತೆ ವ್ಯಾಸರು ಮಗನೊಡನೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತರಾಗಿ 'ನಿಮ್ಮಂತಾಗಲಿ' ಎಂದರು.

ಮುಂದುವರಿದ ವ್ಯಾಸರು 'ಬಾಹ್ಯೇಕರನ್ನು (ವಾಹೀಕರು) ಮಲವೆಂದೆಯಲ್ಲ, ಅವರು ಯಾರು? ಅವರ ಸ್ವಭಾವ ಎಂತಹುದು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ನಾರದರು 'ಈ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ದೇಶಗಳು ಪಾಪಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಯುಗಂಧರ, ಎರಡನೆಯದು ಭೂತಿಲಕ, ಮೂರನೆಯದು ಅಚ್ಯುತಶೃಂಗ, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಭಾರಿ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವ ದೇಶ ಬಾಹ್ಯೇಕ ದೇಶ (೧೬೦/೨೪-೨೬).

೧. ಯುಗಂಧರ ದೇಶದ ಜನರು ಜಿಂಕೆ, ಒಂಟೆ, ಕತ್ತೆಗಳ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ.

೨. ಅಚ್ಯುತಶೃಂಗದ ಜನರು ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಹರವೆಕೊಂಡು ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟರಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಕಿವಿಯವರು.

೩. ಭೂತಿಲಕದ ಜನರು (ಸಾರ್ವಜನಿಕ) ಜಲಮೂಲಗಳಿಂದ ಮಲ ವಿಸರ್ಜನೆ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ನೀರನ್ನೇ ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಹೊಲಸು ಜನ ಎಂದು ಭಾವ.

೪. ಬಾಹ್ಯೇಕ ದೇಶದವರು ಹರಿವಿರೋಧಿಗಳು (ಭಗವದ್ವೇಷಿಗಳು). ಹರಿಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ದೇಹದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯೇ ಅವರ ಜೀವನದ ಗುರಿ ಇಹಲೋಕದ ಸುವಿವೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಅವರ ಜ್ಞಾನ. ಜೀವನ ವೃಥಾವಾಗಿ ಕಳೆಯುವವರು.

ವ್ಯಾಸಮಹರ್ಷಿಗಳೇ! ಹಿಂದೆ ಪುಷ್ಕರತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪಿಶಾಚಿಗಳು, ಮುಸುಂಡಿ ಎಂಬ ಆಯುಧ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ನುಡಿದವು.

‘ನೀನು ಯುಗಂಧರದಲ್ಲಿ ನೀರು ಕುಡಿದು, ಅಚ್ಚುತಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿ, ಭೂತಲಕದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ, ಬಾಹ್ಯೇಕರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಸ್ವರ್ಗ ದೊರಕದು.’ ಹೀಗೆ ಅನ್ನುತ್ತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ಒಡೆದು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದಳು. ‘ನಿನ್ನ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿಗಳ ನಡತೆಯು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಇಲ್ಲ. ಇದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ಬಾಹ್ಯೇಕರ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದಾಗಿ ನೀನು ಅಶುಚಿಯಾಗಿದ್ದೀ. ಇಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲ. ಹರಿದ್ವೇಷ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವಾಗದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅಂತಹ ಸಂಬಂಧ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಿಲ್ಲ.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಷ ಅನಂತರೂಪಿಯಾದ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರನಾಮವನ್ನು (ವಾಸುದೇವ) ಜಪಮಾಡಿ, ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಮತ್ತೆ ಪುಷ್ಕರಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ಅದೇ ಪಿಶಾಚಿಗಳು ‘ತಾಯಿ! ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಾನು ಪೂತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೀನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ನನಗೆ ಈ ತೀರ್ಥದ ಜಲವನ್ನು ಸಿಂಪಡಿಸು’ (ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸು). ವಾಸುದೇವ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ‘ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯು ತಾನು ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಆ ಪಿಶಾಚಿ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಲು, ಆಕೆ ದಿವ್ಯ ಅಪ್ಪರೆಯಾಗಿ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು’.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯು ಕೂಡಾ ವಿಷ್ಣುಧ್ಯಾನ ಪರಳಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ವಿಷ್ಣುಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಈ ಕಥೆ ಹೇಳಿ ನಾರದರು ಮತ್ತೆ ಬರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟರು.

ನಂತರ ವ್ಯಾಸರು ಮಗ ಶುಕರೊಡನೆ ವೇದಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ವೇದಘೋಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿಸಿದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಇವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಭಾರಿ ಬಿರುಗಾಳಿ ಬಂತು. ಆಗ ವ್ಯಾಸರು ಇನ್ನು ವೇದಾಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅನರ್ಥಯನವೆಂದರು. ಕಾರಣವನ್ನು ಶುಕರು ಕೇಳಲು ವ್ಯಾಸರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

‘ಮಗ! ನಿನಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ದಿವ್ಯಚಿಹ್ನೆ (ಜ್ಞಾನ) ಬಂದಿದೆ. ಮನಸ್ಸು ಮಲಿನರಹಿತವಾಗಿದೆ. ಶುದ್ಧ ಸತ್ತೆ ಗುಣನಾಗಿದ್ದೀ. ಈಗ ನೀನು ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ನೋಡುವಂತೆ ನೀನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿರಬೇಕು ವೇದ ವಿಚಾರ ಮಾಡು.

೧ ಅನಂತಸ್ಕ ಹರೇ ಶುದ್ಧಾಮ ವೈ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಮ್ |

ವತ್ಸರತ್ತಿತಯೇ ಪೂಜೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಪುನರಾಗತಾ ||

೨ ನಮಸ್ತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶುಭೇ ಮಾತ್ರಾಹಂ ತವ ದರ್ಶನಾತ್ |

ಹರೇರ್ನಾಮ್ನಾ ಚ ಮಾಂ ಸಾದ್ವೀ ಜಲೇನ ಸ್ಪಷ್ಟಮುಹಸಿ ||

೩ ಜಲೇನ ಪ್ರೋಕ್ಷಯಾಮಾಸ ದ್ವಾದಶಾಕ್ಷರಸಮೃತಮ್ |

ತತ್ ಕ್ಷಣಾತ್ ಅಭವತ್ ಶುದ್ಧಾ ಪಿಶಾಚೀ ದಿವ್ಯರೂಪಿಣೀ |

ಅಪ್ಸರಾ ಹೃಭವತ್ ದಿವ್ಯಾ ಗತಾ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಮುತ್ತಮಮ್ ||

ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು ವಾಯುವಿನ ವಿವಿಧವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿ, ವ್ಯಾಸರು ವಿವರಿಸಿದರು.

ಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ವಾಯುವಿಗೆ ಏಳು ಮಾರ್ಗಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದರು.

೧. ಭೂಮಿ - ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳು - ಸಾಧ್ಯರೆಂಬ ದೇವಗಣ - ಇವರ ಮಗ ಸಮಾನನೆಂಬ ದುರ್ಜಯವಾದ ವಾಯು.

೨. ಸಮಾನನ ಮಗ ಉದಾನ - ಆತನ ಮಗ ಅಪಾನ- ಅಪಾನನ ಮಗ ಪ್ರಾಣ.

೩. ಪ್ರಾಣನಿಗೆ ಸಂತಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯು ವಿವಿಧ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ (Governing of Biological Activities).

ಪೃಥಿವೀ-ಅಂತರಿಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ವಾಯುವಿನ ಏಳು ಮಾರ್ಗಗಳು.

ಫಲ	ವಾಯುವಿನ ಹೆಸರು	ಮಾರ್ಗ	ವ್ಯಾಪಾರ
೧	ಪ್ರವಹ	ಹೊಗೆಯಿಂದ, ತಾಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಘಗಳು ಸಂಚರಿಸುವ	ಅತ್ಯಂತ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿಸುವ
೨	ಆವಹ	ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ಎದ್ದುಕೊಂಡು ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿ ಮಹಾಶಾಂತಿ ಹೊಂದಿ	ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಶಬ್ದ ಮಾಡುವುದು
	ಉದಾನ	ಸಕ್ಕತ್ತ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯರ ಉದಯ	ನಕ್ಕತ್ತ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ
೩	ಉದ್ವಹ	ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದ ಜಲವನ್ನು ಆಕಾಶಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿ ಮೇಘಗಳಿಗೆ ತಲುಪುವುದು	ಮೇಘಗಳನ್ನು ನೀರಿನ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದು, ಸದಾ ಚಲನಶೀಲ
೪	ಸಂವಹ	ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘನಿರ್ಮಾಣ ಪರ್ವತಗಳು	೧. ಮೇಘಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವುದು ಮಳೆಗೆರೆಯಲು ಆರಂಭಿಸುವುದು ೨. ಘನೀಭೂತವಾದ ಮೇಘಗಳು ಚೆದರಿ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ೩. ದೇವತಾ ವಿಮಾನಗಳ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡುವುದು ೪. ಪರ್ವತಶಿಖರ ದ್ವಂಸ ಮಾಡುವುದು.

೫	ವಿವಹ	ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ	೧. ಉತ್ಪಾತಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದು. ೨. ಮೇಘಗಳ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿಸುವುದು
೬	ಪರಿವಹ	ಚಂದ್ರ	ಚಂದ್ರನ ಪೋಷಣೆ
೭	ಪರಾವಹ	ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರ (ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ೧೦೦೦೦ ಮಕ್ಕಳು ಈ ವಾಯುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ದಿಕ್ಕುಗಳ ಕೊನೆಯನ್ನು ಸೇರಿದರು)	ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವುದು. ಪರಾವಹ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಜೀವ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಅಲಂ ದೇಹೇ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾ ತೃತ್ವಾದೇಹಂ ಸುಖೀ ಭವ |

ಗಚ್ಛಲೋಕಾನರಜಮೋ ಯತ್ರ ಗತ್ವಾನ ಶೋಚತಿ ||

ಕಾಲ ಉವಾಚ -

ಹೀಗೆ ಅದಿತಿಯ ಪುತ್ರರಾದ ಈ ಮಾರುತರು (ವಾಯುಗಳು) ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಧಾರಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ವಾಯು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶ್ವಾಸ ಎನ್ನಿಸಿದ. ಆಗ ಜಗತ್ತಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಅದರಭಿಪ್ರಾಯ ವಾಯುವಿನ ಆ ಮಹಾಘೋಷದಿಂದ ವೇದಗಳು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೇಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ).

ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಸರು ಶುಕರಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸೆಂದು ಹೇಳಿ ತಾವು ಆಕಾಶಗಂಗೆ ಕಡೆ ಹೊರಟರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ವೇದಾಧ್ಯಾಪನ ಎಷ್ಟು ಕರ್ತವ್ಯವೋ ಅದು ಅಷ್ಟೇ ದೀಕ್ಷೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಮೂಲಭೂತ ವಿಧಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮರೆಯದೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಆತ್ಮತ್ಯಾಜ ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಕಂಡಕಂಡವರಿಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ವೇದಪಾಠ ಹೇಳಿದಲ್ಲಿ ಅದು ಉಪದೇಶಕನನ್ನೇ ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ.

೨. ವೈಶಂಪಾಯನಾದಿ ಶಿಷ್ಯರು ಹೊರಟು ಹೋದಮೇಲೆ ವ್ಯಾಸರು ಚಿಂತಿತರಂತೆ ಕಂಡುದು ಕೇವಲ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಆಪ್ತಶಿಷ್ಯರು ಹೋದ ಮೇಲೆ (ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ)

ವ್ಯಾಸರು ಶುಕರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯನಂತೆ ನಿರುತ್ಸಾಹಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

೩. ಆದರೂ ಸದಾಸಂಚಾರಿಗಳಾದ ನಾರದರಿಂದಲೂ ತಾವೇ ಸರ್ವಜ್ಞರಾದರೂ 'ಏನು ಮಾಡಲಿ' ಎಂದು ವಿನಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಲಹೆ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಾನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆ ನನಗೆ ಯಾರ ಉಪದೇಶ ಬೇಡವೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ವರ್ತನೆ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಅನುಕರಣೀಯ (ವ್ಯಾಸರನಡತೆ).

೪. ಗುರುಮನೆ, ಆಶ್ರಮ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ, ದ್ವಿಜರ ಆವಾಸಗಳೆಂದರೆ ವೇದಘೋಷ ಇರಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅದು ಬೇಡರಮನೆ ಇದ್ದಂತೆ.

೫. ಒಮ್ಮೆ ಅಧ್ಯಯನ ಮುಗಿದರೂ ಪುನರಾವರ್ತನೆ(ವೇದಾದಿಶಾಸ್ತ್ರ) ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆವೃತ್ತಿ: ಅಸ್ಯದುಪದೇಶಾತ್ ಎಂದು ವ್ಯಾಸರೇ ಸೂತ್ರ ಮಾಡಿ ಆದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೬. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಪವಿತ್ರವಲ್ಲ. ನಿಷಿದ್ಧ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಉದಾ: ಬಾಹ್ಯಣ ದೇಶ ಮೊದಲಾದವು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುವುದು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೧೮. ನಾರದರಿಂದ ಶುಕಮುನಿಗೆ ಉಪದೇಶ

ತಂದೆ ವ್ಯಾಸರ ಅಣತಿಯಂತೆ ಶುಕರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾಗ ವೇದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಶುಕರಿಗೆ ಹೇಳುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವ್ಯಾಸಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಾರದರನ್ನು ವೇದೋಕ್ತ ಅರ್ಥಾದಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರು. ನಾರದರು ಶುಕರಿಗೆ 'ನಿನ್ನನ್ನು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತೋಡಗಿಸಲಿ?' ಎಂದಾಗ ಶುಕರು 'ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಿಂದ ಹಿತವಾಗುತ್ತದೋ ಅದನ್ನೇ ನನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿರಿ' ಎಂದರು.

'ಹಿಂದೆ ಭಗವತ್ತತ್ವವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸನತ್ತುಮಾರನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂದರು ನಾರದರು.

ಸನತ್ತುಮಾರರು ಹೇಳಿದ, ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಸಮವಾದ ಕಣ್ಣೆಲ್ಲ, ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಿಗಿಲಾದ ತಪಸ್ಸೆಲ್ಲ, ರಾಗಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ದುಃಖವಿಲ್ಲ (ದುಷ್ಪ ಇಚ್ಛೆ) (ಶ್ಲೋಕ. ೬).

೨. ಸದಾ ಪಾಪಸಾಧನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೂರ, ಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಬೇಕು (ಶ್ಲೋಕ. ೭).

೩. ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧವೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ಪ್ರಾಕೃತಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ದೂರ ಇರಬೇಕು (ಶ್ಲೋಕ. ೮).

೪. ಮೋಕ್ಷ ಬಯಸುವವನು ಸಕಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಇವು ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ (ಶ್ಲೋಕ. ೧೦).

೧ ನಾರದ ಉವಾಚ :

ಕೇನ ತ್ವಾಂ ಶ್ರೇಯಸಾ ತಾತ ಯೋಜಯಾಮೀತಿ ಹೃಷ್ವಪ್ತಾ |

ಶುಕ ಉವಾಚ :

ಅಸ್ಮಿಂಲೋಕೇ ಹಿತಂ ಯತ್ಕಾತ್ ತೇನ ಮಾಂ ಯೋಕ್ತುಮರ್ಹತಿ ||

- (೧೬೧/೩, ೪)

೫. ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕ್ರೋಧದಿಂದ, ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಸೂಯೆಯಿಂದ, ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾನಾಪಮಾನಗಳಿಂದ, ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಸಿಖಾದರ ತಪೋನಾಶ, ಬೇರೆಯವರು ಮುಂದೆ ಬಂದುದನ್ನು ಸಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಐಶ್ವರ್ಯನಾಶ, ಸಮಾಜ ನಮ್ಮನ್ನು ಮಾನ/ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಹಿಗ್ಗದೆ, ಕುಗ್ಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಗಳಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾಶ ಖಚಿತ. ಕರ್ತವ್ಯತ್ಯಾಗ, ಮಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ (ಪ್ರಮಾದ ಎಸಗಿದರೆ) ಆತ್ಮನಾಶ, ದೇಹನಾಶ, ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಶವದಂತಾಗುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋಕ. ೧೧).

೬. ಭೂತ ದಯೆಯೇ ಮಹಾಧರ್ಮ, ಪರಾಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಬಲ, ಭಗವತ್ ಜ್ಞಾನವೇ ಉತ್ತಮಜ್ಞಾನ, ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ನಡೆ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋಕ. ೧೨).

೭. ಸತ್ಯವಚನವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ (ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದು), ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಜ್ಜನರ ಹಿತವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾಗುವಂತೆ ವರ್ತಿಸುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಸತ್ಯದ ಅರ್ಥ. ಅದೇ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ (ಶ್ಲೋಕ. ೧೩).

೮. ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳ ಫಲತ್ಯಾಗ, ಹೊರ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಿಷಯಗಳ ಆಸೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು (ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತಿ), ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರುವುದು, ಬಾಹ್ಯ ಸಂಪತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಇಂಥವನೇ ವಿದ್ವಾನ್, ಪಂಡಿತ (ಶ್ಲೋಕ. ೧೪).

೯. ಯಾರು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ(ಗಳೊಂದಿಗೆ)ಗಲನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನೇ ಉತ್ತಮ ಶ್ರೇಯೋಭಾಗಿ (ಕೇವಲ ಭಗವಂತನೊಡನೆ ತದ್ಭಕ್ತರೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣಾಧಿಗಳು ಎಂದು ಭಾವ) (ಶ್ಲೋಕ. ೧೫).

೧೦. ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸಬಾರದು. ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮ ಹೊಂದಿ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಶತ್ರುಭಾವವಿರಬಾರದು (ಶ್ಲೋಕ. ೧೬).

೧೧. ಧನಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತಿ, ಇದ್ದುದರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದು, ಯಾವುದರ ಚಾಪಲ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗೆ ಶ್ರೇಯೋ ಸಾಧನಗಳು (ಶ್ಲೋಕ. ೧೯).

೧೨. ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹವ್ಯಾಸಬಿಟ್ಟು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಬಾಳು. ದುಃಖರಹಿತವಾದ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿ, ಅದು ಇಹಪರಗಳ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನ (ಶ್ಲೋಕ. ೨೦).

೧೩. ಅಜಿತಂ - ಗೆಲ್ಲಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಅಜಿತನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುವ ಬಯಕೆ ಯಾರಿಗಿದೆಯೋ, ಅವನು ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದನ್ನು

ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮನೋನಿಗ್ರಹವನ್ನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತಿ ಬಿಡುವುದನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು (ಶ್ಲೋಕ. ೨೨).

೧೪. ಸಾತ್ವಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೇವತ್ವ(ದೈವೀ ಸ್ವಭಾವ), ರಾಜಸರ್ಮಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯತ್ವ(ದೇವಾಸುರಸ್ವಭಾವ), ತಾಮಸರ್ಮಗಳಿಂದ ಹೀನಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ (ಅಸುರಸ್ವಭಾವವಿರುವ, ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವದ ಹಿಂಸ್ರಪಶು, ಪಕ್ಷಿ ಇತ್ಯಾದಿ) (ಶ್ಲೋಕ. ೨೫).

೧೫. ಕೇವಲ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದವರು ಕುಗ್ಗುತ್ತಾರೆ (ದುಖಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುತ್ತಾರೆ). ಕೆಸರೇ ತುಂಬಿದ ಸರೋವರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕುವ ಆನೆಗಳು ಮೃತಪ್ರಾಯ (ಶ್ಲೋಕ. ೩೦).

೧೬. ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಬೇರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆ ಯಾರೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ನೀನು ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು ಮಾತ್ರ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತವೆ (ಶ್ಲೋಕ. ೩೬).

೧೭. ತ್ಯಾಗದಿಂದ(ಫಲ) ಧರ್ಮವನ್ನು (ಸತ್ಯರ್ಮ) ತ್ಯಜಿಸು(ದೇವರಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸು). ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಅಹಿಂಸೆಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸು. ಸತ್ಯಾನ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ತ್ಯಜಿಸು. ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಬಂಧಕವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸು (ಒಗಟಿನಿಂದ ಈ ಶ್ಲೋಕ ನೋಡಿರಿ).

೧೮. ಈಶ್ವರೀರವೆಂತಹುದೆಂದು ನಾರದರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲುಬುಗಳೆಂಬಸ್ತಂಭದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ನರನಾಡಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ, ಮಾಂಸರಕ್ತಗಳಿಂದ ಲೇಪಿತವಾದ, ಚರ್ಮದಿಂದ ಹೊದ್ದ (ಹೊದಿಕೆಯೇ ಚರ್ಮ), ದುರ್ಗಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಮಲಮೂತ್ರಗಳಿರುವ, ಮುಪ್ಪು, ಶೋಣಗಳಿರುವ, ರೋಗಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯತಾಣವಾದ, ರೋಗಗೀಡಿತವಾದ, ರಜೋಗುಣರೂಪವಾದ ಧೂಳಿನಿಂದ ಮುಚ್ಚಿರುವ, ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ (ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಆಗಿರುವ) ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು (ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನತ್ಯಾಗ ಮಾಡು) (ಶ್ಲೋಕ. ೪೨, ೪೩).

೧೯. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ದೇವರು, ಉತ್ತಮವಲ್ಲದ ಜಗತ್ತು, ಇವೆರಡರ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಿಗೆ ಜ್ಞಾನದ ಕೊನೆಯನ್ನೇ ಕಾಣದು. ಜಾಗ್ರತ್, ಸ್ವಪ್ನ ಸುಷುಪ್ತಿ ಈ ಮೂರು ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಇಂತಹವನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ (ಇಂತಹವನಿಗೆ) (ಶ್ಲೋಕ. ೫೧).

೨೦. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಡುವವನಿಗೆ ಅಶುಭ(ಅಮಂಗಳ) ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧ ಆಗದು. ಅವನು ಜ್ಞಾನಬಲದಿಂದ (ಬ್ರಹ್ಮ) ಮೋಹದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ತಡೆಯುಂಟಾಗದು (ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಪಾಠ-ಪ್ರವಚನ, ಇತರ ಯಜನಯಾಜನಾದಿಗಳೂ ಉಪಲಕ್ಷಣಯಾ ಸೇರುತ್ತವೆ) (ಶ್ಲೋಕ. ೫೨).

೨೧. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುಕರೇ! ನೀವು ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ, ಸರ್ವಜ್ಞರಾಗಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗೆದ್ದವರಾಗಿ, ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬಂಧನರಹಿತರಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರಿ (ಶ್ಲೋಕ. ೫೩).

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

ನಾರದರು ಶುಕರನ್ನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಧಕ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶ-ವಿದು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧೧೯. ಶುಕರಿಗೆ ನಾರದರಿಂದ ಉಪದೇಶ

೧. ಶುಕಮುನಿಗಳೇ! ಸಂಸಾರವು ಶೋಕದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅದರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಮಂಗಳಕರವಾದ ದುಃಖವಿರದೆ, ಭಗವನ್ನಷ್ಟಾಪ್ತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕೇಳಿರಿ, ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಉತ್ತಮಬುದ್ಧಿ(ಶಾಸ್ತ್ರಾಪರೋಕ್ಷ) ಹೊಂದಿ, ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ (ಶ್ಲೋ.೧).

೨. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಾವಿರಾರು ಶೋಕಪ್ರಸಂಗಗಳೂ, ನೂರಾರು ಭಯಪ್ರಸಂಗಗಳು ಮೂರ್ಖ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು, ಪಂಡಿತನಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ.೨).

೩. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅನಿಷ್ಟನಾಶಕ್ಕೋಸ್ಕರ (ಸಂಸಾರವೆಂಬ) ನಾನು ಉಪದೇಶಿಸುವುದನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಶೋಕನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೩).

೪. ಅಪ್ರಿಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಯಸುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಿಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರು ಮಾನಸದುಃಖಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೪).

೫. ಕಳೆದುಹೋದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸಬಾರದು. ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ನೇಹವೂ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೫)

೬. ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೋಷಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೆ, ಅದರಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೬).

೭. ಮೃತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲೀ, ಕಳೆದುಹೋದ ಪದಾರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲಿ ಯಾರು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರು ದುಃಖದಿಂದ ದುಃಖಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಎರಡು ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು (ಶ್ಲೋ. ೭).

೮. ದುಃಖಕ್ಕೆ ಔಷಧಿ ಇದು, ದುಃಖದ (ಕಾರಣ) ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಬಾರದು. ಅದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ದುಃಖ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೨).

೯. ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ (ಹೆಚ್ಚಾದ ಜ್ಞಾನ) ಮನಸ್ಸಿನ ದುಮ್ಮಾನವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಶರೀರದ ದುಃಖವನ್ನು (ವೇದನೆ) ಔಷಧಿಗಳಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು

ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಜ್ಞಾನಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಃಖವಾದಾಗ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಆಳಬಾರದು (ಶ್ಲೋ. ೧೩).

೧೦. ರೂಪ, ಯೌವನ, ಹಣಸಂಗ್ರಹ, ಆರೋಗ್ಯ, ಪ್ರಿಯಜನರ ಸಹವಾಸ ಇವೆಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯ (ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ). ಆದ್ದರಿಂದ ಪಂಡಿತನಾದವನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಬಾರದು (ಶ್ಲೋ. ೧೪).

೧೧. ಯಾವನು ದುಃಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನೋ (ದುಃಖವಾದಾಗ ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಸುಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನೋ(ವೈಷಯಿಕ) ಅವನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೧೫).

೧೨. ಸಂಪಾದಿತ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ನಾಶ ಹೊಂದುವುವು. ಉಚ್ಛ್ರಾಯಸ್ಥಿತಿ (ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋದುವು)ಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪತನವೇ ಗತಿ (ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ). ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳು ವಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀವನವು ಮರಣದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೨೦).

೧೩. ಯಾವಾಗಲೂ ಧನಾದಿ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವ, ಅಶಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಇರದಿರುವ ಪುರುಷನನ್ನು ವ್ಯಾಘ್ರವು ಹಸುವನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಮೃತ್ಯುವು ಅಪಹರಿಸುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೨೪).

೧೪. ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧಾದಿಗಳು ಧನಿಕನಿಗಾಗಲೀ, ದರಿದ್ರರಿಗಾಗಲೀ ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಸುಖದಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಅವು ಸುಖಕರವನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೨೬).

೧೫. ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನಾಲಿಗೆ, ಉದರ, ಉಪಸ್ಥಗಳನ್ನು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಾತನ್ನು ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು^೧.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧ ಸರ್ವೇ ಕ್ಷಯಾಂತಾ ನಿಚಿಯಾಃ ಪತನಾಂತಾಃ ಸಮುಚ್ಚಯಾಃ |
ಸಂಯೋಗಾವಿಪ್ರಯೋಗಾಂತಾಃ ಮರಣಾಂತಂ ಹಿ ಜೀವಿತಮ್ ||

೨ ಧೃತ್ಯಾ ಶಿಶೋದರಂ ರಕ್ಷೇತ್ ಪಾಣಿಪಾದಂ ಚ ಚಕ್ಷುಷಾ |
ಚಕ್ಷುಃ ಶ್ರೋತ್ರೇ ಚ ಮನಸಾ ಮನೋವಾಚಂ ಚ ವಿದ್ಯಯಾ ||

೧೨೦. ನಾರದರಿಂದ ಶುಕಮುನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯೋಪದೇಶ

೧. ಸುಖದುಃಖಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆ ಇದ್ದಾಗ (ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿರದಿದ್ದಾಗ) ಅವನನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಲೀ, ನೀತಿಯಾಗಲೀ, ಪೌರುಷವಾಗಲೀ ರಕ್ಷಿಸದು (ಶ್ಲೋ. ೧).

೨. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು (ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಲು). ಹೀಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮುಪ್ಪು, ಮರಣ, ರೋಗಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು (ಶ್ಲೋ. ೨).

೩. ದೇಹ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ರೋಗಗಳು ಶರೀರಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಹರಿತವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತೆ, ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ರೋಗಗಳು ಜೀವನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತವೆ (ಶ್ಲೋ. ೩).

೪. ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅಧೀನನಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಅವನು ಬಯಸಿದ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಈಡೇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಫಲಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

೫. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವಿರುವವರು, ದಕ್ಷರು, ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಮಾನವರು ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದದಿರುವಂತಹ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ (ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ). ತಾವು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದದೇ ಇರುವ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೦).

೬. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲ ಮೂರ್ಖರು, ಸದ್ಗುಣರಹಿತರು, ದುರ್ಜನರು, ದೊಡ್ಡವರ ಅಶೀರ್ವಾದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೧).

೧ ಯೋ ಯಮಿಚ್ಛೇತ್ ಯಥಾ ಕಾಮಂ ಕಾಮಾನಾಂ ತತ್ತದಾಪ್ನುಯಾತ್ |

ಯದಿಸ್ಯಾನ್ನ ಪರಾಧೀನಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಫಲಮ್ ||

- ೧೬೩/೯

ಯದಿ ನಾಮ ಪರೋ ನ ಭವೇತ್ ಸ ಹರಿಃ ಕಥಮಸ್ಯ ವಶೇ ಜಗದೇತದಭೂತ್ |

ಯದಿ ನಾಮ ನ ತಸ್ಯ ವಶೇ ಸಕಲಂ ಕಥಮೇವ ತು ನಿತ್ಯಸುಖಂ ನ ಭವೇತ್ ||

- ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರ (೩/೫)

ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಜ್ಞಾನಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಃಖವಾದಾಗ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಆಳಬಾರದು (ಶ್ಲೋ. ೧೩).

೧೦. ರೂಪ, ಯೌವನ, ಹಣಸಂಗ್ರಹ, ಆರೋಗ್ಯ, ಪ್ರಿಯಜನರ ಸಹವಾಸ ಇವೆಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯ (ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ). ಆದ್ದರಿಂದ ಪಂಡಿತನಾದವನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಬಾರದು (ಶ್ಲೋ. ೧೪).

೧೧. ಯಾವನು ದುಃಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನೋ (ದುಃಖವಾದಾಗ ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಸುಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವನೋ(ವೈಷಯಿಕ) ಅವನು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ(ಶ್ಲೋ. ೧೫).

೧೨. ಸಂಪಾದಿತ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ನಾಶ ಹೊಂದುವುವು. ಉಚ್ಛ್ರಾಯಸ್ಥಿತಿ (ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋದುವು)ಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪತನವೇ ಗತಿ (ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತವೆ). ಎಲ್ಲ ಸಂಬಂಧಗಳು ವಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀವನವು ಮರಣದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೨೦).

೧೩. ಯಾವಾಗಲೂ ಧನಾದಿ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವ, ಆಶೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಇರದಿರುವ ಪುರುಷನನ್ನು ವ್ಯಾಘ್ರವು ಹಸುವನ್ನು ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತೆ ಮೃತ್ಯುವು ಅಪಹರಿಸುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೨೪).

೧೪. ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧಾದಿಗಳು ಧನಿಕನಿಗಾಗಲೀ, ದರಿದ್ರರಿಗಾಗಲೀ ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಸುಖದಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಅವು ಸುಖಕರವನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೨೬).

೧೫. ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನಾಲಿಗೆ, ಉದರ, ಉಪಸ್ಥಗಳನ್ನು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಮಾತನ್ನು ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು^೧.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧ ಸರ್ವೇ ಕ್ಷಯಾಂತಾ ನಿಚಯಾಃ ಪತನಾಂತಾಃ ಸಮುಚ್ಚಯಾಃ |
ಸಂಯೋಗಾವಿಪ್ರಯೋಗಾಂತಾಃ ಮರಣಾಂತಂ ಹಿ ಜೀವಿತಮ್ ||

೨ ಧೃತ್ಯಾ ಶಿಶೋದರಂ ರಕ್ಷೇತ್ ಪಾಣಿಪಾದಂ ಚ ಚಕ್ಷುಷಾ |
ಚಕ್ಷುಃ ಶ್ರೋತ್ರೇ ಚ ಮನಸಾ ಮನೋವಾಚಂ ಚ ವಿದ್ಯಯಾ ||

೧೨೦. ನಾರದರಿಂದ ಶುಕಮುನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯೋಪದೇಶ

೧. ಸುಖದುಃಖಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭ್ರಮೆ ಇದ್ದಾಗ (ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವಿರದಿದ್ದಾಗ) ಅವನನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾಗಲೀ, ನೀತಿಯಾಗಲೀ, ಪೌರುಷವಾಗಲೀ ರಕ್ಷಿಸದು (ಶ್ಲೋ. ೧).

೨. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು (ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಲು). ಹೀಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮುಪ್ಪು, ಮರಣ, ರೋಗಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು (ಶ್ಲೋ. ೨).

೩. ದೇಹ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ರೋಗಗಳು ಶರೀರಗಳನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಹರಿತವಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಹೆದೆಯೇರಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಂತೆ, ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ರೋಗಗಳು ಜೀವನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತವೆ (ಶ್ಲೋ. ೩).

೪. ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅಧೀನನಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವಾದಲ್ಲಿ ಅವನು ಬಯಸಿದ ಇಚ್ಛೆಗಳು ಈಡೇರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಫಲಗಳು ಸಿಗುತ್ತಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

೫. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವಿರುವವರು, ದಕ್ಷರು, ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಮಾನವರು ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದದಿರುವಂತಹ ದೃಶ್ಯಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ (ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ). ತಾವು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದದೇ ಇರುವ ಸಜ್ಜನರನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೦).

೬. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲ ಮೂರ್ಖರು, ಸದ್ಗುಣರಹಿತರು, ದುರ್ಜನರು, ದೊಡ್ಡವರ ಅಶೀರ್ವಾದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಉದಾಹರಣೆಗಳೂ ಕಾಣುತ್ತವೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೧).

೧ ಯೋ ಯಮಿಚ್ಛೇತ್ ಯಥಾ ಕಾಮಂ ಕಾಮಾನಾಂ ತತ್ತದಾಪ್ನುಯಾತ್ |

ಯದಿಸ್ಸಾನ ಪರಾಧೀನಂ ಪುರುಷಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಫಲಮ್ ||

- ೧೬೩/೯

ಯದಿ ನಾಮ ಪರೋ ನ ಭವೇತ್ ಸ ಹರಿಃ ಕಥಮಸ್ಯ ವಶೇ ಜಗದೇತದಭೂತ್ |

ಯದಿ ನಾಮ ನ ತಸ್ಯ ವಶೇ ಸಕಲಂ ಕಥಮೇವ ತು ನಿತ್ಯಸುಖಂ ನ ಭವೇತ್ ||

- ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರ(೩/೫)

೭. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡದ ಸೋಮಾರಿಗೆ ಸಂಪತ್ತು ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಬಡಿದರೂ ಸಿಗಬೇಕಾಗುವುದು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೧೩).

೮. ಕೆಲವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಹಿಂಸಕರು, ವಂಚಕರು ಆಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಸುಖಭೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಜೀವನ ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೪).

೯. ಪುತ್ರಾಪೇಕ್ಷೆಗಳಾದ ಕೆಲವರು ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಒಂದು ಸಂತಾನವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೧೫).

೧೦. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಗರ್ಭಧರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಉದ್ವಿಗ್ನರಾಗಿ ಸರ್ಪದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರಿಗೆ ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ಮಗ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೬).

೧೧. ಪುತ್ರ ಸಂತಾನಾಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಅನೇಕರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಲು ದೇವಾರಾಧನೆ ಮಾಡಿ, ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ದೇಹದಂಡನಾತ್ಮಕ ವ್ರತಾದಿಗಳನ್ನು (ತಪಸ್ಸನ್ನು) ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸ್ತ್ರೀಯು ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ಗರ್ಭ ಹೊತ್ತು ಹರುತ್ತಾಳೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ವಂಶೋದ್ಧಾರಕ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟದೆ ಕುಲಕಂಟಕರಾದ ಮಕ್ಕಳೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೭).

೧೨. ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಗೆ ಜನಿಸುವ ಮಕ್ಕಳು ಧನಧಾನ್ಯ, ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ತಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಆಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೮).

೧೩. ಜೀವರ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದು ವಾಹನದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ವಾಹನಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲ ಶರೀರ ನಾಶವಾಗಿ, ಮತ್ತೊಂದು ಬರುವ ಶರೀರವೂ ಕೂಡಾ ನಾಶವಾಗುವಂತಹುದೇ. ಗರ್ಭಧಾರಣೆ, ವಿಸರ್ಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಗರ್ಭಿಣಿ ಇಚ್ಛಿಸಲಿ, ಬಿಡಲಿ, ಗರ್ಭಸ್ಥಾವವಾಗಬಹುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಮಗು ಸಾಯಬಹುದು. ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಸಾಯಬಹುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮತ್ತರಗಳ ವಾಮಾಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ಗರ್ಭಪಾತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಾಗ್ಯೂ ಗರ್ಭದಿಂದ ಯಾವಾಗ ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ಹೊರಬರುತ್ತದೋ ಅದೇ ಸಂತಾನವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ನಂತರ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಮತ್ತೆ ಸಂಗಮಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಆತುರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನೂರು ವರ್ಷ ಆಯುಷ್ಯವೆಂದು ಹುಟ್ಟುವ ಜೀವನು ಏಳನೇ ಅವಸ್ಥೆ ಎನಿಸಿದ ವಾರ್ಧಕ್ಯವನ್ನೂ ೯ ನೇ ಅವಸ್ಥೆ ಎನ್ನಿಸಿದ ಪ್ರಾಣರೋಗ ಹೊಂದಿ ನೂರು ವರ್ಷ ತುಂಬುವ ಮುನ್ನವೇ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ (ಶ್ಲೋ. ೨೦-೨೪).

ಜೀವಿಯು ಬೆಳೆದಂತೆ ಶರೀರವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಸರ್ಪಗಳು ಚಿಕ್ಕ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವಂತೆ ರೋಗಗಳು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತವೆ. ಅಗ ಅವರು ಏಳಲು, ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಲೂ ಶಕ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ರೋಗಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯರು ಹೇರಳವಾಗಿ

ಹಣವ್ಯಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ವೈದ್ಯರೂ ರೋಗನಿವಾರಣೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ವಿಫಲರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಷ್ಟೇ ವೈದ್ಯರೂ ರೋಗಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ದುಃಖಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ವೈದ್ಯರೂ ತಾವೂ ಕೂಡಾ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉಪಚರಿಸಿಕೊಂಡರೂ, ಮುಷ್ಠಿನಿಂದ ಪಾರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನೇಕರು ಮರಗಳನ್ನು ಬೀಳಿಸುವಂತೆ ರೋಗಿಗಳು ವೈದ್ಯರನ್ನೂ ಭಗ್ನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದ ರಾಜರನ್ನೂ ರೋಗಿಗಳು ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ಕೊಲ್ಲುತ್ತವೆ.

೧೪. ನರರು ಧನ, ರಾಜ್ಯ, ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿಧಿಲಿಖಿತವನ್ನು ಯಾರೂ ಮೀರಲಾರರು (ಶ್ಲೋ. ೨೯-೩೬).

೧೫. ತಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನದಂತೆ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದಲು ಜೀವರು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಜೀವರಾರೂ ಸಾಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

೧೬. ಎಲ್ಲರೂ ಊರ್ಧ್ವಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಫಲಿಸುವ (ಶ್ಲೋ. ೩೮).

೧೭. ಐಶ್ವರ್ಯಮದಮತ್ತರನ್ನು ಅಪ್ರಮತ್ತರೂ (ಒಳ್ಳೆಯ ಜಾಗರೂಕರೂ), ಶೂರರೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ (ಶ್ಲೋ. ೩೯)

೧೮. ಕರ್ಮಫಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕೆಲವರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ ಹೊತ್ತು ತಿರುಗಿದರೆ, ಕೆಲವರು ಅದೇ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ತರಹದ ಫಲವೈಷಮ್ಯಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ (ಶ್ಲೋ. ೪೧).

೧೯. ಎಲ್ಲರೂ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಬಯಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ, ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ, ಯಾವ ಪುರುಷನನ್ನೂ ಹೊಂದದ ಅನೇಕ ವಿಧವೆಯರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ (ವಿ-ಧವಾ : ವಿಕತ - ವಿರಹಿತ; ಧವಾ - ಪತಿ) (ಶ್ಲೋ. ೪೨).

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ರಹಸ್ಯವಾದ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ನಾರದರು ಶುಕರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ನಾರದರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶುಕರು ಯಾವುದೇ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರದಾದರು. ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶವಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದಶಾಸ್ತ್ರದ ಲಾಭ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲಶ್ಚಮದಿಂದ

ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದುವ ಉಪಾಯ ಯಾವುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬರದಿರುವ ಹಾಗೆ ಪರಮಗತಿ (ಮೋಕ್ಷ)ಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೊಂದಲಿ? ಸರ್ವಸಂಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸಿ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಅಕ್ಷಯವೂ, ಅವ್ಯಯವೂ, ಶಾಶ್ವತವೂ ಆಗುವನೋ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಯೋಗಮಾರ್ಗ ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಯೋಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಮನೆಯಂತಿರುವ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಯುರೂಪನಾಗಿ ತೇಜೋರಾಶಿಯಾದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಚಂದ್ರಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹೋದವನು ವಾಪಸು ಭೂಮಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹೋದವನಿಗೆ ಪುನರಾಗಮನವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಿತ್ಯಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಜಂಶಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಸೂರ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿರುವ ಋಷಿಗಳೊಡನೆ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜೋರಾಶಿಯನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ (ಶ್ಲೋ. ೪೫-೫೭).

ನನಗೆ ಭೂಮಿ, ಸ್ವರ್ಗ, ದೇವ, ದಾನವ, ಗಂಧರ್ವ, ಔತಾಚಿ, ರಾಕ್ಷಸ, ಪರ್ವತಾದಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನನಗೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ಕೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡಲಿ. ನಂತರ ನಾರದರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ತಂದೆಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಅನುಮತಿ ಬೇಡಲು ವ್ಯಾಸರು 'ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನೇತ್ರಾನಂದ ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗಬೇಡ ಎಂದರು. ಆದರೆ ಶುಕರು ಸ್ನೇಹಬಂಧವನ್ನು ತೊರೆದೆ, ನಿರಾಸಕ್ತರಾದ ಶುಕರು ತಂದೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಿದ್ಧರ ಸಮೂಹದಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ಕೈಲಾಸಗಿರಿಯ ಕಡೆ ನಡೆದರು (ಶ್ಲೋ. ೫೮-೬೩).

೧೨೧. ಶುಕರ ಉರ್ಧ್ವಗತಿಯ ವರ್ಣನೆ

೧. ಶುಕರು ಕೈಲಾಸವರ್ವತದ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿ ಅಲ್ಲಿನ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ (ಸಮತಟ್ಟಾದ) ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಗಳನ್ನು ಪಾದದಿಂದ ಶಿರಸ್ಸಿನವರೆಗೆ ಹತ್ತೋಟಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಹೇಗೆಂದರೆ - ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ವಿವರಣೆ ಗೀತೆಯ ೬ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿದೆ.

ಇದುವೇ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನದ ವಿಧಿಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಶುಕರು ನಾರಾಯಣಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೊನೆಗೆ ನಾರಾಯಣನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರೆಂಬುದು ಒಟ್ಟು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಇಡೀ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಗೀತಾವಿಚಾರಗಳು ಬಂದಿವೆ. ಶುಕರು ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮನಶ್ಚಂಚಲ ಮಾಡುವ ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಲಿ, ಅವುಗಳ ಶಬ್ದಗಳಾಗಲಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ರೇಕಗೊಳಿಸುವ ದೃಶ್ಯಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಮುದಗೊಂಡರು. ನಂತರ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಹಾಯೋಗೀಶ್ವರನಾದ ಶುಕರು ಆಕಾಶಮಾರ್ಗವನ್ನು

೧ ಶುಚೌ ದೇಶೇ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ಸ್ಥಿರಮಾಸನಮಾತ್ಮನಃ |
ನಾತ್ಯುಚ್ಚಿತ್ತಂ ನಾತಿನೀಚಂ ಚೇಲಾಜನಕಶೂತ್ರರಮ್ ||
ತತ್ಪ್ರಕಾಶಂ ಮನಃ ಕೃತ್ವಾ ಯತಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯಕ್ರಿಯಃ |
ಉಪವಿತ್ಯಾಸನೇ ಯುಂಜ್ಯಾದ್ಯೋಗಮಾತ್ಮವಿಶುದ್ಧಯೇ ||
ಸಮಂ ಕಾಯಶಿರೋಗ್ರೀವಂ ಧಾರಯನ್ನಚಲಂ ಸ್ಥಿರಃ |
ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ನಾಸಿಕಾಗ್ರಂ ಸ್ವಂ ದಿಶಶ್ಚಾನವಲೋಕಯನ್ ||
ಪ್ರಶಾಂತಾತ್ಮಾ ವಿಗತಭೀರ್ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿವ್ರತೇ ಸ್ಥಿತಃ |
ಮನಃ ಸಂಯಮ್ಯ ಮಚ್ಚಿತ್ತೋ ಯುಕ್ತ ಆಸೀತ ಮತ್ತರಃ ||
ಯುಂಜನ್ನೇವಂ ಸದಾಽತ್ಮಾನಂ ಯೋಗೀ ನಿಯತಮಾನಸಃ |
ಶಾಂತಿಂ ನಿರ್ವಾಣಪರಮಾಂ ಮತ್ಸಂಸ್ಥಾಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ||

- ಭಗವದ್ಗೀತಾ (೬/೧೧-೧೫)

೨ ಧಾರಯಾಮಾಸ ಚಾತ್ಮಾನಂ ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರಂ ಮಹಾಮುನಿಃ |
ಸ ದದರ್ಶ ತದಾತ್ಮಾನಂ ಸರ್ವಸಂಗವಿನಿವೃತ್ತಮ್ ||
ಪ್ರಜಹಾಸ ತತೋಹಾಸಂ ಶುಕಃ ಸಂಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಭಾಸ್ವರಮ್ ||

- ೧೬೪/೨

ಹೊಕ್ಕರು, ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ ನಾರದರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ, ನಮಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ತನ್ನ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಆರುಹಿ, ನೀವು ತಿಳಿಸಿದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾ ಅವರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಯೋಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ವಾಯುರೂಪದಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು (ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಪಂಚಭೂತ ಶರೀರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ). ಶುಕರು ವಾಯುಸಮಾನ ವೇಗದಿಂದ ಉರ್ಧ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನೋಡಿದವು (ಯೋಗ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಸ್ಥಾವರ-ಜಂಗಮ). ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು (ಜೀವರು) ಶುಕರನ್ನು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದವು. ದೇವತೆಗಳು ಪುಷ್ಪಪುಷ್ಪಗಿರಿದರು^೧. ಶುಕರ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ನೋಡಿದ ಗಂಧರ್ವ, ಅಪ್ಸರಗಣ, ಋಷಿಗಣ, ಸಂಸಿದ್ಧರು ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತರಾದರು (ಶುಕದೇವ ದೇವೋತ್ತಮರು, ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅವರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯವರಾದ ಇಂದ್ರಾದಿದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದ ಕೆಳಗಿನ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರಕವೇ ಸರಿ). ಅವರು ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. 'ಇವರು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮತ್ತ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮುಖ ಮೇಲ್ಬಿಡುವಾಗಿದೆ. ಶರೀರ ಕೆಳಗಡೆ ಇದೆ. ಇವರಾರು? ಎಂದು ಹೀಗೆ ಇವರ ಉರ್ಧ್ವಗಮನ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರುತವಾಯಿತು. ಅವರ ಗತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಶಬ್ದ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರೆಲ್ಲ 'ಇವರು ಎಲ್ಲ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಬಂಧನ, ಸಂಶಯದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಾರೆ. ಮುಖದ ವರ್ಚಸ್ಸು ಆಶೆಯನ್ನು ಗೆದ್ದವನಂತೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿದೆ.

ನಂತರ ಶುಕರು ಉರ್ವಶಿ, ಪೂರ್ವಚಿತ್ತಿ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯರು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಮಲಯ ಎಂಬ ಪರ್ವತವನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋದಾಗ, ಆ ಅಪ್ಸರೆಯರು 'ಅಹೋ ಈತನಲ್ಲಿ ವೇದಾಭ್ಯಾಸದ ಫಲರೂಪವಾದ ಪೂರ್ಣ ಏಕಾಗ್ರತೆ (ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ) ಇದೆ. ಇಂತಹ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಇವನು ತಂದೆಯಿಂದಲೇ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದ್ರನಂತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಏನಿದು ಆಶ್ಚರ್ಯ' ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ಮಹಾಪಿತೃಭಕ್ತರು, ದೃಢತಪಸ್ವಿಗಳು, ತಂದೆಗೆ ತುಂಬಾ

೧ ತತಃ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಕೃತ್ವಾ ದೇವರ್ಷಿಂ ನಾರದಂ ತದಾ |

ನಿವೇದಯಾಮಾಸ ತದಾ ಸ್ವಂ ಯೋಗಂ ಪರಮರ್ಷಯೇ ||

ತತ್ತ್ವಸಾದಾತ್ ಗಮಿಷ್ಯಾಮು ಗತಿಮಿಷ್ಯಾಮು ಮಹಾದೃಶೇ |

ನಾರೇದೇನಾಭ್ಯನುಜ್ಞಾತ್ವಸ್ತೋ ದ್ವೈಪಾಯನಾತ್ಮಜಃ |

ಅಭಿವಾದ್ಯ ಪುನರ್ಯೋಗಮಾನ್ಯಾಯಾಕಾಶಮಾವಿಶತ್ |

ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಪೂಜಯಾಂ ಚಕ್ರೀರೇ ತದಾ |

ಪುಷ್ಪಪುಷ್ಪೈಶ್ಚ ದಿವ್ಯಸ್ಪಷ್ಟಮವ ಚಕ್ರುರ್ದಿವೌಕಸಃ ||

ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಮಗ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಮಗನನ್ನು ಆ ತಂದೆ ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟರು? ಇದನ್ನು ಶುಕರು ಕೇಳಿ ಆಕಾಶ, ಪರ್ವತ, ಶೈಲ, ವನ, ಭೂಮಂಡಲ, ಸರೋವರ, ನದಿಗಳ ಕಡೆ ತಮ್ಮ ಗಮನ ಹರಿಸಿದರು. ನೋಡಿದ ದೇವಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಆದರದಿಂದ ಕೈಮುಗಿದರು.

ಆಗ ಶುಕರು ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದ ಎಲ್ಲರಿಗೆ 'ದೇವತೆಗಳೇ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ವ್ಯಾಸರು ಶುಕ, ಶುಕ ಎಂದು ಕೂಗಿದರೆ (ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದರೆ) ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ನೀವೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತನ್ನು ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿರಿ. ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹದಿಂದ (ನೀವು ತೋರಿದ) ನೀವೆಲ್ಲ ಈ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಿರಿ. ಆಗ ಎಲ್ಲರೂ (ಎಲ್ಲ ದಿಗ್ಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು, ವನ, ಕಾನನ, ಸಮುದ್ರ, ನದಿ, ಪರ್ವತಾಭಿಮಾನಿಗಳು) 'ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನಿನ್ನ ಆದೇಶದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತೇವೆ. ವ್ಯಾಸರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಹಿತವೂ, ಪ್ರಿಯವೂ ಆದ ಮಾತನ್ನೇ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ' ಎಂದರು.

ವಿ.ಸೂ.: ಅತ್ಯಂತ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಕೆಲಮುಖ್ಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದೆ. ಇದೇ ಭಾವವು ಅತ್ಯಂತ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಭಾಗವತದಲ್ಲೂ ಬಂದಿದೆ.

ಸೂತ ಉವಾಚ -

ಯಂ ಪ್ರವೃಜಂತಮನುಷೇತಮಪೇತಕೃತ್ಯಂ

ದ್ವೈಪಾಯನೋ ವಿರಹಕಾತರ ಆಜುಹಾವ |

ಪುತ್ರೇತಿ ತನ್ಮಯತಯಾ ತರವೋಽಪಿ ನೇದುಃ

ತಂ ಸರ್ವಭೂತಹೃದಯಂ ಮುನಿಮಾನತೋಽಸ್ಮಿ ||

- ೧/೨/೨

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಿಗೆ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಎಂತಹ ಉದ್ದೇಶಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಚೋದಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿದ್ದರೂ, ಯಾವುದೇ ಋಣಾತ್ಮಕ, ಮಾನಸಿಕ ಉದ್ದೇಶ(ಕಾಮಾದಿಗಳ)ವಾಗದು.

೨. ನಾರದರು ಶುಕರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದರು (ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ). ಆದ್ದರಿಂದ ಗುರುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಶುಕರು ರುದ್ರಾವತಾರಿಯಾದರೂ ತಮಗಿಂತಲೂ

೧ ಒತ್ತಶುಶ್ರೂಷಯಾ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೋಽಯಮನುತ್ತಮಾಮ್ |

ಅಬ್ರವೀತ್ಪಾಸ್ತದಾ ವಾಕ್ಯಂ ಶುಕಃ ಪರಮಧರ್ಮವಿತ್ |

ಒತಾ ಯದ್ಯನುಗತೈಸ್ತಾಂ ಕ್ರೋಧಮಾನಃ ಶುಕೇತಿ ವೈ |

ತತಃ ಪ್ರತಿವಚೋದೇಯಂ ಸರ್ವೈರೇವ ಸಮಾಹಿತೈಃ |

ವಿತನ್ಯೇ ಸ್ನೇಹತಃ ಸರ್ವೇ ವಚನಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹಥ |

ಯಥಾಜ್ಞಾಪ್ರಯಸೇ ವಿಪ್ರ ಬಾಧಮೇವಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

ಋಷೇರ್ವ್ಯಾಹರತೋ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರತಿಶ್ವಾಮಹೇ ವಯಮ್ ||

- ೧೬೪/೨೧,೨೬,೨೭,೨೯

ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿಕಡಿಮೆಯವರಾದನಾರದರನ್ನುಎಂದೂಅಗೌರವಿಸದೆ, ಗುರುಸ್ಥಾನದಿಂದಲೇ ನೋಡಿಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವತಾರಕಾಲದಲ್ಲಿತಮ್ಮಮೂಲರೂಪವನ್ನುಎಂದುದೇವತೆಗಳು ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ, ಭೂಲೋಕದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೩. ಭಗವಂತನಾದ ವ್ಯಾಸರು ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಮಗನಾದ ಶುಕರ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಆಶ್ರಮಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಾಗ ಭಾರೀ ಸ್ನೇಹವುಳ್ಳವರಂತೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಇದೂ ಮೇಲಿನ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ. ಮನುಷ್ಯರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮನುಷ್ಯರಂತೆಯೇ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನ್ನಲು ಶುಕರು ಭೀಮನ ತರುವಾಯ ಉತ್ತಮ ನಿರ್ದರ್ಶನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುಕರು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

೪. ಶುಕರು ಮನೋಭಿಮಾನಿಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮನೋಭಿಮಾನಿಗಳು. ಅಲ್ಲಿಲ್ಲ ಅವರು ವ್ಯಾಸರ ಕೂಗಿಗೆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿದರು.

೫. ತಮಗೆ ವೈರಾಗ್ಯ ಬಂದು ಹೊರಗೆ ಹೋದಾಗಲೂ ತಂದೆಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಮರೆ ಮಾಡಬಾರದು.

೬. ಉದಾ ಯದಾ ವಿರಕ್ತಃ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಜಾಪತೇ ತದೈವ ಸನ್ನ್ಯಾಸವಿಧಿಃ ಶ್ರುತೌ ಶ್ರುತಃ' ಎಂದು ವಾಸುದೇವನ ನಡತೆಯಂತೆಯೇ ಶುಕರ ನಡೆ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ವೈರಾಗ್ಯ ಬಂದಕೂಡಲೇ ಸನ್ನ್ಯಾಸವಿಧಿಯು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುಕರು ತಂದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೨೨. ಶುಕಮುನಿ ವೃತ್ತಾಂತ

ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಮಹದೇವರ ಉತ್ತರ

ನಂತರ ಶುಕರು ನಾಲ್ಕು ವಿಧವಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತೋರದು ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟರು (ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷವೆಂಬ). ಅಲ್ಲದೆ ಎಂಟು ವಿಧವಾದ ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಐದು ವಿಧವಾದ ರಜೋಗುಣಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಮುಂದೆ ತೆರಳಿದ ಶುಕರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಆಶ್ಚರ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಆಮೇಲೆ ಧೂಮರಹಿತವಾದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ತಮೋಗುಣರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದಿದನು (ಸೇರಿದನು).

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಉಲೈಗಳು ಬೀಳತೊಡಗಿದವು. ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಗ್ನಿಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿತು. ಭೂ ಕಂಪಿಸಿತು. ಶುಕರು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದಾಗ ನಡೆದ ಅದ್ಭುತಗಳಿವು. ಅಲ್ಲದೆ ವೃಕ್ಷಗಳು, ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕಳಚಿದವು. ಪರ್ವತಗಳು ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಕಡಿದುಕೊಂಡವು. ಶುಕಾಚಾರ್ಯರ ಗಮನದ ಶಬ್ದದಿಂದ ಹಿಮಾಲಯ ಸೀಳಿಯೇ ಹೋದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ನದಿ, ಸರೋವರ, ಸಮುದ್ರಗಳು ಕ್ಷೋಭೆಗೊಂಡವು.

ಇಂದ್ರ ಸುಗಂಧಪೂರ್ಣ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿದ. ವಾಯು ದಿವ್ಯಗಂಧಯುತವಾಗಿ ಬೀಸಿದ. ಉತ್ತರದ ಕಡೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಚಿನ್ನದ ಬಣ್ಣದ ತೇರು ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಮಲಯ ಪರ್ವತದ ಎರಡು ಶಿಖರಗಳು ಅಂಟಿಕೊಂಡಂತೆ ಶುಕರು ನೋಡಿದರು (ವಸ್ತುತಃ ಅವರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ). ಆ ಶಿಖರಗಳನ್ನು ಶುಕರು ಎರಿದರು. ಶುಕರ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಅವರಡೂ ಸೀಳಿ ಹೋದವು. ಅವರಡರ ಮಧ್ಯೆ ಶುಕರು ಮೂಡಿ ಬಂದರು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ದೇವಗಂಧರ್ವ ಋಷಿಗಳು ಸಂತೋಷಜನಕ ಧ್ವನಿಗೈದರು. ಸಾಧು ಸಾಧು ಎಂದು. ಅದು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶುಕರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಲೇ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ಪುಷ್ಪಮಯವಾಯಿತು. ನಂತರ ಶುಕರು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಗಂಗೆ (ಮಂದಾಕಿನಿ)ಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಜಡ ಕ್ರೀಡಾಸ್ಥರಾದ, ವಸ್ತ್ರರಹಿತರಾದ ಅಪ್ಸರೆಯರನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅವರೂ ನೋಡಿದರು.

ಪುತ್ರನು ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದ ವ್ಯಾಸರು ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಅವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ, ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದರು^೧. ಒಬ್ಬಾಗಿರುವ ಶಿಖರಗಳು ಇಬ್ಬಾಗಿವಾಗಿರುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಶುಕಮುನಿಯು ಹೊರಬಂದ ಸ್ಥಳವಿದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶುಕಾಭಿಷೇಕ ಎಂದು ಋಷಿಗಳು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಋಷಿಗಳು ಶುಕರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಸರ ಮುಂದೆ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದರು.

ಆಗಲೇ ವ್ಯಾಸರು ವೇದಾಂಗಶಿಕ್ಷಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಉಚ್ಚಸ್ಥರದಿಂದ 'ಶುಕಾ' ಎಂದು ಕೂಗಿದರು. ಆ ಧ್ವನಿಗೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಕಂಪಿಸಿದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಶುಕರೂ ಹೇಳಿದ(ಅವರು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ್ದರಿಂದ) 'ಭೋ' ಎಂಬ ಏಕಾಕ್ಷರಶಬ್ದವೂ ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ಹೀಗೆ ಶುಕರು ತಮ್ಮ ಯೋಗಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮರೆಮಾಚಿಕೊಂಡು ಶಬ್ದಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು(ಪಂಚಭೂತಗಳ) ತ್ಯಜಿಸಿ (ಮೀರಿ) ಭಗವತ್ಪಾದಗಳನ್ನು ಸೇರಿದರು^೨.

ಪುತ್ರನ ಇಂತಹ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಕಂಡ ವ್ಯಾಸರು ಮಗನನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಹಿಮತ್ವರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ನಂತರ ಮಂದಾಕಿನೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರರಹಿತರಾಗಿ ಜಲಕ್ರೀಡೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಅಪ್ಸರೆಯರು ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕಂಡು ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡರು, ಅಧೀರರಾದರು, ಕಳವಳಗೊಂಡರು. ಕೆಲವರು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕೊಂಡರು, ಕೆಲವರು ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವ್ಯಾಸರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದೇ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದಾಗ (ಶುಕರು) ಅಪ್ಸರೆಯರು ಶುಕರ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದರು. ತನ್ನನ್ನು (ವ್ಯಾಸ) ಕಂಡಾಗ ಕಳವಳಗೊಂಡುದು, ಅವರಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು (ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ). ಆದರೂ ಮಗನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತರಾದರು.

ಆಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಹದೇವರು ಶುಕವಿರಹದಿಂದ ಶೋಕಸಂತಪ್ತರಾದ ವ್ಯಾಸರನ್ನು 'ನಿಮ್ಮ ಆಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪಂಚಭೂತಗಳನ್ನು ಮೀರಿದ ಮಗನು ಜನಿಸಿ, ಸಿದ್ಧನೂ ಆದ. ಅಂತಹ ಪುತ್ರನಬಗ್ಗೆ ಏಕೆ ಶೋಕ?' ಎಂದರು. ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನ ಕೀರ್ತಿ ಆಚಂದ್ಯಾರ್ಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆತನ ಛಾಯೆ ಇರುವುದನ್ನು ನೀವು ನೋಡುತ್ತೀರಿ' ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು.

೧ 'ಮಹಾಯೋಗಗತಿಂ ತ್ವಗ್ರಾಂ ವ್ಯಾಸೋಽಸ್ಮಾಯ ಮಹಾತಪಾಃ |

ನಿರ್ಮೇಷಾಂತರಮಾತ್ರೇಣ ಶುಕಾಭಿಷೇಕನಂ ಯಯೌ ||

- ೧೬೫/೨೦

೨ ಅಂತರ್ಹಿತಃ ಪ್ರಭಾವಂ ತು ದರ್ಶಯಿತ್ವಾ ಶುಕಸ್ಥದಾ |

ಗುಣಾನ್ ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಶಬ್ದಾದೀನ್ ಪದಮಧ್ಯಮಗತ್ತರಮ್ ||

- ೧೬೫/೨೬

‘ಧರ್ಮರಾಜ! ಈ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ನನಗೆ ನಾರದರು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಯಾರು ಇಂತಹ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಧರ್ಮದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರೂ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳಿದರು’.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಸಾಧಕನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯ ಬಂದಾಗ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯಾಗಬೇಕು. ಸನ್ನ್ಯಾಸ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸಾಧನ ಗೈದು ಅದೇ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

೨. ಶುಕರು ತಮ್ಮ ತಂದೆ ವ್ಯಾಸರಿಂದ; ಅವರ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಜನಕರಿಂದ; ನಾರದರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರು.

೩. ಅವರು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಭಗವಂತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ ವಿವರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳಂತೆ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ನಮಗೆಷ್ಟು ಇದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹ. ಅವೆಲ್ಲ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ವಿಚಾರಗಳು.

೪. ನಾವು ನಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ಮೆಚ್ಚುವಷ್ಟಾದರೂ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಶುಕರೇ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ.

೫. ಶುಕರ ಸಾಧನೆ ತಂದೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಎಲ್ಲ ಲೋಕದ ಗಮನ ಸೆಳೆದಿತ್ತು. ಅವರು ರುದ್ರದೇವರು. ಈ ಸಾಧನೆ ದೊಡ್ಡದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಲೋಕದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಾನ್ಯ, ಅನುಕರಣೀಯ.

೬. ತಂದೆ ಮಗನ ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ್ದು ಅಲ್ಲದೆ, ಅವನನ್ನೇ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ನಡೆದರು ವ್ಯಾಸರು. ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಅದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಅವರು ನಾರಾಯಣ ಅಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ತಂದೆಯ ಕರ್ತವ್ಯ ಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ವ್ಯಾಸರು. ಮಕ್ಕಳ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಲಿವಂತೆ ಭಾಗ್ಯ ನಮ್ಮದಾಗಿರಲಿ. ಅವರನ್ನು ಸರ್ವವಿಧದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕಾದುದು ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ. ಸಜ್ಜನನಾದ ಮಗ, ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ, ಗರ್ವ ಇರಲಿ, ತಪ್ಪಿಲ್ಲ.

೧೨೩. ಉಪರಿಚರವಮನ ಚರಿತೆ

ಅಖಂಡಭೂಮಂಡಲವನ್ನಾಳಿದಹರಿಭಕ್ತನಾದ ಉಪರಿಚರನೆಂಬರಾಜನಿದ್ದನು. ನಾರಾಯಣನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಆತನು ನಿತ್ಯಭಕ್ತನೂ, ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮದ ಪ್ರಕಾರ ನಾರಾಯಣನ ಆರ್ಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಉಳಿದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ, ಅದರ ಶೇಷವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ, ತನ್ನ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರಿಗೆ ಹಂಚಿ ಕೊನೆಗೆ ಉಳಿದ ಶೇಷಾನ್ನದಿಂದ ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸರ್ವಭೂತಗಳಿಗೆ ಹಿತಬಯಸುತ್ತಾ, ಅಹಿಂಸಾಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಜನಾರ್ದನನನ್ನು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ (ನವವಿಧಭಕ್ತಿಯಿಂದ) ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನ ನಾರಾಯಣನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನೊಡನೆ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು^೧.

ಉಪರಿಚರವನು, ತಾನು ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಹೆಂಡತಿ, ವಸ್ತು, ವಾಹನ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭಗವಂತನದ್ದೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ಅವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು^೨.

ಆತನು ಪಂಚರಾತ್ರವಿಧಿಪ್ರಕಾರವೇ ಏಕಾಗ್ರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸಕಾಮಕರ್ಮ, ನೈಮಿತ್ತಿಕರ್ಮ, ಯಜ್ಞಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಎಲ್ಲರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಪ್ರಸಾದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಅಗ್ನಿಪೂಜೆ. ಆತ ಎಂದೂ ಸುಳ್ಳಾಡಲಿಲ್ಲ, ಶರೀರದಿಂದ ಅಣುಮಾತ್ರವೂ ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯದೂಷಿತವಾಗಲಿಲ್ಲ, ನಿರ್ಮಲವಾಗಿತ್ತು.

ಮುಂದೆ ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಉಪರಿಚರವನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮರೀಚಿ, ಅತ್ರಿ, ಅಂಗಿರಸ, ಪುಲಸ್ತ್ಯ, ಪುಲಹ, ಕೃತು, ವಸಿಷ್ಠರು ಇವರೇ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಇವರನ್ನು ಚಿತ್ರ ಶಿಖಂಡಿಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಇವರಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನು ಕೂಡಾ ಪಂಚರಾತ್ರ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತ. ಇವರಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ ನಂತರ

೧ ಒಕ್ಕಶೇಷೇಣ ವಿಪ್ರಾಂಶ್ಚ ಸಂವಿಭಜ್ಯಾಶ್ರಿತಾಂಶ್ಚ ಸಃ |

ಶೇಷಾನ್ನಭುಜ್ ಸತ್ಯಪರಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವುಂಸಹಃ ||

ತಸ್ಯ ನಾರಾಯಣೇ ಭಕ್ತಿಂ ವಹತೋಽಮಿತಕರ್ತನ |

ವಿಕಶಯ್ಯಾಸನಂ ಶಕ್ರೋ ದತ್ತವಾನ್ ದೇವರಾಟ್ ಸ್ವಯಮ್ ||

- ೧೬೭/೨೦, ೨೧

೨ ಆತ್ಮಾ ರಾಜ್ಯಂ ಧನಂ ಜೈವ ಕಲತ್ರಂ ವಾಹನಾನಿ ಚ |

ವಿಕಲ್ಪಗತೇ ಸರ್ವಮಿತಿ ತತ್ ಪ್ರೇಕ್ಷಿತಂ ಸದಾ ||

- ೧೬೭/೨೨

ಮೋಕ್ಷದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ನಾರಾಯಣನನ್ನು ದೇವಮಾನದ ೧೦೦೦ ವರ್ಷ ಆರಾಧಿಸಿದರು. ಆಗ ಸರಸ್ವತೀ ದೇವಿಯು ಲೋಕಹಿತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಳು. ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶಬ್ದ ಅರ್ಥ, ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಥಮ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮ ರಚಿತವಾಯಿತು. ಇದರ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಓಂಕಾರ ಸ್ವರ ಇದೆ.

ಋಷಿಗಳ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿದ ನಾರಾಯಣ ಇವರಿಗೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೧. ನೀವು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಲೋಕತಂತ್ರವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದೀರಿ.

೨. ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರಿಗೆ ಇದು ತುಂಬಾ ಅನುಕೂಲ. ನೀವು ರಚಿಸಿದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವು.

೩. ನಿಮ್ಮ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನು ಸ್ವತಃ ಉದ್ಧಾರವಾಗಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೪. ಶುಕ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳೂ ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಇದನ್ನೇ ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೫. ಉಪರಿಚರವಸುವು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲೇ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಪದೇಶ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೬. ಈ ಉಪರಿಚರವಸು ಸತ್ಪುರುಷ ಮಾನ್ಯ, ನನ್ನ ಭಕ್ತ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರಿಯಾಗಿಯೇ ಆತನು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೭. ಇದುವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮಶಾಸ್ತ್ರ ಇದು ಕೀರ್ತಿ, ಧರ್ಮದಾಯಕ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಆಗಿದೆ.

೮. ಇದನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವಿರಿ. ಉಪರಿಚರ ರಾಜ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಸಮೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಭಗವಂತನು ಋಷಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೋದನು (ಅದೃಶ್ಯನಾದನು).

ನಂತರ ಲೋಕಹಿತಚಿಂತಕ ಪಿತೃಗಳು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಈ ಸನಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಥಮಕಲ್ಪದ ಪ್ರಥಮಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಅಂಗಿರಸರಿಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಅವನಲ್ಲಿ ಷಡಂಗ ಹಾಗೂ

ಉಪನಿಷತ್ಪಂಪನಾದ ಈ ಪಂಚರಾತ್ರಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮುಷಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೊರಟರು.

ಮಹಾಕಲ್ಪ ಕಳೆದ ನಂತರ ಅಂಗಿರಸಕುಲದಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಜನಿಸಿದನು. ದೇವತೆಗಳು ತಮಗೆ ಪುರೋಹಿತ ಸಿಕ್ಕರೆಂದು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟರು. ಬೃಹಸ್ಪತಿ ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಎಲ್ಲ ಗುಣ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಪರಿಚರವನು ಸಪ್ತರ್ಷಿಪ್ರಣೀತ ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮವನ್ನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಇಂದ್ರ ದೇವಲೋಕವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಭೂಲೋಕವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆತನು ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞ ಆರಂಭಿಸಿದ. ಅದರ ಹೋತೃ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳು. ಪ್ರಜಾಪತಿ ಸುತರಾದ ಏಕತ, ದ್ವಿತ, ತ್ರಿತ ಮುಷಿಗಳು ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದನುಷ್ಕ ರೈಭ್ಯ ಮೊದಲಾದ ೧೬ಮಂದಿ ಮುಷಿಗಳು ಮುತ್ಪಿದರು. ಯಜ್ಞದ ಸಂಭಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದವು.

ಆ ಯಜ್ಞವು ಪಶುಹಿಂಸಾರಹಿತವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜ ಹಾಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಮಯಜ್ಞದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾಡಿನಿಂದಲೇ ಯಜ್ಞ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತರಿಸಿದ್ದನು. ಈ ಪರಿಯ ಯಜ್ಞದಿಂದ ಪ್ರೀತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ರಾಜನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟನು. ತನ್ನ ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಪುರೋಡಾಶವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಹರಿಮೇಧಸೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಆ ಹರಿಯು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೂ ಕಾಣದೇ ತನ್ನ ಭಾಗ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ಇದರಿಂದ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಕೋಪಗೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಯಜ್ಞದ ಸ್ತುತ(ಪಾತ್ರ)ವನ್ನು ಎಸೆದನು. ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸಿದನು. ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ, ನಾನು ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಯಾವ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾರಾಯಣ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಸದಸ್ಯರು, ರಾಜನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಸಿದರು. ರೋಷತಾಳಬೇಡವೆಂದರು. ಭಗವಂತ ಯಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

೧ ನ ತತ್ರ ಪಶುಘಾತೋಽಭೂತ್ತ ರಾಜ್ಯವಂ ಸ್ವಿತೋಽಭವತ್ |

ಅಹಿಂಸ್ಯಃ ಶುಚಿರಕ್ಕುದ್ರೋ ನಿರಾಶೀಃ ಕರ್ಮಸಂಸ್ತುತಃ |

ಪ್ರೀತಸ್ತತೋಽಸ್ಯ ಭಗವಾನ್ ದೇವದೇವಃ ಪುರಾತನಃ |

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಪಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ಸೋಽದೃಶ್ಯೋಽನ್ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್ |

ಸ್ವಯಂ ಭಾಗಮುತಾಘ್ರಾಯ ಪುರೋಡಾಶಂ ಗೃಹೀತವಾನ್ ||

ಅದೃಶ್ಯೇನ ಹೃತೋ ಭಾಗೋ ದೇವೇನ ಹರಿಮೇಧಸಾ ||

- ೧೬೮/೧೦-೧೨

೨ ಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ತತಃ ಕ್ರುದ್ಯಃ ಸ್ತುತಮುದ್ಯಮ್ ವೇಗಿತಃ |

ಆಕಾಶಃ ಘ್ನನ್ ಸ್ತುತಃ ಪಾತ್ರೈ ರೋಷಾದಶ್ರೂಣ್ಯವರ್ತಯತ್ ||

ರಾಜ ಆಚರಿಸಿದ ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಏಕತ, ದ್ವಿತ, ತ್ರಿತ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡರು.

ಇವರು ಚತುರ್ಮುಖನ ಮಾನಸಪುತ್ರರು. ಒಮ್ಮೆ ಮೋಕ್ಷದ ಚಿಂತನೆಯೊಂದಿಗೆ (ಮೋಕ್ಷ ಸಿಗುವ ಬಗ್ಗೆ) ಒಂದೇ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ೪೦೦೦ ವರ್ಷಕಾಲ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ನಿಂತು ಮಹಾಮೇರುವಿನ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿನ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಬಳಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದವು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನೋಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅದು ಮುಗಿದಾಗ ನಮಗೆ ಭಗವಂತನ ವಾಣಿಯಂತಿದ್ದ ಆಶೀರ್ವಾಣ ಕೇಳಿಸಿತು. ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಇರುವ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಭಜಿಸುವ ಭಕ್ತರಿದ್ದಾರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ. ನಿಮಗಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ, ಆ ದ್ವೀಪವೇ ನಮಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಆತ್ಮಂತ ಪ್ರಭೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ. ಆಗ ನಮಗೆ ದೈವವಶಾತ್ (ಯೋಗದಿಂದ) ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಜ್ಞಾನವು ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಪಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದವು.

ಮೂರು ವರ್ಷವಾದ ಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಶುಭಲಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನರಾದ ಕೆಲವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಜಪ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರು ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡರು. ಅದು ಮಾನಸಜಪ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಪೂರ್ವ, ಕೆಲವರು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅಭಿಮುಖರಾಗಿ ಜಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಾಂತಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದಂತೆ ಇತ್ತು. ಬೃಹಸ್ಪತಿಮಹರ್ಷಿಗಳೇ! ಅಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಸೂರ್ಯರು ಒಂದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದಷ್ಟು ಮಹಾಕಾಂತಿ ಅಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ನಾವು ಎದ್ದು ಕೈಮುಗಿದು, 'ನಮಃ' ಎಂದೆವು. ನಂತರ ಅವರು ಮಾತನಾಡುವ ಶಬ್ದ ಪೂಜೆಯ ಸಮರ್ಪಣೆ ತೋರಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯ ಬಲ ಹೋಗಿ ನಾವು ಎನನ್ನೂ ನೋಡದಾದೆವು. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ 'ಸ್ತೋತ್ರ

ಕಿಮರ್ಥಮಿಹ ನ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ದರ್ಶನಂ ಸ ಹರಿರ್ವಿಭುಃ |

ತತಃ ಸ ತಂ ಸಮುದೂತಂ ಭೂಮಿಪಾಲೋ ಮಹಾನಿ ವರುಃ |

ಪ್ರಸಾದಯಾಮಾಸ ಮುನಿಂ ಸದಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಚ ಸರ್ವಶಃ ||

ನ ಸ ಶಕ್ಯಸ್ತ್ವಯಾದ್ರಪ್ತಮಸ್ಯಾಭಿವಾಃ ಬೃಹಸ್ಪತೇ |

ಯಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದಂ ಕುರುತೇ ಸ ವೈ ತಂ ದ್ರಪ್ತಮರ್ಹತಿ ||

- ೧೬೮/೧೩, ೧೫, ೧೬, ೧೮

೧ ಏಕಾಂತಿನಸ್ತೇ ಪುರುಷಾಃ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪನಿವಾಸಿನಃ |

ಗಚ್ಛದ್ವಂ ತತ್ರ ಮುನಯಸ್ತತ್ರಾತ್ಮಾ ಮೇ ಪ್ರಕಾಶಿತಃ ||

- ೧೬೮/೨೬

೨ ಜಿತಂತೇ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ನಮಸ್ತೇ ವಿಶ್ವಭಾವನ |

ನಮಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸುಗಂಧಪೂರ್ಣವಾದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರು ತ್ರಿಕರಣಗಳಿಂದ, ಪಂಚರಾತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ಹರಿಯನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಶಬ್ದವು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಆಗಮನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ತುಂಬಾ ಚಿಂತಿತರಾದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಇದ್ದರೂ, ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಮನಸಾರೆ ನೆನೆಯಲಿಲ್ಲ, ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲ ಏಕಾಗ್ರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಮಗೊಂದು ಅಶರೀರವಾಣಿ ಕೇಳಿಸಿತು. 'ಎಲೈ ಪುರುಷರೇ! ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಗೆದ್ದ ಶ್ವೇತ ಪುರುಷರನ್ನು ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ! ಅವರೇ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನೋಡಲು ಅರ್ಹರು. ಇವರ ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ನೀವೂ ಆ ದೇವಾದೇವನನ್ನು ನೋಡಿದಂತಾಯಿತು. ನೀವನ್ನು ವಾಪಸು ಹೋಗಿ. ಭಕ್ತನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಅವನ ದರ್ಶನ ಆಗದು'.

ಮುಂದೆ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಅಪತ್ತರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿರಿ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು.

ಹೀಗೆ ನಾವು ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದರೂ ದೇವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದರ್ಶನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಹೇಗೆ ನೋಡಬಲ್ಲೆ?" ನಾರಾಯಣನು 'ಮಹದ್ರೂತ' ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ. ಅವನೇ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ. ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು (ಸಾರವನ್ನು) ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು ಅವನೇ.

ಹೀಗೆ ಏಕತ, ದ್ವಿತ, ತ್ರಿತ ಇವರ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಕೋಪ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ನಂತರ ಅವರು ವಿಧ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆರಾಧಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಯಜ್ಞಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರಾಜ ಉಪರಿಚರವಸುಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದನು. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ

ನಮಸ್ತೇನು ಹೃಷೀಕೇಶ ಮಹಾಪುರುಷಪೂರ್ವಜ ||

೧ ದೃಷ್ಟಾಪಃ ಪುರುಷಾಃ ಶ್ವೇತಾಃ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯವಿವರ್ಜಿತಾಃ |

ದೃಷ್ಟೋ ಭವತಿ ದೇವೇಶ ಏಭಿರ್ದೃಷ್ಟೈರ್ವಿಜೋತ್ತಮಾಃ ||

- ೧೬೮/೪೭

೨ ಏವಂ ಸುತಮಾ ಚೈವ ಹವ್ಯಕವೈಸ್ತಥೈವ ಚ |

ದೇವೋಽಸ್ಯಾಭಿನೃ ದೃಷ್ಟಃ ಸ ಕಥಂ ತ್ವಂ ದ್ರಷ್ಟುಮರ್ಹಸಿ ||

ನಾರಾಯಣೋ ಮಹದ್ರೂಪಂ ವಿಶ್ವಸೃಕ್ ಹವ್ಯಕವ್ಯಭುಕ್ ||

- ೧೬೮/೫೩

(ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ) ಧರ್ಮವತ್ಸಲನಾದ ರಾಜನು ನಾರಾಯಣನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ಮೂಲಕ ಪರಮಗತಿ (ನಾರಾಯಣಲೋಕ)ಯನ್ನು ನಿಷ್ಠಾಂತರರು ಹೊಂದುವ ಗತಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದಿದನು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು 'ಪಿತಾಮಹರೇ! ಮಹಾನಾರಾಯಣ ಭಕ್ತನಾದ ಉಪರಿಚರ ವಸುವಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪ ಏಕೆ ಬಂತು ತಿಳಿಸಿರಿ' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಋಷಿಗಳಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೆ ಯಜ್ಞ ನಡೆದ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಜದಿಂದಲೇ (ಹೋತ) ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಬೇರೆ ಯಾವ ಪಶುವೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬೀಜಗಳ ಮೂಲಕ ಪುರೋಡಾಶವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಜವೆಂಬುದು ಬೀಜಕ್ಕಿರುವ ಸಂಜ್ಞೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಜನ ವಧೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕೂಡದುಎಂದರು. ಕೃತಯುಗ, ಸತ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿಪಶುವಧೆಉಚಿತವಲ್ಲಎಂದರು. ದೇವತೆಗಳು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಪರಿಚರವನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಾಗ, ಋಷಿಗಳು ಈ ರಾಜನು ಯಾಜ್ಞಕ್ಕೆ, ಯಜ್ಞಶೀಲ, ಸರ್ವಭೂತಹಿತರತ, ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಿ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳು ರಾಜನನ್ನು ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಜವನ್ನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅಥವಾ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೋ? ಅಜಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾದುದು ಪ್ರಾಣಿಯೋ (ಹೋತ) ಅಥವಾ ಧಾನ್ಯವೋ ಎಂದು ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಕೇಳಿದರು.

ಆಗ ರಾಜನು ಕೈಮುಗಿದು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? ಅಜ ಎಂದರೆ ಅಡು ಎಂಬುದು ಯಾರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದಾಗ ಅವರು (ಋಷಿಗಳು) ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅಜ ಎಂದರೆ ಅಡು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಧಾನ್ಯವಿಶೇಷ ಎಂದರು. ರಾಜನು ದೇವತೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದು 'ಅಜವೆಂದರೆ ಹೋತ, ಮೇಕೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಋಷಿಗಳು ಕುಪಿತರಾಗಿ ನೀನು ತಿಳಿದೂ, ತಿಳಿದೂ ದೇವಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದೀ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಚ್ಯುತನಾಗು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಶಕ್ತಿ ಹೋಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಶಾಪದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ ಎಂದು ಶಾಪ ನೀಡಿದರು.

ಹೀಗೆ ಋಷಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಕೂಡಲೇ ರಾಜನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಬಿಲಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದರೂ ನಾರಾಯಣನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆತನ ಸ್ಮರಣೆ (ದೇವರ) ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ನಮಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸುಗಂಧಪೂರ್ಣವಾದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರು ತ್ರಿಕರಣಗಳಿಂದ, ಪಂಚರಾತ್ರವಿಧಿಯಿಂದ ಹರಿಯನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅಲ್ಲಿನ ಶಬ್ದವು ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ತ್ರೀಹರಿಯ ಆಗಮನವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು. ಆದರೆ ನಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ತುಂಬಾ ಚಿಂತಿತರಾದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಇದ್ದರೂ, ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಮನಸಾರೆ ನೆನೆಯಲಿಲ್ಲ, ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲ ಏಕಾಗ್ರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಮಗೊಂದು ಅಶರೀರವಾಣಿ ಕೇಳಿಸಿತು. 'ಎಲೈ ಪುರುಷರೇ! ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಗೆದ್ದ ಶ್ವೇತ ಪುರುಷರನ್ನು ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ! ಅವರೇ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನೋಡಲು ಅರ್ಹರು. ಇವರ ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ನೀವೂ ಆ ದೇವಾದೀವನನ್ನು ನೋಡಿದಂತಾಯಿತು. ನೀವನ್ನು ವಾಪಸು ಹೋಗಿ. ಭಕ್ತನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಅವನ ದರ್ಶನ ಆಗದು'.

ಮುಂದೆ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒದಗುವ ಆಪತ್ತರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿರಿ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು.

ಹೀಗೆ ನಾವು ಮಹಾಕವಸ್ವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದರೂ ದೇವರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ದರ್ಶನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಹೇಗೆ ನೋಡಬಲ್ಲೆ?" ನಾರಾಯಣನು 'ಮಹದ್ರೂತ' ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಉತ್ಪಮ. ಅವನೇ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತ. ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು (ಸಾರವನ್ನು) ಸ್ವೀಕರಿಸುವವನು ಅವನೇ.

ಹೀಗೆ ಏಕತ, ದ್ವಿತ, ತ್ರಿತ ಇವರ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಕೋಪ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ನಂತರ ಅವರು ವಿಧ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆರಾಧಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಯಜ್ಞಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ ರಾಜ ಉಪರಿಚರವಸುಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದನು. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ

ನಮಸ್ತೇನು ಹೃಷೀಕೇಶ ಮಹಾಪುರುಷಪೂರ್ವಜ ||

೧ ದೃಷ್ಟವಾಃ ಪುರುಷಾಃ ಶ್ವೇತಾಃ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯವಿವರ್ಜಿತಾಃ |

ದೃಷ್ಟೋ ಭವತಿ ದೇವೇಶ ವಿಭರ್ತ್ವಾ ದ್ವೈದ್ಯಜೋತ್ತಮಾಃ ||

- ೧೬೮/೪೭

೨ ಏವಂ ಸುತಪಸಾ ಚೈವ ಹವ್ಯಕವೈಸ್ತಥೈವ ಚ |

ದೇವೋಽಸ್ಮಾಭಿರ್ನ ದೃಷ್ಟಃ ಸ ಕಥಂ ತ್ವಂ ದೃಷ್ಟಮುಹಸಿ ||

ನಾರಾಯಣೋ ಮಹದ್ರೂತಂ ವಿಶ್ವಸೃಕ್ ಹವ್ಯಕವೈರ್ಭುಕ್ ||

- ೧೬೮/೫೩

(ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ) ಧರ್ಮವತ್ತಲನಾದ ರಾಜನು ನಾರಾಯಣನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದ ಮೂಲಕ ಪರಮಗತಿ (ನಾರಾಯಣಲೋಕ)ಯನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಂತರು ಹೊಂದುವ ಗತಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದಿದನು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು 'ಪಿತಾಮಹರೇ! ಮಹಾನಾರಾಯಣ ಭಕ್ತನಾದ ಉಪರಿಚರ ವಸುವಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪ ಏಕೆ ಬಂತು ತಿಳಿಸಿರಿ' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಋಷಿಗಳಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೆ ಯಜ್ಞ ನಡೆದ ಪ್ರಸಂಗವೊಂದರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಜದಿಂದಲೇ (ಹೋತ) ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಬೇರೆ ಯಾವ ಪಶುವೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬೀಜಗಳ ಮೂಲಕ ಪುರೋಡಾಶವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಜವೆಂಬುದು ಬೀಜಕ್ಕಿರುವ ಸಂಜ್ಞೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಜನ ವಧೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕೂಡದುಎಂದರು. ಕೃತಯುಗ, ಸತ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ಪಶುವಧೆ ಉಚಿತವಲ್ಲಎಂದರು. ದೇವತೆಗಳು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಉಪರಿಚರವಸು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಾಗ, ಋಷಿಗಳು ಈ ರಾಜನು ಯಾಜ್ಞಕ್ಕೆ, ಯಜ್ಞಶೀಲ, ಸರ್ವಭೂತಹಿತರತ, ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಪರಸ್ಪರ ಒಪ್ಪಿ ದೇವತೆಗಳು ಮತ್ತು ಋಷಿಗಳು ರಾಜನನ್ನು ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಅಜವನ್ನು ಹವಿಸ್ಸನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅಥವಾ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೋ? ಅಜಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯವಾದುದು ಪ್ರಾಣಿಯೋ (ಹೋತ) ಅಥವಾ ಧಾನ್ಯವೋ ಎಂದು ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಕೇಳಿದರು.

ಆಗ ರಾಜನು ಕೈಮುಗಿದು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು? ಅಜ ಎಂದರೆ ಆಡು ಎಂಬುದು ಯಾರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದಾಗ ಅವರು (ಋಷಿಗಳು) ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಅಜ ಎಂದರೆ ಆಡು, ನಮ್ಮ ಪ್ರಕಾರ ಧಾನ್ಯವಿಶೇಷ ಎಂದರು. ರಾಜನು ದೇವತೆಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದು 'ಅಜವೆಂದರೆ ಹೋತ, ಮೇಕೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಋಷಿಗಳು ಕುಪಿತರಾಗಿ ನೀನು ತಿಳಿದೂ, ತಿಳಿದೂ ದೇವಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದೀ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಚ್ಯುತನಾಗು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರಶಕ್ತಿ ಹೋಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಶಾಪದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ ಎಂದು ಶಾಪ ನೀಡಿದರು.

ಹೀಗೆ ಋಷಿಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಕೂಡಲೇ ರಾಜನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಬಿಲಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದರೂ ನಾರಾಯಣನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆತನ ಸ್ಮರಣೆ (ದೇವರ) ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ತಮ್ಮಿಂದಾಗಿ ರಾಜನಿಗೆ ಶಾಪ ಬಂದಿದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನವೇ ಹೀಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು. 'ರಾಜನ್! ನಿನಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಾಪವಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ 'ವಸೋರ್ಧಾರಾ' ಎಂಬ ಆಜ್ಞಾಧಾರೆಯನ್ನು ನಿನಗೆ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ನಮ್ಮ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ನಿನಗೆ ಇದು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೆ ನಿನಗೆ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಬಾಧೆ ಇರದು. 'ವಸೋರ್ಧಾರಾಪಾನ'ದಿಂದ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ವರದಿಂದ ಪ್ರೀತನಾದ ನಾರಾಯಣನು ನಿನ್ನನ್ನು ಶಾಪದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು.'

ನಂತರ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. ರಾಜನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಘ್ನಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಕೇಸನ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ. ನಿರಂತರ ನಾರಾಯಣನ ಮುಖದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾದ, ಜಪಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಜಪ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಸುಮಹಾರಾಜ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ದಿನದ ಐದೂ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞದಿಂದ ಹರಿಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಇದರಿಂದ ಸುಪ್ರೀತನಾದ ನಾರಾಯಣನು ಗರುಡನನ್ನು ಕರೆದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದು ಕಳಿಸಿದನು. ಅದರಂತೆ ಗರುಡನು ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಆತನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಹೊತ್ತಿನಿಂದ (ಮುಹೂರ್ತದಿಂದ) ವಸುವು ಮತ್ತೆ ಉಪರಿಚರನಾದನು. ಹೀಗೆ ಉಪರಿಚರವಸು ನಿರಂತರ ನಾರಾಯಣನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ ಫಲವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಹೀಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಉಪರಿಚರವಸು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಪ ಪಡೆದುದು, ಅದರಿಂದ ವಿಮೋಚನೆಯನ್ನು ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಹೊಂದಿದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಆದಿಪರ್ವದ ಅಧ್ಯಾಯ ೫೭ ರಲ್ಲಿ (ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾಶನಗಳ ಪ್ರಕಾರ ೬೩, ೬೪ ರಲ್ಲಿ) ಉಪರಿಚರವಸುವಿನ ಚರಿತ್ರೆ ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು ಅದರ ಮುಂದಿನ ಭಾಗ. ಉಪರಿಚರವಸುವಿನ ಉತ್ತರಜೀವನ.

೨. ನಾರಾಯಣನ ಭಕ್ತಿಯ ಫಲವಾಗಿ ಇಂದ್ರದೇವರ ಆಸನ, ಶಯನದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದ ನಾರಾಯಣಭಕ್ತಿಯ ಫಲ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆತನ ಪಂಚರಾತ್ಯಾಗಮ ವಿಧಿಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ. ಪಂಚರಾತ್ಯಾಗಮ ಪರಮಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಅದ್ವೈತಿಗಳು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಸೋಜಿಗವೇ ಸರಿ (ಅದ್ವೈತ ಬ್ರ.ಸೂ.ಭಾ.-೨/೨/೪೨). ಇದರ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಭಾಷ್ಯ-ಟೀಕಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು(ರಾಜನಿಂದ).

೩. ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲು ಉಪರಿಚರವಸುವೇ ಸಾಕ್ಷಿ^೧ ಸ್ವಯಂ ಭಗವಂತನು ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರಂತಹ ಯಜ್ಞದ ಹೋತೃವಿಗೂ ದರ್ಶನ ಕೊಡದೆ, ಬಂದು ಹವಿರ್ಭಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

೪. ಭಗವಂತನು ತಾನು ಯಾರಿಗೆ ಒಲಿಯುತ್ತಾನೋ ಅವರಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆಧಿಕಾರಿಕ ಜೀವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದರ್ಶನಭಾಗ್ಯವೆನ್ನಲು ಉಪರಿಚರನೂ, ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ದರ್ಶನವಿಲ್ಲವೆನ್ನಲು ಏಕತ, ದ್ವಿತ, ತ್ರಿತ ಋಷಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

೫. ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳು ದೇವರ ಮೇಲೇ ಕೋಪ ತೋರಿಸಿ, ತಾವು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಲ್ಲವೆಂದು ಸಾಬೀತು ಮಾಡಿ, ಮತ್ತೆ ಋಷಿಮುನಿಗಳ, ಸದಸ್ಯರ, ರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಕೋಪಶಮನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಕೋಪ ಬರುವುದು ಸಹಜ. ಅದನ್ನು ಯೋಗ್ಯರಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದು ಶಮನಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನಲು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳಿಗಿಂತ ರಾಜ, ಆ ಸದಸ್ಯರು ಉತ್ತಮರೆಂಬ ಭ್ರಮೆಗೆ ತುತ್ತಾಗಬಾರದು. ರಾಜ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಕಕ್ಷಾ ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಋಷಿಗಳ ಕಕ್ಷೆ. ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ೧೦ನೇ ಕಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿರುವವರು.

೬. ಉಪರಿಚರವಸು ತಾನು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದಾಗ ಪಶುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದೆ, ಕೇವಲ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಹವಿಸ್ಸಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರೂ, ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಕೇಳಿದಾಗ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅಜ ಎಂದರೆ ಹೋತ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ. ದೇವಪಕ್ಷಪಾತಮಾಡಿ ಏಕಹೇಳಿದನೋ ಎಂಬುದು ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಆದರೆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಹಿಂಸೆ ವಿಹಿತವೆನ್ನುವುದು ವೇದವಿರುದ್ಧವಲ್ಲ, ಅಂತೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಪವೂ ಸತ್ಯವಾಯಿತು. ಅದು ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಡದು.

೭. ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದರೂ ನಾರಾಯಣಾನುಗ್ರಹ ಆತನಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದಾ ಸ್ಮರಣಶೀಲನಾಗಿದ್ದ ಜೊತೆಗೆ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಅಂತರಿಕ್ಷಚರನಾದ. ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೂ ಹೋದ.

ಹರಿಯನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಪವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸದ್ಗತಿ ಹೊಂದಬಹುದು ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೨೪. ಹಯಗ್ರೀವದೇವರ ಕಥೆ

ಜನಮೇಜಯನು ವೈಶಂಪಾಯನರಿಗೆ ಕೇಳಿದ 'ಭಗವನ್'! ತಮ್ಮಿಂದ ನಾನು ಭಗವಂತನ ವಿವಿಧ ಆವತಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಶ್ರೀಹರಿಯ ನರನಾರಾಯಣರೂಪದಿಂದ ಹಾಗೂ ವರಾಹರೂಪದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಪಿಂಡೋತ್ಪತ್ತಿಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿವೃತ್ತಿ, ಧರ್ಮದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅದರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಹಿಂದೆ ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಹಯಗ್ರೀವಾವತಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ. ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಆತನನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನು ಏನು ಮಾಡಿದ? ಇದನ್ನು ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಪವಿತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿರಿ' ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ವೈಶಂಪಾಯನರು ವೇದಸಮ್ಮತವಾದ ವ್ಯಾಸರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಕಥೆಯನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ವ್ಯಾಸರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ 'ಜಗತ್ಪ್ರಕೃತ್ಯನಾದ ನಾರಾಯಣನೇ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ. ಅವನು ಸಗುಣ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಗುಣನೂ ಹೌದು (ವಿವಕ್ಷಾಭೇದದಿಂದ). ಭೂತಗಳ ಪ್ರಳಯ ಹಾಗೂ ನಾರಾಯಣನ ಸೇವಕಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ತತ್ತ್ವ(ಅವ್ಯಕ್ತ)ದ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ತಿಳಿ.

ಮಹಾಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ಸು ವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ವಾಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಮಹತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಕೃತಿ ಎನಿಸಿದ ಅವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಲಯವಾಯಿತು. ಅವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವವು ಪುರುಷನಲ್ಲಿ (ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ) ಲಯವಾಯಿತು. ಆ ಪುರುಷ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ತಮಸ್ಸೇ (ಅಂಧಕಾರ) ತುಂಬಿ ಯಾವುದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ತಮಸ್ಸೆ ತ್ರಿಗುಣಮೂಲವಾದ ಗುಣಪೂರ್ಣವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿತು. ಅವನೇ ವಿಶ್ವರೂಪವಾದ ಪುರುಷಾಕಾರ ತಾಳಿತು. ಅದನ್ನೇ ಆ ಪುರುಷನೇ ಅನಿರುದ್ಧ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಂಡನು. ಅವನೇ ಪ್ರಕೃತಿ ನಿಯಾಮಕ, ಪ್ರಧಾನ ಅವ್ಯಕ್ತ, ತ್ರಿಗುಣ ಎಂದು ತಿಳಿ (ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಅವ್ಯಕ್ತ, ಪ್ರಧಾನ, ತ್ರಿಗುಣ ಶಬ್ದಗಳು ಭಗವದ್ವಾಚಕ- ಇವೇ ಹಸರು ಪ್ರಕೃತಿ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಆಚಾರ್ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ನಾಮಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ಕಾರಣ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಪುರುಷಾಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ). ಯಾವ ವೇದಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತನ ಸಹಾಯ ಇರುವುದೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಭು, ಹರಿ, ವಿಷ್ಣುಕೇನನು

ಒಹುವಿಧವಾದ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲು ಈ ಪ್ರಳಯೋದಕದಲ್ಲಿ ಯೋಗನಿದ್ದಾದಿಂದ ಮಲಗಿದನು. ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿಷ್ಣುಕೇನನಿಗೆ (ಮಹತ್ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ) ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಾಭಿಕಮಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಅನಿರುದ್ಧ(ವಿಷ್ಣುಕೇನ)ನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಪದ್ಮದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸಹಸ್ರಪತ್ರಕಮಲದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು. ಆತನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ಜಲಮಯವಾದ ಜಗತ್ತು ಕಂಡಿತು. ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಆವಿರ್ಭೂತನಾದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಮುದಾಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಪಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳಿಗೆ ಸದೃಶವಾದ ಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಪದ್ಮಪತ್ರದ ಮೇಲೆ ಆ ಹಿಂದೆಯೇ ನಾರಾಯಣನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಎರಡು ಗುಣಗಳು ತಾಮಸ, ರಾಜಸನೀರಿನ ಬಿಂದುಗಳಂತೆ ಇದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಅನಿರುದ್ಧನು ನೋಡಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಿಂದು ಜೇನುತುಪ್ಪದ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ಮಧುನಾಮಕ ದೈತ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನ ಆದೇಶದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಠಿಣವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಬಿಂದುವಿನಿಂದ ಕೈಟಭನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಜನಿಸಿದನು^೧.

ಇವರು ಗದಾಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಪದ್ಮದ ನಾಲವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಓಡಿ ಬಂದರು. ಕಮಲದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಹಾಕಾಂತಿಯುಕ್ತನಾದ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಶರೀರಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದ ವೇದಗಳನ್ನು(ವೇದಾಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು) ಬ್ರಹ್ಮನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಕೂಡಲೇ ಹಿಡಿದು, ಅವಹರಿಸಿ ಸಮುದ್ರದ ಈಶಾನ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಭೂಮಿಯ ಒಳಗೆ (ರಸಾತಲವನ್ನು) ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು^೨.

ಹೀಗೆ ವೇದಗಳು ಕದಿಯಲ್ಪಡಲು, ಬ್ರಹ್ಮನು ನಾರಾಯಣನಿಗೆ 'ವೇದಗಳೇ ನನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು. ಬಲ, ಮನ, ತತ್ತ್ವ, ಇವೆ ಅವಹೃತವಾಗಲು ನಾನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಲಿ? ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿವೆ. ನಾನು ಮಹಾದುಃಖಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ನನ್ನನ್ನು ಯಾರು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ? ಯಾರು ನಷ್ಟವಾದ ವೇದಗಳು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ?

೧ ಪೂರ್ವಮೇವ ಚ ಪದ್ಮಸ್ಯ ಪತ್ರೇ ಸೂರ್ಯಾಂಶುಸಪ್ರಭೇ |
ನಾರಾಯಣಕೃತೌ ಬಿಂದೂ ಅಪಾಮಾಸ್ತಾಂ ಗುಣೋತ್ತರೌ ||
ಸತಾಮಸೋ ಮಧುರ್ಜಾತಸ್ತದಾ ನಾರಾಯಣಾಜ್ಞಯಾ |
ಕರಿನಸ್ತ್ವಪರೋ ಬಿಂದುಃ ಕೈಟಭೋ ರಾಜಸಸ್ತುಯಃ ||

- ೧೮೧/೨೧, ೨೩

೨ ದದೃಶಾತೇಽರವಿಂದಸ್ಥಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಾಮಮಿತಪ್ರಭಮ್ |
ಸ್ತಂಜಂತಂ ಪ್ರಥಮಂ ವೇದಾಂಶ್ಚತುರಶ್ಚಾರ್ವವಿಗ್ರಹಾನ್ |
ಸಹಸಾ ಜಗ್ರಹತುರ್ವೇದಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಶ್ಯತಸ್ತದಾ |
ರಸಾಂ ವಿವಿಶತುಸ್ಕೂರ್ಣಮುದಕೂರ್ವೇ ಮಹೋದಧೌ ||

- ೧೮೧/೨೫-೨೭

ವೇದಾ ಮೇ ಪರಮಂ ಚಕ್ಷುಃ ವೇದಾ ಮೇ ಪರಮಂ ಬಲಮ್ |
 ಅಂಧಕಾರಾ ಹಿ ಮೇ ಲೋಕಾಃ ಜಾತ್ಯಾನ್ವೇದ್ಯವಿನಾ ಕೃತಾಃ ||
 ವೇದಾನ್ಯತೇ ಹಿ ಕಿಂ ಕುರ್ಯಾಂ ಲೋಕಾನ್ಸ್ವಪ್ನಪ್ತುಮುದ್ಯತಃ |
 ಕೋ ಹಿ ಶೋಕಾರ್ಣವೇ ಮಗ್ನಂ ಮಾಮಿತೋಽದ್ಯ ಸಮುದ್ರೇತ್ ||

- ೧೮೧/೨೯-೩೨

ಹೀಗೆ ಶೋಕಿಸುತ್ತಾ ನಾರಾಯಣನನ್ನು (ವೇದೋದ್ಧಾರಕನೆಂದು ನಿಶ್ಚಿಸಿ) ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದನು.

ವೇದಗಳೇ ಹೃದಯವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ನಾರಾಯಣನೇ, ನನಗೆ ಪೂರ್ವಜನೇ, ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ. ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತಪವಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವ ಅಚಿಂತ್ಯನೇ! ವಿಶ್ವಸಂಹಾರಕನೇ! ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೇ! ಅಯೋನಿಜನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು, ನನ್ನ ಮೊದಲ ಜನ್ಮ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಗಿದೆ, ನಾಭಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಈಗಿನ ಜನ್ಮವು ವಿಳನೆಯದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಗನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ತ್ರಿಗುಣವರ್ಜಿತನೇ! ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ನಾನು ಶುದ್ಧಸ್ವತ್ವ ಶರೀರಮಯನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಂತೆ ಇರುವ ವೇದಗಳು ಅಪಹೃತವಾಗಿವೆ. ಹಾಗಾಗಿ ನಾನು ಕುರುಡನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಡು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯನು, ನೀನೂ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯ.

ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ ಪುರುಷ(ಅನಿರುದ್ರ)ನು ಯೋಗನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವೇದರಕ್ಷಣೆಗೆ ಮುಂದಾದನು. ತನ್ನ ಯೋಗೈಶ್ವರ್ಯ (ಯೋಗಸಾಮರ್ಥ್ಯ)ದಿಂದ ಎರಡನೇ ಶರೀರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು.

ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುವ ಸುಂದರ ಮೂಗಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶುದ್ಧವಾದ ವೇದಗಳೇ ಮನೆಯಾದ ಕುರುರೆಯ ಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದಲೂ,

೧ ನಮಸ್ತೇ ಬ್ರಹ್ಮಹೃದಯ ನಮಸ್ತೇ ಮಮ ಪೂರ್ವಜ |

ವ್ಯಕ್ತಾವ್ಯಕ್ತರಾಚಿಂತ್ಯ ಕ್ಷೇಮಂ ಪಂಥಾನಮಾಸ್ತಿ |

ವಿಶ್ವ ಭುಕ್ ಸರ್ವ ಭೂತಾನಾಮಂತರಾತ್ಮನ್ಯಯೋನಿಜ |

ಅಹಂ ಪ್ರಸಾದಜನ್ಮಭೃಂ.....

ತ್ವತ್ತೋ ಮೇ ಮಾನಸಂ ಜನ್ಮ ಪ್ರಥಮಂ ದ್ವಿಜಪೂಜಿತಮ್ |

ಇದಂ ಚ ಸಪ್ತಮಂ ಜನ್ಮ ಪದ್ಮಜಂ ಮೇಽಮಿತಪ್ರಭ ||

ಸರ್ಗೇ ಸರ್ಗೇ ಹೃಹಂ ಪುತ್ರಸ್ತವ ತ್ರಿಗುಣವರ್ಜಿತ |

ಪ್ರಥಿತಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಪ್ರಧಾನಗುಣಕಲಿತಃ |

ತೇ ಮೇ ವೇದಾ ಹೃತಾಶ್ಚಕ್ಷುರ್ದೋ ಜಾತೋಽಸ್ಮಿ ಜಾಗ್ಧುಃ |

ದದಸ್ವ ಚಕ್ಷುಷೀ ಮಹ್ಯಂ ಪ್ರಿಯೋಽಹಂ ತೇ ಪ್ರಿಯೋಽಸಿ ಮೇ ||

- ೧೮೧/೩೪-೪೩

ತಾರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವ ಸ್ವರ್ಗವೇ ಆತನ ತಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪಾತಾಳಗಳೇ ಹಯಗ್ರೀವನ ಕಿವಿಗಳು, ಪಿಶಾಚಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷವೇ ಹಣೆ, ಗಂಗಾ ಸರಸ್ವತಿಗಳೇ ನಿತಂಬಗಳು, ಎರಡು ಸಮುದ್ರಗಳೇ ಹುಬ್ಬುಗಳು, ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರೇ ಕಣ್ಣುಗಳು, ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲವೇ ನಾಸಿಕೆ, ಓಂಕಾರವೇ ಆಭರಣ, ವಿದ್ಯುತ್ತೇ ನಾಲಿಗೆ, ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಪಿತೃಗಳೇ ಹಲ್ಲುಗಳು, ಗೋಲೋಕ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಗಳೇ ಕಟಿಗಳು, ಕರಾಳರಾತ್ರಿಯೇ ಹಯಗ್ರೀವದೇವರ ಕುತ್ತಿಗೆಯಾಗಿದ್ದವು.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ಅವೃತನಾದ ಹಯಶಿರಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನಾದ ನಾರಾಯಣನು (ಹಯಗ್ರೀವರೂಪ ಸ್ವಿಕರಿಸಿ) ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿ ರಸಾತಳವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಾ ವೇದಾಂಗೋಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ 'ಓಂ; ಎಂಬ ಸ್ವರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು' (ಉಚ್ಚರಿಸಿದನು).

ಹಯವದನನ ಮುಖನಿಷ್ಪತ್ತವಾದ ಓಂ ಸ್ವರವು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕೇಳಿ ಬಂತು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರೇರೇಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ರಸಾತಳಕ್ಕೂ ತಲುಪಿತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ವೇದಚೋರರಿಬ್ಬರೂ ಓಂಕಾರ ಯಾವ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದಿತೋ, ಆ ಕಡೆ ಓಡಿ ಬಂದರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ (ಬಂಧಿತವಾಗಿದ್ದ) ರಸಾತಳದಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳನ್ನು (ಅಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು) ಹಯಗ್ರೀವದೇವರು ಹಿಡಿದು, ಅವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಮೂಲರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಸಮುದ್ರದ ಈಶಾನ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಹಯಗ್ರೀವರೂಪವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ (ತಾನೇ), ಹಯಗ್ರೀವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾದನು^೧.

ಓಂಕಾರ ಶಬ್ದ ದ್ವನಿಸಿದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದಾಗ ಅಸುರರಿಗೆ ಏನೂ ಕಾಣದೆ ಮತ್ತೆ ವೇದಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ವೇದಗಳೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ವೇದಗಳನ್ನು ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟ ಸ್ಥಳವೂ ಖಾಲಿಯಾಗಿತ್ತು. ನಂತರ ಅವರು ರಸಾತಲದಿಂದ ಮೇಲೆ ಬಂದಾಗ 'ಪುರುಷ'ನನ್ನು (ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ) ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವನು ಶ್ವೇತವರ್ಣದವನೂ, ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶುದ್ಧ ಕಿರಣವುಳ್ಳವನೂ, ಯೋಗನಿದ್ರಾರತನೂ, ಪ್ರಳಯೋದಕದಲ್ಲಿ ಆದಿಶೇಷನನ್ನೇ

೧ ರಾಂ ಪುನಃ ಪ್ರವಿಷ್ಟೈ ಯೋಗಂ ಪರಮಮಾಸ್ಥಿತಃ |

ಶ್ವಕ್ಷಂ ಸ್ವರಂ ಸಮಾಸ್ಥಾಯ ಓಮಿತಿ ಪ್ರಾಸೃಜತ್ ಸ್ವರಮ್ ||

- ೧೮೧/೫೦

೨ ತತ್ಸ್ಮಾವಸುರೌ ಕೃತ್ವಾ ವೇದಾನ್ ಸಮುಯಂಬದನಾನ್ |

ರಸಾತಲೇ ವಿನಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ಯತಃ ಶಬ್ದಸ್ತತೋ ದ್ರುತೌ ||

ಏತಃಸ್ವಂತರೇ ರಾಜನ್ ದೇವೋ ಹಯಶಿರೋಧರಃ |

ಜಗ್ರಾಹ ವೇದಾನಖಿಲಾನ್ ರಸಾತಲಗತಾನ್ ಹರಿಃ |

ಪ್ರಾದಾಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಭೂಯಸ್ತತಃ ಸ್ವಾಂ ಪ್ರಕೃತಿಂ ಗತಃ ||

- ೧೮೧/೫೨,೫೩

ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡವನನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಕಂಡ ಕೂಡಲೇ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ನಗತೊಡಗಿದರು. ಶ್ವೇತರ್ಷಾಬ ಈ ಪುರುಷನೇ ವೇದವನ್ನು ಅಪಹಾರ ಮಾಡಿದವನು (ತಾವೇ ವೇದಾಪಹಾರಿಗಳೆಂದು ಆಸುರರು ಮರೆತು ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ಕಳೃತನದ ಆವಾದನೆ ಮಾಡಿದರು). ಇವನು ಯಾರು? ಸರ್ಪದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವನಲ್ಲ? ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವ ರಣೋತಮೋಗುಣವುಳ್ಳ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಯುದ್ಧಾರ್ಥಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿದ ಹಯಗ್ರೀವದೇವನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ದುಃಖವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿದನು. ಆತನಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಿದನು. ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಾಯವಾದನು. ನಂತರ ವೇದಗಳಿಂದ ಸತ್ಯತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸಮಗ್ರ ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಪರಮಾತ್ಮನೂ ನಂತರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಶರೀರವನ್ನೇ ಧರಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಹಯಶಿರನಾದ(ತುರಂಗವದನನಾದ) ರೂಪವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು. ವರದಾಯಕವಾದುದು.

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ, ಸ್ಮರಿಸುವ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಅಧ್ಯಯನ ಎಂದೂ ನಿಷ್ಕಲವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮುಂದೆ ವ್ಯಾಸರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹಯಗ್ರೀವೋಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ ಗಾಲವ ಮುನಿ ವೇದದ ಕ್ರಮ ಪಾಠ ತಿಳಿದುದನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮಹಿಮೆ, ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ೧೭ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಪಠ್ಯವೂ, ಜ್ಞೇಯವೂ ಆಗಿವೆ. (೧೮೧/೭೩-೮೯)

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ನಾರಾಯಣನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾಪ್ರಲಯದ ಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ನಾರಾಯಣೋ ವಾ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್' ಶ್ರುತಿಯ ವಿವರ ಇಲ್ಲೂ ಇದೆ (೧೮೧/೧೧-೧೮)

೨. ಭಗವಂತನಿಂದ ಸೃಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ನಾರಾಯಣನು ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತಮನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

೩. ಮಧುಕೈಟಭರು ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಸೃಷ್ಟನಾದ ಎರಡು ಜಲಬಿಂದುಗಳು. ಅವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ, ಜ್ಞಾನದ ತವನಿಧಿಗಳಾದ ವೇದಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಹತರಾದರು. ವೇದಚೌರ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಸ್ವನಾಶ.

೪. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಸ್ತುತಿ ಅವರು ನಾರಾಯಣನಿಗಿಂತ ನ್ಯೂನ(ಕಡಿಮೆಯವರು)ರೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

೫. ಭಗವಂತನ ಸ್ತುತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಬರುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನಸಾಧನಗಳಾದ ವೇದಗಳೂ ಎಲ್ಲವೂ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ.

೬. ಹಯಗ್ರೀವ, ನಾರಾಯಣರು ಒಂದೇ. ಅವರಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ವಿಶ್ವ ಅಡಗಿದೆ.

೭. ಯುದ್ಧಮಾಡದೆ ಅಸುರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದು ಹರಿಯ ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.
ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೨೫. ವ್ಯಾಸ - ಶುಕರ - ಚರಿತ್ರೆಗಳು

ವ್ಯಾಸಾವತಾರ

ಜನಮೇಜಯನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪದಲ್ಲಿ ವೈಶಂಪಾಯನರು ಸುಮಾರು ೭೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜನಮೇಜಯನ ಪ್ರಶ್ನೆ 'ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರ, ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮ, ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಆರಣ್ಯಕ ಭಾಗಗಳು, ಜ್ಞಾನಗಳು (ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಗಳಷ್ಟೇ) ಇವುಗಳು ಒಂದು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆಯೋ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆಯೋ? ಅಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿರಿ?

ವೈಶಂಪಾಯನರು ಉತ್ತರಿಸುವ ಮುನ್ನ ಯಮುನಾನದಿಯ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ನಮಿಸಿದರು. ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಚಂದ್ರವಂಶದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರು ಆರನೆಯವರೆಂದು ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡರು(ನಾರಾಯಣ-ಬ್ರಹ್ಮ-ವಶಿಷ್ಠ-ಶಕ್ತಿ-ಪರಾಶರರು-ವ್ಯಾಸರು ಆರನೆಯವರು- ವ್ಯಾಸರು ವೇದಮಹಾನಿಧಿಗಳು).

ಅಲ್ಲದೆ ನಾರಾಯಣನು ಹಿಂದೆ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಮಗನನ್ನಾಗಿಯೂ ಪಡೆದ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವೇದಗಳ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತನಾಗಲು. ಜನಮೇಜಯನಿಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂತು. ನಾರಾಯಣನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಆರನೆಯವರಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ವ್ಯಾಸರು ಈಗ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅವತರಿಸಿದರೇ ವ್ಯಾಸರಾಗಿ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಸರೇ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸುಮಂತು-ವೈಶಂಪಾಯನ-ಪೈಲ-ಜೈಮಿನಿಗಳಿಗೆ ಅವರೂ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ವ್ಯಾಸರು (೬ನೇವರು) ಮಹಾಭಾರತ ರಚಿಸಿ, ಆಯಾಸಗೊಂಡವರಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು (ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಧಕನಂತೆ). ಈ ಆಖ್ಯಾನ (ನಾರಾಯಣನ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ವ್ಯಾಸರೂಪದ)ವನ್ನು ಅವರೇ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರು.

ನಾರಾಯಣನು ತನ್ನ ನಾಭಿಕಮಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನಷ್ಟೇ? ಆತನು ಜನಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಾರಾಯಣನು ಜಡಜೀವರನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಆದೇಶಿಸಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನನಗೆ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿದೆ? ನನಗಂಥ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ನೀನೇ ತಿಳಿಸೆಂದ.

ಕಾ ಶಕ್ತರ್ಮಮ ದೇವೇಶ ಪ್ರಜಾಃ ಸ್ವಪ್ನಂ ನಮೋಽಸ್ತು ತೇ |

ಅಪ್ರಜ್ಞಾವಾನಹಂ ದೇವ ವಿಧತ್ಸ್ವಯದನಂತರಮ್ ||

- ೧೮೨/೨೧

ಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಜ್ಞಾನ ಕೊಡಲು ಬುದ್ಧಭಿಮಾನಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸು ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಿದ^೧(ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಣೆ ಮಾಡಿಸಿದ, ತಾನೇ ಮಾಡಿದನು ಕೂಡ). ನಂತರ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದ. ಅಂತೆಯೇ ದೇವ, ದಾನವ, ಗಂಧರ್ವ, ರಕ್ಷೋಗಣಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮೇಲೆ ದಾನವದೈತ್ಯಾದಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ವರ ಪಡೆದು, ಭೂಭಾರವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭೂಭಾರ ಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಅನೇಕ ಅವತಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ನಾರಾಯಣ ಯೋಚಿಸಿದ. ಭೂಮಿಯನ್ನು ದೇವರು ಸಂಕರ್ಷಣ ರೂಪದಿಂದ ಧರಿಸಿದ ಕೂಡಾ. ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ವರಾಹ, ನರಸಿಂಹ, ವಾಮನ, ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣರೂಪ(ಮಾನವ) ಗಳನ್ನು ತಾಳಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದ.

ನಂತರ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಭಗವಂತನು (ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೇವತೆ ತಾನೇ ಸೃಷ್ಟ್ವಾದಿಕರ್ತಾ-ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ). 'ಭೋ' ಎಂಬ ಶಬ್ದದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೂಗಿ, ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾ ತನ್ನ ಈ 'ಭೋ' ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರಣದಿಂದ 'ಸಾರಸ್ವತ'ನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ. ಹೀಗೆ ಸಾರಸ್ವತನ ಅವತಾರ ಭಗವಂತನ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿತು. ಅದುವೇ 'ಅಪಾಂತರತಮ' ಎಂಬ ಭಗವಂತನ ರೂಪ (ಎಂದರೆ ನಾರಾಯಣನ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅವಿಭೂತರೂಪ - ಇದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಸೃಷ್ಟಿ)^೨.

ಈ ರೂಪ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞ, ಸತ್ಯವಾದಿ ಹಾಗೂ ವ್ರತನಿಯಮನಿಷ್ಠತಮವಾಗಿದ್ದು ಅವನು ಜನಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ನಮಿಸಿದರು. ಮತ್ತೆ ಭಗವಂತ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿದ ಅಪಾಂತರತಮನಿಗೆ 'ನೀನು ವೇದಪ್ರವಚನ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲು ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಲು' ಆದೇಶಿಸಿದ. ಆದರಂತೆ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ವೇದವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದ. ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಹರಿಯು ತುಷ್ಠನಾಗಿ 'ದೇವಪುತ್ರನೇ! ಇದೇ ರೀತಿ ನೀನು ಮುಂದಿನ ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕನಾಗು. ನೀನು ಮನಶ್ಶಾಂಚಲ್ಯರಹಿತನೂ ಆಗಿರುವೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೀನು ಇರುವೆ' ಎಂದನು^೩ ನಾರಾಯಣ. ಮತ್ತೆ ಚಂದ್ರವಂಶ, ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ನೀನು ಜನಿಸುವೆ,

೧ ದದಾಮಿ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಂ ತಂ ತದಿ ಯೇನ ಮಾಮುಪಯಾಂತಿ ತೇ ||

- ಗೀತೆ. ೧೦/೧೦

೨ ಅಥ ಭೂಯೋ ಜಗತ್ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಭೋಃ ಶಬ್ದೇನಾನುನಾದಯನ್ |

ಸರಸ್ವತೀಮುಚ್ಚಾತ ತತ್ತ ಸಾರಸ್ವತೋಽಭವತ್ ||

ಅಪಾಂತರತಮಾ ನಾಮ ಸುತೋ ವಾಕ್ಯಂಭವೋ ವಿಭೋಃ ||

- ೧೮೨/೩೭, ೩೮

೩ ಮನ್ವಂತರೇಷು ಪುತ್ರತ್ವಮೇವಂ ಲೋಕಪ್ರವರ್ತಕಃ |

ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟುವವರು ಪರಸ್ಪರ ನಾಶ ಹೊಂದುವರು. ವಂಶನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ನೀನೇ ನಾನಾಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿರುವೆ. ತಪೋಯುಕ್ತನಾಗಿರುವೆ, ನಿನ್ನ ಮಗನು(ಶುಕನು) ನಾರಾಯಣಮನಃಪಾರಾಯಣನಾಗುವನು. ಪರಾಶರನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದು ನೀನು ಪರಾಶರರಿಂದ ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ(ಮತ್ಸ್ಯ-ಸತ್ಯವತೀದೇವಿ) ಜನಿಸಿ, ಕಾನೀನ (ಗರ್ಭ) ಎನಿಸಿವಿ. ನಿನಗೆ ತ್ರಿಕಾಲಜ್ಞಾನವಿರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಾದ ಸಾವಿರಾರು ಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದುದು ನಿನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ನೀನು ಅವತರಿಸುತ್ತೀ. ಆಗಲೂ ನೀನೇ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಧರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕನಾಗುವೆ.

ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನು ಅಪಾಂತರಮನಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ಅವನೂ ಸಾಧಿಸು ಎಂದನು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮಹಾ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಅಪಾಂತರತಮ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಮತ್ತೆ ವಸಿಷ್ಠರ ವಶದಲ್ಲೂ ಪರಾಶರರ ಮಗನಾಗಿ ಜನಿಸಿದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ನಾರಾಯಣಪ್ರಸಾದದಿಂದ. ನಾರಾಯಣನ ಅಂಶದಿಂದ ಹೇಗೆ ನಾನು ಅವತರಿಸಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಿರಿ ಎಂದು ವೈಶಂಪಾಯನಾದಿ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ವ್ಯಾಸರು ತಿಳಿಸಿದರು^೧.

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ವೈಶಂಪಾಯನರು ಜನಮೇಜಯನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಆತನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ರಾಜನ! ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ಪಾಶುಪತ, ವೇದಾರಣ್ಯಕಗಳು, ಪಂಚರಾತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಞಾನ (ವಿಷಯಗಳು) ಒಂದೇ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ನಾನಾಪ್ರಕಾರ(ವಿರುದ್ಧ)ಗಳಾಗಿವೆ. ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಕರ್ತೃ ಕಪಿಲ. ಅವನನ್ನು ಪರಮಭುಷಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯೋಗ ತಿಳಿದವನು ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವ, ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಅಪಾಂತರತಮನು ವೇದಾಚಾರ್ಯನನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈತನಿಗೆ ಪ್ರಾಚೀನಗರ್ಭ ಋಷಿ ಎಂದೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಶಿವನು ಪಾಶುಪತಶಾಸ್ತ್ರಕರ್ತಾ, ಉಪದೇಶಕ. ಸಮಗ್ರ ಪಂಚರಾತ್ರ ಕರ್ತೃ ನಾರಾಯಣನೇ. ಇದುವೇ ಮೇಲೆ ತಿಳಿಸಿದ ನಾನಾಪ್ರಕಾರಕ ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ(ಉಪಾದೇಯ)ವಾದುದು. ವೇದ, ಆರಣ್ಯಕಗಳು ಅಪೌರುಷೇಯವಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ ಪಂಚರಾತ್ರವಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಮಾಣ. ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ಪಾಶುಪತಗಳು ವೇದವಿರೋಧಿಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕಗಳು (ಇಲ್ಲಿ ಕಪಿಲ, ಯೋಗವೆಂದರೆ

ಭವಿಷ್ಯಚಲೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ಆಪ್ರದೃಷ್ಟಶ್ಚ ನಿತ್ಯತಃ ||

೧ ಸೋಽಹಂ ತಸ್ಯ ಪ್ರಸಾದೇನ ದೇವಸ್ಯ ಹರಿಮೇಧಸಃ |

ಅಪಾಂತರಮಾ ನಾಮ ತತೋ ಜಾತೋಽಜ್ಞಯಾ ಹರೇಃ ||

ಪುನಶ್ಚ ಜಾತೋ ವಿಖ್ಯಾತೋ ವಸಿಷ್ಠಕುಲನಂದನಃ ||

ಕಪಿಲರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೂ ಅಲ್ಲ, ಅವರು ಕಪಿಲನೆಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು. ಯೋಗ-ಪತಂಜಲಕೃತ ಅಪ್ರಮಾಣ). ಎಲ್ಲ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳೂ ನಾರಾಯಣನನ್ನೇ ಧ್ಯೇಯ-ಮಸ್ತುವಾಗಿ ಹೊಂದಿವೆ (ವೇದಾರಣ್ಯಕ-ಪಂಚರಾತ್ರ).

ಹೀಗೆ ವ್ಯಾಸಾವತಾರದ ಕೆಲವು ಮುಖಗಳು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ.

ಅಂತೂ ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅಪಾಂತರತಮ, ನಂತರ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೇ ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಅವನೇ ವೇದವ್ಯಾಸರಾಗಿ ಕುರುವಂಶ ಜನಕನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ವಿಷಯ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಪಾಂತರತಮ ನಾರಾಯಣನೇ ಎಂಬುದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲವೇಂಬುದು ವಿಶೇಷ. ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಅಪಾಂತರತಮ ಹಾಗೂ ವೇದವ್ಯಾಸ ಇವೆರಡೂ ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರಗಳೇ. ಏಳನೇ ಕಲ್ಪದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಮುಖನು ಭಗವಂತನಿಂದ ಆದಿಷ್ಟನಾಗಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಜಾಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ದೈತ್ಯ, ದಾನವಾದಿ ದುರ್ಜನರ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನು ವರಾಹ, ನಾರಸಿಂಹ, ವಾಮನ, ರಾಮ ಮೊದಲಾದ ಅವತಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಯೋಚಿಸಿದ. ನಂತರ 'ಭೋ' ಎಂದು ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ ಸಾರಸ್ವತನ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಇವನೇ ಅಪಾಂತರತಮ ಎಂದೂ ಹೆಸರಾಗಿ ಮುಂದೆ ವೇದವಿಭಾಗಾದಿ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದನು.

೨. ಈ ಅಪಾಂತರತಮನೇ ಮುಂದೆ ೨೮ನೇ ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ವೈವಸ್ವತಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಪರಾಶರಸತ್ಯವತಿಯರ ಮಗನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿ ಅಲ್ಲೂ ವೇದವಿಭಾಗಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕುರುವಂಶದ ಪಿತಾಮಹನಾಗಿಯೂ ಭಗವತ್ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು.

೩. ವ್ಯಾಸರೇ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿದರೆಂದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿದೆ. ತಾವು ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನಾರಾಯಣನ ಅಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಹೊರತು, ಈ ಮೂಲರೂಪ/ಅವತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭೇದವಿಲ್ಲ.

೧ ತಮೇವ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಾರಂ ಪ್ರವದಂತಿ ಮನೀಷಿಣಃ |

ನಿಷ್ಕಾಂ ನಾರಾಯಣಮೃಷಿಂ ನಾನೋಽಸ್ಮಿ ಚ ವಾದಿನಃ |

ಪಂಚರಾತ್ರವಿದೋ ಯೇ ತು ವಾಸುದೇವಂ ವಿಶಂತಿ ತೇ |

ಪಂಚರಾತ್ರಸ್ಯ ಕೃತ್ಸ್ನ ವಕ್ತಾ ನಾರಾಯಣಃ ಸ್ವಯಮ್ |

ಜ್ಞಾನೇಷ್ಟೇತೇಷು ರಾಜೇಂದ್ರ ಸರ್ವೇಷ್ಟೇತದ್ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ||

೪. ಪಂಚರಾತ್ರಾಗಮವು ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದುಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಾರಾಯಣ. ಇದು ವೇದಾನುಸಾರಿ ಆದ್ದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬುದು ಆಚಾರ್ಯರ ನಿಲುವು. ಹಾಗೆಯೇ ವೇದ ಅರಣ್ಯಕಗಳು ಅಪೌರುಷೇಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ. ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ಪಾಶುಪತಾಗಮಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅವುಗಳು ವೇದವಿರೋಧಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ. ಆದರೆ ವೇದಾದ್ಭುತ ಸಾಂಖ್ಯ(ಶುದ್ಧಾತ್ಮತತ್ತ್ವವಿಜ್ಞಾನ) ದತ್ತಾತ್ರೇಯಕೃತ ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರಮಾಣಗಳೇ. ಪಾಶುಪತಮತವಂತೂ ರುದ್ರದೇವರು ಅಸುರಮೋಹನಾರ್ಥವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಗ್ರಂಥ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾಶುಪತಮತ ಅಪ್ರಮಾಣ. ಇವುಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಣೆಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೨೬. ಇಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ನಾರದರ ಉಪದೇಶ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕಥೆ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ 'ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿ ಆಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವವರಿಗೆ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು 'ಯಾವ ಆಶ್ರಮಧರ್ಮಿಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನವಿರುತ್ತದೋ ಅದೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಆತನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆಯದನ್ನಲ್ಲ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾರದರು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಥೆಯನ್ನೇ ಹೇಳುವ ಕೇಳು' ಎಂದರು.

ಭೀಷ್ಮರು ಮುಂದುವರೆದು (ನಾರದರು ಹೇಳಿದುದನ್ನು) ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರವಂಶದ ಅತಿಗೋತ್ರೋದ್ಭವನಾದ, ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಗೆದ್ದ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠನಾದ, ನಿತ್ಯತೃಪ್ತನಾದ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ, ಸಂಶಯರಹಿತನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಹಾಪದ್ಮ ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಅಹಿಂಸಾರಹಿತನಾಗಿ, ನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತ ಧನದಿಂದ ಇದ್ದನು. ತುಂಬು ಕುಟುಂಬಿಯಾದ ಆತನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು (ಅನೇಕ) ಇದ್ದರು ಕುಲಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ರತನಾಗಿದ್ದ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಆತನು ವೇದೋಕ್ತವಾದ, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾದ ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರೋಕ್ತವಾದ - ಹೀಗೆ ಮೂರುವಿಧವಾದ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ನನಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾದೀತು? ಯಾವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆತನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಯಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನ ಮನಗೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತಿಥಿ ಬಂದ. ಅವನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. ಬಂದ ಅತಿಥಿಗೆ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಾನೀಗ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮರತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇದನ್ನು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಹಿಸಿ, ನಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುಲು ಬಯಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಂತಹ ಧರ್ಮ ಯಾವುದು? ಎಂದನು. ನಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುಲು ಬಯಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ, ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಆಚರಿಸಲು ಮನಸ್ಸಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯ ಮಕ್ಕಳಿಂಟು ಫಲದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಇನ್ನಾದರೂ ಪರಲೋಕಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದ್ದೇನೆ. ಸಂಸಾರಸಾಗರದಾಟಿಸುವದೋಣ ಯಾವುದೆಂದು ನನಗೆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಈಗ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಸದ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರು ಇದ್ದಾರಾದರೂ ಅವರು ಜನಮಧ್ಯೆ ತಾವು ಧರ್ಮಾತ್ಮರೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು

ವಿರಕ್ತರಾದವರು. ತಮ್ಮ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಪರಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನನಗೆ ಗೃಹಸ್ಥ ಸನ್ನ್ಯಾಸಧರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿರುಚಿಯಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮಾಸಕ್ತಿ ಇರುವ ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯಮಾರ್ಗ ಯಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಸು' ಎಂದು ಅತಿಥಿಗೆ ಬೇಡಿದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ.

ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಅತಿಥಿಯು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೂ ಸಂಶಯವೇ ಇದೆ. ನನಗೂ ನಿನ್ನಂತೆ ಆಸೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯಧರ್ಮ ಯಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯ. ಕೆಲವರು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಕೆಲವರು ಯಜ್ಞಫಲವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವೇ ಧರ್ಮ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ರಾಜಧರ್ಮ, ಕೆಲವರು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಮಾರ್ಗ, ಕೆಲವರು ಗುರುಹಿರಿಯರ ಸೇವೆ, ಕೆಲವರು ಮೌನವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅಹಿಂಸಾಧರ್ಮ, ಸತ್ಯಧರ್ಮ, ಕೃತಿಯರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿಯುವುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಉಂಭವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ವೇದೋಕ್ತವ್ರತಾಚರಣೆ, ಸಂತ್ಯಜ್ಞಜೀವನ ನಡೆಸಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತ್ರಿಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಸರಳ, ಋಜುಜೀವನ ನಡೆಸಿದರೂ ವಂಚಕರಿಂದ (ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಜನರಿಂದ) ಮೋಸ ಹೊಂದಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದವರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದವರಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಲು, ವಾಯುವಿನಂತೆ ಜೋರಾಗಿ ದಬ್ಬಲ್ಪಟ್ಟ ಮೋಡದಂತೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದನು (ಅತಿಥಿ).

ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯದ ಗೋಮತೀತೀರದಲ್ಲಿರುವ 'ನಾಗ' ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮನಾಭನೆಂಬ 'ಮಹಾನಾಗ' (ಸರ್ಪ) ಇದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂದನು ಅತಿಥಿ.

ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯದ ಗೋಮತೀತೀರದಲ್ಲಿ ಆ ನಾಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾಂಧಾತನೂ ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ್ದನು. ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಹಾನಾಗ ಧರ್ಮಾತ್ಮನು. ಆತನು ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ಶುದ್ಧನಾಗಿದ್ದು ಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಂತೋಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಸಾಮ, ಧಾನ, ಭೇದ, ದಂಡಗಳಿಂದ (ನಾಲ್ಕು ಉಪಾಯಗಳಿಂದ) ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನೂ ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದ್ದ. ಜನರ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ. ಇಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಮಹಾಬುದ್ಧಿವಂತನೂ, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನು, ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವವನು, ಎಲ್ಲರೂ ಬಯಸುವ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ, ಸ್ವಭಾವತಃ ನೀರಿನಂತೆ ಶುದ್ಧ ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯಸಂಪನ್ನ ಆಸೂಯಾರಹಿತನು, ಶೀಲವಂತನೂ, ಯಜ್ಞಶೇಷವನ್ನು

ಉಣ್ಣುವವನೂ, ತನ್ನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪರರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವವನೂ, ಪರಹಿತರತ, ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವಿವೇಕಿ, ಯಾರೊಡನೆಯೂ ದ್ವೇಷ ಇಲ್ಲದವನೂ, ಗಂಗಾನದಿಯಂತೆ ಸತ್ಕುಲ(ನಿರ್ಮಲ) ಕುಲ(ವಂಶ)ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಅತಿಥಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾರ ಇಳಿಯಿತು. 'ಎಲೈ ಅತಿಥಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳು ದೇಹಾಯಾಸದಿಂದ ಬಳಲಿದವನಿಗೆ ಹಾಸಿಗೆಯಂತೆ, ನಿಂತು ನಿಂತು ಆಯಾಸಗೊಂಡವನಿಗೆ ಆಸನ ಕೊಟ್ಟಂತೆ, ಬಾಯಾರಿದವನಿಗೆ ನೀರಿನಂತೆ, ಹಸಿವೆಯಾದವನಿಗೆ ಭೋಜನ ನೀಡಿದಂತಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರದವನಿಗೆ ಪುತ್ರಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂತೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನೆನದಿಗಳೆಯ ಎದುರು ಬಂದಂತೆ, ಕುರುಡನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಸಿಕ್ಕಂತೆ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಈಗಾಗಲೇ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿದೆ. ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಪಡೆದು ದಣಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡು. ಅದರಂತೆ ರಾತ್ರಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಕಳೆದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಎದ್ದುಕುಳಿದು ಪೂಜಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಂಧವರಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ನಾಗಪುರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಾಗಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ವನ, ತೀರ್ಥ, ನದಿಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ತಾನು ಹೋಗಬೇಕಾದ ಗುರಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿದನು. ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ನಾಗರಾಜನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ 'ಭೋಜಿ ಅಹಮಸ್ಯ' ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ (ನಿಮ್ಮನ್ನು) ನೋಡಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ ಎಂದನು. ಆಗ ನಾಗರಾಜನ ರೂಪವತಿಯಾದ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠಳಾದ, ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಪತ್ನಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, 'ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ. ನನ್ನ ಪತಿಯು ಸೂರ್ಯನ ರಥವನ್ನು ಹೊರಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ (ವಾರ್ಷಿಕ - ೧ ತಿಂಗಳು). ಇನ್ನು ೧೫ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವಾಪಸು ಬರುತ್ತಾನೆ. ತಾವು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೇನು? ಎಂದಳು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನಾನು ನಾಗರಾಜನನ್ನು ದರ್ಶನಾರ್ಥಿಯಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಆತನು ಬರುವವರೆಗೆ ಇದೇ ವನದಲ್ಲಿ ಮಿತಾಹಾರಿಯಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತೇನೆ. ಬಂದಮೇಲೆ ನಾನು ಬಂದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಶಾಂತವಾಗಿ ತಿಳಿಸು. ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ದರ್ಶನ ನೀಡುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಪತಿಗೆ ಹೇಳು' ಎಂದನು. ಮತ್ತೆ ನಾಗಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಿಸಿ ಗೋಮತೀತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದನು^೧.

೧ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವೈವ ಚಾವ್ಯಗ್ರಮಾವೇದ್ಯೋಽಹಮಿಹಾಗತಃ |

ಮಮಾಭಿಗಮನಂ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ವಾಚ್ಯಶ್ಚ ವಚನಂ ತ್ವಯಾ ||

ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತಿಥಿಯು ಗೋಮತೀತೀರದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಸವಾಗಿದ್ದುದು(ತಮ್ಮ ಅತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ) ನಾಗರಾಜನ ಬಂಧು ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅವರೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಬಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ನಿರಾಹಾರನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಮಂತ್ರ ಜಪಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಅನೇಕಬಾರಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಧರ್ಮವತ್ಸಲನೇ! ನೀನು ಬಂದು ಆರು ದಿನವಾಯಿತು. ನಿರಾಹಾರ ಇದ್ದೀಯಾ, ನಮ್ಮಿಂದ ಏನನ್ನೂ ಬಯಸುತ್ತಿಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಗಡ್ಡೆ-ಗಿಣಿಸು, ಹಣ್ಣು ಎಲೆ, ಹಾಲು, ನೀರು, ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನಿನ್ನ ಉಪವಾಸ ನಮಗೆ ಧರ್ಮಸಂಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ನಮ್ಮ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ರಾಜನಿಗೆ ಬೇಡವಾದವರೂ ಅಲ್ಲ, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವವರಲ್ಲ, ದೇವತಾತಿಥಿಗಳಿಗೆ ನೀಡದೆ ಉಣ್ಣುವವರೂ ಅಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಅತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಿಮ್ಮ ಮಧುರ ಮಾತುಗಳೆ ನನಗೆ ಆಹಾರದಂತಿವೆ. ನಾನು ನಾಗರಾಜನು ಬರುವವರೆಗೆ ೮ ದಿನ ಕಾಯುತ್ತೇನೆ. ಆಗಲೂ ಬರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವನನ್ನು ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಈ ನಿರಾಹಾರವ್ರತ. ದುಃಖ ಸೇರೇಡಿರೆ' ಎಂದಾಗ ಅವರೆಲ್ಲ ಅವನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ವಾಪಸು ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋದರು.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನಾಗರಾಜನು ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಆತನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ವಾಪಸು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು. ಹೆಂಡತಿಯು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಅತಿಥಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ತಿಳಿಸಿದಳು. ನಾಗರಾಜನು ಕೇಳಿದ (ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು).

ನಾನು ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೇ?

ಅದಕ್ಕೆ ನಾಗಪತ್ನಿಯು ಸುದೀರ್ಘ ಉತ್ತರ ನೀಡಿದಳು.

ಅಹಮವ್ಯತ್ರ ವತ್ಸಾಮಿ ಗೋಮತ್ಯಾಃ ಪುಲಿನೇ ಶುಭೇ |

ಕಾಲಂ ಪರಿಮಿತಾಹಾರೋ ಯಥೋಕ್ತಂ ಪರಿಪಾಲಯಾನ್ ||

- ೧೯೦/೧೧,೧೨

೧ ನ ಓ ನೋ ಭ್ರೂಣಹಾ ಕಚ್ಚಿತ್ ರಾಜಾಪಥ್ಯೋಽನ್ಯತೋಽಪಿ ನ ವಾ |

ಪೂರ್ವಾಶೀ ವಾ ಕುಲೇ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವತಾತಿಥಿಬಂಧುಷು ||

- ೧೯೧/೯

೨ ಯದ್ಯಷ್ಟರಾತ್ರೇ ನಿಯಾರ್ತೇ ನಾಗಮವ್ಯತಿ ಪನ್ನಗಃ |

ತದಾಹಾರಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ತನ್ನಿವ್ಯತ್ರಮಿದಂ ವ್ರತಮ್ ||

- ೧೯೧/೧೦

೩ ನ ಬಿಲ್ವಸ್ಯ ಕೃತಾರ್ಥೇನ ಸ್ತ್ರೀಬುದ್ಧ್ಯಾ ಮಾರ್ದವೀ ಕೃತಾ |

ಮದ್ವಿಯೋಗೇನ ಸುಶ್ರೋಣಿ ವಿಮುಕ್ತಧರ್ಮಸೇತುನಾ ||

- ೧೯೨/೪

ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವೆ ಪತ್ತಿಗೆ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮ. ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲವಳಾಗಿದ್ದೇನೆ.

‘ಇಂದಿಗೆ ೧೫ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೋರ್ವನು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಬಂದ ಉದ್ದೇಶ ನನಗೆ ಆತ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗೋಮತೀತೀರದಲ್ಲಿ ವೇದಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಾ ವ್ರತಶೀಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾಗರಾಜನು ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ನನ್ನ ಬಳಿ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದರ್ಶನ ಕೊಡಲು ಹೋಗುವುದು ಯೋಗ್ಯ^೧’ ಎಂದಳು ಪತ್ನಿ ನಾಗರಾಜನಿಗೆ.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಾಗರಾಜನಿಗೆ ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪದಿಂದ ಯಾರನ್ನು ಕಂಡೆ? ಅವನು ಮನುಷ್ಯನೋ, ದೇವತೆಯೋ? ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಯಾರು ತಾನೆ ಸಮರ್ಥರು? ಸಮರ್ಥರಾದೂ ನನಗೆ ತನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ದರ್ಶನ ನೀಡಲು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ತಾನೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲ? ನಾವು ವಸ್ತುತಃ ಪೂಜ್ಯರೇ ಹೊರತು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ನೋಡಲು ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲ. ಇದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ^೨’ ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ನಾಗಪತಿಯು ‘ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವನು ದೇವತೆಯಲ್ಲ ಎನಿಸಿತು. ಆದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಆತ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಾಕಾಂಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನೀರನ್ನು ಬಯಸುವ ಜಾತಕಪಕ್ಷಿಯಂತೆ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಆಸೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದವರ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರೆಸಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅವನು ರಾಜನಾಗಲಿ, ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಲಿ, ಭ್ರೂಣಹತ್ಯಾ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.’

೧ ಪತಿವ್ರತಾ ತ್ವಂ ಭಾರ್ಯಾಯಾಃ ಪರಮೋ ಧರ್ಮ ಉಚ್ಯತೇ |

ತವೋಪದೇಶಾತ್ ನಾಗೇಂದ್ರ ತಚ್ಚ ತತ್ತ್ವೇನ ವೇದಿ ವೈ ||

- ೧೯೨/೧೦

೨ ಸಪ್ತಾಪ್ತದಿನಾಸ್ತದ್ಧ ವಿಪ್ರಸ್ಯೇ ಹಾಗತ್ಯ ವೈ |

ಸ ಚ ಕಾರ್ಯಂ ನ ಮೇ ಪ್ರಾತಿ ದರ್ಶನಂ ತವ ಕಾಂಕ್ಷತಿ ||

ಗೋಮತ್ಯಾಸ್ತೇಷ ಪುಲಿನೇ ತ್ವದ್ವರ್ತನಮುತುಕಃ |

ಆಸೀನೋಽವರ್ತಯನ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸಂತಿತವ್ರತಃ |

ಅಹಂ ತ್ವನೇನ ನಾಗೇಂದ್ರ ಸಾಮಪೂರ್ವಂ ಸಮಾಹಿತಮ್ |

ಪ್ರಸ್ಥಾಪ್ಯೋ ಮತ್ಸಕಾರಂ ಸ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯೋ ಭುಜಗೋತ್ರಮ್ ||

- ೧೯೨/೧೧, ೧೨, ೧೩

೩ ಕೋ ಹಿ ಮಾಂ ಮಾನುಷಃ ಶಕ್ತೋ ದ್ರಷ್ಟುಕಾಮೋ ಯಶಸ್ವಿನೀ |

ಸಂದರ್ಶನರುಚಿರ್ವಾಕ್ಯಮಾಜ್ಞಾಪೂರ್ವಂ ವದಿಷ್ಯತಿ ||

ವಂದನೀಯಾರ್ಶ್ವ ವರದಾ ವಯಮಪ್ಯನುಯಾಯಿನಃ |

ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ವಿಶೇಷೇಣ ನಾವೇತ್ಯಾ ಇತಿ ಮೇ ಮತಿಃ ||

- ೧೯೩/೨, ೪

ಆರ್ಜವೇನಾಭಿಜಾನಾಮಿ ನಾಸೌ ದೇವೋಽನಿಲಾಶನ |

ಏಕಂ ತ್ವ್ಯ ವಿಜಾನಾಮಿ ಭಕ್ತಿಮಾನತೀರೋಪಣ ||

ಆಶಯಾತ್ಮಭವನ್ನಾನಾಂ ಆಕೃತ್ವಾಶ್ರುಪ್ರಮಾರ್ಜನಾಮ್ |

ರಾಜಾ ವಾ ರಾಜಪುತ್ರೋ ವಾ ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೈವ ಯುಜ್ಯತೇ || - ೧೯೩/೫,೯

ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಾಗರಾಜನು 'ಸಾಧ್ವಿಯೇ! ನಾನು ನನ್ನ ವೀರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮ ಸತ್ಕೃಲ ಜನ್ಮ ಮುಂತಾದ ದುರಭಿಮಾನಗಳಿಂದ ಉನ್ನತನಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜಾತಿಕೃತವಾದ ಕೋಪವಿದೆ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕ). ಆದರೂ ಆ ಕೋಪವೂ ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ಭಸ್ಮವಾಯಿತು. ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧವಶನಾದ ರಾವಣ ರಾಮನಿಂದ ಹತನಾದ. ಪರಶುರಾಮನಿಂದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಹತರಾದರು.

ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಈ ಕೋಪ ತಪ್ಪಿಸಿನ ಶತ್ರುವೇ ಸರಿ. ಸನ್ಯಾಗದಿಂದ ಅಧಃಪತನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ಆ ಕೋಪವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ'.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವ ಗುಣಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ನಾನು ನನ್ನನೇ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿ, ಆತನು ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿ ವಾಪಸು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.^೧ ಎಂದು ಪತ್ನಿಗೆ ನಾಗರಾಜನು ಹೇಳಿ ಹೊರಟನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿ ಸಾಗಿದ ನಾಗರಾಜನು 'ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಳ್ಳಬೇಡ. ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದೆ ಈ ಗೋಮತೀತೀರದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದೀ? ನೀನು ಯಾರಿಗಾಗಿ ಬಂದಿರುವೆ? ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವೆ?'

ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನಾನು ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ. ನಾನು ಪದ್ಮನಾಭನೆಂಬ ನಾಗನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಆತನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸವಿದೆ. ನಾಗರಾಜನ ಬರುವನ್ನು ರೈತನು ಮಳೆ ಸುರಿಯುವದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾಗರಾಜನಿಗೆ ಯಾವ ಕ್ಲೇಶವೂ ಆಗದಂತೆ ಕುಶಲವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರಲಿ ಎಂದು ವೇದಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದನು^೨.

೧ ತದೇವ ತಪಸಾಂ ಶತ್ರುಃ ಶ್ರೇಯಸ್ಕೃನಿಪಾತನಃ |

ನಿಗ್ರಹಿತೋ ಮಯಾ ರೋಷಃ ಶ್ರುತ್ವೈವ ವಚನಂ ತವ ||

- ೧೯೩/೧೮

೨ ಏವ ತತ್ತ್ವ ಗೇಹ್ಯಾಽನು ಯತ್ರ ತಿಷ್ಠತ್ಯಸೌ ದ್ವಿಜಃ |

ಸರ್ವಥಾ ಚೋಕ್ತವಾನ್ ವಾಕ್ಯಂ ನಾಕೃತಾರ್ಥಃ ಪ್ರಯಾಸ್ಯತಿ ||

- ೧೯೩/೨೦

೩ ಧರ್ಮಾರಣ್ಯಂ ಮಾಂ ವಿದ್ವಿ ನಾಗಂ ದ್ರಷ್ಟುಮಿಹಾಕತಮ್ |

ಪದ್ಮನಾಭಂ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠಂ ತತ್ರ ಮೇ ಕಾರ್ಯಮಾಹಿತಮ್ |

ಅದಕ್ಕೆ ನಾಗನು -

'ನೀನು ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಪದ್ಮನಾಭ ನಾಗನು ನಾನೇ. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಏನು? ನಾನೇನು ನಿಮಗೆ ಮಾಡಲಿ? ನಮ್ಮ ಬಂಧುಜನರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನ ತಿಳಿದು ನಾನೇ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಿರುವ ನೀನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿ ಹೋಗುವೆ. ಸಂಶಯಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಸುಖವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ನನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನೇ ಯಾಚಿಸುತ್ತಿರುವ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಬಂಧುಬಾಂಧವರನ್ನು ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಕೊಂಡು ಕೊಂಡಿರುವೆ."

ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲೇ ನೆಟ್ಟಿದೆ. ಗತಿಪ್ರದನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅದರ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗಿದೆ. ಗೃಹವನ್ನೂ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಬಯಸುತ್ತಿದೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತೀ. ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸು. ಸಂದೇಹ ಪರಿಹರಿಸು. ನಂತರ ನಾನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನಾಗರಾಜನೇ! ನೀನು ಸೂರ್ಯನ ಒಂದು ಚಕ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಲು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೀಯಷ್ಟೆ. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ನೀನು ಕಂಡ ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಕೋರುತ್ತೇನೆ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಗರಾಜನು

೧. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸಹಿತರಾದ ಋಷಿಗಳು, ಸೂರ್ಯನ ಸಾವಿರಾರು ಕಿರಣಗಳಲ್ಲಿ ಮರದ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ.

೨. ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಿಂದಲೇ ವಾಯುವು ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿ ಯಾವುದಿದೆ(ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಬರೀ ಉಷ್ಣದ ರಾಶಿ ಎಂದು ತಿಳಿದವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಗಾಳಿ ಹೊರಹೋಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು ಬಹುಶಃ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲು ಕಷ್ಟವಿರಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಅಶ್ವರ್ಯಕರವೇ ಸರಿ).

೩. ಶುಕ್ರನೆಂಬ ಕಾಲಮೇಘವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಘವು ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾದುದು ಯಾವುದು?

ತಸ್ಯ ಚಾಕ್ಷೇಶಕರಣಂ ಸ್ವಸ್ತಿಕಾರ ಸಮಾಹಿತಮ್ ||

ವರ್ತಯಾಮ್ಯಯುತಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಯೋಗೇಯುಕ್ತೋ ನಿರಾಮಯಃ ||

- ೧೯೪/೫,೭

೧ ವಯಂ ಹಿ ಭವತಾ ಸರ್ವೇ ಗುಣಕ್ರೀತಾ ವಿಶೇಷತಃ |

ಯಸ್ತ್ವಂ ಆತ್ಮಹಿತಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಮಾಮೇವೇಹಾನುರುದ್ಯಸೇ ||

- ೧೯೪/೧೨

೪. ಸೂರ್ಯದೇವನು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸುರಿಸಿದ ನೀರನ್ನು ಪುನಃ ಎಂಟು ತಿಂಗಳಕಾಲ ಶುದ್ಧವಾದ ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಲ್ಲವೇ?

೫. ಯಾವ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮನು (ನಾರಾಯಣನು) ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಸೂರ್ಯನಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಬೀಜಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೂರ್ಯನೇ ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೇ?

೬. ನಾನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.

ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಸೂರ್ಯನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಖರ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅದೇ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಕಾಣಿಸಿದನು. ಅವನು ತನ್ನ ತೆಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಆಕಾಶವನ್ನೇ ಸೀಳಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ವೇಗವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಬಂದನು. ಅವನು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಂಡಲವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿ ಹೀಗೇ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲಾರದ ರೂಪದಿಂದ ಎರಡನೆಯ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆ ಮಹಾಪುರುಷನು ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಚಾಚಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದನು. ಆ ಪುರುಷನೂ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರತಿಯಾ ಸಮ್ಮಾನಿಸಲು ಬಲಗೈಯನ್ನು ಚಾಚಿದನು. ನಂತರ ಆ ಪುರುಷನು ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವನ ತೆಜಸ್ಸು ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಅದಿತ್ಯನಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿದಾಗ ನಿಜವಾದ ಸೂರ್ಯ ಯಾರೆಂದು ನಮಗೆ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗಿ ರಥದಲ್ಲಿರುವ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದವು^೧.

ನಾಗಾದಿಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸೂರ್ಯ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

೧ ಹುತಾಹುರಿವ ಜ್ಯೋತಿರ್ವ್ಯಾಪ್ಯ ತೇಜೋ ಮರೀಚಿಭಿಃ |

ಅನಿರ್ದೇಶ್ಯೇನ ರೂಪೇಣ ದ್ವಿತೀಯ ಇವ ಭಾಸ್ವರಃ ||

ತನ್ಮಾಭಿಗಮನಪ್ರಾಪ್ತೌ ಹಸ್ತೋ ದತ್ತೋ ವಿವಸ್ವತಮ್ |

ತೇನಾಪಿ ದಕ್ಷಿಣೋ ಹಸ್ತೋ ದತ್ತಃ ಪ್ರತ್ಯರ್ಚನಾರ್ಥಿನಾ ||

ತತೋ ಭತ್ತೇವ ಗಗನಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟೋ ರವಿಮಂಡಲಮ್ |

ಏಕೇಭೂತಂ ಚ ತತ್ತೇಜಃ ಕ್ಷಣೇನಾದಿತ್ಯತಾಂ ಗತಮ್ ||

ಅನೆಯೋ ಕೋ ಭವೇತ್ ಸೂರ್ಯೋ ರಥಸ್ಯೋಯೋಽಯಮಾಗತಃ || - ೧೯೫/೧೧-೧೪

ನನ್ನೆದುರು ಬಂದು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲ ಸೇರಿದವನು ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುನಿ. ಅವನು ಕಂದಮೂಲ, ಫಲಾಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕೇವಲ ನೀರನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕೇವಲ ವಾಯುಭಕ್ಷಣಾಗಿದ್ದು ಹರಿಧ್ಯಾನಪರವಾಗಿದ್ದವನು. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಂಹಿತಾಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಮಾಡುತ್ತಾ ಸತ್ಯಮಾರ್ಗನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ(ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರವೆನಿಸಿದ), ನನ್ನ ಮೂಲಕ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು (ಕೇವಲ ಬಿದ್ದ ಕಾಳುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಉಂಭವೃತ್ತಿ. ಉದುರಿಬಿದ್ದ ಸಣ್ಣ ತೆನೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಶಿಲವೃತ್ತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ). ಕೇವಲ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಪಡೆದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಈಗಲೂ ಸೂರ್ಯನ ಜೊತೆಗೇ ಇದ್ದು ಅವನೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಮಹಾ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದು.

ಹೀಗೆ ನಾಗರಾಜನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು -

‘ನೀನು ಹೇಳಿದ ಸಂಗತಿಗಳೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರಗಳೇ. ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಯಾವುದು ಬೇಕಿತ್ತೋ, ಅದನ್ನು ನೀನು ಹೇಳಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನಾನು ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಕಳಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವಿದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು. ಖಂಡಿತ ನಾನು ಬಂದು ನಿನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದನು.

ಆಗ ನಾಗರಾಜನು ‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರ್ಯ ಹೇಳದೆ(ನೀನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯ), ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವೆ? ನೀನು ಏಕೆ ಬಂದಿದ್ದಿ? ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಸೆಯನ್ನು ಹೇಳು ಅಥವಾ ಬಿಡು. ನೀನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆಯೇ ನನ್ನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ’ ಎಂದನು. ನನ್ನನ್ನು ಕೇವಲ ನೋಡಿ ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯೆನಿಸದು. ನನಗೆ ನಿನಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿ ಇದೆ. ಈ ನನ್ನ ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನದೇ. ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸು. ನಿನಗೆ ಯಾವ ಚಿಂತೆ? ಎಂದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ‘ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ. ದೇವತೆಗಳೂ ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಲಾರರು ಇದು ಸತ್ಯ.’

೧ ಉಂಭವೃತ್ತಿವೃತ್ತೇ ಸಿದ್ಧೋ ಮುನಿರೇಷ ದಿವಂ ಗತಃ |

ಋಚಿಶ್ಶಾನೇನ ವಿಪ್ರೇಣ ಸಂಹಿತಾಂತರಭಿಷ್ಠತಾಃ |

ಸ್ವರ್ಗದ್ವಾರಕೃತೋದ್ಯೋಗೋ ಯೇನಾಸೌ ತ್ರಿಧಿವಂಗತಃ |

ಸಂಸಿದ್ಧೋ ಮಾನುಷೋ ಕಾಯಃ ಯೋಸೌ ಸಿದ್ಧಗತಿಂ ಗತಃ |

ಸೂರ್ಯೇಣ ಸಹಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪೃಥಿವೀ ಪರಿವರ್ತತೇ ||

- ೧೯೬/೧, ೩, ೬

೨ ಯ ವಿವಾಹಂ ಸ ವಿವತ್ಸಮೇವಮೇತತ್ ಭುಜಂಗಮ |

ಅಹಂ ಭವಾಂಶ್ಚ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವೇ ಸರ್ವತ್ರಗಾಃ ಸದಾ ||

- ೧೯೭/೮

ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಪಾಠ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾಶನಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇದೆ. ಇದು ವೈಷ್ಣವಪಾಠ.

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಾಂತರ್ಗತನಾದ ನಾರಾಯಣನ ಯಾವ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದೆಯೋ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹ ನಾರಾಯಣನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಅವನ ಸನ್ನಿಧಾನವಿದೆ.

ನಾಗರಾಜನೇ! ನನಗೆ ಪುಣ್ಯಸಂಗ್ರಹವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿತ್ತು. ಸದ್ಗತಿ ಸಾಧನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯವಿತ್ತು. ಅದೀಗ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸದ್ಗತಿ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಂಶಯ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ಉದ್ವೇಶಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡು.'

ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು (ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ) ನಾಗರಾಜನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಉಂಭವೃತ್ತಿಯ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಭಾರ್ಗವಗೋತ್ರದ ಚೈವನರ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆ ನೀಡಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಕಳಿಸಿದರು. ನಂತರ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಂಭವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಈ ವ್ರತದ ಬಗ್ಗೆ ಚೈವನರಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದನು. ಚೈವನರು ಜನಕರಾಜನ ಆರಮಣೆಯಲ್ಲಿ ನಾರದರಿಗೆ ಹೇಳಿದನು, ನಾರದರು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಇಂದ್ರನು ಕೂಡಾ ಇದನ್ನು ವಸುಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಭೀಷ್ಮರು ಕೂಡಾ ತಮಗೆ ವಸುಗಳು ಹೇಳಿದರೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾರ್ಗವರಾಮನೊಡನೆ ಅಂಬಾದೇವಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ನಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಸುಗಳು ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರಂತೆ. ಇದು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಿನಗೆ ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ನಾಗರಾಜನು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಉಂಭವೃತ್ತಿ ದೀಕ್ಷಿತನಾದ. ಮತ್ತೊಂದು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಯಮನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಉಂಭ, ಶಿಲ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದೊರಕಿದ ಅಲ್ಪಾಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಈ ವ್ರತದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಮುಖ್ಯ ಯಾವುದು ಎಂಬ ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂದೇಶ. ಕಾರಣ

ಸ ವಿವ ತ್ವಂ ಸ ವಿವಾಹಂ ಯೋಽಹಂ ಸ ತು ಭವಾನಪಿ |

ಅಹಂ ಭವಾಂಶ್ಚ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವೇ ಯತ್ರ ಗತಾಃ ಸದಾ ||

ಇದು ಗೀತಾಪ್ರೇಮ ಪ್ರಕಾಶನದ ಶ್ಲೋಕ.

ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾದುದನ್ನು ಆಚರಣೆಗೆ ತರುವ ತವಕ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಇರಬೇಕು. (೧೮೫)

೨. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ತಮಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತೋರಿದುದನ್ನು ಧರ್ಮವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಅವರ ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಇತಿಮಿತಿ (೧೮೫).

೩. ಧರ್ಮಾರಣ್ಯನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ದುಗುಡಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಸಮಾಧಾನ ಕೋರುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂದೇಹ, ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬರುವ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರಿಂದ ಪರಿಹಾರ ಸಿಗಬಹುದು (೧೮೬).

೪. ಅತಿಥಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಧರ್ಮಾರಣ್ಯನ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಉತ್ತರ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿ, ಮಹಾಪದ್ಧಪುರದ ನಾಗರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸಮಸ್ಯೆ ಪರಿಹರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂತಹವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳುವ ಸೌಜನ್ಯ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ತನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಮಸ್ಯೆ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯ ಸೂಕ್ತ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಬೇಕು (೧೮೮).

೫. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತಿಥಿಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವಾರ್ತೆ/ಸ್ವರ್ಗಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಅದೂ ಒಂದು ತರಹದ ಜಾಣ್ಮೆ ಲೋಕಜ್ಞಾನ (೧೮೭).

೬. ಪದ್ಮನಾಭ ಸರ್ಪ. ಕದ್ರುದೇವಿಯನ ಸಂತಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆತನು ಸೂರ್ಯರಥ ಚಕ್ರ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಿರುಗುವ ಮಹಾಸಾಧಕನ ಸದಾಚಾರದ ಪಟ್ಟಿಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪಾಠಕನು ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪಟ್ಟಿ ಅದೇ ತಪಸ್ಸು ಅದೇ ಜನಾನುರಾಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು (೧೮೮).

೭. ನಾಗರಾಜನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ ಅದೇ ಪರಿಸರದ ಗೋಮತೀತೀರದಲ್ಲಿ ವೇದಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಾಗರಾಜನ ಬರವಿಗಾಗಿ ಕಾದ, ಹೊರತು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಲಿಲ್ಲ. ಅತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಬರುವವರೆಗೆ ನಿರಾಹಾರಿಯಾಗಿದ್ದ. ಅದೂ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂಪಾದನೆಯ ಮಾರ್ಗ (೧೮೯). ನಚಿಕೇತನೂ ಕೂಡಾ ಮೂರು ದಿನ ಉಪವಾಸವಿದ್ದು ಯಮನ ಬರವಿಗಾಗಿ ಕಾದ. ಶಾಮಲಾದೇವಿಯರ ಅತಿಥ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಕಾಠಕೋಪನಿಷತ್, ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

೮. ನಾಗರಾಜನು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಮನೆಗೆ ವಾಪಸು ಬರಲಿ ಎಂದು ಮಂತ್ರಪಠಣ ಮತ್ತು ಜಪಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಧರ್ಮಾರಣ್ಯನ ಉದಾತ್ತ ಧೈಯ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಗರಾಜನ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ (೧೯೦).

೯. ನಾಗರಾಜನ ಬಂಧುಬಾಂಧವರು ಬಂದು ಅಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದು ಅನುಕರಣೀಯ (೧೯೧).

೧೦. ನಾಗರಾಜನ ಬಂಧುಗಳೂ ಸಹ ತಾವು ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ನಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡದೇ ಉಣ್ಣುವವರಲ್ಲದ ಕುಲ, ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ತಮ್ಮ ಕುಲದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಲು ಆಹಾರಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ (೧೯೧).

೧೧. ನಾಗರಾಜನು ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಕೂಡಲೇ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿದ ರೀತಿ, ಪ್ರತಿಯುಜಮಾನನೂ (ಮನೆಯ) ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು. ಇಲ್ಲೂ ವಾಮನಾವತಾರಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಕಶ್ಯಪ ಅದಿತಿಯರ ಸಂವಾದ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪರು, ಇಲ್ಲಿ ನಾಗರಾಜ ತುಂಬಾ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ (ಭಾಗವತ-೮/೧೫/೧-೧೪). ನಾಗರಾಜನ ಪತ್ನಿಯ ಮಾತುಗಳು ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಆದರ್ಶವಾಗಬೇಕು (೧೯೨, ೧೯೩).

೧೨. ನಾಗರಾಜನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣದಿಂದಾಗಿಯೇ ತಾನು ಕ್ರೋಧವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಮಾತು ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಪತಿ ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ (೧೯೩). ಪುರಂದರದಾಸರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ಸದ್ಗುಣವನ್ನು ಮನಸಾರೆ ಕೊಂಡಾಡಿರುವುದು ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಉದಾಹರಣೆ.

೧೩. ನಾಗರಾಜನ ಪತ್ನಿಯ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪಟ್ಟಿಯೂ ಪ್ರತಿ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಆದರ್ಶ (೧೯೩).

೧೪. ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ಪರಿ (ನಾಗರಾಜನ) ಅಷ್ಟೇ ಅನುಕರಣೀಯ. ಅಭ್ಯಾಗತನ ಕರ್ತವ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ವಿಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ (೧೯೪).

೧೫. ನಾಗರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಅರುಹಿದ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸುತ್ತವೆ. ಆತನ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವೂ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಆದ ಸಂವಾದ. ಇಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಲೀಲೆ, ಬುದ್ಧಿಪ್ರೇರಣೆಗಳು ತುಂಬಾ ಮಾರ್ಮಿಕ (೧೯೫).

ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಂಭವತ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಪರಿ ಚಿತ್ರಲಿಖಿತದಂತೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶಿ ವರದಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರತಿ ಸಾಧಕನೂ ಸಹ ಜೀವನವನ್ನು ಪಾವನರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವುದರಿಂದ ಎಂತಹ

ಗತಿ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲು ಇದು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲೂ ದ್ರೋಣರು ತಮ್ಮ ಆರಂಭದ ಜೀವನ ಹೀಗೆಯೇ ಸಾಗಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಕೌರವರ ಸಹವಾಸವು ಹರೀಚ್ಛೆಯಿಂದಾಯಿತು ಎಂಬ ವಿಷಯ ಬೇರೆ (ಮ.ತಾ.ನಿ.-೧೧/೭೧).

೧೬. ನಾಗರಾಜನು ತಿಳಿಸಿದ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳ ಸರಣಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರವಾದುದು ನಾಗರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಬರೀ ತನ್ನ ಭೇಟಿಗಾಗಿ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಯಾವ ಸತ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬ ಕೊರಗು ಆತನನ್ನು ಕಾಡಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಂದ ಅತಿಥಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ತೃಪ್ತಿ ಆಗುವವರೆಗೆ ಅಭ್ಯಾಗತನು ಅತಿಥ್ಯವನ್ನು ಕೈಬಿಡಬಾರದು (೧೯೭).

೧೭. ಅಂತೂ ಸಾಧಕನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಗತನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು ನಾಗರಾಜನಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುತ್ತೇವೆ.

ವಿ.ಸೂ.: ಸಂದೇಶಗಳು ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಸಾರಾಂಶ ನೋಡಿರಿ (ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯ).

೧೮. ಅಧ್ಯಾಯ ೧೯೭ ಶ್ಲೋಕ ೮ ರ ಅರ್ಥವು ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರ ಐಕ್ಯಪರವಾಗಿ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಇದು ಈಶಾವಾಸ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ 'ಯೋಸೌ ಆಸೌ ಪುರುಷಃ ಸೋಽಹಮಸ್ಮಿ' ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ ಈ ವಾಕ್ಯದ ಉಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಗುರುಮುಖೇನ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿನ ಸಂದರ್ಭ ಐಕ್ಯಪರವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುನಿ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದ ಮೂಲಕ ಸ್ವರ್ಗ ಹೊಂದಿದ ಬಗ್ಗೆ ಇದೆ. ಹೋಗಲೇ ಅದನ್ನೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೂ ಅದ್ವೈತದ ಪ್ರಕಾರ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯು ಕರ್ಮದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಉಂಭವೃತ್ತಿ, ಕರ್ಮಾಚರಣೆ, ಕರ್ಮದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಐಕ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೆನ್ನುವುದು ಅದ್ವೈತದ ನಿಲುವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಾಕ್ಯ ಆ ಮತದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಪರವಾಗಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಎವಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಕ್ಕೆದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇ ಹೊರತು, ಐಕ್ಯಾಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಚರ್ಚೆಯ ವಿಷಯಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮೂಲಗ್ರಂಥ, ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು ಸೂಕ್ತ.

ವಿ.ಸೂ. : ಸಂದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಕಂಸದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿವೆ.

೧೨೭. ಚಾಪಕೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಈ ಹಿಂದೆ, ತಾತ್ ನೀನು ಕಾಲ, ಮೃತ್ಯು, ಯಮ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ವಿವಾದ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ರಾಜರ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೆ ಅವನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಭೀಷ್ಮರು ಅದನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

(ವೇದ)ವೇದಾಂಗ(ಆರು)ಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಜಪಶೀಲನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದನು. ಅವನು ಕುಶಿಕವಂಶದ ಪಿಪ್ಪಲಾದ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸನ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಹಿಮಾಲಯ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಗಾಯತ್ರೀ ಜಪವನ್ನು ಒಂದುಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ ವೇದಮತೆಯಾದ ಗಾಯತ್ರೀದೇವೀ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗಿ 'ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರೀತಳಾಗಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ನೋಡದೇ ಜಪಾಸಕ್ತನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ ಆತನು 'ತತ್ಸಮಿತಃ' ಎಂಬ ನಾಲ್ಕಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹ 'ಭೂರ್ಭುವಃ ಸ್ವಃ' ಎಂಬ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಜಗದ್ವಿಜವಾಚಕವಾದ ೨೪ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಗಾಯತ್ರೀಯನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಜಪ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಗಾಯತ್ರೀದೇವಿಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮ ಮಾಡಿ 'ಅಮೃ ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಪದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು ಎಂದು ಬೇಡಿದೆ'.

೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಜಾಪಕಃ :..... ಷಡಂಗವಿನ್ಯಾಸಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಪೈಪ್ಪಲಾದಿಃ ಸಕೌಶಿಕಃ |

..... ವೇದೇಷು ಚೈವ ನಿಷ್ಣಾತೋ ಹಿಮವತ್ಪಾದಸಂಶ್ರಯಃ |

ಸೋಽಂತ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಂ ತಪಸ್ವೇವೇ ಸಂಹಿತಾಂ ಸಂಯುತೋ ಜಪನ್ ||

ತಸ್ಯ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಂ ತು ನಿಯಮೇನ ತಥಾ ಗತಮ್ |

ಸ ದೇವ್ಯಾ ದರ್ಶಿತಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪ್ರೀತಾಽಸ್ತೀತಿ ತದಾ ಕಿಲ |

ಜಪ್ಯಮಾವರ್ತಯಂಸ್ತೂಷ್ಣಂ ನ ಚ ತಾಂ ಕಿಂಚಿದಬ್ರವೀತ್ |

ಚತುರ್ಭರಕ್ಷರೈರ್ಯುಕ್ತಾ ಸೋಮಪಾನೇಽಕ್ಷರಾಷ್ಟಕಾ |

ಜಗದ್ವಿಜಸಮಾಯುಕ್ತ ಚತುರ್ವಿಂಶಾಕ್ಷರಾತ್ಮಿಕಾ |

ಸಮಾಪ್ತಜಪ್ಯಸ್ತೂತ್ರಾಯ ಶಿರಸಾ ಪಾದಯೋಃಸ್ಪರ್ಶಾ |

ಪಪಾತ ದೇವ್ಯಾ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ವಚನಂ ಚೇದಮಬ್ರವೀತ್ |

ದಿಷ್ಟಾದೇವಿ ಪ್ರಸನ್ನಾ ತ್ವಂ ದರ್ಶನಂ ಚಾಗತಾ ಮನಃ ||

ಯದಿ ವಾಚಿ ಪ್ರಸನ್ನಾ ಜಪ್ಯೇ ಮೇ ರಮತಾಂ ಮನಃ ||

ವಿ.ಸೂ.: ಮೇಲಿನ ಫ ನೇ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಾಂಶಾರದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.

ಚತುರ್ಭರಕ್ಷರೈರ್ಯುಕ್ತಾ ಸೋಮಪಾನೇಽಕ್ಷರಾಷ್ಟಕಾ ಚೇತಿ | ಜಗದ್ವಿಜೈಃ ಭೂರ್ಭುವಃ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಗಾಯತ್ರಿದೇವಿಯು 'ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತೇನೆ ಹೇಳು' ಎಂದಳು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಜಪ ಮಾಡುವ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯು ಮತ್ತೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಲಿ, ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಯು (ಸಮಾಧಿಯು) ದಿನದಿನವೂ ವೃದ್ಧಿಸಲಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಗಾಯತ್ರಿಯು 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳಲ್ಲದೆ, 'ನೀನು ಇನ್ನು ಎಂದೂ ನಿನ್ನಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೋಗುವ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಳು. ಮತ್ತೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ನಾತಕ್ಕೆ (ಲೋಕಕ್ಕೆ) ಹೋಗುವ (ವೈಕುಂಠ). ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಸಿದ್ಧಿಸಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ನೀನು ಏಕಾಗ್ರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಜಪ ಮಾಡುವೆ. ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಧರ್ಮ, ಕಾಲ, ಮೃತ್ಯು, ಯಮದೇವರು (ದೇವತೆಗಳು) ಬರುತ್ತಾರೆ. ನಿನಗೂ ಅವರಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಧರ್ಮವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವಾದವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ನುಡಿದು ಗಾಯತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದೇವತಾಮಾನದ ನೂರುವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಜಪವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದನು^೧.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಜಪವ್ರತಕಾಲ ಮುಗಿಯಲು (ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷ) ಧರ್ಮದೇವತೆ ದರ್ಶನವಿತ್ತನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ. 'ನಾನು ಧರ್ಮದೇವತೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಜಪ ಫಲ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ನೀನು ಮಾನುಷ ಹಾಗೂ ದೇವಲೋಕಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಜಯಿಸಿರುವೆ. ದೇವಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿ ಮೇಲಿನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡು. ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗು. ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಉತ್ತಮಲೋಕ ಹೊಂದುತ್ತೀ' ಎಂದನು ಧರ್ಮ.

ಸ್ವರಾಖ್ಯ ಲೋಕತ್ರಯವಾಚಕತ್ವಾತ್ | ಜಗದ್ವಿಜರೂಪೈಃ ಗಾಯತ್ರಾ ರಂಭೇ ಪಠ್ಯಮಾನ್ಯೈಃ
ಭೂರ್ಭುವಃ-ಸ್ವರಿತಿ ವ್ಯಾಹೃತಿಮಂತ್ರಾತ್ಮಕಪದತ್ರಯೈಃ ಭೂರಾದಿಸತ್ಯಾಂತಸಪ್ತಲೋಕೈತಃಪೂತ್ಯೈಃ
ಸಪ್ತವ್ಯಾಹೃತಿಪಾದೈರ್ವಾ ಸಮಾಯುಕ್ತಾನಿ ಯಾನಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತ್ಕರ್ಣಾಣಿ ತದಾಕ್ಶೀತಿ | ಉಕ್ತಾನಿ
ತ್ರೀಣ್ಯಪಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣ ಗಾಯತ್ರಾ ವಿಶೇಷಣಾನಿ... ಅತಃ ಸುಷೂಪ್ತಂ ಸರ್ವಜ್ಞೇನ
ಭಗವತಾ ವ್ಯಾಸೇನ || - (ತತ್ತ್ವಸಂಶೋಧನಸಂಸತ್, ಪರಿಮಾರಮಠದಿಂದ
ಪ್ರಕಟವಾದ ಮ. ಭಾ. ಶಾಂತಿಪರ್ವ, ಮೊಣ್ಣೆಧರ್ಮಪರ್ವ; ಅಧ್ಯಾಯ ೨೫, ಶ್ಲೋಕ ೯)

- ೧ ಜಪ್ಯಂ ಪ್ರತಿ ಮಮೇಚ್ಛಯಾ ವರ್ಧತಿ ಪ್ರತಿ ಪುನಃ ಪುನಃ |
ಮನಸಶ್ಚ ಸಮಾಧಿರ್ಮೇ ವರ್ಧತಾಹರಹಃ ಶುಭೇ ||
ತತ್ರಥೇತಿ ತತೋ ದೇವೀ.....
ನಿರಯಂ ನೈವ ಯಾತಾಸಿ ಯತ್ರ ಯಾತಾ ದ್ವಿಜರ್ಷಭಾಃ |
ಯಾಸ್ಯಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸ್ಥಾನಂ ಅನಿಮಿತ್ತಮನಿಂದಿತಮ್ |
ನಿಯತೋ ಜಪ ಚೈವಾಗ್ರೋ ಧರ್ಮಸ್ಥಂ ಸಮುಪೈಷ್ಯತಿ |
ಕಾಲೋ ಮೃತ್ಯುರ್ಯಮಶ್ಚೈವ ಸಮಾಯಾಸ್ಯಂತಿ ತೇಽಂತಿಕಮ್ |
ಭವಿತಾ ಚ ವಿವಾದೋಽತ್ರ ತವ ತೇಷಾಂ ಚ ಧರ್ಮತಃ ||

ಯದಿ ತ್ವಂ ನೇಚ್ಛಸಿ ತ್ಯಕ್ತುಂ ಶರೀರಂ ಪಶ್ಯ ವೈ ದ್ವಿಜ |

ವಿಷಕಾಲಸ್ವಧಾ ಮೃತ್ಯುರ್ಯಮಶ್ಚ ತ್ವಾಮುಪಾಗತಾಃ ||

- ೨೫/೨೬,೨೮

ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನನಗೆ ಆ ಲೋಕಗಳು ಬೇಡ. ನೀನು ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಹೋಗು. 'ಅನೇಕಾನೇಕ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಜಪಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆ ಎಂದನು. ಆಗ ಧರ್ಮದೇವತೆಯು 'ಎಲೈ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಈ ಶರೀರವನ್ನು ನೀನು ಬಿಡಲೇಬೇಕು. ಹೌತ ಬೇಡ. ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ಅಥವಾ ನಿನಗೇನು ಬೇಕು, ಅದನ್ನಾದರೂ ಹೇಳು' ಎಂದನು. ಪುನಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನನಗೆ ಸ್ವರ್ಗೇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ದೇಹ ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ಹೋಗು (ನನಗೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಬೇಡ) ಎಂದನು. ಆಗ ಧರ್ಮನು ಈ ದೇಹದ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಲಾಷೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡು. ರಜೋಗುಣರೂಪವಾದ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಅಲ್ಲಿ ದುಃಖವೇ ಇರದು ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನನಗೆ ಜಪದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ನಿಜವಾದ ಸಂತೋಷವಿದೆ. ನಾನು ಇದೇ ಶರೀರದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದೇ ಹೇಳು' ಎಂದನು. ಕೊನೆಗೆ ಧರ್ಮನು ನಿನಗೆ ಈ ಶರೀರ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನೋಡು, ಈಗ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಕಾಲ, ಮೃತ್ಯು, ಯಮದೇವರು ಬರುತ್ತಾರೆ (ಆಗಲಾದರೂ ನೀನು ದೇಹ ಬಿಡಬೇಕಾಗಬಹುದು) ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಧರ್ಮದೇವತೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವೈವಸ್ವತ, ಕಾಲ ಮತ್ತು ಮೃತ್ಯು (ಯಮ) ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ದರ್ಶನ ನೀಡಿ ನುಡಿದರು 'ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದೇಹದಂಡಿಸಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ. ಉತ್ತಮಚಾರಿತ್ರ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದೀಯಾ. ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲ ಬಂದಿದೆ' ಎಂದನು ಯಮ (ಸೂರ್ಯಪುತ್ರ ಯಮ).

'ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಕಾಲ ಬಂದಿದೆ. ಕಾಲಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದನು ಕಾಲಪುರುಷ.

'ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಕಾಲನಿಂದ ನಿಯಮಿತನಾದ ನಾನು, ಮೃತ್ಯುವೂ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಮೃತ್ಯು ಹೇಳಿದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ಯಮ, ಕಾಲ, ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಿಧುತ್ವವಾಗಿ ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಾದಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರ ನಿಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ ಹೇಳಿ' ಎಂದನು. ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು

೧ ಒಹುದುಃಖಸುಖಂ ದೇಹಂ ನೋತ್ಯಜೇಯಮಹಂ ವಿಭೋ |

ರಮೇ ಜಪಫಲಾಭಾಗ ಕೃತಂ ಲೋಕೈಃ ಸಹಾತನ್ಯೈಃ ||

ಸಶರೀರೇಣ ಗಂತವ್ಯೋ ಮಯಾ ಸ್ವರ್ಗೋ ನ ವಾ ವಿಭೋ ||

ರಾಜನೂ ಬಂದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ರಾಜನನ್ನೂ ಅರ್ಘ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ, 'ರಾಜನ್! ನಾನು ನಿಮಗೇನು (ಸೇವೆ) ಮಾಡಲಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

'ರಾಜನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನಿನಗೆ ದಾನಪ್ರತಿಗ್ರಹಗಳಾದಿ ಪಟ್ಟಿಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ನಾನು ಕಪ್ಪಿಯರಾಜ. ನನಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊಂದಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನಗಿಷ್ಟವಾದ ಧನ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಕೇಳು ಕೊಡುವೆ' ಎಂದ.

*ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ಪ್ರವೃತ್ತ, ನಿವೃತ್ತ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಎರಡು ವಿಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇದ್ದಾರೆ. ನಾನು ನಿವೃತ್ತ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ನಾನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಧರ್ಮಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನೀನು ದಾನ ಕೊಡಬಹುದು. ನನಗೆ ಬೇಡ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. 'ನೀನು ಹೇಳು ನಿನಗೇನು ಬೇಕು. ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕೊಡುವೆನು' ಎಂದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದಾಗ ರಾಜನು "ನಾನು ಕಪ್ಪಿಯ. ಕೊಡು ಎಂಬ ಶಬ್ದ ನಾನೆಂದೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಕೊಡು ಎಂದು ನಾನೇನಾದರೂ ಕೇಳುವುದಿದ್ದರೆ ಅದು ಯುದ್ಧ ಮಾತ್ರ. ಅದೊಂದೇ ನಾನು ಹೇಳುವೆ ಎಂದನು.

*ರಾಜನ ಕಪ್ಪಿಯಧರ್ಮದೀಕ್ಷೆ ಆರಿತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನಿಜ. ನಿನ್ನಂತೆ ನಾನೂ ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ವಾದ ಪ್ರತಿವಾದಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ನಿನಗಿಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ನಡೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ನಂತರ ರಾಜ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಧ್ಯೆ ದಾನ ಸ್ವೀಕಾರ, ತಪಃಫಲ ಸ್ವೀಕಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಲಾಹಲಪೂರ್ಣ ವಾದ ವಿವಾದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮಾತಿಗೆ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದರು. ವಿವಾದದ ಭಾವ ಹೀಗಿದೆ.

೧ ಸ್ವಾಗತಂ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರಾಯ ಕಾಲಾಯ ಚ ಮಹಾತ್ಮನೇ |

ಮೃತ್ಯವೇ ಚಾರ್ಥ ಧರ್ಮಾಯ ಕಿಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರವಾಣಿ ಚ ||

ಸ್ವಾಗತಂ ತೇ ಮಹಾರಾಜ ಬ್ರೂಹಿ ಯದ್ ಯದಿಹೇಚ್ಛಸಿ |

ಸ್ವತಕ್ಕಾಕಿಂ ಕರೋಮೀಹ ತದ್ವಪಾನ್ ಪ್ರಬ್ರವೀತು ಮೇ ||

- ೨೫/೩೩, ೩೪

೨ ರಾಜಾಹಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ಚ ತ್ವಂ ಯದಿ ಪಟ್ಟಿಮ ಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ದದಾಮಿ ವನು ಕಿಂಚಿತ್ತೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿತಂ ತದ್ ವದಸ್ವ ಮೇ ||

- ೨೫/೩೯

೩ ನಿವೃತ್ತೋಽಸ್ಮಿ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಾತ್ ||

- ೨೫/೪೦

೪ ಕಪ್ಪಿಯೋಽಹಂ ನ ಜಾನಾಮ ದೇಹೀತಿ ವಚನಂ ಕ್ವಚಿತ್ |

ಪ್ರಯಚ್ಛೆಯದ್ಧಮುತ್ಯೇವ ವಾದಿನಃ ಸ್ತೋ ದ್ವಿಜೋಕ್ತಮ ||

- ೨೫/೪೨

೫ ತುಷ್ಯಸಿ ತ್ವಂ ಸ್ವಧರ್ಮೇಣ ತಥಾ ತುಷ್ಠಾವಯಂ ನೃಪ |

ಅನ್ಯೋನ್ಯಸ್ಯೋತ್ತರಂ ನಾಸ್ತಿ ಯದಿಷ್ಟಂ ತತ್ ಸಮಾಚರ ||

- ೨೫/೪೩

ರಾಜ : 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನೀನು ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಕೈಲಾದಷ್ಟು ಕೊಡುವೆ ಎಂದೆಯಷ್ಟೆ ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ : ನೀನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇ ಏನನ್ನೂ ಯಾಚಿಸೆ ಎಂದು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಈಗ ಮತ್ತೆ ತಪಃಫಲ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ ಏಕೆ ಹೇಳು?

ರಾಜ : ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವಾಗ್ವಿಜಯವನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ (ಅವರ ಮಾತುಗಳು ವಜ್ರಾಯುಧವಿದ್ದಂತೆ). ಕೃತ್ತಿಯರು ಬಾಹುಬಲಾಕ್ರಿತರು. ಈಗ ನಿನ್ನೊಡನೆ ವಾಗ್ಯುದ್ಧವೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ ಏನಿದು?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ : ನಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿದಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಶತ್ರುಸಾರ ಏನು ಕೊಡಲಿ ಹೇಳು? ತಡ ಮಾಡಬೇಡ. ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದಾಗ ಬೇಗನೇ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಧರ್ಮ.

ರಾಜ : ಹಾಗಾದರೆ ನಿನಗೆ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ ನೀನು ೧೦೦೦ ವರ್ಷ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ ಕೊಡು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ : ಸರಿ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಜಪದ ಉತ್ತಮಫಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಫಲದ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಅಥವಾ ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಭಾಗವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸು.

ರಾಜ : ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಲಿ. ನಾನು ಯಾಚಿಸಿದ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ ಪಡೆದೆ. ನಾನು ಹೊರಡುವೆ. 'ಆ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವೇನೆಂದು ಹೇಳು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ : ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ ಏನೆಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ, ಕಾಲ, ಯಮ, ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಾಜ : ನೀನು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮದ ಫಲ ಏನೆಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಪಡೆದು ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಅದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಸದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ನೀನೇ ಅನುಭವಿಸು. ನಾನಂತಹ ಫಲವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

೧ ಸ್ವಶ್ವಶಾಹಂ ದದಾನೀತಿ ತ್ವಯಾ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಭಾಷಿತಮ್ |

ಯಾಚೇ ತ್ವಾಂ ದೀಯತಾಂ ಮಹ್ಯಂ ಜಪ್ಯಸ್ವಾಸ್ಯ ಫಲಂ ದ್ವಿಜ ||

- ೨೫/೪೪

೨ ಯತ್ತದ್ವರ್ಷಶತಂ ಪೂರ್ಣಂ ಜಪ್ಯಂ ವೈ ಜಪತಾಂ ತ್ವಯಾ |

ಫಲಂ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ತತ್ ಪ್ರಯಚ್ಛಾಮಮ ದಿತ್ವಾರ್ಭವಾನ್ ಯದಿ ||

- ೨೫/೪೮

೩ ಪರಮಂ ಗೃಹ್ಯತಾಂ ತಸ್ಯ ಫಲಂ ಯಜ್ಞಜಿತಂ ಮಯಾ |

ಅರ್ಧಂ ತ್ವಮವಿಚಾರ್ಯೇಣ ಫಲಂ ತಸ್ಯ ಸಮಾಪ್ನುಹಿ |

ಅಥವಾ ಸರ್ವಮೇವೇಹಂ ಜಪ್ಯಕಂ ಮಾಮಕಂ ಫಲಮ್ ||....

- ೨೫/೪೯, ೫೦

೪ ಕಿಂ ಚ ತಸ್ಯ ಫಲಂ ವದ ||

- ೨೫/೫೧

೫ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಂ ನ ಜಾನಾಮಿ ದತ್ತಂ ಯಜ್ಞಜಿತಂ ಮಯಾ |

ಆಯಂ ಧರ್ಮಶ್ಚ ಕಾಲಶ್ಚ ಯಮೋ ಮೃತ್ಯುಶ್ಚ ಸಾಕ್ಷೀಣಃ ||

- ೨೫/೫೨

ಅಚ್ಛಾತ್ಮಮಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಫಲಂ ಮೇ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ |

ಪ್ರಾಪ್ನೋತು ತತ್ಫಲಂ ವಿಪ್ರೋ ನಾಹಮಿಚ್ಛೇ ಸಂಶಯಮ್ || - ೨೫/೫೩

°ಬ್ರಾಹ್ಮಣ: ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುದುಧನು ನಾನು ವಾಪಸು ಪಡೆಯಲಾರೆ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಾತುಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ.

ರಾಜನ್! ಪಾಲನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಒಮ್ಮೆ ಒಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರ ಕನ್ಯಾದಾನ. ದಾನ ಮಾಡುವೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಒಂದು ಸಲ ಮಾತ್ರ. ಇವು ಮೂರೂ ಒಂದೊಂದು ಬಾರಿ ನಡೆಯುವುದು. ನಾನು ಜಪ ಮಾಡುವ ಮುನ್ನ ಅದರ ಫಲದ ಬಗ್ಗೆ ಎಂದೂ ಚಿಂತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದ್ದರಿಂದ ನನಗಾದರೂ ಅದರ ಫಲ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು (ಫಲದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ).

ನೀನೇ ನನಗೆ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡು ಎಂದು ಯಾಚಿಸಿದಮೇಲೆ ನಾನು ಕೊಟ್ಟೆ ಈಗ ಅದನ್ನು ನಾನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾರೆ. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಸತ್ಯ ರಕ್ಷಿಸು. ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪೇಡೆ. ನೀನೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ನಾನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸತ್ಯ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸುಳ್ಳಾದುವವರಿಗೆ ಇಹವೂ ಇಲ್ಲ ಪರವೂ ಇಲ್ಲ. ಯಜ್ಞ ದಾನ, ಅಧ್ಯಯನ ಇವಾವೂ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಸತ್ಯವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಅದೇ ಯಜ್ಞ ಅದೇ ತಪಸ್ಸು ವೇದವೇ ದಾಂಗೆ ಯಜ್ಞವ್ರತಗಳೆಲ್ಲ ಸತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಅದುವೇ ಒಂಕಾರ. ಸತ್ಯಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತೂಗಿದಾಗ ಸತ್ಯವೇ ಭಾರವಾಗಿ ತಗ್ಗಿತು. ದರ್ಮವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ. ಸತ್ಯನಿಷ್ಠನಾಗು. ಸುಳ್ಳುಡಬೇಡ. ದೇಹಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಅನ್ಯತವಾಕ್ಯ ಉಚ್ಚರಿಸಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಮಂಗಳ ಮಾಡಬೇಡ. ಕೊನೆಗೆ ಉತ್ತಮಲೋಕವೂ ನಿನಗೆ ಸಿಗದು. ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಡದವನು, ಕೊಡು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವೀಕರಿಸದವನು - ಇಬ್ಬರೂ ಅನ್ಯತವಾದಿಗಳೇ (ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವವರೇ).

ರಾಜ : ಎಲೈ ದ್ವಿಜನೇ! ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು, ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಳು ಕಷ್ಟಿಯರ ಧರ್ಮಗಳು. ಕಷ್ಟಿಯರು ದಾನಶೀಲರು, ಅವರು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ನಿಮ್ಮಿಂದ (ದಾನ) ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯಾರು?

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ: ರಾಜನ್! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ತಪಃಫಲವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದ್ದೆನಾ? ನಾನೇನೂ ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ಕೊಡ ಬಯಸಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ನೀನೆ ಬಂದು ಯಾಚಿಸಿದುದನ್ನು ಮರೆತೆಯಾ?

೧ ನಾದದೇ ಪರದತ್ತಂ ವೈ ದತ್ತಂ ವಾ ಚಾಫಲಂ ಮಯಾ |

ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ರಾಜರ್ಷೇ ಮಮಾಪಿ ತವ ಚೈವ ಹಿ |

- ೨೫/೫೪

ಸಕ್ಕದಂತೋ ನಿಪತತಿ ಸಕ್ಕತ್ ಕನ್ಯಾ ಪ್ರದೀಯತೇ |

ಸಕ್ಕದೇವ ದದಾನೀತಿ ತ್ರೀಣ್ಯೇತಾನಿ ಸಕ್ಕತ್ ಸಕ್ಕತ್ ||

- ೨೫/೫೫

‘ಹೀಗೆ ರಾಜ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವಿವಾದ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಧರ್ಮದೇವತೆ ಬಂದು ‘ವೃಥಾ ವಿವಾದ ಮಾಡಬೇಡಿ. ನಾನು ಧರ್ಮಪುರುಷ. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನಿನಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಫಲ ಬರುತ್ತದೆ. ರಾಜನಿಗೆ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ಫಲ ಉಂಟಾಗಲಿ’ ಎಂದನು. ಅದೇ ವೇಳೆ ಸ್ವರ್ಗ (ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆ) ಇಬ್ಬರಿಗೂ ವಿವಾದ ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ‘ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಫಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯ ಹೊಂದಿರಿ’ ಎಂದನು.

‘ಸ್ವರ್ಗದೇವತೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ‘ನನಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನನಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಫಲ ಹೊಂದಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಕೂಡಾ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವೆ. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿ’ ಎಂದ.

‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆಗ ನಾನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೇ ಪ್ರತಿಗ್ರಹ (ದಾನ) ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಕೈ ಚಾಚಿರಬಹುದು. ಈಗಂತೂ ಗಾಯತ್ರೀಜಪವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ನಿವೃತ್ತಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ (ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜನ ಪುಣ್ಯಗಳು ನನಗೆ ಬೇಡ ಎಂದ). ನಾನು ತಪಸ್ಸಾಧ್ಯಾಯಶೀಲ, ಪ್ರತಿಗ್ರಹದಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಪುನಃ ರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನೀನು ನಿನ್ನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಫಲಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳೋಣ (ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನಾಗವಾಗಿ ಅರ್ಧ-ಅರ್ಧ). ಎಷ್ಟಾದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಕೃತ್ತಿಯರು ಕೊಡುವವರು. ಇಬ್ಬರ ಕುಲಧರ್ಮದ ಫಲಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾನ ಫಲ ಹೊಂದಿದವರಾಗೋಣ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಅದೂ ಬೇಡವಾದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಂಪಾದನೆಯ ಎಲ್ಲ ಫಲವನ್ನೂ ಕೊಡುವೆ. ಅದು ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು ಬಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ರಾಜ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿವಾದ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಇಬ್ಬರು ವಿಕೃತವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಪುರುಷರು (ಹರಿದ ಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿದ) ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಎಳೆದಾಡುತ್ತಾ ಕಲಹ ಮಾಡುತ್ತಾ

-
- ೧ ದ್ವಿಜೋ ದಾನಫಲೈರ್ಯುಕ್ತೋ ರಾಜಾ ಸತ್ಯಫಲೇನ ಚ |
ಸ್ವರ್ಗಃ ಅವಿವಾದೋಽಸ್ತು ಯುವಯೋರುಭೌ ತುಲ್ಯಫಲೌ ಯುವಾಮ್ || - ೨೫/೭೬, ೭೭
- ೨ ತಪಸ್ಸಾಧ್ಯಾಯಶೀಲೋಽಹಂ ನಿವೃತ್ತಶ್ಚ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಾತ್ |
ಸ್ವೇನ ಕಾರ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ತ್ವತ್ಕ್ರೋ ನೇಚ್ಛೇ ಫಲಂ ನೃಪ ||
ಗೃಹಾಣ ಧಾರಯೇಹಂ ತೇ ಯಾಚಿತಂ ತೇ ಶ್ರುತಂ ಮಯಾ |
ನ ಚೇತ್ ಗೃಹೀಷ್ಯಸೇ ರಾಜನ್ ಶಪಿಷ್ಯೇ ತ್ವಾಂ ನ ಸಂಶಯಃ || - ೨೫/೧೦೦
- ೩ ಅಸೌತಂ ಯ ಸ್ತುತೋ ಮೂರ್ಧಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಮಿತಿ ಸ್ತುತಮ್ |
ತತ್ರ ಸ್ಥೌ ಹಿ ಭವಂತೌ ಹಿ ಯುವಾಭ್ಯಾಂ ನಿರ್ಜಿತಾ ವಯಮ್ ||
ಯುವಯೋಃ ಕಾಮ ಅಪನ್ನಘತ್ಯಾಮುವಶಂಕಯಾ || - ೨೫/೧೨೦

ಬಂದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಧರಿಸದಿರುವುದನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನಾನೇಕೆ ಧರಿಸಲಿ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ. ಮೊದಲನೆಯವನು ನನಗೆ ನೀನು ಏನೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ ಧರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವಿಲ್ಲವೆಂದು? ನೀನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ ಎಂದನು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ದೂರಿದರು. ಅವರು ವಿರೂಪ, ವಿಕೃತ. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಈರ್ವರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ರಾಜನನ್ನು ಕೋರಿದರು. ಅವರ ದೂರಿನ ವಿಷಯ ಹೀಗಿತ್ತು. ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ವಿರೂಪ : ರಾಜನಾ! ವಿಕೃತನು ತಪಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಶೀಲನಾದ ನನಗೆ(ವಿರೂಪ) ಒಂದು ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನು. ನಂತರ ನಾನು ಇವನಿಗೆ ಆ ಗೋದಾನದ ಫಲ ಬೇಡಿದೆ. ಆದರೆಂತೆ ಅವನು ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನನಗೆ ಆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ನಂತರ (ದಾನಸ್ವೀಕರಿಸಿದ) ಪಾಪ ಹೋಗಲು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ನಾನು ಪಡೆದ ಗೋ (ಕಪಿಲ)ವಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಎರಡು ಕರುಗಳಿಂದ ಬಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಹಾಲನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಾಲನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಹಸುಗಳನ್ನು ಉಂಥವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಕೃತನಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದೆನು. ವಿಧಿಬದ್ಧವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆ ಗೋದಾನದ ಫಲವನ್ನು ಈತನಿಗೆ(ವಿಕೃತ) ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ. ಮೊದಲು ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದು ನಾನು (ವಿರೂಪ). ಈಗ ನಾನು ದಾನ ಮಾಡಲು ಬಂದಾಗ ಈತನು (ವಿಕೃತ) ಒಲ್ಲೆ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜ ನೀನೇ ಹೇಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರು ದೋಷಿಗಳು? ಯಾರು ಶುದ್ಧರು? ಇವನು ಕೊಟ್ಟ ದಾನವನ್ನು ನಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ. ನಾನು ಕೊಡುವ ದಾನವನ್ನು ಇವನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜನಾ ನೀನೇ ನ್ಯಾಯ ಹೇಳು.

ರಾಜನು ವಿಕೃತನಿಗೆ ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿದ. ಆದರೆ ವಿಕೃತನು ಈ ವಿಷಯ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಇವನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಋಣ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ಅವನಿಗೆ ಕೊಡುವಾಗ ಇವನು ನನ್ನ ಋಣ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವನು ಸಾಲಗಾರನಲ್ಲ. ಅವನು ನನಗೆ ಕೊಡುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ.

ಮತ್ತೆ ರಾಜನು 'ಎಲೈ ವಿಕೃತನೇ! ಅವನಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನೀನೇಕೆ ನಿರಾಕರಿಸುವೆ? ಆದಕ್ಕೆ ವಿಕೃತನು ನಾನು ಇವನಿಗೆ ದಾನ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ವಾಪಸು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯಲಿ? ಆಗ ವಿರೂಪನು 'ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಜನ ದಂಡಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವೆ ಎಂದನು. ಮತ್ತೆ ವಿಕೃತನು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸದಿರುವಾಗ ಏಕೆ ಕೊಡುವೆ? ನಾನು ಹೇಗೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ?

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ. ನಾನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದುದನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದಲ್ಲವೇ? ನೀನೇ ಈಗ ತಾನೇ ನಿರ್ಣಯ ಕೊಟ್ಟಿರುವೆಯಲ್ಲ(ವಿರೂಪ, ವಿಕೃತ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ).

ಆಗ ರಾಜನು ಈ ವಿರೂಪ, ವಿಕೃತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಮಸ್ಯೆ ಜಟಿಲವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹಲಮಾರಿ. ಇವನನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದ್ದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಪಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಏನು ಮಾಡಲಿ? ಎಂದು ಚಿಂತಾಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ಆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಿಹಾರ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ನೀವು ಹೋಗಿ ಎಂದನು. ತನ್ನ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ರಾಜನ್! ನೀನೇ ಮೊದಲು ಕೊಡು ಎಂದೆ. ನಾನು ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೀಗ ಕೊಡುವೆ. ನೀನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವೆ' ಎಂದ. ಆಗ ರಾಜನು ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ 'ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಎಂದೂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಇದೋ ಈಗ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನಗಾಗಿ ನೀನು ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಲಗಾರ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿ ದಾನ ಮಾಡಲು ಮುಂದಾಗಿದ್ದೀಯೋ ಅದನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡು ಎಂದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಾನು ಗಾಯತ್ರೀಜಪದಿಂದ ಬಂದಿರಬಹುದಾದ ಫಲವು ನಿನಗೆ ಸೇರಲಿ. ಅದನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದ.

ನಂತರ ರಾಜನು 'ನೀನು ಜಪದಫಲವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಲು ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದಾನಜಲವನ್ನು ಹಾಕಿರುವೆ. ಆದರೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ದಾನ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಗಳು ಸಮವಾಗಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಕೊಟ್ಟಾಯಿತು. ನನ್ನಿಂದ ಏನನ್ನಾದರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಆಗಲೇ ವಿರೂಪನು 'ರಾಜನ್! ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ನಾವಿಬ್ಬರೂ (ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ) ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿವಾದವನ್ನು ಕಾಲ, ಧರ್ಮ, ಮೃತ್ಯು, ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳು (ಆದರೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು) ಹಾಗೂ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿವೆ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನ ಫಲ ಸಿಗಲಿ. ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿರಲಿ. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಾಗಿ ನಾವು ಬಂದವು. ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಲೋಕವು ನಿಮಗೆ ಸಿಗಲಿ. ಅದು ನಿರ್ಮಲ ದೃಂದ್ವರಹಿತ, ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿರಿ.

ನಂತರ ಧರ್ಮಾದಿಗಳು 'ನೀವಿಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನೀವು ಬಯಸಿದ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ನೀವು ಹೋಗಬಹುದು. ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಿಸಿವೆ, ಆ ಲೋಕಗಳು.

ಹೀಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮಾದಿಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಾಗೂ ರಾಜನ ವಿವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಜಾಪಕನಿಗೆ, ಜಪಶೀಲರಿಗೆ ಸಿಗುವ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಅವು -

೧ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನಮನಾವರ್ತಂ ವಿಶಮಕೃರಸಂಜ್ಞಕಮ್ |

ಅದುಚುಮಜರಂ ಶಾಂತಂ ಸ್ಥಾನಂ ತತ್ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||

ಅಥವಾ ವಿಕೃತೇ ಲೋಕಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ನಿರಯ ಸಂಸ್ಥಿತಾನ್ |

ನಿಶ್ಚುಹಃ ಸರ್ವತೋ ಮುಕ್ತಃ ತತ್ತ್ವ ರಮತೇ ಸುಖೀ ||

೧. ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರ ಜಪಿಸುವವನು, ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಬಯಸಿದರೆ ಅಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು.

೨. ತೇಜೋರೂಪದಿಂದ ಆ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿನ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದು.

೩. ಹಾಗೆಯೇ ಸೋಮ, ವಾಯು, ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಸ್ತರಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು.

ಹೀಗೆ ಮೇಲಿನ ಕಲೋಕಗಳು ಅಶಾಶ್ವತವೆಂದು ತಿಳಿದು ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಪರಮಪದಕ್ಕೆ, ವೈಕುಂಠಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ (ಶಾಶ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ). ಆಗ ಅಹಂಕಾರಗಳು ನೀಗಿ, ನಿರಾಮಯರಾಗಿ ಶಾಂತಿ, ಸೌಖ್ಯಗಳಿಂದ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಯಸಿದ ಕಾಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ವೈಕುಂಠೇತರಲೋಕಗಳನ್ನು ನಿರಯ ಲೋಕಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ವೈಕುಂಠದಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸುಖಿಯಾಗಿ ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಜಪಶೀಲನಿಗೆ ಸಿಗುವ ಗತಿ.

ವಿರೂಪನು ಜಾಪಕನಿಗೆ ಮತ್ತು ರಾಜನಿಗೆ ಸಿಗುವ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಏನು ಮಾಡಿದರು? ಏನು ಉತ್ತರಿಸಿದರು? ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಗತಿ ಏನು? ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನು ಹೇಳಿದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು (೨೬/೧,೨).

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧರ್ಮ, ಯಮ, ಕಾಲ, ಮೃತ್ಯು ಹಾಗೂ ಸ್ವರ್ಗ (ಅಭಿಮಾನದೇವತೆಗಳನ್ನು) ಪೂಜಿಸಿ 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದನು. ಅಲ್ಲದೇ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಿಸಿ, ಪೂಜಿಸಿ, ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ರಾಜರ್ಷಿಯೇ! ನನ್ನ ಜಪಫಲದಿಂದ ನೀನು ಉತ್ತಮಫಲ ಹೊಂದು. ನನಗೆ ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಹಿಂದೆಯೇ ಜಪದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಇರಲಿ ಎಂಬ ವರವನ್ನು ಸಾಮ್ರಾಟೇದೇವಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ನನಗೆ ಜಪ ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡು. ನಾನು ಮತ್ತೆ ಜಪದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವೆ.

ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನುಡಿಯಲು ರಾಜನು ನನಗೆ ಜಪದ ಫಲ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಜಪದ ಫಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಡನೆ ನೀನೂ ಅರ್ಧ ಅನುಭವಿಸು. ನನ್ನೊಡನೆ ಆಗಮಿಸಿ ನಿನ್ನ ಜಪದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆ ಎಂದನು.

೧ ಫಲೇನಾನೇನ ಸಂಯುಕ್ತೋ ರಾಜರ್ಷೇ ಗಚ್ಛ ಪುಣ್ಯತಾಮ್ |

ಭವತಾ ಚಾಭ್ಯನುಷ್ಠಾತೋ ಜಪೇಯಂ ಭೂಯ ಏವ ಹಿ ||

ವರಶ್ಚ ಮಮ ಪೂರ್ವಂ ಹಿ ದೇವ್ಯಾ ದತ್ತೋ ಮಹಾಬಲ |

ಶ್ರದ್ಧಾ ತೇ ಜಪತೋ ನಿತ್ಯಂ ಭವಿತೇತಿ ವಿಶಾಂ ಪತೇ ||

ಯದ್ಯೇವಫಲಾ ಸಿದ್ಧಿಃ ಶ್ರದ್ಧಾ ಚ ಜಪಿತುಂ ತವ |

ಗಚ್ಛ ವಿಶ್ವ ಮಯಾ ಸಾರ್ಥಂ ಜಾಪಕಂ ಫಲಮಾಪ್ನುಹಿ |

- ೨೬/೭

ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ಹಿಂದೆ ನೀನು ಜಪದ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ ಮೊದಲೇ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಕೊಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನಫಲವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ' ಎಂದು.

ಇವರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರದೇವನು ಲೋಕಪಾಲರು, ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಾಗೂ ರಾಜನು ಇರುವೆಡೆಗೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಧುರು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು, ಮರುದ್ಗಣ, ಪೌರುಷೇಯ ಗ್ರಂಥಾಭಿಮಾನಿಗಳು, ನದಿ, ಪರ್ವತ, ಸಮುದ್ರ, ಗಂಗಾದಿತೀರ್ಥ, ತಪಸ್ಸು ವೇದಗಳು, ಗಂಧರ್ವರು, ನಾರದಾದಿಗಳು, ದೇವೇಶನಾದ ವೇದಮಯನಾದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ ದೇವದೇವನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷನಾದ ಅಚಿಂತ್ಯನಾದ ವಿಷ್ಣು ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಘೋಷಗಳು ಮೊಳಗಿದವು. ದೇವತೆಗಳು ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿ ಸುರಿಸಿದರು. ಅಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತಿಸಿದರು.

ಆಗಲೇ ಸ್ವರ್ಗ (ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆ)ಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಾಗೂ ರಾಜನನ್ನು ನೀವಿಬ್ಬರೂ, ಯೋಗಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವಿರಿ ಎಂದು) ಅದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಸಂಸಿದ್ಧ ಎಂದೂ ರಾಜನನ್ನು ಸಿದ್ಧನೆಂದೂ ಕರೆದನು.

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಾಗೂ ರಾಜನು ಪ್ರಪಂಚ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಪ್ರಾಣಾದಿ ಪಂಚವಾಯುಗಳನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಾಣಾಪಾನಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ, ನಾಸಾಗ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಯೋಗದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದರು. ಈರ್ವರೂ ದೇಹಸಂಪರ್ಕ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟರಾದರು. ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಮೂಲಕ ಮೂರ್ಧಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿದರು.

೧ ಕೃತಃ ಪ್ರಯತ್ನಃ ಸುಮಹಾನ್ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸನ್ನಿಧಾವಿಹ |

ಸಹ ತುಲ್ಯಫಲೌ ಚಾವಾಂ ಗಚ್ಛಾನ್ವೋ ಯತ್ರ ನೌ ಗತಿಃ ||

- ೨೬/೮

೨ ವ್ಯವಸಾಯಂ ತಯೋಸ್ತತ್ರ ವಿದಿತ್ವಾ ತ್ರಿದಶೇಶ್ವರಃ |

ಸಹದೇವೈರುಪಯಯೌ ಲೋಕಪಾಲ್ಯೈಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಸಾಧ್ಯಾ ವಿಶ್ವೇಽಥ ಮರುತೋ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಸುಮಹಾಂತಿ ಚ ||

ಆ ಜಗಾಮ ಚ ದೇವೇಶೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವೇದಮಯೋಽವ್ಯಯಃ ||

ವಿಷ್ಣುಃ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷಶ್ಚ ದೇವೋಽಚಿಂತ್ಯಃ ಸಮಾಗಮತ್ |

ಅಥ ಸ್ವರ್ಗಸ್ತಥಾ ರೂಪೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್ |

ಸಂಸಿದ್ಧಸ್ತ್ವಂ ಮಹಾಭಾಗ ತ್ವಂ ಚ ಸಿದ್ಧಸ್ತಥಾ ನೃಪ ||

- ೨೬/೯-೧೪

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆತ್ಮವು ಜ್ವಲಿಸುವ ಜ್ಯೋತಿರಾಕಾರತಾಳಿಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಆಗ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಹಾಕಾರವುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಜ್ಯೋತಿಯು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತುತಿಯೊಂದಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು (ಪರ) ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಆಗಮಿಸಿದ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನು ಎದ್ದು ನಿಂತು ಸ್ವಾಗತ ಎಂದ ಮತ್ತು ಸತ್ಕರಿಸಿದ. ಅಲ್ಲದೆ ಜಪಶೀಲರಿಗೂ, ಯೋಗಿಗಳಿಗೂ, ಸಮಾನಫಲವೆಂದು ಸುಮಧುರವಾಣಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದ. ಜಾಪಕರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ಎದ್ದು ಬಂದು ಸ್ವಾಗತಿಸುವರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನಿದರ್ಶನ. 'ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸವಾಗಿರು ಎನ್ನುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು'.

ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜನೂ ಕೂಡಾ ಪಿತಾಮಹ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಜಪ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಗೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿದ್ದೇವೆ ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಯೋಗಿ ಹಾಗೂ ಜಾಪಕರಿಗೆ ಸಮಾನಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಸಮಾನವೂಜೆ ಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ನಾವಿದನ್ನು ನೋಡಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ಮಹಾತ್ಮರು ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟ ಬಂದ ಗತಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ ಎಂದರು ದೇವತೆಗಳು.

೧ ಅಥ ತೌ ಸಹಿತೌ ರಾಜನ್ ಅನ್ಯೋನ್ಯೇನ ವಿಧಾನತಃ |

ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಸಂಹಾರಮುಖಾವೇವ ಪ್ರಚಕ್ತತುಃ ||

..... ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ಜ್ಯೋತಿರ್ಮಾಲಾ ಸುಮಹತೀ ಜಗಾಮ ತ್ರಿಧಿವಂ ತದಾ |

ತಜ್ಜ್ಯೋತಿಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಂ ಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಪ್ರಾವಿಶತ್ತದಾ |

ತತಃ ಸ್ವಾಗತಮಿತ್ಯಾಹ ತತ್ತೇಜಃ ಸ ಪಿತಾಮಹಃ ||

ಪ್ರಾದೇಶಮಾತ್ರಂ ಪುರುಷಂ ಪ್ರತ್ಯುದ್ಗಮ್ಯ ವಿಶಾಂಪತೇ |

ಜಾಪಕೈಸ್ತುಲ್ಯಫಲತಾ ಯೋಗಾನಾಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||

ಯೋಗಸ್ಯ ತಾವದೇತೇಭ್ಯಃ ಫಲಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನಮ್ ||

ಜಾಪಕಾನಾಂ ವಿಶಿಷ್ಟಂ ತು ಪ್ರತ್ಯುತ್ಸಾಹಂ ಸಮಾಧಿಕಮ್ |

ಅಜಾಸ್ಯ ಪ್ರವಿವೇಶಾಸ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವಿಗತಜ್ವರಃ ||

ರಾಜಾಪ್ಯತೇನ ವಿಧಿನಾ ಭಗವಂತಂ ಪಿತಾಮಹಮ್ |

ಯಥೈವ ದ್ವಿಜಶಾರ್ದೂಲಸ್ತಥೈವ ಪ್ರಾವಿಶತ್ತದಾ ||

ಕೃತಫೂಜಾವಿಮೌ ತುಲ್ಯಂ ತ್ವಯಾ ತುಲ್ಯಫಲಾವಿಮೌ |

ಯೋಗಜಾಪಕಯೋರ್ಧೃಷ್ಟಂ ಫಲಂ ಸುಮಹದದೃಷ್ಟಿ |

ಸರ್ವಾನ್ ಲೋಕಾನ್ ಅತೀತ್ಯತೌ ಗಚ್ಛೇತಾಂ ಯತ್ರ ವಾಂಛಿತಮ್ ||

ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯಾರು ಈ ಜಾಪಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಚರಿತೆ ಎಂಬ ಮಹಾಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಹಾಗೂ ರಾಜನ ಚರಿತೆ ಎಂಬ ಅನುಸ್ತುತಿಯನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾರೋ(ಅಧ್ಯಯನ- ಆಚರಣೆ) ಅವರಿಗೂ, ನನ್ನ ಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಲು ಅನುಮತಿಸಿದರು. ನಂತರ ತಾವು ಕೂಡಾ (ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೂ) ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನರಾದರು. ದೇವತೆಗಳು 'ಧರ್ಮ'ವನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು.

ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜ, ಇದುವೇ ಜಪಶೀಲರಿಗೆ, ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಸಿಗುವ ಫಲದ ಪರಿಯದು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಮತ್ತೇನು ಕೇಳ ಬಯಸುವೆ ಎಂದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಕುಶಿಕ ವಂಶದ ಪಿಪ್ಪಲಾದನ ಮಗ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಹೆಸರು ನಮೂದಿಸಿಲ್ಲ. ಆತನ ಹವ್ಯಾಸ ಸದಾ ಜಪಶೀಲತೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನ ಆದರ್ಶ ಏನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಎನ್ನಲು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತ್ಯಂತ ಆದರ್ಶ. ಆಚಾರ್ಯರು ಸ್ವರ್ಗಮ್ ಜಪೋಪದೇಶೌ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಎಂದು ಮ.ತಾ.ನಿ. (೨೨/೯೬)ರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನೂ ಹೌದು. ಅದರೊಟ್ಟಿಗೆ ಧರ್ಮವೃತ್ತನೂ, ವೇದವೇದಾಂಗತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೂ ಆಗಿದ್ದುದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದ್ದನು.

೨. ಆತ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅಂತೆಯೇ ಗಾಯತ್ರೀ ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ತದ್ವ್ಯೋಗ್ಯ ಫಲಭಾಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಾಂತ್ರಿಕ ಜಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಗಮನಕೊಡದೆ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅವಿರತಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಚರ್ಯ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ಗಾಯತ್ರೀದೇವಿಯು ದರ್ಶನ ಕೊಟ್ಟರೂ ಜಪ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಜಪದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನತೆ. ಗಾಯತ್ರೀ ಬಗ್ಗೆ ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಕೂಡಲೇ ದೇವಿಯನ್ನು ನಮಿಸಿದ ಪ್ರಾಂಜಲನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ ಕೇಳಿದ್ದು 'ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಜಪದಲ್ಲಿಯೇ ನಿತ್ಯ ತೊಡಗಲಿ, ವರ್ಧಿಸಲಿ, ರಮಿಸಲಿ' ಎಂದು ಇದೂ ಕೂಡಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಶೆಯಾಗಿರಬೇಕು.

೪. ಗಾಯತ್ರೀ ಜಪದ ಫಲ ಪರಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಅದನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಹಾಗೇ ನಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಿರಬೇಕು.

೫. ಗಾಯತ್ರೀ ಜಪದ ಫಲ ನೀಡಲು ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮ, ಕಾಲ, ಯಮ, ಮೃತ್ಯು, ದೇವತೆಗಳು ಬಂದರೂ ಅವರ ಗಾಯತ್ರೀಫಲ ಹೊಂದಲು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ

ನಿಷ್ಕಾಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಮುಂದೆ ಅವರಲ್ಲ ಸೋತರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಗೆದ್ದ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ತೊರೆಯಲು ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಬೇಡಿದ್ದು ಇದೇ ಶರೀರದಿಂದ ಸದಾ ಜಪಶೀಲನಾಗಿರುವುದು ಅಥವಾ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಶರೀರವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಅಲ್ಲೂ ಜಪಶೀಲನಾಗಿರುವುದು.

೭. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ರಾಜನಿಗೂ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಧಾರೆ ಎರೆದು ಏನು ಕೊಡಲಿ? ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಮಹಾದಾನಶೀಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ರಾಜನಿಗೂ ಅಚ್ಚರಿ ತಂದ.

೮. ರಾಜನಾದರೂ ಆದರ್ಶ ಕೃತ್ತಿಯ, ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆ. ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲದಾನವೀಯಲು ಮುಂದಾದ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಒಲ್ಲೆ ಎಂದ. ಆದರ್ಶಗಳು ಹೀಗಿರಬೇಕು.

೯. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ರಾಜನು ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತಿನ ಮೇರೆಗೆ) ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಡನೆ ವಾದಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಸೋತು, ಜಪಫಲ ಪಡೆಯುವಂತಾಗುತ್ತದೆ ರಾಜನಿಗೆ. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸಿನ ಮುಂದೆ ರಾಜನ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸು ಸೋಲುತ್ತದೆ. ಭಯ ಪಡುತ್ತದೆ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಅಂಜುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಆಧಿಕಾರಿಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಹುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾಗಿ ರಾಜನನ್ನೇ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ, ಮಾತಿನಲ್ಲಿ.

೧೦. ಆದರೆ ರಾಜನೂ ಕೃತ್ತಿಯಕರ್ಮಯೋಗಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಆತನ ಯೋಗ ಧರ್ಮವೂ ಆತನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿತು.

ಅಂತೂ ಸ್ವಸ್ವವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂಬ ಪಾಠ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಸಂದೇಶ.

೧೧. ಇಬ್ಬರೂ ಸಮಾನಫಲ ಭಾಗಿಗಳೆಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬಂದ ದರ್ಮ, ಕಾಲ, ಯಮ, ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮನ್ನು ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಗೆದ್ದಿದ್ದೀರಿ. ನಿಮಗೆ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಸಂಚಾರ, ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 'ಸ್ವಧರ್ಮೇ ನಿಧನಂ ಶ್ರೇಯಃ' ನಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಿರಲಿ.

೧೨. ಭಗವಂತನ ಮುಖವನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವ ಭಾಗ್ಯ ಇವರಿಬ್ಬರದು ಸಾಯುಜ್ಯಮುಕ್ತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗ ಜಪಗಳ ಫಲ ಸಾಯುಜ್ಯಫಲ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೨೮. ವರಾಹಾವತಾರಚರಿತೆ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು -

೧. ಕೃಷ್ಣನ ಸಮಗ್ರ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳಿ, ೨. ಕೃಷ್ಣನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ಕರ್ಮ, ಅದನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಹೇಳಿ, ೩. ಪ್ರಭುವಾದ (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು) ತಿರ್ಯಗಗೋನಿ(ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಜನ್ಮ)ವನ್ನು ಹೇಗೆ ಧಾರಣ ಮಾಡಿದ? ಯಾವ ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೊಂದಿದ?

(ಇಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ಕೃಷ್ಣನ-ಭಗವಂತನ ಹಿಂದಿನ ವರಾಹಾವತಾರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು- ಕೊಂಡು ಆ ಅವತಾರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಅಧ್ಯಾಯದ ಮುಂದಿನ ಭಾಗ ನೋಡಿದಾಗ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ)

ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನಾನು ಹಿಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರ ಆಶ್ರಮದ ಬಳಿ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸೇರಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವರು ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಕಶ್ಯಪರು ಆ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಹ್ಲಾದಕರವಾದ ಭಗವಂತನ ವರಾಹಾವತಾರ ಚರಿತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದ. ಕಶ್ಯಪರು ಹೇಳಿದ ಕಥೆ ಹೀಗಿದೆ.

ಸರಕಾಸುರನೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೋಧ-ಲೋಭಾದಿ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಬಲದಿಂದ ಸೊಕ್ಕಿದವರಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ದೇವತೆಗಳ ಸಮ್ಮದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ದಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದರು. ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನು ನಿಯುತ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ (೨೦೦೦೦) ಕೇವಲ ವಾಯುಭಕ್ತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದ ನೂರಾರು ಸಾವಿರಾರು ವರಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ದಾನವರೊಡನೆ ದೇವ, ಋಷಿಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಓಡಿ ಹೋದರೂ, ಅವರಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಕಾಣದಾಯಿತು. ಸಮಗ್ರ ಭೂಲೋಕವು ದುಃಖಿತವಾಯಿತು. ಭೂದೇವಿ ದುಃಖಿತಳಾಗಿ (ದಾನವರ

ಉಪಟಳದಿಂದಾಗಿ ಭೂಭಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋದಳು (ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ) ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ಓಷಧಿಗಳನ್ನು ದೈತ್ಯರು ತಿಂದು ಹಾಕಿದರು. ಭೂಮಿ ಬರಡಾಯಿತು. ಏನೂ ಬೆಳೆಯದಾಯಿತು. ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳು ಓಷಧಿರಹಿತವಾದವು. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ(ವೇದಾಧ್ಯಯನ), ವಷಟ್ಕಾರ (ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳು) ಸ್ಥಗಿತವಾದವು. ಭೂದೇವಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪಾತಾಳ ಸೇರಿದಳು. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತ್ರಾಸಾಯಿತು (ಸಂತ್ಯಸ್ತರಾದರು). ಎಲ್ಲರೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು

ಈ ದಾನವರ, ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನ ಉಪಟಳವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಾವು ಸಹಿಸೋಣ? ಅವನು ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆ ಜಲದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೋಗಲಾರವು? (ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರವು).

ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು (ಮುಳುಗಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು) 'ಸಮುದ್ರ ಜಲವನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಸಮರ್ಥರಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ' ಎಂದನು. ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹರಿಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮೇಘ

-
- ೧ ಬಲೇನ ಮತ್ಯಾಃ ಶತಶೋ ನರಕಾದ್ಯಾಃ ಮಹಾಸುರಾಃ |
 ನ ಸಹಂತೇ ಸ್ಯ ದೇವಾನಾಂ ಸಮೃದ್ಧಿಂ ತಾಮನುಶ್ಚಮಾಮ್ ||
 ನರಕಾದ್ಯಾ ಮಹಾಘೋರಂ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಮುಪಾಶ್ರಿತಾಃ |
 ಉದ್ಯೋಗಂ ಪರಮಂ ಚಕ್ರುರ್ದೇವಾನಾಂ ನಿಗ್ರಹೇ ತದಾ ||
 ನಿಯುತಂ ವತ್ಸರಾಣಾಂ ತು ವಾಯುಭಕ್ಷೋಽಭವತ್ಸದಾ |
 ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷೋ ಮಹಾರೌದ್ರೋ ಲೇಭೇ ದೇವಾತ್ ಪಿತಾಮಹಾತ್ ||
 ವರಾನಚಿಂತಾನಕುಲಾನ್ ಶತಶೋಽಥ ಸಹಸ್ರಶಃ |
 ದಾನವೈರರ್ಯಮಾನಾಸ್ತು ದೇವಾ ದೇವರ್ಷಯಸ್ತಥಾ ||
 ನ ಶರ್ಮ ಲೇಭಿರೇ ರಾಜನ್ ಕ್ಷಿಪ್ರಮಾನಾಸ್ತತ್ಪತಃ |
 ಪೃಥಿವೀಮಾರ್ತರೂಪಾಂ ತೇ ಸಮಪತ್ಯನ್ ದಿವೌಕಸಃ |
 ಭಾರತಾರ್ಕಮಪ್ರಹೃಷ್ಟಾಂ ಚ ದುಃಖಿತಾಂ ಸನ್ನಿಮಜ್ಜತೀಮ್ |
 ಗೃಹೀತ್ವಾ ಪೃಥಿವೀ ದೇವೀ ಪಾತಾಲೇ ನೈವಸತ್ಸದಾ |
 ತತಸ್ತ್ವಲೋಕ್ಯಮಖಿಲಂ ನಿರೋಷಧಿಗಳಾನ್ವಿತಮ್ ||
 ನಿಜ್ಞಾಧ್ಯಾಯವಷಟ್ಕಾರಮಭೂತ್ ಸರ್ವಂ ಸಮಂತತಃ |
 ಅಥಾದಿತೇಯಾಃ ಸಂತ್ರಸ್ತಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಾಣಮಿದಮಬ್ರುವನ್ |
 ಕಥಂ ಶಕ್ತ್ಯಾಮಹೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ದಾನವೈರಭಿಮರ್ದನಮ್ |
 ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷೇಣ ಭಗವನ್ ಗೃಹೀತೇಯಂ ವಮಂಧರಾ |
 ನ ಶಕ್ತ್ಯಾಮೋ ವಯಂ ತತ್ರ ಪ್ರವೇಷ್ಠಂ ಜಲದುರ್ಗಮಮ್ ||
- ೨ ತಾನಾಹ ಭಗವಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮುನಿರೇವ ಪ್ರಸಾದ್ಯತಾಮ್ |
 ಅಗ್ಸ್ಯೋಽಸೌ ಮಹಾತೇಜಾಃ ಪಾತುಂ ತಜ್ಜಲಮಂಜಸಾ ||

ಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದರು. ಸಮುದ್ರ ಒಣಗಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು^೧. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲ ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ನಾರಾಯಣನು ವರಾಹರೂಪಧರಿಸಿ ಅವ್ಯಕ್ತರೂಪದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ. ವರಾಹನು ಭೂಮಿಯ ಒಳಗಡೆ ಇರುವ ದಾನವಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವತೆಗಳು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು^೨.

ನಂತರ ವಿಷ್ಣುವು ವರಾಹರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭೂಮಿಯ ಒಳಗಡೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ನೋಡಿದ. ಕಾಲ-ಮೃತ್ಯುವಶರಾದ, ಭಾರೀ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಅವರಲ್ಲ ವರಾಹನನ್ನು ಆಚೆ ಈಚೆ ಎಳೆದಾಡಿ ಸೆಳೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅವರದರ್ಪ ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲ ಭಯಾಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದ ಬಸವಳಿದರು. ತಾವು ಬದುಕುವ ಬಗ್ಗೆ ಅಧೀರರಾದರು. ಆಗ ಭಗವಂತನು ಆ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲ ನಡುಗಿ ಹೆದರುವಂತೆ ಮಹಾಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದನು. ಆ ನಾದಕ್ಕೆ ದಾನವರು, ದೈತ್ಯರೇಕೆ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳೂ ನಡುಗಿದವು. ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ನಿನಾದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಕೋಪಗೊಂಡವು. ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೂ ಭಯಭೀತರಾದರು. ಜಗವೆಲ್ಲ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಆ ಭಯಾನಕ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮೋಹಗೊಂಡಿತು^೩.

೧ ತ್ರಾಯಸ್ಥಲೋಕಾನ್ ವಿಪ್ರರ್ಷೇ ಜಲಮೇತಂ ಕ್ಷಯಂ ನಯ |

ಧ್ಯಾಯನ್ ಜರಾದನಿವಹಾನ್ ತದ್ರೂಪೇಣ ಜಲಂ ಪಪೌ |

ಶೋಷಿತೇ ತು ಸಮುದ್ರೇ ಚ ದೇವಾಃ ಸರ್ಷಿ ಪುರೋಗಮಾಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಪ್ರಸವತ್ಸೋಮುಃ ಮುನಿನಾ ಶೋಷಿತಂ ಜಲಮ್ ||

ಇತಿ ಭೂಯಃ ಸಮಾಚಕ್ಷ್ಮಂತಿ ಕರಿಷ್ಣಾಮಹೇ ವಿಭೋ ||

೨ ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಥಾನವಾಚೇದಂ ನಿಶ್ಯಪೋಽತ್ರ ವಿಧಿರ್ಮಯಾ |

ನಾವಬುದ್ಧಂತಿ ಸಮ್ರೂಢಾ ವಿಷ್ಣುಮವ್ಯಕ್ತದರ್ಶನಮ್ ||

ವರಾಹರೂಪಿಣಂ ದೇವಂ.....

ವಿಷ ವೇಗೇನ ಗತ್ತಾ ಹಿ ಯತ್ರ ತೇ ದಾನವಾಧಮಾಃ |

ಶಮಯಿಷ್ಯತಿ ತಚ್ಚುಕ್ತಾ ಜಹೃಷುಃ ಸುರಸತ್ತಮಾಃ ||

೩ ತತಸ್ತೇ ಸಮಭಿದ್ರುತ್ಯ ವರಾಹಂ ತಂ ವ್ಯಕರ್ಷಂತ ಸಮಂತತಃ |

ಸಂಕ್ರುದ್ವಾಶ್ಚ ವರಾಹಂ ತಂ ವ್ಯಕರ್ಷಂತ ಸಮಂತತಃ ||

ದಾನವೇಂದ್ರಾ ಮಹಾಕಾಯಾ ಮಹಾವೀರ್ಯಬಲೋಚ್ಛ್ರಿತಾಃ |

ನಾಶಕುವಂಶಕಿಂಚಿತ್ತೇ ತಸ್ಯ ಕರ್ತುಂ ತದಾ ವಿಭೋ ||

ತತೋಽನಿಚಕ್ಷುಃ ವಿಷ್ಣುಂ ತೇ ದಾನವೇಂದ್ರಾ ಭಯಂ ತಥಾ |

ಸಂಶಯಂ ಗತಮಾತ್ಮಾನಾಂ ಮೇನಿರೇ ಚ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ವಿನನಾದ ಮಹಾನಾದಂ ಕೋಭಯನ್ ದೈತ್ಯದಾನವಾನ್

ತೇನ ಸನ್ನಾದಶಬ್ದೇನ ಲೋಕಾನಾಂ ಕೋಭ ಆಗಮತ್ ||

ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದಾನವರೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಭಯಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ವಿಷ್ಣುತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಬಿದ್ದರು^೧.

ಬೆದರಿ ಬೆಂಡಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಪಿತಾಮಹನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು 'ಈ ವರಾಹನು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಹರಿಯೇ. ಹೆದರಬೇಡಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ವರಾಹವನ್ನು ನಮಿಸಿದನು. ದೇವಮುನಿಗಳೂ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ನಮಿಸಿದರು. ನಂತರ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಹರಿಯು ಚತುರ್ಮುಖನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ದೈತ್ಯರನ್ನು ತನ್ನ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಸೀಳಿ ಹಾಕಿದನು. ಅಸ್ಥಿ ಮೇದಸ್ಸುಗಳು, ಮಾಂಸಗಳು ಮೇರು ಪರ್ವತದಂತೆ ಬಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಮಹಾನಾದದಿಂದ ಸಹಿತನಾದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಸನಾತನ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಮಹಾಯೋಗಿಯಾದ ಪದ್ಮನಾಭ; ಭೂತಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯ ಭೂತಾಂತರ್ಯಾಮಿ^೨.

ಬಳಿಕ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು 'ಕೇಳಿಸಿದ ಈ ನಾದ ಯಾರದು?' ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ತೇ ಅಲ್ಲೋಲಲ್ಲೋಲವಾಗಿದೆ. ದೇವದಾನವರೆಲ್ಲ ಮೋಹಿತರಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ! ಎಂದುರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ವಿಷ್ಣುವು ವರಾಹರೂಪ ಹೊಂದಿದ್ದ ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ದೇವರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ (ವರಾಹದೇವರಿಗೂ, ದಾನವರಿಗೂ, ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನಿಗೂ ನಡೆದ ಯುದ್ಧ)ವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ವರ್ಣಿಸಿದನು. ಆ ಯುದ್ಧ ಜಗನ್ನಾಶವಾಗುವಂತಿತ್ತು. ನಂತರ ವರಾಹದೇವರು ಬಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಈ ಮಧುರವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲದೇ ನೀವು ಚಂಚಲಚಿತ್ತರಾಗದೆ, ಹೆದರದೆ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಿ. ಯಾರಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಕೃತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವಂತನಾದ, ಅನಂತ ಪ್ರಕಾಶನಾದ ಮಹಾಯೋಗಿಯಾದ ಪುರಾಣಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಇವನೇ ಪದ್ಮನಾಭ. ನೀವ್ಯಾರೂ ಸಂತಾಪ ಪಡಬೇಡಿ, ದುಃಖಿಸಬೇಡಿರಿ, ಹೆದರಬೇಡಿರಿ. ನಾವು ಕೇಳಿದ ನಾದವೂ ಆತನದೇ. ಇವನೇ ಸಕಲಲೋಕನಮಸ್ಕೃತ, ಅಚ್ಯುತ, ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಸರ್ವಜೀವರ ಸೃಷ್ಟಿರ್ಥಾ, ಇವನೇ ಕೃಷ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ^೩.

೧ ತತಸ್ತೇ ದಾನವಾಃ ಸರ್ವೇ ತೇನ ನಾದೇನ ಭೀಷಿತಾಃ |

ಪೇಶುರ್ಗತಾಸವಶ್ಚೈವ ವಿಷ್ಣುತೇಜಃಪ್ರಮೋಹಿತಾಃ ||

೨ ಬ್ರಹ್ಮ ಉವಾಚ -

ಯೋಗೇಶ್ವರೋಽಯಂ ಭಗವಾನ್ ವಾರಾಹಂ ರೂಪಮಾಸ್ತಿತ್ |

ನರ್ದಮಾನೋಽತ್ರ ಸಂಯಾತಿ ಮಾ ಭೃಷ್ಯಸುರಸತ್ತಮಾಃ ||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಮಶ್ಚಕ್ಷೇ ಪಿತಾಮಹಃ |

ದೇವತಾ ಮುನಯಶ್ಚೈವ ವಿಷ್ಣುಂ ವೈ ಮುಕ್ತಿಹೇತವೇ ||

ನಾದೇನ ತೇನ ಮಹತಾ ಸನಾತನ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ |

ಪದ್ಮನಾಭೋ ಮಹಾಯೋಗೀ ಭೂತಾತ್ಮಾ ಭೂತಭಾವನಃ ||

೩ ದಿವ್ಯಂ ಮಹತ್ ಯುದ್ಧಮಾಸೀನ್ಮಹಾತ್ಮನೋ |

ಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದರು. ಸಮುದ್ರ ಒಣಗಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು^೧. ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲ ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ನಾರಾಯಣನು ವರಾಹರೂಪಧರಿಸಿ ಅವ್ಯಕ್ತರೂಪದಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ. ವರಾಹನು ಭೂಮಿಯ ಒಳಗಡೆ ಇರುವ ದಾನವಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವತೆಗಳು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು^೨.

ನಂತರ ವಿಷ್ಣುವು ವರಾಹರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭೂಮಿಯ ಒಳಗಡೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೈತ್ಯರನ್ನು ನೋಡಿದ. ಕಾಲ-ಮೃತ್ಯುವಶರಾದ, ಭಾರೀ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಅವರಲ್ಲ ವರಾಹನನ್ನು ಆಚೆ ಈಚೆ ಎಳೆದಾಡಿ ಸೆಳೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅವರದರ್ಪ ನಡೆಯದಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲ ಭಯಾಶ್ಚರ್ಯಗಳಿಂದ ಬಸವಳಿದರು. ತಾವು ಬದುಕುವ ಬಗ್ಗೆ ಅಧೀರರಾದರು. ಆಗ ಭಗವಂತನು ಆ ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲ ನಡುಗಿ ಹೆದರುವಂತೆ ಮಹಾಸಿಂಹನಾದ ಮಾಡಿದನು. ಆ ನಾದಕ್ಕೆ ದಾನವರು, ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲೇ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳೂ ನಡುಗಿದವು. ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ನಿನಾದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸಿತು. ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಕೋಭೆಗೊಂಡವು. ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೂ ಭಯಭೀತರಾದರು. ಜಗವೆಲ್ಲ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಆ ಭಯಾನಕ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮೋಹಗೊಂಡಿತು^೩.

೧ ತ್ರಾಯಸ್ವಲೋಕಾನ್ ವಿಪ್ರರ್ಷೇ ಜಲಮೇತಂ ಕ್ಷಯಂ ನಯ |

ಧ್ಯಾಯನ್ ಜಲಾದನಿವಹಾನ್ ತದ್ರೂಪೇಣ ಜಲಂ ಪಪೌ |

ಶೋಷಿತೇ ತು ಸಮುದ್ರೇ ಚ ದೇವಾಃ ಸರ್ವ ಪುರೋಗಮಾಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಣಂ ಪ್ರಣೆಪಶ್ಮೋಮಃ ಮುನಿನಾ ಶೋಷಿತಂ ಜಲಮ್ ||

ಇತಿ ಭೂಯಃ ಸಮಾಚಕ್ಷ್ಮ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಹೇ ವಿಭೋ ||

೨ ಸ್ವಯಂಭೂಸ್ಥಾನುವಾಚೇದಂ ನಿಭ್ರಷ್ಟೋಽತ್ರ ವಿಧಿರ್ಮಯಾ |

ನಾವಬುದ್ಧಂತಿ ಸಮೂಥಾ ವಿಷ್ಣುಮವ್ಯಕ್ತದರ್ಶನಮ್ ||

ವರಾಹರೂಪಿಣಂ ದೇವಂ.....

ವಿಷ ವೇಗೇನ ಗತ್ತಾ ಹಿ ಯತ್ರ ತೇ ದಾನವಾಧಮಾಃ |

ಶಮಯಿಷ್ಯತಿ ತಚ್ಚುಕ್ತಾ ಜಹ್ಯಪಃ ಸುರಸತ್ತಮಾಃ ||

- ೩.೬/೧೬-೨೨

೩. ತತಸ್ತೇ ಸಮಭಿದ್ರತ್ಯ ವರಾಹಂ ತಂ ವ್ಯಕರ್ಷಂತ ಸಮಂತತಃ |

ಸಂಕ್ರುದ್ವಾಶ್ಚ ವರಾಹಂ ತಂ ವ್ಯಕರ್ಷಂತ ಸಮಂತತಃ ||

ದಾನವೇಂದ್ರಾ ಮಹಾಕಾಯಾ ಮಹಾವೀರ್ಯಬಲೋಚ್ಛ್ರತಾಃ |

ನಾಶಕವಂಶಕಿಂಚಿತ್ತೇ ತಸ್ಯ ಕರ್ತುಂ ತದಾ ವಿಭೋ ||

ತತೋಽಗಚ್ಛ್ಯೌ ವಿಸ್ಮಯಂ ತೇ ದಾನವೇಂದ್ರಾ ಭಯಂ ತಥಾ |

ಸಂಶಯಂ ಗತಮಾತ್ಮನಾಂ ಮೇನಿರೇ ಚ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ವಿನನಾದ ಮಹಾನಾದಂ ಕೋಭಯನ್ ದೈತ್ಯದಾನವಾನ್

ತೇನ ಸನ್ನಾದಶಬ್ದೇನ ಲೋಕಾನಾಂ ಕೋಭ ಆಗಮತ್ ||

ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದಾನವರೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಭಯಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ವಿಷ್ಣುತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಬಿದ್ದರು.

ಬೆರಿದ ಬೆಂಡಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಪಿತಾಮಹನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನು 'ಈ ವರಾಹನು ಯೋಗೇಶ್ವರನಾದ ಹರಿಯೇ. ಹೆದರಬೇಡಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ವರಾಹವನ್ನು ನಮಿಸಿದನು. ದೇವಮುನಿಗಳೂ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ನಮಿಸಿದರು. ನಂತರ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಹರಿಯು ಚತುರ್ಮುಖನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ದೈತ್ಯರನ್ನು ತನ್ನ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಸೀಳಿ ಹಾಕಿದನು. ಅಸ್ತಿ, ಮೇದಸ್ಸುಗಳು, ಮಾಂಸಗಳು ಮೇರು ಪರ್ವತದಂತೆ ಬಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಮಹಾನಾದದಿಂದ ಸಹಿತನಾದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಸನಾತನ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಮಹಾಯೋಗಿಯಾದ ಪದ್ಮನಾಭ; ಭೂತಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯ ಭೂತಾಂತರ್ಯಾಮ್.

ಬಳಿಕ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು 'ಕೇಳಿಸಿದ ಈ ನಾದ ಯಾರದು?' ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ತೇ ಅಲ್ಲೋಲಲ್ಲೋಲವಾಗಿದೆ. ದೇವದಾನವರೆಲ್ಲ ಮೋಹಿತರಾಗಿದ್ದಾರಲ್ಲ? ಎಂದರು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ವಿಷ್ಣುವು ವರಾಹರೂಪ ಹೊಂದಿದ್ದ ಪ್ರಕಟನಾಗಿ ದೇವರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ (ವರಾಹದೇವರಿಗೂ, ದಾನವರಿಗೂ, ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನಿಗೂ ನಡೆದ ಯುದ್ಧ)ವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನು ವರ್ಣಿಸಿದನು. ಆ ಯುದ್ಧ ಜಗನ್ನಾಶವಾಗುವಂತಿತ್ತು. ನಂತರ ವರಾಹದೇವರು ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಈ ಮಧುರವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲದೇ ನೀವು ಚಂಚಲಚಿತ್ತರಾಗದೆ, ಹೆದರದೆ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಿ. ಯಾರಿಗೂ ಅನಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಕೃತ್ಯ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಭಾಗ್ಯವಂತನಾದ, ಅನಂತ ಪ್ರಕಾಶನಾದ ಮಹಾಯೋಗಿಯಾದ ಪುರಾಣಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಇವನೇ ಪದ್ಮನಾಭ. ನೀವ್ಯಾರೂ ಸಂತಾಪ ಪಡಬೇಡಿ, ದುಃಖಿಸಬೇಡಿರಿ, ಹೆದರಬೇಡಿರಿ. ನಾವು ಕೇಳಿದ ನಾದವೂ ಆತನದೇ. ಇವನೇ ಸಕಲಲೋಕನಮಸ್ಕೃತ, ಅಚ್ಯುತ, ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷ ಸರ್ವಜೀವರ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತಾ, ಇವನೇ ಕೃಷ್ಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೧ ತತಸ್ತೇ ದಾನವಾಃ ಸರ್ವೇ ತೇನ ನಾದೇನ ಭೀಷಿತಾಃ |

ಪೇತುರ್ಗತಾಸವತ್ಸವ ವಿಷ್ಣುತೇಜಃಪ್ರಮೋಹಿತಾಃ ||

೨ ಬ್ರಹ್ಮ ಉವಾಚ -

ಯೋಗೇಶ್ವರೋಽಯಂ ಭಗವಾನ್ ವಾರಾಹಂ ರೂಪಮಾಸ್ಥಿತಃ |

ನರ್ದಮಾನೋಽತ್ರ ಸಂಯಾತಿ ಮಾ ಭೃಷ್ಯಸುರಸತ್ತಮಾಃ ||

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾ ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ನಮಶ್ಚಕ್ಷೇ ಪಿತಾಮಹಃ |

ದೇವತಾ ಮುನಯಶ್ಚವ ವಿಷ್ಣುಂ ವೈ ಮುಕ್ತಹೇತವೇ ||

ನಾದೇನ ತೇನ ಮಹತಾ ಸನಾತನ ಇತಿ ಸ್ತುತಃ |

ಪದ್ಮನಾಭೋ ಮಹಾಯೋಗೀ ಭೂತಾತ್ಮಾ ಭೂತಭಾವನಃ ||

- ೩೬/೨೫-೩೬

೩. ದಿವ್ಯಂ ಮಹತ್ ಯುದ್ಧಮಾಸೀನ್ಮಹಾತ್ಮನೋ |

ಇದುವೇ ಕಶ್ಯಪರು ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಸಹಸ್ರಾರು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ ವರಾಹವತಾರ ಚರಿತೆ. ಇದು ಭಾಗವತಾದಿಗಳಲ್ಲೂ (೩ನೇ ಸ್ಕಂಧ) ಬಂದಿದೆ. ಭೀಷ್ಮರು ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೂ ವರಾಹನೇ ಈ ನಮ್ಮ ಕೃಷ್ಣ ಎಂದು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಕೃಷ್ಣನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವರಾಹಾವತಾರ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ವರಾಹಾವತಾರ ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮಗಳಂತೆ ನೋಡಲು ಕುತ್ಸಿತ, ಅಸಹ್ಯ ರೂಪ ಅಜ್ಞರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಆ ಯೋನಿಗೆ ತಕ್ಕಂತಹ ಯಾವ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಂಟಕರಾಗಿದ್ದ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಾದಿಯಾಗಿ ದೈತ್ಯದಾನವರ ಸಂಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ, ಈ ರೂಪದಿಂದಾಗಿ ಹೀಗೆ ಇದೊಂದು ಜಗತ್ಕಲ್ಯಾಣ ಸಾಧಕ ಅವತಾರ.

೨. ಕೃಷ್ಣ ವರಾಹ ವಿಷ್ಣು ಪದ್ಮನಾಭ, ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಎಂಬ ನಿರೂಪಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಗಳಾದ ಕಶ್ಯಪರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟು ಮಹಾ ಸಾಧಕರಾದ ಪರಶುರಾಮಶಿಷ್ಯರಾದ ಭೀಷ್ಮರು ಅದನ್ನೇ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಮೂಲ ರೂಪಗಳು ವರಾಹಾದಿಗಳೆಂದು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿ 'ನೇಹ ನಾನಾಸ್ತಿ ಕಂಚಿನ' ಎಂಬ ಕಾಲಕೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಮೇಯವು ಉದಾಹರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. 'ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಭ್ಯಾಂ ವೇದಂ ಸಮುಪಬೃಂಹಯೇತ್' ಎನ್ನುವ ಭಾರತದ ಆದಿಪರ್ವದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಇದೂ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ.

೩. ನರಕಾಸುರಾದಿ ದಾನವರೂ ವರಾಹಾವತಾರದಲ್ಲಿದ್ದವರು ಎಂಬ ವಿಷಯವು ನರಕಾಸುರನು ಭಾರೀ ಪುರಾತನ ದಾನವ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ (ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ).

ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಶ್ಚ ಸರ್ವಸಂಕ್ಷೋಭಕಾರಣಮ್ ||
ಜಘಾನ ಚ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷಮಂತರ್ಧೂಮಿಗತಂ ಹರಿಃ |
ತದಾಕರ್ಣ್ಯ ಮಹಾತೇಜಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಧುರಮಬ್ರವೀತ್ ||
ನಿಹತ್ಯ ದಾನವಪತೇನ್ ಮಹಾವಿಷ್ಣು ಮಹಾಬಲಃ |
ವಿಷ ದೇವೋ ಮಹಾಯೋಗೀ ಭೂತಾತ್ಮ ಭೂತಭಾವನಃ |
ಸರ್ವಭೂತೇಶ್ವರೋ ಯೋಗೀ ಮುನಿರಾತ್ಮಾ..... |
ಸ್ಥಿರಭವತ ಕೃಷ್ಣೋಽಯಂ ಸರ್ವವಿಘ್ನವಿನಾಶನಃ |
ಪದ್ಮನಾಭೋ ಮಹಾಯೋಗೀ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
ನ ಸಂತಾಪೋ ನ ಭೀಃ ಕಾರ್ಯಾ ಶೋಕೋ ವಾ ಸುರಸತ್ತಮ್ಯಃ |
ಸ ವಿಷ ಹಿ ಮಹಾಬಾಹುಃ ಸರ್ವಲೋಕ ನಮಸ್ಕತಃ |
ಅಚ್ಯುತಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ ಸರ್ವಭೂತಾದೀಶ್ವರಃ ||

೪. ಯಾವುದೇ ಕಾಲಕ್ಕೂ ತೊಂದರೆಯಾದಂತೆ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ದೇವರ್ಷಿಗಳಿಗೆ, ಸಾಧು ಜಗತ್ತಿಗೆ, ಭೂದೇವಿಗೆ ಆದ ನೋವು ಸರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಇಲ್ಲೂ ಇದೆ.

೫. ಭೂದೇವಿ ಪಾತಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದಳೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷ (ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನ ಭಯದಿಂದ).

೬. ದೈತ್ಯದಾನವರ ಉಪಟಳದ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಮೂರು ಲೋಕದ ಮೇಲೂ ಆದುದು ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ. ಧರ್ಮ, ದಾನ, ಯಜ್ಞ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಗಳೆಲ್ಲ ಮಾಯೆಯಾದವು. ದೇವತೆಗಳೂ ಅನಾಥರಾದರೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷ.

೭. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನಿಗೆ ವರ ಕೊಟ್ಟವರು. ಅವರೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಯ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರೇ ಗತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ.

೮. ಅಗಸ್ತ್ಯರಿಂದ ಸಮುದ್ರಜಲಪಾನ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ.

೯. ಭಗವಂತನು (ವಿಷ್ಣುವು) ವರಾಹನಾಗಿ ದಾನವರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದ. ಆತನ ನಾದ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾರಿ ವಿಶೇಷ. 'ಸನಾತನ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದದ ನಿರ್ವಚನ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ಇದನ್ನು ತಮ್ಮ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ ನಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಭಯವುಂಟುಮಾಡಿದ್ದು ಅಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ. ಅವನ ನಾದ ಗುಣ ಅದೂ ಅದ್ಭುತ, ಪರಿಪೂರ್ಣ, ದೈತ್ಯಭಯಂಕರವಾದಂತೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶಕ, ಭಕ್ತಿದಾಯಕಿ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧ ಸನಾತನ ಇತಿ ಸ್ವತಃ ಇತ್ಯತ್ರ ನಾದೇನ ಸಹಿತಃ ಸನಾದನಃ | ಸನಾದನ ಎವ ಸನಾತನಃ | ನಿರುಕ್ತತ್ವಾತ್ ದ ಕಾರಸ್ಯ ಸನಾತನಃ |

- ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಂಕಾರ(ಮ.ಭಾ.ಶಾ.ಪ.-೩೬/೩೬; ಪು. ೨೦೪;

ತತ್ತ್ವಸಂಶೋಧನ ಸಂಸತ್; ಪು. ೧೯)

೧೨೯. ಜನಕೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ -

ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ಭೀಷ್ಮರೇ! ತನ್ನ ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಣವು ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ತನ್ನದೇನೂ ಸುಡುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಜನಕನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅದಕ್ಕೇನು ಕಾರಣ?

ಭೀಷ್ಮರು ರಾಜನೇ! ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

‘ಜನಕಮಹಾರಾಜನು ತಾನು ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಏಕಾಗ್ರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಇದ್ದನು. ಯಾವುದೇ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಜ್ಞಮಾಡುವಾಗ, ದಾನಮಾಡುವಾಗ, ಹೋಮಿಸುವಾಗ, ಭೂಮಿಯ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅವನಲ್ಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಟ್ಟು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಸರ್ವಲೋಕೇಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷ ಧರಿಸಿ ಜನಕನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಯಲು, ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬಂದನು’. ಅಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ವಯಂ ಮಹಾಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಂದು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಎಸಗಿದ. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ರಾಜನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದರು.

ಅಪರಾಧವೆಸಗಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಜನು -

‘ನೀನು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯಿಂದ ಆಚೆ ಹೊರಟುಹೋಗು’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.’

೧ ಜನಕೋ ಜನದೇವೈಸ್ತು ಕರ್ಮಣ್ಯಾಧ್ಯಾಯ ಚಾತ್ಮನಿ |

ಸರ್ವಭಾವಮನುಷ್ಯಾಪ್ಯ ಭಾವೇನ ವಿಚೇತಾರ ಹ ||

ಯಜನ್ ದದಸ್ವಥಾ ಜುಹ್ವನ್ ಪಾಲಯನ್ ಪೃಥಿವೀಮಮಾಮ್ |

ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿಗ್ಮಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ತನ್ಮಯತೇನ ನಿಷ್ಕೃತಃ |

ಸ ತಸ್ಯ ಹೃದಿ ಸಂಕಲ್ಪಂ ಜ್ಞಾತುಮೈಚ್ಛತ್ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಭುಃ |

ಸರ್ವಲೋಕಾಧಿಪತಿಸ್ತತ್ರ ದ್ವಿಜರೂಪೇಣ ಸಂಯುತಃ ||....

ನ ತ್ವಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಡೇನ ನಿಯೋಕ್ತ್ವಾಮಿ ಕಥಂಚನ |

ಮಮರಾಜ್ಯಾದ್ವಿರ್ಗಚ್ಛಯಾವತ್ಸಿಮಾ ಭುವೋ ಮಮ || - ೫೨/೭, ೮

ಅದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಸೀಮಾ(ಗಡಿ) ಯಾವುದು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಇದಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಉತ್ತರವಿಲ್ಲದೆ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದ. ಏನೂ ಉತ್ತರಿಸದೇ ಮೌನವಹಿಸಿದ.

ಆದರೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ 'ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಗಡಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಲಿ ಹೇಳು' ಎಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದನು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ 'ಭೂಮಿಯ ಒಂದು ಭಾಗವೂ ನನ್ನದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಂಡಲ ನನ್ನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡು ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು (ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಲಾರೆ) ಇದು ನನ್ನ ನಿರ್ಧಾರ' ಎಂದನು. ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ರಾಜನ್ ನೀನೇ ಪದ್ಮನಾಭನ(ಪರಮಾತ್ಮನ) ಆದೇಶಾನುಸಾರ, ಆತನ ಪಾದಾವಲಂಬಿಯಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಿದ್ಧಪುರುಷ. ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನಾನು ಹೋಗಿ ಬರುವೆ.'^೧ ಎಂದುತ್ತರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟನು. ಅಲ್ಲದೆ ಜನಕರಾಜನ ಮಾನಸಿಕ ದೃಢತೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸಲು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದನು.

ರಾಜಧಾನಿಯೇ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರು ಬಂದು ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿದ್ದ ಜನಕನು 'ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಿಲ್ಲದ್ದು ನಾಶವಾಗದು. ನನ್ನದೇಬುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ (ಎಲ್ಲವೂ ಭಗವಂತನದೇ). ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥಿಲೆ ಎಲ್ಲ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಉರಿದರೂ ನನಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಯಾವುದೂ ಕೂಡಾ ಭಸ್ಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಜನರಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ ಜನಕ.

ಹೀಗೆ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾದ ರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯ-ಚಕಿತರಾದರು. ಮಿಥಿಲೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಇಟ್ಟ ಭಗವಂತ ಮಿಥಿಲೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದ. ರಾಜನಿಗೆ, ಅಲ್ಲದೇ ಜನಕಮಹಾರಾಜನಿಗೆ 'ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ (ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ) ನೆಲೆಸಿರಲಿ ಮತ್ತು

೧ ಕಾ ಸೀಮಾ ತವ ಭೂಮೇಸ್ತು ಬ್ರೂಹಿ ಧರ್ಮಂ ಮಮಾದೃ ವೈ |

ತಚ್ಛತ್ವಾ ಮೃಥಿಲೋ ರಾಜಾ ಲಜ್ಜಯಾವನತಾನನಃ |

ನೋವಾಚ ವಚನಂ ವಿಪ್ರಂ ತತ್ಪಬುದ್ಧ್ವಾ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ತತ್ ||

- ೫೨/೯, ೧೦

೨ ತ್ವಮೇವಂ ಪದ್ಮನಾಭಸ್ಯ ನಿತ್ಯಂ ಪಕ್ಷಪದಾಹಿತಃ |

ಅಹೋ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥರೂಪೋಽಸಿ ಗಮಿಷ್ಯೇ ಸ್ವಸ್ತೀಽಸ್ಯ ವೈ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರಯಯೌ ವಿಪ್ರಪ್ರಜ್ಞಾಸ್ತುರ್ಧಿ ಜೋತ್ಸಮಮ್ ||

ಅದಹಚ್ಚಾಗ್ನಿನಾ ತಸ್ಯ ಮಿಥಿಲಾಂ ಭಗವಾನ್ ಸ್ವಯಮ್ ||

- ೫೨/೧೪, ೧೫

ಅರ್ಥದಲ್ಲೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸಲಿ ಎಂದು ತಾನೇ ವರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ವೈರಾಗ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸತ್ತದ್ದಲ್ಲೆಯೇ ನೀನಿರು, ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭಗವಂತನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ದಾನನಾದ^೧.

ಧರ್ಮರಾಜ ಇದುವೇ ಜನಕರಾಜನು ಮಿಥಿಲೆಯು ಸುಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಏಕೆ ನಿರೀಪ್ರನಾಗಿದ್ದನೆಂಬ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ. ಮತ್ತೇನು ಬಯಸುತ್ತೀ ಹೇಳು ಎಂದ ಭೀಷ್ಮ

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಮಹಾನುಭಾವರಲ್ಲಿ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜನೂ ಒಬ್ಬ ಎಂದು ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ ಓದಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಿರದು^೨.

ಕೃತವರ್ಣಾಶ್ರಮದಂತೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು (ಯಜನ, ದಾನ, ಹೋಮಕರಣ, ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆ) ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಜನಕ ಮಹಾರಾಜ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಎನ್ನುವುದು ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ತಿರುಳು. ಅಂತೆಯೇ ಇಡೀ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕೂಡಾ ಇದೇ ಸಂದೇಶ ಇದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಉಚಿತ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅದೇ ಸಕಲ ಆಪತ್ತಿಗೆ ಪರಿಹಾರ. ಅದರಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರರೋಕ್ಷ, ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ ನಂತರ ಮೋಕ್ಷವೂ ಕೂಡಾ. ಸತ್ಯಧರ್ಮರತಿಯೇ ಎಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

-
- ೧ ಅನಂತಂ ಬತ ಮೇ ವಿತ್ತಂ ಭಾವ್ಯಂ ಮೇ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ |
ಮಿಥಿಲಾಯಾಂ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಯಾಂ ನ ಮೇ ಕಿಂಚನ ದಹ್ಯತೇ |
ಪುನಃ ಸಂಜೀವಯಾಮಾಸ ಮಿಥಿಲಾಂ ತಾಂ ದ್ವಿಜೋಕ್ತಮಃ |
ಆತ್ಮಾನಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ವರಂ ಚಾಸ್ತ್ವೈ ದದೌ ಪುನಃ |
ಧರ್ಮೇ ತಿಷ್ಠತು ಸದ್ಭಾವೋ ಬುದ್ಧಿಶ್ಚೇರ್ಥೇ ನರಾಧಿಪಃ |
ಸತ್ಯೇ ತಿಷ್ಠಸ್ವ ನಿರ್ವಿಣ್ಣ್ಯ ಸ್ವಸ್ಯ ತೇಸ್ಯ ವ್ರಜಾಮ್ಯಹಮ್ || - ೫೨/೧೭-೨೦

- ೨ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ದ್ವಿವಿಧಾ ನಿಷ್ಕಾಪ್ತರಾ ಭೌತ್ಯಾ ಮಯಾಽನಭಃ |
ಜ್ಞಾನಸಂಯೋಗೇನ ಸಾಂಖ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಯೋಗೇನ ಯೋಗಿನಾಮ್ || - ಗೀತಾ(೩/೩)
ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ - ಗೃಹಸ್ಥಾದಿಕರ್ಮತ್ಯಾಗೇನ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕಾಪಃ ಸನಕಾದಿವತ್ | ತತ್ ಸ್ವಾ ಏವ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕಾಪಃ
ಜನಕಾದಿವತ್ | ಮದ್ವರ್ಮಸ್ತಾ ಏವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | - ೩/೩
ನಿಯತಂ ಕುರು ಕರ್ಮ ತ್ವಂ ಕರ್ಮ ಜ್ಞಾಯೋಷ್ಯ ಕರ್ಮಣಃ | - ಗೀತಾ(೩/೮)
ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ - ಆತೋ ನಿಯತಂ ವರ್ಣಾಶ್ರಮೋಚಿತಂ ಕರ್ಮ ಕುರು | - ೩/೮

೧೩೦. ಸುವರ್ಚಲೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ತಾತ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಪತಿಯು) ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟಿರುವ ಸುಖದುಃಖ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ದ್ವಂದ್ವವಿಲ್ಲದವನಾಗಿರುವ ಯಾರಾದರೂ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ದುರ್ಲಭವಾದ ಪುರುಷನು ಇದ್ದಾನೆಯೇ?¹

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಇದು ಸಂಸಾರ ಭಯಕ್ಕೆ ಟೀಷಧಿ ಯಂತಿದೆ. ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ದೇವಲ ಎಂಬ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಿಂದನಾದ ಸದಾಚಾರಿಯೂ, ಧಾರ್ಮಿಕನೂ, ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪೂಜಕನೂ ಆದ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗೆ ಸುವರ್ಚಲಾ ಎಂಬ ಸಲ್ಲಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಈಕೆಯ ಮದುವೆಯಾಗುವ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಅವನು ಶ್ರೋತ್ರಿಯನೂ, ವಿದ್ವಾಂಸನೂ, ಪ್ರಿಯವಾದಿಯೂ, ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯೂ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಎಂದು ಆಕೆಯ ತಂದೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ಮಗಳು 'ನನ್ನನ್ನು ಕುರುಡನೂ, ಕುರುಡನಲ್ಲದವನೂ, ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ವಿವಾಹ ಮಾಡಲು ವರಾನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡು'² ಎಂದು ತನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಂದೆಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದಳು.

ತಂದೆಗೆ ಇದು ಒಗಟಾಗಿ ತೋರಿ ಇಂತಹ ವರ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ? ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ನೀನು ಉನ್ನತೈಕಂತೆ ಅಶುಭವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಗಳು 'ನಾನು ಹುಚ್ಚಿಯಲ್ಲ, ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವೇದಜ್ಞ, ನೀನು ನನಗಾಗಿ ಆ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಯಕೆಯ ಗುಣಗಳಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಆರಿಸುವೆ ಎಂದಳು³.

ನಂತರ ತಂದೆ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ೧. ಜಾತಿ, ಗೋತ್ರ, ಕುಲಾಚಾರಗಳಿಂದ ವಿಶುದ್ಧರಾದ, ೨. ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಸಂಪನ್ನರಾದ, ೩. ತಂದೆ ತಾಯಿ ಕಡೆಯಿಂದ ಶುದ್ಧ

೧ ಅಸ್ತಿ ಕಕ್ಷಿತ್ ಯದಿ ವಿಭೋ ಸದಾರೋ ನಿಯತೋ ಗೃಹೇ |

ಆತೀತಸರ್ವಸಂಸಾರಃ ಸರ್ವದ್ವಂದ್ವ ವಿವರ್ಜಿತಃ |

ತಂ ಮೇ ಬ್ರೂಹಿ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ದುರ್ಲಭಃ ಪುರುಷೋ ಮಹಾನ್ ||

- ೫೩/೧

೨ ಅಂಧಾಯ ಮಾಂ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ದೇಹ್ಯನಂಧಾಯ ವೈ ಪಿತಃ |

ಉನ್ನತೈವಾ ಶುಭಂ ವಾಕ್ಯಂ ಭಾಷಸೇ ಶುಭಲೋಚನೇ ||

೩ ನಾಹಮುನ್ನತೈರಭೂತಾಽದ್ಯ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಂ ಬ್ರವೀಮಿ ತೇ |

ವಿದ್ಯತೇ ಚೋತ್ತರಿಸ್ತಾದ್ಯಕ್ ಸ ಮಾಂ ಭರತಿ ವೇದವಿತ್ ||

ಯೇಭ್ಯಸ್ತಂ ಮನ್ಯಸೇ ದಾತುಂ ಮಾಮಿಹಾನಯ ತಾನ್ ದ್ವಿಜಾನ್ |

ತಾದೃಶಂ ತಂ ಪತಿಂ ತೇಷು ವರಯಿಷ್ಯೇ ಯಥಾ ತಥಮ್ ||

- ೫೩/೨-೧೧

ಪರಂಪರೆಯುಳ್ಳ (ಸಾಂರ್ಯಾದಿ ದೋಷರಹಿತರಾದ), ೪. ರೋಗರಹಿತರಾದ (ಆರೋಗ್ಯಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದ), ೫. ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ, ೬. ಶೀಲಸತ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನರಾದ, ೭. ನಮ್ಮ ಗೋತ್ರದಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದ, ವೇದವ್ರತಾಸ್ಥರಾದ (ಶಿಖಾದಿ ವಿಶಿಷ್ಟರಾದ), ೮. ಸ್ನಾತಕರಾದ, ೯. ತಂದೆತಾಯಿಗಳುಳ್ಳ, ೧೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ(ವರನನ್ನು) ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ ಅವರು ನನ್ನ ಮಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳ ಆಗತಿಯಂತೆ ಶಿಷ್ಯರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಾಮ ಹಾಗೂ ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಲು, ದೇವಲ ಪುತ್ರಿಯ ಪ್ರಭಾವ ತಿಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರರು ದೇವಲರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ದೇವಲರಿಂದ ಸತ್ಕೃತರಾದರು. ಮಗಳಿಗೆ ತಂದೆ ಬಂದ ಕನ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ವರಿಸು ಎಂದ.

ಸುವರ್ಚಲ ಬಂದ ಕನ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರರನ್ನು ನಮಿಸಿ, 'ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂಧನೂ, ಅಂಧನಲ್ಲದವನೂ ಯಾರಾದೂ ಇದ್ದರೆ ನನಗೆ ವರನಾಗಬಹುದು' ಎಂದಳು. ಕನ್ಯೆಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರರು ಆಕೆಯನ್ನು ಅಪ್ರಬುದ್ಧಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ದೇವಲರನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ, ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ವಾಪಸು ಹೊರಟರು. ಕನ್ಯೆ ಸುವರ್ಚಲಾ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಳು^೧.

ಕೆಲದಿನ ಕಳೆಯಿತು (ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ) ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವಿಯಾದ, ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲ, ಉಪಾಖ್ಯಾತಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ತಿಳಿದ (Pros & Cons) ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯನಾದ ವೇದಗಳನ್ನು ವೇದತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ ಕರ್ಮಸ್ವರೂಪ ಬಲ್ಲ (ಪೂರ್ವ ಮಿಮಾಂಸಾ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾದ), ಆತ್ಮ ತತ್ತ್ವಗಳ ವಿವೇಕಿಯಾದ(ಜೀವೇಶ್ವರ, ಭೇದವಿವೇಕ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ), ತಂದೆಯುಳ್ಳ, ಗುಣಸಾಗರನಾದ (ಸದ್ಗುಣ ಖೀನಿಯಾದ) ಶ್ವೇತಕೇತುವೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಮಾರನು ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ದೇವಲರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅವನನ್ನು ದೇವಲರು ಸತ್ಕರಿಸಿ ಮಗಳಿಗೆ ಇವನನ್ನು ವರಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಅದರಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡ ಮಗಳು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಋಷಿಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಶ್ವೇತಕೇತು ತಾನು ಕನ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ನುಡಿದ. ನಿನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ನಾನು(ಸಂಸಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ) ಅಂಧನೂ, ನನಗೆ ಸಂಶಯರಹಿತವಾದ ಭಗವತ್ ತತ್ತ್ವವಿಷಯದಲ್ಲಿ

೧ ವಿಪ್ರಾಣಾಂ ಸಮೀರ್ತ್ಯಷ್ಟಾ ಪ್ರಸಪ್ತ ತಪೋಧನಾನ್ |

ಯದ್ವಸಿ ಸಮೌ ವಿಪ್ರೋ ಹ್ಯಂಧೋಽನಂಧಃ ಸ ಮೇ ವರಃ ||

ನೋತುವಿಪ್ರಾ ಮಹಾಭಾಗಾಃ ಕನ್ಯಾಂ ಮತ್ವಾ ಹ್ಯವೇದಿಕಾಮ್ |

ಕುತ್ರಯುತ್ವಾ ಮುನಿಂ ತತ್ರ ಮನಸಾ ಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ |

ಯಥಾ ಗತಂ ಯಯುಃ ಕೃದ್ವಾ ನಾನಾದೇಶನಿವಾಸಿನಃ ||....

..... ಕನ್ಯಾ ಚ ಸಂಸ್ತುತಂ ತತ್ರ ಪಿತೃವೇತ್ಸು ಭಾಮಿನೀ ||

ಸಂಶಯಹೀನನಾಗಿದ್ದು ಅನಂಧನೂ ಆಗಿರುವ(ವೆ) ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸು ಎಂದನು^೧.

ಹೀಗೆ ಶ್ವೇತಕೇತು ತಾನು ಅಂಧನೂ ಹೌದು ಅನಂಧನೂ ಹೌದೆಂದು ವಿವರಿಸಿದ.

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಜೀವನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೇರಣೆ, ಅನುಗ್ರಹಗಳಿಂದಲೇ ನೋಡುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜೀವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಿಜವಾದ ಚಕ್ಷುಸ್ಸು, ಭಗವಂತನೆಂಬ ಕಣ್ಣು ಇಲ್ಲದವನು ಪ್ರಾಣಿಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಅಂಧನೆನಿಸುವನು. ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ, ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ನಾನು ಅಂಧ^೨.

ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಂಧ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸು ಎಂದ ಶ್ವೇತಕೇತು.

ದುಃಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತೊರೆದು, ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ದಾಟುತ್ತಾ, ಭಗವದ್ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಮೃತವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಆಸೂಯಾರಹಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗೆ ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಪಥದಂತೆ ಇದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ವಿಕೀತಕಾಗಿದ್ದೀಯಾ(ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೀಯಾ. ನೀನು ಬಯಸಿದ ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕದಿಂದ). ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನ ಗಂಡ, ಇನ್ನು ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸುವುದು ಉಚಿತವೆಂದನು ಶ್ವೇತಕೇತು.

ಇದೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ ಸವರ್ಚಲೆ 'ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮನಸಾ ವರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಉಳಿದುದನ್ನು ನನ್ನ ತಂದೆ ನೆರವೇರಿಸುವರು, ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು(ನನ್ನೊಡನೆ ವಿವಾಹದ ವಿರ್ವಾಟಗಾಗಿ) ಎಂದಳು^೩. ಎಕೆಂದರೆ ಇದು ವೇದವಿಧಿ (ತಂದೆಯೇ ವಿವಾಹದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು).

- ೧ ಕನ್ಯೇ ಏಷ ಮಹಾಭಾಗ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಋಷಿಕುಮಾರಕಃ |
ವರಯೇನಂ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಂ ವೇದವೇದಾಂಗಪಾರಗಮ್ ||
ತೇಷ್ಠತ್ವಾ ಕುಪಿತಾ ಕನ್ಯಾ ಋಷಿಪುತ್ರಮುದೈಕ್ಷತ |
ಅಂಧೋಽಹಮತ್ರ ತತ್ತ್ವಂ ಹಿ ತಥಾ ಮನ್ಯೇ ಚ ಸರ್ವಥಾ ||
ವಿಶಾಲನಯನಂ ವಿದ್ವಿ ತಥಾ ಮಾಂ ಹೀನ ಗಂಶಯಮ್ |
ಯೇನೇದಂ ವೀಕ್ಷತೇ ನಿತ್ಯಂ..... |

- ೨ ನ ಚಕ್ಷುರ್ವಿದ್ಯತೇ ಹ್ಯೇಷಃ ಸ ವೈ ಭೂತಾಂಧ ಉಚ್ಚತೇ |
ಲೋಕದೃಷ್ಟಾ ಕರೋಮೀಹ ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಕಾದಿಕಮ್ |
ಆತ್ಮದೃಷ್ಟಾ ಚ ತತ್ಸರ್ವಂ ವಿಲಿಪ್ಯಾಮಿ ಚ ನಿತ್ಯಶಃ |
ಸ್ಥಿತೋಽಹಂ ನಿರ್ಭರಃ ಶಾಂತಃ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವನಃ |
ಅವಿದ್ಯಯಾ ತರನ್ ಮೃತ್ಯುಂ ವಿದ್ಯಯಾ ತಂ ತಥಾಽಮೃತಮ್ ||

- ೩ ತತಃ ಸುಪರ್ಚಲಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪ್ರಾಹ ತಂ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮಮ್ |
ಮನಸಾಽಪಿ ವೃತೋ ವಿದ್ವನ್ ಶೇಷಕರ್ತಾ ಪಿತಾ ಮಮ ||

ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ದೇವಲರು ಶ್ವೇತಕೇತುವನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅವನ ತಂದೆಯಾದ ಉದ್ವಾಲಕರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಋಷಿಮುನಿಗಳ ಸಮಕ್ಷಮ ಸುವರ್ಚಲೆಯನ್ನು ಶ್ವೇತಕೇತುವಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು ಕೊಟ್ಟರು. ನೆರೆದ ಮುನಿಗಳು ಈ ವ್ಯಾಪಾರವೆಲ್ಲ ಶ್ವೇತಕೇತುವಿನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಹರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವೆಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು. ದೇವಲರೂ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿ ಭಗವಂತನಾದ ಮಾಧವನು ಪ್ರೀತನಾಗಲಿ. ಸುವರ್ಚಲೆಯನ್ನು ಶ್ವೇತಕೇತುವಿಗೆ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು^೧.

ಹೀಗೆ ಋಷಿಮುನಿಗಳ ಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ವಿವಾಹವಾದ ಶ್ವೇತಕೇತು ಸುವರ್ಚಲೆಯೊಡನೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಪತ್ನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೧. ನೀನು ನನ್ನ ಸಹಧರ್ಮಿಣಿ. ಆದ್ದರಿಂದವೇದೋಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಾಯಕಳಾಗಿರು.

೨. ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆ ಉದ್ವಾಲಕರ ಉಪದೇಶದಪ್ರಕಾರ ನಾನು (ಸರ್ವಜ್ಞಾನಿ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ) ಭಗವಂತನಲ್ಲ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಇದ್ದೇನೆ. ಮೊದಲು ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಇದ್ದವನು ನಂತರ ಉಪದೇಶಾನಂತರ ಅಹಂಕಾರ ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನೀನೂ ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯಮರ್ಯಾದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡು. ನಂತರ ನಿನಗೆ ಹಿತವಾದುದನ್ನು ಮಾಡುವೆ.

೩. ಮಮಕಾರದಿಂದ ನಾನು ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನೇ ಎಲ್ಲ ಮಾಡಿಸುವವನು. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕರ್ಮದೋಷಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾನು ಹಾಗೆ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೪. ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರು ನಡೆದಂತೆ ಇತರರೂ ನಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜನರ ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ರತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ತನ್ನ (ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ) ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ, ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು.

ವೈಣೇಷ್ಯ ಒತರಂ ಮಹ್ಯಮೇಷ ವೇದವಿಧಿಕ್ರಮಃ ||

- ೫೩/೨೯-೩೮

೧. ಮುನೀನಾಮಗ್ರತಃ ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರದದೌ ಜಲಪೂರ್ವಕಮ್ |

ಉದಾಹರಂತಿ ವೈ ತತ್ರ ಶ್ವೇತಕೇತುಂ ನಿರಿಕ್ಷ್ಯ ತಮ್ ||

ಹೃತುಂಧರೀಕ ನಿಲಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಕೋ ಹರಿಃ |

ಶ್ವೇತಕೇತುಸ್ವರೂಪೋ ಸ್ವಿತೋಽಸೌ ಮಧುಸೂದನಃ |

ಪ್ರೀಯತಾಂ ಮಾಧವೋ ದೇವಃ ಪತ್ನೀ ಚೇಯಂ ಸುತಾ ಮಮ |

ಪ್ರತಿಪಾದಯಾಮ ತೇ ಕನ್ಯಾಂ ಸಹಧರ್ಮಿಣೀಂ ಶುಭಾಮ್ ||

- ೫೩/೪೦-೪೨

ಯಾನಿ ಚೋಕ್ತಾನಿ ವೇದೇಷು ತತ್ಸರ್ವಂ ಕುರು ಶೋಭನೇ |
ಮಯಾ ಸಹ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಸಹಧರ್ಮಚರೇ ಮಮ ||
ಅಹಮಿತ್ಯೇವ ಭಾವೇನ ಸ್ಥಿತ್ವಸ್ತು ಮತಥೈವ ಚ |
ತಸ್ಯಾತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವೀಥಾ ಕುರ್ಯಾಂ ತೇ ಚ ತತಃ ಪರಮ್ ||
ನ ಮಮೇತಿ ಚ ಭಾವೇನ ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿ ನಿಲಯೇನ ಚ |
ಅನಂತರಂ ತಥಾಕುರ್ಯಾಸ್ತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಭಸ್ಮಾತ್ ||
ಏವಂ ತ್ವಯಾ ಚ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸರ್ವದಾ ದುರ್ಭಗಾ ಮಯಾ ||
ಆತ್ಮಯೋಗಪರೋ ನಿತ್ಯಂ ನಿರ್ವ್ಯಂದೋ ನಿಷ್ಪರಿಗ್ರಹಃ |
ಭಾರ್ಯಾಂ ತಾಂ ಸದೃಶೀ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಬುದ್ಧಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋರಿವ || - ೫೩/೪೫-೫೦

ಶ್ವೇತಕೇತು - ಸುವರ್ಚಲಾ ಸಂವಾದ

ಒಮ್ಮೆ ಸುವರ್ಚಲಾ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು 'ನೀವು ಯಾರು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಶ್ವೇತಕೇತು 'ನನ್ನನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನೇ ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಕರೆದು ಮತ್ತೆ 'ನೀವಾರೆಂದು' ಕೇಳುವುದು ಏಕೆ? ನಾನಾರೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಕೂಡಾ ಮತ್ತೇಕೆ ಕೇಳುವೆ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ'.

ಪತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪತ್ನಿ ಸುವರ್ಚಲೆ ನೀವಾರು ಎಂದರೆ ನಿನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ (ಭಗವಂತನನ್ನು ಆತ್ಮನನ್ನು) ಯಾರೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆಯೇ ಹೊರತು ನೀವು ತಿಳಿದಂತೆ ಅಲ್ಲ ಎಂದಳು. ಆಗ ಶ್ವೇತಕೇತು (ಆವನ ಪರಿಚಯವು ಹೀಗಿದೆ) ಆವನು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ಒಂದು ಒಗಟಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಿದನು. 'ಆವನು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂಬುದರ ವರ್ಗನೆ ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಾಯಃ ಒಗಟಿನಂತೆಯೇ ಇವೆ. ಹೀಗೆ ಪತಿ ಪತ್ನಿಯರ ಸಂವಾದ ಸುಮಾರು ೩೦ ಶ್ಲೋಕಗಳವರೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲೊಂದು, ಇಲ್ಲೊಂದು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಭಾವ ತಿಳಿದರೂ ಪ್ರತಿ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಭಾವವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಗೊಂಡಂತಿವೆ ಕವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಅದು ಈ ಗ್ರಂಥದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಬರದು. ಬರೆದರೂ ತುಂಬಾ

೧ ಪಪ್ಪಚ್ಚ ಶೋ ಭವಾನತ್ರ ಬ್ರೂಹಿ ಮೇ ತದ್ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ |

ಶ್ವೇತಕೇತು -

ತಾಮಾಹ ಭಗವಾನ್ ವಾಗ್ಗೀ ತಯಾ ಜ್ಞಾತೋ ನ ಸಂಶಯಃ |

ದ್ವಿಜೋತ್ತಮೇತಿ ಮಾಮುಕ್ತಾ ಪುನಃ ಕಮನುಪೃಚ್ಛಸಿ ||

ಸುವರ್ಚಲಾ

ಸಾ ತಮಾಹ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ಪೃಚ್ಛಾಮಿ ಹೃದಿ ಶಾಯಿನಮ್ |

ತಚ್ಚ ತ್ವಾ ಪ್ರತ್ಯಮಾಚ್ಛೇನಾಂ ಸ ನ ವಕ್ಷ್ಯತಿ ಭಾಮಿನಿ ||

ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾಗಿದೆ. 'ನೀನಾರು' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಉತ್ತರಗಳು ಐತರೇಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಬೃಹತೀಸಹಸ್ರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರದೇವರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಮತ್ತೇ ಉಚ್ಚರಿಸು ಎಂಬಂತಿದೆ. 'ನೀನಾರು' ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮೇಲೋಟಕಕ್ಕೆ ಕೇಳಿರಬಹುದು. ಇಂದ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆವಿಷ್ಕಾರದ ವಾಯು ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರಾಣೋವಾ ಅಹಮಸ್ಮಿ ಋಷೇ ಎಂಬ ಉತ್ತರದೊಂದಿಗೆ (ಇದು ನನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಿಳಿಸಬಹುದು).

ಉಪನಿಷತ್ :

'ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಂ.... ಶಂಸಿಷ್ಯಂತಂ' ಇಂದ್ರ ಉಪನಿಷದಾಃ | ... ಬರಹತೀಸಹಸ್ರಂ ಶಶಂಸ | ತಮಿಂದ್ರ ಉವಾಚ ಋಷೇ ದ್ವಿತೀಯಂ ಶಂಸ..... | ತಮಿಂದ್ರ ಉವಾಚ ಋಷೇ ತೃತೀಯಂ ಶಂಸ..... | ಸ ಹೋವಾಚ ತ್ವಾಮೇವ ಜಾನೀಯಂ ಇತಿ.... | ತಮಿಂದ್ರ ಉವಾಚ | ಪ್ರಾಣೋ ವಾ ಅಹಮಸ್ಮಿ ಋಷೇ ಪ್ರಾಣಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರಾಣಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ || ಸ ಏತೇನ ರೂಪೇಣ ಸರ್ವಾ ದಿಶೋಽವಿಷ್ಟೋಽಸ್ಮಿ.... | -

ಐತರೇಯಾರಣ್ಯಕ ಅಧ್ಯಾಯ - ೨

ಭಾಷ್ಯ :

'ಬೃಹತೀಸಹಸ್ರಂ ಶಂಸಿಷ್ಯನ್ ಯದಾ ಸಸ್ಮಾರ ಕೇಶವಮ್ |
ವಾಯುನಾ ಸಹ ದೇವೇಶಸ್ತದಾ ವಾಸವಮಾವಿಶತ್ ||
ಆವಿಷ್ಟೋ ವಿಷ್ಣುನಾಥೇಂದ್ರೋ ವಾಯುನಾ ಸಹ ಕೇಶವಮ್ |
ಜಾನೀಯಾಂ ತ್ವಾಮಿತಿ ಪ್ರಾಹ ತಸ್ಮಾ ಆಹ ಸ ಕೇಶವಃ |
ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟಃ ಪ್ರಾಣನಾಮು
ಇಂದ್ರಾವಿಷ್ಟಃ ಕೋಽಯಮಿತಿ ಶಂಕಾಂ ಪರಿಹರನ್ ಹರಿಃ ||
.....'

ಐತರೇಯೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಭಾರತದ ಶ್ವೇತಕೇತು-ಸಮರ್ಚಲಾ ಸಂವಾದ ಪೂರ್ಣ ಹೋಲಿಕೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಶ್ವೇತಕೇತುವಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಗವಂತನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಚಲಾ ಬಯಸಿ 'ಕೋ ಭವಾನ್' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೀಮಿತ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೨. ಸಮರ್ಚಲೆಯು 'ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸು' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇಳಿದಾಗ ಶ್ವೇತಕೇತುವು -

'ಶ್ವೇಷ್ಯರಾದ ಸತ್ಪುರುಷರು ಇರುವಂತೆ ಇರಬೇಕು. ಅವರು ಆಚರಿಸುವುದನ್ನೇ ಇತರರೂ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಲೋಕದ ನಿಯಮ ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ ಶ್ವೇತಕೇತು. ತಾನು ಸತ್ಪುರುಷನೆಂಬ

ಭಾವ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿದೆ (Suggested). ಹಾಗೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಆಗುವ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಕ್ರೀಡೆ. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅನಂತ ವಿಭೂತಿಗಳಿವೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಧೂಳಿನ ಕಣಗಳಂತೆ ಎಂದೂ ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಮಧ್ಯೆ 'ತತ್ತ್ವಮಸಿ' ವಾಕ್ಯಾರ್ಥದ ಭಾಯಿ ಇರುವ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸದಾಚಾರದ ಇತಿಮಿತಿಗಳು, ಲೋಕಮರ್ಯಾದೆ (Social Limitations - norms)ಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತಾ, ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸದವರು ಅಸುರರೆಂದೇ ಶ್ವೇತಕೇತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮಸಾಂಕರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಅಸುರರೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

೩. ಶಬ್ದ ಶಬ್ದಾರ್ಥ, ಆಹಂ ಶಬ್ದದ ಅಂತರಾರ್ಥ, ಭಗವಂತನ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಸ್ವರೂಪ (ಅಕಾಶದಂತೆ), ಭಗವಂತನ ವೇದಗಮ್ಯತ್ವವೇ ಮೊದಲಾದ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಕಠಿನವಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ವೇತಕೇತುವು ಪತ್ನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಭಗವಂತನು ಸಾಕಲೈನ ಶಬ್ದಗಮ್ಯನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವೇದಗಮ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಪತ್ನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜಗವೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅವನ ವಿಭೂತಿಗಳು ಐಶ್ವರ್ಯ ಹಲವು. ಅಗ್ನಿಸೂರ್ಯವಾಯುಗಳ್ಯಾವುವೂ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರರು. ಅವನು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಇಷ್ಟು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಜ್ಞಾನ ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ದೃಢವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಜ್ಞಾನದ (ಸಂಸಾರ) ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದೇವೆ.

೧ ಯದ್ಯದಾಚರತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ತತ್ತದೇವೇತರೋ ಜನಃ |
ವರ್ತತೇ ತೇನ ಲೋಕೋಽಯಂ ಸಂಕೀರ್ಣಶ್ಚ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||
ಪರಮೇಶ್ವರಸ್ಯ ಸಂಕ್ರೀಡಾ ಲೋಕೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಂ ಶುಭೇ |
ಯಾವತ್ ಪಾಂಸವ ಉದ್ವಿಷ್ಟಾಸ್ತಾವತ್ಕ್ಯೋಽಸೃ ವೈಭೂತಯಃ |
ಯೇ ಮೂಢಾಸ್ತೇ ದುರಾತ್ಮಾನೋ ಧರ್ಮಸಂಕರಕಾರಣಾಃ |
ಮರ್ಯಾದಾಭೇದಕಾ ನೀತಾ ನರಕೇ ಯಾಂತಿ ಜಂತವಃ |
ಅಸುರೀಂ ಯೋನಿಮಾಪನ್ವಾ ಇತಿ ದೇವಾನುಶಾಸನಮ್ ||

- ೫೩/೫೯-೬೬

೨ ತದ್ವತ್ಯ ಪರಮಂ ಶುದ್ಧವುನೌಪಮ್ಯಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ |
ನ ದೃಶ್ಯತೇ ತಥಾ ತಚ್ಚ ದೃಶ್ಯತೇ ಚ ಮತಿರ್ಮಮ ||
ನ ಚಕ್ಷುಷಾ ನ ಮನಸಾ ನ ಚಾನ್ಯೇನ ಪರೋ ವಿಭುಃ |
ಚಿಂತ್ಯತೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ವಾಚಾ ವಕ್ತುಂ ನ ಶಕ್ಯತೇ ||
ವೇದಗಮ್ಯಂ ಪರಂ ಶುದ್ಧಮತಿ ಸತ್ಯಾ ಪರಾ ಶ್ರುತಿಃ |
ವೇದಗಮ್ಯಃ ಪರಃ ಶುದ್ಧ ಇತಿ ಮೇ ಧೀಯತೇ ಮತಿಃ ||
ಅನೇನ ಪೂರ್ಣಮೇತದ್ವಿಹೃದಿ ಭೂತಿಮಿಹೇಷ್ಯತಿ |
ವಿತಾವದಾತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಮೇತಾವದ್ ಯದಹಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ||

ಪತಿಯ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದಳು ಸುವರ್ಚಲಾ ದೇವಿ. ಪತಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿನಿರ್ದೇಶಿಸಿದಂತೆಯಾವಾಗಲೂ ಪತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿನಿರತಳಾಗಿತ್ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ (ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ) ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಶ್ವೇತಕೇತುವೂ ನಿತ್ಯ ನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ರತನಾಗಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಗೋವಿಂದ- ವಾಸುದೇವನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನಿರಿಸಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಇಬ್ಬರೂ ಬಹುಕಾಲ ಭಗವತ್ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಿದರು (ಭಗವಂತನನ್ನು)^೧.

ಧರ್ಮರಾಜ ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಶ್ವೇತಕೇತು ಸುವರ್ಚಲಾ ದಂಪತಿಗಳ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯ ಜೀವನವೇ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿದೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡಿ ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಿದ ದಂಪತಿಗಳ ಉಪಾಖ್ಯಾನವಿದು. ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಭೀಷ್ಮರ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.

೨. ಸುವರ್ಚಲೆಯು ತಂದೆ ದೇವಲ ಮಹಾತಪಸ್ವೀ. ಮಗಳೂ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞೆ. ತನಗೆ ಎಂತಹ ವರ ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇ ಆಪ್ತನಿಗೂ ಆಸೆ ಹೇಳುವವರೆಗೆ ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಂದೆಗಿಂತ ಮಗಳೂ ಮಹಾಬುದ್ಧಿವಂತಳು. ಎಲ್ಲ ದೈವಾನುಗ್ರಹ, ಸತ್ತ್ವಜ್ಞ ಪಡೆಯಲೂ, ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಪಡೆದು ಬಂದಿರಬೇಕು ದೇವಲರಂತೆ.

೩. ತನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲಾರದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಮಾರರು, ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಿರುಗಿ ಹೋದರು. ಕೊನೆಗೂ ಸಿಕ್ಕ ಶ್ವೇತಕೇತು ಸುವರ್ಚಲೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ, ವರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಆಕೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಪತಿ ಸಿಕ್ಕ. ಆತನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕನ್ಯೆಯೂ ಸಿಕ್ಕಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರು. ಅಂತಹ ಜೋಡಿಯೂ ಅಪರೂಪ.

೪. ಸುವರ್ಚಲೆ ಮದುವೆಯ ಭಾರವನ್ನು ತಂದೆಗೆ ಹಾಕಿ ತಂದೆಯನ್ನೇ ಕೇಳಲು ಶ್ವೇತಕೇತುವಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಅದುವೇ ವೇದವಿಧಿ ಎನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ಕನ್ಯೆಯ ಇತಿಮಿತಿ ತಿಳಿದು

ಆವಯೋರ್ನ ಚ ಸತ್ವೇ ವೈ ತಸ್ಮಾದಜ್ಞಾನ ಬಂಧನಮ್ ||

- ೫೩/೮೨-೧೦೧

೧. ಏವಂ ಸುವರ್ಚಲಾ ಹೃಷ್ಣಾ ಪೋಕ್ತಾ ಭರ್ತೃ ಯಥಾರ್ಥಮ್ |

ಪರಚರ್ಯಮಾಣಾ ಹೃನಿಶಂ ತತ್ತ್ವಬುದ್ಧಿಸಮನ್ವಿತಾ ||

ಭರ್ತಾ ಚ ತಾಮನುಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕಾನಿಶ್ಚಿತಃ |

ಪರಮಾತ್ಮನಿ ಗೋವಿಂದೇ ವಾಸುದೇವೇ ಮಹಾತ್ಮನಿ ||

ಸಮಾಧಾಯ ಚ ಕರ್ಮಾಣಿ ತನ್ಮಯತ್ವೇನ ಭಾವಿತಃ |

ಕಾಲೇನ ಮಹತಾ ರಾಜನ್ ಯಸ್ಮಾತ್ ತ್ವಂ ಪರಿಪೃಚ್ಛಸಿ ||

ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಂ ಚ ಸಮಾಸ್ಥಾಯ ಗತೌ ಜಾಯಾಪತೀ ಪರಮ್ ||

- ೫೩/೧೦೨-೧೦೫

ವರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಹಾಗಿರಬೇಕು ಕನ್ಯೆಯರು. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಾನೇ ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ (ಕಾರಣ) ಎಡೆಯಾಗಬಹುದು. ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆ ತರುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಪಾಲಕರದೇ ಹೊರತು ಕನ್ಯೆ/ವರರದ್ದಲ್ಲ.

೫. ಇಂತಹ ವಧುವರರು ನೋಡಿದ ಮುನಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಕಂಡರು. ಹಾಗಿರಬೇಕು ಜೊಡಿ ವರವಧುಗಳು (ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರ)

೬. ಮದುವೆಮೊದಲು ಕನ್ಯೆ ವರಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದಳು. ಮದುವೆಯಾದಮೇಲೆ ಪತಿಪತ್ನಿಗೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದ, ವೇದೋಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿರಲು ಅರುಹಿದ. ಆಕೆಯೂ ಒಪ್ಪಿದಳು. ಅದುವೇ ನಿಜವಾದ ದಾಂಪತ್ಯ. ವೇದೋಕ್ತ ಆಚರಣೆಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು.

೭. ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾಗಿರಲು ಒಪ್ಪುತ್ತಾಳೆ ಸುವರ್ಚಲಾ. ಮದುವೆಯ ನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ಭಗವತ್ತರ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಸತ್ಸಂತಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದುವೇ ನಿಜವಾದ ದಾಂಪತ್ಯ.

೮. ವಿವಾಹಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಜಾಣೆಯಾದ ಸುವರ್ಚಲಾ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಹಸಿವನ್ನು ಪತಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸೂಕ್ತ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ನೀಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಪತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆರುವ ಯಂತ್ರವಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಪತಿಸೇವೆ, ಮನೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಸಂಪಾದನೆಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು ಪತಿ ಮೂಲಕ. ಕಾರಣ 'ಪತಿರೇವ ಗುರುಸ್ತ್ರೀಣಾಂ'(ಪದ್ಮಪುರಾಣ). ಸತಿಗೆ ಪತಿಯೇ ಗುರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ.

೯. ಜ್ಞಾನ ಪಡೆದರೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಲ್ಲದು. ಮತ್ತೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪತಿಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪತಿಯೊಡನೆ ಪರಲೋಕಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದವಳು ಸುವರ್ಚಲಾ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರ, ಸದುಪದೇಶ ಮಾಡಿದವನು ಶ್ರೀತೇಜ. ಹಾಗಿರಬೇಕು ದಾಂಪತ್ಯ.

೧೦. ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪತಿಯ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದು. ತಾನು ಸದಾಚಾರಿಯಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದಾಗಲೇ ಸಂಸಾರನೌಕೆ ಸುಖವಾಗಿ ಸಾಗರದಾಟುತ್ತದೆ. ಸತಿಯನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ, ತಾನೂ ನಡೆದು ಇಬ್ಬರೂ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಹೀಗಾಗಿ ಇದೊಂದು ಆದರ್ಶ ದಂಪತಿಯೊಂದರ ಯಶಸ್ಸಿನ ಗಾಥೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ.....

ಸುವರ್ಚಲೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ -

೧. ತಪಸ್ಸೆಂದರೇನು? ಅದು ಉಪವಾಸವೋ, ವೇದೋಕ್ತಾಚಾರವೋ, ಶಾಸ್ತ್ರವೋ (ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನವೋ) ಹೇಳು?

ಭೀಷ್ಮರ ಉತ್ತರ -

೧. ತಪೋಧನರು (ತಪಸ್ಸನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪತ್ತೆಂದು ಬಗೆದವರು) ಪಕ್ಷ ಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಉಪವಾಸಗಳನ್ನು ತಪಸ್ಸೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೨. ವೇದಪಾರಂಗತರು (ಪೂರ್ಣವೇದಾಧ್ಯಯನಮಾಡಿದವರು) ವೇದೋಕ್ತವ್ರತಗಳನ್ನು ತಪಸ್ಸೆನ್ನುವರು.

೩. ವೇದಪಾರಾಯಣವೇ ತಪಸ್ಸೆನ್ನುವರು ಕೆಲವರು.

೪. ವಿಧ್ವಕ್ತ ಸದಾಚಾರ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯೆಗಳು ತಪಸ್ಸೆನ್ನುವರು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು.

೫. ತ್ಯಾಗ, ಶಾಂತಿ (ಭಗವನ್ನಿಷ್ಟ), ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಗಳೇ ತಪಸ್ಸೆನ್ನುವರು ಹಲವರು.

೬. ಯಾವಾಗಲೂ ಭಗವದ್ವಾನ್(ಭಗವಂತನ ಬಳಿ ಇರುವುದು) ಮಾಡುವವನು ನಿತ್ಯೋಪವಾಸಿ.

೭. ಸದಾ ಮನನಶೀಲನೂ, ನಿಷಿದ್ಧ ಆಹಾರ ಬಿಟ್ಟವನೂ, ನಿತ್ಯ ಅತಿಥಿ ಪ್ರಿಯನೂ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನರಾತ್ರಿ ಭೋಜನಗಳ ನಡುವೆ ಯಾವುದೇ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸದವನು ನಿತ್ಯೋಪವಾಸಿ ಎನ್ನಿಸುವನು.

೮. ಋತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಯಾಸಮಾಗಮ ಮಾಡುವವನು ಮಹಾವ್ರತನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೯. ಅತಿಥಿ ಭೃತ್ಯರು ಭೋಜನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಉಣ್ಣುವವನು, ಯಜ್ಞಶೇಷ ಭುಂಜಿಸುವವನು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧೦. ಯಾವ ದ್ವಿಜರು ನಿತ್ಯನೈಮಿತ್ತಿಕ ಕರ್ಮ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೋ ಅವರು ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅವರು ಅಪರೆಯರಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ ದಿವ್ಯಭೋಗಗಳಿಂದ ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ (ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ).

೧೧. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ತಪಸ್ಸೆನ್ನುವರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದು ನಿಯಾಮಕನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಅವನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯೇ

ತಪಸ್ಸೆನ್ನುವರು (ಅ-೫೭/೨-೧೧ ಶ್ಲೋ.).

ಧರ್ಮರಾಜ! ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುವೇ ವಿವಿಧ ತಪಸ್ಸುಗಳು.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಚಲಾ ಎಂಬ ಯೋಗನಿಷ್ಠಳಾದ ಕನ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವಂದ್ವ ಹಾಗೂ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು ಎಂದರು ಭೀಷ್ಮರು.

ತನಗೆ ವರಾನ್ವೇಷಣೆಗೆ ತೊಡಗಿದ ತಂದೆಗೆ ಸುವರ್ಚಲೆಯು 'ನನ್ನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿರುವ ಹಾಗೂ ಅಂಧನಾದ(ವರನಿಗೆ) ಕೊಡು' ಎಂದು ಬೇಡಿದಳು.

ಆಗ ಅವರ ತಂದೆ 'ಅಂಧನೂ, ಕಣ್ಣಿರುವವನೂ ಆಗಿರುವವನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ನಿನ್ನ ವಿಚಾರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಒಬ್ಬ ಹುಚ್ಚಿಯ ಮಾತಿನಂತಿದೆ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕನ್ಯೆ 'ನಾನು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಧನೂ, ಅನಂಧನೂ ಆದವನೇ ವೇದಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನು. ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಲು ಅರ್ಹ. ನನ್ನನ್ನು ಕೊಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಪುರುಷರನ್ನು ಕರೆಸು. ಅವರಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಒಬ್ಬರನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆ' ಎಂದಳು ಮಗಳು.

ಮಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ತಂದೆಯು ಕನ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಗಿಳಿದು ಋಷಿಹಿತಮಾರರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಆರಿಸಲು ಮಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ. ಆದರೆಂತೆ ಸುಂದರಿಯಾದ ಸುವರ್ಚಲೆಯು (ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಬಹುದಾದ ನಡುದೇಹ, ಸೊಂಟವುಳ್ಳ) ತಪಸ್ವಿಗಳನ್ನು 'ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಂಧನೂ, ಅನಂಧನೂ ಆದವರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದವರು ನನ್ನನ್ನು ವರಿಸಬಹುದು' ಎಂದಳು. ಅವರು ಏನೂ ಉತ್ತರಿಸದ ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ವಾಪಸು ಹೊರಟರು.

ಬಳಿಕ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸುವರ್ಚಲೆ ಇದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಕಹೋಳನ ಪತ್ನಿಯ ಸಹೋದರನಾದ ಶ್ವೇತಕೇತು ಕನ್ಯೆಗೆ 'ನಾನು ವಿಶಾಲನಯನನು(ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನೂ) ಮತ್ತು ಅಂಧನೂ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆ ಎಂದು ಸುವರ್ಚಲೆ ಹೇಳಿದಳು. ಆಗ ಶ್ವೇತಕೇತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು 'ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸಗಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಅಂಧ. ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನೋಡುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತನೆಯೋ ಅಂತಹ ಭಗವಂತನನ್ನು ನೋಡಲು, ಕೇಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಅನಂಧ.

ಹೀಗೆ ನಾನು ಅಂಧನೂ ಅನಂಧನೂ ಹೌದು. ಅಹಂ ಮಮತಾದಿಗಳು ನನಗಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಮತ್ತೇನು ಹೇಳಲಿ ಎಂದ ಶ್ವೇತಕೇತು ಸುವರ್ಚಲಿಗೆ.

ಸುವರ್ಚಲಿ ಶ್ವೇತಕೇತುವಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿದು ಸಂತುಷ್ಟಳಾಗಿ ಆ ಮಹಾಮುನಿಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದಳು. ಆತನು ಆಕೆಯನ್ನು ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಕನ್ಯೆಯು ಅಂತಹ ಉತ್ತಮಪತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವಿದೆ ಎನ್ನಲು ಇವಳ ಮಾತೇ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ರಾಜನಾ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೇನು ಕೇಳುವೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು.

ವಿ.ಸೂ. : ಈ ೫೭ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ೫೩ರ ಪುನರಾವರ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಚಿಕ್ಕದ್ದು ತುಂಬಾ ಮುಖ್ಯ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಗುರುರಾಜರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಕೃಪವಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

'ಶಬ್ದೇ ಸ್ವರ್ಶೇ ತಥಾ ರೂಪೇ ರಸೇ ಗಂಧೇ ಸಹೇತುಕಮ್ |

ನ ಮೇ ಪ್ರವರ್ತತೇ ಚೇತೋ ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಹಿ ತೇಷು ಮೇ ||

ಅಲೋಚನೋಽಹಂ ತಸ್ಮಾದ್ಧಿ ನ ಗತಿರ್ವಿದ್ಯತೇ ಯತಃ |

ಯೇನ ಪಶ್ಯತಿ ಸುಶ್ರೋಣ ಭಾಷತೇ ಸ್ಪೃಶತೇ ಪುನಃ ||

ತಚ್ಚಾಕ್ಷುರ್ವಿದ್ಯತೇ ಮಹ್ಯಂ ಯೇ ಪಶ್ಯತಿ ವೈ ಸ್ಫುಟಮ್ |

ಸುಲೋಚನೋಽಹಂ ಭದ್ರೇ ವೈ..... ||

ಸರ್ವಮಸ್ಮಿನ್ನ ಮೇಽವಿದ್ಯಾ ವಿದ್ವಾನ್ ಹಿ ಪರಮಾರ್ಥತಾ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರ :

ತಚ್ಚಾಕ್ಷುರ್ವಿದ್ಯತೇ ಮಹ್ಯಂ ಇತ್ಯತ್ರ ಪೂರ್ವಮಾಂತಂ ಜ್ಞಾತುಂ ಅಶಕ್ಯತ್ವಾತ್
ತಚ್ಚಾಕ್ಷುರ್ವಿದ್ಯತೇ | ತೇನಾಂಧತ್ವಂ | ಅನ್ಯತ್ರ ಚಕ್ಷುರಸ್ತಿ ತೇನಾಂಧತ್ವಮಿತ್ಯ-
ಕ್ತಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಇದಾನೀಂ ವಿಷಯೇಷು ಚಕ್ಷುರ್ನಾಸ್ತಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ
ಹರಿದೂಪಚಕ್ಷುರಸ್ತಿ | ತೇನಾಂಧತ್ವಂ ಉಚ್ಯತೇ ಇತಿ ವಿಭಾಗೋ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ | ಆತ
ವಿವ ಪುನರಾರಂಭಃ | ಸರ್ವಮಸ್ಮಿನ್ನ ಮೇಽವಿದ್ಯಾ ಇತ್ಯತ್ರ ಅಸ್ಮಿನ್ ಪರಮಾರ್ಥನಿ
ಸರ್ವಂ ಜಗದಸ್ತಿ | ಮೇ ಅವಿದ್ಯಾ ಅಹಂ ಮಮತಾ ರೂಪಾ ನಾಸ್ತಿ |

-ಮ.ಭಾ.ಶಾಂ.ಪ.ಮೋಕ್ಷಕ್ಷೇಮ(ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಪಾದನೆ ಭಾಗ.೧೯ ಪುಟ ೩೫೫
(ತತ್ತ್ವಸಂತೋಧನ ಸಂಸತ್, ಉಡುಪಿ) ಪರಿಮಾರುಮಠ, ೨೦೧೯.

ಸಂದೇಶಗಳು : ಅಧ್ಯಾಯ ೫೩ಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ

ದಾನಧರ್ಮಪರ್ವ

೧೩೧. ಗೌತಮಿ-ವ್ಯಾಧ-ಸರ್ಪ-ಮೃತ್ಯು-ಕಾಲ ಇವರ ಸಂವಾದ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು 'ತಾತ್ ನನಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಮನಃ ಶಾಂತಿಗೆ ಸಾಧಕಗಳಾದ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೀಯಾ. ಆದರೂ ನೆಮ್ಮದಿ ಕದಡುವ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಶಾಂತಿ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.'

ಹೀಗೆ ಧರ್ಮರಾಜನು ತನ್ನ ಅಪರಾಧ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಾತನಿಗೆ ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ವಿಲಾಪಮಾಡುತ್ತಾ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭೀಷ್ಮರ ಶರತಲ್ಪಶಯನ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಅವರಿಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ತಾನು ಎಂಥ ದುರ್ಗತಿಗೆ ಹೋಗುವೆನೋ ಎಂದು ಪೇಚಾಡುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ನಿನ್ನ ಈ ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನೂ ಬದುಕುವ ಬದಲು ಮೃತನಾಗಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿತ್ತೇನೋ! ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಜನು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ನಾವು ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾತ್ ನಾವು ಈ ಪಾಪದಿಂದ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಾಗದೂ ಪಾರಾಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಳು ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಜ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ.

೧ (ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಿಯೂ ಎಂದು ಗೀತಾಪ್ರಸಾದ್, ಟಿ.ಆರ್.ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ ಪಾಠ, ಪುಣೆಯ ಭಂಡಾರ್ಕರ್ ಹಾಗೂ ವೈಷ್ಣವ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ (ಮಾಡಿಯೂ ಕೃತ್ವಾ ಎಂದು ಪಾಠಗಳಿವೆ). ಧರ್ಮರಾಜನು ತಾನು ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿ(ಸಂಹಾರ) ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿ ಅಪರಾಧಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕೃತ್ವಾ ಎನ್ನುವ ಪಾಠವೇ ಸ್ವರಸ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸರಿ ಎಂದು ವಿವರವಾಗುತ್ತದೆ ಶ್ಲೋಕ ಹೀಗಿದೆ.

ಶಮೋ ಬಹುವಿಧಾಕಾರಃ ಸೂಕ್ತ ಉಕ್ತಃ ಪಿತಾಮಹ |

ನ ಚ ಮೇ ಹೃದಯೇ ಶಾಂತಿರಸ್ಯ ಕೃತ್ವೇ (ಶ್ರುತ್ವೇ) ದಮೀದೃಶಮ್ |

ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕ ವೈಷ್ಣವ ಪಾಠವನ್ನು ದೃಢೀಕರಿಸುತ್ತದೆ

ಸ್ಯ ಕೃತೇ ಕಾ ನು ಶಾಂತಿಃ ಸ್ಯಾಚ್ಚ ಮಾದೃಹುವಿಧಾದಪಿ ||

- ೧/೨

೨ ನೂನಂ ಹಿ ಪಾಪಕರ್ಮಾಣೋ ಧಾತ್ರಾ ಸೃಷ್ಟಾ ವಯಂ ನೃಪ |

ಅನ್ಯಸ್ಮಿನ್ನಪಿ ಲೋಕೇ ಹಿ ಯಥಾ ಮುಚ್ಯೇಮ ಕಲ್ಪಿಷಾತ್ |

ತಥಾ ಪ್ರಶಾಧಿ ಮಾಂ ರಾಜನ್ ಮಮ ಚೇದಿಚ್ಛಸಿ ಪ್ರಿಯಮ್ ||

- ೧/೧೧,೧೨

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೃತ್ರಿಯ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಪರತಂತ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ನೀನೇ ಹೇಗೆ ನನ್ನ ಅಂತ್ಯಕ್ಕೆ, ನನಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಿಂಸೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೀಯಾ? ಕಾರಣ 'ಕರ್ಮ' ವಿಷಯವು ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಅಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದುದು. ಅದರ ಕಾರಣಾಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ (ಕರ್ಮಕಾರಣದ) ಹಿಂದೆ ಮೃತ್ಯು- ಗೌತಮಿ-ಕಾಲ-ವ್ಯಾಧಿ-ಸರ್ಪಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಿನಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಗೌತಮಿ ಎಂಬ ವೃದ್ಧಳು ತುಂಬಾ ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದವಳು. ಒಂದು ಸರ್ಪದಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟು ಮೃತನಾದ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ನಂತರ ಅರ್ಮನಕನೆಂಬ ವ್ಯಾಧನು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕಚ್ಚಿದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಹಗ್ಗದಿಂದ (ಸ್ನಾಯುಪಾಶ) ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗೌತಮಿಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಹೇಳಿದ. 'ನಿನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕೊಂದ ಈ ಸರ್ಪವನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಲೇ? ತುಂಡುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಲೇ? ಏಕೆಂದರೆ ಬಾಲಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಈ ಪಾಪಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬದುಕಿರಬಾರದು.

ಅದಕ್ಕೆ ಗೌತಮಿಯು ಈ ಸರ್ಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನಿನಗೆ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲ. ಆಗಬೇಕಾದುದು ಆಗಿರುವಾಗ (ನಡೆಯಬೇಕಾದುದು ನಡೆದಿರುವಾಗ) ಯಾರು ತಾನೇ ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಾವನು ತಾನೇ ತನ್ನನ್ನು ಪಾಪದಿಂದ ಭಾರವುಳ್ಳವನನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ (ಕೊಲ್ಲು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪಾಪದ ಭಾರ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ)? ಗೌತಮಿ ವ್ಯಾಧನಿಗೆ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಲ್ಲು ಎಂದರೆ ಆಕೆಗೆ ಪಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಆಗಬೇಕಾದುದು ಪುತ್ರಮರಣ, ಆಗಿಹೋಗಿದೆ. ಸರ್ಪವಧೆಯಿಂದ ಮಗನು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಲಾರನಷ್ಟೇ. ಇದೇ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿದೆ. ಗೌತಮಿ ಮುಂದುವರೆದು 'ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುವವರು ಹಗುರವಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೌಕೆಗಳು ತೇಲಿ ಸಂಸಾರಸಮುದ್ರ ದಾಟುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಪಾಪ ಮಾಡಿ ಅದರ ಭಾರದಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಭಾರವಾದ ಶಸ್ತ್ರ ಮುಳಗಿಹೋಗುವಂತೆ ಮುಳುಗುತ್ತಾರೆ' (ನರಕದಲ್ಲಿ).

೧. ಪರತಂತ್ರಂ ಕಥಂ ಹೇತುಮಾತ್ಮನಮನುಪಶ್ಯಸಿ |

ಕರ್ಮಣ್ಯಾನ್ ಮಹಾಭಾಗ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಹೈತದತೀಂದ್ರಿಯಮ್ ||

- ೧/೧೩

೨. ಕೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಗುರುಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯೇ ಸತಿ ಚಿಂತಯನ್ |

ಕೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾನಂ ಗುರುಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಇತ್ಯತ್ರ 'ಗುರುಂ ಹನ ಇತಿ ಉಪದೇಷ್ಠಾರಂ ಎಂದು ಲಕ್ಷಾಣಕಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಪಡೆ. - ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು. (೧/೧೯)

೩. ಆದ್ಧರಂದ ಗುರುರಾಜರು 'ಗುರುಂ ಹನ' ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರೆ ಲಕ್ಷಾಣಕಾರದಲ್ಲಿ.

೪. ಪೃಪಂತೇ ಧರ್ಮಲಘವೇ ಇತ್ಯತ್ರ 'ಧರ್ಮ ಕಾರಣಾತ್ ನಿಮಿತ್ತಾತ್ ಪಾಪೇನ ಲಘವೇ' ಎಂದು

ಗೌತಮಿ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ - 'ವ್ಯಾಧನೇ! ಸತ್ತ ಮಗನು ವಾಪಸಾಗನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಡ.

ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಧನು - 'ನನಗೆ ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಗೊತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಪುತ್ರಶೋಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದುಃಖ ಅನುಭವಿಸುವವರು ಕೊಲ್ಲು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ದುಃಖ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಸರ್ಪ ಸಂಹಾರ ಸೂಕ್ತ. ಕೆಲವರು ಮುಂದೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸಿ ಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖಿಸುವವರಿಗೆ ಅವರಿಗಾಗುವ ಶೋಕ ಹೋಗುತ್ತದೆ'.

ಅದಕ್ಕೆ ಗೌತಮಿಯು 'ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ಸುಖದಲ್ಲಿರುವವರು ಸದ್ಜನರು, ಕೋಪರಹಿತರು, ಇತರರಿಗೆ ಯಾತನೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೋಪವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮಗೆ ಇತರರಿಂದ ಯಾತನೆಯಾದರೂ, ಅವರಿಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಪದಿಂದ ನಮಗೆ ದುಃಖವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ದುಃಖಕೊಡುವುದು ಬೇಡ (ಕೊಲ್ಲುವುದು ಬೇಡ).

ಗೌತಮಿ ಮರುಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾ - 'ಸರ್ಪಹತ್ಯೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಲಾಭವಾದರೂ ಏನು? ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಶಾಂತಿ ಏನು? ನಾನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಡ ಎನ್ನಲು ಕಾರಣವೇನು? ಸರ್ಪವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡದಿರಲು ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು? ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಧನು ಈ ಸರ್ಪವನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದು ಅನೇಕ ಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಕೊಲ್ಲುವುದು ವಿಹಿತ. ಧರ್ಮಬಲ್ಲವರು ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಸರಿ.' ಅದಕ್ಕೆ ಗೌತಮಿಯು ಈ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಂದರೆ ನನ್ನ ಸತ್ತ ಮಗ ಬದುಕು ಬರುವನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು'.

ಅದಕ್ಕೂ ಉತ್ತರಿಸಿದ ವ್ಯಾಧನು - 'ಅಮ್ಮಾ! ವೃತ್ತನನ್ನು ಕೊಂದ ಇಂದ್ರ ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತಿಯಾದ. ಶಿವ ದಕ್ಷಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿ (ಯಜ್ಞ) ಯಜ್ಞಭಾಗ ಪಡೆದ. ಆದ್ದರಿಂದ (ವೃತ್ತ, ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯಂತೆ ಇರುವ) ಈ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ನನಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಕೊಡು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಡ' ಎಂದರೂ, ಗೌತಮಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಪಾಪ ಬುದ್ಧಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಗಿದ ಹಗ್ಗದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಉಸಿರಾಡದಿದ್ದ ಸರ್ಪ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸುಧಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಮನುಷ್ಯಭಾವದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮಾತನಾಡಿತು.

ಲಕ್ಷ್ಮೀಲಂಕಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.

೧ ಶ್ರೇಯಃ ಕ್ಷಯಃ ಶೋಚತಾಂ ನಿತ್ಯಶೋ ಹಿ | ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಜ್ಞಂ ಜಹಿ ಶೋಕಂ ಹತೇಽಸ್ಮಿನ್ || - ೧/೨೩

೨ ನಾಸ್ತಿ ಹತೇ ಪನ್ನಗೇ ಪುತ್ರಕೋ ಮೇ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ್ಯತೇ ಲುಬ್ಧಕ ಜೀವಿತಂ ವೈ |

ಗುಣಂ ಚಾನ್ಯಂ ನಾಸ್ಯ ವಧೇ ಪ್ರಪತ್ಯೇ ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ಪಂ ಲುಬ್ಧಕ ಮುಂಚ ಚೈನಮ್ || - ೧/೨೯

‘ಎಲ್ಲಿ! ಆರ್ಜುನನೇ (ವ್ಯಾಧನೇ) ನಾನು ಅಸ್ವತಂತ್ರ. ಈ ಬಾಲಕನನ್ನು ಯಾವುದೇ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ, ಸ್ವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಮೃತ್ಯು ದೇವತೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿದನೇ ಹೊರತು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಅಪರಾಧವೇನಿಲ್ಲ.’ ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಧನು ‘ನೀನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಕಾರ್ಯವಂತೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಅದೂ ಬಾಲಹತ್ಯೆ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ವಧ್ಯನೇ.’ ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ಪವು ‘ಒಂದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಋತ್ವಿಜರು ಭಾಗವಹಿಸಿದರೂ ಸ್ವರ್ಗಭಲ ಬರುವುದು ಯಜಮಾನನಿಗೇ, ಹೊರತು, ಋತ್ವಿಜರಿಗಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ (ಬಾಲಹತ್ಯಾ) ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತನಾಗಿ, ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಂದ ಪಾಪ ನನಗೆ ಬರದು. ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ’ ಎಂದಿತು’.

ಹೀಗೆ ಸರ್ಪವೆನುತ್ತಿರಲು ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಯು ಬಂದು ‘ಸರ್ಪವೇ! ನಾನು ಕಾಲಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ನಿನಗೆ ಪ್ರಚೋದಿಸಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾನೂ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಕಾರಣನಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಕಾಲವಶವೇ. ಸಕಲ ಸ್ಥಾವರ-ಜಂಗಮಾತ್ಮಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಕಾಲವಶಗಳೇ. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿನ ಪ್ರವೃತ್ತಿ-ನಿವೃತ್ತಿಗಳು (ವ್ಯಾಪಾರಗಳೆಲ್ಲ) ಕಾಲಾಧೀನ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸರ್ಪವೇ! ನನ್ನ ಮೇಲೆ ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಬೇಡ’ ಎಂದ ಕಾಲಪುರುಷ್. ‘ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ನಿರ್ದೋಷಿ ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾನು ದೋಷಿ ಎಂದಾದರೆ, ನೀನೂ ದೋಷಿಯೇ’ ಎಂದ ಕಾಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸರ್ಪನು ‘ಎಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವೇ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ನಿರ್ದೋಷಿ ಎಂದಾಗಲೀ, ಅಥವಾ

೧. ಅಸ್ವತಂತ್ರಂ ಹಿ ಮಾಂ ಮೃತ್ಯುವಿವಶಂ ಸಮಚೂಚುರತ್ |

ತಸ್ಯಾಹಂ ವಚನಾತ್ ದಷ್ಟೋ ನ ಕೋಪೇನ ನ ಕಾಮೈಯಾ |

ನ ತತ್ರ ಕಿಲಿಧಂ ಲುಬ್ಧ ವಿದ್ಯತೇ ಮಮ ಬಾಲಶಃ ||

- ೧/೩೩, ೩೪

೨. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹತ್ತಾರು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಭಾವಾನುವಾದ ಮಾತ್ರ.

ಲುಬ್ಧಕ ಉವಾಚ -

ಕಾರಣಂ ಯದಿ ನ ಸ್ಯಾದ್ವೈ ನ ಕರ್ತಾ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಮಪ್ಯುತ |

ವಿನಾಶೇ ಕಾರಣಂ ತ್ವಂ ಚ ತಸ್ಯಾದ್ವೈದ್ಯೋಽಸಿ ಮೇ ಮತಃ ||

- ೧/೪೧

ಸರ್ಪ ಉವಾಚ -

ಯಥಾ ಹವೀಂಷಿ ಜುಹ್ವಾನಾ ಅಗ್ನೌ ವೈ ಲುಬ್ಧಕ್ತ್ವಿಜಃ |

ನ ಫಲಂ ಪ್ರಾಪ್ನವಂತೃತೃ ಫಲಯೋಗಾತ್ ತಥಾ ಹ್ಯಹಮ್ ||

- ೧/೪೭

೩. ಕಾಲೇನಾಹಂ ಪ್ರಣುದಿತಃ ಪನ್ನಗ ತ್ವಾಂಚೂಚುರದಮ್ |

ವಿನಾಶಹೇತುರ್ನಾಸ್ಯ ತ್ವಮಹಂ ವಾ ಪ್ರಾಣಿನಂ ಶಿಶೋ ||

ಪ್ರವೃತ್ತಯುಶ್ಚ ಯಾ ಲೋಕೇ ತಥೈವ ಚ ನಿವೃತ್ತಯಃ |

ತಾಸಾಂ ಪ್ರಕೃತಯೋ ಯಾಶ್ಚ ಸರ್ವಾಂ ಕಾಲಾತ್ಮಕಂ ಸ್ತುತಮ್ ||

- ೧/೪೮, ೫೨

ದೋಷಿಯೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಆ ಮಗುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಎಂದಪ್ಪೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೋಷವಿರಲಿ ಇಲ್ಲದಿರಲಿ ಆ ದೋಷದ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ನಾವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲ. ನಾನು ಈ ದೋಷದಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅದೇ ನನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನ'. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೈ ವ್ಯಾಧನೇ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿಯಾದರೂ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪೀಡಿಸಬೇಡ (ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ).’ ಎಂದಿತು ಸರ್ಪ.

ಅದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಧನು ‘ಎಲೈ ಸರ್ಪವೇ! ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮಾತಿನಿಂದ ನನಗೆ ನೀನು ಹಾಗೂ ಮೃತ್ಯು ಇಬ್ಬರೂ ಈ ಹತ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಣವನ್ನು ಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲವಪ್ಪೇ! ಮೃತ್ಯುವು ಕೂಡಾ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ದುಃಖ ಕೊಡುವವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ’ ಎಂದನು’.

ಇದಕ್ಕೆ ಬೇಡನು ಮತ್ತೆ ‘ಮೃತ್ಯು ಸರ್ಪಗಳೇ! ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಕಾಲವಶರಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸುಖ, ಕ್ರೋಧಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೇನು?’ ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುವು ‘ನಾನು ಆಗಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಭಾವನೆಗಳಿಗೂ (ಸುಖ, ದುಃಖ, ಭವ, ಭಾವವಿಲ್ಲ, ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿವೃತ್ತಿರೂಪ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಗೆ) ಕಾಲನ ಪ್ರೇರಣೆ ಎಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಅಪರಾಧಿಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಾರದೆಂದನು.

ಹೀಗೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥರ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೇ ಕಾಲದೇವತೆಯು ಸರ್ಪ, ಬೇಡ, ಮೃತ್ಯುಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ - ^೩‘ನೋಡು ಬೇಡನೇ! ನಾನಾಗಲಿ, ಮೃತ್ಯುವಾಗಲಿ, ಬೇಡನಾಗಲಿ, ಸರ್ಪವಾಗಲಿ, ಬಾಲಕನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಅಪರಾಧಿಗಳಲ್ಲ.

೧ ನಿರ್ದೋಷಂ ದೋಷವಂತಂ ವಾ ನತ್ಯಾ ಮೃತ್ಯೋ ಬ್ರವೀಮ್ಯಹಮ್ |

ತ್ವಯಾಹಂ ಚೋದಿತ ಇತಿ ಬ್ರವೀಮ್ಯೇತಾವದೇವತು |

ಯದಿ ಕಾಲೇ ತು ದೋಷೋಽಸ್ಮಿ ಯದಿ ತತ್ರಾಪಿ ನೇಷ್ಯತೇ |

ದೋಷೋ ನೈವ ಪರೀಕ್ಷೋ ಮೇ ನ ಹ್ಯತ್ರಾಧಿಕೃತಾ ವಯಮ್ ||

೨ ಮೃತ್ಯುಸ್ತಂ ಚೈವ ಹೇತುರ್ಹಿ ಜಂತೋರಸ್ಯ ವಿನಾಶನೇ |

ಉಭಯಂ ಕಾರಣಂ ಮನ್ಯೇ ನ ಕಾರಣಮಕಾರಣಮ್ ||

ಮೃತ್ಯುಂ ತೃಧಿಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಧ್ರುವಂ ದುಃಖಕರಂ ಸತಾಮ್ |

ತ್ಯಾಂ ಚೈವಾಹಂ ವಧಿಷ್ಯಾಮಿ ಪಾಪಂ ಪಾಪಸ್ಯ ಕಾರಣಮ್ ||

೩ ನೈವಾಹಂ ನಾಪ್ಯಯಂ ಮೃತ್ಯುರ್ನಾಯಂ ಲುಬ್ಧಕ ಪನ್ನಗಃ |

ಕಿಲ್ಚಿಷೀ ಜಂತುಮರಣೇ ನ ವಯಂ ಹಿ ಪ್ರಯೋಜಕಾಃ ||

ಅಕರೋದ್ಯದಯಂ ಕರ್ಮ ತನ್ನೋಽರ್ಜುನಕ ಚೋದಕಮ್ |

ಪ್ರಣಾಶಹೇತುರ್ನಾನ್ಯೋಽಸ್ಯ ವದ್ಯತೇಽಯಂ ಸ್ತಕರ್ಮಣಾ ||

ವಿನಾಶಹೇತುಃ ಕರ್ಮಾಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಕರ್ಮವಶಾ ವಯಮ್ |

ಕರ್ಮಾಣಿ ಚೋದಯಂತೀ ಹ ಯಥಾಽನ್ಯೋಽನ್ಯಂ ತಥಾ ವಯಮ್ ||

ಕಾರಣ ನಾವು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜಕರಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬಾಲಕನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾವು ಪ್ರಚೋದಕರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಬೇರಾವುದೂ ಬಾಲಕ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಬಾಲಕನು ತನ್ನ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಕರ್ಮವಶರು. ಪ್ರತಿಜೀವಿಯು ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಕರ್ಮಗಳ ಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಮಗಳೇ ಅವನಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತವೆ. ನಾವು ಹಾಗೆಯೇ. ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕಾರ(ಜನ್ಮಗಳನ್ನು) ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಜೀವ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮಗಳು ನಿರಂತರ ಸಂಬಂಧಿಗಳೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನಾಗಲೀ, ಸರ್ಪವಾಗಲೀ, ಮೃತ್ಯುವಾಗಲೀ, ಕಾಲವಾಗಲೀ, ನೀನಾಗಲೀ, ವೃದ್ಧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯಾಗಲೀ ಬಾಲಕನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಲ್ಲ. ಆ ಶಿಶುವಿನ ಪೂರ್ವಕರ್ಮವೇ ಕಾರಣ.'

ಹೀಗೆ ಕಾಲದೇವತೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿ ಗೌತಮಿಯು 'ಬಾಲಕನು ತನ್ನ ಕರ್ಮ-ದಿಂದಾಗಿ ಯೋಗ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿಧನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾನೂ ಮಗನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ದುಷ್ಟಕರ್ಮ ಮಾಡಿದ್ದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಗನು ಸರ್ಪಹತನಾದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಾಲ, ಮೃತ್ಯುಗಳು ಅವರ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದು ಹೋಗಲಿ. ಎಲೈ ವ್ಯಾಧನೇ! ನೀನು ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡು' ಎಂದು. ಹೀಗೆ ಮಗನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ತಾಯಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ಮೃತ್ಯು, ಕಾಲ, ಸರ್ಪಗಳು ಹೊರಟರು. ವ್ಯಾಧನೂ ಶಾಂತನಾದನು. ಗೌತಮಿಯೂ ದುಃಖರಹಿತನಾದಳು.

ಆದ್ದರಿಂದ 'ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನೀನೂ ಕೂಡಾ ನನ್ನ ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ, ದ್ರೋಣ, ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ನೀನಾಗಲೀ, ದುರ್ಯೋಧನನಾಗಲೀ ಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ, ಇವೆಲ್ಲ ಅವರವರ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾಗಿವೆ(ಘಟಿಸಿವೆ) ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ, ದುಃಖಪಡೇಡ.' ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಎಂದಾಗ, ಧರ್ಮರಾಜನು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಧರ್ಮಬಲ್ಲವನು ಧರ್ಮರಾಜ. ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ಯಮದೇವ ಮಾನುಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ಮುಂದೆ ತನ್ನ ತಾತ ಶರಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ

೧ ಗೌತಮೀ ಉವಾಚ -

ನೈವ ಕಾಲೋ ನ ಭುಜಗೋ ನ ಮೃತ್ಯುರಿಹ ಕಾರಣಮ್ |

ಸ್ವಕರ್ಮಭರಯಂ ಬಾಲಃ ಕಾಲೇನ ನಿಧನಂ ಗತಃ ||

ಮಯಾ ಚ ತತ್ಕೃತಂ ಕರ್ಮ ಯೇನಾಯಂ ಮೇ ಸುತೋ ಹತಃ ||

..... ಮುಂಚಾರ್ಜುನಕ ಪನ್ನಗಮ್ ||

ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖ ತಂದಿತು. ಒಂದೆಡೆ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಯುದ್ಧದ ಅನಿವಾರ್ಯ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಹಿಸದ ಧರ್ಮರಾಜನ ಅವಸ್ಥೆ ಆತನ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆನಲ್ಲ ಎಂಬ ಅಪರಾಧ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಾಡುವಂತಿದೆ. ಆತನ ಸಂದೇಶ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾದರಿ. ಆತ ಧರ್ಮದ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿ. ತನಗೆ ಅನ್ಯಾಯವಾದರೂ ಸಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಧೋರಣೆ.

೨. ದುರ್ಯೋಧನ ದುಷ್ಟನೆಂದು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮೃದು ಧೋರಣೆ ತನಗೇ ಮುಳುವಾದುದು ಆತನಿಗೆ ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ, ಆತನ ಮಾತುಗಳು ವೈರುಧ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಹಾಗೆ ಇರುವುದು ನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಿಗುವ ಮರ್ಯಾದೆಯಾಗದು.

೩. ಗೌತಮಿ ಮಗನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ, ಕೆಚ್ಚಿದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡದ ಕ್ಷಮಾಸಮುದ್ರಳು. ಧರ್ಮರಾಜನ ಸ್ವಭಾವದವಳು.

೪. ಸತ್ತ ಮಗ ವಾಪಸು ಬರನೆಂದು ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಕೆಚ್ಚಿದ ಸರ್ಪಸಂಹಾರದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಎಂಬ ಆಕೆಯ ವಿವೇಕ ಕ್ಷಮಾಗುಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ನಿದರ್ಶನ.

೫. ವ್ಯಾಧನು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಸರ್ಪವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೂ, ಗೌತಮಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಗೆ ಜೀವನ ಸಾವುಗಳ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಸತ್ಯ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿರೋಧಿಸಿದಳು.

೬. ಈ ಮಧ್ಯೆ ವ್ಯಾಧ ಸರ್ಪದ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಮುಂದಾದುದು, ಗೌತಮಿಯ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗಾರನಂತೆ ಕಂಡರೂ, ಆತನ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾದ ಹಿಂಸಾಪ್ರಿಯತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದು ತಾಮಸಗುಣವೆಂದು ಗೌತಮಿಯ ವಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ.

೭. ವ್ಯಾಧ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಗೌತಮಿಯತರುವಾಯ ಎರಡನೇ ಕೇಂದ್ರಬಿಂದುವಾಗಿ ಸರ್ಪ, ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ, ಕಾಲದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನು ಬಾಲಕನ ಹತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣರೆಂದು ಆಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ತರ್ಕ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಇಡೀ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ತರ್ಕ, ಅನುಮಾನಗಳ ಒಂದು ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುತ್ತದೆ (ಪ್ರಮಾಣಶಾಸ್ತ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ).

೮. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಜೀವನ ಪೂರ್ವಜನಿಂದ ಕಾರಣವೆನ್ನುವ ನಿರ್ಣಯದೊಂದಿಗೆ ವೈದಿಕಕರ್ಮವಾದ ಇಲ್ಲಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಯಾರ ಮೇಲೂ ಕ್ರೋಧಪ್ರದರ್ಶನ, ದ್ವೇಷಸಾಧನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವಾಗಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗಾದ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವ-

ಕರ್ಮಗಳೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕ್ಷಮಾಗುಣ ಮೇಳೈಸಿಕೊಂಡರೆ ಸ್ನೇಹ, ಸೌಹಾರ್ದತೆಗೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದು. ಮಗನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ತಾಯಿ ಗೌತಮಿಯೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಆದರ್ಶಸ್ತ್ರೀ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶ ಸಾಧಕಳು.

೯. ಭೀಷ್ಮರೂ, ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಇದನ್ನೇ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಆದರ್ಶ ಕೃತ್ರಿಯಸಾಧಕರಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೦. ಕರ್ಮ ಜಡ, ಆದರೆ, ಅದು ಜೀವನೊಟ್ಟಿಗೆ ಇದ್ದ ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು, ಕೇವಲ ಕರ್ಮವಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯ ಗಮನಾರ್ಹ.

೧೧. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಕಾಲ, ಕಾಲನಾಮಕ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ 'ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕಕ್ಷಯ ಕೃತ್ ಪ್ರವೃದ್ಧಃ' ಎಂಬ ಗೀತಾವಾಕ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು. ಮೃತ್ಯು ಎಂದರೆ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ.

೧೨. ಇಲ್ಲಿನ ವ್ಯಾಧನ ವಿಚಾರಸರಣಿ ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡವರೂ, ಕಾಣದವರನ್ನೂ ದೋಷಗಳನ್ನಾಗಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲ. ದೋಷೈಕಬುದ್ಧಿ ಬಿಟ್ಟು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಚಿಂತನೆ ಅವಶ್ಯವೆಂಬ ಸಂದೇಶ ಆತನ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೩.೨. ಸುದರ್ಶನೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮಪಿತಾಮಹರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಯಾವ ಗೃಹಸ್ಥನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿ' ಎಂದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು ಸುದರ್ಶನೋಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸುದರ್ಶನ ಸೂರ್ಯವಂಶದವನು. ಆತನ ವಿವರಕ್ಕಾಗಿ ಆ ವಂಶವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ವಿವರಿಸಿದರು.

ಸಂ.	ತಂದೆ	ಮಗ	ಸಾಧನೆ
೧	ಮನು	ಇಕ್ಷ್ವಾಕು	-
೨	ಇಕ್ಷ್ವಾಕು	೧೦೦ ಜನರಲ್ಲಿ ೧೦ನೆಯ ದಶಾಶ್ವ	ಮಾಹಿಷ್ಮತೀ ಪಟ್ಟಣ ರಾಜ ಮದಿರಾಶ್ವನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ, ಸದಾ ದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಸತ್ಯತೀಲ
೩	ದಶಾಶ್ವ	ದ್ಯುತಿಮಾನ್ (ದ್ಯುತಿಮಂತ)	ಮಹಾಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ, ತೇಜಸ್ವೀ, ಮಹಾಬಲಿ
೪	ದ್ಯುತಿಮಂತ	ಸುವೀರ	ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಮಹೇಶ್ವರ್ಯಶಾಲಿ, ಎರಡನೇ ಇಂದ್ರನಂತಿದ್ದ
೫	ಸುವೀರ	ದುರ್ಜಯ	ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದ, ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಜಯ
೬	ದುರ್ಜಯ	ದುರ್ಯೋಧನ	ಅಗ್ನಿಸದೃಶ, ಉಜ್ವಲಪ್ರತಾಪಿ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದುರ್ಜಯ, ರಾಜ್ಯ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ನಾನಾ ರತ್ನ ಧನಯುಕ್ತ, ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಧನಿಗಳು, ರಾಜ, ಸುದಕ್ಷನೂ ಶೀಲ, ಬಹುಧಾರ್ಮಿಕ, ಸ್ವಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದವನು, ಯಜ್ಞಶೀಲ, ಮೇಧಾವಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯ, ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ ಜ್ಞಾನಿ, ದಾನಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಪತ್ನಿ ನರ್ಮದಾ ನದಿ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆ. ತಾನೇ ವರಿಸಿದ ರಾಜನೀತ. ಈಕೆಯಲ್ಲಿ ಸುದರ್ಶನಾ ಎಂಬ ಮಗಳ ಜನನ. ಮಹಾಸುಂದರಿ, ಸುದರ್ಶನಾಳನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅಗ್ನಿದೇವ ಬೇಡಿ ಮದುವೆಯಾದ. ಮೊದಲು ಕೊಡೆನೆಂದ ರಾಜ ನಂತರ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ.

ರಾಜ ದುರ್ಯೋಧನನ ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಅನುರಕ್ತನಾದ ಅಗ್ನಿದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಂದು ರಾಜನನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದ. ಸುದರ್ಶನೆಯನ್ನು ರಾಜನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತ್ತಿಯನಲ್ಲವೆಂದು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದ. ಆಗ ಅಗ್ನಿ ರಾಜನ ಅಗ್ನಿವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದ. ದಿವ್ಯೂಷನಾದ ರಾಜ ಋತ್ವಿಜರನ್ನು ಏಕೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ಅಗ್ನಿಯು ನಾನು ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಬಯಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದ. ವಿಷಯ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಮಗಳನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದವರು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಜನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದ. ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯು ಮಾಹಿಷ್ಮತಿನಗರದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರಲು ಕೋರಿದ, ಅಗ್ನಿ ಒಪ್ಪಿದ. ನಂತರ ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ರಾಜನು ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವೈಭವದಿಂದ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದ. ಅಗ್ನಿದೇವ ಹಾಗೂ ಸುದರ್ಶನಾದೇವಿಯ ದಾಮಪ್ತೆ ಅಸದೃಶವಾಗಿತ್ತು. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದವನೇ ಸುದರ್ಶನ ಎಂಬ ಮಗ. ಅವನೂ ಶಿಶುವಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಸಕಲ ವೇದಾದ್ಯಯನ ಮಾಡಿದನು. ಚಂದ್ರನಂತೆ ಆಹ್ಲಾದಕರ ಸುರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದನು.

ಧರ್ಮರಾಜ ಉವಾಚ

‘ಕೇನ ಮೃತ್ಯುರ್ಗೃಹಸ್ಥೇನ ಧರ್ಮಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ನಿರ್ಜಿತಃ | - ೨/೩

ತಂ ನರ್ಮದಾ ದೇವನದೀ ಪುಣ್ಯಾ ಶಿತಜಲಾ ಶಿವಾ |

ಚಕಮೇ ಪುರುಷಶ್ಚೇಷ್ಠಂ ಸ್ವೇನ ಭಾವೇನ ಭಾರತ || - ೨/೧೮

ತಸ್ಯ ಜಜ್ಞೇ ತದಾ ನದ್ಯಾಂ ಕನ್ಯಾ ರಾಜೀವಲೋಚನಾ |

ನಾಮ್ನಾ ಸುದರ್ಶನಾ ರಾಜನ್ ರೂಪೇಣ ಚ ಸುದರ್ಶನಾ || - ೨/೧೯

ತಾದೃಗ್ಗೃಶಾ ನ ನಾರೀಷು ಭೂತಪೂರ್ವಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ |

ದುರ್ಯೋಧನ ಸುತಾ..... - ೨/೨೦

ತಾಮಗ್ನಿಶ್ಚಕಮೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ರಾಜಕನ್ಯಾಂ ಸುದರ್ಶನಾಮ್ | - ೨/೨೧

ಅಗ್ನಿರುವಾಚ ಸುದರ್ಶನಾಂ ಪ್ರತಿ

ಭಜ ಮಾಮನವದ್ಯಾಂಗಿ ಕಾಮಾತ್ ಕಮಲಲೋಚನೇ |

..... ಅನಂಗೋ ಬಾಧತೇ ಹಿ ಮಾಮ್ || - ೨/೨೪,೨೫

ಸುದರ್ಶನಾ ಉವಾಚ ಅಗ್ನಿಂ ಪ್ರತಿ

ನನು ನಾಮ ಕುಲೀನಾನಾಂ ಕನ್ಯಕಾನಾಂ ವಿಶೇಷತಃ |

ಮಾತಾ ಪಿತಾ ಪ್ರಭವತಃ ಪ್ರದಾನೇ ಬಾಂಧವಾಶ್ಚಮೇ || - ೨/೩೩

ಸಾಹಂ ನಾತ್ಮವಶಾ ದೇವ ಪಿತರಂ ವರಯಸ್ವಮೇ || - ೨/೩೪

- ತತಃವಿಪ್ರರೂಪೀ ಹುತವಹೋ ನೃಪಂ ಕನ್ಯಾಮಾಯಾಚತ |
 ನ ತು ರಾಜಾ ಪ್ರದಾನಾಯ ತಗ್ವೈ ಭಾವಮಕಲ್ಪಯತ್ || - ೨/೩೬
 ದರಿದ್ರಶ್ಚಾಪರ್ಣಶ್ಚ ಮಮಾಯಮಿತಿ ಪಾರ್ಥಿವಃ |
 ನ ದಿತತಿ ಸುತಾಂ ತಗ್ವೈ ತಾಂ ವಿಪ್ರಾಯ ಸುದರ್ಶನಾಮ್ || - ೨/೩೭
 ಅಥ ಅಹಿತೋ ಹವನಾರ್ಥಾಯ ವೇದ್ಯಾಮಗ್ನಿಃ ಪ್ರಣಶ್ಯತ || - ೨/೩೮
 ಅಗ್ನಿರುಪಾಚ ಋತ್ವಿಜಃ ಪ್ರತಿ -
 ವರಯಾಮಾತ್ಮನೋರ್ಥಾಯ ಗುರ್ಯೋರ್ಧನಸುತಾಮಿತಿ | - ೨/೪೦
 ತತಃ ಸ ರಾಜಾ ಅವಾಪ್ಯ ಪರಮಂ ಹರ್ಷಂ ತಥೇತಿ ಪ್ರಾಹ ...
 ಪ್ರಾಯಾಚತ ನೃಪಃ ಶುಲ್ಕಂ ನಿತ್ಯಂ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮಿಹ ತೇ...
 ತಮಾಹ ಭಗವಾನಗ್ನಿರೇವಮಸ್ಥಿತಿ - ೨/೪೧
 ಪ್ರತಿಜಗ್ರಾಹ ಚಾಗ್ನಿಸ್ತಾಂ ರಾಜಪುತ್ರೀಂ ಸುದರ್ಶನಾಮ್ | - ೨/೪೪
 ತಸ್ಯಾಂ ಸಮಭವತ್ ಪುತ್ರೋ ನಾಮಾಗ್ನೇಯಃ ಸುದರ್ಶನಃ |
 ಶಿಶುರೇವಾದ್ಯಗಾತ್ ಸರ್ವಂ ಸ ಚ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್ || - ೨/೪೬

ಹೀಗೆ ಸುದರ್ಶನನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ಪ್ರದೀಪನಾಗಿ, ಅಗ್ನಿಯ ಪುತ್ರನಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಇದೇ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ಹಾರಾಜನ ಕಿರಿಯ ಸೋದರ ನೃಗ ಮಹಾರಾಜನ ಪಿತಾಮಹ (ತಾತ) ಓಘವಾನ್. ಇವನ ಮಗ ಓಘರಥ, ಮಗಳು ಓಘವತಿ. ಓಘವಾನ್ ತನ್ನ ಮಗಳಾದ, ದೇವತೆಯಂತೆ ಸುರೂಪಿಯಾದ ಓಘವತಿಯನ್ನು ಸುದರ್ಶನನಿಗೆ ತಾನೇ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು (ಸ್ವಯಂವರವಿಲ್ಲದೆ).

ಸುದರ್ಶನನು ಓಘವತಿಯೊಡನೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಿಂದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಗರಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವೆನು ಎಂಬ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಪತ್ನಿ ಓಘವತಿಗೂ "ನೀನು ಎಂದೂ, ನಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ಅತಿಥಿಗಳ ಆಶಯಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಡ. ಅತಿಥಿಯು ಯಾವುದರಿಂದ ಸಂತೋಷ

೧ ಯೇನ ಯೇನ ಚ ತುಷ್ಕೇತ ನಿತ್ಯಮೇವ ಸದಾಽತಿಥಿಃ |

ಅಪ್ಯಾತ್ಮನಃ ಪ್ರದಾನೇನ ನ ತೇ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಚಾರಣಾ ||

- ೨/೬೨

ವಿಕದ್ವೃತಂ ಮಮ ಸದಾ ಹೃದಿ ಸಂಪರವರ್ತತೇ |

- ೨/೬೩

ನಿಷ್ಕಾಂತೇ ಮಯಿ ಕಲ್ಯಾಣಿ ತಥಾ ಸನ್ನಿಹಿತೇಽನಘ್ನೇ |

ಅತಿಥಿನಾ ವಮಂತವ್ಯಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ಯದ್ಯಹಂ ತವ ||

- ೨/೬೪

ತಮಬ್ರವೀತ್ ಓಘವತೀ ಯಥಾ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ |

ನ ಮೇ ತ್ವದ್ವಚನಾತ್ ಕಿಂಚಿತ್ ಅಕರ್ತವ್ಯಂ ಕಥಂಚನ ||

- ೨/೬೬

ಹೊಂದುವನೋ, ಅದು ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕೊಡುವುದಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಪಡಬೇಡ. ಇದು ನನ್ನ ಮನದವತ್ತ. ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಅತಿಥಿ ಸಂತೋಷಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಮಾತು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುವುದಾದರೆ ಹಾಗೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನಿಡು. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ಗೌರವವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅತಿಥಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ಆಗೌರವಿಸದಿರು.' ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಸುದರ್ಶನರಾಜ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಿಂದ ವಾಗ್ಧ್ವಾನ ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ಸುದರ್ಶನನು ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾಗಿಯೇ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವ ಅಪರೂಪ, ಆಸದೃಶ, ಮೇಲ್ದೋಟಕ್ಕೆ ಪತ್ನಿಯ ಶೀಲವನ್ನೇ ಪಣಕ್ಕಿಡುವಂತಹ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೃತ್ಯುವು ಆತನಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದನು^೧ (ದೋಷ ಕಂಡಕೂಡಲೇ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಲು).

ಒಂದು ದಿನ ಸುದರ್ಶನನು ಯಜ್ಞದ ಇಂದನಕ್ಕಾಗಿ (ಕಟ್ಟಿಗೆ) ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟಾಗ ಒಫವತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತಿಥಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದ^೨ - 'ಎಲೈ ಸುದರ್ಶನ ರಾಜನ ರಾಣಿಯೇ! ಒಂದು ವೇಳೆ ನಿನಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಉಂಟುಮಾಡು' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಕೂಡಲೇ ಒಪ್ಪದೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅತಿಥ್ಯದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು (ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ಗೃಹ, ಗೋವುಗಳು, ದಾಸದಾಸಿಯರು ಇತ್ಯಾದಿ) ಕೊಡುವ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಒಪ್ಪದೇ 'ಆತ್ಮಪ್ರದಾನ(ತನ್ನ ಶರೀರದಾನ)ವನ್ನೇ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ. ಆಗ ರಾಣಿಯು ಗಂಡನಿಗೆ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದಳು. ನಂತರ ಆ ವಿಪ್ರರ್ಷಿಯ ಜೊತೆ ವಿಹಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಮೀಪಿಸಿದಳು(ಕುಳಿತಳು)^೩.

ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಸುದರ್ಶನನು ಯಜ್ಞೇಂದ್ರನವನ್ನು(ಸೌದೇಗನನ್ನು) ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ರೌದ್ರರೂಪ ತಾಳಿದ ಮೃತ್ಯುವಿನೊಂದಿಗೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ (ಮೃತ್ಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿದೆ ಎಂದು ರಾಜನಿಗೆ

೧ ಜಗೀಷಮಾಣಂ ತು ಗೃಹೇ ತದಾ ಮೃತ್ಯುಃ ಸುದರ್ಶನಮ್ |

ಪ್ರಪ್ತತೋಽನ್ಯಗಮದ್ ರಾಜನ್ ರಂಧ್ರಾನ್ಯೇಷೀ ತದಾ ಸದಾ ||

ಅತಿಥಿರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ತಾಮಾಹಾಫಮತೀಂ ತದಾ ||

- ೨/೬೭, ೬೮

೨ ಯದಿ ಪ್ರಮಾಣಂ ಧರ್ಮಸ್ಯೇ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಸಮೃತಃ |

ಪ್ರದಾನೇನಾತ್ಮನೋ ರಾಜ್ಞಃ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ಮೇ ಪ್ರಿಯಮ್ ||

- ೨/೭೩

೩ ತಯಾ ಸಂಭಂಧ್ಯಮಾನೋಽನ್ಯೋಽಪಿ ತ್ವೈರ್ವರಂ ದ್ವಿಜಃ |

ನಾಸ್ಯಮಾತ್ಮಪ್ರದಾನಾತ್ ಸ ತಸ್ಯಾ ವವೇ ವರಂ ದ್ವಿಜಃ ||

- ೨/೭೪

ಸಾ ತು ರಾಜಸುತಾ ಸ್ವತ್ವಾ ಭರ್ತುರ್ವಚನಮಾದಿತಃ |

ತಥೇತಿ ಲಜ್ಜಮಾನಾ ಸಾ ತಮುವಾಚ ದ್ವಿಜರ್ಷಭಮ್ ||

- ೨/೭೫

ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ) ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಬಂದವನೇ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ 'ಓಘವತೀ ಎಲ್ಲಿದ್ದೀ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದೀ?' ಎಂದು ಕರೆದ. ಅತಿಥಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶ ಮಾಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಪತ್ನಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿದ್ದಳಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕರೆದ ಪತಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲಿಲ್ಲ (ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ). ಆದರೆ ಪತಿ ಮಾತ್ರ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನನ್ನ ಸಾಧ್ಯ ಪತ್ನಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಳು, ನನ್ನ ಬರುವಿಕೆಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯ ತಾನೇ ನಿನಗಿದೆ ಎಂದು ಕರೆದ.

ಸುದರ್ಶನನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಆಶ್ರಮದ ಒಳಗಿದ್ದ ಅತಿಥಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸುದರ್ಶನನಿಗೆ ಹೇಳಿದ^೧ (ಎಲೈ ಸುದರ್ಶನನೇ!) ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯು ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಆಕೆಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯಲ್ಲಿ, ಸರಳನಡೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನೆಟ್ಟಿದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಅನುರೂಪವಾದುದೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಬೇಕು...

ಇದಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೃತ್ಯು, ಸುದರ್ಶನನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಇನ್ನೇನು ಭಂಗವಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆ ಎಂದು ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದನು^೨. ಆದರೆ ಸುದರ್ಶನನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಸುಳ್ಳು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯಿಂದ ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಆಸೂಯಾರಹಿತವಾಗಿ (ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಅತಿಥಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕಾಮಿಸುತ್ತಿರುವನಲ್ಲ ಎಂದು) ಸಿಟ್ಟಾಗದೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತಿಥಿಗೆ ಹೇಳಿದ -

'ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಸಮಾಗಮ(ಸುರತ-ರಕ್ತೀಕೆ) ವಾಗಲಿ. ಬಂದ ಅತಿಥಿಯ ಪೂಜೆ ಗೃಹಸ್ಥನ ಪರಮಕರ್ತವ್ಯ. ಅದೇ ನನಗೆ ಪರಮ ಪ್ರೀತ್ಯಾಸ್ಪದವಾದುದು. ಅದುವೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮತ. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳು, ಹೆಂಡತಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದೇ ಸಂಪತ್ತು, ಅತಿಥಿಗಳಿಗೇ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ವ್ರತವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ, ನಾನು ಶಪಥ ಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಪಂಚಭೂತಗಳು

೧ ತನ್ನ ಪ್ರತಿವಚನ ಸಾ ತು ಭರ್ತೃ ನ ಪ್ರದದೌ ತದಾ |

ಕರಾಭ್ಯಾಂ ತೇನ ವಿಪ್ರೇಣ ಸ್ವಪ್ನಾ ಭರ್ತೃವ್ರತಾ ಸತೀ ||

- ೭೯

ಉಚ್ಚಿಷ್ಠಾಸ್ತೀತಿ ಮನ್ನಾನಾ ಲಜ್ಜತಾ ಭರ್ತುರೇವ ಚ |

ತೂಷ್ಣೀಂಭೂತಾ ಭವತ್ ಸಾಧ್ಯೇ ನ ಚೋವಾಚಾಥ ಕಿಂಚನ ||

- ೮೦

೨ ಉಟಜಸ್ತು ತಂ ವಿಪ್ರಃ ಪ್ರತ್ಯವಾಚ ಸುದರ್ಶನಮ್ |

ಅತಿಥಿಂ ವಿದ್ವಿ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ..... ||

- ೮೩

ತೈಸ್ವ ರತಿರಸತ್ಕಾರೈರಾರ್ಜವೇದಸ್ಯಾ ಶ್ರಿತಂ ಮನಃ |

- ೮೪

ಅನೇನ ವಿದ್ವಿನಾ ಸೇಯಂ ಮಾಮರ್ಚತಿ ಶುಭಾನನಾ |

ಅನುರೂಪಂ ಯದತ್ರಾಧ್ಯ ತದ್ ಭವಾನ್ ವಸ್ತುಮರ್ಕತಿ ||

- ೮೫

೩ ಕೂಟಮಧುರಹಸ್ತಸ್ತು ಮೃತ್ಯುಸ್ತಂ ವೈ ಸಮನ್ವಯಾತ್ |

ಜೀರ್ಣಪ್ರತಿಜ್ಞ ಮತ್ಯನಂ ವಧಿಷ್ಠಾಮೀತಿ ಚಿಂತಯನ್ ||

- ೮೬

ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳು, ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸು, ಆತ್ಮ ಕಾಲ(ಇವುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು) ನಮ್ಮ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದು ನಾವು ಮಾಡುವ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಆಡಿದ ಮಾತು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ಸಾಕ್ಷಿದೇವತೆಗಳು ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸುಡಲಿ.^೧ ಹೀಗೆ ಸುದರ್ಶನ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಬಾರಿ 'ಈ ಮಾತು ಸತ್ಯ, ಸುಳ್ಳಲ್ಲ' ಎಂದು ಕೇಳಿ ಬಂತು.

ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಬಂದನು. ಆತನ ಶರೀರ ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನು ವಾಯುವಿನಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಬಂದು ಹೀಗೆ ನುಡಿದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ - 'ಸುದರ್ಶನ! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನಾನು ಧರ್ಮದೇವತೆ. ನಿನ್ನ ಸತ್ಯ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನೀನು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆದ್ದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ್ದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ವಶ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ನಿನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿತಕಾದವಳನ್ನು ಯಾರೂ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಲಾರರು. ಆಕೆಯು ನುಡಿದುದೇ ಸತ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಾದ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿ ಲೋಕವನ್ನು ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸಲು ತನ್ನ ಅರ್ಧಶರೀರದಿಂದ ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುವಳು. ಇನ್ನರ್ಧ ಶರೀರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವಳು. ನೀನು ಈಕೆಯೊಡನೆ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಶಾಶ್ವತ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮದಿಂದ ಪಂಚಭೂತಗಳನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ್ದಿ, ಮನ್ಮಥನನ್ನು ಗೆದ್ದಿಯಾ. ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿಯಾ. ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯ ಫಲವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಿಂದಲೇ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ, ರಾಗ, ಆಲಸ್ಯ, ಮೋಹ, ದ್ರೋಹವೆಂಬ ದ್ರೋಹಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾಳೆ(ವಿಹಿತವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವಿದೆ, ನಿಷಿದ್ಧ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯಾದಿಗಳಿವೆ. ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ, ಪತಿ, ತದನುಬಂಧಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವೇಷ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ)^೨.

೧ ಸುದರ್ಶನಸ್ತು ಮನಸಾ ಕರ್ಮಣಾ ಚಕ್ಷುಷಾ ಗಿರಾ |

ತ್ಯಕ್ತೇರ್ಷಸತ್ಯಮನ್ಯುಶ್ಚ ಸ್ವಯಮಾನೋಽಬ್ರವೀದಿದಮ್ ||

- ೮೭

ಸುರತಂ ಸೇಽಸ್ಯ ವಿಪ್ರಾಗ್ನ್ಯೈಃ ಪ್ರೀರ್ಹಿ ಪರಮಾ ಮಮ ||

- ೮೮

ಪ್ರಾಣಾ ಹಿ ಮಮ ದಾರಾಶ್ಚ ಯಚ್ಚಾನ್ಯದ್ ವಿದ್ಯತೇ ಮಃ |

ಅತಿಥಿಭ್ಯೋ ಮಯಾ ದೇಯಮಿತಿ ಮೇ ವ್ರತಮಾಹಿತಮ್ ||

- ೯೦

.....

೨ ತತೋ ನಾದಃ ಸಮಭವತ್ ದಿಕ್ಸು ಸರ್ವಾಸು ಭಾರತ |

ಅಸೃಶ್ಚ ಸತ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ನೃತನ್ಮಿಥ್ಯೇತಿ ಸರ್ವಶಃ ||

- ೯೫

೩ ಉಟಜಾತ್ ತು ತತ್ಸ್ಮಾನ್ಮಿಶ್ರಶ್ಚಾಮ ಸ ವೈ ದ್ವಿಜಃ |

- ೯೬

ಉವಾಚ ಚೈನಂ (ಸುದರ್ಶನಮ್) -

ಧರ್ಮೋಽಹಮ್ನಿ ಭದ್ರಂ ತೇ ಜಿಜ್ಞಾಸಾರ್ಥಂ ತವಾನಘ |

- ೯೮

ಪ್ರಾಪ್ತಂ.....

ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ಯಮಧರ್ಮನು ೧೦೦೦ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಥ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸುದರ್ಶನನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಮೃತ್ಯು, ಆತ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಲೋಕಗಳು, ಪಂಚಭೂತಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಸುದರ್ಶನನಿಂದ ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವು. ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳು ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟವು (ಅಂದರೆ ಗುಣಗಳ ಅಭಿಮಾನ ದೇವತೆಗಳು ಸುದರ್ಶನನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ). ಆದ್ದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಅತಿಥಿ ಪೂಜೆಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ದೇವತೆ ಇಲ್ಲ (ದೇವತಾಪೂಜೆ, ಅತಿಥಿ ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿಯೇ).

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಇದನ್ನು ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಿಸಿಕೋ. ಹಾಗೆಯೇ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡು. ಎನ್ನುತ್ತಾ ರಾಜನೇ! ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಯಾರು ಕೇಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವು ಧನ್ಯತೆ, ಕೀರ್ತಿ, ಆಯುಷ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆಯಲ್ಲದೇ ಸರ್ವಪಾಪನಾಶಕವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂದರು ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಶ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಪಾಲನೆಯಿಂದ ಧೈವಾನುಗ್ರಹ, ಸರ್ಲೋಕಗಳ, ಸದ್ಗತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪಂಚಭೂತಾದಿಗಳೂ ವಶಕ್ಕೆ ಬರುವುದು, ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳ ಜಯ, ಇತ್ಯಾದಿ.

೨. ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ದುರ್ಜಯ, ದುರ್ಯೋಧನ, ರಾಜರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದವರು.

ವಿಜತ್ತತ್ವಯಾ ಮೃತ್ಯುಃ ಯೋಽಯಂ ತ್ವಾಮನುಗಚ್ಛತಿ ||

- ೯೯

ನ ಚಾಸ್ತಿ ಶಕ್ತಿಸ್ತು ಲೋಕೇ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮ |

ಪತಿವ್ರತಾಮಿಮಾಂ ಸಾಧ್ವೀಂ ತವೋದ್ವಿಕ್ಷಿತುಮಪ್ಯುತ ||

- ೧೦೦

ರಕ್ಷಿತಾ ತ್ವದ್ಗುಣೈರೇಷಾ ಪತಿವ್ರತಗುಣೈಸ್ಸಧಾ |

ಏಷಾ ಹಿ ತಮಾ ಸ್ವೇನ ಸಂಯುಕ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿನೀ ||

- ೧೦೨

ಪಾವನಾರ್ಥಂ ಚ ಲೋಕಸ್ಯ ಸರಿಚ್ಛೇಷ್ಠಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

ಅರ್ಧೇನೌಘವತೀ ನಾಮ ತ್ವಾಮರ್ಧೇನಾನುಯಾಸ್ಯತಿ |

ಶರೀರೇಣ ಮಹಾಭಾಗ ಯೋಗೋ ಹ್ಯಸ್ಯಾ ವಶೇ ಸ್ಥಿತಃ ||

- ೧೦೩

ಅನಯಾ ಸಹ ಲೋಕಾಶ್ಚ ಗಂತಾಸಿ ತಮಾಽರ್ಜುನ ||

ಯತ್ರ ನಾವೃತ್ತಿಮಭ್ಯೇತಿ ಶಾಶ್ವತಾನ್ ತಾನ್ ಸನಾತನಾನ್ ||

- ೧೦೪

ಅನೇನೈವ ಚ ದೇಹೇನ ಲೋಕಾಂಸ್ತ್ವಮಭಿಪತ್ಸಸೀ |

ನಿರ್ಜತತ್ವಯಾ ಮೃತ್ಯುರೈಶ್ಚರ್ಯಂ ಚ ತವೋತ್ತಮಮ್ ||

- ೧೦೫

೩. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ದುರ್ಯೋಧನ, ಸೂರ್ಯವಂಶದವನು, ಬಹಳ ಹಿಂದಿನವನು. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಗ ದುರ್ಯೋಧನ ಚಂದ್ರವಂಶದವನು. ಹಾಗೂ ವಂಶಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರು ತಂದ ಕುಲಪಾಂಸನ. ಹೆಸರು ಒಂದೇ ಗುಣಗಳು ಮಾತ್ರ ತದ್ವಿರುದ್ಧ.

೪. ದುರ್ಯೋಧನ(ಇಲ್ಲಿ) ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಸುದರ್ಶನೆಯನ್ನು ಬೇಡಿ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯಾಚಕನಿಗೂ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೇ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ವರ್ಣಧರ್ಮಪರಿಪಾಲನೆಯ ಸಾತ್ವಿಕ ಛಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟ ಹೇರಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಉದಾ: ಸುಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಚೈವನರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಯಾಚಕಿ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅಗ್ನಿದೇವ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ನಿಲುವು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದ. ಇಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಮಗಳು ದೇವತೆಯೊಬ್ಬನನ್ನು ವರಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ.

೫. ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅಗ್ನಿ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾದುದು, ಆತನ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ. ಆತ ರಾಜನ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಬರದೆ ಅಂತರ್ಧಾನನಾದುದು. ಇದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಾಧೀನರಾಗುವ ಅವರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಲಿದು ಬರಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಒತ್ತಾಯದಿಂದಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿದೆ. 'ಯಮೇವೈಷ ವ್ಯಃಖತೇ ತೇನ ಲಭ್ಯಃ' ಎಂಬ ಕಾಶಕವಾಣಿಗೆ ಇದೊಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆ.

೬. ಒಮ್ಮೆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಒಲಿದರೆ, ದೇವತೆಗಳು ವಿನನ್ನಾದರೂ ಬಯಸಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವ ದೇವತೆಗಳದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಗ್ನಿ ಮಾಹಿಷ್ವತಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ನಿತ್ಯ ಸನ್ನಿಧಾನದ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ. ಎಂದರೆ ನಗರ, ದುರ್ಯೋಧನರಾಜ್ಯ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪವಿತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

೭. ಈ ಪರಂಪರೆ ಮುಂದೆ ಅಗ್ನಿ-ಸುದರ್ಶನೆಯರ ಮಗ ಸುದರ್ಶನ ರಾಜ ಹಾಗೂ ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಒಘವತಿಯರ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯದಾಂಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಈ ದಂಪತಿಗಳಂತೂ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೇನೇ ಕೀರ್ತಿ ತಂದಿತು. ಎಂದರೆ ಸುದರ್ಶನ ಒಘವತಿಯರು ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮದ ಪರ್ಯಾಯವಾಚಕರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

೮. ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಗಳು ಅನೇಕ ಇವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಕಲಶಪ್ರಾಯವಾದುದು ಅತಿಥ್ಯ ಧರ್ಮ. ಇದರಲ್ಲೂ ಸುದರ್ಶನ ದಂಪತಿಗಳದು ಗರಿಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ತೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಹ ನಡೆ. ಪತ್ನಿಯು ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವಂತಹ (ಪತ್ನಿಯು ಅತಿಥಿಗೆ ಬಯಸಿದರೆ) ವಿಚಿತ್ರವ್ರತ. ಅದನ್ನು ವ್ರತವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದ ಸುದರ್ಶನ, ಪತಿಯ

ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಅಷ್ಟೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟ ಪತಿ ಓಘವತಿ. ಎಂದರೆ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅತಿಥಿಗೆ ತನ್ನ ಶಾರೀರಿಕ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿದಾಗ ಆ ಅತಿಥಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅತಿಥಿಯಾಗಿರದೆ, ಧರ್ಮದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದ ಆತನು ಬಂದುದು ದಂಪತಿಗಳ ಆತಿಥ್ಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಹೊರತು ಪತಿಯ ಶೀಲವನ್ನು ಕಡಿಸಲು, ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಾಡಲು ಅಲ್ಲವೆಂಬುದು ಮುಂದಿನ ಘಟನೆ ಸಾದರಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

೯. ಇಲ್ಲಿರುವುದು ಸಾಧಕರನ್ನು ಭಗವಂತನು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕರು ಎಲ್ಲ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದು ಸಂದೇಶ. ಸುದರ್ಶನ(ದಂಪತಿಗಳು) ತನ್ನ ಪ್ರಾಣ, ಹೆಂಡತಿ, ರಾಜ್ಯ, ಧನ, ಕನಕ, ಸಂಪತ್ತು, ಅಥವಾ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತು ಅತಿಥಿರೂಪದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ನಂಬಿದ್ದ. ಅಂತೆಯೇ ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಸೀಮಿತ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿರದೆ ಪತಿಯ ಇಚ್ಛೆ ಆದೇಶಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟ ಆದರ್ಶ ಸತಿಯಾದಳು.

೧೦. ಇದರಿಂದ ಅವರು ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆದ್ದರೂ, ಸಂಸಾರ ದಾಟಿದರು. ಸಲ್ಲೋಕ, ಸದ್ಗತಿ ಪಡೆದರು. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದರೆಂದ ಖಮೇಲೆ ಹರಿವಾಯುಗಳ ಅನುಗ್ರಹ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂಬುದು ಕೈಮುತ್ಯಸಿದ್ಧ.

೧೧. ಒಂದು ಕಡೆ ಸುದರ್ಶನನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದೇವತೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸುದರ್ಶನನನ್ನು ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ಸುದರ್ಶನನ ವ್ರತಭಂಗವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇಬ್ಬರೂ ಸೋತರೇ ಹೊರತು ಸುದರ್ಶನ ಸೋಲಲಿಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳೂ ಪ್ರಸನ್ನರಾದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತಿಥ್ಯವೆಂಬ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಪರಿಪಾಲನೆ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರ ಮೂಲಕ ಸಂಸಾರ ಭಯವೆಂಬ ಮೃತ್ಯುವನ್ನೂ ದಾಟಿಸಬಲ್ಲುದು. 'ಅತಿಥಿದೇವೋ ಭವ' ಎಂಬ ವೇದದ ಮಾತು ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಪೂರ್ತಿ ಅನಾವರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೩.೩. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಉಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆತನ ಅನಿಸಿಕೆಗಳೇ ಇಡೀ ಅಧ್ಯಾಯ ತುಂಬಿದೆ (೧೦೧ ಶ್ಲೋಕಗಳಷ್ಟು). ಇಂತಹ ಪ್ರಶ್ನೆ ತುಂಬಾ ಅಪರೂಪ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹಾಕಿ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಮಹತ್ವ ಅವರ ಸಾಧನೆಯ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಧರ್ಮರಾಜ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಲಘುಚಿಪ್ಪಣಿ ಬೇಕೆಂದರೆ, ಇದೊಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಆಹಾರ (ಉತ್ತರ) ವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮರಾಜನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃತ್ತಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರಿಂದ ಒಂದು ವೇಳೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದಾದರೆ, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಕೃತ್ತಿಯನಾದ ಗಾಧಿಸುತ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ (ಜನ್ಮತಃ ಕೃತ್ತಿಯ)ನಾದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದ?

೧. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ತಮ್ಮ ಅಮಿತಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ (ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ) ವಶಿಷ್ಠರ ನೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಂದರು.

೨. ಅವರು ಕೋಪಾವಿಷ್ಣುರಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ಕಾಲಾಂತಕರಂತಹ (ಯಮನಂತಹ) ಮತ್ತು ತೀಕ್ಷ್ಣತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ಯಾತುಧಾನರನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರು.

೩. ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಜ್ಞಾನನಿಧಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಆದರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಾಗಿ ನೂರಾರು ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುಶಿಕವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

೪. ಋಚಿಕರ ಪುತ್ರನಾದ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾದ ಶುನಶ್ವೇಫರು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಮಹಾಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಪಶುವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಶುನಶ್ವೇಫರನ್ನು ತಮ್ಮ ತಪಃ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಶುನಶ್ವೇಫರನ್ನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

೫. ಶುನಶ್ವೇಫನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರನಾದ ದೇವರಾಜ ಅಣ್ಣನೆಂದು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿದ್ದಾಗ, ನಮಸ್ಕರಿಸದಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ (ಐವತ್ತು) ಶಪಿಸಿ, ಚಂಡಾಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು (ಕೃತ್ತಿಯ ಮಕ್ಕಳು ಚಂಡಾಲರಾದರು, ಶಾಪದಿಂದ).

೬. ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳಿಂದಲೇ ತಿರಸ್ಕೃತನಾದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ರಾಜ ತ್ರಿಶಂಕು ಸ್ವರ್ಗಭವ್ಯನಾದಾಗ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದರು. ತ್ರಿಶಂಕು

ಈಗಲೂ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ನಿಂತಿರುವವನು (ತ್ರಿಶಂಕುಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ಅದರ ಹೆಸರು - ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಕೃತಕಸ್ವರ್ಗಸೃಷ್ಟಿಯೆಂದೂ ಕರೆಯುವರು).

೭. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಹಾಗೂ ರಾಜರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ವಿಶಾಲವಾದ - ಕೌಶಿಕೀ ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಸೃಷ್ಟಿದ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ತಪೋಭಂಗ ಮಾಡಿದ ರಂಭೆ ಅಪ್ಪರೆಯು ಅವರ ಶಾಪದಿಂದಾಗಿ ಪರ್ವತಳಾದಳು (ಪರ್ವತಾಕಾರ ತಾಳಿ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತಳಾದಳು - ಅಹಲೈಯಂತೆ)

೮. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ದೌರ್ಜನ್ಯಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪಾಶಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರೂ ಮೇಲೆದ್ದರು (ಯಾರು?) ಆ ನದಿ ವಿಷಾಶಾ ಎಂದೇ ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

೯. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ತಮಗೆ ವಸಿಷ್ಠರ ಪುತ್ರರ ಶಾಪದಿಂದ ಬಂದ ಚಂಡಾಲತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು.

೧೦. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು (ಉತ್ತಾನಪಾದ ಮಗನಾದ) ಧ್ರುವನಕ್ಷತ್ರದ ಸಮೀಪವಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳ ಸಮೂಹವಾದ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಇಂತಹ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ ಬಂತು? ಆದೂ ಕೂಡಾ ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ) ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಆ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಮತಂಗರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಅದು ಸರಿಯೇ. ಅವರು ಚಂಡಾಲರಾಗಿದ್ದರು. ಚಂಡಾಲಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದನು? ಆದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಕೃತ್ರಿಯರಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿಸು ಎಂಬುದಾಗಿ ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಪಿತಾಮಹರಾದ ಭೀಷ್ಮರು -

‘ಎಲ್ಲ ಪಾರ್ಥನೇ! ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತು ರಾಜರ್ಷಿತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೊಂದಿದರೆಂದು ಕೇಳು’ ಎಂದರು.

ಭರತನವಂಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ‘ಅಜಮೀಡ’ ರಾಜನಿದ್ದ ಅವನು ಯಜ್ಞಶೀಲ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಿಷ್ಠ ಅವನ ಮಗ ಜಹ್ನು ಗಂಗೆ ಆತನ ಮಗಳಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದವಳು (ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಅಲ್ಲ).

ಅವನ ಮಗ ಸಿಂಧುದ್ವೀಪ, ಆತನ ಮಗ ವಿಪಾಶಾಶ್ವ (ಬಲಾಕಾಶ್ವ). ಈತನ ಪುತ್ರ ಪಲ್ಲವ, ಧರ್ಮದ ಅಪರಾಮಾರದಂಡಿದ್ದ ಈತನ ಮಗನೇ ಇಂದ್ರಸಮಾನ ಕಾಂತಿವಂತ ಕುಶಿಕ. ಕುಶಿಕನ ಮಗನೇ ಗಾಧಿ. ಈತನು ಸಂತಾನ ಹೀನನಾಗಿರಲು (ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮದಿಂದ) ವನವಾಸ ಮಾಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಅಸದೃಶರೂಪಪತಿಯಾದ ಸತ್ಯವತೀ ಎಂಬ ಮಗಳು ಜನಿಸಿದಳು.

ಈ ಸತ್ಯವತೀಯನ್ನು ಭೃಗುವಂಶದ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳಾದ ಋಚೀಕರು (ಚ್ಯವನ-ಸುಕನ್ಯೆಯರ ಪುತ್ರರು) ಗಾಧಿಯ ಬಳಿ ಬಂದು ಯಾಚಿಸಿದರೂ, ಗಾಧಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಋಚೀಕರು ದರಿದ್ರರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅದರೂ ಮತ್ತೆ ಕರೆದು ಒಂದು ಕಿವಿಮಾತ್ರ ಕಪ್ಪಾದ, ಚಂದ್ರಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ವಾಯುವೇಗವುಳ್ಳ ೧೦೦೦ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಗಾಧಿ. ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿದ ಋಚೀಕರು ವರುಣನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ತಮಗೆ ೧೦೦೦ (ಇಂತಹ) ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ವರುಣನು ಒಪ್ಪಿ ನೀವು ಬಯಸುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಬರುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದರಂತೆ ಋಚೀಕರು ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಜನಗರದ ಸಮೀಪದ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ೧೦೦೦ ಕುದುರೆಗಳು ಎದ್ದು ಬಂದವು. ಅವನ್ನು ಋಚೀಕರು ಗಾಧಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡ ರಾಜನು ಶಾಪಕ್ಕೆ (ಅವರ) ಹೆದರಿ ಕೂಡಲೇ ಸಾಲಂಕೃತ ಮಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಋಚೀಕರು ಸತ್ಯವತಿಯೊಡನೆ ಸುಖೀ ದಾಂಪತ್ಯ ಹೊಂದಿದರು. ಆಕೆಯೂ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಸೇವೆಗೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾದ ಋಚೀಕರು ಬೇಕಾದ ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದರು.

ಆಗ ಸತ್ಯವತೀ ದೇವಿಯು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ತನಗೂ ಒಬ್ಬ ಸಹುತೃನಾಗಲು ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ಅಳಿಯನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೆಂದು ಮಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಅಂತೆಯೇ ಸತ್ಯವತಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಅವರು 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ನಿಮ್ಮ ತಾಯಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗದಿರಲೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ನಿನಗೆ ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಗುಣವಂತರಾದ, ವಂಶಶುಭಕರರಾದ ಪುತ್ರರು ಜನಿಸುವರು' ಎಂದರು.

'ಎಲೈ ಸತ್ಯವತೀಯೇ! ನೀನು ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಋತುಸ್ನಾತಳಾದ ದಿನದಂದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಶ್ವತ್ಥ ಹಾಗೂ ಔದುಂಬರ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿರಿ. ಅದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಬಯಕೆ ಈಡೇರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಎರಡು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದ ಚರುಗಳನ್ನು ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಭುಂಜಿಸಿರಿ (ಉಣ್ಣಿರಿ-ತಿನ್ನಿರಿ). ಅದರಿಂದ ಸಹುತೃರಾಗುವರು' ಎಂದರು. ತಾಯಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದಳು ಸತ್ಯವತೀದೇವಿ.

ನಂತರ ತಾಯಿಯು ಮಗಳಿಗೆ ನಾನು ನಿನಗೆ ಶಿರಸಾ ಅಭಿನಂದಿಸಿ(ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ) ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಎಂದಳು. ಮಗಳು ಒಪ್ಪಿದಳು. ಆದರಂತೆ ಇಬ್ಬರೂ ಋಚೀಕರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡದೆ, ಸತ್ಯವತಿಯು ಔದುಂಬರ ವೃಕ್ಷವನ್ನೂ ತಾಯಿಯು ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷವನ್ನೂ ಆಲಿಂಗಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಚರುಗಳನ್ನು ಅದಲು ಬದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಉಂಡರು.

ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರೂ ಗರ್ಭಿಣಿಯರಾದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಋಚೀಕರು ಬೇಸರಗೊಂಡು ಪತ್ನಿಗೆ 'ನೀನು, ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡದೆ ವೃತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ತೋರುತ್ತದೆ (ಮುಖಲಕ್ಷಣದಿಂದ). ನನ್ನ ಚರುವಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜನ್ಮವನ್ನು ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಚರುವಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದೆ ನೀವು ವೃತ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ನಿನಗೆ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಯಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಮಾರನೂ, ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರರು ಜನಿಸುವರೆಂದು ಋಚೀಕರು ಬೇಸರದಿಂದ ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ನೊಂದ ಸತ್ಯವತೀ ಶೋಕತಪ್ಪಳಾಗಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಸಿದಳು. ಮತ್ತೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತು ಗಂಡನಿಗೆ 'ಸ್ವಾಮಿ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರನೇ ಜನಿಸಲಿ. ದಯವಿಟ್ಟು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ' ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಪತಿಯು 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದರು. ಅಂತೆಯೇ ಸತ್ಯವತಿಗೆ ಜಮದಗ್ನಿ ಋಷಿಗಳು ತಾಯಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು (ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ) ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಗಾಧಿಯ ಪತ್ನಿಯು ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿ ಜನಿಸಿದರೂ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಂಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಅವರ ೫೦ ಜನ ಮಕ್ಕಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಂಶವರ್ಧನರೂ, ತಪಸ್ವಿಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೂ, ಗೋತ್ರಾಭಿವರ್ಧಕರೂ ಆದರು. ಅವರು ಯಾರೆಂದರೆ - ಮಧುಚ್ಯಂದ, ದೇವರಾತ, ಶುನಃಶೇಫ, ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ, ಗಾಲವ, ಬಾಷ್ಕಲಿ, ಅಶ್ವಲಾಯನ, ಶ್ಯಾಮಾಯನ, ಗಾರ್ಗ್ಯ, ಜಾಬಾಲ, ಸುಶ್ರುತ ಮೊದಲಾದವರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ಮುಖ್ಯಸಂದೇಶ - ಋಚೀಕರ ತಪಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ರಾಜರ್ಷಿ, ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಜಮದಗ್ನಿಗಳೂ ಜನಿಸಿದರು. ಕ್ಷತ್ರಜನ್ಮದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿ (ಅದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿ) ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಾದರು. ಋಚೀಕರ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ತಪಸ್ಸುಗಳ ಫಲ. ವಸಿಷ್ಠರಂಥ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವೈಷ್ಣೋಟಿ ಮಾಡಿದ ಛಲಗಾರರು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು. ಪರಶುರಾಮರಂತಹ ಭಗವದವತಾರಿಗೆ ಜನ್ಮ ಕೊಡುವ ಪವಿತ್ರರಾದ

ಜಮದಗ್ನಿಗಳ ತಂದೆಯಾಗುವ ತಪಸ್ಸು ಋಚೀಕರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು (ವಿದ್ಯುಕ್ತವಾದ) ಮಾಡುವ ಹವ್ಯಾಸ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕ - ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ.

೨. ಋಚೀಕರ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ತಾಯಿಯ ವರ ಚರು ವೃತ್ಯಾಸ, ವೃಕ್ಶಾಲಿಂಗನ ವೃತ್ಯಾಸಗಳೂ ಕೂಡಾ ಫಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಬದಲಾದುದು ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಪರಸ್ಪರ ವ್ಯಾಮೋಹ, ಚಾಪಲ್ಯಗಳ ದುಷ್ಪ್ರೇರಣಾಮದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಿರಿಯರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾವಿಡಬೇಕೇ ಹೊರತು, ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇರಬಾರದು. ಅದರಿಂದ ವಿಪರೀತಫಲಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಋಚೀಕರ ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ವಿಪರೀತ ಫಲಗಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೂ ಅವರ ತಪಸ್ಸಿನ ಮಹಿಮೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಾ ವ್ಯಾಸರ ಬಳಿಗೆ ತಾನು ಹೋಗದೇ ಅಂಬಿಕೆಯು ತನ್ನ ದಾಸಿಯನ್ನು ಕಳಿಸಿದ ಫಲವಾಗಿ ಶೂದ್ರ ವಿದುರ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕೃತ್ತಿಯ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಅಂಬಿಕೆ ತಾನೇ ಹೋಗಿದ್ದರೆ.

೩. ಗಾಧಿರಾಜ ಋಚೀಕರನ್ನು ದರಿದ್ರರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ವಿಚಿತ್ರ. ಮೇಲ್ನೋಟದ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಅಂತಸ್ತಪಸ್ಸಿನ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಆತನಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದೇ ಮೊದಲು ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಗಾಧಿರಾಜ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಂದ್ರಾವತಾರಿ. ಇಂದ್ರಾಂಶನಿಗೂ ಇಂತಹ ವಿಚಿತ್ರ ನಡವಳಿ. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ತಾನೇ ಕರೆದು ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕಕ್ಕೆ ಮದುವೆಗೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಮೊದಲೇ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಅದು ಹರೀಚೈ ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿ, ಅಂತೂ ತನ್ನ ಗೌರವ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಅಳಿಯುವ ಮಾನದಂಡ ಬಾಹ್ಯ ನೋಟ, ರೂಪಗಳಲ್ಲ, ಅಂತಸ್ತಪ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅವರ ವಿದ್ಯಾಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿದು ಅವರೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು. ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೩೪. ರಾಜರ್ಷಿ ವೀತಹವ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವ ಹೊಂದಿದುದು

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು 'ತಾತ! ಸಂಪಾದಿಸಲು ಆತ್ಮಂತ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು (ಕೃತ್ವಿಯರಾದ) ಹೊಂದಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ರಾಜರ್ಷಿ ವೀತಹವ್ಯನೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು' ಎಂದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು -

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಮನುವಿಗೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಶರ್ಯಾತಿ ಎಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದರ್ಶಿಗಳಾದ (ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ) ಹೇಹಯ ಮತ್ತು ತಾಳಜಂಘ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಜನಿಸಿ, ಅವರೇ ವತ್ಸದೇಶದ ರಾಜರಾದರು. ಹೇಹಯನ ಹತ್ತು ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ನೂರು ಪುತ್ರರು ಮಹಾಶೂರರೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡದವರೂ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರಲ್ಲ ಸಮಾನರೂಪ, ಪರಾಕ್ರಮ, ವಿದ್ಯೆ, ಮೇಧಾವಿತನ, ವೇದ ಮತ್ತು ಧನುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ನೈಪುಣ್ಯತೆಗಳಿಸಿದ್ದರು.

ಆಗಲೇ ಕಾಶಿಯರಾಜ ಹರ್ಯಶ್ವನೆಂಬುವನು ಕುಬೇರನಂತೆ ವಿಖ್ಯಾತರಾಜನಿದ್ದನು. ಈತನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದ ಹೈಹಯ ಪುತ್ರರು ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ನದಿ ಮಧ್ಯೆ (ಯುದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರ) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದರು. ಹರ್ಯಶ್ವನ ಮಗ ಸುದೇವ ಮುಂದೆ ರಾಜನಾದ. ಅವನು ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಇದ್ದ. ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಿಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ ಇವನನ್ನೂ ಆ ಹೈಹಯ ಪುತ್ರರು ಬಂದು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಗೆದ್ದು ಕೊಂದರು. ಸುದೇವನ ಮಗ ದಿವೋದಾಸ ಮುಂದೆ ರಾಜನಾದ. ಇವನು ಹೈಹಯರ (ದಾಳಿಗೆ, ಅವರ ಪರಾಕ್ರಮ ತಿಳಿದು ವಾರಾಣಸಿಯನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು) ನಿರ್ಮಿಸಿದ. ಅದು ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಗಂಗಾನದಿಯ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕೋಟಿಯಿಂದಾಚೆಗೆ ಹಾಗೂ ಗೋಮತೀ ನದಿಯ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಅಮರಾವತಿಯಂತೆ ರಮ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆ ಹೈಹಯರು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲೂ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರೊಡನೆ ದಿವೋದಾಸನು ದಿವ್ಯಯುದ್ಧವನ್ನೇ, ದೇವತೆಗಳು ಆಸುರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ನೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ನಡೆದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು, ಸೈನ್ಯ, ಸಂಪತ್ತು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದೀನನಾದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ತೊರೆದು ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿ

ಭರದ್ವಾಜರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅವರನ್ನು ನಮಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಅರುಹಿ, 'ನಿಮಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ನನ್ನ ವಂಶ ನಿರ್ವಂಶವಾಗಿದೆ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಉಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿದ.

ಆಗ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ಭರದ್ವಾಜರು 'ಹೆದರಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಭಯ ದೂರವಾಗಲಿ. ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಪುತ್ರಪ್ರದ 'ಇಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ವೀತಹವ್ಯನ ಸಹಸ್ರಪುತ್ರರು ಬಂದರೂ ನೀನು ಅವರನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತೀಯಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯಾಗ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಅಂತೆಯೇ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಪ್ರತರ್ದನನೆಂಬ ಪುತ್ರ ಜನಿಸಿದನು. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ತಕ್ಷಣ ೧೩ ವರ್ಷದವನಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಎಲ್ಲ ವೇದ, ಧನುರ್ವೇದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದನು. ಭರದ್ವಾಜರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಅವನು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ತೇಜಸ್ಸು ಅವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ದಿವೋದಾಸನು ಪ್ರತರ್ದನನನ್ನು ಯುವರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು.

ನಂತರ ಕವಚ, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವ ಮೇಘಮಂಡಲದಂತೆ ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ತಂದೆ ದಿವೋದಾಸ ಸಂತಸಗೊಂಡ. 'ಇನ್ನೇನು ವೀತಹವ್ಯನ ಪುತ್ರರು ದಗ್ಧರಾದರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ. ಪ್ರತರ್ದನನು ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ವೀತಹವ್ಯನ ಪುತ್ರರ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವರೂ ಕೂಡಾ ನಗರಾಕಾರದ ರಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ಪ್ರತರ್ದನನ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿದರೂ, ಪ್ರತರ್ದನನು ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಸ್ಥಗಳಿಂದ ನಿವಾರಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ವಜ್ರದಂತಹ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಶತ್ರುಗಳ ಶರೀರಗಳೆಲ್ಲ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾಗಿ ಕಿಶುಕವೃಕ್ಷದಂತೆ ತೋರಿದವು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಹತರಾಗಲು ವೀತಹವ್ಯನು ನಗರ(ರಾಜ್ಯ) ತ್ಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಭೃಗುಗಳ (ವಂಶದ ಋಷಿ) ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿ, ಭೃಗುಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದನು. ಅವರು ಇವನಿಗೆ ಅಭಯದಾನ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರ ಮಧ್ಯೆ ಆಸನ ನೀಡಿ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟರು.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತರ್ದನನು ಭೃಗುಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅವರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತಾನು ಬಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಭೃಗು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಭೃಗುಗಳು ತಾವೇ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ರಾಜನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ಬಂದ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದರು. ರಾಜನು 'ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ವೀತಹವ್ಯ ರಾಜನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ. ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ನನ್ನ ವಂಶವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಶೀ ಪಟ್ಟಣ, ಅದರ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಲ್ಲ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಾನು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಉಳಿದ ಅವರ ತಂದೆ ವೀತಹವ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಋಣ ತೀರಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೃಪಾಶಾಲಿಗಳಾದ ಭೃಗುಗಳು 'ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೂ ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರು' ಎಂದರು.

ಭೃಗುಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರತರ್ಧನನು ಮರು ಮಾತಾಡದೇ ಅವರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಎರಗಿ 'ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯ. ತನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ದರ್ಪಿಷ್ಠನಾದ ವೀತಹವ್ಯನನ್ನು ನಾನು ಅವನ ಜಾತಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದ್ದೇನೆ (ವರ್ಣ ಜಾತಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆ-ಜೀವಕ್ಕೆ ಹೆದರಿದೆ). ನನಗೆ ಅಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಿರಿ' ಎಂದನು. ಅವರಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದ ಪ್ರತರ್ಧನನು ವಿಷತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಸರ್ಪದಂತೆ ವಾಪಸು ಹೋದನು.

ಇತ್ತ ವೀತಹವ್ಯನು ಭೃಗುಗಳ ವಚನಮಾತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಿದ. ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಾದ. ಈತನ ವಂಶ ಮುಂದುವರೆದು, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ದ್ರಷ್ಟಾರರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ವೀತಹವ್ಯನ ಮಗ 'ಗೃತ್ಸ್ನಮದ'. ಅವನು ಇಂದ್ರನಂತೆ ರೂಪ ಹೊಂದಿದ್ದ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ದೈತ್ಯರು ಇವನನ್ನು ಇಂದ್ರನೆಂದೇ ಭ್ರಮಿಸಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು (ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು). ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಗೃತ್ಸ್ನಮದನ ಪ್ರಶಂಸಾಪರ ಮಂತ್ರಗಳಿವೆ. ಈತನ ಮಗ 'ಸಾವತಸ'. ಇವರ ವಂಶ ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಗೃತ್ಸ್ನಮದ, ಸಾವತಸ, ವಿತಸ್ಥ, ಶಿವ, ಶ್ರವ, ತಮಸ್, ಪ್ರಕಾಶ, ವಾಗೀಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮವಾಹನ, ಪ್ರಮಿತಿ, ಅಪ್ರತಿಮ, ಋಷಿ, ಶುನಕ, ಶೌನಕ - ಹೀಗೆ ಗೃತ್ಸ್ನಮದ ವಂಶ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇದುವೇ ವೀತಹವ್ಯರಾಜ ಭೃಗುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆದ ಚರಿತ್ರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳ ಆಚರಣೆ ಎಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

೨. ಅಪವಾದಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಭಾರೀ ತಪಸ್ಸಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣವೃತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಋಚೀಕರ ತಪಃಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆದರು. ಮೊದಲು ರಾಜರ್ಷಿಗಳಾಗಿ, ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಾದರು. ವಸಿಷ್ಠರಿಂದಲೂ ಮಾನ್ಯರಾದರು. ಆದರೆ ಇದು ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿಗೇರಿರುವ ಮಾರ್ಗ.

೩. ವೀತಹವ್ಯನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕಷ್ಟಫಲದ ಕೇವಲ ಭೃಗುಗಳ ಅನುಗ್ರಹವಚನದಂತೆ, ಮಾತಿನಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದನು. ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಆತನ ವಂಶವೆಲ್ಲ ವೇದದ್ರಷ್ಟಾರರೂ, ಪುರಾಣಪ್ರವಚನಕಾರರೂ, ವೇದವ್ಯಾಸರ ಶಿಷ್ಯರೂ

ಭರದ್ವಾಜರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅವರನ್ನು ನಮಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರುಹಿ, 'ನಿಮಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿದ್ದೇನೆ, ನನ್ನ ವಂಶ ನಿರ್ವಂಶವಾಗಿದೆ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಉಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿ' ಎಂದು ಬೇಡಿದ.

ಆಗ ಮಹಾಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಗಳಾದ ಭರದ್ವಾಜರು 'ಹೆದರಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಭಯ ದೂರವಾಗಲಿ. ನಿನಗೋಸ್ಕರ ಪುತ್ರಪ್ರದ 'ಇಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ವಿತಹವ್ಯನ ಸಹಸ್ರಪುತ್ರರು ಬಂದರೂ ನೀನು ಅವರನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತೀಯಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪುತ್ರಕಾಮೇಷ್ಟಿಯಾಗ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಆತೆಯೇ ದಿವೋದಾಸನಿಗೆ ಪ್ರತರ್ಧನನೆಂಬ ಪುತ್ರ ಜನಿಸಿದನು. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದ ತಕ್ಷಣ ೧೩ ವರ್ಷದವನಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಎಲ್ಲ ವೇದ, ಧನುರ್ವೇದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದನು. ಭರದ್ವಾಜರ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಅವನು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ತೇಜಸ್ಸು ಅವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸೇರಿತು. ದಿವೋದಾಸನು ಪ್ರತರ್ಧನನನ್ನು ಯುವರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು.

ನಂತರ ಕವಚ, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವ ಮೇಘಮಂಡಲದಂತೆ ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ತಂದೆ ದಿವೋದಾಸ ಸಂತಸಗೊಂಡ. ಇನ್ನೇನು ವಿತಹವ್ಯನ ಪುತ್ರರು ದಗ್ಧರಾದರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ. ಪ್ರತರ್ಧನನು ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ವಿತಹವ್ಯನ ಪುತ್ರರ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಲು ಅವರೂ ಕೂಡಾ ನಗರಾಕಾರದ ರಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ಪ್ರತರ್ಧನನ ಮೇಲೆ ಶಸಾಸ್ತ್ರಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿದರೂ, ಪ್ರತರ್ಧನನು ಅವರನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ನಿವಾರಿಸಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ವಜ್ರದಂತಹ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಶತ್ರುಗಳ ಶರೀರಗಳೆಲ್ಲ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾಗಿ ಕಿಂಶುಕವೃಕ್ಷದಂತೆ ತೋರಿದವು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ಹತರಾಗಲು ವಿತಹವ್ಯನು ನಗರ(ರಾಜ್ಯ) ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಭೃಗುಗಳ (ವಂಶದ ಋಷಿ) ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪಲಾಯನ ಮಾಡಿ, ಭೃಗುಗಳಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದನು. ಅವರು ಇವನಿಗೆ ಅಭಯದಾನ ಮಾಡಿ, ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರ ಮಧ್ಯೆ ಆಸನ ನೀಡಿ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟರು.

ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರತರ್ಧನನು ಭೃಗುಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅವರ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತಾನು ಬಂದ ವಿಷಯವನ್ನು ಭೃಗು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ಭೃಗುಗಳು ತಾವೇ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ರಾಜನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ, ಬಂದ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದರು. ರಾಜನು 'ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿತಹವ್ಯ ರಾಜನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ. ಅವನ ಮಕ್ಕಳು ನನ್ನ ವಂಶವನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಶೀ ಪಟ್ಟಣ, ಅದರ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಲ್ಲ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಾನು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊಂದಿದ್ದೇನೆ. ಉಳಿದ ಅವರ ತಂದೆ ವಿತಹವ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದು ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಋಣ ತೀರಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೃಪಾಶಾಲಿಗಳಾದ ಭೃಗುಗಳು 'ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯನೂ ಇಲ್ಲ, ಇಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರು' ಎಂದರು.

ಭೃಗುಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರತರ್ಧನನು ಮರು ಮಾತಾಡದೇ ಅವರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಎರಗಿ 'ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯ. ತನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ದರ್ಪಿಷ್ಠನಾದ ವೀತಹವ್ಯನನ್ನು ನಾನು ಅವನ ಜಾತಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದ್ದೇನೆ (ವರ್ಣ ಜಾತಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆ-ಜೀವಕ್ಕೆ ಹದರಿದ). ನನಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಿರಿ' ಎಂದನು. ಅವರಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದ ಪ್ರತರ್ಧನನು ವಿಷತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಸರ್ಪದಂತೆ ವಾಪಸು ಹೋದನು.

ಇತ್ತ ವೀತಹವ್ಯನು ಭೃಗುಗಳ ವಚನಮಾತ್ರದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಿದ. ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಾದ. ಈತನ ವಂಶ ಮುಂದುವರಿದು, ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ದ್ರಷ್ಟಾರರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ವೀತಹವ್ಯನ ಮಗ 'ಗೃತ್ಸಮದ'. ಅವನು ಇಂದ್ರನಂತೆ ರೂಪ ಹೊಂದಿದ್ದ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ದೈತ್ಯರು ಇವನನ್ನು ಇಂದ್ರನೆಂದೇ ಭ್ರಮಿಸಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರು (ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು). ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಗೃತ್ಸಮದನ ಪ್ರಶಂಸಾವರ ಮಂತ್ರಗಳಿವೆ. ಈತನ ಮಗ 'ಸಾವತಸ'. ಇವರ ವಂಶ ಹೀಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಗೃತ್ಸಮದ, ಸಾವತಸ, ವಿತಸ್ಥ, ಶಿವ, ಶ್ರವ, ತಮಸ್, ಪ್ರಕಾಶ, ವಾಗೀಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮವಾಹನ, ಪ್ರಮಿತಿ, ಅಪ್ರತಿಮ, ಋಷಿ, ಶುನಕ, ಶೌನಕ - ಹೀಗೆ ಗೃತ್ಸಮದ ವಂಶ ಬೆಳೆಯಿತು. ಇದುವೇ ವೀತಹವ್ಯರಾಜ ಭೃಗುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆದ ಚರಿತ್ರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳ ಆಚರಣೆ ಎಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬದಲಾಯಿಸುವ ಹಕ್ಕು ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

೨. ಅಪವಾದಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಭಾರೀ ತಪ್ಪಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಋಚೀಕರ ತಪಃಪ್ರಭಾವ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆದರು. ಮೊದಲು ರಾಜರ್ಷಿಗಳಾಗಿ, ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಾದರು. ಮೆಚ್ಚುಕೊಂಡಲೂ ಮಾನ್ಯರಾದರು. ಆದರೆ ಇದು ಆತ್ಮತತ್ವ ಕ್ಲೇಶಿಷ್ಠ ಮಾರ್ಗ.

೩. ವೀತಹವ್ಯನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಭೃಗುಗಳ ಅನುಗ್ರಹವಚನದಂತೆ, ಮಾತಿನಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದನು. ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಆತನ ವಂಶವೆಲ್ಲ ವೇದದ್ರಷ್ಟಾರರೂ, ಪುರಾಣಪ್ರವಚನಕಾರರೂ, ವೇದವ್ಯಾಸರ ಶಿಷ್ಯರೂ

ಆದರು(ಶೌನಕರು). ಇಲ್ಲೂ ಭೃಗುಗಳ ತಪಸ್ಸಿನ ವರ್ಗಾವಣೆ ಇದೆ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಯಾವುದು ಆಗದು. ತಪಸ್ಸಾಗ ಬೇಕೇ ಬೇಕು.

೪. ಭರದ್ವಾಜರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ದಿವೋದಾಸ ಉದ್ಯತನಾದ, ಸತ್ಸಂತಾನ ಪಡೆದ. ಪ್ರತರ್ದನ, ನಿಜವಾಗಿ ಕೃತ್ರಿಯನಾಗಿ ವೀತಹವ್ಯನ ಮಕ್ಕಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಹರಿಸಿ, ತಂದೆಯ ಋಣ ತೀರಿಸಿದ. ನಿಜವಾಗಿ ಕೃತ್ರಿಯನಾಗಿ ಮೆರೆದ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಎಲ್ಲ ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಸೋಪಾನಗಳು.

೫. ಪ್ರತರ್ದನನು ಭೃಗುಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರೊಡನೆ ವೀತಹವ್ಯನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡುವ, ವ್ಯವಹಾರ ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಜ್ಞ. ರಾಜಕೀಯ ಮುತ್ಸದ್ಧಿತನ. ಭೃಗುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನುಗೌರವದಿಂದಕಂಡರೀತಿ ಅನುಕರಣೀಯ. ತನ್ನಶತ್ರುವಿಗೆ ಆಶ್ರಯಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಯಾವುದೇ ಭಾವಾವೇಶಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗದ ರೀತಿ, ಅತ್ಯಂತ ಆದರ್ಶವಾದುದು.

೬. ಭೃಗು ಋಷಿಗಳು ಪ್ರತರ್ದನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರವೂ ಮಾರ್ಮಿಕ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಉಲ್ಬಣಗೊಳಿಸದೆ ಪರಿಹರಿಸಿದ ರೀತಿ ಅನುಕರಣೀಯ.

೭. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂದೇಶ ಎಲ್ಲರಿಗೆ - ಸ್ವವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಾಚರಣೆ, ಅದೇ ತಪಸ್ಸು ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಅನುಷ್ಠಾನ. ಇತ್ಯಾದಿ..

೧೩೫. ಭಕ್ತಿನಿಷ್ಠೆ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು 'ತಾತ್ ಕಾರುಣ್ಯ(ಅನ್ಯಶಂಸತ್ವ - ಕ್ರೌರ್ಯರಹಿತ) ಗುಣವುಳ್ಳ ಜನರ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಭಕ್ತಿ, ಗೌರವವುಳ್ಳ ಜನರ ನಡತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಕ್ರೌರ್ಯವೇ ಸ್ವಭಾವವಾದ ಬೇಡನೊಬ್ಬ ಮಾಂಸದ ಆಸೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಓಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಜಿಂಕೆಗೆ ವಿಷಪೂರಿತವಾದ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅದರ ಅದು ಜಿಂಕೆಗೇ ತಾಗದೆ ಒಂದು ಮರಕ್ಕೆ ತಾಗಿತು. ಭಾರೀ ವಿಷಲೇಪಿತ (Highly Toxic - Poison coated) ಬಾಣದ ಹೊಡೆತದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಆ ವೃಕ್ಷದ ಎಲೆಗಳು, ಹಣ್ಣುಗಳು ಉದುರಿ, ಅದು ಒಣಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆ ವೃಕ್ಷದ ಪೊಟರೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು ಗಿಳಿ (ಶುಕ) ಮರ ಒಣಗಿದರೂ, ಆ ಪೊಟರೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕಿದ್ದ ಒಂದು ತರಹದ ಸದಭಿಮಾನ. ತನಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟ ವೃಕ್ಷ ಒಣಗಿದ ಮೇಲೆ ತಾನೇಕೆ ತನ್ನ ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಸಂಬಂಧದಿಂದಾಗಿ. ವೃಕ್ಷದ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದಾಗಿ, ಪ್ರೇಮದಿಂದಾಗಿ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಗಿಳಿಯು ಚಲಿಸಲೂ ಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದಾಗಿ, ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೇ ತಾನೂ ಕುಗ್ಗಲಾರಂಭಿಸಿತು^೧.

ಇಂತಹ ಅತಿಮಾನುಷ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಇಂದ್ರದೇವರು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾದರು. ಮನುಷ್ಯರು ಕಥಂಚಿತ್ ಪರಸ್ಪರ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಗಿಳಿಯಂತಹ ತುಂಬಾ ತಿರ್ಯಕ್ ಪ್ರಾಣಿ ವೃಕ್ಷದ ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಅತಿಮಾನುಷವಾಗಿ ಇಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಅದರೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲು ಇಂತಹ ಭಾವನೆಗಳಿರುತ್ತವೆ ಎಂದೂ ಇಂದ್ರನು ಭಾವಿಸಿದನು.

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಿಳಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದ. 'ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಕುಮರಿಯಾದ ವಿನತೆಯು ನಿನ್ನಂತಹ ಸಂತಾನವನ್ನು ನೋಡಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಸುಪ್ರಜಾಗಾಗಿದ್ದಾಳೆ (ಸತ್ತಂತಾನವಂತ). ನೀನೇಕೆ ಈ ಒಣಗಿಹೋದ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿಲ್ಲ?'

೧ ಸ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಷದಗ್ಧನ ಶರಣಾತಿಲಾತ್ಮತಃ |

ಉತ್ಪ್ರಜ್ಞ ಫಲಪತ್ರಾಣಿ ಪಾದಪಃ ಶೋಷಮಾಗತಃ ||

- ೭/೫

ನ ಜಹಾತಿ ಶುಕೋ ವಾಸಂ ತನ್ನ ಭಕ್ತ್ಯಾವನಸ್ತತೇ |

- ೭/೬

ಕೃತಜ್ಞಃ ಸಹವೃಕ್ಷೇಣ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಸ ವೈಶುಷ್ಯತಃ ||

- ೭/೭

ಅದಕ್ಕೆ ಶುಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವಂದಿಸಿ 'ಎಲೈ ದೇವರಾಜನೇ! ನಿನಗೆ ಸ್ವಾಗತ. ನೀನು ದೇವರಾಜನೆಂದು ನಾನು ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನು 'ಸಾಧು, ಸಾಧು' ಎಂದು ಗಿಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದನು. (ಗಿಳಿಯೇ! ನೀನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಸಭ್ಯ, ಸತ್ಪುರುಷ, ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತ, ಯಾರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸದವನು, ದಯಾಳು, ಶಾಂತಚಿತ್ತ, ಜಂಭ, ಅಹಂಕಾರಗಳಿಲ್ಲದವನು. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಆಸೆ ಪಡದವನು, ವೀತರಾಗನು, ಸಾಧು ಎನಿಸುವನು'.)

ದೇವರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗಿಳಿ, ಆತನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿತು. ಮತ್ತೆ ಇಂದ್ರನು ಗಿಳಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ. 'ಈ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಲೆಗಳಲ್ಲ, ಫಲಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಪಕ್ಷಿಗಳ ವಾಸಕ್ಕೆ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಏಕೆ ಬಿಡಲೊಲ್ಲ? ಈ ವನದಲ್ಲಿ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಾಕಷ್ಟು ವೃಕ್ಷಗಳಿರುವಾಗ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಏಕೆರುವೆ? ಈ ವೃಕ್ಷ ಇನ್ನೇನು ಹೆಚ್ಚು ಬಾಳದು, ಬಿದ್ದು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಮರಕ್ಕೆ ಹೋಗು ಎಂದ.

ಅದಕ್ಕೆ ಗಿಳಿಯು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು 'ದೇವತೆಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮೀರಬಾರದು. ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು. ದೇವ! ನಾನು ಈ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದೆ, ಬೆಳೆದೆ. ರಕ್ಷಣೆ ಹೊಂದಿದೆ. ನನಗೆ ಯಾವ ಶತ್ರುವೂ ಏನೂ ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮರದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿ, ನಿಷ್ಠೆ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಆದರಗಳಿವೆ. ದಯಾಗುಣದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಆಸಕ್ತಿ. ಸಜ್ಜನರು ದಯಾಪೀಲರು. ಅವರಿಗೆ ಅದು ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿದಾಯಕ. ನೀನು ದೇವಾಧಿಪತಿ, ದೇವತೆಗಳು ಧರ್ಮವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಬಂದಾಗ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿ, ನಿಷ್ಠೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನನಗೂ ಈ ವೃಕ್ಷದ ಬಗ್ಗೆ ನಿಷ್ಠೆ, ಭಕ್ತಿ. ಕಾರಣ ನೀನು ಈ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಡೆ ಹೋಗಲು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಇಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಇದನ್ನೇ ನಂಬಿ ಬಾಳಿದ ನಾನು ಈಗ ಅದು ಒಣಗಿ ಹೋದ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿ? ಅದು ವಿಶ್ವಾಸದ್ರೋಹವಾದೀತು.'

ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಗಿಳಿಯ ದಯಾಗುಣ, ಪರೋಪಕಾರ ಗುಣ, ಕೃತಜ್ಞತಾಗುಣಕ್ಕೆ ಸಂತಸಗೊಂಡು ಗಿಳಿಗೆ 'ವರವನ್ನು ಬೇಡೆಂದ'. ಅದಕ್ಕೆ ಗಿಳಿಯು ಈ ಒಣಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವ ವೃಕ್ಷವು ಮತ್ತೆ ಬೆಳೆಯಲಿ ಎಂದು ಬೇಡಿತು.

ಗಿಳಿಯ ವೃಕ್ಷಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಶೀಲಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅಮೃತದಿಂದ ಸಿಂಪಡಿಸಿದ. ವೃಕ್ಷವು ಪತ್ರ, ಪುಷ್ಪ ಫಲಗಳಿಂದ ಮನಕ್ಕೆ ಮುದವೀಯುವ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮೊದಲಿನಂತಾಯಿತು.

೧ ನಿರ್ವೈರಃ ಸದಯಃ ಶಾಂತಃ ದಂಭಾಹಂಕಾರವರ್ಜಿತಃ |

ನಿರಪೇಕ್ಷೋ ಮುನಿರ್ವೀತರಾಗಃ ಸಾಧುರ್ದೇಹೋಚ್ಚತೇ ||

ಶೌಭಾರ್ಯಕೌಸ್ತುಭಃ - ಭಾಗ. ೬ - ಪುಟ. ೨೭೪೯ - ಬಾಷ್ಪೋ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೨೦೦೦)

ಆ ಗಿಳಿಯೂ ಕೂಡ ಸಚೇತನವಾಗಿ ಆಯುಷ್ಯ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಇಂದ್ರಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿತು.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಹೀಗೆಯೇ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವ್ಯಕ್ತವು ಗಿಳಿಯಿಂದ ಪಡೆದಂತೆ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ (ಜೀವಿತವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಫಲಗಳನ್ನು) ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಸಂದೇಶ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆ

ವ್ಯಕ್ತವು ಗಿಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮರೆಯದ ಗಿಳಿಯು ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಜೀವಿಸಿ ಅದರೊಡನೆ ಮರಣದ ಹಂಬಲ ಹೊಂದಿತ್ತು. ವ್ಯಕ್ತದಿಂದ ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕ ವಾಸಸ್ಥಾನ, ಅದರ ಎಲೆ, ಹೊವು, ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಗಿಳಿ ಬದುಕಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ ಗಿಳಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ಯಾರೂ ಎಂದೂ ಮರೆಯಬಾರದು. ಮರೆತರೆ ಅವನು ಸಾಧುಪುರುಷನಾಗಲಾರ. ಮರೆಯದ ಗಿಳಿ ಸಾಧು ಎಂದು ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಪಡೆಯಿತು. ಅದರ ಅಸಾಧು ಜನ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರ ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನೇ ಆಚಾರ್ಯರು ದುರ್ಜನರ ಸ್ವಭಾವ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಯಃ ಸ್ವರ್ಗಾಯೇ ಪ್ರತಿಪಾದಿತೇ ಹಿ ಮದೋದ್ಧತಾ ನ ಪ್ರತಿಕರ್ತುಮೀಶತೇ |

- ಮ.ತಾ.ನಿ.(೫/೨೯)

ಸಜ್ಜನರು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಗಿಳಿಯಂತೆ. ಗಿಳಿಯಂತಹ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿಯೇ ದಯಾಗುಣ ಹೊಂದಿರುವಾಗ, ಮನುಷ್ಯರು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ದಯಾಭೂತೇಷು' ಎಂಬ ನುಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಇದು ಸನಾತನ ಧರ್ಮ.

ಗಿಳಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಗಿಳಿಯಾಗಿರದೆ ಜ್ಞಾನಿ ಆಗಿತ್ತು. ಖಂಡವನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಜರಿತಾರ್ಯಾದಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಂತೆ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷ ಇತ್ಯಾದಿ....

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿರ್ಹಿ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಸದ್ಗುಣಾನಾಂ ಸ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಎಂಬ ಆಚಾರ್ಯರ ಕಥಾಲಕ್ಷಣದ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಇರುತ್ತವೆ,

೧೩.೬. ಗರುಡಾಖ್ಯಾನ

(ಗರುಡನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಗರುಡಜನ್ಯ ತಾಯಿ ವಿನತೆಯನ್ನು ಕದ್ದು ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು, ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಂದಿವೆ. ಇದೇ ಕಥೆಯು ಅನುಶಾಸನಪರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಔತ್ತರಾಯಣಪಾಠದಲ್ಲಿ ಅನುಶಾಸನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಹಾಗೂ ವೈಷ್ಣವಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ.)

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು 'ಗರುಡನು ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಹೇಗೆ ಆದ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.' ಸುಪರ್ಣನು ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಶತ್ರುವಾಗಲು ಕಾರಣ, ಆತನ ಪರಾಕ್ರಮ, ಬಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಭೀಷ್ಮರು ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದ ಕೃಷ್ಣನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಭೀಷ್ಮರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು 'ನೀನೇ ಮೊದಲು ಸುಪರ್ಣ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದೆ 'ಆತೋ ದಿವ್ಯಃ ಸ ಸುಪರ್ಣೋ...' ಎಂಬ ವೇದವು ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಸುಪರ್ಣನೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ನೀನೇ ಸುಪರ್ಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ನಾನು ಗರುಡನು ಸುಪರ್ಣ ಹೇಗಾದನು? ಆತನು ಪಕ್ಷಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂದಾಗ, ವಾಸುದೇವನು ಗರುಡನ ಜನ್ಮವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ'.

ಇಲ್ಲಿ ಸುಪರ್ಣಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಾಚಕವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಇದೆ. ವಾದಿರಾಜರು ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದರೊಡನೆ ವೇದವನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸಾರ್ಥಕತ್ವಕ್ಕಾಗಿ 'ಅಥೋ ದಿವ್ಯಃ ಸ ಸುಪರ್ಣೋ ಗರುತ್ಮಾನ್' ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ಸುಪರ್ಣಃ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಪುರೇತುಕ್ತಃ | (ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರ) ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಉವಾಚ -

ಕಥಂ ಗರುತ್ಮಾನ್ ಪಕ್ಷೀಣಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಪ್ರಾಪ ಪರಂತಪ |

ಸುಪರ್ಣೋ ವೈನತೇಯಶ್ಚ ಕೇನ ಶತ್ರುಶ್ಚ ಭೋಗಿನಾಮ್ ||

ಕಿಂ ವೀರ್ಯಃ ಕಿಂ ಬಲಶ್ಚಾಸೌ..... ||

ಭೀಷ್ಮ ಉವಾಚ -

ತ್ವಂ ಹಿ ಶೌರೇ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸುಪರ್ಣ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಪುರಾ |

ಅನಾದಿನಿಧನೇ ಕಾಲೇ ಗರುಡಶ್ಚಾಪಿ ಕೇಶವಃ ||

- ೧೫/೨, ೩

- ೧೫/೫, ೬

ಅಲ್ಲದೇ ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮದಲ್ಲೂ ಸುಪರ್ಣಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುನಾಮವಾಗಿ ೨ ಬಾರಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ^೧.

ಅಮುಖ್ಯವ್ಯತಿಯಿಂದ ಗರುಡನು ಸುಪರ್ಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪರಮಮುಖ್ಯವ್ಯತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನೇ ಸುಪರ್ಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಇತರೇ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿವೆ.

ಭೀಷ್ಮರು ತಾವು ಒಮ್ಮೆ ಕೈಲಾಸಶಿಖರಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ದುಷ್ಟವ್ಯುಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದ ಪರಶುರಾಮ ದೇವರನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಕುಶಲವಾರ್ತೆಗಳ ನಂತರ ಗರುಡನ ಬಲ ಮತ್ತು ಒಜಸ್ಸನ್ನು (ಧಾತುಬಲ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ) ಕುರಿತು ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು(ಪರಶುರಾಮದೇವರು) ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಗೆ ಇದ್ದ ಕದ್ರೂ ಹಾಗೂ ವಿನತಾ ಎಂಬ ಪುತ್ರಿಯರನ್ನು ಕಶ್ಯಪರು ಧರ್ಮದಿಂದ ವಿವಾಹವಾದರು. ಅವರು ಪತಿಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೇವಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಕಶ್ಯಪರು ವರ ಕೇಳಿರೆಂದಾಗ, ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ಸಮಾನಬಲಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಪುತ್ರರನ್ನು ವಿನತಾದೇವಿಯು ಕದ್ರೂ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಇಬ್ಬರೇ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಕಶ್ಯಪರು ತಥಾಸ್ತು ಎಂದ ಮೇರೆಗೆ ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ವಿನತೆಯು ಎರಡು ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದರು. ಈ ಪುತ್ರಿಯರ ಪರಿಚಾರಕಿಯರು ಆ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ದ್ರವರೂಪದ ತುಪ್ಪದ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಿದರು. ಐದುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಕದ್ರೂದೇವಿಯ ಒಂದುಸಾವಿರ ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ಶುದ್ಧವಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಶ್ವಾಸಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಪುತ್ರರು ಸರ್ಪರೂಪಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದವು, ಹರಿದಾಡಿದವು.

ವಿನತೆಯ ಎರಡೂ ಮೊಟ್ಟೆಗಳು ಒಡೆಯದೇ ಹಾಗೇ ಇರಲು ಆಕೆ ಸಂತಾಪದಿಂದ ಇದರಿಂದ ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಒಂದು ಮೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ಒಡೆದಳು (ಭೇದಿಸಿದಳು)^೨. ಆಗ ಆ ಒಡೆದ ಮೊಟ್ಟೆ ಪೂರ್ಣಶರೀರವಿಲ್ಲದ, ದೇಹದ ಮೇಲ್ಭಾಗ ಮಾತ್ರವಿರುವ ಶಿಶುವನ್ನು ವಿನತೆ ನೋಡಿ ಶೋಕದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ವ್ಯಥೆಯಾಯಿತು. ಆ ಅರ್ಧಶರೀರಿಯು ಹಾಗೆಯೇ ಪಕ್ವೆಯಾಯಿತು. ಆ ಮಗು ತಾಯಿಯನ್ನು ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರಿಕ್ಕುತ್ತಾ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೆಯಲ್ಲ ಎಂದು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಾ ನನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡದೇ ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟೆಯೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟ ಮತ್ತರ ಹಾಗೂ ಕ್ರೋಧಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ (ಕದ್ರೂ ಬಗ್ಗೆ) ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ದಾಸಿಯಾಗುವೆ. ನಾನು ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ

೧ 'ಸುಪರ್ಣೋ ಭುಜಗೋತ್ರಮ' (೧೯೨); 'ಸುಪರ್ಣೋ ವಾಯುವಾಹನ' (೮೫೯)

೨ ವಿನತಾ ತೇಷು ಜಾತೇಷು ಪನ್ನಗೇಷು ಮಹಾತ್ಮಸು |

ವಿಪ್ರತಾ ಪುತ್ರಸಂತಾಪಾತ್ ಅಂಡಮೇಕಂ ಬಿಭೇದ ಹ ||

- ೧೬/೧೪

೩ ಕಿಮನೇನ ಕರಿಷ್ಯೇಽಹಮುತಿ ವಾಕ್ಯಮಭಾಷತ |

ನ ಹಿ ಪಂಚಶತೇ ಕಾಲೇ ಪುರಾ ಪುತ್ರೌ ದದರ್ಶ ಸಾ ||

- ೧೬/೧೫

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನಿನ್ನ ಮಗ, ಇಬ್ಬರೂ ವಾಯುವಿಗಿಂತ ಬಲಿಷ್ಠರಾಗುವೆವು. ನೀನು ಯಾರ ಜೊತೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತೀಯೋ ಆಕೆಗೆ ನೀನು ಐದುನೂರು ವರ್ಷ ದಾಸಿಯಾಗುವೆ ಎಂದು ಕಣ್ಣೀಡುತ್ತಾ ಹೇಳಿದನು (ತಾಯಿಗೆ ಶಾಪಕೊಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡಿದ, ಶಾಪಶಬ್ದ ಹೇಳಿದ). ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ತಮ್ಮನು ನಿನ್ನ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವನು ಎಂದೂ ಹೇಳಿ(ಸೂರ್ಯನ ಸಾರಥಿಯಾಗಲು ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು).

ವಿನಶಾದೇವಿ ಮಗನ ಶಾಪದಿಂದ ಹೆದರಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನ ಜನನವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೊದಲಮಗ ಅರುಣ ಹುಟ್ಟಿ ೫೦೦ ವರ್ಷದ ನಂತರ ಎರಡನೇ ಮೊಟ್ಟೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದವನೇ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಗರುಡ. ಸುಂದರವಾದ ಮುಖ, ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಶಿಖಾ, ತುಂಬಿದ ಎದೆ, ಆಮೆಯ ನಖದಂತಿರುವ ನಖಗಳು, ಮಹಾನ್ ಆಕಾರ, ಕೆಂಗಣ್ಣು ಚಿಕ್ಕಪಾದ, ದೊಡ್ಡತಲೆ ಮೊದಲಾದ ಅಂಗಸೌಷ್ಠವದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದನು ಗರುಡ.

ಕಿರಿಯ ಮಗ ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕೆಂಬಣ್ಣದಿಂದ ಕಾಣಿಸುವವನಾಗಿ ಅರುಣನೆನಿಸಿದನು. ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೇ ಗರುಡನು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೈದ ಆಹಾರದಿಂದ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ ಬೃಹದಾಕಾರ ತಾಳಿದ.

ಹೀಗೆ ಗರುಡನು ತನಗಿಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಕದ್ರೂ, ವಿನತೆಯರು ಸಾಗರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ 'ಉಚ್ಚಿತ್ರಮಾ' ಕುದುರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರು (ಅದು ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ನೀರು ಕುಡಿದು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು). ಆಗ ನಗುತ್ತಲೇ ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ವಿನತೆಗೆ 'ಈ ಕುದುರೆಯ ಬಣ್ಣ ಯಾವುದೆಂದು ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೇಳು' ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ವಿನತೆಯು ಕುದುರೆಯ 'ಒಂದೇ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳದ್ದು ಅದು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬಿಳಿಯಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು' ಎಂದಳು. ಮತ್ತೆ ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕುದುರೆಯ ಬಣ್ಣದ ಬಗ್ಗೆ ಪಂದ್ಯ, ಪಣವಿಡೋಣ. ಎಂದಾಗ ವಿನತೆಯು ಆ ಪಣವೇನೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಕದ್ರೂ ಯಾರು ಸೋಲುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ಗೆದ್ದವರ ದಾಸಿಯಾಗಬೇಕು ಎಂದಳು. ಪಂದ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಅಶ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬಣ್ಣವಿದೆ,

ಮಾತರಂ ಚಪಲಾಸೀತಿ ಹತೋಽಹಮಿತಿ ಚಾಸಕ್ತತ್ |

- ೧೬/೧೮

೧ ಈಷ್ಯಾಕ್ರೋಧಾಭಿಭೂತತ್ವಾ ಯೋಽಹಮೇವಂ ಕೃತಸ್ತ್ವಯಾ ||

- ೧೬/೨೦

ತಸ್ಯಾಶ್ವ ಮುಪಿ ಮೇ ಮಾತಃ ದಾಸೀಭಾವಂ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ ||

- ೧೬/೨೧

ಪಂಚವರ್ಷಶತಾನಿ ತ್ವಂ ಸ್ಪರ್ಧಸೇ ವೈ ಯಯಾ ಸಹ |

ದಾಸೀ ತಸ್ಯಾ ಭವಿತ್ಸೀತಿ ಸಾರ್ವಪಾತಮುವಾಚ ಹ ||

- ೧೬/೨೨

ಎಷ ಚೈವ ಮಹಾಭಾಗೇ ಬಲೀ ಬಲವತಾಂ ವರಃ |

ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯತಿ ತೇ ಮಾತಃ ದಾಸೀಭಾವಾನ್ಮಮಾನುಜಃ ||

ಅನೇಕ ಬಣ್ಣಗಳಿವೆ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಪೂ ಎಂದು ಕದ್ಗು ಹೇಳಲು, ವಿನತೆಯು ಸೋತವರು ದಾಸಿಯಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು, ನನಗೂ ಸರಿ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನೀಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಶ್ವದ ಬಣ್ಣ ಒಂದೇ, ಅದು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬಿಳಿ. ನೀನು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸು. ನಾನು ಸಹ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂದಳು^೧.

ಕದ್ಗು ಹಾಗೂ ವಿನತೆಯರು ಪೂದ ಬಗ್ಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಶಪಥ ಮಾಡಿದರು. ಕದ್ಗುದೇವಿ ತನ್ನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಕರೆದು ತಾನು ವಿನತೆಯೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಪೂದ ವಿಷಯ ಹೇಳಿ, 'ಕುದುರೆಯು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಒಂದೇ ವರ್ಣದ್ದಾಗಿದೆ. ನಾನು ಅನೇಕವರ್ಣದ್ದೆಂದು ಪೂ ಕಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಹೇಗಾದರೂ ಗೆಲ್ಲಲೇಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ನೀವು ಕುದುರೆಯ ಬಾಲಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು, ಅದು ಕೆರೆಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಆಗ ವಿನತೆ ಸೋಲುತ್ತಾಳೆ. ನನ್ನ ದಾಸಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡಿರಿ. ನಿಜವಾಗಿ ಪುತ್ರರೆನಿಸಲು ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿರಿ. ಅದು ತಪ್ಪಿದ್ದರೂ, ಅಧರ್ಮವಾದರೂ ತಾಯಿ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವೇ ನಿಮಗೆ ಬರುತ್ತದೆ^೨ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಪುತ್ರರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

'ಅಧರ್ಮವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡಿಸಬೇಡ. ಮೋಸಮಾಡಿ ಪಂದ್ಯ ಗೆಲ್ಲುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ನೀನಿಲ್ಲದ ಕಡೆ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತೇವೆ^೩ ಎಂದರು ಪುತ್ರ ಸರ್ಪಗಳು. ಗುರುವೇ ಆದರೂ, ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯ ತಿಳಿಯದೇ ಕೆಟ್ಟದಾರಿ ತಾಳಿದರೆ ಅವನ ಪರಿತ್ಯಾಗವು ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

- ೧ ಜಿತಾ ದಾಸೀ ಭವೇಮೋತ ತ್ವಮಹಂ ಚಾಪ್ಯಸಿತೇಕ್ಷಣೇ |
ನೈಕವರ್ಣೈಕವರ್ಣಾತ್ವೇ ವಿನತಾ ರೋಚತೇ ಚ ತೇ ||
ರೋಚತೇ ಮೇ ಪಣೇ ರಾಜ್ಯದಾಸೀ ತೇನ ನ ಸಂಶಯಃ |
ಸತ್ಯಮಾತಿಷ್ಠ ಭದ್ರಂ ತೇ ಸತ್ಯೇ ಸ್ಥಾಸ್ಥಾಮಿ ಚಾಪ್ಯಹಮ್ ||

- ೧೭/೧೪

- ೧೭/೧೫

- ೨ ವಿಶವರ್ಣಶ್ಚವಾಜೀ ಚ ಚಂದ್ರಕೋಕನವಪ್ತಭಃ |
ಸಾಹಂ ದಾಸೀ ಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ಜಿತಾ ಪುತ್ರೈ ನ ಸಂಶಯಃ ||
ತೇ ಯೂಯಮಶ್ವಪ್ರವರಮಾವಿಶದ್ಧಮತಂದ್ರಿತಾಃ ||
ಸರ್ವೇ ತ್ವೇಕಂ ಬಾಲಧಿಗಾ ಬಾಲಾ ಭೂತ್ಪಾಂಜನ ಪ್ರಭಾಃ ||

೧೮/೪, ೫

- ೩ ನಿಶ್ಯತ್ಯಾ ವಿಜಯಂ ಮಾತರ್ಮಾ ಸ್ಯ ಕಾರ್ಷಿಃ ಕಥಂಚನ |
ತೇ ವಯಂ ತ್ವಾಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ದ್ರವಿಷ್ಯಾಮ ದಿಶೋ ದಶ |
ಗುರೋರಪ್ಯವವಲಿಪ್ತಸ್ಯ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಮಜಾನತಃ |
ಉತ್ಪಥಂ ಪ್ರತಿಪನ್ನಸ್ಯ ಪರಿತ್ಯಾಗೋ ವಿಧೀಯತೇ ||

೧೮/೬-೧೧

ತಾಯಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಪದಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ಸರ್ಪಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಬ್ಬ ಆ ಅಶ್ವದ ಬಾಲದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾದ ಕೂದಲುಗಳ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಓಡಿಹೋದ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಕದ್ರೂ 'ಮುಂದೆ ಕುರುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಳನೇಯವನಾಗಿ ಜನಮೇಜಯನು ರಾಜನಾಗಿ ಸರ್ಪಸತ್ತಮಾಡಿ ಆ ಸತ್ತದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೋಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಿಯರಾದ(ಳಾದ) ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದುದರಿಂದ ಈ ಶಾಪ ಸುಳ್ಳಾಗದು' (ಶಾಪ ಪ್ರಕಾರ ಆಗೇ ಆಗುತ್ತದೆ)' ಎಂದು ಶಪಿಸಿದಳು.

ನಂತರ ಕದ್ರು ವಿನತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕುದುರೆಯನ್ನು ನೋಡೋಣ ಎಂದಳು. ವಿನತೆಯು ನೇರಬುದ್ಧಿಯವಳಾಗಿ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯ ಕದ್ರೂವನ್ನು ಕುರಿತು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕು ನುಡಿದಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದರು. ವಿನತೆಯು ಶುದ್ಧಚಂದ್ರವರ್ಣದ ಬಾಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಕುದುರೆಯ ಕಪ್ಪಾದ ಬಾಲವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಖೇಡಿತಳಾಗಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು 'ಆ ಅಶ್ವದ ಬಾಲ ಕಪ್ಪಾಗಿದೆ. ಪಣದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಗೆದ್ದೆ. ನಾನು ನಿನ್ನ ದಾಸಿ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸು. ಏಕೆಂದರೆ ದಾಸಿಯರು ಸ್ವಾಮಿಯ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕಷ್ಟೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದಳು.

ಭೀಷ್ಮರು ಮುಂದುವರೆದು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ 'ಪ್ರಿಯನೇ! ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ನಗುತ್ತಾ ಧರ್ಮಿಷ್ಠಳಾದ ವಿನತೆಯನ್ನು ದಾಸಿಯಂತೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿದಳು. ವಿನತೆಯಾದರೋ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಮುಖದ ಕಾಂತಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಸಿಟ್ಟಾಗಲಿಲ್ಲ, ದುಃಖಿಸಲಿಲ್ಲ, ಯಾವ ವಿಕಾರಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ'. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ವಿನತೆಯ ಮಗ ಗರುಡ ವೃದ್ಧಿಗೊಂಡು

- ೧ ಉತ್ಕೃತಿ ಹಿ ರಾಜನ್ಯಃ ಪಾಂಡವೋ ಜನಮೇಜಯಃ |
ಚತುರ್ಥೋ ಧನ್ಯನಾಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಕುಂತೀಪುತ್ರಾತ್ ಧನಂಜಯಾತ್ ||
ಸ ಸರ್ಪಸತ್ತಮಾರ್ಹಾ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಕುರುಕುಲೋದ್ವಹಃ |
ತಸ್ಮಿನ್ ಸತ್ರೇಗ್ನಿನಾ ಯುಷ್ಮಾನ್ ಪಂಚತ್ವಮುಪನೇಷ್ಯತಿ ||
ವಿವಂ ಕೃದ್ಧಾಶಪನ್ನಾತಾ ಪನ್ನಗಾನ್ ಧರ್ಮಚಾರಿಣಃ |
ಗುರೋಃ ಪರಿತ್ಯಾಗಶ್ಚ ತಂ ನೈತದನ್ಯತ್ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||
ತತ್ರ ಯೇ ವೃಜಿನಂ ತಸ್ಮಾ ಅನಾಪನ್ನಾ ಭುಜಂಗಮಾಃ |
ತೇ ತಸ್ಯ ವಾಜಿನೋ ವಾಲಾ ಬಭೂವುರಸಿತಪ್ರಭಾಃ ||

- ೧೯/೩-೭

- ೨ ಉವಾಚ ಕಾಳವಾಲೋಽಯಂ ತುರಗೋ ವಿಜಿತಂ ತ್ವಯಾ |
ದಾಸೀಂ ಮಾಂ ಪ್ರೇಷಯ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ಯಥಾ ಕಾಮವಶಾಂ ಶುಭೇ ||
ದಾಸ್ಯಶ್ಚ ಕಾಮಕಾರಾ ಹಿ ಭತ್ಸ್ಯಣಾಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||

- ೧೯/೧೪,೧೫

- ೩ ತಾತ ಕದ್ರೂರ್ಹಸಂತೀವ ವಿನತಾಂ ಧರ್ಮಚಾರಿಣೀಮ್ |
ದಾಸೀವತ್ ಪ್ರೇಷಯಾಮಾಸ ಸಾಚ ಸರ್ಪಂ ಚಿಕಾರ ತತ್ |
ಇಮಾ ದಿಶಶ್ಚ ತಸ್ಮೋಽಸ್ಮಾಃ ಪ್ರೇಷ್ಯಭಾವೇನ ವರ್ತತಾಃ ||...
ನ ವಿವರ್ಣಾ ನ ಸಂಕುಪ್ತಾ ನ ಚ ಕೃದ್ಧಾ ನ ದುಃಖಿತಾ ||

- ೨೦/೧-೩

ಬಲದರ್ಪಗಳೂ ಹೆಚ್ಚಾದವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ನಾರದರು ನಗುತ್ತಾ 'ದರ್ಪವಶನಾಗಿದ್ದೀ, ಸರ್ಪರಾಜನ ತಾಯಿಯಾದ ಕದ್ರೂದೇವಿಯ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ದಾಸಿಯಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೀನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ ಏಕೆ?'^೧ ಅದಕ್ಕೆ ಗರುಡನು 'ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಏಕೆ ಬಂತು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ ನಾರದರನ್ನು

ನಾರದರು ವೈನತೇಯನಿಗೆ 'ಕದ್ರೂದೇವಿಯೊಡನೆ ನಿನ್ನ ತಾಯಿ ಪಣಕಟ್ಟಿ ಆಕೆಯ ಪುತ್ರರ ಸಹಾಯದಿಂದಾಗಿದೆ ಮೋಸದಿಂದ ಸೋತಿದ್ದಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ'^೨ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಹೇಗೆ ಸೋತಳು? ಎಂದು ಗರುಡ ಕೇಳಲು ನಾರದರು ಅದುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗರುಡನಿಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾಗಿ ಕದ್ರೂ ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೇ ತನ್ನತಾಯಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ. ಆಕೆ ದೀನಳೂ, ಜಟಿಲಳೂ, ಕೃಶಳೂ ಆಗಿ, ಮೋಡದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯಂತಿದ್ದ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಗರುಡನಿಗೆ ದುಃಖ ಉಮ್ಮಳಿಸಿತು. ಕಣ್ಣಾಲಿ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿತು.

ಏನೂ ಮಾತನಾಡದೇ ನೇರವಾಗಿ ಕದ್ರೂ ಬಳಿ ಹೋದ. ಕದ್ರೂದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ಎಲ್ಲೆ ತಾಯಿಯೇ! ನೀನು ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಅಥವಾ ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಗೆದ್ದಿದ್ದರೂ ನೀನು ಹಿರಿಯಳು. ನೀನು ಮಾಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ಧರ್ಮವೆಂದೇ ನಾನು ಭಾವಿಸುವೆ. ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕೃಪಣಳಾಗಿ ದುಃಖಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಸಾಧ್ವಿಯಾದ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡು' ಎಂದು ಬೇಡಿದ. ಆದರೆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯ ಕದ್ರೂ 'ನಾನು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಮಾಡೆ (ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ), ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ' ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಗರುಡನು ಆಕೆಯನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲು ಉದ್ವುಕ್ತನಾದ.

'ಅಮ್ಮ! ನೀನು ಹಿರಿಯಳು. ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಪ್ರಿಯಳೇ. ನನ್ನ ಸೋದರರ ತಾಯಿ. ನೀನು ನನ್ನ ದೊಡ್ಡಮ್ಮ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.'^೩ ಅದಕ್ಕೆ ಕದ್ರೂ 'ನಿನಗೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಕಡೆ

೧ ತಂ ದರ್ಪವಶಮಾಪನ್ನೋ..... ನಾರದೋ.... ತಮಬ್ರವೀತ್ ||

ದಾಸೀಂ ಪನ್ನಗರಾಜ್ಯ ಮತುರಂತರ್ಗೃಹೇ ಸತೀಮ್ ||

..... ನ ವೈ ಪಶ್ಯಸಿ ಮಾತರಮ್ ||

೨ ತಮಬ್ರವೀತ್ ವೈನತೇಯೋ ಕರ್ಮ ಕಿಂ ತನ್ಯಹಾಮತೇ |

ಜನಯತ್ರೀ ಮಯಿ ಸುತೇ ಜಾತಾ ದಾಸೀ ತಪ್ಸಿನೀ ||

೩ ಅಥಾಬ್ರವೀತ್ ಋಷಿರ್ವಾಕ್ಯಂ ದೀವ್ಯತೀ ವಿಜಿತಾ ವಿಗ |

ನಿಕ್ಕತ್ಯಾ ಪನ್ನಗೇಂದ್ರಸ್ಯ ಮಾತ್ರಾ ಪುತ್ರಃ ಪುರಾ ಸಹ ||

೪ ಗರುಡ -

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ತ್ವಮಸಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾತುರ್ಮೇ ಭಾಮಿನಿ ಪ್ರಿಯಾ |

ಸೋದರೀಯೇ ಮಮ ಚಾಸಿ ತ್ವಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಮಾತಾ ನ ಸಂಶಯಃ ||

ಹೋಗು. ನಿನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ನನಗೆ ಅಮೃತ ತಂದು ಕೊಟ್ಟರೆ ಆಗ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವೆ^೧ ಎಂದಳು.

ಗರುಡನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕದ್ದೂರದೇವಿಯ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಲು ಅಮೃತವನ್ನು ತರಲು ಹೋಗುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಕಶ್ಯಪರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದ ಪಡೆದು ಹೋಗುವಾಗ ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ -

‘ಮಗನೇ! ದೇವತೆಗಳೂ ಅಮೃತವನ್ನು ಸಲಭವಾಗಿ ಪಡೆಯಲಾರರು. ನೀನು ಹೇಗೆ ತರುತ್ತೀಯಾ? ಅಮೃತವಿರುವ ಸ್ಥಳದ ಸುತ್ತಲೂ ಜಲದುರ್ಗ (ಕೋಟೆ), ನಂತರ ಅಗ್ನಿಯ ಆವರಣ (ಕೋಟೆ), ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಶತಸಹಸ್ರ ಅಯುತ (ಹತ್ತುಸಾವಿರಲಕ್ಷ) ರಾಕ್ಷಸರು ವಜ್ರಾಯುಧದಂತಹ ಆಯುಧಧಾರಿಗಳಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಆಯುಷಂಜರ (ಕಬ್ಬಣದ ಪಂಜರವಿದೆ). ಹೀಗೆ ಅಮೃತವು ಇಂದ್ರ, ದೇವತೆಗಳು, ಸರ್ಪಗಳು, ಖಡ್ಗಾದಿ ಆಯುಧಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವಾಗ, ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ತರುವೆ?’^೨ ಎಂದರು ತಂದೆ.

ಆದರೆ ಗರುಡನು ‘ತಾತ! ನೀನು ಮಗನ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೀಗೆ (ಅಶಕ್ತವೆಂದು) ಹೇಳುತ್ತೀ. ಆದರೆ ನಾನು ಬಲವಂತನೂ, ಉಪಾಯವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ ಹೇಳು’^೩. (ಅಮೃತ ತರುವುದರೊಡನೆ ಮತ್ತೇನನ್ನು ತರಲಿ ಎಂಬ ಭಾವ ಇಲ್ಲಿದೆ) ಎಂದಾಗ ತಂದೆ ಕಶ್ಯಪರು ನಸುನಕ್ಕು ‘ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ಕ್ರೂರಿಗಳಾದ ಗಜ ಹಾಗೂ ಕೂರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಂದರೆ ನಿನಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಮೃತ ತರಬಹುದು’ ಎಂದರು. ‘ಕೂರ್ಮ ಹಾಗೂ ಆನೆಗಳು ಎಲ್ಲಿವೆ?’ ಎಂದು ಗರುಡ ಕೇಳಿದಾಗ, ಅವರು ನುಡಿದರು.

‘ಸಮುದ್ರದ ಒಂದು ತೀರದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವ್ಯಾಪಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಹೋಗಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಉರಗವೆಂಬ ಪರ್ವತವಿದೆ. ಅಪರ್ವತದ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ಫಲಪುಷ್ಪಭರಿತವೃಕ್ಷಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲೊಂದು

೧ ಕದ್ದೂ -

ಸೂನೃತಾಭ್ಯಸ್ತಯಾ ಮಾತಾ ನಾದಾನೇ ಶಕ್ಯಮಂಡಜ |
ಅಮೃತಂ ಯಥಾ ಹರೇಶ್ಚಂ ವಿಹಂಗಂ ಜನನೀಂ ತವ |
ಅದಾಸೀಂ ಮಮ ಪಶ್ಯೇಮಾಂ ವೈನತೇಯ ನ ಸಂಶಯಃ ||

- ೨೦/೨೨,೨೩

೨ ಕಶ್ಯಪ -

ತತಃ ತ್ವಮೇವಂಧಂ ತಾತ ಕಥಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಸ್ಯೇಮೃತಮ್ |
ಸುರಕ್ಷಿತಂ ವಜ್ರಭೃತಾ ವೈನತೇಯ ವಿಹಂಗಮ |
ಇಂದ್ರೇಣ ದೇವೈರ್ನಾಗೈಶ್ಚಾಖಡ್ಗೈರ್ಗಿರಿ ಜಲಾಧಿಭಿಃ ||

- ೨೧/೧೧

೩ ಗರುಡ -

ಬಲವಾನುಪಾಯವಾನ್ಸ್ಮಿ ಭೂಯಃ ಕಿಂ ಕರವಾಣಿ ತೇ ||

- ೨೧/೧೨

ಬಲಿಷ್ಠ ಆನೆ ಹದಿನಾರು ಗೋವುಗಳ ಧ್ವನಿಯಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಓಡಾಟದಿಂದ ಪರ್ವತವು ನಾಶವಾಗಿದೆ. ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಭೂಮಿಯು ಇದರಿಂದಾಗಿ ಸಮತಟ್ಟಾಗಿದೆ. ಆ ಪರ್ವತದ ಹತ್ತಿರ ಕನಕ ಎಂಬ ಸರೋವರವಿದೆ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಕೂರ್ಮವಿದೆ. ಆ ಆಮೆಯೂ ಅನೇಕ ಗೋಶತದಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಆನೆಯೂ ಹಾಗೇ ಎತ್ತರವಾಗಿದೆ. ಎರಡೂ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಗಳು. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಮಧುಕೃಷ್ಣಭ ಅಸುರರು. ಈಗ ಪರಸ್ಪರ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾ, ಕೊಲ್ಲಬಯಸುವವಾಗಿವೆ. ಆನೆ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಹೋದರೆ ಆಮೆ ಆನೆಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ನಖಗಳಿಂದ, ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ, ಉಗ್ರಹಸ್ತದಿಂದ ಪರಚಿ ಗಾಯಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆನೆಯೂ ತನ್ನ ಪಾದ, ಸೊಂಡಿಲು, ಎರಡು ದಂತಗಳಿಂದ ಕೂರ್ಮವನ್ನು ತನ್ನ ತಂಟೆಗೆ ಬರದಂತೆ ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೂರ್ಮ ಹೊರಗೆ ಬರದೇ ಸರೋವರದ ಬಳಿಗೆ ಆನೆ ಬರದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತದೆ. ಆನೆ ಒಳಹೋಗಲಾರ, ಸೊಂಡಿಲನ್ನು ಒದ್ದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮೈಯಲ್ಲು ಗಾಯದಿಂದಾಗಿ ರಕ್ತ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಡಿಗೆ ವಾಪಸು ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಮಗನೇ, ಗರುಡನೇ! ನೀನು ಆ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆನೆ ಹಾಗೂ ಆಮೆಯನ್ನು ತಿನ್ನು ಅವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸೋಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ^೧ ಎಂದು ಕಶ್ಯಪರು ಹೇಳಿದರು.

ಆಗ ಗರುಡನು 'ಆನೆ, ಆಮೆಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹಿಡಿಯಲು ಶಕ್ತ' (ಕಾರಣ ಆನೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ, ಆಮೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿ) ಎಂದು ಕೇಳಲು ಕಶ್ಯಪರು 'ನೀನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗು, ಮೊದಲು ಆನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದಾಗ, ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತವಾದ ಮೇಲೆ ಆಮೆಯೂ ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಹೊರ ಬಂದಾಗ ನೀನು ಮದಿಸಿದ ಆನೆ ಹಾಗೂ ನಿರ್ಜಲ ಆಮೆಯನ್ನು (ಜಲರಹಿತ) ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹಿಡಿ. ಇದರ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರಾವ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಯೋದ್ಧಾಕಾಮೇ ಗಜೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಮುಹೂರ್ತಂ ಸ ಜಲೇಚರಃ |

ಉತ್ತಿಷ್ಠತಿ ಜಲಾತ್ಪೂರ್ಣಂ ಯೋದ್ಧಾಕಾಮಃ ಪುನಃ ಪುನಃ ||

ಜಲಜಂ ನಿರ್ಜಲಂ ತಾತ ಪ್ರಮತ್ತಂ ಚೈವ ವಾರಣಮ್ |

ಗ್ರಹಿಷ್ಯಸಿ ಪತಂಗೇಶ ನಾನ್ಯೋ ಯೋಗೋಽತ್ರ ವಿದ್ಯತೇ ||

- ೨೨/೨, ೩

೧ ಕಶ್ಯಪ -

ಯದಿ ತೌ ಭಕ್ಷಯೇಸ್ತಾತ ಕ್ರೂರೌ ಕೃಚ್ಛಪವಾರಣೌ |

ಅಮೃತಸ್ಯೈವ ಚಾರ್ಹತಾ ಭದಿಷ್ಯಸಿ ನ ಸಂಶಯಃ ||

- ೨೧/೧೪

ತೌ ಗಚ್ಛ ಸಹಿತಾ ಪುತ್ರ ಶಕ್ಯೋಽಪಿ ಭಕ್ಷಯ |

ನ ತೌ ಪ್ರಥಕ್ತಯಾ ಶಕ್ಯಾವಪ್ರಮತ್ತೌ ಬಲೇ ಸ್ಥಿತಾ ||

- ೨೧/೨೮

ತಂದೆಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ಗರುಡನು ಆನೆ, ಆಮೆ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆನೆಯ ಓಡಾಟದಿಂದ ಆದ ಪರ್ವತಶಿಖರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಯ ಹೊಂದಿದನು. ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ತನಗೆ ಆಹಾರ ದೊರಕಿದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಗರುಡ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಸಂಕೋಚಗೊಳಿಸಿ (ಚಿಕ್ಕದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು) ಕಷ್ಟದಿಂದಲೇ ತಲುಪಿದನು.

ಆದೇ ವೇಳೆ ಗಜವು ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಮಹಾಶ್ವಾಸವುಳ್ಳ ಉಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿತು (ನಿಶ್ವಾಸ ಗಾಳಿ ಹೊರಬಂತು). ಆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಆನೆಯ ಮದಗಂಧದ ವಾಸನೆಯಿಂದ ಕೂರ್ಮವು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಎದ್ದಿತು. ಆನೆ ಅಮೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇಂದ್ರ-ಪ್ರಹ್ಲಾದರ ಯುದ್ಧದಂತೆ ತೀವ್ರ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಗರುಡ ನೋಡಿದನು. ಹಿಂದಿನಂತೆ ಆನೆ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೇ ಆಮೆ ತನ್ನ ನಖ, ದಂತಗಳಿಂದ ಪರಚಿ ಗಾಯಗೊಳಿಸಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬರದಂತೆ ತಡೆದರೆ, ಆನೆಯು ತನ್ನ ಸೊಂಡಿಲು, ದಂತಗಳಿಂದ ಕೂರ್ಮವನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರದಂತೆ ತಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರ ಹೋರಾಟ ನಡೆದು ಕೂರ್ಮ ನೀರಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂತು. ಆನೆ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯದೇ ಕೂರ್ಮದ ಹಿಂಭಾಗದಿಂದ ಸರೋವರದ ಕಡೆ ಹೋಯಿತು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ಗಮನಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಗರುಡ ತಕ್ಷಣ ಆನೆ, ಆಮೆ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಎಡಗಾಲಿನಿಂದ ಗಜವನ್ನು ಬಲಗಾಲಿನಿಂದ ಕೂರ್ಮವನ್ನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು (ತಂದೆ ಕಶ್ಯಪರು ಹೇಳಿದಂತೆ) ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ತನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಬಲದಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ಗರುಡನ ವಜ್ರಗರ್ಭವಾದ ತೀಕ್ಷ್ಣನಖಗಳಿಂದ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಆನೆ, ಆಮೆಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದವು^೧.

೧ ಮುಹೂರ್ತಮಭವತ್ ಯುದ್ಧಂ ತಂೋರ್ಭೀಮಪ್ರದರ್ಶನಮ್ |

ಅಥ ತಸ್ಮಾತ್ ಜಲಾತ್ ರಾಜನ್ ಕಚ್ಚಃ ಸ್ಥಲಮಾಸ್ತುತಃ |

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಜಲಜಸ್ತೂರ್ಣಮಪಸರ್ಪಂತಮಾಹವಾತ್ |

ಅಭಿದುದ್ರಾವ ವೇಗೇನ ವಜ್ರಪಾಣಿರಿವಾಸುರಮ್ |

ತಂ ರೋಷಾತ್ ಸ್ಥಲಮುತೀರ್ಣಮಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ ಗಜೋತ್ತಮಮ್ |

ಉಭಾವೇವ ಸಮಸ್ತೌ ತು ಜಗ್ರಾಹ ವಿನಾಸುತಃ |

ಚರಣೇನ ತು ಸವ್ಯೇನ ಜಗ್ರಾಹ ಸ ಗಜೋತ್ತಮಮ್ |

ಪ್ರಸ್ತಂದಮಾನಂ ಬಲವಾನ್ ದಕ್ಷಿಣೇನ ತು ಕಚ್ಚಃಮ್ |

ಉತ್ತಮಾತ ತತಸ್ತೂರ್ಣಂ ಪನ್ನೇಂದ್ರನಿಷೂದನಃ |

ದಿವಂ ಖಂ ಚ ಸಮುತ್ಕೃತ್ ಪಶ್ಚಾನ್ನಾಮಪರಾಜಿತಃ |

ತೇನ ಚೋತ್ತತಾ ತೂರ್ಣಂ ಸಂಗ್ರಹಿತೋ ನಚ್ಚೈರ್ಭಶಮ್ |

ವಜ್ರಗರ್ಭೈಃ ಸುನಿಶ್ಚೈಃ ಪ್ರಾಣಾಂಸ್ತೂರ್ಣಂ ಮುಮೋಚತುಃ ||

ಆನೆ, ಅಮೆಗಳೆರಡರ ಪಾದ, ಕತ್ತುಗಳು ಕೆಳಮುಖವಾಗಿದ್ದವು. ಇವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಗರುಡ ಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತಾ ಹೊರಟನು. ಇದನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಇಳಿಸಿ, ಕುಳಿತು ತಿನ್ನಲು ಸೂಕ್ತ ವೃಕ್ಷ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಾ ದೇವಾರಣ್ಯ, ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳಿರುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿ (ಎರಡು ಯೋಜನ ಎತ್ತರ, ನಲ್ಲತ್ತು ಪರಿಮಾಣದ ಸುತ್ತಳತೆ, ಐದು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಒಂದು ಶಾಖೆ ಇತ್ತು) ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಗರುಡ. ಆತನ ವೇಗಕ್ಕೆ ಆ ಕೊಂಬೆ ಭಗ್ನವಾಗಿ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವುದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದರ ಕೆಳಗೆ ವಸುಗಳ ಜೊತೆ ಸತ್ತಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವೈಖಾನಸಯತಿಗಳು, ವಾಲಖಿಲ್ಯ ಋಷಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಗರುಡನು ಆ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಬೇರೊಂದು ಕಡೆ ಹಾರಿದ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಋಷಿಗಳು ಇವನು ಈ ಪಕ್ಷಿರಾಜ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಗರುಡನೆಂದು ಕರೆದರು. ಅದು ಗರುಡನ ಕಿವಿಗೂ ಬಿತ್ತು. ಒಬ್ಬದೇವದೂತ ಗರುಡನಿಗೆ ಆ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಲವಣ ಸಮುದ್ರದ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿರುವ ಕುಳಿಂದ ದೇಶದ ಕೆಳಗೆ ಬಿಡು. ಆ ದೇಶದವರು ಧರ್ಮಪ್ರಕರಣವೆಂದ. ಗರುಡ ಹಾಗೆಯೇ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬೀಳಿಸಿದ. ಅಗ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ೩೬ ದೇಶದ ಜನರು ಹತರಾದರು. ಆ ಭಯಂಕರವಾದ ದೇಶವು 'ಶಾಖಾಪತನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು^೧.

ನಂತರ ಗರುಡನು ಕುಳಿಂದ ದೇಶದ ಒಂದು ಪರ್ವತ ಶಿಖರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಆನೆ ಹಾಗೂ ಅಮೆಗಳನ್ನು ತಿಂದನು. ರಕ್ತಪಾನ ಮಾಡಿ, ಮೇದಸ್ಸನ್ನು ತಿಂದು ದೇವರಾಜನಾದ

- ೧ ನೈಮಿಷಂ ತ್ರೈಥ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ ದೇವಾರಣ್ಯಂ ಮಹಾದ್ಭುತಿಃ |
ಅಪಶ್ಚತ ದ್ರುಮಂ ಕಂಚಿತ್ ಶಾಖಾಸ್ತಂಧಸಮಾವೃತಮ್ ||
ಆತ್ಮಕಾಮಸ್ತತಃ ಶಾಖಾ ತಸ್ಯ ವೇಗಾದವಾಪತತ್ |
ತಾಂ ಪತಂತೀಮಭಿಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಚಾರ್ಷಿ ಗಣಾನಥ |
ಆಸೀನಾನ್ ವಸುಭಿಃ ಸಾರ್ಧಂ ಸತ್ತೇಣ ಜಗತೀಪತೇ |
ವೈಖಾನಸಾನ್ನಾಪ್ತು ಯತೀನ್ ವಾಲಖಿಲ್ಯಗಣಾನಽಪಿ |
ತುಂಡೇನ ಗೃಹ್ಯ ತಾಂ ಶಾಖಾಮುಕ್ತಪಾತ ಮಿಗೇಶ್ವರಃ |
ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಗುರು ಸಂಭಾರಂ ಪ್ರಗೃಹ್ಯೋತ್ಪತಿತಂ ಮಿಗಂ |
ಋಷಯಸ್ತೇಽಬ್ರುವನ್ ಸರ್ವೇ ಗರುಡೋಽಯಮಿತಿ ಸ್ವಹ |
ವೈನತೇಯಾ ಕುವಿಂದೇಷು ಸಮುದ್ರಾಂತೇ ಮಹಾಬಲ |
ಪಾತ್ಯತಾಂ ಶಾಖಿನಃ ಶಾಖಾ ನ ಹಿ ತೇ ಧರ್ಮನಿಶ್ಚಯಾಃ |
ತತೋ ಗತ್ವಾ ತತಃ ಶಾಖಾಂ ಮುಮೋಚ ಪತತಾಂ ವರಃ |
ತಯಾ ಹತಾ ಜನಪದಾಸ್ತದಾ ಷಟ್ ತ್ರಿಂಶತೋ ನೃಪ |
ಸ ದೇಶೋ ರಾಜಶಾರ್ದೂಲ ಖ್ಯಾತಃ ಪರಮದಾರುಣಃ |
ಶಾಖಾಪತನ ಇತ್ಯೇವ ಕುವಿಂದಾನಾಂ ದುರಾತ್ಮನಾಮ್ ||

ಇಂದ್ರನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಗ ಗರುಡನಿಗೆ ಭಯವುಂಟಾಯಿತು. ಅಮೃತವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಕ್ಷಕರಿಂದಾಗಲೀ, ಜಲದುರ್ಗದಿಂದಾಗಲೀ ಭಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಪಕ್ಷಿಯೆಂದು ಗಮನಿಸಿ, ಸರ್ವಭಕ್ಷಕನಾದ ಅಗ್ನಿಯು ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಬಳಿ ಗರುಡನು ಹೋದನು. ತನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕದ್ದುದೇವಿಯ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸಲು ಅಮೃತ ಒಯ್ಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಸರ್ವಭಕ್ಷಕನಾದ ಅಗ್ನಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ಪಕ್ಷಿ ಆದ್ದರಿಂದ ಅಮೃತವನ್ನು ಒಯ್ಯುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಗರುಡ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. 'ಅಗ್ನಿಯು ನೀರಿನಿಂದ ಅಥವಾ ತುಪ್ಪದಿಂದಾಗಲಿ ಶಾಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿಯೂ ಉಪಶಮನವಾದ ಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿ ಉಪಶಮನವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನವನೀತ ಅಥವಾ ಜಲವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕು. ನಂತರ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛಾಪ್ರಕಾರ ಹೋಗು. ಅಗ್ನಿಯು ಆಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದನು.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗರುಡನು ಗೋಕುಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಕಲಶದಲ್ಲಿದ್ದ ನವನೀತವನ್ನು ತಂದು ಅಮೃತವಿರುವ ಕಡೆ ಬಂದು, ಜಲದುರ್ಗ ದಾಟಿ, ಅಗ್ನಿಯ ಮೇಲೆ ನವನೀತಹಾಕಲಾಗಿ, ಅಗ್ನಿಯ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಉರಿಯಲಿಲ್ಲ (ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸಲಿಲ್ಲ). ಕೇವಲ ಧೂಮ, ಹೊಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ನಂತರ ಗರುಡನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ದಾಟಿ, ಕಾವಲುಗಾರರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೆಡವಿ, ಬೀಳಿಸಿ, ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಕೊಂದು, ಕಬ್ಬಿಣದ ಬಲೆಯನ್ನು ಮುರಿದು, ಅಮೃತದ ಕಲಶವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಂದ್ರದೇವರು ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಗರುಡನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ ಗರುಡನು ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ಗೌರವಿಸಿ ತನ್ನ ಒಂದು ಗರಿಯನ್ನು ಉದುರಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ದೇವರ್ಷಿಗಳು ವಜ್ರಾಯುಧವು ಗರುಡನ ಗರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದುದನ್ನು ಉದ್ಗರಿಸಿದರು. ಋಷಿಗಳು ಗರುಡನನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಸಂಬಂಧಿಯೆಂದೂ ವಿಷ್ಣು ಸಂಬಂಧಿ ಎಂದೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.

ವೃತ್ರಹನೇಷ ವಜ್ರಸೇ ವರೋ ಲಬ್ಧಃ ಪಿತಾಮಹಾತ್ |

ಅತಃ ಸಮ್ಯಾನಮಾಕಾಂಕ್ಷನ್ ಮುಂಚಾಮ್ಯೇಕಂ ತನೂರುಹಮ್ ||

೧ ಪಯುಷಾ ಶಾಮ್ಯತೇ ವತ್ರ ಸರ್ಪಿಷಾ ಚ ಹುತಾಶನಃ |

ಶರೀರಸೋಽಪಿ ಭೂತಾನಾಂ ಕಿಂ ಪುನಃ ಪ್ರಜ್ಞಲನಾ ಭುವಿ ||

ನವನೀತಂ ಪಯೋ ವಾಽಪಿ ಪಾವಕೇ ತ್ವಂ ಸಮಾದಧೇಃ |

ತತೋ ಗಚ್ಛ ಯಥಾಕಾಮಂ ನ ತ್ವಾ ಧಕ್ಷ್ಯತಿ ಪಾವಕಃ ||

ಏತೇನಾಯುಧ ರಾಜೇನ ಯದಿ ಶಕ್ತೋಽಸಿ ವೃತ್ತಹನ್ |

ಹನ್ಯಾಸ್ತಂ ಪರಶಕ್ತ್ಯಾ ಗಚ್ಛಾನ್ಯು ಹಮನಾಮಯಃ ||

ಸುಪರ್ಣಃ ಪಕ್ಷಿಗರುಡೋ ಯಸ್ಯ ಪರ್ಣೇ ವರಾಯುಧಮ್ |

ವಿಷತ್ತಂ ದೇವರಾಜಸ್ಯ ವೃತ್ತಹಂತುಃ ಸನಾತನಮ್ ||

ಏವಂ ಸುಪರ್ಣೋ ವಿಹಗೋ ವೈನತೇಯಃ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ |

ಋಷಯಸ್ತಂ ವಿಜಾನಂತಿ ಚಾಗ್ನೇಯಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಪುನಃ || - ೨೪/೧೬-೨೧

ಹೀಗೆ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಗರುಡನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರದಿರಲು, ಇಂದ್ರನು 'ನಿನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನಾನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ, ನಾನು ಅಮೃತವನ್ನು ಇನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾರೆ. ನಾನು ಮತ್ತು ವಜ್ರಾಯುಧವು ಬಂದಂತೆಯೇ ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದೇವೆ' ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರನು ವಾಪಸು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಗರುಡನು ಅಮೃತಕಲಶವನ್ನು ತಂದು ಕದ್ರೂದೇವಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ 'ಅಮೃತವನ್ನು ತಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ದಾಸೀ ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡು' ಎನ್ನಲು, ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ಗರುಡನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ವಿನತೆಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲಾಗಿ ವಿನತೆಯು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ವಾಪಸಾದಳು.

ನಂತರ ಗರುಡನು ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿ ದಾಸಿಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ, ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅಮೃತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇಂದ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಹಾರಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕದ್ರೂದೇವಿಯು ಗರುಡನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಎಲೈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯೇ! ತಂದ ಅಮೃತವನ್ನು ಏಕೆ ವಾಪಸು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಿಯಾ? ಇಂತಹ ಅವರಾಧ ಮಾಡಬೇಡ' ಎಂದಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಗರುಡನು 'ನೀನು ಅಮೃತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ತಂದೆ. ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಆಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಂದೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಎಲ್ಲಿಂದ ತಂದನೋ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಮತ್ತೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಅಮೃತವನ್ನು ತಂದು ನನಗೆ ಕೊಡು ಎಂದು ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಆಗ ನಾನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೋ (ಆ ವಿಷಯ ಬೇರೆ). ಕಾರಣ ನೀನು ಅಮೃತಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲ. ನಾನು ಧರ್ಮದಿಂದಲೂ ಸತ್ವದಿಂದಲೂ ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೧ ತದಾಹೃತಂ ಮಯಾ ಶೀಘ್ರಂ ಅಮೃತಂ ಜನನೀಕೃತೇ |

ಅದಾಸೀ ಸಾ ಭವತ್ಪದ್ಯ ವಿನತಾ ಧರ್ಮಚಾರಿಣೀ ||

- ೨೫/೪

೨ ಸ್ವಾಗತಂ ಸ್ವಾಹೃತಂ ಚೇದಮೃತಂ ವಿನತಾತ್ಮಜ |

ಅದಾಸೀ ಜನನೀ ತೇಽದ್ಯ ಪುತ್ರ ಕಾಮವತಾ ಶುಭಾ |

ಏವಮುಕ್ತೇ ತದಾ ಸಾ ಚ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾ ವಿನತಾ ಗೃಹಮ್ ||

- ೨೫/೫

ಉಪನೀಯ ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ ವಿಹಾಯ ಬಲಿನಾಂ ವರಃ |

ಸ್ವತ್ವಾ ನಿತ್ಯತ್ವಾ ವಿಜಯಂ ಮಾತುಃ ಸಂಪ್ರತಿಪದ್ಯ ಚ ||

ಉಜ್ಜ್ವಲಾರಾಮೃತಂ ತೂರ್ಣಮುತ್ತಪಾತ ಚ ರಂಹಸಾ ||

ಕದ್ರೂ -

ಕಿಮರ್ಥಂ ವೈನತೇಯ ತ್ವಮಾಹೃತ್ಯಾಮೃತಮುತ್ತಮಮ್ |

ಪುನರ್ಹರಸಿ ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ಮಾ ಜಾತು ವೃದ್ಧಿನಂ ಕೃಥಾಃ || - ೨೫/೬-೧೦

ಸುಪರ್ಣ -

ಅಮೃತಾಹರಣಂ ಮೇಽದ್ಯ ಯತ್ಕೃತಂ ಜನನೀ ಕೃತೇ |

ಭವತ್ಯಾ ವಚನಾದೇತದಾಹರಾಮೃತಮಿತ್ಯುತ ||

ಆಹೃತಂ ತದಿದಂ ಶೀಘ್ರಂ ಮುಕ್ತಾ ಚ ಜನನೀ ಮಮ |

ಹರಾಮ್ನೇಷ ಪುನಸ್ತತ್ರ ಯತ ವಿತನ್ಯಯಾಽಽಹೃತಮ್ ||

ಯದಿ ಮಾಂ ಭವತೀ ಬ್ರೂಯಾದಮೃತಂ ಮೇ ಚ ದೀಯತಾಮ್ |

ತಥಾ ಕುರ್ಯಾಂ ನ ವಾ ಕುರ್ಯಾಂ ನ ಹಿ ತ್ವಮಮೃತಕ್ಷಮಾ |

ಮಯಾ ಧರ್ಮೇಣ ಸತ್ಯೇನ ವಿನತಾ ಚ ಸಮುದ್ವತಾ || - ೨೫/೧೧-೧೩

ನಂತರ ಗರುಡನು ಇಂದ್ರದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಮೃತವನ್ನು ವಾಪಸು ಕೊಟ್ಟು ಅದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನು ಅಂತೂ ಅಮೃತವು ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ವಾಪಸು ಬಂದಿತಲ್ಲಾ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಗರುಡನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದನು. ಋಷಿಗಳು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಅವರು ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಗರುಡನಿಗೆ ವರ ಕೊಡು ಎಂದರು. ಇಂದ್ರನು ನಗುತ್ತಾ 'ಕೇಶವನು ವಸುದೇವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಅವತರಿಸುತ್ತಾನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಹೀಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ 'ಹೀಗೆ ವಿನತಾಪುತ್ರನು ಒಳ್ಳೆಯ ರಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದು, ಸುಪರ್ಣನೊಂದಿಗಿದ್ದನು. ಇದುವೇ ಸುಪರ್ಣನ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

ಆದಿಪರ್ವದ ಆಸ್ತಿಕಉಪಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕಥೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದೆ(ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ). ಅಲ್ಲಿ ಸೌತಿಗಳು ಶೌನಕಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವಚನ ಮಾಡಿದ್ದಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

೧. ವಿನತೆಯ ಮಗ ಗರುಡನಿಗೆ ಪಕ್ಷಿರಾಜ, ನಂತರ ಸುಪರ್ಣ, ಗರುಡನೆಂಬ ನಾಮ ಬರಲು ಕಾರಣಗಳು ಅಲ್ಲಾ ಇಲ್ಲಾ ಬಂದಿವೆ.

೨. ಕದ್ರೂದೇವಿ, ವಿನತಾದೇವಿಯರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಕದ್ರೂವಿನ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಿ ವಿನತೆಗೆ ದಾಸ್ಯಭಾವ ಬರುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದರೂ, ಸಂಸಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇದಲ್ಲ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂಬ ತತ್ತ್ವವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೩. ವಿನತೆಯ ಚಾಪಲ್ಯ, ಅವಸರ ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅರುಣನ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕುಂದುಂಟಾಯಿತು. ಕುಂತಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜ ಹುಟ್ಟಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಗಾಂಧಾರಿಯು ತನ್ನ ಗರ್ಭವನ್ನು ಕುಟ್ಟಿದ ಪ್ರಸಂಗದಂತಿದೆ ಇದು. ವಿನತೆಯ ಅಸೂಯೆ, ಸಿಟ್ಟು ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣವೆಂದು ಅರುಣನೇ ತಾಯಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ, ಕದ್ರೂದಾಸ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಶಾಪದಂತಹ ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ. ತಾಯಿಗೆ ಮಗನಿಂದ ಶಾಪದಂತಹ ನಿಂದನೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಗೆ ತಾಳ್ಮೆ ಇರಬೇಕು.

೪. ಅರುಣನ ಮೊಟ್ಟೆಯೊಡೆದದ್ದು ಐದುನೂರು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ. ಗರುಡನು ಮತ್ತೆ ಐದುನೂರು ವರ್ಷ ನಂತರ. ಒಬ್ಬಾರೆ, ಒಂದುಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಬೇಕಾಯಿತು. ಜೀವಿಗಳ ಜನನದ ಅವಧಿ ರೀತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೇನೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಕಾಯಬೇಕು ಪೋಷಕರು.

೫. ದ್ರೂತ ಧರ್ಮವಲ್ಲ ಯಾರಿಗೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೂ ಅಲ್ಲ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೂ ಸಲ್ಲದು. ದೇವತೆಗಳೂ ಆಡಬಾರದು. ಇಲ್ಲಿ ಕದ್ರೂ, ವಿನತೆಯರದು ಪಣ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಕದ್ರೂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಘನುತನ್ನಪರವಾಗಿ ಕುದುರೆಯ ಬಾಲದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಕಪ್ಪಾಗಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವರು ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗಿರುವ ಧರ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಅವರ ತಾಯಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾಯಿಗಿಂತ ಮಕ್ಕಳೇ ವಾಸಿ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ, ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಾಲವನ್ನು ಕಪ್ಪಾಗುವಂತೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ವಿನತೆಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಲು ಶಾಮೀಲಾದರು. ತಾಯಿಯೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟ ಮತ್ತೊಂದು ದುರಂತ ಇಲ್ಲಿದೆ. ತಾಯಿಯ ಹಠಮಾರಿತನ, ಮಕ್ಕಳ ನಾಶಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕೆಟ್ಟತಾಯಿಯೂ ಇರಬಹುದು ಎನ್ನಲು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ನಿದರ್ಶನ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ತಾಯಿಯರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಬದಲು ತಾವೇ ಅಧರ್ಮದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದರೆ ಗತಿಯೇನು?

೬. ತನ್ನ ಅಕ್ಕನ ದುರ್ನೀತಿಯಿಂದ ಇದ್ದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ ವಿನತೆ. ಅಕ್ಕ ಎಂದು ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದರೂ ಪಣಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದುದು ವಿನತೆಯ ದುರಂತ. ಅಕ್ಕನನ್ನು ಮೊದಲೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರೆ ದಾಸ್ಯ ತಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಅಕೆಯ ದಾಸ್ಯದ ಪ್ರಾರಂಭ ಅಕೆಯನ್ನು ಪಣಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿಸಿತು. ಧರ್ಮರಾಜನು ಜೂಜಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೋತಂತೆ.

೭. ಅಕ್ಕಳಾಗಿ ತಂಗಿಯನ್ನೇ ದಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿ, ಗುಲಾಮಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅಪರೂಪದ ಪ್ರಸಂಗ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದೆ. ಇನ್ನು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು

ಆಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತು, ಗತ್ತುಗಾರಿಕೆ, ಕುಟಿಲ ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಮಾತುಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಅಮಾಯಕರನ್ನು ಶೋಷಣೆಗೆ ತಳ್ಳುವುದು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತೀರಸಾಮಾನ್ಯ. ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯ ಇರದವರು ಇಂತಹ ಶೋಷಣೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾರೆ.

೮. ಗರುಡನೂ ತಾಯಿಯ ಶೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಕಪ್ಪೇಕ್ಷಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾರದರು ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ನೆನಪಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕರ್ತವ್ಯಪರನಾಗಿ ತಾಯಿಯ ದಾಸ್ಯಮೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಗರುಡನಂತಹ ಮಹಾಬಲಿಷ್ಠರಿಗೂ ಇದು ಅಸಾಧ್ಯ ಹೇಗೆ ಆಯಿತೆಂಬುದು ಆಶ್ವರ್ಯಕರ. ತಂದೆ ಕಶ್ಯಪರೂ ಕದ್ರೂದೇವಿಗೆ (ಪತ್ನಿಗೆ) ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಗೆ ಉತ್ತರ ಸಿಗದು. ಪಾಪ! ವಿನತೆ ತನ್ನ ಮಾವನ ಗಮನಕ್ಕೂ ತರದಂತಹ ಅಮಾಯಕನಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಹರಿಚಿತ್ರ, ಅವರ ಕರ್ಮಗಳೆನ್ನದೆ ವಿಧಿಯಿಲ್ಲ.

೯. ಅಮೃತ ತರುವುದು ತೀರ ಸುಲಭವೆಂದು ಕಶ್ಯಪರಿಗೆ, ಗರುಡನಿಗೆ, ಅವರ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರನಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮನಾದ ಗರುಡನಿಗೆ ಅದು ಯಾವ ಕಷ್ಟದ ಕೆಲಸ! ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪರ್ವಕ್ಕಿಂತ, ಅದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಗರುಡನ ಮಹಿಮೆ ತುಂಬಾ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಗರುಡನ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೧೦. ಗರುಡನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಗೂ ಕದ್ರೂದೇವಿ ಯಾವ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಡದೇ ಕಟುಕ ಹೃದಯಳಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಮೃತ ತರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ ವಿನತೆಯ ದಾಸ್ಯ ವಿಮೋಚನೆಗೆ. ಗರುಡ ಒಳ್ಳೆಯ ಮುತ್ಸದ್ವಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಉಪಾಯದಿಂದ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿದೆ.

೧೧. ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ಹೊರುವ ಸಾಮಾರ್ಥ್ಯವಿರುವ ಗರುಡನಿಗೆ ಗಜ, ಕೂರ್ಮಗಳನ್ನು ವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆ ಹೊತ್ತು ತಿರುಗಿದ್ದು ಆಶ್ವರ್ಯವಲ್ಲ.

೧೨. ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದ ಗೌರವವಷ್ಟೇ ಇದ್ದರೂ, ವಸುದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಸತ್ಪಯಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ವೈಖಾಂಸ ನಾಮಕ ಯತಿಗಳಿಗೆ, ವಾಲಖಿಲ್ಯ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ಜ್ಞಾನಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಗರುಡನ ಕೌಶಲಕ್ಕೆ ನಿರರ್ಶನ. ದೇವ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಋಷಿಗಳ ದ್ರೋಹವಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಲು ಕಶ್ಯಪರೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಂಡು ನಾವೂ ಕೂಡಾ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ತೋತ್ರಮದ್ರೋಹವಾಗದಂತೆ ಸ್ವಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧೩. ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮಗಳ ನಾಶವೂ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಒಂದೇ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ವೃಕ್ಷಶಾಖಾಪತನದಿಂದ ಮೂವತ್ತಾರು ದೇಶದ ಕುಂಪದರೆಂಬ ಪಾಪಿಗಳ ನಾಶ ಮಾಡಿದ ಗರುಡ. ಶಿಷ್ಟರಕ್ಷಣೆ, ಅಶಿಷ್ಟರ ನಾಶವೂ ಕಾರ್ಯದ ಭಾಗವಾಗಿರಬೇಕು.

೧೪. ಅಗ್ನಿಶಮನಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಗ್ನಿ ಒಬ್ಬ ದೇವತೆ ತಾನೂ ದೇವತೆ. ಅಗ್ನಿಯ ಶಮನ ತಾನೇ ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು. ಅಗ್ನಿಗಿಂತ ತಾನು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶದಿಂದ ಅಗ್ನಿಶಮನ ಮಾಡಿ ಅಗ್ನಿಯ ವಿರೋಧವನ್ನೂ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಗರುಡನ ಕೌಶಲ (ಲೌಕಿಕ) ಆದರ್ಶಮಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ.

೧೫. ಇಂದ್ರ ಗರುಡನಿಗಿಂತ ತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾದರೂ, ವಜ್ರಾಯುಧ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅದರ ಮಹತ್ವ, ಅಮೃತ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕರ್ತವ್ಯ ಮೆರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಗರುಡ ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ಗೌರವಿಸಿ, ಒಂದು ಗರಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದುರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೂ ಒಂದು ಕೌಶಲ.

೧೬. ಕದ್ರೂದೇವಿಗೆ ಅಮೃತ ತಂದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿ, ಉಪಾಯದಿಂದ ತಾಯಿಯ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ, ಅಮೃತವನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಕೊಡದೇ. ಅಮೃತರಲು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೂ ಕದ್ರೂ, ಕೊಡಲು, ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಕುಡಿಸುವುದು ಗರುಡನ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕದ್ರೂವನ್ನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಅನೀತಿಯ ನೀತಿಯನ್ನು ಆಕೆಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ತರಿಸಿ, ತಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುತ್ತಾನೆ: 'ನಿಕ್ಕತ್ಯಾ ನಿಕ್ಕತಿಂ ಹನ್ಯಾತ್ ನೈವ ಧಾರ್ಮಿಕಾನ್' ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಇದೂ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನ. ಕದ್ರೂ ತಂಗಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಮೋಸ ಆಕೆಗೇ ಮುಳುವಾಯಿತು. 'ಮಾಡಿದ್ದುಳ್ಳೋ ಮಹರಾಯ' ಎಂಬ ಲೋಕನೀತಿ, ಧರ್ಮನೀತಿಗಳ ಸಂಗಮವಿದು.

೧೭. ಇಂದ್ರನಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಅಮೃತ ಇಂದ್ರನಿಗೇ ಕೊಟ್ಟು ಇಂದ್ರನ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೂ ಭಂಗಬರದಂತೆ ಗರುಡ ವರ್ತಿಸಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಲೌಕಿಕ ಕೌಶಲ.

೧೮. ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಗರುಡನಿಗೆ ವರ ಕೊಡಲು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದರೂ ಇಂದ್ರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ತಾನು ಗರುಡನಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆ. ಅದೂ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ. ದೇವತೆಗಳು ಹೇಳಿದ್ದೇ ಒಂದು, ಇಂದ್ರ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಇನ್ನೊಂದು.

೧೯. ಆದಿಪರ್ವ ಹಾಗೂ ಈ ಅನುಶಾಸನಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದ ಗರುಡದೇವನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಿ ತಿಳಿದಾಗ ಗರುಡನ ಸಮಗ್ರ ವ್ಯಕ್ತಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಗರುಡನ ಮಹಿಮೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಬಂದಿರುವುದನ್ನೂ ಮರೆಯಬಾರದು. (ಬಲಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ನಾರಾಯಣನ ಕರೀಟ ತಂದುದು, ರಾಮಾಯಣ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಛಿತ ಕಪಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗಾಳಿಯಿಂದಲೇ ಎಚ್ಚರಿಸಿದ್ದು ಮುಂತಾದ).

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೩.೨. ವಾಗ್ಧಾನದ ಮಹತ್ವ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು 'ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರಾತ್ಮರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು ಕೊಡದಿದ್ದರೆ (ಮೋಹದಿಂದ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ) ಮುಂದೇನಾಗುತ್ತದೆ (ಶಿಕ್ಷೆ)?'

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ೧. ವಾಗ್ಧಾನ ಮಾಡಿದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪವಿರಲಿ, ಬಹಳವಿರಲಿ, ಕೊಡದೆ ಅವನ ಆಸೆಗಳು ಈಡೇರುವುದಿಲ್ಲ ನಪುಂಸಕರು ಸಂತಾನ ಬಯಸಿದಂತೆ. ೨. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ೩. ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕಷ್ಟ ಕೆಲಸ ಇರುವ ಒಂದುಸಾವಿರ ಅಶ್ವಗಳ ದಾನ ಮಾಡಿದರೆ, ಆ ಪಾಪ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನರಿ ಹಾಗೂ ಕಪಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಪುರಾತನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಓತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳಿದರು.

ಈ ನರಿ ಹಾಗೂ ಕಪಿಗಳು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರೂ ಹಾಗೂ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದವು. ಮುಂದೆ (ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ) ಈ ಮನುಷ್ಯರು ಒಂದು ನರಿಯಾಗಿಯೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಪಿಯಾಗಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಕಪಿಗೆ ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ಸ್ಮರಣೆ ಇತ್ತು. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ನರಿಯು ಸ್ವಶಾನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆತ ಶವಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಪಿಯು 'ಏಕೆ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ? ನೀನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪವಾದರೂ ಏನು?'^೧ ಎಂದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನರಿಯು 'ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವಾಗ್ಧಾನ ಮಾಡಿದ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನರಿಯಂತಹ ಕೆಟ್ಟ ಜನ್ಮ ಬಂದು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಶವವನ್ನೇ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದೇನೆ'^೨ ಎಂದಿತು.

ನಂತರ ನರಿಯು ವಾನರನಿಗೆ 'ನೀನು ಯಾವ ಪಾಪ ಮಾಡಿದ ಫಲವಾಗಿ ಕಪಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೀ'^೩ ಎಂದು ಕೇಳಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಪಿಯು 'ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಫಲಗಳನ್ನು ಕದ್ದಿದ್ದೆ

೧ ಕಿಂ ತ್ವಯಾ ಪಾತಕಂ ಕರ್ಮ ಕೃತಂ ಪೂರ್ವಂ ಸುದುರಾರಾಮ್ |

ಯಸ್ತಂ ಸ್ವಶಾನೇ ಮೃತಕಾನ್ ಪಾತಕಾನಿ ಕುತ್ಸಿತಾನ್ ||

- ೨೬/೧೦

೨ ಸ್ವಗಾಲ ಉವಾಚ-

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ಪ್ರತಿಶ್ರುತ್ಯ ನ ಮಯಾ ತದುಪಾಕೃತಮ್ ||

- ೨೬/೧೧

೩ ಸ್ವಗಾಲ ಉವಾಚ -

ಕಿಂ ತ್ವಯಾ ಪಾತಕಂ ಕರ್ಮ ಕೃತಂ ಯೇನಾಸಿ ವಾನರಃ |

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಜನ್ಮ ಬಂದಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಎಂದೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸಬಾರದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ಭೂ, ಗಡಿ ವಿವಾದ ಬಂದಾಗಲೂ, ಅವರಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವಾಗ್ಧಾನ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು^೧ ಎಂದು ಕಪಿ ನುಡಿಯಿತು.

ಭೀಷ್ಮರು ತಾವು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣನ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳುವಾಗಲೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ -

೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವಾಗ್ಧಾನ ಮಾಡಿ ಆನೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕೊಡಲೇಬೇಕು. ಆಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಬೆಂಕಿ ಇದ್ದಂತೆ. ಅವನು ನೋಡಿದ ವಸ್ತು ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ಸುಟ್ಟಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನೀಡಿದ ವಾಗ್ಧಾನ ಈಡೇರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಚಿಕಿತ್ಸಕನಂತೆ ಇರುತ್ತಾನೆ.

೨. ಆನೆ ಈಡೇರಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ರಾಜ್ಯದ ಪುತ್ರ, ಪೌತ್ರ, ಬಾಂಧವ, ಸಚಿವರನ್ನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಶಾಂತಿಯಿಂದ, ಯಜ್ಞದಂತೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

೩. ಆನೆ ಈಡೇರಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ತೇಜಸ್ಸೆಂದರೆ ಸೂರ್ಯನಂತಹುದೇ.

೪. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ದಾನದಿಂದ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರ್ಗಫಲ. ಕಾರಣ ಇದೊಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು.

೫. ದಾನದಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳು, ಪಿತೃಗಳು ಜೀವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೬. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸತ್ತಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅವನನ್ನು ತೀರ್ಥವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಪೂಜಿತನಾಗಿ ಹೋಗಬಾರದು. ಅವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸುವುದು ಯಜಮಾನನ ಕರ್ತವ್ಯ.

೧ ಕಪಿರುವಾಚ -

ಸಚಾಪ್ಯಾಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಫಲಾಹಾರಃ ಪ್ಲವಂಗಮಃ |

ತಸ್ಯಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತಂತು ಹರ್ತವ್ಯಂ ವಿದುಷಾ ಸದಾ ||

ಸೀಮಾವಿವಾದೇ ಮೋಕ್ಷವ್ಯಂ ದಾತವ್ಯಂ ಚ ಪ್ರತಿಶ್ರುತಮ್ ||

೧೩೮. ಅನಧಿಕಾರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಕೂಡದು

ಧರ್ಮಾರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ 'ತಾತ! ಮೈತ್ರಿಯಿಂದಾಗಿ (ಸ್ನೇಹದ ದೆಸೆಯಿಂದ) ಜಾತಿಯಿಂದ ಹೀನನಾದವನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರೆ ದೋಷವಾಗುವುದೇ? ಪಾಪ ಬರುವುದೇ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು 'ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಋಷಿಗಳಿಂದ ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ'

'ಜಾತಿ ಹೀನನಾದವನಿಗೆ (ಯಾರಿಗೂ) ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬಾರದು. ಮಾಡಿದರೆ ಉಪದೇಶಮಾಡಿದ ಆಚಾರ್ಯನಿಗೆ ಮಹಾದೋಷ ಪಾಪ ಬರುತ್ತದೆ (ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಬೇಡವೆಂದು ಭಾವ).

ಹಿಂದೆ ಹಿಮಾಲಯಪರ್ವತದ ಬ್ರಹ್ಮಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.

ಆ ಆಶ್ರಮ ನಾನಾ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ, ಬಳ್ಳಿ, ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ, ಸಿದ್ಧಾಚಾರಣರಿಂದ, ತಪಸ್ವಿಗಳಿಂದ, ವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವವರಿಂದ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾದ ತಪಸ್ವಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ನಾದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಅನೇಕ ವಾಲಖಿಲ್ಯ ಋಷಿಗಳೂ, ಯತಿಗಳೂ ಇದ್ದರು.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ದಯಾದಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಸರ್ವಭೂತದಯಾ ಗುಣದಿಂದ) ಒಬ್ಬ ಶೂದ್ರ ತುಂಬಾ ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಬಂದಾಗ ಅವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಋಷಿಮುನಿಗಳು (ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳು) ಸತ್ಕರಿಸಿದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟ ಆ ಶೂದ್ರನು ಆಶ್ರಮದ ಕುಲಪತಿಗಳ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು 'ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಲು ನನಗೆ ಸನ್ಮಾಸದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರಿ' ಎಂದನು^೧.

೧ ತತ್ರ ಕಶ್ಚಿತ್ ಸಮುತ್ಸಾಹಂ ಕೃತ್ವಾ ಶೂದ್ರೋ ದಯಾನ್ವಿತಃ |

ಆಗತೇ ಹ್ಯಾಶ್ರಮಪದಂ ಪೂಜತಶ್ಚ ತಪಸ್ವಿಭಃ ||

ಅಥಾಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿರಭವತ್ ತಪಸ್ಯೇ ಭರತರ್ಷಭಃ |

ತತೋಽಬ್ರವಿತ್ ಕುಲಪತಿಂ ಪಾದೌ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಭಾರತ ||

ಭವತ್ಸನಾದಾಧಿಚ್ಛಾಮಿ ಧರ್ಮಂ ಕರ್ತುಂ ದ್ವಿಜರ್ಷಭ |

ತನ್ಮಾಂ ತ್ವಂ ತು ಭಗವನ್ ವಕ್ತುಂ ಪ್ರವ್ರಾಜಯಿತುಮರ್ಹಸಿ ||

- ೨೭/೧೦-೧೩

ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿದ ಕುಲಪತಿಗಳು 'ನಿನಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುವುದೇ ಆದಲ್ಲಿ ಶುಶ್ರೂಷಾ ಮಾಡುತ್ತಿರು' ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಶೂದ್ರನು ಹೀಗೆ ಯಾಚಿಸಿದ. ನನಗೋ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ (ಸನ್ಮಾಸಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ). ನಾನಂತೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ಎಂದು ಯಾಚಿಸಿ, ಈ ಕುಲಪತಿಯ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಬಹುದೂರ ಹೋಗಿ ಬಂದು ಗುಡಿಸಲ(ಪರ್ಣಶಾಲೆ)ನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಶುದ್ಧವಾದ ಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದನು (ತಾನು ಅಂದುಕೊಂಡಂತೆ ನಡೆದನು)^೧.

ಆಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅಂದುಕೊಂಡ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪ ಹಾಗೂ ಸೂಕ್ತ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದು ಫಲಾಹಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಾ, ಬಂದ ಆತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಓಷಧಿ ಹಾಗೂ ಹಣ್ಣು-ಹಂಪಲುಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಾ ಬಹುಕಾಲ ಕಳೆದನು.

ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು ಈ ಶೂದ್ರಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆತನನ್ನು ಶೂದ್ರಮುನಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ವಿಧುಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದ. ಬಂದ ಋಷಿಯೂ ಕೂಡಾ ಶೂದ್ರಮುನಿಯೊಡನೆ ಸೂಕ್ತ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡಿ ಅವನನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ.

ಶೂದ್ರಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಈ ಋಷಿಯು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಋಷಿಯು ಬಂದಾಗ ಶೂದ್ರಮುನಿಯು ಪಿತೃಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವೆನು, ಅನುಗ್ರಹಿಸಲು ಕೋರಿದಾಗ, ಋಷಿಯು ಸಮ್ಮತಿಸಿದನು. ಋಷಿಗೆ ಪಾದ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ನಂತರ ದರ್ಭೆ, ವನದ ಓಷಧಿ, ಆಸನ, ದರ್ಭೆಯ ಚಾಪೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಋಷಿಯು ಆತಿಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತಂದನು.

ನಂತರ ಪಿಂಡಗಳನ್ನು ಇಡಲು ದರ್ಭೆಪಂಕ್ತಿಗಳ ರೂಪವಾದ ಬೃಸಿಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಅಗ್ರಭಾಗವನ್ನು ಇಟ್ಟಾಗ ಋಷಿಯು ಅದು ತಪ್ಪೆಂದೂ, ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತು, ದರ್ಭೆಯ ಚಾಪೆಯನ್ನು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಅಗ್ರಭಾಗ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಶೂದ್ರ ಮುನಿಯು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದನು. ಹವ್ಯಕವೃದ ವಿಧಿಗಳನ್ನೂ ಋಷಿಗಳ ಆಗಾತಿಯಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಪಿತೃಕಾರ್ಯವನ್ನು ಋಷಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ. ಪಿತೃಕಾರ್ಯ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

೧ ವಿವಮುಕ್ತಸ್ತು ಮುನಿನಾ

ವಿಜ್ಞಾತಮೇವಂ ಭವತು ಕರಿಷ್ಯೇ ಪ್ರಿಯಮಾತ್ಮನಃ ||

ಗತ್ವಾಽಶ್ರಮಪದಾದ್ ದೂರಮುಟಿಜಾಂ ಕೃತವಾಂಸ್ತು ಸಃ |

ತತ್ತ್ವೇದಿಂ ಚ ಭೂಮಿಂ ಚ ದೇವತಾಯತಾನಿ ಚ ||

ಅಭಿಷೇಕಾಂಶ್ಚ ನಿಯಮಾನ್ ದೇವತಾಯತನೇಷು ಚ |

ಬಲಿಂ ಚ ಕೃತ್ವಾ ಹುತ್ವಾ ಚ ದೇವತಾಂ ಚಾಪ್ಯಪೂಜಯತ್ ||

ಅಥ ತಂ ತಾಪಸಂ ಶೂದ್ರಃ ಸೋಽಬ್ರವೀದ್ ಭರತರ್ಷಭಃ |

ಒತ್ಯಕಾಯೀಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ತತ್ತ್ವಮೇಽನುಗ್ರಹಂ ಕುರು ||

ಬಾಧಮಿತ್ಯೇವ ತಂ ವಿಪ್ರ ಉವಾಚ |

ಅಥ ದಕ್ಷಿಣಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಬ್ರೂಣಂ ಪಶ್ಚಿಮರೀರ್ಷಿಕಾನ್ |

ಕೃತಾಮನ್ಯಾಯತೋ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತತ್ಪ್ರಮೃಷಿರಬ್ರವೀತ್ |

ಕುರುಷ್ವತಾಂ ಪೂರ್ವರೀರ್ಷಾಂ ಭವ ಚೋದಹ್ಯಾಪಿಃ ಶುಚಿಃ |

ಸ ಚ ತತ್ ಕೃತವಾನ್ ಶೂದ್ರಃ ಸರ್ವಂ ಯದೃಷಿರಬ್ರವೀತ್ ||

.....

ಹವ್ಯಕವ್ಯವಿಧಿಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮುಕ್ತಂ ತೇನ ತಪಸ್ವಿನಾ |

ಋಷಿಕಾ ಒತ್ಯಕಾಯೀ ಚ ಯಥಾ ಧರ್ಮಪಥಿ ಸ್ಥಿತಃ |

ಒತ್ಯಕಾಯೀ ಕೃತೇ ಚಾಪಿ ವಿಸೃಷ್ಟಃ ಸ ಜಗಾಮ ಹ ||

- ೨೭/೨೪-೩೦

ಹೀಗೆ ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ ಬಹುಕಾಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಮರಣಹೊಂದಿ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜವಂಶವೊಂದರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಋಷಿಯು ಮುಂದೆ ಕಾಲಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮರಣಹೊಂದಿ ಅದೇ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಜನಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಹುಟ್ಟಿ ವಿದ್ಯಾಪಾರಂಗತರಾದರು. ಋಷಿಯು ಅರ್ಧವರ್ಷದ, ಉಳಿದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ವೇದಾಂಗದಲ್ಲೂ ಪಾರಂಗತನಾದ. ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದರು.

ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ರಾಜಕುಮಾರನು, ಆತನ ತಂದೆ ರಾಜ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ರಾಜನಾಗಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತನಾದ. ರಾಜನಾದ ರಾಜಕುಮಾರನು, ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು (ಹಿಂದೆ ಋಷಿಯಾಗಿದ್ದ) ರಾಜಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದನು.

ರಾಜನು ಪುರೋಹಿತ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತಾ ಉಪಹಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದು ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ರಾಜನನ್ನು ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು (ಪುರೋಹಿತ).

ಒಮ್ಮೆ ಪುರೋಹಿತನು ರಾಜನನ್ನು ಒಂದು ವರವನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ 'ಒಂದೇಕೆ ನೂರು ವರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಗೌರವ, ಸ್ನೇಹವಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ಕೊಡಲಾರದ್ದೇನೂ ಇಲ್ಲ' ಎಂದನು ರಾಜ. ಆಗ ಪುರೋಹಿತನು ಒಂದು ವರ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಸತ್ಯ ನುಡಿದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬಾರದು(ವರಕೊಡದಿರಬಾರದು). ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು 'ಯಾವ ವರ ಕೇಳಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡಿರುವೆಯೋ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಒಪ್ಪಲಾರೆ' ಎಂದ. ನಂತರ

ಪುರೋಹಿತನು 'ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ, ಶಾಂತಿಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಠೆ ನಗುವಿರಿ' ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಮುಂದುವರೆದು 'ರಾಜನಾ! ನೀನು ನಕ್ಕಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯವಸ್ತುಗಳ ಆಣೆ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸು' ಎಂದ ನೊಂದ ಪುರೋಹಿತ.

ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು 'ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಪೂರ್ವಜನು ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಗೊತ್ತಿರುವ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ನಾನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಾಗಿದ್ದೆ ನೀನೊಬ್ಬ ಋಷಿಯಾಗಿದ್ದೆ (ಉಗ್ರತಪಸ್ವಿ). ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿನಾನು ಪಿತೃಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಾಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ದರ್ಭೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ದೋಷದಿಂದಾಗಿ ನೀನು ಈಗ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ್ದೀಯಾ. ನಾನು ರಾಜನಾಗಿ ಜನಿಸಿದೆ. ಪೂಜ್ಯನಾದ ನೀನು ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಂತಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಕಾಲ ವಿವರ್ಯಯ! ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನೀನು ನನಗೆ (ನಿನಗಿಂತ ನೀಚನಾದ ಶೂದ್ರ) ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದುದರ ಫಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ನಗೆಯು ಬರುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲ್ಲ. ಗುರುವಾಗಿದ್ದ ನೀನು ನನಗಿಗೇ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿದೆ.'^೧

ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಉಗ್ರತಪಸ್ಸು ನನಗೆ ಉಪದೇಶದಿಂದ ನಾಶವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಕೂಡಲೇ ಈ ಪೌರೋಹಿತತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಜನ್ಮ ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸು^೨. ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ, ನಿನಗೆ ಈಗಿನಕ್ಕಿಂತ ನೀಚಜನ್ಮ ಬರದು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯ ತೆಗೆದುಕೋ, ಕೊಡುವೆ.'

೧ ಪುಣ್ಯಾಹವಾಚನೇ ನಿತ್ಯಂ ಧರ್ಮಕೃತ್ಯೇಷು ಚಾಸಕ್ತೌ |
ಶಾಂತಿಹೋಮೇಷು ಚ ಸದಾ ಕಿಂ ತ್ವಂ ಹಸಸಿ ವೀಕ್ಷ್ಯ ಮಾಮ್ ||

- ೨೭/೪೪

೨ ಪ್ರೀಯತಾ ಹಿ ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಮಮಾನುಗ್ರಹಬುದ್ಧಿನಾ |
ಪಿತೃಕಾರ್ಯೇ ತ್ವಯಾ ಪೂರ್ವಮುಪದೇಶಃ ಕೃತೋನಘ ||
ಬ್ರಹ್ಮಾಂ ದರ್ಭೇಷು ಹವ್ಯೇ ಚ ಕವ್ಯೇ ಚ ಮುನಿಸತ್ತಮ ||
ವಿತೇನ ಕರ್ಮದೋಷೇಣ ಪುರೋಧಾಸ್ತ್ವಮಜಾಯಥಾಃ |
ಅಹಂ ರಾಜಾ ಚ ವಿಪ್ರೇಂದ್ರ ಪತ್ಯ ಕಾಲಸ್ಯ ಪರ್ಯಯಮ್ |
ಮತ್ಕೃತೇ ಹ್ಯುಪದೇಶೇನ ತ್ವಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಮಿದಂ ಫಲಮ್ ||
ವಿತಸ್ತೌತ್ ಕಾರಣಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪ್ರಹೇತ್ ತ್ವಾಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ |
ನ ತ್ವಾಂ ಪರಿಭವನ್ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಪ್ರಹನಾಮಿ ಗುರುಭವಾನಾ ||
೩ ಇತಸ್ತ್ವಮಧಮಾಮನ್ಯಾಂ ಮಾ ಯೋನಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೇ ದ್ವಿಜ |
ಗೃಹ್ಯತಾಂ ದ್ರವಿಣಂ ವಿಪ್ರ ಪೂತಾತ್ಮಾ ಭವ ಸತ್ತಮ ||

- ೨೭/೫೦

- ೨೭/೫೧

- ೨೭/೫೫

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು (ರಾಜಪುರೋಹಿತ) ರಾಜನಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟವನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದ್ರವ್ಯದಾನ, ಗೋ, ಭೂದಾನ, ಗ್ರಾಮದಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮಾಡಿದನು^೧. ಮತ್ತೆ ಕೃಚ್ಛಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ, ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿ ವಿವಿಧ ದಾನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು, ಪವಿತ್ರನಾದನು. ^೨ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಹಳ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸಿದ್ಧಿಪಡೆದು ಆಶ್ರಮದವರಿಗೆ ಸಮ್ಪತ್ತನಾದ.

‘ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಹೀಗೆ ಆ ಋಷಿ ವರ್ಣನಿಂದ ಅಧಮನಾದ ಶೂದ್ರನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಸಂಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ. ಆದ್ದರಿಂದ ವರ್ಣಹೀನರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬಾರದು. ರಾಜನೂ ಸಹ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವರ್ಣಾಧಮರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದ್ವಿಜರಿಗೆ(ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ) ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು, ಆಗ ದೋಷ ಆಗದು. ಇದು ತುಂಬಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ಧರ್ಮದ ದಾರಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ. ವಿವೇಕರಹಿತರು ಅರಿಯರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಋಷಿಗಳು ಅಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದೀತೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಮೌನಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಎಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕರಿಗೂ ಇಂತಹ ದುಷ್ಕೋಪದೇಶದಿಂದ ಪಾಪ ಬರದಿರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮ ಬಯಸುವವನು ಸತ್ಯಾನ್ಯತೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಉಪದೇಶ ಉಪದೇಶಕನನ್ನೇ ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉಪದೇಶದಿಂದ ತನಗೆ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯಾದರೆ, ಮಾತ್ರ ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕೋಪದೇಶ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಉಪದೇಶ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು’.

-
- ೧ ತತೋ ವಿಸ್ವಪೋ ರಾಜ್ಞಾತು ವಿಪ್ರೋ ದಾನಾನ್ಯನೇಕತಃ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ದದೌ ವಿತ್ತಂ ಭೂಮಿಂ ಗ್ರಾಮಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವತಃ || - ೨೭/೫೬
- ೨ ದತ್ತಾ ಗಾಶ್ವವ ಸರ್ವೇಭ್ಯಃ ಪೂತಾತ್ಯಾ ಭವದಾತ್ಮಮಾನ್ |
ತಮೇವ ಚಾಶ್ರಮಂ ಗತ್ವಾ ಚಚಾರ ವಿಪುಲಂ ತಪಃ || - ೨೭/೫೮
ತತಃ ಸಿದ್ಧಿಂ ಪರಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತೋ | - ೨೭/೫೯
- ೩ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ವೈಶ್ಯಾಸ್ತಯೋ ವರ್ಣಾ ದ್ವಿಜಾ ತಯಃ |
ವೀತು ಕಥಯನ್ ರಾಜಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಪ್ರದುಷ್ಯತಿ || - ೨೭/೬೩
ನ ಪ್ರವಶ್ಯಮಿಹ ಹಿ ಕಿಂಚಿತ್ ವರ್ಣಾವರೇ ಜನೇ || - ೨೭/೬೨
ಸೂಕ್ತಾ ಗತಿರ್ಹ ಧರ್ಮಸ್ಯ ದುರ್ಜ್ಞೇಯಾ ಹ್ಯಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ | - ೨೭/೬೪
ತಸ್ಮಾತ್ ಮೌನಾನಿ ಮುನಯೋ ದೀಕ್ಷಾಂ ಕುರ್ವಂತಿ ಚಾದ್ಯತಾಃ |
ದುರುಕ್ತಸ್ಯ ಭಯಾದ್ರಾಜಾನ್ ನಾನುಭಾಷಂತಿ ಕಿಂಚನ - ೨೭/೬೫
ಧಾರ್ಮಿಕಾ ಗುಣಸಂಪನ್ನಾಃ ಸತ್ಕಾರ್ಜವಪರಾಯಣಾಃ |
ದುರುಕ್ತವಾಚಾಽಭಿಹತಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಂತೀಹ ದುಷ್ಯತಮ್ || - ೨೭/೬೬

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

ಮೇಲಿನ ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ :

೧. ಅತಿಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಶ ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಪದೇಶ ಮಾಡಬಾರದು.

೨. ತಪಸ್ವಿ ಋಷಿಯು ಶೂದ್ರಮುನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವನಿಗೇ ಅಧೀನವಾಗಿರಬೇಕಾದ ಶೋಚನೀಯ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತು. ಹೀನಾಯವಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ರಾಜನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ನೋಡಿ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ನಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆ ಪುರೋಹಿತನು ಬಂದ ಸಿಟ್ಟಿನು ತಡೆದು ತಾಳೆಯಿಂದ ಕಾರಣ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ವರ್ತಿಸಿದ್ದು ಅನುಕರಣೀಯ. ಅಂತಹ ಪ್ರಸಂಗದ ತಾಳ್ಮೆ ಆತನ ಉನ್ನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

೩. ರಾಜನಾದರೂ ಪುರೋಹಿತನ ಪುನರುನ್ನತಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ. ಪುರೋಹಿತನು ವಿವಿಧ ದಾನ ಮಾಡಿ ಉದ್ಧಾರನಾಗಲು ರಾಜನ ಸಹಾಯ ಸ್ಮರಣೀಯ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಆತನೂ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿ ಋಷಿಯಿಂದ ಉಪಕೃತನಾಗಿದ್ದ

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೩೯. ವತ್ಸನಾಭೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು -

‘ತಾತೆ! ಭ್ರಾಂತಿಗೆ ಈಡಾಗಿ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರುಗಳನ್ನು ಅಗೌರವ ಕೃತಘ್ನರಿಗೆ ಇರುವ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ತಿಳಿಸು ಮತ್ತು ನಿರ್ಲಜ್ಜರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ಬೇರೆ ರೀತಿಯ ಕೃತಘ್ನರಿಗೂ ಯಾವ ಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ’ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ‘ಕೃತಘ್ನರಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ನರಕವೇ ಗತಿ. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರುಗಳ ಆದೇಶ ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವವರು ಮರಗಿ ಡಗಲಾಗಿ, ಕ್ರಿಮಿಕೀಟ, ಇರುವೆ ಮೊದಲಾದ ಜೀವಿಗಳಾಗಿ ಜನಿಸುವರು’^೧ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳುತ್ತಾ ‘ಇಂತಹವರು ಮತ್ತೇ ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ದುರ್ಲಭವೆಂದು ಹೇಳಿ ಇದರ ಹಿನ್ನೆಲೆಯುಳ್ಳ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದರು.

ವತ್ಸನಾಭನೆಂಬ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಯೂ, ಮಹರ್ಷಿಯೂ, ವೃತನಿಷ್ಠನೂ, ಭಾರಿ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು, ಆತನ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಹುತ್ತ ಬೆಳೆಯಿತು. ಆಗ ಇಂದ್ರದೇವರು ಋಷಿಯ ಮೇಲೆ ೭ ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಗುಡುಗು-ಮಿಂಚುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿದ. ಆ ಋಷಿಯು ಮಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ಮಳೆಗೆ ಆ ಹುತ್ತ ಕರಗಿತು. ಸಿಡಲೊಂದು ವಲ್ಮೀಕಿಗೆ ಬಡಿಯಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಯಮಧರ್ಮ ಋಷಿಯ ಮೇಲಿನ ಕರುಣೆಯಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಎಮ್ಮೆಯ ವೇಷ ತಾಳಿ ಋಷಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತನು (ಎಮ್ಮೆಯ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಲ್ಮೀಕಿವಿರುವಂತಾಯ್ತು) ಮಳೆಯಬಾಧೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ, ಮಳೆ ನಿಂತಿತು. ಆ ಮಹಿಷ(ಎಮ್ಮೆ) ಮೆಲ್ಲಗೆ ದೂರ ಹೋಗಿ ನಿಂತಿತು. ತಪಸ್ವಿ ಎದ್ದು ನೋಡಿದ. ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದಡೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ನೀರೋ ನೀರು. ಭೂಮಿ ಎಲ್ಲ ಜಲಮಯ. ವತ್ಸನಾಭನಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು.

ತನ್ನನ್ನು ಈ ಮಳೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದವರು ಯಾರು? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿದ. ದೂರದಲ್ಲಿ ಎಮ್ಮೆ ಕಂಡಿತು. ಅದೇ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ. ಪ್ರಾಣಿಯೋನಿಯಾದರೂ ಕೂಡಾ

೧ ಕೃತಘ್ನಾನಾಂ ಗತಿಸ್ತಾತ ನರಕೇ ಶಾಶ್ವತೀಃ ಸಮಾಃ |

ಮಾತಾಪಿತೃಗುರೂಣಾಂ ಚ ಯೇ ನ ತಿಷ್ಠಂತಿ ಶಾಸನೇ |

ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಪೀಲೇಷು ಜಾಯಂತೇ ಸ್ಥಾವರೇಷು ಚ ||

ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ ಅದರ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಮಾರು ಹೋದ. ಮಾರನೇ ಕ್ಷಣವೇ 'ಈ ಎಮ್ಮೆ ಎಂತಹ ದಷ್ಟಪುಷ್ಪವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯಾಗಿದೆ. ಮೈತುಂಬಾ ಮಾಂಸ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಇದು ಆಹಾರವಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದ.

ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಆ ಋಷಿಗೆ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ ಬಂದು ಎಂತಹ ದುರ್ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದನಲ್ಲ, ನನ್ನನ್ನು ಮಳೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕನಾದನಲ್ಲ, ಹೀಗೆ ನನ್ನಂಥ ಕೃತಘ್ನನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಂತವೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ. ತಂದೆ ತಾಯಿಯರನ್ನು ಪೋಷಿಸದ, ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೂ ಮರಣವೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ^೧ ತನ್ನ ಅಪರಾಧದ ಮಾರ್ಜನಕ್ಕಾಗಿ ಮೇರುಪರ್ವತದ ಶಿಖರವೇರಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು ಹೋದಾಗ ಯಮಧರ್ಮದೇವರು ಬಂದು ತಡೆದರು.

'ನಿನ್ನ ನಿಸಂಗ, ತ್ಯಾಗ, ಅಪರಾಧಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದ್ದೇನೆ. ಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾದವನು ತಾನು ಮಾಡಿದ, ಮಾಡದಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ನೀನು ದೋಷ ಇಲ್ಲದವ. ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಷ್ಟು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತೀಯಾ. ನೀನು ಪವಿತ್ರಾತ್ಮ ಹಿಂದಿರುಗು, ಮರಣಕ್ಕೆ ಎರವಾಗಬೇಡ. ದೇಹವಿರುವುದು ಸಾಧನೆಗೆ^೨ ಎಂದರು ಯಮದೇವರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ತಪ್ಪು ಮಾಡುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪು-ಒಪ್ಪುಗಳ ಆತ್ಮವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಅತಿ ಮುಖ್ಯ. ವಿವೇಕದ ನಡೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ದಾರಿ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

೨. ತಪ್ಪಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು.

೩. ವತ್ಸನಾಭನ ಆತ್ಮನಿವೇದನೆ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ಮಾತುಗಳು ಅನುಕರಣೀಯ.

೪. ನಾವು ಸರಿಯಿದ್ದರೆ ದೇವತೆಗಳು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೧ ಕೃತಘ್ನಾ ನರಕಂ ಯಾಂತಿ ಯೇ ಚ ವಿಶ್ವಸ್ತಘಾತಿನಃ |

ನಿಷ್ಕೃತಿಂ ನೈವ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಕೃತಘ್ನಾನಾಂ ಕಥಂಚನ ||

ಋತೇ ಪ್ರಾಣಪರಿತ್ಯಾಗಾತ್ ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಾಂ ವಚೋ ಯಥಾ ||

ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಣಾನ್ ಪರಿತ್ಯಕ್ತೇ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥಮಿತ್ಯುತ ||

- ೨೯/೧೮,೨೧

೨ ವಿವಂ ಧರ್ಮಭೃತಃ ಸರ್ವೇ ವಿಮೃಶಂತಿ ಕೃತಾಕೃತಮ್ |

ನ ಕಶ್ಚಿತ್ ವತ್ಸನಾಭಸ್ಯ ಯಸ್ಯ ನೋಪಹತಂ ಮನಃ ||

ನಿವರ್ತಸ್ವ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಪೂತಾತ್ಮಾ ಹ್ಯಸಿ ಶಾಶ್ವತಃ ||

- ೨೯/೨೪,೨೫

೫. ತಪಸ್ಸನ್ನ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ದೇವತೆಗಳು ವಿಷ್ಣು ಒಡ್ಡುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರದೇವರು ವತ್ಸನಾಭನ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಮಳೆ ಬರಿಸಿ ತಡೆ ಒಡ್ಡಿದರು. ಆದರೆ ದೇವರು ಧರ್ಮದೇವತೆಗೆ ಪ್ರೇರೇಪಣೆ ಮಾಡಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ವಿಘ್ನವಾಗದಂತೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಪ್ರಾಯಃ ವಿಘ್ನ ಹಾಗೂ ವಿಘ್ನ ನಿವಾರಣೆಗಳು ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ನ ದೇವಾ ಯಃಪ್ಸಿಮಾದಾಯ ರಕ್ಷಂತಿ ಪಶುಪಾಲವತ್ |

ಯಂ ತು ರಕ್ಷತುಮಿಚ್ಛಂತಿ ಬುಧ್ಯಾ ಸಂಯೋಜಯಂತಿ ತಮ್ || - ಮನುಸ್ಮೃತಿ

೬. ಅಂತೂ ನಾವು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಣಾಯಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಧರ್ಮದೇವತೆಯೇ ಹೊರತು ನಾವಲ್ಲ.

೭. ವತ್ಸನಾಭ ಋಷಿಯು ಎಮ್ಮೆಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಬಯಸಿದ್ದೇ ಕೃತಘ್ನತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ನೋಡಲಾದುದು, ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ.

ಆದರೆ ಅಂತಹ ಮಾಂಸಾಹಾರದ ಬಯಕೆಯೇ ನಿಷಿದ್ಧವಲ್ಲವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಎಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಲೀ, ವಿವರಣೆಯಾಗಲೀ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾಂಸಾಹಾರಿಗಳೇ ಅಲ್ಲ. ಆದರೆಲ್ಲಾ ಎಮ್ಮೆಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ಅದು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬಯಸಿದ ಈ ವತ್ಸನಾಭ ಎನ್ನುವ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭವಲ್ಲ.

ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವೇ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವೆಂದು ಹೇಳುವ ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಉದ್ಭವಿಸದು. ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವ ವೈಷ್ಣವಪಾಠ (ಉಡುಪಿ) ಹಾಗೂ ಟಿ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯರ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಸಂಶಯ ಬರುವ ಶ್ಲೋಕದ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನಾದರೂ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾಂತರದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ (ಪೀವರತ್ನವ ಬಲ್ಲಶ್ಚ ಬಹುಮಾಂಸೋ ಭವೇದಯಮ್ | ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥದ ಅನುವಾದದ ಬಗ್ಗೆ).

ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಾಂತರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಲ್ಲ. ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕ ೯ ರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ತು ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯಮ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಲ್ಲ (ಪು. ೧೧೮, ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ, ಪ್ರಥಮಭಾಗ, ಸಂಪುಟ - ೨೧).

೧೪೦. ಭಂಗಾಶ್ವನೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು ಧರ್ಮರಾಜನು 'ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಪರಸ್ಪರ ಬೆರೆತಾಗ (ಮಿಲನ-ವಾದಾಗ) ಯಾರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಭಂಗಾಶ್ವ(ಸ್ವ)ನ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ವೈರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಭಂಗಾಶ್ವನನೆಂಬ ಮಹಾಧಾರ್ಮಿಕನಾದ ರಾಜರ್ಷಿಯು ಪುತ್ರರಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಇಂದ್ರನ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ (ಇಂದ್ರ ಇಚ್ಛಿಸದ) ಅಗ್ನಿಷ್ವೋಮ (ಅಗ್ನಿಷ್ವತ್) ಎಂಬ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿ ನೂರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದನು. ಈ ಯಾಗವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಹಾಗೂ ಪುತ್ರರನ್ನು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದ್ದಾಗಿದೆ^೧.

ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಇಂದ್ರನು ರಾಜನ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿದನು. ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾದ ರಾಜನ ಬಗ್ಗೆ ದೋಷ ಹುಡುಕಲಾರಂಭಿಸಿದನು (ದೋಷ ಹುಡುಕಿ ಅವನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು, ತೊಂದರೆ ಕೊಡಲು). ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು. ಒಮ್ಮೆ ರಾಜನು ಬೇಟೆಯಾಡಲು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರಲು ಇಂದ್ರನು ರಾಜನಿಗೆ ಮೋಹ, ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು^೨. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಜನು ಒಂದೇ ಅಶ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿ ತಿರುಗುತ್ತಾ ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾದ, ಓಡಾಡಿ ಓಡಾಡಿ ಶ್ರಮ ಬೇರೆ. ಆಗ ಒಂದೆಡೆ ಸುಂದರ ಸರೋವರ ನೋಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿಳಿದು ತನ್ನ ಕುದುರೆಗೆ ನೀರು ಕುಡಿಸಿ ಒಂದು ಮರಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿ ತಾನೂ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು (ಪುರುಷಶರೀರವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡು).

- ೧ ಅಗ್ನಿಷ್ವೋಮ ರಾಜರ್ಷಿರಂದ್ರದ್ವಿಷ್ಠಂ ಮಹಾಬಲಃ |
ಅಪುತ್ರಃ ಸ ನರವ್ಯಾಘ್ರ ಪುತ್ರಾರ್ಥಂ ಯಜ್ಞಮಾಹರತ್ ||
ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತೇಷು ಮರ್ತ್ಯಾನಾಂ ಪುತ್ರಕಾಮಸ್ಯ ಚೇಷ್ಯತೇ |
- ೨ ಕಸ್ಯಚಿತ್ತತ್ವಥ ಕಾಲಸ್ಯ ಮೃಗಯಾಮುಟತೋ ನೃಪ |
ಏಕಾಶ್ವೇನ ಚ ರಾಜರ್ಷಿಭ್ರಾಂತ ಇಂದ್ರೇಣ ಮೋಹಿತಃ ||
ಅಥ ಪೀತೋದಕಂ ಸೋಽಶ್ವಂ ವೃಕ್ಷೇ ಬಧ್ನಾ ನೃಪೋಕ್ತಮಃ |
ಅವಗಾಹ್ಯ ತತಃ ಸ್ನಾತೋ ರಾಜಾ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಮವಾಪ ಹ ||

ಪುರುಷನಾದ ತಾನು ಸ್ತ್ರಿಯಾದುದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದನವಾಗಿ 'ನಾನು ಈಗ ಹೇಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಎರಲಿ? ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಣಿಯರಿಗೆ, ಪುತ್ರರಿಗೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಎಂದು ಬಹುಚಿಂತಿಸಿ, ಯೋಚಿಸಿದ. ತನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಮೃದುಸ್ವಭಾವದವರು, ತೆಳು ಶರೀರಿಗಳು, ಚಿಂಚಲೆಯರು, ನನಗೇಕೇ ಹೀಗಾಯಿತು? ಯಾವುದೋ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು, ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ, ಬೇಸದಿಂದಲೇ ಕುದುರೆ ಎರಿ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋದ. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದ ಪತ್ನಿಯರು, ಪುತ್ರರು, ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತರಾದರು. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತಾನೇ ನಡೆದುದಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ನನಗಿನ್ನೂ ಪತ್ನೀ, ಪುತ್ರ, ಪುತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿಲ್ಲ, ಆದರೆ, ದೈವವಶಾತ್ ನಾನು ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಹೇಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಲಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳೇ ನೀವು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದ ಭೋಗಿಸಿ, ನಾನು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ನೂರು ಪುತ್ರರಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

ನಂತರ ರಾಜನು (ಸ್ತ್ರೀಯಾದ) ವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬತಪಸ್ವಿ ಯೊಡನೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಆತನಿಂದ ಈಕೆ ನೂರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಈ ನೂರು ಪುತ್ರರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮೊದಲ ನೂರು ಪುತ್ರರೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಬಾಳಲು, ಸೋದರರಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲು ಹೇಳಿದಳು. ಆದರಂತೆ ಅವರು (೨೦೦ ಜನ ಪುತ್ರರು) ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದ ಇಂದ್ರನು ನಾನು ಈ ರಾಜನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ, ಆ ರಾಜಕುಮಾರರ ಬಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಹ ಉಂಟುಮಾಡಿದನು. ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂದ್ರ ಹೀಗೆ

೧ ಅಥೋವಾಚ ಸ ರಾಜರ್ಷಿ

ತತ್ರಾಪಗಾಢಃ ಸ್ವೀಭೂತೋ ವೃಕ್ಷಂ ದೈವಾನ್ ಸಂಶಯಃ |

ಆಶ್ಚರ್ಯ ಇವ ಪುತ್ರಾಣಾಂ ದಾರಾಣಾಂ ಚ ಧನಸ್ಯ ಚ |

ಉವಾಚ ಪುತ್ರಾಂಶ್ಚ

ಸಂಪ್ರೀತ್ಯಾ ಭುಜ್ಯತಾಂ ರಾಜ್ಯಂ ವನಂ ಯಾಸ್ಯಾಮಿ ಪುತ್ರಕಾಃ |

ಸಪುತ್ರಾಣಾಂ ಶತಂ ರಾಜಾ ಅಭಿಷಿಚ್ಛ ವನಂ ಗತಃ ||

- ೩೦/೧೭-೨೦

೨ ತಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭ್ರಾತೃಭಾವೇನ ಭುಂಜಾನ್ ತಾನ್ ರಾಜ್ಯಮುತ್ತಮಮ್ |

ಚಿಂತಯಾಮಾಸ ದೇವೇಂದ್ರೋ ಮನ್ಯುನಾಽಭಿಪರಿವೃತಃ ||

ಉಪಹಾರೋಽಸ್ಯ ರಾಜರ್ಷೇಃ ಕೃತೋ ನಾಪಕೃತಂ ಮಯಾ ||

- ೩೦/೨೪

೩ ತತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷೇಣ ದೇವರಾಜಃ ಶತಕೃತಃ |

ಭೇದಯಾಮಾಸ ತಾನ್ ಗತ್ವಾ ನಗರಂ ವೈ ನೃಪಾತ್ಮಜಾನ್ ||

.....

ಹೇಳಿದ ಭಂಗಾಶ್ವನ ಪುತ್ರರಿಗೆ - 'ನೀವು ರಾಜಪುತ್ರರು, ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಇರುವ ಉಳಿದವರು ತಾಪಸನ ಪುತ್ರರು. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಿಂದ ಬಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಈಗ ಬಂದು ಋಷಿಪುತ್ರರು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ನ್ಯಾಯವೇ? ಒಬ್ಬ ತಂದೆಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ದೇವದೈತ್ಯರು ರಾಜ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೋಡಿದಾಡುತ್ತಾರೆ. ನೀವು ತಾಪಸನಪುತ್ರರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ಏಕೆ ಕೊಡುವಿರಿ?' ಎಂದು ಅವರಲ್ಲಿ ಭೇದ ನೀತಿಯನ್ನು ಬಿತ್ತಿದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟಿತು. ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಹತರಾದರು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು ತನ್ನ ಭೇದನೀತಿ ಸಫಲವಾದುದಕ್ಕೆ. ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ರಾಜ(ನು) (ಸ್ತ್ರಿಯು ತಾಪಸಪತ್ನಿ) ದುಃಖದಿಂದ ರೋದಿಸಿದಳು.

ಇಂದ್ರನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷದಿಂದ ಬಂದು ತಾಪಸಿಯು ಅಳುವುದರ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದನು. ತಾಪಸಿಯು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳು ಕಾಲದಿಂದ ನಾಶವಾದುದನ್ನು ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂದೆ ತಾನು ರಾಜನಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ತನಗಿದ್ದ ನೂರು ಪುತ್ರರ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ತ್ರಿಯಾದ ಬಗ್ಗೆ ನಂತರ ತಾಪಸನಿಂದ ಪಡೆದ ನೂರು ಮಕ್ಕಳು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆ ತಾಪಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕಠೋರವಾಗಿ 'ಎಲೈ ದುರ್ಮತಿಯೇ! ನೀನು ಹಿಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ ಅನಾದರದಿಂದ ನನ್ನ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾದ ಯಾಗ ಮಾಡಿ ನನಗೆ ದುಃಖ ಉಂಟುಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಆ ವೈರಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದೆ. ನಾನೇ ಇಂದ್ರ.'^೧

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ತಾಪಸಿಯು ಇಂದ್ರನ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ 'ಎಲೈ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಸಂತಾನಾಪೇಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಾನು ಆ ಯಾಗ ಮಾಡಿದೆ. ನನ್ನ ಅಪರಾಧ ಕ್ಷಮಿಸು' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಳು.

ಇಂದ್ರನು ಆಕೆಯ ಈ ಪ್ರಣಾಮದಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು 'ರಾಜನಾ! ನೀನು ಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರರನ್ನು ಬದುಕಿಸಬೇಕೋ ಅಥವಾ ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾಗ

ಭ್ರಾತೃಣಾಂ ನಾಸ್ತಿ ಸೌಭ್ರಾತೃಂ ಯೇಽಪ್ಯೇಕಸ್ಯ ಪಿತಃ ಸುತಾಃ |

ರಾಜ್ಯಹೇತೋರ್ವಿವದಿತಾಃ ಕಾಶ್ಯಪಸ್ಯ ಸುರಾಸುರಾಃ ||

ಇಂದ್ರೇಣ ಭೇದಿತಾಸ್ತೇ ತು ಯುದ್ಧೇಽನ್ಯೋನ್ಯಮಪಾತಯನ್ |

ತೇಚ್ಛತ್ವಾ ತಾಪಸೀ ಚಾಪಿ ಸಂತಪ್ತ್ವಾ ಪ್ರರುರೋದ ಹ ||

- ೩೦/೨೫-೨೮

೧ ಇಂದ್ರದ್ವಿಷ್ಣುನ ಯಜತಾ ಮಾಮನಾದೃತ್ಯ ದುರ್ಮತೇ |

ಇಂದ್ರೋಽಹಮಸ್ಯ ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ವೈರಂ ತೇ ಯಾಪಿತಂ ಮಯಾ ||

- ೩೦/೩೬

೨ ಇಂದ್ರಂ ತು ದೃಷ್ಟ್ವಾ ರಾಜರ್ಷಿ ಪಾದಯೋಃ ಶಿರಸಾ ಗತಃ |

ಪ್ರಸೀದ ತ್ರಿದಶಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುತ್ರಕಾಮೇನ ಸ ಕೃತುಃ |

ಇಷ್ಟಸ್ಮಿನ್ಶತಾರ್ದೂಲ ತತ್ರ ಮೇ ಕ್ಷುತುರ್ಮಹರ್ಹತಿ ||

- ೩೦/೩೭

ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರರನ್ನು ಬದುಕಿಸಬೇಕೋ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆಗ ತಾಪಸಿಯು ಕೈಮುಗಿದು 'ನಾನು ಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಜನಿಸಿದ ಮಕ್ಕಳನ್ನೇ ಬದುಕಿಸು' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ 'ಅಲ್ಲಿ ನೀನು ಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾಗ ಜನಿಸಿದ ಪುತ್ರರು ನಿನಗೆ ಬೇಡವೇ? ಅವರು ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ' ಎಂದು ಮರುಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಲು, ತಾಪಸಿಯು 'ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ನೇಹ, ಪುರುಷರಿಗೆ ಅಪ್ಪ ಇರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಿನ ಪುತ್ರರನ್ನೇ ಬದುಕಿಸು' ಎಂದಳು.

ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿ 'ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಪುತ್ರರೂ ಬದುಕಲಿ' ಎಂದ. ಅಲ್ಲದೆ 'ನೀನು ಬಯಸುವವತ್ತುಂದು ವರಕೊಡುವೆ. ನೀನು (ಮತ್ತೆ) ನನ್ನಿಂದ ಪುರುಷತ್ವ ಬಯಸುವೆಯೋ ಅಥವಾ ಸ್ತ್ರೀತ್ವ ಬಯಸುವೆಯೋ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು 'ಸ್ತ್ರೀತ್ವವನ್ನೇ ಬೇಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದಳು.

ಆಗ ಶಕ್ತನು 'ಎಲೈ ವಿಭುವೇ! ಪುರುಷತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ತ್ರೀತ್ವವನ್ನು ಏಕೆ ಬಯಸುತ್ತಿಯಾ' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ತಾಪಸಿಯು (ರಾಜನು) 'ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಮಿಲನವಾದಾಗ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸ್ತ್ರೀತ್ವವನ್ನೇ ಯಾಚಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದಳು. 'ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖ ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನೀನು ಹೋಗಬಹುದೆಂದಳು.

ಅಂತೆಯೇ ಇಂದ್ರನು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

'ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜ! ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀಗೇ ಸಿಗುವ ಸುಖವು ಪುರುಷರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ವೇದೋಕ್ತ ಯಜ್ಞಗಳು ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟದಗಳು. ಸಂತಾನಾದಿಗಳಿಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟಯಾಗವಿದೆ. ಅದುವೇ ಅಗ್ನಿಪುತ್ (ಅಗ್ನಿಷ್ವಾಮ). ಆದರೆ ಇದು ಇಂದ್ರನು

೧ ಸರ್ವ ಏವೇ ಹ ಜೀವಂತು ಪುತ್ರಾಸ್ತೇ ಸತ್ಯವಾದಿನಿ |
ವರಂ ಚ ವೈಣ ರಾಜೇಂದ್ರ ಯಂ ತ್ವಂ ಇಚ್ಛಸಿ ಸುವ್ರತ |
ಪುರುಷತ್ವಮಥ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಂ ಮತ್ತೋ ಯದಭಿಕಾಂಕ್ಷಸೇ |
ಸ್ತ್ರೀತ್ವಮೇವ ವೈಣೇ ಶಕ್ತ ||

- ೩೦/೪೩-೪೬

೨ ಸ್ತ್ರಿಯಾಃ ಪುರುಷಸಂಯೋಗೇ ಪ್ರೀತಿರಭ್ಯಧಿಕಾ ಸದಾ |
ರಮೇ ಚೈವಾಧಿಕಂ ಸ್ತ್ರೀತ್ವೇ ಸತ್ಯಂ ವೈ ದೇವಸತ್ತಮ |
ಸ್ತ್ರೀಭಾವೇನ ಹಿ ತುಷ್ಣಾಮಿ..... ||

- ೩೦/೪೭, ೪೮

ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಆದರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಂದ್ರನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಯಾಜ್ಞಕ ಪ್ರಶ್ನೆಯುಗಳ ಚಿಂತನೆ ಅವಶ್ಯ. ಅದೇಕೆ ಇಂದ್ರವಿರೋಧಿಯಾಗುತ್ತೆ? ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ.

೨. ರಾಜನು ಕೇವಲ ಸಂತಾನಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಸಂತಾನಪಡೆದರೂ ಆತನ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿದರೂ ಇಂದ್ರನು ಆತನ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡದ್ದು ಅರ್ಥವಾಗದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ಅವಶ್ಯ.

೩. ರಾಜನು ಸ್ತ್ರಿಯಾದುದು ಆತನಿಗೆ ಮುಜುಗರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಸಹಜವೇ. ಹೀಗಾಗಿ ಲಜ್ಜೆ ಪಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ತನ್ನ ನೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಸಾಧನೆಗೋಸ್ಕರ ವನಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಒಬ್ಬ ತಪಸ್ವಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಆತನಿಂದ ೧೦೦ ಪುತ್ರರನ್ನು ಪಡೆದು ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಭೋಗಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಪೂರೈಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆರುವುದು ಎಷ್ಟು ಮುಖ್ಯವೋ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ, ಅವರ ಮುಂದಿನ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಮನೋಹರವೆಂದು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಮಕ್ಕಳ ತಂದೆ ತಪಸ್ವಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತ ವಿನೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

೪. ಇಂದ್ರನು ಇಲ್ಲೂ ಈ ತಾಪಸಿಯ ಹಾಗೂ ಹಿಂದಿನ ರಾಜರ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಭೇದವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ತಾನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ತನ್ನ ವಿರುದ್ಧ ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞ ಎಂದೇ ಇಂದ್ರನ ಹೇಳಿಕೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು ಹೊರತು ಅವರನ್ನು ಬೇಸರಪಡಿಸುವಂತಹುದಲ್ಲ.

೫. ಆದರೆ ತಾಪಸಿಯ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಆಕೆಯ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬದುಕಿಸಿ, ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ದೇವತೆಗಳು ಮಾಡುವ ಪರಮಾನುಗ್ರಹ. ಹಿಂದೆ ತಾನು ಕೊಟ್ಟ ಕಿರುಕುಳಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತೆಂದು ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲೂ ದೇವತೆಗಳು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೋ ಏನೋ?

೬. ತಾಪಸಿಗೂ ಪುರುಷತ್ವ ಕೊಡಲು ಇಂದ್ರ ಸಿದ್ಧವಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯೇ ಸ್ತ್ರೀತ್ವವನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ಆಸೆಗಾಗಿ. ಇದೊಂದು ನಿಸರ್ಗದ ನಿಯಮ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆಯುವುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಸುಖ ಅಧಿಕ. ಪುರುಷ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಗುವ ಸುಖ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಡಿಮೆ ಎನ್ನುವುದೂ ನಿಸರ್ಗದ ನಿಯಮ.

೭. ರಾಜನು ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಲು ಸರೋವರದ ಸ್ನಾನ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅದು ಮಾಡಿದ್ದು ಇಂದ್ರದೇವ. ನಂತರ ಸ್ತ್ರೀಯಾದ ರಾಜನು ಮತ್ತೆ ಪುರುಷನಾಗಲು ಇಚ್ಛೆ ಪಡೆದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ತಾತ್ವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಅರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಪುರುಷನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಲು ಕೆಲವು ಬಾರಿ

ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಶಿಖಂಡಿನೀ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಇಲ್ಲೂ ಅನ್ವಯವಾಗುತ್ತದೆ. .

ಪುಂಸಾಂ ಸ್ತ್ರೀತ್ವಂ ಭವೇತ್ ಕ್ವಾಪಿ ತಥಾಪ್ಯಂತೇ ಪುಮಾನ್ ಭವೇತ್ |

ಸ್ತ್ರೀಕಾಂ ನೈವ ಹಿ ಪುಂಸಂ ಸ್ಯಾತ್ ಬಲವತ್ಕಾರಣೈರಪಿ ||

- ಮ.ತಾ.ನಿ.(೧೧/೧೧೨)

ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಸ್ತ್ರೀಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಪುರುಷನಾಗಲು ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ ಮೇಲೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಆತ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಆತನು ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪುರುಷನಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದನೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಇದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ಲಭ್ಯತೆ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಅಂತೂ ಈ ವಿಷಯ ಚರ್ಚಾರ್ಹವಾಗಿದೆ.

೧೪೧. ಅಷ್ಟಾವಕ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ 'ಎಲೈ ಪಿತಾಮಹನೇ! ಸ್ತ್ರೀಯರ ವಿವಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ) ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ 'ಸಹಧರ್ಮ'ದ ಬಗ್ಗೆ (ಪತಿಪತ್ನಿಯರು ಜೊತೆಯಾಗಿ ಧರ್ಮಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ) ಹೇಳುತ್ತಾರಷ್ಟೆ? (ಸಹೋಭೌ ಚರತಾಂ ಧರ್ಮಂ); ೧. ಅದರ ಉದ್ದೇಶವೇನು? ಅದು ಹೇಗೆ?; ೨. ಈ ಆಚರಣೆಯು ಋಷಿಗಳ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಅಥವಾ ಅಸುರ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದಿದೆಯೋ?; ೩. ಸಹಧರ್ಮ ಎಂಬುದು ವಿರುದ್ಧವಾದುದು. ಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿರುವ ಆ ಸಹಧರ್ಮ ಮರಣಾನಂತರ ಇರದು. ಏಕೆಂದರೆ ದಂಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಮೊದಲು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಆಮೇಲೆ ಮೃತ್ಯು ವಶರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಹಧರ್ಮ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ?; ೪. ಮನುಷ್ಯರು ನಾನಾ ಕರ್ಮಫಲ, ವಾಸನಾಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರು, ಅನೇಕ ನರಕಗಳಾದವರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಸೂತ್ರಕಾರನು (ಧರ್ಮ) ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಅನ್ಯತರೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಸಹಧರ್ಮ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ವೇದಗಳಲ್ಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅನ್ಯತರು ಎಂದು ಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಸಹಧರ್ಮವೆಂಬ ದಾಂವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಔಪಚಾರಿಕವೇ?

ಆದ್ದರಿಂದ ತಾತ ಈ ಸಹಧರ್ಮವೆಂಬ ತತ್ತ್ವ ಯಾವಾಗಿನಿಂದ ಬಂತು? ಹೇಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಯಿತು? ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಈ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಸಂಶಯ ಬರದಂತೆ ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ತಿಳಿಸು?" ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಪಿತಾಮಹರು 'ಅಷ್ಟಾವಕ್ರ-ದಿಗ್ವಿಜಿತ' ಇವರ ಸಂವಾದ ರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

ಹಿಂದೆ ವದಾನ್ಯ ಎಂಬ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಋಷಿಯ ಮಗಳಾದ ಸುಪ್ರಭಾ ಎಂಬ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಿ ಬಯಸಿ, ಅಷ್ಟಾವಕ್ರ ಎಂಬ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯು ವದಾನ್ಯರನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ಆಕೆ ಆಗ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮ ಸುಂದರಿಯೂ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯದಿಂದ ಸಾಧ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಳು. ಈ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರ ಋಷಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ತನ್ನ ರೂಪಾದಿಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದಳು, ವಸಂತಋತುವಿನ ವನಸೌಂದರ್ಯದಂತೆ.

ವಿವಾಹವಾಗುವ ಪುರುಷನು (ವರನು) ಮೊದಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿರದ; ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ; ತುಂಬಾ ಸಂಚಾರ ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವವಿರದ (ಹಾಗಾದರೆ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಸದಾ ಇರಲು ಆಸಾಧ್ಯವಷ್ಟೆ); ಸಂತೋಷದಾಯಕ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವ; ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿಯಾದ; ಕನ್ಯಾಸಮ್ಮತನಾದ; ಪ್ರಾರಬ್ಧಾಂತಗಾಮಿಯಾದ (ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸುವ ಛಾತಿ ಇರುವ); ಸನ್ನಡತೆಯ (ಶೀಲ); ಭೋಗಿಯಾದ (ಸುಖಪಡುವ ಗುಣ); ಬಾಹ್ಯಾಂತರಶುಚಿಯುಳ್ಳ; ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವ; ತನ್ನ ಸೇವಕರಿಂದ ಹಾಗೂ ಬಂಧುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನು. ಒಳ್ಳೆಯ ನಕತ್ತದಲ್ಲಿ (ಶುಭಮುಹೂರ್ತ) ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂತಹವನೇ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ (ಹೀಗೆ ವರನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬಯಸಿದ). ಋಷಿಯು (ವದಾನ್ಯನು) ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನಿಗೆ ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ನೀನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ಪವಿತ್ರವಾದ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗು, ಅಲ್ಲಿ ನೋಡುವೆ ಎಂದನು. ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ಅಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು (ಎನನ್ನು) ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳು ಎಂದಾಗ ವದಾನ್ಯನು -

“ನೀನು ಕುಬೇರನ ವಾಸಸ್ಥಾನ, ನಂತರ ಹಿಮವತ್ಸರ್ವತ, ಆಮೇಲೆ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನು ಆತಿಕ್ರಮಿಸಿ, ಮುಂದೆ ನೀಲವರ್ಣದ ಅರಣ್ಯ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನೋಡುವೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ, ಮಹಾಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ವೃದ್ಧಳಾದ ದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧಳಾದ, ವೃದ್ಧ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೀನು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಮಗಳೊಡನೆ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವೆ. ಈ ಷರತ್ತಿಗೆ ನೀನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ” ಎಂದನು.

ಈ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿದ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ‘ನಿನ್ನ ವಚನವು ಸತ್ಯವಾಗಲಿ’^೧ ಎಂದು ಹೊರಟನು.

೧ ಶಿವನ ಆವಾಸಸ್ಥಾನ ಕೈಲಾಸದ ವರ್ಣನೆ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಕುಬೇರನ ವಾಸಸ್ಥಾನ ಅಲಕಾಪುರಿ, ನಂತರ ಹಿಮಾಲಯ ದಾಟಿದರೆ ಶಿವನ ಕೈಲಾಸಗಿರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಿದ್ಧಶಾರಣ ಸೇವಿತವಾದುದು. ದಿವ್ಯಾಂಗರಾಗ ಭೂಷಿತರಾದ ಶಿವನ ಪಾರ್ಷ್ವದರಾದ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಾದ ತಿಲಾಚಿಗಳು ನರ್ತಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆತನ ಶುಭ ಪಾರ್ಷ್ವದರೂ ಅಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪಾರ್ವತಿಯು ಶಿವನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟವಾದುದು. ಅಲ್ಲಿ ಋತುಗಳು, ಕಾಳರಾತ್ರಿ, ದಿವ್ಯಪುರುಷರು ಶಿವನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. (ಆ. ೪೨/೧೮-೨೭)

೨ ಇದನ್ನೇ ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕವೆಂದು ಹಿಂದೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿರದೆ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿತ್ತು.

೩ ಯತ್ರ ತ್ವಂ ವದಸೇ ಸಾಧೋ ಭವಾನ್ ಭವತು ಸತ್ಯವಾಕ್ |

‘ವದಸೇ’ ಎಂದು ಆತ್ಮನೇಪದ. ಇದು ವ್ಯಾಸಪ್ರಯೋಗ. ಆದರೆ ಪ್ರಚಲಿತವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಇದು ಪರಸ್ಮೈಪದ (ವದಸಿ ಬದಲಾಗಿ ವದಸೇ ಆಗಿದೆ).

ನಂತರ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪಯಣಿಸಿ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ 'ಬಾಹುದಾ' ನದಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ, ನಂತರ ಅಶೋಕ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸ್ನಾನ, ದೇವತಾತರ್ಪಣಾದಿಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ದರ್ಭಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದನು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸ್ನಾನ, ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ ಪಾರ್ವತೀತೀರ್ಥಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಕೈಲಾಸಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ಪಯಣಿಸಿದನು. ನಂತರ ಮಂದಾಕಿನೀ ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಕುಬೇರನಗರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ನಗರದ ರಕ್ಷಕರಾದ ಮಣಿಭದ್ರ ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸರು ಪೂಜಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಕುಬೇರನಿಂದ ಸತ್ಕೃತನಾಗಿ, ಅವನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಷ ಕಳೆದನು. ಅಲ್ಲಿ ಉರ್ವಶೀ, ರಂಭಾ, ಪೃಥಾಚೀ ಮೊದಲಾದ ಆಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಂಧರ್ವರು ದಿವ್ಯಗಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿವಿಧ ವಾದ್ಯವೈಭವಗಳಿಂದ ಕುಬೇರನ ಆತಿಥ್ಯದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾಗಿ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ಕುಬೇರನನ್ನು ಹರಸಿ, ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವನ್ನು ನೋಡಿ, ನಮಿಸುತ್ತಾ ಆ ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದನು. ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ೩ ಬಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ, ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಆ ಭೂಭಾಗದ ಮೈದಾನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪಯಣಿಸುತ್ತಾ ಸರ್ವಾಯುತು ಫಲಪೂರ್ಣವಾದ ರಮಣೀಯವಾದ ವನವನ್ನು ದಾಟಿ ಮತ್ತೊಂದು ವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯವಾದ ಒಂದು ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಸುರ್ವಗಮಯವಾದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸರೋವರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಆ ವಾತಾವರಣ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮುದಗೊಳಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕುಬೇರನ ಅರಮನೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿಸುವ ಸರ್ವರತ್ನಮಯವಾದ ದಿವ್ಯ ಗೃಹವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಉಪರಿಗಳನ್ನೂ ಮಣಿಕಾಂಚನಪರ್ವತಗಳೂ, ರಮ್ಯವಾದ ವಿಮಾನಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿ ಮಂದಾರಪುಷ್ಪಭರಿತವಾದ ಮಂದಾಕಿನೀ ನದಿ. ಸ್ವಯಂಪ್ರಭಾಮಣಿಗಳೂ, ವಜ್ರಖಚಿತ ಭೂಮಿಯೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಇವಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯ ಮನೆಗಳಿದ್ದವು. 'ಅಲ್ಲಿ ತಾನೆಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ಪ್ರಧಾನ ಗೃಹದ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ತಾನು ಅತಿಥಿ ಎಂದೂ ತನಗೆ ಒಳಗೆ ಅನುಮತಿ ಕೊಡಲು ಕೋರಿದನು.

ಆಗ ಆ ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ನಾನಾ ಮನೋಹರ ರೂಪಿನಿಯರಾದ ಏಳು ಕನ್ಯೆಯರು ಬಂದಾಗ, ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಸೆಳೆಯಲಾಗಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಸೋತಿತು'. ಅವರು ಇವನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆದು ವೃದ್ಧರಾದ,

೧ ಅಥ ದ್ವಾರಂ ಸಮಭಿತೋ ಗತ್ವಾ ಸ್ಥಿತಾ ತೋಽಬ್ರವೀತ್ |

ಅತಿಥಿಂ ಮಾಮನುಷ್ಯಾಪ್ರಮನುಜಾನಂತು ಯೇಽತ್ರ ವೈ ||

- ೪೩/೪೦

೨ ಅಥ ಕನ್ಯಾ ಪರಿವೃತಾ ಗೃಹಾತ್ ತಸ್ಮಾತ್ ವಿನಿಶ್ಚತಾಃ |

ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತಳಾದ, ಶುದ್ಧವಸ್ತ್ರಧರಿಸಿದ, ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಸ್ತ್ರೀಯ ಬಳಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು'. 'ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ' ಎಂದ ಅಪ್ಪಾವೃತ್ತನನ್ನು ಆ ವೃದ್ಧಿ ಆಸನ ನೀಡಿದಳು. ಅಪ್ಪಾವೃತ್ತನು ಆ ಏಳು ಕನ್ನೆಯರಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಜ್ಞಾನವಿರುವ, ಪ್ರಶಾಂತಳಾದ ಒಬ್ಬಳು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿರಲಿ, ಉಳಿದವರು ಹೋಗಲಿ ಎಂದಾಗ, ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಟರು.

ವೃದ್ಧಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಶುಭ್ರವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ, ಪೂಜಿಸಿದಳು (ಸತ್ಕರಿಸಿದಳು). ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಅಣತಿಯಂತೆ ಅಕೆಯು ರಾತ್ರಿ ಮೀರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ಸಲ್ಲಾಪ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮತ್ತೊಂದು ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದಳು. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿ ನಡುಗುತ್ತಾ ಚಳಿಯ (ಶೀತ) ಕಾರಣದಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಯ ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನೇರಿದಳು. ಮಹರ್ಷಿಯು ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ. ಅಕೆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಋಷಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಋಷಿಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ, ಕಾಷ್ಠದಂತೆ. ಆ ವೃದ್ಧಿ ಹೇಳಿದಳು 'ಪೂಜ್ಯನೇ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪುರುಷರಷ್ಟು ಸ್ಥಿರಮತಿಗಳಲ್ಲ. ನಾನು ಕಾಮಾರ್ತಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೋ. ಇದು ನಿನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಫಲ. ನಿನ್ನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಾನು ಅನುರಕ್ತಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು' ಎಂದಳು. 'ನೀನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಮನೆ, ಎಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನದೇ. ನನಗೂ ನೀನೇ ಯಜಮಾನ, ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಇಚ್ಛೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವೆ. ಈ ವನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೊತೆ ವಿಹಾರ ಮಾಡು. ನಿನ್ನ ವಶಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮಾನುಷ ಹಾಗೂ ದಿವ್ಯ (ಅಮಾನುಷ) ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸು' ಹೀಗೆಲ್ಲ ಅಕೆ ನುಡಿದಳು.

ನಾನಾ ರೂಪಾಃ ಸಪ್ತ.....

ಯಾಂ ಯಾಮಪಶ್ಯತ್ ಕನ್ಯಾಂ ಸ ಸಾ ಸಾ ತಸ್ಯ ಮನೋಽಹರತ್ |

ತತೋ ಧೃತಿಃ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ತಸ್ಯ ವಿಪ್ರಸ್ಯ ಧೀಮತಃ |

ಸ ಚ..... ಪ್ರವಿವೇಶ ಗೃಹಂ ದ್ವಿಜಃ ||

೧ ತತ್ರಾಪಶ್ಯಜ್ವರಾಯುಕ್ತಾ..... |

ವೃದ್ಧಾಂ ಪರ್ಯಾಂಕಮಾಸೀನಾಂ ಸರ್ವಾಭರಣಭೂಷಿತಾಮ್ |

ಅಥ ತ್ವಾಂ ಸಂವಿಶನ್ ಪ್ರಾಹ ಶಯನೇ ಭಾಸ್ವರೇ ತದಾ ||

ತ್ವಯಾಽಪಿ ಸಪೃತಾಂ ಭದ್ರೇ ರಜನೀ ಹೃತಿವರ್ತತೇ |

೨ ಅಥ ಸಾ..... ಮಹರ್ಷೇರ್ವೈ ಶಯನಂ ವ್ಯವರೋಹತ |

ಸಾ ಜುಗೂಹ ಭುಜಾಭ್ಯಾಂ ತು ಋಷಿಂ..... |

ನಿರ್ವಿಕಾರಮೃಷಿಂ ಚಾಪಿ ಕಾಪ್ಯಕುಡ್ಲೋಪಮಂ ತದಾ |

ಉಪಗೂಹ ಚ ಮಾಂ ವಿಪ್ರ ಕಾಮಾರ್ತಾಽಹಂ ಭೃಶಂ ತ್ವಯಿ |

ಪ್ರಭುತ್ವಂ ತವ ಸರ್ವತ್ರ ಮಯಿ ಚೈವ ನ ಸಂಶಯಃ |

ತ್ವದ್ವಶಾಽಹಂ ಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ರಂಸ್ಯಸೇ ಚ ಮಯಾ ಸಹ ||

ಸರ್ವಾನ್ ಕಾಮಾನ್ ಉಪಾಶ್ವಾನೋ ಯೇ ದಿವ್ಯಾ ಯೇ ಚ ಮಾನುಷಾಃ || - ೪೩/೪೦-೬೧

ಈ ಮೋಹಕವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಷ್ಟಾಪಕ್ರನು 'ಪರಪತ್ನಿಯನ್ನು ನಾನು ಭೋಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಿಷಿದ್ಧಕಾರ್ಯ. ನಾನು ಇನ್ನೂ ವಿವಾಹವಾಗಬೇಕಿದೆ. ನಾನು ವಿವಾಹಪೂರ್ವ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗಕ್ಕೆ ಭಾರೀ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಂತಳಾಗು' (ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಳಾಗಬೇಡ). ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು 'ಸ್ತ್ರೀಯರು ರತಿಶೀಲರು. ಅವರಿಗೆ ಕಾಮದೇವನೇ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟಪಟ್ಟು. ಅವರಿಗೆ ವಾಯು, ಅಗ್ನಿ, ವರುಣ ಹೀಗೆ ಯಾವ ದೇವತೆಯೂ ಪ್ರಿಯರಲ್ಲ. ನೀನು ಸಂಯಮಿಯಾಗಿರು ಎನ್ನುತ್ತೀ. ಆದರೆ ಅಂತಹವರು ಸಾವಿರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಲಕ್ಷಕ್ಕೊಬ್ಬರು ಪತಿವ್ರತೆ ಸಿಕ್ಕಾಳು. ಸ್ತ್ರೀಯರು (ಕಾಮಿನೀ) ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಕುಲೀನರು, ಸಹೋದರರು, ಪತಿ, ಪುತ್ರರು, ಮೈದುನರು ಯಾರನ್ನೂ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ನಂತರ ಅಷ್ಟಾಪಕ್ರನು ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಆಕೆಗೆ 'ನೀನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಕುಳಿತುಕೋ. ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆ ಸದ್ಭದ್ರದಲ್ಲಿ 'ಇಲ್ಲಿವಾಸ ಮಾಡು (ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ) ನೀನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವೆ' ಎಂದಳು. ಋಷಿ ಒಪ್ಪಿದ. ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದ, ಸಂತಾಪ ಹೊಂದಿದ. ಆಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಆತನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಲಿಲ್ಲ ಆಕೆಯ ರೂಪವಿಕಾರದಿಂದಾಗಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯಲು ತಕ್ಷಣ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ. ರಾತ್ರಿ ಹಾಗೆಯೇ ಕಳೆಯಿತು, ಬೆಳಗಾಯಿತು. ಆ ವಿನಿತೆ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲ ಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸ್ನಾನೋದಕ ತರಲು ಹೇಳಿದ ಸಂಧ್ಯಾಪಾಸನೆಗಾಗಿ (ಸ್ನಾನಾನಂತರ).

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದಿವ್ಯತೈಲ ಹಾಗೂ ಸ್ನಾನವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ತಂದು, ಋಷಿಯ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು, ಆತನ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳಿಗೆ ತೈಲವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ, ಸ್ನಾನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು, ಭದ್ರಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿ, ತನ್ನ ಸುಖಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿದಳು. ನಂತರ ದಿವ್ಯ ಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಳು. ನಂತರ ಉದಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿದ ಋಷಿಯು ಸೂರ್ಯೋಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದನು. ನಂತರ ಅಕೆಯು ಅಮೃತಸದೃಶ ಅನ್ನ ತಂದು ತಿನ್ನಲು ಕೊಟ್ಟಳು. ಅನ್ನದ ಬಹಳ ರುಚಿ ಆತನಿಗೆ ಹಿಡಿಸದೆ ಬಹಳ ಉಣ್ಣಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹಗಲು ಹೋಗಿ ರಾತ್ರಿ ಬಂತು. ನಂತರ ಆ ಋಷಿಯನ್ನು ಮಲಗಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದಳು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಂದೇ ಶಯನವಿದ್ದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುನು 'ನಾನು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಹ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ನೀನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ರಮಿಸು' ಎಂದ. ಆಗ ಆಕೆಯು 'ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರಳು, ನಿನಗೆ ಇದರಿಂದ

೧ ಪರದಾರಾನಹಂ ಭದ್ರೇ ನ ಗರ್ಜ್ಞೇಯಂ ಕಥಂಚನ |

ದೂಷಿತಂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ಪರದಾರಾಭಿಮರ್ಶನಮ್ ||

೨ ನ ಭದ್ರೇ ಪರದಾರೇಷು ಮನೋ ಮೇ ಸಂಪ್ರಸಜ್ಜತಿ ||

ಪಾಪ ಬರದು^೧ ಎಂದಳು. ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಮಾತಿನಂತೆ 'ಸ್ಮಿಯರು ಸ್ವಂತರಲ್ಲ, ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದನು. ಪುನಃ ಆ ಸ್ತ್ರೀ 'ನನಗೆ ಮೈಥುನದ ಆಸೆ (ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಮಾಗಮ) ಬಾಧಿಸುತ್ತಿದೆ. ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ನಿನಗೆ ಪಾಪ ತಟ್ಟುತ್ತದೆ' ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು 'ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯವಶನಾದರೆ ಅಧಃಪತನ ಶಃಖದ್ದು. ನಾನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸಬೇಡ' ಎಂದ. ಆದರೆ, ಆಕೆ ಮತ್ತೆ 'ನಾನು ಶಿರಸಾ ನಮಿಸುತ್ತೇನೆ, ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ಕಾಮತಪ್ಪಳಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡು. ನನ್ನನ್ನು ನಿನಗೆ ದಾಸಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ. ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡು. ಆಗ ದೋಷ ಬರದು. ಪಾಪ ಬಂದರೆ ನನಗೇ ಬರಲಿ' ಎಂದಳು. ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು 'ನೀನು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸ್ವಂತಳು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಗೂ ಕುಮಾರಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಯೂ, ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ ಪತಿಯೂ, ವಾರ್ಧಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರನೇ ರಕ್ಷಕನಾಗಿರುವಾಗ, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ? ವೃದ್ಧಳಾದ ನೀನು ರತಿಸಮರ್ಥಳಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ನನಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ' ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಆಕೆಯು ಮತ್ತೆ 'ನಾನು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೇ ಇದ್ದೇನೆ. ನಾನಿನ್ನೂ ಕನ್ಯೆಯೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪತಿಯಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸು. ನನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ಭಗ್ನಗೊಳಿಸಬೇಡ' ಎಂದಳು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು 'ನನಗೆ ಹೇಗೆ ವಿವಾಹದ ಆಸೆ ಇದೆಯೋ ನಿನಗೂ ಇದೆ. ನನಗೆ ಬಂದಿರುವ ಈ ಪ್ರಸಂಗ ವದಾನ್ಯ ಋಷಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯೋ, ಅಥವಾ ನನ್ನ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ವಿಘ್ನವೋ? ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಯಾವುದು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ' ಎಂದು ನುಡಿದ. ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ (ವೃದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದವಳು) ಈಗ ದಿವ್ಯಾಭರಣಭೂಷಿತಳಾಗಿ ಕನ್ಯಾರೂಪ ಧರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾಳಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನ ಅವಸ್ಥಾ ಹೇಗೆ ಹೋಯಿತು? ಕನ್ಯಾರೂಪ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಇದಕ್ಕೇನು ಉತ್ತರ. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ನಾನು ನನ್ನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಧೈರ್ಯ ತೊರೆಯಲಾರೆ. ನನ್ನ ವ್ರತ ಬಿಡೆನು, ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೇ ಎದುರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಅಂದುಕೊಂಡನು.

ಈ ಕಥೆ ಕೇಳಿದ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. 'ಆ ಕನ್ಯೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಶಾಪಕ್ಕೂ ಹೆದರುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೇಗೆ ಬಂದನು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು.

ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ಆ ಕನ್ಯೆಗೆ ಕೇಳಿದ 'ನೀನು ಹೇಗೆ ನಿನ್ನ ರೂಪ(ವೃದ್ಧ) ಬದಲಾಯಿಸಿದೆ? ಸತ್ಯ ನುಡಿದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮುಂದೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬೇಡ.'

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಆ ಸ್ತ್ರೀ ಹೇಳಿದಳು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಕಾಮನೆಗಳು ಭೂಮಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಇದ್ದದ್ದೇ. ನಾನು ಉತ್ತರದಿಗ್ಗೇವತೆ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಚಾಂಚಲ್ಯ, ಕಾಮಚಪಲತೆ ನೋಡಿದೆ. ನಿನ್ನ ನಿಯಮ ಬಿಡದೇ ನೀನು ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಬಿಟ್ಟೆ. ನಿನ್ನ ಮನೋದಾರ್ಢ್ಯ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ನಾನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದೆ. ಮೈಥುನದ ಆಸೆ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಡದು'. ದೇವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದು (ಅ-ವಿಶ್ವಾಸ), ದುಶ್ಚಟಗಳ ದಾಸನಾಗದೆ, ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ಇರದ, ಅತಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡದ, ವಿದ್ವಾಂಸನೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವಿರುವ ಪುರುಷನು ಪತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ನಿನ್ನ ನಡತೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಾದಿಗಳು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವದಾನ್ಯ ಮುನಿಯಿಂದ ನೀನು ಕಳಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೀಯಿಷ್ಟೇ. ಭೋಗಾಸಕ್ತಳೂ, ಮೋಸ ಮಾಡುವವಳೂ ಆದ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಪ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ, ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಹೋಗದಿರುವುದರಿಂದ, ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರ ಹೋಗದಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಸಾಧಾರಣ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ನಿಷಿದ್ಧವಲ್ಲದ ಪರ್ವಕಾಲವಲ್ಲದ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಋತುಕಾಲದ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ ಮಾಡಬಹುದು. ರಾತ್ರಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಿಯಮಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಯಮಗಳೇ ಇಲ್ಲದೆ ನಡೆಯಬಾರದು. ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲೆಂದೇ ನಾನು ಇದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿದೆ'.

ನೀನು ಇಷ್ಟು ದೂರ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಕ್ಷೇಮವಾಗಿ ವಾಪಸು ಹೋಗುವೆ. ನಿನಗೆ ದಾರಿಯಶ್ರಮವಾಗದು. ಬಯಸಿದ ಕನ್ಯೆ ಹೊಂದುವೆ. ಆಕೆ ನಿನಗೆ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕೊಡುವಳು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಸೆ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಮಾನ್ಯವೇ ಸರಿ'.

- ೧ ದ್ವಾವಾಪೃಥಿವೀಮಾತೃಷಾ ಕಾಮ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸತ್ತಮ |
ಉತ್ತರಾಂ ಮಾಂ ದಿಶಂ ವಿದ್ಧಿ ದೃಷ್ಟಂಗಾ ಸ್ತ್ರೀ ಚಾಪಲಂ ಚ ತೇ |
ಆವೃತ್ಪಾನೇನ ತೇ ಲೋಕಾ ಜಿತಾಃ ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮ |
ಜಿಜ್ಞಾಸೇಯಂ ಪ್ರಯುಕ್ತಾ ಮೇ ಸ್ಥಿರೀಕರ್ತುಂ ತವಾನಘ |
ಸ್ವಪಿರಾಣಾಮಪಿ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಬಾಧತೇ ಮೈಥುನಜ್ವರಃ |
- ೨ ತುಷ್ಯ ಪಿತಾಮಹಸ್ತೇಽದೃತಧಾ ದೇವಾಃ ಸವಾಸವಾಃ |
ಆಪರ್ವಾಸ್ತನಿಷಿದ್ಧಾಸು ರಾತ್ರಿಷ್ವಪ್ಯನೃತೌ ವೃಜೇತ್ ||
ರಾತ್ರೌ ಚ ನಾತಿನಿಯಮೋ ನ ವೃತ್ಯನಿಯಮೋ ಭವೇತ್ |
ತಪೋಪದೇಶಂ ಕರ್ತುಂ ವೃತಚ್ಚ ಸರ್ವಂ ಕೃತಂ ಮಯಾ ||
- ೩ ಕ್ಷೇಮೀ ಗಮುಷ್ಯಸಿ ಗೃಹಾನ್ ಶ್ರಮಶ್ಚ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ |
ಕನ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ತಾಂ ವಿಪ್ರ ಪುತ್ರೀಣಿ ಚ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||
ಅನತಿಕ್ರಮಣೀಯೃಷಾ ★★(?)ಕತ್ತ ಲೋಕೈಸ್ತೃಭಿಃ ಸದಾ |
ಋಷಿಣಾ ಪ್ರಸಾದಿತಾ ಚಾಸ್ಮಿ ತವ ಹೇತೋರ್ದ್ವಿಜರ್ಷಭ |

- ೪೫/೫

- ೪೫/೭-೯

ವದಾನ್ಯನು ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದನು. ಆತನನ್ನು ಗೌರವಿಸಲು ನಾನು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಉತ್ತರ ದಿಗ್ವಿಜಯ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು ಅವಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ವದಾನ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಅವರಿಗೆ ತಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ಉತ್ತರದಿಗ್ವಿಜಯ ಮಾಡಿದ ಪರೀಕ್ಷೆ ಹಾಗೂ ವದಾನ್ಯರ ಮಾತಿನಂತೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ, ವದಾನ್ಯರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ 'ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಂದು ನನ್ನ ಪುತ್ರಿಯ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡು. ಕನ್ಯಾದಾನಕ್ಕೆ ನೀನು ಸತ್ಯನಾಗಿದ್ದೀ' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಂದು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನು 'ಸುಪ್ರಭಾ'ಳನ್ನು ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದ್ದ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಸಹಧರ್ಮದ ಪ್ರಶ್ನೆ (ಧರ್ಮರಾಜನ) ಉತ್ತರ ರೂಪವಾದುದು ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನ.

೨. ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಆಪ್ರತಿಮರೂಪ, ಗುಣ, ಪ್ರಭಾವ, ಶೀಲ, ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯ - ಇವೆಲ್ಲ ಬಾಲಕಿಯು ಹೊಂದಬೇಕು. ಪೋಷಕರು (ತಂದೆ-ತಾಯಿಗಳು) ಅಂತಹ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕು (ಶ್ಲೋ. ೧೨)

೩. ವರನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು (ಶ್ಲೋ. ೧೪, ೧೫) ವಿವಾಹಪೂರ್ವ ಸ್ತ್ರೀಸಂಪರ್ಕ, ಅನಧಿಕೃತ ವಿವಾಹಾದಿಗಳು ನಿಷಿದ್ಧ ೧೩. ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ.

೪. ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅದು ಈಗಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಅದರಿಂದ ವರನ ಯೋಗ್ಯತೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಹಕಾರಿ.

೫. ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನಿಗೆ ವದಾನ್ಯರು ಹೇಳಿದ ಕನ್ಯಾಶುಲ್ಕ ಬಹಳ ಕ್ಲೇಶದಾಯಕ. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯ, ಸ್ವೈರ್ಯ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಬಲದಿಂದ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

೬. ದಿಗ್ವಿಜಯ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಕುಬೇರಾನುಗ್ರಹ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕೈಲಾಸಪರ್ವತಾದಿಗಳ ದರ್ಶನ, ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ವಿಘ್ನಗಳು ಇಲ್ಲವಾಗಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುರಿಮುಟ್ಟುವ ಮೊದಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವಕ್ಷೇತ್ರದರ್ಶನ, ವೈಷ್ಣವರ ಸಂಗ, ಅವರಿಗೆ ಗೌರವ ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಹಕಾರವಾಗುತ್ತವೆ.

೭. ದೇವತಾಗೃಹದ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನಿಗೆ ಮನಃಸ್ಥೈರ್ಯ ಕೆಡುವ ಸುಂದರ ಕನ್ಯೆಯರ ದರ್ಶನ. ಅಲ್ಲೂ ಆತನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೇ ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ. ಕಾಮಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರ.

೮. ವೃದ್ಧ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾಡಿದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನ ಗೆಲುವಿಗೆ ಆತನ ಸ್ಥೈರ್ಯ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ನಡೆಯೇ ಸಹಕಾರಿ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೇ ಸರ್ವತ್ರ ಜಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ.

೯. ವೃದ್ಧ ಸ್ತ್ರೀ-ಕನ್ಯೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಲೋಭನೆಗಳಾವುವೂ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನ ನಡತೆಗೆ ಭಂಗವುಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಚ್ಚಾರಿತ್ರ್ಯವೇ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಆಯುಧ. ಅದು ದಿಗ್ವಿಜಯ ಬಾಯಿಯಿಂದಲೇ ಬಂತು. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಬಯಸಿದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನೂ ಎಷ್ಟೇ ವೈಭವವಿದ್ದರೂ ಬಯಸಬಾರದು ಅಷ್ಟಾವಕ್ರನಂತೆ.

೧೦. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹ, ವದಾನ್ಯರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಕನ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಭಾವೀ ದಾಂಪತ್ಯ ಸುಖದಾಯಕ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು 'ಸುಶೀಲತೆ'

೧೧. ಕಾಮಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಿನ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ವಾರ್ಧಕ್ಯ ಬಂದರೂ ಕಾಮ ನಿರ್ಗಮಿಸದೇ ಕಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೪೨. ಮಾತಂಗೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಬಾಯ್ತುಂಬಾ ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. '೧. ಕಪ್ತಿಯ, ವೈಶ್ಯ ಅಥವಾ ಶೂದ್ರ - ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ಯಾವ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ?; ಯಾರಾದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಯೋಗ್ಯ ಮಹಾತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ಮಹಾಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಅಥವಾ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ (ಶ್ರುತೇನ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೋ?'

ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು 'ಕಪ್ತಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ತುಂಬಾ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ಅದು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜನಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದೆಂದೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುವ ಮತಂಗ ಹಾಗೂ ಹೇಣ್ಣ ಕತ್ತೆ, ಇವರ ಮಧ್ಯೆ ಆದ ಸಂವಾದರೂಪದ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಉದಾಹರಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮತಂಗನೆಂಬ ಸಾಕು ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಔರಸಪುತ್ರನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅನ್ಯವರ್ಣದವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದಿದ್ದರಿಂದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸಮಾನವರ್ಣ(ತುಲ್ಯವರ್ಣ)ನೆಂದೇ ಎಲ್ಲರೂ ಭಾವಿಸಿದ್ದರು. ಅವನೂ ಕೂಡಾ ಸದ್ಗುಣಿಯೇ ಆಗಿದ್ದನು.

ದ್ವಿಜಾತೇಃ ಕಸ್ಯ ಚಿತ್ತಾತ ತುಲ್ಯವರ್ಣಃ ಸುತಸ್ತ್ವ ಘೋತ್ |

ಮತಂಗೋ ನಾಮ ನಾಮ್ನಾಽಸೀತ್ ಸರ್ವೈಃ ಸಮುದಿತೋ ಗುಣೈಃ || - ೩/೯

(ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಮಪಾಠ)

ತುಲ್ಯವರ್ಣಃ ಅನ್ಯವರ್ಣಜೋಽಪಿ ಜಾತಕರ್ಮಾದಿಸಂಸ್ಕಾರಯೋಗಾತ್

ತುಲ್ಯವರ್ಣತ್ವಂ ಗತಃ | ನಾಮ - ಪ್ರಸಿದ್ಧಮ್ |

- ೩.೮೯ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ(ಅ.ಪ.-೩), ಪುಟ.೯(೧೯೯೧)

ಮತಂಗಸ್ಯ ಯಥಾ ತತ್ತರ್ಥಂ

ಸ್ಥಾನೇ ಮತಂಗೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂ ನಾಲಭತ್ ಭರತರ್ಷಭ |

ಚಂಡಾಲಯೋನೌ ಜಾತೋ ಹಿ ಕಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ||

-೩/೧೮,೧೯

ಒಮ್ಮೆ ಮತಂಗನು ತಂದೆಯ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲು ಬೇರೊಂದು ಊರಿಗೆ ಕತ್ತೆ ಎಳೆಯುವ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಆ ಕತ್ತೆ ತಾಯಿ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯದ ಮರಿ ಕತ್ತೆಯಾದುದರಿಂದ ಅದು ಯಾವ ಕಡೆ ಹೋಗಬೇಕೋ ಆ ಕಡೆ

ಹೋಗದೇ ತಾಯಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಮತಂಗನು ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಟಿಯಿಂದ ಬಹಳ ಹೊಡೆದ. ಆ ಗಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ತಾಯಿ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತಿತು. ಗಾಯಗೊಂಡ ಮಗ(ಕತ್ತೆ)ಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದ ತಾಯಿ ಕತ್ತೆ ಮಗು ದುಃಖಿಸದಿರು. ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಂಡಾಲ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದಿತು^೧. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕ್ರೌರ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮೈತ್ರೀಭಾವ, ಸ್ನೇಹಭಾವವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಲಕ್ಷಣ. ಅವನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅನುಶಾಸಕ, ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಆಚಾರ್ಯನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿದ್ದರೆ ಹೀಗೆ ನಿನಗೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನೇ? ಇವನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಪಾಪಿ, ದುಷ್ಟ ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಚಿಕ್ಕವನಾದ ನಿನಲ್ಲಿ ದಯೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಜಾತಿಗತವಾದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತದೆ^೨.

ತಾಯಿ ಕತ್ತೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ, ಅದರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಮತಂಗನು 'ಎಲೈ ಮಂಗಲಗುಣವುಳ್ಳ ಕತ್ತೆಯೇ! (ರಾಸಭಯೇ) ನನ್ನ ತಾಯಿಯು ಯಾರಿಂದ ದೂಷಿತಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ? ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಚಂಡಾಲನೆಂದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೆ? ಹೇಳು' ಎಂದನು. 'ನನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಶಕ ಚಂಡಾಲತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಿಸಿದೆ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಯಾವ ಕರ್ಮದಿಂದ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ? ಇದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನೀನು ತಿಳಿದುದನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಹೇಳು' ಎಂದನು.

ಆಗ ಆ ಹೆಣ್ಣುಕತ್ತೆಯು 'ಯಾವನದಿಂದ ಸೂಕ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರ ಕ್ರೌರಿಕನಿಂದ ನೀನು ಜನಿಸಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಚಂಡಾಲನಾಗಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ' ಎಂದಿತು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಮತಂಗನು ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ತಂದೆಯು 'ಮಗನೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಿ ಬಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸದೆ ಏಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿದೆ? ನೀನು ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವೆಯಷ್ಟೇ?' ಎಂದನು.

೧ ಮಾ ಶುಚಿ ಪುತ್ರ ಚಂಡಾಲಸ್ವಧಿತಿಷ್ಠತಿ (ಸ್ವಾಭಿವಿಧ್ಯತಿ) |

೨ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ದಾರುಣಂ ನಾಸ್ತಿ ಮೈತ್ರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉಚ್ಯತೇ |

ಆಚಾರ್ಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಶಾಸ್ತಾ ಕಿಂ ಪ್ರಹರಿಷ್ಯತಿ ||

ಅಯಂ ತು ಪಾಪಪ್ರಕೃತಿರ್ಬಾಳೇ ನ ಕುರುತೇ ದಯಾಮ್ |

ಸ್ವಯೋನಿಂ ಮಾನಯತ್ಯೇಷ ಭಾವೋ ಭಾವಂ ನಿಯಚ್ಯತಿ ||

- ೩/೧೩ (ದಾ.ಪಾ.)

೩ ಬ್ರೂಹಿ ರಾಸಭಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾತಾ ಮೇ ಯೇನ ದೂಷಿತಾ |

ಕಥಂ ಮಾಂ ವೇತ್ಸಿ ಚಂಡಾಲಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ಯೇನ ನಶ್ಯತೇ (ಕೇನ ಮೇನಶತಾ)

ತತ್ತ್ವೈನ್ನತನ್ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞೈ ಬ್ರೂಹಿ ಸರ್ವಮಶೇಷತಃ ||

- ೩/೧೬

೪ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾಂ ವೃಷಲೇನ ತ್ವಂ ಮತ್ಪ್ರಾಯಾಂ ನಾಪಿತೇನ ಹ |

ಜಾತ್ವತ್ವಮಸಿ ಚಂ(ಚಾಂ)ಡಾಲೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ತೇನ ತೇನಶತಾ ||

- ೩/೧೭

ತಂದೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ ಮತಂಗ 'ಅಪ್ಪೆ ಚಂಡಾಲಕುಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೀನಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಕುಶಲಿಯಾಗಿರಬಲ್ಲ? ಮನುಷ್ಯಯೋನಿಯೂ ಅಲ್ಲದ ಕತ್ತೆಯೊಂದು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಂಡಾಲನೆಂದು ತಿಳಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಲು ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನೇ ಮಾಡುವೆ^೧ ಎಂದು ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿ ಮತಂಗನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟನು.

ಮತಂಗ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಮಹಾತಪಸ್ಸಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ ಮಹಾರಾಣ್ಯಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಭಾರೀ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ (ಚಂಡಾಲ) ಸುಖವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಬೇಕೆಂಬ ಮಹದಾಶೆಯಿಂದ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ತಾಪವುಂಟಾಯಿತು. ಇಂದ್ರದೇವರು ಧಾವಿಸಿ ಮತಂಗನಿಗೆ 'ಮನುಷ್ಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ? ನಿನ್ನ ಮನದ ಅಭಿಲಾಷೆಯ ವರ ಕೇಳು' ಎಂದಾಗ, ಮತಂಗನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವೆ ಅದನ್ನು ಪಡೆದೇ ಹೋಗುವೆ. ಇದೇ ನಿನ್ನಿಂದ ನಾನು ಬಯಸುವ ವರ' ಎಂದನು.

ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಇಂದ್ರನು 'ಇದು ದುರ್ಲಭ. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಲ್ಲದವರು ಇದನ್ನು ಹೊಂದಲಾರರು. ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯವನೇ! ಇದರಿಂದ ನಾಶಹೊಂದುವೆ. ಈ ವರ ಬಿಡು. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿರಮಿಸು' ಎಂದನು.

'ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗದು. ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದಾಕ್ಷಣ ಅದರಿಂದ ನಿಜಸ್ಥಿತಿ ಬದಲಾಗದು. ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನೀನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾಶವಾಗುವೆ. ದೇವತೆ, ಅಸುರ, ಮತ್ಸ್ಯ, ಇವರೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಅತಿ ಪವಿತ್ರ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಚಂಡಾಲಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಿನಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ದೊರಕೀತು?'^೨

ಇಂದ್ರದೇವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಹೋದರೂ, ಮತಂಗ ತನ್ನ ಹಠ ಬಿಡದೆ ಮತ್ತೆ ಒಂದೇ ಕಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ೧೦೦ ವರ್ಷ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಇಂದ್ರದೇವರು ಬಂದು ಮತಂಗನಿಗೆ ತುಂಬಾ ಕ್ರೋಧಿಯಿಂದ ಹಿತ್ತಾಟೆಯಂತೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ವೃಷಲಾಜ್ಞಾತಂ ಪಿತರ್ವೇದಯಂತೀವ ಮಾಮ್ |

ಅಮಾನುಷೀ ಗರ್ದಭೀಯಂ ತ್ವಾತೃಪ್ತೇ ತಪೋ ಮಹತ್ ||

- ೩/೨೧

೨ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಯಾನ್ವಸ್ತ ಮಪ್ರಾಪ್ಯಮಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ |

ವಿನಶಿಷ್ಯಸಿ ದುರ್ಬುದ್ಧೇ ತದುಪಾರಮ್..... |

ದೇವತಾಸುರಮತ್ಸ್ಯೇಷು ಯತ್ಪವಿತ್ರಂ ಪರಂ ಸ್ತೃತಮ್ |

ಚಂಡಾಲಯೋನೌ ಜಾತೇನ ನ ತತ್ಪಾಪ್ಯಂ ಕಥಂಚನ ||

- (ದಾ.ಪಾ.-೩/೨೮-೩೦)

(ಔ.ಪಾ.-೨೭/೨೮-೩೦)

೧. ಮಗು! ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಅತಿ ದುರ್ಲಭ. ಅಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠಸ್ಥಾನ ಬಯಸುತ್ತಲೇ, ಬೇಡುತ್ತಲೇ ನಾಶವಾಗುವಿ. ವೃಥಾಸಾಹಸ ಬೇಡ. ನಾನು ಬೇಡವೆಂದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಿ, ಹೀಗಾದರೆ ನೀನು ಖಂಡಿತಾ ಉಳಿಯಲಾರಿ. ಇದು ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವಲ್ಲ(ನಿಯತ).

೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮದೊರಕುವುದು ಅಷ್ಟು ಸಲಭವಲ್ಲ. ಪಶುಪಕ್ಷಾದಿ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪುಣ್ಯವಿಶೇಷದಿಂದ ಮೊದಲು ಚಂಡಾಲನಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಬಹಳ ಕಾಲ ಆ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲೇ ಆನೇಕ ಜನ್ಮ ಕಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಂತರ ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಶೂದ್ರಜನ್ಮ ಬಂದು, ಅಲ್ಲೂ ಆನೇಕ ಜನ್ಮಗಳು ಕಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ ೩೦ ಬಾರಿ ಶೂದ್ರಜನ್ಮ ಬಂದ ಮೇಲೆ ವೈಶ್ಯ ಜನ್ಮ ಬರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲೂ ಆನೇಕ ಜನ್ಮವೈಶ್ಯನಾಗಿ ಕಳೆಯಬೇಕು. ವೈಶ್ಯನಾಗಿ ೬೦ ಜನ್ಮ ಹಾಗೆ ಕಳೆದಮೇಲೆ ರಾಜಜನ್ಮ(ಕೃತ್ರಿಯ)ನಾಗಿ ಜನಿಸುವನು. ಅಲ್ಲೂ ೬೦ ಜನ್ಮ ಕೃತ್ರಿಯನಾಗಿಯೇ ಜನಿಸಬೇಕು. ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

೩. ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುವಾಗಿ ಚರಕಾಲ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನ್ಮ ಕಳೆದಮೇಲೆ ೨೦೦ ಬಾರಿ ಹೀಗೆ ಜನ್ಮಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಶಸ್ತ್ರಮಾರಾಟಗಾರರಾಗುವ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

೪. ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರ ಜೀವಿಯ ಕಾಂಡಪೃಷ್ಠಯೋನಿ(ಜನ್ಮ)ಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತಾ ೩೦೦ ಅವರ್ತ(ಬಾರಿ-ಜನ್ಮ) ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ದ್ವಿಜತ್ವ ಬರುತ್ತದೆ.

೫. ಆ ದ್ವಿಜನಾಗಿ ಬಹಳಕಾಲ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ (ದ್ವಿಜ) ೪೦೦ ಅವರ್ತನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೋತ್ರೀಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲೂ ಮತ್ತೇ ಬಹಳ ಜನ್ಮ ಕಳೆಯಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಶ್ರೋತ್ರೀಯ ದ್ವಿಜನಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ದುಃಖ, ಸುಖ, ಮಾನಾಪಮಾನ, ಅತಿಮಾನ, ಅತಿವಾದಗಳು ಅವನನ್ನು ಬಡದ ಕಾಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಆಗ ಈ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಯಾವ ದ್ವಿಜನು ಜಯಿಸುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸದ್ಗತಿ. ಬಂದು ವೇಳೆ ಆ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಅವನು ತುತ್ತಾದರೆ, ಅನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಅಧಃಪತನ ಖಚಿತ.

೧ ಮಾ ಕೃಣಾಃ ಸಾಹಸಂ ಪುತ್ರ ಮಾನುಷ್ಯಂ ಯದಿ ಗಚ್ಛತಿ |

ಸ ಜಾಯತೇ ಪುಲ್ಕಸೋ ವಾ ಚಂಡಾಲೋ ವಾಪ್ಯ ಸಂಶಯಃ ||

ತತೋ ದಶಶತೇ ಕಾಲೇ ಲಭತೇ ಶೂದ್ರತಾಮುಷಿ |

ತತಸ್ತು ಶತದ್ವಿಜೋ ಕಾಲೇ ಲಭತೇ ವೈಶ್ಯತಾಮುಷಿ ||

ತತಃ ಪಷ್ಠಿಗುಣೇ ಕಾಲೇ ರಾಜನ್ಯೋ ನಾಮ ಜಾಯತೇ |

ತತಃ ಪಷ್ಠಿಗುಣೇ ಕಾಲೇ ಲಭತೇ ಬ್ರಹ್ಮಬಂಧುತಾಮ್ ||

೨ ತಸ್ತು ದ್ವಿಶತಕಾಲೇ ಲಭತೇ ಕಾಂಡ ಪೃಷ್ಠತಾಮ್ |

ತಸ್ತು ತ್ರಿಶತೇ ಕಾಲೇ ಲಭತೇ ದ್ವಿಜತಾಮುಷಿ ||

ತತಶ್ಚತುಶತೇ ಕಾಲೇ ಶ್ರೋತ್ರೀಯೋ ನಾಮ ಜಾಯತೇ |

೩ ತಾಂಶ್ಲೇಜಯತಿ ಶತ್ಕೂನ್ಯ ತದಾ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಸದ್ಗತಿಮ್ |

ಅಥ ತೇ ವೈ ಜಯತ್ಯೇನಂ ತಾಲಂ ಪಶ್ಯಮಿವಾಪತೇತ್ || (ತಾಲಾಗ್ರಾದಿವ ಪಾತ್ಯತೇ*)

★ ಟಿ.ಆರ್.ಕೆ. (ದಾ.ಪಾ.)

- ೪/೩-೧೫

ಆದ್ದರಿಂದ ಮಗನೇ! ನಾನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನನಮಾಡಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಿಡು. ಬೇರೆ ಯಾವುದಾದರೂ ವರ ಬೇಡು. ಕಾರಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭ.

ಇಂದ್ರನು ಹೀಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಮತಂಗನು ಮತ್ತೇ ನಿಯತವೃತ್ತನಾಗಿ ಒಂದೇ ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದನು. ಅದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಕೃಪಾಳುವಾದ ಇಂದ್ರದೇವರು ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣತತ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವರ ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮತಂಗನು 'ನಾನು ಈ ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಒಂದೇ ಕಾಲಿನಿಂದ ನಿಂತು ತಪಸ್ಸೆಂದರೂ ನನಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಲಭಿಸದು?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಆಗ ಇಂದ್ರದೇವರು ಚಂಡಾಲಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಿನಗೆ ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಹೇಗೂ ಲಭಿಸದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ವರ ಕೇಳಿದರು. ನೀನು ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸು ವೃಥಾವಾಗುವುದು ಬೇಡ.

ಆದರೆ ಮತಂಗನಿಗೆ ಅದು ತೃಪ್ತಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಗಯಾಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಅಂಗುಷ್ಠದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದ. ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಯೋಗವನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನ ಶರೀರ ಕ್ಷೀಣಿಸಿತು. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ನರನಾಡಗಳ ಹೊರತು ಬೇರೇನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದ ಮತಂಗನನ್ನು ಇಂದ್ರದೇವರು ಬಂದು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಹೇಳಿದರು - 'ಎಲೈ ಮಗನೇ! ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ದುರ್ಲಭ. ಅದು ಮೇಲಾಗಿ ಕಾಮ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ನೋಡು ಮತಂಗ -

೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೌರವಿಸುವವನು ಸುಖ ಹೊಂದುವನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕಾರಣ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ತನ್ನ ಸದಾಚಾರಗಳಿಂದ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತೃಪ್ತರಾದರೆ, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ.

೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದಬಲ್ಲ. ಉಳಿದವರು ಹಲವಾರು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ವರ ಬೇಡು.' ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರ ಅನ್ನಲು, ಮತಂಗನು 'ನಾನು ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆಯದೆ ದುಃಖಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಇನ್ನೂ ನೋಯಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸತ್ತವನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಾಯಿಸಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆಯೇ ನನಗೆ ನೋವಿದೆ. ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಹೊಂದಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನುಕಂಪವನ್ನು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲ? ನೀನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಾರ್ಥಮ್ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ದುರ್ಲಭವಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಹೊಂದಿದವರೂ ಕೂಡಾ ಏಕೆ ಅದಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ? ಇದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದುಃಖದ ವಿಷಯವೇ ಸರಿ. ಅಂತಹವನು ಕಡುಪಾಪಿಯಲ್ಲವೇ? ಇಂದ್ರನೇ ನಾನು ಏಕಾಂತಪ್ರಿಯ. ಪರಿಗ್ರಹ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಶೀತೋಷ್ಣ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಾದಿಗಳಿಂದ ದೂರನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಹಿಂಸಾವ್ರತ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಾನೇಕೆ ವಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅರ್ಹನಾಗಲಾರೆ?"^೧

'ಇಂದ್ರನೇ! ನಾನು ಧರ್ಮಜ್ಞ. ಆದರೂ ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ದೋಷದಿಂದ ಇಂಥ ದುರವಸ್ಥೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ. ದೈವೇಚ್ಛೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನ ಬದಲಾಯಿಸದು. ನಾನು ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷ ತಪಗೈದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಿಗದು ಎಂದಾದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬೇರೆ ವರ ಕೊಡಬೇಕೆನಿಸಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನಾನು ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಪುಣ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ವರ ಕೊಡು"^೨ ಎಂದಾಗ, ಇಂದ್ರನು 'ತಥಾಸ್ತು' ಎಂದನು. ಮತಂಗನು 'ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ನಿನಗೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ, ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ.'

೧. ನಾನು ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕೋ ಅಲ್ಲಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುವಂತಾಗಲಿ; ೨. ಬೇಕಾದ ರೂಪಗಳು (ದೇಹ) ಬರಲಿ; ೩. ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವಂತಾಗಲಿ; ೪. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತ್ತಿಯರಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಿ, ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಲಿ; ೫. ನನ್ನ ಕೀರ್ತಿ ಅಕ್ಷಯವಾಗಲಿ^೩.

- ೧ ಯೋ ಪಾಪೇಭ್ಯಃ ಪಾಪತಮಸ್ತೇಷಾಮಧಮ ಏವ ಸಃ |
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ಯೋ ನ ಜಾನೀತೇ ಧನಂ ಲಬ್ಧ್ವ ವ ದುರ್ಲಭಮ್ ||
ಏಕಾರಾಮೋ ಹೃಹಂ ಶಕ್ತ ನಿರ್ವ್ಹಂ ದ್ವೋ ನಿಷ್ಕರಿಗ್ರಹ |
ಅಹಿಂಸಾದಮಮಸ್ತಾಯ ಕಥಂ ನಾರ್ಹಾಮಿ ವಿಪ್ರತಾಮ್ ||

- ೨ ದೈವಂ ತು ಕಥಮೇತದ್ವೈ ಯದಹಂ ಮಾತ್ರದೋಷತಃ |
ಏತಾಮವಸ್ಥಾಂ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೋ ಧರ್ಮಜ್ಞಃ ಸನ್ ಪುರಂದರಃ ||
ನೂನಂ ದೈವಂ ನ ಶಕ್ಯಂ ಹಿ ಪೌರುಷೇಣಾತಿವರ್ತಮ್ |
ಯದರ್ಥಂ ಯತ್ಕಷಾಣೇವ ನ ಲಭೇ ವಿಪ್ರತಾಂ ವಿಭೋ ||

- ೫/೧೬-೨೦ (ದಾ.ಪಾ.)

- ೩ ಮತಂಗ ಉವಾಚ -
ಯಥಾಕಾಮ ವಿಹಾರೀ ಸ್ಯಾಂ ಕಾಮರೂಪೀ ಏಹಂಗಮಃ |
ಬ್ರಹ್ಮಕೃತ್ವಾವಿರೋಧೇನ ಪೂಜಾಂ ಚ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾಮಹಮ್ ||
ಯಥಾ ಮಮಾಕ್ಷಯಾ ಕೀರ್ತಿರ್ಭವೇತ್ಯಾಪು ಪುರಂದರ |
ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ತದ್ವೇವ ಶಿರಸಾ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಸಾದಯೇ ||

ಈ ವರಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು ಎಂದ ಮತಂಗ ಋಷಿ ಇಂದ್ರದೇವರು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ 'ನೀನು ಭಂದೋದೇವ ಎಂದು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗುವೆ. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯನಾಗುವೆ. ಆಕ್ಷಯಕೀರ್ತಿ ನೀನಿಗೆ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ' ಎಂದು ವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಅಂತರ್ಧಾನನಾದರು.

ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರದೇವರು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ಅತಿದುರ್ಲಭ. ಇತರ ವರ್ಣದವರು ಅದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳ ಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಧನೆಯ ರಹಸ್ಯ ಅಡಗಿದೆ.

೨. ಮತಂಗನ ತಾಯಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿ; ಯೌವನಮದ ಆಕೆಯನ್ನು ಹೀನ ಯೋನಿಯವ-ನೊಡನೆ ದೇಹಸಂಪರ್ಕ ಮಾಡಿ, ವೈಭವಿಯಾಗಿದ್ದು ಆಕೆಯನ್ನೂ ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಮಾಯಕ ಮತಂಗನಿಗೂ ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿತು. ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎನೂ ಮಾಹಿತಿ ಇಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ದುಷ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯರು ಇದ್ದರನ್ನೆಲ್ಲ ಇದು ಸಾಕ್ಷಿ.

೩. ಮತಂಗನಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಜನ್ಮದೋಷವನ್ನು (ಕ್ರಿಯೆವನ್ನು) ಹೆಣ್ಣುಕತ್ತೆ ಗಮನಿಸಿತು. ಆ ಕತ್ತೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಕತ್ತೆಯಾಗಿದ್ದು ಮತಂಗನ ಜಾತಕವನ್ನೇ ಹೊರಹಾಕಿ, ಅವನನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಿತು.

೪. ಮತಂಗನ ಪೂರ್ವಾವರ ತಿಳಿಯದೆ, ಆತನ ಸಾಕುತಂದೆ ಯಜ್ಞಾದಿ ವೈದಿಕಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹೀಗೂ ಆಗುತ್ತವೆ, ಎಷ್ಟು ಸೋಜಿಗ! ಅನಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ಯಜ್ಞನಾದಿಗಳು.

೫. ಮತಂಗನ ಆಸೆ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಆದರೆ ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನೂ ಕೇಳದೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಟೇಬಿಟ್ಟ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧಿಯ ಮೂಲ ತಪಸ್ಸಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದು ತನಗೆ ವಿಹಿತವೋ? ಅಲ್ಲವೋ? ಎಂದು ಮತಂಗ ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ತಾನು ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದೇ ಭ್ರಮಿಸಿದ್ದ. ತಾನೇ ಹಾಗೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಕೂಡ (ಆ. ೨೯/೧೮ರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಜ್ಞಃ ಸನ್ ಪುರಂದರ ಎಂದು).

೬. ಇಂದ್ರದೇವರು ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೂ (ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ) ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ಮತಂಗ. ದೇವತೆಗಳ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳದವರೂ ಇರುತ್ತಾರೆ.

೧ ಭಂದೋದೇವ ಇತಿ ಖ್ಯಾತಃ ಸ್ತ್ರೀಣಾಂ ಪೂಜ್ಯೋ ಭವಿಷ್ಯತಿ |

ಕೀರ್ತಿಶ್ಚತೇತುಕಲಾ ವತ್ಸ ತ್ರಿಮ ಲೋಕೇಷು ಯಾಸ್ಯತಿ ||

- ೫/೨೩-೨೮ (ದಾ.ಪಾ.)

೭. ಇಂದ್ರದೇವರು ಮಾತ್ರ ಮತಂಗನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮೆದು ಧೋರಣೆ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಪೂರ್ಣ ಉಪದೇಶ ಕಠೋರ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳದಿದ್ದರಕ್ಕೆ ಕೋಪಗೊಳ್ಳದ ಇಂದ್ರದೇವರ ಅನುಗ್ರಹ, ಭಕ್ತರಿಗೆಲ್ಲ ತುಂಬಾ ಧೈರ್ಯ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅವರದು ಭಕ್ತಾಪರಾಧಸಹಿಷ್ಣುಗುಣ. ಭಕ್ತರನ್ನು ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ದೈವೀಗುಣ ಎಂದರೆ ಹೀಗೆ.

೮. ಮತಂಗ ತನಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಸಿಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ವಿಷಾದಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರದೇವರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ದೈವಾನುಗ್ರಹದ ಮಹಿಮೆ ತಿಳಿದ. ಕೊನೆಗೂ ಬೇರೆ ವರ ಕೇಳಿ ಪಡೆದ, ಶಿರಬಾಗಿದ. ಇಂದ್ರಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮೂರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಭಂದೋದೇವ ಪದವಿ, ಅಪಾರಕೀರ್ತಿ' ಪಡೆದ.

೯. ಮತಂಗರ ಮೋಕ್ಷಾಶೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಎನ್ನೂ ಗೊತ್ತಾಗದು. ಅವರ ಆಶೆ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮದ ಫಲದಂತೆ ಇದೆ. ಅದು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಲ್ಲವೇನೋ! ಅವರ ಉಳಿದ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿರಬಹುದು.

೧೦. ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲೂ ಮತಂಗರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಇದೆ (ಮ.ತಾ.ನಿ. ೫/೪೪). ಶಬರಿಗೆ ರಾಮಮಹಿಮೆ ತಿಳಿಸಿದ ಮಹಾತ್ಮರು. ಅವರೇ ಇವರೇನೋ ತಿಳಿಯದು.

೧೧. ಅಂತೂ ಮತಂಗೋಪಾಖ್ಯಾನ ನಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿದುದನ್ನು ಬಯಸಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

'ಅಯೋಗ್ಯವಿಚ್ಛನ್ ಪುರುಷ ಪತತ್ಯೇವ ನ ಸಂಶಯಃ' (ಮ.ತಾ.ನಿ. ೧/೯೫). ಮತಂಗರು ನಾಶವಾಗಲು ಇಂದ್ರ ಬಿಡದೇ ಕಾಪಾಡಿದ. ಕಾರಣ ಅವರು ಸಾತ್ವಿಕರು.

ವಿ.ಸೂ.: ಮತಂಗೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಮಪಾಠವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಔತ್ತರೇಯಪಾಠವೂ ಇದೆ. ಉಡುಪಿ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವು ೫೮-೬೦ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಪಾಠಾಂತರಗಳಂತೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇವೆ.

೧೪೩. ವಿಪುಲೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಸ್ವೇತ್ಪಾತಾರಿಗಳೂ, ಕಾಮಕರೂ, ಸ್ವೈರೀಯರೂ ಆದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ (ಇದೇ ಪರ್ವದ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಮೊದಲೆರಡು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ, ಅದೂ ಕೂಡಾ ಪಂಚಚೂಡಾ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರೆಯ ಮೂಲಕ). ಅವರ ನಿಯಂತ್ರಣ ಅಸಾಧ್ಯ. ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾರ ಎಂಬ ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯ ಮಾತುಗಳಿವೆ. ಆದರೆ, 'ವೈರಾಗ್ಯಮನಸ್ಕರೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಪಾಲಕರಾಗಿ, ತಪಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ದೇವತಾಪೂಜೆ, ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾದವರು, ಇಂತಹ ಮಾನಸಿಕ ದೈಹಿಕ ಕ್ಷೋಭೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಶುದ್ಧರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಭಾವವೂ ಇಲ್ಲಿ ಮೂಡಿವೆ. ಸ್ತ್ರೀಮಾಯೆ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತವಾದ ಸಾಧಕರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಒಂದು ನಿಕಷ. ಅಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಹಾಗೆ ಎಂತೇನಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಪತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದರೂ, ಆ ರೀತಿ ಗುರುಪತ್ತಿಯನ್ನೇ ಕಾಪಾಡಿದ 'ವಿಪುಲ'ನೆಂಬ ಶಿಷ್ಯನ ಕಥೆಯೇ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ವಸ್ತು.

ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದೇವಶರ್ಮ ಎಂಬ ಜಗನ್ನಾನ್ಯ ಋಷಿ ಇದ್ದ. ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ರುಚಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮಸುಂದರಿ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಆಕೆಯ ರೂಪ ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವರನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತ (ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿಸುತ್ತ)^೧. ಇದುದೇವಶರ್ಮನಿಗೂ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆಂಡತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಆತ ಸಾಕಷ್ಟು ಮುತುವರ್ಜಿ ವಹಿಸಿದ್ದ.

ಒಮ್ಮೆ ದೇವಶರ್ಮ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಲು ಎಲ್ಲೋ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಆತ್ಮೀಯಶಿಷ್ಯನಾದ ಭೃಗುವಂಶೀಯನಾದ, 'ವಿಪುಲ'ನನ್ನು ಕರೆದು ತನ್ನ ಪ್ರವಾಸ ಕಾರ್ಯ ತಿಳಿಸಿದ. ತಾನು ಬರುವವರೆಗೂ ತನ್ನ ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ, ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ ಬರುವ ಪರಸ್ತ್ರೀಕಾಮುಕನಾದ ಇಂದ್ರನಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಲು 'ಸೂಚಿಸಿದ (ಗುರುದೇವಶರ್ಮ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ).

೧ ತಸ್ಯ ರೂಪೇಣ ಸಮೃತ್ತಾ ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವಾಃ |
ನಾರೀಣಾಂ ಚರತಃ ಪರಸ್ತ್ರೀಕಾಮಚಾರಿಣಮ್ ||

೨ ಪುರಂದರಂ ಚ ಜಾನೀತೇ ಪರಸ್ತ್ರೀಕಾಮಚಾರಿಣಮ್ |
ತಸ್ಯಾದ್ಯತೇನ ಭಾರ್ಯಾಯಾ ರಕ್ಷಣಂ ಸ ಚಕಾರ ಹ ||
ಆಪ್ರಮತ್ತೇನ ತೇ ಭಾವ್ಯಂ ಸದಾ ಪ್ರತಿ ಪುರಂದರಮ್ |
ಸ ಹಿ ರೂಪಾಣಿ ಕುರುತೇ ವಿವಿಧಾನಿ ಭೃಗೂದ್ಧಹ ||

ಹೀಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ತಪಸ್ವಿಯೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ, ಕಠಿಣತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರತನೂ, ಅಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯಸದೃಶ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಧರ್ಮಜ್ಞನೂ, ಸತ್ಯವಾದಿಯೂ ಆದ ವಿಪುಲನು 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದನು.

ನಂತರ ವಿಪುಲನು 'ಶಕ್ತನು ಬರುವಾಗ ಯಾವ ಯಾವ ರೂಪಗಳಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಶರೀರ, ತೇಜಸ್ಸುಗಳು ಹೇಗಿರುತ್ತವೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಲು ದೇವಶರ್ಮನು ಇಂದ್ರನು ಮಹಾಮಾಯಾವಿ. ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಅಲ್ಪಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಾ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ರೂಪಗಳು ಹೀಗಿರುತ್ತವೆ.

೧. ಕಿರೀಟಧಾರಿಯಾಗಿ; ೨. ವಜ್ರಾಯುಧ, ದನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ; ೩. ಕುಂಡಲಧಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಮರುಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ; ೪. ಚಂಡಾಲವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ; ೫. ಶಿಖೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ; ೬. ಜಟಾಧಾರಿಯಾಗಿ; ೭. ನಾರುಮುಡಿಯುಟ್ಟುಕೊಂಡು; ೮. ಭಾರೀ ಶರೀರ ಉಳ್ಳವನಾಗಿ; ೯. ಸ್ಥೂಲಶರೀರವುಳ್ಳವನಾಗಿ; ೧೦. ನಂತರ ಕೃತಶರೀರಿಯಾಗಿಯೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ; ೧೧. ತನ್ನ ಮೈಬಣ್ಣವನ್ನು ಗೌರ (ಬಿಳಿ), ಶ್ಯಾಮವರ್ಣ(ನೀಲಮೇಘ), ಕಪ್ಪು ರೂಪಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ೧೨. ಕುರೂಪಿಯಾಗಿ; ೧೩; ಸುರೂಪಿಯಾಗಿ; ೧೪. ಯುವಕನಾಗಿ; ೧೫. ವೃದ್ಧನಾಗಿ; ೧೬. ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ(ಶಾಸ್ತ್ರಬಲ್ಲವನಾಗಿ); ೧೭. ಅಜ್ಞಾನಿ(ಜಡನಂತೆ); ೧೮. ಮೂಕನಾಗಿ; ೧೯. ಕುಳ್ಳನಾಗಿ; ೨೦. ಎತ್ತರಶರೀರನಾಗಿ; ೨೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ೨೨. ಕೃತ್ತಿಯ; ೨೩. ವೃಶ್ಯ; ೨೪. ಶೂದ್ರ; ೨೫. ಪ್ರತಿಲೋಮ-ಅನುಲೋಮ(ಸಂಕರಜಾತಿಯವನಾಗಿ)ರೂಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಮರ್ಥನು ಇಂದ್ರ(೬+೬=೧೨ ರೂಪ).

ಅಲ್ಲದೆ ೨೬. ಗಿಳಿ-ಕಾಗೆ ರೂಪಗಳನ್ನು (ಒಂದಾದ ನಂತರ ಮತ್ತೊಂದು); ೨೭. ಹಂಸ-ಕೋಗಿಲೆ ರೂಪಗಳನ್ನು; ೨೮. ಸಿಂಹ-ಹುಲಿ-ಅನೆ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೂಡಾ ಧರಿಸಬಲ್ಲವನು ಶಕ್ತ. ೨೯. ದೇವ; ೩೦. ದೈತ್ಯ; ೩೧. ರಾಜರ ರೂಪಗಳನ್ನು; ೩೨. ಆತ್ಮಂತ ಸೊರಗಿದ, ವಾಯು, ವಾತ ರೋಗದಿಂದ ಭಗ್ನವಾದ ವಿಕಲಾಂಗನಾಗಿ, ಪಾರ್ಶ್ವವಾಯು ಪೀಡಿತವಾದ; ೩೩. ವಿಕಾರ ಹೊಂದಿದ ಪಕ್ಷಿ ರೂಪನಾಗಿಯೂ ಬರುತ್ತಾನೆ; ೩೪. ನಾಲ್ಕು ಪಾದ ಉಳ್ಳವನಾಗಿ(ಪ್ರಾಣಿ-ಪಶು); ೩೫. ಬಹುರೂಪ ಉಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ; ೩೬. ನೋಡ, ಸೊಳ್ಳೆ ಮೊದಲಾದ ಕೀಟರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ(ಕರ್ಣತೊಡೆಯನ್ನುಕೊರೆದ'ಹೇತಿಎಂಬಕೀಟದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ - ಮ.ತಾ.ನಿ. ೧೫/೫೩) ಬರುತ್ತಾನೆ.

೧ ಇತ್ಯುಕ್ತೋ ವಿಪುಲಸ್ತೇನ ತಪ್ತೇ ನಿಯತೇಂದ್ರಿಯಃ |

ಸದೈವೋಗ್ರತಪಾ ರಾಜನ್ ಅಗ್ನಿರ್ಕಸದೃಶ ದ್ಯುತಿಃ ||

ಧರ್ಮಜ್ಞಃ ಸತ್ಯವಾದೇ ಚ ತಥೇತಿ ಪ್ರತ್ಯಭಾಷತ ||

ಹೀಗೆ ವಿಪುಲನೇ ಇಂದ್ರನ ರೂಪಾಂತರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ದೇವತರ್ಮ ಉತ್ಪತ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾ ಅಂತರ್ಧಾನನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ವಾಯುಶರೀರವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶಕ್ತನು ತನ್ನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ನಾಯಿಯು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನೆಕ್ಕದಂತೆ, ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ರುಚಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸು ಎಂದು ಗುರುಗಳು ಆದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾರೆ ವಿಪುಲನಿಗೆ. ನಂತರ ಅವರು ಯಜ್ಞಶಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಇತ್ತ ವಿಪುಲನು ಗುರುಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿದ. ಮಹಾಮಾಯಾವಿ ಇಂದ್ರ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರೂ ಯಾವುದೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಒಳಗೆ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿದಯಂತೆ ಬರಬಲ್ಲ ವಾಯುರೂಪದಿಂದಲೂ ಬಂದು ಗುರುಪತ್ನಿಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಬಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ಗುರುಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ 'ಯೋಗಬಲದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವೆ(ಪ್ರೋಬಲದಿಂದ) ಆಕೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಬಲಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು, ಧಿಕ್ಕರಿಸಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರನು ರುಚಿಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದರೆ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ, ಅವರ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಆದರೆ ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಪಾಲಿಸಲೇಬೇಕು. ಮಾಡಿದರೆ ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತಕಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಧೂಳಿನ ಕಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಗುರುಪತ್ನೀ ಶರೀರಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಹೊರ ಬಂದರೆ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಉಂಟಾಗದು. ಮಾನಸಿಕ ಲೇಪ - ಅಭಿಮಾನದ ವರ್ತನೆ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಜ್ಞಾನಿಯ ಆಚರಣೆ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗದು. ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿದಾಗ ಅನುಸಂಧಾನಗಳೇ ಬೇರೆ, ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಾದರೂ. ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಜನಿಸುವಾಗ ಹೇಗೆ ದೋಷವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ನಿರಭಿಮಾನದಿಂದ ನಾನು ಪತ್ನಿಯ ಎಲ್ಲ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಇದ್ದರೆ ನನಗಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಗುರುಪತ್ನಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಮಲಪತ್ರದಂತೆ ಇದ್ದು ಇರದಂತೆ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ನನಗೆ ಗುರುಪತ್ನಿ ಗಮನದಂತಹ ದೋಷ ಬರದು.

ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಅನೇಕ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಿದನು (ವಶೀಕರಿಸಿಕೊಂಡ). ನಂತರ ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿನ

೧ ನ ಶಕ್ಯಮಸ್ಯ ಗ್ರಹಣಂ ಕರ್ತುಂ ವಿಪುಲ ಕೇನಚಿತ್ |

ಅಪಿ ವಿಶ್ವಕೃತಾ ತಾತ ಯೇನ ಸ್ಪಷ್ಟಮಿದಂ ಜಗತ್ ||

- ೨೦/೩೮

೨ ಯೋಗೇನಾನುಪ್ರವಿಶ್ಯೇಹ ಗುರುಪತ್ನಾಃ ಕಲೇವರಮ್ |

ನಿರ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ರಜೋರೂಪಾನ್ವಾಪರಾರ್ಥೋ ಭವೇನ್ನಮ ||

- ೨೦/೫೨

ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ವಾಯು ಆಕಾಶವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಶರೀರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು^೧.

ತನ್ನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅವಳ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಆಕೆಯ ಮುಖದೊಡನೆ ಸಂಯೋಜಿಸಿ, ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ವಿಪುಲನು ನೆರಳಿನಂತೆ ಚಲಿಸದಂತಿದ್ದನು. ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಶರೀರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನೇ ಸ್ವಂಭವಗೊಳಿಸಿ, ಗುರುಗಳು ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವವರೆಗೆ ಗುರುಪತ್ನಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ತನ್ನನ್ನು ವಿಪುಲನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಇರುವ ವಿಷಯ ಗುರುಪತ್ನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ.

ದೇವಶರ್ಮನು ಯಜ್ಞಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗಲೇ ಇಂದ್ರದೇವರು ಸುಂದರವಾದ, ಆಸೆ ಬರಿಸುವ, ಆಕರ್ಷಕರೂಪ ಧರಿಸಿ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತವಾದ ರೆಪ್ಪೆಗಳು ಅಲುಗಾಡಿಸದಿರುವ, ಚಿತ್ರಲಿಖಿತ ಗೊಂಬೆಯಂತಿದ್ದ ವಿಪುಲನ ದೇಹವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಸುಂದರನೇತ್ರ, ದಷ್ಟಪುಷ್ಪ ನಿಕಂಬ, ಸ್ತನ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತಹ ಮುಖವುಳ್ಳ ರುಚಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೇ ಮೇಲೆದ್ದು ಅವನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಚಕಿತಳಾಗಿ ನೀನಾರು? ಎಂದು ಕೇಳಲು ಬಯಸಿದಳು ರುಚಿ. ಆದರೆ ವಿಪುಲನ ಸ್ವಂಭವದಿಂದಾಗಿ (ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವಾಗಿ) ಅಲುಗಾಡಲೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ ರುಚಿಗೆ. ಆದರೆ ಇಂದ್ರದೇವನು ರುಚಿಯನ್ನು 'ನಾನು ದೇವೇಂದ್ರ, ಮನ್ವಥನ ಬಾಧೆಯಿಂದಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಲಮೀರಿ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಾ ಎಂದನು'. ಆದರೆ ರುಚಿಗೆ ಏಳಲೂ, ಮಾತನಾಡಲೂ, ವಿಪುಲನ ಯೋಗದಿಂದ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಇಂಗಿತ, ಮನೋವಿಕಾರವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ವಿಪುಲನು ತನ್ನ ಯೋಗಬಲದಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ತಡೆದ. ಆಕೆಯ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬಂಧಿತವಾದವು.

೧ ಗುರುಪತ್ನೀಂ ಸಮಾಸೀನೋ ವಿಪುಲಃ ಸ ಮಹಾತಪಾಃ |

ಉಪಾಸೀನಾಮನಿಂದ್ಯಾಂಗೀಂ ಕಥಾರ್ಥೈಃ ಸಮಲೋಭಯತ್ ||

ಲಕ್ಷಣಂ ಲಕ್ಷಣೇನೈವ ವದನಂ ವದನೇನ ಚ |

ಅವಿಚೇಷ್ಟನೃತ್ಯಪ್ಪದ್ಧೃ ಭಾಯೀವಾಂತರ್ಗತೋ ಮುನಿಃ ||

ತತೋ ವಿಷ್ಣುಃ ವಿಪುಲೋ ಗುರುಪತ್ನಾಃ ಕೇವರಮ್ |

ಉವಾಸ ರಕ್ಷಣೇ ಯುಕ್ತೋ ನ ಚ ಸಾ ತಮಬುದ್ಧತಃ ||

- ೭೦/೫೯, ೬೦

೨ ತಾಮಾಬಭಾಷೇ ದೇವೇಂದ್ರಃ ಸಾಮ್ನಾ ಪರಮವಲ್ಲನಾ |

ತ್ವದರ್ಥಮಾಗತಂ ವಿದ್ರಿ ದೇವೇಂದ್ರಂ ಮಾಂ ಶುಚಿಷ್ಕಿತಃ ||

- ೭೧/೭

ತ್ವಶ್ಚಮಾನಮನಗೇನ ತ್ವತ್ಕಲಭವೇನ ಹ |

ತತ್ಪರ್ಯಾಪ್ತುಹಿ ಮಾಂ ಸುಭು ಪುರಾ ಕಾಲೋತಿವರ್ತತೇ ||.....

- ೭೧/೮

೩ ವಕ್ತುಂ ಚ ನಾಶಕಂ ರಾಜನ್ ವಿಷ್ಣುಃ ವಿಪುಲೇನ ಸಾ |

ಆಕಾರಂ ಗುರುಪತ್ನಾಸ್ತು ವಿಜ್ಞಾಯ ಸ ಭೃಗೋದ್ವಹಃ ||

ಬಬಂಧ ಯೋಗಬಂಧೈಶ್ಚ ತಾಮ್ರಾಃ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಃ |

ತಾಂ ನಿರ್ವಿಕಾರಾಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತು ಪುನರೇವ ಶಚೇಪತಿಃ ||

ಹೀಗೆ ರುಚಿ ನಿರ್ವಿಕಾರಳಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಇಂದ್ರನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಯೋಗಮುಗ್ಧಾದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬಾ ಬಾ ಎಂದು ಕರೆದನು^೧. ಆದರೆ ವಿಪುಲನು ಆಕೆಯ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ತಿರುಗಿಸಿದನು. 'ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಉದ್ದೇಶವೇನು?' ಎಂದು ಸಂಸ್ಕಾರಭೂಷಿತವಾದ ಮಾತುಗಳು ಬಂದವು.

ಪರವಶಳಾಗಿ ತಾನು ಮಾತನಾಡಿದ ಮಾತಿನಿಂದ ನಾಚಿದಳು. ಇಂದ್ರನೂ ಹೆದರಿ ದುಃಖಿತನಾದ, ಚಿತ್ತಕ್ಕೋಭೆಗೆ ಒಳಗಾದ, ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಹೊಂದಿದ.

ನಂತರ ದಿವ್ಯಚಕ್ರಾಕ್ಷಿನಿಂದ ರುಚಿಯಲ್ಲಿನ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಗಮನಿಸಿದ. ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂತೆ ಘೋರತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಪುಲಮುನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಮುನಿಯು ಶಾಪ ಕೊಡುವನೆಂದು ಭಯಗೊಂಡನು^೨.

ನಂತರ ವಿಪುಲನು ಗುರುಪತ್ನಿಯ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಬಂದು, ತನ್ನ ಶರೀರ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಹೆದರಿದ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು, ^೩'ಎಲೈ ಅಜತೇಂದ್ರಿಯನೇ! ಪಾಪಿಯೇ! ಕಾಮುಕನೇ! ಪುರಂದರನೇ! ನಿನ್ನನ್ನು ಮನುಷ್ಯರು (ಹೀಗಾದಲ್ಲಿ) ಬಹುಕಾಲ ಪೂಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ನೀನು ಅಹಲ್ಯಾಗಮನಮಾಡಿದಾಗ ಗೌತಮರು ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪ ಮರೆತೆಯಾ? ನಾನು ಗುರುಪತ್ನಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ನೀನು ಹುಡುಗ ಬುದ್ಧಿಯವ, ಅವಿವೇಕಿ, ನೀನು ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಹೋಗು ಪಾಪಿ! ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಡುವುದಿಲ್ಲ, ಕೃಪೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಘೋರತಪ್ಪುಗಳಾದ ನನ್ನ ಗುರುಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿನೇತ್ರದಿಂದ ಸುಟ್ಟಾರು. ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಡ. ನೀನು

೧ ಉವಾಚ ವ್ರೀಡಿತೋ ರಾಜಂಸ್ತಾಂ ಯೋಗ ಬಲಮೋಹಿತಾಮ್ |

ವಿಹ್ನೇಹೀತಿ ತತಃ ಸಾ ಪ್ರತಿವಕ್ತುಮಿರ್ಯೇಷ ಸಾ ||

ಸ ತಾಂ ವಾಚಂ ಗುರೋಃ ಪತ್ನಾಃ ವಿಪುಲಃ ಪರ್ಯವರ್ತಯತ್ |

ಭೋಃ ಕಿಮಾಗಮನೇ ಕೃತ್ಯಂ ||

- ೭೧/೭-೧೪

೨ ದದರ್ಶ ಚ ಮುನಿಂ ತಸ್ಯಾಃ ಶರೀರಾಂತರ ಗೋಚರಮ್ |

ಪ್ರವೇಶತ ಸುಸಂತ್ರಸ್ತಃ ಶಾಪಭೀತಸ್ತದಾ ವಿಭೋ ||

- ೭೧/೧೭,೧೮

೩ ನಾಹಂ ತ್ವಾಮದ್ಯ ಮೂಢಾತ್ಮನ್ ದಹೇಯಂ ಹಿ ಸ್ವತೇಜಸಾ |

ಕೃಪಾಯಮೋಸ್ತು ನ ತೇ ದಗ್ಧಮಿಚ್ಛಾಮಿ ವಾಸವ ||

ಸ ಚ ಘೋರತಪಾ ಧೀಮಾನ್ ಗುರುರ್ಮೇ ಪಾಪಚೇತಸಮ್ |

ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತ್ವಾಂ ನಿರ್ದಹೇದದ್ಯ ಕ್ರೋಧದೀಪ್ತೇನ ಚಕ್ರವಾ ||

ಮಾವಮಂಸ್ತಾನ ತಪಾಮುಸಾದ್ಯಂ ನಾಮ ಕಿಂಚನ |

ತಚ್ಛೃತ್ವಾ ವಚನಂ ಶಕ್ರೋ ವಿಪುಲಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ಅಕಿಂಚಿದ್ವಕ್ಷ್ಯಾ ವ್ರೀಡಿತಸ್ತತ್ಪ್ರವಾಂತರ ಧೀಯತ ||

- ೭೧/೨೩-೨೭

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರರು, ಮಂತ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ನಾಶವಾಗಬೇಡ. ನೀನು ಅಮರನೆಂದು ತಿಳಿದು (ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ) ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ. ಹಾಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅವಮಾನಿಸದಿರು. ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ (ನಿನ್ನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾಶ ಮಾಡಿಯಾರು ಜೋಕಿ). ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ ದೇವೇಂದ್ರ ಮರುಮಾತಾಡದೇ ಮಾಯವಾದ.

ದೇವೇಂದ್ರನು ಮಾಯವಾದ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತದ ನಂತರ ದೇವಶರ್ಮ ಗುರುಗಳು ಬಂದರು. ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಿಪುಲನು ಅವರ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ. ನಂತರ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಗುರುಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಇದ್ದ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಶಕ್ತನು ಮಾಡಿದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದ. ಗುರುಗಳು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ 'ಸಾಧು ಸಾಧು' ಎಂದು ವಿಪುಲನ ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಯ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿದರು. ನಂತರ ಗುರುಗಳ ಆಪ್ತನೇ ಪಡೆದು ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ದೇವಶರ್ಮನೂ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಇಂದ್ರನ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಜನವನದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ವಿಪುಲನು ಮುಂದೆ ಭಾರಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ತನ್ನನ್ನು ಮಹಾತಪೋವೀರ್ಯಯುಕ್ತನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ತನಗಿಂತಲೂ ಹಿರಿಯರೊಂದಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಧಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮೆರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ತನ್ನ ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಇಹಪರಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದೆನೆಂದು ಬಗೆದನು^೧.

ಕೆಲವು ಕಾಲದ ನಂತರ ಗುರುಪತ್ನೀ ರುಚಿಯ ತಂಗಿಯ (ಮನೆಯಲ್ಲಿ) ದಾನವು (ಪ್ರದಾನ ವಿವಾಹ) ಧನಧಾನ್ಯಸಂಪನ್ನವಾದುದಾಯಿತು(ರುಚಿಯ ತಂಗಿಯ ವಿವಾಹ ನಡೆಯಿತು). ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದೇವಲೋಕ ಸ್ತ್ರೀಯು ದಿವ್ಯರೂಪ ಧರಿಸಿ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯ ಶರೀರದಿಂದ ಸುವಾಸನಾಯುಕ್ತ ಹೂವುಗಳು ರುಚಿಯು ಆಶ್ರಮದ ಹತ್ತಿರ ಬಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕಮಲಲೋಚನೆಯಾದ ರುಚಿಯು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು. ಆಗಲೇ ಅಂಗದೇಶದಿಂದ ದೂತನೊಬ್ಬ ಆಕೆಗೆ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಬರಲು ಆಹ್ವಾನ ಕೊಡಲು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬಂದನು. ರುಚಿಯು ಆಕೃಪ್ರಭಾವತಿಯು ಅಂಗದೇಶದ ರಾಜನಾದ ಚಿತ್ರರಥನಪ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಳು.

೧ ವಿಪುಲಸ್ವಕರೋತ್ ತೀವ್ರಂ ತಪಃ ಕೃತ್ವಾ ಗುರೋರ್ವಚಃ |

ತಪೋಯುಕ್ತಮಥಾತ್ಮಾನಮಮನ್ಯತ ಚ ವೀರ್ಯವಾನ್ |

ಸ ತೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ಪರ್ಧನ್ ಪೃಥಿವೀಂ ಪೃಥಿವೀಪತೇ |

ಚಚಾರ ಗತಭೀಃ ಪ್ರೀತೋ ಲಬ್ಧೀರ್ತಿರ್ವರೋ ನೃಪ |

ಉಭೌ ಲೋಕೌ ಜಿತೌ ಚಾಪಿ ತಥೈವಾಮನ್ಯತ ಪ್ರಭುಃ |

ಕರ್ಮಣಾ ತೇನ ಕೌರವ್ಯ ತಪಸಾ ವಿಪುಲೇನ ಚ ||

ಆಮಂತ್ರಣದ ಮೇರೆಗೆ ರುಚಿ ತನ್ನ ಆಕೃತ ಮನೆಗೆ ಆ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮುಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಈ ಹೂವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಪ್ರಭಾವತಿಯು ತಂಗಿ ರುಚಿಗೆ ತನಗೂ ಈ ಹೂವುಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಡಲು ಪ್ರಚೋದನೆ ಮಾಡಿದಳು. ರುಚಿಯು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪತಿ ದೇವರ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಲು ಆತನು ಶಿಷ್ಯನಾದ ವಿಪುಲನಿಗೆ ಬೇಗನೇ ಹೋಗಿ ಈ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದು ಕಳಿಸಿದನು. ವಿಪುಲನಾದರೂ ಗುರುಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಿಸದೇ ಹೂವುಗಳು ಬಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸಿಕ್ಕ ಬಾಡದಿದ್ದ ಸುಗಂಧಯುಕ್ತ ದಿವ್ಯ ಹೂವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಚಂಪಕಾರಣ್ಯರ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಕಾಡಿನ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಪುರುಷರು ಪರಸ್ಪರ ಕೈಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಚಿಕ್ಕದಂತೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ಜಗಳ ಕಾಯುತ್ತಾ ಪರಸ್ಪರ ನೀನು ಶಿಘ್ರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೀ? ಎಂದೂ, ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾ ಮತ್ತೇ ನೀನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತೀ ಎಂದೂ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ವಿವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಪುಲನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ, ಒಂದು ಶಪಥ ಮಾಡಿದರು. 'ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತೇವೆಯೋ, ಅವರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ವಿಪುಲನಿಗೆ ಆಗುವ ಗತಿಯಾಗಲಿ' ಎಂದು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ವಿಪುಲನಿಗೆ ವಿಷಾದವಾಯಿತು. ಈ ಪುರುಷರಿಗೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧವೇನು? ಅವರೇಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದಾರೆ? ನಾನು ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದು ವೃಥಾಶ್ರಮವಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಮರುಗಿದನು. ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ತಲೆ ಹಾಗೂ ಮುಖವನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಮುಂದೆ ಅವನು ಚಿನ್ನ ಹಾಗೇ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಗಡೆಯ ದಾಳಗಳಿಂಕಾದ ಪಗಡೆಯಾಟ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಲೋಭ, ಸಂತೋಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆರು ಪುರುಷರನ್ನು ನೋಡಿದನು. 'ಅವರೂ ವಿಪುಲನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ 'ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರು ಲೋಭದಿಂದ ಮೋಸದ ಆಟವಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಈ ವಿಪುಲನಿಗೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಗತಿಯಾಗಲಿ' ಎಂದು ಅನ್ನುವುದನ್ನು ವಿಪುಲನು ಕೇಳಿದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿಪುಲನಿಗೆ 'ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದಾಗಿನಿಂದ ಇಂತಹ ಯಾವ ಧರ್ಮ ಸಂಕರಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿರುವುದು ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೂ ಈಗಿನ ಎರಡೂ ಮಾತುಗಳು ಅಪವಾದಗಳು. ಸುಳ್ಳು, ಮೋಸಗಾರ, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಂಖತೆ ಸುಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂತಹ ಶಾಪವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಯೋಚಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು ಹೊರಟುಹೋದವು'. ಕೊನೆಗೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ

೧ ತಸ್ಯ ಚಿಂತಯತಸ್ತಾತ ಬಹೋ ದಿನನಿಶಾ ಯಯುಃ |

ಇದಮಾಸೀನ್ಯನಃ ಚ ರುಚ್ಯಾ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾರಿತಮ್ |

ಲಕ್ಷಣಂ ಲಕ್ಷಣೇನ್ಯವ ವದನಂ ವದನೇನ ಚ |

ವಿಧಾಯ ನ ಮಯಾ ಚೋಕ್ತಂ ಸತ್ಯಮೇತದ್ ಗುರೋಸ್ತದಾ |

'ತಾನು ರುಚಿ(ಗುರುಪತ್ನಿ)ಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ನನಗಿಗೆ ಬಂತು. ಆಗ ರುಚಿಯ ಮುಖಕ್ಕೆ ಮುಖ ಜೋಡಿಸಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿಲ್ಲ (ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದೆ). ಇದೇ ತನ್ನ ಪಾಪವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ.

ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ ಚಂಪಾನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗುರುಪ್ರಿಯನಾದ ವಿಪುಲನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ತಾನು ತಂದ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿಧ್ವಂಸವಾಗಿ ಗುರುಗಳನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದನು.

- ಗುರುಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದ ವಿಪುಲನನ್ನು ದೇವತರ್ಮನು 'ನೀನು ಹೋದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎನ್ನ ಕಂಡೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಅವರು ಮತ್ತು ನಾವು ದಂಪತಿಗಳು ಸಹ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ. ಅದಕ್ಕೆ 'ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೇ! ನಾನು ನೋಡಿದ ಇಬ್ಬರು ಪುರುಷರು ಹಾಗೂ ಪಗಡೆ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರು ಪುರುಷರು ಯಾರು? ಎಂದು ವಿಪುಲ ಕೇಳಿದಾಗ ಗುರುಗಳು ಇಬ್ಬರು ಪುರುಷರು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು(ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು) ಅವು ಚಕ್ರದಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಆರು ಪುರುಷರು ಆರು ಋತುಗಳು(ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು) ಇವರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಪಾಪತರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವರೇ. ಪಾಪಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನು ನನ್ನನ್ನು ಯಾರು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಪಾಪತರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ದಿನರಾತ್ರಿಗಳ, ಋತುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ನಾವು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳದೆ (ಪೂರ್ತಿ) ಸಂತೋಷವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ಕರ್ಮಸ್ಥಿರಣೆ ಮಾಡಲು ಹಾಗೆ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ನೀನು ಮಾಡಿದ ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು (ಪರಕಾರ್ಯಪ್ರವೇಶ) ವ್ಯಭಿಚಾರದ ಶಂಕೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಹೇಳಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರು ನಿನಗೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದರು, ನೆನಪಿಸಿದರು.'

ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನೀನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಪಾಪತರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೇಳದಿದ್ದವನಿಗೆ ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಲೋಕಗಳೇ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ನಮ್ಮ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ, ನೀನು ಮಾಡಿದ್ದು ಸರಿಯೇ. ದುರ್ನಡತೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ದಾರಿಗೆ ತರಲು ನೀನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ದಾರಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನಿರಪರಾಧ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನಾನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಯಾರಿಗೆ ಮನೋದೋಷವಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ನಿನ್ನಂತೆ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಬರದು. ಪತ್ನಿ ಮಗಳು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಆಲಿಂಗಿಸಿದರೂ, ಮಾನಸಿಕ ಭಾವನೆ ಬೇರೆ ರೀತಿ ತಾನೇ? ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಯತಿಗಿ, ಕಾಮುಕನಿಗೆ ಬರುವ ವಿಚಾರಗಳೇ ಬೇರೆ. ಮನೋನಿಯಂತ್ರಣ ಇರದೇ ಜನರು ಪ್ರಾಯ: ವಂಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರುಚಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರೂ ಮನೋದೋಷವಿಲ್ಲದೆ ನಿನಗೆ ಯಾವ ದೋಷಗಳು

ಬರಲಿಲ್ಲ ನೀನು ದುರ್ನಡತೆಯವನೆಂದು ಗಮನಿಸಿದ್ದರೆ ಶಪಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಕೋಪದಿಂದ. ನೀನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದೀಯಾ. ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ. ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ ಎಂದು ಗುರುಗಳು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದರು.

ಹೀಗೆ ನುಡಿದ ದೇವಶರ್ಮರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು. 'ಎಲೈ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಇದನ್ನು ನನಗೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಥಾನಕದೊಡನೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಎರಡೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಶ್ವಾಪ್ತವಿಮಿ ಪಾರ್ಥ ತ್ವಾಂ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಸದೈವ ಚ |

ಉಭಯಂ ದೃಶ್ಯತೇ ತಾಸು ಸತತಂ ಸಾಧ್ಯಸಾಧು ಚ ||

- ೭೩/೨೨

ಸಾಧ್ವಿಸ್ತ್ರೀಯರು ಲೋಕಮಾತೆಯರಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರೇ ಭೂಲೋಕ ಧಾರಕರು. ಅಸಾಧ್ವಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ದುರ್ನಡತೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕುಲನಾಶಕರಾಗಿ ಪಾಪಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ದೇಹದ ದುಷ್ಟಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೧ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಮಿಥುನಂ ಕಿಂ ತತ್ತೇ ಚ ತೇ ಪುರುಷಾ ವಿಭೋ |

ಯೇ ಮಾಂ ಜಾನಂತಿ ತತ್ತ್ವೇನ ಕಾಂಶ್ಚ ತೇ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ||

ದೇವಶರ್ಮೋವಾಚ |

ಯದ್ವೈ ತನ್ಮಿಥುನಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಹೋರಾತ್ರಂ ಹಿ ವಿದ್ವಿತ್ |

ಚಕ್ರವರ್ತಿವರ್ತೇತ ತತ್ತೇ ಜಾನಾತಿ ದುಷ್ಯತಮ್ ||

ಯೇ ಚ ತೇ ಪುರುಷಾ ವಿಪ್ರ ಅಕ್ಷಿದೀವ್ಯಂ ಚಿಹ್ನವನ್ |

ಋತೂಂಸ್ತಾನಭಜಾನಿಹಿ ತೇ ತೇ ಜಾನಂತಿ ದುಷ್ಯತಮ್ ||

ಕುರ್ವಾಣಂ ಹಿ ನರಂ ಕರ್ಮ ಪಾಪಂ ರಹಸಿ ಸರ್ವದಾ |

ಪಶ್ಯಂತಿ ಋತವಶ್ಚಾತಿ ತಥಾ ದಿನನಿಶೇವೈತ |

ತತ್ತ್ವಯಾ ಮಮ ಯತ್ಕರ್ಮ ವೈಭಚಾರಭಯಾತ್ಮಕಮ್ |

ನಾಪ್ಯಾತಮಿಕಿ ಜಾನಂತಸ್ತೇ ತ್ವಾಮಾಹುಸ್ತಥಾ ದ್ವಿಜ ||

ತಥಾಽಶಕ್ತಾ ಚ ದುರ್ವೃತ್ತಾ ರಕ್ಷಿತುಂ ಪ್ರಮದಾ ದ್ವಿಜ |

ನ ಚ ತ್ವಂ ಕೃತವಾನ್ ಕಿಂಚಿದಾಗ್ಃ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ತೇನ ತೇ |

ಮನೋದೋಷವಿಹೀನಾನಾಂ ನ ದೋಷಃ ಸ್ಯಾತ್ ತಥಾ ತವ |

ನ ರಾಗಭೇದಲೋಭಾಂಧಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ತನ್ಮಹಾಫಲಮ್ |

ನಿಷ್ಕಾಮಯೋ ವಿಶುದ್ಧಸ್ವಂ ರುಚ್ಯಾವೇಶಾನ್ ದೂಷಿತಃ |

ಯದಿತ್ಯಹಂ ತ್ವಾಂ ದುರ್ವೃತ್ತಮದ್ವಾಕ್ಸಂ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮ |

ಶರಣೀಯಂ ತ್ವಾಮಹಂ ಕ್ರೋಧಾನ್ ಮೇಽತ್ರಾಸಿ ವಿಚಾರಣಾ |

ರಕ್ತಿಕಾ ತ್ವಯಾ ಪುತ್ರ ಮಮ ಚಾಪಿ ನಿವೇದಿತಾ |

ಅಹಂ ತೇ ಪ್ರೀತಿಮಾಂಸ್ಯಾತ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ||

- ೭೩/೩-೧೯

ವಿಪುಲನಂತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಕ್ಷಣೆ ಸಾಧ್ಯ. ದುರ್ನಡತೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕ್ರೂರಿಗಳೂ, ಭಾರಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಮೈಥುನಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ಪುರುಷರೆಲ್ಲ ಪ್ರಿಯರು. ಉಳಿದವರಾರೂ ಪ್ರಿಯರಲ್ಲ. ಇವರು ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ರಮಿಸುವವರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರ ಸಹವಾಸ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಭೋಗಿಸಬೇಕು. ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದರೆ ಪುರುಷನ ವಿನಾಶ ನಿಶ್ಚಿತ^೧.

ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲ ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು (ಆಚಿಂತ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ) ಮಾಡಿದನು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರಾರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ^೨.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ವಿಪುಲನಂತೆ ಪ್ರತಿಶಿಷ್ಯ ಇರಬೇಕು. ಗುರುಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ಚಾಚೂತಪ್ಪದೆ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಅದುವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನ.

೨. ತಾನು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಗುರುಗಳ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

೩. ಇಂದ್ರದೇವರನ್ನು ತುಂಬಾ ಕಾಮಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ. ಅದು ಕೇವಲ ನಟನೆ. ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.

೪. ಗುರುಪತ್ನಿ ಅಸಾಧ್ವಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ನಡೆಯ ಅಂತರಾರ್ಥವೂ ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಇರಬಾರದು. ಯಾವುದೇ ಸ್ತ್ರೀಯು ಎಂತಹ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೆ ಒಳಗಾದರೂ ಕೂಡಾ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

- ೧ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಸಾಧ್ವ್ಯೋ ಮಹಾಭಾಗಾಃ ಸಮೃತಾ ಲೋಕಮಾತರಃ |
ಧಾರಯಂತಿ ಮಹೀಂ ರಾಜನಿಷಮಾಂ ಸವನಶಾನನಾಮ್ ||
ಅಸಾಧ್ವ್ಯಶ್ಚಾಪಿ ದುರ್ವೃತ್ತಾಃ ಕುಲಘ್ನಾಃ ಪಾಪನಿಶ್ಚಯಾಃ |
ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಲಕ್ಷಣೈರ್ದುಷ್ಪಃ ಸ್ವಗಾತ್ರಸಹಚೈರ್ವಪ ||....
ನಾಸಾಮಸ್ತಿ ತ್ವಯೋ ನಾಮ ಮೈಥುನೇ ಸಂಗಮೇ ನೃಭಿಃ |....
ನ ಚೈಕಸ್ಮಿನ್ ರಮಂತ್ಯೇತಾಃ ಪುರುಷಾಂ ಪಾಂಡುನಂದನ |
ನಾಸು ಸ್ನೇಹೋ ನೃಭಿಃ ಕಾರ್ಯಸೃಷ್ಟೈವೈಷ್ಣು ಜನೇಶ್ವರ |
ಪೇದಮಾಸ್ತಾಯ ಭುಂಜೀತ ಧರ್ಮಮಾಸ್ತಾಯ ಚೈವ ಹಿ ||

- ೭೩/೨೩-೨೯

- ೨ ತೈನ್ಯಕೇನ ತು ರಕ್ತಾವೈ ವಿಪುಲೇನ ಕೃತಾ ಸ್ತ್ರೀಯಾಃ |
ನಾನ್ಯಃ ಶಕ್ತೋ ನೃಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ರಕ್ಷಿತುಂ ನೃಪ ಯೋಷಿತಃ ||

೭೩/೩೦

ಬರಲಿಲ್ಲ ನೀನು ದುರ್ನಡತೆಯವನೆಂದು ಗಮನಿಸಿದ್ದರೆ ಶಪಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಕೋಪದಿಂದ. ನೀನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದೀಯಾ. ಏನಿಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ. ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ ಎಂದು ಗುರುಗಳು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದರು.

ಹೀಗೆ ನುಡಿದ ದೇವಶರ್ಮರು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಶಿಷ್ಯನೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದರು. 'ಎಲೈ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಇದನ್ನು ನನಗೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯರು ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಥಾನಕದೊಡನೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು, ಕೆಟ್ಟದ್ದು ಎರಡೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ತಸ್ಯಾದ್ವಯಮಿ ಪಾರ್ಥ ತ್ವಾಂ ಸ್ತ್ರೀಃ ಸರ್ವಾಃ ಸದೈವ ಚ |

ಉಭಯಂ ದೃಶ್ಯತೇ ತಾಸು ಸತತಂ ಸಾಧ್ಯಸಾಧು ಚ ||

- ೭೩/೨೨

ಸಾಧ್ವಿಸ್ತ್ರೀಯರು ಲೋಕಮಾತೆಯರಾಗಿ ಪೂಜ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರೇ ಭೂಲೋಕ ಧಾರಕರು. ಅಸಾಧ್ವಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ದುರ್ನಡತೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಕುಲನಾಶಕರಾಗಿ ಪಾಪಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ದೇಹದ ದುಷ್ಟಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೧ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿ ಮಿಥುನಂ ಕಿಂ ತತ್ತೇ ಚ ತೇ ಪುರುಷಾ ವಿಭೋ |

ಯೇ ಮಾಂ ಜಾನಂತಿ ತತ್ತ್ವೇನ ತಾಂಶ್ಚ ತೇ ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ||

ದೇವಶರ್ಮೋವಾಚ |

ಯದ್ವೈ ತನ್ನಿಭುನಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಹೋರಾತ್ರಂ ಹಿ ವಿದ್ವಿತ್ |

ಚಕ್ರವರ್ತಿವರ್ತೇತ ತತ್ತೇ ಜಾನಾತಿ ದುಷ್ಯತಮ್ ||

ಯೇ ಚ ತೇ ಪುರುಷಾ ವಿಪ್ರ ಆಕ್ಷಿಪ್ತೀರ್ವೃಂಶಿ ಹೃಷ್ಯವತ್ |

ಋತೂಂಸ್ತಾನಭಿಜಾನೀಹಿ ತೇ ತೇ ಜಾನಂತಿ ದುಷ್ಯತಮ್ ||

ಕುರ್ವಾಣಂ ಹಿ ನರಂ ಕರ್ಮ ಪಾಪಂ ರಹಸಿ ಸರ್ವದಾ |

ಪಶ್ಯಂತಿ ಋತವಶ್ಚಾತಿ ತಥಾ ದಿನನಿಶೇವೈತ |

ತತ್ತ್ವಯಾ ಮಮ ಯತ್ಕರ್ಮ ವೈಭಿಚಾರಭಯಾತ್ಮಕಮ್ |

ನಾಖ್ಯಾತಮಿತಿ ಜಾನಂತಸ್ತೇ ತ್ವಾಮಾಹುಸ್ತಥಾ ದ್ವಿಜ ||

ತಥಾಂಶ್ಚಾಚ ದುರ್ವೃತ್ತಾ ರಕ್ಷಿತುಂ ಪ್ರಮದಾ ದ್ವಿಜ |

ನ ಚ ತ್ವಂ ಕೃತವಾನ್ ಕಿಂಚಿದಾಗ್ಃ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿತೇನ ತೇ |

ಮನೋದೋಷವಿಹೀನಾನಾಂ ನ ದೋಷಃ ಸ್ಯಾತ್ ತಥಾ ತವ |

ನ ರಾಗಭೇದಲೋಭಾಂಧಂ ಕರ್ಮಿಣಾಂ ತನ್ಮಹಾಫಲಮ್ |

ನಿಷ್ಕಾಮಯೋ ವಿಶುದ್ಧಸ್ತ್ವಂ ರುಚ್ಯಾವೇಶಾನ್ ದೂಷಿತಃ |

ಯದಿತ್ಯಹಂ ತ್ವಾಂ ದುರ್ವೃತ್ತಮದ್ವಾಕ್ಯಂ ದ್ವಿಜಸತ್ಯಮ |

ಶರಣೀಯಂ ತ್ವಾಮಹಂ ಕ್ರೋಧಾನ್ ಮೇಽತ್ರಾಸ್ತಿ ವಿಚಾರಣಾ |

ರಕ್ಷಿತಾ ಸಾ ತ್ವಯಾ ಪುತ್ರ ಮಮ ಚಾಪಿ ನಿವೇದಿತಾ |

ಅಹಂ ತೇ ಪ್ರೀತಿಮಾಂಸ್ತಾತ ಸ್ವಸ್ತಿ ಸ್ವರ್ಗಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ ||

- ೭೩/೩-೧೯

ವಿಪುಲನಂತೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ರಕ್ಷಣೆ ಸಾಧ್ಯ. ದುರ್ನಡತೆಯ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕ್ರೂರಿಗಳೂ, ಭಾರಿ ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಮೃಥುನಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ಪುರುಷರೆಲ್ಲ ಪ್ರಿಯರು. ಉಳಿದವರಾರೂ ಪ್ರಿಯರೆಲ್ಲ ಇವರು ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ರಮಿಸುವವರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವರ ಸಹವಾಸ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಧರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಭೋಗಿಸಬೇಕು. ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗ ಹಿಡಿದರೆ ಪುರುಷನ ವಿನಾಶ ನಿಶ್ಚಿತ^೧.

ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಪುಲ ಮಾತ್ರ ಸ್ತ್ರೀಯ ರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು (ಅಚಿಂತ್ಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ) ಮಾಡಿದನು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರಾರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಿಲ್ಲ^೨.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ವಿಪುಲನಂತೆ ಪ್ರತಿಶಿಷ್ಯ ಇರಬೇಕು. ಗುರುಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ಚಾಚೂತಪ್ಪದೆ ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಅದುವೇ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನ.

೨. ತಾನು ಕಲಿತ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಗುರುಗಳ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

೩. ಇಂದ್ರದೇವರನ್ನು ತುಂಬಾ ಕಾಮಿಯಾಗಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ. ಅದು ಕೇವಲ ನಟನೆ. ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.

೪. ಗುರುಪತ್ನಿ ಅಸಾಧ್ವಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಾಳೆ. ಆಕೆಯ ನಡೆಯ ಅಂತರಾರ್ಥವೂ ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಇರಬಾರದು. ಯಾವುದೇ ಸ್ತ್ರೀಯು ಎಂತಹ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೆ ಒಳಗಾದರೂ ಕೂಡಾ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧ ಸ್ತ್ರೀಯಃ ಸಾಧ್ವ್ಯೋ ಮಹಾಭಾಗಾಃ ಸಮೃತಾ ಲೋಕಮಾತರಃ |
ಧಾರಯಂತಿ ಮಹೀಂ ರಾಜಸ್ಥಿಮಾಂ ಸವನಶಾನನಾಮ್ ||
ಅಸಾಧ್ವ್ಯಶ್ಚಾಪಿ ದುರ್ವೃತ್ತಾಃ ಕುಲಘ್ನಾಃ ಪಾಪನಿಶ್ಚಯಾಃ |
ವಿಜ್ಞೇಯಾ ಲಕ್ಷಣೈರ್ದುಃಷ್ಠೈಃ ಸ್ವಗಾತ್ರಸಹಚೈರ್ನೃಪ ||....
ನಾಸಾಮಸ್ತಿ ಪ್ರಿಯೋ ನಾಮ ಮೃಥುನೇ ಸಂಗಮೇ ನೃಭಿಃ |....
ನ ಚೈಕಸ್ಮಿನ್ ರಮಂತ್ಯೇತಾಃ ಪುರುಷೇ ಪಾಂಡುನಂದನ |
ನಾಸು ಸ್ನೇಹೋ ನೃಭಿಃ ಕಾರ್ಯಸ್ತಥೈವೈಷ್ಣುಃ ಜನೇಶ್ವರ |
ಖೇದಮಾಸ್ಥಾಯ ಭುಂಜೀತ ಧರ್ಮಮಾಸ್ಥಾಯ ಚೈವ ಹಿ ||

೨ ತೈನ್ನೈಕೇನ ತು ರಕ್ತಾವೈ ವಿಪುಲೇನ ಕೃತಾ ಸ್ತ್ರೀಯಾಃ |

ನಾನ್ಯಃ ಶಕ್ತೋ ನೃಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ರಕ್ಷತುಂ ನೃಪ ಯೋಷಿತಃ ||

೧೪೪. ಚ್ಯವನೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಿತಾಮಹರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ - 'ತಾತ್ಪ್ರ ಸಜ್ಜನರ ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಅವರೊಡನೆ ವಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಂತಹ ಸ್ನೇಹ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ? ಗೋವುಗಳ ಮಹಾಭಾಗ್ಯ ಮಹತ್ವ ವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು'.

ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ನಕುಷರಾಜ ಹಾಗೂ ಚ್ಯವನ ಮಹರ್ಷಿಯ ಸಂವಾದವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಭೃಗು ವಂಶದ ಚ್ಯವನಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮಹಾವ್ರತಸಂಪನ್ನರಾಗಿ ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ (ಸಂಗಮ) ಅಹಂಕಾರ, ಮಮಕಾರ, ಹರ್ಷ, ಶೋಣಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜಲವಾಸ ವ್ರತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಜಲದಲ್ಲಿ ಮರದ ತುಂಡಿನಂತೆ ಇದ್ದು ಆ ನದಿಗಳ ವೇಗ, ನದಿಗಳ ಝೇಂಕಾರಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಅವರ ಇರುವಿಕೆ ನದೀ ಜಲಚರಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಉಂಟು ಮಾಡಿತು. ಗಂಗಾ-ಯಮುನಾ ನದಿಗಳು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸೇರುವ ಇತರೆ ನದಿಗಳು ಚ್ಯವನರಿಗೆ ಯಾವುದೇ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವುದಿರಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ (ನಮಸ್ಕರಿಸಿ) ಹರಿದವು (ನದೀ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು). ಅಂತರ್ಜಲದಲ್ಲಿಯೇ ಋಷಿಗಳು ನಿದ್ರೆಗೆ ಜಾರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಎಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜಲಚರಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಂತೂ ಅವರ ದರ್ಶನ ಆನಂದದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೀನುಗಳು ಅವರ ಬಳಿ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಮೂಸಿ ನೋಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆ ಬಹುಕಾಲ ಗತಿಸಿತು^೧.

ಒಮ್ಮೆ ಮೀನುಗಳನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನೋಪಾಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬೆಸ್ತರು ಬಂದು ಎರಡೂ ನದಿಗಳ ಜಲದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಬಲೆಯನ್ನು ಎಸೆದು ಮೀನು ಮೊದಲಾದ ಜಲಚರ

-
- ೧ ನಿಹತ್ಯ ಮಾನಂ ಕ್ರೋಧಂ ಚ ಪ್ರಹರ್ಷಂ ಶೋಕಮೇವ ಚ |
ವರ್ಷಾಣಿ ದ್ವಾದಶ ಮುನಿರ್ಜಲವಾಸೇ ದೃತವ್ರತಃ ||
ಆದಧತ್ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ವಿಸ್ತಂಭಂ ಪರಮಂ ಶುಭಮ್ |
ಜಲಚರೇಷು ಸತ್ತ್ವೇಷು ||
ಗಂಗಾಯಮುನಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಜಲಂ ಸಂಪ್ರವಿವೇಶ ಹ |
ಗಂಗಾ ಚ ಯಮುನಾ ಚೈವ ಸಂತಶ್ಚಾನುಗಾಸ್ತಯೋಃ ||
ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಂ ಋಷಿಂ ಚಕ್ರುಃ |
ಉಪಾಜಿಘ್ರಂತ ಚ ತದಾ ಮತ್ಸ್ಯಾಸ್ತಂ ಹೃಪ್ಸಮಾನಾಃ |

ಪ್ರಾಣಗಳು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಮೇಲೆ ಆ ಬಲೆಯನ್ನು ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಎಳೆದಾಗ. ಮೀನುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಚ್ಯವನರೂ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಹಾಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಬೆಸ್ತರು ಆ ವೇದಪಾರಂಗತರಾದ ಚ್ಯವನರಿಗೆ ಶಿರಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮೀನುಗಳು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಉಂಟಾದ ದುಃಖ, ಆಯಾಸ ಹಾಗೂ ನೀರಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಸತ್ತು ಹೋದವು. ಇದರಿಂದ ಚ್ಯವನರಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಯಿತು. ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಬೆಸ್ತರು ಚ್ಯವನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆ ಕೋರಿದರು^೧.

ಆಗ ಚ್ಯವನರು ನಾನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮೀನು ಮೊದಲಾದ ಜಲಚರಗಳೊಂದಿಗೆ ಬದುಕಿದ್ದೇನೆ, ವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲಾರೆ. ನನ್ನ ಜೀವನ, ಮರಣಗಳೆಲ್ಲ ಅವುಗಳೊಟ್ಟಿಗೆ ಎಂದರು^೨. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬೆಸ್ತರು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ರಾಜನಾದ ನಹುಷನಿಗೆ ಹೋಗಿ, ನಡೆದುದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೆದರುತ್ತಾ ಪ್ರಾಂಜಲರಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು^೩.

ಚ್ಯವನರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ನಹುಷರಾಜನು ಕೂಡಲೇ ಪುರೋಹಿತರೊಡನೆ ನದೀ ತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಪ್ರಾಂಜಲನಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ಚ್ಯವನರನ್ನು ಪುರೋಹಿತರಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದನು. ತಾನು ಋಷಿಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಲು ಚ್ಯವನರು 'ಬೆಸ್ತರು ಬಹುಶ್ರಮದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮೀನುಗಳೊಡನೆ ಹೊರಗೆ ಎಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಮತ್ಸ್ಯಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ಬೆಸ್ತರಿಗೆ ಕೊಡಲು ಸೂಚಿಸಿದರು.

ಕೂಡಲೇ ರಾಜನು ತನ್ನ ಪುರೋಹಿತನಿಗೆ ೧೦೦೦ ನಿಷ್ಯವನ್ನು ಬೆಸ್ತರಿಗೆ ಕೊಡಲು ಆದೇಶಿಸಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಚ್ಯವನರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ನಿಷ್ಯವು ನನ್ನ ಬೆಲೆಯಲ್ಲ, ಯೋಚಿಸಿ ಯೋಗ್ಯಬೆಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸು ಎನ್ನಲು, ರಾಜನು ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ನಿಷ್ಯ ಕೊಡಲು ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಋಷಿಗಳು. ನಂತರ ಒಂದುಲಕ್ಷ ಕೋಟಿ, ಅರ್ಧರಾಜ್ಯ, ಅದೇಕೇ ಪೂರ್ಣರಾಜ್ಯ ಕೊಡುವೆನೆಂದರೂ ಋಷಿಗಳು ಅಂಗೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ, ರಾಜ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದಾಗ ತನ್ನ

೧ ನಿಷಾದಾಸ್ತತ್ರ ಬಹವಸ್ತತ್ರ ಮತ್ಸ್ಯೋದ್ಧರಣನಿಶ್ಚಿತಾಃ |

ಬಬಂಧುಸ್ತತ್ರ ಮತ್ಸ್ಯಾಂಶ್ಚ..... ||.....

ತಥಾ ಮತ್ಸ್ಯೈಃ ಪರಿವೃತಂ ಚ್ಯವನಂ..... ಆಕರ್ಷಣಂ..... |

ತಥಾ ಪ್ರಾಂಜಲಯೋ ದಾಶಾಃ ಶಿರೋಭಿಃ ಪ್ರಾಪತನ್ ಭುವಿ |

ಆಜ್ಞಾನಾತ್ ಯತ್ಕೃತಂ ಪಾಪಂ ಪ್ರಸಾದಂ ತತ್ರ ನಃ ಕುರು |

೨ ಪ್ರಾಣೋತ್ಸರ್ಗಂ ವಿಕ್ರಯಂ ವಾ ಮತ್ಸ್ಯೈಃ ಯಾಸ್ಯಾಮಹಂ ಸಹ |

ಸಂವಾಸಾತ್ ನೋತ್ಸಹೇ ತೃಕ್ತುಂ ಸಲಿಲಾಧ್ಯುಷಿತಾನಿಮಾನ್ ||

೩ ಇತ್ಯುಕ್ತಾಸೇ ನಿಷಾದಾಸ್ತು ಭಯಕಂಞಿತಾಃ |

ಸರ್ವೇ ವಿಷ್ಣುಪದನಾ ನಹುಷಾಯ ನೈವೇದಯನ್ ||

ಪುರೋಹಿತರೊಡನೆ ವಿಚಾರ ವಿನಿಮಯ ಮಾಡಿದ. ರಾಜನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ವನಚರನಾದ ಗಡ್ಡೆಗಣಸು ತಿಂದು ಇರುವ ಗೋವಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಋಷಿಯು ತಾನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಚೈವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತಹ ಪರಿಹಾರ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದ. ರಾಜನು ಒಪ್ಪಿ ಚೈವನರು ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಸುಟ್ಟಾರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿವೃತ್ತ ಅಮಾತ್ಯರು, ಋಷಿಜರೊಡನೆ ಆಗಾಧವಾದ ನದೀಜಲದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವದರಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಚೈವನರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಮೌಲ್ಯ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನೀರಿನಿಂದ ದಾಟಿಸಿರಿ ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.

ನಹುಷನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಹಸುವಿನಲ್ಲಿ (ಆಕಳಿನಲ್ಲಿ) ಜನಿಸಿದ ಆ ಋಷಿಯು ನಹುಷನ ಅಮಾತ್ಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ನಹುಷನಿಗೆ ಸಂತೋಷ ಉಂಟುಮಾಡುವ ವಚನವನ್ನು ನುಡಿದನು. 'ರಾಜನಾ! ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮೌಲ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಚೈವನರ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಒಂದು ಗೋವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸು' ಎಂದಾಗ ನಹುಷನು ಅಮಾತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪುರೋಹಿತರೊಡನೆ ಚೈವನರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, 'ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ! ಏಳು ಏಳು ಒಂದು ಗೋವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬೆಲೆ ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ನಿಮಗೆ ಇದು ಸಮ್ಮತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.' ಎಂದನು.

ಆಗ ಚೈವನರು ಎದ್ದ ಎದ್ದೇ ನನ್ನನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ. ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಾನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡೇ ಇಲ್ಲ (ನೋಡಿಲ್ಲ). ರಾಜನಾ! ಗೋವುಗಳ ಕೀರ್ತನೆ, ಶ್ರವಣ, ದರ್ಶನ, ದಾನಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರಶಸ್ತ, ಮಂಗಳಕರ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಪಾಪ ಪರಿಹಾರಕವಾಗಿದೆ.

ಗೋವುಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮೀವಾಸಸ್ಥಾನ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪವಿಲ್ಲ. ಅವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು (ಹಾಲು ಮೊದಲಾಗಿ), ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ (ಹಾಲಿನಿಂದ ಹವಿದ್ರವ್ಯ ತಯಾರಾಗುತ್ತದೆ).

ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ವಷಟ್ಕಾರಗಳು ಗೋವಿನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅವೇ ಯಜ್ಞಗಳ ನಿರ್ವಾಹಕಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಅವೇನೇ ಪ್ರಧಾನ.

ಗೋವುಗಳು ಅಮೃತಸದೃಶ ಹಾಲನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರ ಹೊರತ್ತವೆ (ಬಂಡಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನುಗಳ ವಾಹಕ).

ಗೋವು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಗೂ ದೇಹದಿಂದ ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಮ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸುಖಕರ.

ಗೋವುಗಳು ಮಲಗಿ ಸುಖವಾಗಿ ಉಸಿರಾಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಶೋಭಾಯವಾದುವು. ಅಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ (ರೋಗಕಾರಕಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ, ಸಗಣೆ ಸಾರಿಸುವುದರಿಂದ).

ಗೋವುಗಳು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೋಪಾನ, ಮೆಟ್ಟಿಲು. ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿತವಾದುವು. ಇಷ್ಟಭಾದುದನ್ನು ಕೊಡುವ ದೇವತೆಗಳು ಗೋವುಗಳು ಗೋವಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠಪ್ರಾಣಿಗಳು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲ ಗೋ ಮಹಿಮೆ.

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮರು 'ಋಷಿಗಳೇ! ತಮ್ಮ ದರ್ಶನ, ಮಾತುಕಥೆ ಮಾಡಿರುವ ನಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಏಳು ಹೆಜ್ಜೆ ಸಜ್ಜನರೊಡನೆ ಓಡಾಡಿದಾಗ ಸ್ನೇಹ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯಂತೆ. ತಾವು ಪುರುಷಾಗಿ ಇದ್ದಂತೆ. ಹೇಗೆ ಆಗ್ನಿಯು ಎಲ್ಲ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಉಣ್ಣುವಂತೆ ನೀವು ಹಾಗೆ ಪುರುಷಾಗಿಯಾಗಿದ್ದೀರಿ. ದಯವಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಈ ಗೋವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಎಂದರು.

ಚ್ಯವನರು 'ಎಲೈ ಭಕ್ತರೇ! ದರಿದ್ರನ, ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವನ, ಋಷಿಯ ಮತ್ತು ಸರ್ವಗಳ ದೃಷ್ಟಿ ಯಾರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತದೆಯೋ ಅವು ಅವನನ್ನು ಆಗ್ನಿಯು ತೃಣವನ್ನು(ಹುಲ್ಲನ್ನು) ಸುಡುವಂತೆ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನೀವು ಕೊಡುವ ಗೋವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ಅಪರಾಧದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ನೀವು ಬೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ ಮೀನುಗಳೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ' ಎಂದರು.

ಹೀಗೆ ಚ್ಯವನರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮರು ಮೀನುಗಳೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ನಂತರ ರಾಜನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ನಂತರ ಚ್ಯವನರು, ಗೋವಿನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಋಷಿಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಹೇಳಿದರು.

'ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಇರಲೆಂಬ ವರವನ್ನು ಇಂದ್ರಸಮನಾದ ರಾಜನು ಬೇಡಿದ. ಋಷಿಗಳು ಆಗಲಿ ಎಂದರು. ನಂತರ ರಾಜನು ಇಬ್ಬರೂ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದರು.

ನಂತರ ಚ್ಯವನರು ತಮ್ಮ ೧೨ ವರ್ಷಗಳ ಜಲಾಧಿವಾಸವೃತ್ತ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ಗೋಜಾತ ಋಷಿಗಳೂ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು. ನಹುಷನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋದನು.

ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಮಹಾತ್ಮರ ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ಸಹವಾಸಗಳಿಂದ ಎಂತಹ ಪ್ರೀತಿ, ಅನುಗ್ರಹ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಗೋವುಗಳ ಮಹಾಭಾಗ್ಯ, ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ತಿಳಿ ಎಂದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

ಸಜ್ಜನರ ಸ್ನೇಹ, ಸಂಗತಿ, ವಾಸಗಳಿಂದ ಇಹದಲ್ಲಿ ಸುಖ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾಧನವೆಂಬುದು ಮುಖ್ಯಸಂದೇಶ. ಅದನ್ನೇ ಆಚಾರ್ಯರು -

‘ಸದ್ವಿರ್ಗಿ ಸಂಗತಿರಿಹೈವ ಸುಖಸ್ಯ ಹೇತುಃ

ಮೋಕ್ಷೈಕಹೇತುರಥ ತದ್ವಿಶರೀತಮನ್ಯತ್ ||’

- ಮತಾನಿ.

ಚೈವನರೇ ಸಜ್ಜನರು. ಅವರ ಸಹವಾಸ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಗಂಗಾದಿನದಿಗಳು ಪಾವನವಾದವು. ಅಲ್ಲಿನ ಮತ್ಸ್ಯಾದಿ ಜಲಚರಗಳು ಸ್ವರ್ಗ ಕಂಡವು. ಅವರಿಗೆ ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದ ನಹುಷ ನಿತ್ಯ ಸದ್ವರ್ಮರತನಾದ. ಬಿಸ್ವರೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಮುಂದೆ ಇದೇ ಮೊಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಗೋದಾನವನ್ನು ಸರ್ವರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಲಾಗದು.

ಇತ್ಯಾದಿ.....

೧೪೫. ಚೈವನ-ಕುಶಿಕರ ಸಂವಾದ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತಾನೆ.

೧. ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ (ಅವತರಿಸಿದ) ಪರಶುರಾಮನು ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಆಚರಿಸಿದನು? ಅವರ ಅವತಾರದ ಬಗ್ಗೆ ವಿವರಿಸು.

೨. ಕೃತ್ರಿಯ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಗೆ ಆದರು?

೩. ಋಚೀಕಪುತ್ರರಾದ ಜಮದಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂತಹ ಮತ್ತು ಕುಶಿಕ ಪುತ್ರನಾದ ಗಾಧಿ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಅವರ ಪುತ್ರರಾದ (ಕ್ರಮವಾಗಿ) ಪರಶುರಾಮ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ಣ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತ್ರಿಯ) ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಈ ಮೇಲಿನ ಸಂಶಯಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಧರ್ಮರಾಜನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದಾಗ ಭೀಷ್ಮರು ಸುದೀರ್ಘವಾದ (ಚೈವನಋಷಿಗಳಿಗೂ ಕುಶಿಕರಾಜನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ) ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಭೃಗು ಋಷಿಗಳ ಮಗನಾದ ಚೈವನನು ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕುಶಿಕವಂಶದ ಕೃತ್ರಿಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಂಶಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸರೂಪ ದೋಷವನ್ನು (ಕನ್ಯಾ ಸಂಬಂಧದಿಂದಾಗಿ) ತಿಳಿದು, ಅದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಊಹಿಸಿ, ತನ್ನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಅಂತಹ ದೋಷ ಬದರಿದರೆಂದು ಕುಶಿಕ ವಂಶವನ್ನೇ ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕುಶಿಕರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿದನು(ಈ ಕಥೆ ಈಗಾಗಲೇ ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಋಚೀಕರು ಅಭಿಮಂತ್ರಿಸಿಟ್ಟ ಕಲಶೋದಕಗಳ ಬದಲಾವಣೆ ಮಾಡಿದ ಋಚೀಕಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಆಕೆಯ ತಾಯಿಯರ ವರ್ತನೆ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅದರಿಂದಾಗಿಯೇ ಮುಂದಿನ ಆವಾಂತರಗಳಾದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಓದುಗರು ನೋಡಿದರೆ ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗುತ್ತದೆ).

‘ರಾಜನಾ! ನನಗೆ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಇರಲು, ವಾಸಮಾಡಲು ಇಚ್ಛೆ ಉಂಟಾಗಿದೆ’ ಎಂದನು(ಚೈವನನು). ಅದಕ್ಕೆ ಕುಶಿಕನು ತಮ್ಮ ಈ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಸಹಧರ್ಮವು ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದ್ವಾರವಾಗಿದೆ(ಧರ್ಮ, ಪುಣ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ). ತಾವು ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಮತಿಸಿ ನೀಡಿದೆ ಎಂದನು. ಇದು ಪಂಡಿತರಿಂದ ಆಶ್ಚಿತವಾದುದು. ಕನ್ಯಾದಾನ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ದಾನಿಗಳು ಈ ಸಹಧರ್ಮವನ್ನು ಆದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಂತರ ಕುಶಿಕ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಚೈವನರನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪೂರ್ಣಕುಂಭದಿಂದ ಸ್ನಾಗತಿಸಿ ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಮದುಷರ್ಕಾದಿ ಉಪಚಾರಗಳಿಂದ ಗೌರವಿಸಿ ನುಡಿದರು.

‘ನಾವು (ದಂಪತಿಗಳು) ತಮ್ಮ ಅಧೀನ. ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರಿ. ನಿಮಗೆ ರಾಜ್ಯ, ಧನ, ಗೋವುಗಳು, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ದಾನಗಳು - ಬೇಕಾದರೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಈ ಮನೆ, ಈ ಧರ್ಮಾಸನ, ಈ ರಾಜ್ಯ ತಮ್ಮದು. ತಾವೇ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳಿರಿ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಸೇವಕನೆಂದು ಭಾವಿಸಿರಿ’.

ಆಗ ಚೈವನರು ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ‘ನನಗೆ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯ, ಕೋಶ, ದಾಸ ದಾಸಿಯರು, ಗೋವುಗಳು ಯಜ್ಞಗಳೂ ಯಾವೂ ಬೇಡ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಸಮೃತ್ತವಾದರೆ, ಒಂದು ವ್ರತವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆಗ ನೀವು ಯಾವುದೇ ಶಂಕೆ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು’ ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿದರು.

ನಂತರ ಕುಶಿಕನು ಚೈವನರನ್ನು ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಸಕಲ ಪರಿಕರಗಳಿಂದ ಮನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ತಾವು ವಾಸಮಾಡಬಹುದೆಂದನು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಅನ್ನಪಾನಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥೆಮಾಡಲು ಋಷಿಗಳು ಸೂಚಿಸಿದಾಗ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ ಭೂರಿಭೋಜನವನ್ನು ನೀಡಿದ ರಾಜ. ಅದನ್ನುಂಡ ಋಷಿಗಳು ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಬಯಸಿ ನಿದ್ರೆಯಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸದೆ, ತಮ್ಮ ಪಾದಗಳನ್ನು ದಂಪತಿಗಳು ಒತ್ತುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ, ಶಯ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದರು. ಅವರು ಮಲಗಿದಾಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದರೂ, ರಾಜ ಅವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಗಲೂ, ರಾತ್ರಿ ದಂಪತಿಗಳು ಎಚ್ಚೆತ್ತಿದ್ದು ಋಷಿಗಳ ಪಾದಸಂವಹನ(ಒತ್ತುವಿಕೆ) ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಋಷಿಗಳು ಒಂದೇ

೧ ಏತಂ ದೋಷಂ ಪುರಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಾರ್ಗವಶ್ಚ ವನಸ್ತದಾ |

ಆಗಾಮಿನಂ ಮಹಾಬುದ್ಧಿಃ ಸ್ವವಂಶೇ ಮುನಿಪುಂಗವಃ ||

ಸಂಚಿಂತ್ಯ ಮನಸಾ ಸರ್ವಂ ಗುಣದೋಷಬಲಬಲಮ್ |

ದಗ್ಧಕಾಮಃ ಕುಲಂ ಸರ್ವಂ ಕುಶಿಕಾನಾಂ ತಪೋಧನಃ |

ಚೈವನಸಮನು ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕುಶಿಕಂ ವಾಕ್ಯಮಬ್ರವೀತ್ ||

ವಸ್ತುಮಿಚ್ಛಾ ಸಮುತ್ಸನ್ನಾ ತ್ವಯಾ ಸಹ ಮಮಾನಘ |

ಯದಿ ರಾಜ್ಯಂ ಯದಿ ಧನಂ ಯದಿ ಗಾಃ ಸಂಕಿತವ್ರತ |

..... ಸರ್ವಂ ದದಾಮಿ ತೇ ||

ರಾಜಾ ತ್ವಮಸಿ ಶಾಧ್ಯವೀಂ ಭೃತ್ಯೋಽಹಂ ಪರವಾಂಸ್ತಸ್ಯಯಿ ||

- ೮೨/೮-೨೧

೨ ನ ರಾಜ್ಯಂ ಕಾಮಯೇ ರಾಜನ್ |

ನಿಯಮಂ ಕಿಂಚಿದಾರಪ್ತೇ ಯುವಯೋರ್ಯಾದಿ ರೋಚತೇ |

ಪರಿಚರ್ಯೋಽಸ್ಮಿ ಯತ್ರಾಭ್ಯಾಂ ಯುವಾಭ್ಯಾಮವಿಶಂಕಯಾ ||

- ೮೨/೨೧

ಮಗ್ಗಲಾಗಿ ೨೧ ದಿನ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡಿದರು. ಮಧ್ಯೇ ಏಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ದಂಪತಿಗಳು ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಹಾರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಸೇವೆ ಮಾಡಿದರು^೧.

ನಂತರ ತಾವಾಗಿಯೇ ಎದ್ದ ಋಷಿಗಳು ಏನೂ ಮಾತಾಡದೇ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರ ನಡೆದರು. ಹಸಿವು ಹಾಗೂ ಶ್ರಮದಿಂದ ಬಳಲಿದ ದಂಪತಿಗಳು ಅವರ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೋದರೂ, ಅವರು ಮಾತ್ರ ಇವರನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅಂತರ್ಧಾನವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಆಗ ರಾಜನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದನು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಜನು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತದ ನಂತರ ಎದ್ದು ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಾಡಿದರು.

ರಾಜನು ಒಂದೆಡೆ ಹಸಿವು, ಬಳಲಿಕೆಗಳಿಂದ ವಿಷಣ್ಣನಾದ. ಋಷಿಗಳು ಮರೆಯಾದುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದ. ಅರಮನೆಗೂ ಹಿಂದಿರುಗಿದ. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಋಷಿಗಳಿದ್ದ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೋಡಲು ಚ್ಯವನರು ಶಯ್ಯಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದರು. ರಾಜನಿಗೆ ಅಚ್ಚರಿಯಾಯಿತು. ಅವರು ಬಂದರಲ್ಲಾ ಮತ್ತೆ ಎಂದು ಸಂತಸವಾಯಿತು. ಆದ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲ ಆರಿ ಹೋಯಿತು. ಮತ್ತೇ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಋಷಿಗಳ ಪಾದ ಒತ್ತಲಾರಂಭಿಸಿದರು ದಂಪತಿಗಳು. ಋಷಿಗಳು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಮಗ್ಗಲಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋದರು. ಮತ್ತೆ ೨೧ ದಿನಗಳ ನಂತರವೇ ಚ್ಯವನರು ಎದ್ದರು. ದಂಪತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ತಮಗಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಸಿವು, ಶ್ರಮಾದಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನು (ಶಾಪ) ಭಯದಿಂದ ತೋರಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಋಷಿಗಳು. 'ನಾನು ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವೆ. ತೈಲಾಭ್ಯಂಗ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ' ಎನ್ನಲು ದಂಪತಿಗಳು ಕಾಯಿಸಿದ, ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ತೈಲವನ್ನು ತಂದು ಮತ್ತೆ ಪಾದಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿದರು. ಋಷಿ-ಗಳು ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ರಾಜ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಚ್ಯವನರು ಸ್ನಾನಗೃಹಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ನಾನದ್ರವ್ಯಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದವು. ರಾಜ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಚ್ಯವ-

-
- ೧ ತತಃ ಸ ಭಗವಾನ್ ಭುಕ್ತ್ವಾ ದಂಪತೀ ಪ್ರಾಹ ದರ್ಮವಿತ್ |
 ಸ್ವಪ್ನಮಿಚ್ಛಾಮೃಹಂ ನಿದ್ರಾ ಬಾಧತೇ ಮಾಮಿತಿ ಪ್ರಭೋ ||
 ನ ಪ್ರಭೋಧ್ಯೋಽಸ್ಮಿ ಸಂಸುಪ್ತಃ..... |
 ಸಂವಾಹಿತೇನ ಪಾದೋ ಮೇ ಜಾಗರ್ತವ್ಯಂ ಚ ವಾಂ ನಿಶಿ |
 ಸುಷ್ಣಾಪ್ತೇಕೇನ ಪಾಶ್ಚೇನ ದಿವಾನೇಕವಿಂಶತಿಮ್ |
 ಸ ತು ರಾಜಾ ನಿರಾಹಾರಃ ಸಭಾರ್ಯಃ..... |
 ಪರ್ಯುಪಾಸತ ತಂ ಹೃಷ್ಯ ಚ್ಯವನಾರಾಧನೇ ರತಃ |
 ಭಾರ್ಗವಸ್ತು ಸಮುತ್ತಸ್ಥೌ ಸ್ವಯಮೇವ ತಪೋಧನಃ |
 ಅಕಿಂಚಿದುಕ್ತ್ವಾ ತು ಗೃಹಾತ್ ನಿಶ್ಚಕ್ರಾಮ ಮಹಾತಪಾಃ |
 ತಯೋಸ್ತು ಪ್ರೇಕ್ಷತೋರೇವ..... |
 ಅಂತರ್ಹತೋಽಭೂದ್ ರಾಜೇಂದ್ರ ತತೋ ರಾಜಾಽಪತತ್ ಕ್ಷಿತೌ ||

ನರು ಸ್ನಾನ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತೃಜಿಸಿ(ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ) ಅಂತರ್ಧಾನವಾದರು. ಆದರೂ ದಂಪತಿಗಳು ಅಸೂಯೆ ಪಡಲಿಲ್ಲ (ತಾವು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬೇಸರ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ). ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನಂತರ ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಂತೆ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನ ನೀಡಿದರು (ಕಂಡರು). ಆಮೇಲೆ ರಾಜನು ಸಂತೋಷದಿಂದ 'ಅನ್ನಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ' ಎಂದ. ಋಷಿಗಳು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದರು. ರಾಜನು ಪತ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ 'ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರದ ಮಾಂಸಗಳು, ಶಾಕ(ತರಕಾರಿ), ಕಡುಬು, ಪಾನಕ, ಅಪೂಪ, ರಸಗಳು, ಫಲಗಳು, ಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು(ಮುನಿ ಭೋಜನಯೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು, ಗೃಹಸ್ಥ ವಾಸಪ್ರಸ್ಥಾನೋಗ್ಯಗಳು) ಶಾಪಭಯದಿಂದ ತಂದನು(ತಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಆರಿಸಿ, ಉಣ್ಣಲಿ ಎಂದು ಎಲ್ಲ ತರಹದ ಭೋಜನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಂದನು). ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೈವನರ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟ ರಾಜ, ಅವರು ಅದಿಲ್ಲವನ್ನು ಹಾಗೂ ಅದರೊಡನೆ ಶಯ್ಯಾಸನವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಈ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಹೊತ್ತಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೂ ರಾಜ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಕೋಪ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಋಷಿಗಳು ಮತ್ತೆ ಮಾಯವಾಗಿಬಿಟ್ಟರು. ದಂಪತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಆ ರಾತ್ರಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೌನದಿಂದ ನಿಂತರು.

ಹೀಗೆ ನಿತ್ಯವೂ ರಾಜನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಯನ, ಭೋಜನಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನವೂ ಕೂಡಾ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷ ಕಾಣಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೆ ಋಷಿಗಳು ಒಂದುದಿನ ಕುಶಿಕ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಆದೇಶಿಸಿದರು. ಯಾವುದೇ ಅವಮಾನ ಪಡದೆ ರಾಜನು ಎಂತಹ ರಥ ಎಂದು ಕೇಳಲು ಋಷಿಗಳು ಆಯುಧ, ಪತಾಕೆ, ಮೊದಲಾದ ಪರಿಕರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯುದ್ಧರಥವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಹೇಳಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ದೊಡ್ಡ ರಥ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ, ರಥದ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ತಾನು ಬಲಗಡೆ ನೋಗವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಋಷಿಗಳ ಕೊನೆಗೆ ಮೂರು ತುದಿಗಳಿರುವ ವಜ್ರನಿರ್ಮಿತ, ಚೂಪಾದ ಚಾವಟಿ(ಬಾರುಕೋಲು)ಯನ್ನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. ತಾವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವಿರೋ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ರಥವನ್ನು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇವೆ ಎಂದ ರಾಜ. ಆಗ ಋಷಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಾ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಲಿ. ನನಗೆ ಶ್ರಮವಾಗಬಾರದು. ನಗರವಾಸಿಗಳು ನೋಡಲಿ, ದಾರಿ ಹೋಕರನ್ನು ತಳ್ಳಕೂಡದು. ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಧನ ದಾನ ಮಾಡುವೆ. ಬೇಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಬೇಡಿದುದನ್ನು ಕೊಡಲು (ಧನ, ರತ್ನಾದಿ) ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡು. ಯಾವುದನ್ನೂ ಸಂಶಯದಿಂದ ನೋಡದಿರು ಎಂದರು. ರಾಜನು ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದನು. ದಾನದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಅನೇಕರು ರಥದೊಡನೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ರಾಜನ ಎಲ್ಲ ಅಮಾತ್ಯರೂ, ಋಷಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದರು. ಈ ದೃಶ್ಯ ನಾಗರಿಕರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿ ಹಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ರಥ ಎಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಜ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಋಷಿಗಳು ಚಾವಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದಂಪತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ೫೦ ದಿನಗಳು ಕಳೆದಿದ್ದವು. ದಂಪತಿಗಳು ನಿರಾಹಾರರಾಗಿದ್ದರೂ, ಚಾವಟಿಯ ಎಟುಗಳಿಂದ ಮೈಯಿಂದ ರಕ್ತ ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಹೂವರಳದ ಮುತ್ತುಗದ ಮರದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಗರವಾಸಿಗಳು ದುಃಖಿತಪ್ಪರಾದರೂ ಋಷಿಯ ಶಾಪಭಯದಿಂದ ಯಾರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನ ಧೈರ್ಯ ಅವರಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ದಣವಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿರ್ವಿಕಾರರಾದುದನ್ನು ಋಷಿಗಳು ನೋಡುತ್ತಾ ದಾರಿಹೋಕರಿಗೆ ಚ್ಯವನರು ಧನಕನಕ ದಾನ ಮಾಡಿದರು. ಕುಬೇರನಂತೆ, ರಾಜನು ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿದ (ದಾನಾದಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ).

ಆಗ ಮುನಿಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ರಥದಿಂದ ಇಳಿದು, ನೊಗದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದರು. ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣವಾದ, ಗಂಭೀರವಾದ, ಮಾತುಗಳಿಂದ 'ನಿಮಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವರವನ್ನು ಕೊಡುವೆ, ಕೇಳಿ' ಎಂದರು ಋಷಿಗಳು. ತಮ್ಮ ಕೈಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದರು.

ಆಗ ರಾಜನು 'ಭಾಗವತರೆ! ನಮಗೀಗ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಮತ್ತು ಧ್ಯಾನದಿಂದ ನಾವು ಶ್ರಮರಹಿತರಾಗಿದ್ದೇವೆ' ಎಂದನು. ನಂತರ ಚ್ಯವನರು ತುಂಬಾ ಸಂತಸದಿಂದ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮಾತು ಎಂದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದು. ಇದು ರಮಣೀಯವಾದ ಗಂಗಾತೀರ. ನಾನಿಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವೆ. ನೀನು ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಾಳೆ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಬಂದು ನೋಡು. ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗಲಿದೆ. ನಿನ್ನ ಮನದ ಬಯಕೆಗಳು ಈಡೇರುತ್ತವೆ' ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಆಗ ರಾಜನು 'ನನಗೆ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಪವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಪವಿತ್ರನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಪಾಪ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ವಂಶವು ತಮ್ಮಿಂದ ಉದ್ಧಾರವಾಗಿದೆ. ನಾವೀಗ ಯೌವನ, ಬಲ, ಆರೋಗ್ಯವಂತ ಶರೀರವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನೀವು ಹೊಡೆದುದರಿಂದ ಆದ ಗಾಯಗಳು ಶರೀರದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪತ್ನಿ ದಿವ್ಯ ಆಪ್ತರೆಯಂತೆ ಇದ್ದಾಳೆ. ಇದೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಾಗಿದೆ. ತಾವು ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮರು. ಇದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ತಾವು ತಪೋಧನರಾದ್ದರಿಂದ.

ರಾಜನು ಹೀಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ಋಷಿಗಳು 'ನಾಳೆ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಬಾ' ಎಂದರು. ರಾಜನು ಅವರ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಹೋದ, ದೇವರಾಜನಂತೆ. ಆಗ ಆತನ ಅಮಾತ್ಯರೂ, ಪುರೋಹಿತರೂ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಬಂದರು. ಎಲ್ಲರಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗಿ, ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ದಿನದ ಆಹ್ಲೇಷಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಭೋಜನ ಮಾಡಿ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದನು. ದಂಪತಿಗಳು ಋಷಿಗಳ ವರಬಲದಿಂದಾಗಿ ನವಯೌವನ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿಯೂ, ಮುಖ್ಯವಲ್ಲದ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತರಾಗಿ ಆ ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದರು. ಋಷಿಗಳೂ ಸಹ ತಾವು

ಬಂದ ವನವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಿಂದ(ತಪಶಕ್ತಿ)ಬಹುರತ್ನಭೂಷಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. (ಇಂದ್ರವನಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಮೀರುವಂತಹ ಹೆಚ್ಚು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತು).

ನಂತರ ಬೆಳಗ್ಗೆ ರಾಜನು ತನ್ನ ಆಹ್ವೇಷವನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಋಷಿಗಳು ಇದ್ದ ವನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು. ಆ ವನದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ಚೈವನರ ತಪೋವೈಭವವೆಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಕಂಡ ಅದ್ಭುತಗಳು ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಗಂಧರ್ವ ನಗರದಂತೆ ಕಂಡಿತು ರಾಜನಿಗೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಇತರ ವೈಭವಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಸಹಸ್ರಮಣಿಸ್ತಂಭಗಳಿಂದಲೂ ದಿವ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಪ್ರಾಸಾದ (ಅರಮನೆ)^೧; ೨. ರಮ್ಯತೀವರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಪರ್ವತಗಳು; ೩. ಪದ್ಮಸರೋವರಗಳು; ೪. ಚಿತ್ರಶಾಲೆಗಳು; ೫. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ವೇದಿಕೆಗಳು; ೬. ಅರಳಿದ ಮಾವಿನಮರಗಳು, ಅಶೋಕವೃಕ್ಷಗಳು, ಚಂಪಕ, ತಿಲಕ, ವನಸ ಮೊದಲಾದ ಹಾಗೂ ಪುಷ್ಪಭರಿತ ಕರ್ಣಿಕಾರವೃಕ್ಷಗಳು; ೭. ಸರ್ವ ಋತು ವೃಕ್ಷಗಳು; ೮. ಎತ್ತರವಾದ ಪದ್ಮವರ್ಣೋಪೇತ ಪ್ರಾಸಾದಗಳು; ೯. ಮಾತಾಡುವ ಗಿಳಿಗಳು; ೧೦. ಅನೇಕ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳು; ೧೧. ನವಿಲು, ಚೆಕೋರ, ಹಂಸ, ಸಾರಸ, ಚಕ್ರಸಂಪಕ್ಷಿಗಳು; ೧೨. ಕೆಲವೆಡೆ ಅಪ್ಸರೆಯ ಗುಂಪು, ಕೆಲವೆಡೆ ತಮ್ಮ ಪತಿಯರನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡ ಗಂಧರ್ವರನ್ನು ನೋಡಿದನು^೨. ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದಾಗ ಅದಾವುದೂ ಕಾಣಲೇ ಇಲ್ಲ; ೧೩. ಅದ್ಭುತಗೀತಧ್ವನಿ, ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಧ್ವನಿ, ಹಂಸಧ್ವನಿ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇದೆಲ್ಲ ನೋಡಿದಾಗ ರಾಜನಿಗೆ ಇದೇನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸ್ವಪ್ನವೋ, ವಾಸ್ತವವೋ ಅಥವಾ ಭ್ರಮೆಯೋ ಎಂಬ ಭಾವನೆಗಳು ಬಂದವು^೩. ತಾನು ಸಶರೀರನಾಗಿ ಪರಗತಿ (ಮೋಕ್ಷ) ಹೊಂದಿರುವನೋ, ಪವಿತ್ರವಾದ ಉತ್ತರಖಂಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೋ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರನ ಅಮರಾವತಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೋ ಎಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಅನಿಸಿತಂತೆ.

೧ ತತೋ ದದರ್ಶ ನೃಪತಿಃ ಪ್ರಾಸಾದಂ ಸರ್ವಕಾಂಚನಮ್ |

ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಮನಂತಂ ಚ ||

೨ ಕೃಚಿದಪ್ಸರಾಂ ಸಂಘಾನ್ ಗಂಧರ್ವಾಣಾಂ ಚ ಪಾರ್ಥಿವ |
ಕಾಂತಾಭರಣಾಂಸ್ತತ್ರ ಪರಿಷ್ಕೃತ್ವಾನ್ ದದರ್ಶ ಹ ||

೩ ನ ದದರ್ಶ ಚ ತಾನ್ ಭೂಯೋ ದದರ್ಶ ಚ ಪುನರ್ನೃಪಃ |

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾತ್ಯದ್ಭುತಂ ರಾಜಾ ಮನಸಾಚಿಂತಯತ್ತದಾ ||

ಸ್ವಪ್ನೋಽಯಂ ಚಿತ್ತವಿಭ್ರಂಶ ಉತಾಹೋ ಸತ್ಯಮಿತ್ಯುತ |

ಅಹೋ ಸಹ ಶರೀರೇಣ ಪ್ರಾಪ್ತೋಽಸ್ಮಿ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ |

ಉತ್ತರಾನ್ ವಾ ಕುರೂನ್ ಪುಣ್ಯಾನಥ ವಾಷ್ಪಮರಾವತೀಮ್ ||

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆಶ್ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಚ್ಯವನರನ್ನು ಮಣಿಸ್ತಂಭಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ, ಸುರ್ವಣಮಯವಾದ ಮೇಲ್ಕಡಡಿಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯವಾದ ಶಯನದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದನು^೧. ವೇಗವಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರೆಯಾದರು. ನಂತರ ಮತ್ತೊಂದು ವನದಲ್ಲಿ ಜಪ ಮಾಡುವುದನ್ನು (ಚ್ಯವನರು) ರಾಜ ನೋಡಿದನು. ಹೀಗೆ ಋಷಿಗಳು ಯೋಗಬಲದಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸಿದರು. ಮಾರನೆಯ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಸರೆಯರು, ಗಂಧರ್ವರು, ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲ ಅಂತರ್ಧಾನವಾದವು. ಮೊದಲಿನಂತೆ ಗಂಗಾತೀರವು ಕುಲವಲ್ಮೀಕಿ(ಹುತ್ತ)ಗಳಿಂದ ಮೌನದ ತಾಣವಾಗಿತ್ತು^೨.

ನಂತರ ರಾಜನು ಪತ್ನಿಗೆ ಚ್ಯವನರ ತಪೋವೈಭವವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ. ಮೂರು ಲೋಕದ ಅಧಿಪತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ತಪಸ್ಸೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಏನೆಲ್ಲ ಸಾಧಿಸಬಹುದು ನೋಡು ರಾಣಿ! ಋಷಿಗಳು ಇಂತಹ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಆಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚ್ಯವನ ಬ್ರಹ್ಮಕೃಷ್ಣಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಎಂತಹುದಲ್ಲ! ಇವರು ಬಯಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬೇರೇ ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ತಪಸ್ಸಿನ ಬಲದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾರು! ಚ್ಯವನರ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾರು ತಾನೇ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಮನುಷ್ಯ ರಾಜ್ಯಂಸಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸುಲಭ. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆಯುವುದು ದುರ್ಲಭ! ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲ್ಲವೇ ನಾವು ರಥ ಎಳೆಯಲು ಅಶ್ವಗಳಂತೆ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆವು?^೩

ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಬಂದ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಚ್ಯವನರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾ ಎಂದು ಕರೆದರು. ರಾಜನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶಿರಸಾ ನಮಿಸಿದ. ಋಷಿಗಳು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಕುಳಿರಿಸಿದರು. ನಂತರ ಮಧುರ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರು, ರಾಜದಂಪತಿಗಳಿಗೆ.

೧ ಏವಂ ಸಂಚಿಂತಯನ್ ಏವಂ ದದರ್ಶ ಮುನಿಪುಂಗವಮ್ |

ತಸ್ಮಿನ್ ವಿಮಾನೇ ಸೌವರ್ಣೇ ಮಣಿಸ್ತಂಭಸಮಾಕುಲೇ |

ಮಹಾರ್ಹೇ ಶಯನೇ ದಿವ್ಯೇ ಶಯಾನಂ ಭೃಗುನಂದನಮ್ ||

ಕ್ಷಣೇನ ತದ್ವನಂ ಚೈವ ತೇ ಚೈವಾಪ್ಸರಾಣಾಂ ಗಣಾಃ ||

೨ ಗಂಧರ್ವಾಃ ಪಾದಪಾಶ್ಚೈವ ಸರ್ವಮಂತರಧೀಯತ |

ತತಃ ಸ ರಾಜಾ ಕುಶಿಕಃ ಸಭಾರ್ಯಸೇನ ಕರ್ಮಣಾ ||

ವಿಸ್ಮಯಂ ಪರಮಂ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ತದ್ಧೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹದದ್ಭುತಮ್ |

೩ ತತಃ ಪೋವಾಚ ಕುಶಿಕೋ ಭಾರ್ಯಾಂ.....|

ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಭೃಗುಮುಖ್ಯಸ್ಯ ಕಿಮನ್ಯತ್ರ ತಪೋಬಲಾತ್ |

ತಪಸಾ ತದವಾಪ್ಯಂ ಹಿ ಯನ್ ಶಕ್ಯಂ ಮನೋರಥೈಃ |

ತ್ವಲೋಕೈರಾಜ್ಯಾಡಹಿ ಹಿ... ತಪ ಏವ ಹಿ ವಿಶಿಷ್ಟತೇ |

ತಪಸಾ ಹಿ ಸುತಪ್ತೇನ ಕ್ರೀಡತೈಷ ತಪೋಧನಃ ||

೪ ಇಚ್ಛೇವ ತಪೋವೀರ್ಯಾತ್ ಅನ್ಯಾಲ್ಲೋಕಾನ್ ಸೃಜೇದಹಿ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ದುರ್ಲಭಂ ಲೋಕೇ ರಾಜ್ಯಂ ಹಿ ಸುಲಭಂ ನರೈಃ ||

‘ನೀನುಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ, ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನುಗೆದ್ದಿದ್ದೀಯಾ. ಮನಸ್ಸನ್ನುಗೆದ್ದಿದ್ದೀಯಾ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕಷ್ಟಕೋಟಲೆಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಿದ್ದೀಯಾ(ಸಂಕಟಗಳಿಂದ). ನನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸಿದೆ. ನನಗೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡು. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ವರ ಕೇಳು ಕೊಡುವೆ’ ಎಂದರು. ಆಗ ರಾಜನು ‘ನಾನು ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಗ್ನಿವದ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ, ಇದ್ದೆ ನಾನು ಸುಡದೇ ಇದ್ದುದೇ ದೊಡ್ಡವಿಷಯ. ನೀವು ನನ್ನ ಸೇವೆಯಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವುದೇ ಮಹಾ ವರ. ನಮ್ಮ ವಂಶ ಪವಿತ್ರವಾಯಿತು. ಅದೇ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಫಲ. ಈ ರಾಜ್ಯ, ನನ್ನ ತಪೋರೂಪಫಲ - ಇದೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ತಾವು ಪ್ರೀತರಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ನನಗಿರುವ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿರಿ.’^೨

ರಾಜನ ಮಾತಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಚೈವನರು ‘ನಾನು ನಿನಗೆ ಒಂದು ವರ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೂ ನಿನ್ನ ಸಂಶಯವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆ ಸಂಶಯವೇನೆಂದು ಹೇಳು’ ಎಂದರು.

ರಾಜನು ತುಂಬಾ ವಿನಯದಿಂದ ‘ನನ್ನಲ್ಲಿ ತಾವು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದರೆ - ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು? ಹೇಳಿರಿ? ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಾಗಿ ೨೧ ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ಮಲಗಿ, ನಂತರ ಏನೂ ಮಾತಾಡದೇ ಎದ್ದು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೋಗಿ(ನಾನು ತಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ಬಂದಾಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸದೆ), ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಅಂತರ್ಧಾನರಾದಿರಿ, ಮತ್ತೆ ಕಂಡಿರಿ, ಪುನಃ ೨೧ ದಿನ ಇನ್ನೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಾಗಿ, ಮಲಗಿ, ಎದ್ದು ತೈಲಾಭ್ಯಂಜನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಹೋದುದು, ಭೋಜನವನ್ನು ಬಯಸಿ, ತರಿಸಿ, ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಶಯನ (ಹಾಸಿಗೆ, ಮಂಚ)ಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದ್ದು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಪಯಣ, ಧನ, ಧಾನ್ಯ, ದಾನ, ವನದರ್ಶನ, ಸ್ವರ್ಗದಂತಹ ಪ್ರಾಸಾದಗಳ ದರ್ಶನ, ಮತ್ತೆ ಅಂತರ್ಧಾನ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳೇನು? ಅವನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ’.

೧ ಸಮ್ಯಗಾರಾಧಿತಃ ಪುತ್ರ ತ್ವಯಾಽಹಂ ವದತಾಂ ವರ |

ನ ಹಿ ತೇ ವೃಜಿನಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಸುಸೂಕ್ತ ಮುಪಿ ವಿದ್ಯತೇ ||

ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ತವ ರಾಜೇಂದ್ರ ವರಶ್ಚ ಪ್ರತಿಗ್ರಹ್ಯತಾಮ್ ||

೨ ಅಗ್ನಿಮದ್ಯಗತೇನೇದಂ ಭಗವತ್ಸನ್ನಿಧೌ ಮಯಾ |

ವರ್ತಿಸಂ ಭೃಗುಶಾರ್ದೂಲ ಯನ್ನ ದಗ್ಧೋಽಸ್ಮಿ ತದ್ಭಕ್ತು ||

ವಿಷ ವಿವ ವರೋ ಮುಖ್ಯಃ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಮೇ ಭೃಗುನಂದನ |

ಯತ್ಪ್ರೀತೋಽಸಿ ಸಮಾಚಾರಾತ್ ಕುಲಂ ಪೂತಂ ಮಮಾನಘ ||

ವಿಷ ಮೇಽನುಗ್ರಹೋ ವಿಪ್ರ ಜೀವಿತೇ ಚ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ |

ವಿತದ್ರಾಜ್ಯ ಫಲಂ ಚೈವ ತವಶ್ಚೈತತ್ ಪರಂ ಮಮ |

ಯದಿ ತು ಪ್ರೀತಿಮಾನ್ ವಿಪ್ರ ಮಯಿ ತ್ವಂ ಭೃಗುನಂದನ ||

ಅಸ್ಮಿ ಮೇ ಸಂಶಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ತಸ್ಯೈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತುಮರ್ಹಸಿ ||

- ೮೪/೩೫-೪೦

೩. ಕುಶಿಕ ಉವಾಚ -

ನಾನು ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಚಿಂತಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಲಿ, ಇದೆಲ್ಲದರ ಹಿಂದಿನ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶವೇನು, ನಾನು ಮೋಹಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಹಗಲೂ, ರಾತ್ರಿ ಯೋಚಿಸಿದರೂ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ದಯವಿಟ್ಟು ಇವುಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವೇನು? ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸಿರಿ^೧.

ರಾಜನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಚ್ಯವನರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು (ಪೂರ್ಣವಾಗಿ) 'ರಾಜನ್! ಹಿಂದೆ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ದೇವಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಕೇಳಿದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು.'^೨

'ಮುಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ವಿರೋಧದಿಂದ ಕುಲಸಾಂಕರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿನಗೆ (ಕುಶಿಕನಿಗೆ) ತೇಜೋವೀರ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮೊಮ್ಮಗನು ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ(ನನ್ನ ವಂಶದ ಕನ್ಯೆಯೊಬ್ಬಳಿಂದ ನನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನ ಆವಿರ್ಭಾವವಾಗುತ್ತೆ)^೩. ನನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯವೀರ್ಯದಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ನನಗೆ ನನ್ನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ತೇಜಸ್ಸು ಬರದಿರಲೆಂದು. ಅದು ಬರುವ ಮುನ್ನವೇ ಕುಶಿಕವಂಶವನ್ನೇ ನಾಶ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ (ಸುಡುವ) ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು 'ನಾನು ಮಾಡಬಯಸಿದ ವ್ರತಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀವು(ದಂಪತಿಗಳು) ಪರಿಚರ್ಯ(ಸೇವೆ) ಮಾಡಲು ನಿನ್ನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೇಳಿದೆ. ನೀನು ಒಪ್ಪಿ ಮಾಡಿದರೆ, ಪೂರ್ಣ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ನನಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ,

ಯದಿ ಪ್ರೀತೋಽಸಿ ಭಗವನ್ ತತೋ ಮೇ ವದ ಭಾರ್ಗವ |
ಕಾರಣಂ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಮಧ್ಯಹೇ ವಾಸಕಾರಿಣಿಮ್ ||
ಶಯನಂ ಚೈಕವಾಶ್ವೇನ ದಿವಸಾನೇಕವಿಂಶತಿಮ್ |
ಅಕಿಂಚಿದುಕ್ತಾ ಗಮನಂ ಬಹಶ್ಚ ಮುನಿಪುಂಗವ ||
ಅಂತರ್ಧಾನಮಕಸ್ಮಾಚ್ಚ ಪುನರೇವ ಚ ದರ್ಶನಮ್ ||

೧ ... ಅತೀವ ಹೃತ್ತ ಮುಕ್ತಾಮಿ ಚಿಂತಯಾನ್ಮೋ ದಿವಾ ನಿಶಿಮ್ |

... ವತದಿಚ್ಛಾಮಿ ಕಾತ್ಸ್ಮೇನ ಸತ್ಯಂ ಶ್ರೋತುಂ ತಪೋಧನ ||

- ೮೫/೧-೮

೨ ಚ್ಯವನ ಉವಾಚ -

ಪಿತಾಮಹಸ್ಯ ವದತಃ ಪುರಾ ದೇವಸಮಾಗಮೇ |
ಶ್ರುತವಾನ್ಯಸ್ಯ ಯದ್ರಾಜನ್ ತನ್ಯೇ ನಿಗದತಃ ಶ್ರುಣು ||

೩. ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಷತ್ರವಿರೋಧೇನ ಭವಿತಾ ಕುಲಸಂಕರಃ |

ಪೌತ್ರಸ್ತೇ ಭವಿತಾ ರಾಜನ್ ತೇಜೋವೀರ್ಯಸಮನ್ವಿತಃ ||

೪ ತತಃ ಸ್ವಕುಲರಕ್ಷಾರ್ಥಮಹಂ ತ್ವಾ ಸಮುಪಾಗಮಮ್ |

ಚಿಕೀರ್ಷನ್ ಕುಶಿಕೋಚ್ಛೇದಂ ಸಂದಿಧಕ್ಕುಃ ಕುಲಂ ತವ ||

ನ ಚ ತೇ ದುಷ್ಯತಂ ಕಿಂಚಿದಹಮಾಸಾದಯಂ ಗೃಹೇ |

ತೇನ ಜೀವಸಿ ರಾಜರ್ಷೇ ನ ಭವೇಥಾಸ್ತತೋಽನ್ಯಥಾ ||

- ೮೫/೯-೧೪

ರಾಜರ್ಷಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಪರಿಚಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಂದು ಹುಳುಕನ್ನು (ದೋಷವನ್ನು) ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬದುಕಿದ್ದೀಯಾ. ಇದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ೨೧ ದಿನ ಮಲಗಿದೆ. ಎಬ್ಬಿಸಿದರೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ನನಗೆ ಕೋಪ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ನೀನು ಎಬ್ಬಿಸದೆ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದೆ. ಆಗಲೇ ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ನಾನು ಎದ್ದು ಹೋದಾಗಲಾದರೂ ನೀನು 'ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೀರಿ' ಎಂದೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗಲೂ ನಾನು ಶಾಪ ಕೊಡಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡಿದ್ದು ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಹಸಿವೆ, ಬಳಲಿಕೆಗಳಿಂದಾದರೂ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಆಸೂಯೆ ಪಡಬಹುದೆಂಬ ನನ್ನ ಎಣಿಕೆ ಸುಳ್ಳಾಯಿತು. ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಕೋಪ ಸುಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆಗಲೇ ಮತ್ತೆ ನನಗೆ ನಿಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸನ್ನತೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ತರಿಸಿದ ಭೋಜನವನ್ನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹಾಕಿದರೂ, ನೀನು ಕೋಪಗೊಳ್ಳದೇ ಸಹಿಸಿದೆ. ರಥವನ್ನು ನೀವು ಎಳೆದಿರಿ (ಕುದುರೆಗಳಂತೆ), ನಾನು ಬೇಕಾದಂತೆ ನಿನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯ ದಾನ ಮಾಡಿದೆ, ಆಗಲೂ ನಿನಗೆ ಕೋಪ ಬರಲಿಲ್ಲ^೧.

ಆದರಿಂದ ನನಗೆ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಸ್ವರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿದೆ. ನೀನು ನೋಡಿದ್ದೆಲ್ಲ ಸ್ವರ್ಗದ ಒಂದು ದಿವ್ಯದರ್ಶನ. ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಸಶರೀರನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನು ದಂಪತಿಗಳು ಅನುಭವಿಸಿದಿರಿ. ಇದೆಲ್ಲ ತಪಸ್ಸಿನ, ಧರ್ಮದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತೋರಿಸಲು ಮಾಡಿದೆ. ನಂತರ ಅಂತರ್ಧಾನಾದೆ. ನಿನ್ನ ಆಸೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ. ನೀನು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಬಯಸದೇ, ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೀಯಾ. ನೀನು ತಿಳಿದಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ದುರ್ಲಭವಾದುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯನಾದ ಮೇಲೆ ಋಷಿಯಾಗುವುದು, ಅದರ ಮೇಲೆ ತಪಸ್ವಿಯಾಗುವುದು ಮತ್ತೂ ದುರ್ಲಭ^೨.

-
- ೧ ಯದಾ ತ್ವಯಾ ಸ್ವಭಾರ್ಯಾಣ ಸಂಸುಪ್ತೋ ನ ಪ್ರಬೋಧಿತಃ |
 ಅಹಂ ತದೈವ ತೇ ಪ್ರೀತೋ ಮನಸಾ ರಾಜಸ್ತಮ ||
 ನ ಚ ತೇ ಭೂತ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮೋಽಪಿ ಮನ್ಯುರ್ಮನಸಿ ಪಾರ್ಥಿವ |
 ಸ ಭಾರ್ಯಸ್ಯ ನರಶ್ರೇಷ್ಠತೇನ ತೇ ಪ್ರೀತಿಮಾನಹಮ್ ||
 ತತೋಽಹಂ ರಥಮಾರುಹ್ಯ ತ್ವಾಮಪೋಽಚಂ ನರಾಧಿಪ |
 ಸಭಾರ್ಯೋ ಮಾಂ ವಹಸ್ತೇತಿ ತಚ್ಚಕ್ಷಂ ಕೃತವಾಂಸ್ತಥಾ ||
- ೨ ಅವಿಶಂಕೋ ನರಪತೇ ಪ್ರೀತೋಽಹಂ ಚಾಪಿ ತೇನ ತೇ |
 ಧನೋತ್ಸರ್ಗೋಽಪಿ ಚ ಕೃತೇ ನ ತ್ವಾಂ ಕ್ರೋಧಃ ಪ್ರಧರ್ಷಯಾತ್ ||
 ತತಃ ಪ್ರೀತೇನ ತೇ ರಾಜನ್ |
 ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಂ ತವ ಚೈತನ್ಯೇ ಸ್ವರ್ಗಸಂದರ್ಶನಂ ಕೃತಮ್ |
 ನಿದರ್ಶನಾರ್ಥಂ ತಪಸೋ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಚ ನರಾಧಿಪ |
 ತಪೋ ಬ್ರಹ್ಮಬಲಂ ಜ್ಞಾತುಂ ತವಾಂತರ್ಹಿತಮತ್ರ ತತ್ |

ಆದರೂ ನಿನ್ನ ಆಸೆ ಈಡೇರುವುದು. ಕುಶಿಕನಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಕೌಶಿಕನಾದ ದ್ವಿಜನು ಜನಿಸಿ, ಅವನಿಂದ ಜನಿಸುವ ಪುರುಷನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಭೃಗುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಿನ್ನ ವಂಶ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಿನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗನು ತಪಸ್ವಿಯೂ, ಅಗ್ನಿಸಮ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಆಗುವನು. ಅವನು ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೂ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನು (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ).

ರಾಜರ್ಷಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ವರ ಕೇಳು. ನಾನಿನ್ನು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತೇನೆ. ಕಾಲಮೀರುತ್ತಿದೆ.' ಆಗ ರಾಜನು 'ನೀವು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರುವುದೇ ನನಗೆ ನೀಡಿದ ವರ. ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗಲಿ ನನ್ನ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಅಂತಹ ತಪಸ್ಸು ಇರಲಿ. ನನ್ನ ಕುಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪಡೆಯಲಿ. ಇದೇ ನಾನು ಬೇಡುವ ವರ, ನನ್ನ ಕುಲವು ಹೇಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಹೊಂದುತ್ತದೆ ನನಗೆ ಪೌತ್ರನಾಗಿ ಜನಿಸುವ ಬಂಧು ಯಾರು? ಅವನು ಯಾರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ? ತಿಳಿಸಿರಿ' ಎಂದ.

'ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದುದರ ಉದ್ದೇಶ ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ವಿಷಯ ಹೀಗಿದೆ. ಕೃತ್ತಿಯರಿಗೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಭೃಗುಗಳೇ ಪುರೋಹಿತರು. ಮುಂದೆ ದೈವಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ಅವರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವುಂಟಾಗಿ ಕೃತ್ತಿಯರು ಭೃಗುವಂಶವನ್ನು ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವರು. ನಂತರ ನಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಔರ್ವನಂಬುವವನು ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃತ್ತಿಯರ ಮೇಲಿನ ಕೋಪದಿಂದ ಅವರು ಮೂರೂ ಲೋಕದ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದಾಗ ಅದು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸುಡುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಕಾಲಾನಂತರ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ವಹಾವಾಮುಖದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿ ತಾನೇ ಅದನ್ನು ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮಗ ಋಚೀಕನನ್ನು ಧನುರ್ವೇದವು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ (ಆತನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ). ಅದನ್ನು ಆತನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಜಮದಗ್ನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ನಿನ್ನ ಕುಲದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಕುಲದ ವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಋಚೀಕನು ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಅವನು ಗಾಢಿಯ ಪುತ್ರಿಯೂ, ನಿನ್ನ ಮೊಮ್ಮಗಳೂ ಆದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಂ ಕಾಂಕ್ಷಸೇ ಹಿತ್ತಂ ತವಶ್ಚ ಪೃಥಿವೀಪತೇ |

ಅವಮನ್ಯ ನರೇಂದ್ರತ್ವಂ ದೇವೇಂದ್ರತ್ವಂ ಚ ಪಾರ್ಥಿವ |

ಪೌತ್ರಸ್ತೇ ಭವಿತಾ ವಿಪ್ರ ತಪಸ್ವೀ ಪಾವಕದ್ಯುತಿಃ ||.....

ಯಃ ಸ ದೇವಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಭಯಮುತ್ತಾದಯಿಷ್ಯತಿ |

ತ್ರಯಾಣಾಂ ಚೈವ ಲೋಕಾನಾಂ ಸತ್ಯಮೇತದ್ ಬ್ರವೀಮಿ ತೇ ||

ವರಂ ಗೃಹಾಣ ರಾಜರ್ಷೇ |

ವಿಷ ವಿವ ವರೋಮೇಽದ್ಯ ಯತ್ತ್ವಂ ಪ್ರೀತೋ ಮಹಾಮುನೇ ||

ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿ ಕೃತ್ತಿಯಧರ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಪಡೆಯುವನು (ಜಮದಗ್ನಿಯ)

ಗಾಧಿಯ ಪುತ್ರನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಾಗಿ, ಕೃತ್ತಿಯನಾದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಸಮನಾಗಿ ಆತ್ಮಂತ ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಿ ಮಹಾತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತ್ತಿಯ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ (ಋಚೀಕರ ಪತ್ನಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮ). ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಸಂಕಲ್ಪ ಅದು ಹಾಗೆ ನಡೆಯಿತು.

ನಿನಿಂದ ಮೂರನೇ ಪುರುಷನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ನೀನು ಭೃಗುಗಳ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗುವೆ.

ಚೈವನರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜಾ ಕುಶಿಕ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ ಎಂದನು. ಚೈವನರ ರಾಜನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ವರ ಕೇಳಲು ಒತ್ತಾಯಿಸಲು, ರಾಜನು 'ನಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಬರಲಿ, ನನಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಇರಲಿ(ಸದಾ) ಎಂದು ಬೇಡಿದನು. ಚೈವನರು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಮುಂದೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಇದುವೇ ಭೃಗುಗಳಿಗೂ, ಕುಶಿಕರಿಗೂ ಆದ ಸಂಬಂಧ ಎಂದರು ಭೀಷ್ಮರು. ಅಲ್ಲದೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ, ಪರಶುರಾಮರ, ಉತ್ತರಿಯೂ ಹೀಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾವ ವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಜನಿಸಿದರೂ, ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮೇಲೆ ಆದ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ದುಷ್ಟ ಕೃತ್ತಿಯರ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯದ್ಯಪಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧಿವಿಷೇಧಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ದೇಶಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಆಚರಿಸಲು ಭಗವಂತನ ಆಚರಣೆಗಳೇ ಆದರ್ಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಋಚೀಕರ ಪತ್ನಿ ಹಾಗೂ ಆತ್ಮಿಯರು ಚಿರು ವೃತ್ತಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ. ವರ್ಣವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದ ಸಂತತಿ ಜನಿಸಿದ್ದು ಇತಿಹಾಸ.

೨. ತಮ್ಮ ವಂಶ ನಾಶಕರಾಗಿ ಬಂದ ಉದ್ಧೇಶ ತಿಳಿಯದಿದ್ದ ಕುಶಿಕರು ಚೈವನರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅತಿಹೃದ್ರ ಅತ್ಯಪೂರ್ವ. 'ಅತಿಥಿದೇವೋ ಭವ' ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯನುಷ್ಠಾನ ಕುಶಿಕರಾಜನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹಾಗೇ ಎಲ್ಲರೂ ವರ್ತಿಸಬೇಕು.

೩. ಅತಿಥಿಗೆ ಸರ್ವರಾಜ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಸೇವಕನಂತೆ ತಾನು ಪತ್ತೇ ಸಮೇತನಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅತಿಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಹಾಗೆ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು. ಅತಿಥಿಗೆ ಬೇಸರವಾಗದಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಕುಶಿಕ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ನಡೆದರು, ಚೈವನರ ನುಡಿಗಳೇ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ.

೪. ಆದ್ದರಿಂದ ಚೈವನರ ಉದ್ದೇಶವೇ ಸಫಲವಾಗದೆ, ಯಾವುದನ್ನು ಕೊಡಬಾರದೋ ಅದೇ ವರವನ್ನು ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಚೈವನರ ದೊಡ್ಡಸ್ತಿಕೆ. ಅತಿಥಿಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಕೂಡಾ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ದ್ವೇಷಸಾಧನೆಯನ್ನು ಎಂದೂ ಅಮಾಯಕರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಮುಂದೆಂದೋ ನಡೆಯುವ ಸಾಂಕರ್ಯಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ಕುಶಿಕವಂಶನಾಶದ, ಚೈವನರ ಆಸೆ ಈಡೇರಲಿಲ್ಲ. ಕುಶಿಕರಿಗೇನೇ ವರ ಕೊಟ್ಟು ಹೋದ ಮಹಾತ್ಮರು ಚೈವನರು. ಅವರೂ ಅಷ್ಟೇ ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದರು. ಕೋಪಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮಚಿತ್ತ. ಅದನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಲಾಗದು ಎಂದು ಒಪ್ಪಿದ ಮಹಾತ್ಮರು. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರು ಕುಶಿಕರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಬಂದುದೇ ತಪ್ಪಾಗಿತ್ತೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಪರೀಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ, ಕುಶಿಕನ ಸಾತ್ವಿಕಗುಣ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೇ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

೫. ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ನಾವು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೋ, ತಿಳಿದೋ ಇರಬಹುದು. ನಾವು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅನಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಆಸ್ತಿ, ಸ್ವಾಸ್ಥಿ ಯಾವುದೇ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಭಗವದ್ವತ್ವವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು, ಕುಶಿಕನಂತೆ. ಕುಶಿಕನು ಚೈವನರಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ನಿಮ್ಮದೇ, ರಾಜ್ಯ, ಕೋಶ, ನಾನು, ನನ್ನ ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮದು ಎಂದ. ಆಚಾರ್ಯರು ಆದ್ದರಿಂದಲೇ 'ಸ್ವೀಯಂ ವೇದವಿದಾಂ ಸರ್ವಂ' (ಮ.ತಾ.ನಿ.-೨೩/೬) - ನಮ್ಮದು ಎನ್ನುವುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸ್ವತ್ತು, ಅದು ದೇವರದು.

೬. ಕುಶಿಕ ದಂಪತಿಗಳಂತೆ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಂದು, ಎಲ್ಲೂ ಎಷ್ಟೇ ನೋವುಗಳಾದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೭. ಹೀಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಇಹಪರಗಳ ಸರ್ವಾಭೀಷ್ಟಸಿದ್ಧಿ ಇಂತಹ ತಾಳ್ಮೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ನಮಗೆ ಭಗವಂತನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ.

೧೪೬. ನೃಗೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರೆ ಆಗುವ ಅನರ್ಥದ ಬಗ್ಗೆ ನೃಗೋಪಾಖ್ಯಾನ ಹೊರಟಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪತ್ನಿ ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಂಪತ್ತು ಅಪಹೃತವಾದಾಗ, ಶಕ್ತಿ ಉಳ್ಳವರು ಅದನ್ನು ಬಿಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾ ಯಾರು ಮೃತರಾಗುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹವರಿಗೆ ನಮೋ ನಮಃ ಎನ್ನುತ್ತದೆ ಭಾರತ. ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವ ಅಪಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಸಜ್ಜನರು ನೃಗಮಹಾರಾಜನು (ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಮಂಶ) ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದ್ವಾರಾವತಿಯು ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿತ್ತು, ದ್ವೀಪವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲೊಂದು ಹುಲ್ಲು-ಲತೆಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದ, ಅವುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಾವಿಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಹೊಂದುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆ ಬಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ತೆಗೆದ ಜನರಿಗೆ ನೀರು ಸಿಗದೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾರೀ ಶರೀರದ, ಓತಕೇತ (ಕೃಕಲಾಸ) ಕಂಡಿತು. ಆ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಹೊರಹಾಕಲು ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಆಗದಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಆ ಓತಕೇತ ಇದೇ ಬಾವಿಯನ್ನೇ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣನು ಬಂದು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿದಾಗ ಕೃಕಲಾಸ ಶರೀರತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಸುವರ್ಣವರ್ಣದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕೋಚಿತವಾದ ಅಲಂಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾನವಶರೀರ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ. ಕೃಷ್ಣನು ನೀನಾರೆಂದು (ತಿಳಿಯದವನಂತೆ) ಕೇಳಿದಾಗ, ಆತನು -

'ನಾನು ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಸಹಸ್ರಯುಜ್ಞ ಮಾಡಿದ ನೃಗ ಎಂಬ ರಾಜನು' ಎಂದ. ಕೃಷ್ಣನು ನೀನು ಬರೀ ಶುಭಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವನು. ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇಂತಹ ದುರ್ಗತಿ ಏಕೆ ಬಂತು? ನೀನು ಲಕ್ಷ ನೂರು, ಎಂಟುನೂರು, ಹತ್ತುಲಕ್ಷ ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಆ ಪುಣ್ಯ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು?' ಎನ್ನಲು, ನೃಗರಾಜನು 'ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಗೋವು ಆತನು ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಗೋಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿತು. ನನ್ನ ಮರಣೋತ್ತರ ಕಾಲದ ಪುಣ್ಯ ಸಂಚಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಈ ಗೋವು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಹೋಯಿತು ಗೋಪಾಲಕರ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪ್ರವಾಸದಿಂದ ಬಂದು ನೋಡಲು ಆತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗೋವು (ದಾನಕೊಟ್ಟ) ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಹುಡುಕಲಾಗಿ ಅದು ಆಮೇಲೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರೂ ಆ ಗೋವು ತಮ್ಮದು, ತಮ್ಮದು ಎಂದು ವಿವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾ ನನ್ನ ಬಳಿ ದೂರಿದರು.

ನಾನು ಆದ ಪ್ರಮಾದದಿಂದ ನೊಂದು ಎರಡನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾನೇ ಕೊಟ್ಟ ಗೋವನ್ನು ಮೊದಲನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕೊಡಲು ವಿನಂತಿಸಿದೆ. ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಬೇರೆ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅವನು 'ಈ ಗೋವು ದೇಶಕಾಲಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ತುಂಬಾ ಹಾಲು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಸಾಧುಸ್ವಭಾವ ಬೇರೆ. ಇದೇ ಸದಾ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿ. ಈ

ಗೋ ಹಾಲೇ ಮಾತ್ಸ್ಯಸ್ತನ್ಯವಿಲ್ಲದ ನನ್ನ ಬಡಕಲಾದ ಪುತ್ರನ ತಾಯಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಈ ಗೋವನ್ನು ಕೊಡಲಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟೇ ಹೋದ.

ಮೊದಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಆದರ ಬದಲಾಗಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದರೂ ಒಪ್ಪದೇ 'ನಾನು ರಾಜರ ದಾನವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಜೀವನೋಪಾಯವನ್ನು ನಾನೇ ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅದೇ ಗೋವನ್ನು ಕೊಡು ಎಂದು.' ನಾನು ಆತನಿಗೆ ಸುವರ್ಣ, ಆಶ್ವ, ರಥಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದರೂ ಒಪ್ಪದೇ ಹೊರಟುಹೋದ.

ಮುಂದೆ ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಯಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಯಮನು ನನ್ನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಖಂಡ ಪುಣ್ಯಗಳು. ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗೋದಾನದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮಾದದ ಪಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿ, ಮೊದಲು ಪಾಪ ಅನುಭವಿಸುವಿಯೋ, ಅಥವಾ ಪುಣ್ಯ ಅನುಭವಿಸುವಿಯೋ ಎಂದು ಕೇಳಲು ನಾನು ಪಾಪದ ಫಲ ಅನುಭವಿಸುವೆ ಎಂದೆ. ಕೊಡಲೇ ಕೃಕಲಾಸನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೆ ಯಮನು ೧೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ (ಕೃಕಲಾಸನಾಗಿ) ವಾಸುದೇವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಿದಾಗ ಮತ್ತೆ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಕೃಷ್ಣನೇ ಈಗ ನಿನ್ನ ಅಮೃತ ಕರಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ನಾನು ಪಾಪದಿಂದ ದಾಟಿಲ್ಲವೆಂದೇನೆ. ನನಗೆ ಅನುಮತಿ ನೀಡು. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ನೃಗರಾಜನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರದ ೫ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ನಂತರ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶಮಾಡಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಉತ್ತಮ ವಿಮಾನವೇರಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ವಿವರವಿದೆ.

ನೃಗ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಓತಿಕೇತನಾಗಿ ಬಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಸ್ಮರಣೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಿಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಪುನೀತನಾದೆ:

ತಾವದದ್ರಾಕ್ಷಮಾತ್ಮಾನಂ ಕೃಕಲಾಸಂ ಪತನ್ ಪ್ರಭೋ |

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಸ್ಯ ವದಾನ್ಯಸ್ಯ ತವ ದಾಸ್ಯ ಕೇಶವ ||

ಸ್ತುತಿನಾರ್ದಾಪಿ ವಿಧ್ವಾಸ್ತ ತವ ಸಂದರ್ಶನಾರ್ಥಿನಃ |

ದೇವದೇವ ಜಗನ್ನಾಥ ಗೋವಿಂದ ಪುರುಷೋತ್ತಮ ||

ನಾರಾಯಣ ಹೃಷೀಕೇಶ ಪುಣ್ಯಶ್ಲೋಕಾಚ್ಯುತಾವ್ಯಯ |

ಅನುಜಾನೀಹಿ ಮಾಂ ಕೃಷ್ಣ ಯಾತುಂ ದೇವಗತಿಂ ಪ್ರಭೋ ||

ಯತ್ರ ಕ್ಷಾಪಿ ಸ್ವತಶ್ಚೇತೋ ಭೂಯಾನ್ಮೇ ತತ್ಪದಾಸ್ಪದಮ್ |

ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಭಾವಾಯ ಬ್ರಹ್ಮಣೇಽನಂತಶಕ್ತಯೇ ||

ಕೃಷ್ಣಾಯ ವಾಸುದೇವಾಯ ಗೋಪಾನಾಂ ಪತಯೇ ನಮಃ |

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ತಂ ಪರಿಕ್ರಮ್ಯ ಪಾದೌ ಸ್ಪೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವಮಾಲಿನಾ ||

ಅನುಚ್ಛಾತೋ ವಿಮಾನಾಗ್ರ್ಯಮಾರುಹತಶ್ಚ ತಾಂ ನೃಪಮ್ ||

ನೃಗನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಕೃಷ್ಣನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೀಗೆ ಘೋಷಿಸಿದನು^೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಪುರುಷನು (ವಿವೇಕಿಯು ವಿದ್ವಾಂಸರು) ಅಪಹರಿಸಬಾರದು. ಅಪಹರಿಸಿದರೆ ಆ ಸ್ವತ್ತು ಅಪಹರಿಸಿದವನನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ನೃಗನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗೋವಿನಂತೆ ಸಜ್ಜನರ ಸಮಾಗಮ ಎಂದೂ ವೈರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನೃಗನಿಗೆ (ಓತಿಕೇತ) ದ್ವಾರಕಾವಾಸಿಗಳ ಸಮಾಗಮ. ನಂತರ ಸಜ್ಜನ ಶಿಖಾಮಣಿ ಕೃಷ್ಣನ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ನೃಗನು ನರಕದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ. ಗೋದಾನ ಮಹಾಫಲದಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಗೋದ್ರೋಹವೂ ದುಷ್ಟಫಲಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೋದ್ರೋಹ ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಕಥೆಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ವತ್ತನ್ನು ತಿಳಿದೋ ತಿಳಿಯದೆಯೋ ಅಪಹಾರ ಮಾಡಿದರೂ ಶಿಕ್ಷೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ. ನೃಗ ಮಹಾರಾಜನು ದಾನ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೂ ಕೊಟ್ಟ ಗೋವು ರಾಜನ ಗೋಶಾಲೆ ಸೇರಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜನದಾಗಲೀ, ರಾಜನ ಪರಿವಾರದವರದಾಗಲೀ ಮಹಾದೋಷವೇನೂ ಕಾಣದು. ಇದೊಂದು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಪರಾಧವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಕೈಮೀರಿ ಹೋದುದು. ಪ್ರಾಯಃ ದಾನಕೊಟ್ಟ ಗೋವಿಗೆ ವಿನಾದರೂ ಗುರುತು ಇತ್ತೋ ಇಲ್ಲೋ, ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಯಾರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಅದೂ ವ್ಯವಹಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಗಾ ಇಡುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾದುದು. ಅದೂ ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರ ನಿಗಾ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಎಂದು ನಾವು ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಪ್ರಾಮಾದಿಕ ಅಪರಾಧ. ಅದರ ಶಾಸ್ತ್ರೀತ್ಯಾ ಅದಕ್ಕೂ ಶಿಕ್ಷೆ ಇದೆ ಎಂದು ಮೇಲೆ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾತಾಪರಾಧಕ್ಕಂತೂ ಮಹಾಶಿಕ್ಷೆ ಕಾದಿರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಗೋದಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರವಿರಬೇಕು.

೩. ನೃಗ ತನ್ನ ಅಪರಾಧವಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ದೇವರ ಸ್ಮರಣೆ, ತಪ್ಪಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಗಮನಿಸಿ, ನಮಗೆ ಎಂತಹ ಶಿಕ್ಷೆ ಬರುವುದಿದ್ದರೂ ಆಗಲೂ ಹರಿಸ್ಮರಣೆ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕರುಣಿಸಲು ಆತನನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ವಂ ನ ಹರ್ತವ್ಯಂ ಪುರುಷೇಣ ವಿಜಾನತಾ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ವಂ ಹೃತಂ ಹಂತಿ ನೃಗಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗೌರಿವ || - ೧೦೦/೩೧

೧೪೭. ನಾಚಿಕೇತೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕುರಿತು -

ಗೋವುಗಳ ದಾನದಿಂದ ಬರುವ ಫಲ ಯಾವುದು? ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲು ಕೇಳಿದಾಗ - ಭೀಷ್ಮರು ಉದ್ದಾಲಿಕೆ ಋಷಿಗೂ ಹಾಗೂ ಆತನ ಮಗನಾದ ನಚಿಕೇತನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಉದ್ದಾಲಿಕೆ ಋಷಿಯು ದೀಕ್ಷಾ ಬದ್ಧವಾಗಿ(ಯಜ್ಞ) ತನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ದೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೆ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಹೇಳಿದ. ಆ ದೀಕ್ಷೆ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಮಗನಿಗೆ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯನಿರತನಾದ ನಾನು ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದ ಸಮಿತ್ತು, ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಕಲಶಗಳನ್ನು ತರುವುದನ್ನು ಮರೆತೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಮಗ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿದಾಗ ಅವ್ಯಾವೂ ಇಟ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲ ನದೀ ಪ್ರವಾಹದಿಂದಾಗಿ ಕೊಚ್ಚಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ಹಾಗೆಯೇ ತಂದೆಗೆ ಮಗ ಹೇಳಿದ. ತಂದೆಗೆ ಮಗನ ಉತ್ತರ ಹಿಡಿಸದೆ ಕೋಪದಿಂದ 'ನೀನು ಯಮನನ್ನು ನೋಡು' ಎಂದು. ಮಗ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತಂದೆಯ ಆ ವಾಗ್ವಿಜೃಂಭದಿಂದ ಹತನಾಗಿ ನಚಿಕೇತ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು.

ಮಗ ಬಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಎಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆ ಎಂದು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ತಂದೆ ತಾನೂ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದ. ಮಗನ ಶವವನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಿತಪ್ಪಿದ. ಹೀಗೆ ಆ ಉಳಿದ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಹೋದುದೇ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಂದೆಯ ದುಃಖದ ಕಡ್ಡೇರು ಬೀಳುವುದರಿಂದ ದರ್ಭಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ನಚಿಕೇತನು ಮಳೆಯಿಂದ ತೊಯ್ದ ಸಸ್ಯವು ಚಿಗಿಯುವಂತೆ ಅಲುಗಾಡುತ್ತಾ ಎದ್ದನು. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ (ದೇವಲೋಕದ) ಗಂಧಲೇಪನಗಳಿಂದ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಾಗಿ ಮಲಗಿದವನು ಎದ್ದಂತೆ (ಯಮಲೋಕದಿಂದ) ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದ ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾದ ಮಗನನ್ನು ಕುರಿತು ತಂದೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು. 'ಮಗನೇ! ನೀನು ಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಂದ

ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದೆಯಲ್ಲವೇ? ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಮತ್ತೆ ವಾಪಸು ಬಂದೆ. ನಿನ್ನ ಶರೀರ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಎಲೈ ತಂದೆಯೇ! ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಮನೋಹರವಾದ ಸಹಸ್ರಾರು ಯೋಜನದಷ್ಟು ಸುವರ್ಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಭೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆ. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಯಮದೇವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ನನಗೆ ಆಸನ ನೀಡಿದರು. ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಗೌರವದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಅರ್ಘ್ಯಾದಿ ಪೂಜಾ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿದರು.

ಎಲೈ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. 'ನಾನು ಯಾವ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಅರ್ಹನೋ ಅವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ' (ತೋರಿಸಿರಿ) ಎಂದಾಗ, ಯಮನು 'ನೀನು ಮರಣಹೊಂದಿಲ್ಲ, ಯಮನನ್ನು ನೋಡು ಎಂದು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಸದೃಶ. ಅವನ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಗದು'. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು, ವಾಪಸು ಹೋಗು. ನಿನ್ನ ತಂದೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಿನಗೇನು ವರ ಕೊಡಲಿ? ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ಕೊಡಲಿ? ಕೇಳು ಎನ್ನಲು, ನಚಿಕೇತನು, ನಾನು ವಾಪಸು ಹೋಗಲಾರದಂತಹ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ

೧ ಕುತ್ತಿಪಾಸಾಸಮಾವಿಷ್ಟೋ ಮುನಿರುದ್ಧಾಲಕಿಸ್ತದಾ |
ಯಮಂ ಪಶ್ಯೇತಿ ತಂ ಪುತ್ರಮಶವತ್ ಸ ಮಹಾತಪಾಃ ||
ತಥಾ ಸ ಪಿತ್ರಾಽಭಿಹತೋ ವಾಗ್ವಜ್ರೇಣ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ |
ನಾಚಿಕೇತಂ ಪಿತಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪತಿಕಂ ದುಃಖಮೂರ್ಛಿತಃ ||
ಕಿ ಮಯಾ ಕೃತಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ನಿವಪಾತ ಮಹೀತಳೇ |
ಪಿತ್ರೇಣಾಶ್ರುಪ್ರಪಾತೇನ ನಾಚಿಕೇತ ಕುರುದ್ವಹ |
ಪ್ರಾಸ್ತಂದಚ್ಚಯನೇ ಕೌಶ್ಠೇ ವೃಷ್ಟ್ವಾ ಸಸ್ಯಮಿವಾಪುತ್ರಮ್ ||
ಅಪಿ ಪುತ್ರ ಜಿತಾಲೋಕಾಃ ಶುಭಾಸ್ತೇ ಸ್ವೇನ ಕರ್ಮಣಾ |
ದಿಷ್ಟ್ವಾ ಚಾಸಿ ಪುನಃ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ನ ಹಿ ತೇ ಮಾನುಷಂ ವಪುಃ ||

- ಅ (೧೦೧/೬-೧೨)

೨ ದೃಷ್ಟ್ವೈವ ಮಾಮಭಿಮುಖಮಾಪತಂತಂ
ಗೃಹಂ ನಿವೇದ್ಯಾಸನಮಾದಿದೇಶ |
ವೈವಸ್ವತೋಽರ್ಘ್ಯಾದಿಭಿರರ್ಹಣೈಶ್ಚ
ಭಗವತ್ಕೃತೇ ಪೂಜಯಾಮಾಸ ಮಾಂ ಸಃ ||

- ೧೦೧/೧೫, ೧೬

.....
ಪ್ರಾಪ್ತೋಽಸ್ಮಿ ತೇ ವಿಷಯಂ ಧರ್ಮರಾಜ
ಲೋಕಾನರ್ಹೇ ಯಾನ್ ಸೃತಾನ್ ಮೇ ವಿಧತ್ಸು ||

- ೧೦೧/೧೬

೩. ಯಮೋಽಬ್ರವೀನ್ಮಾಂ ನ ಮೃತೋಽಸಿ ಸೌಮ್ಯ
ಯಮಂ ಪಶ್ಯೇತ್ಯಾಹ ತು ತ್ವಾಂ ತಪಸ್ವೀ |
ಪಿತಾ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಗ್ನಿಸಮಾನತೇಜಾ
ನ ತಚ್ಚಕ್ಷಮನ್ಯತಂ ವಿಪ್ರ ಕರ್ತುಮ್ |

- ೧೦೧/೧೭

ಬಂದಿರುವೆ. ಪುಣ್ಯವಂತರು ಗಳಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದೇ ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ವರ ಎಂದ.

ಆಗ ಯಮದೇವರು ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೂರಿಸಿ, ಪುಣ್ಯವಂತರು ಸಂಪಾದಿಸುವ ಲೋಕಗಳನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ನಾನು ನೋಡಿದ ಲೋಕಗಳು ಹೀಗಿದ್ದವು.

೧. ನಾನಾ ಆಕಾರಗಳು, ರತ್ನಮಯವಾದ, ಚಂದ್ರನಿಂದ ಶುಭ್ರವಾದ, ಅನೇಕ ಶತಭಾಷಿ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದ ಸುರ್ವಾರಜತಮಯವಾದ ಚಲಿಸುವ, ಚಲಿಸದಿರುವ, ಗೃಹಗಳು.

೨. ಭಕ್ತ್ಯಭೋಜ್ಯಮಯ ಪರ್ವತಗಳು; ೩. ವಸ್ತ್ರ, ಶಯನ, ಕಾಮ, ವೃಕ್ಷ ಳಿ. ನದಿ, ಬೀದಿ, ಸಭೆ, ಭಾವಿ, ಸರೋವರಗಳು, ಸಾವಿರಾರು.

೪. ಕ್ಷೀರಪ್ರವಾಹದ ನದಿಗಳು, ಇವೆಲ್ಲ ಯಾರಿಗೆ ಭೋಜ್ಯವೆಂದು ಕೇಳಲು ಯಮನು ಗೋರಸವನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಗೋದಾನ ಮಾಡುವವರು ಎಂದನು.

೬. ಪ್ರಶಸ್ತಕಾಲ, ಪಾತ್ರ, ಗೋದಾನಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿದು ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

೭. ದಾನಪಾತ್ರರು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಸಂಪನ್ನತಪಸ್ವಿ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರು.

೮. ದಾನಪಾತ್ರ ಗೋವು, ಸಾಧು ಗೋವು, ಕರುಗಳಿರುವ, ಓಡಿ ಹೋಗದಿರುವ, ಕಂಚಿನಪಾತ್ರೆಯೊಡನೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಆಗ ಆ ಗೋವಿನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕೂದಲು (ರೋಮ)ಗಳಿರುತ್ತವೋ ಅಷ್ಟು ವರ್ಷಕಾಲ ದಾನ ಮಾಡಿದವನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ.

೯. ಗೋದಾನದೊಡನೆ ದೊಡ್ಡ ಎತ್ತನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಳಗಿದ, ಭಾರ ಹೊರುವ, ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದವನು ಹೊಂದುವ ಲೋಕಗಳನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೧೦. ಜೀವನೋಪಾಯರಹಿತವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸತ್ತಾತ್ಮ. ಅವನಿಗೆ ಗೋವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮೆ, ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವ ಅರ್ಹತೆ ಇರಬೇಕು. ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೧. ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಬಯಸುವವನು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೨. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಗೋದಾನವಾಗದಿದ್ದರೆ, ಘೃತಧೇನು ಎಂದರೆ ಧೇನುವಿನ ಆಕಾರದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಘೃತತುಂಬಿಸಿ ಕೊಡಬಹುದು. ಅದೂ ಆಗದಿದ್ದರೆ ತಿಲಧೇನು ಅಥವಾ

ಜಲಧೇನು. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಯಮದೇವರು ತೋರಿಸಿದರು. ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರು.

೧೩. ನಚಿಕೇತನು ತಂದೆ ಕೊಟ್ಟ ಶಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಪಿಸದೆ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ, ಶಾಪದಿಂದಾಗಿ ಯಮದರ್ಶನ ಯಮಲೋಕದರ್ಶನ, ಯಮಾನುಗ್ರಹವಾಯಿತೆಂದು ಗೋದಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರು ಎಂದು ಯಮೋಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ತಂದೆಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಬಾರದು.

೨. ಅವರ ಕೋಪಾದಿಗಳು ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಕ್ಕಳ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗದಿದ್ದರೂ, ದೇವತಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೩. ಗೋದಾನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಇತ್ಯಾದಿ.....

೧೪೮. ಫೇನಪೋಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ತಾತ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

‘ಫೇನಪ’ ಎಂದರೆ ಯಾರು? ಅವನು ಹಿಂದೆ ಹೇಗೆ ಗೋವುಗಳಿಂದ ತಿನ್ನಲ್ಪಟ್ಟನು(ಘಾಸಿಗೆ ಒಳಗಾದನು)? ಮೃತನಾದವನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಣಪಡೆದು ಗೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು? (ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಗೋಲೋಕವು ದೇವತೆಗಳ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೊಂದಲಾದೀತು? ಈ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸು?

ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಭೃಗುವಂಶದಲ್ಲಿದ್ದ ‘ಸುಮಿತ್ರ’ನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯಾದ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಸಂಪನ್ನನಾದ, ತ್ರಿಕಾಲಸ್ನಾನ ಮಾಡುವ, ವಿದ್ಯಾವಿನಯಸಂಪನ್ನನಾದ, ತ್ರಿಕಾಲ ಸಂಧ್ಯಾಪಾಸನ ತತ್ಪರನಾದ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರರತನಾದ, ದೇವಪಿತೃಅತಿಥಿಪೂಜಕನಾದವನಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ (ದೇಹಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ) ಕಿಂಚಿತ್ ಅಲ್ಪಾಹಾರ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು (ಆತನ ಆಹಾರಸೇವನೆ ಆತ್ಮಲ್ಪವಾಗಿತ್ತು)¹. ಆತನ ಪವಿತ್ರವಾದ ಆಶ್ರಮವು ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕುಲಹಾ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ತ್ರಿಶಿಖರ ಎಂಬ ಗಿರಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿದ್ದು, ಆ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪಾದ ದರ್ಭೆ ಹುಲ್ಲುಗಳು ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದವು. ಯಾಜ್ಞೇಯ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು. ಆತನು ತನ್ನ ಪೂರ್ವಜರು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದ ಆತನಿಗೆ ಅಂಗೀರಸಗೋತ್ರದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವರ್ಷಯುತು(ಮಳೆಗಾಲ)ದ ಎರಡನೇ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಂದು (ಭಾದ್ರಪದಪೂರ್ಣಿಮೆ-ಅನಂತನ ಹುಣ್ಣಿಮೆ) ಒಂದು ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದ್ದನು.

೧ ಶ್ರೂಯತೇ ಭಾರ್ಗವೇ ವಂಶೇ ಸುಮಿತ್ರೋ ನಾಮ ಭಾರತ |

ವೇದಾಧ್ಯಯನಸಂಪನ್ನೋ ವಿಘಲೇ ತಪಸ್ವಿಃ ||

ವಿನಯಾಚಾರತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕೋವಿದಃ |

ಯತ್ಪ್ರಸಕ್ತವಣಸ್ತಾಷ್ವಿ ಸಂಧೋಪಾಸನ ತತ್ಪರಃ ||

ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರರತಃ

ಪಿತೃನ್ ದೇವಾಂಶ್ಚ ನಿಯತಮತಿಥೀಂಶ್ಚೈವ ಪೂಜಯನ್ |

ಪ್ರಾಣಸಂಧಾರಣಾರ್ಥಂ ಚ ಯತ್ಕಿಂ ಚಿದುಪಹಾರಯನ್ ||

ಸುಮಿತ್ರನು ಆ ಗೋವನ್ನು ತನ್ನ ತಾಯಿಯಂತೆ ಆತ್ಮಂತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಾಕಿದನು. ಆ ಗೋವು ಇವನ ಆರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿ ಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಸುಂದರ ಆಕಾರ ಹೊಂದಿ, ದಷ್ಟಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. (ಈ ಧೇನುವಿನ ದೈಹಿಕ ವೃದ್ಧಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ೬ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ). ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಗೋವಿನ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಯುವವನತೆಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಗೋವನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದ (ಸುಮಿತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವರ್ಣನೆಯೂ ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ).

ಈ ಗೋವು ಮುಂದೆ ಒಂದು ವೃಷಭ(ಎತ್ತು)ದ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ತನ್ನಂತೆ ಇರುವ ಎರಡು ಕರುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಇಂತಹ ಗೋವನ್ನು ಸುಮಿತ್ರನು ಬೆಳೆಸುತ್ತ ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರಲು ಆ ಗೋವಿನ ಸಂತಾನವು ಬೆಳೆದು ಬೆಳೆದು ಸಾವಿರ ಗೋವುಗಳಾದವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಕೊನೆಯೇ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಂಗಿರಸ ಗೋತ್ರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೊಟ್ಟ ಒಂದು ಗೋವಿನಿಂದ ಬೆಳೆದ ಗೋ ಸಂತಾನ ಸಮೃದ್ಧಿಒಯು ಆ ಆಶ್ರಮ, ಅರಣ್ಯ ಪರಿಸರವನ್ನು ಮೇಘಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆಕಾಶದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸಿತು. ಆ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪದ್ಮವರ್ಣದವು; ಕೆಲವು ಮುತ್ತುಗದ ಹೂವಿನ ಬಣ್ಣದವು; ಮತ್ತೆ ಹಲವು ಚಿನ್ನದ ಬಣ್ಣದವು; ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಚಿನ್ನದ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣ ನೀಲಿ ಬಣ್ಣ ಲೋಹಿತ, ತಾಮ್ರ, ಕೃಷ್ಣ ಕಪಿಲ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಗೋವಿನ ಗುಂಪುಗಳು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬ ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು’.

ಭಾರ್ಗವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ನಿಶ್ಚಯ-ಗೋವುಗಳಿಂದ

ಒಮ್ಮೆ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಬೇಡಿದ ರೂಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಪುಣ್ಯವಂತರಾದ ಗೋವುಗಳು ಸ್ವರೂಪ ಧರಿಸಿ, ಒಂದು ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಾ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವನ್ನು ನೋಡಿದ (ಬೇರೆ) ಗೋವುಗಳು ‘ನೀವು ಯಾರು’ ಎಂದು ಕೇಳಿದವು. ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ‘ನಾವು ಸತ್ಯರ್ಮ ಮಾಡಿದ ಗೋವುಗಳೇ. ನಾವೆಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧರಿಸಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ

೧ ಸ ತಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಧರ್ಮಶೀಲ..... ।

ಸುಮಿತ್ರಃ ಪರಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಜನನೀಮಿವ ಮಾತರಮ್ ॥

ತೇನ ಸಂದೃಶ್ಯ ಮಾಣಾ ಸಾ ರೋಹಿಣೀ ಕಾಮಚಾರಿಣೀ ।

ವಿವೃದ್ಧಿಮಾಗಮತ್ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಪ್ರಾಣತತ್ತ್ವಸುದರ್ಶನಮ್ ॥

ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯೈರ್ಗವಾಂ ನಿತ್ಯಂ ಪ್ರಶಸ್ತೈರ್ಲಕ್ಷಣೈರ್ಯುತಾ ।

ಯೌವನಸ್ಥೇನ ವನಿತಾ ಶುಶುಭೇ ರೂಪಶೋಭಯಾ ॥

- ೧೧೫/೧೩-೧೯

೨ ಯೂಯಂ ತು ಸರ್ವಾ ರೋಹಿಣ್ಯಃ ಸ ಪ್ರಜಾಃ ಸಹಪುಂಗವಾಃ ।

ಅಧೋಗಾಮಿನ್ಯ ಇತ್ಯೇವ ಪಶ್ಯಾವೋ ಜ್ಞಾನಾತ್ಕುಪಾ ॥

- ೧೧೬/೮

ಗೋವುಗಳು 'ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಗೋವುಗಳೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದೇವತೆ. ಅವೇ ಪರಗತಿ. ನಿಮಗೆ ಯಾವ ಸತ್ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಪರಗತಿ ಉಂಟಾಯಿತು?' ಹೇಳಿರಿ ಎಂದಾಗ, ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು

೧. ನಮ್ಮ ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ (ಹಸುವಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳಾದ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ತುಪ್ಪ...) ದೇವತೆಗಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

೨. ಕವ್ಯದಿಂದ ಪಿತೃಗಳು, ಹವ್ಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾನೆ (ಕವ್ಯ ಪಿತೃಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕೊಡುವ ಅನ್ನ ಹವ್ಯ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಹೋಮದ್ರವ್ಯ. ಅನ್ನ ತುಪ್ಪ ಹಾಲು, ಪಾಯಸ, ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ, ಗೋಧಿ, ಎಳ್ಳು ಇತ್ಯಾದಿ).

೩. ನಮ್ಮ ಸಂತತಿಯಿಂದ ಕೃಷಿಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲ (ಭೂಮಿಸಿದ್ಧಿಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬಿತ್ತುವುದು, ಅಂತರಬೇಸಾಯ, ಧಾನ್ಯ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ...) ಧಾನ್ಯ ಮತ್ತು ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣಿಸುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಂತಹ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಗೋಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿ. ಅಲ್ಲೂ ಯಥೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸಂಚಾರವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನಿವಾಸದೋ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ವೃಷಭ(ಎತ್ತು)ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರು, ಆಧೋಗತಿಗೆ ಹೋಗುವಿರೆಂದು ನಾವು ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಂಡು ಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

೧ ಗಾವಃ ಉಚುಃ

ಗವಾಂ ಗಾವಃ ಪರಂ ದೈವಂ ಗವಾಂ ಗಾವಃ ಪರಾ ಗತಿಃ |

ಕಥಯದ್ವಮಿಹಾಸ್ಮಾಕಂ ಕೇನ ವಾ ಸುಕೃತಾಂ ಗತಿಃ ||

- ೧೧೬/೪

ಸ್ತ್ರೀಯ ಉಚುಃ

ಅಸ್ಮಾಕಂ ಹವಿಷಾ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಸ್ತರ್ಪಿತಾಸ್ತಥಾ |

ಕವ್ಯೇನ ಪಿತರಶ್ಚೈವ ಹವ್ಯೇನಾಗ್ನಿಶ್ಚ ತರ್ಪಿತಃ ||

- ೧೧೬/೫

ತದೇತ್ಯಃ ಸುಕೃತ್ಯಃ ಸ್ತೀತ್ಯಃ..... |

ಗೋಲೋಕಮನು ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಾ ಯಃ ಪರಃ ಕಾಮಗೋಚರಃ ||

- ೧೧೬/೭

ಕಪಿಲಗಾವಃ ಉಚುಃ

ವಯಂ ನ ಚಾನನುಷ್ಠಾತಾಃ ಶಕ್ಯಾ ಗಂತುಂ ಕಥಂಚನ |

ಅಪೋಚನ್ನಥ ತತ್ರತ್ಯಾ ಭಾರ್ಗವೋ ವಧ್ಯತಾಮಯಮ್ ||

ನ ತು ತಾಸಾಂ ಸಮೇತಾಸಾಂ ಕಾಚಿತ್ ಘೋರೇಣ ಚಕ್ಷುಷಾ |

ಶಕ್ನೋತಿ ಭಾರ್ಗವಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಸತ್ಯತೇನೋಪಸಂಯುತಾ ||

ವಯಂ ಹಿ ತಂ ವಧಿಷ್ಯಾಮಃ ಸುಮಿತ್ರಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ |

ಸುಕೃತಂ ಪ್ರಪೃತಃ ಕೃತ್ವಾ ಕಿಂ ನಃ ಶ್ರೇಯೋ ವಿಧಾನ್ಯಥ ||

ಗಾವಃ ಉಚುಃ

ಕಪಿಲಾ ಸರ್ವವರ್ಣೇಷು ಪ್ರಧಾನತ್ವಮವಾಪ್ನುಥ |

ಗವಾಂ ಶತಫಲಾಚ್ಛಿಕಾಂ ದತ್ತಾ ಫಲಮವಾಪ್ನುತಿ || ಇತ್ಯಾದಿ |

- ೧೧೬/೧೫-೨೨

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗೋವುಗಳು 'ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಗೋವುಗಳೇ ಶ್ರೇಷ್ಠದೇವತೆ. ನಿಮಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ನೀವೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಗೋಲೋಕ ಪಡೆಯಲು ನೀವೇ ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಬೇಕು. ನಮ್ಮನ್ನು ದಾಟಿಸಬೇಕು(ಸಂಸಾರದಿಂದ) ಎಂದಾಗ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು. 'ರಂತಿದೇವರಾಜನ ಸತ್ಯ(ಸಾವಿರವರ್ಷದ ಯಾಗ, ಯಜ್ಞ)ದಲ್ಲಿ ನೀವು ಯಜ್ಞಪ್ರಶುಗಳಾದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಸಂಸ್ಕೃತರಾದ ನೀವು ಗೋಲೋಕ ಹೊಂದುವಿರಿ.'"

ಸ್ವಿರೂಪ ಧರಿಸಿದ ಗೋವುಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಗೋವುಗಳು ರಂತಿದೇವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಇಚ್ಛೆಪಟ್ಟವು. ಅವುಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ, ಭಾರ್ಗವ, ಸುಮಿತ್ರ, ತಮ್ಮನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು. ಆತನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕಾರ ತಮಗೆ ಅಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಲಹಿದ ಉಪಕಾರದಿಂದಾಗಿ ಆತನನ್ನು ಕೇಳಲು ಅನುಮತಿ ಇಲ್ಲದ ಹೋಗುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಎನಿಸಿದ್ದು ಆತನನ್ನು ನೋಡುವುದು ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಭಾವವಾಗಿ, ಆದರೆ ಗೋಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಸುಮಿತ್ರನನ್ನು ಕೊಂದಾದರೂ ಹೋಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಗೋವುಗಳು ಬಂದಾಗ ಕಪಿಲ ಗೋವುಗಳು ನಾವೇ ಸುಮಿತ್ರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದವು. ಮತ್ತು ನಮಗೆ ನೀವು ಯಾವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದಾಗ ಗೋವುಗಳು 'ನೀವು ಗೋವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಹೊಂದುವಿರಿ. ನೂರು ಗೋವುದಾನ ಮಾಡಿದ ಫಲ ಒಂದು ಕಪಿಲ ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದ ಅಗಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ, ಕಪಿಲ ಗೋವುಗಳು ಒಪ್ಪಿ ಸುಮಿತ್ರನ ವಧೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದವು.

ಸ್ತ್ರೀವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದ ಯಥೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಗೋಮಾತೆಯರು ಸುಮಿತ್ರನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು 'ಎಲೈ ಋಷಿಯೇ! ನಾವು ಗೋಲೋಕದಿಂದ ಬಂದ ಗೋಮಾತೆಯರು. ನೀನು ಗೋವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೊಂದಿರುವ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸೇವಾ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದವರವನ್ನು ಕೇಳು' ಎಂದರು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸುಮಿತ್ರನು 'ತಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ನಾನು ತುಂಬಾ ಅನುಗ್ರಹಿತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಗೋಭಕ್ತಿ, ಬುದ್ಧಿ ಈಗಿರುವಂತೆ ಸದಾ ಇರಲಿ. ಗೋಹತ್ಯೆ ಮಾಡುವವರು ನಾಶವಾಗಲಿ. ಬ್ರಹ್ಮದ್ವೇಷಿಗಳೂ ನಾಶವಾಗಲಿ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು 'ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನೇ ಮಾತನಾಡುವ ನೀನು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಗೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಾ' ಎಂದರು. ಸುಮಿತ್ರನು 'ತಾವು ತಮಗೆ ಇಷ್ಟ ಬಂದಂತೆ ಹೋಗಿ. ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ

೧ ವರ್ತತೇ ರಂತಿದೇವಸ್ಯ ಸತ್ಯಂ ವರ್ಷಸಹಸ್ರಕಮ್ |

ತತ್ರ ತಸ್ಯ ನೃಪಸ್ತು ಶು ಪಶುತ್ವಮುಪಗಚ್ಛತ ||

ತತಸ್ತಸ್ಮೋಪಯೋಗೇನ ಪಶುತ್ವೇ ಯಜ್ಞ ಸಂಸ್ಕೃತಾಃ |

ಗೋ ಲೋಕಾನ್ ಪ್ರಾಪ್ವಥ ಶುಭಾಂಸ್ತೇನ ಪುಣ್ಯೇನ ಸಂಯುತಾಃ ||

- ೧೧೬/೧೧,೧೨

ಗೋವುಗಳನ್ನು (ಶೋಚನೀಯ), ಗೋಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರಲಾರೆ ಎಂದನು. ಆದರೆ ಆ ಗೋಮಾತೆಯರು ಕಪಿಲಾ ಗೋವುಗಳ ಭಯಂಕರ (ದಾರುಣ) ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರಷ್ಟೆ. ಆದ್ದರಿಂದ (ಭಾರ್ಗವವಧೆಯಾಗದಿರಲೆಂದು) ಅವನ ಶರೀರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಸೂಕ್ತ ಶರೀರವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕಪಿಲ ಗೋವುಗಳ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತಾವು ಗೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ನಂತರ ಕಪಿಲಗೋವುಗಳು ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆಯಂತೆ ಸುಮಿತ್ರನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು, ಅಲ್ಲಿ ಅವನ ಶರೀರಮಾತ್ರ ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೊಂಬು ಹಾಗೂ ಗೊರಸುಗಳಿಂದ ಪುಡಿ ಪುಡಿ ಮಾಡಿ, ಇತರ ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಇದಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದವು (ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದ) ಗೋಮಾತೆಯರು ಆ ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಬೃಹಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದ ನೀವು ಅಮೇಧ್ಯ ಮುಖರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಶಪಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಗೋವುಗಳು ಗೋಮಾತೆಯರಂತೆ ಕೃತಜ್ಞವಾದವು. ಭಾರ್ಗವ ಋಷಿಯೂ ಗೋಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಗೋವುಗಳು ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು^೧.

(ವಿ.ಸೂ. : ಭಾರ್ಗವನನ್ನು ವಧೆ ಮಾಡಿದ ಗೋವುಗಳು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಕೃತಜ್ಞರಾಗುತ್ತವೆ? ಕೃತಜ್ಞಾ ಶಬ್ದದ ಬದಲಿಗೆ ಕೃತಘ್ನಾ ಎಂದಿರಬೇಕಿತ್ತೇನೋ ಮತ್ತು ಗೋಮಾತೃಗಳು ಮಾತ್ರ ಸುಮಿತ್ರನನ್ನು ತಮ್ಮ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿವೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲವೆನಿಸುತ್ತದೆ (೧೪ನೇ ಶ್ಲೋಕ). ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದು ಅವಶ್ಯ. ಅಥವಾ ನಾನೇ (ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೇ?).

ಇತ್ತ ಎಲ್ಲ ಗೋವುಗಳು ರಂತಿದೇವನ ಯಜ್ಞದ ಕಡೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಮಕ್ಷಮ ತಮ್ಮನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡವು. ರಾಜನು ಅವುಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಿ ಆಗಮನದ ಉದ್ದೇಶ ಕೇಳಿದ. ಗೋವುಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಸತ್ತದ್ದಲ್ಲಿ ಪಶುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ, ರಾಜನು ನೂರಾರು ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪಶುತ್ವೇನ ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಲು ನಾನು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಉದ್ಧಾರವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ನಿಮ್ಮನ್ನು ಪಶುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವಂತಹ ಯಜಮಾನನ(ಯಾಜ್ಯ)

೧ ತತಸ್ತು ಕಪಿಲಾಸ್ತತ್ರ ತಸ್ಯ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಳೇವರಮ್ |

ತಥಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಂ ಶೃಂಗೈಶ್ಚ ಘುರೈಶ್ಚಾಪ್ತವಚೋಽಯನ್ ||

ಅಥ ಗೋಮಾತೃಭಿಃ ಶಪ್ತಾಸ್ತಾ ಗಾವಃ ಪೃಥಿವೀಚರಾಃ |

ಅಮೇಧ್ಯವದನಾಃ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಭವದ್ಧಂ ಬೃಹ್ವಾತಾಃ ||

ಏವಂ ಕೃತಜ್ಞಾ ಗಾವೋ ಹಿ ಯಥಾ ಗೋಮಾತರೋ ನೃಪ |

ಋಷಿಶ್ಚ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಂಛೋಕ್ತಂ ಗಾವಶ್ಚ ಪರಿಮೋಕ್ಷಿತಾಃ ||

ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿರಿ ಎಂದನು. ಆಗ ಗೋವುಗಳು ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥ. ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಹಾಗೂ ತಪಸ್ವಿ ಎಂದು ಕೇಳಿ ನಾವೇ ಸ್ವತಃ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ^೧ ಎಂದರು.

ಆದಕ್ಕೆ ರಾಜನು 'ನಿಮಗೆ ಈ ಸತ್ತದಲ್ಲಿ ಪಶುವಾಗಲು ಆಸೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಷರತ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಯಾಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂದಾದರೂ ಪಶುತ್ವ ಬಯಸದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಗೋ ಸತ್ರಯಾಗ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇದೆಯಾ? ಎಂದನು. ಗೋವುಗಳು ಒಪ್ಪಿದವು. ಗೋವುಗಳು ಪಶುತ್ವವನ್ನು ಯಾವಾಗ ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆಗ ಯಜ್ಞ ನಿಲ್ಲಲಿ^೨ ಎಂದವು.

ಆಮೇಲೆ ನಡೆದ ಸತ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಹಸ್ರಗೋವುಗಳು ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗವಾದವು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ನಡೆಯಿತು ಯಾಗ. ಅಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಚರ್ಮಗಳ ರಾಶಿ, ಪರ್ವತದಂತಾಯಿತು. ಗೋವುಗಳ ಮೇದಸ್ಸು ರಕ್ತದ ನದಿಯೇ ಹರಿಯಿತು. ಆ ನದಿಯು ಈಗಲೂ 'ಚರ್ಮಣ್ವೀ' ಎಂದು ವಿಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಹಸು ತನ್ನ ಕರುವನ್ನು ಕರೆದು 'ಮಗು! ಬೇಗ ಬಾ. ನನ್ನ ಸ್ತನ ಮಾಡು. ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಚಂಡಾಲ ಶಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಹಾಲು ಸಿಗದು ಎಂದು ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಿತು'. ಮನುಷ್ಯರ ಮಾತಿನಂತಿರುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಂತಿದೇವನು ಆ ಗೋವನ್ನು (ಆದನ್ನು ಹೋಮಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದನ್ನು)

೧ ಗಾವಃ

ಇಚ್ಛಾಮಸ್ಯವ ರಾಚೇಂದ್ರ ಸತ್ಯೇಽಸ್ಮಿನ್ ವಿನಿಯೋಜನಮ್ |

ಪಶುತ್ವಮುಪಸಂಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪ್ರಸಾದಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ||

- ೮/೩.

೨ ರಂತಿದೇವ -

ಕದಾಚಿತ್ ಯದಿ ವಃ ಕಾಚಿದಕಾಮಾ ವಿನಿಯುಜ್ಯತೇ |

ತದಾಸಮಾಪ್ತಃ ಸತ್ರಸ್ಯ ಗಮಾಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ ನೈಷ್ಠಿಕೀ ||

- ೧೧೮/೮

೩. ತದಾ ಕದಾಚಿತ್ ಸ್ವಂ ವತ್ಸಂ ಗೌರುಪಾಮಂತ್ರ್ಯ ದುಃಖಿತಾ |

ಏಹಿ ವತ್ಸ ಸ್ತನಂ ಪಿಬ ಮಾ ತ್ವಂ ಪಶ್ಚಾತ್ ಕ್ಷುಧಾರ್ಥಿಣಃ ||

ತಪ್ಸಸೇ ವಿಮನಾ ದುಃಖಂ ಘಾತಿಯಾಂ ಮಯಿ ಧ್ರುವಮ್ |

ಏತೇ ಹ್ಯಾಯಾಂತಿ ಚಂಡಾಲಾ ಸಶಸ್ತ್ರಾ ಮಾಂ ಜಘಾಂಸವಃ ||

ಅಥ ಶುಶ್ರಾವ ತಾಂ ವಾಣೀಂ ಮಾನುಷೀಂ.....

ರಂತಿದೇವೋ ಮಹಾರಾಜ ತತ್ಸಂಘಂ ಸಮವಾರಯತ್ |

ಸ್ಮಾಪಯಾಮಾಸ ಗೋ ಸತ್ರಂ

ಯಾಸ್ತಸ್ಯ ಗಾವೋ ನಿಹತಾಃ ಗಾವೋ ಯಜ್ಞೇ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ತಾ ಗೋಲೋಕಮುಪಾಜಗ್ಮುಃ ಪೋಕ್ಷಿತಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಭಃ ||

ತಡೆದು, ಯಜ್ಞ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ. ಇನ್ನೂ ಉಳಿದ ಗೋವುಗಳೂ ಯಾಗಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿನಿಯೋಗವಾದ ಗೋವುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳಾಗಿ ಗೋಲೋಕ ಸೇರಿದವು. ಉಳಿದ ಗೋವುಗಳು ಸೇರಲಿಲ್ಲ.

ರಾಜರ್ಷಿ ರಂತಿಡೇವನೂ ಕೂಡಾ ಗೋಸತ್ತಯಾಗವನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಇಂದ್ರನ ಸ್ನೇಹ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಆಶ್ವಯವಾದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು^೧.

ಫೇನಪನೂ (ಸುಮಿತ್ರನು) ಗೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಹುವರ್ಷಕಾಲ ಕಳೆದನು. ಉಳಿದವು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಿದವು.

ವ್ಯಾಸರು ಹೇಳಿದ ಫೇನಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಮತ್ತು ಗೋವಿನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಆಷ್ಟೇಕೆ ನಾರಾಯಣನೂ ಗೋವುಗಳ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಕೇಳಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ (ಅಂದರೆ ಇದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ವಾದುದು ಎಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ). ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜನೇ ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಗೋಪೂಜಕನಾಗು - ಗೋದಾನ ಮಾಡು^೨ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಸುಮಿತ್ರ ಒಬ್ಬ ಆದರ್ಶ ಗೋಸೇವಕ. ಗೋಸೇವೆ ಮಾಡಿದರೂ ಆದರೆ ಹಾಲನ್ನಾಗಲೀ, ಎಂದೂ ಕುಡಿಯದೇ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದ ನಿಷ್ಠಾರ್ಥಿ. ತನಗೆ ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಯಾದರೂ ಗೋವಿನ ಹಾಲು ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸಿದ ನಿಷ್ಠಾರ್ಥಿ. ಆದರೆ ಹಸಿವು ನಿವಾರಣೆಗೆ ಕೇವಲ ಕರುವಿನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಬಂದ ನೊರೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕುಡಿದು ಜೀವಿಸಿದ. ಪ್ರತಿಗೋಪಾಲಕ ಹೀಗಿರಬೇಕು, ಅವನ ಈ ತಪಸ್ಸು ಗೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಸಾಧನವಾಯಿತು.

೨. ಗೋಮಾತೆಯರು ಗೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರಲು ಕರೆದರೂ ಗೋಸೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಸಾರ್ಥಕತೆ ತಿಳಿದ. ಆತ ವಧೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದ ಗೋವುಗಳ ವರ್ತನೆ ಆತಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

೩. ಸುಮಿತ್ರನಿಂದ ಉಪಕ್ರತವಾದ ಗೋವುಗಳು ಅವನನ್ನೇ ವಧಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದವು. ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ರೀತಿ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹೊಸದೇನಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಈ ವರ್ತನೆ ಅಪರೂಪ. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಗೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಾಗಿತ್ತು. ಗೋವಧೆಗೆ ಸುಮಿತ್ರನ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಸಿಗದೆಂದು ಅವೆಲ್ಲ ಭಾವಿಸಿಯೇ ಆತನ ವಧೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದವು. ಆತನ ಶರೀರವನ್ನು ತುಳಿದು ತುಳಿದು ಪುಡಿ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡೆವೆಂಬ

೧ ರಂತಿಡೇವೋಽಪಿ ರಾಜರ್ಷಿಃ ಇಷ್ಟ್ವಾ ಯಜ್ಞಂ ಯಥಾ ವಿಧಿ |

ತತಃ ಸಖ್ಯಂ ಸುರಪತೇಃ ತ್ರಿದಿವಂ ಚಾಕ್ಷಯಂ ಯಯೌ ||

ಭ್ರಮೆಗೆ ಒಳಗಾದುದು, ಮತ್ತೊಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಇದು ತುಂಬಾ ವಿಚಾರ್ಯ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಗೋಲೋಕ ಸ್ಥಿತು.

೪. ಗೋಮಾತೆಯರ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸ್ಮರಣೀಯ ಗೋವುಗಳ ಕೆಟ್ಟ ಉದ್ದೇಶ ಹೇಳಿ ಸುಮಿತ್ರನನ್ನು ಗೋಲೋಕಕ್ಕೆ ಗೋಮಾತೆಯರು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಎಂತಹವರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾವು 'ಮಿತ್ರ' ರಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು (ಮಿನೋತಿ ತ್ರಾಯತೇ ಇತಿ ಮಿತ್ರಮ್).

೫. ರಂತಿದೇವನ ಸತ್ಯಯಾಗದಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಗೋವಧೆಯಾದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಗೋಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ, ತೋರಿಕೆಗೆ ಗೋಹತ್ಯಾಯಜ್ಞ ಫಲಿತಾಂಶ ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಸದ್ಗತಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇರಬೇಕು 'ವೈಧೀ ಹಿಂಶಾ ನ ಪಾಪಪಾಧನಂ' ಎಂಬ ಆರ್ಷಮಾತು ವೈದಿಕ ಹಿಂಸೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ತುಂಬಾ ವಿಚಾರಣೀಯವಾದುದು. ಸಾಕಷ್ಟು ವಿವಾದಾಸ್ಪದವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೬. ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದ ರಂತಿದೇವನಿಗೆ ಪಾಪಘಟನೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಅಕ್ಷಯವಾದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಜ್ಞ ಕೃತ್ತಿಯರಿಗೆ ವಿಹಿತವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಅದೂ ಕೂಡಾ ಪಶುಬಲಿಯಜ್ಞ.

೭. ಪಶುಯಜ್ಞ ಕೂಡಾ ಸ್ವಯಂ ಬೇಡಿ ಬಂದ ಪಶುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇತ್ತು. ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದವರೂ, ಅದು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂಬುದೂ ಮೊದಲೇ ರಾಜನು ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನೆಂಬುದೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಂಸಕ್ಕಾಗಿ, ಯಾವುದೋ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪಶುಬಲಿಯಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ ಈ ಯಜ್ಞ. ಇದು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯಜ್ಞ. ಅಥವಾ ಸಹಾಮವಾದರೂ ಹರಿಪ್ರೀತಿಕಾಮನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದು ಎಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಚಿಂತನೆ, ಚರ್ಚೆಗಳ ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೪೯. ತಾರಕಾಸುರವಧೆ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ.

೧. ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ, ಗೋ, ಸುವರ್ಣಗಳು ದಕ್ಷಿಣೆ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

೨. ವೇದವು 'ಸುವರ್ಣಂ ದಕ್ಷಿಣಾ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುವರ್ಣ ಯಾವುದು?, ಅದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ವರೂಪ, ಅದರ ದಾನದ ರೀತಿ, ದಾನದ ಫಲ, ಅದು ಏಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ? ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸುವರ್ಣದಾನವನ್ನು ಏಕೆ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ? ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ? ಅದೇ ಏಕೆ ಭೂಮಿ ಹಾಗೂ ಗೋವುಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ? ಎಂಬೀ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ.

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಾರಣಗಳ ಸಮೇತವಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು.

ಭೀಷ್ಮರು ತಮ್ಮ ಅನುಭವವನ್ನು ಮೊದಲು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

'ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜ! ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನ ತಂದೆ ಶಂತನುವಿನ ಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಲು 'ಗಂಗಾದ್ವಾರ' (ಹರಿದ್ವಾರ)ಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಪಿಂಡಸ್ಥೀಕರಿಸಲು ನನ್ನ ತಂದೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ತನ್ನ ಕೈಯೊಡ್ಡಿದ. ಅದರ ಅದು ನಿಷಿದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ದರ್ಭೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅರ್ಪಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಪಿತೃಗಳು ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ನನಗೆ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಶ್ರಾದ್ಧ ನಿಮಿತ್ತ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಭೂ, ಗೋದಾನಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಾಮ್ನಾಯವಾಗಿ 'ಸುವರ್ಣ'ವನ್ನು ಕೊಡು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಸುವರ್ಣದಕ್ಷಿಣೆಯಿಂದ ನಾವು, ನಮ್ಮ ಪಿತಾಮಹರು ಪವಿತ್ರರಾಗುತ್ತೇವೆ. ಆಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಸುವರ್ಣದಾನದಿಂದ ಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ತೃಗಳು ಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ನರಕದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು ಹೇಳಿದರು. ಅನಂತರ ನಾನು ಎದ್ದು ಸುವರ್ಣದಾನ ಮಾಡಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆ'.

'ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಪರಶುರಾಮದೇವರು ೨೧ ಬಾರಿ ಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ ದುಷ್ಕೃತ್ತಿಯರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ನಂತರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಂದ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಆಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗ ಮಾಡಿದರು. ಯದ್ಯಪಿ ಪರಶುರಾಮದೇವರು ನಿಷ್ಕಾಪಿಯಾದರೂ (ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ) ಲೋಕೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಮಸಂಪನ್ನರಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವವರನ್ನು ಪವಿತ್ರ ಮಾಡುವುದು ಯಾವುದಿದೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

ವಿಪಾಖ್ಯಾಪಿ ಸ ತೇಜಸ್ವಿ:..... ।

ಪ್ರಪ್ರಚ್ಯಾಗಮಸಂಪನ್ನಾನ್ ಮುಷೀನ್ ದೇವಾಂಶ್ಚ ಭಾರ್ಗವಃ ।

ಪಾವನಂ ಯತ್ರಂ ನೈಕಾಮುಗ್ರೇ ಕರ್ಮಣಿ ವರ್ತತಾಮ್ ।

..... ಇತಿ ಚಾತ ಪುಣೋಽಬ್ರವೀತ್ ॥

- ೧೨೫/೩೩-೩೫

ಇದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರ ಉತ್ತರಿಸಿದರು -

'ಯಾರು ಸುವರ್ಣವನ್ನು ದಾನ ಕೊಡುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ಮಾಡಿದಂತೆ). ಅಗ್ನಿಯು ಸರ್ವದೇವಸಾನ್ನಿದ್ಯವುಳ್ಳವನು. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಅಗ್ನಿಮೂಲಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಸರ್ವದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದ್ವಾರಮೂಲ. ಸುವರ್ಣವೂ ಅಗ್ನಿದ್ವಾರೂಪವೇ (ತೇಜೋರೂಪವೇ). ಆದ್ದರಿಂದ ಸುವರ್ಣಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ'.

ವಿಸ್ತಾರ ಮುಂದುವರೆದು ಸುವರ್ಣದ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುವಿಗೂ, ರುದ್ರನಿಗೂ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ನಾನೂ ಕೇಳಿದ್ದೆ. ಅದನ್ನೇ ನಿನಗೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳಿದರು (ಪರಶುರಾಮರಿಗೆ).

ರುದ್ರ ಹಾಗೂ ರುದ್ರಾಣಿಯರ (ಪಾರ್ವತಿಯರ) ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಸಮಾಗಮದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ) ಉದ್ವಿಗ್ನರಾದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದರು.

ಭಗವಾನ್! ನೀನು ತಪ್ಪು, ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿ ಉಮಾದೇವಿ ತೇಜಸ್ವಿನೀ, ತಪ್ಪುನೀ. ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಮದಿಂದ ಜನಿಸುವ ಪುತ್ರನು ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಎನ್ನನ್ನೂ ಉಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪುತ್ರನ ಸಲುವಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುವ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ನೀನು ತಡೆಹಿಡಿ, ಲೋಕಲಯ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ, ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ^೧ ಶಿವನು ಒಪ್ಪಿ ಸಂತಾನೋತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು. ದೇವತೆಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಉಮೆಯು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ 'ಪುತ್ರನನ್ನು ಬಯಸಿದ ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಆ ವಿಷಯದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಿವಲ್ಲರೂ ಪುತ್ರಹೀನರಾಗಿರ'^೨ ಎಂದು ಶಾಪ ಕೊಟ್ಟಳು.

೧ ದೇವತಾಸ್ತೇ ಪ್ರಯಚ್ಛಂತಿ ಸುವರ್ಣಂ ಯೇ ದದತ್ಸುತಃ ।

ಅಗ್ನಿರ್ಹ ದೇವತಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಸುವರ್ಣಂ ಚ ತದಾತ್ಮಕಮ್ ॥

- ೧೨೫/೩೬,೩೭

೨ ಅಪತ್ಯಂ ಯುವಯೋರ್ದೇವ ಬಲವದ್ ಭವಿತಾ ಪ್ರಭೋ ।

ತನ್ನೂನಂ ತ್ರಿಮ ಲೋಕೇಷು ನ ಕಿಂಚಿತ್ ಶೇಷಯಿಷ್ಯತಿ ॥

ವರಂ ಪ್ರಯಚ್ಛ ಲೋಕೇಶ ತ್ವೆ ಲೋಕೈಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ ।

ಅಪತ್ಯಾರ್ಥಂ ನಿಗ್ರಹ್ಯಷ್ಟ ತೇಜೋ ಜ್ವಲಿತಮುಕ್ತಮಮ್ ॥

- ೧೨೫/೪೪, ೪೫

೩ ರುದ್ರಾಣೀ ತು ತತಃ ಕ್ರುದ್ಧಾ ಪ್ರಜೋಚ್ಯೇದೇ ತಥಾ ಕೃತೇ ।

ಯಸ್ಯಾದ್ರಪತ್ಯಕಾಮೋ ವೈ ಭರ್ತಾ ಮೇ ವಿನಿವರ್ತತಃ ।

ತಸ್ಯಾತ್ವರ್ವೇ ಸುರಾ ಯೂಯಮನಪತ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯಥ ॥

- ೧೨೫/೪೮, ೪೯

ಈ ಶಾಪಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವ ಅಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲವಾಗಿ ಆತನು ಶಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇತರರು ಪುತ್ರಹೀನರಾದರು.

ರುದ್ರನು ತನ್ನ ಅದ್ಭುತ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದುದರಿಂದ 'ಊರ್ಧ್ವರೇತಾ' ಎನಿಸಿದ. ಆದರೂ ಅದರ (ವೀರ್ಯದ) ಕಿಂಚಿದ್ಭಾಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜಾರಿ ಬಿದ್ದಾಗ, ಅದು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತೇಜೋರೂಪಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿಗೆ 'ಒಂದೇ ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ಒಂದೇ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದಂತಾಯಿತು'.

(ವಿ.ಸೂ.: ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅನುವಾದವನ್ನು ಇತ್ತೀಚಿನ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ 'ರುದ್ರನ ತೇಜಸ್ಸು ಅಗ್ನಿಯತೇಜಸ್ಸಿನೊಡನೆ ಮಿಲಿತವಾಗಿ ಸ್ವಯಂಭೂ ಪುರುಷನರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು' ಎಂದು ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವಯಂಭೂ ಪುರುಷನರೂಪ ಎಂದು ಮೂಲದ ಯಾವುದೇ ಶಬ್ದವೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಗಮನಿಸಿದಾಗ, ಈ ಅನುವಾದ ಸರಿ ಎನ್ನಿಸದು.)

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ, ಏಕಾದಶರುದ್ರರು, ದ್ವಾದಶ ಆದಿತ್ಯರೂ, ಮರುತ್ ದೇವತೆಗಳು, ಅತ್ತಿನೀದೇವತೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ತಾರಕಾಸುರನಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಅವನಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ತಾರಕಾಸುರನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವರ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು ಯಾವುದೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು -

'ಈ ತಾರಕಾಸುರನ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಾಗಲೇ ಯೋಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ನೀವು ಆತಂಕ ಪಡಬೇಡಿರಿ. ತಾರಕಾಸುರನಿಂದ ವೇದ, ಧರ್ಮಗಳ ನಾಶವಾಗಬಾರದು. ಯದ್ವಿಷಿ ನಿಮಗಲ್ಲ. ರುದ್ರಾಣಿಯ ಶಾಪವಿದ್ದರೂ ಅಗ್ನಿಗೆ ಶಾಪವಿಲ್ಲ. ಆತನು ದೇವಶತ್ರುವಾದ ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ವಧಿಸಲು ಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಆಮೋಘ ಅಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಾಕ ಹಾಗೂ ಇತರ ದೇವಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸನಾತನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಕಾಮ ಎನ್ನುವರು. ರುದ್ರದೇವರ ವೀರ್ಯವು ಜಾರಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಆ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಎರಡನೆ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಅಸುರರ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಚೇತನವನ್ನಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಚೇತನವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಸುರನ ವಧೋಪಾಯ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನೀವೀಗ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಿರಿ' ಎಂದರು'.

೧ ತತ್ಪಾತ ತದಾ ಚಾಗ್ನಿ ವ್ಯವಧೇ ಚಾದ್ವತೋಪಮಮ್ |

ತೇಜಸ್ತೇಜಸಿ ಸಂಪ್ಲವ್ಯಮೇಕಯೋನಿತ್ವಮಾಗತಮ್ ||

- ೧೨೫/೫೩.

೨ ಸನಾತನೋ ಹಿ ಸಂಕಲ್ಪಃ ಕಾಮ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ |

ರುದ್ರಸ್ಯ ತೇಜಃ ಪ್ರಸೃನ್ಮಗ್ನೌ ನಿಪತಿತಂ ಚ ತತ್ ||

ತತ್ತೇಜೋಽಗ್ನಿರ್ಮಹದ್ಭೂತಂ ದ್ವಿತೀಯಮಿವ ಪಾವಕಮ್ |

ವಧಾರ್ಥಂ ದೇವಶತ್ರುಕಾಂ ಗಂಗಾಯಾಂ ಜನಯಿಷ್ಯತಿ ||

ರುದ್ರದೇವರಿಂದ ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಆ ವೀರ್ಯ ಆಗ್ನಿ ಎಂಬ ಅಧಿಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದೆ. ಆಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆ ವೀರ್ಯೋತ್ಪನ್ನ ಚೇತನ 'ಕಾಮ', ಇಚ್ಛಾ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ, ಕಾಮ, ಮನ್ಮಥ ಎಂಬ ಭಾವ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಎಂದರೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮಗು ಕುಮಾರ, ಮನ್ಮಥಾವತಾರಿ, ಇದೊಂದು ಆಯೋನಿಜ ಸಂತಾನ. ದ್ರುಪದ, ಕೃಪಾದಿಗಳಂತೆ.

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮುಂದುವರೆದು ದೇವತೆಗಳು ತೇಜಸ್ವಿಗಳ ಶಾಪಗಳು ಅತಿ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರುವುದಿಲ್ಲ ಬಲಗಳು ತಮಗಿಂತ ಅತಿ ಬಲಿಷ್ಠರನ್ನು ಹೊಂದಿ ದುರ್ಬಲವೇ ಆಗುತ್ತವೆ. ತಪಸ್ವಿಗಳು ವರದಿಂದ ಅವಧ್ಯರಾದವರನ್ನು ಕೊಂದಾರು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಕಾಮನು ಜಗತ್ತಿಯಾದ. ಇವನು ಹೀಗೆಯೇ ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶ ಮಾಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾದ, ಸರ್ವಭೂತಹೃದಯವಾಸಿಯಾದ ಆಗ್ನಿ ಅವನು (ಕಾಮನು) ರುದ್ರೋತ್ತಮವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಇವನು ಈಡೇರಿಸುವನು.

(ಅಧ್ಯಾಯ ೧೨೬/೧೭-೧೭ರ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ-)

ರುದ್ರವೀರ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಮಗ ಕಾಮಾವತಾರಿಯೂ ಹಾಗೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನಾದ ಹರಿಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವೂ ಇದೆ ಎಂಬ ಭಾವವು. 'ಸನಾತನತಮಃ, ಅನಲಃ, ಜಗತ್ಪತಿಃ, ಅನಿರ್ದೇಶ್ಯಃ, ಸರ್ವಗಃ, ಸರ್ವಭಾವನಃ, ಹೃಚ್ಚಯಃ, ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ, ಎಂಬ ಭಗವಲ್ಲಿಂಗ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮಂತ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ 'ರುದ್ರಾದಪಿಚ್ಛೇಷ್ಠಃ' ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಆತ್ಮಂತ ನಿರವಕಾಶವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮವರಾದವಧ್ಯನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾರು ಇದ್ದಾರೆ? ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದ್ದರಿಂದ ಕುಮಾರ ಷಣ್ಮುಖ, ಸ್ಯಂದನಲ್ಲಿದ್ದು ಆ ಬಲ ನೀಡಿದವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂದು ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ಪುಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅನ್ನಿಷ್ಠತಾಂ ವೈ ಜ್ವಲನ್ಮಥಾ ಚಾದ್ಯ ನಿಯುಜ್ಯತಾಮ್ |

ತಾರಕಸ್ಯ ವಧೋಪಾಯಃ ಕಥಿತೋ ವೈ ಮಯಾಽನಘಾಃ ||

- ೧೨೬/೧೧-೧೪

೧ ನ ಹಿ ತೇಜಸ್ವಿನಾಂ ಶಾಪಾಸ್ತೇಜಃ ಸು ಪ್ರಭವಂತಿ ವೈ |

ಬಲಾಸ್ಯತಿ ಬಲಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ಬಲಾನಿ ಭವಂತಿ ವೈ ||

ಹನ್ಯಾದವಧ್ಯಾನಪಿ ವರದಾನಪಿ ಚೈವ ತಪಸ್ವಿನಃ |

ಸಂಕಲ್ಪಾಭಿರುಚಿಃ ಕಾಮಃ ಸನಾತನತಮೋಽನಲಃ ||

ಜಗತ್ಪತೀರ್ದೇಶ್ಯಃ ಸರ್ವಗಃ ಸರ್ವಭಾವನಃ |

ಹೃಚ್ಚಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ರುದ್ರಾದಪಿ ಪ್ರಭುಃ ||

- ೧೨೬/೧೫-೧೭

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠದಲ್ಲೂ ಇವೆ.

ನಂತರ ಋಷಿಗಳು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಟ್ಟು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ, ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದ ಅಗ್ನಿ ಇವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ರಸಾತಲಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜಲಸಂಚಾರಿಯಾದ ಮಂಡೂಕ ಬಂದು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯು ರಸಾತಲದ ಕೆಳಗೆ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಜಲದ ಜೊತೆಗೆ ಸೇರಿಸಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾವು ಅದರಿಂದಾಗಿ (ನೀರು ಬಿಸಿಯಾಗಿ) ಕಾಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೇವೆ. ನಿಮಗೆ ಅಗ್ನಿದರ್ಶನ ಬೇಕಾದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ನೀರನ್ನು ಸೇರಿತು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಮಂಡೂಕಕ್ಕೆ 'ನಿನಗೆ ರಸ ಜ್ಞಾನ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ (ಆಗದಿರಲಿ)' ಎಂದು ಶಪಿಸಿದ. ಅಗ್ನಿ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದ. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದರ್ಶನವೀಯಲಿಲ್ಲ.

ದೇವತೆಗಳು ತಮಗೆ ಅಗ್ನಿಯ ಶ್ವಾಸ ತಿಳಿಸಿದ ಕಪ್ಪೆಗಳಿಗೆ 'ನೀವು ರಸಜ್ಞಾನ ರಹಿತರಾದರೂ ಆನೆಕ ವಿಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಿರಿ (ನೀವೇನೂ ಮೂಕರಾಗುವುದಿಲ್ಲ). ನೀವು ಬಿಲವಾಸ ಮಾಡಿ, ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು ಆಗದೆ, ನಿರಾಹಾರವಾಗಿ ಪ್ರಾಣತೊರೆದರೂ, ಭೂಮಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ತುಂಬಿದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಸಂಚರಿಸುವಿರಿ.' ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಹೋದರು.

ನಂತರ ಐರಾವತದಂತಿದ್ದ ಒಂದು ಆನೆಯು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯು ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಆನೆಗಳಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆಯೂ ನಿಮಗೆ ತಿರುಗುಮುರುಗಾಗಲಿ, ವಿರುದ್ಧವಾಗಲಿ ಎಂದು ಶಾಪಕೊಟ್ಟನು. ನಂತರ ಅಗ್ನಿಯು ಶಮೀವೃಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆನೆಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು 'ನಿಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿದ್ದರೂ, ನೀವು ಎಲ್ಲ ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನುವಿರಿ. ಅಕ್ಷರಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡದೆ ನೀವು ಭಾರಿ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಗುವಿರಿ. ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಹೊರಟರು. ಶಮೀವೃಕ್ಷವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಒಂದು ಗಿಳಿಯು ನೋಡಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ಅಗ್ನಿಯು 'ನೀನು ಮಾತನಾಡಲಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅದರ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದ ದೇವತೆಗಳು ಗಿಳಿಗಳಿಗೆ 'ನೀನು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವೆ. ಅದು ಮಧುರವೂ, ಅದ್ಭುತವೂ ಆಗಿರಲಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ದೇವತೆಗಳು, ಅಗ್ನಿ ಶಮೀವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅದನ್ನೇ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ಶಮೀಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಗ್ನಿಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರು ಶಮಿಯನ್ನು ಒಂದು ಉಪಾಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು (ಶಮೀಕಾಷ್ಠದ ಘರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ).

ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಷಾದದಿಂದ 'ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು (ಅಗ್ನಿ). ದೇವತೆಗಳು ತಾರಕಾಸುರ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ

ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಲು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ನಮಗೆಲ್ಲ ಪಾರ್ವತೀಶಾಪದಿಂದಾಗಿ ಸಂತಾನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ನಮಗೆ ಅಭಯದ ರಕ್ಷಕ. ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿ ಅಗ್ನಿಯು ಭಾಗೀರಥಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಅವನು ಆಕೆಯೊಡನೆ ಸಂಯೋಗವಾದಾಗ ಭಾಗೀರಥಿಗೆ ಗರ್ಭವುಂಟಾಗಿ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತು. ಆ ಗರ್ಭದ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಗಂಗೆ ಸಂತಾಪ ಹೊಂದಿ ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಒಬ್ಬ ಅಸುರ ಭೈರವ ಭಯಂಕರ ನಾದ ಮಾಡಿದನು. ಆ ನಾದಕ್ಕೆ ಗಂಗೆ ಎಚ್ಚೆ ತಪ್ಪಿ ಆ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಲು ಆಗದವಳಾದಳು. ಈ ಗರ್ಭ ಧರಿಸಲಾರೆ, ಈ ಗರ್ಭಕ್ಕೂ ನನಗೂ ಯಾವುದೇ ಸೂಕ್ತ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೇವಲ ಆಪದ್ವರ್ಮ. ಇದರ ಗುಣಾಗುಣ ನಿನಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದಳು ಅಗ್ನಿಗೆ. ಆಗ ಅಗ್ನಿಯು 'ಗಂಗೆಯೇ ನೀನೇ ಗರ್ಭಧರಿಸು. ನಿನಗೆ ಇದರಿಂದ ಮಹಾಫಲ ದೊರಕಲಿದೆ.' ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಹೊರುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುವ ನಿನಗೆ ಈ ಗರ್ಭದಿಂದ ನಿನಗೆ ಹೋಸ ಫಲವೇನೂ ಕೊಡಲು ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಫಲಗಳು ನಿನ್ನಲ್ಲಿವೆ' ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೂ, ಗಂಗೆ ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಮೇರುಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದಳು.

ಯದೃಶ್ಯ ಗಂಗೆ ಆ ಗರ್ಭಧಾರಣೆಗೆ ಸಮರ್ಥಳಾಗಿದ್ದರೂ, ರುದ್ರದೇವರ ತೇಜಸ್ಸು ಆಕೆಯನ್ನು ಸಂತಾಪಗೊಳಿಸಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಧರಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥಳಾದಳು. ಆ ಗರ್ಭ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಇತ್ತು. ನಂತರ ಅಗ್ನಿಯು ಗಂಗೆಗೆ ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟು ನೀನು ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ ಗರ್ಭದ ವರ್ಣವೇನು? ರೂಪವೇನು? ಎಂತಹ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಗಂಗೆಯು 'ಆ ಗರ್ಭವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿದೆ. ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂತಿದೆ. ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನು (ಮೇರು) ಬೆಳಗಿಸಿತು. ಅದರ ಸ್ಪರ್ಶ ತಂಪಾಗಿದೆ. ಆ ಶಿಶುವಿನ ಗಂಧ, ಕದಂಬಪುಷ್ಪಗಳ ಗಂಧಕ್ಕೆ ಸಮವಾಗಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಯೋಗ ಹೊಂದುತ್ತದೋ ಅದೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಲೂ ಸುವರ್ಣವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆ ಮಗು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಪರ್ವತ, ನದಿ, ಚರಾಚರಲೋಕವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿತು. ಎಲೈ ಅಗ್ನಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಪುತ್ರ ಇಂತಹ ಗುಣವುಳ್ಳವ. ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಹಾಗೂ ನಿನ್ನಂತೆ ಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ಗಂಗಾದೇವಿ ಅಂತರ್ಧಾನಳಾದಳು.

ಅಗ್ನಿಯೂ ದೇವತಾಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಈ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಗಾನಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಋಷಿಗಳು, ದೇವತೆಗಳು ಇವನನ್ನು ಹಿರಣ್ಯರೇತ ಎಂದೂ ಮತ್ತು ಭೂಮಿದೇವಿಯೂ ವಸುಮತಿಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದರು.

ಹೀಗೆ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಶಿಶುವು ಶರವಣಕ್ಕೆ (ಜಂಬುಹುಲ್ಲಿನ ಪೊದೆ) ಹೋಗಿ ಅದ್ಭುತ ದರ್ಶನ ಹೊಂದಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಬಾಲ ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ಶಿಶುವನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ವನ್ಯಗಳಿಂದ ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿಶು ಕಾರ್ತಿಕೇಯನೆಂದೆನಿಸಿದ. ರುದ್ರನ ವೀರ್ಯಸ್ಥಲನವಾದುದರಿಂದ ಸ್ಕಂದನೆಂದೂ, ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದುದರಿಂದ ಗುಹ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಸುವರ್ಣವು ಅಗ್ನಿಯ ಪುತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಜಾಂಬೂನದ ಸುವರ್ಣ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಅದು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಭೂಷಣವಾದುದು.

ಅಗ್ನಿನಿಂದ ಸುವರ್ಣವು ಜಾತರೂಪ ಎನಿಸಿದೆ. ಸುವರ್ಣವು ಪೂಜ್ಯನಾದ ಅಗ್ನಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈಶ್ವರ, ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪವಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ. ಅದನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಾತ್ಮಕವೆನ್ನುವರು. ಅದು ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ರತ್ನ ಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಷಣ. ಪವಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರವಾದುದು. ಮಂಗಳಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಳವಾದುದು.

ತೇಜಸಾ ತಸ್ಯ ಗರ್ಭಸ್ಯ ಗಂಗಾ ವಿಹ್ವಲಚೇತನಾ |

ಸಂತಾಮಮಗಮತ್ ತೀವ್ರಂ ಸಾ ಸೋಡುಂ ನ ಶತಾಕ ಹ || - ೧೨೬/೫೪

ಗಂಗೆಯು ಅಗ್ನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು

ಉತ್ಕ್ಲೇಷಹಮಿಮಂ ದುಃಖಾನ್ ತು ಕಾಮಾತ್ ಕಥಂಚನ | - ೫೯

ನ ಚೇತಸೋಽಪ್ತಿ ಸಂಸ್ಪರ್ಶೋ ಮಮ ದೇವ ವಿಭಾವಸೋ |

ಆಪದರ್ಥೇ ಹಿ ಸಂಬಂಧಃ ಸುಸೂಕ್ಷ್ಮೋಽಪಿ ಮಹಾದ್ಯುತೇ || - ೬೦

ಯದತ್ರ ಗುಣಸಂಪನ್ನಮಿತರಂ ವಾ ಹುತಾಶನ |

ತ್ವಯೇವ ತದಹಂ ಮನ್ಯೇ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾ ಚ ಕೇವಲೌ || - ೬೧

ತಾಮುವಾಚ ತತೋ ವಹ್ನಿರ್ಧಾರ್ಯತಾಂ ಧಾರ್ಯತಾಮಯಮ್ |

ಗರ್ಭೋ ಮತ್ತೇಜಸಾ ಯುಕ್ತೋ ಮಹಾಗುಣ ಫಲೋದಯಃ | - ೬೨

ಸಾ ವಹ್ನಿನಾ ವಾರ್ಯಮಾಣಾ ದೇವೈಶ್ಚಾಪಿ ಸರಿದ್ಧರಾ |

ಸಮುತ್ಸರ್ಜತ ಗರ್ಭಂ ಮೇಠೌ ಗಿರಿವರೇ ತದಾ || - ೬೪

ಅಗ್ನಿಯು ಗಂಗೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು

..... ಕಚ್ಚಿದ್ಗರ್ಭಃ ಸುಖೋದಯಃ |

ಕೀದೃಗ್ಗರ್ಭೋಽಪಿ ವಾದೇವಿ ಕೀದೃಗ್ರೂಪಶ್ಚ ದೃಶ್ಯತೇ |

ತೇಜಸಾ ಕೇನ ವಾ ಯುಕ್ತಃ ಸರ್ವಮೇತದ್ ಬ್ರವೀಹಿ ಮೇ || - ೬೭

ಗಂಗಾ -

ಜಾತರೂಪಃ ಸ ಗರ್ಭೋ ವೈ ತೇಜಸಾ ತ್ವಯಿ ವಾನಲಃ | - ೬೮

ಯದ್ರವ್ಯಂ ಪರಿಸಂಸ್ಪೃಷ್ಠಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಪರ್ವತೇಷು ವಾ |

ತತ್ ಸರ್ವಂ ಕಾಂಚನೀಭೂತಂ..... |

- ೭೦

ಪರ್ಯಧಾವತ ಶೈಲಾಂಶ್ಚ ನದೀಃ ಪ್ರಸ್ತವಣಾನಿ ಚ |

ವೃದೀಪಯತ್ ತೇಜಸಾ ಚ ತೈಲೋಕ್ಯಂ ಸ ಚರಾಚರಮ್ ||

- ೭೧

ಏವಂ ರೂಪಂ ಸ ಭಗವಾನ್ ಪುತ್ರಸ್ತೇ ಹವ್ಯವಾಹನ ||

- ೭೨

ಏತೈಃ ಕರ್ಮಗುಣೈಲೋಕೇ ನಾಮಾಗ್ನೇಃ ಪರಿಗೀಯತೇ |

ಹಿರಣ್ಯರೀತಾ ಇತಿ ವೈ ಋಷಿಭಿರ್ವಿಬುದ್ಧಸ್ತಥಾ ||

ಪೃಥಿವೀ ಚ ತದಾ ದೇವೀ ಖ್ಯಾತಾ ಮರುಮತೀತಿ ವೈ ||

- ೭೪

ದದೃಶುಃ ಕೃತ್ತಿಕಾಸ್ತಂ ತು ಬಾಲಾರ್ಕ ಸದೃಶದ್ಯುತಿಮ್ |

ಜಾತಸ್ತೇಹಾಶ್ಚ ತಂ ಬಾಲಂ ಪುಪುಷುಃ ಸ್ತನ್ಯವ್ರವೈಃ ||

- ೭೬

ತತಃ ಸ ಕಾರ್ತಿಕೇಯ ತ್ವಮವಾಪ ಪರಮದ್ಯುತಿಃ |

ಸ್ಯನ್ನತಾತ್ ಸ್ಯಂದತಾಂ ಚಾಪಿ ಗುಹಾವಾಸಾದ್ಗುಹೋಽಭವತ್ ||

- ೭೭

ಏವಂ ಸುವರ್ಣಮುತ್ಪನ್ನಂ ಅಪತ್ಯಂ ಜಾತವೇದಸಃ |

ತತ್ರ ಜಾಂಬೂನದಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ದೇವಾನಾಮಪಿ ಭೂಷಣಮ್ ||

- ೭೮

ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಕೃತ್ತಿಕಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಗರ್ಭವನ್ನು ಪೋಷಿಸಲು ಪ್ರಚೋದಿಸಿದರು. ಕಾರಣ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಯಾವುದೇ ದೇವತೆ ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ಒಪ್ಪಿದರು. ಅಗ್ನಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ.

ಷಣ್ಮಾಂ ತಾಸಾಂ ತತಃ ಪ್ರೀತಃ ಪಾವಕೋ ಗರ್ಭಧಾರಣಾತ್ |

ಸ್ವೇನ ತೇಜೋವಿಸರ್ಗೇಣ ವೀರ್ಯೇಣ ಪರಮೇಣ ಚ ||

- ೧೨೭/೭

ಹೀಗೆ ಅಗ್ನಿಯ ಪೂರ್ಣ ತೇಜಸ್ಸು ಆರು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅಗ್ನಿಗರ್ಭ ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಅವನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ತಪ್ಪವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳ ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ಸುಖ ಹೊಂದಿಲ್ಲ.

ನಂತರ ಕುಮಾರನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ತಾಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭವನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸಿದರು. ಆರು ಅಧಿಷ್ಠಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಗರ್ಭವು ಜನಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಒಂದು ಮೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಆಗ ಕೃತ್ತಿಕೆಯರ ಸಮೀಪದಿಂದ ಪೃಥಿವಿಯು ಆ ಶರೀರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು. ಅಗ್ನಿಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆ ಗರ್ಭವು ದಿವ್ಯವಾದ ಶರವಣಕ್ಕೆ

ಹೋಗಿ ನೋಡಲು ತುಂಬಾ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಕೃತ್ತಿಕೆಯರು ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವನ್ಯಕ್ಷೀರದಿಂದ ಪೋಷಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಾರ್ತಿಕೇಯನೆಂದು ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ರುದ್ರದೇವರ ವೀರ್ಯ ಜಾರಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಭರೂಪ ಪಡೆದುದರಿಂದ ಸ್ವಂದ ಎಂದೂ, ಗುಹಾವಾಸ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಗುಹ ಎಂದೂ ಹೆಸರಾದನು.

ಆಗ ಈ ಅಗ್ನಿಪುತ್ರನಾದ ಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಲು ೩೩ ದೇವತೆಗಳೂ, ದಿಕ್ಪಾಲಕರು, ರುದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು, ಸಾಧ್ಯರು, ವಸುಗಳು, ಪಂಚಭೂತಾಭಿಮಾನಿಗಳು, ನಕ್ಷತ್ರಾಭಿಮಾನಿಗಳು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇವತಾ ಗಣಗಳು ಬಂದವು. ಋಷಿಗಳು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರು. ಗಂಧರ್ವರು ಗಾನಮಾಡಿದರು.

ಆರು ಮುಖ, ೧೨ ಕಣ್ಣು ಉನ್ನತವಕ್ಷಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ದ್ವಿಜಪ್ರಿಯನಾದ, ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ, ಶರ ಎಂಬ ತೃಣಗಳ ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ, ಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದವರಾಗಿ, ತಾರಕಾಸುರನು ಇನ್ನೇನು ಹತನಾದನೆಂದು ತಿಳಿದರು^೧ (ದೇವತೆಗಳು-ಋಷಿಗಳು).

ನಂತರ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳು ಕುಮಾರನಿಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟು ಮಾಡುವವರಾಗಿ ಆಟವಾಡುವ ಅವನಿಗೆ ಕ್ರೀಡಾಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು^೨. ಏನೆಂದರೆ,

ದೇವತೆ	ಕೊಟ್ಟ ಕ್ರೀಡಾ ಸಾಮಗ್ರಿ/ ಪಕ್ಷಿ
೧. ಸುಪರ್ಣ (ಗರುಡ)	ಮಯೂರ-ನವಿಲು
೨. ವರುಣ	ಕಂಪು ಬಣ್ಣದ ಕುಕ್ಕುಟ
೩. ಚಂದ್ರ	ಟಗರು
೪. ಗೋಮಾತೆ(ಸುರಭಿ)	ನೂರಾರು ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳು
೫. ಅಗ್ನಿ	ಹೋತ

೧ ತತೋ ದೇವಾಸ್ತ್ರಯಸ್ತಂತತ್

ರುದ್ರೋ ಧಾತಾ ಚ ವಿಷ್ಣುಃ.....

ಪ್ರಥಗ್ಲೂತಾನಿ ಚಾನ್ಯಾನಿ ಯಾನಿ ದೇವಗಣಾನಿ ವೈ |

ಆ ಜಗ್ಭುಸ್ತತ್ರ ತಂ ದ್ರಷ್ಟುಂ ಕುಮಾರಂ ಜ್ವಲನಾತ್ಮಕಮ್ ||

- ೧೨೮/೧೫-೧೭

೨ ಷಡಾನನಂ ಕುಮಾರಂ ತಂ ದ್ವಿಷಡಕ್ಷಂ ದ್ವಿಜಪ್ರಿಯಮ್ |

ಶಯಾನಂ ಶರಗುಲ್ಮಸ್ಥಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೇವಾಃ ಸಹರ್ಷಿಭಿಃ ||

ಲೇಭಿರೇ ಪರಮಂ ಹರ್ಷಂ ಮೇನಿರೇ ಚಾಸುರಂ ಹತಮ್ ||

- ೧೨೮/೧೮, ೧೯

೩ ತತೋ ದೇವಾಃ ಪ್ರಿಯಾಣ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವ ಏವ ಸಮಾಚರನ್ |

ಕ್ರೀಡತಃ ಕ್ರೀಡನೀಯಾನಿ ದದುಃ ಪಕ್ಷಿಗಣಾಂಸ್ತಥಾ ||

- ೧೨೮/೨೦

೬. ಭೂಮಿ	ಫಲಪುಷ್ಪ
೭. ಸುಧನ್ವ	ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗಾಡಿ, ರಥ
೮. ವರುಣ	ದಿವ್ಯಗಜ - ಒಳ್ಳೆಯ ಸರ್ಪಗಳು
೯. ಇಂದ್ರ	ಸಿಂಹ, ವ್ಯಾಘ್ರ, ಚಿರತೆ
೧೦. ರಾಕ್ಷಸರು	ಘೋರ, ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು

ಹೀಗೆ ಕುಮಾರ ದಿನೇ ದಿನೇ ವರ್ಧಮಾನವಾಗುತ್ತಿರಲು ತಾರಕಾಸುರನು ತನ್ನ ಸಂಹಾರಕನಾದ ಈ ಪಟ್ಟಾಭಿನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಅನೇಕ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳು ಕುಮಾರನಿಗೆ ಸೇನಾಪತ್ಯ ಪಟ್ಟ ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿ ತಾರಕಾಸುರ ಮಾಡಿದ (ಲೋಕಕ್ಕೆ) ಅನ್ಯಾಯ, ಅಪಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ನಂತರ ಮಹಾವೀರ್ಯನು, ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಕುಮಾರನು ಅಮೋಘವಾದ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧದಿಂದ ತಾರಕಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ದೇವಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾದ.

ಗುಹನು ದೇವತೆಗಳ ಸೇನಾಧಿಪತಿಯಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯಾಗಿಯೇ ಮೆರೆದನು. ದೇವತೆಗಳ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ ರುದ್ರಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಇದ್ದನು^೧.

ಅಗ್ನಿಪುತ್ರನಾದ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಗುಹನು ಹೀಗೆ ಹಿರಣ್ಯಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ಸೇನಾಪತಿಯಾದನು. ಸದಾ ಕುಮಾರನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುವರ್ಣವು ಮಂಗಳಪ್ರದ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಕ್ಷಯವಾದ ರತ್ನಸ್ವರೂಪವು, ಅಗ್ನಿತೇಜೋರೂಪವೂ ಗುಹನ ಜೊತೆಯೇ ಜನಿಸಿದ್ದು.

ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠರು ಪರಶುರಾಮಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅವರೂ ಸುವರ್ಣದಾನ ಮಾಡಿದರು. ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಸುವರ್ಣದಾನ ಮಾಡು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು^೨.

೧ ತೇನ ತಸ್ಮಿನ್ ಕುಮಾರೇಣ ಕ್ರೀಡತಾ ನಿಹತೇಽಸುರೇ |

ಸುರೇಂದ್ರಃ ಸ್ಥಾಪಿತೋ ರಾಜ್ಯೇ ದೇವಾನಾಂ ಪುನರಿತ್ಥರಃ ||

ಸಸೇನಾಪತೀರೇವಾಥ ಬಭೌ ಸ್ಯಂದಃ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ |

ಈಶೋ ಗೋಪ್ತಾ ಚ ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯಕೃತ್ ಶಂಕರಸ್ಯ ಚ ||

- ೧೨೮/೨೯, ೩೦

೨ ತಸ್ಯಾತುರ್ವರ್ಣಂ ಮಂಗಳಂ ರತ್ನಮಕ್ಷಯಮುತ್ತಮಮ್ |

ಸಹಜಂ ಕಾರ್ತಿಕೇಯಸ್ಯ ವಹ್ನೇಸ್ತೇಜಃ ಪರಂ ಮತಮ್ ||

ರಾಮಃ ಸುವರ್ಣಂ ದತ್ವಾ ಹ ವಿಮುಕ್ತಃ ಸರ್ವಕಿಲ್ಬಿಷೈಃ |

ತ್ರಿವಿಷ್ಠಪೇ ಮಹತ್ ಸ್ನಾನಮವಾಪಾ ಸುಲಭಂ ನರೈಃ ||

- ೧೨೮/೩೨, ೩೪

೧೫೦. ಕೀಟೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಿತಾಮಹರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

೧. ದೊಡ್ಡ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವು ತುಂಬಾ ದುಃಖಕರ. ಅದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟ

೨. ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಲಿ, ದರಿದ್ರನಾಗಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ಅಥವಾ ಕೆಟ್ಟ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿರಲಿ, ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ದುಃಖದಾಯಕ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನೀನು ಸರ್ವಜ್ಞ ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಒಂದು ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಅದುವೇ ವ್ಯಾಸರಿಗೂ (ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನರಿಗೂ) ಹಾಗೂ ಕೀಟಕ್ಕೂ ನಡೆದ ಒಂದು ಸಂವಾದ.

ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪಿಗಳೇ ಆದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ಜನ್ಮತಃ) ರಾದ ವ್ಯಾಸರು (ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನರು) ಹಿಂದೆ ಬಂಡಿ ಒಡಾಡುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೇಗ ಬೇಗನೇ ಓಡುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಒಂದು ಕೀಟವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞರಾದ, ಜೀವರ ಮಾತು (ಭಾಷೆ)ಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ವ್ಯಾಸರು ಕೀಟವನ್ನು ಕುರಿತು.

‘ಎಲೈ ಕೀಟವೇ! ನೀನು ಬಹಳ ಭಯಗೊಂಡವನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತೀಯಾ. ಬಹಳ ಧಾವಂತದಿಂದ (ಬೇಗಬೇಗನೇ ಹೋಗುವಂತೆ) ಹೋಗುವವನಂತೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ? ನಿನಗೆ ಯಾರಿಂದ ಭಯ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಹೇಳು’^೧ ಎಂದರು.

ಆಗ ಕೀಟವು ಉತ್ತರಿಸಿತು -

‘ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದಾದ ಬಂಡಿ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಭಯವುಂಟಾಗಿದೆ. ಆ ಶಬ್ದ ತುಂಬಾ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿರಲಿ (ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು) ಎಂದು ನಾನು ವೇಗವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಭಾರಿ ಭಾರವನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಣ್ಣ ಎತ್ತುಗಳ ಉಸಿರಾಟದ ಸ್ವರ ಹಾಗೂ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವವರ ವಿವಿಧ ಧ್ವನಿಗಳೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿವೆ

೧ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಶ್ವರನ ವಿಷ್ಣು ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನ ಪುರಾ |

ದರಶ ಕೀಟಂ ಧಾವಂತಂ ಶೀಘ್ರಂ ಶಕಟವತ್ಕನಿ ||

- ೧೬೮/೭

ಗತಿಜ್ಞಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ರುತಜ್ಞಶ್ಚ ಶರೀರಿಣಾಮ್ |

ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸಮದರ್ಶೀ ಚ ಕೀಟಂ ವಚನಮಬ್ರವೀತ್ ||

- ೧೬೮/೮

ಕೀಟ ಸಂತ್ಯಸ್ತರೂಪೋಽಸಿ ತ್ವತ್ರಶ್ಚೈವ ಲಕ್ಷ್ಯಸೇ |

ಕ್ಷಧಾವಸಿತದಾಚಕ್ಷ್ಮೇ ಕುತಸ್ತೇ ಭಯಮಾಗತಮ್ ||

- ೧೬೮/೯

(ಬಂಡಿ ಹೊಡೆಯುವವರು ಕೂಗುತ್ತಾ, ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತಾ, ಚಾಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯುವಾಗ ಮಾತನಾಡುವ ಶಬ್ದಗಳು). ನಿಶ್ಚಯ ಕೀಟದ ಜನ್ಮವಿರುವ ನನ್ನಂಥವನಿಂದ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಾಪಾಯ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ? ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ದಾರುಣ ಧ್ವನಿಯ ಬಂಡಿ ಬರುವ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಓಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮೃತ್ಯು ಎನ್ನುವುದು ಬಹು ದುಃಖಕರ. ಜೀವನ (ಬದುಕುವಿಕೆ) ದುರ್ಲಭ. ಸುಖದಿಂದ ದುಃಖದಕಡೆ ಸಿಲುಕಬಾರದೆಂದು ಭಯದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಆಗ ವ್ಯಾಸರು 'ಕೀಟವೇ! ಅಭದ್ರ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ನಿನಗೆ ಸುಖ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತು? ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಣವೇ ಸುಖವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. (ಸುಖದ ಸಾಧನಗಳಾದ) ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರಸ, ಗಂಧ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಕನಿಷ್ಠ ಭೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರೆ. ಅನುಭವಿಸಲಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಣವೇ ನಿನಗೆ ಲೇಸು.'

ಕೀಟ ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಉತ್ತರಿಸಿತು. 'ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನೇ! ಜೀವನು ತನಗೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೀಟನಾಗಿ ಬಂದ ನಾನು ಸುಖವನ್ನು (ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ) ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬದುಕಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಮನುಷ್ಯರ ಹಾಗೂ ತೀರ್ಥಗೃಹೀಣಿಗಳ ಸುಖಭೋಗಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದರೂ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳು ಇದ್ದೇ ಇವೆ.

ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು, ಎಂದು ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಕೀಟ ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿತು (ಇದೊಂದು ಸೋಜಿಗದ ಕಥೆ).

ನಾನು ಹಿಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯನಾದ, ಕ್ರೂರಿಯಾದ, ಜಿಪುಣನಾಗಿ ಬಡ್ಡಿ ಮೇಲೆ ಜೀವಿಸುವ ಧನಿಕ ಶೂದ್ರನಾಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ಮಾತುಗಳು ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಚುಚ್ಚುವಂತಹದ್ದು ಆಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಮೋಸಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಯ, ಕಳ್ಳಬುದ್ಧಿಯ ಸುಳ್ಳಾಡುವ, ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಧನವನ್ನು ಬಚ್ಚಿಡುವ, ಪರಸ್ಪರವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವವನೂ ಆಗಿದ್ದೆ.

೧ ಶಕಟಸ್ಥಾಸ್ಯ ಮಹತೋ ಘೋಷಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಭಯಂ ಮಮ |

ಆಗತಂ ವೈ ಮಹಾಬುದ್ಧೇ ಸ್ಥನ ವಿಷ ಹಿ ದಾರುಣಃ ||

ಶ್ರೂಯತೇ ನ ಸ ಮಾಂ ಹನ್ಯಾದಿತಿ ತ್ಸಾದವಾಕ್ಯಮೇ ||

- ೧೬೮/೧೦

ದುಃಖಂ ಹಿ ಮೃತ್ಯುರ್ಭೂತಾನಾಂ ಜೀವಿತಂ ಚ ಸುದುರ್ಲಭಮ್ |

ಆತೋ ಭೀತಃ ಪಲಾಯಾಮಿ ಗಚ್ಛೇಯಂ ನಾ ಸುಖಂ ಸುಖಾತ್ ||

- ೧೬೮/೧೩

೨ ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಸ ತು ತಂ ಪ್ರಾಹ -

ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶಂ ರಸಂ ಗಂಧಂ ಭೋಗಾಂತೋಽಪ್ಯಾವಶಾನ್ ಬಹೂನ್ |

ನಾಭಿಜಾನಾಸಿ ಕೀಟ ತ್ವಂ ಶ್ರೇಯೋ ಮರಣ ವಪ ಚ ||

- ೧೬೮/೧೪,೧೫

೩. ಸರ್ವತ್ರ ನಿರತೋ ಜೀವ ಇತೀಹಾಪಿ ಸುಖಂ ಮಮ |

ನಾನು ಉತ್ತಮ ಭೋಜನ ಬಯಸುವವೂ ಆಗಿದ್ದೆ ಭೃತ್ಯಾತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಉಣಬಡಿಸದೆ ಮೊದಲೇ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದೆ ದೇವಕಾರ್ಯ ಪಿತೃಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾದೆ ಆನುಷ್ಠಾನ ಲೋಭದಿಂದಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ದಾನಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಿಜನರು (ಕುಟುಂಬದವರು) ದಾನ ಮಾಡಿದರೂ, ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ ತಮಗೆ ಬಂದ ಭಯ ನಿವಾರಣೆಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಬಂದ ಜನರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡದೆ ಅವರನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ - ಕೌಶಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆ ಉಲ್ಲೇಖ ತೋರಿಸಿ). ಬೇರೆ ಮನುಷ್ಯರ ಧನಧಾನ್ಯ, ಪ್ರಿಯರು, ಪತ್ನಿಯರು, ಅವರ ವಾಹನ, ವಸ್ತ್ರ, ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಆಸೂಯೆ ಪಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪರಸುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಪಡುತ್ತಾ, ಇತರರ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳನ್ನು ನಾಶನಾಗಿ, ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಆತಾಯಿಯಾಗಿ (ಶತ್ರು), ಮೂರ್ಖರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ ನಾನು ಹಿಂದೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕ್ರೌರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ಕೂಡಿದ್ದೆ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನು ಈಗ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಪ್ರಿಯ ಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಂತೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಿದ್ದೆನು.

ಅಲ್ಲದೇ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಅಲ್ಪ ಶುಭಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ವೃದ್ಧಾದ ತಾಯಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದ

ಚೇತಯಾಮಿ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ತಸ್ಮಾದಿಚ್ಛಾಮಿ ಜೀವಿತಮ್ ||

- ೧೬

.....

ಮಾನುಷ್ಯಾರ್ಯಗಾಶ್ಚೈವ ಪೃಥಗ್ಗೋಗಾ ವಿಶೇಷತಃ ||

- ೧೭

ಅಹಮಾಸಂ ಮನುಷ್ಯೋ ವೈ ಶೂದ್ರೋ ಬಹುಧನಃ ಪುರಾ |

ಅಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯೋ ನೃಶಂಸಶ್ಚ ಕದರ್ಯೋ ವೃದ್ಧಿಜೀವನಃ ||

ವಾಕ್ ತೀಕ್ಷ್ಣೋ ನಿಕ್ರಿತಿಪ್ರಜ್ಞೋ ಮೋಷ್ಠಾ ವಿಶ್ವಸ್ಯ ಸರ್ವಶಃ ||

..... ಪರಸ್ಪರಕೇ ರತಃ ||

- ೧೬೮/೧೮, ೧೯

೧ ಇದು ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿದೆ. (ಅ. ೨೭/೧೨೧)

- ಮತ್ತು ಗೀತಾಪ್ರಸಂಗ ಸಂಪಾದನೆ (ಮ. ಭಾ. ಕೀರ್ತನ - ಅ. ೬೯)

೨ ದೇವಾರ್ಥಂ ಪಿತೃಯಜ್ಞಾರ್ಥಮನ್ಯಂ ಶ್ರದಾಕ್ರತಂ ಮಯಾ |

ನ ದತ್ತಮರ್ಥಕಾಮೇನ ದತ್ತಮನ್ಯಂ ಲುನಾಮಿ ಚ ||

ಗುಪ್ತಂ ಶರಣಮಾಶ್ರಿತೃ ಭಯೇಷು ಶರಣಾಗತಾಃ |

ಅಕಸ್ಯಾನ್ಯೋ ಭಯಾತ್ ತೃಕ್ತಾ ನ ಚ ತ್ರಾತಾ ಭಯೈಷೀಃ ||

ಧನಧಾನ್ಯಂ ಪ್ರಿಯಾ ದಾರಾ ಯಾನಂ ವಾಸಸ್ಥಾದ್ಯುಚ್ಚಮ್ |

ಶ್ರಿಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಅಸೂಯಾಮಿ ನಿರರ್ಥಕಮ್ ||

ಈಷ್ಯುಃ ಪರಸುಖಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಆತಾಯೈ ಬುಭೂಷತಃ

ತ್ರಿವರ್ಗ ಹಂತಾ ಚಾನ್ಯೇಷಾಂ ||

ನೃಶಂಸಗುಣಭೂಯಿಷ್ಯಂ ಪುರಾ ಕರ್ಮ ಕೃತಂ ಮಯಾ |

ಸ್ತೃತ್ವಾ ತದನುತಪ್ಯೇಹಂ ತೃಕ್ತಾ ಪ್ರಿಯಮಿವಾತ್ಮಜಮ್ |

- ೧೬೮/೨೧-೨೫

ಸತ್ಪಲಪ್ರಸೂತನಾದ, ಸದ್ಗುಣಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ನನಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸ್ಮರಣೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಆಂತಹ ಶುಭಕರ್ಮದಿಂದಾಗಿ ನನಗೆ ಈ ಕೀಟಯೋನಿಯಲ್ಲೂ ಸುಖದ ಆಸೆ ಇದೆ. ತಪೋಧನನೇ! ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಃ ಸಾಧನವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇಚ್ಛೆ ಪಡುತ್ತೇನೆ.

ಕೀಟದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವ್ಯಾಸರು ಕೀಟವನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕೀಟಜನ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಕೂಡಾ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮರಣೆ ಇರುವುದು ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು ತಿಳಿ. ನನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಈ ಕೀಟಯೋನಿಯಿಂದ ದಾಟಿಸುವೆ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ ಕೊಡುವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಹಾಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವೆ. ವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಜೀವಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ ಪುಣ್ಯದ ಹಾನಿಯೂ ಉಂಟಾಗದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬದುಕಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪುಣ್ಯಕಥೆಯನ್ನು ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆಂತಹ ಮನುಷ್ಯನಾಗುವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಯೋಗಿಗಳು ನಿನಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದಾಗ). ನೀನು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ.'

ಈ ವ್ಯಾಸರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೀಟವು 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬೇರೆಲ್ಲ ಯೋಗಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿತು (ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಔತ್ತರೇಯಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕೀಟವು

೧ ಕುಭಾನಾಮಪಿ ಜಾನಾಮಿ ಕೃತಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಫಲಮ್ |

ಮಾತಾ ಚ ಪೂಜಿತಾ ವೃದ್ಧಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶ್ಚಾರ್ಚಿತಾ ಮಯಾ |

ಸಕೃತ್ ಜಾತಿಗುಣೋಪೇತಃ ಸಂಗತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಗತಃ |

ಅತಿಥಿಃ ಪೂಜಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ತೇನ ಮಾಂ ನಾಜಹಾತ್ ಸ್ತುತಿಃ ||

ಕರ್ಮಣಾ ತೇನ ಚೈವಾಹಂ ಸುಖಾಶಾಮಿಹ ಲಕ್ಷ್ಮಯೇ |

ತಚ್ಚೈಕುಮುಚ್ಯಾಮಿ ತ್ವತ್ತಃ ಶ್ರೇಯಸ್ತಪೋಧನ ||

- ೧೬೮/೨೬-೨೮

೨ ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಯದ್ವೈ ತಿಯಗ್ಗೋನೌ ನ ಮುಹ್ಯಸೇ |

ಮಮೈವ ಕೀಟ ತತ್ಕರ್ಮ ಯೇನ ತ್ವಂ ನ ಪ್ರಮುಹ್ಯಸೇ ||

ಅಹಂ ಹಿ ದರ್ಶನಾದೇವ ತಾರಯಾಮಿ ತಪೋ ಬಲಾತ್ |

ಜಾನಾಮಿ ಪಾಪೈಃ ಸ್ವಕೃತ್ಯರ್ಗತಂ ತ್ವಾಂ ಕೀಟ ಕೀಟತಾಮ್ ||

ಅವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಪರಂ ಧರ್ಮಂ ಮಾನುಷ್ಯೇ ಯದಿ ಮನ್ಯಸೇ |

ವಾಗ್ವದ್ವಿ ಪಾಣಿಪಾದೈಶ್ಚಾಪ್ಯಪೇತಸ್ಯ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ||

ಕಿಂ ಹೀಯತೇ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಸ್ಯಾಪಿ ಜೀವತಃ |

ಜೀವನ್ ಹಿ ಕುರುತೇ ಪೂಜಾಂ ವಿಪ್ರಾಗ್ನ್ಯಃ ಶಶಿಸೂರ್ಯಯೋಃ |

ಬ್ರುವನ್ಯಪಿ ಕಥಾಂ ಪುಣ್ಯಾಂ ತತ್ ಕೀಟತ್ವಮೇಷ್ಯಸಿ |

ತತ್ ತೇಹಂ ವಿನೇಷ್ಯಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂ ಯತ್ ಚೇಚ್ಛಸಿ ||

ಸ ತಥೇತಿ ಪ್ರತಿಶ್ರುತ್ಯ ಕೀಟೋ ಸಮವತಿಷ್ಠತ |

ತಮ್ಯಕುಂ ದ್ರಷ್ಟುಮಗಮತ್ ಸರ್ವಾಸ್ವನ್ನಾಸು ಯೋನಿಷು ||

- ೧೬೯/೧-೮

ಬಂಡಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು. ಆಗ ಜೋರಾಗಿ ಬಂದ ಬಂಡಿಯ ಚಕ್ರದ ಓಟದಿಂದ ಕೀಟವು ಪ್ರಾಣ ತೊರೆಯಿತು. ಅನಂತರ ವಿವಿಧ ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೃತ್ತಿಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುವಂತೆ ಇದೆ).

ಕೀಟ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿತು (ಇದು ತತ್ತ್ವಸಂಸತ್ ಪಾಠದ ಪ್ರಕಾರ).

‘ನಾನು ಕೀಟನಾಗಿಯೇ ರಾಜನಾಗಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಪಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಅದು ಈಗ ಲಭಿಸಿದೆ. ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ವೈಭವಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ಅವು ಯಾವೆಂದರೆ ಸುಖವಾದ ಮಾಲಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅನೆಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಹೊರುತ್ತಿವೆ. ನನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಶಾಂಖೋಜದ ಕುದುರೆಗಳಿವೆ. ನನ್ನನ್ನು ಒಂಟಿ ಹೇಸಗತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದ ವಾಹನಗಳು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ನಾನು ಸುಖಪೂರ್ಣವಾದ ಶಯನಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಕೀಟಜನ್ಮ ಹೊಂದಿಯೇ ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದೇನೆ’.

ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನೇ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಏನು(ಸೇವೆ) ಮಾಡಲಿ. ಆದೇಶ ನೀಡು. ನಿನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ (ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ) ನಾನು ಇಂತಹ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ.

ಆಗ ವ್ಯಾಸರು ನುಡಿದರು ‘ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವಾಕ್ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಇಂದು ಪೂಜಿಸಿದೆ. ದೈವಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕೀಟಜನ್ಮ ಹೊಂದಿಯೂ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವ ಸ್ಮರಣೆ ಬಂದಿದೆ’.

ಆದರೆ ನೀನು ಹಿಂದೆ ಶೂದ್ರನಾಗಿ ಕ್ರೌರ್ಯಾದಿ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ನೀನು ತಾಯಿಸೇವೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ದರ್ಶನ ಭಾಗ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ನೀನು(ಕೀಟನಾಗಿಯೇ) ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯಷ್ಟೇ. ಮುಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಲುವಾಗಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಜಿಸಿ, ರಾಜಪುತ್ರ ಸುಖಹೊಂದಿ (ಭೂರಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯುಳ್ಳ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ), ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಖದಿಂದ ಇರುವೆ.

೧ ಶಕಟೋ ವ್ರಜಂಶ್ಚ ಸುಮಹಾನ್ ಗತತ್ವಯದೃಚ್ಛಯಾ |

ಚಕ್ರಾಕ್ರಮೇಣ ಭಿನ್ನಶ್ಚ ಕೀಟಃ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಮುಮೋಚ ಚ ಹ ||

ಸಂಭೂತಃ ಕೃತ್ತಿಯ ಕುಲೇ ಪ್ರಸಾದಾದಮಿತೌಜಸಃ ||

- ೧೬೯/೮,೯

೨ ಇದಂ ತದತುಲಂ ಸ್ಥಾನಮುಪ್ಪಿದಂ ದಶಭಿರ್ಗುಣೈಃ |

ಯದಹಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕೀಟತ್ವಮಾಗತೋ ರಾಜಪುತ್ರತಾಮ್ ||

ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಸತ್ಯಸಂಧಸ್ಯ ಭವತೋಽಮಿತತೇಜಸಃ |

ಯದಹಂ ಕೀಟತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೋ ರಾಜಪುತ್ರತಾಮ್ ||

ನಮಸ್ತೇಽಸ್ಯ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ಕಿಂ ಕರೋಮಿ ಪ್ರಶಾದಿ ಮಾಮ್ |

ತತ್ತ್ವಪೋಬಲನಿರ್ದಿಷ್ಟದಿಂದ ಹೃದಿಗತಂ ಮಯಾ ||

- ೧೬೯/೧೧-೧೭

೩ ಅರ್ಚಿತೋಽಹಂ ತ್ವಯಾ ರಾಜನ್ ವಾಗ್ಗಿದೃಯದೃಚ್ಛಯಾ |

ಅದೃತೇ ಕೀಟತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸ್ತುತಿರ್ಜಾತಾ ಜುಗುಪ್ಸಿತಾ ||

- ೧೬೯/೧೮

ಸತ್ಪುಲಪ್ರಸೂತನಾದ, ಸದ್ಗುಣಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಪೂಜಿಸಿದೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ನನಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸ್ಮರಣೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಶುಭಕರ್ಮದಿಂದಾಗಿ ನನಗೆ ಈ ಕೀಟಯೋನಿಯಲ್ಲೂ ಸುಖದ ಆಸೆ ಇದೆ. ತಪೋಧನನೇ! ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನಿಂದ ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಃ ಸಾಧನವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇಚ್ಛೆ ಪಡುತ್ತೇನೆ.

ಕೀಟದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವ್ಯಾಸರು ಕೀಟವನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕೀಟಜನ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಕೂಡಾ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ಮರಣೆ ಇರುವುದು ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು ತಿಳಿ. ನನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ, ಈ ಕೀಟಯೋನಿಯಿಂದ ದಾಟಿಸುವೆ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದರ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ ಕೊಡುವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಹಾಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವೆ. ವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ವಿವೇಕಿಯಾಗಿ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಜೀವಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವ ಪುಣ್ಯದ ಹಾನಿಯೂ ಉಂಟಾಗದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬದುಕಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪುಣ್ಯಕಥೆಯನ್ನು ಪ್ರವಚನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನಾಗುವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಯೋಗಿಗಳು ನಿನಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದಾಗ). ನೀನು ಇಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆ.'^೧

ಈ ವ್ಯಾಸರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೀಟವು 'ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಬೇರೆಲ್ಲ ಯೋಗಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿತು (ಈ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಔತ್ತರೇಯಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕೀಟವು

೧ ಶುಭಾನಾಮಃ ಜಾನಾಮಿ ಕೃತಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಫಲಮ್ |

ಮಾತಾ ಚ ಪೂಜತಾ ವೃದ್ಧಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶ್ಚಾರ್ಚಿತಾ ಮಯಾ |

ಸಕೃತ್ ಜಾತಿಗುಣೋಪೇತಃ ಸಂಗತ್ಯಾಗ್ರಹಮಾಗತಃ |

ಅತಿಥಿಃ ಪೂಜಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮಣ ತೇನ ಮಾಂ ನಾಜಹಾತ್ ಸ್ತುತಿಃ ||

ಕರ್ಮಣಾ ತೇನ ಚೈವಾಹಂ ಸುಖಾಶಾಮಿಹ ಲಕ್ಷಯೇ |

ತಚ್ಛೋಕುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತ್ವತ್ತಃ ಶ್ರೇಯಸ್ತಪೋಧನ ||

- ೧೬೮/೨೬-೨೮

೨ ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಯದ್ವೈ ತಿಯಗ್ರ್ಯೂನೌ ನ ಮುಹ್ಯಸೇ |

ಮಮೈವ ಕೀಟ ತತ್ಕರ್ಮ ಯೇನ ತ್ವಂ ನ ಪ್ರಮುಹ್ಯಸೇ ||

ಅಹಂ ಹಿ ದರ್ಶನಾದೇವ ತಾರಯಾಮಿ ತಪೋ ಬಲಾತ್ |

ಜಾನಾಮಿ ಪಾಪೈಃ ಸ್ವಕೃತ್ಯೈರ್ಗತಂ ತ್ವಾಂ ಕೀಟ ಕೀಟತಾಮ್ ||

ಅವಾಪ್ನುಸಿ ಪರಂ ಧರ್ಮಂ ಮಾನುಷ್ಯೇ ಯದಿ ಮನ್ಯಸೇ |

ವಾಗ್ವದ್ವಿಪಾಣಪಾದೈಶ್ಚಾಪ್ಯವೇತಸ್ಯ ವಿಪಶ್ಚಿತ್ತಃ ||

ಕಿಂ ಹೀಯತೇ ಮನುಷ್ಯಸ್ಯ ಮಂತ್ರಾರ್ಥಸ್ಯಾಪಿ ಜೀವತಃ |

ಜೀವನ್ ಹಿ ಕುರುತೇ ಪೂಜಾಂ ವಿಪ್ರಾಗ್ರ್ಯಃ ಶಶಿಸೂರ್ಯಯೋಃ |

ಬ್ರುವನ್ಯಪಿ ಕಥಾಂ ಪುಣ್ಯಾಂ ತತ್ತ ಕೀಟತ್ವಮೇಷ್ಯಸಿ |

ತತ್ತ ತೇಹಂ ವಿನೇಷ್ಯಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಂ ಯತ್ತ ಚೇಚ್ಛಸಿ ||

ಸ ತಥೇತಿ ಪ್ರತಿಶ್ರುತ್ಯ ಕೀಟೋ ಸಮವತಿಷ್ಠತ |

ತಮೃಷಿಂ ದ್ರಷ್ಟುಮಗಮತ್ ಸರ್ವಾಸ್ವನ್ನಾಸು ಯೋನಿಷು ||

- ೧೬೯/೧-೮

ಬಂಡಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು. ಆಗ ಜೋರಾಗಿ ಬಂದ ಬಂಡಿಯ ಚಕ್ರದ ಓಟದಿಂದ ಕೀಟವು ಪ್ರಾಣ ತೊರೆಯಿತು. ಅನಂತರ ವಿವಿಧ ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೃತ್ತಿಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುವಂತೆ ಇದ್ದು).

ಕೀಟ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿತು (ಇದು ತತ್ತ್ವಸಂಸತ್ ಪಾಠದ ಪ್ರಕಾರ).

'ನಾನು ಕೀಟನಾಗಿಯೇ ರಾಜನಾಗಬೇಕೆಂದು ಆಪೇಕ್ಷೆ ಪಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಅದು ಈಗ ಲಭಿಸಿದೆ. ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ವೈಭವಗಳು ದೊರಕಿವೆ. ಅವು ಯಾವೆಂದರೆ ಸುವರ್ಣದ ಮಾಲಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಅನೆಗಳು ನನ್ನನ್ನು ಹೊರುತ್ತಿವೆ. ನನ್ನ ರಥಕ್ಕೆ ಕಾಂಯೋಜದ ಕುದುರೆಗಳಿವೆ. ನನ್ನನ್ನು ಒಂಟಿ ಹೇಸಗತ್ತೆಗಳನ್ನು ಹೂಡಿದ ವಾಹನಗಳು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿವೆ. ನಾನು ಸುಖಪೂರ್ಣವಾದ ಶಯನಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಕೀಟಜನ್ಮ ಹೊಂದಿಯೇ ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದೇನೆ'.

ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನೇ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಏನು(ಸೇವೆ) ಮಾಡಲಿ. ಆದೇಶ ನೀಡು. ನಿನ್ನ ತಪೋಬಲದಿಂದ (ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ) ನಾನು ಇಂತಹ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ.

ಆಗ ವ್ಯಾಸರು ನುಡಿದರು 'ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವಾಕ್ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಇಂದು ಪೂಜಿಸಿದೆ. ದೈವಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಕೀಟಜನ್ಮ ಹೊಂದಿಯೂ ನಿನಗೆ ಪೂರ್ವ ಸ್ಮರಣೆ ಬಂದಿದೆ'.

ಆದರೆ ನೀನು ಹಿಂದೆ ಶೂದ್ರನಾಗಿ ಕ್ರೌರ್ಯಾದಿ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ನೀನು ತಾಯಿಸೇವೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ದರ್ಶನ ಭಾಗ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ನೀನು(ಕೀಟನಾಗಿಯೇ) ರಾಜಪುತ್ರನಾಗಿದ್ದೀಯಷ್ಟೇ. ಮುಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಗೋಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಲುವಾಗಿ ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಜಿಸಿ, ರಾಜಪುತ್ರ ಸುಖಹೊಂದಿ (ಭೂರಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯುಳ್ಳ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ), ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಖದಿಂದ ಇರುವೆ.

೧ ಶಕಟೋ ವ್ರಜಂಶ್ಚ ಸುಮಹಾನ್ ಗತಶ್ಚ ಯದ್ವಚ್ಚಯಾ |

ಚಕ್ರಾಕ್ರಮೇಣ ಭಿನ್ನಶ್ಚ ಕೀಟಃ ಪ್ರಾಣಾನ್ ಮುಮೋಚ ಹ ||

ಸಂಭೂತಃ ಕೃತ್ತಿಯ ಕುಲೇ ಪ್ರಸಾದಾದಮಿತಾಜಸಃ ||

- ೧೬೯/೮,೯

೨ ಇದಂ ತದಂತುಲಂ ಸ್ಥಾನಮುಪ್ಪಿತಂ ದಶಭಿರ್ಗುಣೈಃ |

ಯದಹಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕೀಟತ್ವಮಾಗತೋ ರಾಜಪುತ್ರತಾಮ್ ||

ಪ್ರಸಾದಾತ್ ಸತ್ಯಸಂಧಸ್ಯ ಭವತೋಽಮಿತತೇಜಸಃ |

ಯದಹಂ ಕೀಟತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತೋ ರಾಜಪುತ್ರತಾಮ್ ||

ನಮಸ್ತೇಽಸ್ಮೈ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞ ಕಿಂ ಕಿರೋಮಿ ಪ್ರಶಾಧಿ ಮಾಮ್ |

ತತ್ತ್ವಪೋಬಲನಿರ್ದಿಷ್ಟಮಿದಂ ಹೃದಿಗತಂ ಮಯಾ ||

- ೧೬೯/೧೧-೧೭

೩ ಅರ್ಚಿತೋಽಹಂ ತ್ವಯಾ ರಾಜನ್ ವಾಗ್ಗಿರದ್ಯ ಯದ್ವಚ್ಚಯಾ |

ಅದ್ಯ ತೇ ಕೀಟತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸ್ವತಿರ್ಜಾತಾ ಜುಗುಪ್ಸಿತಾ ||

- ೧೬೯/೧೮

ವೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನು ಮೊದಲು ಶೂದ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಂತರ ಕ್ರಮೇಣ ವೈಶ್ಯನೂ, ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸದಾಚಾರವುಳ್ಳ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸ್ವರ್ಗ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಕೃತಜ್ಞವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಆ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ಕೀಟವು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಕೀಟಜನ್ಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಲೇ ಕೀಟಜನ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಆಗ ವ್ಯಾಸರು ತಪಸ್ವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು 'ಎಲೈ ಕೀಟವೇ! ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮುಖ್ಯ ವ್ರತ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ. ಇದನ್ನು ನೀನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮ ಹೊಂದುವೆ. ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿರುವಾಗ ಶುಭಫಲಗಳನ್ನು ಹಂಚಿ ಕೊಂಡು, ಅಶುಭಫಲಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪ್ರಜಾಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡು. ಸ್ವಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ರತನಾಗು. ನಂತರ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜನ್ಮ ಬರುತ್ತದೆ'. ನಂತರ ವ್ಯಾಸರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೀಟವು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸಿ, ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಕೀಟಶರೀರ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ವಿಪ್ರತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ವ್ಯಾಸರು ಬಂದು ನುಡಿದರು -

'ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದವರು ಶುಭಯೋಗಿಗಳಲ್ಲೂ (ಪವಿತ್ರಜನ್ಮ) ಪಾಪ ಮಾಡಿದವರು ಪಾಪಯೋಗಿ (ಜನ್ಮ)ಗಳಲ್ಲೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೃತ್ಯು ಭಯದಿಂದ ಹೆದರಬೇಡ. ಧರ್ಮಲೋಪ ಭಯದಿಂದ ನಿನಗೆ ಭಯವುಂಟಾದೀತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸು. ವ್ಯಾಸರ ಅನುಗ್ರಹವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಕೀಟ, ಈಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ, ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಮೊದಲಿನ ಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತವಾದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿ ನನ್ನ ಪೂರ್ವ ಪಾಪವೆಲ್ಲ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ'.

ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಕೀಟೋಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ 'ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ವ್ಯಾಸರ ವಚನದಂತೆ ಕೀಟವು ದುರ್ಲಭವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜನ್ಮ ಹೊಂದಿ

೧ ತಿರ್ಯಗ್ಯೋನ್ಯಾಃ ಶೂದ್ರತಾಮಭ್ಯುಪೈತಿ

ಶೂದ್ರೋ ವೈಶ್ಯಶ್ಚಂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಶ್ಚಂ ಚ ವೈಶ್ಯಃ |

ವೃತ್ತಶ್ಚಾಪೀ ಕ್ಷತ್ರಿಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ಚಂ

ಸ್ವರ್ಗಂ ಪುಣ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸಾಧುವೃತ್ತಃ || - ೧೬೯/೨೩

೨ ಆತ್ಮವಾನ್ ಭವ ಸುಖ್ಯತಃ ಸ್ವಧರ್ಮಚರಣೇರತಃ |

ಕ್ವಾಪಿಂ ತನುಂ ಸಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ತತೋ ವಿಪ್ರತ್ವಮೇಷ್ಯಸಿ || - ೧೭೦/೫

೩ ಸುಖಾತ್ ಸುಖತರಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋ ಭಗವಂಸ್ತ್ವತ್ಕೇ ಹೃಹಮ್ |

ಧರ್ಮಮೂಲಂ ಶ್ರಿಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಪಾಪಾ ನಷ್ಟಾಹಾದ್ಯ ಮೇ || - ೧೭೦/೧೧

ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೂರು ಯಜ್ಞಯೂಪದಿಂದ ಲಕ್ಷಿತವನ್ನಾಗಿ (ಚಿಹ್ನಿತವನ್ನಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆಗ ನೂರು ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳಿದ್ದವು ಎಂದು ಭಾವ) ಮಾಡಿ ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿ ಭಗವಲ್ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿತು (ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೊಂದಿದನು).

ಆದರಂತೆ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹತರಾದ ಕೃತ್ತಿಯರೂ, ಕೃತ್ತಿಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಹತರಾಗಿ ಸದಗತಿ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಶೋಕಿಸಬೇಡ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ನುಡಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು- ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ವ್ಯಾಸವಾತಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅನೇಕ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಅಪೂರ್ವ, ಅದ್ಭುತ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಕೀಟಜನ್ಮ ಪಡೆದ ಜೀವನನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು.

೨. ಕೀಟವನ್ನು ತಾವೇ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಿ, ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೆ ಜ್ವಲಂತ ನಿದರ್ಶನ. ಕೀಟಜನ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಆ ಜೀವನು ಮಾಡಿದ (ಪೂರ್ವ ಶೂದ್ರಜನ್ಮದಲ್ಲಿ) ತಾಯಿ ಸೇವೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸೇವೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟು ಉದ್ಧರಿಸುವೆ ಎಂದು ತಾನೇ ಬಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಭರವಸೆ ವಚನ.

೩. ಭಗವಂತನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ/ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ನಿವೇದನೆ ಅತಿಮುಖ್ಯ. ನಮ್ಮಂತಹವರಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸ್ವೋತ್ತಮರ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ನಿವೇದನೆ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕು. ಅದುವೇ ಒಂದು ತರಹದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ. 'ಪಾಪಂ ಕ್ಷರತಿ ಕೀರ್ತನಾತ್' ಎಂದೇ ಅರ್ಪವಚನ. ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಪಾಪಗಳ ಪರಿಚ್ಛಾದ ಇರದಿರುವುದರಿಂದ ಈಗಿನ ಜನ್ಮದ ಪಾಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯ.

೪. ಶೂದ್ರಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಆಗ ಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತ ಕೊಟ್ಟ ಮಹತ್ವ ಅಪಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವರು ಯಾರೂ ಹೆದರಬೇಕಿಲ್ಲ. ದೇವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಇರಿಸಿ, ಸತ್ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

೫. ಕೀಟಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಕೀಟದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ರಾಜನನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ನಿಲುಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಇತಿಹಾಸ, ನಂಬಲೇ ಬೇಕಾದ ಇತಿಹಾಸ.

೬. ಕೀಟಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಲೋಕದ ಜನರಿಂದ ಗೌರವ, ನಂತರ ಕೀಟಜನ್ಮ ತೊರೆದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಯದೃಪಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೀಟಜನ್ಮದ ನಂತರ ಕ್ರಮೇಣ ಶೂದ್ರ, ವೈಶ್ಯ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜನ್ಮ ಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೀಟಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮ ಪಾಲಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದು ಭಾರತ ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಾಸರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

೭. ಯಾವುದೋ ಜನ್ಮಬರಲಿ ಹರಿಸ್ಮರಣೆ ದೊರಕಲಿ, ಸತ್ಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ಬುದ್ಧಿಭಗವಂತ ಕೊಡಲಿ ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಸ್ವಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿರಲಿ. ಇತ್ಯಾದಿ.

೮. ಮಹಾಭಾರತ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದ ಹತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ಕೇವಲ ೫ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆ ಐದು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಸಮೇತ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಾಧ್ವಮಹಾಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರ ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ. ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ ಭಾಗ-೨ (ಅಧ್ಯಾಯ- ೧೦) ಪುಟ. ೩೮.

ಯೇ ಯೇ ಚ ಸಂತಸ್ತಮಸಾನುವಿಷ್ಣು-

ಸ್ತಾಂಸ್ತಾನುವಾಕ್ಯೈಸ್ತಮಗೋ ವಿಮುಂಚನ್ |

ಚಿಚಾರ ಲೋಕಾನ್ ಸ ಪಥಿ ಪ್ರಯಾಂತಂ

ಕೀಟಂ ವ್ಯಪಶ್ಯತ್ತಮುವಾಚ ಕೃಷ್ಣಃ ||

- ೧೦/೬೩

ಯಾವ ಯಾವ ಸಜ್ಜನರು ಅಜ್ಞಾನಾವೇಶಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದಾರೋ, ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಮುಕ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಲೋಕಸಂಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಕೀಟವನ್ನು ಕಂಡರು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಭವಸ್ವರಾಜಾ ಕುಶರೀರಮೇತತ್-

ತ್ವತ್ತ್ವತಿ ನೈಚ್ಛತ್ ತದಸೌ ತತ್ಸಮ್ |

ಅತ್ಯಕ್ಷದೇಹಂ ನೃಪತಿಂ ಚಕಾರ

ಪುರಾ ಸ್ವಭಕ್ತಂ ವೃಷಲಂ ಸುಲುಬ್ಧಮ್ ||

- ೧೦/೬೪

ಈ ಕೆಟ್ಟ ಶರೀರವನ್ನು ತೊರೆದು ರಾಜನಾಗು ಎಂದು ವೇದವ್ಯಾಸರು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ಅದು ಶರೀರಕ್ಕಾಗ ಮಾಡಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಶರೀರಕ್ಕಾಗ ಮಾಡಿಸದೆಯೇ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ

ಮಾಡಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಭಕ್ತನೇ ಆದ ಒಬ್ಬ ಶೂದ್ರನಾಗಿದ್ದ
ಆದರೆ ಮಹಾಲೋಭಿ.

ಲೋಭಾತ್ ಸ ಕೀಟತ್ವಮುಪೇತ್ಯ ಕೃಷ್ಣ-
ಪ್ರಸಾದತಶ್ಚಾಶು ಬಭೂವ ರಾಜಾ |
ತದೈವ ತಂ ಸರ್ವಸೃಪಾಃ ಪ್ರಣೇಮು-
ರ್ದಮಃ ಕರಂ ಚಾಸ್ಯ ಯಥೈವ ವೈಶ್ಯಾಃ ||

- ೧೦/೬೫

ಲೋಭದಿಂದ ಕೀಟಜನ್ಮ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ವೇದವ್ಯಾಸರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಕ್ಷಣವೇ
ರಾಜನಾದ. ಆಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರಾಜರೂ ತಲೆಬಾಗಿದರು. ವೈಶ್ಯರಂತೆ ಕರವನ್ನೂ
ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಉಪಾಚ ತಂ ಭಗವಾನ್ ಮುಕ್ತಿಮಸ್ತೀ-
ಶ್ವಪ ಕ್ಷಣೇ ದಾತುಮಹಂ ಸಮರ್ಥಃ |
ತಥಾಪಿ ಸೀಮಾರ್ಥಮವಾಪ್ಯ ವಿಪ್ರ-
ತನುಂ ವಿಮುಕ್ತೋ ಭವ ಮತ್ಪ್ರಸಾದಾತ್ ||

- ೧೦/೬೬

ಭಗವಾನ್ ವ್ಯಾಸರು ಆ ಕೀಟಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದರು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಈ ಕ್ಷಣವೇ
ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥ. ಆದರೂ ಲೋಕ ಮರ್ಯಾದಾರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನ್ಮಹೊಂದಿಯೇ
ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗು.

೯. ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.
ಮಹಾಭಾರತದ ಮೂಲಪಾಠ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಇದೂ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನವೇ
ಸರಿ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಮಹಾಭಾರತದ ಸರಿಯಾದ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರು ನಿರ್ಣಯದ
ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧೫೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

೧. ಪೂಜ್ಯರು ಯಾರು? ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರು ಯಾರು? ಯಾರೊಡನೆ ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಯಾರಲ್ಲಿ ಆಚಾರವು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ?

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅವಮಾನಿಸಿದರೆ ದೇವತೆಗಳೂ ನಾಶವಾದಾರು (ವಾಗುತ್ತಾರೆ). ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವವನು ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವರೇ ಪೂಜ್ಯರು, ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪುತ್ರರಂತೆ ನಡೆದುಕೊ.

೨. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸುವವರು(ಕಾಪಾಡುವವರು). ಅವರೇ ಮಹಾಧರ್ಮದ ಸೇತುವೆಗಳು (ಧರ್ಮದ ದಾರಿ ತೋರಿಸುವವರು). ಧನತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷ ಪಡುವವರು, ಮೌನಿಗಳು(ಮನನಶೀಲರು).

೩. ಅವರೇ ಲೋಕಗಳ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನೇತಾರರು, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆಯುವವರು, ನಡೆಸುವವರು, ಸೂಕ್ತಧರ್ಮ ಬಲ್ಲವರು.

೪. ಧರ್ಮ ಬಯಸುವವರು, ಯಜ್ಞ ನಿರ್ವಾಹಕರು (ಮಾಡುವವರು, ಮಾಡಿಸುವವರು).

೫. ತಮ್ಮ ಪಿತೃ, ಪಿತಾಮಹರಿಂದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ಭಾರ ಹೊತ್ತವರೂ ಅವರೇ. ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಳಿಸುವವರೂ,

೬. ವಿಷಮಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಅವರು ಎತ್ತುಗಳಂತೆ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ ವಿಪಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪಿತೃ, ದೇವ, ಅತಿಥಿಪೂಜಕರು, ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರು. ಭೋಜನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಭಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನದ ಮಹತ್ತ್ವವಿದು). ಲೋಕಗಳಿಗಿಲ್ಲ ದೀಪಪ್ರಾಯರು, ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವರಿಗೂ ಕಣ್ಣುಗಳು (ಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯ ಶ್ರೋತ್ರಂ ಚಕ್ಷುಷಃ ಚಕ್ಷುಃ - ಪ್ರಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಾಣಃ ಎಂದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇವರು ಹಾಗೆ ಭಗವಂತನ ಸನ್ನಿಧಾನ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಿ ರಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ).

೭. ಸರ್ವಕಲಾವಿದ್ಯಾಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯರು (ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಪ್ರವೀಣರು). ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗತಿ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಗತಿ ಚಿಂತಕರು. ಸಂಶಯರಹಿತರು, ಪರಾವರಜ್ಞರು, ತಾರತಮ್ಯ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರು, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರು.

೮. ತಾಪತ್ರಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದವರು, ಪಾಪಮುಕ್ತರು, ದ್ವಂದ್ವಾತೀತರು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಮಾನಿತರು. ಭೋಜನ, ಉಪವಾಸ, ಎರಡೂ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾನ.

೯. ಇಂದ್ರಿಯ ಜಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನದಿಂದ (ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ) ಶರೀರವನ್ನು ಶೋಷಿಸುವವರು ದಂಡಿಸುವವರು.

೧೦. ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ದೇವತೆಯನ್ನು ಅದೇವತೆಯನ್ನಾಗಿ, ಅದೇವತೆಯನ್ನು ದೇವತೆಯನ್ನಾಗಿ, ಲೋಕಗಳನ್ನು ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಯಾರು? ಶಾಪಾನುಗ್ರಹಸಮರ್ಥರು (ಎಶ್ವಾಮಿತ್ರಾದಿಗಳಂತೆ).

೧೧. ಮಹಾತ್ಮರ ಶಾಪದಿಂದ ಸಾಗರ ಪಾನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯ ಇನ್ನೂ ಶಾಂತವಾಗಿಲ್ಲ.

ಬೃಹಸ್ಪತಿಸ್ತು ತಾಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಮರುತ್ತಸ್ಯ ಮಹೀಪತೇಃ |

ಸಮೃದ್ಧಿಮಿತಿ ದೇವೇಭ್ಯಃ ಸಂತಾಪಕರೋತ್ ಭೃತಮ್ ||

ಸಂತಪ್ಯಮಾನೋ ವೈವರ್ಯಂ ಕೃಶತ್ಪಂ ಚಾಗಮತ್ ಪರಮ್ |

ಭವಿಷ್ಯತಿ ಹಿ ಮೇ ಶತ್ರುಃ ಸಂವರ್ತೋ ಮುಮಾನಿತಿ || - ೮.(೮/೪೯,೫೦)

೧೨. ಅವರು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳು ಕಾರಣಗಳಿಗೂ ಕಾರಣರು. ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೂ ಪ್ರಮಾಣರು. ಯಾವ ವಿವೇಚಿಯಾದವನು ಅವರನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಿ ಜೀವಿಸಿಯಾನು?

೧೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೃದ್ಧರಿರಲಿ, ಬಾಲಕನಿರಲಿ, ಮಾನ್ಯರೇ. ತಮ್ಮಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯಾ, ತಪೋವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ಅವರು ಪರಸ್ಪರ ಮಾನ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೧೪. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವಿದ್ವಾಂಸನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ದೇವತೆಯೇ. ತುಂಬಾ ಪವಿತ್ರನೂ ಹೌದು. ವಿದ್ವಾಂಸರಾದರಂತೂ ಪೂರ್ಣ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಪರದೈವ(ನಂತೆ) ಭಾವಿಸಬೇಕು.

೧೫. ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ದೋಷಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಶೋಭಿಸುತ್ತಾನೋ, ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲ ಅನಿಷ್ಟ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಅವನು ಸರ್ವಥಾ ಮಾನ್ಯ. ಅವನನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠದೇವತೆ ಎಂದು ತಿಳಿ.

ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಗೆ ಜೀವಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ವರ್ಣಾಶ್ರಮೋಚಿತ ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಿತರನಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವನ ಮುಡುಪಿಡುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ದೇಹದಂಡನೆ, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಅವನನು ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸರ್ವಮಾನ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವವರ್ಣಗಳ ಗುರುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸರ್ವಲೋಕಗುರುವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳು ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯ ಅಂಶಗಳೂ, ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರ್ಥವಾದವೂ ಇದರಲ್ಲಿದೆ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ತುಂಬಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇದರ ಅಧ್ಯಯನ, ಅನುಷ್ಠಾನ ಅವಶ್ಯ.

ಧರ್ಮರಾಜನು ಮತ್ತೇ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ -

'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪೂಜೆ, ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಮಾನದಂಡ? ಯಾವ ಕರ್ಮದ ಸಾಫಲ್ಯ ನೋಡಿ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೀ? ಎಂದಾಗ ಭೀಷ್ಮರು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನ ಹಾಗೂ ವಾಯುದೇವನೊಡನೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಸಹಸ್ರ ಭುಜವುಳ್ಳ ಕಾರ್ಯವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನು ಮಾಹಿಷ್ಮತೀ ನಗರದಲ್ಲಿದ್ದು ಸಾಗರಾಂತರವಾದ ಭೂಲೋಕದ ರಾಜನಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅವನು ಹೇಹಯ ಕುಲದವನು. ಅವನು ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯರಿಗೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣದೇವತೆ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣುವೇ) ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕೃತ್ತಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ದತ್ತಾತ್ರೇಯರು ಮೂರು ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದಾಗ ರಾಜನು -

'೧. ನಾನು ಸೈನ್ಯವುಡ್ಡದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಹಸ್ರಬಾಹುವಾಗಿ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ (ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ) ಇರಬೇಕು. ೨. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರು ನನ್ನ ಸಾವಿರ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ೩. ನಾನು ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಗೆದ್ದು ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಪಾಲಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಮೂರು ವರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕನೇ

೧ ಅವಿದ್ಯಾಂಶೈವ ವಿದ್ಯಾಂಶೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ದೈವತಂ ಮಹತ್ |

ಸೌಶಾನ್ಯೇ ಹೃಷಿ ತೇಜಸ್ವೀ ಪಾವಕೋ ನೈವ ದುಷ್ಕೃತಿ |

ಹವಿರ್ಯಜ್ಞೇಷು ಚ ವಹನ್ ಭೂಯ ವಿವಾಭಿಶೋಭತೇ |

ವಿವಂ ಯದ್ಯಪ್ಯನಿಷ್ಠೇಷು ವರ್ತತೇ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು |

ಸರ್ವಥಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಮಾನ್ಯೋ ದೈವತಂ ವಿದ್ವಿತ್ತರಮ್ ||

ದೇವನಾಮುಪಿ ಯೇ ದೇವಾಃ ಕಾರಣಂ ಕಾರಣಸ್ಯ ಚ |

ಪ್ರಮಾಣಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಂ ಚ ಕಸ್ತಾನಭಿ ಭವೇದ್ ಬುಧಃ |

೨ ಸಹಸ್ರಬಾಹುಧರ್ಮಯಾಂ ವೈ ಚಮೂಮಧ್ಯೇ ಗೃಹೇಽನ್ಯಥಾ |

- ೨೪೦/೨೦, ೨೨, ೨೩

- ೨೪೦/೧೮

ವರವಾಗಿ 'ನಾನು ತಪ್ಪಾಗಿ ನಡೆದರೆ, ಅಂತಹ ದುರಾಚಾರಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸಜ್ಜನರು ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ದತ್ತಾತ್ರೇಯರು ಎಲ್ಲ ೪ ವರಗಳನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ನಂತರ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನು ರಥವನ್ನೇರಿ ವರದಿಂದ ಬಂದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಅಮಲೇರಿ 'ವೀರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಕೀರ್ತಿ, ಶೌಚ, ವಿಕ್ರಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಮಾನರು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು (ಕಂಡವರನ್ನು).

ಅವನ ಮಾತು ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೇ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಶರೀರವಾಣಿಯು 'ಎಲೈ ಆವಿವೇಕಿಯೇ! ಕೃತ್ರಿಯನಿಗಿಂತಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉತ್ತಮನೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೃತ್ರಿಯನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೇ) ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ^೧ ಹೀಗೆ ರಾಜನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಅಶರೀರವಾಣಿಯನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೇ ರಾಜನು -

೧. ನನಗೆ ಕೋಪ ಬಂದರೆ ಜೀವರನ್ನು (ಭೂತಾನಿ) ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ. ಅವನ್ನೂ (ಭೂತಗಳನ್ನು) ಕೊಲ್ಲಲೂ ಸಮರ್ಥ. ಕರ್ಮ, ಮನಸ್ಸು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೃತ್ರಿಯನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಅಂತಹ ವಾದವಿತ್ತು, ಈಗ ಅದು ಅಪ್ರಸ್ತುತ.

೨. ಈಗ ವೇದನಿಷ್ಠರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಕೂಡಾ ಕೃತ್ರಿಯರನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಬದುಕುತ್ತಾರೆ.

೩. ಪ್ರಜಾಪಾಲನಾಖ್ಯ ಧರ್ಮವು ಕೃತ್ರಿಯರನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದೆ. ಭೃಕ್ಷವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ

೪. ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಎದುರು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸತ್ಯ. ಕೃಷ್ಣಾಜನಧಾರಿಗಳಾದ (ನನ್ನ) ವಶರಾಗದ ಎಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತೇನೆ^೨ (ಲಕ್ಷಾಂತರ ಶತ್ರು. ೨೪/೧೮ಕ್ಕೆ).

ಮಮ ಬಾಹುಸಹಸ್ರಂ ತು ಪಶ್ಯಂತಾಂ ಸೈನಿಕಾ ರಣೇ ||

ವಿಕ್ರಮೇಣ ಮಹೀಂ ಕೃತ್ವಾಂ ಜಯೇಯಂ ವಿಫಲವ್ರತ |

ತಾಂ ಚ ಧರ್ಮೇಣ ಸಂಪ್ರಾಪ್ಯ ಪಾಲಯೇಯಮತಂದ್ರಿತಃ ||

ಚತುರ್ಥಂ ತು ವರಂ ಯಾಚೇ..... |

ಅನುಶಾಸಂತು ಮಾಂ ಸಂತೋ ಮಿಥ್ಯಾವೃತ್ತಂ ತದಾಶ್ರಯಮ್ ||

- ೨೪೧/೭-೯

೧ ತದ್ವಾಕ್ಯಾಂತೇ ಚಾಂತರಿಕ್ಷೇ ವಾಗುಪಾಚಾಶರೀರಿಣೇ |

ನ ತ್ವಂ ಮೂಢ ವಿಜಾನೀಷೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಕೃತ್ರಿಯಾದ್ವರಮ್ ||

ಸಹಿತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನೇಹ ಕೃತ್ರಿಯೋ ರಕ್ಷತಿ ಪ್ರಜಾಃ ||

- ೨೪೧/೧೨

೨ ಕಥಿತಂ ಹಿ ಮಯಾ ಸತ್ಯಂ ಗಾಯತ್ರಾ ಕನ್ನಯಾ ಭುವಿ |

ವಿಜ್ಞೇಷ್ಯಾಮೃತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಂಶ್ಚರ್ಮವಾಸಸಃ ||

- ೨೪೧/೧೮

೫. ಇದುವರೆಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದ ಲೋಕವನ್ನು ಕೃತ್ಯಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಮಾಡುವೆ. ನನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಯಾಗಲೀ, ಮನುಷ್ಯನಾಗಲೀ, ರಾಜ್ಯಚ್ಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾರರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಿಂತ ನಾನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ.

ರಾಜನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಿಶಾಚರಿಯಾದ ಭೂತ ಹೆದರಿತು. ಆಗ ವಾಯುವು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾತನಾಡಿದನು.

‘ರಾಜನಾ! ಈ ದುರ್ಭಾವನೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಅವರಿಗೆ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದರೆ, ನಿನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕ್ಷೋಭೆಯಾದೀತು! ಅಥವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಹೊರ ಹಾಕಿಯಾರು.’^೧

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ‘ನೀನು ಯಾರು’ ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ‘ನಾನು ದೇವದೂತನಾದ ವಾಯುದೇವ, ನಿನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಮತ್ತೆ ರಾಜನು ‘ಅಶ್ವರ್ಯವಿದು! ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಸ್ನೇಹ ಹಾಗೂ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದೀಯಾ. ಭೂಮಿ, ವಾಯು, ಜಲ, ಆಕಾಶ, ಸೂರ್ಯರಿಗೆ ಸದೃಶನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನನ್ನು ತೋರಿಸುವೆಯಾ?’^೨ ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

I ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ವಾಯುದೇವನು ‘ಎಲ್ಲ ಮೂಢನೇ! ಮಹಾಕೃರಾದ ಕೆಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ನೀನು ಯಾರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೀಯೋ ಅವರಿಗಿಂತಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉತ್ತಮನು (ಪೃಥಿವೀ ಮೀರಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ).

- ೧ ಕೃತ್ತಿಯೇಷ್ಠಾಶ್ರಿತೋ ಧರ್ಮಃ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪರಿಪಾಲನಮ್ |
 ಕೃತ್ವಾದ್ವತ್ತಿಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ತೈಃ ಕಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವರಃ ||
 ಅದ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮೋತ್ತರಂ ಲೋಕಂ ಕಿಂಚಿದ್ ಕೃತ್ತಿಯೋತ್ತರಮ್ |
 ನ ಚ ಮಾಂ ಚ್ಯಾವಯೇದ್ ರಾಷ್ಟ್ರಾತ್ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಕಶ್ಚನ ||
 ದೇವೋ ವಾ ಮಾನುಷೋ ವಾಽಪಿ ತ್ಸ್ಮಾತ್ ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ದ್ವಿಜಾದಹಮ್ || - ೨೪೧/೧೬,೧೯,೨೦
- ೨ ತೃಜ್ಯನಂ ಕಲುಷಂ ಭಾವಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯೋ ನಮಸ್ಕರತು |
 ವಿತೇಷಾಂ ಕುರ್ವತಃ ಪಾಪಂ ರಾಷ್ಟ್ರಕೋಭೋ ಹಿ ತೇ ಭವೇತ್ ||
 ಅಥವಾ ತ್ವಾಂ ಮಹೀಪಾಲ ಶಮಯಿಷ್ಯಂತಿ ವೈ ದ್ವಿಜಾಃ |
 ನಿರಸಿಷ್ಯಂತಿ ವಾ ರಾಷ್ಟ್ರಾತ್ ಹತೋತ್ತಾಹಂ ಮಹಾಬಲಾಃ |
 ತಂ ರಾಜಾ ಕ್ಷಸ್ವಮಿತ್ಯಾಹ..... ||
 ವಾಯುರ್ವೈ ದೇವದೂತೋಽಸ್ಮಿ ಹಿತಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಬ್ರವೀಮ್ಯಹಮ್ || - ೨೪೧/೨೨-೨೪
೩. ಅಹೋ ತ್ವಯಾಽದ್ಯ ವಿಪ್ರೇಷು ಭಕ್ತಿರಾಗಃ ಪ್ರದರ್ಶಿತಃ |
 ಯಾದೃಶಂ ಪೃಥಿವೀಭೂತಸ್ತಾದೃಶಂ ಬ್ರೂಹಿ ವೈ ದ್ವಿಜಮ್ ||
 ವಾಯೋರ್ವಾ ಸದೃಶಂ ಕಂಚಿದ್ ಬ್ರೂಹಿ ತ್ವಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮಮ್ |
 ಅಪಾಂ ವೈ ಸದೃಶಂ ಬ್ರೂಹಿ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ನಭಸೋಽಪಿ ವಾ || - ೨೪೧/೨೨-೨೬

೧. ಭೂಮಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು (ಧನಧಾನ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿ) ತೃಪ್ತಿ ಅಂಗರಾಜನ ಜೊತೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಕಶ್ಯಪರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

೨. ಹಿಂದೆ ಅಂಗಿರಸರು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಜಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಡಿದರು. ಅಷ್ಟು ಕುಡಿದರೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದೇ ಜಲಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿದರು. ಅವರು ಕೋಪಗೊಂಡಾಗ ನಾನು ಅಂಗಿರಸರ ಭಯದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ವಾಸಿಸಿದೆ (ವಾಯುದೇವರು).

೩. ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಕಾಮಿಸಿದ ಇಂದ್ರನು ಗೌತಮರಿಂದ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದರೂ ಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿಂಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ (ಇಂದ್ರದೇವರು ದೇವತಾಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಹಲ್ಯೆಯ ಗಮನ ಮಾಡಿದ್ದು ತತ್ತ್ವ).

೪. ಶುದ್ಧವಾದ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಸಮುದ್ರವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಅದರ ನೀರು ಉಪ್ಪಾಯಿತು.

೫. ಸುವರ್ಣವರ್ಣನೂ, ಹೊಗೆರೆಹಿತನೂ, ಊರ್ಧ್ವಶಿಖೆಗಳ ಸಮುದಾಯ ಹೊಂದಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಕೋಪಗೊಂಡ ಅಂಗಿರಸರ ಶಾಪದಿಂದ ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು (ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರ - ೨೪೨/೮).

೬. ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿದ ಮರುತ್ತುಗಳು ಸುವರ್ಣಧಾರಿಣಿಯೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯಿಂದ ಶಾಪಹೊಂದಿ ಪುಡಿಪುಡಿಯಾದರು (ಚೂರ್ಣತರಾದರು).

೭. ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಮನೂ ಅಲ್ಲ, ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಭುವಾದವನು ಗರ್ಭಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಿಶುವಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವನು ತಿಳಿ (ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂದ ಮೇಲೆ ಬಾಲಕ, ಯುವಕ, ಗೃಹಸ್ಥ ತಪಸ್ವಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆ?)

೮. ದಂಡಕ ದೇಶದ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ನಾಶವಾಯಿತು. ತಾಳಜಂಘವೆಂಬ ದೊಡ್ಡದಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಗುಂಪೊಂದು ಒಬ್ಬ ಔರ್ವಿನಿಂದ ನಾಶವಾಯಿತು.

೯. ನೀನು ಪರಮದುರ್ಲಭವಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದತ್ತಾತ್ರೇಯರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದಿ (ಆ ದತ್ತಾತ್ರೇಯರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲವೇ?).

೧ ಸಮೋ ನ ತ್ವಂ ದ್ವಿಜಾತಿಭ್ಯಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ವಿದ್ವಿ ನರಾಧಿಪ |

ಗರ್ಭಸ್ಥಾನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಸಮೃಜ್ ನಮಸ್ಕತಿ ಕಿಲ ಪ್ರಭುಃ ||

- ೨೪೨/೧೦

೧೦. ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಏಕೆ ಪೂಜಿಸುವೆ?°

೧೧. ಈ ಸ್ವಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲವೇ?

ವಾಯುದೇವನು ರಾಜನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಇನ್ನೂ ಕೆಲ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಹಿಂದೆ ಅಂಗ ಎಂಬ ರಾಜನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದಾಗ, ಭೂದೇವಿ ವೃಥಾ ಪಟ್ಟು 'ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಗುಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವೆ' ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದಳು. ಆಗ ಕಶ್ಯಪರು ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅದರ ಗುಣಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಇರುವಂತೆ ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನಿಂದ ಮಾಡಿದರು. ಭೂಮಿಯ ಗುಣಗಳು ದೇವಮಾನದಲ್ಲಿ ೩೦ ಸಾವಿರ ವರ್ಷ ಕಶ್ಯಪರೇ ಇರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ನಂತರ ಭೂದೇವಿಯು ಬಂದು ಕಶ್ಯಪರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅವರ ಮಗಳಾಗಿ ಕಾಶ್ಯಪೀ ಎನಿಸಿದಳು. ನೋಡು ರಾಜ! ಇಂತಹ ಕಶ್ಯಪ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಕ್ಷತ್ರಿಯನನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದೀಯಾ? ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜನು ಸುಮ್ಮನಾದನು.

II ನಂತರ ವಾಯುದೇವನು ಅಂಗಿರಸರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಉಚಥ್ಯರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು ರಾಜನಿಗೆ -

ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಭದ್ರ ಎಂಬ ಸುಂದರಿಯಾದ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಅಕೆಗೆ ಉಚಥ್ಯರು ಯೋಗ್ಯವರವೆಂದು ಚಂದ್ರ ಭಾವಿಸಿದ. ಭದ್ರೆಯು ಕೂಡಾ ಭಾರೀ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಉಚಥ್ಯರನ್ನು ವರಿಸಿದಳು. ಚಂದ್ರನು ಮಗಳನ್ನು ಉಚಥ್ಯರಿಗೆ ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ದಾನ ಮಾಡಿದ. ಈಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲೇ ಬಯಸಿದ್ದ ವರುಣ ಯಮುನಾತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಭದ್ರೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ತನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆಕೆಯೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದನು. ಇದು ಉಚಥ್ಯರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಅವರು ನಾರದರನ್ನು ವರುಣನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಭದ್ರೆಯನ್ನು ಉಚಥ್ಯರಿಗೆ ವಾಪಸು ಕಳಿಸಲು ಸಂದೇಶ ಕಳಿಸಿದರು. ನಾರದರು ವರುಣನಿಗೆ ಉಚಥ್ಯರ ಸಂದೇಶ ಹೇಳಿದಾಗ ವರುಣನು 'ಇವಳು (ಭದ್ರ), ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾದ ಪತ್ನಿ ನಾನಿವಳನ್ನು ಕಳಿಸಲಾರೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ 'ನಾರದರನ್ನು ಕತ್ತು ಹಿಡಿದು ತಳ್ಳಿದ. ನಾರದರು ಉಚಥ್ಯರಿಗೆ ತನಗಾದ ಅಪಮಾನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಭದ್ರೆಯನ್ನು ಕಳಿಸದಿರುವ ವರುಣನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಮುಂದಿನ ಕ್ರಮ ನಿನಗೆ ಸೇರಿದ್ದೆಂದು ನಾರದರು ಚೈವನರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಚೈವನರಿಗೆ ಕೋಪ ಬಂದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಎಲ್ಲ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದರು. ವರುಣನ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರು ಭದ್ರೆಯನ್ನು ಉಚಥ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಕಳಿಸಲು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಉಚಥ್ಯರು ಭೂಮಿಗೆ ಆರು ಲಕ್ಷ ಮಡುಗಳಿರುವ ಸ್ಥಳ ತೋರಿಸಿದರು. ಉಚಥ್ಯರ

ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅದೆಲ್ಲ ಮರುಭೂಮಿಯಾಯಿತು. ಸಮುದ್ರ ಆ ಪ್ರದೇಶ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದೆ ಹೋಯಿತು. ನಂತರ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರಾದ ಉಚ್ಚಧರು ಸರಸ್ವತಿಗೆ ನೀನು ಅದೃಶ್ಯಳಾಗಿ ಮರುಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿಬಂದರು. ಆ ಜಾಗ ಅಪವಿತ್ರವಾಗಲಿ ಎಂದರು. ಆ ಜಾಗವೆಲ್ಲ ಮರಳಿನರಾಶಿಯಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ವರುಣನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಭಾರಿ ಭಂಗ ತಂದರು ಉಚ್ಚಧರು.

ನಂತರ ವರುಣನು ಹೆದರಿ ಭದ್ರೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಉಚ್ಚಧರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ, ಉಚ್ಚಧರು ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು. ವರುಣನನ್ನು ಶೋಕದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು ನಿಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ವರುಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು 'ನಾನು ಇವಳನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ, ನೀನು ಕಿರುಚಾಡಿದರೂ ನನ್ನವಳಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ'. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಚೈವನರು ಭದ್ರೆಯೊಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಭವನಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು.

ನೋಡು ಅರ್ಜುನ! ಉಚ್ಚಧರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕೃತ್ತಿಯ ರಾಜನು ಇದ್ದಾನಾ ಹೇಳು ಎಂದ. ವಾಯುದೇವ ಕೇಳಿದ, ರಾಜನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

III ಮತ್ತೆ ವಾಯು ರಾಜನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದರು.

ಹಿಂದೆ ಅಸುರರಿಂದ ಪರಾಜಿತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಉತ್ಸಾಹ ಕಳೆದುಕೊಂಡರು. ಅಸುರರು ದೇವತೆಗಳ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು (ಫಲಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿತವಾಗುವ ವಿವಿಧ ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು) - ಪಿತೃಗಳ ಸ್ವಧಾಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರು. ಮನುಷ್ಯರು ಮಾಡುವ ಸತ್ಕರ್ಮಪೂಜಾ ಫಲಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯಭ್ರಷ್ಟರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಅವರು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವರನ್ನು ನಮಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಅಸುರರ ಭಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಪ್ರಳಯಕಾಲಾನಲದಂತೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಲು, ಆ ಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ದಾನವರು ದಗ್ಧರಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಅವರು ಸ್ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ಭೂಲೋಕಗಳೆರಡನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದರು. ಬಲಿಯು ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ದಾನವರು ಮತ್ತು ಅಧೋಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದ ದಾನವರು ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧರಾಗಲಿಲ್ಲ. (ಔ.ಪಾ.) (ಅನುವಾದ). ಇನ್ನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷವಾಸಿಗಳೂ, ಭೂಲೋಕವಾಸಿಗಳೂ ಆದ ಮಹಾಸುರರು ದಗ್ಧರಾದರು(?)(ವೈ.ಪಾ.) (ಅನುವಾದ)(ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ).

ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಹೀಗೆ ದಾನವರನ್ನು ತಮ್ಮ ತಪೋಬಲದಿಂದ ಸುಟ್ಟದ್ದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆ ಘರ್ಷಣೆ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ನಂತರ ದೇವತೆಗಳು ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಸುರರನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಲು ಬೇಡಿದರು(ಕೇಳಿದರು). ಅದಕ್ಕೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರು 'ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಸುರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರೆ. ಹಾಗೆ ದಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ, ನನ್ನ ತಪಸ್ಸು ನಾಶವಾದೀತು'^೧ ಎಂದರು.

ರಾಜನ್! ಹೀಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದಾನವರನ್ನು ದಹಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ಅಗಸ್ತ್ಯರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಕೃತ್ತಿಯ ಇದ್ದರೆ ಹೇಳಿನಲು, ರಾಜನು ಮೌನ ಧರಿಸಿದ.

IV ನಂತರ ವಾಯುದೇವರು ಯಶೋಶಾಲಿಗಳಾದ ವಸಿಷ್ಠರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. 'ಅದಿತಿ ಪುತ್ರರಾದ ದೇವತೆಗಳು ವಸಿಷ್ಠರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ) ಸಮೀಪಿಸಿ (ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ) ಮಾನಸಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಯಾಗಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಿತರಾಗಿ ಕರ್ಶಿತರಾದ (ದುರ್ಬಲರಾದ, ಆಯಾಸಗೊಂಡ) ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ 'ಖಿಲಿ'ಗಳೆಂಬ ದಾನವರು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದರು. ಮಾನಸಸರೋವರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ವರವಿದ್ದ ಒಂದು ಸರೋವರವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಹತ್ತರಾದ ದಾನವರನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಲು ಅವರೆಲ್ಲ ಬದುಕುತ್ತಿದ್ದರು'.

ದಾನವರು ಭಾರೀ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಪರಿಘ(ಆಯುಧವಿಶೇಷ)ಗಳನ್ನು, ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೂರು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಆ ಸರೋವರವನ್ನು ಗಲಿಬಿಲಿಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಎದ್ದವರಾಗಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ದೇವತೆಗಳ ಕಡೆ ಓಡಿದರು (ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲು). ಆಗ ಆ ದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರದೇವರಿಗೆ ಶರಣಾದರು. ಆದರೆ ಇಂದ್ರನೂ ಆ ದಾನವರಿಂದ ಓಡಿತನಾಗಲು ಆತನು ವಸಿಷ್ಠರನ್ನು ಶರಣು ಹೋದನು. ಅವರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅಭಯಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ತಪೋಜ್ವಾಲೆಯಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ (೧೦೦೦೦ ದಾನವರನ್ನು) ದಹಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಅದಿತ್ಯಸರೋವರಕ್ಕೆ (ಮಾನಸ) ತಂದರು(ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು). ಗಂಗಾ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಆ ಸರೋವರ ಒಡೆದು ಹೋಗಿ ಮುಂದೆ ಹರಿದ ನೀರು 'ಸರಯೂ' ನದಿಯಾಯಿತು. 'ಖಿಲಿ'ಗಳು ಹತ್ತರಾದರು. ಆ ದೇಶ ಉಪದ್ರವರಹಿತವಾಯಿತು.

೧ ಇತ್ಯುಕ್ತ ಆಹ ದೇವಾನ್ ಸ ನ ಿಶ್ಕೋಮಿ ಮಹಿಗತಾನ್ |

ದಗ್ಧೌ ತಪೋ ಹ ಕ್ಷೀಯೇನ್ಯೇ ನ ಧತ್ವಾಮೀತಿ ಪಾರ್ಥವಃ ||

೧. ನ ಶ್ಲೋಕಃ(ಪಾ.); ೨. ನ ಶ್ಲೋಕಮೀತಿ (ಪಾ.) (ಔ.ಪಾ)

೨ ಅದೂರಾತ್ಮ ತತ್ಪ್ರೇಷಾಂ ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತವರಂ ಸರಃ |

ಹತಾ ಹತಾ ವೈ ತೇ ತತ್ರ ಜೀವಂತಾಃ ಪುತ್ರೈಃ ದಾನವಾಃ ||

ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ವಸಿಷ್ಠರಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾದರು. ಬ್ರಹ್ಮವರಪಡೆದ ದೈತ್ಯರೂ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ವಸಿಷ್ಠರಿಂದ ಹತರಾದರು.

ನೋಡು ರಾಜನ್! ಇಂತಹ ವಸಿಷ್ಠರ ದೇವಪಾಲನಾ ಕರ್ಮ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇಂತಹ ವಸಿಷ್ಠರಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಕೃತ್ರಿಯನಿದ್ದಾನೆಯಾ ಹೇಳು?

V ಇದಕ್ಕೂ ರಾಜನದು ಮೌನವೇ ಉತ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ಮತ್ತೆ ವಾಯುದೇವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕೇಳಿದರು.

'ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಮದಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದಾಗ(ಗರ್ವಿಷ್ಠರಾದಾಗ) ಅವರ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಚೈವನರು ಅಪಹರಿಸಿದರು (ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂ). ಎರಡೂ ಲೋಕಗಳು ಅಪಹೃತವಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಶರಣಾದರು (ಚೈವನರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಪರು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದರು). ಬ್ರಹ್ಮನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶರಣಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಿದರೆ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಎರಡೂ ಲೋಕಗಳು ನಿಮ್ಮದಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದರು.

ಅದಂತೆ ದೇವತೆಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗಲು, ಅವರು ಯಾರನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳು 'ನೀವು ಕಪರನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ನಾವು ಜಯಿಸುವೆವು' ಎಂದರು. ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕಪರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತಕರ್ಮ ಆರಂಭಿಸಲು, ಅವರು (ಕಪರು) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಧನಿ ಎಂಬ ದೂತನನ್ನು ಕಳಿಸಿದರು. ದೂತನು 'ಕಪರಲ್ಲ ನಿಮ್ಮಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೊಡನೆ ನಿಮಗೇ ಈ ಕರ್ಮ (ಕಪನಾಶಕ)? ಅವರಲ್ಲಿ ವೇದಜ್ಞರು, ಪ್ರಾಜ್ಞರು, ಯಾಗ ಮಾಡುವವರು, ಸತ್ಯವ್ರತರು, ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸಮರಾದವರು(ಸದೃಶರು), ಅವರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನೆಲೆಸಿದ್ದಾಳೆ. ಅವರು ಕೇವಲ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದಿಲ್ಲ(ಋತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ). ಮಾಂಸ ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ, ದೀಪಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಹಿರಿಯರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರು, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹಂಚಿಯೇ ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ, ರಜಸ್ವಲೆಯರ ಸಂಗ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ(ಸಮೀಪ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ). ಹಿರಿಯರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಊಟ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಹಗಲು ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ - ಇವುಗಳಂತಹ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಗುಣಸಂಪನ್ನರಾದ ಕಪರನ್ನು ಹೇಗೆ ಜಯಿಸುವಿರಿ? ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ದೂರಾಗಿ, ಅದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

೧ ಭವದ್ವಿ ಸದೃಶಾಃ ಸರ್ವೇ ಕಪಾಃ ಕಿಮಿಹ ವರ್ತತೇ |

ಸರ್ವೇ ವೇದವಿತ್ ಪ್ರಾಜ್ಞಾಃ ಸರ್ವೇ ಚ ಕೃತುಯಾಜಿನಃ ||

ಸರ್ವೇ ಸತ್ಯವ್ರತಾಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇ ತುಲ್ಯಾ ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ ||

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು - 'ಕಪರನ್ನು ನಾವು ಗೆಲ್ಲುತ್ತೇವೆ. ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಾವು ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ಅವರನ್ನು ವಧಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎಲೈ ಧನಿಯೇ ನೀನು ಬಂದಂತೆಯೇ ಹೋಗು.'^೧

ಧನಿಯು ಹೋಗಿ ಕಪರಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲು, ಅವರೆಲ್ಲ ಅಯುಧಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೇಲೆ ಎರಗಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರಾಣಿನಾಶಕವಾದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕಪರ ಎದುರ್ದೆ ವಿಸರ್ಜಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ (ಉತ್ಸರ್ಜಿತ) ಸನಾತನ ಅಗ್ನಿಗಳು ಕಪರನ್ನು ತಿಂದು (ಸಂಹರಿಸಿ) ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳಂತೆ ಮೆರೆದವು, ಶೋಭಿಸಿದವು^೨. ಆಗ(ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಯಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದರು^೩.

ಅನಂತರ ದೇವತೆಗಳ ತೇಜಸ್ಸು ಪರಾಕ್ರಮಗಳು ವೃದ್ಧಿಯಾದವು. ಮತ್ತೆ ತ್ರಿಲೋಕಪೂಜ್ಯತ್ವವನ್ನು ಅವರು (ದೇವತೆಗಳು) ಪಡೆದರು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅರ್ಜುನನು ವಾಯುದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಪ್ರಭುವೇ! ನಾನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಲುವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ನಿತ್ಯವೂ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾಧರ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ವಾಯುದೇವನೇ! ನಿನ್ನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರಗಳು, ನಾನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ (ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ). ಅವೆಷ್ಟು ಅದ್ಭುತವಾದವುಗಳಾಗಿವೆ.'

ವಿಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ಬಹುಭಿರ್ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಾನ್ ಕಥಂ ಕಪಾನ್ ||

ವಿಜೇಷ್ಯಥ ನಿವರ್ತದ್ಧಂ ನಿವೃತ್ತಾನಾಂ ಶುಭಂ ಹಿ ವಃ ||

- ೨೪೫/೮-೧೩.

೧ ಕಪಾನ್ ವಯಂ ವಿಜೇಷ್ಯಾಮೋ ಯೇ ದೇವಾಸ್ತೇ ವಯಂ ಸ್ತೃತಾಃ |

ತಸ್ಮಾದ್ಧಧ್ಯಾಃ ಕಪಾಸ್ಮಾಕಂ ಧನಿನ್ ಯಾಹಿ ಯಥಾಗತಮ್ ||

- ೨೪೫/೧೪

ನಾವು ಕಪರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವೆವು, ನಾವೇ ದೇವತೆಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಪರು ನಮ್ಮಿಂದ ವಧ್ಯರಾದವರು. ಧನಿಯೇ! ಬಂದಂತೆಯೇ ಹೋಗುಹೋಗು - (ವೈ. ಪಾ. ಅನುವಾದ, ಪು. ೪೬೪, ಭಾಗ-೩೪)

೨ ಗುಹೀತ್ವಾಸ್ವಾನ್ಯಾಥೋ ವಿಪ್ರಾನ್ ಕಪಾಃ ಸರ್ವೇ ಸಮಾದ್ರವನ್ |

ಸಮುದಗ್ರದ್ಧಪಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕಪಾನ್ ಸರ್ವೇ ದ್ವಿಜಾತಯಃ |

ವ್ಯಸೃಜನ್ ಜ್ವಲಿತಾನಗ್ನೀನ್ ಕಪಾನಾಂ ಪ್ರಾಣನಾಶನಾನ್ ||

ಬ್ರಹ್ಮಸೃಷ್ಟೌ ಹವ್ಯಭುಜಃ ಕಪಾನ್ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಸನಾತನಾಃ |

ನಭಸೀವ ಯಥಾಭ್ರಾಣಿ ವ್ಯಭಾಜಂತ ಚ ಯಶ್ಸಿನಮ್ |

೩ ತೇಷಾಂ ತೇಜಸ್ವಥಾ ವೀರ್ಯಂ ದೇವಾನಾಂ ವವ್ಯದೇ ತತಃ |

ಅವಾಪ್ತವಂಶ್ಚ ದೇವಶ್ಚಂ ತ್ರಿಷು ಲೋಕೇಷು ಪೂಜಿತಮ್ ||

ಜೀವಾಮೃತಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರ್ಥೇ ಸರ್ವಥಾ ಸತತಂ ಪ್ರಭೋ |
 ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಚ ನಿತ್ಯತಃ ||
 ದತ್ತಾತ್ರೇಯಪ್ರಸಾದಾಚ್ಚ ಮಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಮಿದಂ ಯಶಃ |
 ಲೋಕೇ ಚ ಪರಮಾ ಕೀರ್ತಿಧರ್ಮಶ್ಚ ಪರಮೋ ಮಹಾನ್ ||

- ೨೪೫/೧೫-೨೧

ಅಹೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕರ್ಮಾಣಿ ಯಥಾ ಮಾರುತ ತತ್ತ್ವತಃ |
 ತ್ವಯಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾನಿ ಕಾತ್ಮ್ಯೇನ ಶ್ರುತಾನಿ ಪ್ರಯತೇನ ಹ ||

ಅರ್ಜುನನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅಲಿಸಿದ ವಾಯುದೇವನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೃತ್ತಿಯಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಪಾಲಿಸು. ನಿನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು(ನಿಗ್ರಹಿಸು), ಮುಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಭಾರ್ಗವರಿಂದ (ಭೃಗುವಂಶದವರಿಂದ) ಘೋರ ಭಯವುಂಟಾಗಲಿದೆ(ಎಚ್ಚರದಿಂದ ವರ್ತಿಸು)' ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸಿದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಗಳು

೧. ಧರ್ಮರಾಜನು ಪೂಜ್ಯರು, ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರು ಯಾರೆಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪೂಜ್ಯರು, ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಸುಮಾರು ೬೦ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಗಳು.

೨೪೧-೨೪೫ರವರೆಗೆ ಐದು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುಣಾವಿಷ್ಣುಗಳು ಅವು ಹೇಗೆ ಆತಿಶಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗಿಂತ ತಾನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂಬ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನ ದರ್ಪಿಷ್ಠ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅಶರೀರವಾಣಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೇವದೂತ ವಾಯುವು ಹಲವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಹಿಮಾತಿಲಯಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ, ಇಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮೀರಿಸಿದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವುಗಳಿಗೆ ಕೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸು ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ, ನಾನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತೇನೆ, ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ವಾಯುದೇವನಿಗೆ ಗೌರವಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೌರವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕಾಣುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಶ. ಅದಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೇನೇ ಸರ್ವಸ್ವ ಹಾನಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ದೇವದೂತನು ಹೇಳಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರೂ, ಅರ್ಜುನನು ಆ

೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಕೃತ್ತರ್ಮೇಣ ಪಾಲಯಸ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ |

ಭೃಗುಭೃಷೇ ಭಯಂ ಘೋರಂ ತತ್ತು ಕಾಲಾದ್ಭವಿಷ್ಯತಿ || - ೨೪೫/೮-೨೩

ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಜಮದಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಅಗೌರವಿಸಿ, ಕೊಂದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ತಾನು ಹತನಾದ, ಪರಶುರಾಮರಿಂದ. ಮತ್ತು ಆ ಕಾಲದ ದುಷ್ಟಕ್ಷತ್ರಿಯರೂ ನಾಶವಾದರು ಎಂಬುದು ಇತಿಹಾಸ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಎಂದೂ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಅಗೌರವಿಸಬಾರದು. ಅವರು ಚಿಕ್ಕವರಿರಲಿ, ದೊಡ್ಡವರಿರಲಿ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಿರಲಿ, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿರಲಿ, ಅವರನ್ನು ಎಂದೂ ಅವಮಾನಿಸಬಾರದು. ಗೌರವಿಸಿದರೆ, ಸಮೃದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸರ್ವಸ್ವನಾಶ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಾತು ಬಂದಿದೆ : 'ಶಂಕೇ ಭೃಶಂ ಬ್ರಹ್ಮಕುಲಾವಮಾನಾತ್' ಎಂದು.

ನಾಹಂ ವಿಶಂಕೇ ಸುರರಾಜವಜ್ರಾತ್ ನ ತ್ರ್ಯಕ್ಷಶೂಲಾತ್ ನ ಯಮಸ್ಯ ದಂಡಾತ್ |

ನಾಗ್ನೈರ್ಕಸೋಮಾನಿಲವಿತ್ತಪಾಸ್ತಾತ್ ಶಂಕೇ ಭೃಶಂ ಬ್ರಹ್ಮಕುಲಾವಮಾನಾತ್ ||

- ಭಾಗವತ (೫/೧೦/೧೮)

'ನಾನು ದೇವೇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ಭಯಪಡುವುದಿಲ್ಲ, ಶಿವನ ಶೂಲಕ್ಕೂ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ, ಯಮನ ದಂಡಕ್ಕೂ ಭಯಪಡೆನು; ಅಗ್ನಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ವಾಯು, ಕುಬೇರ ಇವರ ಆಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಆಗುವ ಅವಮಾನದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ಅಂಜುತ್ತೇನೆ (ಇದು ರಹೋಗಣ ಮಹಾರಾಜನ ಮಾತು, ಜಡಭರತರಿಗೆ).

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೫೨. ದೂರ್ವಾಸರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಸು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗ, ವಾಸುದೇವನು (ಕೃಷ್ಣನು) ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

'ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು. ಹಿಂದೆ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು -

'ನೀನು ಈಶ್ವರ, ನಿನಗೆ ಇಹ ಹಾಗೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪೂಜೆಯಿಂದಾಗುವ ಫಲವೇನು? ಯಾವಾಗಲೂ ದ್ವಿಜರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಬರುವ ಫಲವೇನು' ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪೂಜೆಯ ಫಲ ತಿಳಿ -

೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ, ಅವರು ಚಂದ್ರನನ್ನೇ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ಹೊಂದಿದವರು (ಸೋಮರಾಜಾಂಜನ) ಮತ್ತು ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯರು (ನಿಯಂತ್ರಕರು).

೨. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಸುಖವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುಖಿಯಾಗಿದೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ಸುಖ).

೩. (ಕೃತ್ತಿಯರಿಗೆ) ಲಭ್ಯವಾಗುವ ವಿಯರ್, ಆಯುಷ್ಯ, ಕೀರ್ತಿ, ಯಶಸ್ಸು, ಬಲ, ಲೋಕಗಳು, ಲೋಕೇಶ್ವರತ್ವಾದಿಗಳು - ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗಲೇ. ಹೀಗಿರುವಾಗನಾನು ಈಶ್ವರ (ಭಗವಂತ) ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಆದರಿಸದಿರಲಿ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಗ್ಗೆ ಕೋಪಿಸಬೇಡೆ'.

೪. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ನಮ್ಮ ಎದುರಿಗೇ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಭಸ್ಮ ಮಾಡಬಲ್ಲರು. ತಮ್ಮ ತಪಃಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಬೇರೆ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಲೋಕಪಾಲಕರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಬಲ್ಲರು. ಹೀಗಾಗಿ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಅನುಸರಿಸದೇ ಇದ್ದೇನು?

೧ ಅಸ್ಥಿಲೋಕೇ ರೌಗ್ಣೀಯ ತಥಾಽಮುಷ್ಮಿಂಶ್ಚ ಪುತ್ರಕೆ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಮುಖಂ ಸೌಖ್ಯಂ ||

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಮುಖಂ ವೀರ್ಯಮಾಯುಃ ಕೀರ್ತಿಯಶೋ ಬಲಮ್ |

ಲೋಕಾ ಲೋಕೇಶ್ವರಾಶ್ಚೈವ ಸರ್ವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪೂರ್ವಕಾಃ ||

ತತ್ಕಥಂ ನಾದ್ರಿಯೇಯಂ ವೈ ಈಶ್ವರೋಽಸ್ಯತಿ ಪುತ್ರಕೆ |

ಮಾ ತೇ ಮನ್ಯುರ್ಮಹಾಬಾಹೋ ಭವತ್ವತ್ವ ದ್ವಿಜಾನ್ ಪ್ರತಿ ||

- ೨೪೭/೩-೧೦

ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ನಾರು ಮಡಿ ಉಟ್ಟ ಬಿಲ್ಲದಂತೆ ಧರಿಸಿದ ದೀರ್ಘಮೀಸೆ, ಉಗುರುಗಳು ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದ ಅವನು ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವವರ ಪೈಕಿಯೇ ಬಹು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದ ಅವನು ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ರಸ್ತೆಗಳು ಕೂಡುವ ಚಿತ್ತರ ಮತ್ತು ಜನ ಸೇರುವ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಣಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

'ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ದುರ್ವಾಸರನ್ನು ಯಾರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ (ವಾಸ), ನನ್ನ ಈ ಷರತ್ತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಯಾವನು ನನಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವನು? ನನಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವವನು ನನ್ನನ್ನು ಸಿಟ್ಟುಗೊಳಿಸಬಾರದು.'

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ಆದರಿಸಲಿಲ್ಲ (ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ). ಆಗ ನಾನು ಆತನನ್ನು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೆ. ಆತನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ-

೧. ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರು ಊಟ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಒಬ್ಬನೇ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದ.

೨. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಭೋಜನಮಾಡಿ, ಪುನಃ ಮನೆಗೆ ವಾಪಸು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

೩. ಇದ್ದಷ್ಟಿದ್ದಂತೆ ನಗುತ್ತಾನೆ, ಆಳುತ್ತಾನೆ (ನಗುತ್ತಿದ್ದ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ). ಆತನಿಗೆ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಮರಾದವರು ಯಾರೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

೪. ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಹಾಸಿಗೆಗಳು, ಆಸನಗಳು, ಅಲಂಕೃತ ಕನ್ಯೆಯರು, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸುಟ್ಟುಹೊರಟುಹೋದ.

೫. ಉತ್ತಮ ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾದ ಆ ಮುನಿ ಒಮ್ಮೆ ನನಗೆ ಹೇಳಿ, ಬೇಗನೇ ಉಣ್ಣಲು ಪಾಯಸ ಬೇಕು ಎಂದ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಲ್ಲ ನಾನು ನನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಸಿಬ್ಬಂದಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಎಲ್ಲ ತರಹದ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿ ಎಂದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಿಸಿ ಪಾಯಸವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ಉಂಡು ಉಳಿದ ಪಾಯಸವನ್ನು 'ಲೇಪಿಸಿಕೊ' ಎಂದ ನನಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದ. ನಾನು ಯೋಚಿಸದೆ ಆ ಉಚ್ಚಿಷ್ಟ ಪಾಯಸವನ್ನು ನನ್ನ ಮೈಗೆ-ತಲೆಗೆ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸುಮ್ಮನಾಗದ ಆ ಮುನಿ ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತಾ ಪಾಯಸವನ್ನು ಆಕೆಗೂ ಲೇಪಿಸಿದ. ಪಾಯಸದಿಂದ

೧ ದುರ್ವಾಸನ ವಾಸಯೇತ್ ಕೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಸತ್ಯತಂ ಗೃಹೇ |

ಪರಿಭಾಷಾಂ ಚ ಮೇ ಶ್ರುತ್ವಾ ಕೋ ನು ದದ್ಯಾತ್ ಪ್ರತಿಶ್ರಯಮ್ ||

ಯೋ ಮಾಂ ಕೃತ್ವಾ ವಾಸಯೇತ್ ನ ಸ ಮಾಂ ಕೋಪಯೇದಿಹ |

- ೨೪೭/೧೪

೨ ಸ ಸ್ಥ ಭುಂಕ್ತೇ ಸಹಸ್ರಾಣಾಂ ಬಹೂನಾಮನ್ಯಮೇಕದಾ |

ಎಕದಾ ಸ್ಥೂಲೌಕಂ ಭುಂಕ್ತೇ ನ ವೈತಿ ಚ ಪುನರ್ಯಹಾನ್ |

ಅಸ್ಮಾಚ್ಚ ಪ್ರಹಸತಿ ತಥಾಽಕಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರರೋದತಿ ||

- ೨೪೭/೧೬, ೧೭

ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ರುಗ್ಮಿಣಿಯನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಕುದುರೆಯಂತೆ ಹೂಡಿ ಆ ರಥವನ್ನು ಏರಿ ನನ್ನ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಟರು.

ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಮುನಿಯು ಅಶ್ವವನ್ನು ಓಡಿಸಲು ಚಾವಟಿಯಂತೆ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ರುಗ್ಮಿಣಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ನನಗೆ ಮುನಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಸೂಯೆ, ಕೋಪ, ದುಃಖವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಂತರ ರಾಜಮಾರ್ಗದಿಂದ ರಥವನ್ನು ನಗರದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟರು ಮುನಿಗಳು. ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ದ್ವಾರಕೆಯ ಜನರು ಕೋಪದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಹುಟ್ಟಬೇಕು. ಬೇರೆ ಯಾರು ತಾನೇ ಈ ರಥ ಏರಿ ಜೀವಿಸಿಯಾನು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೋಪ ಸರ್ಪಕೋಪಕ್ಕಿಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸರ್ಪದಿಂದ ಸುಟ್ಟವನಿಗೆ ಯಾವ ವೈದ್ಯನೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ರುಗ್ಮಿಣಿಯು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಡವಲು ಆ ಮುನಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಚಾವಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ನಂತರ ಕೋಪಗೊಂಡು ರಥದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಓಡಿಹೋದನು.

ಹಾಗೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುನಿಯನ್ನು ಮೈಯೆಲ್ಲ ಪಾಯಸ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡ ನಾನು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿ 'ಪೂಜ್ಯರೇ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಓಡಿದೆ. ಆಗ ಆ ಮುನಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ 'ನೀನು ಕೋಪವನ್ನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಗೆದ್ದೀಯಾ' ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯಾವ ಅಪರಾಧವೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಬೇಕಾದ ವರ ಕೇಳು. ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ನನ್ನ ವರದ ಫಲ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡು ಎಂದನು.

ಸೋಽಸ್ತದಾವಸಥಂ ಗತ್ವಾ ಶಯ್ಯಾಶ್ವಾಸ್ತರಣಾನಿ ಚ |

ಕನ್ಯಾಶ್ಚಾಲ್ಪಲಂಕೃತಾ ದಗ್ಧ್ವಾ ತತೋ ವ್ಯಪಗತಃ ಸ್ವಯಮ್ |

ಕೃಷ್ಣ ಪಾಯಸಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಭೋಕ್ತುಮಿತ್ಯೇವ ಸತ್ವರಃ |

ಸದೈವ ತು ಮಯಾ ತಸ್ಯ ಚಿತ್ತಜ್ಞೇನ ಗೃಹೋ ಜನಃ |

ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವಾನೃಪಾನಾನಿ ಭಕ್ತ್ವಾ ಶ್ಲೋಚ್ಛಾಪಚಾಸ್ತಥಾ ||

ಭವಂತು ಸತ್ಯತಾನೀತಿ ಪೂರ್ವಮೇವ ಪ್ರಚೋದಿತಃ ||

ಕಿಪ್ರಮಂಗಾನಿ ಲಿಂಪಸ್ವ ಪಾಯಸೇನೇತಿ ಸ ಸ್ವ ಹ |

ತೇನೋಚ್ಚಿಷ್ಟೇನ ಗಾತ್ರಾಣಿ ಶಿರಶ್ಚೈವಾಭ್ಯಮೃತ್ವಯಮ್ |

ತಾಮುಪಿ ಸ್ವಯಮಾನಃ ಸ ಪಾಯಸೇನಾಭ್ಯಲೇಪಯತ್ ||

೧ ನ ಚ ಸ್ತೋಕಮಪ್ಯಾಸೀತ್ ದುಃಖಮೀರ್ಷಾ ಕೃತಂ ತದಾ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಏವ ಜಾಯೇರನ್ ನಾನ್ಯೋವರ್ಣಃ ಕಥಂಚನ ||

ಕೋ ಹ್ಯೇನಂ ರಥಮಾಸ್ತಾಯು ಜೀವೇದನ್ಯಃ ಪುಮಾನಿವ |

ಆಶೀವಿಷವಿಷಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ತತ್ಸಿಂಹೈಶ್ಚ ತರಂ ವಿಷಮ್ |

ಬ್ರಹ್ಮಾಶೀವಿಷದಗ್ಧಸ್ವ ನಾಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ ಚಿಕಿತ್ಸಕಃ ||

ತಮುತ್ಪನ್ನೇನ ಧಾವಂತಮನ್ವಧಾವಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಮ್ ।

ತಥೈವ ಪಾಯಸಾದಿಗ್ತಃ ಪ್ರಸೀದ ಭಗವನ್ನತಿ ॥

ತತೋ ಎಲೋಕ್ಯ ತೇಽಸ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಮಾಮುವಾಚ ಹ ।

ಜಿತಃ ಕ್ರೋಧಾಸ್ತಯಾ ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಕೃತ್ಯೈವ ಮಹಾಭುಜ ॥

ನ ತೇಽಪರಾಧಮಿಹ ವೈ ದೃಷ್ಟವಾನಸ್ಮಿ ಸುವ್ರತ ।

ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ತವ ಗೋವಿಂದ ವ್ಯಾಕಾಮಾನ್ ಯಥೇಚ್ಛಿತಾನ್ ।

ಪ್ರಸನ್ನಃ ಚ ಮೇ ತಾತ ಪಶ್ಯ ವ್ಯಪ್ಪರ್ಯಥಾ ವಿಧಾ ॥ - ೨೪೭/೩೨-೩೪

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ವರವನ್ನು ಕೇಳುವ ಮೊದಲೇ ದುರ್ವಾಸರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು -

೧. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಅನ್ನದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಇರುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ.

೨. ನಿನ್ನ ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ ನೀನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ ಹೊಂದುವಿ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ನೀನು ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿರುವೆ.

೩. ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನೇನು ಹಾಳು ಮಾಡಿದೆನೋ ಅವೆಲ್ಲ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ.

೪. ನೀನು ಪಾಯಸ ಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಭಯವಿಲ್ಲ.

೫. ಹೀಗೆ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ದುರ್ವಾಸರು ಹೇಳಲು ಕೃಷ್ಣನ ಶರೀರ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಕಾಂತಿಯುಕ್ತವಾಗಿ ಕಂಡಿತು.

ನಂತರ ರುಗ್ವೀಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು -

ಎಲೈ ಶೋಭನೆಯೇ! ನೀನು ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಯಶಸ್ಸು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆ.

ನಿನಗೆ ಮುಪ್ಪು, ರೋಗ, ವರ್ಣಹೀನತೆ (ಮೈಬಣ್ಣ ಕಾಂತಿ) ಉಂಟಾಗದು. ಸದಾ ಸುಂದರಿಯಾಗಿ ತೋರುವೆ. ನೀನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸದಾ ಆರಾಧಿಸುವೆ.

೧೬ ಸಾವಿರ ಇತರ ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಳಾಗುವೆ.

ಮತ್ತೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಎಲೈ ಕೇಶವನೇ! 'ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಲಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಧಾನರಾದರು ಮುನಿಗಳು'.

೧ ಯತ್ತೇ ಭಿನ್ನಂ ಚ ದಗ್ಧಂ ಚ ಯದ್ವಾ ಕಿಂಚನ ನಾಶಿತಮ್ ।

ಸರ್ವಂ ತಥೈವ ದ್ರಷ್ಟಾಸಿ ವಿಶಿಷ್ಟಂ ವಾ ಜನಾರ್ದನ ॥

- ೨೪೭/೩೭

ವಿಷ್ಣವ ತೇ ಬುದ್ಧಿರಸ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಪ್ರತಿ ಕೇಶವ ।

ಇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಸ ತದಾ ಪುತ್ರ ತತ್ತ್ವವಾಂತರಧೀಯತ ।

- ೨೪೭/೪೪

ಮುನಿಗಳು ಅಂತರ್ಧಾನವಾದ ನಂತರ ಕೃಷ್ಣನು 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಏನೇ ಹೇಳಿದರೂ ಅದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುವೆನು' ಎಂಬ ರಹಸ್ಯವ್ರತವನ್ನು ರುಗ್ಮೀಣಿಯೊಡನೆ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು^೧.

ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೃಷ್ಣ ನೋಡಲು ಎಲ್ಲವೂ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಇತ್ತು(ಮುನಿಯಿಂದ ಒಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಸುಟ್ಟ ಎಲ್ಲವೂ).

ಹೀಗೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ಆದುದನ್ನು ನೋಡಿ 'ಎಲೈ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನೇ! ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣರಾದ ಆ ಮುನಿಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಪೂಜಿಸಿದೆ^೨.'

ನೋಡು ಧರ್ಮರಾಜ! ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ ರುಗ್ಮೀಣಿ ಪುತ್ರನಿಗೆ ದುರ್ವಾಸರ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನೀನು ಕೂಡಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ, ದಾನಗಳಿಂದ ಯಾವಾಗಲೀ ಪೂಜಿಸು. ಇದುವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪೂಜಾಫಲ, ಭೀಷ್ಮರು ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಏನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿದ್ದಾರೋ ಅದಲ್ಲ ಸತ್ಯ^೩.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಮಗ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪೂಜೆ ಸತ್ಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಯಂ ತನ್ನ ಅನುಭವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ತಿಳಿಹೇಳಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಂದತಾಯಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಿದು. ಮಕ್ಕಳು ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದಾಗ ಅವರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವುದು ಮುಂದೆ, ಅಂತಹ ತಪ್ಪು ಮಾಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತರುವುದು.

೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ತರಬಲ್ಲರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ನಮಗೆ ಸುಖ ಬರುವಂತೆ ಅವರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು (ಸುಖದುಃಖಯೋಃ ಈಶ್ವರಾಃ ಸೋಮರಾಜಾನಃ - ೨೪೭/೭).

೧ ತಸ್ಮಿನ್ನಂತರ್ಹಿತೇ ಚಾಹಮುಪಾಂಶುವ್ರತಮಾದಿಶಮ್ |

ಯತ್ಪ್ರೀತೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಸರ್ವಂ ಕುರ್ಯಾಮಿತಿ ಪ್ರಥಮ ||

ಏತದ್ವ್ರತಮಹಂ ಕೃತ್ವಾ ಮಾತ್ರಾ ತೇ ಸಹ ಪುತ್ರಕ ||

- ೨೪೭/೪೫, ೪೬

೨ ತತೋಜಹಂ ವಿಸ್ಮಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಸರ್ವಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನವಂ ದೃಢಮ್ |

ಅಪೂಜಯಂ ಚ ಮನಸಾ ರೌಗ್ಮೀಣೀಯಂ ದ್ವಿಜಂ ತದಾ ||

- ೨೪೭/೪೮

೩ ತಥಾ ತ್ವಮಪಿ ಕೌಂತೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ಸತತಂ ಪ್ರಭೋ |

ಪೂಜಯಸ್ವ ಮಹಾಭಾಗಾನ್ ವಾಗ್ವಿದ್ವಾನ್ಯಶ್ಚ ನಿತ್ಯದಾ ||

ಏವಂ ವೃಷ್ಟಿಮಹಂ ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಪ್ರಸಾದಜಾಂ |

ಯಚ್ಚ ಮಾಮಾಹ ಭೀಷ್ಮೋಽಯಂ ತತ್ ಸತ್ಯಂ ಭರತರ್ಷಭ ||

- ೨೪೭/೫೦, ೫೧

೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇತರ ವರ್ಣಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅವರೇ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳ ಹಿತೈಷಿಗಳು (ಪುರೋಹಿತರು ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವಿದು). ಅವರ ಅಶೀರ್ವಾದಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ವೀರ್ಯ, ಆಯುಷ್ಯ, ಕೀರ್ತಿ, ಬಲ ಮುಂತಾದುವು.

೪. ಸ್ವಯಂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ತಾನು ಭಗವಂತನಾದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಎಂದೂ ನಿರಾದರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು 'ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯದೇವ' ಎನಿಸಿಕೊಂಡ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೇವಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ತಾನೇ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸೇವಿಸರೆಂದು ತಿಳಿಸಲೋಸುಗ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ದುರ್ವಾಸರ ದಾಸಾನುದಾಸನಾಗಿ 'ಭಲೇ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ' ಕೋಪವನ್ನು ಗೆದ್ದವನು ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಆತನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಹಾನಿಯಿಲ್ಲ. ಅದು ದೇವರ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಲೋಕಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದನ್ನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಉಳಿದವರಿಗಂತೂ ಅದು ಕರ್ತವ್ಯವೇ.

೫. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅದ್ಭುತ. ಅದು ತಪೋಮೂಲ, ಜಗತ್ತಿನೇ ಭಸ್ಮಮಾಡಬಲ್ಲರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಕೋಪಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ರಾಜರು ಗುರಿಯಾಗಬಾರದು.

೬. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು (ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳು, ತಪೋನಿಷ್ಠರು) ಸಹಸ್ರಾರು ಜನರು ಉಣ್ಣುವಷ್ಟು ಉಣ್ಣಬಲ್ಲರು, ಅತಿ ಕಡಿಮೆಯೂ ಉಂಡು ಬದುಕಬಲ್ಲರು ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಉಪವಾಸ ಇರಬಲ್ಲರು.

೭. ದುರ್ವಾಸರು ಅವಧೂತರು, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರು, ನಗುವರು, ಅಳುವರು, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಚರ್ಯೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು. ಕೆಲವರೇ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲರು.

೮. ದೂರ್ವಾಸರು ಕೃಷ್ಣನ ಮೈಗೆಲ್ಲ ರುಗ್ಗಿಸಿಗೂ ಪಾಯಸ ಮೆತ್ತಿ ಊರೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಇತರರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮಾಡಬಹುದು. ಆದಕೆ ಅವರ ಭಕ್ತರು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರಬೇಕು. ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಹೀಗೆಯೇ ಚೈವನರೂ ಕುಶಿಕ ದಂಪತಿಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ಹೇಳುತ್ತದೆ (ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ ಅ. ೮೧ರಿಂದ ೮೬)

೯. ದುರ್ವಾಸರು ಕೃಷ್ಣನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಕೆಲಭಾಗ ಸಲಕರಣೆ, ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಕೃಷ್ಣ-ರುಗ್ಗಿಸಿಯರು ಸಿಟ್ಟಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ನಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಭಕ್ತರು ಸಹಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಜೀವನದ ಸಿದ್ಧಿ ಆ ನಷ್ಟ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಭಗವಂತನದು ಎಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಬೇಕು. 'ತಾಳದವ ಬಾಳಿಯಾನು'.

೧೦. ಎಷ್ಟೇ ತೊಂದರೆಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನೀಡಿದರೂ ಅವರನ್ನು ಆಗೌರವಿಸದೆ 'ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿರಿ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರ ಬಿಡದೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದಾಗಲೇ ಸಿದ್ಧಿ.

೧೧. ಆಗಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಆಯಾಚಿತವಾಗಿ ವರ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಕುಶಿಕ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಚೈವನರು, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ದುರ್ವಾಸರು ಏನೂ ಕೇಳದಿದ್ದರೂ ಅವರೇ ಸ್ವಯಂ ವರಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಹೋದರು. ಕಾರಣ ವರ ಕೇಳಿಸುವವನೂ, ಕೊಡುವವನೂ, ಭಗವಂತನೇ ಅಲ್ಲವೇ. ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯ ಪ್ರೇರಕ ಭಗವಂತನೇ. ಇದೆಲ್ಲ ಅವನ ಲೀಲೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಜಾಗೃತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಎಂತಹ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳು ಬಂದರೂ ದೇವರು ಕೈ ಬಿಡನು.

೧೨. ಕೃಷ್ಣನ ಉಪಾಂಶುವ್ರತ ರಹಸ್ಯವ್ರತ ಎಲ್ಲರದೂ ಆಗಿರಬೇಕು. 'ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಏನೇ ಹೇಳಿದರೂ (ಕೇಳಿದರೂ) ಮಾಡುವೆ' ಎಂಬ ವ್ರತ. 'ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಸರ್ವಂ ಕುರ್ಯಾಮಿತಿ ಪ್ರಭೋ'. ಭಗವಂತನು ನಮಗೂ ಅಂತಹ ವ್ರತ ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮನಸ್ಸು ಶಕ್ತಿ ಕೊಡಲಿ.

೧೩. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಕೃಷ್ಣ ಹಾಗೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮಳಾದ ರುಗ್ಮಿಣಿಯು ದುರ್ವಾಸರು ವರ ಕೊಟ್ಟರೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೊಟ್ಟುದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಾರದೆಂಬ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೃಷ್ಣ-ರುಗ್ಮಿಣಿಯರಲ್ಲಿ ದೂರ್ವಾಸರಲ್ಲಿ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಹರಿಯ ಲೋಕಲೀಲೆ. 'ಧರ್ಮೋ ಹಿ ಸರ್ವವಿದುಷಾಮುಷಿ' (ಮ.ತಾ.ನಿ. ೧೪/೪) ಎಂಬ ತನ್ನದೇ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಒಳಗಾಗಿ ನಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಾವರರಿಂದಲೂ ವರಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು.

ಇತ್ಯಾದಿ.....

೧೫೩. ರುದ್ರದೇವರ ತೃತೀಯ ನೇತ್ರೋತ್ಪತ್ತಿ

ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತದ ವನವನ್ನು ನೋಡಿದೆ ಎಂದು ನಾರದರು ಹೇಳುತ್ತಾ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರಸಂವಾದವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ನೋಡಿದ ವನದ ವರ್ಣನೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವಅಪೂರ್ವ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿಒಂದಾಗಿದೆ. ಕವಿಹೃದಯವನ್ನುಮಾತ್ರ(ಕಾವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು) ನೋಡುವವರಿಗೆ ಇದೊಂದು ಕಬ್ಬದ ಹಬ್ಬ ಹದಿನೈದು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿವ್ಯಾಸರು ವನದ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ವಾದ್ಯಘೋಷ, ಸಭೆಗಳ, ನೃತ್ಯಮಾಡುವ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರೆಯರ, ಊರ್ಧ್ವರೇತಸ್ಯರಾದ ವಿವಿಧ ಪುರುಷರ, ಋಷಿ ದೇವತಾಗಣಗಳ ದಿವ್ಯಗಂಧಸೂಸುವ ವಾಯುವಿನ ರೋಮಕಾರ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ನಿನಾದ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರಧಾತುವಿನಿಂದ ವಿಭೂಷಿತವಾದ ಪರ್ವತಪ್ರವೇಶವೊಂದರಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರು ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮ ಉಟ್ಟು ಗಜಚರ್ಮಹೊದ್ದು ಸರ್ಪಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಧರಿಸಿ, ಕೆಂಪಾದ ಕರುಳಿನ ಹಾರದಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಅಸುರರಿಗೆ ಭಯಂಕರರಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗೂ ಭಯಪರಿಹಾರಕರಾಗಿ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅಭಯಂಕರರಾಗಿ, ಕಿನ್ನರ, ಗಂಧರ್ವ, ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ, ಭೂತಗಳಿಂದ ಆರಾಧನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ವಾಲಖಿಲ್ವರೂ, ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೂ, ಅಯೋನಿಜರೂ, ಯೋನಿಜರೂ, ತಪಸ್ವಿದ್ಧ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶಿವನ ವರ್ಣನೆಯೇ ಎಂಟು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ.^೧

ಅಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಶಿವನಂತೆ ಭೂತಸ್ತ್ರೀಗಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಶಿವನ ವಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸದೃಶವಾದ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ, ಸಮಾನವ್ರತ(ಪತಿಯ) ಧಾರಿಣಿಯಾದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಪರ್ವತೀರ್ಥಗಳಿಂದ ತಂದ ಸುವರ್ಣಕಲಶವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನದೀದೇವತೆಗಳಿಂದ ಅನುಸರಿಸಿದವಳಾಗಿ ಶಿವನ ಸೇವೆಗೆ ಮಾಡಲು ಪತಿಯ ಬಳಿ ಬಂದಳು.

ಪತಿಗೆ ಹರ್ಷವುಂಟುಮಾಡಲು ಪಾರ್ವತಿಯು ಕ್ರೀಡಾರ್ಥವಾಗಿ ಶಂಕರನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ತನ್ನ ಗಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತಾ ತನ್ನ ಮನೋಹರವಾದ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ರುದ್ರನ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದಳು(ಅದೊಂದು ನವವಿವಾಹಿತಳು ಗಂಡನೊಡನೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆ ಆಟ

೧ ವ್ಯಾಪುಚರ್ಮ ಪರೀಧಾನೋ ಗಜಚರ್ಮೋತ್ತರಚ್ಛದ್ರಃ |

..... ಭಯಂಕರ್ತಾ ಸುರದ್ವಿಷಾಮ್ ||

ಭಯಘ್ನಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಭಕ್ತಾನಾಮಭಯಂಕರಃ |

ಋಷಯೋ ವಾಲಖಿಲ್ವಶ್ಚ ತಥಾ ವಿಪ್ರರ್ಷಯಶ್ಚಯೇ ||...

ತತಸ್ತಂ ದೇವದೇವೇಶಂ ಭಗವಂತಮುಪಾಸತೇ ||

ಆಡಿದಂತಿತ್ತು). ಉಮಾದೇವಿಯು ಈ ಕ್ರೀಡೆಯಿಂದ ರುದ್ರನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿದನು. ಪರಿಣಾಮ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕತ್ತಲು ಆವರಿಸಿತು. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರತಾರೆಯರು ನಷ್ಟರಾದರು (ಕಾಣದಾದರು). ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ವಷಟ್ಕಾರಗಳು ಹೋಮ, ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹವಿಸ್ಸಮರ್ಪಣೆ ವಷಟ್ಕಾರ ನಿಂತವು. ಲೋಕದ ಜನರು ಏನೂ ಮಾಡಲು ತೋಚದಾರರು. ಭಯ ಆವರಿಸಿ, ಜಗತ್ತು ಸಂತ್ರಸ್ತವಾಯಿತು. ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹಾಹಾಕಾರವುಂಟಾಯಿತು. ಜನ ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತರಾದರು. ಜೀವಿತ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಲು ರುದ್ರದೇವರ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಮೂರನೇ ಕಣ್ಣು ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯರ ಪ್ರಭೆಯಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುವಂತೆ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾ ಉದ್ಭವಿಸಿತು.^೧

ಶಿವನಿಲಲಾಟದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಯುಗಾಂತಕಾಲದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ (ಪ್ರಲಯಾಗ್ನಿ) ಇದ್ದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದಿವ್ಯ ಔಷಧಿ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಿಮಾಲಯಪರ್ವತವೇ ದೇವದಾನವರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಸುಟ್ಟುಹೋಗಲು, ಪಾರ್ವತಿಯು ಭಯದಿಂದ ತಂದೆ (ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತರಾಜ)ಯ ಹಿತ ಬಯಸುವಳಾಗಿ ಶಿವನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಎರಗಿದಳು.

ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಹೇಶ್ವರನು ಮತ್ತೆ ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಪ್ರಿಯವುಂಟು ಮಾಡಲು ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಸೌಮ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಾಗಿ, ಅದು ಮೊದಲಿನಂತಾಯಿತು. ತಂದೆಯು ಮೊದಲಿನಂತಾದುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಪಾರ್ವತಿಯು ಪತಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಟ್ಟಳು. ಸಂತುಷ್ಟಳಾದಳು. ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತಳಾದ ಉಮೆ ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗಲೆಂದು ಬಯಸಿ ದೇವದೇವನಾದ ಹರನನ್ನು ಹೀಗೆ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿದಳು.^೨

೧ ಆಗಮ್ಯ ತು ಗಿರೀ ಪುತ್ರೀ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಚಾಂತಿಕಮ್ |

ಮನಃ ಪ್ರಿಯಂ ಚೀರ್ಷಂತೀ ಕ್ರೀಡಾರ್ಥಂ ಶಂಕರಾಂತಿಕೇ ||

ಮನೋಹರಾಭ್ಯಾಂ ಪಾಣಿಭ್ಯಾಂ ಹರನೇತ್ರೇ ಪಿಥಾಯ ತು |

ಅವೇಕ್ಷ್ಯ ಹೃಷ್ಯಾಸ್ತೃಗಣಾನ್ ಸ್ವಯಂತೀ ಪೃಷ್ಠತಃ ಸ್ಥಿತಾ ||

ದೇವ್ಯಾ ಚಾಂಧೀಕೃತೇ ದೇವೇ ಕಶ್ಚಲಂ ಸಮಪದ್ಯತ |

ನಿಮೀಲಿತೇ ಭೂತಪತೌ ನಷ್ಟಚಂದ್ರಾರ್ಕತಾರಕಮ್ ||

ನಿಃಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ವಷಟ್ಕಾರಂ ತಮಸಾ ಚಾಭಿಸಂವೃತಮ್ |

ವಿಷ್ಣುಃ ಭಯಸಂತಪ್ತಂ ಜಗದಾಸೀತ್ ಭಯಾಕುಲಮ್ ||

ತೃತೀಯಂ ಚಾಸ್ಯ ಸಂಭೂತಂ ಲಲಾಟೇ ನೇತ್ರಮಾಯತಮ್ |

ದ್ವಾದಶಾದಿತ್ಯಸಂಕಾಶಂ ಲೋಕಾನ್ ಭಾಸಾಂವ ಭಾಸಯತ್ ||

- ೧೯೨/೨೯-೩೪

೨ ದೃಷ್ಟಮಾತ್ರೇ ಭಗವತಾ ಸೌಮ್ಯಯುಕ್ತೇನ ಚೇತಸಾ |

ಕೃಣೇನ ಹಿಮವಾನ್ ಶೈಲಃ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ಥೋಽಭವತ್ ಪುನಃ ||

- ೧೯೨/೪೦,೪೧

ದೇವೀ ವಿಸ್ಮಯ ಸಂಯುಕ್ತಾ

ಹಿತಾರ್ಥಂ ಸರ್ವಲೋಕಾನಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ |

ದೇವದೇವಂ ಮಹಾದೇವೀ ಬಭಾಷೇದಂ ವಚೋರ್ಥಮಿತ್ ||

- ೧೯೨/೪೪

‘ಭಗವಾನ್! ನಿನ್ನ ನೇತ್ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ವನಪರ್ವತದಹನ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಲಲಾಟದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಗಳ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಮೀರುವ ಮೂರನೇ ಕಣ್ಣು ಏಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ?’

ಆ ನೇತ್ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುಟ್ಟ ಪರ್ವತವು ನಿನ್ನ ನೋಟದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತಾಯಿತು. ನನ್ನ ತಂದೆ ಮೊದಲಿನಂತಾದನು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ವಿಸ್ಮಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಎಂದಳು.

ನಾರದರು ತಮ್ಮ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. ಶಿವ-ಉಮೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ. ಧರ್ಮಜ್ಞಳೇ! ನಿನ್ನ ಸಂಶಯ ಸರಿಯಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾರೂ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ರಹಸ್ಯವಿರಲಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ, ನಿನಗೆ ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಎಲ್ಲ ಶಿಖರಗಳ ಶಿಖರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಂದು ತಿಳಿ.

ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಆಧೀನದಲ್ಲಿವೆಯೋ, ಆ ಲೋಕಗಳು ನನ್ನ ಆಧೀನದಲ್ಲೂ ಇವೆ. ವಿಷ್ಣುಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ನಾನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲೈ ಭವಾನೀ! ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ, ಅಶುಭವಾಗಲಿ, ಅದರ ಪರಿಣಾಮ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತೂ ಶುಭಾಶುಭಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಯದೆ, ದೃಢವ್ರತಳೇ! ನಿನ್ನ ಬಾಲ್ಯದ ಹುಡುಗಾಟದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ (ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ) ಕ್ರೀಡೆಗಾಗಿ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು (ಎರಡೂ) ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟಿದೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ನಷ್ಟರಾಗಿ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಭಯಗೊಂಡಿತು. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಅಂಧಕಾರದಿಂದ ಆವೃತವಾಗಲು ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಮೂರನೇ ನೇತ್ರವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ. ಈ ಕಣ್ಣಿನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ವೃಕ್ಷ ಲತೆ, ಗುಲ್ಮಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪರ್ವತ ಸುಟ್ಟಿತು. ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ ಮತ್ತೆ ನಾನು ಪರ್ವತವನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ನಿನ್ನ ಸಂಶಯ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತೇ? ಇನ್ನು ನೀನು ನಿರಾತಂಕಳಾಗಿರು. ^೧

೧ ಮದಧೀನಾಸ್ತಯೋ ಲೋಕಾ ಯಥಾ ವಿಷ್ಣೌ ತಥಾ ಮಯಿ |

ಸೃಷ್ಟೌ ವಿಷ್ಣುರಹಂ ಗೋಷ್ಠಾ ಇತ್ಯೇತದ್ ವಿದ್ವಿ ಭಾಮಿನಿ ||

ತಸ್ಯಾದ್ವಯ ಮಾಂ ಸ್ತುತತಿ ಶುಭಂ ವಾ ಯದಿ ವೇತರತ್ |

ತಥೈವೇದಂ ಜಗತ್ಪರ್ವಂ ತತ್ತದ್ ಭವತಿ ಶೋಭನೇ ||

ಏತದ್ ಗುಹ್ಯಮಜಾನಂತ್ಯಾ ತ್ವಯಾ ಬಾಲ್ಯಾದನಂದಿತೇ |

ನೇತ್ರೇ ಯೋ ಒಹತೇ ದೇವಿ ಕ್ರೀಡನಾರ್ಥಂ ದೃಢವ್ರತೇ ||

ತತ್ಕೃತೇ ನಷ್ಟಕಂದ್ರಾಕಂ ಜಗದಾಸೀತ್ ಭಯಾಕುಲಮ್ |

ತೃತೀಯ ಲೋಚನಂ ಸೃಷ್ಟಂ ಲೋಕಾನ್ ಸಂರಕ್ಷಿತುಂ ಮಯಾ |

ಆಸ್ಮೈವ ತೇಜಸಾಽಕ್ಶೋ ಮೇ ಮಧಿತೋಽಯಂ ಗಿರೀ ಶುಭೇ ||

ಸಂದೇಶಗಳು- ವಿವರಣೆಗಳು (ಅ. ೧೯೨)

೧. ರುದ್ರದೇವರ ೩ನೇ ಕಣ್ಣು ಹೇಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು, ಯಾರ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಆಖ್ಯಾನಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಮನ್ನಥನು ದೇವಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಬಂದಾಗ ಆತನನ್ನು ತನ್ನ ೩ನೇ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಸುಟ್ಟನೆಂಬ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದು ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಆದುದು. ಉಮಾದೇವಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಾಗಾಗಿ ಎರಡೂ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದಾಗ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತೆಂದು ರುದ್ರದೇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರುದ್ರದೇವರ ಮಹಿಮಾತಿಶಯದಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು.

೨. ರುದ್ರದೇವರ ವಾಸಸ್ಥಾನದವರ್ಣನೆ, ಹಿಮಾಲಯದ ಪರಿಸರ, ಅದರ ಅದ್ಭುತವರ್ಣನೆ, ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಸದೃಶ. ಕವಿಹೃದಯರಿಗೆ ರಸದೌತಣ. ತಾತ್ತ್ವಿಕರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸುರಿಮಳೆ.

೩. ೩ನೇ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಹಿಮಾಲಯದ ಮರುಜನ್ಮ ರುದ್ರದೇವರ ಮಹಿಮಾ ದ್ಯೋತಕ. ಅವರು ಕರ್ತುಂ ಅಕರ್ತುಂ ಅನ್ಯಥಾ ಕರ್ತುಂ ಶಕ್ತರು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೊಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಅಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಒಂದು ಭಾಗದ ಮರುಸೃಷ್ಟಿ ವಿಶೇಷವೇನಲ್ಲ, ನಮಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷ. ಅದೂ ಅವರ ಕೇವಲ ನೋಟಮಾತ್ರದಿಂದ.

೪. ರುದ್ರದೇವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳು, ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಹೀಗಿರುವಾಗ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನ ಇವೇ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೆನ್ನುವುದು ಕೈಮುತ್ಯಸಿದ್ಧ (ಶ್ಲೋ. ೫೨, ೫೩). ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಹರಿಹರಸಾಮ್ಯ ಹೇಳುವಂತಿದೆ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳು. ವಸ್ತುತಃ ಹಾಗಲ್ಲ.

೫. ಉಮಾದೇವಿ ಪತಿಯ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಅಟವಾಡಿದ್ದು ಗೃಹಿಣಿಗೆ ಒಪ್ಪವಾದುದೇ. ಅದು ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಲ್ಯ, ಹುಡುಗಾಟ. ಅದು ಅವರ ಧರ್ಮ. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಬೇರೆಯೇ ಆದವು, ಆಗುವಂಥದ್ದು.

೧೫೪. ರುದ್ರದೇವರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ

ದೇವದೇವನ ಸಮಯವನ್ನು ತಿಳಿದ ಉಮಾದೇವಿಯು ಮತ್ತೆ ಮಹದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು. 'ಪೂಜ್ಯನೇ! ಸರ್ವದೇವ ನಮಸ್ಕೃತನೇ! ನೀನು ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖನಾದೆ? ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖಾದಿ ಮುಖವು (ಐಂದ್ರ) ಅದ್ಭುತವಾಗಿರುತ್ತದೆ? ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆ ಇರುವ ಮುಖವು ಮಂಗಳಕರವಾಗಿದೆ(ಸೌಮ್ಯ, ಹಿತಕರ)? ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗಿರುವ ಮುಖವು ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತರದ ಕಡೆಗಿನ ಮುಖವೂ ಜಟಿಯಿಂದ ಆವೃತ(ಜಟಿಲ)ವಾಗಿದೆ? ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ನಿಮಿತ್ತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದೇ. ಈ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸು.

ಉಮಾದೇವಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಮಹದೇವರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಉದ್ದೇಗ ಉಂಟುಮಾಡುವ, ಭಯಂಕರರಾದ, ಗರ್ವಿಷ್ಠರಾದ ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಆವೃದ್ಧರಾದ, ಬಲಿಷ್ಠರಾದ, ತಮಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಹಿತ ಬಯಸುವ ಸುಂದ-ಉಪಸುಂದ ಇಬ್ಬರು ಆಸುರರಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಮೃಗ, ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಳ, ಸ್ವಾಠರ ಎಲ್ಲಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಎಳ್ಳಿನಷ್ಟು ತೆಗೆದು ಒಂದು ಸ್ತಿಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆಕೆಯೇ ತಿಲೋತ್ತಮೆ(ಮಾ) ಎಂಬ ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತಳಾದ ಅಪ್ಸರೆ. ದೇವಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ (ಸುಂದೋಪಸುಂದರ ಸಂಹಾರ) ತನ್ನ ಅಪ್ರತಿಮರೂಪ, ಬೆಡಗು, ಬಿನ್ನಾಣ, ಹಾವಭಾವಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, ಭೂಮಿಗೆ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದಳು. ಇವಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರೆ, ದೇವತಾಕಾರ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಬಗೆದು, ನಾನು ನನಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಈಕೆಯನ್ನು ನೋಡಬಯಸಿ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಪೂರ್ವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನ ಈ ಮುಖವು ಯಾವಾಗಲೂ ತಪಶ್ಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣಮುಖವು ಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಜಾಸಂಹಾರಕವಾದುದು. ಪಶ್ಚಿಮಮುಖವು ನಿತ್ಯವೂ ಲೋಕೋಪಯೋಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ಮುಖವು ಅದ್ಭುತವಾದುದು, ವೇದಾಧ್ಯಯನ ತತ್ಪರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನೀನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಸರಿ ತಾನೆ?'

೧ ದೇವಕಾರ್ಯಮ ಕರಿಷ್ಯಂತೀ ಹಾವಭಾವಸಮನ್ವಿತಾ |

ಮಯಾ ಬಹುಮತಾ ಚೇಯಂ ದೇವಕಾರ್ಯಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ ||

ಇತಿ ಮತ್ಪಾ ತದಾ ಚಾಹಂ ಕುರ್ವಂತೀಂ ಮಾಂ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮ್ ||

ತಥೈವ ತಾಂ ದಿದೃಕ್ಷುಶ್ಚ ಚತುರ್ವಕ್ರೋಽಭವಂ ಪ್ರಿಯ ||

ಐಂದ್ರಂ ಮುಖಮಿದಂ ಪೂರ್ವಂ ತಪಶ್ಚರ್ಯಾಪರಂ ಸದಾ |

ದಕ್ಷಿಣಂ ಮೇ ಮುಖಂ ದಿವ್ಯಂ ರೌದ್ರಂ ಸಂಹರತಿ ಪ್ರಜಾಃ ||

ನಂತರ ಉಮಾದೇವಿಯರು ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಕುರಿತು 'ನಿನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ನವಿಲುಗರಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪುಬಣ್ಣವು ಏಕೆ ಇದೆ?' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಹೇಶ್ವರನು 'ಹಿಂದೆ ದೇವಾಸುರರ ಅಮೃತಪಡೆಯಲು ನಾಗರಾಜನಾದ ವಾಸುಕಿಯನ್ನು ಹಗ್ಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರ ಕಡೆದಾಗ (ಮಂದರಪರ್ವತವನ್ನು ಕಡಗೋಲನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ) ಸರ್ವಲೋಕವಿನಾಶಕವಾದ ವಿಷವುಂಟಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ, ಲೋಕದ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆ ವಿಷಯವನ್ನು ನುಂಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಕಂಠ ನವಿಲುಗರಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ನಾನು ನೀಲಕಂಠನೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇನ್ನೇನು ಹೇಳಲಿ' ಎಂದರು ಮಹಾದೇವರು.

ಉಮಾದೇವಿಯು ನೀಲಕಂಠನೇ ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು, ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುಖ ಕೊಡುವವನೇ! ಅನೇಕ ಆಯುಧಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಪಿನಾಕಧನುಸ್ಸನ್ನು ಏಕೆ ಧರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಿರುವೆ? ಇದನ್ನು ಹೇಳು ಎಂದಳು ಉಮೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮಹೇಶ್ವರನು.

ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಣ್ವನೆಂಬ ಮಹಾಮುನಿ ಇದ್ದನು. ಆತನು ಘೋರವಾದ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬಹಳ ಕಾಲ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಅವನ ತಲೆ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹುತ್ತ ಬೆಳೆಯಿತು. ಹುತ್ತದ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಆತನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬಿದಿರಿನ ಪೊದೆಯೂ ಬೆಳೆಯಿತು. ಆ ಋಷಿಯು ಅದನ್ನೂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಅರ್ಚಿತನಾದ, ಮೆಚ್ಚಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ವರಕೊಡಲು ಒಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಬಿದಿರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದನು. ಎಲೈ ಉಮೆ! ಈ ಬಿದಿರಿನಿಂದ ಲೋಕಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆ ಬಿದಿರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ೨ ಧನುಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು (ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿಂದ) ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತಿಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಮ್ಮಬ್ಬರಿಗೆ ಧನುಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ನನ್ನ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಪಿನಾಕವೆಂದೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಧನುಸ್ಸಿಗೆ ಶಾರ್ಙ್ಗ ಎಂದೂ ಉಳಿದ ಬಿದಿರಿನಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಗಾಂಡೀವ ಧನುಸ್ಸು ಉಂಟಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಎಲೈ ಉಮೆ! ಹೀಗೆ ಈ ಶಸ್ತ್ರಗಳು ಬಂದವು.^೧

ಲೋಕಕಾರ್ಯಪರಂ ನಿತ್ಯಂ ಪಶ್ಚಿಮಂ ಮೇ ಮುಖಂ ಪ್ರಿಯ |

ವೇದಾನಧೀತೇ ಸತತಮದ್ಭುತಂ ಚೋತ್ತರಂ ಮುಖಮ್ ||

೧೯೩/೫-೧೨

೧ ಶಸ್ತ್ರಾಮಂ ತೇ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಶೃಣು ಧರ್ಮ್ಯಂ ಶುಚಿಸ್ಥಿತೇ |
ಯುಗಾಂತರೇ ಮಹಾದೇವ ಕಕ್ಷೋ ನಾಮ ಮಹಾಮುನಿ ||

ಸ ಹ ದಿವ್ಯಾಂ ತಪಶ್ಚರ್ಯಾಂ ಕರ್ತುಮೇವೋಪಚಕ್ರಮೇ |

ತಥಾ ತಸ್ಯ ತಪೋ ಘೋರಂ ಚರತಃ ಕಾಲಪರ್ಯಯಾತ್ |

ವಲ್ಮೀಕಿಂ ಪುನರುದ್ಭೂತಂ ತಸ್ಯೈವ ಶಿರಸಿ ಪ್ರಿಯೇ ||

ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಉಮಾದೇವಿಯರು ದೇವದೇವೇಶನೇ! ಓನಾಕ, ಪರಶುಪ್ರಿಯನೇ! ಅನೇಕ ವಾಹನಗಳಿದ್ದರೂ, ನಿನಗೆ ಈ ವೃಷಭನೇ ಹೇಗೆ ವಾಹನವಾಯಿತು? ಈ ಸಂಶಯ ಪರಿಹರಿಸು ಎಂದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ರುದ್ರದೇವರು 'ಅದಿಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳೆಲ್ಲ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ್ದಾಗಿದ್ದವು. ಅವು ಒಳ್ಳೆಯ ಬಲ ಮತ್ತು ಶರೀರದಿಂದ ಕೂಡಿ ದರ್ಪದಿಂದ ಕೂಡಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಮಾಲಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪಾದದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಬಾಹುಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗ ದರ್ಪಿಷ್ಠ ಗೋವುಗಳು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ತಳ್ಳಿ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದವು. ಅವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಚಾರ, ಅವಮಾನದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೋಭೆಯುಂಟಾಯಿತು. ರೋಷಾವಿಷ್ಣುವಾದುದರಿಂದ ಆ ಗೋವುಗಳೆಲ್ಲ ದಹಿಸಿ ಹೋದವು. ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಅಂತಹ ವ್ಯಸನ ಬರಲು ಈ ವೃಷಭವು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಗೋವುಗಳು ಶಾಂತಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ, ವರ್ಣಭೇದವನ್ನೂ (ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳ) ಹೊಂದಿದವು. ಈ ವೃಷಭವು ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದಾಗಿ ಬಿಳಿಯ ಬಣ್ಣದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಇದನ್ನು ವಾಹನವನ್ನಾಗಿಯೂ, ಧ್ವಜವನ್ನಾಗಿಯೂ ಯೋಜಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಗೋವುಗಳೂ ಸೇರಿ ನನ್ನನ್ನು ಗೋಪತಿ ಎಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರು (ಕರೆದರು). ಹೀಗೆ ನಾನು ಗೋಪತಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆನು. ^೧

ವೇಣುವರ್ಲಿಲಸಂಯೋಗಾನೂರ್ಧ್ವ ತಸ್ಯ ಬಭೂವ ಹ |
ಧರಮಾಣಶ್ಚ ತರ್ಪಣಂ ತಪಶ್ಚರ್ಯಾಂ ತಥಾಸಕರೋತ್ ||
ತಸ್ಯೈ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವರಂ ದಾತುಂ ಜಗಾಮ ತಪಸ್ವಾಚರಣ |
ದತ್ತಾ ತಸ್ಯೈ ವರಂ ದೇವೋ ವೇಣುಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತೃಚಿಂತಯತ್ ||
ಲೋಕಕಾರ್ಯಂ ಸಮುದ್ದಿಶ್ಯ ವೇಣುನಾಸನೇನ ಭಾಮಿನಿ |
ಚಿಂತಯತ್ತಾ ತಮಾದಾಯ ಕಾರ್ಮುಕಾರ್ಥೇ ನೈಯೋಜಯತ್ ||
ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಮ ಚ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಲೋಕಪಿತಾಮಹಃ |
ಧನುಷೀ ದ್ವೇ ತದಾ ಪ್ರಾದಾದ್ ವಿಷ್ಣವೇ ಚ ಮಮೈವ ಚ ||
ಓನಾಕಂ ನಾಮ ಮೇ ಚಾಪಂ ಶಾರ್ಙ್ಗಂ ನಾಮ ಹರೇರ್ಧನುಃ |
ತೃತೀಯಮವಶೇಷೇಣ ಗಾಂಡೀವಮಭವತ್ ಧನುಃ ||
ತಚ್ಚ ಸೋಮಾಯ ನಿರ್ದಿಶ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಲೋಕಂ ಗತಃ ಪುನಃ |
ವಿತ್ತತೇ ಸರ್ವಮಾಖ್ಯಾತಂ ಶಸ್ತ್ರಾಗ್ರಮಮನಿಂದಿತೇ ||

- ೧೯೩/೨೦-೨೭

- ೧ ಅದಿಸೃಷ್ಟಿ ಪುರಾ ಗಾವಃ ಶ್ವೇತವರ್ಣಾಃ ಶುಚಿಷ್ಟಿತೇ |
ಬಲಸಂಹನನೋಪೇತಾ ದರ್ಪಯುಕ್ತಾಶ್ಚರಂತಿ ತಾಃ ||
ಅಹಂ ತು ತಪ ಆತಿಷ್ಠಂ ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲೇ ಶುಭಾನನೇ |
ವಿಕಪಾದಶ್ಚೋರ್ಧ್ವಬಾಹುಲೋಕಾರ್ಥಂ ಹಿಮವಧ್ಗಿಣಿ ||
ಗಾವೋ ಮೇ ಪಾರ್ಶ್ವಮಾವಿಶ್ಯ ದರ್ಪೋತ್ತಿಕ್ತಾಃ ಸಮಂತತಃ |

ಪಾರ್ವತಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು -

'ಪೂಜ್ಯನೇ! ಸರ್ವಭೂತೇಶನೇ! ಶೂಲಪಾಣಿಯೇ! ವೃಷದ್ವಜನೇ! ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಚಿತ್ರವಾದ, ರಮ್ಯವಾದ, ಮಂಗಳಕರವಾದ ಅನೇಕಾನೇಕ ವಾಸ ಮಾಡಲು ದೇಶಗಳಿದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ನೀನು ಕೇಶ(ಕೂದಲು), ಅಸ್ಥಿಪಂಜರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಭಯಂಕರವಾದ, ನೂರಾರು ಕಪಾಲ(ತಲೆಬುರುಡೆ)ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ನರಿ, ಹದ್ದುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ, ಶವದ ಬೂದಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಿತ್ರಾಗ್ನಿಯಿಂದ ವಿಷಮವೂ, ಭಯಂಕರವೂ, ಆದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು ಎಕೆ ಸಂತೋಷಪಡುವೆ? ಇಂತಹ ಶವಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಹೇಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುವೆ? ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸು' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಮಹಾದೇವನು -

'ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ! ಶುಚಿಸ್ಥಿತಳೇ! ನಾನು ವಾಸಮಾಡಲು ಶುದ್ಧವಾದ ಪವಿತ್ರವಾದ ದೇಶವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದ ನನಗೆ ಆತ್ಯಂತ ಶುಚಿಭೂತವಾದ ದೇಶ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನನಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಘೋರತರವಾದ ಲೋಕಭಯಂಕವಾದ ಭೂತಸೃಷ್ಟಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಸೃಷ್ಟಿ ನಾನಾವರ್ಣವಿಕಾರವುಳ್ಳ, ತೀಕ್ಷ್ಣ ಹಲ್ಲುಗಳುಳ್ಳ, ಪ್ರಹಾರಶೀಲವಾದ(ಹೊಡೆಬಡಿಡಿ ಎಂಬ ಸ್ವಭಾವದ), ಪಿಶಾಚ, ರಾಕ್ಷಸಮುಖಿಗಳುಳ್ಳ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರಾಣಹರಣ ಮಾಡುವ ಭೂತಗಳು ಎಲ್ಲೆಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾ ಓಡಾಡಲಾರಂಬಿಸಿದವು.

ಸ್ನಾನಭ್ರಂಶಂ ತು ಮೇ ದೇವೀ ಚಕ್ರಿರೇ ಬಹುಶಸ್ತಧಾ ||

ಅಪಚಾರೇಣ ಚೈತಾಸಾಂ ಮನಃಕ್ಲೋಭೋಽಭವನ್ಮಮ |

ತಸ್ಮಾದ್ ದಗ್ಧಾ ಯದಾ ಗಾವೋ ರೋಷಾವಿಷ್ಟೇನ ಚೇತಸಾ ||

ತಸ್ಮಿಂಸ್ತು ವ್ಯಸನೇ ಘೋರೇ ವರ್ತಮಾನೇ ಪಶೂನ್ ಪ್ರತಿ |

ಅನೇನ ವೃಷಭೇಣಾಹಂ ಶಮಿತಃ ಸಂಪ್ರಸಾದನೈಃ ||

ತದಾಪ್ರಭೃತಿ ಶಾಂತಾಶ್ಚ ವರ್ಣಭೇದಸ್ತಮಾಗತಾಃ |

ಶ್ವೇತೋಽಯಂ ವೃಷಭೋ ದೇವೀ ಪೂರ್ವಸಂಸ್ಕಾರಸಂಯುತಃ |

ವಾಹನತ್ವೇ ಧೃಜತ್ವೇ ಮೇ ತದಾಪ್ರಭೃತಿ ಯೋಜಿತಃ ||

ತಸ್ಯಾನ್ಯೇ ಗೋಪತಿತ್ವಂ ಚ ದೇವ್ಯಗೋಭಿಶ್ಚ ಕಲಿತಮ್ |

ಪ್ರಸನ್ನಶ್ಚಾಭವಂ ದೇವೀ ತದಾ ಗೋಪತಿತಾಂ ಗತಃ ||

- ೧೯೩/೩-೧-೩೭

೧) ಅವಾಸೇಷು ವಿಚಿತ್ರೇಷು ರಮ್ಯೇಷು ಚ ಶುಭೇಷು ಚ ||

ಸತ್ಸು ಚಾನ್ಯೇಷು ದೇಶೇಷು ಸ್ಥಾನೇ ರಮಸೇ ಕಥಮ್ |

ಕೇಶಾಸ್ತಲಿಲೇ ಭೀಮೇ ಕಪಾಲಶತಸಂಕುಲೇ ||

ಸೃಗಾಲಗೃಧ್ರಸಂಪೂರ್ಣೇ ಶವಧೂಮಸಮಾಕುಲೇ |

ಚಿತ್ರಾಗ್ನಿವಿಷಮೇ ಘೋರೇ ಗಹನೇ ಚ ಭಯಾನಕೇ ||

- ೧೯೪/೧-೩

ಹೀಗೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಜನ್ಮವಾಗುತ್ತಿರಲು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇದಕ್ಕೆ ತಡೆಯೊಡ್ಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಈ ಭೂತನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥನೆಂದು ತಿಳಿದು, ನಿಯೋಜಿಸಿದನು. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೇಲಿನ ದಯೆಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದೆ ಕೂಡಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನಾ ಭೂತಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಭಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ ಉಮೆಯೇ! ಸ್ಥಶಾನಕ್ಕಿಂತ ಪವಿತ್ರವಾದ ದೇಶ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಂತ ಶುಚಿಯಾದ ದೇಶ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ.^೧ ಈ ಭೂತಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸ್ಥಶಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ. ನಾನು ಸ್ಥಶಾನದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಭಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಕೂಡಾ ಭೂತಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾಸಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವು ಇರುವ ಸ್ಥಶಾನದಲ್ಲಿ ನಾನಿರಲು ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಒಯಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿತ್ಯವೂ ಆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮುಮುಕ್ಷುಗಳೂ, ವ್ರತಿಗಳೂ ಕೂಡಾ ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ.^೨ ಈ ಸ್ಥಶಾನವನ್ನು ವೀರಸ್ಥಾನವೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನೂರಾರು ಶಿರ, ಕಪಾಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಭಯಾನಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರ ನಕ್ಷತ್ರವಿರುವ ದಿನ, ಆಯುಷ್ಯಾಮರಾದವರು (ದೀರ್ಘಕಾಲ ಬಾಳಬೇಕೆನ್ನುವವರು), ಅಶುಚಿಗಳು (ಅಶುದ್ಧರಾದವರು), ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರಾರೂ ಭೂತಭಯವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲಾರರು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಆದೇಶವಿರುವುದರಿಂದ ಭೂತಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಸ್ಥಶಾನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತೇನನ್ನು ಕೇಳಬಯಸುವ ಕೇಳು ಎಂದರು ರುದ್ರದೇವರು.

- ೧ ಆಕುಲಂ ಸುಮಹಾಘೋರಂ ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್ ಸಮಂತತಃ |
 ಸಂಭೂತಾ ಭೂತಸೃಷ್ಟೃಃ ಘೋರಾ ಲೋಕಭಯಾವಹಾ ||
 ಯತಸ್ತತ್ಪರಂತಿ ಸ್ಯ ನಿಘ್ನಂತಃ ಪ್ರಾಣಿನೋ ಭೃಶಮ್ ||
 ಏವಂ ಲೋಕೇ ಕ್ಷಯಂ ಯಾತೇ ಪ್ರಾಣಿಹೀನೇ ಪಿತಾಮಹಃ |
 ಚಿಂತಯಂಸ್ತತ್ಪರಿಣಾರಂ ಮಾಂ ಚ ಶಕ್ತಂ ಹಿ ನಿಗ್ರಹೇ ||
 ಏವಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ತಸ್ಮಿನ್ ಕರ್ಮಣ್ಯೋದೇಜಯತ್ |
 ತಚ್ಚ ಪ್ರಾಣಿದಯಾರ್ಥಂ ತು ಮಯಾಽಪ್ಯನುಮತಂ ಪ್ರಿಯೇ ||
 ತಸ್ಮಾತ್ಸರಂಕ್ಷಿತಾ ದೇವೀ ಭೂತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಾಣಿನೋ ಭಯಾತ್ |
 ಅಸ್ಮಾತ್ ಸ್ಥಶಾನಾನ್ಯೇಥ್ಯಂ ತು ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚಿದನಂದಿತೇ ||
 ನಿಜಂಪಾತಂ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ತಸ್ಮಾಚ್ಚುಚಿತಮಂ ಸ್ಯ ಶತಮ್ ||
- ೨ ಮೇಧಕಾಮೈರ್ವಿಜೃಂಭಿಸ್ಯಂತಂ ಮೇಧಮಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ |
 ಅಚರದ್ವಿವ್ರತಂ ನಿತ್ಯಂ ಮೋಕ್ಷಕಾಮೈಶ್ಚ ಸೇವ್ಯತೇ ||

- ೧೯೪/೭-೧೧

- ೧೯೪/೧೪

ಮನ್ನಿಯೋಗಾತ್ ಭೂತಸಂಘಾ ನ ಚ ಘ್ನಂತೀಹ ಕಿಂಚನ |

ತಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಾಯ ಸ್ತುತಾನೇ ರಮಯಾಮ್ಯಹಮ್ || - ೧೯೪/೧೮

ಆಗ ಉಮಾದೇವಿಯರು ಪತಿಯನ್ನು -

ಎಲೈ ತ್ರಿನೇತ್ರನೇ! ನಿನ್ನ ರೂಪವು ಪಿಂಗಲವೂ(ಕೆಂಪು-ಕಪ್ಪು ಮಿಶ್ರಿತವಾದ). ಭಯಂಕರವೂ, ವಿಹಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ, ಭಸ್ಮಲೇಪಿಸಿಕೊಂಡುದಾಗಿಯೂ, ವಿರೂಪವಾದಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳದ್ದು (ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು ಸಹಜ ಮೂರೂ ಇರುವುದು ವಿಕೃತರೂಪದಂತೆ ನೋಡುವವರಿಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ), ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಹಲ್ಲುಗಳು ಇರುವುದಾಗಿಯೂ, ಜಟಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಿದ್ದೂ ಹುಲಿ, ಸರ್ಪಗಳ ಚರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಕಪಿಲವರ್ಣದ ಮೀನೆಯುಳ್ಳದ್ದೂ ಶೂಲಪಟ್ಟದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು, ಒಟ್ಟಾರೆ ರೌದ್ರ, ಭಯಾನಕವೂ, ಘೋರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇಂತಹ ರೂಪವನ್ನು ಏಕೆ ಧರಿಸಿದ್ದೀಯಾ, ಹೇಳು?" ಎಂದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ಮಹೇಶ್ವರನು 'ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು' ಎಂದನು. 'ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾವ (ಅವಸ್ಥಾ ಸ್ಥಿತಿ)ಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಚಂದ್ರ, ಇನ್ನೊಂದು ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಈ ಎರಡು ಭಾವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಚಂದ್ರಭಾವ ಸೌಮ್ಯಭಾವ, ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲೂ ಅಗ್ನಿಭಾವ ನನ್ನಲ್ಲೂ ನೆಲೆಯೂರಿದೆ. ನಾನು ಈ ಅಗ್ನಿರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ.'^೧

ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿತವಾದ ರೌದ್ರಾಕೃತಿಯೇ ಮೊದಲಾದುದು ನನ್ನ ಅಗ್ನೇಯ ರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಲೋಕಹಿತವನ್ನು ಅದರಿಂದ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಈ ರೂಪವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬೇರೆ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ವಿಪರೀತ ಪರಿಣಾಮವುಂಟಾಗುತ್ತವೆ.^೨ ಆದ್ದರಿಂದ ಲೋಕ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈ ರೂಪ ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಮತ್ತೇನು ಕೇಳಬಯಸುವೆ ಕೇಳು ಎಂದರು ರುದ್ರದೇವರು. ಆಗ ಉಮಾದೇವಿಯು ನಿನ್ನ ಶಿರೋಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರರೇಖೆ ಏಕೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹೇಳು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ರುದ್ರದೇವರು - "ನಾನು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ದಕ್ಷಯಜ್ಞನಾಶ ಮಾಡಲು ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಡಿ ಭೂತಗಳಿಂದ ಆವೃತನಾಗಿದ್ದೆ ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಾವ

೧ ಭಗವಾನ್ ದೇವದೇವೇಶ ತ್ರಿನೇತ್ರ ವೃಷಭಧ್ವಜ |

ಭಸ್ಮದಿಗ್ಧಂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಂ ತೀಕ್ಷ್ಣ ದಂಷ್ಟಂ ಜಟಾಕುಲಮ್ |

ವ್ಯಾಘ್ರೋರಗಚ್ಛ ಕ್ಷಂವಿತಂ ಕಪಿಲಸ್ಥಶ್ರು ಸಂತತಮ್ ||

- ೧೯೪/೧೯, ೨೦

೨ ಸೌಮ್ಯತ್ವಂ ಸತತಂ ವಿಷ್ಣು ಮಯ್ಯಾಗ್ನೇಯಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ |

ಅನೇನ ವಪುಷಾ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವ ಲೋಕಾನ್ ಬಿಭ್ರ್ಮ್ಯಹಮ್ ||

- ೧೯೪/೨೪

೩ ಯದ್ವಹಂ ವಿಪರೀತಃ ಸ್ಯಾಮೇತತ್ತ್ವಾ ಶುಭಾನನೇ |

ತದ್ವ ವ ಸರ್ವ ಲೋಕಾನಾಂ ವಿಪರೀತಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ||

- ೧೯೪/೨೬

ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಯಜ್ಞಭಾಗ (ಹವಿಸ್ಸು) ಮೀಸಲಾಗಿತ್ತೋ, ದೇವತೆಗಳು ನನ್ನಿಂದ ಘಾತಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಕೋಪಾವೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನು ಚಂದ್ರನನ್ನೂ ತುಂಬಾ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅವನು ನಿರಪರಾಧಿ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ನನ್ನ ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠದಿಂದ ಒದ್ದೆ^೧ ಆದರೂ ಚಂದ್ರನು ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದು ನನ್ನೊಡನೆ ಸೌಮ್ಯರೀತಿಯಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸಿದ. ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನನಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಯಿತು.^೨ ಅಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಚಂದ್ರನನ್ನು ನನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಹೋದೀತೆಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಅಂದಿನಿಂದ ಚಂದ್ರನು ನನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗೆ ದೇವೇಶನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ನುಡಿಯಲು ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆದ ಋಷಿಗಳು ಕೈಮುಗಿದು, ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸ್ತೋತ್ರ ಹೀಗಿದೆ (ಅ - ೧೯೪).

ನಮಃ ಶಂಕರ ಸರ್ವೇಶ ನಮಃ ಸರ್ವಜಗದ್ಗುರೋ |

ನಮೋ ದೇವಾದಿದೇವಾಯ ನಮಃ ಶಶಿಕಲಾಧರ ||

ನಮೋ ಘೋರತರಾದ್ರೋರ ನಮೋ ರುದ್ರ ಭಯಂಕರ |

ನಮಃ ಶಾಂತತರಾಚ್ಚಾಂತ ನಮಶ್ಚಂದ್ರಸ್ಯ ಪಾಲಕ ||

ನಮಃ ಸೋಮಾಯ ದೇವಾಯ ನಮಸ್ತುಭ್ಯಂ ಚತುರ್ಮುಖ |

ನಮೋ ಭೂತಪತೇ ಶಂಭೋ ಜಹ್ನುಕನ್ಯಾಂಬುಶೇಖರ ||

ನಮಸ್ತ್ರಿಶ್ವಾಲಹಸ್ತಾಯ ಪನ್ನಗಾಭರಣಾಯ ಚ |

ನಮೋಽಸ್ತು ವಿಷಮಾಕ್ಷಾಯ ದಕ್ಷಯಜ್ಞಪ್ರದಾಹಕ ||

ನಮೋಽಸ್ತು ಬಹುನೇತ್ರಾಯ ಲೋಕರಕ್ಷಣ ತತ್ರ |

ಅಹೋ ದೇವಸ್ಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ಮಹಾದೇವಸ್ಯ ವೈ ಕೃಪಾ |

ವಿವಂ ಧರ್ಮಪರತ್ವಂ ಚ ದೇವದೇವಸ್ಯ ಚಾರ್ಹತಿ || - ೧೯೪/೨೩-೩೯

ಚಂದ್ರ ರುದ್ರದೇವರಿಗಿಂತ ಅಧಮ ದೇವತೆ. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ

೧ ತದಹಂ ತೇ ಪ್ರವಕ್ಷಾಮಿ ಶೃಣು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಕಾರಣಮ್ |

ಪುರಾತನ ಕಾರಣಾದ್ ದೇವಿ ಕೋಪಯುಕ್ತಃ ಶುಚಿಸ್ತೇ |

ದಕ್ಷಯಜ್ಞವ್ಯಧಾರ್ಥಾಯ ಭೂತಸಂಘಸಮಾವೃತಃ ||

ತಸ್ಯೈ ಕೃತುವಧೇ ಘೋರೇ ಯಜ್ಞಭಾಗನಿಮಿತ್ತತಃ |

ದೇವಾ ವಿಭ್ರಂಶಿತಾಸ್ತೇ ವೈ ಯೇಷಾಂ ಭಾಗಃ ಕೃತೌ ಕೃತಃ ||

ಸೋಮಸ್ತತ್ರ ಮಯಾ ದೇವೀ ಕುಚಿತೇನ ಭೃತಾದಿಪತಃ |

ಪಶ್ಯಂತಾನಪರಾಧೀ ಸನ್ ಪಾದಾಂಗುಷ್ಠೇನ ತಾಡಿತಃ ||

- ೧೯೪/೨೯-೩೧

೨ ತಥಾಪಿ ವಿನಿಶ್ಚಿತೇನಾಹಂ ಸಾಮಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಸಾದಿತಃ |

ತನ್ಮೇ ಚಿಂತಯತತ್ಪಾಸೀತ್ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಃ ಪುರಾ ಪ್ರಿಯೇ ||

- ೧೯೪/೩೨

ಧರಿಸಿರುವ ರುದ್ರದೇವರು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟು ಮತ್ತಷ್ಟು ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ತೋತ್ರಮಾನುಗ್ರಹ ಹೀಗಿರುತ್ತದೆ. ದೊಡ್ಡವರ ಅಪರಾಧವನ್ನು ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಮಾಡಬಾರದು. ಅದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಕು. ಮುನಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಉಮೆಯು ನಿನ್ನ ಉಪದೇಶದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದಂತೆಲ್ಲ ಮತ್ತೇ ಕೇಳಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದಾಗ ರುದ್ರದೇವರು ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪತ್ತಿಗೆ ಹಾಗೂ ನೆರೆದ ಋಷಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು (ಅ. ೧೯೩)

೧. ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ರುದ್ರದೇವರು ನೋಡಿದ್ದು ಕಾಮದಿಂದಲ್ಲ, ಆಕೆ ರುದ್ರದೇವರ ಅನುಗ್ರಹ ಬೇಡಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲೇ ಅವರು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ್ದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳಿಂದ ದೇವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಅವರು ಮಾಡಿದ್ದು.

೨. ರುದ್ರದೇವರ ಕಂಠ ನೀಲವಾಗಲು ಹಾಲಾಹಲ ವಿಷ ಕುಡಿದ ಪರಿಣಾಮ. ವಿವರ ಋಗ್ವೇದ, ಭಾಗವತ, ಭಾಗವತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿವೆ.

೩. ಪಿನಾಕ, ಶಾಙ್ಗ, ಗಾಂಡೀವ ಧನುಸ್ಸುಗಳು ನೋಡಲು ಬಿದಿರಿನಿಂದ ತಯಾರಾದವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ ಬಲ ಅದ್ಭುತ. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮ.ತಾ.ನಿ; ಅಧ್ಯಾಯ ೪ ನೋಡಿರಿ (ಕೊನೆ ಶ್ಲೋಕಗಳು). ಗಾಂಡೀವದ ಬಗ್ಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿದೆ.

೪. ರುದ್ರದೇವರ ತಪಸ್ಸು ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ. ಗೋವುಗಳ ಅಪಚಾರ, ಶಿವನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳಿಸಿತ್ತು. ರುದ್ರದೇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಗೋವುಗಳು ಸುಟ್ಟು ಹೋದವು. ಸ್ತೋತ್ರಮದ್ರೋಹ ಸ್ವಾತ್ಮನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಆದರೂ ರುದ್ರದೇವರು ಗೋಪತಿ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯರಾದರು. ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೆ ಕರೆದರು.

೫. ನಂದೀಶ್ವರ ಹೇಗೆ ರುದ್ರದೇವರ ವಾಹನವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿತನಾದ ಎಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಂದೇಶ.

ಅಧ್ಯಾಯ - ೧೯೪

೬. ಯಾರಿಗೂ ಬೇಡವಾದ ಸ್ಥಾನ ರುದ್ರದೇವರ ಆವಾಸ. ಅಲ್ಲಿದ್ದೇ ಲೋಕರಕ್ಷಣೆ. ಅದುವೇ ದೊಡ್ಡವರ ಲಕ್ಷಣ. ತಾನು ಅತ್ಯಂತ ನಿಂದ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದು (ಸ್ಥಾನ) ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ಸಮೃದ್ಧಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಸುವುದು ದೊಡ್ಡವರ ಲಕ್ಷಣ. ಆದೊಂದು ಮಾತಾಪಿತ್ಯಹೃದಯ.

೭. ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದ ಕಾಲಗಳೂ ಇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಶವಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿರುವ ಭೂತಗಳ ಭಯ ಯಾರಿಗೂ ಕುದ್ರದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೮. ಶಿವನರೂಪ ರೌದ್ರ, ಭಯಂಕರ. ಆದರೆ ಅವರ ಹೃದಯ ದಯಾಪೂರ್ಣ.

೯. ಚಂದ್ರನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದ್ದು ಶಿವನೇ. ಆದರೂ ಆ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ (ಅದು ತಪ್ಪಲ್ಲ, ದೊಡ್ಡವರಾದ್ದರಿಂದ) ಚಂದ್ರನನ್ನೇ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ಕರುಣಾಮಯಿ ಶಿವ. ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮರಿಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳನ್ನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಮುತ್ತಜ್ಜನಂತೆ. ನಿಜವಾಗಿ ದೊಡ್ಡವರು ಚಿಕ್ಕವರನ್ನು ಹಾರ್ದಿಕವಾಗಿ ಹಿಂಸಿಸರು.

೧೦. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಶಿವಸ್ತೋತ್ರ ನಿತ್ಯಪಠ್ಯ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

ಆಶ್ವಮೇಧಿಕಪರ್ವ

೧೫೫. ಮರುತ್ತನ ಕಥೆ

ಮರುತ್ತರಾಜನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೊದಲು ಆತನ ಪೂರ್ವಜರ ವಂಶವೃಕ್ಷವನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ದಂಡಧರನಾದ 'ಮನು' ಎಂಬ ರಾಜನಿಗೆ 'ಪ್ರಜಾತಿ' ಎಂಬ ಮಗನೂ, ಅವನಿಗೆ ಕ್ಷುಪ್ತ, ನಂತರ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಜನಿಸಿದರು. ಆತನಿಗೆ ಜನಿಸಿದ ನೂರು ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ರಾಜರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ. ಅವರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ 'ವಿಂಶ' ಆದರ್ಶರಾಜನಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಮಗ 'ವಿವಿಂಶ'. ಈತನಿಗೆ ೧೫ ಜನ ಪುತ್ರರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸತ್‌ಕೃತ್ತಿಯರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯರು, ದಾನಧರ್ಮರತರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಖನೀನೇತ್ರ ಹಿರಿಯ. ಇವನು ಸೋದರಪೀಡಕ, ಪ್ರಜಾಪೀಡಕನಾಗಲು ಅವನನ್ನು ಓಡಿಸಿ ಅವನ ಮಗ 'ಸುವರ್ಚಸ'ನನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಅವನು ಪ್ರಜಾಹಿತ ಕಾಪಾಡಿದ, ಶಮದಮಸಂಪನ್ನ ಸತ್ಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದ. ಧರ್ಮನಿತ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಆತನ ಕೋಶವೆಲ್ಲ ಖಾಲಿಯಾಯಿತು. ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಭೃತ್ಯರಿಂದ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡಾದ. ಆಗ ಸುವರ್ಚಸನು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನೇ ಶಂಖವನ್ನಾಗಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಊದಲು ಅವನ ಕೈಯಿಂದ ಭಾರಿಸೈನ್ಯ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿತು. ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೆದ್ದು 'ಕರಂಧಮ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ^೧.

ಮುಂದೆ ತ್ರೇತಾಯುಗದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ 'ಆವಿಷ್ಠಿತ' ಎಂಬ ಪುತ್ರ ಜನಿಸಿದ. ಈತನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮನಂತಿದ್ದ. ಈತ ಕರಂಧಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂದು ಖ್ಯಾತನಾದ. ಈತನು ಯಜ್ಞಶೀಲ, ಶೌರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ, ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯನಂತೆ ಇದ್ದ. ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ, ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದಂತೆ, ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನಾಗಿ ೩ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡಿದ.

೧ ಯದಾ ತು ಪರಮಾಮಾರ್ತಿಂ ಗತೋಽಸೌ ಸಪುರೋ ನೃಪಃ |
ತತಃ ಪ್ರದಧೌ ಸ ಕರಂ ಪ್ರಾದುರಾಸೀತ್ ತತೋ ಬಲಮ್ ||
ತತಸ್ತಾನಜಯತ್ ಸರ್ವಾನ್ ಪ್ರತಿಸೀಮಾನ್ ನರಾಧಿಪಾನ್ |
ವಿತಸ್ತಾತ್ಪಾರಣಾತ್ ರಾಜನ್ ವಿಶ್ರುತಃ ಸ ಕರಂಧಮಃ ||

ಈತನ ಮಗನೇ ಮರುತ್ತ. ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಆನೆಯ ಬಲ, ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವುದೇನು, ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಿಪ್ಲವಿನಂತೆ ಇದ್ದು ಆತನ ಯಜ್ಞ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತ, ಸುವರ್ಣಮಯ, ಆತ ಎಷ್ಟು ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದನೋ, ಅದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದ್ದು ಮೇರುಪರ್ವತದ ಪರಿಸರ. ಅಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಪರ್ವತವಿದೆ^೧.

ಮರುತ್ತ ರಾಜನ ಈ ಪರಿಯ ಪರಾಕ್ರಮ ಹಾಗೂ ಸುವರ್ಣ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿನ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೇಳಲು ವ್ಯಾಸರು ಆತನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಿಶದಪಡಿಸಿದರು.

ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಸಂತಾನ ಸುರಾಸುರರು. ಅವರದು ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧಾಮನೋಭಾವ, ಕಲಹ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂಗಿರಸಪುತ್ರರಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಹಾಗೂ ಸಂವತ್ಸರರೂ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧಾರೀತಿಯ ನಡಾವಳಿ. ಅಲ್ಲೂ ಅಣ್ಣನಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯದು ಮೇಲುಗೈ. ತಮ್ಮನನ್ನೇ ಪೀಡಿಸಿದಾಗ ಆತನು ಬೇಸತ್ತು, ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ದಿಗಂಬರನಾಗಿ ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಪೋನಿರತನಾದ. ಸಂವತ್ಸರನೂ ತಪೋಧನನೂ ಮಹಾಜ್ಞಾನಿಯೇ ಆಗಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ ಇಂದ್ರ ಎಲ್ಲ ದಾನವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತಿಯಾದ. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು 'ಕರಂಧಮ' ರಾಜನು ಅಂಗಿರಸನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರನಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೇ ವಾಹನಗಳು, ಯೋಧರು, ಆಮೂಲ್ಯದ್ರವ್ಯಗಳು, ಅನರ್ಘ್ಯ ವಸ್ತುಗಳು ಆತನ ಮುಖದಿಂದ ಬರುವ ನೀಶ್ವಾಸ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಆತನು ಭೂಮಂಡಲಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದು ಸಶರೀರವಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದ^೨.

ಈತನ ಪುತ್ರ ಅವೀಕ್ಷಿತ ಶರ್ಯಾತಿಯಂತೆ ದರ್ಮಜ್ಞ, ತಂದೆಯಂತೆ ಪ್ರಜಾಪಾಲಕ, ಜನಾನುರಾಗಿ. ಈತನ ಮಗ ಮರುತ್ತ ಇಂದ್ರಸದೃಶ. ಇವನ ಗುಣಕ್ಕೆ ಭೂದೇವಿ ಮಾರು ಹೋಗಿದ್ದಳು. ಈತನು ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಈತನನ್ನು

೧ ತಸ್ಯ ಪುತ್ರೋಽತಿಶಕ್ತೌ ಮಹಿಶರಂ ಗುಣವತ್ತಯಾ |

ಮರುತ್ತೋ ನಾಮ ಧರ್ಮಜ್ಞ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಹಾಯಶಾಃ ||

ನಾಗಾಯುತಸಮಪ್ರಾಣಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿಷ್ಣುರವಾಪರಃ |

ಮೇರುಂ ಪರ್ವತಮಾಸಾದ್ಯ

ಕಾಂಚನಃ ಸುಮಹಾನ್ ಪಾದಃ ತತ್ರ ಕರ್ಮ ಚಕಾರ ಸಃ ||

- ೪/೨೬-೨೯

೨ ಶಕ್ತತುರವೌಜ್ಞಾಃ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಸಂತತಿವ್ರತಃ |

ವಾಹನಾ ಯಸ್ಯ ಯೋಧಾಶ್ಚ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ |

ಧ್ಯಾನಾದೇವಾಭವನ್ ರಾಜನ್ ಮುಖವಾತೇನ ಸರ್ವಶಃ ||...

ಸಂಜೀವ್ಯ ಕಾಲಮಿಷ್ಟಂ ಚ ಸಶರೀರೋ ದಿವಂಗತಃ ||

- ಅ. (೫/೧೦-೧೩)

ಹಿಂದಿಕ್ಕಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಮರುತ್ತರಾಜನು ಕರೆದರೆ ಯಜ್ಞ ಯಾಗಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಲು ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದ, ಮಾತನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ. ಇಂದ್ರ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣ, ಮರುತ್ತ ಮರ್ತ್ಯ, ತಾನು ದೇವರಾಜ. ದೇವತೆಗಳ ಪುರೋಹಿತರು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಏಕೆ ತಾನೇ ಪುರೋಹಿತರಾಗಬೇಕು? ಮರುತ್ತ ಭೂಲೋಕರಾಜ, ಇಂದ್ರ ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತಿ.

ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ -

‘ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ಅಗ್ನಿ ಸುಡದಿರಬಹುದು, ಭೂಮಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಬಹುದು, ಸೂರ್ಯ ನಿಸ್ವೇಜನಾಗಬಹುದು ನಾನು ಮಾತ್ರ ನನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯ ಎಂದೆ’.

ಇಂದ್ರ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಮರುತ್ತ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ‘ನಾನು ಈ ಹಿಂದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ, ತಮ್ಮ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಯಜ್ಞಸ್ಥಂಭಾರವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ತಾವು ನಾನು ಅಂದುಕೊಂಡ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿವುದು’ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ.

ಆದರೆ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಇಂದ್ರದೇವರು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ತಾವು ಮನುಷ್ಯರ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ‘ದೇವತೆಗಳ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸೆ. ನೀನು ಬೇರೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಕೊ, ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗು’ ಎಂದರು. ಮರುತ್ತ ನಮ್ಮ ಪಿತಾಮಹರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮ ವಂಶದವರೇ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಆಚಾರ್ಯರ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದರೂ, ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನ ಒತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರಿಂದ.

ನಂತರ ಮರುತ್ತನಿಗೆ ತುಂಬಾ ದುಃಖವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡದ ಬಗ್ಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ವಿಷಾದದಿಂದ ವಾಪಸು ಬರುತ್ತಿರಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಾರದರು ಸಿಕ್ಕರು. ಅವರನ್ನು ವಿಧುಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದ. ನಾರದರು ಮರುತ್ತನ ವಿಷಾದಮುಖ ನೋಡಿ ಕಾರಣ ಕೇಳಲು, ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ತಮಗೆ ವಂಚಿಸಿದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಅಂಗೀಕರಿಸರ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪುತ್ರ ಸಂವರ್ತ ಮಹರ್ಷಿ, ದಿಗಂಬರನಾಗಿ ಅವಧೂತನಾಗಿ ಉನ್ನತನಂತೆ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಜನರು ಅದರಿಂದ ಆತನ ಬಗ್ಗೆ ಭ್ರಾಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆತನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದರೆ ನಿನಗೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ವಾರಣಾಸೀ ನಗರದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರನನ್ನು ದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಿರುಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ನಗರ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶವವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರುವ ಜನರ ಚರ್ಯೆ ಗಮನಿಸುತ್ತಿರು. ಶವ ನೋಡಿದೊಡನೆ

ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಬಂದ ದಾರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನೇ ಸಂವರ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸು. ಆತನು ಒಂದು ಏಕಾಂತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ಆತನನ್ನು ಆಗ ಕಂಡು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿದ್ದನ್ನು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳು. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದರೆ 'ನಾರದರು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳು' ಎಂದು ನಾರದರು ಮರುತ್ತನಿಗೆ ಸಂವರ್ತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು, ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದು - ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಾಗ ಮರುತ್ತ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ^೧.

ನಂತರ ನಾರದರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ರಾಜನು ವಾರಣಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಶವ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾದ. ನಾರದರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಂದು ನೋಡಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದ. ಮರುತ್ತ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ. ಅವರು ಏಕಾಂತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಕೂಡಲೇ ತಾನೂ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಬೇಡಿದ. ಆದರೆ ಸಂವರ್ತನು ಧೂಳಿನಿಂದ, ಕೆಸರಿನಿಂದ, ಉಗುಳು, ಕಫಗಳಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಉಗಿದರೂ ರಾಜನು ಪ್ರಾಂಜಲಿಯಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದು ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾ ಅವರು ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಒಂದು ಅಲದಮರದ ಬಳಿಗೆ ಹೋದನು.

ನಂತರ ಸಂವರ್ತನು 'ನನ್ನನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿದವರು ಯಾರು? ಸತ್ಯ ಹೇಳಿದರೆ ನನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ತಲೆ ಏಳು ಹೋಳಾದೀತು' ಅಂದಾಗ, ರಾಜನು ನಾರದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಸಂವರ್ತನು ಕೇಳಲು ರಾಜನು ನಾರದರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೇಳಿದನು(ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು).

೧ ರಾಜನ್ಯಂಗೀರಸಃ ಪುತ್ರಃ ಸಂವರ್ತೋ ನಾಮ ಧಾರ್ಮಿಕಃ |

ಚಂಕ್ರಮೀತಿ ದಿಶಃ ಸರ್ವಾಃ ದಿಗ್ಭಾಸಾ ಮೋಹಯನ್ ಪ್ರಜಾಃ ||

ಪ್ರಸನ್ನಸ್ತೌಂ ಮಹಾತೇಜಾಃ ಸಂವರ್ತೋ ಯಾಜಯಿಷ್ಯತಿ |

ಉನ್ನತವೇಷಂ ಬಿಭ್ರತ್ ಸ ಚಂಕ್ರಮೀತಿ ಯಥಾಸುಖಮ್ ||

ವಾರಾಣಸೀಂ ತು ನಗರೀಂ..... |

ಯತ್ರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹಾದೇವೋ ದೇಹಾಂತೇ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ||

ವ್ಯಾಚಷ್ಟೇ ತಾರಕಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜಂತೂನಾಮಪವರ್ಗದಮ್ |

ತಸ್ಯಾ ದ್ವಾರಂ ಸಮಾಸಾದ್ಯ ನೃಸೇಧಾಃ ಕುಣಪಂ ಕೃಚಿತ್ ||

ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಯೋ ನಿವರ್ತೇತ ಸ ಸಂವರ್ತೋ ಮಹೀಪತೇ |

....

ಬ್ರೂಯಾಸ್ತೌಂ ನಾರದೇನೇತಿ ಸಂಜ್ಞಪ್ತ ಇತಿ ಶತ್ರುಹನ್ |

ಸ ಚೇತ್ ತ್ವಾಮನುಯುಂಜೇತ ಮಮಾನುಗಮನೇಪ್ಸಯಾ ||

ಶಂಸೇಧಾ ವಹ್ನಿಮಾರೂಢಂ ಮಾಮಪಿ ತ್ವಮಶಂಕಯಾ ||

ನಂತರ ಸಂವರ್ತರು ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಇಂದ್ರಸತ್ಯತನಾದವನು, ಸಮರ್ಥ. ಅವನಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಬಹುದು ಎಂದ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಗೃಹಕೃತ್ಯದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ ನಾನು ಅಣ್ಣನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಲಾರೆ. ನನಗೆ ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೇಳಿದರು.

ಆಗ ರಾಜನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಸಿದ. ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ತನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ವಿವರಿಸಿದ. 'ಇಂದ್ರನು ತನ್ನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಬಳಿ ಹೋಗಲಾರೆ' ಎಂದಾಗ, ಸಂವರ್ತರು - 'ನೋಡು ರಾಜ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಿದರೂ ಇಂದ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳು ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಾರೆ, ವಿರೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಗ ನೀನು ನನ್ನ ಪರವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮರುತ್ತನು ಒಪ್ಪಿದ. 'ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸದಿದ್ದರೆ, ನನಗೆ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳು ಇರುವವರೆಗೂ ಉತ್ತಮಲೋಕಗಳು ಸಿಗದಿರಲಿ. ನಿಮ್ಮನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ನನಗೆ ಶುದ್ಧ ಬುದ್ಧಿ ಬರದಿರಲಿ' ಎಂದ. ಸಂವರ್ತರೂ ಒಪ್ಪಿದರು.

ಯಜ್ಞಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಮವತ್ಸರ್ವತದ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಮೇರುಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಮುಂಜವಂತವೆಂಬ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಉಮಾಪತಿಯು ತಪೋನಿರತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಉಮೆಯೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸುಂದರ ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಏಕಾದಶರುದ್ರರು, ವಸುಗಳು, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು, ಸಿದ್ಧಸಾಧ್ಯರು, ಯಮಕುಬೇರಾದಿಗಳು, ಭೂತಪ್ರೇತಾದಿಗಳು, ಉಮಾಪತಿಯನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾತೇಜೋಶಾಲಿಯಾದ ಮಹಾದೇವ ಇರುವ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಮತೀತೋಷ್ಣವಾಗಿದೆ. ಅದೆಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶ ಕುಬೇರ ಭೃತ್ಯರಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಸ್ತುತಿ ಮಾಡು ಎಂದು ಸಂವರ್ತರು ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂವರ್ತ -

ನಾಹಂ ತೇನಾನನುಜ್ಞಾತಃ ತ್ವಾಮಾವಿಕ್ಷಿತ ಕರ್ಮಿಚಿತ್ |

ಯಾಜುರೇಯಂ ಕಥಂಚಿದ್ವೈ ಸ ಮೇ ಪೂಜ್ಯತಮೋ ಗುರುಃ ||

-೭/೧೧

ಮರುತ್ತ -

ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ ಗತಃ ಪೂರ್ವಮಹಂ ಸಂವರ್ತ ತಚ್ಛ್ರಣು |

ನ ಮಾಂ ಕಾಮಯತೇ ಯಾಜ್ಞಂ ಮುನಿವಾಸವವಾರಿತಃ ||

೭/೧೩

ಸ್ಪರ್ಧತೇ ಹಿ ಮಯಾ ವಿಪ್ರ ಸದಾ ಹಿ ಸ ಹಿ ವಾಸವಃ ||

೭/೧೫

ತಂ ಕಾಮಯೇತಿತ್ತಮಿತುಂ ವಾಸವಂ ತ್ವತ್ಕೃತ್ಯಗುಣೈಃ ||

೭/೧೭

ನ ಹಿ ಮೇ ವರ್ತತೇ ಬುದ್ಧಿಗಂತುಂ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಬೃಹಸ್ಪತಿಮ್ |

ಪ್ರತ್ಯಾಖ್ಯಾತೋ ಹಿ ತೇನಾಸ್ಮಿ ತಥಾಽನಪಕೃತೇ ಸತಿ ||

೭/೧೮

ಯಾಜ್ಞಮಾನಂ ಮಯಾ ಹಿ ತ್ವಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತಿ ಪುರಂದರೌ |

ದ್ವಿಜೇತಾಂ ಸಮಭಿಶ್ಯದ್ಧೌ ಏತದೇಕಂ ಸಮರ್ಥಯೇ ||

೭/೨೦

ಮರುತ್ತ -

ಯಾವತ್ಸವೇತ್ ಸಹಸ್ರಾಂಶುಃ ತಿಷ್ಠೇರಂಶಾಽಪಿ ಪರ್ವತಾಃ |

ತಾವಲ್ಲೋಕಾನ್ ಲಭೇಯಂ ತ್ಯಜೇಯಂ ಸಂಗತಂ ಯದಿ ||

೭/೨೨

ಸಂವರ್ತ -

ಸಂವಿಧಾಸ್ಯೇ ಚ ತೇ ರಾಜನಕ್ಷಯಂ ದ್ರವ್ಯಮುತ್ತಮಮ್ |

ಯೇನ ದೇವಾನ್ ಸಗಂಧರ್ವಾನ್ ಶಕ್ರಂ ಚಾಭಿಭವಿಷ್ಯಸಿ ||

೭/೨೫

ಗಮಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಚೇಂದ್ರೇಣ ಸಮತಾಮಪಿ ತೇ ಧ್ರುಮ್ |

ಪ್ರಿಯಂ ಚ ತೇ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಸತ್ಯಮೇತತ್ ಬ್ರವೀಮಿ ||

- ೭/೧೧-೨೭

ಮೇರೌ ಹಿಮವತಃ ಪೃಷ್ಠೇ ಮುಂಜವಾನ್ ನಾಮಪರ್ವತಃ |

ತಪ್ಯತೇ ತತ್ರ ಭಗವಾನ್ ತಪೋ ನಿತ್ಯಮುಮಾಪತಿಃ ||

೮/೧

ತತ್ರ ರುದ್ರಾಶ್ಚ ಸಾಧ್ಯಾಶ್ಚ ವಿಶ್ವೇ ಚ ವಸವಸ್ಥಥಾ |

ಯಮಶ್ಚ ವರುಣಶ್ಚಿವ ಕುಬೇರಶ್ಚ ಸಹಾನುಗಃ ||...

ಆದಿತ್ಯಾ ಮರುತಶ್ಚಿವ ಯಾತುಧಾನಾಶ್ಚ ಸರ್ವಶಃ |

ಉಪಾಸತೇ ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ಬಹುರೂಪಮುಮಾಪತಿಮ್ ||

- ೮/೪,೬

ಸಂವರ್ತನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಸ್ತುತಿಯು ೨೯ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಶಿವ ಹಾಗೂ ಶಿವಾಂತರ್ಯಾಮಿ ಹರಿಯ ಗುಣಗಳ ಸ್ತೋತ್ರವೂ ಆಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವ.

ತಸ್ಯ ಭಗವತೇ ಕೃತ್ವಾನಮಃ ಶರ್ವಾಯ ವೇಧಸೇ |

ವಿಭಿಸ್ತಂ ನಾಮಭಿದೇವ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಧರಂ ಸ್ತುಹಿ ||

೮/೧೪

ಸ್ಮೋತ್ತ -

ರುದ್ರಾಯ ಶಿತಿಕಂಠಾಯ ಸುರೂಪಾಯ ಸುವರ್ಚಸೇ |

ಕಪರ್ದಿನೇ ಕರಾಲಾಯ ಹರ್ಯಿಕ್ಷ ವರದಾಯ ಚ ||

೮/೧೫

ವಿರೋಚಮಾನಂ ವಪುಷಾ ದಿವ್ಯಾಭರಣಭೂಷಿತಮ್ |

ಅನಾದ್ಯಂತಮಜಂ ಶಂಭುಂ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿನಮೀಶ್ವರಮ್ ||

ಯಸ್ಯ ನಿತ್ಯಂ ವಿದುಃ ಸ್ಥಾಪನಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಅಧ್ಯಾತಮಚಿಂತಕಾಃ |

ಯೋಗಿನಸ್ತತ್ಸಮಾರ್ಗಸ್ಥಾಃ ಕೈವಲ್ಯಂ ಪದಮಕ್ಷರಮ್ ||

ಭಕ್ತಾನಾಂ ಸುಲಭಂ ತಂ ಹಿ ದುರ್ಲಭಂ ದೂರಪಾತಿನಮ್ |

ಅದೂರಸ್ಥಮಮುಂ ದೇವಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರತಃ ಸ್ಥಿತಮ್ ||

ನಮಾಮಿ ಸರ್ವಲೋಕಸ್ಥಂ ವ್ರಜಾಮಿ ಶರಣಂ ಶಿವಮ್ ||

೮/೪೨

ಹೀಗೆ ಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿದರೆ ನೀನು ಅಕ್ಷಯವಾದ ಸುವರ್ಣ ಹೊಂದುತ್ತೀ ಎಂದು ಸಂವತ್ಸರು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜನು ಗಂಗಾಧರನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅಕ್ಷಯ ಧನವನ್ನು ಕುಬೇರನಂತೆ ಹೊಂದಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದನು^೧. ಯಜ್ಞಪಾತ್ರ, ಯಜ್ಞಶಾಲೆ, ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲ ಸುವರ್ಣರಚಿತವಾಗಿತ್ತು.

ಮರುತ್ತನು ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ದುಃಖಪಟ್ಟನು. ಗುರುಮುಖ ಬಿಳುಪಿಕ್ಕೊಂಡಿತು. ಆಗ ಇಂದ್ರದೇವ ಗುರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು (ದೇವತೆಗಳೊಂದಿಗೆ) ಕಾರಣ ಕೇಳಿದನು.

ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು - 'ಮರುತ್ತರಾಜನು ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಸಂವತ್ಸನ ಪೌರೋಹಿತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮದಕ್ಷಿಣೆಯಿಂದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಅದು ನಡೆಯದಿರಲಿ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನು ಗುರುಗಳೇ! ನೀವು ಮಂತ್ರ ಬಲ್ಲ ಪುರೋಹಿತರು. ನಿಮ್ಮ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿವೆ. ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳನ್ನು ತಾವು ದಾಟಿದ್ದೀರಿ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸಂವತ್ಸನು ನಿಮಗೆ ಏನು ತಾನೇ ಮಾಡಬಲ್ಲ? ಯಜ್ಞದಿಂದ ಮರುತ್ತನು ಸಮೃದ್ಧನಾಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ನನ್ನ ಶತ್ರುವೇ ಸರಿ. ಶತ್ರು ನಮಗಿಂತ ವೃದ್ಧಿಯಾಗಬಾರದು. ಅದು ನಮಗೆ ಅಪಾಯ. ನೀನು ಹಿಂದೆಲ್ಲ ದೈತ್ಯದಾನವರು ನಮಗಿಂತ ಮುಂದೆ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ್ದೀ ತಾನೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ಈಗ ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಏನೆಂದರೆ ಮರುತ್ತರಾಜ ಯಜ್ಞ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು ಅಥವಾ ಸಂವತ್ಸ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಬಾರದು^೨.

ಗುರುಗಳ ಮಾತಿನಂತೆ ಇಂದ್ರನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕರೆದು ಮರುತ್ತನಿಗೆ ಈ ಸಂದೇಶ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

೧ ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತು ವಚಸ್ತಸ್ಯ ಚಕ್ರೇ ಕಾರಂಧಮಾತ್ಮಜಃ |

ಕುಬೇರ ಇವ ತತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಮಹಾದೇವ ಪ್ರಸಾದತಃ ||

ತತೋಽತಿಮಾನುಷಂ ಸರ್ವಂ ಚಕ್ರೇ ಯಜ್ಞಸ್ವ ಸಂವಿಧಿಮ್ |

- ೮/೪೬, ೪೭

೨ ಮರುತ್ತಮಾಹುಃ ತಂ ಸಂವರ್ತೋ ಯಾಜಯೀತಿ ಅಪಿ ಶ್ರುತಮ್ |

ತದಿಚ್ಛಾಮಿ ನಃ ಸ ನ ತಂ ಯಾಜಯೀತಿ | - ೯/೪

ಯಂ ಯಂ ಸಮೃದ್ಧಂ ಪಶ್ಯಸಿ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ದುಃಖಂ ಸಪತ್ನೇಷು ಸಮೃದ್ಧಭಾವಃ ||

- ೯/೬

ಸರ್ವೋಪಾಯೈರ್ಮರ್ಯಮ್ ಸ್ವಂ ನಿಯುಚ್ಯ ಸಂವರ್ತಂ ವಾ ಪಾರ್ಥಿವಂ ವಾ ಮರುತ್ತಮ್ ||

- ೯/೭

'ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ದೇವಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯೇ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಅಮರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ'. ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಗುರು ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಲ್ಲವೇ? ಈಗ ನೀನು ಮರ್ತ್ಯ-ಮರಣಾರ್ಥಮ್ ಉಳ್ಳವನು.'

ಅಗ್ನಿಯು ವೇಗವಾಗಿ ಮರುತ್ತನಿಗೆ ಸಂದೇಶ ತಲುಪಿಸಲು ಹೊರಟ. ಬಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮರುತ್ತನು ಸತ್ಪರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಕುಶಲ ಕೇಳಿದ. ಅಗ್ನಿಯು ಮರುತ್ತನಿಗೆ ಇಂದ್ರ ಸಂದೇಶ ಅರುಹಿದ.

ಸಂದೇಶ ಕೇಳಿದ ಮರುತ್ತನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗುರುವಿಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರ. ನನ್ನ ಯಾಗ ಸಂವರ್ತನೇ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮರಣಶೀಲನಾದ ನನಗೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುವುದು ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಗುರುವಿಗೆ ಶೋಭಿಸದು. ಅಮರ್ತ್ಯಶೀಲನಾದ ಮಹೇಂದ್ರನಿಗೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುವುದು ದೇವಗುರುಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತ^೧.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಗ್ನಿಯು ರಾಜನ! 'ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಇಂದ್ರಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗವೇಕೆ, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬಲ್ಲೆ. ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲೆ'. ಆಗ ಸಂವರ್ತನು 'ಅಗ್ನಿದೇವ! ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮರುತ್ತರಾಜನನ್ನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಮಧ್ಯೆ ಬರಬೇಡ. ಬಂದರೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿರುವ ಭಯಂಕರ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಟ್ಟೀತು' ಎಂದ.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಭಯದಿಂದ ಇಂದ್ರನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ, ಮರುತ್ತರಾಜ ಹಾಗೂ ಸಂವರ್ತ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ. ಇಂದ್ರನು ಅಗ್ನಿಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ 'ಮರುತ್ತನಿಗೆ ನನ್ನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಹೇಳು, ಒಪ್ಪದಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು, ಅದಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯು ನಾನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಹೋಗಲು ಸಂವರ್ತನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಹೆದರಿದ್ದೇನೆ. ಗಂಧರ್ವ ರಾಜನನ್ನು ಕಳಿಸು ಎಂದ. ಮತ್ತೆ ಇಂದ್ರನು 'ಅಗ್ನಿಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಡುವ ಶಕ್ತಿ ನಿನ್ನದು. ನಿನ್ನನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡಲು ಯಾರು ತಾನೇ ಸಮರ್ಥರು? ಆದ್ದರಿಂದ ಹೋಗು' ಎಂದ. ಆಗ ಅಗ್ನಿಯು ಎಲೈ ದೇವೇಂದ್ರನೇ! ಭೂ, ಸ್ವರ್ಗ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಚಾಪೆಯಂತೆ ಸುಟ್ಟಿಕೊಂಡ

೧ ಆಯಂ ವೈ ತ್ವಾಂ ಯಾಜಯಿತ್ವಾ ಬೃಹಸ್ಪತಿಃ ತಥಾಽಮರಂ ಚೈವ ಕರಿಷ್ಯತೀತಿ |

ಆಯಂ ಗುರುರ್ಯಾಜಯಿತ್ವಾಂ ನೃಪ ತ್ವಾಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ಸಂತಮಮರಂ ತ್ವಾಂ ಕರೀಷತೀ ||

- ೯/೮,೧೫

೨ ಸಂವರ್ತೋ ಮೇ ಯಾಜಯಿತ್ವಾ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ ಬೃಹಸ್ಪತೇರಂಜಲಿರೇಷ ತಸ್ಯ |

ನಾಸೌ ದೇವಂ ಯಾಜಯಿತ್ವಾ ಮಹೇಂದ್ರಂ ಮರ್ತ್ಯಂ ಸಂತಂ ಯಾಜಯನ್ನದ್ಯ ಶೋಭೇತ್ ||

- ೯/೧೬

೩ ಮಾಸ್ಯೈವ ತ್ವಂ ಪುನರಾಗಾಃ ಕಥಂಚಿತ್ ಬೃಹಸ್ಪತಿಂ ಪರಿಹಾತುಂ ಮರುತ್ತೇ |

ಮಾ ತ್ವಾ ಧೃಷ್ಟೀ ಚಿಕ್ಷುಷಾ ದಾರುಣೇನ ಸಂಕೃದ್ಧೋಽಹಂ ಪಾವಕ ತನ್ನಿಬೋಧ ||

- ೯/೧೯

ನಿನ್ನನ್ನೇ ವೃತ್ರಾಸುರ ಗೆದ್ದ ಹಾಗಿರುವಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಭಯವಿದೆ.' ಎಂದ. ಅದರ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಬಲವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡ. 'ಕಾಲಕೇಯಾದಿ ದಾನವರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದುದನ್ನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಗೆ ಉತ್ತಮಸುಖ ಕೊಟ್ಟುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ಇಂತಹ ನನಗೆ ಮನುಷ್ಯರು (ಮರುತ್ತಾದಿಗಳು) ಏನು ತಾನೆ ಮಾಡಬಲ್ಲರು?'

ಪುನಃ ಅಗ್ನಿದೇವ 'ದೇವ! ಹಿಂದೆ ನಿನು ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸೋಮಪಾನ ನಿಷೇಧಿಸಿದ್ದಿ ತಾನೆ? ಅದರ, ಚ್ಯವನ ಋಷಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಅಗ ನಿನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧ ಪ್ರಯೋಗ ಚ್ಯವನರ ಮೇಲೆ ಏನು ಮಾಡಿತು? ಬ್ರಹ್ಮ ಬಲದ ಮುಂದೆ ಕ್ವಾತ್ರಬಲ, ಇತರ ಬಲಗಳು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೇನಲ್ಲ. ನೀನು ಕೈಜೋಡಿಸಿ ಚ್ಯವನರಿಗೆ ಶರಣು ಹೋದುದು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೋ' ಎಂದನು.

ಪುನಃ ಇಂದ್ರನು ಅಗ್ನಿಗೆ 'ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯೇ. ಆದರೆ ನಾನು ಮರುತ್ತನ ಬಲವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಹಿಸೆ. ಅವನ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಗಂಧರ್ವನೇ ನೀನು ಮರುತ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು, ನನ್ನ ಸಂದೇಶ ಹೇಳು. ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯಂದಲೇ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಯುಧ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ.' ಎಂದು.

ಅದರಂತೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಗಂಧರ್ವನು ಮರುತ್ತನ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಇಂದ್ರನ ಸಂದೇಶ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅಗ ಮರುತ್ತನು 'ಮಿತ್ರದ್ರೋಹ(ಪಾಪ)ಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ - ಇಂದ್ರ, ವಿಶ್ವದೇವತೆಗಳು, ವಸುಗಳು, ಅಶ್ವಿನಿದೇವತೆಗಳಿಗೆ

೧ ಯತ್ರ ಶರ್ಯಾತಿಂ ಚ್ಯವನೋ ಯಾಜಯಿಷ್ಯನ್

ಸಹಾಶ್ವಿಭ್ಯಾಂ ಸೋಮಮೇಕೋಽಪ್ಯ ಗೃಹ್ಣಾತ್ |

ನ ತ್ವಂ ಕ್ವುದ್ಧಃ ಪ್ರತ್ಯಷೇಧೀಃ ಪುರಾಣಾತ್ ||

- ೯/೩೧

ವಜ್ರಂ ಗೃಹೀತ್ವಾ ಚ ಪುರಂದರ ತ್ವಂ

ಸಂಪ್ರಹಾರ್ಷೀಶ್ಚ ವನಸ್ಪಾತಿ ಘೋರಮ್ |

ಸ ತೇ ವಿಪ್ರಃ ಸ ಹ ವಜ್ರೇಣ ಬಾಹುಂ

ಅಬಾಗೃಹ್ಣಾತ್ ತಪಾ ಜಾತಮನ್ಯುಃ ||

- ೯/೩೨

೨ ಕ್ವಾತ್ರಾದೇವ ಬ್ರಹ್ಮಬಲಂ ಗರೀಯೋ

ನ ಬ್ರಹ್ಮತಃ ಕಿಂಚಿದನ್ಯತ್ ಗರೀಯಃ |

ಸೋಽಹಂ ಜಾನನ್ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜೋ ಯಥಾವತ್

ನ ಸಂವರ್ತಂ ಗಂತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಶಕ್ತ ||

- ೯/೩೩

೩ ಈತ ಗಂಧರ್ವರಾಜ. ಈತನೇ ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಅಂಬಿಕಾ ದೇವಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಸರ ದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಮಹನಾಗಿಯೇ ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇತನ ಮಕ್ಕಳೇ ನೂರಾರುಂದು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಹಾಗೂ ದುಃಶಲಾ ಎಂಬ ಮಗಳು.

ಗೊತ್ತಿದೆ(ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಲು ಒಪ್ಪದೇ ಮಾಡಿದ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹ- ಸಂವರ್ತರ ಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೇಲೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈಗಿನ ದ್ರೋಹ). ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ, ನನಗೆ ಸಂವರ್ತರು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲೈ ಗಂಧರ್ವನೇ! ನನಗೆ ದೇವೇಂದ್ರನ ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಮಾತು ನನಗೆ ಸರಿ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನು 'ನೋಡು ಹಾಗಾದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಿನ್ನ ಕ್ಷೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸು ಎಂದ. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಇಂದ್ರನ ಗರ್ಜನೆಯ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ ಮರುತ್ತನು ಸಂವರ್ತರನ್ನು ನಮ್ಮ ಯಜ್ಞದ ಸದಸ್ಯರನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿ ಅಭಯದಾನವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿದನು.

ಕೂಡಲೇ ಸಂವರ್ತರು 'ರಾಜನಾ! ಇಂದ್ರಭಯ ಉಪಶಮನವಾಗಲಿ. ನಾನು 'ಸಂಸ್ತಂಭಿನಿ' ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಭಯ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಹೆದರಬೇಡ' ಎಂದರು. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಸ್ತಂಭನಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಆಯುಧಗಳನ್ನೂ ಶಕ್ತಿವಿರಹಿತಗಳನ್ನಾಗಿಸಿದ್ದೇನೆ. ವಜ್ರ ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಹೋಗಲಿ. ಇಂದ್ರನೇ ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಸುರಿಸಲಿ, ಬೇಕಾದ್ದಾಗಲಿ ಹೆದರಬೇಡ. ಅಗ್ನಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಿ. ನಿನ್ನ ಅಭಿಲಾಷೆಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರ ಮಳೆಯಿಂದ ಸುರಿಸಲಿ. ವಜ್ರಾಯುಧವು ಇಂದ್ರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿ'.

ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರೀ ಗಾಳಿಯೊಡನೆ ಭಯಂಕರವಾದ ವಜ್ರಾಯುಧವು ಮಹಾಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. 'ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಖಿನ್ನವಾಗುತ್ತಿದೆ, ನೆಮ್ಮದಿ ಇಲ್ಲ' ಎಂದ ರಾಜನು. 'ಅದರಿಂದ ಭಯ ಪಡಬೇಡ. ನಾನೇ ಗಾಳಿಯಾಗಿ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಈ ಅಭಯವನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರೇನಾದರೂ ವರ ಕೇಳು ಕೊಡುವೆ' ಎಂದರು ಗುರುಗಳಾದ ಸಂವರ್ತರು.

- ೧ ಭಯಂ ಶಕ್ರಾತ್ ವೈತು ತೇ ರಾಜಸಿಂಹ...
 ಸಂಸ್ತಂಭಿನ್ಯಾ ವಿದ್ಯಯಾ ವಜ್ರಮೇವ
 ಮಾ ಭೈಸ್ತ ಮಸ್ಮಾದ್ ಭವ ಚಾಪಿ ಪ್ರತೀತಃ ||
 ಅಹಂ ಸಂಸ್ತಂಭಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಾ ಭೈಸ್ತಂ ಶಕ್ತತೋ ನೃಪ ||
 ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ದೇವಾನಾಂ ಕ್ಷಟಿತಾನ್ಯಾಯಧಾನಿ ಮೇ ||
 ದಿಶೋ ವಜ್ರಂ ವಜ್ರತಾತ್ ಮಾ ಭಭೈಸ್ತಮ್ ||
 ಅಥೋ ವಹ್ನಿಸ್ತಾತು ವಾ ಸರ್ವಶಸ್ತ್ರೇ.....
 ವಜ್ರಂ ತಥಾ ಸ್ಥಾಪಯಿತಾ..... ||

- ೧೦/೧೩-೧೬

- ೨ ವಜ್ರದುಗ್ರಾತ್ ವೈತು ಭಯಂ ತವಾದ್ಯ
 ವಾ ತೋ ಭೂತ್ವಾ ಹನ್ಮಿ ನರೇಂದ್ರ ವಜ್ರಮ್ |
 ಭಯಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ವರಮನ್ಯಂ ವ್ಯಗೇಷ್ಟ
 ಕಂ ತೇ ಕಾಮಂ ತಪಸಾ ಯೋಜಯಾಮಿ ||

- ೧೦/೧೮

ಆಗ ರಾಜನು 'ಗುರುಗಳೇ! ಇಂದ್ರನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ. ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಲಿ. ಆಹುತಿ ರೂಪವಾದ ಸೋಮರಸವನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿ, ಪಾನ ಮಾಡಲಿ" ಎಂದು ವರ ಕೇಳಿದನು.

ಮಹಾತಪಸ್ವಿಗಳಾದ ಸಂವರ್ತರು 'ನೋಡು ರಾಜನ್! ಇಂದ್ರನು ಸಪರಿವಾರವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ವೇಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುದುರೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ನಮ್ಮ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.'^೧ ಎಂದರು.

ನಂತರ ಇಂದ್ರನು ಪರಿವಾರಸಮೇತ ಬಂದಾಗ ಸಂವರ್ತರ ನೇತ್ರತ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸಿದನು^೨. ಸೋಮರಸವನ್ನು ಪಾನ ಮಾಡಲು ಸಂವರ್ತರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು. ಮರುತ್ತನೂ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವಾಗತಿಸಿ ತನ್ನ ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಯಜ್ಞದ ಸಾಫಲ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿದ^೩. ಇಂದ್ರನೂ, ಸಂವರ್ತರ ತಪೋಧನಶ್ವವನ್ನೂ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿದ. ನನ್ನ ಕೋಪ ಶಮನವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದ. ಹಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು (ಪರಿವೇಷಣಾದಿಗಳನ್ನು) ನೀನೇ ಮಾಡಿಸು ಎಂದರು ಗುರುಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ. ಇಂದ್ರದೇವರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಯಜ್ಞಮಂಟಪ, ಆತಿಥಿಗಳಿಗೆ ರಂಗಮಂಟಪ ಮೊದಲಾದವು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಿದ. ಕೂಡಲೇ ದೇವತೆಗಳು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರ ಮರುತ್ತನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿದ. 'ರಾಜನ್! ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ನೀಡು'^೪ ಎಂದ. ಹವಿಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಅಗ್ನಿದೇವತಾಕವಾದ ಲೋಹಿತ

೧ ಇಂದ್ರಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸಹಸಾಽಭ್ಯೇತು ವಿಪ್ರ
ಹವಿರ್ವಿದ್ವಾನ್ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಾತು ಚೈವ |

ಸ್ವಂ ಸ್ವಂ ಹವಿಶ್ಚೈವ ಜುಷಂತು ದೇವಾಃ
ಸುತಂ ಸೋಮಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಣಂತು ಚೈವ ||

- ೧೦/೧೯

೨ ತತೋ ದೇವೈಃ ಸಹಿತೋ ದೇವರಾಜೋ
ರಥೇ ಯುಕ್ತ್ವಾ ತಾನ್ ಹರಿನ್ ವಾಜಮುಖ್ಯಾನ್ |
ಆಯಾದ್ಯಜ್ಞಮಥ....

- ೧೦/೨

೩ ತಮಾಯಾಂತಂ ಸಹಿತಂ ದೇವಸಂಘೈಃ
ಪ್ರತ್ಯುದ್ಯಯೌ ಸಂಪುರೋಧಾ ಮರುತ್ತಃ |
ಚಕ್ರೇ ಪೂಜಾಂ ದೇವರಾಜಾಯ ಚಾಗ್ರಾಂ
ಯಥಾಶಾಸ್ತ್ರಂ ವಿಧಿವತ್ ಪ್ರೀಯಮಾಣಃ ||

- ೧೦/೨೨

೪ ಶಿವೇನ ಮಾಂ ಪಶ್ಯ ನಮಶ್ಚತೇಽಸ್ಮು
ಪ್ರಾಪ್ತೋ ಯಜ್ಞಃ ಸಫಲಂ ಜೀವಿತಂ ಮೇ ||

- ೧೦/೨೪

೫ ಜಾನಾಮಿ ತೇ ಗುರುಮೇತಂ ತಪೋಧನಂ....
ಯಸ್ಯಾಹ್ವಾನಾದಾಗಂತೋಽಹಂ ನರೇಂದ್ರ

ಜಾತಿಯ ವೃಷಭವನ್ನು ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನೀಲಬಣ್ಣದ ವೃಷಭವು ಅಲಂಭಿಸಲ್ಪಡಲಿ. ಅಲಂಭಿತ ವೃಷಭದ ಮೇಧ್ಯದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ನೀಡಲಿ ಎಂದ ಇಂದ್ರ.^೧ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಯಜ್ಞ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ದೇವತೆಗಳು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ತಾವೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ಇಂದ್ರನು ಯಜ್ಞದ ಸದಸ್ಯನಾದನು. ಆಗ ಸಂವತ್ಸರೂ ಅಗ್ನಿಯಂತೆಯೇ ಜ್ವಲಿಸಿದ. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಗಂಭೀರವಾದ, ಉಚ್ಚದ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದನು. ನಂತರ ಸೋಮಪಾನಾರ್ಹ ದೇವತೆಗಳು ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡಿದರು. ತಮ್ಮ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಸಂಪ್ರೀತರಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿದರು.^೨

ನಂತರ ರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸುವರ್ಣರಾಶಿಯನ್ನೇ ದಾನ ಮಾಡಿದ.^೩ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕುಬೇರನಂತೆ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿ ಕಂಡನು. ಉಳಿದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಭಾಂಡಾಗಾರದಲ್ಲಿರಿಸಿದ. ನಂತರ ಗುರುಗಳ ಆಪ್ತನೇ ಪಡೆದು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ, ಭೂಮಿಯನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸಿದ.

ಭೀಷ್ಮರು ಹೀಗೆ ಧರ್ಮರಾಜನೇ ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ತಂದು ಅಶ್ವಮೇಧ-ಯಾಗ ಮಾಡು ಎಂದಾಗ, ರಾಜನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿದ, ಮಂತ್ರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ.

ಧರ್ಮರಾಜ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡಲು ದ್ರವ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಲು ವ್ಯಾಸಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮರುತ್ತರಾಜ ಇಟ್ಟ ಕೋಶದಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ತಂದು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದನು(ಆ ಭಾಗದ ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದ ವಚನಗಳು ಮ.ತಾ.ನಿ. ೩೦/೭೨-೮೪).

-
ಪ್ರೀತಿರ್ಮೇಽದೃತ್ಯಯ ಮನ್ಯುಃ ಪ್ರಣಿಷ್ಠಃ ... ।	- ೧೦/೨೫
೧ ಯದಿ ಪ್ರೀತಸ್ತ್ವಮಪಿ ವೈ ದೇವರಾಜ....
ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ವಯಂ ಶಾಧಿ ಯಜ್ಞೇ ವಿಧಾನಮ್ ।
ಸ್ವಯಂ ಕುರು ಮಾರ್ಗಾನ್ ಸುರೇಂದ್ರ ।	- ೧೦/೨೬
೨ ತತಃ ಪೀತ್ವಾ ಬಲಭತ್ ಸೋಮಮಗ್ರ್ಯಂ
ಯೇ ಚಾಪ್ಯನೈ ಸೋಮಪಾ ವೈ ದಿವೌಹಸಃ ।
ಸರ್ವೇನುಜ್ಞಾತಾಃ ಪ್ರಯಯುಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿವೇನ್
ತಥಾ ಜೋಷಂ ತರ್ಕಿತಾಃ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾಃ ॥	- ೧೦/೩೪
೩ ತತೋ ರಾಜಾ ಜಾತರೂಪಸ್ಯ ರಾಶಿಂ
ಪದೇ ಪದೇ ಕಾರಯಾಮಾಸ ಹೃಷ್ಯಃ ।
ದ್ವಿಜಾತಿಭ್ಯೋ ವಿಸೃಜನ್ ಭೂರಿವಿತ್ತಂ
ರರಾಜ ವಿತ್ತೇಶ ಇವಾರಿಹಂತಾ ॥
ತತೋ ವಿತ್ತಂ ವಿಧಿವತ್ ಸನ್ನಿಧಾಯ
ಯಥೋತ್ಸಾಹಂ ಕಾರಯಿತ್ವಾ ಚ ಕೋಶಮ್ ॥	- ೧೦/೩೫
- ೧೦/೩೬

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಮರುತ್ತರಾಜನ ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಬಗೆಯನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜ ತಿಳಿಯಲು ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದು ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಮನೋಭೂಮಿಕೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಇರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಮಹಾಯಜ್ಞದಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಗುಣ ಧನಸಂಪಾದನೆ, ಸಾತ್ವಿಕಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಅವಶ್ಯ.

೨. ಮರುತ್ತನ ವಂಶದ ಹಿಂದಿನವರು ಮಹಾತ್ಮರು. ಕೆಲವರು ಇಂದ್ರಸದೃಶರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮರುತ್ತನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದುದು ಅಚ್ಚರಿಯೇನಲ್ಲ. ಆದರ್ಶಕೃತ್ತಿಯರು ಪ್ರಜಾಪಾಲಕರಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯರಾಗಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೩. ಶಮದಮಸಂಪನ್ನರೂ, ಸತ್ಯವಾದಿಗಳೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಖನಿನೇತ್ರ ರಾಜನು ತಾನು ರಾಜ್ಯದ ಕೋಶ, ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ, ಧರ್ಮನಿತ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನೇ ಶಂಖವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಊದಿ ಭಾರಿ ಸೈನ್ಯ ಬಲ ಪಡೆದುದು ದೊಡ್ಡ ಪವಾಡ. ರುದ್ರದೇವರು ತಮ್ಮ ಒಂದು ಕೂದಲಿನಿಂದ ತನ್ನ ಮತ್ತೊಂದು ರೂಪ ಸೃಷ್ಟಿದರು (ವೀರಭದ್ರರೂಪ). ವಸಿಷ್ಠರು ಕಾಮಧೇನುವಿನಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ/ಸೈನ್ಯ, ಆಹಾರ, ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿ ಇತ್ಯಾದಿ) ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರಾಜ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸೈನ್ಯ ಪಡೆದುದು ಅದೊಂದು ವಿಚಿತ್ರ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲ. 'ಬಾಹ್ಯೋಃ ರಾಜನ್ಯಃ ಕೃತಃ'. ಭಗವಂತನ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಕೃತ್ತಿಯರು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಈ ರಾಜನ ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಸೈನ್ಯ ಪ್ರಾದುರ್ಭವಿಸಿದ್ದು ಭಗವದನುಗ್ರಹದ ಫಲ. ಕಾರಣ ತಪೋಮೂಲವಾದ ಇಂತಹ ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತನು ಕಾರಂಧಮನಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿದ.

೪. ಇಡೀ ವಂಶ ಮೀರಿಸಿದವನು ಮರುತ್ತ ತನ್ನ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳಿಂದ. ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಮಹಾಸಾಧಕ. ಇಂದ್ರ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆತನ ಸಾಹಸಗಳು ಹಾಗಿದ್ದವು. ಯಜ್ಞಗಳೆಲ್ಲ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿದ್ದವು.

೫. ಅಣ್ಣ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪೀಡೆ ತಾಳದೆ ಸಂವತ್ ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಾರಾಣಸಿಯಲ್ಲಿ ಅವಧೂತ ಚರ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾತಪಸ್ವಿ, ತಪೋಧನ. ಅಣ್ಣನೇ ತಮ್ಮನಶೋಷಣೆ ಮಾಡಿದ ಉದಾಹರಣೆ ಇದು. ತಮ್ಮ ಅದನ್ನು ಸಾತ್ವಿಕವಾಗಿಯೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ. ಮರುತ್ತನು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದಾಗಲೂ ಅಣ್ಣನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವದಿಂದಲೇ ವರ್ತಿಸಿದ. ಅಣ್ಣನಂತೆ ದ್ವೇಷಸಾಧಿ ಸಲಿಲ್ಲ. ಸಂವತ್ಸರಂತೆ ಇರಬೇಕು ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ.

೬. ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಮರುತ್ತನಿಗೆ ಅಸಹಕಾರ, ಸಂವರ್ತನನ್ನು ದೂರವಾಗಿರಿಸಲು ಸೂಚಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಸೂಯೆ ದೇವಗುರುಗಳನ್ನೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ದೇವೇಂದ್ರನೂ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯೆಂದು ಮರುತ್ತನನ್ನು ಭಾವಿಸಿ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ವರ್ತಿಸಿ ವಿಫಲನಾದ. ರಾಗದ್ವೇಷ ಅಸೂಯೆಗಳು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡವು ಎನ್ನಲು ಇಂದ್ರ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

೭. ಮರುತ್ತ ಒಮ್ಮೆ ಸಂವರ್ತಕರಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟುದು ದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡ. ಸಂವರ್ತರೂ ತಮ್ಮ ತಪೋಧಾರೆಯೆರೆದು ಮರುತ್ತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು. ಶಿಷ್ಯವಾತ್ಸಲ್ಯ ಎಂದರೆ ಹೀಗಿರಬೇಕು.

೮. ಮರುತ್ತಗೆ ಒಂದೆಡೆ ಇಂದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಅವರೊಂದಿಗೆ ಇಂದ್ರನಂತೆ ವಿರೋಧ ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆರಾಧಿಸಿ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಉದ್ಭವನಾದ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಹಸ್ತ ನೀಡಿದವರು ಸಂವರ್ತ ಗುರುಗಳು. ಇದೇ ನಿಜವಾದ ಸಾಧನೆ. ಕಾರಣ ವೇದೋಕ್ತ ಧರ್ಮಗಳು ಕೃತ್ತಿಯರಿಗೆ ಯಜನ ದಾನಾದಿಗಳು. ಅದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಗಳು ಅನುಗ್ರಹಿಸಲುಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಸಂವರ್ತ-ಮರುತ್ತರಾಜ ಎಲ್ಲರೂ ಆದರ್ಶವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ.

೯. ಸಂವರ್ತರಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತಪಸ್ಸಿನ ಮುಂದೆ ಇಂದ್ರನ ಬಲ ಪ್ರಯೋಗ ವಿಫಲವಾಯಿತು. ಕಾರಣ ಬ್ರಹ್ಮಬಲದ ಮುಂದೆ ಇತರ ಬಲಗಳು ಅಪ್ರಯೋಜಕ. 'ಧಿಗ್ವಲಂ ಕೃತ್ತಿಯಬಲಂ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜೋ ಬಲಂ ಬಲಂ.

ಈ ಸಂದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸರಿಯಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಕೋರಲಾಗಿದೆ.

೧೫೬. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಇಂದ್ರ-ವೃತ್ರಾಸುರ ಯುದ್ಧ

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತರಾದ ಬಂಧುಬಾಂಧವರಿಗಾಗಿ ದುಃಖಿತನಾದ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ವ್ಯಾಸರು ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸಿ, ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಮಾಡಿ ಪಾಪ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಮರುತ್ತರಾಜನು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಹೇರಳ ಸುರ್ವಣವನ್ನು ಹೊತ್ತು ತರಲು ತಿಳಿಸಿದರು. ಧರ್ಮರಾಜ ಒಪ್ಪಿದ. ವ್ಯಾಸರು ಉಪದೇಶಿಸಿದರೂ ಧರ್ಮರಾಜನ ಮನಸ್ಸು ರಾಹುಗ್ರಸ್ತ ಸೂರ್ಯನಂತೆ, ಧೂಮಗ್ರಸ್ತ ಅಗ್ನಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿಯೂ ದೀನಮನಸ್ಕವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೆ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದನು^೧.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನಾರಾಯಣನ ಸದನಗಳು ಮೂರು - ವೈಕುಂಠ, ಅನಂತಾಸನ ಹಾಗೂ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪಗಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದವರು ಮತ್ತೆ ಬಾರರು. ಉಳಿದ ಸತ್ಯಲೋಕಪರ್ಯಂತದ ಲೋಕಗಳು ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಗಳೇ (ಹೋದವರು ಮತ್ತೆ ವಾಪಸು ಬರುತ್ತಾರೆ). ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಣ ಹೊಂದಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ಕಾರಣ ಅವರಲ್ಲಿ ಅನಿತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದವರೇ. 'ಸರ್ವಂ ಜಿಹ್ವಂ ಮೃತ್ಯುಪದಂ ಅಮೃತಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪದಮ್ ||' ೧೧/೪.

'ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ಭುವನಾಲ್ಲೋಕಾಃ ಪುನರಾವರ್ತಿನೋಽರ್ಜುನ | ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾವ ಇಲ್ಲಿದೆ (ಗೀತಾ- ೮/೧೬).

ನೀನನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಶತ್ರು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಬರೀ ಬಾಹ್ಯಶತ್ರುಗಳ ಜಯ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ಅಂತಃಶತ್ರು ಜಯವೂ ಅವಶ್ಯ. 'ಕಥಂ ಶತ್ರುಂ ಶರೀರಸ್ಯಂ ಆತ್ಮನೋ ನಾವಬುದ್ಧಸೇ || (೧೧/೫) ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಇಂದ್ರವೃತ್ರಾಸುರ ಯುದ್ಧದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

೧ ತಂ ನೃಪಂ ದೀನಮನಸಂ ನಿಹತಜ್ಞಾತಿಬಾಂಧವಮ್ |
ಉಪಪ್ಪುತ್ರಮವಾದಿತ್ಯಂ ಸಧೂಮಮಿವ ಪಾವಕಮ್ ||
ವಿಷ್ಣುಮನಸಂ ಪಾರ್ಥಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ವೃಷ್ಟಿಕುಲೋದ್ವಹಃ |
ಆಶ್ವಾಸಯನ್ ಧರ್ಮಸುತಂ ಪ್ರವಕ್ತುಮುಪಚಕ್ರಮೇ ||

ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಬದಲಾಗಿ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತೃಷ್ಣುವಿನ ಮಗನಾದ ವಿಶ್ವರೂಪಾಚಾರ್ಯನನ್ನು ಪುರೋಹಿತರನ್ನಾಗಿ ವರಿಸಿದ. ಇಂದ್ರನು ಅವರನ್ನು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ. ಅದರಿಂದ ಕೃದ್ಧನಾದ ತೃಷ್ಣುಪ್ರಜಾಪತಿ ಇಂದ್ರಸಂಹಾರಕನಾದ, ವೃತ್ರನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಯಜ್ಞದಿಂದ. ಆಗ ಅನ್ಯಾಹಾರ್ಯ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಉದಿಸಿದ ವೃತ್ರ ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಭೂಮಿಯ ಗುಣಧರ್ಮವಾದ ಗಂಧವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಲು ಅದು ನಿರ್ಗಂಧವಾಯಿತು. ಆಗ ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರನ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಯುಧ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು ಅದರಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ. ಅದರ ವಿಷಯವಾದ ರಸವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ. ಮತ್ತೆ ಇಂದ್ರ ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ವೃತ್ರನನ್ನು ಹೊಡೆಯಲು ವೃತ್ರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಅದರ ಗುಣವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಕ್ಕ. ಅಗ್ನಿ ರೂಪರಹಿತವಾಯಿತು. ನಂತರ ವಾಯು ಹಾಗೂ ಆಕಾಶಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗಲೂ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವೃತ್ರ ಅವುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಅವನ್ನೂ ನಿರ್ಧರ್ಮಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ. ಶಬ್ದದ ವಿಷಯವಾದ ಜ್ಞಾನವೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣದಾಯಿತು.

ನಂತರ ನಿರುಪಾಯನಾದ ವೃತ್ರನು ಇಂದ್ರನನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅವನ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಅಪಹರಿಸಲು ಇಂದ್ರನೂ ಮೋಹಗ್ರಸ್ತನಾದ. ಆಗ ವಸಿಷ್ಠರು ರಥಂತರಸಾಮದ ಮೂಲಕ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆವರಿಸಿದ ಮೋಹವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ತೇಜಸ್ವಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ (ಶರೀರಸ್ಥನಾದ) ವೃತ್ರಾಸುರನನ್ನು ವಜ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದನೆಂದು ನಾವು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮೋಹವನ್ನು (ಬಂಧು ಹನನದಿಂದ ಪಾಪಿಯಾದನೆಂಬ ಮೋಹವನ್ನು) ಜ್ಞಾನಾಸಿಯಿಂದ (ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಖಡ್ಗದಿಂದ) ಹಾಗೂ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದಿಂದ ಪತಿಹರಿಸಿಕೊ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು^೧.

೧ ವೃತ್ರೇಣ ಪ್ರಥಿವೀ ವ್ಯಾಪ್ತಾ..... |

ಧರಾಹರಣನಿರ್ಗಂಧೋ ವಿಷಯಃ ಸಮಪದ್ಯತ ||.....

ಆಕಾಶಮಭಿದುದ್ರಾವ ತಂ ಶಕ್ತಂ ವಿಷಯಂ ತತಃ |

..... ಶಬ್ದಸ್ಯ ವಿಷಯೇ ಹೃತೇ |

ಸ ವದ್ಯಮಾನೋ ವಜ್ರೇಣ.....

ವಿವೇಶ ಸಹಸಾ ಶಕ್ತಂ ಜಗ್ರಾಹ ವಿಷಯಂ ತತಃ |

ತಸ್ಯ ವೃತ್ರ ಗೃಹೀತಸ್ಯ ಮೋಹಃ ಸಮಭವನ್ಮಹಾನ್ |

ರಥಂತರೇಣ ತಂ ಸಾಮ್ನಾ ವಸಿಷ್ಠಃ ಪ್ರತ್ಯಬೋಧಯತ್ |

ತತೋ ವೃತ್ರಂ ಶರೀರಸ್ಯಂ ಜಗ್ರಾಹ

ಶಕ್ತತುರದೃಶ್ಯೇನ ವಜ್ರೇಣೇತೀಹ ನಃ ಶ್ರುತಮ್ |

ವಿಶ್ವರೂಪಾಚಾರ್ಯರ ಸಂಹಾರದಿಂದ ತನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾ ದೋಷ ಬಂತೆಂಬ ಆತಂಕ-
ದಿಂದ ಇಂದ್ರದೇವರು ವೃತ್ತಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂತು. ಅದನ್ನೂ ಅವರು
ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡರೆಂದು ಈ ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
ವೃತ್ತಾಸುರ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ. ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಗೂ ಒಳಗೆ ಇಂದ್ರನನ್ನೂ
ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗಲೂ ವಸಿಷ್ಠರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಂಡ. ವಸಿಷ್ಠರು
'ರಥಂತರ' ಎಂಬ ಸಾಮವೇದ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಕಾಪಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವಿದ್ಯೆಯು ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ೨ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೧೨ನೇ ಖಂಡದಲ್ಲಿ
ಬಂದಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ರಥಂತರಸಾಮವು ಅಗ್ನಿಸ್ಥ ವಿಷ್ಣುವಾಚಕ
ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ನಿಯಮ್ಯ^೧.

ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾದಿ ದೋಷ ಪರಿಹಾರಕವಾದುದು ಈ ವಿದ್ಯೆ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂದೇಶ.
ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕೃಷ್ಣನು 'ಇದಂ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯಂ ತು' ಎಂದು ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಇಂದ್ರದೇವರೇ
ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ಕೃಷ್ಣನು ತನಗೇನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು
ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾರಣ ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಉಪದೇಶ ಹೊಂದಲು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಆ
ಕಾರಿಯಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಹಿಸಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ರಥಂತರಸಾಮಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಭಗವದುಪಾಸನೆ ಹೇಗೆ?

೧. ಭಗವಂತನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸಬೇಕಾದ ಅಭಿಷ್ಠಾನ (ಸ್ಥಳ) - ಅಗ್ನಿ

೨. ಹೇಗೆ ? - ಹಿಂಕಾರಾದಿ ಸಾಮದಿಂದ

೩. ಎಲ್ಲಿ - ಯಾರನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು?

ಇದಂ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯಂ ತು ಶಕ್ರೇಣೋಕ್ತಂ ಮಹರ್ಷಿಷು |

ಋಷಿಭಿಶ್ಚ ಮಮ ಪೋಕ್ತಂ ತನ್ನಿಬೋಧ ನರಾಧಿಪ ||

- ೧೧/೬-೨೧

೧ ಅಭಿಮಂಥತಿ ಸ ಹಿಂಕಾರಃ.... ಏತದ್ ರಥಂತರ ಮಗ್ನೌ ಪ್ರೋತಮ್ |

..... ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಚಸ್ವೇ ಅನ್ನಾದೋ ಭವತಿ |

ಸರ್ವಮಾಯುರೇತಿ..... ತದ್ ವ್ರತಂ |

- ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್. ೨/೧೨

ಮಂಥನಾದಿ ಸ್ಥಿತಂ ಯಸ್ತು ತನ್ನಾಪಾನಂ ಹರಿಂ ಪರಮ್ |

ತತ್ತತ್ ಕ್ರಿಯೈಕ ಹೇತುತ್ವಾತ್ ಯೋಽಗ್ನೌ ಧ್ಯಾಯೇಜ್ಞಾರ್ಥನಮ್ |

ರಥಂತರಾಶ್ರಯಂ ಪಂಚರೂಪಂ ಸ ಚ ವಿಮುಚ್ಯತೇ ||

- ಛಾಂ. ಭಾ. (೨/೧೨)

ಸಂ	ಎಲ್ಲಿ	ಯಾರನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು
ಅ	ಅರಣ್ಯಮಥನದಲ್ಲಿ (ಇಂಧನ ಸಾಮಗ್ರಿ)	ಹಿಂಕಾರಾದಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ
ಆ	ಹೊಗೆಯಲ್ಲಿ	ಪ್ರಸ್ಥಾವ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ವಾಸುದೇವ
ಇ	ಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ	ಉದ್ದೀರ್ಧಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ನಾರಾಯಣ
ಈ	ಕೆಂಡದಲ್ಲಿ	ಪ್ರತಿಹಾರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಅನಿರುದ್ಧ
ಉ	ಬೆಂಕಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಅರಿದಾಗ	ನಿಧನಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಸಂಕರ್ಷಣ
ಊ	ಬೆಂಕಿ ಪೂರ್ಣ ಅರಿದಾಗ	ನಿಧನಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಸಂಕರ್ಷಣ

ತೇ ಪಿಬಂತಃ ಕಷಾಯಾಂಶ್ಚ ಸರ್ಪೀಂಷಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ |

ನ ಮೃತ್ಯುಮತಿವರ್ತಂತೇ ವೇಲಾಮಿವ ಮಹೋದಧಿಃ ||

ರಸಾಯನವಿದಶ್ಚೈವ ಸುಪ್ರಯುಕ್ತರಸಾಯನಾಃ |

೪. ಉಪಾಸನಾಫಲ - ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಥೇಷ್ಟ ಯೋಗ್ಯ, ಅನ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಿತ್ಯವಾದ ಪೂರ್ಣಾಯುಷ್ಯ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಾರ್ವಜ್ಞ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಐಹಿಕ ಫಲ, ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ, ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತು, ಐಹಿಕ ಪ್ರಜಾಪತೃ ಸಮ್ಮದ್ಧಿ ಕೀರ್ತಿ.

೫. ನಿಷಿದ್ಧ ಆಚರಣೆಗಳು - ಅಗ್ನಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಭೋಜನ ಮಾಡಬಾರದು. ಮತ್ತು ಕಫ ಉಗುಳುವುದನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು.

ಇವೆರಡೂ ವ್ರತದಂತೆ ತಪ್ಪದೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಮೊಪ್ಪರು ಈ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿ, ವೃತ್ತಗ್ರಸ್ತ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಆತನ ಮೋಹ ಬಿಡಿಸಿದರು. ನಂತರ ವೃತ್ತಸಂಹಾರ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು ಇಂದ್ರನಿಗೆ.

ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಭಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ ಭಾಷ್ಯ - ಶ್ರೀವೇದೇಶತೀರ್ಥರ ಟೀಕಾ, ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರ ಖಂಡಾರ್ಥ ನೋಡಿರಿ.

೧೫೭. ಉದಂಕೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನುಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶದ ನಂತರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗಲು ಆಣೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪಾಂಡವರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿ ಬೀಳ್ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಜುನನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಾಣುವವರೆಗೆ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಇದ್ದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಕೃಷ್ಣನ ರಥ ವೇಗವಾಗಿ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ ಹೋಗಲು ವಾಯುದೇವರು ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕಲ್ಲು ಧೂಳುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವೇಗದ ಚಲನೆಯಿಂದ ಗುಡಿಸಿದರಂತೆ. ಇಂದ್ರನು ಸುಗಂಧಯುಕ್ತ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿದನಂತೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮರುಭೂಮಿ ಬಂತು. ಅಲ್ಲಿ (ಸಮಾಧಿಯಿಂದ ಎದ್ದ) ಉದಂಕಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಕಮಲಲೋಚನನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಆ ಸಿದ್ಧಮುನಿ ಉದಂಕರೂ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಋಷಿಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸಿದ.

ಉದಂಕರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಮೊದಲು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು 'ಕುರು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದೆಯಾ? ಪಾಂಡವ ಕೌರವರಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನವಾಯಿತೇ? ರಾಜರಲ್ಲರೂ ಸುಖದಿಂದ ಇದ್ದಾರಷ್ಟೇ?' ಎಂದು ಕೇಳಲು, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು 'ತಾನು ಸಂಧಾನ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಕೌರವರು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರಿಂದ, ಪಾಂಡವರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲ ಪುತ್ರಮಿತ್ರಬಾಂಧವ ಸಮೇತರಾಗಿ ಹತರಾದರು' ಎಂದನು. ಉದಂಕರೇ ವಿಧಿಬರಹವನ್ನು ಯಾರೂ ಮೀರರು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ನಿಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವೇ ಇದು. ಕೌರವರು ಭೀಷ್ಮ ವಿದುರ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ, ಪರಸ್ಪರ ಹೊಡೆದಾಡಿ ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಉಳಿದವರು ಪಂಚಪಾಂಡವರು ಮಾತ್ರ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ ಉದಂಕರು ಕಿರಳಿದ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕೃಷ್ಣ ನೀನು ಅವರ ಹನನವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಸಮರ್ಥನಿದ್ದೆ ಆದರೂ ಆ ಸಂಬಂಧಿಗಳು ಕುರು-ಪಾಂಡವರು ಹತರಾದರು. ಅವರನ್ನು ನೀನು ರಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವೆ' ಎಂದರು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು 'ಉದಂಕರೇ ನೀವು ಮಹಾತಾಪಸರು. ಸಿಟ್ಟಾಗಬೇಡಿರಿ. ನನ್ನಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗೀತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ನೀವು ಶಾಪ ಕೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಅಲ್ಲ ತಪಸ್ಸಿನ ನೀನು ಶಪಿಸಲಾರೆ. ನಿನ್ನ ತಪಸ್ಸು ನಾಶವಾಗುವುದನ್ನು ನಾನು ಬಯಸೆನು. ಗುರುಗಳನ್ನೂ ಸಂತೋಷ ಗೊಳಿಸಿರುವಿರಿ,

೧ ಯಸ್ಮಾತ್ ಶಕ್ತೇನ ತೇ ಕೃಷ್ಣನ ತ್ವತಾಃ ಕುರುಪಾಂಡವಾಃ |

ಸಂಬಂಧಿನಃ ಪ್ರಿಯಸ್ತಸ್ಮಾತ್ ಶಪ್ಸೇಽಹಂ ತ್ವಾಂ ನ ಸಂಶಯಃ ||

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಪಾಲನೆ, ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ತಪಸ್ಸು ನನಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವ ಮೂಲಕ ಹಾಳಾಗಬಾರದು. ಎಂದು ನನ್ನ ಬಯಕೆ^೧ ಎಂದನು.

ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ ಉದಂಕರು^೨ ತತ್ತ್ವೋಪದೇಶ ಮಾಡಲು ಕೇಳಿದಾಗ ಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಉದಂಕರೇ! ಸತ್ತ್ವರಸಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳು ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ನಾನು ಸೃಷ್ಟಿ ರಕ್ಷಣ ಲಯಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣುರುದ್ರರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಾರಣ, ನಿಯಾಮಕ.

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನೇ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯಬೇಡ.

ನನ್ನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ದೈತ್ಯ, ಯಕ್ಷ ಗಂಧರ್ವ, ಅಪ್ಸರಾದಿಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುವ ಸತ್, ಅಸತ್, ವ್ಯಕ್ತ, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಕ್ಷರ, ಅಕ್ಷರ ಎಲ್ಲವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ.

ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಎಲ್ಲ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳು, ಕರ್ಮಗಳೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ.

ಅಸತ್, ಸತ್, ಸದಸತ್, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಆಚೆ ಇರುವ ಜಗತ್ತು ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಾನೇ ನಿಯಾಮಕ. ಸನಾತನನಾದ ದೇವದೇವನಾದ ಪರತರ ವಸ್ತು ನಾನೇ.

ಓಂಕಾರದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ವೇದಗಳನ್ನು ನಾನೆಂದು ತಿಳಿ (ನಾನೇ ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಎಂದು) ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷ ಕೊಡುವ ಯೂಪ(ಸ್ತಂಭ), ಸೋಮ(ರಸ), ಹೋತ್ರ, ಹವ್ಯ, ಅಧ್ವರ್ಯ, ಹವಿಸ್ಸು(ಸಂಸ್ಕೃತವಾದ), ಉದ್ಗಾತ್ರ(ಉಚ್ಚಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಗಾನಮಾಡುವ), ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನ ವಿಭೂತಿರೂಪಗಳೇ(ನನ್ನ ವಿಶೇಷ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವುಳ್ಳವುಗಳೇ).

ಪಾಪಮೋಚಕಗಳಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನೇ ಶಾಂತಿಸೂಕ್ತ (ಮಂಗಳ-ವಾಚಕಗಳಾದ)ವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸ್ತೋತ್ರಗೈಯುತ್ತಾರೆ.

೧ ಶ್ರುತ್ಯಾ ತು ಮೇ ತದಧ್ಯಾತ್ಮಂ ಮುಂಚೇಥಾಃ ಶಾಪಮದ್ಯ ವೈ |

ನ ಚ ಮಾಂ ತಪಸ್ವಾಽಲ್ಪೇನ ಶಕ್ನೋತಿ ಶಚಿತುಂ ಭವಾನ್ |

ತಪಸ್ವೇ ಸುಮಹತ್ತತ್ತ್ವಂ ಗುರವಶ್ಚಾಪಿ ತೋಷಿತಾಃ |

ಕೌಮಾರಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ತೇ ಜಾನಾಮಿ ದ್ವಿಜಸ್ತಮ |

ದುಚಾರ್ಜತಸ್ಯ ತಪಸಃ ತ್ಯಾನ್ವೇಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ವೈಯಮ್ ||

- ೫೩/೨೬-೨೮

೨ ಬ್ರೂಹಿ ಕೇಶವ ತತ್ತ್ವೇನ ತ್ವಂ ಮೇಽಧ್ಯಾತ್ಮಮನಿಂದಿತಮ್ |

ಶ್ರುತ್ವಾ ಶ್ರೇಯೋ ವಿಧಾನ್ಯಾಮಿ ನ ಶಾಪಂ ತೇ ಜನಾರ್ದನ ||

- ೫೪/೧

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತ, ನಿವೃತ್ತ ಕರ್ಮ ವ್ರತ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವವನು ನಾನೇ.

ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆ ಹಾಗೂ ಲೋಕ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಾನೇ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳಿಂದ, ವೇಷಗಳಿಂದ ಧರ್ಮಲೋಕಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ನಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಇಂದ್ರ - (ಬ್ರಹ್ಮ ಇಂದ್ರ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯನು) - ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಂಹಾರಕ ನಾನೇ.

ಅಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವವರ ಶಿಕ್ಷಕ ನಾನೇ. ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದಾ ರಕ್ಷಕ ನಾನೇ. ಯುಗಧರ್ಮ ಪ್ರವರ್ತಕನೂ ನಾನೇ.

ನಾನು ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ, ನಾಗ, ಮನುಷ್ಯ, ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿದಾಗ, ಆಯಾ ಯೋನಿಗಳಂತೆಯೇ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಜನಿಸಿದ ನಾನು ಕೌರವರ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾಚಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಹಿತನುಡಿಯನ್ನು ಅವರು ಮೋಹಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದ ಭಾವಿ ಭಯಂಕರ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೋಪದಿಂದಲೇ ಲೋಕದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೂ ಕಾಲಗ್ರಸ್ತರಾದ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಮಾತು ಹಿಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಅವರೆಲ್ಲ ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೆತರಾದರು. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಧರ್ಮ ಹಿಡಿದ ಪಾಂಡವರು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತರಾಗುವರು. ಉದಂಕರೇ! ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದೇನೆ:

ಭಗವಾನುವಾಚ -

ತಮೋ ರಜಶ್ಚ ಸ್ವರ್ಗಂ ಚ ವಿದ್ಧಿ ಭಾವಾನ್ ಮದಾಶ್ರಯಾನ್ |....

ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಯಾದ್ಯಕ್ಷೋ ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮೇಶಸಂಜ್ಞತಃ ||

ತಥಾ ರುದ್ರಾನ್ ವಸೂನ್ ವಾಽಪಿ ವಿದ್ಧಿ ಮತ್ಪೂಜಾನ್ ದ್ವಿಜ |

ಮಯಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಚಾಪ್ಯಹಮ್ ||

ಸ್ಥಿತ ಇತ್ಯಭಿಜಾನೀಹಿ ಮಾ ತೇ ಭೂದತ್ತ ಸಂಶಯಃ |

ಅಸಚ್ಚ ಸಚ್ಚೈವ ಚ ಯದ್ವಿಶ್ವಂ ಸದಸದತಃ ಪರಮ್ ||

ತತಃ (ಮತ್ತಃ) ಪರತರಂ ನಾಸ್ತಿ ದೇವದೇವಾತ್ ಸನಾತನಾತ್ |

ಓಂಕಾರಪ್ರಭವಾನ್ ವೇದಾನ್ ವಿದ್ಧಿ ಮಾಂ ತ್ವಂ ಭೂಗುದ್ವಹ ||

ಲೋಕಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥಾಯ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾಯ ಚ |

ತೈಸ್ಥೈರ್ವೇಷ್ಯಶ್ಚ ತ್ರಿಮ ಲೋಕೇಷು ಭಾರ್ಗವ |

ಭೂತಗ್ರಾಮಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಪ್ನಾಸಂಹಾರ ಏವ ಚ ||

ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸೇತುಂ ಬಧ್ನಾಮಿ ಚಲಿತೇ ಚಲಿತೇ ಯುಗೇ |
ಯದಾ ತ್ವಹಂ ದೇವಯೋನೌ ವರ್ತೇ ಭೃಗು ಕುಲೋದ್ವಹ |
ತದಾಽಹಂ ದೇವಮತ್ ಸರ್ವಮಾಚರಾಮಿ ನ ಸಂಶಯಃ |
ಮಾನುಷೇ ವರ್ತಮಾನೇ ತು ಕೃಪಣಂ ಯಾಚತಾ ಮಹಾ ||
ನ ಚ ತೇ ಜಾತಸಂಮೋಹಾ ವಚೋ ಗೃಹ್ಣಂತಿ ಮೇ ಹಿತಮ್ ||
ಧರ್ಮೇಣ ನಿಹತಾ ಯುದ್ಧೇ ಗತಾಃ ಸ್ವರ್ಗಂ ನ ಸಂಶಯಃ |
ಲೋಕೇಷು ಪಾಂಡವಾಃ ಖ್ಯಾತಿಂ ಗಮಿಷ್ಯಂತಿ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ || - ೫೪/೨-೨೬

ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣೋಪದೇಶ ಮುನಿ ಉದಂಕರ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರೆಯಳಿಯಿತು. ಶಾಪ ಹಾಕುವನೆಂಬ ಭಾವ ಅಳಿಯಿತು. ಕೃಷ್ಣಾನುಗ್ರಹರೂಪ ಅಧ್ಯಾತ್ಮೋಪದೇಶ ಉದಂಕರ ಒಳಗಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಿತು. ಮನಬಿಚ್ಚಿ ನುಡಿದರು. 'ನನಗೆ ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನನಗೆ ಅರ್ಹತೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ'.

ಉದಂಕರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ (ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು) ಶಾಶ್ವತವಾದ ವೈಷ್ಣವ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ.

ಆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದ ಉದಂಕರು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ಒಂಭತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದರು:

ಅವಿದ್ಯಾತಿಮಿರಾದಿತ್ಯಂ ಭವವ್ಯಾಧಿಮಹಾಶಢಿಮ್ |
ಸಂಸಾರಾರ್ಗವಪಾರಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಗತಿರ್ಭವ ||
ಸರ್ವವೇದೈಕವೇದ್ಯಾಯ ಸರ್ವದೇವಮಯಾಯ ಚ |
ವಾಸುದೇವಾಯ ನಿತ್ಯಾಯ ನಮೋ ಭಕ್ತಪ್ರಿಯಾಯ ತೇ ||
ದಯಯಾ ದುಃಖಮೋಹಾನ್ಯಾಂ ಸಮುದ್ವರ್ತುಮಿಹಾರ್ಹಸಿ |
ಕರ್ಮಭಿರ್ಬಹುಭಿಃ ಪಾತ್ಯೈರ್ಬದ್ಧಂ ಪಾಹಿ ಜನಾರ್ದನ ||
ಪದ್ವ್ಯಾಂ ತೇ ಪೃಥಿವೀವ್ಯಾಪ್ತಾ ಶಿರಸಾ ಚಾವೃತಂ ನಭಃ |
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರ್ಯನ್ಮಧ್ಯಂ ಜಠರೇಣ ತದಾವೃತಮ್ ||
ಭುಜಾಭ್ಯಾ ಮಾವೃತಾಶ್ಚಾಶ್ವಸ್ವಮಿದಂ ಸರ್ವಮಚ್ಯುತ || - ೫೫/೬-೧೪

-
- ೧ ನೂನಂ ಭವತ್ಸನಾದೋಽಯಮಿತಿ ಮೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ | - ೫೫/೧
ಚಿತ್ತಂ ಚ ಸುಪ್ರಸನ್ನಂ ಮೇ ತ್ವದ್ಭಾವಗತಮಚ್ಯುತ | - ೫೫/೨
ಯದಿತ್ತನುಗ್ರಹಂ ಕಂಚಿತ್ ತತ್ಪ್ರೋಽಹೋಹಂ ಜನಾರ್ದನ |
ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ರೂಪಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಮಾಂ ನಿದರ್ಶಯ || - ೫೫/೩
೨ ತತಃ ಸ ತತ್ತ್ವೈ ಪ್ರೀತಾತ್ಮಾ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ತದ್ವೈಭವಃ |
ಶಾಶ್ವತಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಧೀಮಾನ್ ಯದ್ದದರ್ಶ ಧನಂಜಯಃ || - ೫೫/೪

ಉದಂಕರು ನಂತರ ಮೊದಲ ರೂಪವನ್ನೇ ತೋರಿಸು. ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸು ಎಂದರು (ಅರ್ಜುನನಂತೆ). ಅರ್ಜುನನಂತೆ ಕೃಷ್ಣನು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ 'ನಿನಗೆ ವರ ಕೊಡುವ ಕೇಳಿದನು'. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಂಕರು ನೀನು ತೋರಿಸಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವೇ ದೊಡ್ಡ ವರ. ಮತ್ತೇನೂ ಬೇಡ. ನನಗೆ ನಿನ್ನ ರೂಪದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ^೧ ಎಂದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು 'ನನ್ನದರ್ಶನವೃಥವಾಗದು. ವರಬಯಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯ'^೨ ಕೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ ಉದಂಕರು 'ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೀರು ದೊರೆಯಲೆಂದು ಬಯಸುತ್ತೇನೋ. ಕಾರಣ ಈ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಅತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ' ಎಂದರು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು 'ನಿನಗೆ ಯಾವಾಗ ನೀರಿನ ಬಯಕೆಯಾಗುವುದೋ ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು'^೩ ಎಂದು ನುಡಿದು ದ್ವಾರಕೆಯ ಕಡೆ ಹೊರಟನು.

ಒಮ್ಮೆ ತುಂಬಾ ಬಾಯಾರಿದ ಉದಂಕರು ತಾನಿದ್ದ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ. ಆಗ ನಾಯಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತವರಿದ ದಿಗಂಬರನಾದ, ಕೆಸರಿನಿಂದ ಆವೃತವಾದ (ಶರೀರವುಳ್ಳ), ನೋಡಲು ಗಾಬರಿ ಬರುವಂತಿದ್ದ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಕತ್ತಿ, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಒಬ್ಬ ಚಂಡಾಲನನ್ನು ಉದಂಕನು ನೋಡಿದನು. ಚಂಡಾಲನು ಪಾತ್ರೆಯೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂತ್ರದ ಜಲಧಾರೆಯಂತೆ ಇರುವ ನೀರನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ (ಉದಂಕನಿಗೆ) 'ಈ ನೀರನ್ನು ಬಾಯಾರಿ ಬಳಲಿದ ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು(ಕುಡಿ). ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ದಯೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ' ಎಂದನು. ಆದರೆ ಉದಂಕನು ಮೂತ್ರಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಇಷ್ಟಪಡದೆ ಸ್ಮರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ನೀರನ್ನು ಬರುವಂತೆ ನೀಡಿದ ವರ ಕೊಟ್ಟ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಕಠೋರವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮಾತಂಗ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಆ ನೀರನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಕುಡಿ, ಕುಡಿ ಎಂದರೂ ಕುಡಿಯದಿದ್ದಾಗ, ಚಂಡಾಲನ ಮಾತನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು, ಆತನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು.

ನಂತರ ಉದಂಕನು ತನ್ನನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೀಗೆ ವಂಚಿಸಿರಬಹುದೆಂದು (ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ) ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಿರಲು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧಾರಿಯಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದನು. ಆಗ ಉದಂಕನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ (ನನ್ನಂಥ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಚಂಡಾಲನ ಮೂತ್ರಸ್ರೋತಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಂದ ಅವಿವಿತ್ರ ನೀರನ್ನು ನೀಡುವುದು ನಿನಗೆ ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು 'ಎಲೈ ಉದಂಕನೇ! ನಿನಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತೋ

೧ ಪರ್ಯಾಪ್ತ ವಿಷ ವವಾದ್ಯ ವರಸ್ವತ್ತೋ ಮಹಾದ್ಯುತೇ |

ಯತ್ತೇ ರೂಪಮಿದಂ ಕೃಷ್ಣ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಭವಾಪ್ಯಯಮ್ ||

- ೫೫/೧೬

೨ ಅವಶ್ಯಮೇತತ್ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಅಮೋಘಂ ದರ್ಶನಂ ಮಮ |

- ೫೫/೧೭

೩ ತೋಯಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಯತ್ತೇಷ್ಟಂ ಮರುಷ್ಟೇ ತದ್ವಿ ದುರ್ಲಭಮ್ |

೪ ವಿಷ್ಣುಸ್ಯ ಸತಿ ಚಿಂತೋಽಹಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ದ್ವಾರಕಾಂ ಯಯೌ ||

- ೫೫/೧೯

ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸೇತುಂ ಬಧ್ನಾಮಿ ಚಲಿತೇ ಚಲಿತೇ ಯುಗೇ |
ಯದಾ ತ್ವಹಂ ದೇವಯೋನೌ ವರ್ತೇ ಭೃಗು ಕುಲೋದ್ವಹ |
ತದಾಽಹಂ ದೇವಮತ್ ಸರ್ವಮಾಚರಾಮಿ ನ ಸಂಶಯಃ |
ಮಾನುಷೇ ವರ್ತಮಾನೇ ತು ಕೃಪಣಂ ಯಾಚತಾ ಮಹಾ ||
ನ ಚ ತೇ ಜಾತಸಂಮೋಹಾ ವಚೋ ಗೃಹ್ಲಂತಿ ಮೇ ಹಿತಮ್ ||
ಧರ್ಮೇಣ ನಿಹತಾ ಯುದ್ಧೇ ಗತಾಃ ಸ್ವರ್ಗಂ ನ ಸಂಶಯಃ |
ಲೋಕೇಷು ಪಾಂಡವಾಃ ಖ್ಯಾತಿಂ ಗಮಿಷ್ಯಂತಿ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ || -೫೪/೨-೨೬

ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣೋಪದೇಶ ಮುನಿ ಉದಂಕರ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರಕ್ಕೆ ತೆರೆಯಳಿಯಿತು. ಶಾಪ ಹಾಕುವನೆಂಬ ಭಾವ ಅಳಿಯಿತು. ಕೃಷ್ಣಾನುಗ್ರಹರೂಪ ಅಧ್ಯಾತ್ಮೋಪದೇಶ ಉದಂಕರ ಒಳಗಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯಿಸಿತು. ಮನಬಿಚ್ಚಿ ನುಡಿದರು. 'ನನಗೆ ನಿನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನನಗೆ ಅರ್ಹತೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ'.

ಉದಂಕರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದ ಸ್ವಾಮಿ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದ (ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು) ಶಾಶ್ವತವಾದ ವೈಷ್ಣವ ರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ.

ಆ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದ ಉದಂಕರು ವಿಸ್ಮಯಗೊಂಡು ಒಂಭತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಸ್ತುತಿಸಿದರು:

ಅವಿದ್ಯಾತಿಮಿರಾದಿತ್ಯಂ ಭವವ್ಯಾಧಿಮಹೌಷಧಿಮ್ |
ಸಂಸಾರಾರ್ಣವಪಾರಂ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಣಮಾಮಿ ಗತಿರ್ಭವ ||
ಸರ್ವವೇದೈಕವೇದ್ಯಾಯ ಸರ್ವದೇವಮಯಾಯ ಚ |
ವಾಸುದೇವಾಯ ನಿತ್ಯಾಯ ನಮೋ ಭಕ್ತಪ್ರಿಯಾಯ ತೇ ||
ದಯಯಾ ದುಃಖಮೋಹಾನ್ಯಾಂ ಸಮುದ್ಧರ್ತುಮಿಹಾರ್ಹಸಿ |
ಕರ್ಮಭಿರ್ಬಹುಭಿಃ ಪಾತ್ಯೈರ್ಬದ್ಧಂ ಪಾಹಿ ಜನಾರ್ದನ ||
ಪದ್ಮಾಂ ತೇ ಪೃಥಿವೀವ್ಯಾಪ್ತಾ ಶಿರಸಾ ಚಾವೃತಂ ನಭಃ |
ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವ್ಯೋರ್ಯನ್ಮಧ್ಯಂ ಜಲರೇಣ ತದಾವೃತಮ್ ||
ಭುಜಾಭ್ಯಾ ಮಾವೃತಾಶ್ಚಾಶ್ವಸ್ತ್ವಮಿದಂ ಸರ್ವಮಚ್ಯುತ || - ೫೫/೬-೧೪

-
- ೧) ನೂನಂ ಭವತ್ಸನ್ಮಾದೋಽಯಮಿತಿ ಮೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ | - ೫೫/೧
ಚಿತ್ತಂ ಚ ಸುಪ್ರಸನ್ನಂ ಮೇ ತ್ವದ್ಭಾವಗತಮಚ್ಯುತ | - ೫೫/೨
ಯದಿತ್ತನುಗ್ರಹಂ ಕಂಚಿತ್ ತತ್ತ್ವೋಽಹೋ ಜನಾರ್ದನ |
ದ್ರಷ್ಟುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ತೇ ರೂಪಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಮಾಂ ನಿದರ್ಶಯ || - ೫೫/೩
೨) ತತಃ ಸ ತ್ವೈ ಪ್ರೀತಾತ್ಮಾ ದರ್ಶಯಾಮಾಸ ತದ್ವಪ್ತಃ |
ಶಾಶ್ವತಂ ವೈಷ್ಣವಂ ಧೀಮಾನ್ ಯದ್ದದರ್ಶ ಧನಂಜಯಃ || - ೫೫/೪

ಉದಂಕರು ನಂತರ ಮೊದಲ ರೂಪವನ್ನೇ ತೋರಿಸು. ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸು ಎಂದರು (ಅರ್ಜುನನಂತೆ). ಅರ್ಜುನನಂತೆ ಕೃಷ್ಣನು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ 'ನಿನಗೆ ವರ ಕೊಡುವ ಕೇಳಿದನು'. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಂಕರು ನೀನು ತೋರಿಸಿದ ವಿಶ್ವರೂಪವೇ ದೊಡ್ಡ ವರ. ಮತ್ತೇನೂ ಬೇಡ. ನನಗೆ ನಿನ್ನ ರೂಪದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿದೆ' ಎಂದರು.

ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು 'ನನ್ನದರ್ಶನವ್ಯರ್ಥವಾಗದು. ವರಬಯಸುವುದು ಕರ್ತವ್ಯ' ಕೇಳಿದನು. ಅದನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ ಉದಂಕರು 'ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸಿದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೀರು ದೊರೆಯಲೆಂದು ಬಯಸುತ್ತೇನೊ'. ಕಾರಣ ಈ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಆತ್ಯಂತ ದುರ್ಲಭವಾಗಿದೆ' ಎಂದರು. ಆಗ ಕೃಷ್ಣನು 'ನಿನಗೆ ಯಾವಾಗ ನೀರಿನ ಬಯಕೆಯಾಗುವುದೋ ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು' ಎಂದು ನುಡಿದು ದ್ವಾರಕೆಯ ಕಡೆ ಹೊರಟನು.

ಒಮ್ಮೆ ತುಂಬಾ ಬಾಯಾರಿದ ಉದಂಕರು ತಾನಿದ್ದ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ. ಆಗ ನಾಯಿಗಳಿಂದ ಸುತ್ತವರಿದ ದಿಗಂಬರನಾದ, ಕೆಸರಿನಿಂದ ಆವೃತವಾದ (ಶರೀರವುಳ್ಳ), ನೋಡಲು ಗಾಬರಿ ಬರುವಂತಿದ್ದ ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಕತ್ತಿ, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವ ಒಬ್ಬ ಚಂಡಾಲನನ್ನು ಉದಂಕನು ನೋಡಿದನು. ಚಂಡಾಲನು ಪಾತ್ರೆಯೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂತ್ರದ ಜಲಧಾರೆಯಂತೆ ಇರುವ ನೀರನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ (ಉದಂಕನಿಗೆ) 'ಈ ನೀರನ್ನು ಬಾಯಾರಿ ಬಳಲಿದ ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು (ಕುಡಿ). ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ದಯೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ' ಎಂದನು. ಆದರೆ ಉದಂಕನು ಮೂತ್ರಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಇಷ್ಟಪಡದೆ ಸ್ಮರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ನೀರನ್ನು ಬರುವಂತೆ ನೀಡಿದ ವರ ಕೊಟ್ಟ ಕೃಷ್ಣನನ್ನೇ ಕಠೋರವಾಗಿ ನಿಂದಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಮಾತಂಗ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಆ ನೀರನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಕುಡಿ, ಕುಡಿ ಎಂದರೂ ಕುಡಿಯದಿದ್ದಾಗ, ಚಂಡಾಲನ ಮಾತನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು, ಆತನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅದೃಶ್ಯನಾದನು.

ನಂತರ ಉದಂಕನು ತನ್ನನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೀಗೆ ವಂಚಿಸಿರಬಹುದೆಂದು (ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ) ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಿರಲು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಶಂಖಚಕ್ರಗದಾಧಾರಿಯಾಗಿ ಆಗಮಿಸಿದನು. ಆಗ ಉದಂಕನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ (ನನ್ನಂಥ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಚಂಡಾಲನ ಮೂತ್ರಸ್ರೋತಸ್ಸಿನಿಂದ ಬಂದ ಅಪವಿತ್ರ ನೀರನ್ನು ನೀಡುವುದು ನಿನಗೆ ಉಚಿತವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನು 'ಎಲ್ಲ ಉದಂಕನೇ! ನಿನಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕೊಡುವುದು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿತ್ತೋ

೧ ಪರ್ಯಾಪ್ತ ವಷ ವಿದಾಧ್ಯ ವರಸ್ವ ತ್ವೋ ಮಹಾದ್ಯುತೇ |

ಯತ್ತೇ ರೂಪಮಿದಂ ಕೃಷ್ಣ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಪ್ರಭವಾಪ್ಯಯಮ್ ||

- ೫೫/೧೬

೨ ಅವಶ್ಯಮೇತತ್ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಆಮೋಘಂ ದರ್ಶನಂ ಮಮ |

- ೫೫/೧೭

೩ ತೋಯಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಯತ್ತೇಷ್ಠಂ ಮರುಷ್ಯೇ ತದ್ವಿದುರ್ಲಭಮ್ |

೪ ವಿಷ್ಣುಃ ಸತಿ ಚಿಂತೋಽಹಮಿತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ದ್ವಾರಕಾಂ ಯಯೌ ||

- ೫೫/೧೯

ಹಾಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೀನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನೀರಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನೇ ಕೊಡಲು ಹೇಳಿದ್ದೆ. ದೇವೇಂದ್ರನು ಮರ್ತ್ಯರಿಗೆ (ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ) ಅಮೃತ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಮರ್ತ್ಯನು ಅಮೃತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ವರ ಕೊಡು ಎಂದು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಒತ್ತಾಯಿಸಿದ. ನಾನು ಅಮೃತವನ್ನೇ ಕೊಡಲು ಹಟ ಹಿಡಿದೆನಾದರೂ, ಇಂದ್ರನು 'ಉದಂಕನಿಗೆ ಅಮೃತವನ್ನು ಕೊಡುವ ಭಾವ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾತಂಗ (ಚಾಂಡಾಲ) ವೇಷಧರಿಸಿ ಅಮೃತ ಕೊಡುವೆ. ಅದನ್ನು ಆತನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರೆ ನಾನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದ.' ಅಂತೆಯೇ ಇಂದ್ರನು ಚಾಂಡಾಲವೇಷಧರಿಸಿ ಅಮೃತವನ್ನೇ ಕೊಡಲು ಬಂದಿದ್ದ. ನೀನು ಅದನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದೆ. ಆದಾಗ್ಯೂ ನಿನ್ನ ನೀರಿನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಎಂದು ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಬಯಸುವೆಯೋ ಅಂದೇ ಈ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರುಚಿಯಾದ ನೀರಿನ ಮಳೆ ಸುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಆ ಮೇಘಗಳು 'ಉದಂಕಮೇಘ'ಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ.

ಇದರಿಂದ ಉದಂಕಮಹರ್ಷಿಯು ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ಕೃಷ್ಣನ ವರದಂತೆ ಈಗಲೂ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ 'ಉದಂಕಮೇಘ'ಗಳು ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂದು ವೈಶಂಪಾಯನರು ಜನಮೇಜಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ತತೋ ದಿಗ್ವಾಸಂ ಧೀಮಾನ್ ಮಾತಂಗಂ ಮಲಪಂಕನಮ್ |

ಅಪಶ್ಯತ ಮರೌ ತಸ್ಮಿನ್ ಶ್ವಗಣೈಃ ಪರಿವಾರಿತಮ್ ||

ಭೀಷಣಂ ಬದ್ಧನಿಸ್ತೃತಂ ವಾರಿ ಭೂರಿ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮಃ ||

ಮಾತಂಗ ಉವಾಚ-

ಏಹ್ಯದಂಕ ಪ್ರತೀಚ್ಛಸ್ವ ಮತ್ತೋ ವಾರಿ ಭೃಗೂದ್ವಜ |

ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ತೇನ ಸ ಮುನಿಃ ತತ್ತೋಯಂ ನಾಭ್ಯನಂದತ ||

ಚುಕೋಪ ಚ ಸ ತಂ ಧೀಮಾನ್ ವಾಗ್ವಿರುಗ್ರಾಭಿರಚ್ಯುತಮ್ ||

ನ ಚಾಪಿಬತ್ ಸ ಚ ಕ್ರೋಧಾತ್ ಕ್ವುಭಿತೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ |

.....

ಉದಂಕಸ್ತಂ ತಥಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತತೋ ವ್ರೀಡಿತಮಾನಸಃ |

ಮೇನೇ ಪ್ರಲಬ್ಧಮಾತ್ಮಾನಂ ಕೃಷ್ಣೇನಾಮಿತ ತೇಜಸಾ ||

ಉದಂಕಃ-ಕೃಷ್ಣಂ ಉವಾಚ

ನ ಯುಕ್ತಂ ತಾದೃಶಂ ದಾತುಂ ತ್ವಯಾ ಪುರುಷಸತ್ತಮ |

ಸಲಿಲಂ ವಿಪ್ರಮುಖ್ಯೇಭ್ಯೋ ಮಾತಂಗಸ್ಯೋತಸಾ ವಿಭೋ ||

ಕೃಷ್ಣ -

ಮಯಾ ತ್ವದರ್ಥಮುಕ್ತೋ ಹಿ ವಜ್ರಪಾಣಿಃ ಪುರಂದರಃ |
ಉದಂಕಾಯಾಮೃತಂ ದೇಹಿ ತೋಯರೂಪಮಿತಿ ಪ್ರಭುಃ ||

ಇಂದ್ರ -

ಸ ಮಾಮುವಾಚ ದೇವೇಂದ್ರೋ ನ ಮತ್ಕೋಟಮರ್ತ್ಯತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ |

ಕೃಷ್ಣಃ-ಉದಂಕಂ ಪ್ರತಿ

ಚಾಂಡಾಲರೂಪೀ ಭಗವಾನ್ ಸುಮಹಾಂಶ್ವೇ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ |

ಯೇಷ್ವಹಃಸು ತವ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸಲಿಲೇಷ್ಯಾ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

ತದಾ ಮರೌ ಭವಿಷ್ಯಂತಿ ಜಲಪೂರ್ಣಾಃ ಪಯೋಧರಾಃ ||

ರಸವಚ್ಚ ಪ್ರದಾಸ್ಯಂತಿ ತೋಯಂ.....

ಉದಂಕಮೇಷಾ ಇತ್ಯುಕ್ತಾಃ ಖ್ಯಾತಿಂ ಯಾಸ್ಯಂತಿ ಚಾಪಿ ತೇ |

ಅದ್ಯಾಪ್ಯದಂಕಮೇಷಾಶ್ಚ ಮರೌ ವರ್ಷಂತಿ ಭಾರತ || - ೫೫/೨೧-೪೪

ಭಗವಂತನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡಲು ಹೋದ ಮಹರ್ಷಿ ಉದಂಕರನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸವಿದು.

ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಜನಮೇಜಯನು ವೈಶಂಪಾಯನರನ್ನು ಉದಂಕರು ಯಾವ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಡಿದ್ದರೆಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ವೈಶಂಪಾಯನರು 'ಉದಂಕರು ಮಹಾಗುರುಭಕ್ತ, ತೇಜಸ್ವೀ, ಗುರುದೇವತಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಬೇರೇನನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಅದೇ ಆತನ ತಪಸ್ಸು ಎಂದರು. ಆತನ ಗುರುಭಕ್ತಿಯು ಇತರಶಿಷ್ಯರಿಗೆಲ್ಲ ಅದರ್ಶವಾಗಿತ್ತು. ತಾವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಲು ಬಯಸಿದ್ದರು, ಉಳಿದ ಸಹಪಾಠಿಗಳು.

ಗೌತಮರಿಗೆ ಉದಂಕನ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೀತಿ, ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು. ಉದಂಕನು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಶೌಚಾದಿಗಳಿಂದ ಗುರುಗಳನ್ನು ಗೃಹ್ಯದ್ವನು. ಸಹಸ್ರಾರು ಶಿಷ್ಯರು ಅಧ್ಯಯನ ಮುಗಿದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಇವನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಗೌತಮರು. ಉದಂಕನಿಗೆ ಮುಪ್ಪು ಬಂದರೂ ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಉದಂಕ ಕಾಡಿಗೆ ಕಾಷ್ಠ(ಕಟ್ಟಿಗೆ) ತರಲು ಹೋಗಿದ್ದ. ಅದರ ಭಾರದಿಂದ ಬಳಲಿ ಅದನ್ನು ಕೆಳಗಡೆ ಇಳಿಸಲು ಹೋದಾಗ ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಸುಸ್ತಾಗಿ ಕುಸಿದು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ. ಆಗ ಬಿದ್ದ ಕಾಷ್ಠದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಳಕೊದಲನ್ನು ನೋಡಿ ಆರ್ತಸ್ವರದಿಂದ ಆತ್ತನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ತಂದೆಯ ಆದೇಶದಂತೆ ಧರ್ಮಜ್ಞಳಾದ, ಸುಂದರಿಯಾದ ಅವರ ಮಗಳು ಉದಂಕನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು (ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ) ತನ್ನ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಳು. ಬಿಸಿಯಾದ ಕಣ್ಣೀರಿನಿಂದ ಸುಟ್ಟ ಮಗಳ ಕೈಗಳಿಂದ ನೀರು ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದವಾದರೂ, ಅದನ್ನು ಧರಿಸಲು ಭೂಮಿಗೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಆಗ ಗೌತಮರು 'ಉದಂಕ ಏಕೆ ಅಳುತ್ತಿದ್ದೀ?' ಎಂದರು. 'ಗುರುಗಳೇ! ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ಮನೋಭಾವನೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದೆ. ಗುರುಸೇವಾರತ ನನಗೆ ಮುಪ್ಪು ಬಂದುದು ಇಂದಿಗೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಲೋಕಸುಖದ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ನನಗಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ನೂರುವರ್ಷ ಸಂದರೂ ನನಗೆ ನೀವು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗುರುಕುಲಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸಾವಿರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಿಮ್ಮ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ.' ಎಂದನು ಉದಂಕ.

ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುಗಳು 'ವತ್ಸ! ಹೌದು ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ, ನಿನ್ನ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕಸೇವೆ ಗಮನಿಸುತ್ತಿರುವ ನನಗೂ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಗಮಿಸಿ ನೂರುವರ್ಷಗಳು ಆಗಿವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನಿನಗೀಗ ಹೋಗುವ ಬಯಕೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಅವಶ್ಯ ಹೋಗು' ಎಂದರು.

ಉದಂಕನು 'ಗುರುಗಳೇ! ನಾನು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಹೋಗುವ ಮುನ್ನ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಏನು ಕೊಡಲಿ, ದಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿರಿ. ಅದನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ' ಎಂದನು.

ಗುರುಗಳು 'ಗುರುಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದೇ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಎಂದು ಸತ್ತಿರುಷರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ನೀನು ಅದನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ' ಎಂದರು. ಅದರಿಂದ ನೀನು ಹದಿನಾರು ವರ್ಷದ ಯುವಕನಾಗು, ನನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗು ತೇಜಸ್ವಿನಿಯಾದ ನನ್ನ ಮಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅಷ್ಟು ಸೇವೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಮಾಡಲಾರರು' ಎಂದರು.

ಗುರುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಉದಂಕನು ಯುವಕನಾದ. ಗುರುಪುತ್ರಿಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾದ. ನಂತರ ಗೌತಮರ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಗುರುಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ 'ನಿಮಗೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಏನು ಕೊಡಲಿ? ನನ್ನ ಜೀವತತ್ತ್ವಾದರೂ ತಂದು ಕೊಡುವೆ. ಆತ್ಮಂತ ದುರ್ಲಭವಾದ ಪದಾರ್ಥವಿದ್ದರೂ, ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ನನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ತಂದು ಕೊಡುವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ' ಎಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಅವರಾದರೂ ಗೌತಮರಂತೆ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಬೇರೇನೂ ಬೇಡ' ಎಂದರು. ಆದರೂ ಮತ್ತೆ ಉದಂಕನ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿದಾಗ 'ಸೌದಾಸ ರಾಜಪತ್ನಿಯು ಧರಿಸಿದ ಎರಡು ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ತಂದು ಕೊಡು. ಅದೇ ಗುರುಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಸೇವೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ (ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ)' ಎಂದರು ಗುರುಪತ್ನಿ.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಉದಂಕನು ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿದ್ದ ಸೌದಾಸರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಹೊರಟರು. ಗೌತಮರಿಗೆ ಇದು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಉದಂಕ ಎಲ್ಲಿ? ಎಂದಾಗ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಅಹಲೈಗೆ 'ನೀನು ಈ ವಿಷಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಸೌದಾಸನು ಈಗ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ ಉದಂಕ ಬದುಕಿ ಬಾರನು' ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಹಲೈಯು 'ನನಗೂ ಇದು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಭಯವಾಗದು' ಎಂದಾಗ, ಗೌತಮರು ಶಿಷ್ಯನ ಮೇಲಿನ ಕರುಣೆಯಿಂದ 'ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ' (ಏವಮಸ್ತು) ಎಂದರು.

ಇತ್ತ ಉದಂಕನು ಸೌದಾಸ (ರಾಕ್ಷಸ) ರಾಜನು ಇದ್ದ ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ. ಆದರೆ ಸೌದಾಸನು 'ನೀನು ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟದಿಂದ ಆಹಾರ ಸೇವಿಸುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ (ಷಷ್ಠ) ಸರಿಯಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೀಯಾ. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡೆನು' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಂಕನು 'ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ. ನನ್ನ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ವಸ್ತುವಿಗಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ಅದು ಸಿಕ್ಕಮೇಲೆ ಗುರುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ನಾನು ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವೆ' ಎಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟ ಉದಂಕನು -

'ರಾಜ ನೀನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ದಾನಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ನಾನು ಸತ್ತಾತ್ಮ, ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪದೇ ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಆಹಾರವಾಗಿ ಬರುವೆ' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು 'ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ವಸ್ತು ನನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವುದಾದರೆ, ಅದು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ಯಾವುದು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ ರಾಜನಿಗೆ ಉದಂಕನು 'ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಧರಿಸಿರುವ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳು ನನ್ನ ಗುರುಪತ್ನಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಕೊಡಬೇಕು' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಒನ್ನ ಮಾತಿನಂತೆ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೇಳು. ಆಕೆ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ' ಎಂದ. 'ನನ್ನ ಪತ್ನಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ' ಎಂದ ಉದಂಕ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು 'ಆಕೆಯು ಇದೇ ನಿರ್ಜನಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಾಳೆ. ನಾನು ಈ ನನ್ನ ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕಾರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಷಷ್ಠಕಾಲ) ನೀನು ನೋಡಲಾರೆ' ಎಂದನು.'

ಅದರಂತೆ ಉದಂಕನು ರಾಜಪತ್ನಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ಕಂಡು ತನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಮದಯಂತಿ ರಾಜಪತ್ನಿಯು ರಾಜನ ಸಂದೇಶ ನೀನು ತಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ವಿನಾದರೂ ಗುರುತನ್ನು ತಾ ಎಂದಳು. ಮತ್ತೆ ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹೇಳಲು ರಾಜನು ಹೀಗೆಂದ 'ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯೇ ನಾನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ರಾಕ್ಷಸಗತಿ ಪ್ರೇಮಕರವಲ್ಲ (ಮಂಗಳವಲ್ಲ). ನನಗೆ ಬೇರಾವ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಈ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಗುರುತೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಕೊಡು'.

ರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಉದಂಕನು ರಾಣಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದ. ರಾಣಿಯು ಉದಂಕರಿಗೆ ಆ ಎರಡೂ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೆಲವು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಳು.

೧. ಈ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು, ಯಕ್ಷರು, ನಾಗರು, ಸರ್ಪಗಳು, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟರೆ ಸಾಕು, ಅಪಹರಿಸಲು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೋಕೆ! ಕೆಳಗೆ ಇಡಬೇಡ.

೨. ಇವು ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತವೆ. ರಾತ್ರಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಇವು ಮೀರಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದವರಿಗೆ ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಅಗ್ನಿ ವಿಷಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲ, ಮಾಂಸಾಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲ, ಧರಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ದೇಹದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇವುಗಳ ಪರಿಮಾಣವೂ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಬದಲಾಗಿ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಇವು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಹೊಂದಿವೆ.

ಹೀಗೆ ಮದಯಂತಿಯಿಂದ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಪಡೆದ ಉದಂಕನು ಮತ್ತೆ ರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು 'ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನ ರಹಸ್ಯಾರ್ಥವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು 'ಉದಂಕರೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃತ್ತಿಯರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೂ ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದಲೇ ನಾನು ಈ ರಾಕ್ಷಸನಾಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂತು. ಈಗ ನನಗೆ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರೂ ಸಹಾಯಕರಿಲ್ಲ, ಗತಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು, ಇಲ್ಲೂ ಸುಖವಾಗಿರಲು ನಿನ್ನಂತಹ ಸತ್ತಾತ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಇಹಪರಗಳಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಇಹಪರ ಗತಿಗೋಸ್ಕರ ನನಗೆ ಈ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆ. ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ನಡೆ (ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಗುರುಪತ್ನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಆಹಾರವಾಗಿ ವಾಪಸು ಬಾ) ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಬೇಡ' ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಉದಂಕನು ನಾನು ಒಪ್ಪಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಬಹುದೇ ಅಂದನು. ರಾಜ ಆಗಲಿ ಎಂದ. ಉದಂಕರು 'ರಾಜನಾ! ನಿನ್ನಂತಹ ಸತ್ತಂಗೆ ನನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಯಮವಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಪಂಡಿತರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ಸ್ನೇಹಿತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಕಳ್ಳನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನಂತಹ ಮಿತ್ರನಾದ ನನಗೆ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳು.

'ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಈಡೇರಿದೆ. ನೀನು ನರಭಕ್ಷಕ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಳಿ ಬರುವುದು ಸರಿಯೇ ತಿಳಿಸು' ಎಂದ ಉದಂಕ. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು 'ನಿಜ, ನನ್ನ ಬಳಿ ನೀನು ಬರುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬಂದರೆ ನೀನು ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಸಮೀಪ ಬಂದಂತಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಜನನ್ನು ಉಪಾಯದಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡ ಉದಂಕನು ಗುರುಗಳ ಮನೆಗೆ

ಹೋಗಲು ಸಿದ್ಧನಾದನು.

ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮೊದಲು ಕುಂಡಲಗಳ ರಕ್ಷಣೆ ಬಗ್ಗೆ ರಾಣಿ ಮದಯಂತಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಹೊರಟನು. ಮೊದಲು ಅವನ್ನು ಕೃಷ್ಣಾಜನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೊರಟಾಗ ದಾರಿಮಧ್ಯೆ ತುಂಬ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲಿದ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಫಲಭರಿತ ಬಿಲ್ಲುವೃಕ್ಷವನ್ನು ನೋಡಿ, ಕುಂಡಲಗಳ ಕೃಷ್ಣಾಜನ ಗಂಟನ್ನು ಒಂದು ಟೊಂಗೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಮರವೇರಿ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಉದುರಿಸಿದ. ಹಣ್ಣುಗಳು ಬಿದ್ದಾಗ ಕೃಷ್ಣಾಜನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕುಂಡಲಗಳೂ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಬಿಟ್ಟವು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಐರಾವತಕುಲದ ತಕ್ಷಕ ಸರ್ಪವು ಬಾಯಿಯಿಂದ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕೂಡಲೇ ಒಂದು ಹುತ್ತವನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಉದಂಕ ಉದ್ದೇಗ ಹಾಗೂ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮರದಿಂದ ಹಾರಿ ಹುತ್ತವನ್ನು ಒಂದು ಕೋಲಿನಿಂದ ಅಗೆಯತೊಡಗಿದ. ಹೀಗೆ ೩೫ ದಿನ ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಸರ್ಪ ಹೋದ ನಾಗಲೋಕದ ದಾರಿ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ ಆ ಅಗೆತದಿಂದ ಭೂಮಿಯೇ ನಲುಗಿತು.

ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ರಥಾರೂಢನಾಗಿ ವಜ್ರಪಾಣಿಯಾಗಿ ಇಂದ್ರದೇವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದು ಉದಂಕನಿಗೆ ದೊಣ್ಣೆಯಿಂದ ನಾಗಲೋಕದ ದಾರಿಯನ್ನು ಅಗೆಯುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದ. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಉದಂಕನು ಹಾಗಾದರೆ ನೀನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ನಾನು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದ. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು (ಶಕ್ತಿಯನ್ನು) ಉದಂಕನ ದಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಉದಂಕನು ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಮುಂದುವರಿಸಿದಾಗ ಭೂಮಿಯು ವೇಗವಾಗಿ ನಾಗಾಲೋಕಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಸಿಕ್ಕು ನಾಗಲೋಕದವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ. ನಾಗಲೋಕದ ಅದ್ಭುತ ವೈಭವವನ್ನು ನೋಡಿದ ಉದಂಕನು ಐದು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರದ, ನೂರು ಯೋಜನ ಉದ್ದದ ಮಹಾದ್ವಾರವನ್ನು ದಿವ್ಯಮಣಿ, ಮುತ್ತು, ಬಂಗಾರಗಳು ತುಂಬಿರುವ ಲೋಕವನ್ನು ಕಂಡ. ಇಂತಹ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ದೀನನಾದ ನಿರಾಶನಾದ. ಅದೇ ವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪು ಬಿಳಿ ಕೂದಲುಗಳ ಬಾಲವಿರುವ ಕೆಂಪಾದ ಮುಖ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಒಂದು ಕದುರೆಯು ಉದಂಕನಿಗೆ 'ಭೋ ವಿಪ್ರ! ನನ್ನ ಆಪಾನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಊದು. ಆಗ ನಿನ್ನ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಆಪಹರಿಸಿದ ಐರಾವತಸುತನಿಂದ ಸಿಗಬಹುದು' ಎಂದಿತು. ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಹೇಸಿಗೆ ಪಡಬೇಡ. ನಿನ್ನ ಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಂಕನು ನಿನಗೆ ಈ ವಿಷಯ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು ಎಂದ. ಆಗ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಭೃಗು ನಂದನನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಗುರುವಿಗೂ ಗುರುವಾದ ಅಗ್ನಿದೇವ. ನೀನು ಗುರುಗಳ ಸೇವಾಭಾಗವಾಗಿ ಶುಚಿಯಾಗಿ ಹೋಮಾದಿಗಳನ್ನು ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ ಮಾಡಿ ರೂಢಿಸಿದ್ದೀಯಾ. ಕಾರಣ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ನಾನು ಬಗೆಯುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮಾಡು ಎಂದಾಗ ಉದಂಕನು ಹಾಗೇ ಮಾಡಿದ.

ತಕ್ಷಣ ಗುದದ್ವಾರದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ನಾಗಲೋಕವನ್ನೇ ಸುಡುವಂತೆ ಕುದುರೆಯ ರೋಮಕೂಪಗಳಿಂದ ದಟ್ಟವಾದಹೊಗೆ ಆವರಿಸಿತು. ಇಡೀ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಯವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಸರ್ಪಗಳೂ ಬೆದರಿ ಬೆಂಡಾಗಿ ಹಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿದವು. ಐರಾವತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸುಕಿ ಪ್ರಮುಖರು ದುಃಖಿಸಿದರು. ಹೊಗೆಯಿಂದ ನಾಗಲೋಕ ಮುಚ್ಚಿಹೋಯಿತು. ನಂತರ ಎಲ್ಲ ನಾಗಗಳು ಉದಂಕನಿದ್ದೆಡೆ ಆಗಮಿಸಿ ಆತನ ಭಾವ ತಿಳಿದವು, ಸತ್ಕರಿಸಿದವು. ಎಲ್ಲ ಸರ್ಪಗಳೂ ಬಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾಡ್ಯ, ನೈವೇದ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನೀಕರಿಸಿ(ಉದಂಕನನ್ನು) ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಉದಂಕನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದವು. ಅವರಿಂದ ಪೂಜಿತನಾದ ಉದಂಕನು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಮದಡೆಗೆ ಬೇಗ ಹೊರಟನು. ಗುರುಪತ್ನಿಗೆ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿ, ಅವರ ಅನುಗ್ರಹ ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಉದಂಕನು ಭೂಲೋಕ, ನಾಗಲೋಕಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿ ಕಳೆದುಹೋದ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಗುರುಪತ್ನಿಗೆ ನೀಡಿದ ಮಹಾಪ್ರಭಾವಿಯೂ, ತಪಸ್ವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ವೈಶಂಪಾಯನರು ಜನಮೇಜಯ ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಉದಂಕೋಪಾಖ್ಯಾನವು ಅನುಗೀತಾ ಉಪಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದೆ (೫೩-೫೮). ೫೬-೫೮ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಗುರುಕುಲವಾಸದಲ್ಲಿ ಆತನ ಸೇವೆ ಹಾಗೂ ಗುರು-ಗುರುಪತ್ನಿ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದುದು ಬಂದಿದೆ. ೫೩-೫೫ರಲ್ಲಿ ಆತನ ಗುರುಕುಲೋತ್ತರ ಜೀವನ, ಅದರಲ್ಲೂ ಆತನ ತಪಸ್ಸು ಕೃಷ್ಣಾನುಗ್ರಹ ವಿಷಯವೂ ಬಂದಿವೆ. ಆತನ ಗೃಹಸಂಜೀವನ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ ಬಂದಿಲ್ಲ.

೨. ಮೊದಲು ಉದಂಕರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಲೇ ಪಾಂಡವಕೌರವರ ಕ್ಷೇಮಾಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಿ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು, ಕೌರವರ ಸಂಹಾರ ವಿಷಯವು ಆತನನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವ ನೀಚನಿರ್ಧಾರ ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತನಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶಾಪಕೊಡಲು ಹೋಗಲು ಕಾರಣ ದುರ್ಯೋಧನನು ಈ ಋಷಿಯ ಶಿಷ್ಯ. ಅದು ಹೇಗೋ, ದುರ್ಯೋಧನನ ಕಲಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಹೀಗೆ ಬಾಧಿಸಿತು. ಕೌರವರ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣನೇ ಕಾರಣವೆಂಬ ಉದಂಕರ ನಿರ್ಧಾರ, ಅವರಿಗೆ ಕೃಷ್ಣೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವರು ನರಕದಿಂದ ಪಾರಾದರು. ಭಕ್ತರನ್ನು ಎಂದೂ ನರಕಕ್ಕೆ ಹಾಕದ ಕೃಷ್ಣನ ಕಾರುಣ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತರ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ದೇವರು ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನನ್ನೇ ಶಪಿಸಲು ಹೋದವನನ್ನು ಕೂಡಾ. ದೇವರನ್ನು ಎಂದೂ ದೂಷಿಸಬಾರದು. ವಿಷಯ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣ ತಾನೇ ಎಲ್ಲ ಹೇಳಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದ ಉದಂಕನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ. ದೇವರಿಂದ

ನಂಬಿದರೆ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ. ಅದರಿಂದ ಸದ್ಗತಿ ನಿಶ್ಚಿತ. ದುರ್ಗತಿಯೂ ಬರದು: 'ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಂ' ಎಂಬ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರಣೀಯ.

೩. ಭಗವಂತನು ಎಂದೂ ಭಕ್ತರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನಲು ಉದಂಕರ ಉದಾಹರಣೆಯೇ ಸಾಕ್ಷಿ (ಉದಂಕರ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡದೆ ಅವರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಿದ).

೪. ಉದಂಕರಂತಹ ಕೃಷ್ಣಭಕ್ತರನ್ನು ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ದುರ್ಯೋಧನ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುರ್ಯೋಧನ - ಕಲಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಹುಷಾರಾಗಿರಬೇಕು.

೫. ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನ ಪಡೆದ ಕೊನೆಯ ಭಕ್ತ ಉದಂಕ. ಆತನೂ ಅರ್ಜುನನಂತೆ ಎಂದಿದ ಭಾರತ. ಅಂದರೆ ಉದಂಕನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ. ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂಬ ಜ್ಞಾನ ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಉದಂಕ. ಹಾಗೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಸಾಧಕರೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೬. ಉದಂಕರ ಬಾಲ್ಯಜೀವನವೂ ಆತ್ಮಂತ ಆದರ್ಶ. ನಿಸ್ಸೀಮ, ನಿರ್ವ್ಯಾಜ ಗುರುಭಕ್ತಿ. ಆತನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಅಂತರಂಗದೊಳಗೆ ಒಲಿದಿದ್ದರು ಗುರು ಗೌತಮರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸದೇ ನೂರಾರುವರ್ಷ ಗುರುಕುಲ ಮಾಡಿದ ಮಹಾ ಗುರುಭಕ್ತ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ೧೨-೧೩ ವರ್ಷ ಗುರುಕುಲವಾಸ.

೭. ಉದಂಕಮನುಷ್ಯನಷ್ಟೇ? ಆತನಿಗೂ ತನ್ನವ್ಯದಾಪ್ತದ ಅರಿವಾಗಿ ತಾನೂ ಗೃಹಸ್ಥನಾಗುವ ಬಯಕೆ ಬಂತು. ಅದನ್ನು ಅರಿತ ಗುರುಗಳು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನೇ ಧಾರೆ ಎರೆದು ಕೊಟ್ಟರು. ಐಹಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಗ್ರಹ ಪಡೆದ ಶಿಷ್ಯ ಉದಂಕ. ಗುರುಸೇವೆ ಎಂದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗದು.

೮. ಗುರುಗಳಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂಬ ಹಠ ಉದಂಕನದು. ಗೌತಮರು ಏನನ್ನೂ ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ತಾವೇನೂ ಬಯಸದೇ ಶಿಷ್ಯನ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿದವರು ಗುರುಗಳು. ಗುರುಗಳು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಗೌತಮರು ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಂತಹವರೇ ನಿಜವಾದ ಗುರುಗಳು. ಶಿಷ್ಯರ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಊಹಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವವರು.

೯. ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಗುರುಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ಒತ್ತಾಯದಿಂದ ಅವರ ಬಯಕೆಯ ಕರ್ಣಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಪಣವಾಗಿಟ್ಟು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಗುರುಭಕ್ತ ಉದಂಕ. ನಾಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಂದುಕೊಟ್ಟ.

೧೦. ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಗಾಗಿ ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ೩೫ ದಿನ ಊಟ, ನೀರು ಇಲ್ಲದೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರದೇವರೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಗುರುಭಕ್ತಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವರು. ನಾಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ

ಉದಂಕನು ಮಾಡಿದ ಅಗ್ನಿಸೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುರುದೇವತಾಸೇವೆ ಎಂದೂ ವ್ಯರ್ಥವಲ್ಲ.

೧೧. ಉದಂಕನ ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಮುಂದೆ ನಾಗಲೋಕದ ವಾಸುಕಿ ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾ ಸರ್ಪಗಳು ತುಂಬಾ ದೊಡ್ಡಯೋಗ್ಯತೆಯವೇ. ಆದರೆ, ತಕ್ಷಕ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲ ಉದಂಕನಿಗೆ ಶರಣಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುರುಸೇವೆ ಮಾಡುವಾಗ ಎಷ್ಟೋ ಹಿರಿಯರು ಕೂಡಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ತಲೆ ಬಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶ ಗುರುದೇವತಾಸೇವೆ ಇರಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ವಿಧೇಯ ಶಿಷ್ಯ, ಉದಾರ ಗುರು - ಇವರ ಕಥೆಗಳು ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶಗಳಾಗಿರಲಿ.

೧೨. ಉದಂಕನ ಗುರುಸೇವೆ ವಿಷಯಗಳು ಆದಿಪರ್ವದಲ್ಲೂ ಬಂದಿವೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಇದು ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೫೮. ನಕುಲೋಪಾಖ್ಯಾನ

ವೈಶಂಪಾಯನನನ್ನು ಜನಮೇಜಯ ಕೇಳಿದ -

‘ಧರ್ಮರಾಜನ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದ ವೇಳೆ ನಡೆದ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ ಘಟನೆ ನಡೆದಿದ್ದರೆ ತಿಳಿಸಿರಿ’ ಎಂದು. ಅದಕ್ಕೆ ವೈಶಂಪಾಯನರು ಅಶ್ವಮೇಧ ಮಹಾಯಜ್ಞ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಮಹದಾಶ್ವಾರ್ಯ ಘಟನೆ ನಡೆಯಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ -

ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವ ಋಷಿ ಗಂಧರ್ವ, ಕಿಂಪುರುಷ, ಕಿನ್ನರ, ಸಿದ್ಧ ವಿಪ್ರ, ನಾರದರು, ತುಂಬುರು, ವಿಶ್ವಾವಸು, ಚಿತ್ರಸೇನ ಮೊದಲಾದ ಗಂಧರ್ವರು, ದ್ವಿಜಸತ್ತಮರು (ದ್ವಿಜೋತ್ತಮರು), ವ್ಯಾಸಶಿಷ್ಯರು, ಬಂಧುಗಳು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ದೀನರು, ಅಂಧರು, ಕೃಪಣರು - ಹೀಗೆ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದ ಬಂದವರೆಲ್ಲರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆಗ ಧರ್ಮರಾಜನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಸುರಿಯಿತು^೧.

ಆಗ ನೀಲಾಕ್ಷ ಎಂಬ ಒಂದು ಮುಂಗುಸಿಯು ಸಿಡಲಿನಂತೆ, ಮೃಗಪತಿಗಳನ್ನು ಭಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಘೋರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾ ಬಂದು ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡಿತು. ಆ ಮುಂಗುಸಿಯ ಶರೀರದ ಒಂದು ಭಾಗವು ಸುರ್ವಾಮಯವಾಗಿತ್ತು.

‘ಎಲೈ ನರಾಧಿಪರೇ! ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞವು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರನಿವಾಸಿಯಾದ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾದಾನಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಸೇರು ಹಿಟ್ಟಿನ ದಾನಕ್ಕೆ ಸಮವಲ್ಲ^೨.’

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲ ತುಂಬಾ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದರು.

‘ಎಲೈ ಮುಂಗುಸಿಯೇ! ನೀನಾರು? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರುವೆ? ನಿನಗಿರುವ ಬಲವೇನು? ಈ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಸಾಧುಗಳು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಯಜ್ಞಸಂಭಾರಗಳನ್ನು

೧ ಈ ವಿವರಗಳು ಅಧ್ಯಾಯ ೯೦, ೯೧, ೯೨ ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. (ವೈಷ್ಣವಪಾಠದಲ್ಲಿ ತ.ಸಂ.ಸಂ. ಉಡುಪಿ).
ಗೀತಾಪ್ರಸಾದ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ೮೮, ೮೯, ೯೦ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ.

2 ಸತ್ಕೃಪ್ಯಸೈನ ಪೋ ನಾಯಂ ಯಜ್ಞಸ್ತುಲೋ ನರಾಧಿಪಾಃ |
ಉಂಭವೃತ್ತೇರ್ವದಾನ್ಯಸ್ಯ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರನಿವಾಸಿನಃ || - ೯೨/೭

ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಮಂತ್ರಪೂತವಾದ ಅಗ್ನಿಯು ಆಹುತಿಗಳಿಂದ ಆರಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಮಾತ್ಸರ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಕೊಡದೆ ಪೂಜಾರ್ಹರು ಸತ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ - ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಬಹಳ ದಾನಗಳಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಿಂದ (ಯಜ್ಞಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ) ಕೃತ್ತಿಯರೂ, ನಾಂದೀ ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳಿಂದ ಪಿತೃಗಳು (ಪಿತಾಮಹರು), ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ವೈಶ್ಯರೂ, ದಯೆಯಿಂದ ಶೂದ್ರರೂ, ಇಷ್ಟಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರೂ, ಯಜ್ಞದಾನಶೇಷದಿಂದ ಉಳಿದ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಬಾಂಧವರೂ, ಹವಿಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ, ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಬಂದ ಇತರರೂ ಎಲ್ಲರೂ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನೀನು ಈ ಯಜ್ಞದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀನಾಯವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಸತ್ಯ ಹೇಳು. ನೀನು ಪ್ರಾಜ್ಞನೇ ಸರಿ! (ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ) ಮಹಾ ದಿವ್ಯರೂಪ ಧರಿಸಿರುವೆ! ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಬಳಿ ಬಂದಿರುವ ನೀನು ಉತ್ತರಿಸು. ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ, ವಿಶ್ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ!!

ಹೀಗೆ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಮುಂಗಸಿಯು ಪರಿಹಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ (ಅಪಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಅಣಕಿಸುತ್ತಾ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುತ್ತಾ) ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಕ್ಕು ಮಾತನಾಡಿತು.

ವಿವಂ ಪ್ರಚೋದ್ವಿಜೈಸ್ತೈಃ ಸ^೨ ಪ್ರಹಸ್ಯ ನಕುಲೋಽಬ್ರವೀತ್ || - ೯೨/೧೯

ಎಲೈ ದ್ವಿಜರೇ! ನಾನೇ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ದರ್ಪದಿಂದಲೂ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತು ನೀವು ಕೇಳಿರುವಿರಿ. ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆಚರಿಸಿದ ದಾನಧರ್ಮ ಉತ್ತಮವೂ ಅದ್ಭುತವೂ ಆಗಿದ್ದು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ ಹಾಗೂ ಅನುಭವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆತ

೧ ಕುತಸ್ತ್ವಂ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ನೋ ಯಜ್ಞಸಾಧ್ಯಸಮಾಗಮಮ್ |

ಕಿಂ ಬಲಂ ಪರಮಂ ತೇ ಹ ಕಿಂ ಶ್ರುತಂ ಕಿಂ ಪರಾಯಣಮ್ ||

.....

ಅವಿಲುಷಾಗಮಂ ಕೃತ್ವಂ ವಿವಿಧೈರ್ಯಾಜಕೈರ್ಹುತಮ್ |

ಯಥಾಗಮಂ ಯಥಾನಾಯಂ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಚ ತಥಾ ಕೃತಮ್ ||

ಪೂಜಾರ್ಹಾಃ ಪೂಜಿತಾಶ್ಚಾತ್ರ

ಮಂತ್ರಪೂತಂ ಹುತಶ್ಚಾಗ್ನಿದ್ವತ್ಸಂ ದೇಯಮಮತ್ತರಮ್ ||

....

ದೇವಾ ಹವಿರ್ಭಿ ಪುಣ್ಯೈಶ್ಚ.....

ಯದತ್ರ ತಥ್ಯಂ ತದ್ ಬ್ರೂಹಿ ಸತ್ಯಸಂಧ(!) ದ್ವಿಜಾತಿಷು |

ಶ್ರದ್ಧೆಯ ವಾಕ್ಯೈಃ ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ತ್ವಂ ದಿವ್ಯರೂಪಂ! ಬಿಭರ್ಷಿ ಚ |

ಸಮಾಗತಶ್ಚ ವಿಪ್ರಸ್ತ್ವಂ ತತ್ತ್ವತೋ! ವಕ್ತುಮರ್ಹಸಿ ||

-ಅ. (೯೨/೧೦-೧೮)

೨ ಪ್ರಹಸನ (ಪಾಠಾಂತರ - ಟಿ.ಆರ್.ಕೆ. ಪಾಠ - ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯಭಾರತ)

ಮಾಡಿದ ದಾನದಿಂದಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಗ, ಸೋಸೆಯರಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ.

ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪತ್ನಿ ಮಗ, ಸೋಸೆಯರೊಡನೆ ಪಾರಿವಾಳದಂತೆ (ಕಾಪಾಡಿ) ಯದೃಚ್ಛಾ ಲಾಭ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ನೃತ್ಯ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿತ್ಯ ಷಷ್ಠಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಆಹಾರದಿಂದ ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಿಗದಿದ್ದರೆ, ಅಂದು ಉಪವಾಸ. ಮತ್ತೆ ನಾಳೆಯೇ ಅದೇ ಷಷ್ಠಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಆಹಾರದಿಂದ ಭೋಜನ, ಆತನ ದಿನಚರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕೆಲ ದಿನ ಆಹಾರ ಸಿಗದೆ ಉಪವಾಸ ಇದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಬರೇ ನೀರೇ ಆಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ೩ ದಿನ ಒಂದು ಸೇರಿನಷ್ಟು ಯವ(ಧಾನ್ಯ-ಗೋಧಿ) ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಹಿಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಅಹಿಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಿಸಿ, ಯಜ್ಞಶೇಷವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಜನ ತಿನ್ನಲು ಭಾಗಮಾಡಿಕೊಂಡರು^೧. ಈ ತಪಸ್ವೀ ಕುಟುಂಬ ಆ ಗೋಧಿಹಿಟ್ಟನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ದ್ವಿಜ ಆತಿಥಿ ಬಂದ. ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು. ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ ಅರ್ಘ್ಯ, ಪಾದ್ಯ, ಆಸನಾ(ಬ್ರೂ)ದಿ ಸತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಧರ್ಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರು.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಆತಿಥಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು (ಯಜಮಾನನು) ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಹಿಟ್ಟಿನುಂಡೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆತಿಥಿಯು ಅದನ್ನುಂಡ. ಅದರ ಆತನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಹಸಿವೆ

೧ 'ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ.....

ಉಂಭವೃತ್ತಿದ್ವಿಜಃ ಕಕ್ಷಿತ್ ಕಾಪೋತಿರಭವತ್ ತದಾ (ಪುರಾ) |

ಸಭಾರ್ಯ ಸಹಪ್ರತ್ಯೇಣ ಸುಷುಪ್ತಪಸಿ ಸ್ಥಿತಃ ||

ಷಷ್ಠಕಾಲೇ ಸದಾ ವಿಪ್ರೋ ಭುಂಕ್ತೇ ತೈಃ ಸ ಹ ಸುವ್ರತಃ ||....

ಅಥ ಷಷ್ಠೇ ಗತೇ ಕಾಲೇ ತೇ ಯವ ಪ್ರಸೂಮಾರ್ಜಯನ್ |

ಯವಪ್ರಸ್ಥಂ ಚ ತತ್ ಸಕ್ತೂನ್ ಅಕರ್ವಂತಿ ತಪಸ್ವಿನಃ ||

ಕೃತ ಜವ್ಯಾಹ್ನಿಕಾಸ್ತೇ ತು ಹುತ್ವಾ ವಹ್ನಿಂ ಯಥಾವಧಿ |

ಕುಡುಪಂ ಕುಡುಪಂ ಸರ್ವೇ ವೃಜಂಶ ತಪಸ್ವಿನಃ ||

- ೯೩/೨-೧೨

ಅಥಾಗಮದ್ ದ್ವಿಜಃ ಕಕ್ಷಿತ್ ಆತಿಥಿಭುಂಜಂತಾ ತದಾ |

ತೇ ತಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಿಥಿಂ ತತ್ರ ಪ್ರಹೃಷ್ಟಮನಸೋಽಭವನ್ ||

ತೇಽಭಿವಾದ್ಯ

ಕುಟೀಂ ಪ್ರವೇಶಯಾಮಾಸುಃ ಕುದಾರ್ಥಮತಿಥಿಂ ತದಾ |

ಶುಚಯಃ ಸಕ್ತವಶೈಃ ಮೇ ನಿಯಮೋಪಾರ್ಜತಾಃ ಪ್ರಭೋ ||

ಪ್ರತಗೃಹ್ಣೇಷ್ವ ಭದ್ರಂ ತೇ ಮಯಾ ದತ್ತಾನ್ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ ||

- ೯೩/೧೩-೧೮

ಹರಿಯಿಲ್ಲ). ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪತ್ನಿ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಉಂಡೆ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾದಳು. ಆದರೆ ಪತಿ(ಬ್ರಾಹ್ಮಣ) ಹೆಂಡತಿಯು ಹಸಿವೆಯಿಂದ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆಗೀಡಾಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆಕೆಯು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒಪ್ಪದೇ ಚಿಂತಾಪರನಾದನು. ಆಕೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳು ನಮಗಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮ(ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನ ಧರ್ಮಿಗಳು). ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಪತಿಯೇ ದೇವತೆ. ಬಿಜ್ಜಸ್ಥಾನೀಯ. ಪತಿಯಿಂದ ಸತಿಗೆ ದೈಹಿಕ ಸುಖ ಹಾಗೂ ಪುತ್ರಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿ. ನನ್ನ ಭರಣ-ಪೋಷಣ ಮಾಡುವ ಪತಿಯ ಸೇವೆ ನನಗೆ ಗತಿಪ್ರದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅತಿಥಿಪೂಜೆಗಾಗಿ ನನ್ನ ಪಾಲಿನ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅತಿಥಿಗೆ ಕೊಡಿರಿ ಎಂದಾಗ, ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅತಿಥಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆದರೂ ಅತಿಥಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದಿರಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಚಿಂತಾಪರನಾದ.

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪುತ್ರನು 'ವೃದ್ಧ ತಂದೆಯ ಪಾಲನೆ ಪುತ್ರಧರ್ಮವೆಂದು ತ್ರಿಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ^೧ ಶ್ರುತಿ ಇದೆ ಎಂದು ಉದಾಹರಿಸಿ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಉಂಡೆಯನ್ನು ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ. ಅದಕ್ಕೆ ತಂದೆ ನಾನು ವೃದ್ಧ ನಾನು ಹಸಿವೆ ಸಹಿಸಬಲ್ಲೆ. ನಾನು ತಪೋನಿರತ, ಮರಣದ ಭಯವಿಲ್ಲ ಎಂದ. ಆದರೆ ಪುತ್ರನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಪುತ್ರ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. 'ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದ. ತಂದೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮಗ ಕೊಟ್ಟ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಯನ್ನು ಅತಿಥಿಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಕೊಟ್ಟ. ಅದನ್ನೂ ತಿಂದ ಅತಿಥಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತೃಪ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು (ಅತಿಥಿಯ ಹಸಿವು ಇಂಗದೇ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಚಿಂತಾಪರನಾದ). ನಂತರ ಸೋಸೆ ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಯನ್ನು ಅತಿಥಿಗೆ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧಳಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ನಿಮ್ಮ ಮಗನಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಸಂತಾನ. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಆತ್ಮಯಲೋಕಗಳು. ಆಹವನೀಯ, ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಅಗ್ನಿಗಳಂತೆ ತಂದೆ, ತಾತ, ಮುತ್ತಾತರ ಮೂಲಕ ಅಕ್ಕಿಯ ಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗ ಮಾವನು 'ಮಗಳೇ! ನೀನು ನಿನ್ನ ವ್ರತಾಚರಣೆಗಳಿಂದ, ಹಸಿವೆಯಿಂದ ಕೃತಕಾಗಿದ್ದೀ. ಹೀಗಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ನಿನ್ನ ಪಾಲಿನ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೇಳಿರಿ? ನೀನು ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸದು. ನೀನಿನ್ನೂ ಬಾಲೆ, ಹಸಿವೆ ಪೀಡಿತಳು' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೋಸೆ, 'ಮಾವ! ನೀವೇ ನನಗೆ ಗುರು, ನನ್ನ ಪತಿಗೂ ದೇವತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರ ಪ್ರಾಣ ಧರ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಸೇವೆಗಾಗಿ. ಕಾರಣ ನನ್ನ ಪಾಲಿನ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ' ಎಂದಾಗ,

೧ ಪುತ್ರಾರ್ಥೋ ವಿಹಿತೋ ಹ್ಯೇಷ ಸ್ಥಾವೀರ್ಯ ಪರಿಪಾಲನಾ |

ಶ್ರುತಿರೇಷಾಹ ವಿಪ್ರರ್ಷೇ ತ್ರಿಪು ಲೋಕೇಷು ಶಾಶ್ವತೀ ||

- ೯೩/೩೭

೨ ಅಪತ್ಯಮಸ್ಮಿ ತೇ ಪುತ್ರಃ ಪ್ರಾಣಾತ್ ಪುತ್ರೋ ಹಿ ವಿಶ್ರುತಃ |

ಆತ್ಮ ಪುತ್ರಃ ಸ್ವತಸ್ಸಸ್ಮಾತ್ ತ್ರಾಹ್ಯಾತ್ಮಾನಮಿವಾತ್ಮನಾ ||

- ೯೩/೪೨

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸೊಸೆಯ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷ ಮನಸ್ಸಿನ ದಾನಶೀಲಬುದ್ಧಿಗೆ, ಬೇಡವೆನ್ನದೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅತಿಥಿಗೆ ಬಡಿಸಿದ. ಅತಿಥಿಯು ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ, ತೃಪ್ತನಾದ.

ನಂತರ ತನ್ನನ್ನು ಸಂತೃಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಹರಸಿ ಮಾತಾಡಿದ. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನೀನು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಈ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ತೃಪ್ತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಈ ದಾನ ದೇವತೆಗಳೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದೋ ನೋಡು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನ ಔದಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ವಿಮಾನವೇರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೂ ನಿನ್ನ ದರ್ಶನಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ನೀನು ಈಗಲೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗು. ನಿನ್ನ ಪಿತೃಗಳು ಉದ್ಧೃತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂದಿನ ನಿನ್ನ ವಂಶದ ಸಂತಾನಗಳೆಲ್ಲ ಬರಲಿರುವ ಅನೇಕ ಯುಗಗಳವರೆಗೆ ಉದ್ಧಾರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಯಜ್ಞಶೀಲತೆ, ತಪಸ್ಸು ದಾನಶೀಲತೆ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ನೀನು ಸ್ವರ್ಗಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದೀಯಾ. ನಿನ್ನ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ಣ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ದೇವತೆಗಳು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹಸಿವು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲು ಧೈರ್ಯವೂ ಇರದು. ಹಸಿವೆಗೆದ್ದವನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೇ ಗೆದ್ದಂತೆ. ನೀನು ಪತ್ನಿ ಪುತ್ರ, ಸೊಸೆ ಇವರ ಮೇಲೆ ಸ್ನೇಹವಿಡದೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯತೆ ಕೊಟ್ಟಿ ನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತ ಸಂಪತ್ತು, ಸತ್ತಾತ್ತದಾನ, ಯೋಗ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ದಾನ - ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ವಕದಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅದನ್ನು ನೀನು ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ. ಮೋಹ, ಲೋಭವಿರುವೆಡೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲೂ ಕಾಣದು. ಲೋಭವಿದ್ದಾಗ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶವೂ ಆಸಾಧ್ಯ. ಸಹಸ್ರದಾನ ಮಾಡಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದಾಗ ನೂರನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕು. ಆಗಲೂ ಸಹಸ್ರದಾನದ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ನೀರು ದಾನ ಮಾಡಿದರೂ, ಅನ್ನದಾನದ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ.

ನೋಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಿಂದೆ

೧. ರಂತಿದೇವರಾಜ ತನಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯವಿದ್ದಾಗಲೂ ತನ್ನ ಬಳಿ ಇದ್ದ ನೀರನ್ನು ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ.

೨. ಅನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತ ಮಹಾದಾನಗಳಿಗಿಂತ ಅಲ್ಪವಾದರೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟರೆ ಭಗವಂತನು ಪ್ರೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೩. ನೃಗರಾಜ ಸಹಸ್ರಾರು ಗೋವು ದಾನ ಮಾಡಿದ. ಆದರೆ ಒಂದು ಗೋದಾನದಲ್ಲಿ ಪುರುಷವೃತ್ತಾಸವಾಗಿ ನರಕ ಹೊಂದಿದ (ಓತಿಕ್ಕಾತ ಎಂಬ ತಿರ್ಯಗ್ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ಹೊಂದಿದ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ).

೪. ತನ್ನ ಶರೀರದ ಮಾಂಸವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟು ಶಿಬಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಉತ್ತಮಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋದನು. ಇಂದೂ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೫. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ ದಾನ ಅದರ ಫಲದ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೬. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ನೀನು ಇಂದು ಮಾಡಿದ ದಾನ ಬಹಳ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹಾಗೂ ಅಶ್ವಮೇಧಯಜ್ಞದ ಫಲಗಳಿಗೆ ಸಮ.

೭. ನೀನು ಇಂದಿನ ದಾನದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನೇ ಗೆದ್ದೀಯಾ. ದೋಷಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನೀನು ಬ್ರಹ್ಮಸದನಕ್ಕೆ (ಸಭೆಗೆ) ಹೋಗು.

೮. ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೆ ದಿವ್ಯವಿಮಾನ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೋಗಿ, ನಾನು ಧರ್ಮದೇವತೆಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

೯. ನಿನ್ನ ಸತ್ಯರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ನಿನ್ನ ದೇಹ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಶಾಶ್ವತ ಕೀರ್ತಿ ಗಳಿಸಿರುವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಮಗ, ಸೊಸೆ, ಪತ್ನಿಯರೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗು.

ಹೀಗೆ ಧರ್ಮದೇವತೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವಿಮಾನ ಏರಿ ಪತ್ನಿ ಸೊಸೆ, ಪುತ್ರರೊಂದಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅವರು ಹೋದಮೇಲೆ ನಾನು (ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಅಲ್ಲಿಯ) ಬಲದಿಂದ ಹೊರಬಂದೆ. ನಂತರ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡಿದೆ. ಆ ಹಿಟ್ಟಿನ ಕಣಗಳು ನನ್ನ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲದಿಂದ ನನ್ನ ಶಿರಸ್ಸು ಬಂಗಾರಮಯವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯಸಂಧನಾದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿದ ಫಲವಾಗಿ ನನ್ನ ಅರ್ಧಶರೀರವೇ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಯಿತು. ನಂತರ ನಾನು ನನ್ನ ಉಳಿದ ಶರೀರಾರ್ಧ ಹೇಗೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದೀತೆಂದು ನಾನು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ತಪೋವನಗಳಿಗೆ ಯಜ್ಞಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಪಾಂಡವರ ಯಜ್ಞಸ್ಥಳಕ್ಕೂ, ಇಲ್ಲಿಗೂ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಓಡಾಡಿದರೂ ನನ್ನ ಉಳಿದ ದೇಹ ಬಂಗಾರವಾಗಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಆಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಯಜ್ಞವು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಗೋದಿಹಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟ ದಾನದ ಮುಂದೆ ಸಮವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಕಾರಣ ನನ್ನ ಮೈ(ಉಳಿದ) ನಿಮ್ಮ ಯಜ್ಞದ ಫಲವಾಗಿ ಬಂಗಾರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಸತ್ಯಪ್ರಸನ್ನ (ಹಿಟ್ಟಿನದಾನ) ದಾನವು ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಮತವಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಂದೆ ಹೀಗೆ ನುಡಿದ ಆ ಮುಂಗುಸಿಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಣದಾಯಿತು(ಮಾಯವಾಯಿತು, ಅಂತರ್ಧಾನವಾಯಿತು).

ಇದುವೇ ಧರ್ಮರಾಜನ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗದ ಕೊನೆಗೆ ನಡೆದ ಮಹಾಶ್ವರ್ಯಪ್ರಸಂಗ, ಸಾಮಾನ್ಯಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ. ಆದರೆ, ಇದರಿಂದ ನೀನು ಅಶ್ವರ್ಯಪಡಬೇಡ. ಮುಂಗುಸಿ ಗೇಲಿ ಮಾಡಿತೆಂದು ದುಃಖಿಸಬೇಡ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಾವಿರಾರು ಕೋಟಿ ಋಷಿಗಳು ಯಜ್ಞ ಮಾಡದೆ ಕೇವಲ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಂಗುಸಿಯು ಹೇಳಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದು ತುಂಬಾ ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವೈಶಂಪಾಯನರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಜನಮೇಜಯ ಮತ್ತೇ ಕೇಳಿದ - 'ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮುಂಗುಸಿ ಯಾರು? ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಂಶಯ ಬರುತ್ತದೆ' ಎಂದು. ಅದಕ್ಕೆ ವೈಶಂಪಾಯನರು 'ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಹಿಂದೆ ನೀನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಈಗ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು(ಅಧ್ಯಾಯ ೯೩ರಲ್ಲಿ ಮುಂಗುಸಿಯ ಕಥೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ೯೪, ೯೫ರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ವಿಷಯ ಬಂದಿರಲು ಕಾರಣವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವೈಶಂಪಾಯನರು ಹೇಳಿದರು).

'ರಾಜನ! ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಜಮದಗ್ನಿ ಋಷಿಗಳು ಶ್ರಾದ್ಧಮಾಡಲು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದಾಗ ಹೋಮ ಧೇನು (ಹಸು) ಬಂತು. ಅವರೇ ಹಾಲು ಕರೆದು ಪವಿತ್ರವಾದ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಾಗ ಕ್ರೋಧಾಭಿಮಾನಿ ದೈತ್ಯನು ಬಂದು ಆ ಹಾಲನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಿದ (ಬಹುಶಃ ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕುಡಿದು, ಎಂಜಲು ಮಾಡಿದ). ಉದ್ದೇಶ್ಯ ನಾನು ಹಾಲನ್ನು ಅಪವಿತ್ರಮಾಡಿದರೆ ಜಮದಗ್ನಿಗಳು ನನಗೆ ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು. ಆದರೆ ಆ ವಿಷಯ ತಿಳಿದೂ ಅವರು ಸಿಟ್ಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ದೈತ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ 'ಭೃಗುವಂಶದವರು ಬಹುಕೋಟಿಷ್ಟರೊಬ ಅಪವಾದವಿದೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನೀವು ಸುಳ್ಳು ಮಾಡಿದಿರಿ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಅಧೀನ, ನಾನು ಸೋತೆ. ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿದ ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ಕ್ಷಮಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನನಗೆ ಕರುಣೆ ತೋರಿಸಿ' ಎಂದು ಕ್ರೋಧಾಭಿಮಾನಿ ದೈತ್ಯ(ಕ್ರೋಧ). ಆಗ ಜಮದಗ್ನಿಗಳು 'ನೀನು ನನಗೆ ಅಪರಾಧವೆಸಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾಲನ್ನು ಹಾಳುಗಡವಿದೆ. ಅದರ ಯಜಮಾನರು ಪಿತ್ತಗಳು. ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವನ್ನು ವಿಚ್ಛಾಢಿಸು' ಎಂದರು. ಮುಂದೆ ಶಾಪಭಯದಿಂದ ಕ್ರೋಧನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮರೆಯಾದ. ಪಿತ್ತಗಳ ಶಾಪದಿಂದ ಮುಂಗುಸಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಂತರ ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲು ಅವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರು ಕ್ರೋಧನಿಗೆ 'ನೀನು ದರ್ಮರಾಜನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದಾಗ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಾಗ ನಿನಗೆ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆ' ಎಂದರು. ಹಿಂದೆ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತ ಮುಂಗುಸಿ ಜುಗುಪ್ಸಿತನಾಗಿ ದೇಶದೇಶಗಳಲ್ಲಿನ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಧರ್ಮಾರಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾ, ಸೇರು ಹಿಟ್ಟಿನ ದಾನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ ಶಾಪದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದನು(ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಅಂಧಂತಮುಸ್ಸಿಗೆ ಹೋದನು ಎನ್ನುವುದು ಆಚಾರ್ಯರ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿದೆ). ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮಜನ ಯಜ್ಞವು ಧರ್ಮಯುತವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ನೋಡು ಜನಮೇಜಯ ಯಾಗಸಮಾಪ್ತಿಯಾದ ನಂತರ ಇದು ನಡೆಯಿತು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಆ ಮುಂಗುಸಿ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞದ ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ಸಂಶಯಪಡಬೇಡ ಎಂದು ವೈಶಂಪಾಯನರು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಸಮಗ್ರ ಭೂಲೋಕದ ರಾಜರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಸ್ತರದ ಜನರು ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞದ ಬಗ್ಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸಿರುವಾಗ ಯುಜಶ್ವಿತ ಮುಂಗುಸಿ ಮಾತ್ರ ಬಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದುದು ಒಂದು ಪೂರ್ವಯೋಜಿತ ದೈತ್ಯರ ಸಂಚೆಂದು ಭಾರತವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ (ಅ. ೯೬/೪). ಅವನೇ ಜಮದಗ್ನಿಗಳ ಪಿತೃಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ವಿಘ್ನಮಾಡಿದನೆಂದು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ದೈತ್ಯರ ಸ್ವಭಾವ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಕೊಡುವುದು, ಅವರ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವುದು, ಅವರ ಮಾತ್ಸರ್ಯದ್ಯೋತಕ ನಡೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದೇವತೆಯೇ ಕ್ರೋಧರೂಪದಿಂದ ಬಂದ ಎನ್ನುವ ಪಾಠವು ಪೂರ್ವಾಪರ ವಿರೋಧವಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಕ್ರೋಧದೈತ್ಯನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿಗೆ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳ ಶಾಪ ಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರಾದ್ಧ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೆಡಸಿದರೆ ದುಷ್ಪಯೋನಿ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ.

೩. ಮುಂಗುಸಿ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಹಿಟ್ಟಿನ ದಾನದ ಮಹತ್ತ್ವ ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆದಿಲ್ಲ. ಅದು ಸತ್ಯವೇ ಆದರೂ ಅದು ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನ್ನುವ ಮುಂಗುಸಿಯ ಮಾತುಗಳು ಆಕ್ಷೇಪಾರ್ಹ. ಎಲ್ಲಿಯ ಧರ್ಮರಾಜ? ಎಲ್ಲಿಯ ಈ ಹಿಟ್ಟಿನ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ?

ದಾನವನ್ನು ಅವರವರ ಸಂಪನ್ಮೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಉತ್ತಮಫಲ ಬರುವುದೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾದರೂ ಅಧಿಕ ಸಂಪನ್ಮೂಲವಿರುವವರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೂ ಫಲಾಧಿಕ ಬರುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಪಪತ್ತಿಯಾದರೂ ಏನು? ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಡಾಂಭಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಭಾರಿ ಸಂಪತ್ತಿನ ದಾನ ಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪಕವಲ್ಲವೆಂಬುದು ನಿಜವಾದರೂ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಡಾಂಭಿಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಧಾರಬೇಕಲ್ಲ. ಧರ್ಮರಾಜನು ಮಾಡಿದ್ದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಯಜ್ಞವೆಂದು ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಗಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಮುಂಗುಸಿಯು ಆಕ್ಷೇಪ, ಅದು ನ್ಯಾಯದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲದು. ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದವರು, ಮಾಡಿಸಿದವರು, ಭಾಗವಹಿಸಿದ ದೇವಾದಿಗಳು ಕೊಂಡಾಡಿರುವುದು ಇದೇ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ದಾಖಲಾಗಿದೆ

(ಅ. ೯೦, ೯೨ ರಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ). ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಂಗುಸಿಯದು ಕೇವಲ ಆಸೂಯೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಆಕ್ಷೇಪ. ಅದಕ್ಕೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಣ್ಣ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ದೈತ್ಯರ ಸ್ವಭಾವವೇ ಅಂತಹುದು. ದುರ್ಯೋಧನ ಕೂಡಾ ರಾಜಸೂಯದ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಸೂಯೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ದ್ವೈತ್ಯಕ್ಕೆ ಎಳೆದು ವನಕ್ಕೆಟ್ಟಿದ. ಮುಂದೆ ತಾನೂ ಹಾಕಾದ. ದುರ್ಯೋಧನನಂತೆ ಕ್ರೋಧಾಭಿಮಾನಿ ದೈತ್ಯ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ ಫಲವಾಗಿ ತಮಸ್ಸಿಗೆ ಹೋದ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

೪. ಮುಂಗುಸಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಕ್ರೋಧನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದಾಗ ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ ಎಂದು ಭಾರತವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಆಸೂಯಾಪರರು ಇಂತಹ ಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು ಗೇಲಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದ ಕ್ರೋಧರೂಪಿ ಮುಂಗುಸಿ (ಅ. ೯೨/೧೯ ನೋಡಿರಿ). ಆಗಲೇ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಲು ಸಿದ್ಧನಿರಲಿಲ್ಲ. ತೋರಿಕೆಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ದಾನವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ತಾನು ನಿಷ್ಕಪ್ಪಕ್ಷಪಾತಿಯೆಂಬಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಅಂತರಭ್ರಮೆಯ (ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ) ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು.

೫. ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಕ್ರೋಧತತ್ವದೈತ್ಯರು ಹುಟ್ಟಿ ಸತ್ತು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ (ಏಕಲವ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು). ಈ ಮುಂಗುಸಿ ಇದೇ ಕ್ರೋಧದೈತ್ಯರ ಗುಂಪಿನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೈತ್ಯನೆಂಬ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ನಾವು ಬರಬಹುದು.

೬. ಮುಂಗುಸಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಕೂಡಲೇ ಅಂತರ್ಧಾನನಾಗಿ ಹೋದ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಕಳ್ಳ ಹೃದಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈ ಮೊದಲೇ ಎಲ್ಲ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಶಾಪಭಯವಿರಲೂ ಸಾಕು ಮುಂಗುಸಿಗೆ.

೭. ಹಿಟ್ಟಿನದಾನ ಕೊಟ್ಟ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಧರ್ಮದೇವತೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುವೂ ಧರ್ಮವಿರೋಧಿಯಲ್ಲ.

೮. ಮುಂಗುಸಿಯ ಅರ್ಧಶರೀರ ಬಂಗಾರವಾದುದಕ್ಕೂ, ಅದು ಯಜ್ಞದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡಿದುದಕ್ಕೂ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಬಹು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೯. ಕೇವಲ ಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅತಿಥಿಪೂಜೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ 'ಅತಿಥಿವೇವೋಭವ' ಎಂಬ ಅನುಸಂಧಾನಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾನ್ಯ.

೧೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪತ್ನಿ ಸೊಸೆ, ಮಗ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಅತಿಥಿಯ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದ ರೀತಿ ಅವರ ಆದರ್ಶಗಳು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅನುಕರಣೀಯ. ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಸೊಸೆ, ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಪ್ರಸ

ಕರ್ತವ್ಯ, ಸತೀಮಣಿಯ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಬ್ರಹ್ಮಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧನವಾದವು.

೧೧. ಹಸಿವೆ ಮಾಡುವ ಅಹಾಹುತಗಳನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಸಿವೆಯನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲಲು ಪ್ರತಿಸುವುದೇ ಮಹಾ ತಪಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ.

೧೨. ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಿದ ತ್ರಿದಂಡ-ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಚಾರ್ವಾಕನಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ರಾಜಸಭೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು 'ಭಸ್ಮೀ ಭವ' ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಅವನು ಬಂದಿಯಾದುದು ಈಗಾಗಲೇ ಬಂದಿದೆ(ಮ.ತಾ.ನಿ. ೨೯/೧-೩). ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮುಂಗುಸಿ ತಾನು ಮಾತಾಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಅಂತರ್ಧಾನವಾಗಿ ಓಡಿಹೋದ. ಕೃಷ್ಣಾದಿಗಳೇ ಆಗಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಲಿ ಏನೂ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಲಿಲ್ಲ (ಕೊನೆಗೆ). ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ನಕ್ಕರಂತೆ. ಯಶಸ್ವಿತ್ ಮುಂಗುಸಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕೊಡದೆ ಅವನಿಗಾಗುವ ಫಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿದರು ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಮೂರ್ಖರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ದೊಡ್ಡವರು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇವನೂ ಚಾರ್ವಾಕಜಾತಿಯ ರಾಕ್ಷಸ, ಕ್ರೋಧನಾಮಕ ದೈತ್ಯ. ಕೃಷ್ಣಾದಿಗಳು ಮುಂಗುಸಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಕ್ಕ ವಿಷಯ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಯಾವ ಪಾಠದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಆಚಾರ್ಯರ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಭಾಗ ತೆಗೆದು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು.

೧೩. ದುರ್ಯೋಧನ ಸಾಯುವಾಗಲು ಅವನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಪುಷ್ಪವೃಷ್ಟಿಯಾಗಿತ್ತು. ಅವನ ಮಾತುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವನಿಗೆ ದೃಢಬುದ್ಧಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡಾ ಮುಂಗುಸಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಮುಗುಳ್ಳೆ ಕೃಷ್ಣಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ, ಮುಂಗುಸಿಯು ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು (ಧರ್ಮರಾಜನ ಯಜ್ಞಫಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂತ ತುಂಬಾ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು) ತಮಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗಲಿ ಎಂದಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡದೆ ಮುಗುಳ್ಳೆಕೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೌನ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮೃತ್ತಿ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ.

೧೪. ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಅದರ ನಿರ್ಣಯ ಭಾಗವನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೬ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ (ಅ- ೩೦/೧೫೮-೧೭೭).

೧೫೯. ಸ್ವರ್ಗಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪಶುಬಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ

ಜನಮೇಜಯ ವೈಶಂಪಾಯನರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ರಾಜರು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಶಮದಮಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ (ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ) ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬರುವ ಫಲವು ಬೆರೆ ಯಾವುದೇ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ಆನೇಕ ರಾಜರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೇವತಾರಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರನು ಭಾರೀ ದಕ್ಷಿಣಾಪೂರ್ಣ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ದೇವರಾಜ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಪಡೆದ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಧರ್ಮರಾಜನೂ ಭೀಮಾರ್ಜುನರನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಮುಂಗುಸಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಜನನ್ನು ಮತ್ತು ಮಹಾಯಜ್ಞವನ್ನು ಏಕೆ ನಿಂದಿಸಿತು?

ಇದಕ್ಕೆ ವೈಶಂಪಾಯನರು 'ನಾನಿಂದು ಯಜ್ಞದ ವಿಧಿವಿಧಾನಗಳನ್ನೂ, ಫಲಗಳನ್ನೂ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು' ಎಂದರು.

ಹಿಂದೆ ಇಂದ್ರದೇವಯಜ್ಞನಿರತನಾದಾಗ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಮಂತ್ರೋಚ್ಚಾರವನ್ನು ಋತ್ವಿಕರು ತಮ್ಮ ನಿಯತಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಉತ್ತಮ ಗುಣಯುಕ್ತವಾದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲ ವ್ರತನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತರಾಗಿ ಸುಸ್ವರದಿಂದ ನಿರಂತರಚತುರ್ವೇದಪಠಿಸುತ್ತಿರಲು ಪಶ್ಚಾಲಂಬನ (ಪಶುಬಲಿ) ಕಾಲ ಬಂದಿತು. ಪಶುಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಾಗ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಆ ಪಶುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೃಪಾಪರವಶರಾದರು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಧೈರ್ಯಭಾವದಿಂದ (ಇನ್ನೇನು ನಮ್ಮ ಮರಣಕಾಲ ಬಂದಿತೆಂಬ) ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು 'ಪಶುಬಲಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಜ್ಞವು ಮಂಗಳವಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿದರು. ಯಜ್ಞದಿಂದ ಮಹಾಧರ್ಮ, ಪುಣ್ಯ ಬಯಸುವ ನಿನಗೆ ಈ ಪಶುಬಲಿ ಕೊಡುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಲ್ಲ. ಇದು ಅಧರ್ಮ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಬಗೆದ ಅನ್ಯಾಯವಿದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಯಜ್ಞವು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡಲಿ. ಅದರಿಂದ ಮಹಾಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪಶುಬಲಿ ಬದಲಾಗಿ

ಮೂರುವರ್ಷ ಹಳೆಯದಾದ (ಗೋಧಿ) ಮೊದಲಾದ ಬೀಜಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡು. ಇದೇ ಮಹಾಫಲ ನೀಡುತ್ತದೆ.^೧ ಎಂದರು.

ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ಸ್ವೀಕರಿಸಲಿಲ್ಲ (ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿ ವಿಹಿತವೆಂದು ಆತನು ಭಾವಿಸಿದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ).

ಈ ಮಧ್ಯ ಯಜ್ಞಪಶು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಭಾರೀ ವಿವಾದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಜಂಗಮ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದ ಆಡು, ಕುದುರೆಗಳ ಮೂಲಕ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರೂ, ಜವ್ (ಗೋಧಿ) ಮೊದಲಾದ ಧಾನ್ಯಗಳಿಂದ ಎಂದು ಕೆಲವರೂ ಹೀಗೆ ವಿವಾದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಈ ವಿವಾದದಿಂದ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಖಿನ್ನರಾದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಉಪರಿಚರ ವಸುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ಬಗ್ಗೆ (ಯಜ್ಞಪಶು ವಿಚಾರ) ನೀನೇ ಹೇಳೆಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಆತನು ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳ ಬಲಾಬಲವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸದ ಯಾವ ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿನು ಸಿಗುತ್ತದೋ, ಅದರಿಂದ (ಪಶು ಅಥವಾ ಧಾನ್ಯ) ಯಜ್ಞ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ (ಸಾಮಾನ್ಯಕಾರವಾಗಿ) ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳೆಂದು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಪುನಃ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ. ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಹೋದನು^೨ (ತಪ್ಪು ನಿರ್ಣಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ).

ಮುಂದೆ ವೈಶಂಪಾಯನರು ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾಗಿ (ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ) ಸಂಪಾದಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯದಾನದಿಂದಾಗುವ ಫಲಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧ ಆಲಂಬಸಮಯೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಗೃಹೀತೇಷು ಪಶುಷ್ವಥ |
ಮಹರ್ಷಯೋ ಮಹಾರಾಜ ಸಂಬಭೂವುಃ ಕೃಪಾನ್ವಿತಾಃ ||
ತತೋ ದೀನಾನ್ ಪಶೂನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಿಷಯಸ್ತೇ ತಪೋಧನಾಃ |
ಊಚುಃ ಶಕ್ತಂ ಸಮಾಗಮ್ಯ ನಾಯಂ ಯಜ್ಞವಿಧಿಃ ಶುಭಃ ||
ನ ಹಿ ಯಜ್ಞೇ ಪಶುವಧೋ ವಿಧಿದೃಷ್ಟಃ ಪುರಂದರಃ |
ಯಜ ಬೀಜ್ಯಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ ತ್ರಿವರ್ಷಪರಮೋತ್ತಿತ್ತೇ ||
ವಿಷ ಧರ್ಮೋ ಮಹಾನಾ ಶಕ್ತ ಮಹಾಗುಣಫಲೋದಯಃ ||

- ೯೪/೧೧-೧೬

೨ ಶಕ್ತಕತುಸ್ತು ತದ್ವಾಕ್ಯಮ್ಪ್ರಾಪ್ತೃತ್ವದರ್ಶಿಭಿಃ |
ಉಕ್ತಂ ನ ಪ್ರತಿಜಗ್ಮಾಹ ಮಾನಮೋಹವತಾನುಗಃ ||

- ೯೪/೧೭

೩ ತುಷ್ಕತ್ವಾ ಶು ವಸುಸ್ತೇಷಾಮವಿಚಾರ್ಯ ಬಲಾಬಲಮ್ |
ಯಥೋಪನೀತ್ಯರ್ಯಷ್ಟ್ಯಮಿತಿ ಪ್ರೋವಾಚ ಪ್ರಾರ್ಥಿವಃ ||
ಧರ್ಮಸಂಶಯಮಾಪನ್ನಾನ್ ಸತ್ಯಂ ಬ್ರೂಹಿ ಮಹಾಮತೇ |
ವಿವಮುಕ್ತೇ ಸ ಸೃಪತಿಃ ಪ್ರವಿವೇಶ ರಸಾತಲಮ್ ||
ಉಕ್ತೇಹ ವತಥಂ ರಾಜನ್ ಚೇದೀನಾಮೀಶ್ವರಃ ಪ್ರಭುಃ ||

- ೯೪/೨೧-೨೩

೧. ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಿರಲಿ ಅದು ಧರ್ಮಫಲ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ.

೨. ಅಂತಹ ದಾನಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿದಂತೆ. ಅವನು ಪುರುಷಾಧಮ. ಕಾರಣ ತಾನು ಧರ್ಮಿಷ್ಠನೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ದಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೆ (ಇದು ಒಂದು ತರಹ ಮೋಸ).

೩. ಇಂತಹ ಪಾಪಕರ್ಮದಿಂದಾಗಿ ಅವನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

೪. ಅಂತಹ ದಾನಿಯು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದಾನ ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಅದು ಸಾತ್ವಿಕ ಫಲವೆನಿಸದೆ ಸತ್ತಲ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೫. ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಿಂಸಾಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಇದರಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಸದ್ಗತಿಯೂ ಸಿಗದು (ಅನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಹಾಗೂ ಪರಹಿಂಸೆಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರಂತೂ ಆಗುವ ಫಲ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ).

೬. ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯ(ಯಜ್ಞ)ದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯವುಳ್ಳ ಹಾಗೂ ಲೋಭ, ಮೋಹಗಳಿರುವ ಯಾವನು ಪಶುಹಿಂಸಾರೂಪ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಪಾಪಿಯೇ ಸರಿ.

೭. ಮೋಹದಿಂದ ಧನಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ದಾನ ಮಾಡುವವನು, ಅಂತಹ ಕರ್ಮದಿಂದ ಉತ್ತಮಸ್ಥಿತಿ ಹೊಂದನು. ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೆನ್ನುವುದು ದುರಾಗಮದ ಕಲ್ಪನೆ ಹೊರತು ಸದಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಗೆಡ್ಡೆ-ಗಣಸು, ಶಾಕ(ತರಕಾರಿ), ನೀರು, ಹಣ್ಣು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ತನ್ನ ವೈಭವಕ್ಕೆನುಗುಣವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ*.

ಇದುವೇ ಧರ್ಮ, ಮಹಾಪುಣ್ಯಕರ. ದಾನಪ್ರಾಣಿದಯೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಕಾರುಣ್ಯ, ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕ್ಷಮೆಗಳು. ಸನಾತನ ಧರ್ಮದ ಫಲಗಳಾಗಿವೆ(ಬೇರುಗಳಾಗಿವೆ). ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೇ ಮೊದಲಾದ ರಾಜರು ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದುದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರೂ ಕೂಡಾ ತಪಸ್ಸು, ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

೧ ಇಚ್ಛಾ(ಉಂಥಂ)* ಮೂಲಂ ಫಲಂ ಶಾಕಮುದಪಾನಂ ತಪೋಧನಮ್ (ತಪೋಧನಾಃ) |

ದಾನಂ ವಿಭವತೋ ದತ್ತಾ ತತಃ ಸ್ವರ್ಯಾತಿ ಧಾರ್ಮಿಕಃ (ಶಾಕಃ) ||

- ೯೪/೩೧

*ಕಂಸದಲ್ಲಿರುವುದು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ - ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠಗಳಾಗಿವೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡವರಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು, ದಾನ-ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ಶೂದ್ರರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

೨. ನಕುಲ ಮುಂಗುಸಿಯು ದುರುದ್ದೇಶದಿಂದ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ ಆತನ ಯಜ್ಞವು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ನಿವಾಸಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೊಟ್ಟ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಯ ದಾನದ ಮುಂದೆ ಏನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದು, ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞದ ಬಗ್ಗೆ ನಕುಲನ ಆಕ್ಷೇಪ ಆಗ ಯಾರೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಯೋಧ್ಯರ, ಅಸೂಯಾವರರ ನಿಂದೆ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಉಪೇಕ್ಷಣೀಯ ಎಂಬ ಸಂದೇಶವಿದೆ. ಮುಂಗುಸಿಯು ಹೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ದಾನಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಹತ್ತ್ವವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಆತನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ಮಹಾತ್ಮ.

೧೬೦. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಯಜ್ಞ

ಮತ್ತೆ ಜನಮೇಜಯ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಹಿಟ್ಟಿನ ಉಂಡೆಯ ದಾನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದನು ಸರಿಯೇ? ಯಥಾರ್ಥವೇ? ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಬಹುದೇ? (ಯಜ್ಞದ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವ ನಕುಲ ಹೇಳಿದ ೯೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆ ತರಹದ ಭಾವ ಬರುವಂತಿದೆ)

ಅದಕ್ಕೆ ವೈಶಂಪಾಯನರು - ಹಿಂದೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಮಹಾಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಡೆದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವಿಧ್ವಾಂಸರು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರು.

ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಲೇಸನ್ನೇ ಬಯಸುವ ಸ್ವಭಾವದ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಒಮ್ಮೆ ೧೨ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುವ ಮಹಾಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷಿತರಾದರು. ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿದೇವನಿಗೆ ಸದೃಶರಾದ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಹೋತೃಗಳಿದ್ದರು. ಅವರು ಫಲಮೂಲಗಳೇ ಆಹಾರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ನಿರಾಹಾರಿಗಳೂ, ಕೆಲವರು ತಿನ್ನುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಕುಟ್ಟಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳನ್ನೇ ಪಾನ ಮಾಡುವವರು, ಬೇರೆಯವರು ಕೊಟ್ಟ ಆಹಾರ ಸೇವಿಸುವ ಪರಿಪುಷ್ಟಿಕರು, ಯಜ್ಞಶಿಷ್ಟಾನ್ನ ಮಾತ್ರ ಭೋಜನ ಮಾಡುವ ವೈಘಾಸಿಕರು, (ಯಜ್ಞಶಿಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ಉಣ್ಣುವವರು) ಸದಾ ಭಗವಚ್ಚಿಂತನಪರರಾದ ಪ್ರಸಂಖ್ಯಾನರು, ಯತಿಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತರೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರೂ, ಕೋಪ ಗೆದ್ದವರೂ, ದಂಭ, ಮೋಹರಹಿತರೂ ಆದ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನುಭಾವರು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು.

ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಅನ್ನ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಆಯೋಗ್ಯವಾದುದು ಅಲ್ಲಿ ಏನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರ ಒಡನಾಟದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

೧ ಏವಂ ವಿಧೇತ್ಯಗಸ್ತ್ಯ ವರ್ತಮಾನೇ ಮಹಾರ್ಷರೇ |

ನ ವವರ್ಷ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ತದಾ ಭರತಸ್ತಮ ||

ಆಗ ಇಂದ್ರನು ಮಳೆ ಸುರಿಸುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಯಜ್ಞಕರ್ಮಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಮುನಿಗಳು ಅಗಸ್ತ್ಯರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು (ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಮುನಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು).

ಮುನಿಗಳು - ಈ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ನಮಗೆಲ್ಲ ನಿರ್ಮತ್ತರಿಗಿಳಾಗಿ ಅನ್ನ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮಳೆ ಬೇರೆ ನಿಂತಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಹೀಗೆ ಆದರೆ ಮಹಾಸತ್ಯವು ಹೇಗೆ ನಡೆದೀತು? ಆದ್ದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸಿ(ಚಿಂತಿಸಿ) ಯಜ್ಞ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯಲು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರಿ.

ಇದನ್ನು(ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡ) ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲ ಶಿರಸಾ ನಮಿಸಿ ಹೀಗೆ ನುಡಿದರು.

೧. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಂದ್ರ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ಮಳೆ ಬರಿಸದಿದ್ದರೆ, ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದ ಚಿಂತಾಯಜ್ಞ(ಮಾನಸ) ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

೨. (ಶಾಲಿಗ್ರಾಮ)ಸ್ವರ್ಗಯಜ್ಞ(ದೇವಪೂಜಾದಿ) ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

೩. ವ್ರತನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸತ್ಯರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನರೂಪ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವೆ.

೪. ಬೀಜಯಜ್ಞ ಮಾಡಲೆಂದೇ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅವುಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಘ್ನವೂ ಇರದು.

೫. ಇಂದ್ರ ಮಳೆ ಸುರಿಸಲಿ, ಬಿಡಲಿ ಯಜ್ಞ ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲದು.

೬. ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮಳೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಇಂದ್ರ ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ಇಂದ್ರನಾಗುತ್ತೇನೆ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ನಾನೇ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ.

೭. ಆಯಾ ಜೀವರಿಗೆ ಅವಶ್ಯವೆನ್ನಿಸುವ ವಿಶೇಷ ಆಹಾರ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

೮. ದೇವಲೋಕದ ಅಪ್ಸರೆಯರು, ವಿಶ್ವಾವಸು ಮೊದಲಾದ ಗಂಧರ್ವರು, ಕಿನ್ನರರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಲಿ.

೯. ಉತ್ತರ ಕುರುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿ. ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳು, ಸ್ವರ್ಗ, ಧರ್ಮ ಎಲ್ಲರೂ ತಾವಾಗಿಯೇ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಬರಲಿ.

೧ ಯದಿ ದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ನ ಚ ವರ್ಷತಿ ವಾಸವಃ |

.....

ಸ್ವಯಮಿಂದ್ರೋ ಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ಜೀವಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಚ ಪ್ರಜಾಃ ||

ಸ್ವರ್ಗಂ ಸ್ವರ್ಗಸದಶ್ಚೈವ ಧರ್ಮಶ್ಚ ಸ್ವಯಮೇವ ಮೇ |

..... ಉಪತಿಷ್ಠತಾಮ್ ||

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಮುನಿಗಳ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದವು. ಅಗಸ್ತ್ಯರ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವ ಕಂಡ ಯುಷ್ಕಿಗಳು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅನಂದಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಹೀಗೆ ನುಡಿದರು. 'ಮಹರ್ಷಿಗಳೇ ನಿಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಅನ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಬಯಸುತ್ತೇವೆ. ಯಜ್ಞ, ದೀಕ್ಷೆ, ಹೋಮ, ನಾವು ಬಯಸುವ ಯಾವುದೇ ವಸ್ತುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ನಮಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿವೆ. ಈ ಪದಾರ್ಥಗಳು ನಮಗೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ನಾವು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ, ನ್ಯಾಯರೀತಿಯಲ್ಲೇ ವೇದಪಾರಾಯಣ ಮಾಡುತ್ತಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ. ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಗ್ರಾಮಾಡಿ, ಸತ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ನಿಮ್ಮ ಆಚಾರ ನಮಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನೀವು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುತ್ತೀರಿ. ಅದು ನಮಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಯಜ್ಞ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ನಾವು ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ವಾಪಸು ಹೋಗುತ್ತೇವೆ.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ಇಂದ್ರನು ಅಗಸ್ತ್ಯರ ತಪೋಬಲ ನೋಡಿ ಯಥೇಷ್ಟ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿದ. ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಯಜ್ಞ ಮುಗಿಯುವರೆಗೂ ಇಂದ್ರನು ಅವರು ಬಯಸಿದಷ್ಟು ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರನು ದೇವರುಗಳಾದ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಯಜ್ಞಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಸಂತ್ಯಸಿದನು. ನಂತರ ಯಜ್ಞ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಅತಿಥಿ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಅಗಸ್ತ್ಯರು ವಿಧುಕ್ತವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅವರವರ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಅಗಸ್ತ್ಯರ ತಪೋ ಮಹಿಮೆ ಇಂದ್ರದೇವರನ್ನು ವಿಚಲಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿತು. ಇಂದ್ರನು ತಾನೇ ಮಳೆ ಬರಿಸಿ, ಅವರ ಮಹಾಸತ್ಯ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಮುಗಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ತಪಸ್ಸು ದೇವತೋಷಣವೇ (ದೇವಸಂತೋಷಕರ) ಸರಿ.

೧ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಸರ್ವಮೇವೈತದ್ ಅಭವತ್ಸ್ಯ ಧೀಮತಃ |

ತಸ್ಯ ದೀಪ್ತಾಗ್ನಿಮಹಸಃ ತ್ವಗ್ಸ್ಯಸ್ತಾತಿತೇಜಸಾ ||

- ೯೫/೨೯

೨ ಪ್ರೀತಾಃ ಸ್ಯ ಸ್ತವ ಮಾಕ್ಶೇನ ನ ತ್ವಿಚ್ಛಾಮಸ್ತಪೋಧನ |

ಸ್ವೈರೇವ ಯಜ್ಞೈಸ್ತುಷ್ಣಾಸ್ಯ ನ್ಯಾಯೇನೇಚ್ಛಾಮಹೇ ವಯಮ್ ||

- ೯೫/೩೦

೩ ಭವತಃ ಸಮ್ಯಗೇಷಾ ಹಿ ಬುದ್ಧಿರ್ಹಿಂಸಾ ವಿವರ್ಜಿತಾ |

ವಿತಾಮಹಿಂಸಾಂ ಯಜ್ಞೇಷು ಬ್ರೂಯಾಸ್ವ್ತಂ ಸತತಂ ವಿಭೋ ||

- ೯೫/೩೫

೪ ತಥಾ ಕಥಯತಾಮೇವಂ ದೇವರಾಜಃ ಪುರಂದರಃ |

ವವರ್ಷ ಸುಮಹಾತೇಜಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಸ್ಯ ತಪೋಬಲಮ್ |

ಪ್ರಸಾದಯಾಮಾಸ ಚ ತಮಗಸ್ತ್ಯೌ ತ್ರಿದಶೇಶ್ವರಃ |

ಸ್ವಯಮಭ್ಯೇತ್ಯ ರಾಜರ್ಷೇ ಪುರಸ್ಕೃತ ಬೃಹಸ್ಪತಿಮ್ ||

- ೯೫/೩೭, ೩೯

೨. ಅದುವೇ ಎಲ್ಲ ಅತಿಥಿಗಳನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತದೆ.

೩. ಇಂದ್ರ ತಾನೇ ಬಂದು ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ.

೪. ಇಂದ್ರ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿ, ಬಿಡಲಿ, ತಾವೇ ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ, ಸಾಕ್ಷಿಕರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ ಎಂಬ ಅವರ ನಿಲುವು ಇಂದ್ರನನ್ನು ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ತಪಸ್ಸು ದೃಢನಿರ್ಧಾರ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವ, ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನನಿರ್ಧಾರ, ಅವರನ್ನು ನಂಬಿದವರ ಉನ್ನತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಜ್ಞ, ಅನ್ನದಾನ, ತಪಸ್ಸು ಎಲ್ಲ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಅವಶ್ಯ. ಅವೇ ಸಾಧ್ಯ, ಸಾಧಕ, ಸಮರ್ಥ ಪರಿಕರಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

೫. ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಸಾಧಕರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಾರೆ. ಅದೂ ಸಾಧಕರಿಗೆ ತಪಸ್ಸೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮಗೆ ಬರುವ ವಿಘ್ನಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ದೇವತಾ, ಗುರುಗಳನ್ನು ದೇವರನ್ನು ನಂದಿಸಬಾರದು.

ಉಪದೇಶಪರ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಶಾಂತಿಪರ್ವ

ರಾಜಧರ್ಮಪರ್ವ

೧೬೧. ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ

ಅರ್ಜುನನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ ವಿಹಿತವಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಋಷಿಕುಮಾರರ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

“ಹಿಂದೆ ಮೀಸೆಯೂ ಬಂದಿರದ, ಮಂದಮತಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಮಾರರು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಲು ಬಯಸಿದರು. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಇಂದ್ರನು ಕೃಪೆಯಿಂದ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿಯ ರೂಪ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಯಜ್ಞಶೇಷವನ್ನು ಉಣ್ಣುವವರ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಸಂಪಾದಿಸಲಾರರು, ಅವರು ಮುಂದೆ ಬಯಸಿದ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು ಎಂದನು.

“ಈ ಬಾಲಕರು ತಮ್ಮನ್ನು ಈ ಪಕ್ಷಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಪಕ್ಷಿಯು ಮತ್ತೆ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು -

‘ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಗಳೇ ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಶ್ರಾದ್ಧಾದಿಗಳಿಂದ ಪಿತೃದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾದಿಗಳಿಂದ ಋಷಿಗಳನ್ನು (ಬ್ರಹ್ಮವಂಶದವರನ್ನು) ಮತ್ತು ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುವುದೇ ‘ವೇದೋಕ್ತವಾದ

-
- ೧ ತಾಪಸ್ಯಃ ಸಹ ಸಂವಾದಂ ಶಕ್ತಸ್ಯ ಭರತರ್ಷಭಃ |
ಕೇಚಿತ್ ಗೃಹಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ವನಮಭ್ಯಾಗಮನ್ ದ್ವಿಜಾಃ || - ೧೧/೧
ಅಜಾತಸ್ತತ್ರವೋ ಮಂದಾಃ ಕುಲೇಜಾತಾಃ ಪ್ರವವ್ರಜುಃ |
ಧರ್ಮೋಽಯಮಿತಿಮನ್ವಾನಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಾಃ |
ತೃಕ್ಷ್ಣಾ ಭ್ರಾತೃನ್ ಪಿತ್ತೃಶ್ಚೈವ ತಾನಿದ್ರೋಽನ್ವಕ್ತೃಪಾಯತಃ || - ೧೧/೨,೩
- ೨ ಅಸ್ಮಾನೋನಮಯಂ ಶಾಸ್ತಿ ವಯಂ ಚ ವಿಘ್ನನಾಶಿನಃ |
ನಿಯೋಗೇ ಚೈವ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ್ ಸ್ಥಾತುಮಿಚ್ಛಾಮ್ ಶಾಧಿ ನಃ || - ೧೧/೧೦
- ೩ ದೇವವಂಶಾನ್ ಪಿತೃವಂಶಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮವಂಶಾಂಶ್ಚ ಶಾಶ್ವತಾನ್ |
ಸಂತ್ಯಜ್ಯ ಮೂಢಾ ವರ್ತಂತೇ ತತೋಯಾಂತ್ಯಶ್ರುತೀಪಥಮ್ || ೧೧/೧೭
ತಪಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಹಿ ಮೂಲಮೇತನ್ನ ಸಂಶಯಃ |
ಕುಟುಂಬವಿಧಿನಾನೇನ ಯಸ್ಯೈನ್ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ || ೧೧/೨೧

ಕರ್ಮಗಳು. ಅವೇ ನಿಜವಾದ ತಪಸ್ಸು. ಅವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು, ಗಡ್ಡೆ, ಗೆಣಸು ಹಣ್ಣು ಮುಂತಾದುವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದು ಅದುವೇ ವಿಘ್ನ ಭೋಜನವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ತಪ್ಪು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದೇವ, ಋಷಿ, ಪಿತೃ, ಅತಿಥಿ, ಬಂಧು, ಭೃತೃರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ನಿವೇದಿತವಾದ ನಂತರ ಉಳಿದ ಅನ್ನವೇ ವಿಘ್ನಾನ್ನ. ಆಗ ನೀವು ವಿಘ್ನಾಶಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತೀರಿ.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ವಿಘ್ನಾಶಿಗಳಾದಾಗ ನೀವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಗುರುಗಳಾಗುವಿರಿ. ಮುಂದೆ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಅಸೂಯಾರಹಿತರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ. ಬಹುಕಾಲ ಇರುವಿರಿ. ಎಂದು ಪಕ್ಷಿರೂಪಿ ಇಂದ್ರನು ಋಷಿಶುಮಾರರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಲು ಕುಮಾರರು ತಮ್ಮ ತಪ್ಪನ್ನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಗೃಹಸ್ಥಪ್ರಮಿಗಳಾದರು^೧.

^೨ಆದ್ದರಿಂದ ಅಣ್ಣ ನಿನ್ನೂ ಕೂಡಾ ಸನ್ನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರ ಬಿಟ್ಟು ದೈರ್ಯದಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಈ ಅವಿಂಡ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೊಪಾಲಿಸು. ಇದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದುದು ಎನ್ನೂ ಅಲ್ಲ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಅಣ್ಣ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಸಂದೇಶ

ಅಧಿಕಾರಿಕ ಜೀವರು ತಮಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಧರ್ಮ ಆಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜ ಗೃಹಸ್ಥ ಕೃತ್ತಿಯ. ಇದೇ ತಾನೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಗೆ ದ್ವಾರಾಜ್ಯವಾಳುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸನ್ನ್ಯಾಸೇಚ್ಛೆ ಸುತರಾಂ ನಿಷಿದ್ಧ. ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಂಧುನಾಶದಿಂದ ನೊಂದಮನಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ಅನಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನು ಭೀಮನ ತರುವಾಯ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಒಂದು ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಅರುಹಿದ್ದಾನೆ. ಕೃತ್ತಿಯನಿಗೆ ಸನ್ನ್ಯಾಸ ತರವಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಶ.

ದತ್ತಾತ್ರೇಯಭೋ ದೇವೇಭ್ಯ ಪಿತೃಭ್ಯಃ ಸ್ವಜನ್ಯ ಚ |
ಅವಶಿಷ್ಟಾನ್ ಯೇಽಶ್ವಂತಿ ತಾನಾಹುರ್ವಿಘ್ನಾಶಿನಃ |
ತಸ್ಮಾತ್ ಸ್ವಧರ್ಮಮಾಸ್ತಾಯ ಸುವ್ರತಾಃ ಸತ್ಯವಾದಿನಃ |
ಲೋಕಸ್ಯ ಗುರವೋ ಭೂತ್ವಾ ಭವಂತ್ಯನುಪಸೃತಾಃ |
ತ್ರಿದಿವಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಶತ್ಸಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕೇ ವಿಮತ್ತರಾಃ |
ವಸಂತಿ ಶಾಶ್ವತೀರ್ವರ್ಷಾ ಜನಾ ದುಷ್ಕರಕಾರಿಣಃ ||

೧೧/೨೪-೨೬

೧ ತತಃಶ್ಚ ತದ್ವಚಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ತಸ್ಯ ಧರ್ಮಾರ್ಥಸಂಹಿತಮ್ |

- ೧೧/೨೭

ಉತ್ಸೃಜ್ಯ ನಾಸ್ತೀತಿ ಗತಾ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಂ ಧರ್ಮಮಾಸ್ತುತಾಃ ||

೨ ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರಾಮದ್ಯ ದುರ್ಧಕ್ಕಂ ದೈರ್ಯಮೂಲಂ ಬೃ ಶಾಶ್ವತಮ್ |

- ೧೧/೨೮

ಪ್ರಕಾಧಿ ಪೃಥಿವೀಂ ಕೃತ್ವಾಂ ಹತಾಮಿತ್ರಾಂ ನರೋತ್ತಮ ||

೧೬೨. ಜನಕರಾಜ ಹಾಗೂ ಆತನ ಪತ್ನಿಯರ ಸಂವಾದ

ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ (೨-೧೭) ಭೀಮನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಮನ್ನಿಸದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ತನ್ನದೇ ವಾದಮಂಡಿಸಿದಾಗ ಮತ್ತೇ ಅರ್ಜುನನು ದುಃಖದಿಂದಲೇ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಜನಕರಾಜನೂ ಒಮ್ಮೆ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವೆನೆಂದಾಗ ಆತನ ಪತ್ನಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ನೆನಪಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯ ಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಐಶ್ವರ್ಯ, ಮಕ್ಕಳು, ಪತ್ನಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾದಿ ಅಗ್ನಿಗಳು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಮೌಢ್ಯದಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿ ಒಂದು ಮುಷ್ಠಿ ಧಾನ್ಯ ಬೇಡುವ ಸನ್ನ್ಯಾಸಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ. ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಧೀರಳಾದ ರಾಣಿಯು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಪತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ನುಡಿದಳು^೧.

೧. ಧನಧಾನ್ಯಾದಿ ಸಮೃದ್ಧ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಕೆ ಕಾಪಾಲಿಕ(ಸನ್ನ್ಯಾಸಿ) ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುತ್ತೀ. ಒಂದು ಮುಷ್ಠಿ ಧಾನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬೀದಿ ಬೀದಿ ಅಲೆಯಬೇಕೆ? ಅದು ಸರಿಯೇ?

೨. ಸರ್ವತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಮುಷ್ಠಿ ಧಾನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆಯುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸರಿಯೇ?

೩. ನೀನು ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಿಂದ ದೇವ, ಪಿತೃ, ಋಷಿಗಳನ್ನು ಸಂಕೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ?

೪. 'ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ವೇದವಿದ್ಯಾಸಕ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿ- ದ್ವಂದ್ವನು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಉದರಂಭರಣಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅನುಕಂಪಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯಬೇಕಲ್ಲ? ಅದು ಸರಿಯೇ?

೧ ಉತ್ಪಜ್ಞ ರಾಜ್ಯಂ ಭಿಕ್ಷಾರ್ಥೇ ಕೃತುಮಿಹಿ ನರೇಶ್ವರಮ್ |

ವಿದೇಹರಾಜಮಹಿಷೀ ದುಃಖಿತಾ ಯದಭಾಷತ ||

ಪಂಥಾನಂ ಪಾವಕಂ ಹಿತ್ವಾ ಜನಕೋ ಮೌಢ್ಯಮಾಸ್ತಿತಃ |

ಕೃದ್ಧಾಮನ್ಯುನೀ ಭಾರ್ಯಾ ವಿವಿಕ್ತೇ ಹೇತುಮದ್ ವಚಃ ||

೨ ನೈತೇನಾತಿಥಯೋ ರಾಜನ್ ದೇವರ್ಷಿಪಿತರಸ್ತಥಾ |

ಆದೃಶಕಾಷ್ಟ್ಯಯಾ ಭರ್ತುಂ ಮೋಘಸ್ತೇಽಯಂ ಪರಿಶ್ರಮಃ ||

ಯಸ್ತ್ವಂ ತೈವಿದ್ಯವೃದ್ಧಾನಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ಭರ್ತಾ ಭೂತ್ವಾ ಚ ಲೋಕಸ್ಯ ಸೋಽದ್ಯ ತೈರ್ಭೃತಿಮಿಚ್ಛಸಿ ||

೫. ಎಲ್ಲ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವ ನನ್ನನ್ನು ಇತರರು ನಾಯಿಯಂತೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವರು. ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಪುತ್ರನೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭಾವನೆ, ಪತ್ನಿಯಾದ ಕೌಸಲ್ಯೆ, ನಾನು ಪತಿರಹಿತಳಾಗುತ್ತೇನೆ. ಇದು ಸರಿಯೇ?"

೬. ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ ಕೃತ್ತಿಯರಿಗೆ ನೀನು ಅವರನ್ನು ಹೇಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸುವೆ?

೭. ಧರ್ಮಪುರಾದ ಪತ್ತಿಯರ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ನಿನಗೆ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲವಾದೀತು.

೮. ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಕೊಡುವ ಜಲಾಶಯದಂತಿದ್ದೆ ಈಗ ನೀನು ನನ್ನ ನೀರಿಗಾಗಿ ಪರಾವಲಂಬಿಯಾಗುವೆ.

೯. ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಮೃಗಗಳು, ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ತಿನ್ನಬಹುದು. ನನ್ನ ತ್ರಿದಂಡ, ಕಮಂಡಲು, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ವನಜೀವಿಗಳು ಅಪಹರಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ಜೀವನ ಗತಿಯೇನು? ಯೋಚಿಸಿದ್ದೀಯಾ?

೧೦. ಭಕ್ತಿ ಬೇಡುವವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೈ ಚಾಚಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮ ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲವೇ?"

೧೧. ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಗಿಂತಲೂ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಗೆ ಅನ್ಯಧಾನ ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅವನ ಮೇಲೆ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಗಳ ಇರವು. ಅನ್ಯಧಾನ ಮಾಡುವವನೇ ಪ್ರಾಣದಾತೃತ್ವವೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಗೃಹಸ್ಥರೇ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯದಾತರು".

೧೨. "ಭಾರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವನು ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲಾರನು. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಯಾರು ಅರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವರೋ, ಅಂತಹ ಭಿಕ್ಷುಕನೇ ನಿಜವಾದ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿ.

೧ ಅಪುತ್ರಾ ಜನನೇ ತೇಽದ್ಯ ಕೌಸಲ್ಯಾ ಚಾಪತಿಸ್ತ್ವಯಾ |

ನೈವ ತೇಽಸ್ಮಿ ಪರೋ ಲೋಕೋ ನಾಪರಃ ಪಾಪಕರ್ಮಣಃ ||

೨ ತ್ಯಾಗಾನ್ವ ಭಿಕ್ಷುಕಂ ವಿದ್ಯಾನ್ವ ಮೌಢ್ಯಾನ್ವ ಚ ಯಾಚನಾತ್ |

ಋಜುಸ್ತು ಯೋಽರ್ಥಂ ತೃಜತಿ ನ ಸುಖಂ ವಿದ್ವಿ ಭಿಕ್ಷುಕಮ್ ||

೩ ಅನ್ಯಾದ್ ಗೃಹಸ್ಥಾ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ಭಿಕ್ಷವಸ್ತುತ ವಿವ ಚ |

ಅನ್ಯಾತ್ ಪ್ರಾಣಃ ಪ್ರಭವತಿ ಅನ್ಯದಃ ಪ್ರಾಣದೋ ಭವೇತ್ ||

೪ ಧರ್ಮ್ಯಾನ್ ದಾರಾನ್ ಪರತ್ಯಜ್ಯ ಯಶ್ಚ ಮೀಚ್ಛಿ ಜೀವಿತಮ್ |

ಧಾನಾಮುಪ್ಪೇರಿಹಾರ್ಥಶ್ಚೇತ್ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತೇ ವಿನಶ್ಯತಿ ||

೧೩. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಂಗತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ರಾಜನೂ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮುಂಡನ(ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು), ಕೆಂಪುವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆ ಮಾಡಿ, ಸನ್ನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಬೇಡಲು ತಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಆಸೆಗಳ ನಿಧಿ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸುಖಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೂರೂ ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿನ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದೇ ಪ್ರತಿಗ್ರಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಧರ್ಮಧ್ವಜರು, ಧರ್ಮದ ಮುಖವಾಡ ಧರಿಸಿದವರು’.

೧೪. ತಾನೂ ಯಜ್ಞ, ಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಿಗಿಂತ ಯಾರು ಧರ್ಮಪರಾಯಣರು ಇದ್ದಾರೆ? ಅಲ್ಲವೇ’.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನಕರಾಜನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನೂ ಒಮ್ಮೆ ಸನ್ನ್ಯಾಸದ ಮೇಲೆ ಮೋಹ ಹೊಂದಿದ. ಹಾಗೆ ನೀನು ಅಗಬೇಡ.

ಅರ್ಜುನನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ತಾವು ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ.

೧. ನಾವು ಸದಾ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡೋಣ; ೨. ದಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸೋಣ; ೩. ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ದಯಾ ಪರರಾಗೋಣ; ೪. ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಉತ್ತಮ ದಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡೋಣ; ೫. ಹೀಗಿರುತ್ತಾ ಗುರುಗಳನ್ನು ಹಿರಿಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಇಷ್ಟವಾದ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ; ೬. ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆತಿಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ದೇಶಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಪ್ರಿಯರಾಗಿ ಸತ್ಯವಾದಿಗಳಾಗಿ ಬಾಳಿ, ಇಷ್ಟವಾದ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದೋಣ.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಧರ್ಮರಾಜನು ಸನ್ನ್ಯಾಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧ ಕಾವಾಹಂ ತವ ಕೋ ಮೇ ತ್ವಂ ಕೃತ್ವತೇ ಮಯ್ಯಮಗ್ರಹಃ |

ಪ್ರಶಾಧಿ ಪೃಥಿವೀಂ ರಾಜನ್ ಯದಿ ತೇನುಗ್ರಹೋ ಭವೇತಿ ||

೨ ಅನಿಷ್ಟಪಾಯೇ ಕಾಷಾಯಮೀಹಾರ್ಥಮಿತಿ ವಿದ್ವಿ ತಮ್ |

ಧರ್ಮಧ್ವಜಾನಾಂ ಮುಂಡಾನಾಂ ವೃತ್ತರ್ಥಮಿತಿ ಮೇ ಮತಿಃ ||

೩ ಅಗ್ನ್ಯಾರ್ಥೇ ಯಾದಿ ಗುರ್ವರ್ಥಂ ಕೃತೂನಪಿ ಸುದಕ್ಷಿಣಾನ್ |

ದದಾತ್ಯಹರಹಃ ಪೂರ್ವಂ ಕೋ ನು ಧರ್ಮರತಸ್ತತಃ ||

೨. ಕೃತ್ತಿಯನು ತನ್ನ ಧರ್ಮ ಬಿಟ್ಟು ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವುದು ಡಂಭಾಚಾರವೇ ಸರಿ.

೩. ಕೃತ್ತಧರ್ಮದಿಂದ ಸಂಪಾದನೆಯಾಗುವ ಪುಣ್ಯವು ಸನ್ನ್ಯಾಸಧರ್ಮದಿಂದ ಆಗದು.

೪. ಜನಕ ಮಾಡಿದಂತಹ ತಪಸ್ಸೇ ಧರ್ಮರಾಜ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಆತನ ಪತ್ನಿಯು ಸನ್ನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಂದಳು. ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ದಾರಿಗೆ ತರಲು ಆತನ ಸೋದರರೂ, ಪತ್ನಿಯಾದ ದ್ರೌಪದೀ, ಕೊನೆಗೆ ವ್ಯಾಸರು, ಕೃಷ್ಣರು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆತನನ್ನು ಬಹಳ ಶ್ರಮದಿಂದ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯದು ಅರ್ಜುನನ ಎರಡನೇ ಪ್ರಯತ್ನ (ಅ. ೧೧ರಲ್ಲೂ ಇಂತಹುದೇ ವಿಚಾರ ಬಂದಿದೆ).

ವಿ.ಸೂ. : ಜನಕರಾಜನು ಪತ್ನಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ರಾಜನಂತೆಯೇ ಕೃತ್ತಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದನು ಎಂಬ ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬಂದಿಲ್ಲ ಬಹುಶಃ ಆ ಶ್ಲೋಕ(ಗಳು) ತೆಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟವೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ(ಅಂತರಿತವಾಗಿವೆ).

ಆದರೆ ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೬೩. ಅಶ್ವಕ ಮಹರ್ಷಿ, ಜನಕರ ಸಂವಾದ

ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳ ಮರಣದಿಂದ ದುಃಖಿತವೃತ್ತಾದ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ವ್ಯಾಸರು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಲು ಅಶ್ವಕೇತಿಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಇದೊಂದು ಜನಕಮಹಾರಾಜನು ಅಶ್ವನಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ತನ್ನ ದುಃಖಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಪರಿಹಾರ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಬಂಧುಗಳು, ಐಶ್ವರ್ಯ ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಬರುವಾಗ ಮತ್ತು ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರ ಹೋಗುವಾಗ ಒಳಿತನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? (ವರ್ತಿಸಬೇಕು) ಅದಕ್ಕೆ ಅಶ್ವಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದೀರ್ಘವಾದ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತಾನೆ.

೧. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯ ಬಂದಾಗ ಅವನನ್ನು ಬಂಧುಬಾಂಧವರಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲವನ್ನು ಇರುವೆಗಳು ಮುತ್ತುವಂತೆ ಮುತ್ತುತ್ತಾರೆ. ಅವನೇನಾದರೂ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತನಾದನೆಂದರೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಕಸದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ತಮಗೆ ಇರುವ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಾಂಧವ್ಯ ಕೇವಲ ಹತ್ತಿರ ಬರಲು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸಗಳು ಅಲ್ಲಿ ನುಸುಳುವುದಿಲ್ಲ. ಐಶ್ವರ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಕೃತಕ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ತೋರುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು ನಿಜವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಬುದ್ಧಿವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಬಂಧುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಯಾವುದೇ ಆಭಿಮಾನವಿಟ್ಟು-ಕೊಳ್ಳದೆ ಸಮಸ್ಥಿತಿ ಇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಇರಬೇಕು. ಆಗಲೇ ದುಃಖವು ಬರದು. ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡಬಾರದು. ಕಾರಣ ಶರೀರದೊಡನೆ ತಾನೂ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬೇರೆಯವರೊಡನೆ ಯಾರು ತಾನೇ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ? ಕಾರಣ ಈ ದೇಹವೆಲ್ಲ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮುಪ್ಪಡರಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯವಿದ್ದಾಗ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ಸ್ವರ್ಗ, ನರಕ ಮೊದಲಾದ ಆತೀಂದ್ರಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣಿನಂತಿರುವ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯಾಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೧ ನಾಯಮತ್ಯಂತಸಂವಾಸೋ ಲಭ್ಯತೇ ಜಾತು ಕೇನಚಿತ್ |

ಅಪಿ ಸ್ಥೇನ ಶರೀರಣ ಕಿಮುತಾನ್ವೇನ ಕೇನಚಿತ್ ||

- ೨೯/೫೧

೨ ನ ಹೈವ ಪುರುಷೋ ದ್ರಷ್ಟಾ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಯ ನರಕಸ್ಯ ವಾ |

ಅಗಮಸ್ತು ಸತಾಂ ಚಕ್ಷುರ್ನ್ಯಪತೇ ತಮಿಹಾಚರ ||

- ೨೯/೫೩

೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. ನಂತರ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸತ್ಸಂತಾನ ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ನಿತ್ಯವೂ ದೇವ, ಋಷಿ, ಪಿತೃ, ಅತಿಥಿ ಪೂಜೆಗಳನ್ನು ಅಸೂಯಾರಹಿತನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಸರ್ವಭೂತದಯೆ ಕೂಡಾ ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯ.

ಮೊದಲು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ನಂತರ ಗೃಹಸ್ಥನಾದಾಗ ಯಜ್ಞಶೀಲನಾಗಿಯೂ, ಸಂತಾನ ಪಡೆಯುವುದು, ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷವಿಹೀನನಾಗಿಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೋಸ್ಕರ (ಮೋಕ್ಷ) ಭಗವದಾರಾಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಮಾಡಿ, ಧರ್ಮರತನಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪಾಲಕನಾದರೆ, ಅವರ ಕೀರ್ತಿ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಅಶ್ವಕರಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದ ಜನಕಮಹಾರಾಜನು ತನ್ನ ದುಃಖ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಅರಮನೆಗೆ ಮರಳಿದನು. ಮುಂದೆ ಅಶ್ವಕರು ಹೇಳಿದಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದನೆಂದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ಪಶ್ಚರ್ಯ ಹಾಗೂ ಬಂಧುಗಳ ಗಮನಾಗಮನದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಪ್ರತಿಜೀವಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು, ಮಾನಸಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳು. ಹೀಗಾಗಿ ಇವನ್ನು ಒಂದು ಸಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರಲು ಮೇಲಿನ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಮಸ್ಥಿತಿ ಇಲ್ಲದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೇಗಿರುತ್ತಾನೆ? ಅವನ (ಅವರ) ದೈಹಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬದಲಾವಣೆ, ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತವೆ, ದೇಹವು ನಿತ್ಯವೇ ಹೇಗೆ ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಳಿಗೆ ಅಶ್ವಕರು ಮೊದಲು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಕೂಡಾ ವರ್ತನೆ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ವಿಷಯಗಳು. ಅವುಗಳ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಜೀವಿಯ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅವನು ಹುಟ್ಟುವುದರೊಂದಿಗೆ ಸುಖ-ದುಃಖಗಳು ಆರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ.

೧ ಚರಿತಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇ ಹಿ ಪ್ರಜಾಯೇತ ಯಜೇತ ಚ |

ಪಿತೃದೇವಮಹರ್ಷೀಣಾಮಾನ್ಯಣ್ಣಾದನಸೂಯಕಃ ||

- ೨೯/೫೪

೨ ಸಮ್ಯಗ್ ಹಿ ಧರ್ಮಂ ಚರತೋ ನೃಪಸ್ಯ

ಪ್ರವೃತ್ತಧರ್ಮಸ್ಯ ಯಶೋಽಭಿವರ್ಧತೇ |

ಸರ್ವೇಷು ಲೋಕೇಷು ಚರಾಚರೇಷು ||

- ೨೯/೫೬

೩ ಉತ್ಪನ್ನಮಮಾತ್ಮಾನಂ ನರನ್ಯಾ ನಂತರಂ ತತಃ |

ತಾನಿ ತಾನ್ಯಭಿವರ್ತಂತೇ ದುಃಖಾನಿ ಚ ಸುಖಾನಿ ಚ ||

- ೨೯/೫೮

೨. ಈ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತುಂಬಾ ಬಳಿದುಕೊಂಡರೆ (ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರೆ) ನಮ್ಮ ವಿವೇಕವೇ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಭಾವ.

೩. ಐಶ್ವರ್ಯ ಬಂದಾಗ ನಾನು ಸಂಪ್ರತಿಪನ್ನ ವಂಶದವನು (ಪ್ರಸಿದ್ಧ), ನಾನೊಬ್ಬ ಸಿದ್ಧಪುರುಷ, ನಾನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಯುಳ್ಳವನು, ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲ (ನಾನು ದೇವತೆಯಿರಬಹುದು) ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾವನೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಗರ್ವಿಷ್ಠನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

೪. ಹೀಗೆ ದುರಹಂಕಾರಿಯಾಗಿ ಸದಾ ಸುಖಭೋಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಿರಿಯರ ಆಸ್ತಿಯೆಲ್ಲ ವ್ಯಯವಾಗಲು ಪರಸ್ಪತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವುದನ್ನು ಸರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.

೫. ಹೀಗೆ ಅವರಾಧ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿ ರಾಜದಂಡಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ, ಅವನ ಆಯುಷ್ಯ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರದೇ (ನೂರುವರ್ಷ) ೨೦, ೩೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಇಂತಹವರನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹಾಕಲು ಸಲಹೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸಬೇಕು. ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳ (ಇಂತಹ) ನಡೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು (ಪರಿಶೀಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕು - ಮೊದಲು ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವರಾಧವೆಸಗದಂತೆ ಮಾಡಿದರೂ, ಅವರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡದಂತೆ ಸಲಹಾ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು (Counselling) ತೆರೆಯಿಸಬೇಕು. ಇದು ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಬಹಳ ಹಿಂದೆ ಕೂಡಾ ಇತ್ತು ಎನ್ನಲು ಭಾರತವೇ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ).

೬. ಇನ್ನು ಮನುಷ್ಯರ ದುಃಖಕ್ಕೆ 'ಬುದ್ಧಿಭ್ರಮೆ ಹಾಗೂ ಅನಿಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಈ ದುಃಖಗಳೂ ಬರಲು ವಿಷಯಗಳ ಸಂಪರ್ಕವೇ' ಕಾರಣ.

೧ ಅಭಿಜಾತೋಽಸ್ಮಿಸಿದ್ಧೋಽಸ್ಮಿ ನಾಸ್ಮಿ ಕೇವಲಮಾನುಷಃ |

ಇತ್ಯೇಭಿಃ ಹೇತುಭಿಃಸ್ಯ ತ್ರಿಭಿತ್ತಂ ಪ್ರಸಿಚ್ಛತೇ ||

- ೨೯/೭

೨ ಸಂಪ್ರಸಕ್ತಮನಾ ಭೋಗಾನ್ ವಿಸೃಜ್ಯ ಪಿತೃಸಂಚಯಾನ್ |

ಪರಿಕ್ಷೀಣಃ ಪರಸ್ತಾನಾಮಾದಾನಂ ಸಾಧುಮನ್ಯತೇ ||

- ೨೯/೮

೩ ತೇಷಾಂ ಪರಮದುಃಖಾನಾಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಭೃಷಡ್ಯಮಾಚರತೇ |

ಸರ್ವಪ್ರಾಣಭೃತಾಂ ವೃತ್ತಂ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯಮಾಣಸ್ತತ್ಪ್ರತಃ ||

- ೨೯/೧೧

೪ ವಿವಮೇತಾನಿ ದುಃಖಾನಿ ತಾನಿ ತಾನೀಹ ಮಾನವಮ್ |

ವಿವಿಧಾನ್ಯುಪವರ್ತಂತೇ ತಥಾ ಸಾಂಸ್ಕರ್ಮಕಾನಿ ಚ ||

ಜರಾಮೃತ್ಯು ಹಿ ಭೂತಾನಾಂ ಖಾದಿತಾರೌ ವೈಕಾವಿವ |

ಬಲಿನಾಂ ದುರ್ಬಲಾನಾಂ ಚ ಹೃಸ್ವಾನಾಂ ಮಹತಾಮಪಿ ||

- ೨೯/೧೩, ೧೪

೭. ಪ್ರತಿ ಜೀವಿಗೆ ಮುಪ್ಪು ಮರಣಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ದುರ್ಬಲರಿಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಸಾಗರಾಂತವಾದ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ಜಯಿಸಿದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೂ ಇವು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನು ಯಾಗೂ ಗೆಲ್ಲಲಾರರು.

೮. ಇನ್ನು ಸುಖದುಃಖಗಳು ಕೂಡಾ ಮನುಷ್ಯನು ಚಿಕ್ಕವನಿರಲಿ, ಯೌವನದಲ್ಲಿರಲಿ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿರಲಿ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲೇಬೇಕು, ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ.

೯. ಬೇಕಾದವರ ಸಹವಾಸ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇಡವಾದವರ ಸಹವಾಸವೂ ಸಿಗದಿರದು (ಬೇಡವೆಂದರೆ ಬಿಡದು). ಅರ್ಥ, ಅನರ್ಥ, ಸುಖ, ದುಃಖಗಳು ಅವರವರ ಪೂರ್ವಕರ್ಮ ಅನುಸರಿಸಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪೂರ್ವನಿಯತವೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆ.

೧೦. ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಕೊಡುವ ವೈದ್ಯರೇ ರೋಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಬಲಿಷ್ಠರು ದುರ್ಬಲರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಷಂಢರು ಪತ್ನಿಯರೊಂದಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕಾಲಗತಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ, ವೀರ್ಯವಂತನಾಗುವುದು, ಒಳ್ಳೆಯ ಆರೋಗ್ಯ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ, ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಭೋಗಸಾಮರ್ಥ್ಯ (ಏನಲ್ಲ ತಿಂದರೂ ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ) ಇವೇ ಮೊದಲಾದುವೆಲ್ಲ ದೈವಾಧೀನವಾದವು.

ದರಿದ್ರರು ಬಹುಸಂತಾನವಂತರಾಗುವುದು, ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಮಕ್ಕಳಾಗದಿರುವುದು, ಇದೂ ವಿಧಿಯ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಕಲ್ಪ.

೧ ನ ಕಕ್ಷಿಜ್ಞಾತಿಕ್ರಾಮೇತ್ ಜರಾಮೃತ್ಯೋ ಹ ಮಾನವಃ |
ಅಪಿ ಸಾಗರಪರ್ಯಂತಾಂ ವಿಚಿತ್ಯೇಮಾಂ ವಸುಂಧರಾಮ್ || - ೨೯/೧೫

೨ ಸುಖಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ದುಃಖಂ ಭೂತಾನಾಂ ಪರ್ಯುಪಸ್ಥಿತಮ್ |
ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಮವಶ್ಯಃ ಸರ್ವಂ ಪರಿಹಾರೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||
ಪೂರ್ವೇ ವಯಸಿ ಮಧ್ಯೇ ವಾಘ್ನತ್ತರೇ ವಾ ನರಾಧಿಪ |
ಅವರ್ಜನೀಯಾಶ್ಚೇಫೋ ವೈ ಕಾಂಕ್ಷಿತಾಶ್ಚ ತತೋಽನ್ಯಥಾ || - ೨೯/೧೬, ೧೭

೩ ಸುಪ್ರಿಯೈರ್ವಿಪ್ರಯೋಗಾಶ್ಚ ಸಂಪ್ರಯೋಗದ್ವಿಧಾಪ್ರಿಯೈಃ |
ಅರ್ಥಾನರ್ಥೌ ಸುಖಂ ದುಃಖಂ ವಿಧಾನಮನುವರ್ತತೇ ||
ಆಸನಂ ಶಯನಂ ಯಾನಮುತ್ಸಾಹಂ ಪಾನಭೋಜನಮ್ |
ನಿಯತಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಕಾಲೇನ್ನೈವ ಭವಂತ್ಯತಃ || - ೨೯/೧೮, ೨೧

೪ ವೈದ್ಯಾಶ್ಚಾಪ್ಯಾಕುರಾಃ ಸಂತಿ ಬಲವಂತಃ ಸುದುರ್ಬಲಾಃ |
ಸ್ತ್ರೀಮಂತಶ್ಚ ತಥಾ ಷಂಢಾ ವಿಚಿತ್ರಃ ಕಾಲಪರ್ಯಯಃ ||
ಕುಲೇ ಜನ್ಮತಥಾ ವೀರ್ಯಮಾರೋಗ್ಯಂ ಧೈರ್ಯಮೇವ ಚ |
ಸೌಭಾಗ್ಯಮುಪಭೋಗಶ್ಚ ಭವತವ್ಯೇನ ಲಭ್ಯತೇ ||
ಸಂತಿ ಪುತ್ರಾಃ ಸುಬಹವೋ ದರಿದ್ರಾಣಾಮನಿಚ್ಛತಾಮ್ |

೧೧. ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಬರುವ ವ್ಯಾಧಿ(ರೋಗ), ಬೆಂಕಿ, ನೀರು, ಶಸ್ತ್ರ ಹಸಿವು, ಆಪತ್ತುಗಳು, ವಿಷ, ಜ್ವರ, ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವುದು ಇವೆಲ್ಲ ಮರಣದ ನಿಮಿತ್ತ ಕಾರಣಗಳು. ಇವು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಸೇರುವೆಗಳು. ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟುವಾಗಲೇ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇವೆಲ್ಲ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಕೆಲವರು ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಯುವಕನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಸಾಯುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಬಹು ಬಡವರಿದ್ದರೂ ನೂರಾರು ವರ್ಷ ಬಾಳುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಚಿರಂಜೀವಿಯಾಗಿ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ. ಆಗರ್ಭಶ್ರೀಮಂತನು ಪತಂಗದಂತೆ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.

೧೨. ಪ್ರಾಯಃ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಜೀರ್ಣಶಕ್ತಿ ಇರದು. ದರಿದ್ರರು ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತಿಂದರೂ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲರು.

೧೩. ಸ್ತ್ರೀಸಂಗ (ವೇಶ್ಯಾ), ಜೂಜು, ಬೇಟೆ, ಮದ್ಯಪಾನಗಳು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ನಿಂದಿತವಾಗಿವೆ. ಆದರೂ ಬಹುಶ್ರುತರೂ ಕೂಡಾ (ವಿದ್ವಾಂಸರು) ಇಂತಹ ಕುಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲ ವಿಧಿಯ ಅಧೀನ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರಾವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.

೧೪. ವಾಯು, ಆಕಾಶ, ಅಗ್ನಿ ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ, ನಕ್ಷತ್ರ, ನದಿಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು, ಇವುಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಯಾರು ತಾನೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಧರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರು? ಚಳಿ, ಮಳೆ, ಬೇಸಿಗೆ ಕಾಲಗಳು ಕಾಲಾಧೀನವಾಗಿಯೇ ಸುತ್ತುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸುಖದುಃಖಗಳೂ ಕೂಡಾ ಕಾಲಾಧೀನವಾಗಿಯೇ ಒಂದರ ನಂತರ ಮತ್ತೊಂದು

- ಬಹೂನಾಮಚೈತಾಂ ನಾಸ್ತಿ ಸಮೃದ್ಧಾನಾಂ ವಿಚೇಷ್ಟತಾಮ್ || - ೨೯/೨೨-೨೪
- ೧ ವ್ಯಾಧಿರಗ್ನಿರ್ಜಲಂ ಶಸ್ತ್ರಂ ಬುಧುಶ್ಚಾಶ್ವಾಪದೋ ವಿಷಮ್ |
ಜ್ವರಶ್ಚ ಮರಣಂ ಜಂತೋರುಚ್ಚಾಚ್ಚ ಪತನಂ ತಥಾ ||
ನಿಯಾರ್ಣಾಂ ಯಸ್ಯ ಯದ್ ದಿಷ್ಟಂ ತೇನ ಗಚ್ಛತಿ ಹೇತುನಾ |
ದೃಶ್ಯತೇ ನಾಭೃತಿಶ್ಚಾಮನತಿಶ್ರಾಂತೋ ನ ವಾ ಪುನಃ || - ೨೯/೨೫, ೨೬
- ೨ ದೃಶ್ಯತೇ ಹಿ ಯುವೈವೇಹ ವಿನಶ್ಯನ್ ವಸುಮಾನರಃ |
ದರಿದ್ರಶ್ಚ ಪರಿಕ್ಷಿಷ್ಟಶ್ಚ ತವರ್ಷೋ ಜರಾನ್ವಿತಃ ||
ಅಕಿಂಚನಾಶ್ಚ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಪುರುಷಾಶ್ಚಿರಜೀವಿನಃ |
ಸಮೃದ್ಧೇ ಚ ಕುಲೇ ಜಾತಾ ವಿನಶ್ಯಂತಿ ಪತಂಗಮ್ || - ೨೯/೨೭, ೨೮
- ೩ ಪ್ರಾಯೇಣ ಶ್ರೀಮತಾಂ ಲೋಕೇ ಭೋಕ್ತುಂ ಶಕ್ತಿರ್ನ ವಿದ್ಯತೇ |
ಕಾಷ್ಠಾನ್ಯಪಿ ಹಿ ಜೀರ್ಯಂತೇ ದರಿದ್ರಾಣಾಂ ನರಾದಿಪ || - ೨೯/೨೯
- ೪ ಸ್ತ್ರಿಯೋಽಕ್ಷ ಮೃಗಯಾ ಪಾನಂ ಪ್ರಸಂಗಾನ್ನಿಂದಿತಾ ಬುದ್ಧೇಃ |
ದೃಶ್ಯಂತೇ ಚಾಪಿ ಬಹವಃ ಸಂಪ್ರಸಕ್ತಾ ಬಹುಶ್ರುತಾಃ || - ೨೯/೩೦

ಬರುತ್ತವೆ. ಔಷಧಿಗಳು, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಹೋಮಗಳು, ಅನೇಕಪ್ರಕಾಂಡ ಜಪಗಳು, ಮರಣದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲಾರವು^೧.

೧೫. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಪುರುಷರಾಗಲೀ, ಅವರ ಗೀತೆ, ವಾದ್ಯ ಕೇಳುತ್ತಾ ಆನಂದ ತುಂದಿಲರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಶ್ರೀಮಂತರ, ಪರಾನ್ನಾಸ್ವಕ್ತರಾದ ಬಡವರ, ಅನಾಥರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಲವು ಸಮವಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಧನಿಕರು, ದರಿದ್ರರು, ಮೂರ್ಖರು, ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂದು ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ.

೧೬. ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ನೂರಾರು ಹೆಂಡತಿಯರು, ಸಾವಿರಾರು ಮಕ್ಕಳು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ, ಅನುಭವವಿದ್ದು ಆಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಯಾರಿಗೆ ಯಾರು ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟವರು?

ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಯಾರಿಗೂ ಸಂಬಂಧಿಯಲ್ಲ. ಪ್ರಯಾಣದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡ ದಾರಿಹೋಕರಂತೆ ಇವರೂ ಕೂಡುತ್ತಾರೆ, ಅಗಲುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಯೋಚಿಸಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹರಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿ^೨.

೧೭. ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಬೇಕು. ನಾನು ಎಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ? ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ? ನಾನಾರು? ಇಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ? ಯಾರಿಗೋಸ್ಕರ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ? ಏಕೆ? ಹೀಗೆ ಯೋಚಿಸಿ, ಆತ್ಮವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಬೇಕು^೩.

೧೮. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಪಿತೃ ಹಾಗೂ ದೇವತಾ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಪ್ಪದೇ ಮಾಡಬೇಕು (ಶ್ರಾದ್ಧ ದೇವತಾತರ್ಪಣ ಇತ್ಯಾದಿ). ಯಾಗಾದಿಗಳ ಮೂಲಕ ದೇವತಾಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಬೇಕು.

೧ ವಾಯುಮಾಕಾಶಮಗ್ನಿಂ ಚ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯಾವಹಣೈಷೇ |

ಜ್ಯೋತೀಂಷಿ ಸರಿತಃ ಶೈಲಾನ್ ಕಃ ಕರೋತಿ ಬಿಭರ್ತಿ ವಾ ||

ಶೀತಮುಷ್ಣಂ ತಥಾ ವರ್ಷಂ ಕಾಲೇನ ಪರಿವರ್ತತೇ |

ವಿವಮೇವ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಸುಖದುಃಖೇ ನರರ್ಷಭ ||

ನೌಷಧಾನಿ ನ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ನ ಹೋಮಾ ನ ಪುನರ್ಜಪಾಃ |

ತ್ರಾಯಂತೇ ಮೃತ್ಯುನೋವೇಶಂ ಜರಯಾ ವಾಪಿ ಮಾನುಷಮ್ ||

- ೨೯/೩೩-೩೫

೨ ಮಾತೃಪಿತೃ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಪುತ್ರದಾರಶತಾನಿ ಚ |

ಸಂಸಾರೇಷ್ಟನುಭೂತಾನಿ ಕಸ್ಯ ತೇ ಕಸ್ಯ ವಾ ವಯಮ್ ||

- ೨೯/೩೮

೩ ನೈವಾಸ್ಯ ಕರ್ತ್ವಿನ್ ಭವಿತಾ ನಾಯಂ ಭವತಿ ಕಸ್ಯಚಿತ್ |

ಪಥಿ ಸಂಗತಮೇವೇದಂ ದಾರಬಂಧುಸುಹೃದ್ಗಣೈಃ ||

- ೨೯/೩೯

೪ ಕ್ವಾಸ್ತಂ ಕ್ವಾಸ್ತಿ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ಕೋ ನೃಹಂ ಕಮಿಹಾಸ್ಥಿತಃ |

ಕಸ್ಮಾತ್ ಕಮನುಕೋಚೇಯಮಿತ್ಯೇವಂ ಸ್ವಾಪಯೇನ್ನನಃ ||

- ೨೯/೪೦

ಕುರ್ವೀತ ಪಿತೃದೈವತ್ಯಂ ಧರ್ಮಾಣಿ ಚ ಸಮಾಚರೇತ್ |

ಯಜೇಚ್ಛ ವಿದ್ವಾನ್ ವಿಧಿವತ್ ತ್ರಿವರ್ಗಂ ಚಾಪ್ಯನುವ್ರಜೇತ್ || - ೨೯/೪೨

೧೯. ಕಾಲವೆಂಬ ಸಾಗರವು ಭಾರಿ ಆಳವಾದುದು. ಅದು ಮುಪ್ಪುಹಾಗೂ ಮರಣಗಳೆಂಬ ಮೊಸಳೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು ಈ ಕಾಲಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಈ ಜಗವೆಲ್ಲ ಮುಳುಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಯಾರೂ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ.

೨೦. ಆಯುರ್ವೇದವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವೈದ್ಯರೂ ಕೂಡಾ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಅವರು ಮಾತ್ರ ಏಕೆ ಅವರ ಪರಿವಾರದವರೂ (ರೋಗಗಳಿಂದ-ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ) ಮುಳುಗುತ್ತಾರೆ (ಅವರೇನೂ ರೋಗ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ). ಅವರೂ ಕೂಡಾ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕಷಾಯಗಳನ್ನೂ (ಔಷಧಿ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ) ತುಪ್ಪ ಬೆರೆತ ಚೂರ್ಣಾದಿಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಸಮುದ್ರವು ತೀರವನ್ನು ದಾಟಿ ಹೊರಬರಲು ಆಗದಿರುವಂತೆ ಇವರೂ (ವೈದ್ಯರೂ) ಕೂಡಾ (ರೋಗಗಳಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ಬರಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ).

೨೧. ಹಾಗೆಯೇ ತಪೋನಿರತರೂ, ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ(ವೇದಾಧ್ಯಯನ) ಸಂಪನ್ನರೂ, ಯಜ್ಞಶೀಲರೂ, ದಾನಿಗಳೂ, ವೈದ್ಯರಂತೆ ಮುಪ್ಪು ಸಾವುಗಳನ್ನು ದಾಟಲು ಅಶಕ್ಯರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೋ.

೨೨. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಕೆಳಮಹೋದ ದಿನಗಳಾಗಲೀ, ರಾತ್ರಿಗಳಾಗಲೀ, ಪಕ್ಷಗಳಾಗಲೀ (ಶುಕ್ಲ-ಕೃಷ್ಣ), ಮಾಸಗಳಾಗಲೀ, ವರ್ಷಗಳಾಗಲೀ ಮತ್ತೆ ವಾಪಸು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಅಸ್ಥಿರನಾದ, ಅಸ್ಥಿತಂತನಾದ, ಮಾನವನು ಮೃತ್ಯುವಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೆ(ಸಾಯುತ್ತಾನೆ).

೨೩. ಜೀವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇಹವು ಶಿರಶ್ಚೇದ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕನಾದಿಗಳಿಂದ (ಸುಡುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ) ದೇಹವೇ ಮೊದಲು ಹೋಗಬಹುದು (ರಾಜಶಾಸನ, ಯುದ್ಧ ಅಗ್ನಿ ಅಪಘಾತ. ನಂತರ ಜೀವ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ದೇಹದಿಂದ). ಯೋಗಿಗಳು ಮರಣ ಹೊಂದುವಾಗ ಮೊದಲು ಜೀವನು ಹೋಗಿ ನಂತರ ದೇಹ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೧ ಸನ್ನಿಮಜ್ಜೇಜ್ಜಗದಿದಂ ಗಂಭೀರೇ ಕಾಲಸಾಗರೇ |

ಜರಾಮೃತ್ಯುಮಹಾಗ್ರಾಹೇ ನ ಕಶ್ಚಿದವಬುದ್ಧತೇ ||

- ೨೯/೪೪

೨ ದೃಶ್ಯಂತೇ ಜರಯಾ ಭಗ್ನಾ ನಗಾ ನಾಗೈರ್ಮೋಕ್ಷತಮೈಃ ||

- ೨೯/೪೫, ೪೬

೩ ತಥೈವ ತಪಸೋಪೇತಾಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಾಭ್ಯಸನೇ ರತಾಃ |

ದಾತಾರೋ ಯಜ್ಞಶೀಲಾಶ್ಚ ನ ತರಂತಿ ಜರಾಂತಕೌ ||

- ೨೯/೪೭

೪ ಸೋಽಯಂ ವಿಫುಲಮಧ್ವಾನಂ ಕಾಲೇನ ಧ್ರುವಮಧ್ರುವಃ |

ನರೋಽವಶಃ ಸಮಬ್ಧೇತಿ ಸರ್ವಭೂತನಿಷೇವಿತಮ್ ||

- ೨೯/೪೯

ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ತಾಪಾದಿಗಳು ಈಗ ಹೇಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲವೋ, ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುಂದೊಂದು ದಿನ ಕಾಣಲು ಆಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ತಾತ ಇವರ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡು. ಇದರ ಮಧ್ಯೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವು ಕೇವಲ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು, ದಾರಿಹೋಕರು ಸೇರುವ ಅಲ್ಪಕಾಲ ಮಾತ್ರ^೧. ಜೀವನು ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬೇರೆಯವರೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾ? (ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜನ್! ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚುಕಾಲ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವರು ಹತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕೇಕೆ ಶೋಕ?)

೨೪. ರಾಜನ್! ಈಗ ನಿನ್ನ ತಂದೆ, ತಾತ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ? ತಿಳಿಸು? ಯಾರೂ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ನೀನೂ ಅವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ^೨.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಮೊದಲ ಎರಡು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಉಳಿದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿವೆ. ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬರೆಯುವುದು ಅನಗತ್ಯ.

೧ ದೇಹೋ ವಾ ಜೀವತೋಽಪ್ಯೇತಿ ಜೀವೋ ವಾಪ್ಯೇತಿ ದೇಹಃ |

ಪಥಿ ಸಂಗತಮೇವೇದಂ ದಾರ್ಶನೈಶ್ಚ ಬಂಧುಭಿಃ ||

- ೨೯/೫೦

೨ ಕ್ವನು ತೇಽದ್ಯ ಓತಾ ರಾಜನ್ ಕ್ವನು ತೇಽದ್ಯ ಓತಾಮಹಃ |

ನ ತ್ವಂ ಪಶ್ಯಸಿ ತಾನದ್ಯ ನ ತ್ವಾಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ತೇಽಪಿ ಚ ||

- ೨೯/೫೧

೧೬೪. ಬೃಹಸ್ಪತಿ-ವಸುಮನಸ್ ಸಂವಾದ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ರಾಜನನ್ನು ದೇವತೆ ಎಂದು ಏಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ?

ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮೇಧಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಸುಮನಸ್ ಎಂಬ ಕೋಸಲ ದೇಶದ ರಾಜನು ಕೃತಪ್ರಜ್ಞರಾದ ಮಹರ್ಷಿಗಳಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದನು. ಅವರು ರಾಜನಿಗೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳ (ಜೀವಿಗಳ) ಹಿತದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ ಅವರ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವನಾಗಿ ವಿನಯದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದ, ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸಿ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಕೇಳಿದನು (ಅದರ ವಿಧಿಯನ್ನು), ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ -

ಪ್ರಜೆಗಳು ಯಾವುದರಿಂದ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ? ಯಾವುದರಿಂದ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ? ಯಾರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾ (ಪೂಜಿಸಿ) ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ? ಧರ್ಮಕಾರ್ಮಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನನ್ನ ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿರಿ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆಚಾರ್ಯರು ರಾಜನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಪೂಜಿಸಲು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

೧. ರಾಜನ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ರಾಜನ ಮೂಲಕ ಲಕ್ಷಿತವಾಗಿದೆ (ಕಾರಣತ್ತದೆ). ಆತನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬ ಭಯದಿಂದಲೇ ಪ್ರಜೆಗಳು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತಿನ್ನುವುದಿಲ್ಲ, ರಾಜನೇ ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಬೀಗುತ್ತಿರುವ ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ತಾನೂ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨. ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರು ಉದಯಸದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೋ, ನೀರಿಲ್ಲದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೀನುಗಳು ಹೇಗೆ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆಯೋ, ಗೋಪಾಲಕರಿಲ್ಲದಿರಲು ದನಕರುಗಳು ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣದಾಗುವಂತೆ ರಾಜನಿಲ್ಲದ ಪ್ರಜೆಗಳು ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

೧ ರಾಜಮೂಲೋ ಮಹಾರಾಜ ಧರ್ಮೋ ಲೋಕಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮತೇ |

ಪ್ರಜಾ ರಾಜಭಯಾದೇವ ನ ಖಾದಂತಿ ಪರಸ್ಪರಮ್ ||

೩. ರಾಜನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಬಲಿಷ್ಠರು ದುರ್ಬಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮನೆ, ಮಡದಿ, ಧನ ಮೊದಲಾದ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಕೊಂದೂ ಬಿಟ್ಟಾರು. ಇದು ನನ್ನದು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಯಾವುದೂ ರಾಜನ ಪಾಲನೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ^೧.

ರಾಜನು ರಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೆ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ವೃದ್ಧ, ಆಚಾರ್ಯ, ಅತಿಥಿ, ಗುರುಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇಶಗೊಳಿಸಿ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಕೊಲ್ಲಲಾಗಬಹುದು^೨.

ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುವವರು ಶಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾದಾರು. ಅಧರ್ಮವೇ ಎಲ್ಲೆಡೆ ವಿಜೃಂಭಿಸಿತು. ರಾಜನ ಪಾಲನೆ ಇರದಿದ್ದರೆ. ಇಂತಹ ಅಪಚಾರಗಳಿಗೆ ಆಕಾಶವೇ ಸೀಮಾ ಆದಿತು (ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದಾದಿತು). ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಕಳ್ಳರ ವಶವಾಗಿ, ಭೂಮಿಯೇ ನರಕಸದೃಶವಾದಿತು^೩.

ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ? ವ್ಯಭಿಚಾರವು ದೋಷವೆಂದು ಯಾರೂ ಪರಿಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷಿ ವಾಣಿಜ್ಯಮಾರ್ಗ ಇರವು. ಧರ್ಮನಾಶವಾದಿತು. ಯಜ್ಞಗಳು ನಿಂತು ಹೋದಾವು. ವಿವಾಹ, ಸಭೆಗಳೂ ನಡೆಯದೆ ನಿಂತು ಹೋದಾವು. ಹೋರಿಗಳು ಹಸುಗಳಿಗೆ ಗರ್ಭಾಧಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಗೋಶಾಲೆಗಳೂ ವಿನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಜನರೆಲ್ಲ ಉದ್ವಿಗ್ನ ಮನಸ್ಸರಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಹಾಹಾಕಾರವುಂಟಾಗಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿನಾಶವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಧಿವರ್ಷಕವಾದ ದಕ್ಷಿಣಾಯುಕ್ತವಾದ ಸಂವತ್ಸರ ಸತ್ತಗಳು (ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ನಡೆಯುವ ಯಾಗಗಳು) ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರವು. ತಪಸ್ವೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಡೆ ಮುಷ್ಠಿಯುದ್ದಗಳಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮದ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳು ಭಗ್ನವಾದಾವು. ಜನರು ದರ್ಮದ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಾರು! ಅನ್ಯಾಯ, ವರ್ಣಸಾಂಕರ್ಯ, ದುರ್ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಬಂದಾವು^೪.

೧ ಹರೇಯುರ್ಬಲವಂತೋ ಹಿ ದುರ್ಬಲಾನಾಂ ಪರಿಗ್ರಹಾನ್ |

ಹನ್ಯುರ್ವ್ಯಾಯಚ್ಛಮಾನಾಶ್ಚಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||

ಯಾನಂ ವಸ್ತ್ರಮಲಂಕಾರಾನ್ ರತ್ನಾನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ |

ಹರೇಯುಃ ಸಹಸಾ ಪಾಪಾ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||

ಮಮೇದಮಿತಿ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ಭವೇತ್ ಸಂಪರಿಗ್ರಹಃ |

ನ ದಾರಾ ನ ಚ ಪುತ್ರಃ ಸ್ವಾನ್ ಧನಂ ನ ಪರಿಗ್ರಹಃ ||

- ೬೯/೧೪-೧೬

೨ ಮಾತರಂ ಪಿತರಂ ವೃದ್ಧಮಾಚಾರ್ಯಮತಿಥಿಂ ಗುರುಮ್ |

ಕ್ಷಿಣ್ಣಿಯುರಹಿ ಹಿಂಸ್ಯುರ್ವಾ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||

- ೬೯/೧೭

೩ ಅಂತಃಕಾಶಶರ್ಮೇವ ಸ್ಯಾಲ್ಲೋಕೋಽಯಂ ದಸ್ಯುಸಾದ್ ಭವೇತ್ |

ಪತೇಚ್ಚನರಕಂ ಘೋರಂ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||

- ೬೯/೨೦

೪ ನ ಯೋನಿದೋಷೋ ವರ್ತೇತ ನ ಕೃಷಿನ್ ವಣಿಕಃ |

ಮಜ್ಜೇದ್ ಧರ್ಮಸ್ತಯೇ ನ ಸ್ಯಾದ್ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||

ರಾಜನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ -

೧. ಪ್ರಜೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಮನೆ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಭಯರಹಿತರಾಗಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೨. ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಪುರುಷರು ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತರಾಗಿ ಭಯರಹಿತರಾಗಿ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೩. ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವವರಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಹಿಂಸಿಸದೆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೪. ಮೂರೂ ವರ್ಣದವರು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಯಜ್ಞ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

೫. ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿರುವವನು ರಾಜನೊಂದಿಗೆ ತಾನೂ ಇಹಪರತ್ರ (ಉಭಯಲೋಕಗಳನ್ನು) ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ (ಸದ್ಗತಿ).

ನ ಯಜ್ಞಾಃ ಸಂಪ್ರವರ್ತೇರನ್ ವಿಧಿವತ್ ಸ್ವಾಪ್ತದಕ್ಷಿಣಾಃ |
 ನ ವಿವಾಹಾಃ ಸಮಾಜೋ ವಾ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||
 ನ ವೃಷಾಃ ಸಂಪ್ರವರ್ತೇರನ್ ಮಥ್ಯೇರಂಶ್ಚ ಗರ್ಗರಾಃ |
 ಘೋಷಾಃ ಪ್ರಣಾಶಂ ಗಚ್ಛೇಯುರ್ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||
 ತಸ್ತಮುದ್ವಿಗೃಹ್ಯದಯಂ ಹಾಹಾಭೂತಮಚೇತನಮ್ |
 ಕ್ಷಣೇನ ವಿನಶೇತ್ ಸರ್ವಂ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||
 ನ ಸಂವತ್ಸರಸತ್ಯಾಣಿ ತಿಷ್ಠೇಯುರಕುತೋಭಯಾಃ |
 ವಿಧಿವದ್ ದಕ್ಷಿಣಾವಂತಿ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಶ್ಚತುರೋ ವೇದಾನ್ ನಾಧೀಯೇರಂಸ್ತಪಸ್ವಿನಃ |
 ವಿದ್ಯಾಸ್ನಾತಾಸ್ತಪಃ ಸ್ನಾತಾ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||
 ಹಸ್ತಾಹಸ್ತಂ ಸ ಪರಿಮೃಶೇತ್ ಭಿದ್ಯೇರನ್ ಸರ್ವಸೇತವಃ |
 ಭಯಾರ್ತಂ ವಿದ್ರವೇತ್ ಸರ್ವಂ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||
 ನ ಲಭೇದ್ ಧರ್ಮಸಂಶ್ಲೇಷಂ ಹತವಿಗ್ರಹತೋ ಜನಃ |
 ಹರ್ತಾ ಸ್ವಸ್ಯೇಂದ್ರಿಯೋ ಗಚ್ಛೇದ್ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||
 ಅನಯಾಃ ಸಂಪ್ರವರ್ತೇರನ್ ಭವೇದ್ ವೈ ವರ್ಣಸಂಕರಃ |
 ದುರ್ಭಿಕ್ಷಮಾವಿಶೇದ್ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಯದಿ ರಾಜಾ ನ ಪಾಲಯೇತ್ ||

- ೬೯/೨೧-೨೯

- ೧ ವಿವೃತ್ಯ ಹಿ ಯಥಾಕಾಮಂ ಗೃಹದ್ವಾರಾಣಿ ಶೇರತೇ |
 ಮನುಷ್ಯಾ ರಕ್ಷಿತಾ ರಾಜ್ಞಾ ಸಮಂತಾದಕುತೋಭಯಾಃ ||
 ೨ ಸ್ತ್ರೀಯಶ್ಚ ಪುರುಷಾ ಮಾರ್ಗಂ ಸರ್ವಾಲಂಕಾರಭೂಷಿತಾಃ |
 ನಿರ್ಭಯಾಃ ಪ್ರತಿಪದ್ಯಂತೇ ಯದಾ ರಕ್ಷತಿ ಭೂಮಿಪಃ ||

- ೬೯/೩೦

- ೬೯/೩೨

೬. ರಾಜನ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವವನು ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶ ಹೊಂದಿ ಮರಣಾನಂತರ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ.

೭. ರಾಜನನ್ನು ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ಅವಮಾನ ಮಾಡಬಾರದು. ಅವನು ಮನುಷ್ಯರೂಪದ ದೊಡ್ಡ ದೇವತೆ.

೮. ರಾಜನು ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಗ್ನಿ ಆದಿತ್ಯ ಮೃತ್ಯು, ಕುಬೇರಹಾಗೂ ಯಮನೆಂಬ ಐದು ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ (ಅವನಲ್ಲಿ ಈ ಐದೂ ದೇವತೆಗಳೂ ಇದ್ದು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. ೧. ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವ ಪಾಪಿಗಳು ಅವನ ಸಮೀಪ ಬಂದರೆ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ರಾಜನು ಅಗ್ನಿಯಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸುಡುತ್ತಾನೆ; ೨. ರಾಜನು ಗುಪ್ತಚಾರರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವರಿಗೆ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಹಿಸುತ್ತಾ ಸಾಗುವಾಗ ಅವನು ಸೂರ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ; ೩. ಬಾಹ್ಯಾಂತಃಪುಟಹೀನರಾದ (ದೈಹಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ) ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗಿ ನೂರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೂ ಅಮಾತ್ಯರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ ರಾಜನು ಮೃತ್ಯುವಾಗುತ್ತಾನೆ; ೪. ಧರ್ಮದ್ರೋಹಿಗಳನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಾದ ದಂಡಗಳಿಂದ (ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ) ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಾಗ ಧಾರ್ಮಿಕರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವಾಗ ಅವನು ಯಮನಾಗುತ್ತಾನೆ; ೫. ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಮಳಿಗೆರೆಯುವ, ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೆಳೆದು ಅವಹರಿಸುವಾಗ ರಾಜನು ಕುಬೇರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೯. ದಕ್ಷಿಣಾದವನು (ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೈಪುಣ್ಯತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವನು), ಧರ್ಮ ಬಯಸುವವನು, ರಾಜಾನುಗ್ರಹ ಬಯಸುವವನು, ರಾಜನ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಬಾರದು, ದೂರ ಹೋಗಬೇಕು.

೧೦. ರಾಜನಿಗೆ ವಿರೋಧ ಮಾಡುವವನು ಅವನ ಪುತ್ರನಾದರೂ, ಸಹೋದರನಾದರೂ, ಮಿತ್ರನಾದರೂ, ರಾಜನಿಗೆ ಸಮನಾದವನೇ ಆಗಲೀ, ಸುಖ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

೧೧. ರಾಜ ವಿರೋಧ ಮಾಡುವವನು ನಿರ್ವಿಶೇಷನಾಗಿ ನಾಶವಾಗುತ್ತಾನೆ.

೧ ಯಸ್ಸಸ್ಯ ಪುರುಷಃ ಪಾಪಂ ಮನಸಾಪ್ಯನುಚಿಂತಯೇತ್ |

ಆಸಂಶಯಮಿಹ ಕ್ಲಿಷ್ಟಃ ಪ್ರೇತ್ಯಾಪಿ ನರಕಂ ಪತೇತ್ ||

- ೬೯/೩೯

೨ ನ ಹಿ ಜಾತ್ವ ವಮಂತವೈರ ಮನುಷ್ಯ ಇತಿ ಭೂಮಿಪಃ |

ಮಹತೀ ದೇವತಾ ಹೈಷಾ ನರರೂಪೇಣ ತಿಷ್ಠತಿ ||

- ೬೯/೪೦

೩ ಕುರುತೇ ಪಂಚರೂಪಾಣಿ ಕಾಲಯುಕ್ತಾನಿ ಯಃ ಸದಾ |

ಭವತ್ಯಗ್ನಿಸ್ತಥಾದಿತ್ಯೋ ಮೃತ್ಯುರ್ವೈಶ್ರವಣೋ ಯಮಃ ||

- ೬೯/೪೧

೪ ನ ಹಿ ರಾಜ್ಞಃ ಪ್ರತೀಪಾನಿ ಕುರ್ವನ್ ಸುಖಮವಾಪ್ನುಯಾತ್ |

ಪುತ್ರೋ ಭ್ರಾತೃ ವಯಸ್ಯೋ ವಾ ಯದ್ಯಪ್ಯಾತ್ಮಸಮೋ ಭವೇತ್ ||

- ೬೯/೪೯

೧೨. ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರುವಂತೆ ರಾಜನ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೇ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಆಸ್ತಿಯಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ರಾಜವಿತ್ತವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವವರು ಘೋರ ನರಕದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಬೀಳುತ್ತಾರೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣ ಬಯಸುವವನು ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿ, ದಕ್ಷನಾಗಿ ರಾಜನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು.

೧೩. ರಾಜನು ಕೂಡಾ ಕೃತಜ್ಞನೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ, ರಾಜಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಧರ್ಮರತನೂ ಆದ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹುದೇ ಗುಣವುಳ್ಳ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು (ನಂಬಬೇಕು).

೧೪. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ರಾಜನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶರೀರವಿದ್ದಂತೆ. ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಸದೃಶ ಶರೀರದಂತೆ. ರಾಜನಿಲ್ಲದೆ ದೇಶವಿಲ್ಲ, ದೇಶಗಳಿಲ್ಲದೆ ರಾಜನೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

೧೫. ರಾಜರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಿಂದಲೂ, ಸತ್ಯದಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದತೆಯಿಂದಲೂ ಆಳಿ, ಮಹಾಯಾಗಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ (ಗೌರವಾರ್ಹವಾದ) ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ವಸುಮನ್ ರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ಹಾಗೆಯೇ ಪಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆ ಮಾಡಿದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ.

೧ ಆತ್ಮಸ್ವಮಿವ ಸಂರಕ್ಷೇದ್ ರಾಜಸ್ವಮಿಹ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ |

ಮಹಾಂತಂ ನರಕಂ ಘೋರಮಪ್ರತಿಷ್ಠಮುಚೇತಸಃ ||

- ೬೯/೫೨,೫೩

೨ ರಾಜಾ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಪ್ರಥಮಂ ಶರೀರಂ ಪ್ರಜಾಶ್ಚ ರಾಜೋಽಪ್ರತಿಮಂ ಶರೀರಮ್ |

ರಾಜ್ಞಾ ವಿಹೀನಾ ನ ಭವಂತಿ ದೇಶಾ ದೇಶೈರ್ವಿಹೀನಾ ನ ನೃಪಾ ಭವಂತಿ ||

- ೬೯/೫೯

೧೬೫. ರಾಜಪುರೋಹಿತರ ಅರ್ಹತೆಗಳು

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಯಾವುದು ಕಾರ್ಯ? ಯಾವುದು ಅಕಾರ್ಯ? ಎಂದು ವಿಚಾರಣೆ ಮಾಡಲು ಎಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ರಾಜನು ಸಮರ್ಥನೆಂದು ಮಾಡಲು ಶಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ?

ಭೀಷ್ಮರು ಯಾರು ಸಜ್ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೋ, ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹವನನ್ನೇ ರಾಜನು ರಾಜಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಬೇಕು.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಲಾಪುತ್ರನಾದ ಪುರೂರವ ಹಾಗೂ ವಾಯುದೇವನ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಐಲ ವಾಯುವನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ಎಲೈ ವಾಯುವೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಾರಿಂದ (ಯಾರ ದೆಶೆಯಿಂದ) ಹುಟ್ಟಿದನು? ಮೂರೂ ವರ್ಣಗಳೂ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿದವು? ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗುತ್ತಾನೆ? ಎಂದು ತಿಳಿಸು.

ಇದಕ್ಕೆ ವಾಯು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರ-ವಿವರಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

ಎಲೈ ರಾಜನೇ! ಬ್ರಹ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಜನಿಸಿದನು. ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಕೃತ್ತಿಯರೂ, ತೊಡೆಗಳಿಂದ ವೈಶ್ಯ ಜನಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ತ್ರಿವರ್ಣಗಳ ಸೇವೆಗಾಗಿ ನಾಲ್ಕನೇ ಶೂದ್ರವರ್ಣವು ಬ್ರಹ್ಮನ ಪಾದಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿತು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದನು. ಅವನು ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದನು. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಯುಕ್ತನಾದ, ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು ಏನೆಲ್ಲಾ ಇದೆಯೋ, ಅದೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದೇ.

-
- ೧ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಜಾತಮಾತ್ರಸ್ತು ಪೃಥಿವೀಮಧ್ಯಜಾಯತ |
ಈಶ್ವರಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಧರ್ಮಕೋಶಸ್ಯ ಗುಪ್ತಯೇ ||
ಸರ್ವಸ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯೇದಂ ಯತಿಂಚಿದಿಹ ದೃಶ್ಯತೇ |
ಧರ್ಮಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಚ ಜಗತ್ಸ್ಯನ್ ನೃಪಾತ್ಮಜ ||

ಅನಂತರ ಭೂಮಿಯ ರಕ್ಷಕನಾಗಿ, ದಂಡಧಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ದ್ವಿತೀಯ ಕೃತ್ತಿಯವರ್ಣ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ವೈಶ್ಯನಾದರೋ ಧನಧಾನ್ಯಗಳಿಂದ ಈ ಮೂರುವರ್ಣಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಬೇಕು. ಶೂದ್ರನು ಮೂರೂ ವರ್ಣಗಳ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ.

ಐಲನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಏಲೈ ವಾಯುವೇ! ವಿತ್ತ (ದ್ರವ್ಯ) ಸಹಿತವಾದ ಈ ಭೂಮಿ (ಧರ್ಮ) ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೋ ಅಥವಾ ಕೃತ್ತಿಯನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೋ?

ವಾಯುದೇವ ಉತ್ತರಿಸಿದ - ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಏನೆಲ್ಲಾ ಇದೆಯಷ್ಟೇ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಜ್ಞೇಷ್ಠ ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿದ (ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಜನಿಸಿದ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಗುರು ಹಾಗೂ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ವತ್ತನ್ನೇ (ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವದನ್ನೇ) ಉಣ್ಣುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ, ತನ್ನ ಧನವನ್ನೇ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಪತಿ ಗತಿಸಲು ತನ್ನ ಮೈದುನನ್ನು ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾಳೋ, ಹಾಗೆ ಭೂಮಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ನಂತರ ಕೃತ್ತಿಯನನ್ನು ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ರಾಜನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ಧರ್ಮ ಬಲ್ಲಿದನಾದ ತನ್ನ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತನಾದವನಿಗೆ, ಹಣದ ಮೇಲಿನ ಆಶೆ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪೂರ್ಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರಾಜನನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಾನೋ, ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಬೇಕು. ಅಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತನಾಗಿಯೂ, ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸೇವೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನೂ, ಏನೆಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾತುಳ್ಳವನೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು (ಉಪದೇಶಿತವಾದ) ಹೇಳುವವನೂ ಆಗಿ ರಾಜನನ್ನು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನು ಯಾವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅಹಂಕಾರರಹಿತನೂ, ಸೇವಾಮನೋಭಾವನೂ, ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮರತನೂ, ಆಗಿ ಬೇಗನೇ ಕೀರ್ತಿವಂತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನು ಆಚರಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮದ ಫಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುರೋಹಿತನೂ ಫಲಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ರಾಜನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯುಳ್ಳ, ಸ್ವಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ, ನಿರ್ಭಯರಾದ, ಒಳ್ಳೆಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು

- ೧ ಸ್ವಯಮೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಭುಂಕ್ತೇ ಸ್ವಂ ವಶ್ತೇ ಸ್ವಂ ದದಾತಿ ಚ |
ಗುರುರ್ಹ ಸರ್ವ ಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಞೇಷ್ಠಃ ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ಚ ದ್ವಿಜಃ ||
ಪತ್ಯಭಾವೇ ಯಥಾ ಸ್ತ್ರೀ ಹಿ ದೇವರಂ ಕುರುತೇ ಪತಿಮ್ |
ಅನಂತರ್ಯಾತ್ ತಥಾ ಕೃತ್ತಂ ಪೃಥಿವೀ ಕುರುತೇ ಪತಿಮ್ ||

ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮದ ನಾಲ್ಕನೆ ಒಂದು ಭಾಗ ಫಲವನ್ನು ರಾಜನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಪಿತೃದೇವತೆಗಳು, ಗಂಧರ್ವೋರಗ ರಾಕ್ಷಸರು ಯಜ್ಞವನ್ನೇ ಉಪಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನಿಲ್ಲದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳು ನಡೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ಹವಿಸ್ಸು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳು, ಪಿತೃಗಳು ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದಕಾರಣ ಈ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ರಾಜನ ಮೇಲೆ ಇದೆ.

ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವವನಿಗೆ ಮಹಾಫಲವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕೊಡುವವನು ರಾಜನೇ. ಎಲ್ಲ ದಾನಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಣದಾನವು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ. ಅದನ್ನು ಕೊಡುವವನು ರಾಜನೇ. ಅವನೇ ಇಂದ್ರ, ಯಮ, ಧರ್ಮ. ಹೀಗೆ ರಾಜನು ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನಿಂದಲೇ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ (ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಾ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ)^೧.

-
- ೧ ಯಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ವಿಜಯೇದ್ ಭೂಮಿಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಯ ನಿವೇದಯೇತ್ |
 ಶ್ರುತವೃತ್ತೋಪಪನ್ನಾಯ ಧರ್ಮಜ್ಞಾಯ ತಪಸ್ವಿನೇ ||
 ಸ್ವಧರ್ಮಪರಿತ್ಯಕ್ತಾಯ ಯೋ ನ ವಿತ್ತಪರೋ ಭವೇತ್ |
 ಯೋ ರಾಜಾನಂ ನಯೇದ್ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಸರ್ವತಃ ಪರಿಪೂರ್ಣಯಾ ||
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಕುಲೇ ಜಾತಃ ಕೃತಪ್ರಜ್ಞೋ ವಿನೀತವಾತ್ |
 ಶ್ರೇಯೋ ನಯತಿ ರಾಜಾನಂ
 ರಾಜಾ ಚರತಿ ಯಂ ಧರ್ಮಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ನಿರ್ದಿಶತಮ್ |
 ತಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭಾಗೀ ರಾಜಪುರೋಹಿತಃ ||
 ಏವಮೇವ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾ ರಾಜಾನಮಭಿಸಂಶ್ರಿತಾಃ |
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ಚ ಸುವಿದ್ವಾಂಸಃ ರಾಜಶಾಸ್ತ್ರವಿಪಶ್ಚಿತಮ್ |
 ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾತಾಃ ಸ್ವಧರ್ಮಸ್ತಾನ ಕುತಶ್ಚಿತ್ ಭಯಾನ್ವಿತಾಃ ||
 ರಾಷ್ಟ್ರೇ ಚರತಿ ಯಂ ಧರ್ಮಂ ರಾಜಾ ಸಾಧ್ವಭರಶ್ರಿತಾಃ |
 ಚತುರ್ಥಂ ತಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ ರಾಜಾ ಭಾಗಂ ಸ ವಿಂದತಿ ||
 ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಿತರೋ ಗಂಧರ್ವೋರಗರಾಕ್ಷಸಃ |
 ಯಜ್ಞಮೇವೋಪಜೀವಂತಿ ನಾಸ್ತಿ ಚೇಷ್ಟಮರಾಜಕೇ ||...
 ಅಭಯಸ್ಯೈವ ಯೋ ದಾತಾ ತಸ್ಯೈವ ಸುಮಹತ್ ಫಲಮ್ |
 ನ ಹಿ ಪ್ರಾಣಸಮಂ ದಾನಂ ತ್ರಿಪದ ಲೋಕೇಷು ವಿದ್ಯತೇ ||
 ಇಂದ್ರೋ ರಾಜಾ ಯಮೋ ರಾಜಾ ಧರ್ಮೋ ರಾಜಾ ತಥೈವ ಚ |
 ರಾಜಾ ಬಿಭರ್ತಿ ರೂಪಾಣಿ ರಾಜಾ ಸರ್ವಮಿದಂ ದೃತಮ್ ||

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸಂದೇಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಸಕಲವರ್ಣಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಡೆಯ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ರಾಜನ ಮೇಲಿದ್ದರೆ ರಾಜನಿಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿ, ಅವನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಣ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಆಳುವ ಭೂಮಿಯ ಸ್ವಾಮ್ಯ ಇದೆ. ಆದರೆ, ಅವನು ನಿಷ್ಕಿಂಚನನಾಗಿಯೇ ಬದುಕಬೇಕು. ತಪಸ್ಸೇ ಅವನ ವಿತ್ತ. ಎಲ್ಲವೂ ಅವನದೇ ಆದರೆ ಅವನ ವಾಸ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ, ಎಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವೂ ಇರದು. ಅಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಐಶ್ವರ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನದು. ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೂ ಅವನ ಸೇವಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸರ್ವವರ್ಣಗುರು, ಜ್ಯೇಷ್ಠಹಾಗೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ವಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನತೃಪ್ತಿಯೇ ಅವನ ವಿತ್ತ. ಆದರೆ ಭೌತಿಕ ವಿತ್ತಪರನಲ್ಲ ವಿಪ್ರ. ಸದಾ ಉಪವಾಸ, ವ್ರತಪರಜೀವನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನದು. ಹಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೬೬. ಐಲ-ಕಾಶ್ಯಪರ ಸಂವಾದ

(ಎ.ಸೂ.: ಪಲಿಮಾರುಮಠದ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ಇದು ೭೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ; ಗೀತಾಪ್ರೆಸ್ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ೭೩ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ; ೧ರಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆ ೭೦, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ೩೨ ಮಾತ್ರ. ಐಲ ಕಶ್ಯಪರ ಸಂವಾದದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಎರಡರಲ್ಲೂ ೨೬ ಇವೆ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರ ಬಿಟ್ಟರೆ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿವೆ ಶ್ಲೋಕಗಳು. ಉಳಿದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ೨ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃಷ್ಟವೇ ಜಾಸ್ತಿ.)

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ 'ರಾಜನು ಎಂತಹ ಪರೋಹಿತನನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಅವನ ಬಣ್ಣ ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಅವನ ಕಾರ್ಯವೇನು? (ಎಂತಹುದು?). ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಎರಡಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತರವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ೧ರಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತನ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿ, ಕೆಂಪು, ಕಂದು (ಶ್ಯಾಮ) ಇರಬಹುದು. ಅವನು ಕೋಪರಹಿತನೂ, ಮನಶ್ಚಾಂಚಲ್ಯವಿಲ್ಲದವನೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ರೋಗರಹಿತನೂ, ಸುಖಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅವನು ಬಹುಶ್ರುತನಾಗಿರಬೇಕು (ವಿವಿಧ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾಗಿರಬೇಕು). ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಿರಡನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪುರೋಹಿತನ ಗುಣಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರು ನಿರೂಪಿಸಿದವೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಎರಡರಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ೧ರಲ್ಲಿರುವ ಶ್ಲೋಕಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ಪುರೋಹಿತನಿರದ ರಾಜನು ಉಚ್ಚಿಷ್ಟನಾಗುತ್ತಾನೆ (ಎಂಜಲಾಗುತ್ತಾನೆ). ಅಂತಹವನು ರಾಕ್ಷಸ, ಅಸುರ, ಪಿಶಾಚಿ, ಉರಗ, ಪಕ್ಷಿ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ವಧ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೨. ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವರ್ಣವೇದ ಬಲ್ಲವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ರಾಜನ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಧವರ್ಣವೇದದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಸಬೇಕು.

೧ ಶ್ಲೋಕಾಶ್ಲೋಕನಾ ಗೀತಾಸ್ಥಾನ ನಿಬೋಧ ಯುದ್ಧಿಷ್ಟಿರ |

ಉಚ್ಚಿಷ್ಟ ಸ ಭವೇದ ರಾಜಾ ಯಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ಪುರೋಹಿತಃ ||

ರಕ್ಷಸಾಮುರಾಣಾಂ ಚ ಪಿಶಾಚೀರಗಪಕ್ಷಿಣಾಮ್ |

ಶತ್ರುಣಾಂ ಚ ಭವೇದ ವಧ್ಯೋ ಯಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ಪುರೋಹಿತಃ ||

- ೭೫/೫,೬

೨ ಬ್ರಹ್ಮತಂ ಸರ್ವ ಯಜ್ಞೇಷು ಕುರ್ವೀದ್ಧಾರ್ಥವರ್ಣೋ ದ್ವಿಜಃ |

ರಾಜಾಶ್ಚಾರ್ಥವೇದೇನ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಕಾರಯೇತ್ ||

- ೭೫/೭

೩. ಅರಮನೆ, ರಾಜಧಾನಿ, ಗೀತನೃತ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರಾಜನ ಸಾಮಂತರು ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಮಂಗಳಗಳನ್ನು ಪುರೋಹಿತನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಶುಚಿಗೊಳಿಸಬೇಕು.

೪. ರಾಜನಿಗಿರುವ ಏಳುವಿಧ ಮಲಗಳನ್ನು ಪುರೋಹಿತನು ರುದ್ರದೇವತಾಕ ಹೋಮಗಳಿಂದ, ಶಾಂತಿಗಳಿಂದ, ಶುಕ್ಲ, ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳ ವಿಧಾನಾನುಸಾರ ನಾಶ ಮಾಡಬೇಕು.

೫. ಹೀಗೆ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ರತನಾದ ರಾಜನು ಈ ಮಲಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅಮಾತ್ಯ ಹಾಗೂ ಪುರೋಹಿತನೊಡನೆ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

೬. ರಾಜಪುರೋಹಿತನ ಬಗ್ಗೆ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

i) ಋಗ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಯಜುರ್ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ವಾಜಸನೇಯ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾದ ರಾಜರ ಶಾಂತಿಕ, ಪೌಷ್ಟಿಕ, ಅರಿಷ್ಟನಿವಾರಕ ಅಭಿಚಾರಾದಿಗಳು ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ರಾಜಪುರೋಹಿತನು ವಾಜಸನೇಯಶಾಖೆಯವನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಶಾಖಾ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರು ಇವುಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

ii) ಋಗ್ವೇದಿಯಾದ, ಯಜುರ್ವೇದಿಯಾದ ಅಥವಾ ಸಾಮವೇದಿಯಾದ ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಇವರು ಪುರೋಹಿತರಾದರೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರ, ಸೈನ್ಯ, ರಾಜನೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಶಾಖೆಯಾದ ವಾಜಸನೇಯ ಶಾಖೆಯವನೇ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿಬೇಕು.

iii) ರಾಜನು ರೋಗಿಯಾದ ಋತ್ವಿಜನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು.

೧ ರೌದ್ರಹೋರ್ಮೈರ್ಮಹಾಶಾಂತ್ಯಾ ದೃತಕಂಬಲಕರ್ಮಣಾ |

ಭೃಗ್ವಿಂಗಿರೋ ವಿಧಿಷ್ಠೋ ವೈ ಪುರೋಧಾ ನಿರ್ಣುದೇ ಮಲಾತ್ ||

- ೭೫/೧೪

೨ ಋಗ್ವೇದೇ ಸಾಮವೇದೇ ಚ ಯಜುರ್ವೇದೇ ಚ ವಾಜಿನಾಮ್ |

ನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾನಾಂ ಕರ್ಮಾಣಿ ತ್ರಿಪು ಸ್ಥಾನೇಷು ಭೂಭೃತಾಮ್ |

ಶಾಂತಿಕಂ ಪೌಷ್ಟಿಕಂ ಚೈವ ಅರಿಷ್ಟಾನಾಂ ಚ ಶಾತನಮ್ ||

ಶಬ್ದತಾ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯೇನ ಯಜ್ಞಾ ಆಹವಮೀಹತಾ |

ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನಾಂ ವರಿಷ್ಠೇನ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸಮ್ಯತೇ ವಿಭೋಃ ||

- ೭೫/೧೭-೧೯

೩ ಬಹ್ವಚಂ ಸಾಮಗಂ ಚೈವ ವಾಜಿನಂ ಚ ವಿವರ್ಜಯೇತ್ |

ಬಹ್ವಚೋ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಶಾಯ ರಾಜನಾಶಾಯ ಸಾಮಗಃ ||

ಅದ್ವರ್ಯುರ್ಬಲನಾಶಾಯ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ವಾಜಸನೇಯಕಾಃ ||

- ೭೫/೨೦

೪ ರೋಗಿಣಾಂ ಋತ್ವಿಜಂ ಚೈವ ವರ್ಜಯೇಚ್ಚ ಪುರೋಹಿತಮ್ ||

- ೭೫/೨೩

iv) ಯಾರು ಪುರೋಹಿತರಾಗಿದ್ದಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜಪದವಿ ಹೊಂದಿರುವನೋ, ಯಾರು ರಾಜಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರೋ ಅಂತಹವರು ರಾಜನಿಗೆ ಪುರೋಹಿತರಾಗಲು ಯೋಗ್ಯರು^೧.

v) ವಾಜಸನೇಯ ಶಾಖೆಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ರಾಜನೀತಿ ಬಲ್ಲ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ವೇದಬಲ್ಲವನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು^೨.

೭. ರಾಜ ಹಾಗೂ ಪುರೋಹಿತರು ಪರಸ್ಪರ ಸಹೃದಯರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸಮೃತ್ತರಾಗಿಯೂ, ಸಮಾನದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಾಗ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತ್ತಿಯರನ್ನು ಅವಮಾನಗೊಳಿಸಿದರೆ ಪ್ರಜಾನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇವರೇ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ^೩.

(ವಿ.ಸೂ.: ಶ್ಲೋಕ ೨ರಿಂದ ೪೪ರವರೆಗೆ ೧. ಪರಿಮಾರುಮಠ ಪ್ರಕಾಶನದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮರ ಮಾತುಗಳು ೨ರಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮರ ಮಾತುಗಳು ಕೇವಲ ೬)

ನಂತರ ಭೀಷ್ಮರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪ ಮತ್ತು ಐಲರ (ಪುರೂರವರಾಜ) ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ (ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾಶನಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ).

ಪುರೂರವನು (ಐಲನು) ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ (ಕಶ್ಯಪರನ್ನು).

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೃತ್ತಿಯರನ್ನು ತೊರೆದರೆ ಅಥವಾ ಕೃತ್ತಿಯರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನ ತೊರೆದರೆ ಉತ್ತಮನಾದ ಬಲವು ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತದೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಆಗ ದುರ್ಬಲತೆಯನ್ನು ಯಾರು ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ? (ಉಳಿದ ವರ್ಣಗಳು ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ? ಈ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲರು?)

೧ ನಕ್ಷತ್ರಸ್ಥಾನಕೂಲ್ಮೇನ ಯಸ್ಮಿನ್ ಜಾತೋ ಜನೇಶ್ವರಃ |

ರಾಜಶಾಸ್ತ್ರವಿನೀತಶ್ಚ ಶ್ರೇಯಾನ್ ರಾಜ್ಞಃ ಪುರೋಹಿತಃ ||

- ೭.೫/೩.೫

೨ ವಾಜಿನಂ ತದಭಾವೇ ಚ ಚಾರಣಾದ್ಧರ್ಯಕಾ ಅಪಿ |

ಬಹ್ವ ಚಂ ಸಾಮಗಂ ಚೈವ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಕೃತಶ್ಚಮಾನ್ ||

ಕೃತಿನೋಽರ್ಥವರ್ಣೋ ವೇದೇ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ ತು ಪುರೋಹಿತಾನ್ ||

- ೭.೫/೩.೭, ೩.೮

೩. ಪರಸ್ಪರಸ್ತು ಸುಹೃದೌ ಸಮೃತೌ ಸಮಚೇತಸೌ |

ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಸ್ತು ಸಮಾನಾತ್ ಪ್ರಜಾಃ ಸುಖಮವಾಪ್ನುಯುಃ ||

- ೭.೫/೪.೨

೪ ಯದಾ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಜಹಾತಿ ಕೃತ್ತಂ ಕೃತ್ತಂ ಯದಾ ವಾ ಪ್ರಜಹಾತಿ ಬ್ರಹ್ಮ |

* ಅನ್ಯದ್ವಲಂ ದಸ್ತವ್ಯದ್ವಲಂ ಭಜಂತೇ ಬಲ್ಯಂ ತಥಾ ತತ್ತ್ವ ವಿಯಂತಿ ಸಂತಃ ||

★ ಅನ್ಯದ್ವಲಂ ಕತಮೇಽಸ್ಮಿನ್ ಭಜಂತೇ ತಥಾ ವರ್ಣಾಃ ಕತಮೇಽಸ್ಮಿನ್ ಧಿಯಂತೇ (ಪಾ.)

- ೭.೫/೪.೫

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪರು ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತ್ರಿಯರಿಗೆ ವಿರೋಧವುಂಟಾದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಳ್ಳಕಾಕರು ಬಲಿಷ್ಠರಾಗುತ್ತಾರೆ.

೨. ಕೃತ್ರಿಯರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಿದಾಗ ಪಶುಸಂಪತ್ತು ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತದೆ (ಹೋರಿಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ). ಹಸುಗಳು ಹಾಲುಗರೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ಯಜ್ಞಗಳು ನಿಲ್ಲುತ್ತವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ರರು ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೃತ್ರಿಯರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಿದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

೪. ಇವರೆಡು ವರ್ಣಗಳು ಪರಸ್ಪರರಿಗೆ ಮೂಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಾದರೆ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಮೋಹವಶರಾಗುತ್ತಾರೆ.

೫. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತವು ರಕ್ಷಿತವಾದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಸುಖಸಂಪತ್ತುಗಳ ಮಳೆಗರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಣ್ಣೀರ ಮಳೆ, ಪಾಪದ ಪ್ರವಾಹ.

೬. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೃತ್ರಿಯ ಸಹಾಯ ಕೇಳದಿರಲು ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಪಾತಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

೭. ಎಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕೊಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಶಂಸೆಗಳಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಯನಿಗೆ ಭಯ ನಿಶ್ಚಿತ.

೮. ಆಗ ಭಗವಂತನು ಕೋಪಗೊಂಡು ದುಷ್ಪರನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

-
- ೧ ವೃದ್ಧಂ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಭವತಿ ಕೃತ್ರಿಯಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತಂ ಯತ್ರ ವಿರುದ್ಧತೇ ಹ |
ಅನ್ಯಗ್ ಬಲಂ ದಸ್ಯವಸ್ತದ್ ಭಜಂತೇ ಅಬಲ್ಯಂ ತಥಾ ತತ್ರ ವಿಯಂತಿ ಸಂತಃ || - ೭೫/೪೬
- ೨ ನೈಷಾಮುಕ್ತಾವರ್ಧತೇ ನೋತ ಉಸ್ಮಾ ನ ಗರ್ಗರೀ ಮಹ್ಯತೇ ನೋ ಯಜಂತೇ |
ನೈಷಾಂ ಪುತ್ರಾ ವೇದಮಧೀಯತೇ ಚ ಯದಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಕೃತ್ರಿಯಾ ಸಂತೃಜಂತಿ || - ೭೫/೪೭
- ೩ ಅಪದ್ವಸ್ತಾ ದಸ್ಯಭೂತಾ ಭವಂತಿ ಯೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಕೃತ್ರಿಯಾನ್ ಸಂತೃಜಂತಿ || - ೭೫/೪೮
- ೪ ಏತೌ ಹಿ ನಿತ್ಯಸಂಯುಕ್ತಾವಿಶತೇತರಧಾರಣೇ |
ಕೃತ್ರಂ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಯೋನಿಯೋನಿಃ ಕೃತ್ಯಸ್ಯ ಚ ದ್ವಿಜಾಃ || - ೭೫/೪೯
- ೫ ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷೋ ರಕ್ಷಮಾಣೋ ಮಧು ಹೇಮ ಚ ವರ್ಷತಿ |
ಅರಕ್ಷಮಾಣಃ ಸತತಮಶ್ರು ಪಾಪಂ ಚ ವರ್ಷತಿ || - ೭೫/೫೦
- ೬ ಅಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಚರಣಾದವೇತೋ ಯದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾಬ್ರಹ್ಮಣಿ ತ್ರಾಣಮಿಚ್ಛೇತ್ |
ಉತ್ಪಾದಮ್ ವರ್ಷತಿ ತತ್ರ ದೇವಃ ತತ್ಪಾಭಿಕ್ಷಂ ದುಷ್ಪಭಾಶ್ಚಾವಿಶಂತಿ || - ೭೫/೫೩
- ೭ ಸ್ತ್ರಿಯಂ ಹತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಾಪಿ ಪಾಪಃ ಸಭಾಯಾಂ ಯತ್ರ ಲಭತೇನುವಾದಮ್ |
ರಾಜ್ಞಃ ಸಕಾಶೇ ನ ಬಿಭೇತಿ ಚಾ ಪಿ ತತೋ ಭಯಂ ಜಾಯತೇ ಕೃತ್ರಿಯಸ್ಯ || - ೭೫/೫೪
- ೮ ಪಾಪೈಃ ಪಾಪೇ ಕ್ರಿಯಮಾಣೇಽತಿವೇಲಂ ತತೋ ರುದ್ರೋ ಜಾಯತೇ ದೇವ ಏಷಃ |
ಪಾಪೈಃ ಪಾಪಾ ಸಂಜನಯಂತಿ ರುದ್ರಂ ತತಃ ಸರ್ವಾನ್ ಸಾದ್ವಸಾಧೂನ್ ಹಿಂಸ್ರತಿ || - ೭೫/೫೫

ಏಲನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಈ ರುದ್ರನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರುತ್ತಾನೆ? ಎಂತಹವನು? ಯಾರಿಂದ ಈ ರುದ್ರ ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ? ಅವನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿರಿ?"

ಕಶ್ಯಪರ ಉತ್ತರ - ಈ ರುದ್ರ ಸರ್ವಜೀವಾಂತರ್ಯಾಮಿ. ಅವನು ತನಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಆ ದೇಹವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಾತಗಳಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಅವನ ರೂಪವು ದಾವಾಗ್ನಿಯ ಹಾಗೂ ಮೋಡಗಳ ರೂಪ ಹೋಲುತ್ತದೆ^೧.

ಏಲರ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಭೂಮಿಯು ಸಜ್ಜನರನ್ನೂ ದುರ್ಜನರನ್ನೂ ಧರಿಸುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಉಷ್ಣತೆಯನ್ನು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ವಾಯು ಬೀಸುವುದೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ದುರ್ಜನರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಹಾನಿ ಆಗುವುದಾದರೆ ದುರ್ಜನರನ್ನು ಭೂಮಿ ಏಕೆ ಧರಿಸುತ್ತದೆ?"

ಕಶ್ಯಪರ ಉತ್ತರ - ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲ. ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿರುತ್ತವೆ.^೨

ಇದೇ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪರು ಮೋಕ್ಷ ಹಾಗೂ ತಮಸ್ಸಿನ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರಿ ಪುಣ್ಯಫಲ, ತಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಾಪದಫಲ, ದುಃಖಮಾತ್ರವೆಂದು ಲಕ್ಷಾಂತರದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ತಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದುಃಖ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪರ ಆನೇಕ ವಿದ್ಯೆ ಬಲ್ಲವನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನೇ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ನಂತರ

೧ ಕುತೋ ರುದ್ರಃ ಕೀದೃತೋ ವಾಪಿ ರುದ್ರಃ ಸತ್ತ್ವಃ ಸತ್ತ್ವಂ ದೃಶ್ಯತೇ ವದ್ಯಮಾನಮ್ |

ಏತನ್ ವಿದ್ವಾನ್ ಕಶ್ಯಪ ಮೇ ಪ್ರಚಕ್ಷ್ಣ ಯತೋ ರುದ್ರೋ ಜಾಯತೇ ದೇವ ಏಷಃ || - ೭.೫/೫೬

೨ ಆತ್ಮಾ ರುದ್ರೋ ಹೃದಯೇ ಮಾನವಾನಾಂ ಸ್ವಂ ಸ್ವಂ ದೇಹಂ ಪರದೇಹಂ ಚ ಹಂತಿ |

ವಾತೋತ್ಪಾತ್ತಃ ಸದೃಶಂ ರುದ್ರಮಾಶುರ್ದಾವೃಜೇಮೂತ್ಯಃ ಸದೃಶಂ ರೂಪಮಸ್ಯ || - ೭.೫/೫೭

೩ ಸಾಧ್ಯಸಾಧೂನಾ ಧಾರಯತೀಹ ಭೂಮಿಃ ಸಾಧ್ಯಸಾಧೂಂಸ್ತಾಪಯತೀಹ ಸೂರ್ಯಃ |

ಸಾಧ್ಯಸಾಧೂನಾ ವಾತಯತೀಹ ವಾಯುರಾಪಸ್ಥಥಾ ಸಾಧ್ಯಸಾಧೂನಾ ವಹಂತಿ || - ೭.೫/೬೨

೪ ಏವಮಸ್ಮಿನ್ ವರ್ತತೇ ಲೋಕೇ ಏವ ನಾಮುತ್ಪವಂ ವರ್ತತೇ ರಾಜಪುತ್ರಃ |

ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯತರೋರಂತರವಾನ್ ವಿಶೇಷೋ ಯೋ ವೈ ಪುಣ್ಯಂ ಚರತೇ ಯಶ್ಚ ಪಾಪಮ್ ||

- ೭.೫/೬೩

೫ ಪುಣ್ಯ ಲೋಕೋ ಮಧುಮಾನ್ ಪುತಾರ್ಚಿರ್ಹರಣ್ಯಜ್ಯೋತಿರಮೃತಸ್ಯ ನಾಭಃ |

ತತ್ರ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಮೋದತೇ ಪುಣ್ಯಕಾರೀ ನ ತತ್ರ ಮೃತ್ಯುರ್ನ ಜರಾ ನೋತೇ ದುಃಖಮ್ || - ೭.೫/೬೪

೬ ಪಾಪಸ್ಯ ಲೋಕೋ ನಿರಯೋಽಪ್ರಕಾರೋ ನಿತ್ಯದುಃಖಂ ಶೋಕಭೂಯಿಷ್ಯಮೇವ |

ಇತರರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಮಾನ್ಯನೂ, ಪೂಜ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೇ ನಿವೇದಿಸಬೇಕು. ಅವನೇ ಅದರ ಒಡೆಯ^೧.

ಆದ್ದರಿಂದ ಬಲಿಷ್ಠನಾದರೂ ಇದನ್ನು ಹೀಗೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮಕುಲವು ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಕುಲವನ್ನೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲವು ಬ್ರಹ್ಮಕುಲವನ್ನೂ ಮುಂದೆ ತರುತ್ತದೆ (ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ). ರಾಜನ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ರಾಜಪುರೋಹಿತನೇ ಒಡೆಯ, ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದು ಕಶ್ಯಪರು ಐಲನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸದ್ಗುಣಗಳೆ ಅವನನ್ನು ಪುರೋಹಿತಪದವಿಗೆ ಅರ್ಹನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸದ್ಗುಣರಹಿತನು ರಾಜನಿಗೂ, ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಕಂಟಕವೇ ಸರಿ.

ತತ್ವಾತ್ಮಾನಂ ಶೋಚತೇ ಪಾಪಕರ್ಮಾ ಬಹ್ವೀಃ ಸಮಾಃ ಪ್ರಪತನ್ನಪ್ರತಿಷ್ಠಾಃ ||

- ೭೫/೬೫

೧ ಪೂರ್ವಂ ಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಇತಿ ಧರ್ಮವಿದೋ ವಿದುಃ |

ಜ್ಯೇಷ್ಠೇ ನಾಭಿಜನೇನಾಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಸರ್ವಂ ಯದುತ್ತಮಮ್ ||

ತಸ್ಮಾನ್ನಾನ್ಯಶ್ಚ ಪೂಜ್ಯಶ್ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಪ್ರಸೃತಾಗ್ರಭುಕ್ |

ಸರ್ವಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ವರಿಷ್ಠಂ ಚ ನಿವೇದ್ಯಂ ತಸ್ಯ ಧರ್ಮತಃ ||

- ೭೫/೬೮, ೬೯

೧೬೭. ಿಜ್ಞಾತಿ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜ್ಞಾತಿಗಳು, ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ (ಸ್ವರ್ಧ, ಅಸೂಯೆಯಿಂದಾಗಿ) ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಮಿತ್ರರನ್ನು ಹಾಗೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಿಸುವುದು? (ಕಾರಣ ಒಬ್ಬರ ಪರವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಿತ್ರರೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ). ಎಲ್ಲರನ್ನು ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ?

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಭೀಷ್ಮನು ಕೃಷ್ಣನಾರದರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬಾಂಧವರ, ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಕ್ಲೇಶಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನನಗೂ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೂ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕ್ಲೇಶವುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಸುಹೃತ್ ಅಲ್ಲದವನು ರಾಜನ ಸಮಾಲೋಚನೆಗೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಸುಹೃತ್ ಆದರೂ ಪಂಡಿತನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಪಂಡಿತನಾದರೂ ಸುಹೃತ್ ಅಲ್ಲದವನೂ ಕೂಡಾ ರಾಜನ ಮಂತ್ರವನ್ನು (ನೀತಿ) ತಿಳಿಯಬಾರದು(ರಾಜನ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದವನು ಪಂಡಿತನೂ, ಸುಹೃತ್ತೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿರಬೇಕು).

೨. ನಾರದರೇ ನಾನು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನಾದರೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ (ನಾನು ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯಪ್ರಭುತ್ವ ತೋರಿಸಿ, ಜ್ಞಾತಿಗಳು ದಾಸರಾಗಲಿ ಎಂದು ಇಚ್ಛೆ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ). ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ಬಂಧುಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಂಚಿ ಉಳಿದುದನ್ನು ನಾನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಬರುವ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವು ನನ್ನನ್ನು ಸದಾ ಸುಡುತ್ತವೆ^೧.

೧ ಜ್ಞಾತಿ= ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದಾಯಾದ(ದಿ)ಗಳು (ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರು). ಬಂಧುಗಳು, ನೆಂಟರು, ಸಂಬಂಧಿಗಳು.

ಸುಜ್ಞಾತಯಃ ಸಗೋತ್ರಾಶ್ಚ ಸಹಿಂಜಾಸ್ತು ಸನಾಭಯಃ |

ಸ್ವಜನೋ ಬಾಂಧವೋ ಬಂಧುಃ | - ವೈಜಯಂತೀ ಕೋಶಃ |

೨ ದಾಸ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯವಾದೇನ ಜ್ಞಾತೀನಾಂ ವೈ(ನ) ಕರೋಮ್ಯಹಮ್ |

೩. ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಸದಾ ಬಲವುಳ್ಳವನು ಮಗ ಗದಾ ಸುಕುಮಾರ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ನನಗಿಂತ ರೂಪವಂತ (ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಗರ್ವ). ಇವರ ಮಧ್ಯ ನಾನು ಅಸಹಾಯಕಿ (ನಂತ ಇದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇವರು ಅತಿರೇಕಿಗಳಾದಾಗ ನಾನು ಅಸಹಾಯಕಿ).

೪. ಇತರೇ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಬಲಿಷ್ಠರೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಮೀಪ ಹೋಗುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯ (ಅಷ್ಟು ಗರ್ವಿಷ್ಠರು). ಅಂಧಕ ವೃಕ್ಷಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಉದ್ಯಮಶೀಲರು.

ನಾರದರೇ ನೋಡಿ! ಆಹುತ, ಅಕ್ರೂರರು ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖಿತರ ಯಾವುದಿದೆ? ಯಾರಿಗೆ ಅವರು ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖಿತರ ಯಾವುದಿದೆ? (ಅವರು ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿರುವುದು ಅಗಲಿರುವುದಾದರೂ ಬಿಸಿಹುಪ್ಪದಂತೆ). ನಾನಂತೂ ಜೂಜಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯಂತೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಜಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಪರಾಜಯವನ್ನಾಗಲೀ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಂತೆ. ಯಾರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನೂ ಬಯಸದ ತಟಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವ ಅನೇಕ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸ್ಥಿತಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ನನಗೆ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಹೀಗೊಂದು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ. ದೊಡ್ಡ ಕುಟುಂಬದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿವು. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ನಾರದರನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರವೂ ಆಪ್ತೇ ತಾತ್ಪರಿಕವಾಗಿಯೂ ಲೌಕಿಕಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

-
ಅರ್ಧಭೋಕ್ತಾಽಸ್ಮಿ ಭೋಗಾನಾಂ ವಾಗ್‌ದುರುಕ್ತಾನಿ ಚ ಕ್ಷಮೋ	- ೮೩/೫
೧ ಬಲಂ ಸಂಕರ್ಷಣೇ ನಿತ್ಯಂ ಸೌಕುಮಾರ್ಯಂ ಪುನರ್ಗದೇ
ರೂಪೇಣ ಮತ್ತಃ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಸೋಽಸಹಾಯೋಽಸ್ಮಿ ನಾರದ	- ೮೩/೭
೨ ಅನ್ಯೇ ಹಿ ಸಮಹಾಭಾಗಾ ಬಲವಂತೋ ದುರಾಸದಾಃ
ನಿತ್ಯೋತ್ಥಾನೇನ ಸಂಪನ್ನಾ ನಾರದಾಂಧಕವೃಕ್ಷಯಃ	- ೮೩/೮
ಸ್ಯಾತಾಂ ಯಸ್ಯಾಹುಕಾಕ್ಶೂರೌ ಕಿನ್ಮ ದುಃಖಿತರಂ ತತಃ
ಯಸ್ಯ ವಾಪಿ ನ ತೌ ಸ್ಯಾತಾಂ ಕಿನ್ಮದುಃಖಿತರಂ ತತಃ	- ೮೩/೧೦
ಸೋಽಸಹಂ ಕಿತವಮಾತೇವ ದ್ವಯೋರಪಿ ಮಹಾಮುನೇ
ನೈಕಸ್ಯ ಜಯಮಾಶಾಸೇ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ಪರಾಜಯಮ್	- ೮೩/೧೧
ಮಮೈವಂ ಕ್ಷಿಶ್ಣುಮಾನಸ್ಯ ನಾರದೋಭಯತಃ ಸದಾ
ವಕ್ತುಮರ್ಹತಿ ಯಚ್ಛ್ರೇಯೋ ಜ್ಞಾತೀನಾಮಾತ್ಮನಸ್ತಥಾ	- ೮೩/೧೨

೧೬೭. ಿಜ್ಞಾತಿ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜ್ಞಾತಿಗಳು, ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ (ಸ್ವರ್ಧ, ಅಸೂಯೆಯಿಂದಾಗಿ) ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಮಿತ್ರರನ್ನು ಹಾಗೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಿಸುವುದು? (ಕಾರಣ ಒಬ್ಬರ ಪರವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಿತ್ರರೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ). ಎಲ್ಲರನ್ನು ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ?

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಭೀಷ್ಮನು ಕೃಷ್ಣನಾರದರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬಾಂಧವರ, ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗಳಿಂದಾಗಿ ಕ್ಲೇಶಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನನಗೂ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೂ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕ್ಲೇಶವುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಸುಹೃತ್ ಅಲ್ಲದವನು ರಾಜನ ಸಮಾಲೋಚನೆಗೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಸುಹೃತ್ ಆದರೂ ಪಂಡಿತನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಪಂಡಿತನಾದರೂ ಸುಹೃತ್ ಅಲ್ಲದವನೂ ಕೂಡಾ ರಾಜನ ಮಂತ್ರವನ್ನು (ನೀತಿ) ತಿಳಿಯಬಾರದು(ರಾಜನ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದವನು ಪಂಡಿತನೂ, ಸುಹೃತ್ತೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿರಬೇಕು).

೨. ನಾರದರೇ ನಾನು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನಾದರೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ (ನಾನು ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯಪ್ರಭುತ್ವ ತೋರಿಸಿ, ಜ್ಞಾತಿಗಳು ದಾಸರಾಗಲಿ ಎಂದು ಇಚ್ಛೆ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ). ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ಬಂಧುಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಂಚಿ ಉಳಿದುದನ್ನು ನಾನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಬರುವ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವು ನನ್ನನ್ನು ಸದಾ ಸುಡುತ್ತವೆ^೧.

೧ ಜ್ಞಾತಿ= ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದಾಯಾದ(ದಿ)ಗಳು (ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ, ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರು). ಬಂಧುಗಳು, ನೆಂಟರು, ಸಂಬಂಧಿಗಳು.

ಸ್ಯುಜ್ಞಾತಯಃ ಸಗೋತ್ರಾಶ್ಚ ಸಪಿಂಡಾಸ್ಯ ಸನಾಭಯಃ |

ಸ್ವಜನೋ ಬಾಂಧವೋ ಬಂಧುಃ | - ವೈಜಯಂತೀ ಕೋಶಃ |

೨ ದಾಸ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯವಾದೇನ ಜ್ಞಾತೀನಾಂ ವೈ(ನ) ಕರೋಮ್ಯಹಮ್ |

೩. ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಸದಾ ಬಲವುಳ್ಳವನು ಮಗ ಗದಾ ಸುಕುಮಾರ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ನನಗಿಂತ ರೂಪವಂತ (ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಗರ್ವ). ಇವರ ಮಧ್ಯ ನಾನು ಅಸಹಾಯಕಿ (ನಂತೆ ಇದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇವರು ಅತಿರೇಕಿಗಳಾದಾಗ ನಾನು ಅಸಹಾಯಕಿ).

೪. ಇತರೇ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಬಲಿಷ್ಠರೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಮೀಪ ಹೋಗುವುದೂ ಅಸಾಧ್ಯ (ಅಷ್ಟು ಗರ್ವಿಷ್ಠರು). ಅಂಧಕ ವೃಷ್ಟಿಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಉದ್ಯಮಶೀಲರು.

ನಾರದರೇ ನೋಡಿ! ಆಹುತ, ಅಕ್ರೂರರು ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖಿತರ ಯಾವುದಿದೆ? ಯಾರಿಗೆ ಅವರು ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖಿತರ ಯಾವುದಿದೆ? (ಅವರು ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿರುವುದು ಆಗಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಬಿಸಿಪುದ್ದಂತೆ). ನಾನಂತೂ ಜೂಜಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯಂತೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಜಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಪರಾಜಯವನ್ನಾಗಲೀ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಂತೆ. ಯಾರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನೂ ಬಯಸದ ತಟಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ವಿರುದ್ಧಸ್ವಭಾವ ಅನೇಕ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ನನಗೆ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಹೀಗೊಂದು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ. ದೊಡ್ಡ ಕುಟುಂಬದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿವು. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ನಾರದರನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರವೂ ಅಷ್ಟೇ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿಯೂ ಲೌಕಿಕಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

-
ಅರ್ಧಭೋಕ್ತಾಽಸ್ಮಿ ಭೋಗಾನಾಂ ವಾಗ್‌ದುರುಕ್ತಾನಿ ಚ ಕ್ಷಮೋ	- ೮೩/೫
೧ ಬಲಂ ಸಂಕರ್ಷಣೇ ನಿತ್ಯಂ ಸೌಕುಮಾರ್ಯಂ ಪುನರ್ಗದೇ	
ರೂಪೇಣ ಮತ್ತಃ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಸೋಽಸಹಾಯೋಽಸ್ಮಿ ನಾರದ	- ೮೩/೭
೨ ಅನ್ಯೇ ಹಿ ಸಮಹಾಭಾಗಾ ಬಲವಂತೋ ದುರಾಸದಾಃ	
ನಿತ್ಯೋತ್ಥಾನೇನ ಸಂಪನ್ನಾ ನಾರದಾಂಧಕವೃಷ್ಣಯಃ	- ೮೩/೮
ಸ್ಯಾತಾಂ ಯಸ್ಯಾಹುಕಾಕ್ಶರೌ ಕಿನ್ಯ ದುಃಖಿತರಂ ತತಃ	
ಯಸ್ಯ ವಾಽ ನ ತೌ ಸ್ಯಾತಾಂ ಕಿನ್ಯದುಃಖಿತರಂ ತತಃ	- ೮೩/೧೦
ಸೋಽಹಂ ಕಿತವಮಾತೇವ ದ್ವಯೋರಪಿ ಮಹಾಮುನೇ	
ನೈಕಸ್ಯ ಜಯಮಾಶಾಸೇ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ಪರಾಜಯಮ್	- ೮೩/೧೧
ಮಮೈವಂ ಕ್ಷಿಪ್ತಮಾನಸ್ಯ ನಾರದೋಭಯತಃ ಸದಾ	
ವಕ್ತುಮರ್ಹತಿ ಯಚ್ಛ್ರೇಯೋ ಜ್ಞಾತೀನಾಮಾತ್ಮನಸ್ತಥಾ	- ೮೩/೧೨

೧೬೭. ಿಜ್ಞಾತಿ ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಜ್ಞಾತಿಗಳು, ಸಂಬಂಧಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ (ಸ್ವರ್ಧ, ಅಸೂಯೆಯಿಂದಾಗಿ) ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ಮಿತ್ರರನ್ನು ಹಾಗೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸುಧಾರಿಸುವುದು? (ಕಾರಣ ಒಬ್ಬರ ಪರವಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಾರೆ. ಮಿತ್ರರೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ). ಎಲ್ಲರನ್ನು ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ?

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಭೀಷ್ಮನು ಕೃಷ್ಣನಾರದರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬಾಂಧವರ, ಜ್ಞಾತಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದಾಗಿ ಕ್ಲೇಶಗೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನನಗೂ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೂ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕ್ಲೇಶವುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಸುಹೃತ್ ಅಲ್ಲದವನು ರಾಜನ ಸಮಾಲೋಚನೆಗೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಸುಹೃತ್ ಆದರೂ ಪಂಡಿತನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಪಂಡಿತನಾದರೂ ಸುಹೃತ್ ಅಲ್ಲದವನೂ ಕೂಡಾ ರಾಜನ ಮಂತ್ರವನ್ನು (ನೀತಿ) ತಿಳಿಯಬಾರದು(ರಾಜನ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದವನು ಪಂಡಿತನೂ, ಸುಹೃತ್ತೂ ಆಗಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿರಬೇಕು).

೨. ನಾರದರೇ ನಾನು ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನಾದರೂ ಜ್ಞಾತಿಗಳ ದಾಸ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ (ನಾನು ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯಪ್ರಭುತ್ವ ತೋರಿಸಿ, ಜ್ಞಾತಿಗಳು ದಾಸರಾಗಲಿ ಎಂದು ಇಚ್ಛೆ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ). ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ಬಂಧುಬಾಂಧವರಿಗೆ ಹಂಚಿ ಉಳಿದುದನ್ನು ನಾನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಬರುವ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಸಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅವು ನನ್ನನ್ನು ಸದಾ ಸುಡುತ್ತವೆ^೧.

೧ ಜ್ಞಾತಿ= ತಂದೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ದಾಯಾದ(ದಿ)ಗಳು (ಚಿಕ್ಕಪ್ಪ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಅವರ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರು). ಬಂಧುಗಳು, ನೆಂಟರು, ಸಂಬಂಧಿಗಳು.

ಸ್ಯುಜ್ಞಾತಯಃ ಸಗೋತ್ರಾಶ್ಚ ಸಪಿಂಡಾಸ್ತು ಸನಾಭಯಃ |

ಸ್ವಜನೋ ಬಾಂಧವೋ ಬಂಧುಃ | - ವೈಜಯಂತೀ ಕೋಶಃ |

೨ ದಾಸ್ಯಮೈಶ್ವರ್ಯವಾದೇನ ಜ್ಞಾತೀನಾಂ ವೈ(ನ) ಕರೋಮ್ಯಹಮ್ |

೩. ನನ್ನ ಅಣ್ಣ ಸದಾ ಬಲವುಳ್ಳವನು ಮಗ ಗದಾ ಸುಕುಮಾರ. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ನನಗಿಂತ ರೂಪವಂತ (ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಗರ್ವ). ಇವರ ಮಧ್ಯ ನಾನು ಅಸಹಾಯಕಿ (ನಂತೆ ಇದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಇವರು ಅತಿರೇಕಿಗಳಾದಾಗ ನಾನು ಅಸಹಾಯಕಿ).

೪. ಇತರೇ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಬಲಿಷ್ಠರೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಮೀಪ ಹೋಗುವುದೂ ಆಸಾಧ್ಯ (ಅಷ್ಟು ಗರ್ವಿಷ್ಠರು). ಅಂಧಕ ವೃಕ್ಷಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಉದ್ಯಮಶೀಲರು.

ನಾರದರೇ ನೋಡಿ! ಆಹುತ, ಅಕ್ರೂರರು ಯಾರಿಗೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೋ ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖಿತರ ಯಾವುದಿದೆ? ಯಾರಿಗೆ ಅವರು ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಅದಕ್ಕಿಂತ ದುಃಖಿತರ ಯಾವುದಿದೆ? (ಅವರು ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿರುವುದು ಅಗಲಿಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ). ನಾನಂತೂ ಜೂಜಾಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿರುವ ಎರಡು ಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯಂತೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಜಯವನ್ನಾಗಲೀ, ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಪರಾಜಯವನ್ನಾಗಲೀ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದಂತೆ. ಯಾರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನೂ ಬಯಸದ ತಟಸ್ಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ವಿರುದ್ಧ ಸ್ವಭಾವ ಅನೇಕ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವ ನನಗೆ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಹೀಗೊಂದು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸಮಸ್ಯೆ. ದೊಡ್ಡ ಕುಟುಂಬದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿವು. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ನಾರದರನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರವೂ ಅಷ್ಟೇ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿಯೂ ಲೌಕಿಕಪರಿಹಾರಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

-
ಅರ್ಧಭೋಕ್ತಾಽಸ್ಮಿ ಭೋಗಾನಾಂ ವಾಗ್‌ದುರುತ್ತಾನಿ ಚ ಕ್ಷಮೋ	- ೮೩/೫
೧ ಬಲಂ ಸಂಕರ್ಷಣೇ ನಿತ್ಯಂ ಸೌಕುಮಾರ್ಯಂ ಪುನರ್ಗದೇ
ರೂಪೇಣ ಮತ್ತಃ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಸೋಽಸಹಾಯೋಽಸ್ಮಿ ನಾರದ	- ೮೩/೭
೨ ಅನ್ಯೇ ಹಿ ಸಮಹಾಭಾಗಾ ಬಲವಂತೋ ದುರಾಸದಾಃ
ನಿತ್ಯೋತ್ಥಾನೇನ ಸಂಪನ್ಯಾ ನಾರದಾಂಧಕವೃಕ್ಷಯಃ	- ೮೩/೮
ಸ್ಯಾತಾಂ ಯಸ್ಯಾಹುಕಾಕ್ಶರೌ ಕಿನ್ನ್ ದುಃಖಿತರಂ ತತಃ
ಯಸ್ಯ ವಾಪಿ ನ ತೌ ಸ್ಯಾತಾಂ ಕಿನ್ನ್‌ದುಃಖಿತರಂ ತತಃ	- ೮೩/೧೦
ಸೋಽಹಂ ಕಿತಮಾತೇವ ದ್ವಯೋರಪಿ ಮಹಾಮುನೇ
ನೈಕಸ್ಯ ಜಯಮಾಶಾಸೇ ದ್ವಿತೀಯಸ್ಯ ಪರಾಜಯಮ್	- ೮೩/೧೧
ಮಮೈವಂ ಕ್ಷಿಶ್ಣುಮಾನಸ್ಯ ನಾರದೋಭಯತಃ ಸದಾ
ವಕ್ತುಮರ್ಹತಿ ಯಚ್ಛೇಯೋ ಜ್ಞಾತೀನಾಮಾತ್ಮನಸ್ತಥಾ	- ೮೩/೧೨

ಕೃಷ್ಣನೇ! ಆಪತ್ತುಗಳು, ಸಂಕಟಗಳು ಬಾಹ್ಯ ಹಾಗೂ ಒಳಗಿನವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಅವು ತನ್ನಿಂದಲೂ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರಿಂದಲೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ನಿನಗೆ ಒಳಗಿನವರಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಆಪತ್ತು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೇ. ಅಕ್ರೂರಾದಿಗಳು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನೀನೆ ಹಂಚಿದ ಐಶ್ವರ್ಯ. ಅದು ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ, ಭಯದಿಂದ, ನಿನಗೆ ಬಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವಿರಬಹುದು. ಅದೇ ಅವರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಿನಗೆ ತೊಂದರೆಯಾದಾಯಕವಾಗಿರಬಹುದು. ಅದನ್ನು ವಾಪಸು ಪಡೆಯಲು ಆಗದೇ ವಾಂತಿ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬರದಿರುವಂತೆ (ಹೇಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ). ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಇವರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳೇ ಅಲ್ಲವೇ?

ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಭಯದಿಂದ ಅಕ್ರೂರ (ಬಭ್ರು) ಉಗ್ರಸೇನರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಾಪಸು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರೀ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹಾಗೇನಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರಿ ಧನ ವ್ಯಯ ಹಾಗೂ ವಿನಾಶಕಾರಿ (ಸೈನ್ಯನಾಶ ಇತ್ಯಾದಿ) ಯಾಗಿ ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೃದಯ(ಮನ) ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಹ ಕಠಿಣವೂ ಅಲ್ಲದ (ಕಬ್ಬಿಣದಂತೆ) ಮೃದುವಾದ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಸವರಿ ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು^೧.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣನು ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮೃದುವಾದ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ನಾರದರು

೧. ಯಾವಾಗಲೂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಅನ್ನದಾನ, ತಿತಿಕ್ಷಾ(ತಾಳ್ಮೆ, ಸಹನೆ), ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಅರ್ಜವ(ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿ), ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಗೌರವಗಳೇ 'ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಸ್ತ್ರ'.

೨. ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಕಟುವಾಗಿ(ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ) ಅನಾದರದಿಂದ ಮತನಾಡಿದರೂ, ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾತನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು (ನೀನು ಅವರಂತೆ ಮಾತನಾಡದಿರುವುದು) ಇದುವೇ ಮಹಾಪುರುಷನಂತೆ ಇರುವುದು.

೧ ಅನಾಯಾಸೇನ ಶಸ್ತ್ರೇಣ ಮೃದುನಾ ಹೃದಯಚ್ಛಿದಂ |

ಜಿಹ್ವಾಮುದ್ಧರ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪರಿಮೃಜ್ಯಾನು ಮೃಜ್ಯ ಚ ||

- ೮೩/೧೯

೨ ಶಕ್ಯಾದಾನಂ ಸತತಂ ತಿತಿಕ್ಷಾ ದಮ ಅರ್ಜವಮ್ |

ಯಥಾರ್ಹಪ್ರತಿಪೂಜಾ ಚ ಶಸ್ತ್ರಮೇತದನಾಯಸಮ್ ||

- ೮೩/೨೧

೩. ಸಮತಟ್ಟಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಎತ್ತುಗಳು ಭಾರಿ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ದುರ್ಗಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಹಸುವಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಎತ್ತು ಮಾತ್ರ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ.

೩. ನೀನು ಭೋಜಾಂಧಕ ವೃಷ್ಟಿ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವುಂಟಾದರೆ ವಿನಾಶ ಖಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಈ ಸಮೂಹನಾಶ ಹೊಂದದಂತೆ ವರ್ತಿಸು. ಅದು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನಂತೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ (ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವಿವೇಕ), ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ಧನತ್ಯಾಗ ಗುಣಗಳೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ಧನ, ಕೀರ್ತಿ, ಆಯುಷ್ಯ, ಶುಭೋನ್ನತಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಆಗ ಅವರ ವಿನಾಶವಾಗದು.

೪. ಕಾಲತ್ರಯ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವ ನೀನು ತಿಳಿಯದಿರುವುದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕುಲಬಾಂಧವರು, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳು, ಲೋಕೇಶ್ವರರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೀನೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಗುರು. ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಸುಖ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೆಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶ. ಇದೆಲ್ಲ ಲೋಕವಿಡಂಬನು.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ನಾರದರ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಇವೆ.

೨. ಕೃಷ್ಣನು ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹುಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಉತ್ತರ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ.

೧ ಸರ್ವ ಏವ ಗುರುಂ ಭಾರಮನಡ್ವಾನ್ ವಹತೇ ಸಮೇ |

ದುರ್ಗೇ ಪ್ರತೀಕಃ ಸುಗಮೋ ಭಾರಂ ವಹತಿ ದುರ್ವಹಮ್ ||

- ೮೩/೨೪

೨ ಭೇದಾದ್ವಿನಾಶಃ ಸಂಘಾನಾಂ ಸಂಘಮುಖ್ಯೋಽಸಿ ಕೇಶವ |

ಯಥಾ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನೋತ್ತೀದೇದಯಂ ಸಂಘಸ್ತಥಾ ಕುರು ||

ನಾನ್ಯತ್ರ ಬುದ್ಧಿಶ್ಚಾಂತಿಶ್ಚಾಂ ನಾನ್ಯತೇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಾತ್ |

ನಾನ್ಯತ್ರ ಧನಸಂತ್ಯಾಗಾದ್ ಗಣಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೇಽವತಿಷ್ಠತೇ ||

ಧನ್ಯಂ ಯಶಸ್ವಮಾಯುಷ್ಯಂ ಸ್ವಪಕ್ಷೋದ್ವಾಪನಂ ಶುಭಮ್ |

ಜ್ಞಾತೀನಾಮವಿನಾಶಃ ಸ್ಯಾದ್ ಯಥಾ ಕೃಷ್ಣ ತಥಾ ಕುರು ||

೩ ಮಾಧವಾಃ ಕುಕುರಾ ಭೋಜಾ ಸರ್ವೇ ಬಾಂಧವಕವೃಷ್ಣಯಃ |

ತ್ವಯ್ಯಾಸಕ್ತಾ ಮಹಾಬಾಹೋ ಲೋಕಾಲೋಕೇಶ್ವರಾಶ್ಚಯೇ ||

- ೮೩/೨೯

ಉಪಾಸತೇ ಹಿ ತ್ವದ್ಬುದ್ಧಿ ಮೃಷಯಶ್ಚಾಪಿ ಮಾಧವ |

ತ್ವಂ ಗುರುಃ ಸರ್ವ ಭೂತಾನಾಂ ಜಾನೀಷೇ ತ್ವಂ ಗತಾಗತಮ್ ||

ತ್ವಮಾಸಾದ್ಯ ಯದುಶ್ರೇಷ್ಠಮೇಂಧಂತೇ ಜ್ಞಾತಿನಃ ಸುಖಮ್ ||

- ೮೩/೩೦

ಕೃಷ್ಣನೇ ಆಪತ್ತುಗಳು, ಸಂಕಟಗಳು ಬಾಹ್ಯ ಹಾಗೂ ಒಳಗಿನವೆಂದು ಎರಡು ವಿಧ. ಅವು ತನ್ನಿಂದಲೂ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯವರಿಂದಲೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ನಿನಗೆ ಒಳಗಿನವರಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಆಪತ್ತು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೇ. ಅಕ್ರೂರಾದಿಗಳು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನೀನೆ ಹಂಚಿದ ಐಶ್ವರ್ಯ. ಅದು ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ, ಭಯದಿಂದ, ನಿನಗೆ ಬಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವಿರಬಹುದು. ಅದೇ ಅವರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಿನಗೆ ತೊಂದರೆಯಕವಾಗಿರಬಹುದು. ಅದನ್ನು ವಾಪಸು ಪಡೆಯಲು ಆಗದೇ ವಾಂತಿ ಮಾಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಬರದಿರುವಂತೆ (ಹೇಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ). ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಇವರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾತಿಗಳೇ ಅಲ್ಲವೇ?

ಮತ್ತೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ಭಯದಿಂದ ಅಕ್ರೂರ (ಬಭ್ರು) ಉಗ್ರಸೇನರ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಾಪಸು ಪಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರೀ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಹಾಗೇನಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರಿ ಧನ ವ್ಯಯ ಹಾಗೂ ಏನಾಶಕಾರಿ (ಸೈನ್ಯನಾಶ ಇತ್ಯಾದಿ) ಯಾಗಿ ಸರ್ವನಾಶಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೃದಯ(ಮನ) ಬದಲಾಯಿಸುವಂತಹ ಕಠಿಣವೂ ಅಲ್ಲದ (ಕಬ್ಬಣದಂತೆ) ಮೃದುವಾದ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಸವರಿ ಅದನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು^೧.

ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೃಷ್ಣನು ಕಬ್ಬಣದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮೃದುವಾದ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ನಾರದರು

೧. ಯಾವಾಗಲೂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಅನ್ನದಾನ, ತಿತಿಶ್ವಾ(ತಾಳ್ಮೆ, ಸಹನೆ), ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಅರ್ಜವ(ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿ), ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಗೌರವಗಳೇ 'ಕಬ್ಬಣದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಅಸ್ತ್ರ'.

೨. ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಕಟುವಾಗಿ(ನಿಷ್ಕರವಾಗಿ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ) ಅನಾದರದಿಂದ ಮತನಾಡಿದರೂ, ಅವರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮತ್ತು ಮಾತನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು (ನೀನು ಅವರಂತೆ ಮಾತನಾಡದಿರುವುದು) ಇದುವೇ ಮಹಾಪುರುಷನಂತೆ ಇರುವುದು.

೧ ಅನಾಯಾಸೇನ ಶಸ್ತ್ರೇಣ ಮೃದುವಾ ಹೃದಯಚ್ಛಿದಂ |

ಜಿಹ್ವಾಮುದ್ಧರ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪರಿಮೃಚ್ಯಾನ್ಯು ಮೃಚ್ಛ ಚ ||

- ೮೩/೧೯

೨ ಶೌನ್ಯದಾನಂ ಸತತಂ ತಿತಿಶ್ವಾ ದಮ ಅರ್ಜವಮ್ |

ಯಥಾಕಪ್ರತಿಪೂಜಾ ಚ ಶಸ್ತ್ರಮೇತದನಾಯಸಮ್ ||

- ೮೩/೨೧

೩. ಸಮತಟ್ಟಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಎತ್ತುಗಳು ಭಾರಿ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ದುರ್ಗಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಹಸುವಿನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಎತ್ತು ಮಾತ್ರ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುತ್ತದೆ.

೩. ನೀನು ಭೋಜಾಂಧಕ ವೃಷ್ಟಿ ಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವುಂಟಾದರೆ ವಿನಾಶ ಖಚಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಈ ಸಮೂಹನಾಶ ಹೊಂದದಂತೆ ವರ್ತಿಸು. ಅದು ಹೇಗೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನಂತೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ (ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯ ವಿವೇಕ), ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ಧನತ್ಯಾಗ ಗುಣಗಳೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ಧನ, ಕೀರ್ತಿ, ಆಯುಷ್ಯ, ಶುಭೋನ್ಮತಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ಆಗ ಅವರ ವಿನಾಶವಾಗದು.

೪. ಕಾಲತ್ರಯ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರುವ ನೀನು ತಿಳಿಯದಿರುವುದು ಎನೂ ಇಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕುಲಬಾಂಧವರು, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳು, ಲೋಕೇಶ್ವರರಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನೀನೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಗುರು. ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಸುಖ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೆಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶ. ಇದಲ್ಲ ಲೋಕವಿಡಂಬನಿ.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ನಾರದರ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಇವೆ.

೨. ಕೃಷ್ಣನು ಲೋಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಹುಕುಟುಂಬ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಅಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಉತ್ತರ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ.

೧ ಸರ್ವ ಏವ ಗುರುಂ ಭಾರಮನಡ್ಛಾನ್ ವಹತೇ ಸಮೇ |

ದುರ್ಗೇ ಪ್ರತೀಕಃ ಸುಗಮೋ ಭಾರಂ ವಹತಿ ದುರ್ವಹಮ್ ||

- ೮೩/೨೪

೨ ಭೇದಾದ್ವಿನಾಶಃ ಸಂಘಾನಾಂ ಸಂಘಮುಖ್ಯೋಽಸಿ ಕೇಶವ |

ಯಥಾ ತ್ವಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನೋತ್ತೀದೇಂದಯಂ ಸಂಘಸ್ತಥಾ ಕುರು ||

ನಾನೃತೃ ಬುದ್ಧಿಕ್ವಾಂತಿಭ್ಯಾಂ ನಾನೃತೇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಾತ್ |

ನಾನೃತೃ ಧನಸಂತ್ಯಾಗಾದ್ ಗಣಃ ಪ್ರಾಜ್ಞೇಽಮತಿಷ್ಠತೇ ||

ಧನ್ಯಂ ಯಶಸ್ವಮಾಯುಷ್ಯಂ ಸ್ವಪಕ್ಷೋದ್ಭಾವನಂ ಶುಭಮ್ |

ಜ್ಞಾತೀನಾಮವಿನಾಶಃ ಸ್ಯಾದ್ ಯಥಾ ಕೃಷ್ಣ ತಥಾ ಕುರು ||

೩ ಮಾಧವಾಃ ಕುಕುರಾ ಭೋಜಾ ಸರ್ವೇ ಬಾಂಧಕವೃಷ್ಟಯಃ |

ತ್ವಯ್ಯಾಸಕ್ತಾ ಮಹಾಬಾಹೋ ಲೋಕಾಲೋಕೇಶ್ವರಾಶ್ಚಯೇ ||

- ೮೩/೨೯

ಉಪಾಸತೇ ಹಿ ತ್ವದ್ಬುದ್ಧಿ ಮೃಷಯಶ್ಚಾಪಿ ಮಾಧವ |

ತ್ವಂ ಗುರುಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಜಾನೀಷೇ ತ್ವಂ ಗತಾಗತಮ್ ||

ತ್ವಮಾಸಾದ್ಯ ಯದುಶ್ರೇಷ್ಠಮೇಂಧಂತೇ ಜ್ಞಾತಿನಃ ಸುಖಮ್ ||

- ೮೩/೩೦

೩. ನಾರದರು ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

೪. ಉಳಿದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವಿಗಳು ಇಂತಹ ಜ್ಞಾತಿವಿರೋಧಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ನಾರದರು.

ಉತ್ತರದ ಸಾರಾಂಶ - ೧, ಬಹುಕುಟುಂಬದ ಮಧ್ಯೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿರಬೇಕು, ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರಬೇಕು.

೨. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿರಬೇಕು. ನಿರ್ಧಾರಗಳ ಪರಿಣಾಮ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು.

೩. ತಾಳ್ಮೆ ಸಹನೆ, ಕ್ಷಮಾಗುಣ, ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಹಂಚುವ ಗುಣವಿದ್ದವನು ಎಂತಹ ವಿಷಯಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲೂ ಮಾನ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೬೮. ಕಾಲವೃಕ್ಷೀಯ ಮುನಿ-ಕೋಸಲರಾಜನ ಸಂವಾದ

ಭೀಷ್ಮರು ಅವಿಭಕ್ತಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿನ ಭಿನ್ನಮತ, ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ, ಭಿನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬ ಧೀಮಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ವಿಚಾರವಾಗಿ ಸ್ವಯಂ ಭಗವಂತನಾದ ಕೃಷ್ಣನು ನಾರದರಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಕೇಳಿದವನಂತೆ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ (ಅ-೮೩) ನೋಡಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಭಾಯಿಸಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದ ಭೀಷ್ಮರು ಅದನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಕರೆದರು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಕೋಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾದವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದೂ ರಾಜನ ಅದೃಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ರಾಜ್ಯದ ಕೋಶವನ್ನು (ಬೊಕ್ಕಸ-ಐಶ್ವರ್ಯ) ಕೆಲವೊಂದು ವೇಳೆ ಅಮಾತ್ಯರು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಅವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮಾಹಿತಿದಾರನನ್ನು (Informer of Secrets) ಅಮಾತ್ಯರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಲವೃಕ್ಷೀಯನೆಂಬ ಮುನಿಯು ಕೋಸಲದೇಶರಾದ ಕ್ಷೇಮದರ್ಶಿಗಳಿಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ, ಅದನ್ನರಿತ ರಾಜ ಆತನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದುದನ್ನು ಅವರ ಸಂವಾದ ರೂಪದ ಇತಿಹಾಸದ ಮೂಲಕ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕೋಸಲದೇಶದರಾಜ ಕ್ಷೇಮದರ್ಶಿ, ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಕಾಲವೃಕ್ಷೀಯ ಎಂಬ ಮುನಿ ಬಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯಾದಿಗಳು (ಅಮಾತ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವರ ಭ್ರಾತೃಗಳು, ನೌಕರರು) ಹೇಗೆ ರಾಜ್ಯದ ಕೋಶವನ್ನು ರಾಜನ ಅರಿವಿಗೆ ಬರದಂತೆ ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ವಿವರಿಸಿ, ತನಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ಕೊಡಲು ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಅವನು ಹೇಗೆ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು (ಮಾಹಿತಿ) ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಎಂದೂ ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

- ೧ ಕ್ರಿಯಮಾಣಮಮಾತ್ಯೇನ ಭೃತೋ ವಾ ಯದಿ ವಾಽಭೃತಃ |
ಯೋ ರಾಜಕೋಶಂ ನಶ್ರುಂತಮಾಚಕ್ಷೀತ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ ||
ಶ್ರೋತವ್ಯಂ ತಸ್ಯ ಚ ರಹೋ ರಕ್ಷ್ಯಶ್ಚಾಮಾತ್ಯತೋ ಭವೇತ್ |
ಅಮಾತ್ಯಶ್ಚಾಪಹರ್ತಾರಃ ಭೂಯಿಷ್ಯಂ ಘ೦ತಿ ಭಾರತಃ ||
ರಾಜಕೋಶಸ್ಯ ಗೋಪ್ತಾರಃ ರಾಜಕೋಶವಿಲೋಪಾಃ |
ಸಮೇತ್ಯ ಸರ್ವೇ ಬಾಧಂತೇ ಸ ನಿನಶ್ಯತ್ಯರಕ್ಷಿತಃ ||

ರಾಜನ್! ನಾನು ಒಂದು ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ರಾಜ್ಯದ ಅಮಾತ್ಯರು ಮೊದಲಾದವರು ನಿನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಜನರಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆ. ಜನರು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಈ ಕಾಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ. ನಾನೂ ವಾಯುಸವಿದ್ಯೆ(ಕಾಗೆಯ ವಿದ್ಯೆ, ಅದರ ಮಾತುಗಳು, ಅವುಗಳ ಅರ್ಥ)ಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಗೆ ತಾನು ಕೇಳಿದುದನ್ನು ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯರ ಮುಂದೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಗೆಯು ವರ್ತಮಾನ, ಭೂತ, ಭವಿಷ್ಯತೆ ಕಾಲದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅಮಾತ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಅವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಲೂ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ನೌಕರರು ಮಾಡಿದ ಅಪಹರಣದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಸತ್ಯವ್ರತಧಾರಿಯಾಗಿದ್ದು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಆಗಿದ್ದೇನೆ (ಎಲ್ಲ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ).

ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ, ಅವನಿಗೆ ಅದೆಲ್ಲ ಸುಳ್ಳೆನಿಸಲಿಲ್ಲ (ಸತ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡಿತು). ಅಮಾತ್ಯರು ಹಾಗೂ ಇತರ ನೌಕರರು ರಾಜ್ಯಕೋಶವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ರಾಜನಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು.

ರಾಜನ್! ಕಾಗೆಯಿಂದ ಅಪಹಾರ ವಿಷಯ ಬಯಲಾಗಲು ಆ ನೌಕರರು ರಾತ್ರಿ ಕಾಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹೋದಾಗ ಬಾಣದಿಂದ ಕೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಳಗಿದ್ದು ನೋಡಿದ ಮುನಿ ರಾಜನಾದ ಕ್ಷೇಮದರ್ಶಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ತನಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದೂ, ಮತ್ತು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಕೆಲ ಹಿತವೆನಿಸುವುದನ್ನು ಹೇಳುವುದಾಗಿ ನುಡಿದನು.

ರಾಜನೇ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರ. ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಕೋಶದ ಅಪಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖವಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಕೋಶರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಹಾಯಕನಾದ ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಅಪಹರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನ ಹಿತವನ್ನೇ ಹೇಳುವ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸು.

ಆಗ ರಾಜನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಕ್ಷಮಿಸದಿರಲಿ. ನೀನು ಹೇಳಬೇಕೆನಿಸಿದುದನ್ನು ಹೇಳು. ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡಿದನು^೧.

-
- ೧ ಸ ಬುಧ್ಧಾ ತಸ್ಯ ರಾಜ್ಯಸ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಂ ಹಿ ಸರ್ವಶಃ |
 ರಾಜಯುಕ್ತಾಪರಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವಾನ್ ಬುಧ್ಧಾ ತತ್ಸತಃ ||
 ತಮೇವ ಕಾಕಮಾದಾಯ ರಾಜಾನಂ ದ್ರಷ್ಟುಮಾಗತಮ್ |
 ಸರ್ವಜ್ಞೋಽಸ್ಮೀತಿ ವಚನಂ ಬ್ರುವಾಣಃ ಸಂತಿತವ್ರತಃ ||
 ಪ್ರಾಹ ಕಾಕಸ್ಯ ವಚನಾದಮುತ್ರೇದಂ ತ್ವಯಾ ಕೃತಮ್ |
 ಅಸೌ ಚಾಸೌ ಚ ಜಾನೀತೇ ರಾಜಕೋಶಸ್ತ್ವಯಾ ಹೃತಃ ||

ರಾಜನಿಗೆ ಮುನಿಯ ಹಿತವಚನಗಳು -

೧. ರಾಜನ್ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯರಿಂದ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ನಿನಗೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಭಯವನ್ನು (ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದ) ತಿಳಿದು ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ. ದಯಮಾಡಿ ನಾನು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳು.

೨. ರಾಜರೊಡನೆ ಅತಿ ಸಂಪರ್ಕ ಸರ್ಪಗಳ ಸಹವಾಸವಿದ್ದಂತೆ. ಅವನಿಗೆ ಮಿತ್ರರೂ, ಶತ್ರುಗಳೂ ಇಬ್ಬರೂ ಬಹಳ. ರಾಜೋಪಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅವರಿಂದ ಹಾಗೂ ರಾಜನಿಂದಲೂ ಭಯವಿರುತ್ತದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಒಬ್ಬನಿಂದಲೂ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಒಂದೇ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಭಯ ಬರಬಹುದು.

೩. ತನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಎಂದೂ ಪ್ರಮಾದವನ್ನು (ಯಾವುದೇ ತಪ್ಪನ್ನು) ಮಾಡಬಾರದು. ಮಾಡಿದರೆ ರಾಜನದೂ ತಪ್ಪಾಗಬಹುದು. ರಾಜನು ತಪ್ಪುಸಗಿದರೆ ಸೇವಕನು ಉಳಿಯಲಾರನು. ವಿದ್ಯಾವಂತನು ಬೆಂಕಿಯ ನಿಕಟಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಹೋದಂತೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣ ಹಾಗೂ ಧನೇಶ್ವರನನ್ನು ಸೇವಕನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಸರ್ಪದ ಬಳಿ ಹೋಗುವಂತೆ, ನಾನು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದೇ ಉಪಚರಿಸಬೇಕು (Service at life risk).

ವಿವಮಾಖ್ಯಾತಿ ಕಾಕೋಽಯಂ ತಚ್ಛೇಘ್ರಮನುಗಮ್ಯತಾಮ್ |

ತಥಾನ್ಯಾನಽಪಿ ಸ ಪ್ರಾಹ ರಾಜಕೋಶ ಹರಾನ್ ಸದಾ |

ನ ಚಾಸ್ಯ ವಚನಂ ಕಿಂಚಿದನ್ಯತಂ ಶ್ರೂಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ |

ತಮತಿಕ್ರಮ್ಯ ಸುಪ್ತಸ್ಯ ನಿಶಿ ಕಾಕಮಪೋಥಯನ್ |

ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವಾಕ್ಯಂ ಕ್ಷೇಮದರ್ಶಿನಮಬ್ರವೀತ್ |

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರತಿಜಾನಾಹಿ ಪ್ರಬ್ರೂಹಿ ಯದಿ ಚೇಚ್ಛಸಿ |

ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಹಿ ತೇ ವಾಕ್ಯಂ ಯದ್ವಿನ್ಯಾಂ ವಿಪ್ರ ವಕ್ಷ್ಯಸಿ ||

- ೮೪/೬-೨೨

೧ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ನಯಾನಜಾಯಾಂಶ್ಚ ಭೃತ್ಯತಸ್ತೇ ಭಯಾನಿ ಚ |

ಭಿಕ್ತ್ಯಾ ವೃತ್ತಿಂ ಸಮಾಖ್ಯಾತುಂ ಭವತೋಽಂತಿಕಮಾಗಮಮ್ ||

- ೮೪/೨೩

೨ ಅಶೀವಿಷೈಶ್ಚ ತಸ್ಯಾಹುಃ ಸಂಗತಂ ಯಸ್ಯ ರಾಜಭೀ |

ಒಹುಮಿತ್ರಾಶ್ಚ ರಾಜಾನೋ ಒಹ್ವಮಿತ್ರಾಸ್ತಥೈವ ಚ ||

ತೇಭ್ಯಃ ಸರ್ವೇಭ್ಯ ವಿವಾಹುರ್ಭಯಂ ರಾಜೋಪಸೇವಿತಮ್ |

ಅಥೈಷಾಮೇಕತೋ ರಾಜನ್ ಮುಹೂರ್ತಾದೇವ ಭೀರ್ಭವೇತ್ ||

- ೮೪/೨೫, ೨೬

೩ ನೈಕಾಂತೇನಾಪ್ರಮಾದೋ ಹಿ ಕರ್ತುಂ ಶಕ್ತೋ ಮಹೀಮತಃ |

ನ ತು ಪ್ರಮಾದಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಕಥಂಚಿದ್ ಗತೀವಿಚ್ಛತಾ ||

ಪ್ರಮಾದಾದ್ವಿ ಸ್ವಲೇದ್ ರಾಜಾ ಸ್ವಲಿತೇ ನಾಸ್ತಿ ಜೀವಿತಮ್ |

ಅಗ್ನಿಂ ದೀಪ್ತಮಿವಾಸೀದೇದ್ ರಾಜಾನಮುಪಶಿಕ್ಷತಃ ||

ಅಶೀವಿಷಮಿವ ಕ್ಷುದ್ಧಂ ಪ್ರಭುಂ ಪ್ರಾಣಧನೇಶ್ವರಮ್ |

ಯತೇನೋಪಚರೇನ್ನಿತ್ಯಂ ನಾಹಮಸ್ಮಿತಿ ಮಾನವಃ ||

- ೮೪/೨೭-೨೯

೪. ರಾಜನೆದುರಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬಾರದು. ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸ (ರಾಜನಿಗೆ ಅಪ್ರೀತಿಕರ) ಮಾಡಬಾರದು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ನಿಲ್ಲಬಾರದು, ಓಡಾಡಬಾರದು. ಅಂಗಚೇಷ್ಟೆ(ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಸಂಕೇತ)ಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

೫. ರಾಜನು ದೇವತೆಯಂತೆ. ಪ್ರಸನ್ನನಾದರೆ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥ (ಸೇವಕರಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸುಖ ಸಾಮಗ್ರಿ)ಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಬಲ್ಲ^೧.

ಹೀಗೆ ಮಯ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ^೨.

೬. ರಾಜನ್ ನನ್ನಂಥ ಆಮಾತ್ಯರು ನಿನ್ನ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ನನ್ನ ಕಾಗೆಯನ್ನು (ನಿನ್ನವರು) ಕೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನಾಗಲೀ, ನೀನು ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯೋ ಅವರನ್ನಾಗಲೀ ನಿಂದೆ ಮಾಡೆನು. ಆದರೆ ನೀನು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದ್ದೇ ಹಿತಾಹಿತಗಳನ್ನು ತಿಳಿ. ನನ್ನ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಕೊಂದವರು ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡಿ, ನಿನ್ನ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ಬಯಸಿ, ನಿನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದವರು. ಅವರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರದವರೇ. ಅಂತಃಶತ್ರುಗಳು. ಆದರೆ, ಅವರು ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಆದರೆ, ನಾನು ಅವರ ಭಯದಿಂದ ಬೇರೊಂದು ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅವರು ಬಿಟ್ಟ ಬಾಣ ನನ್ನ ಕಾಗೆಯನ್ನು ಕೊಂದಿತು (ದೈವವಶಾತ್). ಇದನ್ನು ನಾನು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ (ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ).

೭. ನೀನು ಅನೇಕ ಮೊಸಳೆ, ತಿಮಿಂಗಲಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ನದಿಯಂತೆ ಇದ್ದು ನಾನು ದುರ್ಬಲವಾದ ಕಾಗೆಯಿಂದ ದಾಟಿದ್ದೇನೊ^೩. ಕತ್ತಲಿರುವ ದುರ್ಗವನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಿಂದಲೂ, ಜಲದುರ್ಗವನ್ನು ನೌಕೆಯಿಂದಲೂ ದಾಟಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಜದುರ್ಗವನ್ನು ದಾಟುವುದು ಪಂಡಿತರಿಗೂ ತಿಳಿಯದು^೪. ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಗತ್ತಲಿನ ಕಾಡಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನೀನೂ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ

೧ ದೇವತೇವ ಹಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ ಕುರ್ಯಾದ್ ರಾಜಾ ಪ್ರಸಾದಿತಃ |

ವೈಶ್ವಾನರ ಇವ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಸಮೂಲಮಪಿ ನಿರ್ದಹೇತ್ |

ಇತಿ ರಾಜನ್ ಮಯಃ ಪ್ರಾಹ ವರ್ತತೇ ಚ ತಥೈವ ತತ್ ||

- ೮೪/೩೧

೨ ದುರ್ವ್ಯಾಹತಾಚ್ಛೇಕಮಾನೋ ದುಷ್ಯತಾದ್ ದುರಧಿಷ್ಠಿತಾತ್ |

ದುರಾಸಿತಾದ್ ದುರ್ವಜಿತಾದಿಂಗಿತಾದಂಗಚೇಷ್ಟಿತಾತ್ ||

ದೇವತೇವ ಹಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನ್ ಕುರ್ಯಾದ್ ರಾಜಾ ಪ್ರಸಾದಿತಃ |

ವೈಶ್ವಾನರ ಇವ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಸಮೂಲಮಪಿ ನಿರ್ದಹೇತ್ |

ಇತಿ ರಾಜನ್ ಮಯಃ ಪ್ರಾಹ ವರ್ತತೇ ಚ ತಥೈವ ತತ್ ||

- ೮೪/೩೦, ೩೧

೩ ಒಹುನಕ್ತರುಷ್ಯಾಗ್ರಾಹಾಂ ತಿಮಿಂಗಲಗಳಾಂಯುತಾಮ್ |

ಕಾಕೇನ ಬಾಲೇನೇಮಾಮತಾರ್ಷಂ ತ್ವಾಮಹಂ ನದೀಮ್ ||

- ೮೪/೩೮

೪ ಅಗ್ನಿನಾ ತಾಮಸಂ ದುರ್ಗಂ ನೌಭಿರಾಪ್ಯಂ ಚ ಗಮ್ಯತೇ |

ಇರಲಾರೆ ಎಂದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಇರಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ, ಕೆಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ವಧೆಯೇ ಫಲಿ.

೮. ನಿನ್ನ ಭೋಜನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಭೋಜನದಂತಿದೆ. ನೀನೊಂದು ಮಧುಪ್ರಪಾತ. ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ದುರ್ಜನರನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನೀನೊಂದು ಸರ್ಪಗಳಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಕೊಪದಂತೆ ಇದ್ದೀಯಾ. ನೀನು ನಾಯಿ, ನರಿ, ಹದ್ದುಗಳಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿದ ರಾಜಹಂಸದಂತೆ ಇದ್ದೀಯಾ.

೯. ರಾಜನ! ನೀನೇ ನೇಮಿಸಿದವರು, ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತರಾದವರೇ ನಿನ್ನನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯರಾದವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೊ.

೧೦. ನಿನ್ನ ಶೀಲ ತಿಳಿಯಲು ಯಾವ ಪ್ರಮಾದ ಮಾಡದೆ ನಿನ್ನೊಡನೆ ವೀರಪತ್ನಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸದಂತೆ ಇದ್ದೆ ನೀನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೇ. ನಿನ್ನ ಅರಮನೆಯವರನ್ನು ನೀನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೀಯಾ(ಜಿತರಾಗಿದ್ದಾರಾ)? ಅವರು ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜನಿಗೆ(ಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದಾರಾ? ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಹಸಿದವನಿಗೆ ಭೋಜನ ಇಷ್ಟವಾದಂತೆ ನನಗೆ ನೀನು ಇಷ್ಟನಾದೊ (ನನ್ನ ವಾಸ ಸಫಲವಾಯಿತು).

೧೧. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಅಮಾತ್ಯರು ಮಾತ್ರ ಬಾಯಾರಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನಿಗೆ ನೀರಿನಂತೆ (ಇಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ) ನನಗೆ ಸರಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹಿತೈಷಿಯೆಂದು ತಿಳಿದ ಅವರು ನನಗೆ ಅಪಚಾರ ಬಗೆದರು. ಬೇರಾವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಯಾವ ದ್ರೋಹವನ್ನೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅದೇ ನನ್ನ ದೋಷವಾಯಿತು (minus point).

-
- ರಾಜದುರ್ಗಾವತರಣೇ ನೋಪಾಯಂ ಪಂಡಿತಾ ವಿದುಃ || - ೮೪/೪೦
- ೧ ಆತೋ ನಾಯಂ ಶುಭೋ ವಾಸಸ್ತುಚ್ಛೇ ಸದಸತೀ ಇಹ |
ವಧೋ ಹ್ಯೇವಾತ್ರ ಸುಕೃತೋ ದುಷ್ಕೃತೇ ನ ಚ ಸಂಶಯಃ || - ೮೪/೪೨
- ೨ ಮಧುಪ್ರಪಾತೋ ಹಿ ಭವಾನ್ ಭೋಜನಂ ವಿಷಮಯುತಮ್ |
ಅಸತಾಮಿವ ತೇ ಭಾವೋ ವರ್ತತೇ ನ ಸತಾಮಿವ ||
ಅಶೀವಿಷ್ಯಃ ಪರಿವೃತಃ ಕೂಪಸ್ತ್ವಮಿವ ಪಾರ್ಥಿವ ||
ದುರ್ಗತೀರ್ಥಾ ಬೃಹತ್ಕೂಲಾ ಕರೀರಿವೇತ್ರಸಂಯುತಾ |
ನದೀ ಮಧುರವಾನೀಯಾ ಯಥಾ ರಾಜಂಸ್ತಥಾ ಭವಾನ್ |
ಶೃಗ್ಧಗ್ಧಗೋಮಾಯುಯುತೋ ರಾಜಹಂಸಸಮೋ ಹ್ಯಸಿ || - ೮೪/೪೫, ೪೬
- ೩ ಭವತ್ಸವ ಕೃತಾ ರಾಜನ್ ಭವತಾ ಪರಿಪಾಲಿತಾಃ |
ಭವಂತಂ ಪರ್ಯವಜ್ಞಾಯ ಜ್ಞಾನಂಸಂಶಿ ಭವತ್ತಿಯಮ್ || - ೮೪/೪೯
- ೪ ಉಷಿತಂ ಶಂಕಮಾನೇನ ಪ್ರಮಾದಂ ಪರಿರಕ್ಷತಾ |
ಅಂತಃಪರ್ಷ ಇವಾಗಾರೇ ವೀರಪತ್ನ್ಯಾ ಇವಾಲಯೇ |
ಶೀಲಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಮಾನೇನ ರಾಜ್ಯಶ್ಚ ಸಹಜೇವನಾ || - ೮೪/೫೦-೫೨

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುನಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಜನು ಇದುವರೆವಿಗೂ ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಸತ್ಕಾರ, ಉಡುಗೊರೆಗಳಿಗಿಂತ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಭಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ನೀನು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರು. ನೀನು ಬಯಸದವರು ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ನಾನೇನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೀನೇ ಸೂಚಿಸು. ನನ್ನನ್ನು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸು.

ರಾಜನ ಅನುಕರಣೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಆನಂದದಿಂದ ಮುನಿಯು ಹೀಗೆ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

೧. ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾದ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನನ್ನು ದುರ್ಬಲನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ನಂತರ ಅದರ ಕಾರಣ ತಿಳಿದು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನೂ ದೂರ ಮಾಡು (ನಿನ್ನ ಸೇವಕರಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು, ಅವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸದ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕು). ಆಗ ಅವರು ದುರ್ಬಲರಾಗುತ್ತಾರೆ.

೨. ಕಲಹಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಅರ್ಥವೇ (ಹಣ)ವೇ ಮೂಲ. ಅದೇ ದರ್ಪದ ಮೂಲ. ಅಮಾತ್ಯರನ್ನು ಅರ್ಥಹೀನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು.

೩. ಒಂದೊಂದೇ ದೋಷವಿರುವ ಎಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಮುಳ್ಳಿನ ರಾಶಿಯಾಗಿ, ಅದನ್ನೇ ಪುಡಿ ಪುಡಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಪರಾಧಿ ಎಂದು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಘೋಷಿಸದೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನೇ ಅಪರಾಧಿಯನ್ನಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸು.

೧ ಭೂಯಾಸೋ ಪರಿಬರ್ಹೇಣ ಸತ್ಕಾರೇಣ ಚ ಭೂಯಸಾ |
ಪೂಜಿತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ಚೇಷ್ಠ ಭೂಯೋ ವಸ ಗೃಹೇ ಮಮ ||
ಯೇ ತ್ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನೇಚ್ಛಂತಿ ನ ತೇ ವತ್ಸೃಂತಿ ಮೇ ಗೃಹೇ |
ಭವತ್ಯವ ಹಿ ತಚ್ಛೇಯಂ ಯದಿದಾನೀಮನಂತರಮ್ ||
ಯಥಾ ಸ್ಯಾದ್ ದುಷ್ಕೃತೋ ದಂಡೋ ಯಥಾ ಚ ಸುಕೃತಂ ಕೃತಮ್ |
ತಥಾ ಸಮೀಕ್ಷ್ಯ ಭಗವನ್ ಶ್ರೇಯಸೇ ವಿನಿಯುಂಕ್ಷ್ಯ ಮಾಮ್ ||

- ೮೪/೫೫-೫೭

೨ ಅದರ್ಶಯನ್ನಿಮಂ ದೋಷಮೇಕೈಕಂ ದುರ್ಬಲಂ ಕಿರು |
ತತಃ ಕಾರಣಮಾಜ್ಞಾಯ ಪುರುಷಂ ಪುರುಷಂ ಜಹಿ ||
ಏಕದೋಷಾ ಹಿ ಬಹವೋ ಮೃದ್ವೀಯುರಪಿ ಕಂಟಕಾನ್ |
ಮಂತ್ರಭೇದಭಯಾದ್ ರಾಜಯಸ್ಸಾದೇತದ್ ಬ್ರವೀಮಿ ತೇ ||

- ೮೪/೫೮, ೫೯

೩ ಅರ್ಥೇ ಸರ್ವಂ ಜಗದ್ ದ್ವಂದ್ವಮರ್ಥೇನ ಚ ನಿಬದ್ಧತೇ |
ಅರ್ಥೇ ದರ್ಪೋ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ತಸ್ಯಾದರ್ಥಂ ವಿರಚಯ ||

- ೮೪/೬೦

೪ ಏಕೇನೈಕಸ್ಯ ದೋಷೇಣ ತದ್ವಿರುದ್ಧಂ ಪ್ರಚೋದಯ |
ಸ ತಸ್ಯ ದೋಷಾನುದ್ವಾಪ್ಯ ತಸ್ಯಾರ್ಥಂ ಗ್ರಾಹಯಿಷ್ಯತಿ ||

- ೮೪/೬೧

೪. ಒಂದು ದೋಷವಿರುವ ಒಬ್ಬನನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಚೋದಿಸಲು ಅವನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಬೇರೆ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಳೆದು ರಾಜನು ಅವನ ಸ್ಥಾನ, ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ (divide and rule). ಭೇದೋಪಾಯ ರಚಿಸು. ಕೆಲವರನ್ನು ಸಾಮ, ಕೆಲವರನ್ನು ದಾನ, ಭೇದ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ವೈರ ಉತ್ಪಾದಿಸು (ಅವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುಹಾಕು). ಕೊನೆಯ ಉಪಾಯ ದಂಡವಾಗಿರಲಿ.

೫. ಬಿಲ್ವಫಲವನ್ನು ಬಿಲ್ವಫಲದಿಂದ ನಾಶ ಮಾಡುವಂತೆ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ, ಅಯೋಗ್ಯ ಸಚಿವನನ್ನು ಅಯೋಗ್ಯ ಸಚಿವನಿಂದಲೇ ನಾಶ ಮಾಡು. ಮುಳ್ಳಿನಿಂದಲೇ ಮುಳ್ಳನ್ನು ತೆಗೆಯಬೇಕು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಸಲಹೆ ನೀಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೧. ರಾಜನಾ! ನಾವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೃಪಾಳುಗಳು, ಮೃದುದಂಡವುಳ್ಳವರು (ದಂಡ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಲು ನಮಗೆ ಬರದು. ಅದು ನಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲ). ನಾವು ನಿನಗು, ನಿಮ್ಮ ಪರಿವಾರದವರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮ ಬಯಸುವವರು.

೨. ನಾನು ಯಾರು ಗೊತ್ತೇ? ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಕಾಲಕವೃಕ್ಷೀಯನೆಂಬ ಮುನಿ. ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ಮಿತ್ರ. ಸತ್ಯಸಂಗರ ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬೇಕಾದವನು. ನಿನ್ನ ತಂದೆ ಮೃತನಾದಾಗ, ನಿನ್ನ ರಾಜ ಆಪತ್ತಿಗೊಳಗಾದಾಗ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಆಶೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ನೀನು ಪ್ರಮಾದವೆಸಗಬಾರದೆಂದು ನಿನಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಸುಖದುಃಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆ. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅಮಾತ್ಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು (ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ವಹಿಸಿ) ಇಂತಹ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುವೆ? (ಮಾಡಬೇಡ, ದೈವದತ್ತವಾದುದನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಬೇಡ).

ನಂತರ ರಾಜನು ಕಾಲವೃಕ್ಷೀಯ ಮುನಿಯನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ರಾಜಕುಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಆನಂದವು ಅವಿಭವಿಸಿತು. ಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಕೋಸಲರಾಜನಾದ ಕ್ಷೇಮದರ್ಶಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ವಿಕಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು.

೧ ಸಾಮಪೂರ್ವಂ ಚ ಕೇಷಾಂಚಿದ್ ಭೇದೇನ ಚ ಪರಸ್ಪರಮ್ |

ವೈರಂ ಕಾರಯ ಭೂಪಾಲ ಪಶ್ಚಾದ್ ದಂಡಂ ಪ್ರಯೋಜಯ ||

- ೮೪/೬೨

೨ ಬಿಲ್ವೇನ ಚ ಯಥಾ ಬಿಲ್ವಮಾಕಾರಂ ಘಡ್ಯ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ |

ಅಶುದ್ಧಂ ಸಚಿವಂ ರಾಜನ್ನಶುದ್ಧೈವ ನಾಶಯ ||

- ೮೪/೬೩

೩ ಉಭೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದುಃಖಸುಖೇ ರಾಜ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಯದೃಚ್ಛಯಾ |

ರಾಜ್ಯೇನಾಮಾತ್ಯಸಂಸ್ಥೇನ ಕಥಂ ರಾಜನ್ ಪ್ರಮಾದ್ಯಸಿ ||

- ೮೪/೬೪

ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಕೌಸಲ್ಯರಾಜನು ಪುರೋಹಿತನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳಿದನು^೧.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳು, ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲಿಸು.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ಮುನಿಯ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳು.

೨. ರಾಜನು ಯೋಚಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯ ಹಾಗೂ ಅನುಚರರನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜನಿಗೆ ಕಂಟಕರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ

೧೬೯. ಸಾಂತ್ವವಚನದ ಮಹತ್ವ

ಧರ್ಮರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಭೀಷ್ಮರು ರಾಜನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಪ್ರಜೆಗಳೊಡನೆ ಸಾಂತ್ವವಚನಗಳನ್ನಾಡುವ ಗುಣದಿಂದ ಆಗುವ ಲಾಭಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಂದ್ರ ಗುರುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಯಾವ ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಪುರುಷನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ (ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ) ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗೂ ಪ್ರಮಾಣಭೂತನಾಗಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು? ಅದಕ್ಕೆ ಗುರುಗಳಾದ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. 'ಸಾಂತ್ವ' ಎಂಬ ಒಂದು ಪದದಿಂದ ಪುರುಷನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ'.

೨. ಸಾಂತ್ವವಚನ ಹೇಳುವ ಸ್ವಭಾವವಿರದವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು, ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಮಾತನಾಡದವರು, ಜನರಿಂದ ದ್ವೇಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ'.

೩. ಆದರೆ ಯಾರು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದವರನ್ನು ಮೊದಲೇ ನೋಡಿ (ಗಮನಿಸಿ) ನಗುಮುಖದಿಂದ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಾರೋ (ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೋ) ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಜನರು ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾರೆ'.

(ರಾಮಾಯಣದ ರಾಮಚಂದ್ರನು ಹೀಗೆಯೇ ಇದ್ದನೆಂದು ರಾಮಾಯಣ ಹೇಳುತ್ತದೆ.)

೪. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ, ಸತ್ತವರಿಗೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದಾನ ಕೊಡುವುದು ರಾಜನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ. ಆಗಲೂ ಮಧುರ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಯೇ ಕೊಡಬೇಕೇ ಹೊರತು, ತಾನು ಮಹಾ ಉಪಕಾರಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕೊಡಬಾರದು. ಸಾಂತ್ವನವಿಲ್ಲದ ದಾನ ಭೋಜನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜನವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಸರಿ. ನಾನು ಕೊಡುವ ದಾನದಿಂದ ನೀನು ಉದ್ಧಾರವಾದೆ ಎಂಬ

೧ ಸಾಂತ್ವ - ಬಹಳ ಮಧುರವಾದ ಮಾತು (ಮೃದ್ವಾಂಶಃ) ಸಾಂತ್ವ (ಸಮಾಪ್ರಯೋಗೇ) + ಣೀತ್ ಲ್ಯುಟ್ (೩/೩/೧೫); ೨. ಸಾಮೋಪಾಯ; ೩. ಹಿತವಾದ, ಮಾತನಾಡುವುದು, ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು, ಕಾನ ಸಾಂತ್ವಾನಿ ಗೋವಿಂದಃ ಸೂತಪುತ್ರೇ, ಪಯುಕ್ತವಾನ್ (ಮ.ಭಾ.ಉ.ಪ.-೧೪೦/೨); ಸಾಂತ್ವನ = ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದು, ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವುದು.

೨ ಸಾಂತ್ವಮೇಕಪದಂ ಶಕ್ತ ಪುರುಷಃ ಸಮ್ಯಗಾಚರನ್ ||

- ೮೬/೩

ಪ್ರಮಾಣಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಯಶಶ್ಚೈವಾಪ್ಯಯಾನ್ಯಹತ್ ||

೩ ಯೋ ಹಿ ನಾಭಾಷತೇ ಕಿಂಚಿತ್ ಸತತಂ ಭುಕುಟೇಮುಖಃ |

- ೮೬/೫

ದ್ವೇಷ್ಯೋ ಭವತಿ ಭೂತಾನಾಂ ಸ ಸಾಂತ್ವಮಿಹ ನಾಚರನ್ ||

೪ ಯಸ್ಯ ಪೂರ್ವಮಭಿಪ್ರೇಷ್ಯ ಪೂರ್ವಮೇವಾಭಿಭಾಷತೇ |

- ೮೬/೬

ಸ್ವಿತಪೂರ್ವಾಭಿಭಾಷೀ ಚ ತಸ್ಯ ಲೋಕಃ ಪ್ರಸೀದತಿ ||

ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಾತಾಗಲೀ, ಮುಖಚರ್ಯೆಯಾಗಲೀ ಇರಬಾರದು. ಅಂತಹ ದಾನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸದು.

ದಾನ ಕೊಡದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಮಾಧಾನದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲೋಕವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಾಜನು ಮಧುರ ಭಾಷಿಯಾದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಸಾಂತ್ವವಚನಗಳು ಹೇಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸುಕೃತವಾದ, ಮಂಗಳಕರವಾಗಿಯೂ, ಪುಣ್ಯಕೊಡುವ, ನಯವಾಗಿಯೂ (ಕಠಿಣ ಶಬ್ದಗಳಿರದ, ಸೌಮ್ಯವಾದ), ಮಧುರ(ಕೇಳಲು ಸಂತೋಷವಾಗುವ), ತಾನು ಸೇವಿಸುವ (ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿರುವ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ) ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವವನಿಗೆ ಸಮಾನರಾದವರೂ ಯಾರು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ (This is all art in talking and getting work done).

ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಇಂದ್ರನು ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಡೆದನು.

ರಾಜನೇ! (ಯುಧಿಷ್ಠಿರನೇ!) ನೀನು ಕೂಡಾ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಹಾಗೇ ಆಚರಿಸು. ಆಗಲೇ ನೀನು ಜನಪ್ರಿಯ ರಾಜನಾಗುವೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ನುಡಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಧರ್ಮರಾಜನು ಸ್ವಯಂ ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿ. ಆತನು ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದನು. ಲೋಕೋಪಕಾರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿ ನಮಗೆಲ್ಲ ನೀತಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದು ಆಂತರಿಕ ಸಂದೇಶ.

೨. ನಾವು ಹೇಗೆ ಇದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ನಾವೇ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧ ದಾನಮೇವ ಹಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸಾಂತ್ವೇನಾನಭಿಜಲ್ಲಿತಮ್ |

ನ ಪ್ರೀಣಯತಿ ಭೂತಾನಿ ನಿರ್ವೃಂಜನಮಿವಾಶನಮ್ ||

- ೮೬/೭

ಆದಾತಾ ಹೃಪಿ ಭೂತಾನಾಂ ಮಧುರಾಮೀರಯನ್ ಗಿರಮ್ |

ಸರ್ವಲೋಕಮಮಂ ಶಕ್ತ ಸಾಂತ್ವೇನ ಕುರುತೇ ವಶೇ ||

- ೮೬/೮

೨ ಸುಕೃತಸ್ಯ ಹಿ ಸಾಂತ್ವಸ್ಯ ಶ್ಲಕ್ಷಸ್ಯ ಮಧುರಸ್ಯ ಚ |

ಸಮ್ಯಗಾಸೇವ್ಯಮಾನಸ್ಯ ತುಲ್ಯಂ ಜಾತು ನ ವಿದೃತೇ ||

- ೮೬/೧೦

೧೭೦. ವಾಮದೇವ-ವಸುಮನಸ್ ಸಂವಾದ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಿತಾಮಹರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ.

ತಾತ್! ಧರ್ಮದಲ್ಲೇ ಇರಲು ಬಯಸುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ರಾಜನು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ವಾಮದೇವ ಋಷಿಗಳು ಕೋಸಲದೇಶದ ವಸುಮನಸ್ ಎಂಬ ರಾಜನಿಗೆ 'ಧರ್ಮಾರ್ಥಸಹಿತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿ, ಎಂತಹ ನಡತೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಧರ್ಮದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು.

೧. ಧರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆಚರಿಸು. ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುವ ರಾಜರು ಪೃಥಿವಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ'.

೨. ಅರ್ಥಸಿದ್ಧಿ (ಐಶ್ವರ್ಯದ ಗರಿಷ್ಠ ಸಂಪಾದನೆ)ಗಿಂತ ಧರ್ಮಸಂಪಾದನೆಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಯಾವ ರಾಜನು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ಸದ್ಬುದ್ಧಿಯ ರಾಜನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ^೨(ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ).

೩. ಧರ್ಮದ ಕಡೆ ಮನಸ್ಸಿರದ ರಾಜನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದರೆ ಅವನು ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ^೩.

೪. ಪಾಪಿಯೂ, ದುಷ್ಕನೂ ಆದ ಸಚಿವನನ್ನು ಹೊಂದಿದ ರಾಜನು ಪರಿವಾರಸಮೇತನಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾಶನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೫. ಯಾವ ರಾಜನು ಅರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಯೂ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುವವನೂ ಆಗಿರುವನೋ ಅಂತಹವನು ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಿಯ ಒಡೆಯನಾದರೂ ಕ್ಷಿಪ್ರನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ^೪.

೬. ರಾಜನು ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ, ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಮಿತ್ರರಿಂದ ನಾನು ಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂದು ಎಂದೂ ಭಾವಿಸಬಾರದು^೫.

-
- ೧ ಧರ್ಮಮೇವಾನುರ್ವತ್ಸ್ಯ ನ ಧರ್ಮಾದ್ ವಿದ್ಯತೇ ಪರಮ್ |
ಧರ್ಮೇ ಸ್ಥಿತಾ ಹಿ ರಾಜಾನೋ ಜಯಂತಿ ಪೃಥಿವೀಮಮಾಂ | - ೯೪/೬
- ೨ ಅರ್ಥಸಿದ್ಧೇ ಪರಂ ಧರ್ಮಂ ಮನ್ಯತೇ ಯೋ ಮಹೀಪತಿಃ |
ಋತಾಂ ಚ ಕುರುತೇ ಬುದ್ಧಿಂ ಸ ಧರ್ಮೇಣ ವಿರೋಚತೇ || - ೯೪/೭
- ೩ ಅಧರ್ಮದರ್ಶಿ ಯೋ ರಾಜಾ ಬಲಾದೇವ ಪ್ರವರ್ತತೇ |
ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವಾಪಯಾತೋಽಸ್ಮಾದುಭೌ ಪ್ರಥಮಮಧ್ಯಮೌ || - ೯೪/೮
- ೪ ಅರ್ಥಾನಾಮನುಷ್ಠಾತಾ ಕಾಮಚಾರೀ ವಿಕೃತ್ಯನಃ |
ಅಪಿ ಸರ್ವಾಂ ಮಹೀಂ ಲಭ್ತ್ವಾ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ ವಿನಶ್ಯತಿ || - ೯೪/೧೦
- ೫ ನ ಪೂರ್ಣೋಽಸ್ಮಿತಿ ಮನ್ಯತೇ ಧರ್ಮತಃ ಕಾಮತೋಽರ್ಥತಃ |
ಬುದ್ಧಿತೋ ಮಿತ್ರತ್ಯಾಪಿ ಸತತಂ ವಸುಧಾಧಿಪಃ || - ೯೪/೧೨

೬. ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳಲ್ಲಿತಾನು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ದಿಕ್ವಿರುಳುವನಾಗಿ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಚಿಂತಿಸಿ, ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ (ಸಾಧಕ, ಬಾಧಕಗಳನ್ನು) ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವವನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮಹಾಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ (ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ).

೭. ದಾನಮಾಡದ, ಪ್ರಜಾವಾತ್ಸಲ್ಯವಿರದ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಬರೀ ದಂಡವಿಧಿಸುವ ಆತ್ಮಪಾತುಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ರಾಜನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ^೧.

೮. ಪಾಪ ಮಾಡಿಯೂ ಇದ್ದು ಪಾಪವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಬುದ್ಧಿಗೇಡಿ ರಾಜನು ಇಹದಲ್ಲಿ ಅಪಕೀರ್ತಿ ಹೊಂದಿ ಪರದಲ್ಲಿ ನರಕದ ಪಾಲಾಗುತ್ತಾನೆ^೨.

೧೦. ಯಾವ ರಾಜನಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಕ ಗುರುವಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಬೇರೆಯವರ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಕ್ಷಣಿಕ ಸುಖದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಅರ್ಥಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ (ಮಾತ್ರ) ಆಸ್ತನಾಗುತ್ತಾನೋ (ಅರ್ಥಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ನಂತರ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗುತ್ತಾನೋ) ಅವನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಸುಖಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ^೩ (ಅಂತಹವನು ಬೇರಾವ ಮಹತ್ವ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ).

೧೧. ಧರ್ಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶವನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ತಾನೇ ಅರ್ಥ (ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು) ಪರೀಕ್ಷಿಸುವವನು (ಅವು ಯೋಗ್ಯವೋ, ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು) ಧರ್ಮಪ್ರಧಾನನು (ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ ಅನುಸರಿಸುವವ) ರಾಜನು ಇಹ ಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ^೪.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಖ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ,
ಇತ್ಯಾದಿ....

-
೧	ವಿವರ ಯೋ ಧರ್ಮಸಂರಂಭೇ ಧರ್ಮಾರ್ಥಪರಿಚಿಂತಕಃ
ಆರ್ಥಾನ್ ಸಮೀಕ್ಷಾರಭತೇ ಸ ಧ್ರುವಂ ಮಹದಶ್ರುತೇ	- ೯೪/೧೪
೨	ಅದಾತಾ ಹ್ಯನತಿಶ್ಛೇಹೋ ದಂಡೇನಾರ್ವರ್ತಯನ್ ಪ್ರಜಾಃ
ಸಾಹಸಪ್ರಕೃತಿ ರಾಜಾ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ ವಿನಶ್ಯತಿ	- ೯೪/೧೫
೩	ಅಥ ಪಾಪಂ ಕೃತಂ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ನ ಚ ಪಶ್ಯತ್ಯಬುದ್ಧಿಮಾನ್
ಅಕೀರ್ತ್ಯಾಪಿ ಸಮಾಯುಕ್ತೋ ಮೃತೋ ನರಕಮಶ್ರುತೇ	- ೯೪/೧೬
೪	ಯಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ಗುರುರ್ಧರ್ಮೇ ನ ಚಾನ್ಯಾನನುಪ್ಯಚ್ಯತಿ
ಸುಖತಂತ್ರೋರ್ಧಲಾಭೇಷು ನ ಚಿರಂ ಮಹದಶ್ರುತೇ	- ೯೪/೧೮
೫	ಗುರುಪ್ರಧಾನೋ ಧರ್ಮೇಷು ಸ್ವಯಮರ್ಥಾನ್ವವೇಕ್ಷಿತಾ
ಧರ್ಮಪ್ರಧಾನೋ ಲೋಕೇಷು ಸುಚಿರಂ ಮಹದಶ್ರುತೇ	- ೯೪/೧೯

೧೭೧. ವಾಮದೇವ-ವಸುಮನಸ್ ಸಂವಾದ

ಕೃತ್ರಿಯರಾಜನು ವಿವಿಧ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ವಾಮದೇವ ಮುಷಿಗಳು ವಸುಮನಸ್‌ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧. ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜನು ದುರ್ಬಲರಾದವರನ್ನು (ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು) ಅಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಾಗ (ವರ್ತಿಸಿದಾಗ), ಅವನ ನಡತೆಯನ್ನು ಅವನ ವಂಶದವರೂ ಮುಂದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಪಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ (ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ). ಅಂತಹ ವಿನಯರಹಿತ ರಾಜ ಹಾಗೂ ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೇ ಆ ರಾಷ್ಟ್ರವು ಬಹುಬೇಗನೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಅಲ್ಪಕ್ರೂರತನ ತೋರಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಲಕ್ಷಣರಹಿತನಾದ ರಾಜನು ಬೇಗನೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತಾನೆ.

೩. ಯಾವ ರಾಜನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದ ಹಾಗೂ ಸೋತವರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂಗೀಕೃತ ರಾಜನೀತಿಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನೂ ಬೇಗನೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತಾನೆ (ಸೆರೆಹಿಡಿದ ರಾಜನನ್ನು ಆತನ ದೂತನನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣಬೇಕು. ಆತನ ಜೀವಾಪಹಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಇತ್ಯಾದಿ).

೪. ಸಮರ್ಥ ರಾಜನು ಪ್ರಸನ್ನಮುಖನಾಗಿರಬೇಕು. ಆಪತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ (ಶತ್ರುವಿಗೂ) ಕಾರುಣ್ಯ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಾದಾಗಲೇ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೫. ಅಪ್ರಿಯನಾದವನಿಗೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಅಲ್ಪಸಮಯದಲ್ಲೂ ಅಪ್ರಿಯನೂ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೧ ಸಾಹಸಪ್ರಕೃತಿಯುಕ್ತ ಕುರುತೇ ಕಿಂಚಿದುಲ್ಲಗಮ್ |

ಅಶಾಸ್ತ್ರಲಕ್ಷಣೋ ರಾಜಾ ಕ್ಷಿಪ್ರಮೇವ ವಿನಶ್ಯತಿ ||

- ೯೫/೪

೨ ಯೋಽತ್ಯಂತಾಚರಿತಾಂ ವೃತ್ತಿಂ ಕೃತ್ರಿಯೋ ನಾನುಪರ್ವತೇ |

ಜಿತಾನಾಮಜಿತಾನಾಂ ಚ ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮಾದವೃತ್ತಿ ಸಃ ||

- ೯೫/೫

೩ ಶಕ್ತಃ ಸ್ವಾತ್ ಸುಮುಖೋ ರಾಜಾ ಕುರ್ಯಾತ್ ಕಾರುಣ್ಯಮಾಪದಿ |

ಪ್ರಿಯೋ ಭವತಿ ಭೂತಾನಾಂ ನ ಚ ವಿಶ್ವಶ್ಯತೇ ಶ್ರಿಯಃ ||

- ೯೫/೬

೪ ಅಪ್ರಿಯಂ ಯಸ್ಯ ಕುರ್ವೀತ ಭೂಯಸ್ತ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಂ ಚರೇತ್ |

ನಚರೇಣ ಪ್ರಿಯಃ ಸ ಸ್ವಾದ್ ಯೋಽಪ್ರಿಯಃ ಪ್ರಿಯಮಾಚರೇತ್ ||

- ೯೫/೮

೬. ರಾಜನು ಸುಳ್ಳು ಭರವಸೆಗಳನ್ನು ನೀಡದೆ ಬೇಡದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ದ್ವೇಷದಿಂದ ಧರ್ಮ ಬಿಡಬಾರದು^೧.

೭. ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಉತ್ತರಿಸಬೇಕು. ಬೇರೆಯವರು ನಿರಾಕರಿಸುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬಾರದು. ಅವಸರ ಪಟ್ಟು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಯಾರಲ್ಲೂ ಅಸೂಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಇದರಿಂದ ಶತ್ರುವನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು^೨.

೮. ತನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾದಾಗ ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ಪಡಬಾರದು. ಪ್ರಿಯವಾದಾಗ ದುಃಖಿಸಬಾರದು. ಕಷ್ಟಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೇ ಪ್ರಜಾಹಿತವನ್ನು ಕಾಪಾಡಬೇಕು^೩.

೯. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ, ಜ್ಞಾನಿಯಾದ, ಸದಾಚಾರಿಯಾದ, ತನ್ನನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸುವ ಸಮರ್ಥನಾದ, ಅನುರಾಗವುಳ್ಳವನನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ (ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯುಳ್ಳ) ನಿಯಮಿಸಬೇಕು^೪.

ಮೇಲಿನ ಕೆಲಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ, ರಾಜನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ, ರಾಜನ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಸೂಯೆ ಪಡುವಂಥವನನ್ನು ಮಹತ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಬಾರದು^೫. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬರಿ ದುರ್ಗುಣಗಳಿರುವವನನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕ^೬.

೧೦. ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ರಾಜರ ನಡಾವಳಿ ಬಗ್ಗೆ ತನ್ನ ಆತ್ಮೀಯರಿಂದ (ಗೂಢಚಾರಿಗಳಿಂದ) ತಿಳಿದುಕೊಂಡಾಗ ಅವನ ಅವನತಿಯಾಗದು.

೧ ಮೃಷಾವಾದಂ ಪರಿಹರೇತ್ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪ್ರಿಯಮಯಾಚಿತಃ |

ನ ಚ ಕಾಮಾನ್ಸ ಸಂರಂಭಾನ್ ದ್ವೇಷಾದ್ ಧರ್ಮಮುತ್ಸಜೇತ್ ||

- ೯೫/೯

೨ ನಾಪತ್ರಪೇತ ಪ್ರಶ್ನೇಷು ನಾಭಿಭವ್ಯಾಂ ಗಿರಂ ಸೃಜೇತ್ |

ನ ತ್ವರೇತ ನ ಚಾಸೂಯೇತ ತಥಾ ಸಂಗ್ರಹ್ಯತೇ ಪರಃ ||

- ೯೫/೧೦

೩ ಪ್ರಿಯೇ ನಾತಿಭೃಶಂ ಹೃಷ್ಯೇದಪ್ರಿಯೇ ನ ಚ ಸಂಜ್ವರೇತ್ |

ನ ಮುಹ್ಯೇದರ್ಥಕೃಚ್ಛೇಷು ಪ್ರಜಾಹಿತಮನುಷ್ಠರನ್ ||

- ೯೫/೧೧

೪ ಅಪ್ರಕೀರ್ಣೇಂದ್ರಿಯಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಮತ್ಯಂತಾನುಗತಂ ಶುಚಿಮ್ |

ಶಕ್ತಂ ಚೈವಾನುರಕ್ತಂ ಚ ಯುಂಜ್ಯಾನ್ಮಹತಿ ಕರ್ಮಣಿ ||

- ೯೫/೧೪

೫ ಏವಮೇವ ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತೋ ಯೋ ನ ರಜ್ಜತಿ ಭೂಮಿಪಮ್ |

ಭರ್ತುರರ್ಥೇಷ್ಟಸೂಯಂತಂ ನ ತಂ ಯುಂಜೇತ ಕರ್ಮಣಿ ||

- ೯೫/೧೫

೬ ಮೂಢಮೈಂದ್ರಿಯಕಂ ಲುಬ್ಧಮನಾರ್ಯಚರಿತಂ ಶರಮ್ |

ಅನತೀತೋಪಧಂ ಹಂಸಂ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಮಬಹುಶ್ರುತಮ್ ||

ಕಾರ್ಯೇ ಮಹತಿ ಯೋ ಯುಂಜ್ಯಾದ್ ಹೀಯತೇ ಸ ನೃಪಃ ಶ್ರಿಯಃ ||

- ೯೫/೧೬, ೧೭

ಯೇ ಕೇಚಿದ್ ಭೂಮಿಪತಯಸ್ತಾನ್ ಸರ್ವಾನನ್ವೇಕ್ಷಯೇತ್ |

ಸುಹೃದ್ವಿನಭಿಖ್ಯಾತ್ಯೇನ ರಾಜಾ ನ ರಿಷ್ಯತೇ ||

- ೯೫/೧೯

೧೧. ಬಲಿಷ್ಠ ರಾಜನಿಗೆ ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿ, ನಾನು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಂದು ಸಮಾಧಾನವಾಗಿರದೆ ಸದಾ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಇರದಿದ್ದರೆ ಶತ್ರುರಾಜನು (ಬಲಿಷ್ಠ) ಹದ್ದುಗಳಂತೆ ಎರಗುತ್ತಾನೆ.

೧೨. ತನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭದ್ರಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ದುಷ್ಟನಾಗದೆ (ತಾನು), ತನ್ನ ಇತಿಮಿತಿ ತಿಳಿದು, ದುರ್ಬಲನಾದವನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಬೇಕೇ ಎನಿಸಿತು ಬಲಿಷ್ಠರ ಮೇಲೆ ಹೋಗಬಾರದು.

೧೩. ಧರ್ಮಪರಾಯಣನಾದ ರಾಜನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು (ಹೊಂದಿ) ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಪಾಲಿಸಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದು ತಾನೂ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಾ ಮರಣ ಹೊಂದಬೇಕು.

೧೪. ರಾಜ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯು ರಕ್ಷಣಾಸ್ಥಾನಗಳು, ಯುದ್ಧ ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಆಳುವುದು, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ (ಆಪ್ತರೋಡನೆ), ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವಷ್ಟು ಸುಖವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸುವುದು - ಈ ಐದು ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಇವಕ್ಕಾಗಿ ಆಪ್ತರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ಆಳಬಹುದು.

೧೬. ಜನರು ಪ್ರೀತಿಸುವ ರಾಜನು ದಾನಿಯೂ, ರಾಜ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಹಂಚುವವನೂ, ಮೃದುಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸಾ ಶುದ್ಧನೂ ಹಾಗೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದವನೂ ಆಗಿರಬೇಕು.

೧ ಅಪಕೃತ್ಯ ಬಲಸ್ಥೈರ್ಯ ದೂರಸ್ಥೋಸ್ಥೀತಿ ನಾಶ್ಯಸೇತ್ |

ಶೈನಾನುಚರಿತ್ಯೇರ್ಹೇ ನಿಪತಂತಿ ಪ್ರಮಾದ್ಯತಃ ||

- ೯೫/೨೦

೨ ದೃಢಮೂಲಸ್ವದುಷ್ಟಾತ್ಮ ವಿದಿತ್ವಾ ಬಲಮಾತ್ಮನಃ |

ಅಬಲಾನಭಿಯುಂಜೇತ ನ ತು ಯೇ ಬಲವತ್ತರಾಃ ||

- ೯೫/೨೧

೩ ವಿಕ್ರಮೇಣ ಮಹೀಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಪ್ರಜಾ ಧರ್ಮೇಣ ಪಾಲಯನ್ |

ಆಹವೇ ನಿಧನಂ ಕುರ್ಯಾದ್ ರಾಜಾ ಧರ್ಮಪರಾಯಣಃ ||

- ೯೫/೨೨

೪ ರಕ್ಷಣಾಧಿಕರಣಂ ಯುದ್ಧಂ ತಥಾ ಧರ್ಮಾನುಶಾಸನಮ್ |

ಮಂತ್ರಚಿಂತಾ ಸುಖಂ ಕಾಲೇ ಪಂಚಭಿರ್ವರ್ಧತೇ ಮಹೀ ||

- ೯೫/೨೪

೫ ನೈತಾನ್ಯೇಕೇನ ಶತ್ಕಾನಿ ಸಾತ್ಯೇನಾನ್ವವೇಕ್ಷಿತಮ್ |

ವಿತೇಷ್ಟಾಪ್ತಾನ್ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪ್ಯ ರಾಜಾ ಭುಕ್ತೇ ಮಹೀಂ ಚರಮ್ ||

- ೯೫/೨೬

೬ ದಾತಾರಂ ಸಂವಿಭಕ್ತಾನಾಂ ಮಾರ್ದವೋಪಗತಂ ಶುಚಿಮ್ |

ಅಸಂತ್ಯಕ್ತಮನುಷ್ಯಂ ಚ ತಂ ಜನಾಃ ಕುರ್ವತೇ ಪ್ರಿಯಮ್ ||

- ೯೫/೨೭

೧೭. ಮುಖ್ಯರಾದ ಅಮಾತ್ಯರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಮುಖ್ಯ (ಅಯೋಗ್ಯ) ಅಮಾತ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಿಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ರಾಜನು ವ್ಯಸನಗಳಿಗೆ (ಮದ್ಯ, ಮದನ, ಜೂಜು) ತುತ್ತಾಗಿ ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗುತ್ತಾನೆ (ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ).

೧೮. ಸದ್ಗುಣಶೀಲರಾದ ಜ್ಞಾತಿಗಳನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೀನನಾಗುತ್ತದೆ.

೧೯. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತ (ಪ್ರೀತಿ)ಯುಳ್ಳ ರಾಜರಾರು? ಭಯದಿಂದ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರಾರು? ತಟಸ್ಥ ಯಾರು? ಅವರ ದೋಷಗಳೇನು? ಎಂದು ಸದಾ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು.

೨೦. ತಾನು ಬಲಿಷ್ಠನೆಂದು ದುರ್ಬಲರನ್ನು ಅಪಾಯಕಾರಿಗಳಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ (ಬಲಿಷ್ಠನೆಂದ) ದುರ್ಬಲರೂ ಎರಗುತ್ತಾರೊ.

೨೧. ತನ್ನ ರಾಜನು ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಿಯವೆಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯುವ ಪಾಪಿಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡಬಾರದು.

೨೨. ನಹುಷ ಪುತ್ರನಾದ ಯಯಾತಿಯು ಈ ರಾಜರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯರ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನು ತನ್ನ ಬಲಿಷ್ಠ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಾನೆ.

-
- ೧ ಮುಖ್ಯಾನಮಾತ್ಯಾನ್ ಯೋ ಹಿತ್ವಾ ನಿಹೀನಾನ್ ಕುರುತೇ ಪ್ರಿಯಾನ್ |
ಸ ವೈ ವ್ಯಸನಮಾಸಾದ್ಯ ಗಾಧಮಾರ್ತೋ ನ ವಿಂದತಿ || - ೯೫/೩.೧
- ೨ ಯಃ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಾನ್ ಜ್ಞಾತೀನ್ ದ್ವೇಷಾನ್ವೈವಾಭಿಮನ್ಯತೇ |
ಅದೃಢಾತ್ಮಾ ದೃಢಕ್ರೋಧೋ ನಾಸ್ಯಾರ್ಥೋ ರಮತೇಽಂತಿಕೇ || - ೯೫/೩.೨
- ೩ ಕೇ ಚಾನುರಕ್ತಾ ರಾಜಾನಃ ಕೇ ಭಯಾತ್ ಸಮುಪಾಶ್ರಿತಾಃ |
ಮದ್ಯಸ್ಯದೋಷಾಃ ಕೇ ಚೈಷಾಮಿತಿ ನಿತ್ಯಂ ವಿಚಿಂತಯೇತ್ || - ೯೫/೩.೫
- ೪ ನ ಜಾತು ಬಲವಾನ್ ಭೂತ್ವಾ ದುರ್ಬಲೇ ವಿಶ್ವಸೇತ್ ಕ್ವಚಿತ್ |
ಭಾರುಂಡಸದೃಶಾ ಹ್ಯೇತೇ ನಿಪತಂತಿ ಪ್ರಮಾದೃತಃ || - ೯೫/೩.೬
- ೫ ಅಪಿ ಸರ್ವೈರ್ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಂ ಭರ್ತಾರಂ ಪ್ರಿಯವಾದಿನಮ್ |
ಅಭಿದ್ರುಹ್ಯತಿ ಪಾಪಾತ್ಮಾ ನ ತಸ್ಮಾದ್ ವಿಶ್ವಸೇಜ್ಞನಾನ್ || - ೯೫/೩.೭
- ೬ ಏತಾಂ ರಾಜೋಪನಿಷದಂ ಯಯಾತಿಃ ಸ್ಮಾಹ ನಾಹುಷಃ |
ಮನುಷ್ಯವಿಜಯೇ ಯುಕ್ತೋ ಹಂತಿ ಶತ್ರುನನುಶ್ರುಮಾನ್ || - ೯೫/೩.೮

೧೭.೨. ಸುಮನಸನಿಗೆ ವಾಮದೇವನ ಉಪದೇಶ

ಸಾಮದಾನಭೇದೋಪಾಯಗಳಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ

೧. ಯುದ್ಧ ಮಾಡದೇನೇ ವಿಜಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದು ಉತ್ತಮ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ವಿಜಯ ಜಘನ್ಯ (ಅಧಮ) ಎಂದು ರಾಜನೀತಿಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೨. ತನ್ನ ಮೂಲವು (ರಾಜ್ಯದ ಶಕ್ತಿಗಳ) ಅತಿದೃಢವಾಗಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯದಿದ್ದದನ್ನು (ಶತ್ರುರಾಷ್ಟ್ರದಿ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು) ಪಡೆಯಲು ಆಸೆ ಪಡಬಾರದು. ದುರ್ಬಲಮೂಲದ ರಾಜನಿಗೆ ಯಾವ ಲಾಭವನ್ನೂ (ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು) ಹೇಳಿಲ್ಲ (ರಾಜನೀತಿಯಲ್ಲಿ)

೩. ಯಾವ ರಾಜನ ದೇಶವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೋ, ಧನಧಾನ್ಯಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಸಂತುಷ್ಟರಾದ, ಸಚಿವರಿರುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹ ರಾಜನ ಮೂಲವು ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೪. ಯಾವ ರಾಜನ ಯೋಧರು ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುವರೋ, ರಾಜನಿಂದ ಸಾಂತ್ವನ (ಸಮಾಧಾನ) ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವರೋ, ಅಂತಹ ರಾಜನು ಆತ್ಮಲ್ಪ ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೇ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

೫. ಹಾಗೆಯೇ ಪೌರರು, ದೇಶನಿವಾಸಿಗಳು ರಾಜನಲ್ಲಿ ಆನುರಾಗವುಳ್ಳವರಾಗಿ (ಪ್ರೀತಿ) ಅವನಿಂದ ಸತ್ಕೃತರಾಗಿ ಧನಧಾನ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರೋ, ಆ ರಾಜನ ಮೂಲವು ದೃಢವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೬. ಆದರೆ ವಿನಯರಹಿತರೂ, ರಾಷ್ಟ್ರವಿರೋಧಿಗಳೂ, ಚಂಡಾಲು, ಮ್ಲೇಚ್ಛಜಾತಿಯವರು, ಪಾಷಂಡಿಗಳು, ದುಷ್ಕರ್ಮಿಗಳು, ಬಲಿಷ್ಠರು, ಆಶ್ರಮವಾಸಿಗಳು, ಗಾಯಕರು, ನರ್ತಕರು

೧ ಅಯುದ್ಧೇನೈವ ವಿಜಯಂ ವರ್ಧಯೇದ್ ವಸುಧಾಧಿಪಃ |

ಜಘನ್ಯಮಾಹುರ್ವಿಜಯಂ ಯೋ ಯುದ್ಧೇನ ನರಾಧಿಪ ||

- ೯೬/೧

೨ ಯಸ್ಯ ಸ್ತೋತೋ ಜನಪದಃ ಸಂಪನ್ನಃ ಪ್ರಿಯರಾಜಕಃ |

ಸಂತುಷ್ಟಃಪ್ರಪ್ತಸಚಿವೋ ದೃಢಮೂಲಃ ಸ ಪಾರ್ಥಿವಃ ||

- ೯೬/೩

೩ ಯಸ್ಯ ಯೋಧಾಃ ಸುಸಂತುಷ್ಟಾ ಸಾಂತ್ರಿತಾಃ ಸೂಪವಾಸಿತಾಃ |

ಅಲ್ಪೇನಾಪಿ ಸ ದಂಡೇನ ಮಹೀಂ ಜಯತಿ ಭೂಮಿಪಃ ||

- ೯೬/೪

೪ ಪೌರಜಾನಪದಾ ಯಸ್ಯ ಸ್ವನುರಕ್ತಾಃ ಸುಪೂಜಿತಾಃ |

ಸಧನಾ ಧಾನ್ಯವಂತಶ್ಚ ದೃಢಮೂಲಃ ಸ ಪಾರ್ಥಿವಃ ||

- ೯೬/೫

ಹೀಗೆ ವಿನೀತರನ್ನು ದುರ್ವಿನೀತರನ್ನು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತನಗೆ ಅನುಕೂಲರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೭. ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದೆ, ಭೂತದಯಾಪರನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು, ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವವನ ದೇಶ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತದ್ದೆ.

೮. ಯಾವುದು ಪೂಜ್ಯರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ನಿಂದಿತವಾಗಿರುತ್ತದೋ, ಅದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ರಾಜನು ಮಾಡಬಾರದು. ಶುಭಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೇ ತನ್ನನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೯. ಯಾವ ರಾಜನು ಚೆನ್ನಾಗಿ, ವಿಧೇಯನಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾಡಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕಾಡನ್ನು ಕಡಿದಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಕಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೧೦. ಯಾವ ರಾಜನು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅಂತಹ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳು ಯಾರೂ ಆಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ತಾನೂ ಕೂಡಾ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ (ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ).

೧೧. ಯಾವ ರಾಜನು ಇಂತಹ ನಡತೆಯನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ರಾಜನು ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ವಾಮದೇವರಿಂದ ಹೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮನಸ್ ರಾಜನು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದನು. ನೀನು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಇಹಪರಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ವಾಮದೇವ ಋಷಿಗಳ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

೧ ಭೋಗೇಷ್ಟದಯಮಾನಸ್ಯ ಭೂತೇಷು ಚ ದಯಾವತಃ |

ವರ್ಧತೇ ತ್ವರಮಾಸ್ಯ ವಿಷಯೋ ರಕ್ಷಿತಾತ್ಮನಃ ||

- ೯೬/೯

೨ ತಕ್ಷತ್ಯಾತ್ಮಾನಮೇವೈಷ ವನಂ ಪರಶುನಾ ಯಥಾ |

ಯಃ ಸಮ್ಯಗ್ ವರ್ತಮಾನೇಷು ಸ್ವೇಷು ಮಿಥ್ಯಾ ಪ್ರವರ್ತತೇ ||

- ೯೬/೧೨

೧೭೩. ಇಂದ್ರಾಂಬರೀಷ ಸಂವಾದ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ತಾತ! ಶೂರರಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾ ಪಲಾಯನ ಮಾಡದೆ ಮರಣ ಹೊಂದುವವರಿಗೆ ಯಾವ ಲೋಕಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು - ಅಂಬರೀಷನಿಗೂ, ಇಂದ್ರನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದ ರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ನಾಭಾಗಪುತ್ರ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜ ದುರ್ಲಭವಾದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸುರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೊಡನೆ ಇದ್ದ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ, ದಿವ್ಯವಾದ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ತನಗಿಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ತುಂಬಾ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಇಂದ್ರನೇ! ನಾನು ಸಾಗರದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಸಿ, ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ತೋಡಗಿಸಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಘೋರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಗುರುಸೇವೆ ಮಾಡಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ರಾಜನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಸ್ವಾದ್ಯಾಯ ದೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅನ್ನಪಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಆತಿಥಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲನಾಗಿದ್ದೇನೆ (ನಾದೆನು).

ಆಗ ನನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯಾಗಿದ್ದ ಸುದೇವನು ಪ್ರಶಾಂತನಾಗಿದ್ದನು. ಆತ ಈಗ ಹೇಗೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಮೀರಿದ್ದಾನೆ? ಈತನು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಲಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಏಕೆ ನನ್ನನ್ನೂ ಮೀರಿದ್ದಾನೆ?

ಅಂಬರೀಷನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ನೀನು ಹಿಂದೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಆಳುವಾಗ ಈ ಸುದೇವನು ಮಾಡಿದ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು, ಎಂದನು.

ನೀನು ಶುಭಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಸಂತೋಷೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನ ಒಡ್ಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಶತಶೃಂಗನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನು ಗೆಲ್ಲಲು ಅಸಾಧ್ಯರಾದ ಸಂಯಮ, ವಿಷಮ ಮತ್ತು ಸುಯಮ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳು ಶತಕೋಟಿ ರಾಕ್ಷಸ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದರು. ಅವರು ನಿನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೆರೆ ಹಿಡಿದರು. ಆಗ ನಿನ್ನ ಸೈನ್ಯ ವಿಹ್ವಲಗೊಂಡಿತು. ನಿನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಯು ಆ ಮೂವರು ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದರೂ, ಆ ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಗೆ ಸೋತನು. ಆಗ ನಿನ್ನ ಅಮಾತ್ಯರ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನೀನು ಸುದೇವನಿಗೆ ಬಹಿಷ್ಕಾರ

ಹಾಕಿದೆ. ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಅಮಾತ್ಯರ ಮಾತಿನ ಮೇರೆಗೆ ನಿನ್ನ ಸಕಲ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿದೆ'.

‘ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸದೆ ವಾಪಸು ಬರಕೂಡದು’ ಎಂದು ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದ.

ಸುದೇವನು ರಾಜಾದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಸೈನ್ಯದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡಲು, ‘ಈ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸುರಾಸುರರಾರೂ ಗೆಲ್ಲಲಾರರು. ಅಂಬರೀಷನೂ ಈ ಸೈನ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನೂ ನಾಶ ಮಾಡಲಾರ. ನಾನಿನ್ನೇನು ಈ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲೆ! (ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ) ಅಂಬರೀಷ ರಾಜನು ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಎಲ್ಲ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳಿಸಿದೆ, ನೀನೂ ಬಂದೆ. ಆದರೆ ನೀನು ಆಗ ಸೋತೆ. ಸೇನೆಯೂ ಸೋತಿತು’.

ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಸುದೇವನು ಜಗತ್ಪತಿಯಾದ ಸ್ಥಾನವಾಸಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಶರಣಾಗಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ, ಶಸ್ತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಶಿರಚ್ಛೇದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಉದ್ಬುಕ್ತನಾದ^೧.

ದೇವದೇವನಾದ ಶಂಕರನು ದಯೆಯಿಂದ ಸುದೇವನು ಶಸ್ತ್ರ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡ ಬಲಗೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದು- ‘ಎಲೈ ಪುತ್ರನೇ! ಇದೇನು ಸಾಹಸ’ ಎಂದಾಗ ಸುದೇವನು ನಾನು ಈ ಸೇನೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಅಶಕ್ತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಜಗತ್ಪತಿಯೇ! ಆರ್ತನಾದ ನನಗೆ ನೀನೇ ಗತಿ. ರಾಕ್ಷಸಸೇನೆಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲದೆ ವಾಪಸು ಬರಬಾರದೆಂದು ಸಚಿವರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿ ಅಂಬರೀಷ ಆದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಶಂಕರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮಹಾದೇವನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅಧೋಮುಖವಾಗಿ ನಮಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸುದೇವನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಈ ರಥ ಗಜಾಶ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳಿವೆ. ತ್ರಿಪುರಾಸುರನನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ ರಥ, ಪಿನಾಕ ಧನುಸ್ಸು ಖಡ್ಗಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಶಂಕರನು ಅಂಗಸಹಿತವಾದ

೧ ನಾಜಿತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸೀಂ ಸೇನಾಂ ಪುನರಾಗಮನಂ ತವ |

ಬಂಧಾನೋಕ್ತಮಕೃತ್ಯಾ ಚ ನ ಚಾಗಮನಮಿಷ್ಟತೇ ||

- ೧೦೦/೨೦

೨ ತತಃ ಸೇನಾಂ ಪುನಃ ಸರ್ವಾ ಪ್ರೇಷಯಾಮಾಸ ಪಾರ್ಥಿವ |

ಯಚ್ಚ ತ್ವಂ ವಿಜಿತಃ ಸರ್ವೈರ್ಮಂತ್ರಿಭಿಃ ಸೋಪದ್ಯೈಃ ಸಹ ||

- ೧೦೦/೨೪

೩ ತತೋ ರುದ್ರಂ ಮಹಾದೇವಂ ಪ್ರಪನ್ನೋ ಜಗತಃ ಪತಿಮ್ |

ಸ್ಥಾನನಿಲಯಂ ದೇವಂ ತುಷ್ಪಾಪ ವೈಷಭಧ್ವಜಮ್ ||

ಸ್ತುತ್ವಾ ಶಸ್ತ್ರಂ ಸಮಾದಾಯ ಸ್ವಶಿರಶ್ಚೈತುಮುದ್ಯತಃ ||

- ೧೦೦/೨೫, ೨೬

ಧನುರ್ವೇದವನ್ನು ಕರೆದು ಪಿನಾಕಾದಿಬಿಲ್ಲು ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಥದಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡು. ಪ್ರಮಾದವಶಾತ್ ಕೆಳಗಿಳಿಯಬೇಡ. ರಥದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದರೆ ದೇವದಾನವರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವೆ. ಇನ್ನು ರಾಕ್ಷಸ ಪಿಶಾಚಿಗಳು, ಸಾವಿರಾರು ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯುಳ್ಳ ಈ ರಥವನ್ನು ನೋಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದಂತೂ ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ (ಎಂದು ಹೇಳಿದನು).

ಹೀಗೆ ರುದ್ರದೇವನು ಅನುಗ್ರಹದ ಮೇರೆಗೆ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲರನ್ನು ಗೆದ್ದು ಬಂಧಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ವಿಮೋಚನಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಬಾಹುಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಷಮನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಡವಿ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ತಾನೂ ಹತನಾದನು^೧.

ಎಲೈ ಅಂಬರೀಷನೇ! ಇದುವೇ ಸುದೇವನ ಸಂಗ್ರಾಮಯಜ್ಞ. ಬಹು ದೊಡ್ಡದು. ವಿಸ್ತಾರವಾದುದು. ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ದೀಕ್ಷಿತನಾಗಿ ಸೇನಾಮುಖವನ್ನು ತಲುಪಲು ಯುದ್ಧಯಜ್ಞಾಧಿಕಾರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯ.

ಇಂದ್ರನ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಅಂಬರೀಷ ಮಹಾರಾಜನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ -

ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹವಿಸ್ಸು ಆಜ್ಞ, ದಕ್ಷಿಣೆ ಯಾವುವು? ಋತ್ವಿಜರು ಯಾರು? ಇದನ್ನು ಹೇಳು ಎನ್ನಲು ಇಂದ್ರದೇವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಂಗ್ರಾಮ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ

-
- ೧ ಧನುರ್ವೇದಂ ಸಮಾಹೂಯ ಸಗಣಂ ಸಹವಿಗ್ರಹಮ್ |
 ರಥನಾಗಾಶ್ವಕಲಿಲಂ ದಿವ್ಯಾಸ್ತಸಮಲಂಕಿತಮ್ ||
 ರಥಂ ಚ ಸುಮಹಾಭಾಗಂ ಯೇನ ತತ್ ತ್ರಿಪುರಂ ಹತಮ್ |
 ಧನುಃ ಪಿನಾಕಂ ಖಡ್ಗಂ ಚ ರೌದ್ರಮಸ್ತ್ರಂ ಚ ಶಂಕರಃ ||
 ನಿಜಘನಾಸುರಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಯೇನ ದೇವೈರಯಂಬಕಃ |
 ಉವಾಚ ಚ ಮಹಾದೇವಃ ಸುದೇವಂ ವಾಹನೀಪತಿಮ್ |
 ರಥಾದ್ರಾತ್ ಸುದೇವ ತ್ವಂ ದುರ್ಜಯಃ ಸ ಸುರಾಸುರೈಃ ||
 ಮಾಯಯಾ ಮೋಹಿತೋ ಭೂಮೌ ನ ಪದಂ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ |
 ರಥಸ್ಥಸ್ತಿದಾನಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಜೇಷ್ಠಸಿ ತ್ವಂ ಸದಾನವಾನ್ ||

- ೧೦೦/೩೨-೩೫

- ೨ ರಾಕ್ಷಸಾಶ್ಚ ಪಿಶಾಚಾಶ್ಚ ನ ಶಕ್ತಾ ದ್ರಷ್ಟುಮೀದೃಶಮ್ |
 ರಥಂ ಸೂರ್ಯಸಹಸ್ರಾಭಂ ಕಿಮು ಯೋದ್ಧಂ ತ್ವಯಾ ಸಹ ||
 ಸ ಜತ್ವಾ ರಾಕ್ಷಸಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಬಂಧೀವಿಮೋಕ್ಷಣಮ್ |
 ಘಾತಯಿತ್ವಾ ಚ ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಬಾಹುಯುದ್ಧೇ ತ್ವಯಿಂ ಹತಃ ||
 ವಿಷಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಭೂಪಾಲ ವಿಷಮಶ್ಚ ನಿಪಾತಿತಃ ||

- ೧೦೦/೩೬,೩೭

೧	ಋತ್ವಿಜರು	ಗಜಗಳು
೨	ಅಶ್ವಗಳು	ಅಧ್ವರ್ಯುಗಳು
೩	ಹವಿಸ್ಸುಗಳು	ಶತ್ರುಗಳ ಮಾಂಸ
೪	ಆಜ್ಞ	ರಕ್ತವೇ
೫	ಯಜ್ಞದ ಸದಸ್ಯರು	ನರಿ, ಹದ್ದು ಕಾಗೆ, ಗೂಬೆಗಳು- ಆಜ್ಞಶೇಷ ಪಾನ ಮಾಡುವವರು - ಯಜ್ಞದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ತಿನ್ನುವವರು
೬	ಯಜ್ಞದ ಸ್ತುತೃಗಳು	ಹರಿತವಾದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಸಿ ಹದಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಸ ತೋಮರಗಳ ಸಮೂಹಗಳು - ಖಡ್ಗ ಪರಶುಗಳು (ವೀರನ)
೭	ಸುವ	ಬಿಲ್ಲಿನ ವೇಗದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ, ಹರಿತವಾದ ಬಾಣ
೮	ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸ್ವ	ಆನೆಯ ದಂತದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹಿಡಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ವ್ಯಾಘ್ರ ಚರ್ಮದಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಗಜಾರೋಹಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ಖಡ್ಗ (ಖದಿರವೃಕ್ಷದ ಆಯುಧ ವಿಶೇಷ)
೯	ವಸು (ಧನ)	ಹರಿತವಾದ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಸಿ ಹದಮಾಡಿದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕಬ್ಬಣ್ಣದಿಂದ ಮಾಡಿದ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಶಕ್ತಿ, ಪರಶುಗಳ ಪ್ರಹಾರ
೧೦	ಯಜ್ಞದ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ	ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವೇಗದಿಂದ ಹರಿಯುವ ರಕ್ತದ ನದಿ
೧೧	ಸಾಮಗಳು	ಸೇನಾಮುಖದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುವ ಹೊಡೆ, ಕತ್ತರಿಸು (ಛಿಂಧಿ, ಭಿಂಧಿ) ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು
೧೨	ಸಾಮಗಾಯಕರು (ಲಕ್ಷಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ)	ಛಿಂಧಿ ಭಿಂಧಿ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಯೋಧರು
೧೩	ಹವಿರ್ಧಾನ	ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ಮುಂಭಾಗ
೧೪	ಶ್ರೇನಚಿತ ಎಂಬ ಅಗ್ನಿ	ಗಜಗಳ, ಅಶ್ವಗಳ ಕವಚಧಾರಿ ಯೋಧರ ಸಮೂಹ
೧೫	ಖದಿರವೃಕ್ಷದ ಎಂಟು ಮೂಲೆಗಳಿರುವ ಯೂಪ	ಸಹಸ್ರಯೋಧರು ಹತರಾದಾಗ ಯಾವ ಯೋಧನ, ಶೂರನ ಮುಂಡ ಮೇಲೆ ಏಳುತ್ತದೋ ಅದು
೧೬	ದೇವತಾಹ್ವಾನ	ಅಂಕುಶದಿಂದ ಪ್ರೇರೇಪಿತ ಆನೆಗಳ ಗರ್ಜನೆ
೧೭	ವಷಟ್ಕಾರ	ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೊಡೆದ ಚಪ್ಪಾಳೆ

೧೮	ಉದ್ಗಾತೃ	ಮೂರು ಸಾಮಗಳನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡುವ ಉದ್ಗಾತೃವೇ ದುಂದುಭಿ
೧೯	ಅನಂತದಕ್ಷಿಣೆಯುಳ್ಳ ಯಜ್ಞ	ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸ್ವತ್ತು ಅಪಹಾರವಾದಾಗ ಯಾರು ಯುದ್ಧ-ಮಾಡಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಯೂಪವನ್ನಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಎತ್ತಿ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅದು
೨೦	ಅವಭೃಥಸ್ನಾನ	ಯಾವ ಯೋಧನ ಯುದ್ಧರೂಪವಾದ ಮಹಾಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ತೋಮರಗಳೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭೇರಿಗಳೆಂಬ ಮಂಡೂಕ ಮತ್ತು ಆಮೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ವೀರರ ಅಸ್ಥಿಗಳೆಂಬ ಮರಳುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ದಾಟಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳೆಂಬ ಕೆಸರಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಖಡ್ಗಚರ್ಮಗಳೆಂಬ ದೋಣಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ, ಯೋಧರ ತಲೆಕೂದಲುಗಳೆಂಬ ಶೈವಲದಿಂದ ಮೃದುವಾದ, ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಶ್ವಗಜರಥಗಳ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ, ಪತಾಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಧ್ವಜಗಳು ಎಂಬ ಬೆತ್ತದ ಮರಗಳುಳ್ಳ, ಹತವಾದ ಅಶ್ವಾದಿವಾಹನಗಳನ್ನು ಸೆಳೆದೊಯ್ಯುವ, ರಕ್ತಜಲದಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೂಡಿದ, ದಡದಲ್ಲಿರುವ ನರರು ದಾಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ, ಹತವಾದ ಆನೆಗಳೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮೊಸಳೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಪರಲೋಕದ ಎಡೆಗೆ ಹರಿಯುವ, ನೋಡಲು ಅಮಂಗಳವಾದ, ಋಷಿಗಳು ಖಡ್ಗಗಳು ಧ್ವಜಗಳೆಂಬ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಹದ್ದು ಕಾಗೆ, ಕಂಕ ಮೊದಲಾದ ಸಣ್ಣದೋಣಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಸಂಚರಿಸಲ್ಪಡುವ, ಭೀರುಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ನದಿಯು ಹರಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಅದು
೨೧	ಹವಿರ್ಧಾನ	ಯಾರಿಗೆ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದ ಮುಂಭಾಗವು ಪತ್ತೀಶಾಲೆಯೋ

೨೨	ವೇದಿ	ಯಾವಾಗ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯವು ಸೇರಿ ಅದರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಯೋಧನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿರುವುದೋ ಅದು
೨೩	ಮೂರು ಅಗ್ನಿಗಳು	ಧನುರ್ವೇದ
೨೪	ತಪಸ್ಸು ಪುಣ್ಯ, ಸನಾತನಧರ್ಮ ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ	ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಲಾಯನ ಮಾಡದಿರುವುದು

ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇಂದ್ರನ ಉತ್ತರಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

ತನ್ನ ಪ್ರಭುವಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಯಾವ ಶೂರನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮವನ್ನು
ತೋರಿಸುವನೋ, ಭಯದಿಂದ ಹಿಂದಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾಗುವ ಲೋಕಗಳು
ನನ್ನ ಲೋಕಗಳಂತೆಯೇ ಇರುತ್ತವೆ.

ಯಾವನು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸದೇ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯ
ಮಧ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನ ಲೋಕಗಳು ನನ್ನ ಲೋಕಗಳಂತೆಯೇ.

ಸದಸ್ಯರ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ಯೋಧರೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯೇನಿದೆಯೋ ಅದು ಅಗ್ನೀಧ್ರನ
ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೇನೆಯನ್ನು ಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿ ಹೊಂದಿದ ಯೋಧನಿಗೆ ಅವನು
ಪಡೆಯುವ ಸರ್ವ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಂತಹುದು.

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಹರಿಯುವ ಕೇಶ, ಮಾಂಸ, ಅಸ್ಥಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನದಿಯು
ಯಾವ ರಕ್ತದಿಂದ ಬೆರೆತು ವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹವನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ
ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾದ ಶೂರನ ಬಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಸಹಸ್ರ ಅಪ್ಸರೆಯರು ನನ್ನ ಪತಿಯಾಗು
ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ಅಂಬರೀಷರಾಜನಿಗೆ ಇಂದ್ರನು ಯುದ್ಧದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿವರಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಯಂ
ತಾನೂ ಕೂಡಾ ಇಂದ್ರಪದವಿಗೆ ಬರಲು ವೃತ್ತಾಸುರ, ಬಲ, ಪಾಕ, ವಿರೋಚನ, ನಮುಚಿ,
ಶಂಬರಾಸುರ, ವಿಪ್ರಚಿತ್ತಿ - ಅನೇಕ ದಾವನರೂ ಅಲ್ಲದೇ ಪ್ರಹ್ಲಾದ (ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಪುತ್ರ)ನನ್ನು
ಜಯಿಸಿ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಬಂದಿವೆ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ.

೧೭೪. ಶತ್ರುಜಯೋಪಾಯ

ಧರ್ಮರಾಜ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ - ಶತ್ರುವು ತುಂಬಾ ಮೃದುವಾಗಿ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿರುವಾಗ ಆತನು ಮಹಾಸೈನ್ಯ ಹೊಂದಿದಾಗ ಅವನೊಂದಿಗೆ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು?

ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದ್ರ-ಬೃಹಸ್ಪತಿಯರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಇಂದ್ರನು ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಗುರುಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೇ! ಶತ್ರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು? ಅವರನ್ನು ಪೂರ್ಣ ನಾಶಮಾಡದೆ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಾಪವುಂಟು ಮಾಡುವ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗದಿರಲು ನಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಇದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಕುಶಲರಾದ ಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ, ರಾಜಧರ್ಮವಿಧಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ ಗುರುಗಳು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

೧. ಅಪಕಾರ ಮಾಡುವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಕಲಹ ಮಾಡಬಾರದು. ಕ್ರೋಧ, ಅಸಹನೆ (ತಾಳ್ಮೆ ಇರದಿರುವುದು)ಗಳು ಬಾಲಶ ಮಾರ್ಗ (Childish behaviour). ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಕ್ರೋಧ, ಅಸಹನೆಯನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಶತ್ರುವನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡದೇನೇ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡುವವನಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕು^೧.

೩. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನೊಡನೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನೇ ಮಾತನಾಡಬೇಕು. ಅಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಮಾಡದೇ ವ್ಯರ್ಥಕಲಹ ಮತ್ತು ಕಂಠಶೋಷಣೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಹಕ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವನು ಹಕ್ಕಿಗಳ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಕೂಗುತ್ತಾ ಅವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕು.

೪. ಮೊದಲು ಶತ್ರುವನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಂತರ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು. ಶತ್ರುವನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದವನು ಸುಖನಿದ್ದೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಸೋತ ದುಷ್ಟ ಶತ್ರು ಸದಾ ಜಾಗ್ರತನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ^೨.

೧ ಕ್ರೋಧಂ ಬಲಮಮರ್ಷಂ ಚ ನಿಯಮ್ಯಾತ್ಮಜಮಾತ್ಮನಿ |

ಅಮಿತ್ರಮುಪಸೇವೇತ ವಿಶ್ವಸ್ತದವಿಶ್ವಸನ್ ||

- ೧೦೫/೮

೨ ವಶಂ ಚೋಪನಯೇಚ್ಛತ್ಸೂನ್ ನಿಹನ್ಯಾಚ್ಛ ಪುರಂದರ |

ವಿಶ್ವಾಸ್ಯೈವೋಪಸನ್ಮಾಸ್ಯೋ ವಶೇ ಕೃತ್ವಾ ರಿಪುಃ ಪ್ರಭೋ ||

- ೧೦೫/೧೧,೧೨

೫. ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರೂ, ಉದಾಸೀನನಾದರೂ, ಧೈರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಅಮಾತ್ಯರು ಹಾಗೂ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಬಲ್ಲವರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸಿ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು.

೬. ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಶತ್ರುವಿನ ಸೈನ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಶತ್ರುವಿನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ದಾನ, ಭೇದೋಪಾಯಗಳಿಂದ, ಔಷಧ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ದುರ್ಬಲವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಎಂದೂ ಸಂಘರ್ಷ ಬಯಸಬಾರದು^೧.

೭. ಶತ್ರುವನ್ನು ಜಯಿಸುವ ಕಾಲ ಬರುವವರೆಗೆ ಕಾಯಬೇಕು. ಬಂದಾಗ ತಡ ಮಾಡದೆ ಪ್ರಹರಿಸಬೇಕು. ಅಂತಹ ಕಾಲ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬಾರದು. ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಭಿದ್ರವನ್ನು (ದೋಷವನ್ನು) ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮೃದುತನ ದಂಡ, ಆಲಸ್ಯ, ಪ್ರಮಾದಗಳು ವಿವಿಧ ಕಪಟಗಳು ಅವಿವೇಕಿಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತವೆ^೨.

ತನ್ನ ಮೃದುತನ, ದಂಡನೀತಿ, ಆಲಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರಮಾದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶತ್ರುವಿನ ಕುಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿತಂತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ರಾಜನು ಬೇರೇನನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸದೇ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಬೇಕು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ಶತ್ರುಗಳ ವಿರೋಧಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿವಿಧ (ಶಾಂತಿ, ಅಭಿಚಾರ, ಹೋಮಗಳ) ದಂಡಗಳಿಂದ ಕಾಣುವ ಶತ್ರುಗಳ ವಿರೋಧವನ್ನು ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ದಮನ ಮಾಡಬೇಕು.

೮. ಶತ್ರು ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ (ಅವನಿಗೆ ಬಗ್ಗಿ ವಿನಯದ ನಾಟಕ ಮಾಡಬೇಕು) ಅವನೊಡನೆ ಇದ್ದು ಅವನ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ತಿಳಿದಾಗ ವಧೆ ಮಾಡಬೇಕು^೩.

೧ ಆದಿಮಧ್ಯಾವಸಾನಜ್ಞಃ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಂ ಚ ವಿಚಾರಯೇತ್ |

ಬಲಾನಿ ದೋಷಯೇದಸ್ಯ ಜಾನಂಶ್ಚೈವ ಪ್ರಮಾಣತಃ ||

ಭೇದೋಪಪ್ರದಾನೇನ ಸಂಸೃಜನ್ಮೋಷಧೃತಧಾ |

ಸ ತ್ವೇವ ಖಿಲು ಸಂಸರ್ಗಂ ರೋಚಯೇದರಿಭಃ ಸಹ ||

- ೧೦೫/೧೫,೧೬

೨ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಚ ಪ್ರಹರೇಯತ್ ಕಾಲೇ ನ ಸ ಸಂವರ್ತತೇ ಪುನಃ |

ಹಂತುಕಾಮಸ್ಯ ದೇವೇಂದ್ರ ಪುರುಷಸ್ಯ ರಿಪುಂ ಪ್ರತಿ |

ಯಃ ಕಾಲೋ ಒ ವ್ಯತಿಕ್ರಾಮೇತ್ ಪುರುಷಂ ಕಾಲಕಾಂಕ್ಷಿಣಮ್ |

ದುರ್ಲಭಃ ಸ ಪುನಃ ಕಾಲಃ ಕಾಲಧರ್ಮಚೋರ್ಪಣಾ ||

ಮಾರ್ಧವಂ ದಂಡ ಆಲಸ್ಯಂ ಪ್ರಮಾದಶ್ಚ ಸುರೋತ್ತಮ |

ಮಾಯಾಶ್ಚ ಪಿಪಿಧಾಃ ಶತ್ರು ಸಾದಯಂತ್ಯವಿಚಕ್ಷಣಮ್ ||

- ೧೦೫ ೧೯, ೨೦, ೨೩

೩ ಪ್ರಣಿವಾತಂ ಚ ಗಚ್ಛೇತ ಕಾಲೇ ಶತ್ರುರ್ಬಲಿಯಸಃ |

ನಮಸ್ಕಾರ, ದಾನ ಮತ್ತು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಅವನು ಎಂದೂ ಸಂದೇಹ ಪಡದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಇರಬೇಕು.

೯. ಶತ್ರುಗಳು ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಅವರ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣ ಮಾಡುವುದು ತುಂಬಾ ಕಠಿಣಕಾರ್ಯ. ಅವರ ಗುಣಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯೂ ಬದಲಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶತ್ರುಮಿತ್ರರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಸಿದ ಉಪಾಯದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕು.

೧೦. ಮೃದುಸ್ವಭಾವದವನನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ತೀಕ್ಷ್ಣನಿಗೆ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ತೀರಾ ತೀಕ್ಷ್ಣನೂ ಆಗಬೇಡ. ತುಂಬಾ ಮೃದುವಾಗಿಯೂ 'ಮರ್ತಮೀಪೇಡ' (Have a moderate approach).

೧೧. ಅನೇಕ ಶತ್ರುಗಳ ಜೊತೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮದಾನಭೇದದಂಥೋಪಾಯಗಳಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಡ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರನ್ನೇ ನಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಉಳಿದವರೊಡನೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು. ರಾಜನು ತಾನು ಎಷ್ಟೇ ಮೇಧಾವಿಯಾದರೂ ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಬಾರದು.

೧೨. ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಬಲ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ, ಬೇರೇನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಗಬೇಕು.

೧೩. ಶತ್ರುಗಳಸಸ್ಯ(ಸಂಪತ್ತನ್ನು) ನಾಶಮಾಡುವುದಾಗಲೀ, ಅವರಜಲಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳನ್ನು ವಿಷದಿಂದ ದೂಷಿಸುವುದಾಗಲೀ(ಜಲಸಾಂಕರ್ಯ), ಶತ್ರುರಾಜನ ಸಪ್ತಪ್ರಕೃತಿ(ಅಮಾತ್ಯ ಮೊದಲಾದ)ಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲ.

೧೪. ತನ್ನ ಅಮಾತ್ಯರಿಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ಹಣ ನೀಡಿ, ಅವರಿಗೆ ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು (Comforts & Luxuries) ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅವರನ್ನು

ಯುಕ್ತೋಽಸ್ಯ ವಧಮನ್ವಿಚ್ಛೇದಪ್ರಮತ್ತಃ ಪ್ರಮಾದ್ಯತಃ ||

- ೧೦೫/೨೮

೧ ಮೃದುಮಪ್ಯವಮನ್ಯಂತೇ ತೀಕ್ಷ್ಣಾದುದ್ವಿಜತೇ ಜನಃ |

ಮಾ ತೀಕ್ಷ್ಣೋ ಮಾ ಮೃದುರ್ಭೂತ್ಸಂತೀಕ್ಷ್ಣೋ ಭವ ಮೃದುರ್ಭವಃ ||

- ೧೦೫/೩೩

೨ ನ ಒಹೂನಭಯಂಜೀತ ಯೌಗಪದ್ಯೇನ ಶಾತ್ವವಾನ್ |

ಸಾಮ್ರಾ ದಾನೇನ ಭೇದೇನ ದಂಡೇನ ಚ ಪುರಂದರ

- ೧೦೫/೩೫

೩ ಯದಾ ಬಹುವಿಧಾಂ ವೃದ್ಧಿಂ ಮನ್ಯತೇ ಪ್ರತಿಲೋಮತಃ |

ತದಾ ವಿವೃತ್ಯ ಪ್ರಹರೇದ್ ಅರೀಣಾಮವಿಚಾರಯನ್ ||

- ೧೦೫/೩೮

೪ ನ ಸಾಮ ದಂಡೋಪನಿಷತ್ ಪ್ರಶಸ್ತೇ ನ ಮಾರ್ದವಂ ಶತ್ರುಷು ಯಾತ್ರಿಕಂ ಸದಾ |

ನ ಸಸ್ಯಘಾತೋ ನ ಚ ಸಂಕರಕ್ರಿಯಾ ನ ಚಾಸ್ಯ ಭೂಯಃ ಪ್ರಕೃತೇರ್ವಿಚಾರಣಾ ||

- ೧೦೫/೩೯

ದೋಷಿಗಳೆಂದು ಘೋಷಿಸುವುದು, ಇವರು ದುಷ್ಟರು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನೇ ನಿಯೋಜಿಸುವುದು, ಅವರು ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಇದ್ದು ಅವರ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುವುದು - ಇವೆಲ್ಲ ಯಶಸ್ವೀ ರಾಜನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.

ಹಾಗೆಯೇ ಮೇಧಾವಿಗಳೂ, ಸುಶಿಕ್ಷಿತರಾದ, ವಾಗ್ಮಿಗಳಾದ ಜನರನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ, ಶತ್ರುರಾಜರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು (Positive approaches)

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶ ಪಡೆದ ಇಂದ್ರನು ಮತ್ತೇ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ- ದುಷ್ಟರ ಚಿಹ್ನೆಗಳಾವುವು? ಅವರನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ?

ದುಷ್ಟನು ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ (Indirect) ಒಳ್ಳೆಯವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಅಸೂಯೆ ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆಯವರು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ಮುಖ ತಿರುಗಿಸಿ ಮಾನವಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅವನು ಸುಮನದ್ದರೂ, ತುಟಿಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಮಾತನಾಡದಿದ್ದರೂ, ಅವನ ನಿಶ್ಚಾಸ ದಿಂದ, ತುಟಿಗಳನ್ನು ಕುಚ್ಚುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ತಲೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಅವನ ಮನದಿಂಗಿತ ತಿಳಿಯಬಹುದು^೧. ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ನೋಡಲು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಮಾತನಾಡಿಸದಿದ್ದರೂ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎದುರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೇರೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಥವಾ ನೋಡಿದರೂ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ^೨.

ಮಿತ್ರನ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಬೇರೆಯವರು ದುಃಖಿತರಾದಾಗ ತಾನು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಮಿತ್ರನ ಲಕ್ಷಣ. ಶತ್ರುಲಕ್ಷಣ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದು^೩.

೧ ಕಾನಿ ಲಿಂಗಾನಿ ದುಷ್ಟಸ್ಯ ಭವಂತಿ ದ್ವಿಜಸತ್ತಮ |

ಕಥಂ ದುಷ್ಟಂ ವಿಜಾನೀಯಾದೇತತ್ ಪ್ರಪ್ಯೋ ಬ್ರವೀಹಿ ಮೇ | - ೧೦೫/೪೪

೨ ಪರೋಕ್ಷಮಗುಣಾನಾಹ ಸದ್ಗುಣಾನಭ್ಯಸೂಯತಿ |

ಪರೈವಾ ಕೀರ್ತಮಾನೇಷು ತೂಷ್ಣಿಮಾಸ್ತೇ ಪರಾಬ್ಜುಖಃ || - ೧೦೫/೪೫

೩ ತೂಷ್ಣಂ ಭಾವೇಽಪಿ ವಿಚ್ಛೇಯಂ ನ ಚೇದ್ ಭವತಿ ದಾರಣಮ್ |

ನಿಶ್ಚಾಸಮೋಷ್ಯಸಂದಂಶಂ ಶಿರಸಶ್ಚ ಪ್ರಕಂಪಯನ್ || - ೧೦೫/೪೬

೪ ಕರೋತ್ಯಭಿಕ್ಷಂ ಸಂಸೃಷ್ಟಮಸಂಸೃಷ್ಟೃ ಭಾಷತೇ |

ಅದೃಷ್ಟೋ ವಿಹುರುತೇ ದೃಷ್ಟಾ ವಾ ನಾಭಿಭಾಷತೇ || - ೧೦೫/೪೭

೫ ಆರ್ತಿರಾರ್ತೇ ಪ್ರಿಯೇ ಪ್ರೀತಿರೇತಾವನ್ನೈತಲಕ್ಷಣಮ್ |

ವಿಪರೀತಂ ತು ಬೋದ್ಯಮಂಠಲಕ್ಷಣಮೇವ ತತ್ || - ೧೦೫/೪೯

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಲಕ್ಷಣ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ದುಷ್ಟರ ಸ್ವಭಾವವು ಬಹಳ ಬಲಿಷ್ಠವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಇವೇ ದುಷ್ಟರ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಕೇಳಿ ಶತ್ರುನಾಶದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಯೋಗ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆ ಮಾಡಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿವೆ.

೧೭೫. ಕೌಸಲ್ಯರಾಜ-ಕಾಲವೃಕ್ಷೀರ ಸಂವಾ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ ತಾತನಿಗೆ -

ರಾಜ ಧಾರ್ಮಿಕ- ತನ್ನ ಆಮಾತ್ಯರಿಂದಲೇ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾನೆ. ರಾಜ್ಯಕೋಶ ಹಾಗೂ ದಂಡಾಧಿಕಾರ (ಸೈನ್ಯ) ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಸುಖವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಹೇಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು?

ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಭಾರೀ ಆಪತ್ತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದ ಕೋಸಲರಾಜನಾದ ಕ್ಷೇಮದರ್ಶ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಕಾಲಕವೃಕ್ಷೀಯನೆಂಬ ಮುನಿಯು ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಕ್ಷೇಮದರ್ಶನು ಮುನಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ತನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

೧. ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಬಯಸಿ, ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲನಾಗಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನಾಗಲಿ, ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ನನ್ನಂತಹವರು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?

೨. ಸಾಯುವುದನ್ನು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದನ್ನು ಕಳ್ಳತನದಂತಹ ಹೇಯಕೃತ್ಯವನ್ನು ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ಷುಲ್ಲಕ ನಿಂದ್ಯವಾದ ನಡಾವಳಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತಾನು ತಿಳಿದ ಕೆಲವು ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಂಜಲವಾಗಿ ರಾಜನು ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೧. ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ದೈಹಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತನಾದ ನನಗೆ ಧರ್ಮಜ್ಞರೂ, ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬಹಳ ತಿಳಿದವರೂ ಆದ ತಮ್ಮಂತಹವರೇ ಶರಣು ಹೋಗಲು ಯೋಗ್ಯರು (ಅಂತಹವರೇ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದೀರಿ).

೨. ಮನುಷ್ಯನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕೆ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಬಂದಾಗ ಆಗುವ ಹರ್ಷ, ಶೋಕಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಬಿಟ್ಟಾಗ) ಬುದ್ಧಿ, ರೂಪ, ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖ ಪಡುತ್ತಾನೆ.

೩. ಹಣದಿಂದಲೇ ಸುಖಸಂಪತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದವರ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಕನಿಕರ ಪಡುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಬಹುತರ ಸಂಪತ್ತೂ ಕೂಡಾ ಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ಹೊರಟು ಹೋಯಿತು.

೪. ಯಾರು ಭಾರೀ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಾವು ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನರ್ಥ, ದುಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿಲ್ಲ.

೫. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೇ! ನಾನಿಂತಹ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೀನನೂ, ಆರ್ತನೂ, ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ವಂಚಿತನಾದ ನನಗೆ ಸುಖಸಾಧನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿರಿ.

ಹೀಗೆ ರಾಜನ ಆರ್ತ ಮೊರೆಗೆ ಒಲಿದ ಮುನಿಗಳು ರಾಜನಿಗೆ ಸುಖದ ಕಲ್ಪನೆ ಆದರೆ ಇತಿಮಿತಿಗಳು ಮೊದಲಾದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

೧. ನೀನು ಮೊದಲು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದು ಏನೆಂದರೆ 'ನನ್ನದು ಎಂದು ಏನೆಲ್ಲಾ ಇರುವುದೋ, ಇದೆಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯ. ಅಹಂ - ನಾನು ಎನ್ನುವುದೂ ಅನಿತ್ಯ' (ನಾನೇ ಎಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂಬುದು ಅನಿತ್ಯ. ಯಾವುದೆಲ್ಲ ಇದೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ (ಅದೆಲ್ಲ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ). ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಎಂತಹ ದುರವಸ್ಥೆ ಹೊಂದಿದರೂ ಜ್ಞಾನಿಯು ವೃಥೆ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲ ನನ್ನದು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಅಧಿಕಾರ ಇರುವುದು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಮಾತ್ರ: ತಸ್ಯೈಕಸ್ಯ ಹಿ ಸ ಚೈಕಃ ಪುರುಷೋ ವಿರಾಟ್ (ಮ.ಭಾ.ಶಾಂ.ಪ ೩.೫೧/೯; ಮ.ಶಾ.ನಿ. ೨/೧೧೨).

೨. ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಮೊದಲು ಇಲ್ಲದೆ ಅನಂತರ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಯಾವುವು ಮತ್ತು ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೋಕವೇಕೆ? (ಈಗಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕಾಗಿ) ರಾಜನ್! ಈಗಿನನ್ನೆಂದೆ ಎಲ್ಲಿ? ತಾತ ಎಲ್ಲಿ? ನೀನು ಅವರನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಕಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ?.

೩. ನಾನು, ನೀನು, ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳು, ಸ್ನೇಹಿತರು ಎಲ್ಲರೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ. ಯಾವುದೂ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನೂರುವರ್ಷ ಆಯುಷ್ಯವಿದ್ದ ಮನುಷ್ಯರೂ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತುವರ್ಷವಿದ್ದಾಗಲೇ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ

೧ ಪುರಸ್ಕಾರವೇವ ತೇ ಬುದ್ಧಿರಿಯಂ ಕಾರ್ಯಾ ವಿಜಾನತಃ |

ಅನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಮೇವೇದಮಹಂ ಚ ಮಮ ಚಾಸ್ತಿ ಯತ್ ||

ಯತ್ಪಿಂಚಿನ್ನಸೇಽಸ್ಯೇತಿ ಸರ್ವಂ ನಾಸ್ತೀತಿ ವಿದ್ವಿ ತತ್ |

ಏವಂ ನ ವೃಥಾತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಕೃತ್ಯಾಮಪ್ಯಾಪದಂ ಗತಃ ||

- ೧೦೬/೧೨,೧೩

೨ ಭೂತ್ವಾ ಚ ನ ಭವತ್ಯೇತದಭೂತ್ವಾ ಚ ಭವತ್ಯಪಿ |

ಶೋಕೇ ನ ಹ್ಯಸ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಶೋಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಕಥಂ ನರಃ ||

ಕ್ಷಮಾ ತೇಽದ್ಯ ಪಿತಾ ರಾಜನ್ ಕ್ಷಮಾ ತೇಽದ್ಯ ಪಿತಾಮಹಃ |

ನ ತ್ವಂ ಪಶ್ಯಸಿ ತಾನದ್ಯ ನ ತ್ವಾಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ತೇಽಪಿ ಚ ||

- ೧೦೬/೧೬,೧೭

ಎಷ್ಟೇ ಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ನನ್ನದಲ್ಲವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ತನಗೆ ಒಳಿತನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು^೧.

೪. ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲದಿರುವುದು (ಅನಾಗತಂ) ಕಳೆದುಹೋದುದು, ಯಾವುದೂ ನನ್ನದಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅದೃಷ್ಟವೇ ಬಲಿಷ್ಠವಾದುದು ಎಂದು ಯಾರು ತಿಳಿಯುವರೋ, ಅವರು ಪಂಡಿತರು. ಅದೇ ಸಜ್ಜನರ ನಡತೆ^೨.

ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಪುತ್ರನು ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - 'ನನಗೆ ಆಕಸ್ಮಾತ್ (ದೈವವಶಾತ್) ರಾಜ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿತು ಮತ್ತು ಕಾಲದಿಂದ ಅದು ಅಪಹೃತವಾಯಿತು. ಈಗಿನ ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ನದೀಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಕಾಲದ ಫಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ, ಇದ್ದದ್ದರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತೇನೆ' (ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತೇನೆ).

೫. ನಂತರ ಮುನಿಗಳು ಉಪದೇಶ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ - 'ಕೌಸಲ್ಯನೇ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲದ (ಅನಾಗತ), ಕಳೆದ ವಸ್ತುಗಳ ಸರಿಯಾದ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿದರೆ ನಿನಗೆ ಶೋಕವಾಗದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರು. ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪಡೆಯಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಆಶಿಸು (ಇಷ್ಟಪಡು). ಅಶಕ್ತವಾದುದನ್ನು ಆಶಿಸಬೇಡ. ಸದ್ಯ ಇರುವ (ಭಗವಂತನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ) ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿಲ್ಲದಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಶೋಕಿಸಬೇಡ^೩.

೬. ರಾಜನ್! ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಬಂದಾಗ ವಿಧಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಪತ್ತು ಬಂದಾಗ ಇದು ಸಾಲದೆಂದು ಅತ್ಯಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗೆ ಅನರ್ಹರು ಸಿರಿವಂತರಾಗಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು. ತಾನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪುರುಷನೆಂಬ ಭ್ರಮೆ ಪರರ ಬಗ್ಗೆ ಆಸಾಯಿ, ತಮ್ಮ ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅಲಂಬುದ್ದಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ದುಃಖಿತರಾಗುತ್ತಾನೆ. ನೀನೂ ಇಂತಹವರಂತೆ ಆಗಬೇಡ.

೧ ಅಜಿ ಚೇನ್ಯಹತೋ ವಿತ್ತಾದ್ ವಿಪ್ರಮುಚ್ಯತ ಪೂರುಷಃ |

ನೈತನ್ಯಮೇತಿ ತನ್ಯತ್ಯಾ ಕುರ್ವೀತ ಪ್ರಿಯಮಾತ್ಮನಃ || - ೧೦೬/೨೧

೨ ಅನಾಗತಂ ಯನ್ಮ ಮಮೇತಿ ವಿದ್ಯಾದತಿಕ್ರಾಂತಂ ಯನ್ಮ ಮಮೇತಿ ವಿದ್ಯಾತ್ |

ದಿಷ್ಟಂ ಬಲೀಯ ಇತಿ ಮನ್ಯಮಾನಾಃ ತೇ ಪಂಡಿತಾಸ್ತತ್ ಸತಾಂ ವೃತ್ತಮಾಹುಃ || - ೧೦೬/೨೨

೩ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕಂ ಮಮಾಸೀತ್ ತದ್ ರಾಜ್ಯಮಿತ್ಯೇವ ಚಿಂತಯೇ |

ಹ್ರಿಯತೇ ಸರ್ವಮೇವೇದಂ ಕಾಲೇನ ಮಹತಾ ದ್ವಿಜ ||

ತಸ್ಯೈವಂ ಪ್ರಿಯಮಾಣಸ್ಯ ಸ್ತೋತೇನ ವತಃಪೋಧನಃ |

ಫಲಮೇತತ್ ಪ್ರಪತ್ಯಾಮಿ ಯಥಾಲಬ್ಧೇನ ವರ್ತಯೇ || - ೧೦೬/೨೫, ೨೬

೪ ಅವಾಪ್ಯಾನ್ ಕಾಮಯ ಸ್ವಾರ್ಥಾನ್ ನಾನವಾಪ್ಯಾನ್ ಕದಾಚನ |

ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನಾನುಭವನ್ ಮಾ ಶುಚಸ್ವ ಮನಾಗತಾಮ್ ||

- ೧೦೬/೨೮

ಪುರಸ್ಕಾರ ಭೂತಪೂರ್ವತ್ವಾದ್ ವೀತಭಾಗೋಽಪಿ ದುರ್ಮತಿಃ |
 ಧಾತಾರಂ ಗರ್ಹತೇ ನಿತ್ಯಂ ಲಬ್ಧಾರ್ಥಶ್ಚ ನ ಮೃಷ್ಯತೇ ||
 ಅನರ್ಹಾನಪಿ ಚೈವಾನ್ಯಾನ್ ಮನ್ಯತೇ ಶ್ರೀಮತೋ ಜನಾನ್ |
 ಏತಸ್ಮಾತ್ ಕಾರಣಾದೇತತ್ ದುಃಖಂ ಭೂಯೋಽನುವರ್ತತೇ ||
 ಈಷ್ಯಾತಿಚ್ಛೇದಸಂಪನ್ನಾ ರಾಜನ್ ಪುರುಷಮಾನಿನಃ |
 ಕಚ್ಚಿತ್ತ್ವಂ ನ ತಥಾ ಪ್ರಾಜ್ಞಮತ್ಸರೇ ಕೋಸಲಾಧಿಪ || - ೧೦೬/೩೦-೩೨

೭. ನಿನಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಬೇರೆಯವರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಿಕೊ. ಜಾಣರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತು ಇದ್ದರೂ ಕೂಡಾ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೮. ತ್ಯಾಗ ಧರ್ಮ ಬಲ್ಲವರು ತಾವೇ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪುತ್ರಪೌತ್ರರನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೆ (ಹಾಗೆ ಇರಬೇಕು). ನೀನು ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆ, ವರ್ತಿಸು.

೯. ಧನನಾಶದಿಂದ ಕೆಲವರು ಇನ್ನೂ ಮಹಾಪ್ರಯೋಜನ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಧನದಿಂದ ಆಗುವ ಸುಖ ಅನಿತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಬಯಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ (ನಿತ್ಯಸುಖ ಬಯಸುತ್ತಾ).

೧೦. ತಮ್ಮ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಆಶಿಸುವವರು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗ ಅಶ್ರಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪರಲೋಕ ಸುಖ ಬಯಸಿ ಈ ಲೋಕದ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ದೂರ ಸರಿಯುತ್ತಾರೆ.

೧೧. ನಾಶದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಾಗುವ ಧನಸಂಗ್ರಹ, ಮರಣದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣುವ ಜೀವನ, ವಿಯೋಗದಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯುವ ಸಂಯೋಗವನ್ನು ಯಾವ ಜಾಣನು ತಾನೇ ಇಚ್ಛಿಸುವನು? ಧನವು ಪುರುಷನನ್ನು ಅಥವಾ ಪುರುಷನು ಧನವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ (ಎರಡೂ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ). ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಶೋಕ ಪಡುವನೇ?"

೧ ಸಹಸ್ವ ಶ್ರಿಯಮನ್ಯೇಷಾಂ ಯದೃಪಿ ತ್ವಯಿ ನಾಸ್ತಿ ಸಾ |
 ಅನ್ಯತ್ರಾಪಿ ಸತೀಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಂ ಕುಶಲಾ ಭುಂಜತೇ ಜನಾಃ ||
 ಅಭಿವಿಷ್ಠಂದತೇ ಶ್ರೀರ್ಹಿ ಸತ್ಯಪಿ ದ್ವಿಷತೋ ಜನಾಃ || - ೧೦೬/೩೩

೨ ಶ್ರಿಯಂ ಚ ಪುತ್ರಪೌತ್ರಂ ಚ ಮನುಷ್ಯಾ ಧರ್ಮಚಾರಿಣಃ |
 ತ್ಯಾಗಧರ್ಮವಿದೋ ವೀರಾಃ ಸ್ವಯಮೇವ ತ್ಯಜಂತುತಃ || - ೧೦೬/೩೪

೩ ಅರ್ಥಾಯೈವ ಹಿ ಕೇಷಾಂಚಿದ್ ಧನನಾಶೋ ಭವತ್ಯುತ |
 ಅನಿತ್ಯಂ ತಂ ಸುಖಂ ಮತ್ಯಾ ಶ್ರಿಯಮನ್ಯೇನ ಲಿಪ್ಯತೇ || - ೧೦೬/೩೮

೪ ಧರ್ಮಮೇಕೇಽಭಿಪದ್ಯಂತೇ ಕಲ್ಯಾಣಾಭಿರತಾ ನರಾಃ |
 ಪರತ್ರ ಸುಖಮಿಚ್ಛಂತೋ ನಿರ್ವಿದ್ಯೇಯುಶ್ಚ ಲೌಕಿಕಾಃ || - ೧೦೬/೪೧

೫ ಸಂಚಯೇ ಚ ವಿನಾಶಾಂತೇ ಮರಣಾಂತೇ ಚ ಜೀವಿತೇ |
 ಸಂಯೋಗೇ ವಿಪ್ರಯೋಗಾಂತೇ ಕೋ ನು ವಿಪ್ರಣಯೇನ್ನನಃ ||

೧೨. ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಆಪತ್ತು ಬಂದಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾನೆ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಆಪತ್ತಿಗೆ ಸಿಲುಕಿಲ್ಲ ಏಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ತನಗೂ ಧನ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಪತ್ತುಗಳೂ ಬರುತ್ತವೆ. ಅದನ್ನು ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡು. ಇಂತಹ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಹೋಗಲು ಇಂದ್ರಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸು ಮನಸ್ಸಂಯಮವಿರಲಿ, ಮಾತನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಡು.

೧೩. ಅಚಿಂಚಲವಾದ, ಮೃದುವಾದ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವಿರುವ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿ- ಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುವ ನಿನ್ನಂತಹವನು ಅಲ್ಪಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಆಶೆ ಪಡಬಾರದು. ಕಪಟವೃತ್ತಿ, ಭಿಕ್ಷಾವೃತ್ತಿ, ಕ್ರೂರವೃತ್ತಿ, ದುಷ್ಟಪುರುಷರಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಪಾಪವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ಬಯಸಬಾರದು. ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಕರವಾದ ಮಾತನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ಮನೋಜಯ ಹೊಂದಿ, ಸರ್ವಭೂತದಯೆವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ದೊಡ್ಡ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಲಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿ, ಒಬ್ಬನೇ (ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದಲ್ಲವೇ?). ಸಂಪತ್ತು ಪಡೆಯುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾದಾಗ, ಒಳ್ಳೆಯ ಸಚಿವಾದಿಗಳಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಧೈವವೇ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿರುವಾಗ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ ಬೇರೆ ಏನನ್ನು ಬಯಸುವೆ? ಹೇಳು.

ಶತ್ರುಜಯೋಪಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮುನಿಯ ಉಪದೇಶ

ಎಲೈ ಕೃತ್ತಿಯನೇ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೌರುಷವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದರಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ನೀನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು. ಅದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದುವೆ. ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೇಳು.

-
- ಧನಂ ವಾ ಪುರುಷಂ ರಾಜನ್ ಪುರುಷೋ ವಾ ಪುನರ್ಧನಮ್ |
 ಆಪತ್ತಂ ಪ್ರಜಹಾತ್ಯೇತತ್ ತದ್ ಎದ್ಧಾನ್ ಕೋಽನುಸಂಜ್ಞರೇತ್ || - ೧೦೬/೪೪,೪೫
- ೧ ನಿಯುಚ್ಛ ಯಚ್ಛ ಸಂಯುಚ್ಛ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನೋ ಗಿರಮ್ | - ೧೦೬/೪೭
- ೨ ಅಲ್ಪಮಿಚ್ಛನ್ನಚಪಲೋ ಮೃದುರ್ದಾರ್ಢಂತಃ ಸುಸಂಯತಃ |
 ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೋಪಪನ್ನಶ್ಚ ತ್ವದ್ವಿಧೋ ನೈವ ಮುಹ್ಯತೇ ||
 ಸ ತ್ವೇವ ಜಾಲ್ಮೀಂ ಕಾಪಾಲೀಂ ವೃತ್ತಿಮೇಷಿತುಮರ್ಹತಿ |
 ನೈಶಂಸವೃತ್ತಿಂ ಪಾಪಿಷ್ಠಾಂ ದುಷುಾಂ ಕಾಪುರೇಷೋಚಿತಾಮ್ ||
 ಅಪಿ ಮೂಲಫಲಾಜೀವೋ ರಮಸ್ತ್ವೈಕೋ ಮಹಾವನೇ |
 ವಾಗ್ಗತಃ ಸಂಗ್ರಹೀತಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಭೂತದಯಾನ್ವಿತಃ ||
 ಸದೃಶಂ ಪಂಡಿತಸ್ಯೈತದೀಷಾದಂತೇನ ದಂತಿನಾ |
 ಯದೇಕೋ ರಮತೇಽರಣ್ಯೇ ಯಚ್ಚಾಪ್ಯಲ್ಲೇನ ತುಷ್ಯತಿ ||
 ಮಹಾಹ್ರದಃ ಸಂಕ್ಲ್ಬಭಿತ ಆತ್ಮನೈವ ಪ್ರಸೀದತಿ |
 ಏತದೇವಂಗತ್ಯಾಹಂ ಸುಖಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಕೇವಲಮ್ ||
 ಅಸಂಭವೇ ಶ್ರಿಯೋ ರಾಜನ್ ಹೀನಸ್ಯ ಸಚಿವಾದಿಭಃ |
 ಧೈವೇ ಪ್ರತಿನಿವಿಷ್ಟೇ ಚ ಕಿಂ ಶ್ರೇಯೋ ಮನ್ಯತೇ ಭವಾನ್ || - ೧೦೬/೪೯-೫೪

ಮುನಿಗಳ ಮಾತಿಗೆ 'ನಿಮ್ಮನ್ನು ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಹೇಳಿ ಎಂದನು ರಾಜನು. ಮುನಿಗಳು ರಾಜನಿಗೆ -

೧. ದರ್ಪ, ಅಹಂಕಾರ, ಕ್ರೋಧ, ಹರ್ಷ, ಭಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶತ್ರುವಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ, ಕೈಮುಗಿದು, ಅವನನ್ನು ಸೇವಿಸು. ಅವನನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಶೌಚದಿಂದ ಕರ್ಮದಿಂದ ಆರಾಧಿಸು. ಸತ್ಯಸಂಗರನಾದ, ಸತ್ಯಪ್ರತಿಜ್ಞನಾದ (ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯುವ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯುವ) ವಿದೇಹ ರಾಜನು ಜನಕರಾಜನು ನಿನಗೆ ಜೀವನೋಪಾಯವನ್ನು (ವೃತ್ತಿ), ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು (ವಿತ್ತ) ಕೊಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆಗ ನೀನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರಮಾಣನಾಗುವ (ಮನ್ನಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯ). ಉತ್ಸಾಹಯುಕ್ತರಾದ, ದುಶ್ಚಟಗಳಲ್ಲದ, ಶುದ್ಧಮನಸ್ಕರಾದ ಸಹಾಯಕರು ಸಿಗುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ^೧ (ತ್ರೀಯಾ).

೨. ನಂತರ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾದ, ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಜನಕರಾಜನಿಂದ ಗೌರವ ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾಗುವೆ. ಆಮೇಲೆ ಸಜ್ಜನರ ಬಲ ಪಡೆದು, ಒಳ್ಳೆಯ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಮಾಡಿ, ಶತ್ರುಗಳ ಒಳಗೆ ಅವರಿಂದಲೇ ಬಿಲ್ವಫನು ಬಿಲ್ವಫಲದಿಂದ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ನಾಶಮಾಡು. ಅಥವಾ ಶತ್ರುವಿನ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸಮಾಲೋಚಿಸಿ, ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶತ್ರು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸು^೨ (ಶತ್ರುವಿನ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಮಾಡಿ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುನಾಶ ಮಾಡು).

೩. ಇನ್ನೊಂದು ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ಶತ್ರುವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸಿಗದಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಶುಭವಸ್ತುಗಳು, ಸುಂದರಸ್ತ್ರೀಯರು, ಸುಂದರವಾದ ಶಯ್ಯಾಸನಗಳು, ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳು, ಕಸ್ತೂರಿ ಮೊದಲಾದ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳು, ಮೊದಲಾದ ವೈಭವೋಪೇತವಾದ ವಸ್ತುಗಳ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು (ಇಂತಹ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಶತ್ರುವಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೆಯವರ ಮೂಲಕ ಕೊಡಿಸಿ ಆ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ

೧ ಹಿತ್ವಾ ಸ್ತಂಭಂ ಚ ಮಾನಂ ಚ ಕ್ರೋಧಹರ್ಷೌ ಭಯಂ ತಥಾ |

ಪ್ರತ್ಯಮಿತ್ರಂ ನಿಷೇವಸ್ವ ಪ್ರಣಿವತ್ಯ ಕೃತಾಂಜಲಿಃ ||

ತಮುಕ್ತಮೇನ ಶೌಚೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಚಾಭಿರಾಧಯ |

ದಾತುಮರ್ಹತಿ ತೇ ವೃತ್ತಿಂ ವೈದೇಹಃ ಸತ್ಯಸಂಗರಃ ||

ಪ್ರಮಾಣಂ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಪ್ರಗ್ರಹಂ ಚ ಗಮಿಷ್ಯಸಿ |

ತತಃ ಸಹಾಯಾನ್ ಸೋತ್ಸಾಹಾನ್ ಲಪ್ಸ್ಯ ಸೇವ್ಯವ್ಯಸನಾನ್ ಶುಚೀನ್ ||

- ೧೦೭/೫,೬,೭

೨ ತತಃ ಸುಹೃದ್ವಲಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ಮಂತ್ರಯಿತ್ವಾ ಸುಮಂತ್ರಿತಮ್ |

ಅಂತರೈರ್ಭೇದಯಿತ್ವಾ ರೀನಿ ಬಿಲ್ವಂ ಬಿಲ್ವೇನ ಶಾತಯ |

ಪರೈರ್ವಾ ಸಂವಿದಂ ಕೃತ್ವಾ ಬಲಮಪ್ಯಸ್ಯ ಘಾತಯ |

- ೧೦೭/೧೦

ತಲ್ಲಿನನಾಗಿ, ರಾಜ್ಯ ಆಡಳಿತ ಕುಸಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯವಿದು). ಶತ್ರು ದೊಡ್ಡ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅನುರ್ಥಕರವಾದ ಆದರೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡು. ಶತ್ರುವು ತನ್ನನ್ನು ಮೀರಿದ ದೊಡ್ಡ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ವಿರೋಧ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವನ ಸಂಪತ್ತು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

೪. ಅವನು ತನ್ನ ಸುಖಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಭಾರಿ ವೆಚ್ಚದಾಯಕವಾದ ಉದ್ಯಾನವನಗಳು, ಶಯನಾಸನಾದಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವನ ಕೋಶ ಖಾಲಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು (ಸಲಹೆ ನೀಡು). ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಅವನ ಯಜ್ಞಧಾನಗಳನ್ನು ಹೊಗಳು. ಅವರು ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯವುಂಟು ಮಾಡಿ ಅವನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹರಿದು ಹಂಚುತ್ತಾರೆ (Exploit his wealth). ಹೀಗೆ ಅವನು ಪುಣ್ಯಶೀಲನಾಗಿ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆದರೆ ಕೋಶ ಖಾಲಿಯಾಗಿ ಶತ್ರುವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಅವನಿಂದ ಸರ್ವಸ್ವಧಾನ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವಿಶ್ವಜಿತ್ ಯಾಗಮಾಡಿಸಿ, ಸರ್ವಸ್ವ ದಕ್ಷಿಣೆಕೊಡಿಸು. ಎಲ್ಲಸಂಪತ್ತು ಹೀಗೆವಿನಿಯೋಗವಾದಾಗ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥವೂ ಸಿಗದೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಮುಂದೆ ಭಿಕ್ಷಾಪಾತ್ರೆ ಹಿಡಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೫. ಅಥವಾ ತ್ಯಾಗಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಶತ್ರುರಾಜನಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸು. ಆಗ ರಾಜನು ತ್ಯಾಗಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ (ಸರ್ವಸ್ವಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ) ಕೊನೆಗೆ ತಾನೇ ಆಶ್ರಯರಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೬. ಅಥವಾ ನಿನ್ನ ಆಪ್ತರ ಮೂಲಕ ಶತ್ರುವಿನಾಶಕವಾದ ಸಿದ್ಧಿಷ್ಠದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ರಾಜನ ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಮನುಷ್ಯರನ್ನು (ಚತುರಂಗ ಬಲವನ್ನು ಹಸ್ತಿ, ಆಶ್ವ, ಪದಾತಿ) ಕೊಲ್ಲಿಸು (ವಿಷಪ್ರಯೋಗದಿಂದ). ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಾನೇಕ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮೋಸದ ಉಪಾಯಗಳು ಇವೆ. ಇವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು, ಆದರೆ ಹೇಡಿ ಇವನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆ.

ಮುನಿಯ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಕೋಸಲರಾಜನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ

ಮುನಿಯ ಉಪದೇಶ ಕೇಳಿದ ರಾಜಪುತ್ರನು 'ನಾನು ಮೋಸದಿಂದ, ದಂಭದಿಂದ (ಇತರರನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಕರ್ಮಾಚರಣೆ, ತಾನೇ ಮಹಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ

೧ ಅಲಭ್ಯಾಯೇ ಶುಭಾ ಭಾವಾಃ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚಾಪ್ಯಾದನಾನಿ ಚ |

ಶಯ್ಯಾಸನಾನಿ ಯಾನಾನಿ ಮಹಾಹಾಣಿ ಗೃಹಾಣಿ ಚ |

ತೇಷ್ವೇವ ಸಜ್ಜಯೇಥಾಸ್ತ್ವಂ ಯಥಾ ನಶ್ವೇತ್ ಸ್ವಯಂ ಪರಃ ||

- ೧೦೭/೧೧,೧೨

೨ ಯಾಜಯೇನಂ ವಿಶ್ವಜಿತಾ ಸರ್ವಸ್ವೇನ ವಿಯುಜ್ಯತಾಮ್ |

ತತೋ ಗಚ್ಛತ್ವಸಿದ್ಧಾರ್ಥಃ ಭಿಕ್ಷಮಾಣೋ ಮಹಾಜನಮ್ ||

- ೧೦೭/೨೧

೩ ತ್ಯಾಗಧರ್ಮವಿದಂ ಮುಂಡಂ ಕಂಚಿದಸ್ಯೋಪವರ್ಣಯ |

ಅಸಿ ತ್ಯಾಗಂ ಬುಭೂಷೇತ ಕಚ್ಛಿತ್ ಗಚ್ಛೇದನಾಶ್ರಯಮ್ ||

- ೧೦೭/೨೨

೪ ಸಿದ್ಧೇನೌಷಧಯೋಗೇನ ಸರ್ವಶತ್ರುವಿನಾಶಿನಾ |

ನಾಗಾನಶ್ವಾನಾ ಮನುಷ್ಯಾಂಶ್ಚ ಕೃತಕೈರುಪಪಾತಯ ||

- ೧೦೭/೨೩

ನಡೆ). ಬದುಕಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ದೊರಕುವ ಎಂತಹ ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತುವನ್ನೂ ಲಾಭವನ್ನೂ ನಾನು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅಂತಹ ನಡೆಯನ್ನು ಎಂದೋ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಸಂದೇಹಿಸಲ್ಪಡಬಾರದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿತವಾಗುವುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಕೌರ್ಯ ನಡೆ ಇರದಂತಹ (ಮಾರ್ದವಯುಕ್ತ - ಮಾರ್ದವತೆಯಿರುವ) ನಡೆಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸಲು ಬಯಸುವೆನು. ನೀವು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆ. ಅದು ನನಗೆ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ (ಅಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗದ ಉಪದೇಶ ನಿಮಗೆ ಸರಿಯಾದುದಲ್ಲ).

ರಾಜಪುತ್ರನಮಾತಿಗೆ ಮುನಿಗಳು 'ಎಲೈ ಅದ್ಭುತದರ್ಶನನೇ! ನೀನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಸುಬುದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದೀಯಾ. ಇದು ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯ. ನಿನ್ನ ಹಾಗೂ ವಿದೇಹರಾಜರ ಒಳಿತಿಗಾಗಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಭಿನ್ನವಾಗದ ಸ್ನೇಹ, ಸಂಬಂಧಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆ. ನಿನ್ನಂತಹ ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತನಾದ ಮೃದುಮನಸ್ಸಿನ ಬಹುಶ್ರುತನಾದ, ರಾಜ್ಯನೀತಿ ಬಲ್ಲವನನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಅಮಾತ್ಯನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ? ಕಾರಣ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಭಾರಿ ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮಾರ್ದವ ನಡತೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತೀಯಲ್ಲ? ನನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನಾದ ಆಡಿದುದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವದ ಜನಕರಾಜನು ಬರುವವನಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನ ನಿರ್ದೇಶದಂತೆ ಆತನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ'.

ನಂತರ ಮುನಿಗಳು ವಿದೇಹರಾಜನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ಈ ರಾಜಪುತ್ರನ ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನು ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಆತನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮತ್ತು ಆದರಲ್ಲಿ ಜನಕರಾಜನ ಧರ್ಮಪರಿಪಾಲನೆಯೂ

- ೧ ನ ನಿಕೃತ್ಯಾ ನ ದಂಭೇನ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಿಚ್ಛಾಮಿ ಜೀವಿತಮ್ |
ನಾಧರ್ಮಯುಕ್ತಾನಿಚ್ಛೇಯಮರ್ಥಾನ್ ಸುಮಹತೋಽಪ್ಯಹಮ್ ||
ಪುರಸ್ಕಾರದೇವ ಭಗವನ್ ಮಯೈತದಪವರ್ಜಿತಮ್ |
ಯೇನ ಮಾಂ ನಾಭಿಶಂಕೇತ ಯದ್ವಾ ಕೃತ್ನಂ ಹಿತಂ ಭವೇತ್ ||
ಅನ್ಯಶಸ್ತ್ರೇನ ಧರ್ಮೇಣ ಲೋಕೇ ಹ್ಯಸ್ಮಿನ್ ಜೀವಿಷ್ಯಃ |
ನಾಹಮೇತದಲಂ ಕರ್ತುಂ ನೈತನ್ಯಯ್ಯುಪಪದ್ಯತೇ ||

- ೧೦೮/೧-೩.

- ೨ ಉಪಪನ್ನಸ್ವ ಮೇತೇನ ಯಥಾ ಕೃತ್ರಿಯ ಭಾಷಣೇ |
ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಹ್ಯುಪಪನ್ನೋಽಸಿ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಚಾದ್ಭುತದರ್ಶನ ||
ಉಭಯೋರೇವ ವಾಮರ್ಥೇ ಯತಿಷ್ಯೇ ತವ ತಸ್ಯ ಚ |
ಸಂಶ್ಲೇಷಂ ವಾ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಶಾಶ್ವತಂ ಹ್ಯನಪಾಯಿನಮ್ ||
ತ್ವಾ ದೃಶಂ ಹಿ ಕುಲೇ ಜಾತಮನ್ಯಶಂಸಂ ಬಹುಶ್ರುತಮ್ |
ಅಮಾತ್ಯಂ ಕೋ ನ ಕುರ್ವೀತ ರಾಜ್ಯಪ್ರಣಯಕೋವಿದಮ್ ||
ಯಸ್ತ್ವಂ ಪ್ರವ್ರಾಜಿತೋ ರಾಜ್ಯಾದ್ ವ್ಯಸನಂ ಚೋತ್ತಮಂ ಗತಃ |
ಅನ್ಯಶಂಸ್ಯೇನ ವೃತ್ತೇನ ಕೃತ್ರಿಯೇಚ್ಛಾ ಜೀವಿತಮ್ ||
ಅಗಂತಾ ಮದ್ಗಹಂ ತಾತ ವೈದೇಹಃ ಸತ್ಯಸಂಗರಃ |
ಯಥಾಹಂ ತಂ ನಿಯೋಕ್ತಾಮಿ ತತ್ ಕರಿಷ್ಯತ್ಯಸಂಶಯಮ್ ||

- ೧೦೮/೪-೮

ಇದೆ. ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮುನಿಗಳ ಮಾತಿನ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಈ ಕೋಸಲ ರಾಜಕುಮಾರನ ಅಂತರಿಕ ವಿಷಯಗಳು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿವೆ. ಆತನು ವಿಶ್ವಾಸ್ಯೋಗ್ಯ, ಶರದೃತುವಿನ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶುದ್ಧನೂ ಆಗಿದ್ದು ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾನು ಅವನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇನೆ.

೨. ಅವನೊಡನೆ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೋ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡಿದಂತೆ ಅವನನ್ನು ನಂಬು. ಅಮಾತ್ಯನಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆ ಅಶಕ್ತ. ಅಮಾತ್ಯನು ಶೂರನೂ ಪ್ರತಿಭಾವಂತನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅಂತಹವನಿಂದಲೇ ಶತ್ರುರಾಜನಿಗೆ ಭಯ.

೩. ಇವನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಇವನನ್ನು ನೀನು ಪಡೆದರೆ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನೂ ಸದ್ಗುಣಿಯಾದಾನು. ನೀನಾಗಲೀ, ಅವನಾಗಲೀ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕೃತ್ತಿಯಧರ್ಮ ಅನುಸರಿಸಿ ಜಯ ಬಯಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಯುದ್ಧವಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ಬೆಲೆಕೊಟ್ಟು ಅವನು ನಿನ್ನ ವಶನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಕಾಮದಿಂದಾಗಲಿ, ದ್ರೋಹದಿಂದಾಗಲಿ ನಿನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಬೇಡ. ಜಯಾಪಜಯಗಳು ನಿತ್ಯವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶತ್ರುವನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಸುಖಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಾನೂ ಸುಖಿಯಾಗಿರಬೇಕು.

೪. ಶತ್ರುವನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸುವವನು ತನ್ನನ್ನು ಬೇರೆ ಶತ್ರು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಬಹುದಲ್ಲವೇ. ಆ ಭಯ ಇರಬೇಕು.

ಈ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಜನಕರಾಜನು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಅವರ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿಹೀಗೆ ನುಡಿದನು^೧.

೧

ಅಯಂ ರಾಜಕುಲೇ ಜಾತೋ ವಿದಿತಾಭ್ಯಂತರೋ ಮಮ ||

ಆದರ್ಶ ಇವ ಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಶಾರದಶ್ಚಂದ್ರಮಾ ಇವ |

ನಾಸ್ತಿಸ್ಥಿ ಪಶ್ಯಾಮಿ ವೃಜನಂ ಸರ್ವತೋ ಮೇ ಪರೀಕ್ಷಿತಃ ||

ತೇನ ತೇ ಸಂಧಿರೇವಾಸ್ತು ವಿಶ್ವಾಸ್ಯಾನ್ ಯಥಾ ಮಯಿ |

.....

ಸಂಸೇವ್ಯಮಾನಃ ಪುತ್ರಸ್ತೇ ಗೃಹ್ಣೀಯಾದ್ ವದತೋ ಗುಣಾನ್ ||

.....

ನ ಹಿ ಕಾಮಾನ್ ಚ ದ್ರೋಹಾತ್ ಸ್ವಧರ್ಮಂ ಹಾತುಮರ್ಹಸಿ ||

ನೈವ ನಿತ್ಯಂ ಜಯಸ್ಥಾತ ನೈವ ನಿತ್ಯಂ ಪರಾಜಯಃ |

ತಸ್ಮಾದ್ ಭೋಜಯತವ್ಯಶ್ಚ ಭೋಕ್ತವ್ಯಶ್ಚ ಪರೋ ಜನಃ ||

ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದವನು ಬಹುಶ್ರುತನಾದವನು ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದವರ ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮ-
ನಾದವನು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಏನು ಹೇಳಬಹುದೋ ಅದನ್ನು ತಾವು ಹೇಳಿದ್ದೀರಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾನು
ವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತೇನೆ. ಅದೇ ನನಗೆ
ಮಹಾಶ್ರುತನು.

ನಂತರ ಜನಕನು ಕೌಸಲ್ಯನನ್ನು (ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು) ಕರೆದು 'ನೀನು ಧರ್ಮದಿಂದ
ರಾಜನೀತಿಯಿಂದ, ಸೈನ್ಯದಿಂದಲೂ ನನ್ನಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾಗಿದ್ದೀಯಾ. ನಾನು ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳಿಂದ
ಸೋತಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಧಮನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ, ಪರಾಜಿತನಂತೆ, ನನ್ನ ಜೊತೆ ಇರು.
ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನಾನು ಆಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಜಯಿಸಿದ್ದೇನೆಂದು
ನಿನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಾಜಿತನಾದವನಂತೆ ಇರು. ವಿಧುಕ್ತವಾಗಿ ನನ್ನಿಂದ
ಪೂಜಿತನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗು' ಎಂದು ಜನಕನು ಹೇಳಿದನು.

ಆಮೇಲೆ ಇಬ್ಬರು ಮುನಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋದರು.

ಜನಕನು ಕೋಸಲರಾಜನನ್ನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪಾದ್ಯ, ಅರ್ಘ್ಯ,
ಮಧುಪರ್ಕಗಳಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ, ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು(ವಿವಾಹ ಮಾಡಿದನು). ಅನೇಕ
ವಿಧವಾದ ರತ್ನಾದಿ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಇದುವೇ ರಾಜರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮ. ಜಯಪರಾಜಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

.....

- ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚೇದಂ ವಚನಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರ್ಷಭಮ್ |
ಅಭಿಪೂಜ್ಯಾಭಿಷ್ಕುತ್ಯ ಪೂಜಾರ್ಹಮನುಮಾನ್ಯ ಚ || - ೧೦೮/೯-೧೯
- ೧ ಯಥಾ ಬ್ರೂಯಾನ್ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಯಥಾ ಬ್ರೂಯಾದ್ ಬಹುಶ್ರುತಃ |
ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮೋ ಯಥಾ ಬ್ರೂಯಾದುಭಯೋರ್ಯತ್ ಕ್ಷಮಂ ಭವೇತ್ ||
ತಥಾ ವಚನಮುಕ್ತೋಽಸ್ಮಿ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಚ ತತ್ ತಥಾ |
ಏತದ್ವಿ ಪರಮಂ ಶ್ರೇಯೋ ನ ಮೇಽತ್ರಾಸ್ತಿ ವಿಚಾರಣಾ || - ೧೦೮/೨೦,೨೧
- ೨ ಧರ್ಮತೋ ನೀತಿಶ್ಚೈವ ಬಲೇನ ಚ ಜಿತೋ ಮಯಾ ||
ಸೋಽಹಂ ತ್ವಯಾ ತ್ವಾತ್ಮಗುಣೈರ್ಜಿತಃ ಪಾರ್ಥಿವಸತ್ತಮ |
ಆತ್ಮಾನಮನವಜ್ಞಾಯ ಜಿತವದ್ ವರ್ತತಾಂ ಭವಾನ್ ||
ನಾವಮನ್ಯೇ ಚ ತೇ ಬುದ್ಧಿಂ ನಾವಮನ್ಯೇ ಚ ಪೌರುಷಮ್ |
ನಾವಮನ್ಯೇ ಜಯಾಮೀತಿ ಜಿತವದ್ ವರ್ತತಾಂ ಭವಾನ್ ||....
ವೈದೇಹಸ್ತ್ವಥ ಕೌಸಲ್ಯಂ ಪ್ರವೇಶ್ಯ ಗೃಹಮಂಜಸಾ |
ಪಾದ್ಯಾರ್ಘ್ಯಮಧುಪರ್ಕೈಸ್ತಂ ಪೂಜಾರ್ಹಂ ಪ್ರತ್ಯಪೂಜಯತ್ ||
ದದೌ ದುಹಿತರಂ ಚಾಪ್ಸ್ವ ರತ್ನಾನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ |
ಏಷ ರಾಜ್ಞಾಂ ಪರೋ ಧರ್ಮಃ ಸಹೌ ಜಯಪರಾಜಯೌ || - ೧೦೮/೨೨-೨೭

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸಂದೇಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೋಸಲರಾಜಪುತ್ರ ತುಂಬಾ ಮೃದುಸ್ವಭಾವದ ಸಾತ್ವಿಕಪ್ರಕೃತಿಯುಳ್ಳವನು. ಅಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಯಸಿದರೂ, ಕೃತ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಲೋಕದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಈತನೂ ಧರ್ಮರಾಜನಂತೆ ಆಯೋಗ್ಯಕೃತ್ತಿಯರನ್ನು ಆಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸುವ ಭಾತಿ ಈ ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲೂ ನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತ ರಾಜ್ಯ ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ರೀತಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಗದು.

ಮುನಿಗಳು ಕೃತ್ಯಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ರಾಜನಿಗೆ ವನದಲ್ಲಿ ಮುನಿಚರ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಥವಾ ಕೊನೆಗೆ ಜನಕರಾಜನೊಂದಿಗೆ ಸಂಧಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಆತನ ಅಮಾತ್ಯನಾಗುವ ಸಲಹೆಯನ್ನು ರಾಜನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಜನಕರಾಜನಿಗೂ ಮುನಿಗಳು ಒಳ್ಳೆಯ ಮೇಧಾವಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಮಾತ್ಯನ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ಹಾಗೂ ಜನಕರಾಜನ ಪುತ್ರನ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಪೂರೈಸಲು ಈ ರಾಜನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜನಕರಾಜನು ಕೃತ್ಯಧರ್ಮದ ನೇರವ್ಯಕ್ತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನ, ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಸಂಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಅವನನ್ನು ತನ್ನಿಂದ ಪರಾಜಿತನೆಂದೇ ಘೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೂ ಅವನನ್ನು ಅವಮಾನಿಸದೇ ಸೂಕ್ತ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಆಶ್ರಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಉದಾರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಬಲ ರಾಜಪುತ್ರ ಪ್ರಬಲರಾಜ ಜನಕ, ಆದರೆ ಉದಾರಿ. ಇವೂ ಅವಶ್ಯ ರಾಜಕೀಯ ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ.

೧. ದುರ್ಬಲರಾಜನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಪ್ರಬಲರಿಗೆ ಶರಣಾಗಬೇಕು.

೨. ಪ್ರಬಲ ರಾಜನು ದುರ್ಬಲರ ದೌರ್ಬಲ್ಯ ಮಾತ್ರ ನೋಡದೇ ಇತರ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಇಲ್ಲಿಯ ನಿತಿ. ದುರ್ಬಲರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಒಂದು ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಉದಾರಿ ರಾಜ ಜನಕ. ಆದರೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡದೆ ತಾನು ಗೆದ್ದಿರುವುದನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡದಂತೆಯೂ ಕೃತ್ಯಧರ್ಮಪಾಲಕನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

೩. ಇದರ ಸಂಯೋಜಕ ಗುರು ಶಾಲಕವೃಕ್ಷಿಯ. ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಟ್ಟ ರಾಜ ಜನಕರಾಜ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡುವ ಕೃತ್ತಿಯರಾಜರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆ ಕಾಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತಪಸ್ಸು ರಾಜರನ್ನು ಮುಗ್ಧರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಪಸ್ಸಿಗಿಳಾಗಬೇಕು. ಅದು ಸರ್ವಗುಣಸಾಧಕ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೭೬. ರಾಜರ ದಂಡನೀತಿ

ದಂಡದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ಬಳಸುವ ಬಗ್ಗೆ ದಂಡಕ್ಕೆ ಯಾರು ಯೋಗ್ಯರು? ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ದಂಡದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಅದರ ಪರಂಪರೆ, ಅದು ಹೇಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತೆಂದು ವಸು ಹೋಮರಾಜ ಹಾಗೂ ಮಾಂಧಾತರಾಜನ ಮಧ್ಯೆ ಆದ ಸಂವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಅಂಗದೇಶದ ರಾಜ ವಸುಹೋಮ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯೂ, ಸದಾ ಧರ್ಮಾಚಾರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನು ದೇವರ್ಷಿಗಣಸೇವಿತನಾದ ಮುಂಜಪುಷ್ಪವೆಂಬ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅದು ಸುವರ್ಣಪರ್ವತ ಮೇರುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಹಿಮಾಲಯದ ಶಿಖರದ ಮೇಲಿದೆ. ಆ ಮುಂಜ ವಟುವೃಕ್ಷದ ಬಳಿ ಪರಶುರಾಮದೇವರು ತಮ್ಮ ಜಟಿಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಆದೇಶಿಸಿದ್ದರು^೧ (ಸುವರ್ಣಪರ್ವತದ ಮೇರುವಿನಿಂದ ಒಂದು ಪರ್ವತವನ್ನು ತಂದು ಹಿಮಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಇರಿಸಲಾಗಿತ್ತೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿದೆ).

ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರ : 'ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತೇಽಪಿ ಏಕಂ ಮೇರೋಃ ಶೃಂಗಮಾನೀತಮಸ್ತೀತಿ ಭಾವೇನಾಹ ತತ್ರ ಶೃಂಗೇ ಹಿಮವತೋ ಮೇರೌ ಕನಕಪರ್ವತೇತಿ'

ಅಂದಿನಿಂದ ರುದ್ರಸೇವಿತವಾದ ಆ ದೇಶವನ್ನು ವ್ರತನಿಷ್ಠರಾದ ಮುನಿಗಳು ಮುಂಜಪುಷ್ಪ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ವಸುಹೋಮನು ವೇದೋಕ್ತಗುರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಸಮ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ದೇವರ್ಷಿ ಸದೃಶನಾದನು.

ಒಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶಕ್ರನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಮಾಂಧಾತರಾಜನು ಬಂದನು. ಬಂದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ವಸುಹೋಮನು ಸತ್ಕರಿಸಿ 'ನಿನಗೇನು ಮಾಡಲಿ' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಂಧಾತನು 'ರಾಜನ್! ನೀನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳ ಹಾಗೂ ಶುಕ್ರರ ಶಾಸ್ತ್ರ (ರಾಜನೀತಿ)ಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೀಯಾ.'

ದಂಡ ಹೇಗೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಪ್ರಜೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಯಾವುದಿತ್ತು? ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ?

ದಂಡವು ಕೃತ್ತಿಯರ ಕೈಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಇದಲ್ಲವನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು. ನಾನು ನಿನಗೆ (ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ) ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ ಕೊಡುವೆನೆಂದನು^೨.

೧ ತತ್ರ ಶೃಂಗೇ ಹಿಮವತೋ ಮೇರೌ ಕನಕಪರ್ವತೇ |

ಯತ್ರ ಮುಂಜವಟೇ ರಾಮೋ ಜಟಾಹರಣಮಾದಿಶತ್ ||

- ೧೨೩/೩.

೨ ಬೃಹಸ್ಪತೀರ್ಮತಂ ರಾಜನ್ಯದೀತಂ ಸಕಲಂ ತ್ವಯಾ |

ತಥೈವೌಶನಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ವಿಜ್ಞಾತೌ ತೇ ನರಾಧಿಪ ||

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ವಸುಹೋಮನು ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

೧. ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ (ಜನರಲ್ಲಧರ್ಮಚರಣೆ ಮಾಡಲು)ಕ್ಕೆ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಯಗುಣದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ, ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವಾದ ದಂಡದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹೇಗಾಯಿತೆಂದು ಕೇಳು.

ಒಮ್ಮೆ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಬಯಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮನು ತನಗೆ ಸದೃಶ ಋತ್ವಿಜನನ್ನು ನೋಡದೆ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಕಾಲ ಒಂದು ಗರ್ಭವನ್ನು ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ. ಒಂದು ಸಾವಿರವರ್ಷದ ತರುವಾಯ ಅವನು ಸೀನಿದಾಗ ಆ ಗರ್ಭ ಕೆಳಗೆ ಬಿತ್ತು. ಅದೇ 'ಕುಪ್ಲಪ' ಎಂಬ ಪ್ರಜಾಪತಿ. ಆತನೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಯಜ್ಞದ ಋತ್ವಿಜನಾದ ಯಜ್ಞಾರಂಭವಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂತೋಷಗೊಂಡ. ಅದೇ ವೇಳೆ ಆ ದಂಡ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸಾಂಕರ್ಯ, ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯ ವಿವೇಚನೆ, ಯಾವುದನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ತಿನ್ನಬಾರದು, ಕುಡಿಯಬಾರದು ಎಂಬ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲದೇ ಹೋಯಿತು. ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಹಿಂಸೆ, ಚಾರಿತ್ರ್ಯಹೀನತೆ (ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷರಲ್ಲಿ), ಪರಸ್ಪತ್ತಿನ ಅಪಹರಣ, ಲೂಟಿ, ದುರ್ಬಲ ಶೋಷಣೆಗಳಾರಂಭವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ನಿಯಮಗಳ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲವಾಯಿತು.

ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮನು ಭಗವಂತನಾದ ವರಪ್ರದನಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದನು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈಗ ಆಗಿರುವ ಧರ್ಮಗ್ಲಾನಿಯನ್ನು ಸಾಂಕರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಗತಿಯಾಗು ಎಂದನು.

ಆಗ ಶೂಲಜಟಾಧಾರಿಯಾದ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ಮಹಾದೇವನು (ಶಂಕರನ, ಆತನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು) ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಶಂಕರ, ಇಂದ್ರ ಸಹಿತನಾಗಿ ಲೋಕಸಾಂಕರ್ಯ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ದಂಡರೂಪದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡನು.

ತದಹಂ ಶ್ವೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ದಂಡ ಉತ್ಪದ್ಯತೇ ಕಥಮ್ |

ಕಿಂ ವಾಪಿ ಪೂರ್ವಂ ಜಾಗತಿ ಕಿಂವಾ ಪರಮಮುಚ್ಯತೇ ||

ಕಥಂ ಕೃತ್ತಿಯಸಂಸ್ಥತ್ಯ ದಂಡಃ ಸಂಪ್ರತ್ಯವ್ಯತಃ |

ಒಬ್ಬ ಹಿ ಮೇ ಸುಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞಃ ದದಾಮ್ಯಾಚಾರ್ಯವೇತನಮ್ ||

- ೧.೨೩/೧೧-೧೩

೧ ಶ್ರೀಮ ರಾಜನ್ ಯಥಾ ದಂಡಃ ಸಂಭೂತೋ ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಃ |

ಪ್ರಜಾವಿನಯರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಧರ್ಮಸ್ತಾತ್ಮ ಸನಾತನಮ್ ||

- ೧.೨೩/೧೪

೨ ತತಃ ಪಿತಾಮಹೋ ವಿಷ್ಣು ಭಗವಂತಂ ಸನಾತನಮ್ |

ಸಂಪೂಜ್ಯ ವರದಂ ದೇವಂ ಮಹಾದೇವಮಥಾಬ್ರವೀತ್ ||

ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಸದಾ ಕೃಪೋ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಪರಿರಕ್ಷಣೇ |

ತ್ವಂ ಹಿ ಸರ್ವವಿಧಾನಜ್ಞಃ ಸತ್ಯಾನಾಂ ತ್ವಂ ಗತೀ ಪುರಾ ||

- ೧.೨೩/೨೨,೨೩

೩ ಆತ್ರ ಸಾಧ್ಯನುಕಂಪಾಂ ವೈ ಕರ್ತುಮರ್ಹಸಿ ಕೇವಲಮ್ |

ಸಂಕರೋ ನ ಭವೇದತ್ರ ಯಥಾ ವೈ ತದ್ ವಿಧೀಯತಾಮ್ ||

ತತಃ ಸ ಭಗವಾನ್ ಧ್ಯಾತ್ವಾ ಚರಂ ಶೂಲಜಟಾಧರಃ |

ಆ ದಂಡದಿಂದ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ನೀತಿಸ್ವರೂಪಭೂತಳಾದ ದಂಡನೀತಿಯು (ಸರಸ್ವತೀ) ಹುಟ್ಟಿತು (ದಳು). ಅದು ಮೂರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು.

ಅಪರಾಧಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡವನ್ನು ಕೊಡಿಸುವುದರಿಂದ ಅದು ದಂಡನೀತಿಯೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ನಂತರ ಶೂಲಧರನೂ, ಮಹೇಶ್ವರನೂ, ಮಹಾದೇವನೂ ಒಹುಕಾಲ ಚಿಂತಿಸಿ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು (ದಂಡನೀತಿ ಬಗ್ಗೆ) ರಚಿಸಿದನು. ದಂಡನೀತಿಯ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು, ಆರು ವೇದಾಂಗಗಳು, ಮೀಮಾಂಸಾ, ನ್ಯಾಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣಗಳು, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ೧೪ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಆಯುರ್ವೇದ, ಧನುರ್ವೇದ, ಗಾಂಧರ್ವವೇದ, ನಾಲ್ಕನೆಯದಾದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರವೇದವಾಗಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು^೧.

ಇವೇ ಧರ್ಮಸಂಹಿತೆಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ೧೮ ವಿದ್ಯೆಗಳು. ಈ ವಿದ್ಯೆಗಳ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೇ (ವ್ಯಾಸಂ) ಮಹೇಶ್ವರನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಹೇಳಿದನು.

ಇಲ್ಲಿ 'ವ್ಯಾಸಮಾಹ ಮಹೇಶ್ವರಃ ಇತ್ಯತ್ರ ವ್ಯಾಸಂ ವಿಸ್ತಾರಮ್ | ರುದ್ರಾಣಾಮಪಿ ಚೇಶಾನಂ ಗೋಪ್ತಾರಂ ವಿದಧೇ ಪ್ರಭುಃ | ಮಹಾತ್ಮಾನಂ ಮಹಾದೇವಂ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಂ ಸನಾತನಮ್ || ಇತಿ ವಚನಾತ್ ಶಿವಸ್ಯ ಶಿವಸ್ಯಷ್ಟತ್ವಾಯೋಗೇನ ಉಕ್ತವೃತ್ತತ್ವಾ ಶೂಲವರಾಯುಧಃ ಶಿವಾಂತರ್ಯಾಮಿ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ || ಎಂದು ಲಕ್ಷಾಲ್ಪಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವವನ್ನು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯಗಳ ವಿರೋಧ ತೋರಿಸಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾಗವು ಮಿಶ್ರಸ್ತುತಿಯಂತಿದೆ. ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ವಿವಕ್ಷೆಯಿಂದ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಚಿಂತನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಯೇ ತಿಳಿಯಲು ಕೋರಿದೆ.

ದೇವದೇವೋ ಮಹಾದೇವಃ ಕಾರಣಂ ಜಗತಃ ಪರಮ್ ||

ಬ್ರಹ್ಮವಿಷ್ಟಂ ದ್ರವಹಿತಃ ಸರ್ವೃಶ್ಚ ಸುರಾಸುರೈಃ |

ಲೋಕಸಂಧಾರಣಾರ್ಥಂ ಚ ಲೋಕಸಂಕರನಾಶನಮ್ ||

ಆತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ದಂಡಮಸೃಜತ್ ದೇವಸತ್ತಮಃ ||

- ೧೨೩/೨೪-೨೬

೧ ದಂಡನೀತೇ ಪ್ರಯೋಗಾರ್ಥಂ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ ಚ ಸರ್ವಶಃ |

ವಿದ್ಯಾಶ್ಚತಸ್ರಃ.....

ಅಂಗಾನಿ ವೇದಾಶ್ಚತ್ವಾರೋ ಮೀಮಾಂಸಾ ನ್ಯಾಯವಿಸ್ತರಃ |

ಪುರಾಣಂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚ ವಿದ್ಯಾ ಹ್ಯೇತಾಶ್ಚತುರ್ಧಶಃ ||

ಆಯುರ್ವೇದೋ ಧನುರ್ವೇದೋ ಗಾಂಧರ್ವಶ್ಚೈತಿ ತೇ ತ್ರಯಃ |

ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಂ ಚತುರ್ಥಂ ತು ವಿದ್ಯಾ ಹ್ಯಷ್ಟಾದಶೈವ ತು ||

ದಶ ಚಾಪೌ ಚ ವಿಖ್ಯಾತಾ ವತಾ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸಂಹಿತಾಃ |

ವಿತಾನಾಮೇವ ವಿದ್ಯಾನಾಂ ವ್ಯಾಸಮಾಹ ಮಹೇಶ್ವರಃ ||

- ೧೨೩/೩೦-೩೩

ದಂಡನೀತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವುಗಳ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವರು, ವೇದಪಾರಗರೆಂದೂ, ಅವರು ರುದ್ರ, ವಿಷ್ಣು, ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದವರೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಕೂಡಾ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ (ಗೋಮೂತ್ರೀ). ಭೀಷ್ಮರು ತಾವು ಕೂಡಾ ತಮ್ಮನ್ನು ಮಾಧವ, ಶಂಕರ ಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ 'ವೇದಪಾರಗ'ರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಹೀಗೆ ದಂಡನೀತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ಲೋಕ ೨೯ರಿಂದ ೫೦ರವರೆಗೆ ಸುಮಾರು ೨೦ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಒಂದು ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಕೋನ ಇಲ್ಲಿದೆ (ದಂಡನೀತಿಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ). ನಂತರ ಶೂಲವರಾಯುಧನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ದಂಡಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನಾಗಿ ದೇವತೆಗಳ ವಿವಿಧ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲೂ ಶೂಲವರಾಯುಧ ಶಬ್ದವು ವಿಷ್ಣುವಾಚಕವೆಂದೇ ಲಕ್ಷ್ಯಾಂಕಾರ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ (ತತ್ತ್ವಸಂಶೋಧನಪರಿಷತ್, ಭಾರತ, ಶಾಂತಿಪರ್ವ, ರಾಜಧರ್ಮಪರ್ವ-ಆ. ೧೨೩./೫೧, ಪು. ೬೩೮). ಅದನ್ನು ಹೀಗೆ ನೋಡಬಹುದು.

ಕ್ರ.ಸಂ.	ಯಾರಿಗೆ	ಯಾರು ಒಡೆಯರು
೧	ದೇವತೆ	ಇಂದ್ರ
೨	ಪಿತೃ	ಯಮ
೩	ಕೋಶಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು	ಕುಬೇರ
೪	ಪರ್ವತಗಳು	ಮೇರು
೫	ಜಲಾಶಯ	ಸಮುದ್ರ
೬	ಜಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ	ವರುಣ
೭	ಪ್ರಾಣಿಗಳು	ಮೃತ್ಯು
೮	ತೇಜಸ್ಸು	ಅಗ್ನಿ
೯	ರುದ್ರರು	ಮಹಾದೇವ
೧೦	ವಿಪ್ರರು	ವಸಿಷ್ಠ
೧೧	ವಸುಗಳು	ಅಗ್ನಿ
೧೨	ತೇಜಸ್ಸು	ಭಾಸ್ಕರ
೧೩	ನಕ್ಷತ್ರಗಳು	ಚಂದ್ರ
೧೪	ವೃಕ್ಷ ಭೂತಗಳು	ಚಂದ್ರ
೧೫	ಸೇನಾಪತಿ	ಕುಮಾರ
೧೬	ಸರ್ವಪ್ರಭು ಸಂಹಾರನಿಯಾಮಕ ನಾಲ್ಕು ವಿಧ ಮೃತ್ಯು	ಕಾಲ

೧೭	ರುದ್ರರು	ಶೂಲಪಾಣಿ
೧೮	ರಾಜರಾಜ- ದೇವದೇವ	ಕುಬೇರ
೧೯	ದಂಡನೀತಿ	ಕೃಷ್ಣ(ಶಂಕರ)
೨೦	ದಂಡ	ವಿಷ್ಣು

ದಂಡದ ಪರಂಪರೆ

ದಂಡ (ವಿಷ್ಣು - ಶಿವ - ವಿಷ್ಣು - ಅಂಗಿರಸ - ಇಂದ್ರ, ಮರೀಚಿ - ಭೃಗುಋಷಿಗಳು - ಲೋಕಪಾಲರು - ಕೃಷ್ಣ - ಶಾದ್ವದೇವ - ಮನು ತನ್ನ ಪುತ್ರರಿಗೆ - ಪ್ರಯೋಗ)

ದಂಡ ನಿಯಮಗಳು

೧. ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಾರದು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ಬಲಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿಯೇ ಬಂಧಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬಾರದು.

ದುಷ್ಟಾಣಾಂ ನಿಗ್ರಹೋ ದಂಡೋ ಹಿರಣ್ಯಂ ಬಾಹ್ಯತಃ ಕ್ರಿಯಾ || - ೧೨೩/೬೭

೨. ಅಲ್ಪಾಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಗಹೀನತೆ ಅಥವಾ ವಧೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಈ ದಂಡವು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಾ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿದೆ. ದಂಡಾಧಿಕಾರಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ ದಂಡವು ಆದಿಮಧ್ಯಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ರಾಜನು ಈ ದಂಡವನ್ನು ನ್ಯಾಯಾನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ವಸುಹೋಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಯಾವಮನುಷ್ಯನೇ ಆಗಲೀ ಕೇಳಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಎಲ್ಲ ಅಭೀಷ್ಟಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಎಲೈ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ನಿನಗೆ ಧರ್ಮವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಸರ್ವಲೋಕವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ದಂಡ(ನೀತಿ)ಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿಯೇ ಇವೆ.

೧೭೭. ಕಾಮಂದಕೋಪಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ- ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳ ನಿರ್ಣಯವೇನು? ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ (ಇವನ್ನೇ) ಲೋಕಯಾತ್ರೆಯು (ನಿತ್ಯಜೀವನ) ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ನೆಲೆ ಯಾವುದು? ಈ ಮೂರೂ ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ? (ಈ ಮೂವರ ಜನಕ ಯಾರು?) ಅವುಗಳು ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿಯೂ ಹಾಗೂ ಕೆಲವೇಳೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ ಏಕೆ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಕಾಮಂದಕ ಋಷಿ ಹಾಗೂ ಅರಿಷ್ಠನಂಬ ರಾಜರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದರು.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜನರು ಯಾವಾಗ ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಬಯಸಿದಾಗ ಈ ಮೂರೂ (ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳು) ಕಾಲದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ನಾಶಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಜೀವರ ಈ ದೇಹವು ಪೂರ್ವಜನ್ಮಕೃತ ಧರ್ಮಾನುಸಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಮಾಡುವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಫಲವು ಕಾಮಕ್ಕೆ ಮೂಲ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳಾದರೋ, ಸಂಕಲ್ಪ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು ಸಂಕಲ್ಪವು ವಿಷಯಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿವೆ. ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಭೋಗಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇವೆ. ವಿಷಯಭೋಗವು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮರೂಪ ತ್ರಿವರ್ಗಮೂಲವಾದುದು. ಇಂತಹ ಭೋಗಗಳ ನಿವೃತ್ತಿಯೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಶರೀರರಕ್ಷಣೆಯು ಧರ್ಮ, ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಅರ್ಥ ಬೇಕು. ಕಾಮವು ಸುಖರೂಪ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿದೆ. ಇವೆಲ್ಲರ ಜೋಗುಣವಿಕಾರಗಳೇ. ಇವು ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿದಾಗ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಬಾರದು^೧.

ಮನುಷ್ಯನು ತ್ರಿವರ್ಗದಿಂದ ಯಾವ ಫಲಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೋ ಅವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು (ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು). ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿಷಯವಿರಕ್ತನಾದಾಗ ಒಂದೇ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ^೨.

೧ ಧರ್ಮಮೂಲಸ್ತು ದೇಹೋರ್ದರ್ಥಃ ಕಾಮೋರ್ದರ್ಥಫಲಮುಚ್ಯತೇ |

ಸಂಕಲ್ಪಮೂಲಾಸ್ತೇ ಸರ್ವೇ ಸಂಕಲ್ಪೋ ವಿಷಯಾತ್ಮಕಃ ||

ವಿಷಯಾತ್ಮಕವ ಕಾತ್ಸರ್ಯಸರ್ವ ಆಹಾರಸಿದ್ಧಯೇ |

ಮೂಲಮೇತತ್ ತ್ರಿವರ್ಗಸ್ಯ ನಿವೃತ್ತಿಮೋಕ್ಷ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಧರ್ಮಃ ಶರೀರಸಂಗುಪ್ತಿದರ್ಥಮಾರ್ಥಂ ಚಾರ್ಥ ಇಷ್ಯತೇ |

ಕಾಮೋ ರತಿಫಲಶ್ಚಾತ್ರ ಸರ್ವ ಏತೇ ರಜಸ್ವಲಾಃ |

ಸನ್ಯಕ್ತಪ್ರಾಂಶ್ವರೇದೇನಾನ್ ನ ಚೈನಾನ್ ಮನಸಾ ತ್ಯಜೇತ್ ||

೨ ವಿಮುಕ್ತಸ್ಯಪಸಾ ಸರ್ವಾನ್ ಧರ್ಮಾದೀನ್ ಕಾಮಸ್ಯೈಶ್ವರಾನ್ |

ಶ್ರೇಷ್ಠಬುದ್ಧಿಸ್ತ್ರಿವರ್ಗಸ್ಯ ಯದಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾತ್ ಕ್ಷಣಾತ್ ||

- ೧೨೪/೪-೬

- ೧೨೪/೭

ಅರ್ಥಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬೇರೊಂದು (ಧರ್ಮ) ಇದೆ ಎಂದು ಕೆಲವರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು (ಪ್ರಯತ್ನ) ಎಂದು ಕೆಲವರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಕೃಷಿ ಮೊದಲಾದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ, ದೈಹಿಕ ಅಥವಾ ಆದ್ಯಷ್ಟವಶಾತ್ ಕೂಡಾ ಸಿಗಬಹುದು. ಅನರ್ಥಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳ (ಕೆಟ್ಟ ಪ್ರಯೋಜನ) ಹಣಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಪ್ರಥಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಲೌಕಿಕ ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳಿಗಾಗಿ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ (ವ ಅಪಾಯವಿರುತ್ತದೆ).

ಧರ್ಮದ ಮೂಲವು ಆನಾದರ(ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ). ಅರ್ಥದ ಮೂಲ ಅದನ್ನು ಕೂಡಿಡುವುದು (ದಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡದೆ). ಕಾಮದ ಮೂಲ ಆತಿ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಇವೇ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮನಸ್ಸಹಿತವಾದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದವುಗಳು (ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಅನುವಾದಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಬೇರೆ ಇವೆ).

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರಿಷ್ಟರಾಜ ಹಾಗೂ ಕಾಮಂದಕ ಋಷಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸ ಹೀಗಿದೆ (ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳಿದರು - ಶ್ಲೋಕ ೩ರಿಂದ ೧೦ರವರೆಗೆ ಭೀಷ್ಮರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು).

ಅರಿಷ್ಟರಾಜನು ಕಾಮಂದ ಋಷಿಯನ್ನು ನಮಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೧. ಕಾಮ, ಮೋಹಗಳ ವಶನಾದ ರಾಜನು ಪಾಪ ಮಾಡಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತಾನೋ, ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರವೇನು?

೨. ಯಾರು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಧರ್ಮವನ್ನೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ (ಕರ್ಮಾಚರಣೆ) ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ರಾಜನು ಹೇಗೆ ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ನಿವೃತ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕು?

ರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಕಾಮಂದ ಋಷಿಗಳು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯಾರು ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಕಾಮವನ್ನೇ (ದುಷ್ಟೇಚ್ಛೆ ಹೊಂದಲು) ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಮೋಹವು (ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವು) ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಶಕವಾಗಿ ಧರ್ಮಾರ್ಥನಾಶ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ನಾಸ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ದುರಾಚಾರವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ (ದೇವರು, ಧರ್ಮಾದಿ ಅತೀಂದ್ರಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧ ಆಚಾರವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ). ದುರಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸದ ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೆದರುತ್ತಾರೆ (ತಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಸರ್ಪ ಹೊಕ್ಕಾಗ

೧ ಅಧರ್ಮಂ ಧರ್ಮ ಇತಿ ಹ ಯೋಽಜ್ಞಾನಾದಾಚರೇದಿಹ |

ತಂ ಚಾಪಿ ಪ್ರಥಿತಂ ಲೋಕೇ ಕಥಂ ರಾಜಾ ನಿವರ್ತಯೇತ್ ||

ಯಃ ಪಾಪಂ ಕುರುತೇ ರಾಜಾ ಕಾಮಮೋಹಬಲಾತ್ಯತಃ |

ಪ್ರತ್ಯಾಸನ್ನಸ್ತು ತಸ್ಯರ್ಷೇ ಕಿಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪಾಪಪ್ರಣಾಶನಮ್ ||

ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ). ಅಂತಹ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಲೀ, ಸಜ್ಜನರಾಗಲೀ, ಮೆಚುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನೊಬ್ಬ ಜೀವಂತ ಶವದಂತಾಗಿ ಬೇಗನೇ ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಪಾಪ ಘಟಿಸಿದಾಗ ಅದರ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ಪರಿಹಾರಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ವೇದವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸತ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

೨. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಉತ್ತಮವಂಶದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗಬೇಕು. ಕ್ಷಮಾಶೀಲರಾದ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು.

೩. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಜಪ (ಗಾಯತ್ರಾದಿ) ಮಾಡಬೇಕು. ಪ್ರಸನ್ನಮುಖನಾಗಿದ್ದು ದುಷ್ಕಾರ್ಯ ಮಾಡದ, ದುಷ್ಕರನ್ನು ದೂರವಿಟ್ಟು ಧರ್ಮಪ್ರರೋಧನೆ ಇರಬೇಕು.

೪. ಮಧುರವಚನಗಳಿಂದ (ಸಂತೋಷವಾಗುವ) ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಹಿರಿಯರನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುತ್ತಾ, ಬೇರೆಯವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ನಾನು ಹೀಗಿದ್ದೇನೆ (ನಾನು ಇಂತಹ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂದು) ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೫. ಮತ್ತೆ ಪಾಪ ಮಾಡದ (ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದಂತೆ ಅಥವಾ ಹೊಸ) ಹೀಗಿರುವ ಆಚಾರವಂತನು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಬೇಕಾದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

೬. ಎಲ್ಲೆ ಅರಿಷ್ಟರಾಜನೇ! ಗುರುಗಳು ಯಾವ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡು. ಗುರುಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದುವೆ (ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡುವೆ).

ಹೀಗೆ ಅರಿಷ್ಟರಾಜನಿಗೆ ಕಾಮಂದಕ ಮುನಿಗಳು ಉಪದೇಶಿಸಿದರೆಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸಪ್ತಪಾಗುವೆ.

೧ ಯೋ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಸಮುತ್ಪಜ್ಯ ಕಾಮಮೇವಾನುವರ್ತತೇ |

ಸ ಧರ್ಮಾರ್ಥಪರಿತ್ಯಾಗಾತ್ ಪ್ರಜ್ಞಾನಾಶಮಿಹಾಚ್ಛೇತಿ ||

ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಕಾಶತೋ ಮೋಹಸ್ಥಗಾ ಧರ್ಮಾರ್ಥನಾಶಕಃ |

ತಸ್ಮಾನ್ಪಾಶತಾ ಚೈವ ದುರಾಚಾರಶ್ಚ ಜಾಯತೇ ||

ದುರಾಚಾರಾನ್ ಯದಾ ರಾಜಾ ಪ್ರದುಷ್ಣಾನ್ವನಿಯಚ್ಛೇತಿ |

ತಸ್ಮಾದುದ್ವಿಜತೇ ಲೋಕಃ ಸರ್ವಾದ್ ವೇಶ್ಯಗತಾದಿವ ||

ತಂ ಪ್ರಜಾ ನಾನುವರ್ತಂತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ನ ಚ ಸಾಧವಃ |

ತತಃ ಸಂಕ್ಷಯಮಾಪೋತಿ ತಥಾಽಪದ್ವಸ್ತ ಏವ ಚ ||

ಶಾಂತಿಪರ್ವ

ಆಪದರ್ಮಪರ್ವ

೧೭೮. ಶತ್ರುಂತಪರಾಜ-ಭರದ್ವಾಜರ ಸಂವಾದ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಯುಗ ಮುಗಿಯುತ್ತಿರಲು (ಕೃತ, ತ್ರೇತಾ, ದ್ವಾಪರ) ಆದಕೈನುಸಾರವಾಗಿ ಧರ್ಮವೂ ಗ್ಲಾನಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಆಗ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಕಳ್ಳಕಾಕರಿಂದ, ಪೀಡೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (ರಾಜನು) ಅವರನ್ನು ಹೇಗೆ ಎದುರಿಸಬೇಕು?

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಇದೊಂದು ಆಪತ್ಕಾಲ. ಆಗ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ದಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಶತ್ರುಂತಪ ಹಾಗೂ ಭರದ್ವಾಜರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಕೇಳು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಶತ್ರುಂತಪ ಸೌವೀರದೇಶದ ಮಹಾರಥ ರಾಜ. ಅವನು ಕಲಿಂಗದೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಭರದ್ವಾಜರನ್ನು ಕಂಡು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ.

'ತನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯಬೇಕು? ಪಡೆದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಬೇಕು? ವೃದ್ಧಿಯಾದುದನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ರಕ್ಷಿಸಿದುದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೇನು?'^೧

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ೬೩ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಭರದ್ವಾಜರು ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಉತ್ತರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಾರ್ಗೋಪಾಯಗಳು ಪಾಪದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಎಂದರೆ, ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾದುದು, ನ್ಯಾಯವಿರುದ್ಧ. ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಾರದೆಂದೂ, ಆದರೆ ಶತ್ರುವು ಈ ನೀತಿ ಅನುಸರಿಸಿದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನೀನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರಬೇಕು (ಪ್ರತೀಕಾರದ ನೀತಿ ಇಲ್ಲಿದೆ). ಎಂದು ಭರದ್ವಾಜರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸೌವೀರರಾಜನು ತಾನು ಅನುಸರಿಸಿ ತನ್ನ ಬಂಧುಬಾಂಧವರೊಡನೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಗಳಿಸಿದನೆಂದು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈಗ ಭರದ್ವಾಜರು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ನೀತಿಗಳ ಸಾರವನ್ನು ನೋಡುವ.

೧ ಅಲಬ್ಧಸ್ಯ ಕಥಂ ಲಿಪ್ತಾ ಲಬ್ಧಂ ಕೇನ ವಿವರ್ಧತೇ |

ವರ್ಧಿತಂ ಪಾಲಯೇತ್ಯೇನ ಪಾಲಿತಂ ಪ್ರಣಯೇತ್ ಕಥಮ್ ||

೧. ಶತ್ರುವಿನ ವಿರುದ್ಧ ಯಾವಾಗಲೂ ದಂಡೋಪಾಯವನ್ನು ಹಿಡಿದೇ ಇರಬೇಕು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ನ್ಯೂನತೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಶತ್ರುವಿನಲ್ಲಿನ ಹುಳುಕುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕು^೧.

೨. ಶತ್ರುಪಕ್ಷದ ಮೂಲವನ್ನೇ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು. ನಂತರ ಅವನ ಸಹಾಯಕರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಶತ್ರುಪಕ್ಷವನ್ನೇ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿಸಬೇಕು^೨.

೩. ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಕೇವಲ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿನಯ ತೋರಿಸಬೇಕು. ಹೃದಯವು ಕತ್ತಿಯಂತೆ ತಿಣ್ಣೆವಾಗಿರಬೇಕು. ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಬೇಕು^೩.

೪. ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿಯಬೇಕು. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಮಾಧಾನದ ನಡೆ ತೋರಬೇಕು. ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಹಾಕಬೇಕು^೪ (ಅಳಬೇಕು - ಆತ್ತಂತೆ ತೋರಬೇಕು).

೫. ಕೆಲಸವಾಗುವವರೆಗೂ (ನಮ್ಮ ಪ್ರಯೋಜನ ಸಿದ್ಧಿಸುವವರೆಗೂ) ಶತ್ರುವನ್ನು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಹೊರಬೇಕು. ಕಾಲಬಂದಾಗ ಮಡಕೆಯನ್ನು ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಒಡೆಯುವಂತೆ ಒಡೆಯಬೇಕು^೫.

೬. ಆಲಸಿಗಳು, ಹೇಡಿಗಳು, ದುರಭಿಮಾನಿಗಳು, ನಪುಂಸಕರು, ಜನರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ (ಅಪವಾದ) ಹೆದರುವವರು, ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾಲ ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವವರು ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲ^೬.

೭. ಒಕಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದುದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು. ಸಿಂಹದಂತೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಬೇಕು. ತೋಳದಂತೆ ಲೂಟಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೊಲದಂತೆ ಹಾರಬೇಕು.

೧ ನಿತ್ಯಮುದ್ಯತದಂಡಃ ಸ್ನಾತ್ ನಿತ್ಯಂ ವಿವೃತಪೌರುಷಃ |

ಅಚ್ಚಿದ್ರದ್ರಿದರ್ಶೀ ಚ ಪರೇಷಾಂ ವಿವರಾನುಗಃ ||

- ೧೦/೭

೨ ಮೂಲಮೇವಾದಿತತ್ಪ್ರಿದ್ಯಾತ್ ಪರಪಕ್ಷಸ್ಯ ಪಂಡಿತಃ |

ತತಃ ಸಹಾಯಾನ್ ಪಕ್ಷಂ ಚ ಸರ್ವಮೇವಾನುಸಾರಯೇತ್ ||

- ೧೦/೧೧

೩ ವಾಙ್ಮಾತ್ರೇಣ ವಿನೀತಃ ಸ್ವಾದ್ವದಯೇನ ಯಥಾ ಕ್ಷುರಃ ||...

- ೧೦/೧೩

೪ ಅಂಜಲಿಂ ಶವಥಂ ಸಾಂತ್ವಂ ಪ್ರಣಮ್ಯ ಶಿರಸಾ ವದೇತ್ |

ಅಶ್ರುಪ್ರಪಾತನಂ ಚೈವ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಭೂಮಿಮಿಚ್ಛತಾ ||

- ೧೦/೧೭

೫ ವಹೇದಮಿತ್ರಂ ಸ್ಯಂಧೇನ ಯಾವದರ್ಥಸ್ಯ ಬಂಧನಮ್ |

ಅಘೈನಮಾಗತೇ ಕಾಲೇ ಛಿಂದ್ಯಾದ್ಭಟಮಿವಾಶ್ವನಿ ||

- ೧೦/೧೮

೬ ನಾಲಸಾಃ ಪ್ರಾಪ್ತವಂತ್ಯರ್ಥಾನ್ ನ ಕ್ಲೇಬಾ ನ ಚ ಮಾನಿನಃ |

ನ ಚ ಲೋಕರವಾದ್ವಿತಾ ನ ಚ ಶತ್ವತ್ ಪ್ರತೀಕ್ಷಿಣಃ ||

- ೧೦/೨೩

ಬಕವಚ್ಚಿಂತಯೇದರ್ಥಾನ್ ಸಿಂಹವಚ್ಚ ಪರಾಕ್ರಮೇತ್ |

ವೃಕವತ್ ಚಾವಲಂಪೇತ ಶಶವಚ್ಚ ವಿನಿವೃತೇತ್ ||

- ೧೦/೨೫

೮. ರಾಜನಾದವನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳ ಬೇಡಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈಡೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಬೇಡಿಕೆ ಈಡೇರುವುದು ತಡವಾದಾಗ ವಿಪ್ಲವಗಳು ಕಾರಣ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಆ ವಿಪ್ಲವಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು.

೯. ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತನಾದವನು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾ ಬದುಕಿದವನು ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಸಂಶಯದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾ, ಹುಡುಕುತ್ತಾ (ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು) ಕೊನೆಗೆ ಮೇಲಿನ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

೧೦. ರಾಜನು ತನ್ನ ಶತ್ರುಗಳ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಬೇಕು. ಶತ್ರುಗಳು ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಕಳಿಸಿದ ಗೂಢಚಾರರನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕು. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ಶತ್ರುರಾಜ್ಯದಲ್ಲೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಪರವಾಗಿ ಪಾಷಂಡರನ್ನೂ, ತಾಪಸ ಮೊದಲಾದವರನ್ನೂ ಗೂಢಚಾರರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಬೇಕು. ಅವರು ಉದ್ಯಾನ, ವಿಹಾರಸ್ಥಳಗಳು, ಆರವಟ್ಟಿಗೆಗಳು, ಧರ್ಮಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಾಪಾನ, ವೇಶ್ಯಾಗೃಹಗಳಲ್ಲಿ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಾ ಶತ್ರುಗಳ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಲೋಕಕಂಟಕರಾದವರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕು.

೧೧. ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದವನ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಬಾರದು. ವಿಶ್ವಾಸವಿರುವವನ ಮೇಲೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಬಾರದು. ಪರೀಕ್ಷಿಸದೇ ಯಾರನ್ನೂ ನಂಬಬಾರದು.

೧೨. ಶತ್ರುವನ್ನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ, ಮನದಿಂದ, ಕಾವಿವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆಯಿಂದ, ಜಟಿ ಹಾಗೂ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಗಳಿಂದ ನಂಬಿಸಿ ನಂತರ ತೋಳದಂತೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನಾಶ ಮಾಡಬೇಕು.

೧ ಆಶಾಂ ಕಾಲವತೀಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ತಾಂ ಚ ವಿಘ್ನೇನ ಯೋಜಯೇತ್ |

ವಿಘ್ನಂ ನಿಮಿತ್ತತೋ ಬ್ರೂಯಾತ್ ನಿಮಿತ್ತಂ ಚಾಪಿ ಹೇತುತಃ ||

- ೧೦/೩೨

೨ ನ ಸಂಶಯಮಪಾರುಹ್ಯ ನರೋ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯತಿ |

ಸಂಶಯಂ ಪುನರಾರುಹ್ಯ ಯದಿ ಜೀವತಿ ಪಶ್ಯತಿ ||

- ೧೦/೩೪

೩ ಯೇ ಸಪತ್ನಾಃ ಸಪತ್ನಾಂ ಸರ್ವಾಸ್ತಾನಪವತ್ರಯೇತ್ |

ಆತ್ಮನಶ್ಚಾಪಿ ಬೋಧ್ಯಾಶ್ಚಾರಾಃ ಪ್ರಣಿಹಿತಾಃ ಪಠ್ಯಃ ||

ಉದ್ಯಾನೇಷು ವಿಹಾರೇಷು ಪ್ರಪಾಸ್ವಾನಪಥೇಷು ಚ |

ಪಾನಾಗಾರೇಷು ವೇಶ್ಯೇಷು ತೀರ್ಥೇಷು ಚ ಸಭಾಸು ಚ ||...

- ೧೦/೩೯-೪೨

೪ ನ ವಿಶ್ವಸೇದವಿಶ್ವಸೇ ವಿಶ್ವಸೇ ನಾಪಿ ವಿಶ್ವಸೇತ್ |

ವಿಶ್ವಸಂ ಭಯಮನ್ವೇತಿ ನಾಪರೀಕ್ಷ್ಯ ಚ ವಿಶ್ವಸೇತ್ ||

- ೧೦/೪೩

೧೩. ಸಂಪತ್ತನ್ನು ವೃದ್ಧಿ ಮಾಡಬಯಸುವವನು ಅದಕ್ಕೆ ವಿಘ್ನ ಮಾಡುವವರು ಮಗನಾಗಿರಲಿ, ಸೋದರರಾಗಲಿ, ತಂದೆಯಾಗಿರಲಿ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರನಾಗಿರಲಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು^೧.

೧೪. ಶತ್ರು ಬಂದಾಗ ಎದ್ದು ನಿಂತು, ಅಭಿವಾದನ ಮಾಡಿ (ನಮಸ್ಕರಿಸಿ) ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪೂಜಿಸಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕೊಕ್ಕಿನ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಸಂಹರಿಸಬೇಕು^೨.

೧೫. ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ಯಾರು ಯಾರಿಗೂ ಶತ್ರುವೂ ಅಲ್ಲ, ಮಿತ್ರನೂ ಅಲ್ಲ, ಅವರವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಿತ್ರರು, ಶತ್ರುಗಳೂ ಆಗುತ್ತಾರೋ^೩.

೧೬. ಶತ್ರುವು (ಸೆರೆ ಸಿಕ್ಕಾಗ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ) ಸಹಾನುಭೂತಿಪರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದರೂ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡದೆ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಅವಕಾರ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕು.

೧೭. ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಪ್ರಜೆಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯವನೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅವರಿಗೆ ಅನೇಕ ತೆರನಾದ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಅಸೂಯಾರಹಿತನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾ (ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ) ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದವರನ್ನೂ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಾಗ, ನಂತರವೂ, ಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಬೇಕು. ಅವನ ಶಿರಶ್ಚೈದ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೂ ಅವನಿಗಾಗಿ ಅಳಬೇಕು. ಶೋಕಿಸಬೇಕು^೪.

೧೮. ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ, ಸಮ್ಮಾನದಿಂದ, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಜನರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆ ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಆಶಾಕಾರಣ (ಲೋಕಾರಾಧನೆ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಒಣ ವೈರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು^೫ (ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ).

೧ ಪುತ್ರೋ ವಾ ಯದಿ ವಾ ಭ್ರಾತಾ ಪಿತಾ ವಾ ಯದಿ ವಾ ಸುಹೃತ್ |

ಅರ್ಥಸ್ಯ ವಿಘ್ನಂ ಕುರ್ವಾಣಾ ಹಂತವ್ಯಾ ಭೂತಿವರ್ಧನಾಃ ||

- ೧೦/೪೭

೨ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತಾನಾಭಿವಾದಾಭ್ಯಾಂ ಸಂಪ್ರದಾನೇನ ಕಸ್ಯಚಿತ್ |

ಪ್ರಪೂಜಯನ್ನಿಘಾತೀ ಸ್ಯಾತ್ ತೀಕ್ಷ್ಣತುಂಡ ಇವ ದ್ವಿಜಃ ||

- ೧೦/೪೯

೩ ನಾಸ್ತಿ ಜಾತ್ಯಾ ರಿಪುರ್ನಾಮ ಮಿತ್ರಂ ನಾಮ ನ ವಿದ್ಯತೇ |

ಸಾಮರ್ಥ್ಯಯೋಗಾಜ್ಞಾಯಂತೇ ಮಿತ್ರಾಣಿ ರಿಪವಸ್ವಥಾ ||

- ೧೦/೫೧

೪ ಪ್ರಹರಿಷ್ಯನ್ ಪ್ರಿಯಂ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಪ್ರಹೃತ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಿಯೋತ್ತರಮ್ |

ಅಪಿ ಚಾಸ್ಯ ಶಿರಚ್ಚಿತ್ತಾ ರುದ್ಯಾತ್ ಶೋಚೇದಥಾಪಿ ವಾ ||

- ೧೦/೫೩, ೫೪

೫ ನಿಮುತ್ರಯೇತ ಸಾಂತ್ವೇನ ಸಮ್ಮಾನೇನ ತಿತಿಕ್ಷಯಾ |

ಆಶಾಕಾರಣಮಿತ್ಯೇತ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಭೂತಿಮಿಚ್ಛತಾ ||

ನ ಶುಷ್ಕವೈರಂ ಕುರ್ವೀತ ನ ಬಾಹುಭ್ಯಾಂ ನದೀಂ ತರೇತ್ ||

- ೧೦/೫೫, ೫೬

೨೦. ಋಣಶೇಷ ಅಗ್ನಿಶೇಷ ಶತ್ರುಶೇಷ ಇವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಉಳಿಸಬಾರದು. ಉಳಿಸಿದರೆ, ಅವು ಮತ್ತೆ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತವೆ.

೨೧. ಶತ್ರುದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕೊಂದು (ಆ ದೇಶದ) ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು (ಸಂಪರ್ಕ) ನಾಶಮಾಡಿ (ಆಹಾರ, ಔಷಧಿ, ಹಣಕಾಸು) ಮೊದಲಾದ ಸರಬರಾಜು ಮೂಲಗಳನ್ನು (ಆಕರ) ನಾಶಮಾಡಿ, ಶತ್ರುರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಬೇಕು.

೨೨. ಸೌಮ್ಯವಾದ ವಿಧಾನಗಳಿಂದಲೇ ಮೃತ್ಯುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ವಿಧಾನಗಳಿಂದ ಭಯಾನಕ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಧಾನದಿಂದ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೃದು ವಿಧಾನಗಳೇ ಅತಿಶೀಘ್ರ. ಯಾರು ಸಮಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮೃದುವಾಗುತ್ತಾರೋ, ಭಯಂಕರವೂ ಆಗುತ್ತಾರೋ ಅವರು ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶತ್ರುಗಳಿಗಿಂತ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಶತ್ರುಂತಪರಾಜನಿಗೆ ಭರದ್ವಾಜರು ಉಪದೇಶಿಸಿ ಈ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಪವು ತುಂಬಿದುದರಿಂದ (ಸಾಕ್ಷಿ) ಪುರುಷನು ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಾರದು. ಆದರೆ ಶತ್ರುವಿನ ನೀತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜನ ಹಿತವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಭರದ್ವಾಜರು ಇದನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಭರದ್ವಾಜರ ಉಪದೇಶವೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

೧ ಮೃದುನಾ ಸುಮೃದುಂ ಹಂತಿ ಮೃದುನಾ ಹಂತಿ ದಾರುಣಮ್ |

ನಾಸಾಧ್ಯಂ ಮೃದುನಾ ಕಿಂಚಿತ್ ತಸ್ಯಾತಿಕ್ರಮಂ ಮೃದು ||

ಕಾಲೇ ಮೃದುರ್ಯೋ ಭವತಿ ಕಾಲೇ ಭವತಿ ದಾರುಣಃ |

ಸ ಸಾಧಯತಿ ಕೃತ್ವಾ ನಿ ಶತ್ರುಂ ಶ್ವೇದಯತಿ ||

- ೧೦/೬೫, ೬೬

೨ ಇತೀದಮುಕ್ತಂ ವೃಜಿನಾಭಿಸಂಹತಂ ನ ಚೈತದೇವಂ ಪುರುಷಃ ಸಮಾಚರೇತ್ |

ಪರಪ್ರಯುಕ್ತಂ ತು ಕಥಂ ನಿಶಾಮಯೇದತೋ ಮಯೋಕ್ತಂ ಭವತೋ ಹಿತಾರ್ಥಿನಾ ||

- ೧೦/೬೯

೧೭೯. ಸೇನಜಿತ್ ರಾಜನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹಿತೋಕ್ತಿ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮರಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. 'ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ರಾಜನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಅನೇಕ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಹೇಳಿದಿರಿ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ (ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಗೃಹಸ್ಥ, ಸನ್ನ್ಯಾಸ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ) ಯೋಗ್ಯವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ.

ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅನುವಾದವನ್ನು ಅನ್ಯಮತೀಯರು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೇ ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಟ್ಟಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಸ್ವರ್ಗಫಲಸಾಧನವಾದ ಸತ್ಯಫಲವಾದ ಧರ್ಮವು ತಪಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ದ್ವಾರಗಳಿದ್ದರೂ ಅದರ ಕಾರ್ಯ ಎಂದೂ ವಿಫಲವಾಗದು. 'ಬಹುದ್ದಾರಸ್ತು ಧರ್ಮಸ್ಯ ನೇಹಾಸ್ತಿ ವಿಫಲಾ ಕ್ರಿಯಾ' ಎಂಬ ಎರಡನೇ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು ವಿರುದ್ಧವಾದ ಧರ್ಮಗಳೂ ಒಂದೇ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭ್ರಮೆ ಹುಟ್ಟುವಂತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಲವರು ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೨. ಪ್ರತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾರ್ಗ ಹುಡುಕುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗವೂ ಕಾಣುವುದೇ ಇಲ್ಲ^೧ ('ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿ ಶ್ಲೋಕದ ಅನುವಾದ ಇಲ್ಲ).

೩. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿನ ಸುಖಸಾಧನಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳು ಆಸಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ಆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.^೨

೪. ಅನೇಕ ದೋಷಭೂಯಿಷ್ಯವಾದ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿತಿ ಹೀಗಿರಲು ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಲೋಕದ ಸುಖಸಾಧನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿರಾಗ ಹೊಂದಿ ಆತ್ಮ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ (ತಾನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಮೋಚನಗಳೆಲ್ಲ) ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.^೩

೧ ಯಸ್ಮಿನ್ ಯಸ್ಮಿಂಸ್ತು ವಿಷಯೇ ಯೋ ಯೋ ಯಾತಿ ವಿನಿಶ್ಚಯಮ್ |

ತಂ ತಮೇವಾಭಜಾನಾತಿ ನಾನ್ಯಂ ಭರತಸತ್ತಮ ||

- ೧/೩

೨ ಯಥಾ ಯಥಾ ಚ ಪರ್ಯೇತಿ ಲೋಕತಂತ್ರಮಸಾರವತ್ |

ತಥಾ ತಥಾ ವಿರಾಗೋಽತ್ರ ಜಾಯತೇ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||

- ೧/೪

೩ ಏವಂ ವ್ಯವಸಿತೇ ಲೋಕೇ ಬಹುದೋಷೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ |

ಆತ್ಮಮೋಕ್ಷೈನ್ನಿಮಿತ್ತಂ ವೈ ಯತೇತ ಮತಿಮಾನಸಃ ||

- ೧/೫

ಭೀಷ್ಮರ ಉತ್ತರದ ನಂತರ ಧರ್ಮರಾಜನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

‘ತಾತ್! ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಧನ ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ, ಹೆಂಡತಿ, ಮಗ, ತಂದೆ ಇವರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ, ಆಗ ಅವನಿಗೆ ದುಃಖವಿರೋಗದ ಶೋಕವನ್ನು ಹೇಗೆ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದುಃಖಶಮನ ಹೇಗೆ? ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸು’

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ‘ಇಂತಹ ದುಃಖ, ಬಂಧುಗಳ ವಿಯೋಗವಾದಾಗ ಆಯ್ಯೋ! ಇದಂತಹ ದುಃಖವು (ಬಂದೊದಗಿತಲ್ಲಾ) ಎಂದು ತಿಳಿದು (ವಿವೇಕಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ) ಅದರ (ಶೋಕದ) ಪರಿಹಾರವನ್ನು ವೈಚಾರಿಕವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಬರೀ ಆಳುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿರಬಾರದು. ಕಾರಣ ಬಂಧುಗಳ ವಿಯೋಗವಾಗಲೀ, ಐಶ್ವರ್ಯನಾಶಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ನಿಯಮ. ಜೀವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ದುಃಖಿಗಳೇ. ಭಗವಂತನು ಮಾತ್ರ ದುಃಖರಹಿತ. ‘ಆತೋಽನ್ಯದಾತರ್’ ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಆರ್ಥಾನುಸಂಧಾನ ತಂದುಕೊಂಡು ತನಗೆ ಒದಗಿಬಂದ ನಷ್ಟ-ಲಾಭ ವಿಯೋಗಾದಿಗಳನ್ನು ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿಯೇ ಅಭಿಮಾನತತ್ವಾಗ ಮಾಡಿಯೇ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.’^೧

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ (ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯ) ಹಾಗೂ ಸೇನಜಿತ್ ರಾಜನ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸೇನಜಿತ್ ರಾಜ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ವಿಷಾದಗೊಂಡು ಕರ್ತವ್ಯಮೂಢನಾಗಿದ್ದು ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು. ರಾಜನಾ! ನೀನು ಏಕೆ ಅಜ್ಞಾನಿ (ಬುದ್ಧಿಶೂನ್ಯನಾಗಿ)ಯಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ನಿನ್ನನ್ನೂ (ಕೂಡಾ) ಬೇರೊಬ್ಬರು (ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ) ಶೋಕಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿ ನಿನ್ನದು. ನಿನಗಾಗಿ ಶೋಕಿಸುವವರನ್ನೂ ಕೂಡಾ ಮತ್ತೆ ಯಾರೋ ಮುಂದೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ.

ನೀನೂ ನಾನೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಇತರರೂ, ಎಲ್ಲರೂ ಶೋಕಾರ್ಹರೇ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದವೋ, ಅಲ್ಲಿಗೇ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ (ಹೀಗಿರುವಾಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ಮಗನಿಗಾಗಿ ಏಕೆ ಶೋಕಿಸುತ್ತೀಯಾ?).^೨

ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಯ ಮಾತಿಗೆ ರಾಜ ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯಿಸಿದ - ಎಲೈ ತಪೋಧನನೇ! ಆತ್ಮಂತ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಬಂದಾಗಲೂ ಸಂತೋಷ ಪಡೆದ ದುಃಖಪಡೆದ ಸ್ಥಿತಿ ಹೊಂದಲು ನೀನು

೧ ನಷ್ಟ ಧನೇ ವಾ ದಾರೇ ವಾ ಪುತ್ರೇ ಪಿತರಿ ವಾ ಮೃತೇ |

ಅಹೋ ದುಃಖಮಿತಿ ಧ್ಯಾಯನ್ ಶೋಕಸ್ಯಾಪಚಿತಂ ಚರೇತ್ ||

- ೧/೭

೨ ತ್ವಂ ಚೈವಾಹಂ ಚ ಯೋ ಚಾನ್ಯೇ ತ್ವಾಂ ಚಾನ್ಯೇ ಪರ್ಯಾಪಸಾತೇ |

ಸರ್ವೇ ತತ್ರ ಗಮಿಷ್ಯಾಮೋ ಯತ ಏವಾಗತಾ ವಯಮ್ ||

- ೧/೧೦

ಎಂತಹ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆ? ಎಂತಹ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿರುವೆ? ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗೆ ಹೊಂದುವೆ? ಅಂತಹ ಯಾವ ಜ್ಞಾನಬುದ್ಧಿ ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ನೀನು ವಿಷಾದಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸು.^೧

ರಾಜನ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಸುಮಾರು ೫೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಹೀಗಿದೆ. ತನ್ನ ಅನಿಸಿಕೆ, ಅನುಸಂಧಾನಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ರಾಜನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೧. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಜೀವರು (ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಅಧಮ) ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜನಿಂದ ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಸಂಕಟ ಪಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು (ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು). ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣ ನಾನು ನನ್ನದೆಂಬ ಮೋಹ, ಅಭಿಮಾನ. ಆದರೆ ನಾನು ಅಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದು ಇದಾವುದು ನನ್ನ ಅಧೀನವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಭೂಮಿಯೂ ಸಹ ನನ್ನದಲ್ಲವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸುಖ ಹಾಗೂ ದುಃಖಗಳಾವುದನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ (ಮೋಹರೂಪ) ಅಭಿಮಾನ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲವೋ ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಅದಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲರೂ ಅಸ್ವತಂತ್ರರೇ.^೨

ಇದೇ ರೀತಿ ಮಕ್ಕಳು, ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಬಂಧುಗಳು, ಇವರೆಲ್ಲರ ಯೋಗ, ವಿಯೋಗದಲ್ಲೂ ಮೋಹಗೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇವರೆಲ್ಲ ನಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿಯದ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಬಂದು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿ ಮತ್ತೇ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲೋ ಹೋಗಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನೀನು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಅವರು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಯೋಗ, ವಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಏಕೆ ಸುಖ ಹಾಗೂ ದುಃಖ?^೩

೧ ಕಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಕಿಂ ತಪೋ ವಿಪ್ರ ಕಃ ಸಮಾಧಿಸ್ತಪೋಧನ |

ಕಿಂ ಜ್ಞಾನಂ ಕಿಂ ಶ್ರುತಂ ವಾ ತೇ ಯತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ವಿಷೀದಸಿ ||

ಹೃಷ್ಯಂತಮಸೀದಂತಂ ಸುಖದುಃಖವಿಪರ್ಯಯೇ |

ಆತ್ಮಾನಮನುಶೋಚಾಮಿ ಯೋ ಮಮೈಷ ಹೃದಿಸ್ಥಿತಃ ||

- ೧/೧೨,೧೩

೨ ಪಶ್ಯ ಭೂತಾನಿ ದುಃಖೇನ ವೃತ್ತಿಕ್ತಾನಿ ಸರ್ವಶಃ |

(ಉತ್ತಮಾಧಮಮಧ್ಯಾನಿ ತೇಷು ತೇಷ್ವಪಿ ಕರ್ಮಸು)

ಆತ್ಮಾಪಿ ಚಾಯಂ ನ ಮಮ ಸರ್ವಾ ವಾ ಪೃಥಿವೀ ಮಮ ||

ಯಥಾ ಮಮ ತಥಾನ್ಯೇಷಾಮಿತಿ ಬುದ್ಧ್ವಾ ನ ಮೇ ವ್ಯಥಾ ||

ವಿತಾಂ ಬುದ್ಧಿಮಹಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನ ಪ್ರಹೃಷ್ಯೇ ನ ಚ ವ್ಯಥೇ ||

- ೧/೧೪,೧೫

೩ ಏವಂ ಪುತ್ರಾಶ್ಚ ಪೌತ್ರಾಶ್ಚ ಜ್ಞಾತೃಯೋ ಬಾಂಧವಾಸ್ತಥಾ |

ತೇಷು ಸ್ನೇಹೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯೋ ವಿಪ್ರಯೋಗೋ ಹಿ ತೈರ್ಧರ್ಮಮಮ್ ||

... ನ ತ್ವಾ ಸೌ ವೇದ ನ ತ್ವಂ ತಂ ಕಃ ಸನ್ ಕಮನು ಶೋಚಸಿ |

- ೧/೧೬,೧೮

೨. ಸುಖದುಃಖಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಅನುಸರಿಸಿ ಬರುತ್ತವೆ, ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಯಾವುವೂ ನಿತ್ಯವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಏಕೆ ಶೋಕಿಸುವೆ?"

೩. ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದುದು ಶರೀರ, ಆತ್ಮನಲ್ಲ. ಶರೀರವಿದ್ದಾಗ ಆಚರಿಸುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಸುಖದುಃಖಾನುಭವಗಳು.^೨

೪. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಎಂಬುದು ಶರೀರದೊಡನೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವರೆಡೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಚಲಿಸುತ್ತಾ ಒಟ್ಟಿಗೆ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.

೫. ಎಲ್ಲ ಮಾನವರೂ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಆಸ್ಥೆರಾಗಿ ವಯಸ್ಸಾದ ಕಾಡಾನೆಗಳಂತೆ ದುಃಖವೆಂಬ ಕೆಸರಿನ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಮುಳುಗುತ್ತಾರೆ. ಪುತ್ರ, ಧನ, ಜ್ಞಾತಿ, ಬಂಧುಜನರ ನಾಶವಾಗಲು, ಕಾಡ್ಲಿಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡವರಂತೆ ಭಾರೀ ದುಃಖ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅನೇಕ ಸ್ನೇಹಿತರಿಂದ ಕೂಡಿರಲಿ, ಒಟ್ಟಿರಲಿ, ಜಾಣನಾಗಿರಲಿ, ದಡ್ಡನಾಗಿರಲಿ, ದೈವಾಧೀನನಾಗಿಯೇ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ^೩ಸ್ನೇಹಿತರು ಸುಖ ಕೊಡಲು, ಶತ್ರುಗಳು ದುಃಖ ತಂದೊಡ್ಡಲು, ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಧನ ಬಾರದು. ಬಡತನಕ್ಕೆ ಮೂರ್ಖತನವೂ ಕಾರಣವಲ್ಲ.

ಬುದ್ಧಿವಂತನೇ ಆಗಲಿ, ಮೂರ್ಖನೇ ಆಗಲಿ, ಶೂರನಾಗಲಿ, ಹೇಡಿಯಾಗಿರಲಿ, ಜಡನಾಗಿರಲಿ, ಕವಿಯಾಗಿರಲಿ, ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಲಿ, ದುರ್ಬಲನಾಗಿರಲಿ, ಬರಲಿರುವ ಸುಖಕ್ಕೆ ದೈವವೇ ಕಾರಣ, ದೈವವಿದ್ದರೆ ಸುಖಬಾರದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭಗವದಧೀನವೇ. (ರಾಜನ್! ನಿನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕೂ ದೈವಬಲವಿಲ್ಲದಿರುವುದೇ ಕಾರಣ).

೬. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖಕ್ಕೆ ದೈವಬಲಬೇಕು. ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸುಖವಾದ ಮೋಕ್ಷ ಸುಖಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಅನಿತ್ಯಗಳಾದ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ನಂಬದೇ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೇ ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಸಾಧನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲ ಸಾಧನವಾದ ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಂತಿಮ ಫಲವಾದ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸುಖ ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕಾರಣ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳು ದುಃಖ(ಕಾರಣವೆಂದು) ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.^೪

೧ ಸುಖಸ್ಥಾನಂತರಂ ದುಃಖಂ ದುಃಖಸ್ಥಾನಂತರಂ ಸುಖಮ್ |

ಸುಖಾತ್ ತ್ವಂ ದುಃಖಮಾಪ್ನುಃ ಪುರಾಪತ್ಯಸೇ ಸುಖಮ್ ||

ನ ನಿತ್ಯಂ ಲಭತೇ ದುಃಖಂ ನ ನಿತ್ಯಂ ಲಭತೇ ಸುಖಮ್ ||

- ೧/೧೯, ೨೦

೨ ಶರೀರಮೇವಾಯತನಂ ಸುಖಸ್ಯ ದುಃಖಸ್ಯ ಚಾಪ್ಯಾಯತನಂ ಶರೀರಮ್ ||

- ೧/೨೧

೩ ಲಕ್ಷ್ಮಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ - ನಾಲಂ ಸುಖಾಯ ಸುಹೃದಃ | ಕಿಂತು ಹರಿರೇವ ಸುಖದುಃಖಪ್ರದ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

೪ ದೈವಾಯತ್ರಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಸುಖದುಃಖೇ ಭವಾಭವಾ |...

ನ ಪ್ರಜ್ಞಃ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಹೀನೋ ದೈವೇನ ಲಭತೇ ಸುಖಮ್ ||

೭. ಪುತ್ರಶೋಕಪರಿಹಾರದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸುಖವಾಗಲೀ, ದುಃಖವಾಗಲೀ, ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಗಳಾಗಲಿ, ಅವು ಬಂದಾಗ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಧೈರ್ಯದಿಂದ) ಎದುರಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಸಾವಿರಾರು ದುಃಖಕಾರಣಗಳೂ, ನೂರಾರು ಸಂತೋಷದ ಕಾರಣ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಅವಿವೇಕಿಗಳನ್ನು ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ಬುದ್ಧಿವಂತರನ್ನಲ್ಲ. ಬುದ್ಧಿವಂತನನ್ನು ವಿವೇಕಿಯನ್ನು (ಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಿಳಿದವನನ್ನು), ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನು ಸೇವಿಸುವವರನ್ನು, ಆಸೂಯೆ ಇಲ್ಲದವನನ್ನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನನ್ನು ನಿತ್ಯ ಬರುವ ಶೋಕಗಳು ಮುಟ್ಟಲಾರವು^೧.

೮. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಶೋಕ, ತಾಪ, ದುಃಖಗಳು ಬಂದು ಆಯಾಸವುಂಟಾಗುವುದೋ ಆ ನಿಮಿತ್ತವನ್ನು ಅದು ಶರೀರದ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದರೂ, ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು, ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಹಾವು ಕಚ್ಚಿದ ಶರೀರದ ಭಾಗವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವಂತೆ^೨.

೯. ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಕಾಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಅದೇ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೧೦. ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವು ಒಳ್ಳೆಯದಿರಲಿ, ಕೆಟ್ಟದ್ದೇ ಇರಲಿ, ಅದು ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಡದು. ಅವನು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರಲಿ, ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿರಲಿ, ಶೂರ, ಹೇಡಿಯಾಗಿರಲಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ^೩.

ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಕಷ್ಟ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗದೆ, ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗಲೂಬಾರದು.

೧೧. ಎಲ್ಲ ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಯಬುದ್ಧಿ ಇರಬೇಕು. ಎಲ್ಲ (ಕಾಮನೆ) ವಿಷಯಸುಖಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಮುಖನಾಗಬೇಕು.

ಕಾಮವೆಂಬುವುದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವ, ನಂತರ ವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕ್ರೋಧರೂಪತಾಳುವ ಜೀವರಿಗೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಮೃತ್ಯುವೇ ಆಗಿದೆ (ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ).

ನಾಲಂ ಸುಖಾಯ ಸುಹೃದೋ ನಾಲಂ ದುಃಖಾಯ ಶತ್ರುವಃ |

ಅಂತೇಷು ರೇಮಿರೇ ಧೀರಾ ನ ತೇ ಮಧ್ಯೇಷು ರೇಮಿರೇ ||

ಅಂತಪ್ರಾಪ್ತಂ ಸುಖಂ ಪ್ರಾಹುಃ ದುಃಖಮಂತರಮಂತಯೋಃ ||

- ೧/೨೬-೩೪

೧ ಬುದ್ಧಿಮಂತಂ ಕೃತಪ್ರಜ್ಞಂ ಶುಶ್ರೂಷಮನಸೂಯಕಮ್ |

ದಾಂತಂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಂ ಚಾಪಿ ಶೋಕೋ ನ ಸ್ತ ಶತೇ ನರಮ್ ||

- ೧/೪೦-೪೩

೨ ಯನ್ನಿಮತ್ಸೋ ಭವೇತ್ ಶೋಕಸ್ತಾಸೋ ವಾ ದುಃಖಮೇವ ವಾ |

ಆಯಾಸೋ ವಾ ಯತೋಽಮಲಸ್ತದೇಕಾಂಗಮಪಿ ತ್ಯಜೇತ್ ||

- ೧/೪೪

೩ ಪೂರ್ವದೇಹಕೃತಂ ಕರ್ಮ ಶುಭಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ಶುಭಮ್ |

ಪ್ರಾಜ್ಞಂ ಮೂಢಂ ತಥಾ ಶೂರಂ ಭಜತೇ ಯಾದೃಶಂ ಕೃತಮ್ ||

- ೧/೪೭, ೪೮

ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು (ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು) ಈ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಆಮೆಯು ತನ್ನ ಅಂಗಾಂಗಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಬೇಕಾದಾಗ ಹೊರ ಹಾಕುವಂತೆ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಭಗವದ್ವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾಶ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೧೨. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಯಾರಿಗೂ ಭಯ ಹುಟ್ಟಿಸಬಾರದು. ತಾನೂ ಇತರರಿಂದ ಭಯ ಪಡಬಾರದು. ಆಗಲೇ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹವನೇ ಇಚ್ಛಾರ್ಥೋಪಗಮಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯಾ, ಪಿಂಗಲೆಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ರಾಜನಿಗೆ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವು ಪ್ರಿಯಕರನಿಂದ ವಿರಹಿತಳಾಗಿ ಅನೇಕ ದಿನಗಳು ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ.

೧. ನನ್ನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೇ (ಹೃದಯದಲ್ಲಿ)ರುವ ಮನೋಹರನಾದ ಭಗವಂತನ್ನು ಉನ್ಮತ್ತಳಾದ ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ದೇಹ ಬೆನ್ನೆಲುಬೆಂಬ ಅಸ್ಥಿಸ್ಥಂಭವನ್ನಾಧರಿಸಿದ್ದು ಒಂಭತ್ತು ದ್ವಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಶರೀರವನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಮ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಬಾಹ್ಯಕಾಮನೆಗಳಿಗೆ ತೆರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನೊಳಗೇ ಇರುವವನ್ನು ಕಾಂತನೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ ಬೇರೆಯವನನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಕಾಂತನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ?¹

ಈಗ ನಾನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞಳು. ನನ್ನೇ ಶರೀರವನ್ನು ಧೂರ್ತರೂ, ನರಕರೂಪಿಗಳೂ (ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವರು) ಕಾಮಸ್ವರೂಪಿಗಳಾದ ವೈಕಿಗಳು (ಜಾರರು) ವೈಥಿ ಪಡಿಸಲಾರರು (ವಂಚಿಸಲಾರರು). ನಾನೀಗ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ವೇಶ್ಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೊರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನಿನ್ನು ಆಶೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ

೧ ಸರ್ವಾನ್ ಕಾಮಾನ್ ಜಗುಪ್ವೇತ ಸಂಗಾನ್ ಕುರ್ವೀತ ಪೃಷ್ಠತಃ |

ವೃತ್ತ ವಿಷ ಹೃದಿ ಪ್ರೌಢ ಇತ್ಯತ್ರ ವಿಷಃ ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧಃ ಶರೀರಾನಿವೃತ್ತಶ್ಚೈತ್ ಸ ಪುರುಷಃ ಹೃದಿ ಪ್ರೌಢಃ | ವಿಷಃ ಶರೀರಸ್ಥ ಮನೋಭವಃ ಕಾಮಃ ಕ್ರೋಧಃ ಮೃತ್ಯುರಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ||

ವೃತ್ತ ವಿಷ ಹೃದಿ ಪ್ರೌಢೋ ಮೃತ್ಯುರೇಷ ಮನೋಭವಃ |

ಕ್ರೋಧೋ ನಾಮ ಶರೀರಸ್ಥೋ ದೇಹಿನಾಂ ಪ್ರೋಚ್ಯತೇ ಬುದ್ಧಿಃ ||

- ೧/೫೦, ೫೧

೨ ಈ ವೇಶ್ಯಾ ಪಿಂಗಲೆಯು ಕಥೆಯು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ (೧೧/೮/೨೧-೪೩)

೩. ಉನ್ಮತ್ತಾಹಮನುನ್ಮತ್ತಂ ಕಾಂತಮನ್ವವಸಂ ಚಿರಮ್ |

ಅಂತಿಕೇ ರಮಣಂ ಸಂತಂ ನೈನಮದ್ಭಗಮಂ ಪುರಾ ||

ಕಾ ಹಿ ಕಾಂತಮಿಹಾಯಾಂತಮಯಂ ಕಾಂತೇತಿ ಮಂಸ್ಯತೇ ||

ವಿಕಸ್ಮಣ್ಯಂ ನವದ್ವಾರಮುತ್ಯತ್ರ - ಏಕಂ ಪೃಷ್ಠಾಸ್ಥಿ ಸ್ಥೂಣಾ ಸ್ತಂಭೋ ಯಸ್ಯ ತತ್ | ನವದ್ವಾರಂ ಶರೀರಾಘ್ರಂ ಅಗಾರಕಂ ಅಗಾರಂ ಅಪಿಧಾಸ್ಯಾಮಿ ಆಚ್ಛಾದಯಾಮಿ ಕಷ್ಟ ಚಿನ್ಮದಿಶಾಮಿ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಾಂತಂ ಜಾರಂ |

ಸುಖದ ಆಸೆಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಂತ್ಯಂತ ಸುಖ(ಸಾಧನ). ನಾನೀಗ ಲೌಕಿಕ ಆಶೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಆಶೆ ಇಲ್ಲದವನ್ನಾಗಿಸಿ(ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ) ಭಗವಂತನ ಆಶೆಯಿಂದಲೇ (ಆತನ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ) ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತೇನೆ^೧.

ಲಕ್ಷ್ಮಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ^೨.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಈ ಸಮಾಧಾನಕರ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಸೇನಜಿತ್ ರಾಜನು ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇರಿಸಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿಯೇ ಇವೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಾತುಗಳು ಎಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಮಾತುಗಳಂತೆಯೇ ಸರಿ. 'ವಿಪ್ರವಾಕ್ಯೋ ಜನಾರ್ದನಃ' ಎಂಬ ಮಾತು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಾತಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ನೀಡಿದರೆ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧ ಆಕಾಮಂ ಕಾಮರೂಪೇಣ ಧೂರ್ತಾ ನರಕರೂಪಿಣಃ |

ನ ಪುನರ್ಯಥಯಿಷ್ಯಂತಿ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧಾಃ ಜಾಗೃಮಿ ||

ಸಂಬುದ್ಧಿಹಂ ನಿರಾಕಾರಾ ನಾಹಮದ್ಯಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾ ||

ಏಕಸ್ಮಿಣ್ಣಂ ನಮವದ್ವಾರಮಪಿ ಧಾನ್ಯಾಮೃಗಾರಕಮ್ |

ಕಾ ಹಿ ಕಾಂತಮಿಹಾಯಾಂತಮಯಂ ಕಾಂತೇತಿ ಮಂಸ್ಯತೇ ||

ಆಶಾಮನಾಶಾಂ ಕೃತ್ವಾ ಹಿ ಸುಖಂ ಸ್ವಪಿತಿ ಪಿಂಗಲಾ ||

೨ ಆಶಾಂ ಅನಾಶಾಂ ಇತ್ಯತ್ರ ಅನಾಶಾಂ ಲೌಕಿಕೇಷು ಆಶಾರಹಿತಾಮ್ |

೧೮೦. ಮಗನೊಡನೆ ತಂದೆಯ ಸಂವಾದ

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕ್ಷಯಕಾರಕವಾದ ಕಾಲ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು (ಯಾರಿಗೂ ಕಾಯದೆ) ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಮಾರ್ಗ ಯಾವುದು?

ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪುತ್ರನೊಡನೆ ತಂದೆಯೊಬ್ಬನ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯನಿರತ (ಸಾಂಗವೇದಾಧ್ಯಯನ)ನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ 'ಮೇಧಾವಿ' ಎಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಆ ಮಗನು ಲೋಕತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ (ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ) ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿದ್ದು ತನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಅಪ್ಪ! ಮಾನವರ ಆಯುಷ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಎನು ಮಾಡಬೇಕು? (ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ) ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ನಾನು ಮಾಡಬೇಕು? ಅದರ ಸರಿಯಾದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಳು (ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳು)?^೧

ಮಗನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತಂದೆಯು -

ಮಗನೇ! ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯದಿಂದ (ವೇದೋಕ್ತಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ) ಕೂಡಿಡವನಾಗಿ (ಗುರುಶುಶ್ರೂಷಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ) ವೇದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಪಿತೃವಂಶಗಳ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಬೇಕು (ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು). ನಂತರ ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು (ಮೂರುವಿಧವಾದ) ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ವಿಧ್ವಕ್ತವಾಗಿ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನಂತರ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮುನಿಯಾಗಿ ವನವನ್ನು (ಪ್ರವೇಶಿಸಬೇಕು)^೨.

೧ ಧೀರಃ ಕಿಂ ಸ್ವಿತ್ತಾತ ಕುರ್ಯಾತ್ ಪ್ರಜಾನನ್ ಕಿಪ್ಪಂ ಹ್ಯಾಯುರ್ಭ್ರಶತೇ ಮಾನವಾನಾಮ್ |

ಪಿತೃವಂಶಚಕ್ತ್ಯ ಯಥಾರ್ಥಯೋಗಂ ಮಮಾನುಷೋವ್ಯಾ ಯೇನ ಧರ್ಮಂ ಚರೇಯಮ್ ||

- ೨/೫

೨ ವೇದಾನಧೀತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೇಣ ಪುತ್ರ ಪುತ್ರಾನಿಚ್ಛೇತ್ ಪಾವನಾರ್ಥಂ ಪಿತೃಣಾಮ್ |

ಅಗ್ನಿನಾಧಾಯ ವಿಧಿವಚ್ಛೇಷ್ಯಯಜ್ಞೋ ವನಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯಾಥ ಮುನಿರ್ಬುಭೂಷೇತ್ ||

- ೨/೬

ತಂದೆಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಗನು ಅಪ್ಪನೇ! ಲೋಕವೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರಲು, ದುಷ್ಪಶಕ್ತಿಗಳು ಆವರಿಸುತ್ತಿರಲು (ಜನರನ್ನು) ನೀನು ಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! (ಜಗತ್ತಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ನೀನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸದೆ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೆಳದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಿಡದಷ್ಟು ಅಧರ್ಮ ತುಂಬಿದೆ. ಕಾಲ ನಮ್ಮನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕರನ್ನಾಗಿಸಲು ಬಿಡದು).

ಮಗನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯು ಈ ಲೋಕವು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತದೆ? ಯಾರಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ? ಅಮೋಘವಾದ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಗಳು ಜನರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿವೆ? (ನನಗೆ ಇವ್ಯಾವುದೂ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ) ನನ್ನನ್ನು ಏಕೆ ಹೆದರಿಸುತ್ತಿರುವೆ?

ತಂದೆಯ ಅಮಾಯಕ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಪುತ್ರನು ತನ್ನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಬಹುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಮೂವತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದನು. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಅಪ್ಪೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಮುಖ್ಯವೆಂದೆ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು (ಅಮೋಘವಾದ) ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ (ಪ್ರಾಣಿಗಳ) ಬೀಳುತ್ತಿದೆ. ಇದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ? ಕಳೆಯಲ್ಪಡುವ ಪ್ರತಿರಾತ್ರಿಯೂ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆಯುಷ್ಯ ಯಾರದೂ ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಶಂಕೆ (ಬಂದೀತೆಂಬ) ಇರಬೇಕಲ್ಲವೇ?

೨. ಒಂದು ದಿನ ಗತಿಸಿತೆಂದರೆ ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಯಿತೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯನ ಇಚ್ಛೆಗಳು (ಕಾಮನೆಗಳು) ಈಡೇರುವುದರೊಳಗೇನೇ ಮೃತ್ಯು ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲೋ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಾಗ ಕುರಿಮರಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ತೊಳಗದಂತೆ ಮೃತ್ಯುವೂ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹಠಾತ್ತನೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನವಾದುದನ್ನು ನಾಳೆ ಎನ್ನದೆ ಇಂದೇ ಮಾಡು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮಾಡು. ನೀನು ಅಂದುಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೃತ್ಯು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಕಾಯುವುದಿಲ್ಲ). ಯಾವನಿಗೆ ಮೃತ್ಯು ಯಾವಾಗ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

೧ ಮೃತ್ಯುನಾಭ್ಯಾಹತೋ ಲೋಕೋ ಜರಯಾ ಪರಿವಾರಿತಃ |

ಅಹೋರಾತ್ರಾಃ ಪತಂತೇನೇ ನನು ಕಸ್ಯಾನ್ ಬುಧ್ಯಸೇ ||

- ೨/೯

೨ ತದೈವ ವಂದ್ಯಂ ದಿವ್ಯಮಿತಿ ವಿದ್ವಾತ್ ವಿಚಕ್ಷಣಃ |

ಅನವಾಪ್ತೇಷು ಕಾಮೇಷು ಮೃತ್ಯುರಭ್ಯೇತಿ ಮಾನವಮ್ ||

ಅದೈವ ಕುರು ಯಚ್ಛೇಯೋ ಮಾ ತ್ವಾ ಕಾಲೋಽತ್ಯಗಾದಯಮ್ |

ಶ್ವಃ ಕಾರ್ಯಮದ್ಯಕುರ್ವೀತ ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇ ಚಾಪರಾತ್ಮಕಮ್ |

ನ ಹಿ ಪ್ರೀತ್ಯತೇ ಮೃತ್ಯುಃ ಕೃತಂ ವಾಸ್ಯ ನ ವಾ ಕೃತಮ್ |

೩. ಯುವಕನಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಬದುಕು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ (ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ). ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖ^೧.

೩. ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೋ, ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೋ ಮಾಡುತ್ತಲೇ, ಅವರನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಪಶು, ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಮರೆತು ನಿಧಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮೃಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹುಲಿಯಂತೆ ಮೃತ್ಯುವೂ ಅಪಹರಿಸುತ್ತದೆ^೨.

೪. ವೃತ್ತಿಯು ದುರ್ಬಲನಿರಲಿ, ಬಲವಂತನೇ ಇರಲಿ, ಶೂರನಿರಲಿ, ಭಯಶೀಲನಿರಲಿ, ಜಡನಿರಲಿ (ಮಂದ), ಪಂಡಿತನಿರಲಿ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಆಶೆ ಈಡೇರಿದವನೇ ಇರಲಿ (ತನ್ನ ಆಶೆಗಳನ್ನೂ ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡಿರಲಿ, ಬಿಟ್ಟಿರಲಿ) ಅವನನ್ನು ಮೃತ್ಯುವು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ^೩ (ವೃತ್ತಿಯ ಯಾವುದೇ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ).

೫. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮುಖ - ಯಾವುದು ಎಂದರೆ, 'ಗ್ರಾಮ, ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧು, ಬಾಂಧವರೊಡನೆ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಆಸಕ್ತಿ.'

ಜೀವರ ಈ ದೇಹ - ದೇವತೆಗಳ ಅರಣ್ಯ

ಈ ದೇಹವೆಂತಹುದು ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಹಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಂತಿದೆ ಈ ದೇಹ.

ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಇಂತಹ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಹಗ್ಗದ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ಪಾಪಿಗಳು ಇದೇ ಹಗ್ಗದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ.

ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸೈನ್ಯ - ಮುಪ್ಪು, ವ್ಯಾಧಿಗಳು.

ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಬಲ - ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಮೃತವಿರುತ್ತದೆ.

ಕೋಹಿ ಜಾನಾತಿ ಕಸ್ಯಾದ್ಯ ಮೃತ್ಯುಸೇನಾ ನಿವೇಕ್ಷತೇ ||

- ೨/೧೦-೧೫

೧ ಯುವೈವ ಧರ್ಮಶೀಲಃ ಧರ್ಮಶೀಲಃ ಸ್ಯಾದನಿರುತ್ತಂ (ನಿತ್ಯಂ ಖಿಲು)ಹಿ ಜೀವಂತಂ |

ಕೃತೇ ಧರ್ಮೇ ಭವೇತ್ತೀರ್ತಿರಹ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ಚ ವೈ ಸುಖಮ್ ||

- ೨/೧೬

೨ ತಂ ಪುತ್ರಪಶುಸಮೃತ್ತಂ ವ್ಯಾಸಕ್ರಮನಸಂ ನರಮ್ |

ಸುಪ್ತಂ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ಮಹಾಘೋ ವಾ ಮೃತ್ಯುರಾದಾರ್ಯ ಗಚ್ಛತಿ ||

- ೨/೧೮

೩ ದುರ್ಬಲಂ ಬಲವಂತಂ ವಾ ಶೂರಂ ಭೀರುಂ ಜಡಂ ಕವಿಮ್ |

ಅಪ್ರಾಪ್ತಸರ್ವಕಾಮಾರ್ಥಂ ಮೃತ್ಯುರಾದಾರ್ಯ ಗಚ್ಛತಿ ||

- ೧/೨೨

ತಂದೆಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಮಗನು ಅಪ್ಪನೇ! ಲೋಕವೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತಿರಲು, ದುಷ್ಪಶಕ್ತಿಗಳು ಆವರಿಸುತ್ತಿರಲು (ಜನರನ್ನು) ನೀನು ಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! (ಜಗತ್ತಿನ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ನೀನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸ್ಪಂದಿಸದೆ ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೆಳದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಲು ಬಿಡದಷ್ಟು ಅಧರ್ಮ ತುಂಬಿದೆ. ಕಾಲ ನಮ್ಮನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕರನ್ನಾಗಿಸಲು ಬಿಡದು).

ಮಗನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ತಂದೆಯು ಈ ಲೋಕವು ಹೇಗೆ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತದೆ? ಯಾರಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ? ಅಮೋಘವಾದ ಯಾವ ಶಕ್ತಿಗಳು ಜನರ ಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿವೆ? (ನನಗೆ ಇವ್ಯಾವುದೂ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ) ನನ್ನನ್ನು ಏಕೆ ಹೆದರಿಸುತ್ತಿರುವೆ?

ತಂದೆಯ ಅಮಾಯಕ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಪುತ್ರನು ತನ್ನ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಬಹುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಮೂವತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಉತ್ತರಿಸಿದನು. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಅಪ್ಪೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಮೃತ್ಯುವಿನಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಮುಖ್ಯವೆಂದೆ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳು (ಅಮೋಘವಾದ) ಮನುಷ್ಯರ ಮೇಲೆ (ಪ್ರಾಣಿಗಳ) ಬೀಳುತ್ತಿದೆ. ಇದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ? ಕಳೆಯಲ್ಪಡುವ ಪ್ರತಿರಾತ್ರಿಯೂ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆಯುಷ್ಯ ಯಾರದೂ ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಶಂಕೆ (ಬಂದೀತೆಂಬ) ಇರಬೇಕಲ್ಲವೇ?

೨. ಒಂದು ದಿನ ಗತಿಸಿತೆಂದರೆ ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಯಿತೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯನ ಇಚ್ಛೆಗಳು (ಕಾಮನೆಗಳು) ಈಡೇರುವುದರೊಳಗೇನೇ ಮೃತ್ಯು ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಎಲ್ಲೋ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಾಗ ಕುರಿಮರಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ತೋಳದಂತೆ ಮೃತ್ಯುವೂ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಹಠಾತ್ತನೇ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನವಾದುದನ್ನು ನಾಳೆ ಎನ್ನದೆ ಇಂದೇ ಮಾಡು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಮಾಡು. ನೀನು ಅಂದುಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಮೃತ್ಯು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಕಾಯುವುದಿಲ್ಲ). ಯಾವನಿಗೆ ಮೃತ್ಯು ಯಾವಾಗ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

೧) ಮೃತ್ಯುನಾಭ್ಯಾಹತೋ ಲೋಕೋ ಜರಯಾ ಪರಿವಾರಿತಃ |

ಅಹೋರಾತ್ರಾಃ ಪತಂತೇತೇ ನನು ಕಸ್ಯಾನ್ ಬುಧಸೇ ||

- ೨/೯

೨) ತದೈವ ವಂದ್ಯಂ ದಿವ್ಯಮಿತಿ ವಿದ್ಯಾತ್ ವಿಚಕ್ಷಣಃ |

ಅನವಾಪ್ತೇಷು ಕಾಮೇಷು ಮೃತ್ಯುರಭ್ಯೇತಿ ಮಾನವಮ್ ||

ಅದೈವ ಕುರು ಯಚ್ಛ್ರೇಯೋ ಮಾ ತ್ವಾ ಕಾಲೋಽತ್ಯಗಾದಯಮ್ |

ಶ್ವಃ ಕಾರ್ಯಮದ್ಯಕುರ್ವೀತ ಪೂರ್ವಾಹ್ನೇ ಚಾಪರಾತ್ನಿಕಮ್ |

ನ ಹಿ ಪ್ರತೀಕ್ಷತೇ ಮೃತ್ಯುಃ ಕೃತಂ ವಾಸ್ಯ ನ ವಾ ಕೃತಮ್ |

೩. ಯುವಕನಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಬದುಕು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ (ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ). ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖ^೨.

೩. ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನೋ, ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೋ ಮಾಡುತ್ತಲೇ, ಅವರನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಪಶು, ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಮರೆತು ನಿದ್ರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಮೃಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹುಲಿಯಂತೆ ಮೃತ್ಯುವೂ ಅಪಹರಿಸುತ್ತದೆ^೩.

೪. ವೃತ್ತಿಯು ದುರ್ಬಲನಿರಲಿ, ಬಲವಂತನೇ ಇರಲಿ, ಶೂರನಿರಲಿ, ಭಯಶೀಲನಿರಲಿ, ಜಡನಿರಲಿ (ಮಂದ), ಪಂಡಿತನಿರಲಿ, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಆಶೆ ಈಡೇರಿದವನೇ ಇರಲಿ (ತನ್ನ ಆಶೆಗಳನ್ನೂ ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡಿರಲಿ, ಬಿಟ್ಟಿರಲಿ) ಅವನನ್ನು ಮೃತ್ಯುವು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತದೆ^೪ (ವೃತ್ತಿಯ ಯಾವುದೇ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ).

೫. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಮುಖ - ಯಾವುದು ಎಂದರೆ, 'ಗ್ರಾಮ, ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧು, ಬಾಂಧವರೊಡನೆ ಕೂಡಿರಬೇಕು ಎಂಬ ಆಸಕ್ತಿ.'

ಜೀವರ ಈ ದೇಹ - ದೇವತೆಗಳ ಅರಣ್ಯ

ಈ ದೇಹವೆಂತಹುದು ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಹಸುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವ ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಂತಿದೆ ಈ ದೇಹ.

ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಇಂತಹ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಹಗ್ಗದ ಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತಾರೆ. ವಾಪಿಗಳು ಇದೇ ಹಗ್ಗದ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ.

ಮೃತ್ಯುವಿನ ಸೈನ್ಯ - ಮುಪ್ಪು, ವ್ಯಾಧಿಗಳು.

ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಬಲ - ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಮೃತವಿರುತ್ತದೆ.

ಕೋಹಿ ಜಾನಾತಿ ಕಸ್ಯಾದ್ಯ ಮೃತ್ಯುಸೇನಾ ನಿವೇಶ್ಯತೇ ||

- ೨/೧೦-೧೫

೧ ಯುವೇವ ಧರ್ಮಶೀಲಃ ಧರ್ಮಶೀಲಃ ಸ್ಮಾದನಿಮಿತ್ತಂ (ನಿತ್ಯಂ ಬಿಲು)ಹಿ ಜೀವಿತಂ |

ಕೃತೇ ಧರ್ಮೇ ಭವೇತ್ಕೀರ್ತಿರಹ ಪ್ರೇತ್ಯ ಚ ವೈ ಸುಖಮ್ ||

- ೨/೧೬

೨ ತಂ ಪುತ್ರಪಶುಸಮೃತ್ತಂ ವ್ಯಾಸಕ್ತಮನಸಂ ನರಮ್ |

ಸುಪ್ತಂ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ಮಹಾಘೋ ವಾ ಮೃತ್ಯುರಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ||

- ೨/೧೮

೩ ದುರ್ಬಲಂ ಬಲವಂತಂ ವಾ ಶೂರಂ ಭೀರುಂ ಜಡಂ ಕವಿಮ್ |

ಅಪ್ರಾಪ್ತಪರ್ವಕಾಮಾರ್ಥಂ ಮೃತ್ಯುರಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ||

- ೧/೨೨

ಆದ್ದರಿಂದ ಸತ್ಯವೆಂಬ ವ್ರತವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು (ಸತ್ಯವೆಂದರೆ ಮೀಮಾಂಸಾ, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನ ರೂಪ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಗಳು). ಸತ್ಯವೇ ವೇದ. ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನು. ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

ಮೃತ್ಯು, ಅಮೃತ ಎಂಬ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳು ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿವೆ. ಮೋಹದಿಂದ ಮೃತ್ಯು ಕಂಡರೆ, ಸತ್ಯದಿಂದ ಅಮೃತ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಅಪ್ಪೆ ನಾನೂ ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ಗುರಿಯಾದರೂ, ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಬಯಸುತ್ತಾ, ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ದೂರವಿರಿಸಿದವನಾಗಿ, ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಓಡಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ, ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪರಿನಿಷ್ಠಿತನಾಗಿ, ಮನನಶೀಲನಾಗಿ, ಕಾಯೇನ, ವಾಚಾ, ಮನಸಾ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಯಜ್ಞ (ಮಾಡುತ್ತಾ)ಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಉತ್ತರಾಯಣವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನಂತಹವನು ಪಶುಹಿಂಸೆ ಸ್ವರೂಪ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಮಾಡಿಯಾನು? ಪಿಶಾಚಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಲು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಾರದು.

ಯಾರಮಾತು, ಮನಸ್ಸುಗಳು ದೃಢವಾಗಿ ದೇವರಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ಇವೆಯೋ ಅಂತಹವನ ತಪಸ್ಸು ತ್ಯಾಗ, ಯೋಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ವಿದ್ಯೆಗೆ ಸಮವಾದ ಕಣ್ಣಿಲ್ಲ, ಬಲವಿಲ್ಲ, ಆಸೆಗೆ ಸಮನಾದ ದುಃಖವಿಲ್ಲ, ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಸುಖವಿಲ್ಲ.

ನಾನು (ಜೀವನು) ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಹುಟ್ಟಿದ ನನಗೆ ಸಂತಾನ ಹೀನನಾದರೂ ಭಗವದನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ. ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳು (ಚಿರಸ ದೇಹದಿಂದ ಜನಿಸುವ) ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ದಾಟಿಸಲಾರರು.

೧ ನ ಮೃತ್ಯುಸೇನಾಮಾಯಾಂತೀಂ ಜಾತು ಕಚ್ಛಿತ್ ಪ್ರಬಾಧತೇ |

ಋತೇ ಸತ್ಯಮಸಂತ್ಯಾಜ್ಯಂ ಸತ್ಯೇ ಹ್ಯಮೃತಮಾಶ್ರಿತಮ್ ||

ತಸ್ಮಾತ್ ಸತ್ಯವ್ರತಾಚಾರಃ ಸತ್ಯಯೋಗಪರಾಯಣಃ |

ಸತ್ಕಾರಾಮಃ ಸಮೋ ದಾಂತಃ ಸತ್ಯೇನ್ನೈವಾಂತಕಂ ಜಯೇತ್ ||

- ೨/೨೯-೩೦

೨ ನಾಸ್ತಿ ವಿದ್ಯಾಸಮಂ ಚಕ್ಷುರ್ನಾಸ್ತಿ ವಿದ್ಯಾ ಸಮಂ ಬಲಮ್ |

ನಾಸ್ತಿ ರಾಗಸಮಂ ದುಃಖಂ ನಾಸ್ತಿ ತ್ಯಾಗಸಮಂ ಸುಖಮ್ ||

- ೨/೩೬

೩ ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮನಾ ಜಾತ ಆತ್ಮನಿಷ್ಕೋಽಪ್ರಜೋಽಪಿ ವಾ |

ಆತ್ಮನೈವ ಭವಿಷ್ಯಾಮಿ ನ ಮಾಂ ತಾರಯತಿ ಪ್ರಜಾಃ ||

- ೨/೩೭

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಏಕಾಂತವಾಸ, ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಭಗವಂತನದೃಷ್ಟಿ ಸತ್ಯ, ಶೀಲ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠೆ (ಸ್ಥಿತಿ), ಅಹಿಂಸೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ (ಋಜುತ್ವ) ಕರ್ಮೋಪರಮತೆ (ಸಕಾಮಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿಗಳೇ ಮುಖ್ಯ ಧನಗಳು) ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಧನವೇ ಇಲ್ಲ.

ಎಲೈ ಜನಕನೇ! ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ನಾಶಮಾಡುವ ಧನ, ಬಂಧು, ಪತ್ನಿಯರಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವರ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸು. ನಿನ್ನ ತಂದೆ, ತಾತ, ಮುತ್ತಾತ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆಯಾ? ಎಂದು ಮಗನೆಂದನು.

ಮಗನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ತಂದೆಯೂ ಅವನ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದು ಸುಖವಾಗಿದ್ದನು. ಧರ್ಮರಾಜನೇ ನೀನೂ ಅವನಂತೆ ಸತ್ಯಧರ್ಮರತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇರು ಎಂದರು ಭೀಷ್ಮರು, ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸಂದೇಶಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ, ತಂದೆಗೆ ಮಗನು ಉಪದೇಶ ನೀಡಿರುವುದು. ಮಗನ ಉತ್ತರ ೯ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ ೩೯ ರವರೆಗೆ ಇದೆ. ಎಲ್ಲ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ....

೧೮೦. ಶಮ್ಯಾಕಗೀತೆ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಪ್ರಶ್ನೆ- ದರಿದ್ರರು, ಹಣವಂತರು ಇಬ್ಬರೂ ತಮಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೇ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ (ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೆ). ಅವರಿಗೆ ಬರುವ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಯಾವುದು? ಎಂತಹುದು? ತಾತ್ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸು.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಮ್ಯಾಕನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ, ಶಾಂತಿಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು (ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರ, ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದ ಶಮ್ಯಾಕನಿಂದ ಹೇಳಿದ ಇತಿಹಾಸ).

ಉಡಲು ಒಳ್ಳೆಯ ಬಟ್ಟೆ ಇರದ, ಉಣ್ಣಲು ಅನ್ನವಿಲ್ಲದ, ದುಷ್ಟಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕ್ಲೇಶ ಪಡುತ್ತಿರುವ ಆತನು ತ್ಯಾಗ, ಧರ್ಮ ಆಶ್ರಯಿಸಿದನಾಗಿ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪ್ರತಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ವಿವಿಧ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಬರುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನರನನ್ನು ಒಯ್ದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸುಖದಿಂದ ಹರ್ಷವಾಗಲೀ, ದುಃಖದಿಂದ ತಾಪ, ವ್ಯಸನಗಳಾಗಲೀ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ (ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವರಿಗೆ ಸುಖದ ಪೂರ್ಣ ನಿಶ್ಚಿತ ಜ್ಞಾನವಾಗಲೀ, ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವರಿಗೆ ದುಃಖದ ಸರಿಯಾದ ಕಲ್ಪನೆ ಆಗದು).

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಶಮ್ಯಾಕನು ದರಿದ್ರನ ಹಾಗೂ ಧನಿಕನ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ದರಿದ್ರನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು - ೧. ಯಾವುದೇ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದೆ ದರಿದ್ರನು ನಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಸುಖ, ರುಚಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಸುಖವಾಗಿಯೇ ಎಚ್ಚರ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ (ಶ್ಲೋಕ. ೭). ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಉತ್ತಮ ಸುಖವಾಗಿದೆ. ಹಿತಕರ, ಮಂಗಳಕರ. ಇಲ್ಲಿ ಅಧಿವ್ಯಾಧಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರದು. ದರಿದ್ರರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ಮಾರ್ಗ ಸುದುರ್ಲಭ. ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸುಲಭಮಾರ್ಗ (ಶಮ್ಯಾಕನು ತಾನು ಇಂತಹವನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಸುಖಿಗಳೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ').

೧ ಅಕಿಂಚಿನಸ್ಯ ಶುದ್ಧಸ್ಯ ಉಪಪನ್ನಸ್ಯ ಸರ್ವಶಃ |

ಅವೇಕ್ಷಮಾಣಸ್ಯೋಲ್ಲೋಕಾನ್ ತುಲ್ಯಮುಪಲಕ್ಷಯೇ ||

೨. ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಗಳನ್ನು ತೂಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ದಾರಿದ್ರ್ಯವೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದು (ಶ್ಲೋ. ೧೦).

೩. ಅಕಿಂಚನನಿಗೆ ಅಗ್ನಿಭಯ, ಶತ್ರುಭಯ, ಚೋರಭಯ, ಮರಣಭಯ ಇರದು (ಶ್ಲೋ. ೧೨).

೪. ಅವನು ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸಬಹುದು. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಬಹುದು. ನೆಲವೇ ಹಾಸಿಗೆ, ತೋಳೆ ದಿಂಬು, ನಮ್ಮದಿಯ ನಿದ್ರೆ, ಅವನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಧನಿಕರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು

೧. ಧನವಂತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಾಯಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವನಂತೆ ಭಯದಿಂದ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೧).

೨. ಶ್ರೀಮಂತನು ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ವಿವೇಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಬುದ್ಧಿ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವಕ್ರದೃಷ್ಟಿ (ಕೆಟ್ಟ), ಕುಂದಿದ ಮುಖ, ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ, ಕೋಪದಿಂದ ಹುಬ್ಬುಗಂಟಕ್ಕಿರುತ್ತಾನೆ (೧೪).

೩. ತುಟಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಮನನೋಯುವಂತೆ ಕಟುವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೇ ದಾನಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧವಾದರೂ, ಅವನನ್ನು ನೋಡಲು ಯಾರೂ ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಶ್ಲೋ. ೧೫).

೪. ಐಶ್ವರ್ಯವು ಅವಿವೇಕಿಗಳನ್ನು ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಸುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋಕ. ೧೬).

೫. ಧನಿಕನು 'ನನ್ನಂತಹ ಸುರೂಪಿ, ಶ್ರೀಮಂತ, ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತ ಬಯಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದರಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತಹವನು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲ, ಸಿದ್ಧವಿರುಷ್ಠ' ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ರೂಪ, ಧನ, ಕುಲಮದಗಳೆಂಬ ಮೂರು ದೋಷಗಳಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಗ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೭):

೧ ಅಕಿಂಚನ್ಯಂ ಚ ರಾಜ್ಯಂ ಚ ತುಲಯಾ ಸಮತೋಲಯಮ್ |

ಆತ್ಮರಿಚ್ಛತ ದಾರಿದ್ರ್ಯಂ ರಾಜ್ಯಾದಪಿ ಗುಣಾಧಿಕಮ್ ||

- ೩/೧೦

೨ ನೈವಾಸ್ಥಾಗ್ನಿರ್ನ ಚಾದಿತ್ಯೋ ನ ಮೃತ್ಯುರ್ನ ಚ ದೃವಃ |

ಪ್ರಭವಂತಿ ಧನಜ್ಞಾನಿನಿರ್ಮುಕ್ತಸ್ಯ ನಿರಾಶಿಷಃ ||

- ೩/೧೨

೩ ತಂ ವೈ ಸದಾ ಕಾಮಚರಮನುಪಸ್ತೋರ್ನಾಯಿನಮ್ |

ಬಾಹೂಪಧಾನಂ ಶಾಮ್ಯಂತಂ ಪ್ರಶಂಸಂತಿ ದಿವೌಹಸಃ ||

- ೩/೧೩

೪ ನಿತ್ಯೋದ್ವಿಗ್ನೋ ಹಿ ಧನಮಾನ್ ಮೃತ್ಯೋರಾಸ್ತೃಗತೋ ಯಥಾ ||

- ೩/೧೧

೫ ನಿರ್ದಶಂತಾಧರೋಷ್ಯಂ ಚ ಕ್ರುದ್ಧೋ ದಾರುಣಭಾಷಿತಾ |

ಕಸ್ತಮಿಚ್ಛೇತ್ ಪರಿಧ್ರಪ್ತಂ ದಾತುಮಿಚ್ಛತಿ ಚೇನ್ಮಹೀಮ್ ||

- ೩/೧೫

ಅಹೈನಂ ರೂಪಮಾನಶ್ಚ ಧನಮಾನಶ್ಚ ವಿಂದತಿ |

ಅಭಿಜಾತೋಽಸ್ಮಿ ಸ್ವದ್ಗೋಽಸ್ಮಿ ನಾಸ್ಮಿ ಕೇವಲಮಾನುಷಃ |

ಇತ್ಯೇಭಿಃ ಕಾರಣೈಸ್ತಸ್ಯ ತ್ರಿಭಿಶ್ಚೈವ ಪ್ರಸಿಚ್ಛತೇ ||

- ೩/೧೭

೬. ಪಿತೃಸಂಪಾದಿತ ಧನವನ್ನು ಬರೀ ವಿಷಯಸುಖಾದಿ ಅಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಾ, ನಂತರ ಬೇರೆಯವರ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನೇ ಸಾಧುಕಾರ್ಯ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ^೧ (ಶ್ಲೋ. ೧೮).

ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ರಾಜದಂಡಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ಮರಣಾಂತ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ (ಶ್ಲೋ. ೧೯, ೨೦)

ಅದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಲೋಕಧರ್ಮಗಳನ್ನು (ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಆಸ್ತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತು) ಅಶಾಶ್ವತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಸ್ಥಿರವಾದ ಧನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಬಾರದು. ಅದನ್ನು ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖವಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದೆ ಸುಖ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಪರಗತಿ, ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದೆ ಸುಖ ನಿದ್ರೆ ಇಲ್ಲ. ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ನಿಜವಾದ ಸುಖಿಯಾಗು^೨.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಶಮ್ಯಾಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಈ ಗೀತೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿನಾವತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನನಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೧ ಸ ಪ್ರಸಿಕ್ತಮನಾ ಭೋಗಾನ್ ವಿಸೃಜ್ಯ ಪಿತೃಸಂಚಿತಾನ್ |

ಪರಿಕ್ಷೀಣಃ ಪರಸ್ಥಾನಾಮಾದಾನಂ ಸಾಧು ಮನ್ಯತೇ ||

- ೩/೧೮

೨ ನಾತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸುಖಮಾಪ್ನೋತಿ ನಾತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ವಿಂದತೇ ಪರಮ್ |

ನಾತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಚಾಭಯಃ ಶೀತೇ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಸರ್ವಂ ಸುಖೀ ಭವ ||

- ೩/೨೨

೧೮೨. ಮಂಕಿಗೀತೆ - ಜನಕಗೀತೆ - ಬೋಧ್ಯಗೀತೆ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ - ತಾತ್ ಮನುಷ್ಯನು ಅನೇಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ತನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಧನವು ಸಿಗದಿದ್ದಾಗ ಏನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೧

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಭೀಷ್ಮರು -

೧. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸುಖದುಃಖ, ಮಾನಾಪನಾನ, ಮಣ್ಣು, ಬಂಗಾರಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ನೋಡುವುದು (ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗದೆ, ದುಃಖ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗದೆ ಸಮಸ್ಥಿತಿಯೇ ಸರ್ವಸಾಮ್ಯ) ಅಥವಾ ಸರ್ವರಲ್ಲಿ (ಚೇತನಾಚೇತನಗಳಲ್ಲಿ) ಸಮನಾಮಕ (ಭಗವದ್ವಾಪವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದು).

೨. ಅನಾಯಾಸ - ವಿಷಯಸುಖಗಳಿಗೆ ಶ್ರಮಪಡದಿರುವುದು.

೩. ಸತ್ಯ ಮಾತಾಡುವುದು.

೪. ವೈರಾಗ್ಯ ಹಾಗೂ

೫. ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತಿ (ವಿವಿಕ್ತಾ - ಹೊಂದಲು ಅಪೇಕ್ಷೆ ಪಡೆಯಲು ಆಸೆ, ಎಂದರೆ ಫಲ ಹೊಂದಲು, ಪಡೆಯಲು ಎಂದು ಅಧ್ಯಾಹಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಿದ್‌ಲ್ಯ - ಲಾಭೇ+ಸನ್ ಆಃ (೩/೩/೧೦೨)).

ಈ ಐದು ಗುಣಗಳಿರುವವನು ಸುಖೀ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದರು. ಇವನ್ನೇ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರು, ಮನಃಶಾಂತಿಗೆ ಬೇಕು. ಇವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಸ್ವರ್ಗ ಹೊಂದಿದಂತೆ ಮತ್ತು ಸಜ್ಜನರ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸುಖದ ಸಾಧನಗಳು.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ 'ಮಂಕಿ' ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಹಾಡಿದ ಗೀತೆಯನ್ನು ನಾನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದರು.

ಓಂದ ಮಂಕಿ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧನಸಂಪಾದನೆಗೆ ಹಲವಾರು ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ವಿಫಲನಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅಲ್ಪಧನದಿಂದ ತನ್ನ ಹತೋಟಿಗೆ ಬರುವ ಎರಡು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡನು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ವೂಕ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಳಗಿಸಲು ಅವುಗಳ ಕತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ನೋಗವನ್ನು ಹೇರಿ, ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ (ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಹೊರಗೆ) ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಒಂಟಿ ಮಲಗಿತ್ತು. ಆ ಹೋರಿಗಳು ಮಲಗಿದ ಒಂಟಿಯ ಮಧ್ಯವೇ ಹೋದಾಗ ಆ ಒಂಟಿ ಮೇಲಿದ್ದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನೋಗವು ಒಂಟಿಯ ಕುತ್ತಿಗೆಗೆ ತಾಗಿ ಆ ಎತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಅದೂ ವೇಗವಾಗಿ

೧ ಈಹಮಾನಃ ಸಮಾರಂಭಾನ್ ಯದಿ ನಾಸಾದಯೇದ್ವನಮ್ |

ಧನತೃಷ್ಣಾಭೂತಶ್ಚ ಕಿಂ ಕುರ್ವನ್ ಸುಖಮಾಪ್ನುಯಾತ್ ||

ಹಾಗೂ ಭಯದಿಂದ ಓಡಹತ್ತಿತು. ಎತ್ತುಗಳು ಒಂಟಿ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ನೇತಾಡುತ್ತಾ ಇದ್ದವು. ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಒಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಕಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಿಯಂತ್ರಣ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಆ ಎತ್ತುಗಳು ಇನ್ನೇನು ಮರಣ ಹೊಂದುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು. **ಆತನ ಮಾತುಗಳು ೪೫ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ** ಮೂಡಿಬಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ವೈರಾಗ್ಯದ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೇ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡೋಣ.

೧. ನನ್ನ ಈ ಆತ್ಮಂತ ಮುದ್ದು ಎರಡು ಹೋರಿಗಳು ಒಂಟಿಯ ಕತ್ತಿಗೆ ಕಟ್ಟಲಾದ ಎರಡು ಮಣೆಗಳಂತೆ ಜೋತಾಡುತ್ತಿವೆ. ದೈವೇಚ್ಛೆಯ ಹೊರತು ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ಯಾರೂ ಐಶ್ವರ್ಯ ಪಡೆಯಲಾರರು. ಪ್ರಯತ್ನ ಫಲಸಾಧನರಾದಾಗಲೂ (ಫಲಕಾರಿಯಾದರೂ), ಅದೂ ದೈವಾಧೀನದಿಂದಲೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮಧೀನದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಜೋತುಬೀಳದೆ ವೈರಾಗ್ಯವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಶುಕಮುನಿಯೂ ಹಾಗೇ ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ಮಹಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೋದನು. ಸಮಸ್ತ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸ ಬಯಸುವವನು ಅವುಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಕಾಮನೆಗಳ ಅನುಭವಕ್ಕಿಂತ ಅವುಗಳ ತೊರೆದವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ.

೨. ಮಂಕಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ತಾನೇ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ (ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷಣಾ ರೂಪ ಮಾತುಗಳಿವು).

೧. ಎಲೈ ಮನಸ್ಸೇ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನು ಸಾಕು ಮಾಡು. ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸು.

೨. ನನ್ನ ಸುಖದ ಬಯಕೆ ನಿನಗೆ ಇರುವುದಾದರೆ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಆಸೆಯ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಬೇಡ. ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಲೋಭದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆಯಬೇಡ^೧.

೩. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕೂಡಿಟ್ಟ ಹಣ ಎಷ್ಟೋ ಬಾರಿ ಕಳೆದುಹೋದರೂ ಆಸೆ ಇನ್ನೂ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಧನಕಾಮಿಯಾದ ನೀನು ಇದರಿಂದ ಯಾವಾಗ ಹೊರಬರುತ್ತೀಯಾ?

೪. ನಾನು ನಿನ್ನ ಆಟದ ಗೊಂಬೆಯಾಗಿರುವೆ. ಆಸೆ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದವನು ಯಾರಿಗೂ ದಾಸನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೫. ಈವರೆಗೆ ಇದ್ದ ಯಾರೂ ತಮ್ಮ ಬಯಕೆಗಳ ಕೊನೆಯನ್ನು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಮುಂದೂ ಅಷ್ಟೇ. ಈಗ ನಾನು ಎಚ್ಚೆತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿವೇಶ ಹುಟ್ಟಿದೆ^೨.

೧ ಯದಿ ನಾಹಂ ವಿನಾಶ್ಯಸ್ತೇ ಯದ್ಯೇವಂ ರಮಸೇ ಮಯಾ |

ಮಾ ಮಾಂ ಯೋಜಯ ಲೋಭೇನ ವೃಥಾ ತ್ವಂ ವಿತ್ತಕಾಮುಕ ||

- ೪/೧೯

೨ ನ ಪೂರ್ವೇ ನಾಪರೇ ಜಾತು ಕಾಮಾನಾಮಂತಮಾಪ್ನವನ್ |

೬. ನಿಜಕ್ಕೂ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ವಜ್ರಸಾರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಠಿಣವಾಗಿದೆಯಲ್ಲ! ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ನೂರಾರು ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿಯೂ ನಿನ್ನ ಹೃದಯ ಒಡೆದಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಅಶ್ಚರ್ಯವೇ ಸರಿ.

೭. ಮೂಲ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ನೀನು ಹುಟ್ಟುವುದು ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೇ ಬಿಡುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಸಮೂಲ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತೀ.

೮. ಶರೀರಕ್ಕಾಗ (ಒಪ್ಪಿಸಿದರೂ) ಆ ಧನ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದುಃಖದ ಸಂಗತಿ ಏನು? ಬಯಸಿದ ಹಣ ದೊರೆತರೂ ಅಷ್ಟರಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಸಿಗದು. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಪಡೆಯಲು ಮಾರ್ಗ ಹುಡುಕುವ ಆಶೆ ಇರುತ್ತದೆ.

೯. ಆಸೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಂತರ ನಾನು ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳನ್ನು ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಭಾವಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ಒಳಗಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಶ್ರವಣಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಗುಣಪೂರ್ಣವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

೧೦. ಧನನಾಶದಿಂದ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಅವಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಿತ್ರರು ಹೀಗೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಧನವಿದ್ದರೂ, ಕಳ್ಳರು ಪೀಡಿಸುತ್ತಾರೆ, ಹೊಡೆಯುತ್ತಾರೆ, ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿಕೃಷ್ಣ ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.^೩

೧೧. ಕಾಮನೇ! ನೀನು ಪಾತಾಳದಂತೆ ತುಂಬಲಾರದವನಾಗಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಆಶೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೇ ಸರಿ.

೧೨. ದೈವೇಚ್ಛೆಯಂತೆ ನನ್ನ ದ್ರವ್ಯವೆಲ್ಲ ಇಂದು ನಾಶವಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದೂ ಆಶೆಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

೧೩. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾನು ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಿದವರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ಅವರು ಕ್ಷಮಿಸದಿದ್ದರೂ, ನಾನೇ ಕ್ಷಮಿಸುವೆ. ನಿಂದಿಸುವವರನ್ನು ನಿಂದಿಸದೆ, ಪ್ರಿಯವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವೆ. ಅನ್ಯರ ಅಪ್ರಿಯಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾರೆನು.

ಕಮಿಕ್ಷೇಽಕ್ಷಮಮಾಣಾನಾಂ ನ ಹಿಂಸಿಷ್ಯೇ ಚ ಹಿಂಸಿತಃ |

ದ್ವೇಷ್ಯಮುಕ್ತಃ ಪ್ರಿಯಂ ವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯನಾದೃತ್ಯ ತದಪ್ರಿಯಮ್ ||

- ೪/೪೩

ತೃಕ್ತ್ವಾ ಸರ್ವಸಮಾರಂಭಾನ್ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧೋಽಸ್ಮಿ ಜಾಗೃಮಿ	- ೪/೨೨
೧ ನೂನಂ ತೇ ಹೃದಯಂ ಕಾಮ ವಜ್ರಸಾರಮಯಂ ದೃಢಮ್	
ಯದನರ್ಥಶತಾವಿಷ್ಟಂ ಶತಧಾಂ ನ ವಿದೀರ್ಯತೇ	- ೪/೨೩
೨ ಧನನಾಶೋಽಧಿಕಂ ದುಃಖಂ ಮನ್ಯೇ ಸರ್ವಮಹತ್ತರಮ್	
ಜ್ಞಾತೃಯೋ ಹೃವಮನ್ಯಂತೇ ಮಿತ್ರಾಣಿ ಚ ಧನಚ್ಛತಮ್	- ೪/೩೪
೩ ಧನಮಸ್ಯೇತಿ ಪುರುಷಂ ಪುರು ನಿಘ೦ತಿ ದಸ್ಯವಃ	
ಕ್ಲಿಶ್ಲಂತಿ ವಿವಿಧೈರ್ಧರ್ಯೈರ್ನಿತ್ಯಮುದ್ವೇಜಯಂತಿ ಚ	- ೪/೩೬

೧೪. ಎಲೈ ಕಾಮನೇ! ಇನ್ನು ನಾನು ವೈರಾಗ್ಯ, ತೃಪ್ತಿ, ಶಾಂತಿ, ಸತ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಕ್ಷಮಾ, ಸರ್ವಭೂತತಾ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನು (ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೇನೆ).

೧೫. ನಾನು ಸತ್ತ ಗುಣವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಮ, ಲೋಭ, ಆಸೆ, ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳು ಬಿಡಲಿ, ಮುಟ್ಟದಿರಲಿ.

೧೬. ನಾನೀಗ ಕಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೀವ್ರವಾದ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ (ಗ್ರೀಷ್ಮದಲ್ಲಿ) ತಂಪಾದ ನೀರಿನ ಮಡುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ತಂಪಾದ ಸರೋವರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ದಾಟಿದ್ದೇನೆ. ದುಃಖಗಳನ್ನು ನೀಗಿದ್ದೇನೆ. ಕೇವಲ ಸುಖದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.

೧೭. ಜನ್ಮ, ಮರಣ, ವ್ಯಾಧಿ, ಮುಪ್ಪು ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಎಳನೆಯದಾದ ಕಾಮನೆಂಬ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಂದು ನಾನೀಗ ಅವಧ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪುರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜನಂತೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನು.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಹೀಗೆ ಮಂಕಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು (ಶುಕ ಉಪದೇಶಿಸಿದ) ವೈರಾಗ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮಸುಖನಿಧಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಎರಡು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿದೇಹರಾಜ ಜನಕನೂ ಹಾಡಿದ ಗೀತೆ ಹೀಗಿದೆ. ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವೋ ಅನಂತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ನನ್ನದಲ್ಲ. ಇಡೀ ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಣವೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಟ್ಟುಹೋದರೂ ನನಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೂ ಸುಟ್ಟುಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೆ ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಹುಷನ ಮಗನಾದ ಯಯಾತಿಯೂ ಬೋಧನೆಂಬ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಋಷಿಯನ್ನು ಭಗವನ್ನಿಷ್ಟೈ (ಶಮ)ಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡು. ಯಾವ ಬುದ್ಧಿ (ಜ್ಞಾನ)ಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಆನಂದದಿಂದ ಇರುವೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ಆತನು ನಾನು ಬೇರೆಯವರ ಉಪದೇಶದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಹೊರತು,

೧ ನಿರ್ವೇದಂ ನಿರ್ವೃತ್ತಿಂ ತೃಪ್ತಿಂ ಶಾಂತಿಂ ಸತ್ಯಂ ದಮಂ ಕ್ಷಮಾಮ್ |

ಸರ್ವಭೂತದಯಾಂ ಜೈವ ವಿದ್ವಿಮಾಂ ಶರಣಾಗತಮ್ ||

- ೪/೪೫

೨ ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರವಿರ್ಜೋಹಂ ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ಶೀತಮಿವ ಹೃದಮ್ |

ಶಾಮ್ಯಾಮಿ ಪರಿನಿರ್ವಾಮಿ ಸುಖಮಾಸೇ ಚ ಕೇವಲಮ್ ||

- ೪/೫೦

೩ ಆತ್ಮನಾ ಸಪ್ತಮಂ ಕಾಮಂ ಹತ್ವಾ ಶತ್ರುಮಿವೋತ್ತಮಮ್ |

ಪ್ರಾಪ್ಯಾವಧ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಂ ರಾಜೀವ ಸ್ಯಾಮಹಂ ಸುಖೀ ||

- ೪/೫೨

೪ ಅನಂತ ಬತ ಮೇ ವಿತ್ತಂ ಯಸ್ಯ ಮೇ ನ್ಯಾಸಿ ಕಿಂಚನ |

ಮಿಥಿಲಾಯಾಂ ಪ್ರದೀಪ್ತಾಯಾಂ ನ ಮೇ ಕಿಂಚನ ದಹ್ಯತಿ ||

- ೪/೫೬

ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ನನಗೆ ಆರು ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು 'ಪಿಂಗಲಾ (ವೇಶ್ಯೆ), ಕುರರ (ಪಕ್ಷಿ), ಸರ್ಪ, ಸಾರಂಗ, ಇಷುಕಾರ (ಬಾಣ ತಯಾರಿಸುವವನು) ಮತ್ತು ಕುಮಾರಿ'.

ಇವೇ ಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ (ಸ್ಕಂದ-೧೧).

ಲಕ್ಷಾಂತರದಲ್ಲಿ 'ಪಿಂಗಲಾ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭೋಗಾಶಾ ಪರಿತ್ಯಾಗೇ ಗುರುಃ, ಕುರರಃ, ಸ್ವಾಯಾಸಕಾರಿ ಪರಿತ್ಯಾಗೇ ಗುರುಃ, ಏವಂ ಪಕ್ಷಾಂತಾ ಗುರುತ್ವಂ ಜ್ಞೇಯಮ್' । ಬೋಧ್ಯಸ್ತು ಅನುಶಾಸನೇ ಗುರ್ವಾಜ್ಞಾಭಾವಾತ್ ಸ್ವಗುರೂನೇವಾಹ ನ ತು ತೇಭ್ಯಃ ಶಿಕ್ಷಿತ ಬುದ್ಧಿಮಿತಿ । ಎಂದಿದೆ.

ಬೋಧ್ಯನು ಯಯಾತಿಗೆ ತನ್ನ ಗುರುಗಳಾರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಅವರು ಉಪದೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಅವರ ಆಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಉಪದೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಲು ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸೃಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಇವೆ.

ಯಯಾತಿಯೂ ಕಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಿರುವ ಮಾತಿನಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮಾತುಗಳು. ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುತ್ತವೆ.

ನ ಜಾತು ಕಾಮಃ ಕಾಮಾನಾಂ ಉಪಭೋಗೇನ ಶಾಮ್ಯತಿ ।

ಹವಿಷಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ತೇವ ಭೂಯ ಏವಾಭಿವರ್ಧತೇ || - ಭಾಗವತ

ಆಸೆಯ ವಿವಿಧ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಅವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಆರಾಧನಾರೂಪಕಾಮವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣ. ಇದನ್ನೇ ಭೀಮಸೇನನು ಕಾಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಲೌಕಿಕ ಕಾಮಗಳು ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೆ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಕಾಮಗಳು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂದೇಶಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿರುವ ನಮಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತವೆ.

೧ ಉಪದೇಶೇನ ವರ್ತಾಮಿ ನಾನುಶಾಸ್ತ್ರೀಹ ಕಂಚನ |

ಲಕ್ಷಣಂ ತಸ್ಯ ವಕ್ತೃಽಹಂ ತತ್ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರವಿಮೃಶ್ಯತಾಮ್ ||

ಪಿಂಗಲಾ ಕುರರಃ ಸರ್ಪಃ ಸಾರಂಗಾನ್ವೇಷಣಂ ವನೇ |

ಇಷುಕಾರಃ ಕುಮಾರೀ ಚ ಪಡೇತೇ ಗುರವೋ ಮಮ ||

೧೪. ಎಲೈ ಕಾಮನೇ! ಇನ್ನು ನಾನು ವೈರಾಗ್ಯ, ತೃಪ್ತಿ, ಶಾಂತಿ, ಸತ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಕ್ಷಮಾ, ಸರ್ವಭೂತಾ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಶರಣಾಗಿದ್ದೇನೆ (ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೇನೆ).

೧೫. ನಾನು ಸತ್ವಗುಣವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಮ, ಲೋಭ, ಆಸೆ, ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳು ಬಿಡಲಿ, ಮುಟ್ಟದಿರಲಿ.

೧೬. ನಾನೀಗ ಕಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೀವ್ರವಾದ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ (ಗ್ರೀಷ್ಮದಲ್ಲಿ) ತಂಪಾದ ನೀರಿನ ಮಡುವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ತಂಪಾದ ಸರೋವರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ದಾಟಿದ್ದೇನೆ. ದುಃಖಗಳನ್ನು ನೀಗಿದ್ದೇನೆ. ಕೇವಲ ಸುಖದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆ.

೧೭. ಜನ್ಮ, ಮರಣ, ವ್ಯಾಧಿ, ಮುಪ್ಪು, ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಏಕನೆಯದಾದ ಕಾಮನೆಂಬ ಶತ್ರುವನ್ನು ಕೊಂದು ನಾನೀಗ ಅವಧ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಪುರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜನಂತೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಹೀಗೆ ಮಂಕಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು (ಶುಕ ಉಪದೇಶಿಸಿದ) ವೈರಾಗ್ಯ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮಸುಖನಿಧಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಎರಡು ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಗಿ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿದೇಹರಾಜ ಜನಕನೂ ಹಾಡಿದ ಗೀತೆ ಹೀಗಿದೆ. ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವೋ ಅನಂತವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ನನ್ನದಲ್ಲ. ಇಡೀ ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಣವೇ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸುಟ್ಟು ಹೋದರೂ ನನಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೂ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಮತ್ತೆ ಇದೇ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಹುಷನ ಮಗನಾದ ಯಯಾತಿಯೂ ಬೋಧನೆಂಬ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಋಷಿಯನ್ನು ಭಗವನ್ನಿಷ್ಟೈ (ಶಮ)ಯ ಬಗ್ಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡು. ಯಾವ ಬುದ್ಧಿ (ಜ್ಞಾನ)ಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಆನಂದದಿಂದ ಇರುವೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ಆತನು ನಾನು ಬೇರೆಯವರ ಉಪದೇಶದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಹೊರತು,

೧ ನಿರ್ವೇದಂ ನಿರ್ವೃತ್ತಿಂ ತೃಪ್ತಿಂ ಶಾಂತಿಂ ಸತ್ಯಂ ದಮಂ ಕ್ಷಮಾಮ್ |

ಸರ್ವಭೂತದಯಾಂ ಚೈವ ವಿದ್ವಿಮಾಂ ಶರಣಾಗತಮ್ ||

- ೪/೪೫

೨ ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರವಿಷ್ಟೋಽಹಂ ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ಶೀತಮಿವ ಹೃದಮ್ |

ಶಾಮ್ಯಾಮಿ ಪರಿನಿರ್ವಾಮಿ ಸುಖಮಾಸೇ ಚ ಕೇವಲಮ್ ||

- ೪/೫೦

೩ ಆತ್ಮನಾ ಸಪ್ತಮಂ ಕಾಮಂ ಹತ್ವಾ ಶತ್ರುಮಿವೋತ್ತಮಮ್ |

ಪ್ರಾಪ್ಯಾವಧ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಪುರಂ ರಾಜೀವ ಸ್ಯಾಮಹಂ ಸುಖೀ ||

- ೪/೫೨

೪ ಅನಂತ ಬತ ಮೇ ವ್ರತಂ ಯಸ್ಯ ಮೇ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ |

ಮಿಥಿಲಾಯಾಂ ಪ್ರದೀಪ್ಯಾಯಾಂ ನ ಮೇ ಕಿಂಚನ ದಹ್ಯತಿ ||

- ೪/೫೬

ನಾನು ಯಾರಿಗೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದನು. ನನಗೆ ಆರು ಗುರುಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು 'ಪಿಂಗಲಾ (ವೇಶ್ಯೆ), ಕುರರ (ಪಕ್ಷಿ), ಸರ್ಪ, ಸಾರಂಗ, ಇಷುಕಾರ (ಬಾಣ ತಯಾರಿಸುವವನು) ಮತ್ತು ಕುಮಾರಿ'.

ಇವೇ ಗುರುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿದೆ (ಸ್ಕಂದ-೧೧).

ಲಕ್ಷಾಂತರದಲ್ಲಿ 'ಪಿಂಗಲಾ ಗ್ರಾಮ್ಯ ಭೋಗಾಶಾ ಪರಿತ್ಯಾಗೇ ಗುರುಃ, ಕುರರಃ, ಸ್ವಾಯಾಸಕಾರಿ ಪರಿತ್ಯಾಗೇ ಗುರುಃ, ಏವಂ ಪಕ್ಷಾಂ ಗುರುತ್ವಂ ಜ್ಞೇಯಮ್ | ಬೋಧ್ಯಸ್ತು ಅನುಶಾಸನೇ ಗುರ್ವಾಜ್ಞಾಭಾವಾತ್ ಸ್ವಗುರೂನೇವಾಹ ನ ತು ತೇಭ್ಯಃ ಶಿಕ್ಷಿತ ಬುದ್ಧಿಮಿತಿ | ಎಂದಿದೆ.

ಬೋಧ್ಯನು ಯಯಾತಿಗೆ ತನ್ನ ಗುರುಗಳಾರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ. ಅವರು ಉಪದೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಅವರ ಆಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಉಪದೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಲು ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿಯೇ ಇವೆ.

ಯಯಾತಿಯೂ ಕಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಆಡಿರುವ ಮಾತಿನಂತಿದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮಾತುಗಳು. ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುತ್ತವೆ.

ನ ಜಾತು ಕಾಮಃ ಕಾಮಾನಾಂ ಉಪಭೋಗೇನ ಶಾಮ್ಯತಿ |

ಹವಿಷಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ತೇವ ಭೂಯ ಏವಾಭಿವರ್ಧತೇ || - ಭಾಗವತ

ಆಸೆಯ ವಿವಿಧ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಅವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಆರಾಧನಾರೂಪಕಾಮವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣ. ಇದನ್ನೇ ಭೀಮಸೇನನು ಕಾಮವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಲೌಕಿಕ ಕಾಮಗಳು ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೆ, ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಕಾಮಗಳು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ, ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂದೇಶಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿರುವ ನಮಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತವೆ.

೧ ಉಪದೇಶೇನ ವರ್ತಾಮಿ ನಾನುಶಾಸ್ತ್ರೀಹ ಕಂಚನ |

ಲಕ್ಷಣಂ ತಸ್ಯ ವಕ್ಷ್ಯೇಹಂ ತತ್ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರವಿಮೃಶ್ಯತಾಮ್ ||

ಪಿಂಗಲಾ ಕುರರಃ ಸರ್ಪಃ ಸಾರಂಗಾನ್ವೇಷಣಂ ವನೇ |

ಇಷುಕಾರಃ ಕುಮಾರೀ ಚ ಪಡೇತೇ ಗುರುವೋ ಮಮ ||

- ೪/೬೦, ೬೧

೧೮೩. ಪ್ರಹ್ಲಾದ - ಅಜಗರಮುನಿಯ ಸಂವಾದ

ಭೀಷ್ಮ ಪಿತಾಮಹರನ್ನು ಕುರಿತು ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ

ತಾತ! ಮನುಷ್ಯನು ಎಂತಹ ನಡಾವಳಿಯಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ತೊರೆದು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕಬಹುದು? ಏನನ್ನು ಮಾಡಿ ಉತ್ತಮ ಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ? ದಯವಿಟ್ಟು ತಿಳಿಸು.

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಭೀಷ್ಮರು ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಹಾಗೂ ಅಜಗರ ವೃತ್ತಿಯ ಒಬ್ಬ ಮುನಿಯ ಸಂಭಾಷಣೆ ರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾಜರು ಸ್ವಯಂ ಜ್ಞಾನಿಸಮೃತರಾದವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಾಮಕ್ರೋಧಾದಿ ರೋಗರಹಿತನಾದ ದೃಢಮನಸ್ಸನಾದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕಂಡು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು.

‘ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ನೀನು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನೂ, ಮೃದುಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಆತ್ಮಾಶೀಲದವನೂ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಇಲ್ಲದವನೂ ಆಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನ್ಯನಾಗಿರುವೆ. ಆದರೆ ಬಾಲಕನಂತೆ (ಏನೂ ಅರಿಯದವನಂತೆ) ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಲಾಭ-ನಷ್ಟಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತನಾಗಿರುವೆ. ಯಾರನ್ನೂ ಕೀಳಾಗಿ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಕಾಮಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದರೂ, ನೀನು ಮಾತ್ರ ಆಕಾಶದಂತೆ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿರುವೆ. ಆಸಂಗನಾಗಿರುವೆ. ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಾದಿಗಳನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಮುಕ್ತನಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತೀಯಾ? ಈ ಗುಣಗಳು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಬಂದವು? ನಿನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂತಹುದು? ನಿನ್ನ ವಿದ್ಯೆ, ವೃತ್ತಿ ಏನು? ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ತಡಮಾಡದೆ ನನಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಆಗುವುದಾದಲ್ಲಿ ಹೇಳು?’

ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾಜರ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮೃದುಮಧುರ (ಮಾತುಗಳಿಂದ) ಸುಮಾರು ೩೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧ ಸ್ವಸ್ಥ ಶಕ್ತೋ ಮೃದುರ್ದಾಂತೋ ನಿರ್ವಿವಿತ್ಕ್ಲೋಃನಸೂಯಕಃ |

ಸುವಾಕ್ ಬಹುಮತೋ ಲೋಕೇ ಪ್ರಾಜ್ಞಶ್ಚರಸಿ ಬಾಲವತ್ ||

ನಿತ್ಯತೃಪ್ತ ಇವ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ನ ಕಿಂಚಿದವಮನ್ಯಸೇ |

ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಕಾರ್ಯೇಷು ಕೂಟಸ್ಥ ಇವ ಲಕ್ಷ್ಯಸೇ |

ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾನನಾದೃತ್ಯ ಮುಕ್ತಶ್ಚರಸಿ ಸಾಕ್ಷಿವತ್ ||

ಕಾ ನು ಪ್ರಾಜ್ಞಶ್ಚುತಂ ವಾ ಕಿಂ ವೃತ್ತಿರ್ವಾ ಕಾ ನು ತೇ ಮುನೇ |

ಕೃಪ್ರಮಾಚಕ್ಷ ಮೇ ಬ್ರಹ್ಮಣ್ ಶ್ರೇಯೋ ಯದಿಹ ಮನ್ಯಸೇ ||

೧. ಪ್ರಹ್ಲಾದ (ರಾಜನೇ) ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜನ್ಮ ವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷಯಗಳು ನಾವು ಅವುಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿದೆ (ಇದ್ದರೂ) ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅವರವರ ಸ್ವಭಾವಾನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ವಭಾವಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮೃಗಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಕಾರಣವೇ ಹೊರತು ಬೇರಾವ ಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲ. ನಿತ್ಯವೂ ಪೃಥಿವೀಯಲ್ಲಿರುವ, ಜಲಮೂಲಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೃತ್ಯುವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಮೃತ್ಯು ಎಂತಹ ಬಲಾಢ್ಯರನ್ನೂ ದೇವದಾನವರನ್ನೂ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಬೃಹದ್ವಾಕ್ಯದ ಬೆಳಕು ಕೊಡುವ ಕಾಯಗಳೂ ಕಾಲ ಬಂದುವೆಂದರೆ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ಹೀಗೆ ಚರಾಚರ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ (ಭೂತಗಳ) ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮ ಮೃತ್ಯುಶೀಲತೆ ಎಂದರೆ ಮರಣ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ನಾನು (ಬೆದರದೆ- ಹೆದರದೆ) ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಮರಣ ಹೊಂದುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಭಗವತ್ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಉತ್ತಮ ಆಹಾರ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಆದನ್ನು ಏನೂ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದು ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಒಮ್ಮೆ ಯಾರೋ ತಾವಾಗಿಯೇ ಒಂದು ನನಗೆ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಅಲ್ಪಪ್ರಮಾಣ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅನ್ನವೇ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ದೈವಾಯತ್ತವಾಗಿ ಸಿಗುವ ಉತ್ತಮ, ಅಧಮ, ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ತೃಪ್ತನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಭೂಮಿ ಮೇಲೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಲಗುತ್ತೇನೆ. ನಾರುಮಡಿ, ಗೋಣಿಮಸ್ತ, ರೇಷ್ಮೆ ವಸ್ತ್ರ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ತುಂಬಾ ಬೆಲೆಬಾಳುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಿಕ್ಕಾಗಲೆಲ್ಲ ಧರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇವೆಲ್ಲ ದೈವಿಕವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಇರದು. ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸಿಗದಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ವಿಷಾದಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇದುವೇ ಅಜಗರವೃತ್ತ. ಇದಕ್ಕೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಇದು ಸ್ಥಿರವಾದ, ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರೆಂದ ಮಾನ್ಯತೆ ಹೊಂದಿದ ವ್ರತವಾಗಿದೆ.

ಅಜಗರವ್ರತವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ೧೩ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ತಾತ್ಪ್ರಿಕವಾಗಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಗಳೇ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಒಂದೆರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡುವ.

೧ ಜಂಗಮಸ್ತುಪ್ಪರಾಣಾಂ ಚ ಭೂತಾನಾಮಸುರಾಧಿಪ |

ಪಾರ್ಥಿವಾನಾಮಪಿ ವೃಕ್ಷಂ ಮೃತ್ಯುಂ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಸರ್ವಶಃ ||

- ೫/೧೫

೨ ಸುಮಹಾಂತಮಪಿ ಗ್ರಾಸಂ ಗ್ರಸೇ ಲಬ್ಧಂ ಯದ್ವಚ್ಛಯಾ |

ಶಯೇ ಪುರಭುಂಜಾನೋ ದಿವಸಾನಿ ಬಹುನ್ಯಪಿ ||

- ೫/೧೯

೩ ಶಯೇ ಕದಾಚಿತ್ ಪರ್ಯಂಕೇ ಭೂಮಾವಪಿ ಪುನಃ ಶಯೇ |

ಪ್ರಾಸಾದೇಽಪಿ ಚ ಮೇ ಶಯ್ಯಾ ಕದಾಚಿದುಪಪದ್ಯತೇ ||

- ೫/೨೨

೪ ಧಾರಯಾಮಿ ಚ ಚೀರಾಣಿ ಶಾಣಕ್ಶಿಮಾಜನಾನಿ ಚ |

ಮಹಾರ್ಹಾಣಿ ಚ ವಾನಾಂಸಿ ಧಾರಯಾಮ್ಯಹಮೇಕದಾ ||

- ೫/೨೩

ಆಚಲಿತಮತಿರಚ್ಛುತಃ ಸ್ವಧರ್ಮಾತ್ ಪರಿಮಿತಸಂಸ್ಕರಣಃ ಪರಾವರಜಃ |

ವಿಗತಭಯಕಷಾಯ ಲೋಭಮೋಹಃ ವ್ರತಮಿದ ಆಜಗರಂ ಶುಚಿಶ್ಚರಾಮಿ ||

ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು (ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸನಾಗಿ), ಸ್ವಧರ್ಮ (ವರ್ಣಾಶ್ರಮ)ಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ, ಶೋಕ, ಮೋಹ, ಭಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ದಾಟಿ, ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕನಿಷ್ಠ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾ ಅದೇ ಬೇಕು ಇದೇ ಬೇಕು ಎನ್ನದೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತ, ತಾರತಮ್ಯೋಪೇತರಾದ ಜೀವರನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಈ ಆಜಗರವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಉಪಗತ ಫಲಭೋಗಿನೋ ನಿಶಾಮ್ಯ ವ್ರತಮಿದಮಾಜಗರಂ ಶುಚಿಶ್ಚರಾಮಿ |

ಹೆಚ್ಚುವುಗಳು (ಆಜಗರಸರ್ಪಗಳು) ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸುತ್ತವೆ, ತಿನ್ನುತ್ತವೆ, ತಾವಾಗಿಯೇ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾನು ಆಜಗರವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅನಿಯತಶಯನಾಸನಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಮನಿಯಮವ್ರತ ಶೌಚಯುಕ್ತಃ |

ಅಪಗತಫಲಸಂಚಯಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಯೋ ವ್ರತಮಿದಮಾಜಗರಂ ಶುಚಿಶ್ಚರಾಮಿ ||

ನನಗೆ ಹಾಸಿಗೆ, ಆಸನಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ನಿಯಮ (ಯಮ), ಸತ್ಯ, ಶೌಚಾದಿವ್ರತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಕರ್ಮಫಲ-ಸಂಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿರಹಿತನಾಗಿ, ಬಂದುದರಲ್ಲಿ (ತಾನಾಗಿಯೇ) ಸಂತುಷ್ಟಚಿತ್ತನಾಗಿ ಈ ಆಜಗರವ್ರತ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಆಜಗರವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರು, ಆಜಗರಮುನಿಯಂತೆ ಭಯ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗದೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಆಜಗರಮುನಿಯ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಆಜನ್ಯಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾಜನು ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿ. ನರಸಿಂಹಾವತಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತನಾದಮಹಾವೃಷ್ಣವ. ಆತನೂ ಕೂಡಾ ತನಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ, ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದು ದೈವೀ ಧರ್ಮ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಇರಬೇಕಾದ ರೀತಿ : ಧರ್ಮೋಹಿ ಸರ್ವವಿದುಷಾಮಿತಿ ಮಾತಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

೧೮೪. ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ತಾತ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು? ಬಂಧುಗಳೇ? ಧರ್ಮವೇ? (ಕರ್ಮವೇ? ಸದಾಚಾರವೇ?) ಹಣವೇ? ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ?

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು -

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಧಾನ ಆಶ್ರಯವಾದುದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ (ಜ್ಞಾನವೇ). ಏಕೆಂದರೆ ಅದುವೇ ಪರಮಲಾಭ(ಅದರಿಂದಲೇ ಸಿಗಬೇಕಾದುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮಹಾಶ್ರೇಯಸ್ಸು - ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನ). ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಮೃತ್ತವಾದುದೂ, ಅದುವೇ ಸ್ವರ್ಗ (ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಧನ). ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬಲಿ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ನಮುಚಿ, ಮಂಕಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ಇದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಇವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಕಾಶ್ಯಪರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದರು^೧.

ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಐಶ್ವರ್ಯಮದಮತ್ತನಾದ ಒಬ್ಬ ವೈಶ್ಯನು ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಋಷಿಕುಮಾರನಾದ ಕಾಶ್ಯಪನನ್ನು (ಕಶ್ಯಪಗೋತ್ರದ) ರಥದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಿಸಿದನು (ಋಷಿಕುಮಾರನ ಮೇಲೆ ರಥವನ್ನು ಹಾಯಿಸಿ ಬೀಳಿಸಿದನು). ಇದರಿಂದ ತುಂಬಾ ನೊಂದ ಆ ಋಷಿಕುಮಾರನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ದರಿದ್ರನಿಗೆ ಬದುಕು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲ^೨. ನಾನು ಸಾಯುವೆ ಎಂದನು. ಅವನು ಮಾತನಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಆರ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರನು ನರಿವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು^೩.

೧ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಲಾಭಃ ಪರೋ ಮತಃ |

ಪ್ರಜ್ಞಾ ನೈಶ್ರೇಯಸೀ ಲೋಕೇ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಸ್ವರ್ಗೋ ಮತಃ ಸಹಾಮ್ ||

ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಪ್ರಾಪಿತಾರ್ಥೋಹಿ ಬಲಿರೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಕ್ಷಯೇ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ನಮುಚಿರ್ಮಂಕಿಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಕಿಂ ವಿದ್ಯತೇ ಪರಮ್ ||

- ೬/೧, ೨, ೩

೨ ಆರ್ತಃ ಸ ಪತಿತಃ ಕ್ರುದ್ಧಸ್ತಕ್ಷಾ ತ್ವಾನಮಥಾಬ್ರವೀತ್ |

ಮರಿಷ್ಠಾಮೃಧನಸ್ಯೇಹ ಜೀವಿತಾರ್ಥೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||

- ೬/೬

೩ ತಥಾ ಮುಮೂರ್ಷುಮಾಸೀನಮಕೂಜಂತಮಚೇತಸಮ್ |

ಇಂದ್ರಃ ಸೃಗಾಲರೂಪೇಣ ಬಭಾಷೇ ಕ್ರುದ್ಧಮಾನಸಮ್ ||

- ೬/೭

ಆಚರಿತಮತಿರಚ್ಛುತಃ ಸ್ವಧರ್ಮಾತ್ ಪರಿಮಿತಸಂಸ್ಕರಣಃ ಪರಾವರಜಃ |

ವಿಗತಭಯಕಷಾಯ ಲೋಭಮೋಹಃ ವ್ರತಮಿದ ಆಜಗರಂ ಶುಚಿಶ್ಚರಾಮಿ ||

ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು (ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸನಾಗಿ), ಸ್ವಧರ್ಮ (ವರ್ಣಾಶ್ರಮ)ಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬರದಂತೆ, ಶೋಕ, ಮೋಹ, ಭಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ದಾಟಿ, ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕನಿಷ್ಠ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುತ್ತಾ ಅದೇ ಬೇಕು ಇದೇ ಬೇಕು ಎನ್ನದೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತ, ತಾರತಮ್ಯೋಪೇತರಾದ ಜೀವರನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಶುದ್ಧನಾಗಿ ಈ ಆಜಗರವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಉಪಗತ ಫಲಭೋಗಿನೋ ನಿಶಾಮ್ಯ ವ್ರತಮಿದಮಾಜಗರಂ ಶುಚಿಶ್ಚರಾಮಿ |

ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳು (ಆಜಗರಸರ್ಪಗಳು) ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಬಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸುತ್ತವೆ, ತಿನ್ನುತ್ತವೆ, ತಾವಾಗಿಯೇ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾನು ಆಜಗರವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಅನಿಯತಶಯನಾಸನಃ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಮನಿಯಮವ್ರತ ಶೌಚಯುಕ್ತಃ |

ಅಪಗತಫಲಸಂಚಯಃ ಪ್ರಹೃಷ್ಯೋ ವ್ರತಮಿದಮಾಜಗರಂ ಶುಚಿಶ್ಚರಾಮಿ ||

ನನಗೆ ಹಾಸಿಗೆ, ಆಸನಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ನಿಯಮ (ಯಮ), ಸತ್ಯ, ಶೌಚಾದಿವ್ರತಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಕರ್ಮಫಲ-ಸಂಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿರಹಿತನಾಗಿ, ಬಂದುದರಲ್ಲಿ (ತಾನಾಗಿಯೇ) ಸಂತುಷ್ಟಚಿತ್ತನಾಗಿ ಈ ಆಜಗರವ್ರತ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಆಜಗರವ್ರತವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವರು, ಆಜಗರಮುನಿಯಂತೆ ಭಯ, ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗದೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಆಜಗರಮುನಿಯ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೆ ಆಗಿವೆ. ಆಜನ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾಜನು ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿ. ನರಸಿಂಹಾವತಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣೀಭೂತನಾದ ಮಹಾವೃಷ್ಣವ. ಆತನೂ ಕೂಡಾ ತನಗೆ ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ, ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದು ದೈವೀ ಧರ್ಮ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಇರಬೇಕಾದ ರೀತಿ : ಧರ್ಮೋಹಿ ಸರ್ವವಿದುಷಾಮಿತಿ ಮಾತಿಗೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

೧೮೪. ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ತಾತ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು? ಬಂಧುಗಳೇ? ಧರ್ಮವೇ? (ಕರ್ಮವೇ? ಸದಾಚಾರವೇ?) ಹಣವೇ? ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ?

ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು -

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಧಾನ ಆಶ್ರಯವಾದುದು ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ (ಜ್ಞಾನವೇ). ಏಕೆಂದರೆ ಅದುವೇ ಪರಮಲಾಭ(ಅದರಿಂದಲೇ ಸಿಗಬೇಕಾದುದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಮಹಾಶ್ರೇಯಸ್ಸು - ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನ). ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಸಮೃತ್ತವಾದುದೂ, ಅದುವೇ ಸ್ವರ್ಗ (ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಧನ). ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಬಲಿ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ನಮುಚಿ, ಮಂಕಿ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ಇದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಇವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಕಾಶ್ಯಪರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದರು^೧.

ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಐಶ್ವರ್ಯಮದಮತ್ತನಾದ ಒಬ್ಬ ವೈಶ್ಯನು ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಋಷಿಶುಮಾರನಾದ ಕಾಶ್ಯಪನನ್ನು (ಕಶ್ಯಪಗೋತ್ರದ) ರಥದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳಿಸಿದನು (ಋಷಿಶುಮಾರನ ಮೇಲೆ ರಥವನ್ನು ಹಾಯಿಸಿ ಬೀಳಿಸಿದನು). ಇದರಿಂದ ತುಂಬಾ ನೊಂದ ಆ ಋಷಿಶುಮಾರನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ದರಿದ್ರನಿಗೆ ಬದುಕು ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ^೨. ನಾನು ಸಾಯುವೆ ಎಂದನು. ಅವನು ಮಾತನಾಡುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಗ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಆರ್ತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶುಮಾರನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಇಂದ್ರನು ನರಿವೇಷಧಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು^೩.

೧ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ ಭೂತಾನಾಂ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಲಾಭಃ ಪರೋ ಮತಃ |

ಪ್ರಜ್ಞಾ ನೈಶ್ರೇಯಸೀ ಲೋಕೇ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಸ್ವರ್ಗೋ ಮತಃ ಸತಾಮ್ ||

ಪ್ರಜ್ಞೆಯಾ ಪ್ರಾಪಿತಾರ್ಥೋಹಿ ಬಲಿರೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಕ್ಷಯೇ |

ಪ್ರಹ್ಲಾದೋ ನಮುಚಿರ್ಮಂಕಿಸ್ತಸ್ಯಾಃ ಕಿಂ ವಿದ್ಯತೇ ಪರಮ್ ||

- ೬/೧,೨,೩

೨ ಆರ್ತಃ ಸ ಪತಿತಃ ಕ್ರುದ್ಧಃ ಸ್ತಾಪಿತಮಥಾಬ್ರವಿತ್ |

ಮರಿಷ್ಠಾಮೃದ್ಧನಸ್ಯೇಹ ಜೀವಿತಾರ್ಥೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||

- ೬/೬

೩ ತಥಾ ಮುಮೂರ್ಷುಮಾಸೀನಮಕೂಜಂತಮಚೇತಸಮ್ |

ಇಂದ್ರಃ ಸ್ಥಗಾಲರೂಪೇಣ ಬಭಾಷೇ ಕ್ರುದ್ಧಮಾನಸಮ್ ||

- ೬/೭

ಋಷಿಕುಮಾರನೇ! ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಮೊದಲು ಮನುಷ್ಯನಾಗಲು ನಂತರ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ ಆಗಿರುವೆ. ಶ್ರೋತ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ದಾರಿದ್ರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಇಂತಹ ದುರ್ಲಭ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯ ಬೇಡವೆಂದು ಸಾಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೀಯಲ್ಲ?"

ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಲಾಭಗಳು ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲರೂ ತಾವು ಪಡೆದುದನ್ನು ತುಂಬಾ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜನ್ಮದಂತಹ ಅಪೂರ್ವಲಾಭ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಆ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನಶೂನ್ಯನಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲ. ನೀನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಸಂತೋಷಪಡತಕ್ಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಲೋಭದಿಂದಾಗಿ ಅದನ್ನೇ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ.

ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನನ್ನನ್ನೇ ನೋಡು. ನಾವು ನಾಲ್ಕು ಕಾಲುಗಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಮಗೆ ಕೈಗಳಿಲ್ಲ. ಕೈಗಳಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ನಾನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಆಸೆ ಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ^೧. ನೀನು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಆಸೆ ಪಡುವಂತೆ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಆಸೆ ನನಗೆ ಕೈಗಳಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು ಎಂದು. ಕೈಗಳು ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ನಮಗೆ ನಾಟುತ್ತಿರುವ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಂಟಿರುವ, ಕಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಹುಳಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಹಾಕಬಹುದು. ಕೈಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರಂತೆ ನಾವೂ ಚಳಿ, ಮಳೆಗಳಿಂದ ಬಟ್ಟೆಯುಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಉತ್ತಮವ್ಯಷ್ಟಾನ್ತ ನಿರ್ಮಿಸಿ (ಮಾಡಿ) ಉಣಬಹುದಿತ್ತು. ಉತ್ತಮ ನಿವಾಸ ಹೊಂದಬಹುದಿತ್ತು. ಹಾಲು ಕುಡಿದು, ಇತರರಂತೆ ಸುಖವಾಗಿರಬಹುದಿತ್ತು. ಭಾರ ಹೊರಬಹುದಿತ್ತು. ಕೈಗಳಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಇದಾವ ಸುಖವೂ ನನಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ. ನೀನೇನು ನರಿಯಾಗಿ, ಕ್ರಿಮಿ, ಹಾವು, ಜಂತಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಜನಿಸಿರುವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕೇವಲ ಹಣವಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವುದು ಸರ್ವಥಾ ಸರಿಯಲ್ಲ^೨.

ಒಂದು ವೇಳೆ ಸತ್ತರೆ ಮುಂದೆ ಎಂತಹ ಜನ್ಮ ಬರುವುದೋ ತಿಳಿಯದು^೩. ನಾನು ಸಾಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಆಕಾರ್ಯ, ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸ. ಕೆಲವರು ಜನ್ಮತಃ

೧ ಮನುಷ್ಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶಾಸಿ ಶ್ರೋತ್ರಿಯಶ್ಚಾಸಿ ಕಾಶ್ಯಪ |

ಸುದುರ್ಲಭಮವಾಚ್ಯೈತದದೋಷಾನ್ ಮರ್ತುಮಿಚ್ಛಸಿ ||

- ೬/೯

೨ ಅಥ ಯೇಷಾಂ ಪುನಃ ಪಾಣೇ ದೇವದತ್ತೌ ದಶಾಂಗುಲೇ |

ಉದ್ಧರಂತಿ ಕೃಮೀನಂಗಾದೃಶಮಾನಾನ್ ಕಷಂತಿ ಚ ||

- ೬/೧೩

೩ ದಿಷ್ಟ್ವಾ ತ್ವಂ ನ ಸೃಗಾಲೋ ವೈ ನ ಕೃಮಿರ್ನ ಚ ಮೂಷಕಃ |

ನ ಸರ್ಪೋ ನ ಚ ಮಂಡೂಕೋ ನ ಚಾನ್ಯಃ ಪಾಪಯೋನಿಜಃ ||

- ೬/೧೭

೪ ಆಕಾರ್ಯಮಿತಿ ಚೈವೇಮಂ ನಾತ್ಮಾನಂ ಸಂತ್ಯಜಾಮೃತಮ್ |

ನೇತಃ ಪಾಪೀಯಸೀಂ ಯೋನಿಂ ಪತೇಯಮಪರಾಮಿತಿ ||

- ೬/೨೦

ಸುಖ ಹೊಂದಿಯೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ದುಃಖಿಗಳಾಗಿ ಜನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಯಾರಿಗೂ ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸುಖ ಎನ್ನುವುದು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ಅಲ್ಪ ಧನಿಯಾದಾಗ ಮಹತ್ವಶ್ವರ್ಯವನ್ನೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ರಾಜನಾದವನು ದೇವತ್ವವನ್ನೂ ದೇವತ್ವ ಹೊಂದಿದವನು ಇಂದ್ರನಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಸಿಕ್ಕರೂ ತೃಪ್ತಿ ಸಿಗದು^೧. ಒಟ್ಟಾರೆ ಎಷ್ಟೇ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೊಂದಿದರೂ ಆಸೆ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದದು. ದಾಹವನ್ನು ಕಳೆಯಲು ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದಂತೆ, ಸೌದೆಯು ಉರಿದಷ್ಟು ಮತ್ತೂ ಉರಿಯುವಂತೆ ಜಾಸ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಕೃಷ್ಣನೇ! ನಿನ್ನಲ್ಲಾದರೂ ದುಃಖ ಸಂತೋಷಗಳು ಇವೆ. ಅದಕ್ಕೇಕೆ ಶೋಕ? ಕಾಮಗಳನ್ನು ಆಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಭಯವಿರದು^೨. ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮರಿಗಳನ್ನು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಆಡಗಿಸಿಡುವಂತಿರಬೇಕು. ರಸವನ್ನು ತಿಳಿಯದವನಿಗೆ ಅದರ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಮದ್ಯದ ರುಚಿ, ಲಕ್ಷಾಂಗವೆಂಬ ಪಕ್ಷಿಯಮಾಂಸದ ರುಚಿ ತಿಳಿಯದ ನಿನಗೆ, ಅದನ್ನು ಊಹಿಸಲಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಗವಿರದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದರಿಂದಾಗುವ ಸುಖದುಃಖಗಳೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮಹಾವ್ರತವಾಗಿರಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯರು ಮನುಷ್ಯರ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವೆ. ಕೆಲವರು ಕೊಲೆ ಮೊದಲಾದ ಹಿಂಸಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿಯೂ, ಬಾಹುಬಲ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೂ ಅಸಹ್ಯಕರವಾದ ಪಾಪ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರಿಗೆ ಆತ್ಮಂತ ದುಷ್ಟಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ದೈವದ ಲೀಲೆ.

ಆತ್ಮಂತ ಕೆಟ್ಟ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ, ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಚಾಂಡಾಲನಾದರೂ ಆ ದೇಹ ಬಿಡಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ^೩. ಇದೆಲ್ಲ ದೇವರ ಮಾಯೆ. ನೀನು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊ. ಕೈಯಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಮೈಮೇಲಿನ ಗಾಯದಲ್ಲಿರುವ ಕೈಮಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ನಿನಗೆಲ್ಲ ಇದೆ, ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಯಲು ಬಯಸುವುದು ತಪ್ಪಲ್ಲವೇ? ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾರೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಿಲ್ಲ^೪. ನಿನ್ನ ದೇಹ ಸೌಷ್ಟವತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ನಿನಗಾವ ಅಪವಾದಗಳೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ.

೧ ಭವೇತ್ಸ್ಯಂ ಯದ್ಯಪಿ ತ್ವಾಡ್ಯೋ ನ ರಾಜ್ಯಂ ನ ಚ ದೈವತಮ್ |

ದೇವತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚೇಂದ್ರತ್ವಂ ನೈವ ತುಷ್ಯೇತ್ಸಥಾ ಇತಿ ||

- ೬/೨೪

೨ ಅಪ್ರಾಶನಮಸಂಸ್ಪರ್ಶಮಸಂದರ್ಶನಮೇವ ಚ |

ಪುರುಷಸ್ಯೈಷ ನಿಯಮೋ ಮನ್ಯೇ ಶ್ರೇಯೋ ನ ಸಂತಯಃ ||

- ೬/೩೧

೩ ನ ಪುಲ್ಕುಸೋ ನ ಚಂಡಾಲ ಆತ್ಮಾನಂ ತೃಪ್ತಮಿಚ್ಛತಿ |

ಅಸಂತುಷ್ಟಃ ಸ್ವಯಾ ಯೋನ್ಯಾ ಮಾಯಾಂ ಪಶ್ಯತ್ಸ ಯಾದೃಶೀಮ್ ||

- ೬/೩೬

೪ ಯದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದೇಹಸ್ತೇ ನಿರಾತಂಕೋ ನಿರಾಮಯಃ |

ಅಂಗಾನಿ ಚ ಸಮಗ್ರಾಣಿ ನ ಚ ಲೋಕೇಷು ಧಿಕ್ಕತಃ ||

- ೬/೩೮

ಶರೀರದ ಬಗ್ಗೆ ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಪಡಬೇಡ. ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೇ ಏಳು ಎದ್ದೇಳು. ದೇಹತ್ಯಾಗದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ.

ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯೇ! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವೆಯಾದರೆ, ನನ್ನನ್ನು ನಂಬುವೆಯಾದರೆ, ನೀನು ವೇದೋಕ್ತ ಮುಖ್ಯ ಧರ್ಮಫಲವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ, ಸತ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ದಾನಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಡ. ನಿನ್ನಂತೆ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಸಂಪನ್ನರು, ಯಜನ-ಯಾಜನ ಮಾಡುವವರು (ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವವರು - ಮಾಡಿಸುವವರು) ಹೇಗೆ ತಾನೇ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಕೇಡನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ? ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಒಳ್ಳೆಯ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಿನ್ನಂತಹವರು ಸತ್ಸಂತಾನ ಬಯಸುವವರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಉತ್ತಮ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಕೆಟ್ಟ ನಕ್ಷತ್ರ, ತಿಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರು ಅಸುರರಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ವೇದನಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಬರೀ ಶುಷ್ಕತರ್ಕದಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೊಂದಿ, ವೇದಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅನ್ವೀಕ್ಷಕೀ ಎನಿಸಿದ ತರ್ಕ ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಆದರ ಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದೆ. ವಿದ್ವತ್ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣವನ್ನೇ ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾ ಬರೀ ತರ್ಕಮೂಲವಾಗಿ (ವೇದ-ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾತನಾಡದೆ) ಬಹಳವಾಗಿ ವಾದಿಸುತ್ತಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಾನು ನಾಸ್ತಿಕನೂ, ಎಲ್ಲರನ್ನು ಸಂಶಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವವನೂ, ಮೂರ್ಖನೂ, ನಾನೇ ಪಂಡಿತನೆಂದು ದುರಭಿಮಾನಿಯಾಗಿಯೂ ಆದುದರಿಂದ ನರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.^೨ (ಹೀಗೆ ನರಿ ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿದ ನಾನು ಇನ್ನೂ ನೂರಾರು ಜನ್ಮ ಕಳೆದ ಮೇಲಾದರೂ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಜನಿಸುವೆನೋ ಎಂದು ಕಾದು ಕುಳಿತಿದ್ದೇನೆ.

ಎಲೈ ಋಷಿಶಿಷ್ಯಮಾರನೇ ! ನನ್ನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ನನಗೇನಾದರೂ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಜನಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಂತೋಷ ಹೊಂದುವೆ.^೩ ಮೈಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ, ಉನ್ನತನಾಗಿದೆ, ಯಜ್ಞ, ದಾನ ತಪಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ. ತಿಳಿಯ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಬಿಡಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.

೧ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಮಗ್ನಿಸಂಸ್ಕಾರಮಪ್ರಮತ್ತೋಽನುಪಾಲಯ |

ಸತ್ಯಂ ದಮಂ ಚ ದಾನಂ ಚ ಸ್ವಧಿಷ್ಠಾ ಮಾ ಚ ಕೇನಚಿತ್ ||

- ೬/೪೧

೨ ಅಹಮಾಸಂ ಪಂಡಿತೋ ಹೈತುಕೋ ವೇದನಿಂದಕಃ |

ಅನ್ವೀಕ್ಷಕೀಂ ತರ್ಕವಿದ್ಯಾಮನುರಕ್ತೋ ನಿರರ್ಥಿಕಾಮ್ ||

ನಾಸ್ತಿಕಃ ಸರ್ವಶಂಕೀ ಚ ಮೂರ್ಖಃ ಪಂಡಿತಮಾನಿಃ |

ಯಸ್ಯೇಯಂ ಫಲನಿವೃತ್ತಿಃ ಸೃಗಾಲತ್ವಂ ಮಮ ದ್ವಿಜ ||

- ೬/೪೫, ೪೭

೩ ಸಂತುಷ್ಟಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮತ್ತಶ್ಚ ಯಜ್ಞಧಾನತಪೋರತಿಃ |

ಜ್ಞೇಯಜ್ಞಾತಾ ಭವೇಯಂ ವೈ ವರ್ಜ್ಯವರ್ಜಯಿತಾ ತಥಾ ||

- ೬/೪೯

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕಾಶ್ಯಪನು ಎದ್ದವನೇ ನರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ, ನೀನೆಂತಹ ಬುದ್ಧಿವಂತನಲ್ಲ! (ನಿದ್ರಿಯಾ)! ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಾಶ್ಯಪನು ತನ್ನ ದೀರ್ಘವಾದ ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾ ನರಿಯು ದೇವರಾಜ ಇಂದ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದನು, ನೋಡಿದನು^೧. ನಂತರ ಕಾಶ್ಯಪನು ಕುದುರೆಯೇ ವಾಹನವಾಗಿರುವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದನು. ಇಂದ್ರನ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮುಂದೆ ಸುಖವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ನರರೂಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಇಂದ್ರನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಹಿನ್ನೆಡೆಗಳನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದೇ ಸುಖದ ಸಾಧನ. ಅದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರದೇವರಂತಹ ಗುರುಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೋಪದೇಶ.

೧೮೫. ಭೂತಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉಪಾಯ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ತಾತೆ! ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಫಲವೇನು? ವೇದಗಳ ನಿಯಮದ
ಎಂದರೆ ಅಗಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಫಲವೇನು? "ಭೂತಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ?
(ತಿಳಿಯುವ ಉಪಾಯವೇನು) ಇವುಗಳನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸು".

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಪ್ರಜಾಪತಿಯಾದ ಮನುವಿಗೂ ಹಾಗೂ ಬೃಹಸ್ಪತಿ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೂ
ಮಧ್ಯೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು^೧.

ಹಿಂದೆ ದೇವಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ತನಗೆ ಗುರುವಾದ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮನಾದ
"ಮನುಪ್ರಜಾಪತಿ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ನಮಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದನು? ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ವೇದೋಕ್ತ ಮಂತ್ರವಿಧಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೇನು?

೨. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ದೊರೆಯುವ ಫಲವೇನು?

೩. ಮಂತ್ರವರ್ಣಗಳಿಗನಿಸಿದ ವೇದಗಳಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ?
(ವೇದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ವಸ್ತು ಯಾವುದು?) ಇವೆಲ್ಲವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ.

೪. ಯಜ್ಞ-ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪಡೆಯುವ ಫಲ ಯಾವುದು? ಆ ಫಲವು ಎಲ್ಲಿಂದ
ಮತ್ತು ಹೇಗೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

೧ ಭೂತಾತ್ಮ ಎಂದರೆ ವಿಷ್ಣು - ಹಾಗೆ ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮವಿದೆ.

೨ ಕಿಂ ಫಲಂ ಜ್ಞಾನಯೋಗಸ್ಯ ವೇದಾನಾಂ ನಿಯಮಸ್ಯ ಚ |

ಭೂತಾತ್ಮಾ ವಾ ಕಥಂ ಜ್ಞೇಯಸ್ತಸ್ಯೇ ಬ್ರೂಹಿ ಪಿತಾಮಹ ||

- ೨೭/೧

೩. ಪ್ರಜಾಪತಿಂ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮಂ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ....

ಯತ್ಕಾರಣಂ ಮಂತ್ರವಿಧಿಃ ಪ್ರವೃತ್ತೋ ಜ್ಞಾನೇ ಫಲಂ ಯತ್ಪ್ರದಂತಿ ವಿಷ್ಣಾಃ ||

ಮಹೀ ಮಹೀಜಾಃ..... ಯತಃ ಪ್ರಸೂತಾಸ್ತದುಚ್ಯತಾಂ..... ||

- ೨೭/೩, ೪, ೬

೪ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಮನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆಂದು ಇದೆ. ಆತನು ಯಾರು ಎಂದು
ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಗುರುವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.
ಅವರು ಸ್ವಾಯಂಭುಮನು ಆಗಲಾರರು. ಇವರು ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದೇ ಕಕ್ಷಾ(೧೦)ದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಾರೆ.
ಆದ್ದರಿಂದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗಳ ಗುರು ಪ್ರಜಾಪತಿ ಎಂದರೆ ಚತುರ್ಮುಖಬೃಹ್ಮದೇವರೇ ಇರಬೇಕು
ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರೂ ಪ್ರಜಾಪತಿಶಬ್ದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರು. ಇಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಎಂದು
ಇರುವುದರಿಂದ ಅವರು ಚತುರ್ಮುಖನೇ ಇರಬೇಕು.

೫. ಭೂಮಿ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಗಾಳಿ, ಅಂತರಿಕ್ಷ, ನೀರು, ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ದೇವಲೋಕ, ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಯಾರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಜನ್ಮ ತಾಳುತ್ತಾರೆ?

ನಾನು ವೇದತ್ರಯಗಳು, ಛಂದಸ್ಸು, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿರುಕ್ತ, ಕಲ್ಪ ಶಿಕ್ಷಾರೂಪವೇದಾಂಗಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಭೂತಾತ್ಮ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಈ ಜ್ಞಾನಗಳ ಫಲವೇನೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

೬. ಜೀವನು ಒಂದು ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿರಿ.

ಮನು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳ ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ೬ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೫೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಉತ್ತರಗಳ ಕೆಲಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕರ್ಮಗಳು (ವೇದೋಕ್ತ) ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿವೆ. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟಗಳು ನನಗೆ ಬೇಡ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲು ಜ್ಞಾನವಿಧಿಗಳು 'ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿವೆ' (ಮೇಲ್ದೋಟಕ್ಕೆ).

ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕಫಲ, ಸುಖದಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗ ಅನುಸರಿಸುವವನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸಮಸ್ತ ಲೌಕಿಕ ಆಸೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದ ಪುರುಷನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ (ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾನೆ).

ವಿಧ್ವಂಸವಾಗಿ ಜಪಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳು, ದಕ್ಷಿಣೆಗಳು, ಅನ್ನದಾನಗಳು, ಮನಸ್ಸಿನ ಸಮಾಧಿ ಎಂಬ ಐದು ಫಲಪ್ರದಗಳಾದ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳೇ ಆಗಿವೆ.^೧

ಶರೀರವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಆ ಕರ್ಮದಫಲಗಳನ್ನು ದಿವ್ಯಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿಯೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದುದು ಶರೀರವೇ ಆಗಿದೆ.^೨

ಮನುಷ್ಯನು ವಾಕ್ಯದಿಂದ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಾಕ್ ಹಾಗೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.

೧ ಇಷ್ಟಂ ತ್ವನಿಷ್ಟಂ ಚ ನ ಮಾಂ ಭಜೇತ್ಕೇತತ್ಕೃತೇ ಜ್ಞಾನವಿಧಿ: ಪ್ರವೃತ್ತೇ: || - ೨೭/೧೦

೨ ಕೃತ್ಸ್ನಸ್ತು ಮಂತ್ರೋ ವಿಧಿವತ್ ಪ್ರಯುಕ್ತೋ ಯಜ್ಞಾಯಥೋಕ್ತಾಸ್ತಥ ದಕ್ಷಿಣಾಶ್ಚ |

ಅನ್ನಪ್ರದಾನಂ ಮನಸಃ ಸಮಾಧಿ: ಪಂಚಾತ್ಮಕಂ ಕರ್ಮಫಲಂ ವದಂತಿ || - ೨೭/೧೫

೩ ಶರೀರಮೇವಾಯತನಂ ಸುಖಸ್ಯ ದುಃಖಸ್ಯ ಚಾಪ್ಯಾಯತನಂ ಶರೀರಮ್ | - ೨೭/೧೮

ವಾಚಾ ತು ಯತ್ ಕರ್ಮ ಕರೋತಿ ಕಿಂಚಿದ್ವಾಚೈವ ಸರ್ವಂ ಸಮುಪಾಶ್ರುತೇ ತತ್ |
ಮನಸ್ತು ಯತ್ ಕರ್ಮ ಕರೋತಿ ಕಿಂಚಿನ್ನನಸ್ತು ವಿವಾಯಮುಪಾಶ್ರುತೇ ತತ್ ||

- ೨೭/೧೯

ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತರಸಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಲೌಕಿಕಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ದೂರವಾದುದು, ಹಸ್ತಪಾದಾದಿಗಳಿಂದ ಮುಟ್ಟಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ, ಅವ್ಯಕ್ತವಾದುದು, ಪ್ರಾಕೃತವರ್ಣ, ರೂಪಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದುದು. ಇಂತಹ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತು ರೂಪರಸಗಂಧ-ಸ್ಪರ್ಶ, ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದೆ.^೧

ಬ್ರಹ್ಮನು ಲೋಕದ ಸ್ತ್ರೀಯಂತಹ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲ, ಲೋಕದ ನಪುಂಸಕನಂತೆಯೂ ನಪುಂಸಕನಲ್ಲ, ಕಾರಣರೂಪವಾದ ಮಹದಾದಿಗಳಂತಲ್ಲ, ಅಸತ್ ಎಂದರೆ ಕಾರ್ಯರೂಪಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಾದಿಗಳಂತೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ಅವನು ಸದಸತ್ ಎನಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಕಾರಣಕಾರ್ಯರೂಪ ಪ್ರಕೃತಿಯಂತಲ್ಲ, ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನು ಅಕ್ಷರ ಪುರುಷನೆಂದು ಭಾವಿಸು, ಇವನಿಗೆ ನಾಶವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿ.^೨

ಇಂತಹ ಅಕ್ಷರಪುರುಷನಿಂದ, ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಆಕಾಶ, ಆಕಾಶದಿಂದ ವಾಯು, ವಾಯುವಿನಿಂದ ಅಗ್ನಿ, ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಜಲವು, ಜಲದಿಂದ ಭೂಮಿ, ಭೂಮಿಯಿಂದ ಸ್ವಾಹರ-ಜಂಗಮಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚ ಜನಿಸಿತು.^೩

ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ತಾನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪ್ರಾಕೃತ ವಸ್ತುಗಳ ದೋಷಗಳಿಂದ ದೂರನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಶಬ್ದಸ್ಪರ್ಶರೂಪ ರಸಗಂಧಗಳಿಂದ ಬಾಹ್ಯನು, ದೂರನು, ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಮನುಷ್ಯರು ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರರು. ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಗೋಚರನಾಗಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಸ್ತುವಿನಿಂದಲೇ ಗೋಚರ.^೪

ಹಾಗಾದರೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವುದು ಯಾವಾಗ?

ಮನುಷ್ಯನು ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಬಾಹ್ಯರಸಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ದೂರಿಕರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಘ್ರಾಣೇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಬಾಹ್ಯ ಗಂಧದಿಂದ ದೂರ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ಕಿವಿಗಳನ್ನು

೧ ರಸೈವಿಯುಕ್ತಂ ವಿದಿದೈಶ್ಚ ಗಂಧೈರಶಬ್ದವುಸ್ಪರ್ಶಮರೂಪವಚ್ಚ |
ಅಗ್ರಾಹ್ಯಮವ್ಯಕ್ತಮವರ್ಣಮೇಕಂ ಪಂಚಪ್ರಕಾರಂ ಸಸೃಜೇ ಪ್ರಜಾನಾಮ್ || - ೨೭/೨೩

೨ ನ ಸ್ತ್ರೀ ಪುಮಾನ್ ವಾಪಿ ನಪುಂಸಕಂ ಚ ನ ಸನ್ನ ಚಾಸತ್ಪದಸಚ್ಚ ತನ್ನ |
ಪಶ್ಯಂತಿ ಯದ್ ಬ್ರಹ್ಮವಿದೋ ಮನುಷ್ಯಾಸ್ತದಕ್ಷರಂ ನ ಕ್ಷರತೀತಿ ವಿದ್ವಿ || - ೨೭/೨೪

೩ ಅಕ್ಷರಾತ್ಯಂತತೋ ವಾಯುರ್ವಾಯೋಜ್ಯೋತಿಃಸ್ತತೋ ಜಲಮ್ |
ಜಲಾತ್ ಪ್ರಸೂತಾ ಜಗತೀ ಜಗತ್ಕಾಂ ಜಾಯತೇ ಜಗತ್ || - ೨೮/೧

೪ ನೋಷ್ಣಂ ನ ಶೀತಂ ಮೃದು ನಾಪಿ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ನಾಮ್ಲಂ ಕಷಾಯಂ ಮಧುರಂ ನ ತಿಕ್ತಮ್ |
ನ ಶಬ್ದವನ್ನಾಪಿ ಚ ಗಂಧವತ್ಸನ್ನ ರೂಪವತ್ಸತ್ ಪರಮಸ್ವಭಾವಮ್ ||
... ರೂಪಾಣಿ ಚಕ್ಷುರ್ನ ಚ ತತ್ತರಂ ಯದ್ಬ್ರಹ್ಮಂ ತನ್ನಾತ್ಮವಿದೋ ಮನುಷ್ಯಾಃ | - ೨೮/೩

ಲೌಕಿಕ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತಿಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರ, ತೃಗಿಂಧ್ರಿಯವನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶ ಸುಖದಿಂದ, ಚಕ್ಷುರಿಂಧ್ರಿಯವನ್ನು ಬಾಹ್ಯರೂಪಗುಣಗಳ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ದೂರ ಮಾಡಿದ ನಂತರವೇ ದಿವ್ಯ, ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಗಂಧರಸಾದಿರೂಪಗಳ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.^೧

ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಾವು ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆನಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸರ್ವದರ್ಶಿ, ಸರ್ವಜ್ಞನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.^೨

ಉದಾ: ಕಣ್ಣು ತನ್ನ ರೆಪ್ಪೆಯನ್ನು ತಾನು ನೋಡಲಾರದು.

ಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ, ಸೂಕ್ತನಾದ ಸಮಸ್ತ ಭೂತಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಲ್ಲ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ.^೩

ಭಗವಂತನು ಜ್ಞಾನರೂಪಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕವೇ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.^೪

ಹಾವಿನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹಾವೇ ಬಲ್ಲದ್ದು ಎಂಬ ಉದಾಹರಣೆ ಇದೆ (ನಾಣ್ಣುಡಿ ಇದೆ). ಹಾಗೆಯೇ ಸ್ಥೂಲದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಸೂಕ್ತ ರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ಜ್ಞಾನದ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ನೋಡುತ್ತಾನೆ^೫ (ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ).

ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ - ಅದರ ಉಪಾಯ

ನಿಶ್ಚಲವಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಿನಿಂದಲೇ ನೋಡಬಲ್ಲನೋ, ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನಿಯು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಜ್ಞಾನದಮೂಲಕ ನೋಡುತ್ತಾನೆ.^೬

ಮನುಷ್ಯನು, ಸಾಧಕನು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ (ಶಬ್ದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ) ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ, ನಿರಂತರ ಅವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುವುದರಿಂದ, ಶಾಶ್ವತ (ತತ್ತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ) ವಸ್ತುವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ

೧ ನಿವರ್ತಯಿತ್ವಾ ರಸಂ ರಸೇಭ್ಯೋ ಫ್ರಾಣಂ ಚ ಗಂಧಾಚ್ಛ್ರವಣೇ ಚ ಶಬ್ದಾತ್ |

ಸ್ಪರ್ಶಾತ್ಮನು ರೂಪಗುಣಾತ್ ಚಕ್ಷುಸ್ತಃ ಪರಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸ್ವಂ ಸ್ವ ಭಾವಮ್ ||

- ೨೮/೫

೨ ಶ್ರೋತ್ರಾದಿನಿ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಸ್ವಂ ಸ್ವ ಮಾತ್ಮನಮಾತ್ಮನಾ |

ಸರ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವದರ್ಶಿ ಚ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಸ್ತಾನಿ ಪಶ್ಯತಿ ||

- ೨೯/೫

೩ ತದ್ವದ್ ಭೂತೇಷು ಭೂತಾತ್ಮಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮೋ ಜ್ಞಾನಾತ್ಮವಾನಸೌ |

ಅದೃಷ್ಟಪೂರ್ವಶ್ಚಕ್ಷುರ್ಭ್ರಾಂ ನ ಚಾಸೌ ನಾಸ್ತಿ ತಾವತಾ ||

- ೨೯/೭

೪ ಗಜಾನಾಂ ಚ ಗಜೈರೇವಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನೇನ ಗೃಹ್ಯತೇ |

- ೨೯/೧೨

೫ ಅಹಿರೇವ ಹೃಹೇ ಪಾದಾನ್ ಪಶ್ಯತೀತಿ ನಿದರ್ಶನಮ್ |

ತದ್ವನ್ಮೂರ್ತಿಷು ಮೂರ್ತಿಷ್ಯಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಜ್ಞಾನೇನ ಪಶ್ಯತಿ ||

- ೨೯/೧೩

ಸಂಶಯವಿರುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಸಾಧನೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಹೀಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪಾಪಕರ್ಮಗಳು ಜ್ಞಾನಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಪಾಪನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಪಾಪರಹಿತನಾದ ಪುರುಷನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನೋದಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಅಂತಃಕರಣದ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳ ಆರಾಧನೆ ಅವಶ್ಯ. ಅವರನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಮನೋಭಿಮಾನಿ ರುದ್ರದೇವರು ಉತ್ತಮರು. ಅವರಿಗಿಂತ ಬುದ್ಧಭಿಮಾನಿ ಸರಸ್ವತೀ ಉತ್ತಮಳು. ಅವರಿಗಿಂತ ವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಅವನಿಗಿಂತ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಎಂದು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು.^೨

ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಾಹಾರವ್ರತ ಅವಶ್ಯ.^೩

ವಿ.ಸೂ.: ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ೨ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ - ೨/೫೯.

ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳಿಗಿಂತ ಮನಸ್ಸು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬುದ್ಧಿವತ್ತವೂ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನ(ತತ್ತ್ವ)ವು, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮನೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದುದು ಅವ್ಯಕ್ತ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಂತ ಪರತತ್ತ್ವ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.^೪

ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಮಿತಿಗಳೂ ಇವೆ.^೫

೧ ವಿಷಯೇಷು ಚ ಸಂಸರ್ಗಾಽಪ್ಯಾಶ್ಚ ತಸ್ಯ ಚ ಸಂಶಯಾತ್ |

ಮನಸಾ ಚಾನ್ಯದಾಕಾಂಕ್ಷಾತ್ ಪರಂ ನ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||

- ೩೦/೮

೨ ಇಂದ್ರಿಯೇಭ್ಯೋ ಮನಃ ಪೂರ್ವಂ ಬುದ್ಧಿಃ ಪರತರಾ ತತಃ |

ಬುದ್ಧಃ ಪರತರಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಾತ್ ಪರತರಂ ಪರಮ್ ||

- ೩೦/೧೧

೩ ವಿಷಯಾ ವಿನಿವರ್ತಂತೇ ನಿರಾಹಾರಶ್ಚ ದೇಹಿನಃ |

ರಸವರ್ಜಂ ರಸೋಽಪ್ಯಸ್ಯ ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿವರ್ತತೇ ||

- ೩೦/೧೮

೪ ಅವ್ಯಕ್ತಾತ್ ಪ್ರಸುತಂ ಜ್ಞಾನಂ ತತೋ ಬುದ್ಧಿವ್ರತೋ ಮನಃ |

ಆತ್ಮನಃ ಪ್ರಸುತೌ ಬುದ್ಧಿರವ್ಯಕ್ತಂ ಜ್ಞಾನಮುಚ್ಯತೇ ||

...ತಸ್ಮಾದಾಕೃತಯಃ ಪಂಚ ಮನಃ ಪರಮಮುಚ್ಯತೇ ||

... ತತಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸ್ವತೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾ ತಸ್ಮಾತ್ತರತರಂ ನ ಚ ||

- ೩೦/

೫ ಇಂದ್ರಿಯೈರ್ಮನಃ ಸಿದ್ಧಿರ್ನ ಬುದ್ಧಿಂ ಬುದ್ಧತೇ ಮನಃ |

ನ ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧತೇಽವ್ಯಕ್ತಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ವೇತಾನಿ ಪಶ್ಯತಿ ||

- ೩೦/೨೫

ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಜೀವರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಗೋಚರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದ, ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವವು ಅವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವವು ಸೂಕ್ಷ್ಮತತ್ತ್ವವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಹೇಗೆ?

ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ದೂರಮಾಡಿ, ಇಂದ್ರಿಯದ್ವಾರಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆ ಹೋಗದಂತೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಹೃದಯಸ್ಥ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ, ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.^೧

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಬಗ್ಗೆ ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕಬುದ್ಧಿ (ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದ) ಇರಲು, ಧ್ಯಾನಸ್ಥಿರವಾಗಿ, ನಿರಂತರ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಆ ಜ್ಞಾನವು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ತರ್ಕದಿಂದಲೂ, ಭಗವನ್ನಿಷ್ಠೆ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವಾದಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಗುಣದಿಂದಲೂ, ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವಾದಿ ಜಾತಿಯಿಂದಲೂ (ಭಗವಂತನನ್ನು) ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನದಿಂದಲೂ ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಂದಲು ಇಚ್ಛಿಸಬೇಕು.^೨

ಆಗ್ನಿಯು ಹೇಗೆ ಒಣಗಿದ ಇಂಧನವನ್ನು (ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು) ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುಡುತ್ತದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಬಾಹ್ಯರೂಪಾದಿಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಶೂನ್ಯವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತವಾಗಿ ಪಕ್ಷವಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ನೈರ್ಮಲ್ಯಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಚಾಪೋತಿ ಸಗುಣತ್ವಾನ್ನಿವೃತ್ತೇ |

ಗುಣಪ್ರಸಾರಿಣೇ ಬುದ್ಧಿಹುಣ್ತಾಶನ ಇವೇಂಧನೇ ||

- ೩೧/೧೩

ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಯಾವಾಗ ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನಿಸಿದ ರೂಪರಸಾದಿಗಳಿಂದ ಬಿಡುಬಡೆಯಾಗುತ್ತವೆಯೋ, ಶಬ್ದಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗುತ್ತವೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು, ಪ್ರಕೃತಿತತ್ತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವೂ, ಉತ್ತಮವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರಕೃತಿದೇವಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವವುಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ನಂತರ ಮತ್ತೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ.

೧ ಸರ್ವಾಣ್ಯೇತಾನಿ ಸಂವಾರ್ಯ ದ್ವಾರಾಣಿ ಮನಸಿ ಸ್ಥಿತಃ |

ಮನಸ್ಸೇಕಾಗ್ರತಾಂ ಕೃತ್ವಾ ತತ್ತರಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||

- ೩೧/೬

೨ ತಪಸಾ ಚಾನುಮಾನೇನ ಗುಣೈರ್ಜಾತ್ಯಾ ಶ್ರುತೇನ ಚ |

ನಿನೀಷೇತ್ತತ್ತರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಶುದ್ಧೇನಾಂತರಾತ್ಮನಮ್ ||

- ೩೧/೧೧

ಯದಾ ಪಂಚವಿಮುಕ್ತಾನಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸ್ವಧರ್ಮಭಿಃ |

ತದಾ ತತ್ ಪರಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿಮುಕ್ತಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಮ್ ||

ವಿವಂ ಪ್ರಕೃತಿತಃ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಭವಂತಿ ಶರೀರೀಣಃ |

ನಿವರ್ತಂತೇ ನಿವೃತ್ತೌ ಚ ಸರ್ಗಂ ನೈವೋಪಯಾಂತಿ ಚ || - ೩೧/೧೪,೧೫

ಇವೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಿಸಲು ಮನುಷ್ಯನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವುದು, ಹಾಗೆ ನಡೆಯುವುದು. ಅಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಸಿಗದು. ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಪುರುಷನು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಂಧನದಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗುತ್ತಾನೆ. ವಿರಕ್ತನಾದವನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೧

ಮನು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ಮತ್ತೆ ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವನನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ನಿರಂತರ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ(ಗುಣಗಳನ್ನು) ಅವನನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು. ಅಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆಯುಳ್ಳ ಬೇರೊಂದು ವಸ್ತುವೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.^೨

ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ(ಪೂರ್ಣವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ). ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೆರಳು ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ, ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ, ನೆರಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶರೀರವಿರಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಆತ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರವಿಲ್ಲ, ಶರೀರ ಬಿಟ್ಟು ಆತ್ಮ ಇರಬಹುದು.^೩

ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ -

ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಣ್ಯ ಬಿಟ್ಟು ಪರಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಪರಲೋಕದ ದೇವತೆಗಳ ಅನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಪುಣ್ಯವೂ ಇರದು. ಜೀವಾತ್ಮನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಭಿನ್ನ ಇದು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧ.^೪

ಜೀವರಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಭೇದವುಂಟು. ಸಾಧನಭೇದದಿಂದ ಗತಿಭೇದವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧ ಧರ್ಮಾದುತ್ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಶ್ರೇಯಸ್ತಥಾಶ್ರೇಯೋಽಪ್ಯಧರ್ಮತಃ |

ರಾಗವಾನ್ ಪ್ರಕೃತಿ ಹ್ಯೇತಿ ವಿರಕ್ತೋ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಭವೇತ್ ||

- ೩೧/೧೮

೨ ತದೇವ ಸತತಂ ಮನ್ಯೇ ನ ಶಕ್ಯಮನುವರ್ತತುಮ್ |

ಯಥಾ ನಿದರ್ಶನಂ ವಸ್ತು ನ ಶಕ್ಯಮನುಬೋಧಿತುಮ್ ||

- ೩೨/೧

೩ ವಿನಾ ಕಾಯಂ ನ ಸಾ ಧಾಯಾ ತಾಂ ವಿನಾ ಕಾಯಮಸುತ್ವ |

ತದ್ವದ್ವೇವಂ ವಿನಾ ನಾಸ್ತಿ ಪ್ರಕೃತೇರಿಹ ವರ್ತನಮ್ ||

- ೩೨/೩

೪ ಇದಂ ವಿನಾ ಪರಂ ನಾಸ್ತಿ ನೇದಮಸ್ತಿ ಪರಂ ವಿನಾ |

ಜೀವಾತ್ಮನಾ ತ್ವಸೌ ಭಿನ್ನಸ್ತ್ವೇಷ ಚೈವ ಪರಾತ್ಮನಾ ||

- ೩೨/೪

ಪರಮಾತ್ಮನು ಸತ್ಯವಿರುವಂತೆ ಜೀವೇಶ್ವರಭೇದವೂ ಅಷ್ಟೇ ಸತ್ಯ.^೧

ಭಗವಂತನ ಮಹತ್ತ್ವ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲದೆ ಅವನು ಗುಣವಿಶಿಷ್ಟನೂ ಹೌದು.^೨

ಅವನನ್ನು ಅವ್ಯಯ, ಕರ್ತಾ, ಹರ್ತಾ, ಪಾತಾ, ನಿಯಂತಾ, ಪಿತಾ ಮೊದಲಾದ ಸಂಜ್ಞೆಗಳಿಂದ (ಹೆಸರು) ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಅವನು ನಿರ್ಗುಣನಲ್ಲ ಬೇರೆಯವರು ಭಾವಿಸಿದಂತೆ.^೩ ಹಾಗಾದರೆ ನಿರ್ಗುಣ ಎಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಹಿತನೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು (ಪ್ರಾಕೃತದೇಹಕ್ಕೆ ಗೋಚರನಲ್ಲ ಗ್ರಾಹ್ಯನಲ್ಲ). ಅವನು ಎಲ್ಲ ಮಹಾತ್ಮರಿಂದ ಉಪಾಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ವಾಸುದೇವನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೪

ಈ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ.^೫

ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮಹತ್ತ್ವವುಳ್ಳ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಭೂತನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತರು, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ.^೬ (ಅಸಮರ್ಥರು).

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದೇವತಾತಾರತಮ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. ಪೃಥಿವೀ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ	ಜಲಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆ ಮಹತ್ತರ
೨. ಜಲಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ	ತೇಜೋಭಿಮಾನಿದೇವತೆ ಮಹತ್ತರ
೩. ತೇಜೋಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ	ವಾಯುಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆ ಮಹತ್ತರ
೪. ವಾಯುಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ	ಆಕಾಶಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆ ಮಹತ್ತರ
೫. ಆಕಾಶಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ	ಮನಸ್ಸತ್ತಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆ ಮಹತ್ತರ
೬. ಮನಸ್ಸತ್ತಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ	ಮಹತ್ತ್ವ (ಬುದ್ಧಿ)ದೇವತೆ ಮಹತ್ತರ

೧ ನಾನಾಸಂಸ್ಥನ ಭೇದೇನ ಸದಾ ಗತಿವಿಭೇದಮಿತ್ |

ತಸ್ಯ ಭೇದಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತೋ ಭೇದೋಽಪ್ಯಸ್ತಿ ತಥಾವಿಧಃ ||

- ೩೨/೯

೨ ಏವಂ ವಿದ್ವನ್ ವಿಜಾನೀಹಿ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮವ್ಯಯಮ್ |

ತತ್ಸದ್ಗುಣವಿಶೇಷೇಣ ಸಂಜ್ಞಾನಾಮಾನ ಸಂಯುತಮ್ ||

- ೩೨/೧೦

೩ ಸರ್ವೇಶ್ವರಃ ಸರ್ವಮಯಃ ಸ ಚ ಸರ್ವಪ್ರವರ್ತಕಃ |

ಸರ್ವಾತ್ಮಕಃ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಃ ಸರ್ವಕಾರಣಕಾರಣಮ್ ||

- ೩೨/೧೧

೪ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣಃ ಸರ್ವೈರಪಾಸ್ಯಶ್ಚ ಮಹಾತ್ಮಭಿಃ |

ವಾಸುದೇವೇತಿ ವಿಖ್ಯಾತಸ್ತಂ ವಿದಿತ್ವಾ ಶ್ರುತೇಽಮೃತಮ್ ||

- ೩೨/೧೨

೫ ಅಥ ತದ್ ದೃಷ್ಟ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಣೌ ಸೂತ್ರಮಿವಾರ್ತಮ್ ||

ಮಹದ್ವಿಃ ಪರಮಂ ಭೂತಂ ಯುಕ್ತಾಃ ಪಶ್ಯಂತಿ ಯೋಗಿನಃ |

- ೩೨/೧೩

೬ ಅಬುಧಾಸ್ತಂ ನ ಪಶ್ಯಂತಿ ಹ್ಯಾತ್ಮಸ್ಥಂ ಗುಣಬುದ್ಧಯಃ ||

- ೩೨/೧೪

೭. ಬುದ್ಧಿಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ ಕಾಲಾಭಿಮಾನಿ(ಬ್ರಹ್ಮ)ದೇವತೆ ಮಹತ್ತರ
೮. ಕಾಲಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಿಂತ ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮ

ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯಗಳಿಲ್ಲ.^೧
ವಿಷ್ಣುವು ಅನಾದಿ, ಮಧ್ಯರಹಿತ ಹಾಗೂ ಅನಂತನಾದ್ದರಿಂದ ಅವ್ಯಯನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ.
ಅವನು ಜೀವರನ್ನು ಮೀರಿದ್ದಾನೆ. ಅವರು ದುಃಖವುಳ್ಳವರು. ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ
ಕೊನೆಯುಳ್ಳವರು (ಗುಣ, ದೇಶ, ಕಾಲಗಳಿಂದ).

ಆ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದವನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮನೆ ಪರಮ ಎನಿಸಿದೆ.
ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಜೀವರು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗುಣಸಂಬಂಧವಿರದ ಪರ-
ಮಾತ್ಮನು ಜೀವರಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನಿಷ್ಕಾಮದಿಂದ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸಿದ ಜೀವರ ಧರ್ಮವು ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು
ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ (ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಲು). ಅವನ ಮನೆಗೆ ಹೋದವರ
ನಾಲಿಗೆ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ವೇದತ್ರಯಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು (ಶರೀರಾಣಿ) ನಲಿದಾಡುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.
ಯಜ್ಞಸಾಮಕ ಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅವಿನಾಶಿ, ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.^೨ ಆ ಹರಿಯು
ಯತ್ನಸಾಧ್ಯನಲ್ಲ. ಅವನು ಒಲಿದರೇನೇ ಅವನ ಮಹಿಮೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದತ್ರಯಗಳಿಗೆ
ಆದಿ ಇದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆದಿ ಇಲ್ಲ.

...ನ ಯತ್ಸಾಧ್ಯಂ ತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ನಾದಿಮಧ್ಯಂ ನ ಚಾಂತರಮ್ |

ಋಚಾಮಾದಿಸ್ವರಾ ಸಾಮ್ಯಾಂ ಯಜುಷಾಮಾದಿರುಚ್ಯತೇ |

ಅಂತಶ್ಚಾದಿಮತಾಂ ದೃಷ್ಟೋ ನ ಚಾದಿಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸ್ವತಃ | - ೩.೨/೨೯, ೩೦

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅನಾದಿ, ಅನಂತನಾದ್ದರಿಂದ ಅನಂತನೆಂದೂ, ಅವ್ಯಯನೆಂದೂ,
ಅವ್ಯಯನಾದ್ದರಿಂದ ದ್ವಂದ್ವಾತೀತನೆಂದೂ, ದ್ವಂದ್ವಾತೀತನಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನೂ (ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ)
ಮೀರಿದವನೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೧. ಪೃಥಿವ್ಯಾರೂಪತೋ ರೂಪಮಪಾಮಿಹ ಮಹತ್ತರಮ್ |

ಅದ್ಭೂತ ಮಹತ್ತರಂ ತೇಜಸ್ವೇಜಸಃ ಪವನೋ ಮಹಾನ್ ||

ಪವನಾಚ್ಚ ಮಹದ್ಭೂತೋ ಮತ್ಸಾತ್ ಪರತರಂ ಮನಃ |

ಮನಸೋ ಮಹತೀ ಬುದ್ಧಿರ್ಬುದ್ಧೇ ಕಾಲೋ ಮಹಾನ್ ಸ್ವತಃ ||

ಕಾಲಾತ್ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುರ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಮಿಂದ ಜಗತ್ |

ನಾದಿರ್ನ ಮಧ್ಯಂ ನೈವಾಂತಸ್ತಸ್ಯ ದೇವಸ್ಯ ವಿದ್ಯತೇ ||

- ೩.೨/೨೨-೨೪

೨. ಅನಾದಿತ್ವಾ ದಮದೃತ್ವಾ ದನಂತತ್ವಾಚ್ಚ ಸೋಮವ್ಯಯಃ |

ಅತ್ಯೇತಿ ಜೀವಜಾತಂ ಹಿ ದುಃಖಂ ಹೃತವದುಚ್ಯತೇ ||

- ೩.೨/೨೫

೩. ಋಚೋ ಯಜೂಂಷಿ ಸಾಮಾನಿ ಶರೀರಾಣಿ ವೈಪಾಶ್ರಿತಾಃ |

ಜಿಹ್ವಾಗ್ರೇಷು ಪ್ರವರ್ತಂತೇ ಯಜ್ಞಸಾಧ್ಯಾವಿನಾಶಿನಃ ||

- ೩.೨/೨೮

ಅನಾದಿತ್ವಾದನಂತತ್ವಾತ್ ತದನಂತಮಥಾವ್ಯಮ್ |

ಅವ್ಯಯತ್ವಾಚ್ಚ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವಂ ದ್ವಂದ್ವಾಭಾವಾತ್ ತಃ ಪರಮ್ || - ೩೨/೩೧

ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಲು ಏಕೆ ಆಗದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

೧. ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ; ೨. ವಿಷಯಸುಖಗಳು ಶಾಶ್ವತವೆಂದ ನಂಬಿಕೆ; ೩., ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮೇತರ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಯಸುವುದು.^೧

ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ೧. ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಕಾರಣ ಮಾತಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಬಾಹ್ಯವಿಷಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗದಂತೆ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷದರ್ಶನ ಮಾಡಬೇಕು (ಅರಿವು ಬರಬೇಕು).^೨

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಸಂದೇಹರಹಿತವಾದ ನಿಶ್ಚಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಭಗವತ್ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅದರಂತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ (ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆ ಹರಿದಾಡದಂತೆ) ಕೊಂಡರೆ ಅನಂತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೩

ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಾಹ್ಯಗುಣಗಳ ಆಸೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಅವ್ಯಯನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು. ಅಂತಹವನೇ ಅಮೃತತ್ವವನ್ನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಮನುಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ಉಪದೇಶಿಸುದೆಲ್ಲವೂ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

ವಿ.ಸೂ.: ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಔತ್ತರೇಯ ಹಾಗೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ (ಉಡುಪಿ) ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಇವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ ವಿಚಾರ ಬಂದಾಗ ಬಹಳ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

೧ ವಿಷಯೇಷು ಚ ಸಂಸರ್ಗಾದ್ ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ ಚ ದರ್ಶನಾತ್ ||(ಸಂಶಯಾತ್)

ಮನಸಾ ಚಾನ್ಯದಾಶಾಂಕ್ವಾತ್ ಪರಂ ನ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||

- ೩೨/೩೩

೨ ಸೂಕ್ಷ್ಮೇಣ ಮನಸಾ ವಿದ್ವೋ ವಾಚಾ ವಕ್ತೃಂ ನ ಶಕ್ನುಮಃ |

ಮನೋ ಒ ಮನಸಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಂ ದರ್ಶನೇನ ಚ ದರ್ಶನಮ್ ||

- ೩೨/೩೬

೩ ಜ್ಞಾನೇನ ನಿರ್ಮಲೀಕೃತ್ಯ ಬುದ್ಧಿಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ತಥಾ ಮನಃ |

ಮನಸಾ ಚೇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಮನಂತಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||

- ೩೨/೩೭

೧೮೬. ಜ್ಞಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ತಾತ್ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜೀವನನ್ನು ಸದಸತ್ಯರ್ಮಗಳು (ಶುಭಾಶುಭ) ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಧನ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಈ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪುರುಷನು ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸು.

ಈ ಬಗ್ಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಇಂದ್ರ-ಪ್ರಹ್ಲಾದರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಒಂದು ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು.

ಇಂದ್ರದೇವನು ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕಂಡು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಇಂದ್ರ ಕಂಡ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಗುಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಸರು ಏಳು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ನೋಡುತ್ತೇವೆ (೭/೪/೩೧-೪೪). ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ವಿಶೇಷಗಳು ಹೀಗಿವೆ?

೧ ಅಸತ್ತಂ - ವಿಷಯಸಂಗರಹಿತನು

೨. ಧೂತಪಾಪ್ಯಾಂ - ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನು.

೩. ಬಹುಶ್ರುತನು; ೪. ಅಸ್ತಂಭಂ - ಚಟುವಟಿಕೆಯುಳ್ಳ (Active); ೫. ಅನಹಂಕಾರಂ - ಅಹಂಕಾರ, ಮಮಕಾರ ರಹಿತನು; ೬. ಸತ್ತ್ವಸ್ಥಂ - ಸತ್ತ್ವಗುಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನು; ೭. ತುಲ್ಯನಿಂದಾಸ್ತುತಿಂ - ಪ್ರಶಂಸೆ, ನಿಂದೆಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನು; ೮. ದಾಂತಂ - ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನು ; ೯. ಶೂನ್ಯಾಗಾರನಿವೇಶನಂ - ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವನು; ೧೦. ಚರಾಚರಾಣಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ವಿವಿಧ ಪ್ರಭವಾಪ್ಯಯಮ್ - ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಜನ್ಮಲಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು; ೧೧. ಅಕೃದ್ಧಂತಂ - ಅಪ್ರಿಯವಾದಾಗ ಕೋಪಗೊಳ್ಳದವನು; ೧೨. ಅಹೃಷ್ಯಂತಂ - ಪ್ರಿಯವಾದಾಗ ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳದವನು; ೧೩. ಕಾಂಚನೇ ಲೋಷ್ಠೇ ವಾ ಉಭಯೋಃ ಸಮದರ್ಶನಂ - ಬಂಗಾರ ಮಣ್ಣಿನಹೆಂಟೆ ಎರಡನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವವನು; ೧೪. ಆತ್ಮನಿಶ್ರೇಯಸಜ್ಞಾನೇ ಧೀರಂ - ತನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡುವ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಢ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು; ೧೫. ಭೂತಾನಾಂ ಪರಾವರಜ್ಞಂ - ಜೀವರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಾಧಮ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು; ೧೬. ಸರ್ವಜ್ಞನು; ೧೭. ಸಮದರ್ಶನ - ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಸಮಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ನೋಡುವ; ೧೮. ಅವ್ಯಕ್ತ ಸ್ವಭಾವದ ಗೋವಿಂದನಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಾಸುದೇವನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಟ್ಟವನು; ೧೯. ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗೂ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡುವ; ೨೦. ಭಾಗವತಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಆಸಕ್ತನು; ೨೧. ನಾರಾಯಣನೇ ಆಶ್ರಯನೆಂದು ನಂಬಿದ; ೨೨. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವ ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು (ಇಂದ್ರ ಕಂಡನು).

ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂದ್ರನು -

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾವ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾದಾಗ ಜನರಿಂದ ಮಾನ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ? ಅಂತಹ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ನಾನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಸಾಧನವು ಯಾವುದು? ನೀನೀಗ ಪಾಶಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತನಾಗಿದ್ದೀಯಾ. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸ್ಥಾನದಿಂದಲೂ ಚ್ಯುತನಾಗಿದ್ದೀಯಾ. ನಿನ್ನ ದ್ವೇಷಿಗಳ ವಶನಾಗಿರುವೆ. ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗಿದ್ದೀ. ಆದರೂ ಶೋಕಪಡುವಾಗಲು ಶೋಕಪಡುತ್ತಿಲ್ಲ ಏಕೆ? (ಇದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ?) ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು (ನಿನ್ನ ವ್ಯಸನಸಮ್ಪತ್ತಿಗೆ) ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವೇ? ಅಥವಾ ಧೈರ್ಯವೇ?'

ಹೀಗೆ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪ್ರಶ್ನಿತನಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು (ನಿಶ್ಚಯ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ) ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಭಗವತ್ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೃದು ಮನೋಹರ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಹೇಳಿದನು.

೧. ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದವನು ಗರ್ವಿಷ್ಠನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲ ದೇವರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದವನು ಮತ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೨. ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದವನು. ಅವನೇ ತ್ರಿಕಾಲಾತೀತ ಸನಾತನ, ನಿರ್ವಿಕಾರಿ, ಅವನೇ ಧ್ಯಾನಯೋಗ್ಯ. ಅವನನ್ನು ಯಾರೂ ನಿಗ್ರಹಿಸರು. ಅವನು ಹೋಲಿಕೆ ಇಲ್ಲದವನು. ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ವಸ್ತುಗಳಾಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವವನು - ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ.

೩. ಅವನಿಂದಲೇ ಸಕಲ ಜಗತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ. ಅವನೇ ಜಗತ್ ಸೃಷ್ಟಿ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವವನಾಗಿ ವಿಷ್ಣು ಎನ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಲಯಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಲಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಜನನ, ಮರಣಗಳು ದೇವರಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತವೆ ಹೊರತು, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಪುರುಷ(ಜೀವ)ನಿಂದಲ್ಲ.'

೬. ಯಾರು ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತಾನೇ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಬುದ್ಧಿ, ದೋಷ, ದುಷ್ಟ ಲಿಪ್ತವಾಗಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೧ ಯೈಃ ಕೃತ್ವಿತ್ ಸಮೃತೋ ಲೋಕೇ ಗುಣೈಃ ಸ್ಯಾತ್ ಪುರುಷೋ ನೃಪಃ |

ಭವತ್ಯನವಗಾನ್ ಸರ್ವಾಂಸ್ತಾನ್ ಗುಣಾಲ್ಪಕ್ರಯಾಮಹೇ ||

ಆತ್ಮಾನಂ ಮನ್ಯಮಾನಃ ಸಂಶ್ರೇಯಃ ಕಿಮಿಹ ಮನ್ಯಸೇ ||

- ೫೮/೧೧,೧೨

೨ ಸ್ವಭಾವಾತ್ ಸಂಪ್ರವರ್ತಂತೇ ನಿವರ್ತಂತೇ ತಥೈವ ಚ |

ಸರ್ವೇ ಭಾವಾಸ್ತಥಾಭಾವಾಃ ಪುರುಷಾಥೋನ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||

- ೫೮/೨೦

೩ ಯಸ್ಮು ಕರ್ತಾರಮಾತ್ಮಾನಂ ಮನ್ಯತೇ ಸಾಧ್ಯಸಾಧುನೋಃ |

ತಸ್ಯ ದೋಷವತೇ ಪ್ರಜ್ಞಾಸ್ವಮೂರ್ತ್ಯಜ್ಞೇತಿ ಮೇ ಮತಿಃ ||

- ೫೮/೨೨

೭. ಒಂದು ವೇಳೆ ಜೀವನೇ ಸ್ವತಂತ್ರಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅವನು ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನಷ್ಟೆ. ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಕೈಗೂಡಿ ಎಂದೂ ಪರಾಭವವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜೀವನು ಅನಿಷ್ಟ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲನಾದ ಈ ಜೀವನಿಗೆ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದಲೇ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಹೇಗೆ ಹೊಂದಿಯಾನು?¹

೮. ಕೆಲವರಿಗೆ ದೇವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೇನೇ ಅನಿಷ್ಟ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟವೂ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇವಲ್ಲ. ಇವರಡೂ ಭಗವಂತನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

೯. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳೂ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಎನ್ನುವುದಾದರೆ ನಾನೇ ಮಾಡಿದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕಾರಣವಿದೆ? (ವಿಚಾರ ಮಾಡು). ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರ! (ದೇವರಾಜನೇ!) ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಜೀವನಿಷ್ಟವಾದ ಕರ್ಮಗಳೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೊಂದುತ್ತವೆ ಎಂದು ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿ ಇಲ್ಲ.²

೧೦. ಯಾರು ಕಾರ್ಯಗಳ ಕಾರಣ ತಿಳಿಯದೆ ಕಾರ್ಯಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ, ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಗರ್ವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾರಣವು ಭಗವಂತನೆಂದು ತಿಳಿದವರಿಗೆ ಗರ್ವವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಸ್ವಭಾವ. ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ದೃಢವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ, ಅವರಿಗೆ ದರ್ಪ, ಗರ್ವಗಳು ಏನೂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ.³

೧೧. ನೋಡು ಶಕ್ತಿ! ನಾನು ಸಮಸ್ತ ಧರ್ಮದವಿಧಿ(ನಿಷೇಧ)ಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲೆ. ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳು ಅನಿತ್ಯವೆಂದೂ ಬಲ್ಲೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ನಾಶ ಸ್ವಭಾವದ್ದು ಎಂದೂ ಬಲ್ಲೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು (ಕಳೆದುಹೋದ ರಾಜ್ಯೈಶ್ವರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ) ಹಲುಬುವುದಿಲ್ಲ.

೧ ಯದಿ ಸ್ಯಾತ್ ಪುರುಷಃ ಕರ್ತಾ ಶಕ್ತಾತ್ಮನೇಯಸೇ ಧ್ರುವಮ್ |

ಆರಂಭಾಸ್ತಸ್ಯ ಸಿದ್ಧೇರನ್ನ ಚ ಜಾತು ಪರಾಭವೇತ್ ||

ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯ ಹಿ ನಿರ್ವೃತ್ತಿರನಿವೃತ್ತಿಃ ಪ್ರಿಯಸ್ಯ ಚ |

ಲಕ್ಷ್ಮತೇ ಯತಮಾನಾನಾಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಸ್ತುತಃ ಕುತಃ ||

- ೫೮/೨೩, ೨೪

೨ ಸ್ವಭಾವಾದೇವ ತತ್ ಸರ್ವಮಿತಿ ಮೇ ನಿಶ್ಚಿತಾ ಮತಿಃ |

ಆತ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಮಮ ನಾಸ್ತಿ ತತೋಽನ್ಯಥಾ ||

- ೫೮/೨೮

೩ ಸ್ವಭಾವಭಾವಿನೋ ಭಾವಾನ್ ಸರ್ವಾನೇವೇಹ ನಿಶ್ಚಯೇ |

ಬುದ್ಧಮಾನಸ್ಯ ದರ್ಪೋ ವಾ ಮಾನೋ ವಾ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ ||

- ೫೮/೩೨

ವೇದ ಧರ್ಮವಿದಂ ಕೃತ್ಸಂ ಭೂತಾನಾಂ ಚಾಪ್ಯನಿತ್ಯತಾಮ್ ।

ತಸ್ಮಾಚ್ಚಕ್ರ ನ ಶೋಚಾಮಿ ಸರ್ವಂ ಹ್ಯೇವೇದಮಂತಮ್ ॥ - ೫೮/೩೩

೧೨. ನಾನು ಅಹಂಕಾರ, ಮಮಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲ ವಿಧಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಯಾವ ಫಲಾಶಾರಹಿತನಾಗಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಕಾರ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ದ್ವೇಷವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾರನ್ನೂ ನನ್ನ ದ್ವೇಷ ಎಂದಾಗಲೀ, ನನ್ನದೆಂಬ ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದಾಗಲೀ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ನಾನು ಎಲ್ಲೂ ಏನೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಯಾರ/ಯಾವುದರ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೂ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ^೧

೧೩. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದ ಶಕ್ರನು ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬರುತ್ತದೆ? ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಮನಃಶಾಂತಿ (ಮೋಕ್ಷ) ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ನನಗೆ ತಿಳಿಸು ಎಂದು ಕೇಳಿದನು^೨. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ^೩ ಪ್ರಹ್ಲಾದನು -

‘ಎಲೈ ಶಕ್ರನೇ! ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ (ಆರ್ಜವ - ಋಜುಭಾವ, ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿರುವಿಕೆ), ಅಪ್ರಮಾದ (ಅಪರಾಧಮಾಡದಿರುವುದು) ಬುದ್ಧಿಸ್ಥಿರತೆ (ನೈರ್ಮಲ್ಯ), ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞೆ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಸೇವೆ ಇವುಗಳಿಂದ ಪುರುಷನು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ನಾರಾಯಣನಿಂದ (ಸ್ವಭಾವ) ಭಗವತ್ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅಷ್ಟೇಕೆ ಎಲ್ಲವೂ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ ಅವನಿಂದಲೇ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ’ (ಸಿಗುತ್ತದೆ). (೩೯, ೪೦)

ಸರ್ವದುಃಖಗಳಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಸುಖವನ್ನು ಅನ್ವೇಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಅನಂತಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ^೪. ಸಜ್ಜನರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಭಗವಂತನ

೧ ನೋರ್ವ್ಡಂ ನಾವಾ ನ ತಿರ್ಯಕ್ಶ್ವನ ಕ್ಷಚಿಚ್ಛಕ್ರ ಕಾಮಯೇ ।

ನ ವಿಜ್ಞಾನೇ ನ ಹಿ ಜ್ಞೇಯೇ ನಾಜ್ಞಾನೇ ಶರ್ಮ ವಿಧೃತೇ ॥

- ೫೮/೩೭

೨ ಯೇನೈಷಾಂ ಲಭ್ಯತೇ ಪ್ರಜ್ಞಾಯೇನ ಶಾಂತಿರವಾಪ್ಯತೇ ।

ಪ್ರಬ್ರೂಹಿ ತಮುಪಾಯಂ ಮೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಪೃಚ್ಛತೇ ॥

- ೫೮/೩೮

೩ ಏ.ಸೂ.: ಪ್ರಹ್ಲಾದರು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ತುಂಬಾ ಕ್ಷಿಪ್ರವಿಷಯಗಳು ಇವನ್ನು ವಿಶೇಷ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೪ ಆರ್ಜವೇನಾಪ್ರಮಾದೇನ ಪ್ರಸಾದೇನಾತ್ಮವತ್ಯಯಾ ।

ವೃದ್ಧಶುಶ್ರೂಷಯಾ ಶಕ್ರ ಪುರುಷೋ ಲಭತೇ ಮಹತ್ ॥

ಸ್ವಭಾವಾಲಭ್ಯತೇ ಪ್ರಜ್ಞಾಂ ಶಾಂತಿಮೇತಿ ಸ್ವಭಾವತಃ ।

ಸ್ವಭಾವಾದೇವ ತತ್ ಸರ್ವಂ ಯತ್ಪಿಂಚಿದನುಪಶ್ಯತಿ ॥

- ೫೮/೩೯, ೪೦

೫ ತ್ವಾತಾರಂ ಸರ್ವದುಃಖಾನಾಂ ತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾನ್ವೇಷಣಂ ತತಃ ।

ಕರೋತಿ ಸಿದ್ಧಿಃ ಸಂಸರ್ಗಮಲಂ ಸಂತಃ ಸುಖಾಯ ವೈ ॥

- ೫೮/೪೨

ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅವನ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಸರ್ವಸಂಗಮುಕ್ತನಾಗಿ (ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ) ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ^೧.

೧೪. ಯಾರು ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ, ಭಯಮೂಲವಾದ ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಹೀನನಾಗುತ್ತಾನೆ^೨. ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಉನ್ನತ ಸ್ವಭಾವದವನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಹುಚ್ಚನಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಮನಶ್ಚುದ್ಧಿಯಾಗದು. ಶಾಂತಿ, ನೆಮ್ಮದಿಗಳೂ ಸಿಗవు. ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಗಳೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಾಶಾ ಹುಟ್ಟುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ (ಯಾವ ವಿಷಯಗಳು ಮೋಕ್ಷಕಾರಣಗಳು ಅಲ್ಲವೋ, ಅವನ್ನೇ ಸುಖಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ) ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರಣತ್ವವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ, ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾ ಮುಳುಗಿಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ದುರಭಿಮಾನ, ದರ್ಪ(ಗರ್ವ)ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದಿಲ್ಲ^೩. ಮುಂದೆ ತನ್ನ ದುಷ್ಟರ್ಮಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಕುಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಾ ಮಹಾ ಅಜ್ಞಾನ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಸಂಸಾರ ದಾಟಿಸುವ ಗುರುವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ^೪.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸದ್ವಿಧ್ಯಾ ಬೋಧಿಸುವ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು (ಸಂಸಾರ ದಾಟಲು).

ಅಂತಹ ಆಚಾರ್ಯಪುರುಷನೇ ಸಾಧಕ ಪುರುಷನನ್ನು ಅನುಕೂಲವಾದ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಆಚಾರ್ಯನಿಂದಲೇ ಬಂದ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ವಾಯುವು ಜನ್ಮಾಂತರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವೆಂಬ ಹತ್ತಿಯ ರಾಶಿಯನ್ನು ದೂರ ತೂರಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸದಾಚಾರಪರನಾದ, ಸಂಸಾರನಿವರ್ತಕನಾದ ಆಚಾರ್ಯನು ಭೃಗುಯುಷಿಯು ಹೇಗೆ ಆಗ್ನಿಯನ್ನು ಶಾಪದಿಂದ ನಾಶಮಾಡಿದನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸಾರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೧ ಸತಾಂ ಸಕಾಶಾದಾಜ್ಞಾಯ ಮಾರ್ಗಂ ಲಕ್ಷಣವತ್ತಯಾ |

ಸರ್ವಸಂಗವಿನಿರ್ಮುಕ್ತಃ ಪರಮಾತ್ಮಾನಮ್ಬಚ್ಛತಿ ||

- ೫೮/೪೪

೨ ವಿಷಯೇ ಚಾನ್ವಿತತ್ಯಾಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷವಾಂಛಾ ನ ಜಾಯತೇ |

ಹೇತ್ವಾಭಾಸೇಷು ಸಂಲೀನಃ ಸ್ತೌತಿ ವೈಷಯಿಕಾನ್ ಗುಣಾನ್ ||

- ೫೮/೪೯

೩ ಸ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಕೃಣೋತ್ಯೇವ ಮಾನದರ್ಪಸಮನ್ವಿತಃ |

ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧಂ ನ ಭೋಗಿದ್ಧಂ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧಂ ನ ವೇತ್ತಿ ಚ |

ಚಿದ್ರೂಪಧಾರಣಂ ಚೈವ ಪರಸ್ಪಷ್ಟಮುಥಾವ್ಯಯಮ್ ||

- ೫೮/೫೦

೪ ಆಚಾರ್ಯಸಂಶ್ರಯಾದ್ ವಿಧ್ಯಾದ್ ವಿನಯಂ ಸಮುಪಾಗತಃ ||

- ೫೮/೫೧

೧೫. ಭಗವಂತನೇ ಜಾಗ್ರತ್, ಸ್ವಪ್ನ ಸುಷುಪ್ತಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರೇರಕನೆಂದು ಪತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ.

೧೬. ಸಾಧಕನು ಯಾವವಸ್ತುಗಳು ತನ್ನದಲ್ಲ, ತನ್ನಿಂದ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನ ಹುಟ್ಟಿದ ಬಳಿಕ (ಜಾಗ್ರತಾದಿ ಅವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಜ್ಞಾನದಿಂದ) ಇವನು ಮಿತ್ರ, ಇವನು ಶತ್ರು - ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವನೆಗಳೇಕೆ? (ಅವ್ಯಾವೂ ನನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ) ಅವನ್ನು ತೊರೆದವನಿಗೆ ಹರ್ಷಶೋಕಾದಿಗಳು ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರನೇ! ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವರೂಪ ಸಮಬುದ್ಧಿಯೇ ಮನಶ್ಶಾಂತಿಗೆ ಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿ. ತಿಳಿದು ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿಯಬಾರದು. ನಿನ್ನ ವಿವೇಕಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

೧೭. ವೇದಾಂತವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವನು -

೧. ಸಮಸ್ತಸಂಕಲ್ಪವಿಶೇಷಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ^೧ (ಚರಾಚರಜಗತ್ತಿನಮನೋವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ, ವಿಶೇಷ, ಬಲ್ಲವನು, ಪ್ರೇರಕನು, ನಿಯಾಮಕನು)

೨. ಪರಾಣಾಂ ಪರಂ ಪರಮಂ - ಪರಾತ್ಪರ ಪುರುಷ ಸರ್ವೋತ್ತಮ

೩. ವಿಭುಃ - ವ್ಯಾಪ್ತನು.

೪. ನ ನಿತ್ಯಂ ಗುಣಃ - ತ್ರಿಗುಣಸಂಬಂಧರಹಿತನು.^೨

೫. ವರ್ಣೇಷು ಲೋಕೇಷು ವಿಶೇಷಣೇಷು - ವಸನಾತ್ ಮಹಾತ್ಮಾ ಸಃ ವಾಸುದೇವಃ - ಅವನು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ (ಜಾತಿ), ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ವಾಸುದೇವ.^೩

ಇಂತಹ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಗೊಂಡ ಧೃತಿಯಿಂದ (ಧಾರಣಶಕ್ತಿಯಿಂದ), ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ (ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ)^೪.

೧ ಸಮಸ್ತಸಂಕಲ್ಪವಿಶೇಷಯುಕ್ತಂ ಪರಂ ಪರಾಣಾಂ ಪರಮಂ ಮಹಾತ್ಮಾ |

ತ್ರಯ್ಯಂತವದ್ಧಿಃ ಪರಗೀಯತೇಽಸೌ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಭುವಾಸ್ತಿ ಗುಣೋ ನ ನಿತ್ಯಮ್ || - ೫೮/೬೭

೨ ವರ್ಣೇಷು ಲೋಕೇಷು ವಿಶೇಷಣೇಷು ಸ ವಾಸುದೇವೋ ವಸನಾನ್ಮಹಾತ್ಮಾ |

ಗುಣಾನುರೂಪಂ ಸ ಚ ಕರ್ಮರೂಪಂ ದದಾತಿ ಸರ್ವಸ್ಯ ಸಮಸ್ತರೂಪಮ್ || - ೫೮/೬೮

೩ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ ಧೃತ್ಯಾ ಚ ಸಮಾಹಿತಾತ್ಮಾ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಂ ಪರಿಪಶ್ಯತಿಹ |

ವದಂತಿ ತನ್ಮೇ ಭಗವಾನ್ ದದೌ ಸ ಸ ವಿವ ಶೇಷಂ ಮಘವಾನ್ ಮಹಾತ್ಮಾ ||

ವಿವಂ ಮಮೋಪಾಯಮವೈಹ ಶಕ್ತ ತಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕೋ ನಾಸ್ತಿ ಮಹ್ಯಂ ಸದೈವ || - ೫೮/೬೯, ೭೦

ಎಲ್ಲೆ ಇಂದ್ರನೇ! ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಾಸುದೇವನೇ ಕೊನೆಗೆ ಉಳಿಯುವವನು (ನಾರಾಯಣೋ ವಾ ಇದಮಗ್ರ ಆಸೀತ್ (ಭವಿಷ್ಯತಿ).

ನಾನು ಹೇಳುವ ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೋ. ಅವನಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮವಸ್ತು ಮತ್ತೊಂದು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ದೈತ್ಯಪತಿಯಾದ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶಕ್ರನು ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತನಾದನು. ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾದ(ವೈಷ್ಣವರಿಗೆ ವೈಷ್ಣವರ ಮೇಲೆ ಸಹಜ ಪ್ರೀತಿ ಬಂದಿತು). ಆತನ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದ, ಅಭಿನಂದಿಸಿದ. ಪ್ರಹ್ಲಾದನನ್ನು ತನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಹೋಗಿ ಬರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ (ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ) ತರಳಿದ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಪ್ರಹ್ಲಾದನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳು.

.....

೧೮೭. ಇಂದ್ರ-ಬಲಿ ಸಂವಾದ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ - ತಾತ್ ಎಂತಹ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ರಾಜನು ತಾನು ಕಾಲದಂಡದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ (ಕಾಲವು ರಾಜನ ಸೊಕ್ಕನ್ನು ಇಳಿಸಿದ್ದರೂ) ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ? (ಓಡಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ? - ಅಧಿಕಾರ ಭ್ರಷ್ಟನಾದ ರಾಜನು ಹೇಗೆ ಜೀವಿಸುತ್ತಾನೆ?)

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಇಂದ್ರ-ಬಲಿ ಸಂವಾದ ರೂಪದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರನು ಅಸುರರೆಲ್ಲರನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಮಿಸಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

‘ಬಲಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುವಾಗ ಆತ ಎಷ್ಟೇ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಆತನ ಕೋಶ ಖಾಲಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಲಿ ತಾನೇ ಸೂರ್ಯನಾಗಿ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತಾ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮಳೆಯನ್ನೂ ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನೇ ವಾಯು, ವರುಣ, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿಯಾಗಿ ದಿಕ್ಪಾಲಕರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ.’^೧

ಆದರೆ ಈಗ (ಸೋತಿರುವ) ಬಲಿ ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ.^೨ ಇಂದ್ರನ ಈ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಗರ್ವದ ಧ್ವನಿಯಿತ್ತು.

ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನುಡಿದ. ‘ಹೀಗೆ ಗರ್ವದಿಂದ ಮಾತನಾಡುವುದು ಸರಿಕಾಣದು. ಕೇಳಿದುದರಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು. ಈಗ ಬಲಿಯು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಶೂನ್ಯಾಗಾರದಲ್ಲಿ (ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ), ಒಂಟಿ, ಹಸು, ಕತ್ತೆ ಅಥವಾ ಕುದುರೆ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಿ, ಆ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನೆನಿಸಿ ಇರುತ್ತಾನೆ’

೧ ಸ ವಿವ ಹೃಸ್ತಮಯತೇ ಸ ಸ್ಯ ವಿದ್ಯೋತತೇ ದಿಶಃ |

ಸ ವರ್ಷತಿ ಸ್ಯ ವರ್ಷಾಣಿ ಯಥಾಕಾಲಮತಂದ್ರಿತಃ |

ತಂ ಬಲಿಂ ನಾಧಿಗಚ್ಛಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಾಚಕ್ಷ್ಮ ಮೇ ಬಲಿಮ್ ||

- ೫೯/೫

೨ ಯಸ್ಯ ಸ್ಯ ದದತೋ ವಿತ್ತಂ ನ ಕದಾಚನ ಹೀಯತೇ |

ತಂ ಬಲಿಂ ನಾಧಿಗಚ್ಛಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮನ್ನಾಚಕ್ಷ್ಮ ಮೇ ಬಲಿಮ್ ||

- ೫೯/೪

- ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮನು ತನಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರವೇಷದಲ್ಲಿ ಬಲಿ ಇದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿದ.^೧ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೂ, ಋಜುಕ್ರಮನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ?

ಬ್ರಹ್ಮದೇವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಶಕ್ರನು ಶೂನ್ಯಾಗಾರದಲ್ಲಿರುವ ಬಲಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲೇ ಅಥವಾ ಬೇಡವೇ? ನನಗೆ ಆದೇಶಿಸಿ ಎಂದು ಕೇಳಿದ. ಶಕ್ರನ ಮಾತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು 'ಬಲಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸಬೇಡ. ಆತನು ವಧಾರ್ಹನಲ್ಲ, ಅದರ ಬದಲಾಗಿ ಆತನನ್ನು ನೀನು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದ ತತ್ತ್ವಗಳ (ನ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ) ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡು (ಎಂದು ನನಗನಿಸುತ್ತದೆ) ಎಂದನು.^೨

ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಇಂದ್ರನು ವೈಭವದಿಂದ ಐರಾವತವನ್ನೇರಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಒಂದು ಶೂನ್ಯಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಕತ್ತೆಯ ವೇಷ(ಆವೃತನಾದ)ದ ಬಲಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಎಲೈ ದಾನವನೇ! ನೀನು ಆತ್ಯಂತ ಕೆಟ್ಟ ಕತ್ತೆಯ ಜನ್ಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಧಾನ್ಯದ ಹೊಟ್ಟನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವೆ. ದೈವೀ ವ್ಯಾಪಾರ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಎಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಮಿತ್ರರಿಲ್ಲದೆ, ಶತ್ರುವಶನಾಗಿ, ವೀರ್ಯಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಇರುವೆ.^೩

ಹಿಂದೆಲ್ಲ ನೀನು ಹೊರಗೆ ಹೊರಟರೆ ನಿನ್ನ ಹಿಂದೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ವಾಹನಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡು, ಲೋಕಗಳನ್ನು ತಾಪಗೊಳಿಸುತ್ತಾ, ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.^೪

ದೈತ್ಯರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿಧೇಯರಾಗಿದ್ದರು. ನಿನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ (ಯೋಗ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ) ಭೂಮಿ ಉಳಿದೆ ಫಲ ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು.^೫

೧ ಉಷ್ಣೇಷು ಯದಿ ವಾ ಗೋಷು ಖರೇಷ್ವಶ್ಶೇಷು ವಾ ಪುನಃ |

ವರಿಷ್ಠೋ ಭವತಾ ಜಂತುಃ ಶೂನ್ಯಾಗಾರೇ ಶಚೀಪತೇ ||

- ೫೯/೮

೨ ಮಾ ಸ್ಯ ಶಕ್ರ ಬಲಿಂ ಹಿಂಸೀರ್ನ ಬಲಿವಧಮರ್ಹತಿ |

ನ್ಯಾಯಾಂಸ್ತು ಶಕ್ರ ಪ್ರಷ್ಠಪ್ತಸ್ಯ ಯಾ ವಾಸವ ಕಾಮ್ಯಯಾ ||

- ೫೯/೧೦

೩ ಖರಯೋನಿಮನುಷ್ಯಾಪ್ರಸ್ತುಷ್ಠಾಭಕ್ಷೋಽಸಿ ದಾನವ |

ಇಯಂ ತೇ ಯೋನಿರಧಮಾ ಶೋಚ್ಯಾಹೋ ನ ಶೋಚಸಿ ||

ಅದೃಷ್ಟೌ ಬತ ಪಶ್ಯಾಮಿ ದ್ವಿಷತಾಂ ವಶಮಾಗತಮ್ |

ಶ್ರಿಯಾ ವಿಹೀನಂ ಮಿತ್ಯ ಶ್ಚ ಭ್ರಷ್ಟನೀರ್ಯಪರಾಕ್ರಮಮ್ ||

- ೫೯/೧೩, ೧೪

೪ ಯತ್ತದ್ ಯಾನಸಹಸ್ರೇಣ ಜ್ಞಾತಿಭಿಃ ಪರಿವಾರಿತ |

ಲೋಕಾನ್ ಪ್ರತಾಪಯನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಯಾಸ್ಯಸ್ತಾನವಿತರ್ಕಯನ್ ||

- ೫೯/೧೫

೫ ತ್ವನ್ನಪಾಶ್ಚೈವ ದೈತೇಯಾ ವೃತಿಷ್ಯಂಸ್ತವ ಶಾಸನೇ |

ನೀನು ಸಮುದ್ರದ ಪೂರ್ವತೀರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನಿನ್ನವರಿಗೆಲ್ಲ ಯಥೇಚ್ಛ ಧನ ಹಂಚುತ್ತಿದ್ದೆ ನಿನ್ನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಅಪ್ಸರೆಯರು ನರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿನಗಾಗ ಸುವರ್ಣಭಕ್ತವಿತ್ತು. ಆರು ಸಾವಿರ ಗಂಧರ್ವರು ಸಪ್ತಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ (ಎಳು ರೀತಿಯಾಗಿ) ಗಾನ ನರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.^೧

ನೀನು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿದಾಗ ಚಿನ್ನದ ಯಜ್ಞಸ್ತೂಪಗಳಿದ್ದವು. ಆಗ ನೀನು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ಗೋದಾನ ಮಾಡಿದೆ. ಶಮ್ಯಾಕ್ಷೇವಣ ವಿಧಿಯಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ ಆಗ ನಿನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಬಂಗಾರದ ಗಿಂಡಿ ಶ್ವೇತಭಕ್ತಚಾಮರವಾಗಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಕೊಟ್ಟ ಜಯಮಾಲಾ ಯಾವುದೂ ಈಗ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.^೨

ಆಗಿನ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗೂ, ಈಗಿನ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದಾಗ ಶೋಚನೀಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಈಗ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ? ಆಗಿನ ಹಾಗೂ ಈಗಿನ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಗಿತ್ತು, ಹೇಗಿದೆ? ನೀನೀಗ ವೈಭವಗಳಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲ? ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಇಂದ್ರದೇವನು ಬಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ನುಡಿದನು (ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದು ತರಹ ಚುಚ್ಚುಮಾತುಗಳಾಗಿದ್ದವು, ದೃತ್ವೇಂದ್ರನಿಗೆ).

ಇಂದ್ರನು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ನಗುತ್ತ ಬಲಿಯು 'ನಿನ್ನ ಮೂರ್ಖತನವು ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ರಾಜನಾದ ನಿನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳು ನಿನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ' ಎಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ನುಡಿದನು.

ಅಕ್ರಷ್ಣಪಚ್ಛಾ ಪೃಥಿವೀ ತವೈಶ್ವರ್ಯೇ ಬಭೂವಹ ||

ಇದಂ ಚ ತೇಽದೃ ವ್ಯಸನಂ ಶೋಚಸ್ಸಾಹೋ ನ ಶೋಚಸಿ ||

- ೫೯/೧೬

೧ ಯದಾತಿಷ್ಠಃ ಸಮುದ್ರಸ್ಯ ಪೂರ್ವಕಾಲೇ ವಿಲೇಲಿಹನ್ ||

ಜ್ಞಾತಿಭ್ಯೋ ವಿಭಜನ್ ವಿತ್ತಂ ತದಾಸೀತ್ತೇ ಮನಃ ಕಥಮ್ ||

ಯತ್ತೇ ಸಹಸ್ರಸಮಿತಾ ನನ್ಯತುರ್ದೇವಯೋಷಿತಃ ||

ಬಹೂನಿ ವರ್ಷಾಪೂಗಾನಿ ವಿಹಾರೇ ದೀಪ್ಯತೇ ತ್ರಿಯಾ ||

ಸರ್ವಾಃ ಪುಷ್ಕರಮಾಲಿನ್ಯಃ ಸರ್ವಾಃ ಕಾಂಚನಪ್ರಭಾಃ ||

ಕಥಮದ್ಯ ತದಾ ಚೈವ ಮನಸ್ತೇ ದಾನವೇಶ್ವರ ||

ಭತ್ತಂ ತವಾಸೀತ್ ಸುಮಹತ್ ಸೌವರ್ಣಂ ಮಣಿಭೂಷಿತಮ್ ||

ನನ್ಯತುರ್ಯತ್ರ ಗಂಧರ್ವಾಃ ಷಟ್ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸಪ್ತಧಾ ||

- ೫೯/೧೭-೨೦

೨ ಯೂಪಸ್ವಸೀತಃ ಸುಮಹಾನ್ಯಜತಃ ಸರ್ವಕಾಂಚನಃ ||

ಯತ್ರಾದದಃ ಸಹಸ್ರಾಣಮಯುತಾನಿ ಗವಾಂ ದಶ ||

ಯದಾ ತು ಪೃಥಿವೀಂ ಸರ್ವಾಂ ಯಜಮಾನೋಽನುಪರ್ಯಯಾಃ ||

ಶಮ್ಯಾಕ್ಷೇವಣ ವಿಧಿನಾ ತದಾಸೀತ್ ಕಿಂ ನು ತೇ ಹೃದಿ ||

ನ ತೇ ಪಶ್ಯಾಮಿ ಭೃಂಗಾರಂ ನ ಭತ್ತಂ ವ್ಯಜನಂ ನ ಚ |

ಬ್ರಹ್ಮದತ್ತಾಂ ಚ ತೇ ಮಾಲಾಂ ನ ಪಶ್ಯಾಮ್ಯಸುರಾಧಿಪ ||

- ೫೯/೨೧-೨೩

ಇಂದ್ರನೇ! ನಿಜ, ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಗಿಂಡಿ, ಛತ್ರ, ಚಾಮರ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಕೊಟ್ಟ ದಿವ್ಯಮಾಲೆ, ಯಾವುದನ್ನೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ ನೋಡಲಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಗುಹೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಡಲಾಗಿದೆ. ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಮತ್ತೆ ನೀನೇ ನೋಡುವೆ. ಆದರೆ ನೀನು ಈಗ ಮಾತನಾಡಿದ್ದು (ಅದರ ಧಾಟಿ) ನಿನ್ನ ಕುಲ, ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ತಕ್ಕದಲ್ಲ, ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುವವ ನೀನು. ಐಶ್ವರ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅಪಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ!

ಪ್ರಜ್ಞಾಂತರ, ಜ್ಞಾನತೃಪ್ತರಾದ ಕ್ಷಮಾಶೀಲರಾದ ಸಜ್ಜನರು, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎಂದಿಗೂ ದುಃಖಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ ನೀನೋ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ (ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ) ಹೀಗೆ ಗರ್ವದಿಂದ (ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆ) ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ನನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ ನಿನಗೆ ಬಂದಾಗ ನೀನು ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಬಲಿಯಿಂದ ಕಾಲಮಹಿಮೆ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಹಾವಿನಂತೆ ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ಬಲಿಯನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಮತ್ತೆ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುತ್ತಾ ಆತನ ಹಿಂದಿನ ಚರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾ ಮಾತನಾಡಿದನು.

ಎಲೈ ಬಲಿಯೇ! ಹಿಂದೆ ನೀನು ಸಾವಿರಾರು ವಾಹನಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಬಂಧುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ತಾಪ ಕೊಡುತ್ತಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದೆಯಲ್ಲವೇ? ಆದರೆ ಈಗ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ, ಮಿತ್ರರಿಂದ ತೃಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಇಂತಹ ದೈನ್ಯಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಶೋಕಿಸುತ್ತೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳು.

ಇದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯು ಬಹುದೀರ್ಘವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ೫೫ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶಕ್ತನನ್ನು ಗರ್ವಿಷ್ಠನಾಗಿ ಮತ್ತೆ ವರ್ತಿಸದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಕೆಲಭಾಗಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ಕಾಲಚಕ್ರ ಒಂದೇತರಹ ಇರದು. ಬದಲಾವಣೆ ಅದರ ಸ್ವಭಾವ. ಎಲ್ಲವೂ ಅನಿತ್ಯ. ಇದೆಲ್ಲ ವಿನಾಶಿ, ದೇಹಗಳೆಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮರಣ ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಬರುವಂತಹುದೇ. ನನ್ನ ಅಪರಾಧದಿಂದ ಈ ದೇಹ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ.^೨

ನನ್ನ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಈ ಶರೀರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿತ್ತುವೆ. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮದ ನಿತ್ಯತ್ವ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ನಾನು ಏಕೆ ಶೋಕಿಸಲಿ.

೧ ನ ಹಿ ದುಃಖೇಷು ಶೋಕಂಚಿ ನ ಪ್ರಹೃಷ್ಯಂತಿ ಚಿದ್ಧಿಷು |

ಕೃತಪ್ರಜ್ಞಾ ಜ್ಞಾನತೃಪ್ತಾಃ ಕಾಂತಾಃ ಸಂತೋ ಮನೀಷಿಣಃ ||

ತ್ವಂತು ಪ್ರಾಕೃತಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಪುರಂದರ ವಿಕಸ್ತಸೇ |

ಯದಾಹಮಿವ ಭಾವೇ ತ್ವಂತದಾ ನೈವಂ ವದಿಷ್ಯಸಿ ||

೨ ಅನಿತ್ಯಮುಪಲಕ್ಷ್ಯೇಂದ ಕಾಲವರ್ಯಾಯಮಾತ್ಮನಃ ||

ಅಂತವಂತ ಇಮೇ ದೇಹಾ ಭೂತಾನಾಮಮರಾಧಿಪ |

ತೇನ ಶಕ್ತ ನ ಶೋಚಾಮಿ ನಾಪರಾಧಾದಿದಂ ಮಮ ||

ನದಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸಾಗರವು ಕೊನೆಯ ಆಶ್ರಯವೋ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮರಣವೇ ಕೊನೆಯ ಆಶ್ರಯ. ಇದನ್ನು ಅರಿಯದವರು ಮೋಹಗೊಳ್ಳುವರು.

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಸಿಗಲಿ, ಸಿಗದಿರಲಿ, ಜೀವನವು ದೊರೆಯಲಿ, ಮರಣವೇ ಬರಲಿ. ಸುಖದುಃಖ ಫಲಗಳು ಬರಲಿ, ಬಿಡಲಿ ನಾನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ, ಬೇಡವೆಂದು ದ್ವೇಷಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ.^೧

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಾವು ನಿತ್ಯ. ಒಬ್ಬನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೊಂದರೆ ಕೊಂದವನನ್ನೇ ಕೊಂದಂತೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕೊಲ್ಲುವವನು ಕಾಲಪುರುಷನೇ ಹೊರತು ನಾವ್ಯಾರು ಅಲ್ಲ. ಕೊಲ್ಲುತ್ತೇನೆ, ಕೊಂದ, ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದವರು ಇಬ್ಬರೂ ಸತ್ಯ ತಿಳಿಯದವರೇ. ಕಾಲನೇ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಕರ್ತಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಂದು ಅಥವಾ ಗೆದ್ದು ಅದನ್ನು ನಾನೇ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆಂಬುವವನು ಕರ್ತನೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೂ ಕರ್ತಾ, ಕಾಲನಾಮಕ ಭಗವಂತನೇ.

ಮಹಾವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನನಾಗಿಲಿ, ಅಲ್ಪವಿದ್ಯೆಯಾಗಿರಲಿ, ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿರಲಿ, ದುರ್ಬಲನಾಗಿರಲಿ, ಸುಂದರನಾಗಿರಲಿ, ಕುರೂಪಿಯಾಗಿರಲಿ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಆಳಿವಿಲ್ಲದ (ಯಾರಿಗೂ ಯಾರ ಆಳ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೋ) ಆ ಕಾಲಪುರುಷನು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ, ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಳೆಯುತ್ತಾನೆ, ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಕಾಲನಾಮಕ ಭಗವಂತನ ವಶವಾಗಿರುವಾಗ, ಇದನ್ನು ತಿಳಿದ ನನಗೇಕೆ ವ್ಯಥೆ?^೨

ಕಾಲನಿಂದ ಸುಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನಂತರ ಜನರು ಸುಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊಂದುದನ್ನೇ ನಂತರ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಮೊದಲೇ ನಷ್ಟವಾದುದನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಿತವಾದುದೇ (ಕಾಲನಿಂದ) ಜನರು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ಕಾಲನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಶಾನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಕರ್ತೃತ್ವವಿಲ್ಲದ (ಅವನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ). ಸಂಸಾರದ ಕೊನೆ ನನಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ವಿಧಿಯ ಅಂತ್ಯ ಎಲ್ಲಿದೆ? ಯಾವುದು? ಕಾಣುವುದೇ ಇಲ್ಲ, ಎಷ್ಟೇ ಯೋಚಿಸಿದರೂ.

ಒಂದು ವೇಳೆ ನಾನು ಕಾಣುವಾಗ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಂದಿದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಹರ್ಷ,

೧ ಅರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಮನರ್ಥಂ ಚ ಜೀವಿತಂ ಮರಣಂ ತಥಾ |

ಸುಖದುಃಖಫಲಂ ಚೈವ ನ ದ್ವೇಷ್ಯ ನ ಚ ಕಾಮಯೇ ||

- ೬೦/೧೩

೨ ಮಹಾವಿದ್ಯೋಽಲ್ಪವಿದ್ಯಶ್ಚ ಬಲವಾನ್ ದುರ್ಬಲಶ್ಚಯಃ |

ದರ್ಶನೀಯೋ ವಿರೂಪಶ್ಚ ಸುಭಗೋ ದುರ್ಭಗಶ್ಚಯಃ ||

ಸರ್ವಂ ಕಾಲಃ ಸಮಾದತ್ತೇ ಗಂಭೀರಃ ಸ್ಥೇನ ತೇಜಸಾ |

ತಸ್ಮಿನ್ ಕಾಲವಶಂ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಕಾ ವ್ಯಥಾ ಮೇ ವಿಜಾನತಃ ||

- ೬೦/೧೮, ೧೯

ದರ್ಪವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನ ಮೇಲೆ ಕ್ರೋಧ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ನನಗೆ ಕಾಣದೇನೇ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಕ್ರೋಧ ಹೇಗೆ ತೋರಲಿ?

ನನ್ನ ಕತ್ತೆ ರೂಪಧಾರಣ, ನನ್ನ ಧಾನ್ಯದ ಹೊಟ್ಟಿನ ಆಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ಹಂಗಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ(ಇದು ಸರಿಯಾ?). ನನ್ನನ್ನು ಲಘುವಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಡ. ನಾನು ಬಯಸಿದರೆ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನೀನೇ ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವಂತಹ ಕ್ರೂರರೂಪ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆ. ಕಾಲವೇ ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೃಥಾಪೌರುಷ ತೋರಿಸಬೇಡ.

ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಈಗಿನ ಶೋಚನೀಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೋಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯಾ. ನಿಜ, ಅದ್ಯಾವುದೂ ನಮ್ಮ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ನೀನೂ ಹಾಗೇ ಭಾವಿಸ. ನೀನು ಬಾಲಕನಂತೆ ಹಿಂದೆ ಹಾಗೂ ಈಗಲೂ ಇದ್ದೀಯಾ. ಮತ್ತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿಕೋ. ಹಿಂದೆ ದೇವಮನುಷ್ಯಗಂಧರ್ವಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸರಲ್ಲ ನನ್ನ ಅಧೀನರಿದ್ದರು. ನಾನಿರುವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅವರಲ್ಲ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡುದಾದಕ್ಕೆ ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಕಾಲಪುರುಷನ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ನಾನಿರುತ್ತೇನೆ. ಇದು ನನ್ನ ನಿಶ್ಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಹೌದು.^೧

-
- ೧ ದಗ್ಧಮೇವಾನುಹಂತಿ ಹತಮೇವಾನುಹಂತಿ ಚ |
 ನಶ್ವತೇ ನಷ್ಟಮೇವಾಗ್ರೇ ಲಬ್ಧವ್ಯಂ ಲಭತೇ ನರಃ ||
 ನಾಸ್ಯ ದ್ವೀಪಃ ಕುತಃ ಪಾರಂ ನಾವಾರಃ ಸಂಪ್ರದೃಶ್ಯತೇ |
 ನಾಂತಮಸ್ಯ ಪ್ರಪಶ್ಯಾಮಿ ವಿಧೇದಿವ್ಯಸ್ಯ ಚಿಂತಯನ್ ||
 ಯದಿ ಮೇ ಪಶ್ಯತಃ ಕಾಲೋ ಭೂತಾನಿ ನ ವಿನಾಶಯೇತ್ |
 ಸ್ಯಾನ್ಯೇ ಹರ್ಷಶ್ಚ ದರ್ಪಶ್ಚ ಕ್ರೋಧಶ್ಚೈವ ಶಚೀಪತೇ ||
 ತುಷಭಕ್ಷಂ ತು ಮಾಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಪ್ರವಿವಿಕ್ಷಜನೇ ಗೃಹೇ |
 ಭಿಭೃತಂ ಗಾರ್ದಭಂ ರೂಪಮಾದಿಶ್ಚ ಪರಿಗರ್ಹಸೇ ||
 ಇಚ್ಛನ್ನಹಂ ವಿಕುರ್ಯಾಂ ಹಿ ರೂಪಾಣಿ ಬಹುಧಾತ್ಮನಃ |
 ವಿಭೀಷಣಾಂ ಯಾನಿಕ್ಷ್ಣು ಪಲಾಯೇಥಾಸ್ತಮೇವ ಮೇ ||
 ಕಾಲಃ ಸರ್ವಂ ಸಮಾದತ್ತೇ ಕಾಲಃ ಸರ್ವಂ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ |
 ಕಾಲೇನ ವಿದೃತಂ ಸರ್ವಂ ಮಾ ಕೃಥಾಃ ಶಕ್ತೃ ಪೌರುಷಮ್ ||
 ಪುರಾ ಸರ್ವಂ ಪ್ರವೃಥತೇ ಮಯಿ ಕ್ರುದ್ಧೇ ಪುರಂದರ |
 ಅವೈಮಿ ತ್ವಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಧರ್ಮಂ ಶಕ್ತೃ ಸನಾತನಮ್ ||
 ತ್ವಮಪ್ಯೇವಮೇಪೇಕ್ಷಸ್ವ ಮಾತ್ಮನಾ ವಿಸ್ಮಯಂ ಗಮಃ |
 ಪ್ರಭವಶ್ಚ ಪ್ರಭಾವಶ್ಚ ನಾತ್ಮಸಂಸ್ಥಃ ಕದಾಚನ ||
 ಕೌಮಾರಮೇವ ತೇ ಚಿತ್ತಂ ತಥೈವಾದ್ಯ ಯಥಾ ಪುರಾ |
 ಸಮವೇಕ್ಷಸ್ವ ಮಘವನ್ ಬುದ್ಧಿಂ ವಿಂದಸ್ವ ನೈಷ್ಠಿಕೀಮ್ ||

ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತನಾದ ಸುಂದರ, ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿಯೂ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದು ಕಾಲದ ಪ್ರಭಾವ. ದುಷ್ಟಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ, ಮೂರ್ಖನಾದರೂ ಹೀನಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ, ಅಮಾತ್ಯರೊಡನೆ ಸುಖವಾಗಿರುವುದೂ ಕಾಲದ ಸಂಕಲ್ಪವೇ. ಮಹಾಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಒಬ್ಬಳು ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದಿಂದಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಕುರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಂದರಿಯಂತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಾಳೆ.^೧

ನಮ್ಮ ಇಬ್ಬರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಕಾಲದ ಆಟವೇ. ನಂದು, ನಿಂದೂ ಯಾವ ಅಪರಾಧವಾಗಲಿ, ಪೌರುಷವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯಾದಿಗಳಾವು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ ಈ ದುಃಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿಲ್ಲ.

ದಾನವೇಶ್ವರರಿಂದ ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತಾಪಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕಾಲ ಆಕ್ರಮಿಸಿರುವಾಗ ಯಾರನ್ನು ಕಾಲ ಬಿಡುತ್ತದೆ? ಹಿಂದೆಲ್ಲ ದ್ವಾದಶಆದಿತ್ಯರ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ನುಂಗಿ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿನ ನೀರನ್ನು ನನ್ನ ಕಿರಣಗಳ ಮೂಲಕ ಆದಿತ್ಯರೂಪನಾಗಿ ಮೇಲೆತ್ತುತ್ತಿದೆ. ಮಳೆಯನ್ನೂ ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ತ್ರಿಲೋಕಗಳಿಗೆ ಶಾಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಬೆಳಕನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಸತಾತ್ರರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಆ ಪ್ರಬುತ್ವ ಇಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಈಗ ಕಾಲನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ವಶವಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಲ್ಲ ನಶಿಸಿದೆ, ನಾನು ಕಳೆಗುಂದಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಈಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ನಾನಾಗಲೀ, ನಿನ್ನ ವೃದ್ಧಿಗೆ ನೀನಾಗಲೀ ಕರ್ತಾ(ಕಾರಣ)ಅಲ್ಲ. ಬೇರಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಲನಾಮಕಪರಮಾತ್ಮನ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಭೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ, ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಭೋಕ್ತಾ ಕಾಲನೇ ಹೊರತು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ.^೨

ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಿತರೋ ಗಂಧರ್ವೋರಗರಾಕ್ಷಸಾಃ |

ಆಸನ್ ಸರ್ವೇ ಮಮ ವಶೇ ತತ್ ಸರ್ವಂ ವಶ್ವ ವಾಸವ ||

ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ದಿಶೇಽಪ್ಯಸ್ತು ಯಸ್ಯಾಂ ವೈರೋಚನೋ ಬಲಿಃ |

ಇತಿ ಮಾಮಭ್ಯಪದ್ಯಂತ ಬುದ್ಧಿಮಾತ್ಸರ್ಯಮೋಹಿತಾಃ ||

ನಾಹಂ ತದನುಶೋಚಾಮಿ ನಾತ್ಮಭೃಂಶಂ ಶಚೀವತೇ |

ಏವಂ ಮೇ ನಿಶ್ಚಿತಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಶಾಸ್ತೃಪಿಷ್ಠಾಘ್ನಾಹಂ ವಶೇ ||

- ೬೦/೨೦-೩೧

೧ ನೈದಸ್ವತ್ವತಂ ಶಕ್ತ ನೈತಚ್ಚೈತ್ಯ ಯಾ ಕೃತಮ್ |

ಯತ್ತ ಮೇವಂಗತೋ ವಜ್ರನ್ನದ್ವಾಪ್ಯೇವಂ ಗತಾ ವಯಮ್ ||

ನ ಕರ್ಮ ತವ ನಾನ್ಯೇಷಾಂ ಕುತೋ ಮಮ ಶತಕೃತೋ |

ಬುದ್ಧಿರ್ವಾಪ್ಯಥ ವಾ ನದ್ವಿಃ ಪರ್ಯಾಯಕೃತಮೇವ ತತ್ ||

- ೬೦/೩೫, ೩೬

೨ ಏತಚ್ಚೈವಂ ನ ಚೇತ್ ಕಾಲೋ ಮಾಮಕ್ರಮ್ಯ ಸ್ಥಿತೋ ಭವೇತ್ |

ಪಾತಯೇಯಮಹಂ ತ್ವಾದ್ಯ ಸವಜ್ರಮಪಿ ಮುಷ್ಠಿನಾ ||

ನ ತು ವಿಕ್ರಮಕಾಲೋಽಯಂ ಕ್ಷಮಾಕಾಲೋಽಯಮಾಗತಃ |

ಕಾಲದ ಒಳಪರಿಮಾಣಗಳೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮಾನುಷಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೂ (ಶೈಶವ, ಯೌವನ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯ) ಎಲ್ಲ ಕಾಲಾಧೀನವೇ. ಕಾಲನಾಮಕ ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತು ಮಹಾಗಂಭೀರವೂ, ಆದ್ಯಂತಶೂನ್ಯವೂ, ನಾಶರಹಿತವೂ, ಉತ್ತಮವೂ ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಅನಂತಜಲರಾಶಿ, ಮಹಾಸಾಗರದಂತೆ ಗಹನವಾಗಿದೆ.^೧

ಕಾಲನನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಋತು, ಮಾಸ, ಪಕ್ಷ, ದಿನ, ಪೂರ್ವಾಹ್ನ ಅಪರಾಹ್ನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮುಹೂರ್ತ ಎಂದು ಅನೇಕರು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಯಾರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದೆಯೋ, ಅದೇ ಕಾಲ ಎಂದೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.^೨

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ನಿನ್ನಂತಹ ಸಾವಿರಾರು ಬಲವೀರ್ಯಸಂಪನ್ನರಾದ ಇಂದ್ರರು ಆಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನು ಆತಿಬಲನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೀಯಾ. ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಅದು ಶಮನ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನಾಗಲೀ, ನೀನಾಗಲೀ ಕಾಲವನ್ನು ಮೀರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಹಿಂದಿನವರು ಯಾರೂ ಮೀರಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಈ ರಾಜ್ಯಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ನೀನು ನಿನ್ನಲ್ಲೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೀಯಾ, ಅದು ಸುಳ್ಳು. ಆಕೆ ಚಂಚಲ. ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಸಂಪತ್ತು ಹಿಂದೆ ಸಾವಿರಾರು ಇಂದ್ರರ ಬಳಿ ಇತ್ತು. ಚಂಚಲಕಾದ ಆ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ನನ್ನ ಬಳಿಯೂ ಇದ್ದಳು. ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ಸೇರಿದ್ದಾಳೆ.

ಕಾಲಃ ಸ್ವಾಪ್ರಯತೇ ಸರ್ವಂ ಕಾಲಃ ಪಚತಿ ವೈ ತಥಾ ||

ಮಾಂ ಚೇದಭ್ಯಾಗತಃ ಕಾಲೋ ದಾನವೇಶ್ವರಮೂರ್ಜಿತಮ್ |

ಗರ್ಜಂತಂ ಪ್ರತಪಂತಂ ಚ ಕಮನ್ಯಂ ನಾಗಮಿಷ್ಯತಿ ||

ದ್ವಾದಶಾನಾಂ ಹಿ ಭವತಾಮಾದಿತ್ಯಾನಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ |

ತೇಜಾಂಸ್ಯೇಕೇನ ಸರ್ವೇಷಾಂ ದೇವರಾಜ ಹೃತಾನಿ ಮೇ ||

ಅಹಮೇವೋದ್ರಹಾಮ್ಯಾಪೋ ವಿಸೃಜಾಮಿ ಚ ವಾಸವ |

ತಪಾಮಿ ಚೈವ ತೈಲೋಕ್ಯಂ ವಿದ್ಯೋತಾಮೃಹಮೇವ ಚ ||

ಸಂರಕ್ತಾಽಮಿ ವಿಲುಂಘಾಮಿ ದದಾಮ್ಯಹಮುಥಾದದೇ |

ಸಂಯಚ್ಛಾಮಿ ನಿಯಚ್ಛಾಮಿ ಲೋಕೇಷು ಪ್ರಭುರೀಶ್ವರಃ ||

ತದದ್ಯ ವಿನಿವೃತ್ತಂ ಮೇ ಪ್ರಭುತ್ವಮಮರಾಧಿಪ |

ಕಾಲಸ್ಯೈವಾಗಾಢ್ಯ ಸರ್ವಂ ನ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಮೇ ||

ನಾಹಂ ಕರ್ತಾ ನ ಚೈವ ತ್ವಂ ನಾನ್ಯಃ ಕರ್ತಾ ಶಚೀಪತೇ |

ಪರ್ಯಾಯೇಣ ಹಿ ಭುಜ್ಯಂತೇ ಲೋಕಾಃ ಶಕ್ತೃ ಯದ್ಭುಚ್ಛಯಾ ||

- ೬೦/೩೮-೪೫

೧ ಗಂಭೀರಂ ಗಹನಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಮಹತ್ತ್ವೋರ್ಯಾರ್ಣವಂ ಯಥಾ |

ಅನಾದಿನಿಧನಂ ಚಾಹುರಕರ್ದುಂ ಪರಮೇವ ಚ ||

- ೬೦/೪೮

೨ ಅಹುಶ್ಚೈನಂ ಕೇಚಿದಗ್ನಿಂ ಕೇಚಿದಾಹುಃ ಪ್ರಜಾಪತಿಮ್ |

ಋತುಮಾಸಾರ್ಧಮಾಸಾಂಶ್ಚ ದಿವಸಾಂಸ್ತು ಕ್ಷಣಾಂಸ್ತಥಾ ||

- ೬೦/೫೩

ತ್ವಾಮುಷ್ಯತಿಬಲಂ ಶಕ್ತಂ ದೇವರಾಜಂ ಬಲೋತ್ಕಟಮ್ |
ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಕಾಲೇ ಮಹಾವೀರ್ಯಃ ಕಾಲಃ ಸಂಶಯಮಿಷ್ಯತಿ ||
ಸ್ಥಿತಾ ಹೀಂದ್ರಸಹಸ್ರೇಷು ತೃದ್ವಿಶಿಷ್ಯತಮೇಷ್ವರಮ್ |
ಮಾಂ ಚ ಲೋಲಾ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ತ್ವಾಮಗಾದ್ ವಿಬುಧಾಧಿಪ ||
ಮೈವಂ ಶಕ್ತ ಪುನಃ ಕಾರ್ಷೀಃ ಶಾಂತೋ ಭವಿತುಮರ್ಹಸಿ |

ತ್ವಾಮುಷ್ಯೇವಂಗತಂ ತೃಕ್ಷಾಕ್ರಿಪ್ರಮನ್ಯಂ ಗಮಿಷ್ಯತಿ || - ೬೦/೫೫, ೫೮, ೫೯

ಆದ್ದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ಗರ್ವದಿಂದ ವರ್ತಿಸದೆ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಇರುವುದು
ನನಗೆ ಯೋಗ್ಯ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಆಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇಗನೇ ಬೇರೆಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ
(ಎಚ್ಚರವರಲಿ).

ಇಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ತ್ರಿಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅನುಗ್ರಹ

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಬಲಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಮುಗಿಯುತ್ತಿರಲು ಬಲಿಯ ದೇಹದಿಂದ
ಹೊರಬರುತ್ತಿದ್ದ ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯ ಶ್ರೀದೇವಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ
ಬಲಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು.

ಎಲೈ ಬಲಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಹೋಗುತ್ತಿರುವ ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯಿಂದ
ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ತೋಳುಳೆಯುಳ್ಳ ಈ ಸ್ತ್ರೀ ಯಾರು?

ಅದಕ್ಕೆ ಬಲಿಯು 'ಈಕೆ ಯಾರೆಂದು ನಾನರಿಯೆ. ಅವಳು ಅಸುರಸ್ತ್ರೀಯೋ,
ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯೋ, ಮನುಷ್ಯಳೋ, ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬೇಕಾದರೆ ನೀನೇ ಕೇಳು. ನಿನ್ನ
ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಮಾಡು.'^೧

ಬಲಿಯ ಮಾತಿನಂತೆ ಇಂದ್ರನು 'ಬಲಿಯ ಶರೀರದಿಂದ ಹೊರಹೋಗುತ್ತಿರುವ
ನೀನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿನಿಯಾದ ನೀನು
ದೈತ್ಯೇಶ್ವರನಾದ ಬಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ (ನಿಲ್ಲಲು) ಕಾರಣವೇನು? ನೀನಾರು?

ಇಂದ್ರನ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾಳೆ, ಶ್ರೀದೇವಿ-

'ನನ್ನನ್ನು ಈ ವಿರೋಚನನಾಗಲೀ, ಬಲಿಯಾಗಲೀ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ನನ್ನನ್ನು ದುಸಹಾ (ದುಸ್ಸಹಾ),
ವಿಧಿತ್ವಾ ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.^೨ ನನ್ನನ್ನು ಭೂತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಶ್ರೀ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

೧ ಬಲೇ ಕೇಯಮಪಕ್ರಾಂತಾ ರೋಚಮಾನಾ ಶಿಖಂಡಿನೀ |

ತೃತ್ತಃ ಸ್ಥಿತಾ ಸಕೇಯೂರಾ ದೀಪ್ಯಮಾನಾ ಸ್ವತೇಜಸಾ ||

- ೬೧/೩

೨ ನ ಹೀಮಾಮಾಸುರೀಂ ವೇದ್ವಿ ನ ದೈವೀಂ ನ ಚ ಮಾನುಷೀಮ್ |

ತೃಮೇವೈನಾಂ ಪೃಚ್ಛವಾ ಯಥೇಷ್ಟೌ ಕುರು ವಾಸವ ||

- ೬೧/೪

೩ ನ ಮಾ ವಿರೋಚಿನೋ ವೇದ ನ ಮಾ ವೈರೋಚಿನೋ ಬಲಿಃ |

ಆಹುರ್ಮಾಂ ದುಃಸಹತ್ಯೇವಂ ವಿಧಿತ್ವೇತಿ ಚ ಮಾಂ ವಿದುಃ ||

- ೬೧/೭

(ಜ್ಞಾನಿಗಳು). ಇಂದ್ರನೇ ನೀನೂ ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಕೂಡಾ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ (ಪೂರ್ಣವಾಗಿ).

ಆದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರನು - 'ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಬಲಿಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ನೀನು ಈಗ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಇವನನ್ನು (ಬಲಿಯನ್ನು) ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿರುವೆಯಾ? ಅಥವಾ ಬಲಿಯ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಂದಿರುವೆಯಾ? (ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು)

ಇಂದ್ರನ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಧಾತನಾಗಲೀ, ವಿಧಾತನಾಗಲೀ ನನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಲವೇ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನೇ ಬಲಿಯನ್ನು ಅವಮಾನಿಸಬೇಡ.^೧

ಶಕ್ರ - 'ತಾಯೀ! ಬಲಿಯನ್ನು ನೀನು ಈಗ ಬಿಡಲು ಕಾರಣವೇನು? ಮುಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೇ? ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇರಲು ಎಂದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲು ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸು.

ಶ್ರೀದೇವಿ - ಇಂದ್ರನೇ! ನಾನು ಸತ್ಯ, ದಾನ, ವ್ರತ, ತಪಸ್ಸು ಪರಾಕ್ರಮ, ಧರ್ಮಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವೆನು. ಈಗ ಬಲಿರಾಜನು ಇವುಗಳಿಂದ ವಿಮುಖನಾಗಿದ್ದಾನೆ.^೨ ಹಿಂದೆ ಇವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಿಯನೂ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವ), ಸತ್ಯವಾದಿಯೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಆಗಿದ್ದ ನಂತರ ಅವನಿಗೆ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಆಸೂಯೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಎಂಜಲು ಕೈಯಿಂದ ತುಪ್ಪವನ್ನು (ಹೋಮದ್ರವ್ಯ) ಮುಟ್ಟಿದನು. ಹಿಂದೆ ಯಜ್ಞಶೀಲನಾಗಿದ್ದ ಬಲಿ ಕ್ರಮೇಣ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ (ಕಾಲಪೀಡಿತನಾಗಿ) ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿರೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡಿದನು (ತಾನೇ ಯಜ್ಞಫಲಭೋಕ್ತೆ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ). ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಾಸಿಸುವೆನು. ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪದೆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು (ನೀನು ಪ್ರಮತ್ತನಾದಲ್ಲಿ ಬಲಿಯಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವೆ).

೧ ಭೂತಿರ್ಲಕ್ಷ್ಮೀತಿ ಮಾಮಾಹುಃ ಶ್ರೀರಿತ್ಯೇವಂ ಚ ವಾಸವ |

ತ್ವಂ ಮಾಂ ಶಕ್ರ ನ ಜಾನೀಷೇ ಸರ್ವೇ ದೇವಾ ನ ಮಾಂ ವಿದುಃ ||

- ೬೧/೮

೨ ನ ಧಾತಾ ನ ವಿಧಾತಾ ಮಾಂ ವಿದಧಾತಿ ಕಥಂಚನ |

ಕಾಲಸ್ತು ಶಕ್ರ ಪರ್ಯಾಯಾನ್ತ್ಯನಂ ಶಕ್ರಾವಮನ್ಯಥಾ ||

- ೬೧/೧೦

೩ ಸತ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಾಸ್ಮಿ ದಾನೇ ಚ ವ್ರತೇ ತಪಸಿ ಚೈವ ಹಿ |

ಪರಾಕ್ರಮೇ ಚ ಧರ್ಮೇ ಚ ಪರಾಚೀನ್ಯತೋ ಬಲಿಃ ||

ಬ್ರಹ್ಮಕೋಯಂ ಸದಾ ಭೂತ್ವಾ ಸತ್ಯವಾದೀ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |

ಅಭ್ಯಸೂಯದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನ್ ವೈ ಉಚ್ಚಿಷ್ಟಶ್ಚಾಸ್ತು ಶದಾ ಘೃತಮ್ ||

ಯಜ್ಞಶೀಲಃ ಪುರಾ ಭೂತ್ವಾ ಮಾಮೇವ ಯಜತೇತ್ಯಯಮ್ |

ಪೋವಾಚ ಲೋಕಾನ್ ಮೂಢಾತ್ಮಾ ಕಾಲೇನೋಪನಿಪೀಡಿತಃ ||

- ೬೧/೧೨-೧೪

ಇಂದ್ರ - ಕಮಲಾಲಯೇ! ಸರ್ವಭೂತ(ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ) ದೇವಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬನು ಕೂಡಾ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀ - ಇಂದ್ರನೇ! ನಿಜ, ನನ್ನನ್ನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ದೇವ, ಗಂಧರ್ವ, ಅಸುರ, ರಾಕ್ಷಸ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ(ನನ್ನ ನಿಬಂಧನೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಪಾಲಿಸಿಲ್ಲ).

ಇಂದ್ರ - ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ನಾನು ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕು? ತಿಳಿಸು. ನಾನು ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಸತ್ಯ ಮಾಡುವೆ. ನೀನು ಸತ್ಯ ಹೇಳು.

ಶ್ರೀ - ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿರಲು ವೇದೋಕ್ತವಿಧಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ವಿಭಾಗಿಸಿಡಬೇಕು.^೧

ಇಂದ್ರ - ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ, ಜಲದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆ ಭಾಗ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಭಾಗ, ನಾಲ್ಕನೇ ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು, ಸತ್ಯವಾದಿಗಳು, ಸಾಧುಗಳು ಹೀಗೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು (ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ).

ಶ್ರೀ - ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ. ನನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳನ್ನು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ನೀನು ಅವರನ್ನು ಪಾಲಿಸು.

ಇಂದ್ರ - ಅವು! ಯಾರು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿ ಜಲದಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೋಮ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರಬೇಕು.^೨

ಇಂದ್ರ - ಹೀಗೆ ನಾನು ಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ನೀನಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ವಿರೋಧಿಸಿದರೆ ಅವರನ್ನು ನಾನು ದಂಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀದೇವಿಯು ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಬಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಳು.

ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ತೃಪ್ತಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬಲಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ನಿಮಗೆ ವಿಪರೀತಕಾಲವು ಬರಲಿದೆ. ಆಗ ಅಸುರಜಯ ಕಾಲ. ಆಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸೋಲಿಸುತ್ತೆನೆ.

೧ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಮಿ ನಿತ್ಯಂ ದೇವೇಂದ್ರ ಯಥಾ ತ್ವಯಿ ನಿಬೋಧ ತತ್ |

ವಿಧಿನಾ ವೇದದೃಷ್ಟೇನ ಚತುರ್ಧಾ ವಿಭಜ್ಯ ಮಾಮ್ ||

- ೬೧/೧೯

೨ ಯೇ ವೈ ಸಂತೋ ಮನುಷ್ಯೇಷು ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಃ ಸತ್ಯವಾದಿನಃ |

ತೇ ತೇ ಪಾದಂ ತಿತ್ತ್ವಂತಾಮಲಂ ಸಂತೃಪ್ತಿಕೀತುಮ್ ||

- ೬೧/೨೭

೩ ಭೂಮಿಶುದ್ಧಿಂ ತತಃ ಕೃತ್ವಾ ಅದ್ವಿಃ ಸಂತರ್ಪಯಂತಿ ಯೇ |

ಭೂತಾನಿ ಚ ಯಜಂತ್ಯಗೌತೇಷಾಂ ತ್ವಮನಪಾಯಿನೀ ||

- ೬೧/೨೯

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಇಂದ್ರನು ಬಲಿಗೆ 'ನನಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಡವೆಂದು ಆದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಯುಧ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ' ನೀನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗು, ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮೇರು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಸಂಭವವೇ ಇಲ್ಲ' (ಆಗ ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಜಯಿಸುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೇ). ಸೂರ್ಯನ ಗತಿಯು ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಆದಶಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆರು ತಿಂಗಳು ಉತ್ತರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆರು ತಿಂಗಳು ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಭೂಮಿಗೆ ಶೀತೋಷ್ಣ ಋತುಭೇದಗಳು ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡುವವನು ಭಗವಂತನೇ.

ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದ (ಇಂದ್ರ ಹೇಳಿದುದನ್ನು) ಬಲಿಯು ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದನು. ಇಂದ್ರನು ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದನು.^೧

ಬಲಿಯು ಹೇಳಿದ ಈ ನಿರಹಂಕಾರಗೀತೆಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಇಂದ್ರನು ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿ ದೈತ್ಯರಾಜ, ಅವನು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಸೋತಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಂಡರೆ ಕೊಲ್ಲಲೇ ಎಂಬ ಇಂದ್ರ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಒಪ್ಪದೆ, ಆತನು ವಧಾರ್ಹನಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆತನಿಂದ ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೋ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವುದು ಬಲಿಯನ್ನು ಗೌರವಾರ್ಹ ಹಾಗೂ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನೆಂಬ ಭಾವ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

೨. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಆದೇಶವಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರನು ಬಲಿಯೊಂದಿಗೆ ವ್ಯವಹರಿಸಿದ ರೀತಿ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಆಕ್ಷೇಪಾರ್ಹವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯಶ್ಲ್ಯಯ್ಯ ಹಾಗೂ ವೈಭವ ಕಳೆದುಕೊಂಡವನನ್ನು ಹಾಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರಿ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ (ಇಂದ್ರನು ಬಲಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ ರೀತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ). ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹಂಗಿಸಿದಂತೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ಇಂದ್ರನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸರಿಯೇ ಎಂದೂ ಅನಿಸುತ್ತದೆ.

೧ ಬ್ರಹ್ಮಣಾಸ್ತಿ ಸಮಾದಿಷ್ಟೋ ನ ಹಂತವ್ಯೋ ಭವಾನಿತಿ |

ತೇನ ತೇಹಂ ಬಲೇ ವಜ್ರಂ ನ ವಿಮುಂಚಾಮಿ ಮೂರ್ಧನಿ ||

- ೬೧/೩೬

೨ ಯಥೇಷ್ಟಂ ಗಚ್ಛ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರ ಸ್ವಸ್ತಿ ತೇಽಸ್ತು ಮಹಾಸುರಿ |

ಆದಿತೋ ನಾವತಪಿತಾ ಕದಾಚಿನ್ಯದೃತಃ ಸ್ಥಿತಃ ||

- ೬೧/೩೭

೩. ವಿವಮುಕ್ತಸ್ತು ದೈತ್ಯೇಂದ್ರೋ ಬಲಿರಿದ್ರೇಣ ಭಾರತ |

ಜಗಾಮ ದಕ್ಷಿಣಾಮಾಶಾಮುದೀಕಿಂ ತು ಪುರಂದರಃ ||

- ೬೧/೪೦

೩. ಬಲಿಯು ಮಾತ್ರ ಆಕ್ಷೇಪಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬಹುಶಃ ಆತನ ಆಗಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ತಾನು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಉನ್ನತನಂತೆ ಇದ್ದುದು ಅಷ್ಟೇ ನಿಜವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ತನ್ನ ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿ ಮೃದುವಾಗಿ ಉತ್ತರಿಸಿದರೂ, ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಮದದಿಂದ ದರ್ಪ ತೋರಿಸಬೇಡ ಎಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೂ ಅಲ್ಲಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರ ಇರಲಿ, ಬಿಡಲಿ, ಯಾರು ಉನ್ನತರಾಗದೆ ವಿನಯಾದಿಗಳಿಂದ ಸಭ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೀರದಂತೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ಕಾರಣ ದರ್ಪ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.

೪. ಬಲಿಯ ಉತ್ತರಗಳೆಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಒಪ್ಪುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು, ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂಬ ಭಾವ ಅಲ್ಲಿರಬಾರದು. ಕಾರಣ ದೇಹ, ಗೇಹ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ರೂಪ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಕುಲ, ಅಧಿಕಾರಾದಿಗಳು ಯಾವುದು ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಕಾಲರೂಪಿ ಭಗವದಧೀನ.

೫. ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಬಲಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಕಂಪ ಹುಟ್ಟಿಸಿದರೂ, ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮುಂದಿನ ಘಟನೆಯು ಅನುಮೋದಿಸಿದಂತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಲಿಯು ಅಧಿಕಾರ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೂ, ಸತ್ಯವಾದಿಯೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ, ಶೌಚಾಚಾರವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ನಂತರ ಅಧಿಕಾರದ ಮುಂದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ಅವನಿಂದ ದೂರವಾಗಿ (ಕಾಲಾಪೀಡಿತವಾಗಿ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ್ರೋಹ, ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಹೋಮದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಆಶುಚಿ ಮಾಡುವ ತನಕ ಶೌಚಾಚಾರ ಕಳೆದುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಯಜ್ಞಪುರಾಣನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಹೋಮಹವನಗಳನ್ನು ತನ್ನನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಆದೇಶಿಸುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಇದು ದುರಹಂಕಾರ, ದರ್ಪದ ಅಂತಿಮ ಸೀಮಾಗಡಿ. ಎಂದರೆ ಈಶ್ವರೋಽಹಂ ಅಹಂ ಭೋಗೀ... ಎಂಬ ಗೀತೋಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆತನ ವರ್ತನೆಗಳು ತೋರಿಸಿದವು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಹೇಗೆ ಋಷಿ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಆದೇಶಿದನೋ ಹಾಗೆ ಆದೇಶಿಸಿದ. ತನಗೇನೇ ಆಹುತಿ ನೀಡಿರಬಹುದು. ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ ಬಗದ. ಆತನ ವರ್ತನೆ ಆತನು ಐಶ್ವರ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಆತನಿಂದ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ಇದನ್ನು ಹೇಳಿದವರು ಮತ್ತಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನ ಅಧಃಪತನ ಆತನ ಕೆಲವು ಸದ್ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಮರೆ ಮಾಡಿದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲೇ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಆತನು ವಧಾರ್ಹನಲ್ಲನೆಂದು ಹೇಳಿದುದು (ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು) ಅವರ ಕಾರುಣ್ಯ ಆತನ ಈ ನಡೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಆತನ ಈ ಮಾತುಗಳೇ ಆತನಲ್ಲಿದ್ದ ಬಲಿ ಎಂಬ ಅಸುರನ ಆವೇಶನಿಮಿತ್ತ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನು ಐಶ್ವರ್ಯ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ದೇವರನ್ನು ಮರೆಯದೆ, ತಾನೇ ದೇವರೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ತನ್ನ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ವಿನಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ದರ್ಪಾದಿಗಳು ಸಾಧಕನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ನಕುಷನೂ ಕೂಡಾ ಇಂದ್ರಪದವಿ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಶಬಿಯನ್ನು ಬಯಸಿ ಅಜಗರ ಸರ್ಪನಾಗಿ ೧೦೦೦೦ ವರ್ಷ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ. ಆದರೆ ಆತನು ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆನ್ನಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಂತರ ಭೀಮಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅಜಗರ ಯೋನಿಯಿಂದ ಪಾರಾದನು.

೬. ಬಲಿಯು ವಾಮನಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನಿಂದ. ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿದ್ದರೆ ಸಾವಿಲ್ಲ, ನಾಶವಿಲ್ಲ.

೭. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ವಾಸವಾಗುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಭೂಮಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ ಸತ್ಯವಾದಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಸಜ್ಜನರು.

ನಾವ್ಯಾರೂ ಭೂಮಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿಯಿಲ್ಲ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿ ಜನಿಸಿದವರು. ಅವರು ಹೇಗಿರಬೇಕೋ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುತ್ತಾಳೆ.

೮. ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಮಹಿಮೆ ಆಕೆಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪ ಜಟಿಲ. ಗುರುಮುಖೇನ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೯. ಬಲಿಯನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುವಂತಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಡವೆಂಬ ಶ್ರೀದೇವಿಯ ಮಾತೂ ಗಮನಾರ್ಹ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರ ಮಾತುಗಳು ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿವೆ. ಬಲಿಯಲ್ಲಿನ ಸಾತ್ವಿಕಗುಣಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀದೇವಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರ ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ವರ್ತಿಸಿದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಸಜ್ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ವರ್ತಿಸಬಾರದು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಅಗತ್ಯ.

ಇತ್ಯಾದಿ..

೧೮. ಇಂದ್ರ-ನಮುಚಿಯರ ಸಂವಾದ

ಅರವತ್ತೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆ ಶ್ಲೋಕ ಹೀಗಿದೆ:

ಇತ್ಯೇತದ್ ಬಲಿನಾ ಗೀತಮನಹಂಕಾರಸಂಜ್ಞತಮ್ |

ವಾಕ್ಯಂ ಶ್ರುತ್ವಾಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಃ ಖಮೇವಾರುರುಹೇ ತದಾ ||

- ೬೧/೪೧

ಇಂದ್ರದೇವ ತಾನು ಬಲಿಯನ್ನು ಸಂಹರಿಸದಿರಲು ಬ್ರಹ್ಮಾಜ್ಞೆಯೇ ಕಾರಣವೆಂದ ನಂತರ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಹೋಗು ಎಂದ, ಬಲಿಗೆ. ಆದಿತ್ಯನ ಗತಿಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಶೀತೋಷ್ಣಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಇಂದ್ರ ಹೇಳಿದ. ನಂತರ ಬಲಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದಕ್ಷಿಣಾದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದ. ಇಂದ್ರ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದನು. ಬಲಿಯು ಹೇಳಿದ ಅನಹಂಕಾರ ಎಂಬ ಗೀತೆ ಯಾವುದು ಎಂಬುದು ಅಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹುಶಃ ಬಲಿಯು ಇಂದ್ರನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು, ಆಕ್ಷೇಪಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ೬೨ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲ ಅರವತ್ತೊಂದನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿವೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಅರವತ್ತೆರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅನಹಂಕಾರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಮುಚಿ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರದೇವನ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನಮುಚಿ ಕಶ್ಯಪ-ದನು ದಂಪತಿಗಳ ಮಗ, ದಾನವ. ಐಶ್ವರ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿದ್ದ ಅದರೂ ಪ್ರಶಾಂತ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಒಳಗಾಗದೆ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ ಇಂದ್ರನು ಬಂದು 'ನೀನು ಶತ್ರುಗಳ ವಶನಾಗಿದ್ದೀಯಾ. ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೀ, ಪಾಶಗಳಿಂದ ಬಂಧಿತನಾಗಿದ್ದೀ, ಧನಸಂಪತ್ತುಗಳಿಲ್ಲ ಈ ನಿನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಶೋಕಿಸುವೆಯಾ? ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವಾ? ಹೇಳು' ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ನಮುಚಿಯು 'ಈ ಶೋಕವನ್ನು ಸಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದೇ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತಾಪ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆಗ ಶತ್ರುಗಳು ಹರ್ಷ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶೋಕ ಪಡುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವಿದೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲ ಶೋಕ, ಸಂತೋಷಗಳಿಲ್ಲ ನಾಶಸ್ವಭಾವದವುಗಳು. ಯಾವುದೂ ಶಾಶ್ವತವಲ್ಲ. ಶೋಕದಿಂದ ನನ್ನ ರೂಪ ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ

೧ ಬದ್ಧಃ ಪಾಶೈಶ್ಚ ತಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಷತಾಂ ವಶಮಾಗತಃ |

ಶ್ರಿಯಾ ವಿಹೀನೋ ನಮುಚೇ ಶೋಚ್ಯಾಹೋ ನ ಶೋಚತಿ ||

(ದುಃಖಿ ಮುಖದ ಕಾಂತಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ). ಧರ್ಮವೂ(ಆಯುಷ್ಯವೂ) ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರ ಭೂತವಾದ ಬಂದ ದುಃಖವನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಮಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ಅವನಿಗೆ ತಾನೇ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ.^೧

ಎಲೈ ಇಂದ್ರನೇ! ಜಗತ್ತನ್ನು ಶಾಸನ ಮಾಡುವವನು ಒಬ್ಬನೇ (ಪರಮಾತ್ಮ) ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಲ್ಲ, ಅವನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವರಿಗೂ ಶಾಸಕನೇ. ಅವನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾದ ಜೀವನು ಅವನ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ನಾನೂ ಕೂಡಾ ಭಗವಂತನಿಂದ ಆದಿಷ್ಟನಾಗಿ, ನಿಯುಕ್ತನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುತ್ತೇನೆ.^೨

ಯದೃಪಿ ನನಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತತ್ತ್ವವು ಯಾವುದೆಂದು ಗೊತ್ತು. ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಯಾವುದರಿಂದ ಎಂದೂ ಗೊತ್ತು. ಆದರೂ ನಾನು ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ತೊಡಗಿದೆ. ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವ್ಯಾವುದು ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ಏನೂ ನಡೆಯದು. ಜೀವನ ಗರ್ಭವಾಸವು ಕೂಡಾ ಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರೇರಣೆಗನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಹೊರತು, ಜೀವನು ಇಚ್ಛಿಸಿದಂತೆ ಆಗದು.^೩

ಬಿರುದಿಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಹಾಸುರರನ್ನು ಮೂರು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರನ್ನು (ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಿಗಳನ್ನು), ವನದಲ್ಲಿರುವ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಯಾರನ್ನು ತಾನೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಪತ್ತುಗಳು ಮಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ (ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ). ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

೧ ಅನವಾಪ್ಯಂ ಚ ಶೋಕೇನ ಶರೀರಂ ಚೋಪತಪ್ಯತೇ |
ಅಮಿತ್ರಾಶ್ಚ ಪ್ರಹೃಷ್ಯಂತಿ ನಾಸ್ತಿ ಶೋಕೇ ಸಹಾಯತಾ ||
ಶ್ನಾಚ್ಛ್ರೇಷ್ಠ ನ ಶೋಚಾಮಿ ಸರ್ವಂ ಹ್ಯೇವೇದಮಂತವತ್ |
ಸಂತಾಪಾದ್ ಭ್ರಶ್ಯತೇ ರೂಪಂ ಧರ್ಮಶ್ಚೈವ ಸುರೇಶ್ವರ ||
ವಿನೀಯ ಬಿಲು ತದ್ ದುಃಖಮಾಗತಂ ವೈಮನ್ಯಜಮ್ |
ಧ್ಯಾತವ್ಯಂ ಮನಸಾ ಹೃದ್ಯಂ ಕಲ್ಯಾಣಂ ಸಂವಿಜಾನತಾ ||
ಯಥಾ ಯಥಾ ಹಿ ಪುರುಷಃ ಕಲ್ಯಾಣೇ ಕುರುತೇ ಮನಃ |
ತದೈವಾಸ್ಯ ಪ್ರಸೀದಂತಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಾ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ||

- ೬೨/೪-೭

೨ ಏಕಃ ಶಾಸ್ತ್ರಾ ನ ದ್ವಿತೀಯೋಽಸ್ಮಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾ ಗರ್ಭೇ ಶಯಾನಂ ಪುರುಷಂ ಶಾಸ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾ |
ತೇನಾನುಶಿಷ್ಟ ಪ್ರವಣಾದಿವೋದಕಂ ಯಥಾ ನಿಯುಕ್ತೋಽಸ್ಮಿ ತಥಾ ವಹಾಮಿ ||

- ೬೨/೮

೩ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ವ ಸಂಯುಂಕ್ತೇ ಧಾತಾ ಗರ್ಭಂ ಪುನಃ ಪುನಃ |
ತತ್ರ ತತ್ರ ವ ವಸತಿ ನ ಯತ್ರ ಸ್ವಯಮಿಚ್ಛತಿ ||

- ೬೨/೧೧

ಪರಾವರಜ್ಞರು ಮಾತ್ರ (ಯಾವುದು ಉತ್ತಮ, ಯಾವುದು ಉತ್ತಮವಲ್ಲವೆಂದು ಬಲ್ಲವರು) ಆಪತ್ತುಗಳಿಂದ ಭ್ರಾಂತರಾಗುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಪಂಡಿತನು ಸಿಟ್ಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಯಾವುದರಲ್ಲೂ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ಸುಖದಿಂದ ಹಿಗ್ಗನು, ಆಪತ್ತಿನಿಂದ ಕುಗ್ಗನು. ನಿರ್ಧನಿಯಾದರೂ, ವ್ಯಸನಿಯಾದಾಗಲೂ ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಹಿಮಾಲಯಪರ್ವತದಂತೆ ಅಚಲನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ನಮುಚಿಯು ಮುಂದುವರೆದು ಯಾವ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿಯೂ ಅದರ ತೀರ್ಮಾನ, ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಭಯ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅದು ಸತ್ಸಭೆಯಲ್ಲ, ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು ನಡೆದರೆ ಅದು ಸತ್ಸಭೆ. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಪುರುಷನು ಧರ್ಮತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನನಾಗಿ ಅದರಂತೆ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೇ, ಅವನೇ ಮಹಾಭಾರವನ್ನು ಹೊರಲು ಸಮರ್ಥನಾದವನು^೨ (ದ್ರೌಪದಿದೇವಿಯು ತನ್ನ ಸೆರೆಗಿಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದಾಗ (ದುಃಶಾಸನನು) ಆ ಕೌರವರ ಸಭೆಯನ್ನು ಅಸತ್ಸಭೆಯೆಂದು ಕರೆದಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾವನಗಳು).

ನೋಡು ಇಂದ್ರ! ಜ್ಞಾನಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮೋಹದ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಪ್ರಾಜ್ಞನು ಮೋಹಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ, ವೃದ್ಧನಾದ ಗೌತಮನು ಸ್ಥಾನದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾದರೂ ಮೋಹವಶನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೇ ಆಪತ್ತುಗಳು ಬಂದರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಮೋಹಗಳೆಂದು ಎದುರಿಸಿದ.

ಮನುಷ್ಯನು ಅಲಭ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರದಿಂದಾಗಲೀ, ಬಲದಿಂದಾಗಲೀ, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಾಗಲೀ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಲೀ, ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಲೀ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ (ಇದರಲ್ಲಿನಾನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಐಶ್ವರ್ಯ, ರಾಜ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ) ಶೋಕ ಪಡಬೇಕಾದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ^೩ (ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ).

೧ ಋಷೀಂಶ್ಚ ದೇವಾಂಶ್ಚ ಮಹಾಸುರಾಂಶ್ಚ ತೈವಿದ್ಯವೃದ್ಧಾಂಶ್ಚ ವನೇ ಮುನೀಂಶ್ಚ |

ಕಾನ್ಯಾಪದೋ ನೋಪನಮಂತಿ ಲೋಕೇ ಪರಾವರಜ್ಞಾಸ್ತು ನ ಸಂಭ್ರಮಂತಿ ||

- ೬೨/೧೪

೨ ತತಃ ಸದಃ ಸ ಪರಿಷತ್ತಭಾಸದಃ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಯೋ ನ ಕುರುತೇ ಸಭಾಭಯಮ್ |

ಧರ್ಮತತ್ತ್ವಮವಗಾಹ್ಯ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ ಯೋಽಭ್ಯುಪ್ಯತಿ ಸ ಪುಮಾನ್ ಧುರಂಧರಃ || - ೬೨/೧೮

೩ ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ದುರಸ್ತಯಾನಿ ನ ವೈ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಮುಹ್ಯತಿ ಮೋಹಕಾಲೇ |

ಸ್ಥಾನಾಚ್ಚ ತಶ್ಚೇನ್ನ ಮಮೋಹ ಗೌತಮಸ್ತಾವತ್ಯಚ್ಚಾಮಾಪದಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ವೃದ್ಧಃ ||

ನ ಮಂತ್ರಬಲವೀರ್ಯೇಣ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಪೌರುಷೇಣ ವಾ |

ಅಲಭ್ಯಂ ಲಭತೇ ಮರ್ತ್ಯಸ್ತತ್ರ ಕಾ ಪರಿದೇವನಾ ||

- ೬೨/೧೯, ೨೦

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪೂರ್ವಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ನಾನು ಏನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ನಿಯಮಿಸಿದ್ದಾನೋ ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಾನು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ (ಈ ಮಧ್ಯೆ ನನಗೆ ಮೃತ್ಯು ಬಂದರೂ) ಅವನು ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು (ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ)?

ದುಷ್ಕೃತೇ ಸುಕೃತೇ ವಾಪಿ ನ ಜಂತುರಯತೋ ಭವೇತ್ ।

ನಿತ್ಯಂ ಮನಃಸಮಾಧಾನೇ ಪ್ರಯತೇತ ವಿಚಕ್ಷಣಃ ॥

- ೧೨೩/೨೦

ಭಗವಂತನ (ವಿಧಾತೃವಿನ) ಶಾಸನಾನುಸಾರವೇ ಯಾರು ಏನನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೋ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೋ, ಅದನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಅದು ದುಃಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ದುಃಖವನ್ನು, ಸುಖದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿದ್ದರೆ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.^೧

ಜೀವನದ ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಯಾರು ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬರುವ ಸುಖದುಃಖಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೋಹಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನು ಎಲ್ಲ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖ ಬಂದಾಗ ಹಿಗ್ಗದೆ, ದುಃಖ ಬಂದಾಗ ಕುಗ್ಗದೆ ಕುಶಲಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ (ಕುಶಲವುಳ್ಳವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ). ಅವನು ಎಲ್ಲ ಸಂಪತ್ತನ್ನು (ಐಹಿಕ, ಪಾರತ್ರಿಕ) ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೨

ಸಂದೇಶಗಳು

೧. ಅಹಂಕಾರರಹಿತನಾದವನು ತನಗೆ ಬರುವ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ, ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಹಲವಾರು ಸಂದೇಶಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.

೨. ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದವನು ಭಾವಿಸಬೇಕಾದುದು ಶಾಸನ ಮಾಡುವವನು ನಾನಲ್ಲ, ನನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ, ಉತ್ತಮನಾಗಿ ಇರುವ ಒಂದು ಸರ್ವೋತ್ತಮಶಕ್ತಿ, ಪರಮಾತ್ಮ ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲರ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರ ಕೂಡಾ.

೩. ನಮಗೆ ಸಿಗಬೇಕಾದುದೆಲ್ಲ ಅವನು ಕೊಟ್ಟಾಗಲೇ ಹೊರತು, ನಾವು ಎಷ್ಟೇ ವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಸಿಗದು (ಶ್ಲೋ. ೨೦, ೨೨, ೨೩).

೪. ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ (ಬೇಕಾದುದು) ಎಂದು ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಆಗ

೧ ಲಬ್ಧವ್ಯಾನ್ಯೇವ ಲಭತೇ ಗತವ್ಯಾನ್ಯೇವ ಗಚ್ಛತಿ ।

ಪ್ರಾಪ್ತವ್ಯಾನ್ಯೇವ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ದುಃಖಾನಿ ಚ ಸುಖಾನಿ ಚ ॥

- ೬೨/೨೨

೨ ಏತದ್ ವಿದಿತ್ವಾ ಕಾತ್ಯಕ್ಷ್ಯೇನ ಯೋ ನ ಮುಹ್ಯತಿ ಮಾನವಃ ।

ಕುಶಲಃ ಸುಖದುಃಖೇಷು ಸ ವೈ ಸರ್ವಧನೇಶ್ವರಃ ॥

- ೬೨/೨೩

ಶಾಂತಿಪರ್ವ: ೧೮೮. ಇಂದ್ರ-ನಮುಚಿಯರ ಸಂವಾದ

೫೪೫

ಜ್ಞಾನಿಯು ಹಿಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ, ಕುಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವನ ಚರ್ಯೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೫. ಇಲ್ಲಿ ನಮುಚಿಯಿಂದ ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಇಂದ್ರ ಇವೆಲ್ಲ ಕೇಳಿದನೇ ಹೊರತು ತಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮುಚಿಯಿಂದ ದಾನವನಿಗೂ ಇಂತಹ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಏನೆಂಬುದು ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷ ಶಾಸ್ತ್ರರಹಸ್ಯಗಳ ಜ್ಞಾನ ಬೇಕು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೮೯. ರಾಜ್ಯ ನಾಶವಾದಾಗ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಹೇಗೆ?

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಬಂಧು ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಾಶವಾದಾಗ (ಕೈ ತಪ್ಪಿದಾಗ), ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಶ್ರೇಯಃಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೇಗೆ? ^೧

ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು 'ಮಡದಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಧನ, (ರಾಜ್ಯ ಸಂಪತ್ತು)ಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ, ಸುಖಗಳಿಂದ ವಂಚಿತನಾದ, ಅಗಾಧವಾದ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಧೈರ್ಯತಾಳಿ ಅದನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಬಹುದು.' ^೨ ಧೈರ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಶರೀರ ಕ್ಷೀಣಿಸದು. ಆರೋಗ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ^೩ ಯಾವ ರಾಜನಿಗೆ ಸಾತ್ವಿಕವೃತ್ತಿ (ನಡತೆ) ಇರುತ್ತದೋ, ಅವಂತಹವನಿಗೆ ಧೈರ್ಯ, ಸ್ವರ್ಯ, ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಬುದ್ಧಿ (ವ್ಯವಹಾರಶಕ್ತಿ ಕರ್ಮಸು)ಗಳಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ^೪ ಸಂಪತ್ತು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದ್ರ, ಬಲಿಯ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳಿದರು.

ಹಿಂದೆ ದೇವಾಸುರರ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ದೈತ್ಯದಾನವರು ಸೋತರು. ಬಲಿಯಿಂದ ವಾಮನನು ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಮೊದಲು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಆಳಿದು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ. ಇಂದ್ರ ದೇವಪತಿಯಾದ. ಆಗ ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿತು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಆನಂದ ಹೊಂದಿದ. ಇಂದ್ರದೇವರು ತಮ್ಮ ದಿಕ್ಪಾಲಕರೊಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಂತಗಳುಳ್ಳ ಐರಾವತದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ಸಕಲ ವೈಭವದೊಂದಿಗೆ ಲೋಕಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಒಮ್ಮೆ ಸಮುದ್ರದ ತೀರದ ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ವಿರೋಚನಪುತ್ರ ಬಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ. ಐರಾವತದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ ಇಂದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿದ ಬಲಿ ವೃಥೆ ಪಡಲಿಲ್ಲ, ಶೋಕ ಪಡಲಿಲ್ಲ. ^೫

೧ ಮಗ್ಧ ವ್ಯಸನೇ ಕೃಚ್ಛೇ ಕಿಂ ಶ್ರೇಯಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಹಿ |

ಬಂಧುನಾಶೇ ಮಹೀಪಾಲ ರಾಜ್ಯನಾಶೇಽಪಿ ವಾ ಪುನಃ ||

- ೬೩/೧

೨ ಪುತ್ರದಾರ್ಢ್ಯಃ ಸುಚಿತ್ತಶ್ಚೈವ ವಿಯುಕ್ತಸ್ಯ ಧನೇನ ಚ |

ಮಗ್ಧ ವ್ಯಸನೇ ಕೃಚ್ಛೇ ಧೃತಿಃ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರೀ ನೃಪ ||

- ೬೩/೩

೩ ಧೈರ್ಯೇಣ ಯುಕ್ತಸ್ಯ ಸತಃ ಶರೀರಂ ನ ವಿಶೀರ್ಯತೇ |

ಆರೋಗ್ಯಾಚ್ಚ ಶರೀರಸ್ಯ ಸ ಪುನರ್ವಿಂದತೇ ತ್ರಿಯಮ್ ||

- ೬೩/೪

೪ ಯಸ್ಯ ರಾಜ್ಞೋ ನರಾಸ್ತಾತ ಸಾತ್ವಿಕೀಂ ವೃತ್ತಿಮಾಸ್ಥಿತಾಃ |

ತಸ್ಯ ಸ್ವರ್ಯಂ ಚ ಧೈರ್ಯಂ ಚ ವ್ಯವಹಾರಶ್ಚ ಕರ್ಮಸು ||

- ೬೩/೫

೫ ತಮೈರಾವತಮೂರ್ಧಸ್ತಂ ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ ದೇವಗಣೈರ್ವೃತಮ್ |

ಸುರೇಂದ್ರಮಿಂದ್ರಂ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರೋ ನ ಶುಶೋಚ ನ ವಿವೃಥೇ ||

- ೬೩/೧೨

ಬಲಿಯು ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿಯೂ, ನಿರ್ಭೀತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಆಗ ಶತ್ರುನು ಬಲಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

(ಎ.ಸೂ.: ಇದೇ ಮೊಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವದ ೫೯ ಹಾಗೂ ೬೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ-ಬಲಿ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಬಲಿಯನ್ನು ಆತನ ಹಿಂದಿನ ವೈಭವ ನಾಶವಾದುದು, ಈಗ ನಿರ್ಗತಿಕನಾಗಿ ಕತ್ತೆಯ ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿದ್ದ ಬಗ್ಗೆ ಭೇಡಿಸಿ ಅವಮಾನಕರವಾಗಿ ಮಾಡನಾಡುವ, ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವ ವಿಷಯವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳ ಗೆಲುವಿನ ನಂತರ ಎಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಸುತಲಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ ವಾಮನಾವತಾರ-ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರದ ನಂತರದ ಘಟನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ ಬದಲಾವಣೆಯಿದೆ. ಮುಂದೆ ವಿಷಯವೆಲ್ಲ ಪ್ರಾಯಃ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ಕಡೆ ಇಂದ್ರನ ವರ್ತನೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಕ್ಷೇಪಾರ್ಹ. ಇಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಅನುಮತಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಬಲಿಸಂಹಾರಕ್ಕೂ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರವನ್ನು ಅತಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.)

ಇಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರದೇವ ಐರಾವತದಿಂದ ಇಳಿಯದೇನೇ ಬಲಿಯನ್ನು 'ಎಲೈ ಬಲಿಯೇ! ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವಿನ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡೂ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿಲ್ಲ, ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆಸಾಧ್ಯ. ಈ ಗುಣ ನೀನು ಶೌರ್ಯದಿಂದ, ವೃದ್ಧರ ಸೇವೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಡೆದೆಯಾ?'

ಮೂರು ಲೋಕದ ರಾಜ್ಯಸಂಪತ್ತು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಯಾರು ತಾನೇ ಜೀವಿಸಲು ಉತ್ಸಾಹ ಹೊಂದಿಯಾರು?'

ಹೀಗಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕ್ರೂರವಾದ, ತಿರಸ್ಕರಿಸುವ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಲಿಯು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕಳವಳಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗದೇ (ಬೇಸರಿಸದೆ) ಉತ್ತರಿಸಿದನು.^೧ ೬೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕಿಂತ ಅನೇಕ ಹೊಸರೀತಿಯ ವಿಷಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯಿದೆ ಬಲಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನೋಡೋಣ.

೧. ನಾನು ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಕಾಲನಾಮಕ ಭಗವಂತನಿಂದ ಸೊರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಮತ್ತೆ ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗಳಿಯುವುದರಿಂದ ನಿನಗಾಗುವ ಲಾಭವೇನು? ವಜ್ರಾಯುಧ ಪಾಣಿಯಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇನೆ (ನನ್ನನ್ನು ವಜ್ರದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲು ಬಂದಿಯಾ?).

೧ ದೈತ್ಯ ನ ವೃಥಸೇ ಶೌರ್ಯದಥ ವಾ ವೃದ್ಧಸೇವಯಾ |

ತಪಸಾ ಭಾವತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಸರ್ವದೈತತ್ ಸುಮುಷ್ಕರಮ್ ||

- ೬೩/೧೪

೨ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯರಾಜ್ಯನಾಶೇ ಹಿ ಕೋಽನ್ಯೋ ಜೀವಿತಮುತ್ಸರ್ಹೇತ್ ||

- ೬೩/೧೯

೩ ಏತತ್ಪಾನ್ಯಚ್ಚ ಪರುಷಂ ಬ್ರುವಂತಂ ಪರಿಭೂಯ ತಮ್ |

ಶ್ರುತ್ವಾ ಸುಖಮಸಂಭ್ರಾಂತೋ ಬಲಿರ್ವೈರೋಚನೋಽಬ್ರವೀತ್ ||

- ೬೩/೨೦

೨. ಮಹಾಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಶನಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ನೋಡುವವರು ಉತ್ತಮಪುರುಷರೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ^೧ (ಅದರ ನೀನು ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ).

೩. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಾಪಜಯಗಳು ಅನಿಶ್ಚಿತ. ನಾನು ಈಗ ಸೋತಿರುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ಗೆದ್ದಿರುವುದು ಅಷ್ಟೇ ಸಹಜ.

೪. ದೇವತಾಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ನಾನೇ ಒಡೆಯ. ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಬಲಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರ ನಿನಗೆ ಬರದಿರಲಿ.^೨

೫. ನನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ನಿನಗೆ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದು. ಇದು ಪರ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಷ್ಟೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನದು, ನಿನ್ನದು ಯಾರ ಕೈವಾಡ ಇಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲ ಕಾಲರೂಪಿ ಭಗವಂತನ ಸಂಕಲ್ಪ ಇಚ್ಛೆ^೩

೬. ವಿದ್ಯಾ, ತಪಸ್ಸು ಮಿತ್ರಬಾಂಧವರು ಯಾರೂ ಕಾಲಪೀಡಿತನಾದವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲ.^೪

೭. ಒಂದು ವೇಳೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವವನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಜೀವನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹ ಜೀವನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವವನು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಜೀವನಿಗೂ ಕಾರಣನಾದವನು ಭಗವಂತ ಇರುವುದರಿಂದ ಜೀವನು ಎಂದಿಗೂ ಈಶ್ವರನಾಗಲಾರ.^೫

೮. ಕಾಲಬಲದಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ್ದು ಅದೇ ಯೋಗದಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾದೆ. ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಡನೆ ಕಾಲವು ಸಾಗುತ್ತದೆ. ನಡೆಯುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಲವೇ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಂಹಾರವೂ ಕಾಲನಿಂದಲೇ.^೬

೧ ಯಸ್ತು ಶತ್ರೋರ್ವಶಸ್ತಸ್ಯ ಶಕ್ನೋಽಪಿ ಕುರುತೇ ದಯಾಮ್ |

ಹಸ್ತಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ವೀರಸ್ಯ ತಂ ಚೈವ ಪುರುಷಂ ವಿದುಃ ||

- ೬.೩/೨೨

೨ ಮಾ ಚ ತೇ ಭೂತಾಸ್ವ ಭಾವೋಽಯಂ ಮಯಾ ದೈವತಘ್ನಂಗಳವ |

ಈಶ್ವರಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ವಿಕ್ರಮೇಣ ಜಿತೋ ಬಲಾತ್ ||

- ೬.೩/೨೫

೩ ಕಾಲಃ ಕಾಲೇ ನಯತಿ ಮಾಂ ತ್ವಾಂ ಚ ಕಾಲೋ ನಯತ್ಯಯಮ್ |

ತೇನಾಹಂ ತ್ವಂ ಯಥಾ ನಾದ್ಯ ತ್ವಂ ಚಾಪಿ ನ ಯಥಾ ವಯಮ್ ||

- ೬.೩/೨೯

೪ ನ ವಿದ್ಯಾ ನ ತಪೋದಾನಂ ನ ಮಿತ್ರಾಣಿ ನ ಬಾಂಧವಾಃ |

ಶತ್ರುವಂತಿ ಪರಿತ್ರಾತುಂ ನರಂ ಕಾಲೇನ ಪೀಡಿತಮ್ ||

- ೬.೩/೩೧

೫ ಯದಿ ಕರ್ತಾ ಭವತ್ ಕರ್ತಾ ನ ಕ್ರಿಯೇತ ಕದಾಚನ |

ಯಸ್ಮಾತ್ ಪಿತೃಯತೇ ಕರ್ತಾ ತಸ್ಮಾತ್ ಕರ್ತಾಃ ಪೃನೀಶ್ವರಃ ||

- ೬.೩/೩೪

೬ ಕಾಲೇ ನ ತ್ವಾ ಮಹಮಜಯಂ ಕಾಲೇನಾಹಂ ಜಿತಸ್ತ್ವಯಾ |

ಗಂತಾ ಗತಿಮತಾಂ ಕಾಲಃ ಕಾಲಃ ಕಲಯತಿ ಪ್ರಜಾಃ ||

- ೬.೩/೩೫

೯. ನೋಡು ಇಂದ್ರ! ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡಬಾರದ ಕಡೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಶಾಶ್ವತವೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವೆ. ಕಾಲಪುರುಷನಿಂದ ಆಕ್ರಾಂತವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹೀಗೆ ವಿಪರೀತ ಭ್ರಮೆಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ.^೧

ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಎಷ್ಟು ರಾಜರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ ಎಂಬುದು ಎಣಿಕೆ ಮಾಡಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ನಂತರವೂ ಅನೇಕ ಇಂದ್ರರು ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ವೃಕ್ಷ, ಔಷಧಿ, ಲತೆ, ವಜ್ರ, ವೈಷ್ಣವಾದಿಗಳಿಂದ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ, ವನಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಿದ ಸಾವಿರಾರು ರಾಜರು ಈಗ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ರಾಜರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ದೈವಸ್ವಭಾವದ ಪೃಥು, ಐಲ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಋಷಭ ಮೊದಲಾದವರೂ, ದೈತ್ಯಸ್ವಭಾವದ ನರಕಾಸುರ, ಶಂಬರಾಸುರ ಮೊದಲಾದವರೂ ಸೇರಿ ೪೪ ರಾಜರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯೇಂದ್ರರು, ದಾನವೇಂದ್ರರು, ಸಾತ್ವಿಕರ ರಾಜಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಪೃಥಿವಿಯನ್ನಾಳಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವರೇ. ಹಾಗೆಯೇ ನೀನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತೀಯಾ ಎಂದು ಬಲಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನೂ ಛೇಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ನೂರು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ. ನಾನು ಹೇಳಿದವರೆಲ್ಲ ನೂರು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡಿದವರೇ. ಎಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮಪಾರಾಯಣರೇ. ನಿರಂತರ ಸತ್ತಯಾಗ ಮಾಡಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಅಂತರಿಕ್ಷಗಾಮಿಗಳು. ನೂರಾರು ಮಾಯ ಬಲ್ಲವರು. ಇಚ್ಛಾರೂಪಿಗಳು, ಸತ್ಯವ್ರತನಿಷ್ಠರು, ವೇದವ್ರತರು, ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರ ಬಲ್ಲವರು, ಬಯಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹೊಂದಿದವರೇ. ಯಥಾಶಕ್ತಿ ದಾನಶೀಲರು, ಮತ್ತರಹೀನರು, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೇ. ಇವರೆಲ್ಲ ದಾಕ್ಷಾಯಣೀಪುತ್ರರಾಗಿದ್ದವರು. ಮೇಲಿನ ರಾಜನರೂ ಶತ್ರುರಾಜರನ್ನು ದುಃ ಖಪಡಿಸಿದವರು. ಮುಂದೆ ಕಾಲಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಸಂಹೃತರಾದವರು.

ನೀನು ಕೂಡಾ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಕಾಲನ ಅತಿಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದಾಗ ನೀನು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಐಶ್ವರ್ಯಮದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡು. ಇದು ಅರ್ಥವಾಗದೇ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯ ನಾಶವಾದಾಗ ನೀನೂ ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಹೋಗುವೆ.^೨

೧ ಅವಿಶ್ವಾಸೇ ವಿಶ್ವಸಿ ಮನ್ಯಸೇ ಚಾಧ್ಯವಂ ದ್ರವಮ್ |

ಮಮೇಯಮಿತಿ ಮೋಹಾತ್ತ್ವಂ ರಾಜಶ್ರಿಯಮಭೀಪ್ಸು ||

- ೬೩/೪೪

೨ ಮುಂಚೇಚ್ಛಾ ಕಾಮಭೋಗೇಷು ಮುಂಚೇಮಂ ಶ್ರೀಭವಂ ಮದಮ್ |

ವಿವಂ ಸ್ವರಾಜ್ಯನಾಶೇ ತ್ವಂ ಶೋಕಂ ಸಂಪ್ರಸಹ್ಯಸಿ ||

ಶೋಕಾಲೇ ಶುಚೋ ಮಾ ತ್ವಂ ಹರ್ಷಕಾಲೇ ಚ ಮಾ ಹೃಷಃ |

ಅತೀತಾನಾಗತೇ ಹಿತ್ವಾ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪನ್ನೇನ ವರ್ತಯ ||

- ೬೩/೬೪, ೬೫

ಸಂತಾಪ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಚುಚ್ಚುತ್ತಿರುವೆ. ನಾನು ಮನೋನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ನೀನು ನಿನ್ನನ್ನು ಮಹಾಮಹಿಮನೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಕಾಲ ಮೊದಲು ನನ್ನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ನಿನ್ನನ್ನೂ ಪೀಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲಪೀಡಿತನಾಗಿಯೇ ನಿಂತ ನನ್ನ ಬಳಿ ನೀನು ಗರ್ಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ದೇವತೆಗಳ ೧೦೦೦ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನೀನು ಇಂದ್ರಪದವಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವೆ. ಇಂದ್ರಪದವಿಯಿಂದ ನಾನು ಹೇಗೆ ಚ್ಯುತನಾಗಿದ್ದೇನೋ ಹಾಗೆ ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಅಂತಹ ಅವಸ್ಥೆ ಹೊಂದುವೆ.

ನೀನು ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಯಾವ ಶುಭಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪಡೆದೆ? ನಾವು ಯಾವ ಆಕೃತ್ಯ ಮಾಡಿ ಅದೇ ಪದವಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆವು ಬಲ್ಲೆಯಾ? ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾಲವೇ ಕಾರಣಕರ್ತ. ಉಳಿದುದಲ್ಲ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ. ಕರ್ತಾ-ವಿಕರ್ತಾ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾರಣ ಕಾರಣ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮಗಾಗುವ ನಾಶ, ವಿನಾಶ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಸುಖದುಃಖ, ಹುಟ್ಟುನಾವುಗಳಿಂದ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷಪಡಬಾರದು. ಶೋಕಿಸಲೂಬಾರದು. ನನ್ನಪೌರುಷವೆಷ್ಟು ಇತ್ತು ಎಂಬುದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತು. ವನ, ವನವಾಸಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೂರಾರು ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ನಿನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಎಸೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಶಿಖರಗಳು ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಈಗ ಏನು ತಾನೇ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯ? ಕಾಲವೆಂಬುದು ದಾಟಲು ಆಸಾಧ್ಯ. ವಜ್ರಾಯುಧ ಸಹಿತನಾಗಿ ಬಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಹೊಡೆದು ಸಂಹರಿಸಬಹುದು.^೧ ಆದರೂ ಈಗ ಆ ಕಾಲವಲ್ಲ ಇದು ಕ್ಷಮಾಕಾಲ. ಪರಾಕ್ರಮ ಕಾಲವಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ನಾನೀಗ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಲಪಾಶದಿಂದ ಬದ್ದನಾದ ನನ್ನ ಬಳಿ ಬಂದು ಆತ್ಮಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ.^೨

ಪುರುಷನು ಯಜ್ಞಪಶುವನ್ನು ಪಾಶದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಪಾಶಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ ಈ ಕಾಲಪುರುಷ.

ಈ ನನ್ನ ದುಸ್ಥಿತಿಗೆ ನಾನು ಕರ್ತನಲ್ಲ ನೀನೂ ಅಲ್ಲ ಸದಾ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದ ಆ ಕಾಲಪುರುಷನೇ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿರುವ ಹಣ್ಣನ್ನು ಪಕ್ಷಿ ಮಾಡುವಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಕ್ಷಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.^೩

೧ ಕಿಂ ನು ಶಕ್ಯಂ ಮಯಾ ಕರ್ತುಂ ಯತ್ಕಾಲೋ ದುರತಿಕ್ರಮಃ |

ನ ಹಿ ತ್ವಾಂ ನೋಕ್ಷಣೇ ಹಂತುಂ ಸವಜ್ರಮಪಿ ಮುಷ್ಟಿನಾ ||

- ೬೩/೭೯

೨ ತ್ವಂ ಮಾ ಪರಿಣತೇ ಕಾಲೇ ಪರಿಣತಂ ಕಾಲವಹ್ನಿನಾ |

ನಿಯತಂ ಕಾಲಪಾಶೇನ ಬದ್ಧಂ ಶಕ್ಯ ವಿಕತ್ವಸೇ ||

- ೬೩/೮೧

೩ ನಾಹಂ ಕರ್ತಾ ನ ಕರ್ತಾ ತ್ವಂ ಕರ್ತಾ ಯಸ್ತು ಸದಾ ಪ್ರಭುಃ |

ಸೋಽಯಂ ಪಚತಿ ಕಾಲೋ ಮಾಂ ವೃಕ್ಷೇ ಫಲಮಿವಾಗತಮ್ ||

- ೬೩/೮೪

ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಶ್ರೀಮನ್ಮದ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸರ್ವಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದನ್ನು

ಕಾಲನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನರಿತ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಾಲಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶೋಕದಿಂದ ಯಾವ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಬಲಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಲಿಯ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿಕೊಂಡು (ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ) ಶಾಂತನಾಗಿ ಇಂದ್ರನು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

ದೈತ್ಯರಾಜನೇ! ವಜ್ರಾಯುಧಸಹಿತನಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಬಾಹುಗಳನ್ನು, ವರುಣಪಾಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಪ್ರಾಣಾಪಹಾರಿಯಾದ ಮೃತ್ಯುವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅವನಿಗೂ ಭಯವುಂಟಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯು ವ್ಯಸನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂತಹ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಯೂ, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಅಚಲವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಕಾರಣ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಭಗವತ್ತತ್ವ (ವಿಷ್ಣು) ತಿಳಿದುದಾಗಿದೆ, ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಿಯೇ ನೀನು ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.^೨

ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ, ಘೋರವಾದ, ನಿಗೂಢವಾದ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಿಂದಲೇ ದಹಿಸಲ್ಪಡುವ ಈ ಲೋಕವು ಅಶಾಶ್ವತವೆಂದು ನಾನೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಲಿನಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಆಗದು. ಕಾಲಪುರುಷನು ಸನಾತನನೂ, ಶಾಶ್ವತನೂ, ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಿಯೂ, ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುವವನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ದೂರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮೀರುವುದೆಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ.^೩

ನಾನು ಈಗತಾನೇ ಇವನನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಸತ್ಯಹೋದನಲ್ಲ. ಅಯ್ಯೋ! ಆಶ್ಚರ್ಯವು! ಹೀಗೆ ಕಾಲಿನಿಂದ ಅಪಹೃತರಾದವರ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಜನರು ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ನಾವು ಗಳಿಸಿದ ಧನ, ಕನಕಾದಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಭೋಗಗಳು, ಸ್ಥಾನ, ಐಶ್ವರ್ಯ (ಮಾನಸಗಳು)ಗಳೆಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯ, ಅನಿಶ್ಚಿತ. ಎಲ್ಲವೂ ಉನ್ನತಸ್ಥಿತಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಧೋಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುವಂತಹುವುದಳೇ. ರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತನಾಗಿದ್ದೆ

ಕಾಣಬಹುದು.

೧ ನ ಚ ಕಾಲೇನ ಕಾಲಜ್ಞಃ ಸ್ವಪ್ನಃ ಶೋಚಿತುಮರ್ಹತಿ |

ತೇನ ಶಕ್ತ ನ ಶೋಚಾಮಿ ನಾಸ್ಮಿ ಶೋಕೇ ಸಹಾಯತಾ ||

- ೬೩/೮೬

೨ ಸವಪ್ರಮುದ್ಯತಂ ಬಾಹುಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಪಾಶಾಂಶ್ಚ ವಾರುಣಾನ್ |

ಕಸ್ಯೇಹ ನ ವ್ಯಥೇದ್ ಬುದ್ಧಿರ್ಮೃತ್ಯೋರಾಸಿ ಜಘಾಂಸತಃ ||

ಸಾ ತೇ ನ ವ್ಯಥತೇ ಬುದ್ಧಿರಚಲಾ ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿನೀ ||

- ೬೩/೮೯, ೯೦

೩ ಪುರಾಣಃ ಶಾಶ್ವತೋ ಧರ್ಮಃ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಭೃತಾಂ ಸಮಃ |

ಕಾಲೋ ನ ಪರಿಹಾರ್ಯಶ್ಚ ನ ಚಾನ್ಯಾಸ್ಮಿ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ ||

- ೬೩/೯೬

ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಕಾಲಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅವನ ನಡೆಯನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಜನರಲ್ಲ ಹೊಟ್ಟೆಚ್ಚು ದುರಭಿಮಾನ, ಲೋಭ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಭಯ, ಆಸೆ, ಮೋಹಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ವಿವೇಕರಹಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಮಾತ್ರ ಭಗವದಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನಾಗಿದ್ದೀ. ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿರುವೆ. ಜ್ಞಾನ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿರುವೆ. ಕಾಲಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿರುವ ನೆಲೆಕಾಯಿಯಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟನಾಗಿರುವೆ.^೧

ನೀನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ. ನಿನ್ನ ಬಳಿ ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸು ಸುಳಿಯುವು. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಇಂತಹ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟು ದೂರವಾಗಿ ದಯಾಬುದ್ಧಿಯು ಉಂಟಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಅಥವಾ ಕೊಲ್ಲಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಕಠಿಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸದಿರುವುದೇ ಮಹಾಧರ್ಮ. ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣ ಕರುಣೆ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ವರುಣಪಾಶಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದ್ದೇನಷ್ಟೆ. ಅವು ಕ್ರಮೇಣ ತಾವೇ ಕಳಚಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ.

ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಯಾವಾಗ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಾರೋ, ಆಗ ನಿನಗೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ, ವ್ಯಾಸರು.

೧. ಯಾವಾಗ ಸೊಸೆ ಆತ್ಮೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಹೇಳುತ್ತಾಳೋ, ಮಗನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಂದೆಯಿಂದ ಮನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೋ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಶೂದ್ರರು ಯಾವಾಗ ಪಾದ ತೊಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ, ಶೂದ್ರರು ಭಯರಹಿತರಾಗಿ ಯಾವಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕನ್ಯೆಯರನ್ನು ವಿವಾಹವಾಗುತ್ತಾರೋ, ಮನುಷ್ಯರು ನಾಚಿಕೆ ಬಿಟ್ಟು ವಿರುದ್ಧ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತಾನೋತ್ಪಾದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಉಚ್ಚ ನೀಚ, ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಕುಳಿತು

೧ ಸಾ ತೇ ನ ವ್ಯಥತೇ ಬುದ್ಧಿರಚಲಾ ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿನೀ |

ಅಹಮಾಸಂ ಪುರಾ ಚೇತಿ ಮನಸಾಹಿ ನ ಬುದ್ಧಸೇ ||

ಕಾಲೇನಾಕೃಮ್ಯ ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ಪಚ್ಛಮಾನೇ ಬಲೀಯಸಾ |

ಅಜ್ಞೇಷ್ವಮಕನಿಷ್ಠಂ ಚ ಕ್ಷಿಪ್ತಮಾಕೋ ನ ಬುದ್ಧಸೇ ||

ಈರ್ಷ್ಯಾಭಿಮಾನಲೋಭೇಷು ಕಾಮಕ್ರೋಧಭಯೇಷು ಚ |

ಸ್ವಹಾಮೋಹಾಭಿಮಾನೇಷು ಲೋಕಃ ಸಕ್ರೋ ವಿಮುಹ್ಯತೇ ||

ಭವಾಂಸು ಭಾವತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ವಿದ್ವಾನ್ ಜ್ಞಾನತಪೋನ್ವಿತಃ |

ಕಾಲಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸುವ್ಯಕ್ತಂ ಪಾಣಾವಾಮಾಲಕಂ ಯಥಾ ||

ಕಾಲಚಾಂತ್ರತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದಃ |

ವೈರೋಚಿನೇ ಕೃತಾತ್ಮಾ ಸ್ವಹಣೀಯೋ ವಿಜಾನತಾಮ್ ||

ಕಂಚಿನ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ನಾನಾವರ್ಣದವರಿಗೂ ಒಂದೇ ಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ಅನ್ನದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಊಟ ಮಾಡುವ ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೋ - ಹೀಗೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳ ಮೇರೆ, ಮರ್ಯಾದೆಗಳು ಮೀರಿದಾಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿರುವ ವರುಣಪಾಶಗಳು ಕಳಚಿ ಬೀಳುತ್ತವೆ.

ಬಲಿಯೇ! ನಮ್ಮಿಂದ ನಿನಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸು. ನಿನಗೆ ಯಾವುದೇ ಬಾಧೆಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತನಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿರು.^೧

ನಂತರ ಐರಾವತಾಹನನಾದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಎಲ್ಲ ಅಸುರರನ್ನು ಗೆದ್ದು ವಿಕಟಕ್ರೂರಪತಿಯಾಗಿ ಆನಂದದಿಂದ ಇದ್ದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಕಲ ಐಶ್ವರ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಶ್ರೇಯಃಪ್ರಾಧನವಾದುದು ಧೈರ್ಯ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. 'ಧಿಯಾ ರಮತೇ ಇತಿ ಧೀರಃ, ತದ್ಭಾವಃ ಧೈರ್ಯಮ್' ^೧ ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಪ್ರಸಂಗೋಚಿತವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ ಬಲಿ ವರ್ತಿಸಿದ ತನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣ ಕಾಲವೆಂದು ಆತ್ಮಂತಿಕವಾಗಿ ಬಗೆದ. ಅದನ್ನು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ. ಧೃತಿಗಡಲಿಲ್ಲ, ತನ್ನ ತಪ್ಪಿರಲಿ, ಇರದಿರಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಆಗುಹೋಗುಗಳೆಲ್ಲ ಕಾಲರೂಪ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನವೆಂದು ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಭಾಗವು ಇದಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೨. ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವಾಗಲೂ ಬಲಿ ತನ್ನ ಅಪರಾಧವೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕಾಲನೇ ಕಾರಣವೆಂಬ ಭಾವನೆ ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನ ಪೂರ್ವ ಕರ್ಮಗಳ ಪಾತ್ರ, ಅದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ಒಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಆತನು ಒಪ್ಪಿದಂತೆ ಕಾಣದು. ಆದರೂ ಆತ್ಮಂತಿಕವಾಗಿ ಬಲಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಒಪ್ಪಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಾನೆ ಎನ್ನುವುದು ವಿಶೇಷ.

೩. ತಾನು ಮಾಡಿದ ದರ್ಪಿಷ್ಠ ನಡತೆ ತನಗೆ ಮುಳುವಾಯಿತೆನ್ನುವುದು, ಹಾಗೆ ನಡೆಯಬಾರದು ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿದೆ.

೪. ಬಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಇಂದ್ರನಿಗೂ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ, ಆತನ ಮಾತುಗಳು. ಇನ್ನು ಉಳಿದ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಆದರ್ಶವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

೧ ಅಸ್ತತ್ವೇ ಭಯಂ ನಾಸ್ತಿ ಸಮಯಂ ಪ್ರತಿಪಾಲಯ |

ಸುಖೀ ಭವ ನಿರಾಬಾಧಃ ಸ್ವಸ್ಥಚೇತಾ ನಿರಾಮಯಃ ||

೫. ಸೋತ ಬಲಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದ ಇಂದ್ರನು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿಯೇ, ಬಂದ ಬಲಿಯನ್ನು ಅದು ಹಂಗಿಸುವಂತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಬಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುತ್ತಾನೆ ಕೂಡಾ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗದ್ದ ಹವ್ವಿನಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸೋತವರನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಅವಮಾನಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ.

೬. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಬಲಿಯ ಸಮಸ್ಥಿತಿ, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದು ಇಂದ್ರನ ದೊಡ್ಡಸಿಕ್ಕಿ. ಹಾಗೆ ಇರಬೇಕು.

೭. ಬಲಿಯು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚುಚ್ಚುತ್ತಾನೆ, ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೋತ, ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಾನೇ ಮರೆಯದೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

೮. ಜೀವನದ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಅನಿತ್ಯತ್ವ, ಆಯುಷ್ಯದ ಅನಿಶ್ಚಿತತೆ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇಲ್ಲಿನ ಅತಿಮುಖ್ಯ ಸಂದೇಶಗಳು. ಹೇಗೆ ಅನಿತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಸೋದಾಹರಣಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂದ್ರನೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ.

೯. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದಾದ, ಬರುವ ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ಸಮಾನವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದುವೇ ಸಾಧಕನ ಲಕ್ಷಣ. ಹಾಗಿದ್ದುದೇ ಬಲಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ.

೧೦. ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ವರುಣಪಾಶಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಆತನ ಪ್ರಜೆಗಳೇ ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರಿದಾಗ ಎಂಬ ಮಾತು ಒಂದು ಒಗಟಾಗಿದೆ. ಅದೇನೇ ಇದ್ದರೂ ಧರ್ಮಮರ್ಯಾದೆಯ ಹತ್ತಾರು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆ ಇರಬಾರದೆಂಬ ಸಂದೇಶ ನಮಗೆಲ್ಲ ಇದೆ.

೧೧. ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಒಬ್ಬ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಮೋಕ್ಷ ಬಯಸುವವರು ಹಾಗೆ ಇರಬೇಕು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೧೯೦. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು

ಧರ್ಮರಾಜ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ - ಎಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು (ಜ್ಞಾನಿಯು) ಶೀಲದಿಂದ, ಸದಾಚಾರದಿಂದ, ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ತತ್ತ್ವಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು (ಲೋಕವನ್ನು) ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪಕ ಧರ್ಮಾಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ನಿವೃತ್ತಿಮಾರ್ಗ ಆಶ್ರಯಿಸಿ, ಜಿತಂದ್ರಿಯನಾದ, ಯಮನಿಯಮ ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಅಲ್ಪಾಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಸಾಧಕನು ಪ್ರಕೃತಿತತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಭಗವಂತನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು (ಲೋಕವನ್ನು) ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜೈಗೀಷವ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಸಿತ ಮುನಿಗಳ ಸಂವಾದರೂಪದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರರು ತಾವು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡಿದ, ಜ್ಞಾನಪ್ರದವಾದ, ಪಾಪನಾಶಕವಾದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕೂಡಾ ಕೇಳು ಎಂದರು (ಭೀಷ್ಮರು).

ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅಸಿತನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ದೇವಲಮುನಿಗಳು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ, ಧರ್ಮ-ಗಳನ್ನು (ವಿವಿಧ) ಬಲ್ಲಂತಹ, ಸಿಟ್ಟೇ ಇಲ್ಲದ, ಸಂತೋಷವೂ ಇಲ್ಲದ ಜೈಗೀಷವ್ಯಮುನಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

ಪೂಜ್ಯರೇ! ನೀವು ವಂದಿತರಾದರೂ (ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ) ಸಂತೋಷಪಡುವುದಿಲ್ಲ ನಿಂದಿಸಿದರೂ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ನಿಮ್ಮ ವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಜ್ಞಾನ ಯಾವುದು? ಇದು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂತು? ಈ ಜ್ಞಾನದ ಉತ್ತಮವಾದ ಆಸರೆ ಯಾವುದು? (ಪರಾಯಣ)?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಜೈಗೀಷವ್ಯರು ಸಂದೇಹರಹಿತವಾದ, ಅನೇಕಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಕ್ಯವನ್ನು (ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ ಅಸಿತರಿಗೆ) ಹೇಳಿದರು.

ಎಲೈ ದೇವಲರೇ! ಸತ್ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವರಿಗೆ ಯಾವ ಗತಿಯಾಗುವುದೋ, ಅಂತಹವರು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ (ಶ್ರದ್ಧೆ ಆಸಕ್ತಿ, ಆಚರಣೆ) ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೋ,

೧ ಕಿಂ ಶೀಲಃ ಕಿಂ ಸಮಾಚಾರಃ ಕಿಂ ವಿದ್ಯಃ ಕಿಂ ಪರಾಯಣಃ |

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸ್ಥಾನಂ ಯತ್ತರಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಧ್ರುವಮ್ ||

- ೬೫/೧

೨ ನ ಪ್ರೀಯಸೇ ವಂದ್ಯಮಾನೋ ನಿಂದ್ಯಮಾನೋ ನ ಕುಪ್ಯಸಿ |

ಕಾ ತೇ ಪ್ರಜ್ಞಾಕುತಶ್ಚೈಷಾ ಕಿಂ ಚೈತಸ್ಯಾಃ ಪರಾಯಣಮ್ ||

- ೬೫/೬

ಅಂತಹವರಿಗೆ ಸಿಗುವ ಆ ಶಾಂತಿ (ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಮಹಾಫಲ ಲೌಕಿಕ ನೆಮ್ಮದಿ ಮೊದಲಾದ ಫಲ)ಗಳನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

೧. ತನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವರನ್ನು, ಹೊಗಳುವವರನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು. ನಿಂದಿಸುವವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪಲಾಪ ಮಾಡುವವರ ಬಗ್ಗೆ ಮೌನವಹಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ತಾವು ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ಹೊರಹಾಕಬಾರದು. (೯)

೨. ತನ್ನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೂ (ಅಹಿತವನ್ನು) ಎದುರುತ್ತರ ಕೊಡಬಾರದು. ತನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದರೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಹೊಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಾರದು. ಅವರೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳು. (೧೦)

೩. ಲಭಿಸದಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಶೋಕಿಸದೆ, ಬಂದುದನ್ನು ಹೊಂದಿ (ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಪಡುತ್ತಾ) ಹಿಂದೆ ಕಳೆದುಹೋದುದನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸದೆ, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಯೋಚಿಸದಿರುವುದೇ ಜ್ಞಾನಿಯ ಲಕ್ಷಣ. (೧೧)

೪. ಯಾರು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರುವ ಗೌರವಾನ್ವಿತರಾದವರ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟು ಬರುವ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡುವರೋ. (೧೨)

ಇಂತಹವರೇ ಎದ್ದೆ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು, ಕೋಪಗದ್ದವರು, ತ್ರಿಕರಣಗಳಿಂದ (ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸಾ) ಯಾರಿಗೂ ಅಪರಾಧ ಮಾಡದವರು. (೧೩)

ಇವರು ಅಸೂಯಾರಹಿತರು, ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ, ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಹಿಂಸೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಬೇರೆಯವರ ಸಮ್ಮದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಅಸೂಯೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ, ಇಂತಹವರೇ ಧೀರ ಪುರುಷರು. ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ (ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ) ರಮಿಸುವವರು, ಕ್ರೀಡಿಸುವವರು. (೧೪)

ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಶಾಂತ ಸ್ವಭಾವದವರು (ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಭಗವದ್ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು), ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನೇ ಮಾಡುವವರು, (ವಿರೋಧಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡಾ), ಸಿಟ್ಟಾಗರು, ಎಲ್ಲರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿರುವವರೂ, ಯಾರಿಗೂ ಅಪರಾಧವೆಸಗದವರು, ಸಂಶಯರಹಿತರೂ, ಹೀಗಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. (೧೬) ಬಂಧುಬಾಂಧವರಲ್ಲಿ ಅತಿಯಾದ ಸ್ನೇಹರಹಿತರೂ, ಇವರ ಬಗ್ಗೆ ಬಂಧುಗಳಿಗೂ ಅತಿಯಾದ ಸ್ನೇಹವಿಲ್ಲ, ಇವರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳಿಲ್ಲ, ಇವರು ಯಾರಿಗೂ ಶತ್ರುಗಳೂ ಅಲ್ಲ. (೧೭) ಹೀಗಿರುವವರೇ ಸುಖವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುರೋಧಿಸುವ ಧರ್ಮಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರು, ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೂರರಾದ (ಚ್ಯುತರಾದ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ, ಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪರರನ್ನು ಉದ್ವೇಗಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೧೮)

ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ತನಗಾಗುವ ಅವಮಾನವನ್ನು ಅಮೃತದಂತೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಸಮಾನವನ್ನು ವಿಷದಂತೆ ತಿಳಿದು ಉದ್ವೇಗಿಯಾಗಬೇಕು. ಉದಾಸಿನ ಮಾಡಬೇಕು (೨೧). ಯಾರು ಈ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ನೋಡುವವನು, ಅವಮಾನಿತನಾದರೂ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವಮಾನ ಮಾಡಿದವನು ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ (ಬಂಧಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ) ಮತ್ತು ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಲಿದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಸುಖವನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (೨೩) ಪರಗತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಇಂತಹ ವ್ರತವನ್ನೇ ಬೇಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ವ್ರತದಿಂದಲೇ ಸುಖಸಮೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವನೇ ಎಲ್ಲ ಕೃತು (ಯಜ್ಞ)ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಂತೆ. ಅವನೇ ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (೨೪)

ಇಂತಹ ಉತ್ತಮಪದವಿಯು ದೇವತೆಗಳಾಗಲೀ, ಗಂಧರ್ವರಾಗಲೀ, ಪಿಶಾಚಿ, ರಾಕ್ಷಸರಾಗಲೀ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ (ಇದೊಂದು ಅರ್ಥವಾದ). ೨೫

ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೇವಲನು ಜೈಗೀಷ್ಠ್ಯರ ಶಿಷ್ಯನಾದನು.

ಜೈಗೀಷ್ಠ್ಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ನುಡಿದರು.

ಸರ್ವಲೋಕನಮಸ್ಯತನೂ, ಸರ್ವಲೋಕೇಶನೂ, ಅಷ್ಟಮೂರ್ತಿ (ಎಂಟುರೂಪಗಳುಳ್ಳ), ಜಗದಾಕಾರನೂ, ಆದವನನ್ನು ಹೊಂದಿದವರು ಶೋಕೋದ್ವೇಗಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಈಶ್ವರನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ಈ ಚರಾಚರ ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ಸರ್ವಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಮೇರುಪರ್ವತದ ಉತ್ತರಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ (ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ) ಸರ್ವರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಸರ್ವಖುತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯವಾಯುವಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ, ನಾನಾಭೂತಗಳಿಗಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಆವೃತನಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ (ತಿದ್ದನು).

ಅಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರಗಣವು, ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಗಳ ಗಣಗಳೂ, ಲೋಕಪಾಲಕರೂ, ಸಮುದ್ರಗಳೂ, ನದಿಗಳೂ, ಪರ್ವತಗಳೂ, ಸರೋವರಗಳು, ವಾಲಖಿಲ್ಯಾದಿ ಋಷಿಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳು, ಹಾಕುವಾ ಮೊದಲಾದ ಸ್ತೋಭಾಕ್ಷರ ಮಂತ್ರಗಳು ಅನೇಕ ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳು ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಲ್ಲಿ ನಂದೀಶ್ವರನೇ ದ್ವಜವಾಗಿರುವ, ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರಾದಿಗಳೇ ನೇತ್ರವಾಗಿರುವ, ಉಮಾದೇವಿಯೊಡನೆ ಹರನು (ಮಹಾದೇವ) ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಉಮಾದೇವಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ಪರಶಿವನನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ಅರ್ಥ ಯಾವುದು? ಆದರ ಶಕ್ತಿ ಏನು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ರುದ್ರದೇವರು

ದೇವೀ! ನಾನು ಅರ್ಥ, ನೀನು ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ. ನಾನು ಭೋಕ್ತೃ, ನೀನು ಭೋಜ್ಯವಸ್ತು, ನೀನು ಪ್ರಕೃತಿ, ನಾನು ಪ್ರಕೃತಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದವನು’ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿದರು^೧.

ನಾನು ವಿಷ್ಣು ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೆ ಯಜ್ಞವೂ ನಾನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಮ್ಮೀರ್ವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ, ಅಗಲಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ಪರಮಾರ್ಥವು (Absolute Truth). ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನನಗೂ, ನಿನಗೂ ಭೇದವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಇದು ನನ್ನನ್ನಿನ್ನಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ. ಮತ್ತೇನು ಕೇಳುವೆ’.

ಹೀಗೆ ರುದ್ರದೇವರು ಹೇಳಲು, ಪಾರ್ವತಿಯು ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ? ಎಂದಳು. ಆಗ ಪಾರ್ವತೀಪರಮೇಶ್ವರರ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದ ವಸುರೂಪನಾದ ಜೈಗೀಷವ್ಯರು ಅಸುರಜನಮೋಹಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತನ್ನನ್ನೇ ವಿಷ್ಣುವೆಂದು ಹೇಳಿದ ರುದ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ ಜೋರಾಗಿ ನಕ್ಕು ವೇದಾಂತಭೂತನಾದ ಭಗವಂತನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂದರು^೨.

ಅಲ್ಲದೆ ಜೈಗೀಷವ್ಯರು -

ಶ್ರೇಷ್ಠೋಽನ್ಯೋಸ್ತಾನ್ಮಹೀ ಪಿಂಡಾ ತಲ್ಲಿನಾ ಶಕ್ತಿರಾಪರಾ |

ಮುದ್ರಿಕಾದಿ ವಿಶೇಷೇಣ ವಿಸ್ತೃತಂ ಸಂಭೃತೇತಿ ಚ || - ೬೫/೪೦

ಅರ್ಥಶಕ್ತಿ ಯಾರೆಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ; ಅರ್ಥ ಎಂದರೆ ವೇದಾರ್ಥ, ನಾರಾಯಣ. ಶಿವಪಾರ್ವತಿಯರು ಪ್ರಲಯದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಿಸುವುದರಿಂದ ಅರ್ಥರಲ್ಲ, ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಗಳೂ ಅಲ್ಲ, ಶಿವನ ಉತ್ತರ ಮೋಹಕವಾದುದು ನಂಬಬೇಡಿ ಎಂದು ಜೈಗೀಷವ್ಯರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿಸುವಂತೆ ಜೋರಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಉಮೆಯು ಇವರು ಯಾರು ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

೧ 'ಅರ್ಥೋಽಯಂ ಅರ್ಥಶಕ್ತಿಸ್ತ್ವಂ ಭೋಕ್ತೃತ್ವಾಹಂ ಭೋಜ್ಯಮೇವ ಚ |

ರೂಪಂ ವಿದ್ವಿ ಮಹಾಭಾಗೇ ಪ್ರಕೃತಿಸ್ತ್ವಂ ಪರೋ ಹೃಹಮ್ ||

- ೬೫/೩೬

ಶ್ಲೋಕ ೩೬ ಮತ್ತು ೪೦ ಗಳಿಗೆ ಲಘುಲಂಕಾರವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೨ ಅಹಂ ವಿಷ್ಣುರಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಹೃಹಂ ಯಜ್ಞಸ್ತಥೈವ ಚ |

ಆವಯೋರ್ನ ಚ ಭೇದೋಽಸ್ಮಿ ಪರಮಾರ್ಥಸ್ತತೋಽಬಲೇ ||

- ೬೫/

ತಥಾಪಿ ವಿದ್ವಃ ಭೇದಂ ಕಿಂ ಮಾಂ ತ್ವಂ ಪರಿಪೃಚ್ಛಸಿ ||

ವಿ.ಸೂ.: ರುದ್ರದೇವರ ಉತ್ತರವು ದರ್ಶನಭಾಷೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

೩ ತದಂತರೋ ಸ್ತತೋ ವಿದ್ವನ್ ವಸುರೂಪೋ ಮಹಾಮುನಿಃ |

ಜೈಗೀಷವ್ಯಃ ಸ್ಮಯನ್ ಪ್ರಾಹ ಹೃರ್ಥ ಇತ್ಯೇವ ನಾದಯನ್ ||

- ೬೫/೩೯

ವಿ.ಸೂ.: ಮೇಲಿನ ಎರಡೂ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಾಲಂಕಾರವಿದೆ. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಬೇಕು (ಮಹಾಭಾರತ ಶಾಂತಿಪರ್ವ - ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಪಾದನೆ ಸಂಪುಟ ೧೯; ಪು. ೪೨೪, ೪೨೫)

ನಂತರ ಹರನು ನಸುನಕ್ಕು ಆ ಮುನಿ ಜೈಗೀಷವ್ಯ ಎಂದು ನುಡಿದನು. ಇವನು ನನ್ನ ಭಕ್ತ, ಸ್ನೇಹಿತ, ಶಿಷ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಸ್ತು ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಪಾರ್ವತಿಯು ಕೋಪದಿಂದ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ವ್ಯರ್ಥ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಆಗಲಿ ಆತನ ಮಾತು ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಸು ಎಂದಳು.

ಆಗ ಮಹಾದೇವನು 'ಆತನು ಆಸೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವನು. ನನ್ನನ್ನೇ ಮೊರೆ ಹೊಕ್ಕವನು. ಸುಖದುಃಖ, ಮಾನಾಪಮಾನ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನೂ ಗೆದ್ದವನು. ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಒಂದೇ ಸ್ವಭಾವದವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕೈಮೀಸು ಮತ್ತು ಆತನು ನಿನ್ನಿಂದ ರಕ್ಷಿತನಾಗಬೇಕೆಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ದೇವಿಯು ಆತನು ಆಸೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವನೆಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ ಎಂದಳು.

ನಂತರ ಶಂಕರನು ನಂದಿಯನ್ನೇರಿ ದೇವಗಂಧರ್ವಾದಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾಗಿ ಜೈಗೀಷವ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವರು ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧರಾದ, ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವವರಾಗಿ ಆಚೆ ಈಚೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ರುದ್ರದೇವರನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೇ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಹಿಂದಿನಂತೆ (ಮೊದಲು ತಾವು ಹೇಳಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ) ಒಂದು ಸೂಜಿ, ಒಂದು ದಾರವನ್ನು ತಂದು ಚಿಂದಿ ಬಚ್ಚಿಗಳನ್ನು ಹೊಲೆಯುತ್ತಾ ಕುಳಿತರು. ರುದ್ರದೇವರು ಅವರಿಗೆ 'ನಿನಗೇನು ಕೊಡಲಿ ಬೇಕಾದುದನ್ನು - ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನ್ನಿಂದ ಕೇಳು. ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀನು ಇಚ್ಛಿಸಿದರೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದರ ಆ ಮುನಿಯು ದೇವದೇವನಾದ ರುದ್ರನನ್ನು ನೋಡದೆ 'ನನ್ನಿಂದ ಪಡೆಯಲಾರದ್ದು' ಏನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ನಾನು ಬಲ್ಲೆ. ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಹೊಂದುವುದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಪರಿಪೂರ್ಣ. ನೀನು ಹೋಗಬಹುದು.' ಎಂದನು. ಮತ್ತೆ ನಗುತ್ತಾ ರುದ್ರದೇವನು ನೀನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವರವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ವರ ಕೊಡಬೇಕು ಎಂದ. ಅದಕ್ಕೆ ಜೈಗೀಷವ್ಯರು ನಾನು ಈ ಸೂಜಿಯೊಳಗಿನ ನೂಲನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು ಎಂದನು. ಆಗ ರುದ್ರದೇವರು ಉಮಾದೇವಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಸುನಕ್ಕು ತನ್ನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ರಾಜನ್! ದ್ವಂದ್ವಾತೀತರಾದ ಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಪರಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದೂ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗರು ಎನ್ನಲು ಇದೇ ದೊಡ್ಡ ದೃಷ್ಟಾಂತ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಜೈಗೀಷವ್ಯರು ದ್ವಂದ್ವಾತೀತರೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರೂ, ಆಸೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವರು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲರೂ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸದ್ಗುಣಿಗಳಾಗಲು ಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ತಾವಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ವರ ಕೇಳೆಂದರೂ ಏನೂ ಕೇಳದ ಭಾಗವತರು ಜೈಗೀಷವ್ಯರು ಭಾಗವತೋತ್ತಮರಾದ ರುದ್ರದೇವರ ಶಿಷ್ಯರು, ಸ್ನೇಹಿತರು ಹೇಗಿರಬೇಕೋ ಹಾಗೆ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಸಂದೇಶ ಇಲ್ಲಿದೆ.

ಎ. ಸೂ.: ಕಂಸದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಂಕಿಗಳು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅಧ್ಯಾಯದ ಶ್ಲೋಕಸಂಖ್ಯೆಗಳು.

೧೯೧. ಕಪಿಲಮುನಿ-ಸ್ಯಾಮರಶ್ಮಿಗಳ ಸಂವಾದ

ಧರ್ಮರಾಜನು ತಾತನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ -

‘ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧ (ಹಿಂಸೆ-ಅಹಿತ)ವಾಗದಂತೆ ರಾಜನಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಜ್ಞಾನ, ವೈರಾಗ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಕೀರ್ತಿ, ಶಾಂತಿ ಎಂಬ ಆರು ಗುಣಗಳನ್ನು ಬರುವಂತಹ ಐಹಿಕ, ಪಾರಲೌಕಿಕ, ಫಲಗಳಿಗೆ ಸಾಧನೀಭೂತವಾದ ಧರ್ಮವು ಯಾವುದು? ಎಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಹೇಳು.

ಗೃಹಸ್ಥ ಹಾಗೂ ಸನ್ಯಾಸ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಎರಡರ ಉದ್ದೇಶ ಒಂದೇ (ಮೋಕ್ಷ ಭಗವತ್ತೀತಿ). ಹಾಗಾದರೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಉತ್ತಮ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳು ಆಚರಿಸಲು ಕಠಿಣವಾದುವು. ಆದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರಗಳೇ ಉತ್ತಮ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುವೇ. ಇದನ್ನು ಸಜ್ಜನರು ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಕಪಿಲ ಮುನಿಗೂ ಗೋವಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು ಎಂದರು.

ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ನಹುಷರಾಜನು ವೇದಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆ, ಅವುಗಳು ಶಾಸನಸ್ವರೂಪಗಳೆಂದು ತಿಳಿದರೂ, ಅವುಗಳ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥ, ತಾತ್ಪರ್ಯ ತಿಳಿಯದೆ ತೃಷ್ಣು ದೇವತೆಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ‘ಗವಾಲಂಛನ’ದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದನು (ಗೋವುಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುವನ್ನಾಗಿ ವಧೆ ಮಾಡಲು). (ತೃಷ್ಣುಂ ಬಹುರೂಪಂ ಆಲಭೇತ ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ). ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಾತ್ವಿಕ, ಶುದ್ಧಮನ್ಯನಾದ ಕಪಿಲಮುನಿಯು ಬಂದು ಗವಾಲಂಛನವನ್ನು ಅಧರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಲು ಭಯಪಟ್ಟು ಮೆಲ್ಲಗೆ ವೇದಗಳು ಅಸತ್ಯ ಎಂದು ಒಮ್ಮೆ ಆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು.

ನಹುಷ: ಪೂರ್ವಮೂಲೇಭೀ ತೃಷ್ಣುರ್ಗಾಮಿತಿ ನಃ ಶ್ರುತಮ್ |

... ಕಪಿಲಪ್ರದಾ | ಸ್ವರೇಣ ಶಿಥಿಲೋಽಸತ್ಯಾ ವೇದಾ ಇತ್ಯಬ್ರವೀತ್ ಸ ಕೃತ್ |

- ೧೦೩/೬-೮

ಅದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸ್ಯಾಮರಶ್ಮಿ ಮಹರ್ಷಿಯು ಪಶು (ಗೋ)ವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಕಪಿಲನನ್ನು ಕುರಿತು ವೇದಗಳು ಪಾಪಹೇತುಗಳಾದಲ್ಲಿ (ಅಸತ್ಯವಾದುದರಿಂದ, ಅಪ್ರಮಾಣ ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತಹ ವೇದೋಕ್ತಾಚರಣೆ ಪಾಪಹೇತುವಾಗಬೇಕಾದೀತು). ಆ ಧರ್ಮಗಳು ಹೇಗೆ

ಉಪಾದೇಯ(ಆದರಾರ್ಹ)ವಾಗುತ್ತವೆ? ವೇದಗಳೆಲ್ಲ ಭಗವದ್ವಚನಗಳಲ್ಲವೇ (ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಶ್ಚಾಸರೂಪವಲ್ಲವೇ?) ನೀನಂತೂ ಯತಿ, ಯಜ್ಞಾಧಿ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೂರವಿರುವವನು. ಆದರೂ ವೇದವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವೇದಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲವೇ ಎಂದನು^೧.

ಆಗ ಕಪಿಲಮುನಿಯು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ವಾಮರಶ್ಮಿಗೆ (ಗೋ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ) ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

ನಾನು ವೇದಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿ ಆಶ್ರಮಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಕರ್ಮವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪ್ರಯೋಜನಗಳ ಉದ್ದೇಶ್ಯ ಒಂದೇ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ. ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗಮಾಡಿದ ಸನ್ಯಾಸಿಯೂ ಹಾಗೂ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಮೂರೂ ಆಶ್ರಮಿಗಳೂ ಕೂಡಾ ದೇವಮಾನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಪದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆಯಾದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಫಲನಿಮಿತ್ತಕವಾದ ತಾರತಮ್ಯವಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡು. ಸ್ವರ್ಗದ ಫಲಕೊಡುವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಕೆಲವು ವೇದಗಳೂ, ಕೆಲವೆಡೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಆರಂಭಿಸಬಾರದು ಎಂದೂ ಶ್ರುತಿ ಇದೆ (ಮೋಕ್ಷಫಲಕ್ಕಾಗಿ). ಕರ್ಮಾರಂಭದಿಂದ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಮಾಡಿದರೆ ದೋಷ ಇಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಾಪುಣ್ಯಗಳ ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಕಷ್ಟವೇ ಸರಿ. (೧೦೩/೧೬)

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಧರ್ಮ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸು. ಅಂತಹ ಶ್ರುತಿಗಳು ಇದ್ದರೆ ನೀನು ಆರಂಭ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ.^೨

ಕಪಿಲಮುನಿಯು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮರಶ್ಮಿಯು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

೧. ವೇದಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಷ್ಟೇ ಹೌದು. ಅವುಗಳು ನಾಲ್ಕು - ಮುಗ್ಧೇದ, ಯಜುರ್ವೇದ, ಸಾಮವೇದ, ಅಥರ್ವಣವೇದ. ವೇದದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞವು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ.

೧ ಅಂ ಹೋ ವೇದಾ ಯದಿ ಮತಾ ಧರ್ಮಾಃ ಕೇನಾಪರೇ ಮತಾಃ ||....

ಕಾ ಏವಕಾಸ್ತಿ ವೇದೇಷು ನಿರಾರಂಭಸ್ಯ ಸರ್ವಶಃ ||

೨ ಗಚ್ಛತ್ಯೇವ ಪರಿತ್ಯಾಗೀ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಗಚ್ಛತಿ |

ಗೃಹಸ್ಥೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಚ ಉಭೌ ತಾವಹಿ ಗಚ್ಛತಃ ||

ದೇವಮಾನಾ ಓ ಪಂಥಾನಶ್ಚತ್ವಾರಃ ಶಾಶ್ವತಾ ಮತಾಃ |

ತೇಷಾಂ ಜ್ಞಾಯಃ ಕನೀಯಸ್ತ್ವಂ ಫಲೇಷೂಕ್ತಂ ಬಲಾಬಲಮ್ ||

ಏವಂ ಏದಿತ್ವಾ ಸರ್ವಾರ್ಥಾನಾರಭೇದಿತಿ ವೈದಿಕಮ್ |

ನಾರಭೇದಿತಿ ಚಾನೃತ್ಯ ನೈಷ್ಠಿಕೇ ಶ್ರೂಯತೇ ಶ್ರುತಿಃ ||

ಯದೃತ್ಯ ಕಿಂಚಿತ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಹಿಂಸಾಯಾಃ ಪರಂ ಮತಮ್ |

ಮತೇ ತ್ವಾಗಮಶಾಸ್ತ್ರೇಭ್ಯೋ ಬ್ರೂಹಿ ತದ್ ಯದಿ ಪಶ್ಯಸಿ ||

ಇದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೇನೇ ಸಮರ್ಪಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಒಂ ಎಂಬುದು ವೇದಮೂಲ. ನಮಃ ಸ್ವಾಹಾ, ಸ್ವಧಾ, ವಷಟ್ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಷಡ್ಜಗಳು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಾಗಲೇ ಯಜ್ಞ ಪೂರ್ತಿ ಯಾಗುತ್ತದೆ.

೨. ಯಜ್ಞವಿರದ ಇಹ ಪರವಿಲ್ಲ. ವೇದೋಕ್ತವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವವನು ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ತಿಳಿದವನು. ಯಜ್ಞವನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯೋಮಾದಿಗಳಿಂದ ಮರಣದ ನಂತರ ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

೩. ಋಗ್ವೇದಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು, ಹಾಹೂ ಎಂಬ ಸ್ತೋಭಾಕ್ಷರ ಯಾರಲ್ಲಿ ಉಂಟೋ ಅವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ.

೪. ಯಜ್ಞ ಆಚರಿಸಲು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಬೇಕು. ಅವನ್ನು ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗ ಮಾಡಿದಾಗ ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಾಂಗ ಎರಡೂ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

೫. ಓಷಧಿಗಳು, ಪಶುಗಳು, ವೃಕ್ಷಗಳು, ಬಳ್ಳಿಗಳು, ತುಪ್ಪ ಹಾಲು, ಮೊಸರು ಇತರೇ ಹವಿಸ್ಸುಗಳು, ಭೂಮಿ, ದಿಕ್ಕುಗಳು, ಶ್ರದ್ಧಾ ಕಾಲ - ಇವು ಹನ್ನೆರಡು ಯಜ್ಞಾಂಗಗಳು ಮತ್ತು ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳು, ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾನ್ನಿ ೧೭ ನೇ ಅಂಗ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೭ ವಸ್ತುಗಳು ಯಜ್ಞಾಂಗಗಳು ಎಂದು ವೇದವೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ತುಪ್ಪ ಹಾಲು, ಮೊಸರು, ಸಗಣೆ, ಚರ್ಮ, ಬಾಲ, ಕೊಂಬು, ಕಾಲು ಇವು ಯಜ್ಞ ಸಾಧನಗಳೆ. ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವ ಯಜಮಾನ ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕು (ಆಯಾ ಯಜ್ಞಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಮೇರೆಗೆ).

- ೧ ಓಷಧಃ ಪಶವೋ ವೃಕ್ಷಾ ವೀರುದಾಜ್ಞಂ ಪಯೋ ದಧಿ |
ಹವಿರ್ಭೂಮಿದಿಶಃ ಶ್ರದ್ಧಾ ಕಾಲಶ್ಚೈತಾನಿ ದ್ವಾದಶಃ ||
ಋಚೋ ಯಜೂಂಷಿ ಸಾಮಾನಿ ಯಜಮಾನಶ್ಚ ಪೋಡಶಃ |
ಆಗ್ನಿರ್ಜ್ಞೇಯೋ ಗೃಹಪತಿಃ ಸ ಸಪ್ತದಶ ಉಚ್ಯತೇ |
ಅಂಗಾನ್ಯೇತಾನಿ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಯಜ್ಞೋ ಮೂಲಮಿತಿ ಶ್ರುತಿಃ ||
ಆಜ್ಯೇನ ಪಯಸಾ ದಧ್ನಾ ಶಕ್ತತಾಮಿಕ್ಷಯಾ ತ್ವಚಾ |
ವಾಲ್ಮೇಶ್ಯಂಗೇಣ ಪಾದೇನ ಸಂಭವತ್ಯೇವ ಗೌರ್ಮುಖಮ್ |
ವಿವಂ ಪ್ರತ್ಯೇಕತಃ ಸರ್ವಂ ಯದ್ದ್ಯದಸ್ಯ ವಿಧೀಯತೇ ||
ನ ಹಿ ನಸ್ಮಿ ಹ್ಯಾರಭತೇ ನಾಭಿದ್ಯುಹ್ಯತಿ ಕಿಂಚನ |
ಯಜ್ಞೋ ಯಷ್ವಸ್ಯ ಇತ್ಯೇವ ಯೋ ಯಜತ್ಯಫಲೇಪ್ಸಯಾ ||
ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರಭವೋ ಯಜ್ಞೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾರ್ಪಣ ವಿವ ಚ |
ಅನು ಯಜ್ಞಂ ಜಗತ್ ಸರ್ವಂ ಯಜ್ಞಶ್ಚಾಪ್ತಾನು ಜಗತ್ ಸದಾ ||
ನಾಯಂ ಲೋಕೋಽಸ್ಮಯಜ್ಞಾನ್ಯಂ ಪರಶ್ಚೈತಿ ವಿನಶ್ಚಯಃ |
ವೇದವಾದವಿದಶ್ಚೈವ ಪ್ರಮಾಣಮುಭಯಂ ತದಾ ||

೬. ಹಸು, ಕುರಿ, ಮನುಷ್ಯ, ಆಡು, ಹೆಸರಗತ್ತೆ, ಕತ್ತೆ, ಕುದುರೆ ಇವು ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಾಧು ಜಂತುಗಳು, ಹುಲಿ, ಸಿಂಹ, ಹಂದಿ, ಕಾಡೆಮ್ಮೆ ಆನೆ, ಜಿಂಕೆ, ಮುಳ್ಳುಹಂದಿ ಇವು ಏಳು ಅರಣ್ಯ ಪಶುಗಳು. ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಈ ಪಶುಗಳನ್ನು ಆಲಂಭನ ಮಾಡುವುದು ಅಪರಾಧವಲ್ಲ, ಇವುಗಳಿಗೂ ಯಜ್ಞದ ಹೊರತಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪಶುವಧೆ ಮಾಡಬಾರದು, ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಎರಡೂ ವಿಧವಾದ ಮಾತುಗಳಿವೆ. ಅವು ಅಧಿಕಾರಿಭೇದೇನ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ.

ಫಲಕಾಮನೆ ಮಾಡುವವನು ವಧೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಫಲಕಾಮನೆ ಮಾಡದವನು ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ವೇದಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ನಿಷ್ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವನು ಪಶುಹಿಂಸಕನೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ದ್ರೋಹಿಯೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪಶುಗಳು ಸ್ವಯಂ ಬಲಿಯಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತವೆ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳು ಇವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವೇದೋಕ್ತ ಹಿಂಸೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಲ್ಲ.^೧

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸ್ಕೂಮರಶ್ಶಿಯು ಕಪಿಲಮುನಿಗೆ ನಹುಷರಾಜ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತೃಪ್ತವ್ಯ ದೇವತಾ ಯಜ್ಞದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನು.

(ವಿ.ಸೂ.: ಇದೆಲ್ಲ ವೈದಿಕ ಯಜ್ಞದ ಬಗೆಗಿನ ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ತಿಳಿಯುವುದು).

ಕಪಿಲಮುನಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳ ಅನುವಾದವು ಅಧ್ಯಾಯ ೧೦೩/೧೮-೩೯ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ).

ವಿ.ಸೂ. : ಯಜ್ಞ ಮಾಡದವರಿಗೆ ಇಹಪರ ಫಲಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಇದು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಆದರೆ ಯಜ್ಞವು ಅನೇಕ ವಿಧವೆಂದು ಗೀತೆಯ ೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿದೆ. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಆಲಂಭನ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬಾ ಚರ್ಚಾಸ್ಪದ ವಿಷಯಗಳಿವೆ ಎಂದು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

೧ ಅಧ್ಯಾಯ ೧೦೩, ಶ್ಲೋಕ ೮ಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಾಂಕಾರ ಹೀಗಿದೆ:

ಸ್ವರೇಣ ಶಿಥಿಲೋಽಸತ್ಯಾ ಇತ್ಯತ್ರ ಸ್ವರೇಣ ಶಿಥಿಲಃ ಉಚ್ಛ್ರೇವ್ಯಕೃಂ ಭೀತ್ಯಾ ಅಲ್ಪಸ್ವರೋ ಭೂತೈಶ್ಚರ್ಥಃ | ಗೋಮೇಧಸ್ಯಾಪಿ ವಿಧಾನಾತ್ ವೇದಾ ಅಸತ್ಯಾ ಇತಿ ಸಕೃದಬ್ರವೀತ್ |

ಶ್ಲೋಕ ೧೦೩/೨೨

ತೇ ಸ್ಯಾ ನ್ಯೋನ್ಯಚರಾಃ ಸರ್ವೇಪ್ರಾಣಿನಃ ಸಪ್ತ ಸಪ್ತ ಚ |

ಯಜ್ಞೇಷೂಪಾಕೃತಂ ವಿಶ್ವಂ ಪ್ರಾಹುರುತ್ತಮ ಸಂಜ್ಞಿತಮ್ ||

ಉಪಾಕೃತಂ ದೇವಾನುದ್ವಿಶ್ಯ ಮಂತ್ರಿತಪಶುಮ್ | ಯೋ ಯಜತಿ ಅಫಲೇಷ್ಯಯಾ ಇತ್ಯನೇನ

ಯಜ್ಞಃ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಯಜ್ಞೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಇತಿ ದ್ವಿವಿಧವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಫಲೇಚ್ಛನಾ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ

ಅಫಲೇಚ್ಛನಾ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಇತಿ ಗತಿಃ ಸೂಚಿತಾ | ಅತೋ ನ ವೇದಾ ಪ್ರಮಾಣ್ಯಮ್ ಇತಿ ಭಾವಃ ||

- ತ.ಸಂ.ಸಂ. ಮ.ಭಾ.ಶಾಂ.ಪ. ಭಾಗ-೧೯; ಪು. ೫೯೭

ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ (ಅ. ೧೦೪) ಪ್ರವೃತ್ತ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತ ಮಾರ್ಗಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಯಾಮರಶ್ಮಿ ಹಾಗೂ ಕಪಿಲಮುನಿಯ ಮಧ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಯಜ್ಞ ಮಾಡದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ದ್ವಂದ್ವಾತೀತರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಪಡದವರು. ವೈಷಯಿಕ ಸುಖ ಬಯಸದವರೂ, ಬಂಧನರಹಿತರೂ, ಬಾಹ್ಯಾಂತ ಶುಚಿಭೂತರೂ, ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸಕರಾಗಿ ಶಾಶ್ವತ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ಹಾಗೂ ತತ್ಸಂಬಂಧಿಯುಜ್ಞಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಎಂದು ಕಪಿಲಮುನಿ ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ಯಾಮರಶ್ಮಿಯು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಮಾತೃಸ್ಥಾನದಂತಿದೆ. ಇತರ ಆಶ್ರಮಗಳು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿವೆ. ಯತ್ಯಾಶ್ರಮತ್ಯಾಗಾಭ್ಯಾಸಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವೇ ಆದರೂ, ಆಶ್ರಮಿಗಳಿಗೂ ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಆಶ್ರಯ. ಅವನು ಕೃತ್ಯಾದಿ ವ್ರತ, ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ತೃಣಾದಿ ಮರಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಮೂಲಾಧಾರ (ಕೃಷಿ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ). ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ ವಹಿಸಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಹೀಗಳೆಯಬಹುದು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಗೃಹಸ್ಥನೇ ಮೂಲ. ಇತರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ದೇವ ಋಷಿ, ಪಿತೃ, ಮನುಷ್ಯ ಋಣ ತೀರುವುದೂ ಗೃಹಸ್ಥನಿಂದಲೇ. ಯಜ್ಞ ಮಾಡುವ ಗೃಹಸ್ಥನೊಡನೆ ಅವನು ವಧಿಸಿದ ಜಂತುಗಳೂ ಪುಣ್ಯಲೋಕ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ವೇದಗಳ ಅನಾದರದಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸಿದಂ, ಮೋಸದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿ ಆಗದು. ವೇದಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿತು ಆಚರಿಸುವವನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೧

ನಂತರ ಕಪಿಲಮುನಿಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ಯಾವುದೆಂದರೆ -

೧. ದರ್ಶ, ಪೌರ್ಣಮಾಸ, ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ, ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ.

೨. ಮೋಕ್ಷ ಬಯಸುವವರು ಭಗವನ್ನಿಷ್ಟ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣ ನೀಡಬೇಕು (ದೇವತೃಪ್ತಿಕರ್ಮಗಳ ಆಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞವಲ್ಲದೆ).

೧ ಕಪಿಲ :

...ತೇಷಾಂ ಗತಿಂ ಪರಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯೇ ಕಿಂ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ |

ಸ್ಯಾಮರಶ್ಮಿ :

... ಗೃಹಸ್ಥಾನವ್ಯವಾಶ್ರಿತೈ ವರ್ತಂತೇ ಇತಿರೇಽಽಶ್ರಯಾಃ |

ನ ವೇದಾನಾಂ ಪರಿಭೂತೌ ನ ಶಾತ್ವೇನ ನ ಮಾಯಯಾ ||

ಮಹತ್ಪ್ರಾಪ್ತೋತಿ ಪುರುಷೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿಂದತಿ ||

೨. ತನ್ನ ಕೈ ಕಾಲು, ಮಾತು, ಹೊಟ್ಟೆ ಹಾಗೂ ಉಪಸ್ಥಳ ಹತೋಟಿ. ಋಗಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವನನ್ನು ನಾಲ್ಕು ದ್ವಾರಗಳ ನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೋಗ, ಜ್ಞಾನಯೋಗ, ಕರ್ಮಯೋಗ, ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗಗಳಿಂದ ಹೊಂದಬೇಕು.

೪. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು ಅವು - ದ್ಯೂತ, ಕಳ್ಳತನ, ಅಯೋಗ್ಯರ ಅನ್ನ ಸ್ವೀಕಾರ, ಪರಹಿಂಸೆ, ಪರರನ್ನು ಹೊಡೆಯುವುದು, ಪರನಿಂದೆ, ಬೇರೆಯವರ ಮೇಲೆ ವ್ಯರ್ಥಾಪಾದನೆ, ಆತಿ ಅಹಾರಸೇವನೆ, ಆಹಾರ ತಿನ್ನದೇ ಇರುವುದು, ಭಕ್ತ್ಯ ಭೋಜ್ಯಗಳ ಆತಿಯಾಸೆ, ವೀರನ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ವಿಹಾರ, ಸಜ್ಜನರ ಆತಿಥ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು, ಸ್ವಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ಋತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂಗಮ ಮಾಡಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಉಪಸ್ಥ, ಉದರ, ಬಾಹು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ದ್ವಿಜ). ಇವು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಮಾಡುವ ತಪಸ್ಸು ಯಜ್ಞ, ಆತ್ಮಚಿಂತನೆ (ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ)ಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವೇ ಸರಿ.

ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳಲು ಉತ್ತರೀಯವನ್ನೂ ಇಚ್ಛಿಸದೆ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಭುಜವನ್ನು ಇಂಬಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾಗಿ ಜೀವನವನ್ನು ಯಾರು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ.

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ಥಿತಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ.

ಯಾರು ಪ್ರಕೃತಿ, ಅದರ ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ಸರ್ವಭೂತಗಳ ಗತಿ, ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೋ ಅವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ.

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅಭಯ ನೀಡುವವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ. ಯಾರಿಗೂ ಭಯ ಕೊಡದವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು.

ಆದರೆ ಮೂರ್ಖರಿಗೆ ಸ್ಪರ್ಗಾದಿ ಫಲಗಳು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರಾವುದೂ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಯಜ್ಞ, ದಾನಾದಿ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮುಂದೆ ಸ್ಕೂಮರಶ್ರಿಯು ವೇದಗಳಲ್ಲಿನ ಕರ್ಮ ಮಾಡು, ಬಿಡು. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದ ಫಲದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಕಪಿಲಮುನಿಯು ಸ್ಕೂಮರಶ್ರಿಯೇ ನೀವು ಯೋಗಮಾರ್ಗದ ಫಲವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಫಲ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮತ್ತೆ ಸ್ಕೂಮರಶ್ರಿಯು ತಾನು ಯಾರೆಂದು, ಯಜ್ಞ ಪಶುವಾದ ಗೋವಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕೇವಲ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗಾಗಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಸಂಶಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿಯೂ ತನಗೆ ಬೇರಾವ ದುರುದ್ದೇಶವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾ ನೀವು

ಅನುಸರಿಸುವ ಯೋಗ ಯಾವುದು? ನಿಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣುವ ಫಲವೆಂತಹುದು? ನಾನಾದರೋ ತರ್ಕಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಅಗಮವನ್ನೂ ಅರ್ಥಸಮೇತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರನ್ನು ದಾಟಿಸಲು ದಡ ಸೇರಿಸಲು ಉಪಾಯವೇನು? ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ, ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲೀ, ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನ ಹೊಂದತಕ್ಕವರಿಗೆ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ನಾಶವಿಲ್ಲದ ಸುಖರೂಪದ ಸ್ಥಾನ ಯಾವುದು? ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂದನು.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಕಪಿಲಮುನಿ ಉತ್ತರಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ -

೧. ಶಾಸ್ತ್ರಯಾವುದನ್ನು ವಿಧಾನಮಾಡುವುದೋ ಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೋ, ಅದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದಾಗ ಅದು ನಿರುಪದ್ರವವೂ, ಆಕ್ಷಯಸುಖದಾಯಕವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

೨. ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಬರೀ ಜಡವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹಿಡಿದವನು ಜನನಮರಣರೂಪ ಸಂಸಾರ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೩. ನೀವು ಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದೀರಿ. ಎಲ್ಲತರಹದ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದೀರಾ. ಆದರೆ ನಿಮಗೆ ಜೀವ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಭಾವ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಉಂಟಾಗಿರುವುದೇ? ಅದನ್ನು ಹೇಳುವವರು ಜಾಣರಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರು ಸ್ವರೂಪತಃ ಭಿನ್ನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಿಯಿಂದಲೂ, ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳೇ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನಾನು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ಎಷ್ಟು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ? ಅದು ಯುಕ್ತ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವೂ ಆಗಿವೆ.

ಈಶ್ವರ ಮಹಾಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳವನಾದರೆ, ಜೀವನು ಅಣುಪರಿಮಾಣನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ಭೇದವೇ ಉಚಿತ. ಜೀವಜಾತಿ, ಈಶ್ವರಜಾತಿಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ (ಒಂದು ಪರಾವಲಂಬಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಜಾತಿ ಆದ್ದರಿಂದ). ದ್ವಾಸುಪರ್ಣಾಶ್ರುತಿ ಭೇದ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಅರ್ಥತಃ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲಪುರುಷಾರ್ಥಪೂರ್ಣ. ಜೀವ ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಪೂರ್ಣ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಐಕ್ಯ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯ.

ಆದರೆ ಈ ವಾದವನ್ನು ಕೆಲವರು ವಿತಂಡವಾದದಿಂದಲೂ, ರಾಗದ್ವೇಷ, ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ವಶರಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಅವರು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠನಾದುದು. ಏನೆಂದೂ ತಿಳಿಯದವರುತಾವು ಅಪೂರ್ಣರಾದರು. ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ತಾವೇ ಭಾವಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವತ್ತನ್ನು ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವದವರು, ಪಕ್ಷವಾದ, ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರೂ ಅಲ್ಲ. ಅಮಂಗಳಸ್ವರೂಪಿಗಳೂ, ಶಾಸ್ತ್ರದ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ತಿಳಿಯದ ಅದರ ವಿಪರೀತಾರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಚೋರರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ

ನಿರ್ಗುಣತ್ವವನ್ನೇ ತಿಳಿದವರಿವರು. ಗುಣಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಆಜ್ಞಾನ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪಿಗಳೇ ಆಗಿ ಅದೇ ಅವರ ಆಶ್ರಯತಾಣವಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಜೀವಿಯು ಎಂತಹ ಸ್ವಭಾವದವನೋ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾಮಸ ಸ್ವಭಾವದವರಿಗೆ ಕಾಮಕ್ರೋಧದ್ವೇಷ ದಂಭ ಸುಳ್ಳು ದರ್ಪವುಳ್ಳವರು ಅದೇ ಸ್ವರೂಪದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದಲೇ (ತಮೋಗುಣ) ಹುಟ್ಟಿದಂತಹವು. ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಶುಭಾಶುಭಫಲಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರಾಗಿ ಭಗವನ್ನಷ್ಟರಾಗಿದ್ದೂ ಪರಗತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವವರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ವಿ.ಸೂ.: ಅದ್ವೈತದ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವಂತೆ ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಐತರೇಯಭಾಷ್ಯ, ವಿಷ್ಣುತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮಭೇದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮತ್ತೆ ಸ್ಯೂಮರಶ್ಮಿ ಮಹರ್ಷಿಯು ಕಪಿಲಮುನಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿವರೆಗೂ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ವೇದಗಳಿಂದ ಹೊಂದಬಹುದಾದ ಅನಂತ ಫಲವೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಬಯಸಿದನು. ನಾನು ನಿಮಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಮೋಕ್ಷದ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂದನು^೧.

೧ ಕಪಿಲ :

ಯದ್ಯದಾಚರತೇ ಶಾಸ್ತ್ರಮಥ ಸರ್ವಪ್ರವೃತ್ತಿಷು |

ಯಸ್ಯ ಯತ್ರ ಹ್ಯನುಷ್ಠಾನಂ ತತ್ರ ತತ್ರ ನಿರಾಮಯಮ್ ||

ಸರ್ವಂ ಪಾವಯತೇ ಜ್ಞಾನಂ ಯೋ ಜ್ಞಾನಂ ಹ್ಯನುವರ್ತತೇ |

ಜ್ಞಾನಾದಪೇತ್ಯ ಯಾ ವೃತ್ತಿಃ ಸಾ ವಿನಾಶಯತಿ ಪ್ರಜಾಃ ||

ಭವಂತೋ ಜ್ಞಾನಿನೋ ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವತಶ್ಚ ನಿರಾಗಮಾಃ |

ಐಕಾತ್ಯಂ ನಾಮ ಯದಿದಂ ಕೇಚಿದ್ ಬ್ರೂಯುರನ್ಯಪುಣಾಃ ||

ಯತಃ ಸ್ವರೂಪತಶ್ಚಾನ್ಯೋ ಜಾತಿತಃ ಶ್ರುತಿಕೋಽರ್ಥತಃ |

ಕಥಮಸ್ಮಿ ಸ ಇತ್ಯೇವ ಸಂಬಂಧಃ ಸ್ಯಾದಸಂಹಿತಃ ||

ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಹ್ಯಬುದ್ಧ್ಯ ತತ್ತ್ವೇನ ಕೇಚಿದ್ವಾದಬಲಾಜ್ಞನಾಃ |

ಕಾಮದ್ವೇಷಾಭಿಭೂತತ್ವಾತ್ ಆಹಂಕಾರವಶಂ ಗತಾಃ ||

ಯಾಥಾ ತಥ್ಯಮವಿಜ್ಞಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟವಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಸ್ತೇನಾ ನಿರಾರಂಭಾ ಆಪತ್ಯಮನಸೋಽಶಿವಾಃ ||

ವೈಗುಣ್ಯಮೇವ ಪಶ್ಯಂತಿ ನ ಗುಣಾ ನನು ಯುಂಜತೇ |

ತೇಷಾಂ ತಮಃ ಶರೀರಾಣಾಂ ತಮ ಏವ ಪರಾಯಣಮ್ ||

- ೧೦೪/೪೬-೫೪

ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠದಲ್ಲೂ ಇವೆ (ಆತ್ಮಲ್ಪ ವ್ಯತಾಸದೊಂದಿಗೆ) - ಅಧ್ಯಾಯ

೨೬೯. ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪಾಠದಲ್ಲೂ ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಇವೆ (ಆತ್ಮಲ್ಪ ವ್ಯತಾಸದೊಂದಿಗೆ)

ಅಧ್ಯಾಯ - ೨೭೫.

ಮತ್ತೆ ಕಪಿಲಮುನಿಗಳು ವೇದ ಹಾಗೂ ವೇದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಹತ್ವ, ಅವರ ಆಚರಣೆಗಳು, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ, ಗೃಹಸ್ಥರ ಕರ್ತವ್ಯಾದಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೂರಮರ್ದಿಮಹರ್ಷಿಯೂ ಸಹ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ (ಜೀವಿತವಿದ್ಯಾಗ) ಮತ್ತು ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರ ಆಚರಣಾದಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಪಿಲಮುನಿಗಳಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಸಾರ ನೋಡುವ -

ಕಪಿಲ ಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ -

೧. ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ವೇದಗಳೇ ಪ್ರಮಾಣ. ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ನಿರಾಕರಿಸಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುಗಳು ಎರಡು. ಒಂದು ವೇದಗಳು - ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ ಮತ್ತು ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆನಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮ. ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ನುರಿತನಾದವನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೨. ತಂದೆಯಿಂದ ಗರ್ಭಾಧಾನ ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೆ ಜನ್ಮ ಬರುತ್ತದೆ. ಆ ಶರೀರವು ಎಲ್ಲ ವೈದಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದಲೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರಪಂಪನ್ನ ಶರೀರವು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

೩. ಪ್ರವೃತ್ತಿಕರ್ಮಬೋಧಕ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗದೆ, ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಬೋಧಕ (ನಿವೃತ್ತ) ವೇದಗಳಿಂದ ಅಂತಹ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷಫಲ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಭಾವತಃ ಫಲತ್ಯಾಗಿ ಯಾಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಲೋಭ, ಕ್ರೋಧ, ಅಸೂಯೆಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ದೈವಾಯತ ಧನದಿಂದ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ ಸೇವಿಸಿ, ದಾನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಬೇಕು.

ಇವಲ್ಲದೆ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡದವರಾಗಿಯೂ, ವಿರುದ್ಧವಾದ ಭಗವದ್ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯವುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕು. ಮೂರೂ ವೇದಾದ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರಬೇಕು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿತ ಬಯಸುವವರಾಗಬೇಕು.

೧ ವೇದಾಃ ಪ್ರಮಾಣಂ ಲೋಕಾನಾಂ ನ ವೇದಾಃ ಪ್ರಷ್ಠತಃ ಕೃತಾಃ |

ದ್ವೇ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ವೇದಿತವ್ಯೇ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮ ಪರಂ ಚ ಯತ್ ||

ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮಣಿ ನಿಷ್ಣಾತಃ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಧಿಗುಚ್ಛತಿ ||

- ೧೦೫/೧

೨ ಕೃತಶುದ್ಧಶರೀರೋ ಹಿ ಪಾತ್ರಂ ಭವತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ |

- ೧೦೫/೨

೩ ಧರ್ಮ ಇತ್ಯೇವ ಯೇ ಯಜ್ಞಾನ್ ವಿತಸ್ತಂತಿ ನಿರಾಶಿಷಃ |

ಉತ್ಪನ್ನ ತ್ಯಾಗಿನೋಽಲುಬ್ಧಾಃ ಕೃಪಾಸೂಯಾವಿವರ್ಜಿತಾಃ ||

ಧನಾನಾಮೇಷ ವೈ ಪಂಥಾಸ್ತೀರ್ಥೇಷು ಪ್ರತಿಪಾದನಮ್ ||

- ೧೦೫/೪

೪ ವಿಶುದ್ಧ ಜ್ಞಾನ ನಿಶ್ಚಯಾಃ |

ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠಾ ಸ್ತ್ರಿಯುಕ್ತಾಶ್ಚ ಸರ್ವಭೂತಹಿತೇ ರತಾಃ ||

- ೧೦೫/೬

ಕಪಿಲಮುನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ - ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ರಾಜರು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡದೆ ಆ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾಮರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಎಂತಹ ದುರ್ಗಮಸ್ಥಾನ(ಸ್ಥಳ)ದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮ ಬಿಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿದ್ದು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ಆಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಪದೋಷಗಳು ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂಬುದು ದುರ್ಬಲಮನಃಸ್ಥಿತಿಯವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಹಿಂದೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮೂರು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾದವರು ನಿಷ್ಣಾಮನೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಋಜುಸ್ವಭಾವದ ಭಗವನ್ನಿಷ್ಟೆ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ, ವಿಹಿತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಣಾಮವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಆ ಕರ್ಮಗಳು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು^೧.

ಆ ಕಾಲದ ಜನರು ನಾಲ್ಕು ಪಾದ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ಪರಮಗತಿ ಲಭಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಸಾಧಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಗಳಾಗಿ, ಕೆಲವರು ವಾನಪ್ರಸ್ಥರಾಗಿ, ಕೆಲವರು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗಿಯೇ ಇದ್ದು ಧರ್ಮ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ^೨ (ತ್ರಿವಿದರು).

ಸದ್ಧರ್ಮಶೀಲನಾದ ಯೋಗಮುಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಇರದವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಭಾಸರೇ ಸರಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕೆ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ.^೩

ಹೀಗೆ ಶುಭಾಶುಭ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಮೌಲ್ಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೇ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಅನಂತ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ(ಮೋಕ್ಷ).

ಇದಲ್ಲದೆ ನಾಲ್ಕನೇ ಸನ್ನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಇರುವ ಉಪನಿಷತ್ ಧರ್ಮವು ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾದುದು. ಸನಾತನ ಯತಿಧರ್ಮವು ಸಂತೋಷಮೂಲವಾದುದು (ಯದೃಚ್ಛಾ ಸಂತುಷ್ಟವಾದುದು). ತ್ಯಾಗವೇ ಅದರ ಸ್ವಭಾವ.

೧ ಆಪೇತಕಾಮಕ್ರೋಧಾನಾಂ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾ ಸಂತಿತಾತ್ಮನಾಮ್ |

ಋಜುನಾಂ ಸಮನಿತ್ಯಾನಾಂ ಸ್ಥಿತಾನಾಂ ಸ್ವೇಷು ಕರ್ಮಸು ||

ಸರ್ವಮಾನಂತ್ಯಮಾಸೀದಿತಿ ನಃ ಶಾಶ್ವತೀ ಶ್ರುತಿಃ |

- ೧೦೫/೧೫

೨ ಗೃಹೇಭ್ಯ ಏವ ನಿಷ್ಯಮ್ಯ ವನಮನ್ಯೇ ಸಮಾಶ್ರಿತಾಃ |

ಗೃಹ ಏವಾಭಿ ಸಂಶ್ರಿತ್ಯ ತತೋಽನ್ಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಣಃ ||

- ೧೦೫/೨೦

೩ ಏವಂ ಯುಕ್ತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸ್ಯಾದನ್ಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಭವೇತ್ |

ಕರ್ಮೈವ ಪುರುಷಸ್ಯೇಹ ಶುಭಂ ವಾ ಯದಿ ವಾ ಶುಭಮ್ ||

ಜ್ಞಾನವು ಅದರ ಅನುಷ್ಠಾನ. ನಿತ್ಯವೂ ಅಪವರ್ಗ ಗತಿವುಳ್ಳದ್ದು (ನಿತ್ಯವೂ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮ ಅಪವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದುದು).

ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾದ ಇತರ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಇದೆಲ್ಲ ವೈರಾಗ್ಯಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಸಾಧಕನು ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮತ್ತೆ ಸ್ಯೂಮರಶ್ಮಿ ಮಹರ್ಷಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ, ಕಪಿಲಮುನಿಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ತ್ಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವವರು, ಆಚರಿಸುವವರು ಮರಣಾನಂತರ ಯಾರು ಸ್ವರ್ಗ ಜಯಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರು?

ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿ ಕಪಿಲಮುನಿಗಳು 'ಸನ್ಯಾಸದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಸುಖವನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಉತ್ತರದ ನಂತರ ಸ್ಯೂಮರಶ್ಮಿ ಮಹರ್ಷಿಯು -

'ಕಪಿಲರೇ! ನೀವು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಜ್ಞಾನೋಪಾಯವಂತರು. ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಆಗಿರುವಿರಿ. ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವುದೇ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮರೀತಿಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿದರೂ ಮೋಕ್ಷ ನಿಯತವಷ್ಟೇ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಫಲೈಕೈವಿದೆ. ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿದೆ. ಇದರ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವೇನು? ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಅದರ ಅಂತರ್ಯ ತಿಳಿಸಿರಿ' ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಪಿಲರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ 'ಸ್ಯೂಮರಶ್ಮಿಗಳೇ! ನೋಡಿರಿ! ಕರ್ಮಗಳು ಶರೀರದ ಶುದ್ಧಿಕಾರಕಗಳು. ಜ್ಞಾನವು ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿನ ರಾಗಾದಿಗಳು ನಾಶವಾದಾಗ, ಪಕ್ಷವಾದಾಗ ಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ)'.^೧

೧. ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸಾಧಕನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು ದಯಾ, ಕ್ರಮಾ, ಶಾಂತಿ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ, ಸರಳತೆ (ಆರ್ಜವ), ಅದ್ರೋಹ, ದುರಭಿಮಾನವಿರದೆ ಇರುವುದು, ಸಹನೆ, ಶಮ - ಇವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಮನನಾ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು (ಆತ್ಮನಿರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ)

೨. ವೇದವೆಲ್ಲವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಿಳಿದವನು. ಏಕೆಂದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿದೆ (ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಗಳು ವೇದದಲ್ಲಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ).

೧ ಚತುರ್ಥ ಔಪನಿಷದೋ ಧರ್ಮ: ಸಾಧಾರಣ: ಸ್ವತ್ವ(ತಿ): |

ಸಂತೋಷಮೂಲಸ್ಯಾಗ್ರಾತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಾಧಿಷ್ಠಾನಮುಚ್ಯತೇ ||

ಅಪವರ್ಗಗತಿನಿತ್ಯೋ ಯತಿಧರ್ಮ: ಸಸಾತನ: |

ಸಾಧಾರಣ: ಕೇವಲೋ ವಾ ಯಥಾಬಲಮುಪಾಸ್ಯತೇ ||

೨ ಶರೀರ ಶಕ್ತಿ: ಕರ್ಮಾಣಿ ಜ್ಞಾನಂ ತು ಪರಮಾಗತಿ: |

ಪಕ್ಷೇ ಕಷಾಯೇ ವಮನೈರಸಜ್ಞಾನೇನ ತಿಷ್ಠತಿ ||

೩. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭಗವಂತನನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೪. ಭಗವದಿತಿರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಶಮ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

೫. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಶುಭವೆಂಬುವುದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೬. ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತು ಋತ, ಸತ್ಯ ಎನಿಸಿದೆ. ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಗಳ ನಿಯಾಮಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಖಸ್ವರೂಪವೂ, ಎಲ್ಲರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅವಿನಾಶಿ ಕೂಡಾ ಆಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಆಕಾಶದಂತೆ ನಿಸ್ಸಂಗವಾಗಿರುವ, ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿರುವ, ಸನಾತನವಾದ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ತೇಜಸ್ಸು, ಕ್ಷಮಾ, ಶಾಂತಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಶುಭಕಾಮನೆ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ಕಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರವು^೧.

ಕಪಿಲಮುನಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಯಾಮರಶ್ಮಿಗಳ ಸಂವಾದಗಳು ಗೀತೆಯ ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನಯೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಕರ್ಮಯೋಗ ಜ್ಞಾನಯೋಗಗಳಿರಡೂ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕಗಳಾದರೂ ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಭಾವ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕಪಿಲಮುನಿಗಳ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಗಳೇ, ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

೧ ಋತಂ ಸತ್ಯಂ ವಿದಿತಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ ಸರ್ವಸ್ಯಾತ್ಮಾ ಜಂಗಮಂ ಸ್ಥಾವರಂ ಚ |

ಸರ್ವಸುಖಂ ಯಚ್ಚಿವಮುತ್ತಮಮಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಭವಿತ್ಯಾವ್ಯಯಶ್ಚ ||

ತೇಜಃ ಕ್ಷಮಾ ಶಾಂತಿರನಾಮಯಂ ಶುಭಂ ತಥಾವಿಧಂ ವ್ಯೋಮ ಸನಾತನಂ ಧ್ರುವಮ್ |

ವಿತ್ಯಃ ಶಬ್ದೈರ್ಗಮ್ಯತೇ ಬುದ್ಧಿ ನೇತ್ವೈಸ್ತಸ್ಯ ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಯ || - ೧೦೫/೪೪,೪೫

೧೯೨. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿ ವಿಹಿತವೇ?

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ತಾತ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ತಪಸ್ಸುಗಳು ವಿವಿಧವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಭಗವತ್ತಂತೋಷ ಸಾಧನೆ. ಅಂತಹ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ, ಧನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗದಂತಹ ಕೇವಲ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಡುವ ಯಜ್ಞಯಾವುದು?¹

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಭೀಷ್ಮರು ತಮಗೆ ನಾರದರು ಹೇಳಿದ ಉಂಛವೃತ್ತಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ವಿದರ್ಭದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಂಛವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯು ಯಜ್ಞವೊಂದನ್ನು ಮಾಡಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದನು. ಆತನಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ (ಶ್ಯಾಮಾಕ)ಯನ್ನೇ ಉಣ್ಣಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅರ್ಕ ಪತ್ರಿ ಅಥವಾ ಸುವರ್ಚಲಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಾಡು ಶಾಕಲತೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಹಿಯಾದ, ರಸರಹಿತ ಶಾಕ (ತರಕಾರಿ) ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ರುಚಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಾಪದಾಯಕನಾದ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಯಾವ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಹಿಂಸೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಧರ್ಮದಿಂದ ಫಲಮೂಲಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞ ನಡೆಸಿದರೂ ಆ ಯಜ್ಞವು ಸ್ವರ್ಗ ಫಲ ನೀಡುತ್ತದೆ.² ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಡತಿ ಪುಷ್ಕರಚಾರಿಣಿ. ಈಕೆಯೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶಾಕಯಜ್ಞವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದು ವಿಧ್ವಂಸವೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಆಕೆಯು ಗಂಡನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಆತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಳು. ಪತ್ನಿಯು ನವಿಲಿನ ಜೀರ್ಣಗಿರಿಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟಿಯನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗಂಡನ ಯಜ್ಞದ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ಆಕೆ ಹೋಮ ನಡೆಯುವಾಗ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ವಧಿಸಿದ್ದಳು (ಪಶುವಾಗಿ). ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಆ ಪಕ್ಷಿಯೊಡನೆ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಿಂಕೆ ಯಜ್ಞಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದು

೧ ಬಹುನಾಂ ಯಜ್ಞತಪಸಾಮೇಕಾರ್ಥಾನಾಂ ಪಿತಾಮಹಃ |

ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ನ ಸುಖಾರ್ಥಾರ್ಥಂ ಕಥಂ ಯಜ್ಞಃ ಸಮಾಹತಃ ||

- ೧೦೭/೧

೨ ಉಪಗಮ್ಯ ವನೇ ಪೃಥ್ವೀ ಸರ್ವಭೂತವಿಹಿಂಸಯಾ |

ಅಪಿ ಮೂಲಫಲೈರಿಚ್ಛೋ ಯಜ್ಞಃ ಸ್ವರ್ಗೈಃ ಪರಂತಪಃ ||

- ೧೦೭/೨

೩. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಭಗವಂತನನ್ನು ಜಗತ್ತಿನ ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೪. ಭಗವದಿತಿರವೆಲ್ಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಶಮ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

೫. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷ ಶುಭವೆಂಬುವುದು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೬. ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತು ಋತ, ಸತ್ಯ ಎನಿಸಿದೆ. ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯವೂ ಆಗಿದೆ. ತಿಳಿಯಲಿಟ್ಟದ್ದೂ ಆಗಿದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದೆ. ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಗಳ ನಿಯಾಮಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಖಸ್ವರೂಪವೂ, ಎಲ್ಲರ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅವಿನಾಶಿ ಕೂಡಾ ಆಗಿದೆ.

ಇಂತಹ ಆಕಾಶದಂತೆ ನಿಸ್ಸಂಗವಾಗಿರುವ, ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿರುವ, ಸನಾತನವಾದ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ತೇಜಸ್ಸು, ಕ್ಷಮಾ, ಶಾಂತಿ, ಆರೋಗ್ಯ, ಶುಭಕಾಮನೆ ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ಕಂಡ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ ನಮಸ್ಕಾರವು^೧.

ಕಪಿಲಮುನಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಯಾಮರಶ್ಮಿಗಳ ಸಂವಾದಗಳು ಗೀತೆಯ ಕರ್ಮ, ಜ್ಞಾನಯೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವಂತಿದೆ. ಕರ್ಮಯೋಗ ಜ್ಞಾನಯೋಗಗಳೆರಡೂ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಕಗಳಾದರೂ ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಎಂಬ ಭಾವ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕಪಿಲಮುನಿಗಳ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಉಪದೇಶಗಳೇ, ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ.

೧ ಋತಂ ಸತ್ಯಂ ವಿದಿತಂ ವೇದಿತವ್ಯಂ ಸರ್ವಸ್ಯಾತ್ಮಾ ಜಂಗಮಂ ಸ್ಥಾವರಂ ಚ |

ಸರ್ವಸುಖಂ ಯಚ್ಛಿವಮುತ್ಪತ್ತಮಮಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಾವ್ಯಕ್ತಂ ಪ್ರಭವಿತ್ಯಾವ್ಯಯಶ್ಚ ||

ತೇಜಃ ಕ್ಷಮಾ ಶಾಂತಿರನಾಮಯಂ ಶುಭಂ ತಥಾವಿಧಂ ವ್ಯೋಮ ಸನಾತನಂ ಧ್ರುವಮ್ |

ವಿತ್ಯಃ ಶಬ್ದೈರ್ಗಮ್ಯತೇ ಬುದ್ಧಿ ನೇತ್ವೈಸ್ತಸ್ಮೈ ನಮೋ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಯ || - ೧೦೫/೪೪,೪೫

೧೯೨. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿ ವಿಹಿತವೇ?

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ತಾತ್! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ತಪಸ್ಸುಗಳು ವಿವಿಧವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಉದ್ದೇಶ ಭಗವತ್ತಂತೋಷ ಸಾಧನೆ. ಅಂತಹ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ, ಧನಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗದಂತಹ ಕೇವಲ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಡುವ ಯಜ್ಞ ಯಾವುದು?¹

ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಭೀಷ್ಮರು ತಮಗೆ ನಾರದರು ಹೇಳಿದ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ವಿದರ್ಭದೇಶದಲ್ಲಿ ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯು ಯಜ್ಞವೊಂದನ್ನು ಮಾಡಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದನು. ಆತನಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ(ಶ್ಯಾಮಾಕ)ಯನ್ನೇ ಉಣ್ಣಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅರ್ಕ ಪತ್ರಿ ಅಥವಾ ಸುವರ್ಣಲಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಾಡು ಶಾಕಲತೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಹಿಯಾದ, ರಸರಹಿತ ಶಾಕ (ತರಕಾರಿ) ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಆ ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳು ರುಚಿಯಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಾಪದಾಯಕನಾದ ಧರ್ಮರಾಜನೇ! ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಯಾವ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಹಿಂಸೆ ಇಲ್ಲದಂತೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಧರ್ಮದಿಂದ ಫಲಮೂಲಗಳಿಂದ ಯಜ್ಞ ನಡೆಸಿದರೂ ಆ ಯಜ್ಞವು ಸ್ವರ್ಗ ಫಲ ನೀಡುತ್ತದೆ.² ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಡತಿ ಪುಷ್ಕರಚಾರಿಣಿ. ಈಕೆಯೊಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಶಾಕಯಜ್ಞವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದು ವಿಧ್ವಂಸವೆಂದು ತಿಳಿದೂ ಆಕೆಯು ಗಂಡನ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಆತನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಳು. ಪತ್ನಿಯು ನವಿಲಿನ ಜೀರ್ಣಗರಿಗಳನ್ನು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗಂಡನ ಯಜ್ಞದ ವಿಧಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲದ ಆಕೆ ಹೋಮ ನಡೆಯುವಾಗ ಒಂದು ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿ ವಧಿಸಿದ್ದಳು (ಪಶುವಾಗಿ). ಇದನ್ನು ಕಂಡ ಆ ಪಕ್ಷಿಯೊಡನೆ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜಿಂಕೆ ಯಜ್ಞಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಬಂದು

೧ ಬಹೂನಾಂ ಯಜ್ಞತಪಸಾಮೇಕಾರ್ಥಾನಾಂ ಪಿತಾಮಹ !

ಧರ್ಮಾರ್ಥಂ ನ ಸುಖಾರ್ಥಾರ್ಥಂ ಕಥಂ ಯಜ್ಞಃ ಸಮಾಹಿತಃ ||

- ೧೦೭/೧

೨ ಉಪಗಮ್ಯ ವನೇ ಪೃಥ್ವೀಂ ಸರ್ವಭೂತವಿಹಿಂಸಯಾ |

ಅಪಿ ಮೂಲಫಲೈರಿಜ್ಯೋ ಯಜ್ಞಃ ಸ್ವರ್ಗಃ ಪರಂತಪಃ ||

- ೧೦೭/೫

ಸತ್ಯನೆಂಬ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ಅಸತ್ಯಮ್ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿತು^೧. ನೀನು ಮಾಡುವ ಯಜ್ಞವು ಅಂಗಹೀನ, ಮಂತ್ರಹೀನವಾದರೆ ಅದು ದುಷ್ಕರ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ನ್ಯೂನತೆ ಹೋಲಾಡಿಸಲು ನನ್ನನ್ನು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ನಿಷ್ಕಳಂಕನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗು ಎಂದಿತು^೨.

ಜಂಕೆಯು ಹೇಳಿದ ನಂತರ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರೀದೇವಿ ಆಗಮಿಸಿ ಜಂಕೆಯ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯಲು ಸಲಹೆ ನೀಡಿದರೂ, ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಮ್ಮೊಡನೆ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಜಂಕೆಯನ್ನು ನಾನು ಕೊಲ್ಲಲಾರೆ ಎಂದನು^೩. ನಂತರ ಸಾವಿತ್ರೀ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ರಸಾತಲಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದಳು. ನಂತರ ಆ ಜಂಕೆಯು ಮತ್ತೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅಂಜಲೀಬದ್ಧವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಯಜ್ಞದ ಪಶುವನ್ನಾಗಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿತು. ಸತ್ಯನು ಆ ಜಂಕೆಯನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗು ಎಂದನು (ಅದರ ಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಲು ಒಪ್ಪದೆ). ಆ ಜಂಕೆ ಎಂಟು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ವಾಪಸು ಬಂದು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ತನ್ನನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಲಂಭನ ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿತು. ಅದರಿಂದ ನನಗೆ ಸದ್ಗತಿಯಾಗುತ್ತದೆ^೪. ನಾನು ನಿನಗೆ ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನಗಳು, ದಿವ್ಯ ಅಪ್ಸರೆಯರು, ಗಂಧರ್ವರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಸತ್ಯನು ಮೃಗಾಲಂಭನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವಾಸವಿರುವುದನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸ ಮಾಡಿದನು.

ಆ ಮೃಗ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಆಗದೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಯಮಧರ್ಮನೇ ಆಗಿದ್ದನು. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಸತ್ಯನು ಮಾಡಿದ ಯಜ್ಞ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಧರ್ಮನು ಭಾವಿಸಿದ್ದ^೫. ಸತ್ಯನ ಯಜ್ಞವು ಪುಣ್ಯಹ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದನು. ಆತನ ತಪಸ್ಸೂ, ಯಜ್ಞದ ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ (ಪಶ್ಚಾಲಂಭ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು) ಕಳೆದಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾಜ್ಞೀಯ ಹಿಂಸೆ ಧರ್ಮಸಾಧನೆಯೇ ಆಗಿದೆ^೬.

-
- ೧ ತಸ್ಮಿನ್ ವನೇ ಸಮೀಪಸ್ತೋ ಮೃಗೋಽಭೂತ್ ಸಹಚಾರಿಕಃ |
ವಚೋಭಿರಬ್ರವೀತ್ ಸತ್ಯಂ ತ್ವಯಾ ದುಷ್ಕೃತಂ ಕೃತಮ್ || - ೧೦೭/೮
- ೨ ಯದಿ ಮಂತ್ರಾಂಗಹೀನೋಽಯಂ ಯಜ್ಞೋ ಭವತಿ ವೈಕೃತಃ |
ಮಾಂ ಭೋ ಪ್ರಕ್ಷಪ ಹೋತ್ರೇ ತ್ವಂ ಗಚ್ಛ ಸ್ವರ್ಗಮತಂದ್ರಿತಃ || - ೧೦೭/೯
- ೩ ತತಸ್ತು ಯಜ್ಞೇ ಸಾವಿತ್ರೀ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತ್ವಂ ಸಂಸ್ಥ ಮಂತ್ರಯತ್ |
ನಿಮಂತ್ರಯಂತೀ ಪ್ರತುಕ್ತಾ ನ ಹನ್ಯಾಂ ಸಹವಾಸಿನಮ್ || - ೧೦೭/೧೦
- ೪ .. ತತಃ ಸ ಹರಿಕೋ ಗತ್ವಾ ಪದಾನ್ಯಜ್ಞಾನ್ಯವರ್ತತ |
ಸಾಧು ಹಿಂಸಯ ಮಾಂ ಸತ್ಯ ಹತೋ ಯಾಸ್ಯಾಮಿ ಸದ್ಗತಿಮ್ || - ೧೦೭/೧೩
- ೫ ಸ ತು ಧರ್ಮೋ ಮೃಗೋ ಭೂತ್ವಾ ಬಹುವರ್ಷೋಽಪಿತೋ ವನೇ |
ತಸ್ಯ ನಿಷ್ಕೃತಿಮಾಧತ್ತ ನ ಹ್ಯಸೌ ಯಜ್ಞಸಂಭಿಃ | - ೧೦೭/೧೬
- ೬ ತಸ್ಯ ತೇನ ತು ಭಾವೇನ ಮೃಗಹಿಂಸಾತ್ಮನಸ್ತದಾ |
ತಪೋ ಮಹತ್ ಸಮುಚ್ಚಿನ್ನಂ ತಸ್ಮಾದ್ಧಿಂಸಾ ನ ಯಜ್ಞಯಾ || - ೧೦೭/೧೭

ನಂತರ ಮೃಗರೂಪಿ ಯಮನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ತಾನೇ ಸತ್ಯನಿಂದ ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಿದ ಪಶುಬಲಿ ಸಮೇತವಾಗಿ ಬಂದನು. ಇದರಿಂದ ಸತ್ಯನು ಬಹಳ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿದ. ಆತನ ಪತ್ನಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು^೧. ಯದ್ಯಪಿ ಅಹಿಂಸೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಧರ್ಮವಾದರೂ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ. ಸತ್ಯವಾದಿಗಳ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು^೨.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಅದೊಂದು ಕೌರ್ಯದ ವ್ಯಾಪಾರ. ಆದರೆ ಜೀವನದ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು ಈಗಾಗಲೇ ಬಂದಿವೆ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ ಅಧರ್ಮವಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿ (ಮೊದಲಾದ ವಿಹಿತ ಪ್ರಾಣ್ಯಾದಿಗಳ) ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಏಳು ತರಹದ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಬಲಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಪಶುವಾಗಿ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅವು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದೇಶಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮರಣ ಹೊಂದಲು ಸಿದ್ಧರಾಗುವ ಯೋಧರಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾದರೂ ಅವರು ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸದ್ಗತಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣ ತೆತ್ತುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಾತ್ಯಕ್ಷಿಕೆ ಇದೆ. ಸ್ವಯಂ ಜಿಂಕೆ ತಾನು ಪ್ರಾಣ ಕೊಡಲು ಸಿದ್ಧ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿ ಧರ್ಮದೇವತೆಯೇ ಬಂದು ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಶಂಕೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಉಳಿದಂತೆ ಹಿಂಸೆ ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಅಧರ್ಮವೇ ಆಗಿದೆ.

೧ ತತ್ಸಂ ಭಗವಾನ್ ಧರ್ಮೋ ಯಜ್ಞಂ ಯಾಜಯತ್ ಸ್ವಯಮ್ |

ಸಮಾಧಾನಂ ಚ ಭಾರ್ಯಾಯಾ ಲೇಭೇ ಸ ತಪಸಾ ಪರಮ್ ||

- ೧೦೭/೧೮

೨ ಅಹಿಂಸಾ ಸಕಲೋ ಧರ್ಮೋ ಹಿಂಸಾ ಯಜ್ಞೇ ಸಮಾಹಿತಾ |

ಸತ್ಯಂ ತೇಹಂ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಯೋ ಧರ್ಮಃ ಸತ್ಯವಾದಿನಾಮ್ ||

- ೧೦೭/೧೯

೧೯೩. ಆಶಾತ್ಮಾಗವೇ ಸುಖಸಾಧನ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ -

ತಾತೆ! ನಾವು ಪಾಪಿಗಳು, ರಾಜ್ಯ, ಐಶ್ವರ್ಯದ ಆಸೆಯಿಂದ ಸೋದರರು, ಪಿತೃಗಳು, ಮಕ್ಕಳು, ಜ್ಞಾತಿಗಳು, ಸ್ನೇಹಿತರು, ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಕೊಂದವು (ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ) ಈ ಆಶೆ ಅರ್ಥದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವಂತಹದು. ಇದನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಹೇಗೆ. ಈ ಆಸೆಯಿಂದಲೇ ನಾವು ಅನೇಕ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವಲ್ಲಾ!”

ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ವಿದೇಹರಾಜನಿಗೂ ಮಾಂಡವ್ಯಮುನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದ ರೂಪದ ಇತಿಹಾಸದ ಮೂಲಕ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

ಮಾಂಡವ್ಯರಿಗೆ ಜನಕನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ‘ನಾನು ಸುಖವಾಗಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನಗೆ ನನ್ನದೆಂಬುದು ವಿನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಥಿಲಾಪಟ್ಟಾವೆಲ್ಲ ಸುಟ್ಟರೂ ನನ್ನದೇನೂ ಸುಡದು’. ಐಶ್ವರ್ಯ ಜಾಸ್ತಿ ಇದ್ದಷ್ಟೂ ಅದರಿಂದ ದುಃಖವೇ ಅಧಿಕ. ಅಷ್ಟೇಕೆ? ಅಲ್ಪ ಐಶ್ವರ್ಯವಿದ್ದರೂ ಆಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಮೋಹಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಈ ಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ಕಾಮಗಳಿಂದ ಬರುವ ಸುಖವಾಗಲೀ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ದೇವಲೋಕದ ಮಹಾಸುಖವಾಗಲೀ, ಆಶಾತ್ಮಾಗದಿಂದ ಸಿಗುವ ಅವಾರ ಸುಖದ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಕಲಾಕೂಡಾ ಸಮವಾಗದು^೧. ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಗೋವಿನ ಕೋಡು ಕರು ಬೆಳೆದಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ನರನಿಗೂ ಧನ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಲ್ಲ ಅದರ ಆಸೆಯೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ನನ್ನದೆಂಬ ಅಲ್ಪ ಸ್ವತ್ತೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದಾಗ ಅದರ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಾಗಿ ಮಹಾ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ^೨. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ನನ್ನದೆಂಬ ಮೋಹವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೇ ಬಿಡಬೇಕು. ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ದುಃಖ: ಆದ್ದರಿಂದ ಧನಾದಿಗಳು ದೊರೆತಾಗ ಧರ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು^೩. ವಿದ್ವಾಂಸನಾದವನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ

೧ ಭ್ರಾತರ: ಪಿತರ: ಪುತ್ರಾ ಜ್ಞಾತಯ: ಸುಹೃದ್ವೃಥಾ |

ಅರ್ಥಹೇತೋರ್ಹತಾ: ಕ್ಷೂರೈರನ್ಯಾಭಿ: ಪಾಪಬುದ್ಧಿಭಿ: ||

ಯೇ ಯಮರ್ಥೋದ್ಧೃತಾ ತೃಷ್ಣಾ ಕಥಮೇತಾಂ ಪಿತಾಮಹ |

ನಿವರ್ತಯೇಮ ಪಾಪಂ ಹಿ ತೃಷ್ಣಯಾ ಕಾರಿತಾ ವಯಮ್ ||

- ೧೧೧/೧,೨

೨ ಮಿಥಿಲಾಯಾಂ ಪ್ರದಿಪ್ತಾಯಾಂ ನ ಮೇ ದಹ್ಯಂತಿ ಕಿಂಚನ ||

- ೧೧೧/೪

೩ ಯಚ್ಚ ಕಾಮಸುಖಂ ಲೋಕೇ ಯಚ್ಚ ದಿವ್ಯಂ ಮಹತ್ ಸುಖಮ್ |

ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯಸುಖಸ್ಯೈತೇ ನಾರ್ಹತ: ಪೋಡಶೀಂ ಕಲಾಮ್ ||

- ೧೧೧/೬

೪ ಕಿಂಚಿದೇವ ಮಮತ್ವೇನ ಯದಾ ಭವತಿ ಕಲಿಪ್ರಮ್ |

ತದೇವ ಪರಿತಾಪಾಯ ನಾಶೇ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಪುನ: ||

- ೧೧೧/೮

೫ ಪ್ರಾಪ್ಯಾರ್ಥಮುಪಯುಂಜೀತ ಧರ್ಮೇ ಕಾಮಂ ವಿವರ್ಜಯೇತ್ ||

- ೧೧೧/೯

ತನ್ನಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ, ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಆಶೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಬಲ್ಲ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.^೧ ಅವನು ಸತ್ಯ, ಅನ್ಯತೆ, ಸುಖದುಃಖ, ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯ, ಭಯ, ಅಭಯ, ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಸಮಚಿತ್ತನಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರಶಾಂತನಾದಾಗ (ಸಮಚಿತ್ತನಾಗಿ) ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ಜನರಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಡಲು ಆಗದೋ, ಶರೀರವು ದುರ್ಬಲವಾದರೂ (ಶಕ್ತಿ ಕುಗ್ಗಿದ್ದರಿಂದ) ಉಂಡದ್ದು ಜೀರ್ಣವಾಗದೋ, ಯಾವುದು ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕ ರೋಗವೋ, ಅದೇ ಆಶೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನಿಗೆ ಸುಖ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಯಾರು ತಮ್ಮ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕಳಂಕ ಚಂದ್ರನಂಥ ಪರಿಶುದ್ಧರಾಗಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಸುಖವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.^೨

ಧರ್ಮರಾಜನೇ ಜನಕರಾಜನ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾಂಡವ್ಯನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡ. ರಾಜನ ಮಾತನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಿ, ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದನು (ತೃಷ್ಣಾ ಆಶಾತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದನು).

ಸಂದೇಶಗಳು

ವಿದೇಹರಾಜನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ.

ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ತಾನು ಯಾವ ಪಾಪ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದರೂ, ಪಾಪ ಎಂಬ ಪಾಪಪ್ರಜ್ಞೆ ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಲೋಕದ ಇತರ ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಪಾಪಿಗಳ, ಕೀಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ದೊಡ್ಡ ಸಂದೇಶ. ನಾವು ನಮ್ಮನ್ನು ಹೇಗೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಯಾವುದು ಕ್ಷೇಮದ ಚಿಂತನೆ ಎಂದು. ತಪ್ಪು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಮಾಡಿದವೆಂಬ ಭಾವ ಕ್ಷೇಮಕರ. ತಪ್ಪು ಮಾಡಿದಾಗಲಂತೂ ಇನ್ನೂ ಕ್ಷೇಮಕರ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

.....

೧ ವಿದ್ವಾನ್ ಸರ್ವೇಷು ಭೂತೇಷು ಆತ್ಮನಾ ಸೋಪಮೋ ಭವೇತ್ |

ಕೃತಕೃತ್ಯೋ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಂ ತೃಜತಿ ವೈ ಸಹ ||

- ೧೧೧/೧೦

೨ ಚಾರಿತ್ರಮಾತ್ಮನಃ ಪಶ್ಯಂಶ್ಚಂದ್ರಶುದ್ಧಮನಾಮಯಮ್ |

ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಲಭತೇ ಕೀರ್ತಿಂ ಪ್ರೇತ್ಯ ಚೇಹ ಯಥಾಸುಖಮ್ ||

- ೧೧೧/೧೩

೧೯೪. ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಹೇಗೆ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ -

ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅರಿಯದವನಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ (ಸಂಶಯಪಿಶಾಚಿಯಂತಿರುವ), ಪಾರತ್ರಿಕ ಸಾಧನೆ ಮಾಡದವನಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಹೇಗೆ ಆದೀತು?¹

ಭೀಷ್ಮರು, ಸತತ ಗುರು ಹಿರಿಯರ ಪೂಜೆ, ಗೌರವ, ಅವರ ಆದೇಶ ಪಾಲನೆ, ಶಾಸ್ತ್ರವಣ, (ವಿವಿಧ ವಿದ್ಯೆಗಳ) - ಇವು ಮೂರು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ². ಈ ಬಗ್ಗೆ ದೇವರ್ಷಿ ನಾರದರಿಗೂ ಗಾಲವರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತೃಪ್ತರಾದ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾದ, ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆ (ಮೋಹ)ಯ ಬುದ್ಧಿಯ ಆಯಾಸವನ್ನು ಗೆದ್ದಿರುವ (ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಿಯಾದ), ಶ್ರೇಯಸ್ಕಾಮರಾದ ನಾರದರನ್ನು ಕಂಡ ಗಾಲವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು (ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದರು).

ನಾರದರೇ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಾನಾರ್ಹ (ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದ) ಗುಣಗಳು ಬೇರೂರಿವೆ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನೀವು ಮೂಢರಲ್ಲ (ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲ). ಆದರೆ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಗಳನ್ನರಿಯದ, ಮೂರ್ಖರಾದ (ಬಹುಕಾಲದಿಂದ), ಲೋಕತತ್ತ್ವಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯದ ನಮ್ಮಂತಹವರ ಸಂಶಯಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ನೀಡಲು ಸಮರ್ಥರಿದ್ದೀರಿ.

ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ?

ಪೂಜ್ಯರೇ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳು (ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿಗಳು) ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗಗಳಾದ ಇವುಗಳಲ್ಲೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕವಲುಗಳಿವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರವೇತ್ತರು ತಮಗೆ ಹಿಡಿಸಿದುದನ್ನೇ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗವೆಂದು ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಒಂದೇ ಇದ್ದರೂ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಅದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ

೧ ಆತ್ಮತ್ವ ಜ್ಞಪ್ತ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಸತತಂ ಸಂಶಯಾತ್ಮನಃ |

ಆಕೃತವ್ಯವಸಾಯಸ್ಯ ಶ್ರೇಯೋ ಬ್ರೂಹಿ ಪಿತಾಮಹ ||

- ೧೨೦/೧

೨ ಗುರುಪೂಜಾ ಚ ಸತತಂ ವೃದ್ಧಾನ್ತಾಂ ಪರ್ಯುಪಾಸನಮ್ |

ಶ್ರವಣಂ ಚೈವ ವಿದ್ಯಾನ್ತಾಂ ಕೂಟಸ್ಥಂ ಶ್ರೇಯ ಉಚ್ಯತೇ ||

- ೧೨೦/೨

ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತದೆ.^೧ ನಾನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ತಾವು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ ಯಾವುದೆಂದು ಹೇಳಿರಿ.

ನಾರದರು ಗಾವಲರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. ಗಾವಲರೆ! ಒಟ್ಟಾರೆ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿವೆ. ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಸಾಧನಮಾರ್ಗ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ, ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.^೨

೨. ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಉಪಕಾರ, ಶತ್ರುಗಳ ನಿಗ್ರಹ, ಧರ್ಮ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳ ಯೋಗ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ.^೩

೩. ಪಾಪಕರ್ಮ(ಕಾರ್ಯ)ಗಳನ್ನು(ಗಳಿಂದ) ಮಾಡಬಾರದು(ದೂರವಿರಬೇಕು). ಯಾವಾಗಲೂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು ಮತ್ತು ಸಜ್ಜನರೊಡನೆ ಸಹವಾಸಗಳು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗಗಳು.

೪. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಠಿಣವಾಗಿ ವರ್ತಿಸದಿರುವುದು, ನಿತ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸರಳತೆ, ಋಜುತ್ವ(ಪಾರದರ್ಶಕತೆ), ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮಾಧುರ್ಯ, ಇವು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನೆ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಮಾನವೇ ಇಲ್ಲ.

೫. ದೇವಪಿತೃಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣಾದಿಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಕೊಡುವುದು (ವಿಧ್ವಂಸವಾಗಿ), ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದ ಭ್ರಷ್ಟರಪೋಷಣೆ (ಅವರ ಕೈ ಬಿಡದಿರುವುದು).^೪

೬. ಸತ್ಯಮಾತನಾಡುವುದು ಸುಲಭ. ಆದರೆ ಸತ್ಯ ಯಾವುದು? ಸತ್ಯದ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟ ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮಂತ ಹಿತವಾದುದು ಸತ್ಯ. ಉಳಿದದ್ದು ಅಸತ್ಯ.^೫

೧ ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಯದಿ ಭವೇದೇಕಂ ವೃತ್ತಂ ಶ್ರೇಯೋ ಭವೇತ್ ತದಾ |

ಶಾಸ್ತ್ರೈಶ್ಚ ಬಹುಭಿರ್ಭೇದಯಃ ಶ್ರೇಯೋ ಗುಹ್ಯಂ ಪ್ರವೇಶಿತಮ್ ||

ಏತಸ್ಮಾತ್ ಕಾರಣಾಚ್ಛೇದಯಃ ಕಲಿಲಂ ಪ್ರತಿಭಾತಿ ಮಾಮ್ |

ಬ್ರವೀತು ಭಗವಾಂಸ್ತನ್ಮೇ ಉಪಸನ್ಮೋಽಸ್ಯ ಧೀಹಿ ಭೋಃ ||

- ೧೨೦/೧೦,೧೧

೨ ಆಶ್ರಮಾಸ್ತಾತ ಚಿತ್ತಾ ರೋ ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪಿತಾಃ ಪೃಥಕ್ |

ತಾನ್ ಸರ್ವಾನನುಪಶ್ಯ ತ್ವಂ ಸಮಾಶ್ರಿತ್ಯೈವ ಗಾಲವ ||

- ೧೨೦/೧೨

೩ ಅನುಗ್ರಹಂ ಚ ಮಿತ್ರಾಣಾಮಮಿತ್ರಾಣಾಂ ಚ ನಿಗ್ರಹಮ್ |

ಸಂಗ್ರಹಂ ಚ ತ್ರಿವರ್ಗಸ್ಯ ಶ್ರೇಯ ಅಹುರ್ಮನೀಷೀಣಃ ||

- ೧೨೦/೧೫

೪ ದೇವತಾಭ್ಯಃ ಪಿತೃಭೃಶ್ಚ ಸಂವಿಭಾಗೋಽತಿಥಿಷ್ವಪಿ |

ಅಸಂತ್ಯಾಗಶ್ಚ ಭೃತ್ಯಾನಾಂ ಶ್ರೇಯ ಏತದಸಂಶಯಮ್ ||

- ೧೨೦/೧೮

೫ ಸತ್ಯಸ್ಯ ವಚನಂ ಶ್ರೇಯಃ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಂ ತು ದುಷ್ಕರಮ್ |

ಯದ್ಭೂತಹಿತಮತ್ಯಂತಮೇತತ್ ಸತ್ಯಂ ಬ್ರವೀಮ್ಯಹಮ್ ||

- ೧೨೦/೧೯

೭. ಅಹಂಕಾರ(ನಾನೇ ಎಲ್ಲಮಾಡುವುದು)ತ್ಯಾಗ, ತಪ್ಪು ಮಾಡದಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನ ನಿಗ್ರಹ, ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವುದು, ಏಕಾಂತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹರಿಧ್ಯಾನ, ಇವೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗಗಳು.^೧

೮. ಧರ್ಮದಿಂದ ವೇದವೇದಾಂಗಗಳ ಅಧ್ಯಯನ (ವಿದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ); ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ (ಭಗವತ್ ಜ್ಞಾನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ). ಇವೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗಗಳು.^೨

೯. ಲೋಕದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎಂದರೆ, ಶಬ್ದರೂಪರಸಗಂಧಸ್ಪರ್ಶಗಳನ್ನು ಅತಿಯಾಗಿ ಸೇವಿಸಬಾರದು.

೧೦. ರಾತ್ರಿ ಓಡಾಟ, ಹೆಗಲು ನಿದ್ರೆ, ಸೋಮಾರಿತನ, ಚಾಡಿಕೋರತನ, ಅಲಸ್ಯ, ದರ್ಪ (ಐಶ್ವರ್ಯ, ವಿದ್ಯಾಮದ, ಇತ್ಯಾದಿ) ನಿರಾಹಾರ, ಅತಿ ಆಹಾರ ಸೇವನೆ, ನಿರಾಹಾರತ್ವ ಅತಿಯಾದ ಉಪವಾಸವ್ರತ, ಇವುಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಯೋಭಿಲಾಷಿಯು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.^೩

೧೧. ಪರನಿಂದೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಸಿದ್ಧಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ ತಾನು ಗುಣವಂತನಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಅದೇ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ.^೪

೧೨. ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದವರು ತಮ್ಮನ್ನೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗುಣವಂತರನ್ನು ದೋಷಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿ ದೂರವಿಟ್ಟು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ತನ್ನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿನ ಕೊರತೆ.^೫

೧೩. ಮೂರ್ಖನು ತನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಹೊಗಳಿಕೊಂಡರೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಾರನು. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ವಿಖ್ಯಾತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

೧೪. ಸ್ವಯಂ ದೋಷಿಗಳಾದವರು, ಅವರು ಆಡುವ ಅಸಾರವಾದ ಮಾತುಗಳು ಅವರ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಮನೆಯ ಮೂಲಕ ಧಾತುಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಹಾಕುವಂತೆ.

-
- ೧ ಅಹಂಕಾರಸ್ಯ ಚ ತ್ಯಾಗಃ ಪ್ರಣಯಸ್ಯ ಚ ನಿಗ್ರಹಃ |
ಸಂತೋಷಶ್ಚ ಕಚರ್ಯಾ ಚ ಕೂಟಸ್ಥಂ ಶ್ರೇಯ ಉಚ್ಯತೇ || - ೧೨೦/೨೦
- ೨ ಧರ್ಮೇಣ ವೇದಾಧ್ಯಯನಂ ವೇದಾಂಗಾನಾಂ ತಥೈವ ಚ |
ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಾಂ ಚ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಶ್ರೇಯ ಏತದಂಶಯಮ್ || - ೧೨೦/೨೧
- ೩ ನಶಂಚರ್ಯಾ ದಿವಾಸ್ವಪ್ನಮಾಲಸ್ಯಂ ಪ್ರಶುನಂ ಮದಮ್ |
ಅತಿಯೋಗಮಯೋಗಂ ಚ ಶ್ರೇಯಸೋಽರ್ಥಿ ಪರಿತ್ಯಜೇತ್ || - ೧೨೦/೨೩
- ೪ ಕರ್ಮೋತ್ಕರ್ಷಂ ನ ಮಾರ್ಗೇತ ಪರೇಷಾಂ ಪರಿನಿದಯಾ |
ಸ್ವಗುಣೈರೇವ ಮಾರ್ಗೇತ ವಿಪ್ರಕರ್ಷಂ ಪ್ರಪಿಗ್ವನಾತ್ || - ೧೨೦/೨೪
- ೫ ನಿರ್ಗುಣಾಸ್ತ್ವೇವ ಭೂಯುಷ್ಮಾತ್ಕುಸಂಭಾವನೋ ನರಾಃ |
ದೋಷೈರನ್ಯಾನ್ ಗುಣವತಃ ಕ್ಷಿಪಂತ್ಯಾತ್ಮಗುಣಕ್ಷಯಾತ್ || - ೧೨೦/೨೫

೧೫. ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವ ಸಜ್ಜನರು ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಅದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಲಾಭವು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಲಾಭವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

೧೬. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದವನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡದವರಿಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಬಾರದು. ಅಧರ್ಮದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬಾರದು. ಜ್ಞಾನಿಯಂತೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.^೧

೧೭. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದ ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವಧರ್ಮ ನಿರತರಾದ ಸಹವಾಸ ಹೊಂದುವ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕು.

೧೮. ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವವನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಾಂಕರ್ಯವಾಗುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ವಾಸ ಮಾಡಬಾರದು.^೨

೧೯. ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಪುಣ್ಯಪುರುಷರೊಡನೆ ಸಂಗ ಮಾಡಿದರೆ ಪುಣ್ಯ, ಪಾಪಿಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆತರೆ ಪಾಪ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ.

೨೦. ಎಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಸತ್ಕರಿಸದೆ ಕೇವಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ದೇಶವನ್ನು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು.^೩

೨೧. ಗುರುಶಿಷ್ಯರ ವೃತ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೋ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತ ಸ್ಥಳ ಎಲ್ಲಿರುತ್ತದೋ ಅಂತಹ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ?

೨೨. ಎಲ್ಲಿ ಜಿಪುಣರು ಪ್ರಾಯಃ ಧರ್ಮದ ಸೇತುಗಳನ್ನು (ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೋ) ಅಂತಹ ದೇಶವನ್ನು ಉಚ್ಚಿರುವ ವಸತ್ತೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಾಗಿ ಕಿತ್ತಿ ಬಿಡುವಂತೆ ಪರಿತ್ಯಜಿಸದೆ ಇರಬಾರದು. ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕು.

೨೩. ಎಲ್ಲಿ ಜನರು ಅಸೂಯಾರಹಿತರಾಗಿ ಸಂಶಯರಹಿತರಾಗಿ, ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯಶೀಲ, ಸಜ್ಜನರು ಇರುವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು.

೧ ನಾಪೃಷ್ಠ ಕಸ್ಯಚಿದ್ರೂಯಾನ್ ಚಾನ್ಯಾಯೇನ ಪ್ರಚ್ಛತಃ |

ಜ್ಞಾನವಾನಪಿ ಮೇಧಾವೀ ಜಡವಲ್ಲೋಕಮಾಚರೇತ್ ||

- ೧೨೦/೩೪

೨ ಚತುರ್ಣಾಂ ಯತ್ರ ವರ್ಣಾನಾಂ ಧರ್ಮವ್ಯತಿಕರೋ ಭವೇತ್ |

ನ ತತ್ರ ವಾಸಂ ಕುರ್ವೀತ ಶ್ರೇಯೋರ್ಥಿ ವೈ ಕಥಂಚನ ||

- ೧೨೦/೩೬

೩ ಯತ್ರಾಗಮಯಮಾನಾನಾಮಸತ್ಕಾರೀಣ ಪ್ರಚ್ಛತಾಮ್ |

ಪ್ರಬ್ರೂಯಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಧರ್ಮಂ ತ್ಯಜೇತ್ತಂ ದೇಶಮಾತ್ಮವಾನ್ ||

- ೧೨೦/೪೦

ಯತ್ರ ಧರ್ಮಮನಾಶಂಕಾಶ್ಚರೇಯುರ್ವೀತಮತ್ತರಾಃ |

ಚರೇತ್ತತ್ರ ವಸೇಚ್ಛಿವ ಪುಣ್ಯಶೀಲೇಷು ಸಾಧುಷು ||

- ೧೨೦/೪೪

೨೪. ಎಲ್ಲಿ ಜನರು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಜನರ ಸಮೀಪ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೂ ಇರಬಾರದು. ಕಾರಣ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುವವರು ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳೇ ಸರಿ.^೧

೨೫. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜ, ರಾಜಪುರುಷರು, ಕುಟುಂಬದ ಜನರು ಹೀಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಕಷ್ಟದಿಂದ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಂಸಾರಿಗಳು ಊಟ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ರಾಜನು ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಅಂತಹ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಧರ್ಮಬಲ್ಲವನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು.^೨

೨೬. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಹಾ, ಸ್ವಧಾ, ವಷಟ್ ಎಂಬ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೋ ಅಲ್ಲಿ, ವಿಚಾರ ಮಾಡದೇ ವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು.

೨೭. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬದುಕಿಗಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೋ, ಆ ದೇಶವನ್ನು ವಿಷಯಕೃತವಾದ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕು.

೨೮. ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಮನಸ್ಕರಾದ ಮನುಷ್ಯರು ಬೇಡದಿದ್ದರೂ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಆದರದಿಂದ ಅನ್ನಾದಿ ದಾನಾದಿಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾರೋ, ಅಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನು ಕೃತಕೃತ್ಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಸ್ವಸ್ಥ ಚಿತ್ತನಾಗಿ ವಾಸಿಸಬೇಕು.^೩

೨೯. ಎಲ್ಲಿ ಉದ್ಬಟರು ಶಿಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾರೋ, ಸಜ್ಜನರು ಸತ್ಕಾರ ಹೊಂದುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜನರ ಮಧ್ಯೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ವಾಸಿಸಬೇಕು.

೩೦. ಎಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಧರ್ಮನಿತ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೋ (ನಿತ್ಯವೂ ಧರ್ಮಶೀಲನಾಗಿದ್ದಾನೋ) ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಧರ್ಮಾನುಸಾರ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೋ, ಎಲ್ಲ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ (ಭೋಗತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ) ವೀರನಾಗಿದ್ದಾನೋ ಅಂತಹ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ ವಾಸಿಸಬೇಕು.

೧ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗನಿಮಿತ್ತಂ ತು ಚರೇಯುರ್ಯತ್ರ ಮಾನವಾಃ |

ನ ತಾನನುಮೇಜ್ಞಾತು ತೇ ಹಿ ಪಾಪಕೃತೋ ಜನಾಃ ||

- ೧೨೦/೪೫

೨ ಯತ್ರ ರಾಜಾ ಚ ರಾಜ್ಯಶ್ಚ ಪುರುಷಾಃ ಪ್ರತ್ಯನಂತರಾಃ |

ಕುಟುಂಬನಾಮಗ್ರಭುಜಸೃಜೇತ್ತದ್ರಾಷ್ಟ್ರಮಾಕೃವಾನ್ ||

- ೧೨೦/೪೬

೩ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾ ನರಾ ಯತ್ರ ಪ್ರಯಚ್ಛೇಯುರಯಾಚಿತಾಃ |

ಸ್ವಸ್ಥಚಿತ್ತೋ ವಸೇತ್ತತ್ರ ಕೃತಕೃತ್ಯ ಇವಾಕೃವಾನ್ ||

- ೧೨೦/೫೨

ಶಾಂತಿಪರ್ವ: ೧೯೪. ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ಹೇಗೆ

೫೮೩

ಯತ್ರ ರಾಜಾ ಧರ್ಮನಿತ್ಯೋ ರಾಜ್ಯಂ ವೈ ಪರ್ಯುಪಾಸಿತಾ |

ಅಪಾಸ್ಯ ಕಾಮಾನ್ಯಾಮೇಶೋ ವಸೇತ್ತತ್ಪ್ರಾಪಿಚಾರಯನ್ || - ೧೨೦/೫೫

೩೧. ರಾಜನ ಶೀಲಸ್ವಭಾವಗಳಂತೆಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳ ಶೀಲಸ್ವಭಾವಗಳಿರುತ್ತವೆ. ರಾಜನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪರಿಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಾನು ಶ್ರೇಯೋಭಾಗಿಯಾಗುವ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೇಯೋಭಾಗಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಗಾವಲನೇ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ತನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗಗಳು ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿವೆ.

ಸಂದೇಶಗಳು

ನಾರದರ ಉಪದೇಶದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ.

೧೯೫. ಪರಾಶರಗೀತೆ

ಧರ್ಮರಾಜನು ತಾತ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಯಾವುದರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಾಗ, ಅವರು ಜನಕಮಹಾರಾಜನು ಇದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಪರಾಶರರನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಡೆದ ಉತ್ತರಗಳ ಅಮೃತೋಪದೇಶವೇ ಪರಾಶರಗೀತೆ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿದ್ದು ೨೮೬ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ (ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಸೇರಿ). ಇದೊಂದು ಗೀತಾ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕ ಇತಿಹಾಸ. ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಹಂಸಗೀತೆ ಮೊದಲಾದವು ಭಾರತದಲ್ಲಿವೆ. ಗೋಪೀಗೀತಾ, ವೇಣುಗೀತಾ, ಭಿಕ್ಷುಗೀತೆ, ಉದ್ಭವಗೀತೆ, ಶ್ರುತಿಗೀತೆ ಮೊದಲಾದವು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿವೆ.

ಭೀಷ್ಮೋಪದೇಶಗಳು ಧರ್ಮರಾಜನ ಪಾಲಿಗೆ ಅಮೃತಪಾನವಾಗಿತ್ತು. ಆತನು ಅದನ್ನು ಕುಡಿದಷ್ಟೂ ಮತ್ತೇ ಮತ್ತೇ ಕುಡಿಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಇದು ಅಂತಹುದೊಂದು ಗೀತೋಪದೇಶ. ಉತ್ತಮ ಶ್ರವಣಾಧಿಕಾರಿ, ಉತ್ತಮ ಗುರು, ಒಳ್ಳೆಯ ಜೋಡಿ, ನಾವು ತತ್ವೋಪದೇಶ ಪಡೆಯಲು ಯಾವ ಮಾನಸಿಕಸಿದ್ಧತೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕೆನ್ನಲು ಇದೂ ಕೂಡ ಉತ್ತಮ ದೃಷ್ಟಾಂತ.

ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ - ಯಾವ ಶುಭಕರ್ಮ (ವಿಧುಕ್ತೆ) ಮಾಡಿ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೋ, ಅದನ್ನು ಹೇಳು.

ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೆ ಜನಕಮಹಾರಾಜನು/ಪರಾಶರರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ಪಡೆದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವೆ ಎಂದರು.

‘ಇಹಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಜೀವರಿಗೆ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ ಯಾವುದು? ಯಾವುದು ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯ? ಇದನ್ನು ದಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿರಿ’ ಎಂದು ಪರಾಶರರಿಗೆ ಕೇಳಿದನು.

೧ ಆತ: ಪರಂ ಮಹಾಭಾಗೋ ಯಚ್ಛ್ರೇಯಸ್ತದ್ವದಸ್ತು ಮೇ |

ನ ತೃಷ್ಣಾಮೃತಸ್ಯೇವ ವಚಸ್ತೇ ಪಿತಾಮಹ ||

- ೧೨೩/೧

೨ ಕಿಂ ಶ್ರೇಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮಸ್ಮಿನ್ ಲೋಕೇ ಪರತ್ರ ಚ |

ಯದ್ವನೇ ಪ್ರತಿಪತ್ತವ್ಯಂ ತದ್ವನಾನ್ ಪ್ರಬ್ರವೀತು ಮೇ ||

- ೧೨೩/೨

ನಂತರ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ (ತಪಸ್ವಿಗಳಾದ) ಸಮಸ್ತಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಪರಾಶರರು ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು.

“ಇಹಪರಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದುದು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ^೧ಈ ಧರ್ಮ ನಾಲ್ಕೂ ವರ್ಣದವರಿಗೆ ಬದುಕಿನ ರೀತಿಗಳಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ ದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ದೈವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳೂ ವೇದೋಕ್ತ ಕ್ರಮಗಳನ್ನೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು.

ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಿದ ^೨ಐದು ವಿಧವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಎಂದರೆ ದೇವ, ಋಷಿ, ಪಿತೃ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಹಾಗೂ ನರರು ಅನೇಕ ವಿಧವಾದ ಗತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ^೩ಬಂಗಾರ, ಬೆಳ್ಳಿ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಕರಗಿಸಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವನು ತನ್ನ ಕರ್ಮವಶದಿಂದಾಗಿ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಾನೆ.

ಬೀಜವಿಲ್ಲದ ಅಂಕುರ ಮೊಳಕೆಯೊಡೆಯದು. ಹಾಗೆಯೇ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ. ದೇಹ ನಾಶದ ನಂತರ ಸತ್ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಪುಣ್ಯಲೋಕದ ಸುಖ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ^೪ಸ್ವಭಾವ ಹೊರತಾಗಿ ದೈವವು ಪಲ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಯೇ ದೈವಾನುಗ್ರಹ. ದೇವದಾನವ ಗಂಧರ್ವರ ಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸ್ವಭಾವವೇ ಕಾರಣ.

ಜನರು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಲಾರರು. ಪಾಪಪುಣ್ಯಪಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಕರ್ಮವೇ ಕಾರಣ. ಜೀವಿಯು ಕಣ್ಣು ಮನಸ್ಸು ಮಾತು ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಕರ್ಮಾಚರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಫಲ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಪುಣ್ಯವಾಗಲಿ, ಪಾಪವಾಗಲಿ, ಅನುಭವಿಸದೆ ಕರ್ಮನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ಅನುಭವಿಸಿದ ನಂತರ (ಸುಖಾನುಭವಿಸಿದ ಮೇಲೆ) ಪಾಪಕರ್ಮಾನುಭವ ದುಖಾನುಭವವಿರುತ್ತದೆ.

೧ ಧರ್ಮ ಏವ ಕೃತಃ ಶ್ರೇಯಾನಿಹ ಲೋಕೇ ಪರತ್ರ ಚ |

ತಸ್ಮಾದ್ವಿ ಪರಮಂ ನಾಸ್ತಿ ಯಥಾ ಪ್ರಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ ||

- ೧೨೩/೬

೨ ಚತುರ್ಮಧಾ ಹಿ ಲೋಕೈಃ ಯಾತ್ರಾ ತಾತ ವಿಧೀಯತೇ |

ಮರ್ತ್ಯಾ ಯತ್ರಾವತಿಷ್ಠಂತೇ ಸಾ ಚ ಕಾಮಾತ ಪ್ರವರ್ತತೇ ||

- ೧೨೩/೮

೩ ಸುಕೃತಾಸುಕೃತಂ ಕರ್ಮ ನಿಷೇವ್ಯ ವಿವಿಧೈಃ ಕ್ರಮೈಃ |

ದರ್ಶಾರ್ಥಪ್ರವಿಭಕ್ತಾನಾಂ ಭೂತಾನಾಂ ಬಹುಧಾ ಗತಿಃ ||

- ೧೨೩/೯

೪ ಸೌವರ್ಣಂ ರಾಜತಂ ವಾಸಿ ಯಥಾ ಭಾಂಡಂ ನಿಷಿಚ್ಛತೇ |

ತಥಾ ನಿಷಿಚ್ಛತೇ ಜಂತುಃ ಪೂರ್ವಕರ್ಮವಶಾನುಗಂ ||

- ೧೨೩/೧೦

೫ ದೈವಂ ತಾತ ನ ಪಶ್ಯಾಮಿ ನಾಸ್ತಿ ದೈವ್ಯ ಸಾಧನಮ್ |

ಸ್ವಭಾವತೋ ಹಿ ಸಂಸಿದ್ಧಾ ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವಾಃ ||

- ೧೨೩/೧೨

ಸುಖವನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಕ್ಷಮಾ, ಧೃತಿ, ತೇಜಸ್ಸು, ಸಂತೋಷ, ಸತ್ಯನಾಡಿ, ಗುಣಗಳು ಬೇಕು.^೧ ಜೀವನಪರ್ಯಂತ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವ ಬದಲು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು. ಮಾನವನು 'ಬೇರೆಯವರ ಸತ್ಯರ್ಮ ದುಷ್ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಸಾರ ಫಲ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.'^೨ ಬೇರೆಯವರು ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡುವುದನ್ನು ನಂದಿಸಬಾರದು. ತಾನೇ ಅಂತಹ ದುಷ್ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದರೆ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಾನೆ.

^೩ ಹೇಡಿಯಾದ ಕೃತ್ತಿಯ, ಕಂಡೆಲ್ಲವನ್ನು ತಿನ್ನುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪರದ್ರವ್ಯ ಅಪಹರಿಸುವ ವೈಶ್ಯ, ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆಲಸಿಯಾದ ಶೂದ್ರ, ಸತ್ಕಾರಿತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪಂಡಿತ, ಚಾರಿತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತ, ಸತ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, 'ವಿಷಯಾಸಕ್ತಕಾದ ದುಷ್ಟಸ್ತ್ರೀ (ವೇಶ್ಯೆ), ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಯೋಗಿ, ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಪಾಕ ಮಾಡುವ ಗೃಹಸ್ಥ ಮೂರ್ಖನಾದ ವಾಗ್ಮಿ ರಾಜರಹಿತರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸದ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಲ್ಲದ ರಾಜ - ಇವರೆಲ್ಲ ಕೊನೆಗೆ ಶೋಚನೀಯರಾಗುತ್ತಾರೆ. ದುಃಖಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಪರಾಶರರು ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. ರಾಜನ್ ! ಮನೋರಥವೆಂಬ ರಥವನ್ನು ಹೊಂದಿ (ಸದಾಶಿ ಎಂಬ ರಥ) ಆ ರಥಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಹಗ್ಗಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಆ ರಥವನ್ನು ನಡೆಸುವವನೇ ಬುದ್ಧಿವಂತ^೪.

-
- ೧ ದಮಃ ಕ್ಷಮಾ ಧೃತಿಸ್ತೇಜಃ ಸಂತೋಷಃ ಸತ್ಯವಾದಿಕಾ |
ಹೀರಹಿಂಸಾವ್ರಸನಿಕಾ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಂ ಚೇತಿ ಸುಖಾವಹಾಃ || - ೧೨೩/೧೯
- ೨ ನಾಯಂ ಪರಸ್ತು ಸುಕೃತಂ ದುಷ್ಕೃತಂ ವಾಪಿ ಸೇವತೇ |
ಕರೋತಿ ಯಾದೃಶಂ ಕರ್ಮ ತಾದೃಶಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ || - ೧೨೩/೨೧
- ೩ ಪರೇಷಾಂ ಯದಸೂಯೇತ ನ ತತ್ಕುರ್ಯಾತ್ಸ್ವಯಂ ನರಃ |
ಯೋ ಹ್ಯಸೂಯುಸ್ತಥಾಯುಕ್ತಃ ಸೋಪಹಾಸಂ ನಿಯಚ್ಛತಿ || - ೧೨೩/೨೩
- ೪ ಭೀರೂ ರಾಜಸ್ಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸರ್ವಭಕ್ಷೋ ವೈಶ್ಯೋನೀಹಾರಾನ್ವೀನವೇಕೋಽಲಸತ್ಸ |
ವಿದ್ವಾಂಶ್ಚಾಶೀರೋ ವೃತ್ತಹೀನಃ ಕುಲೀನಃ ಸತ್ಯಾದ್ ಭ್ರಷ್ಟೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸ್ತ್ರೀ ಚ ದುಷ್ಠಾ ||
- ೧೨೩/೨೪
- ೫ ರಾಗೀ ಯುಕ್ತಃ ಪಚಮಾನೋಽಸತ್ಯಹೇತೋರ್ಮೂರ್ಖೋ ವಕ್ತ್ರಾ ನೃಪಹೀನಂ ಚ ರಾಷ್ಟ್ರಮ್ |
ವಿತೇ ಸರ್ವೇ ಶೋಚ್ಯತಾಂ ಯಾಂತಿ ರಾಜನ್ ಯಶ್ಚಾಯುಕ್ತಃ ಸ್ನೇಹಹೀನಃ ಪ್ರಜಾಸು ||
- ೧೨೩/೨೫
- ೬ ಮನೋರಥರಥಂ ಪಾಪ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಹಯಂ ನರಃ |
ರಶ್ಮಿಭಿರ್ಜ್ಞಾನಸಂಭೂತೈರ್ಯೋಗ ಗಚ್ಛತಿ ಸ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ || - ೧೨೪/೧

೨. (ಶೂದ್ರನು ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಬದುಕಿಗಾಗಿ) ಉತ್ತಮ ಜಾತಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು^೧ (ಅಥವಾ ಇದು ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ).

೩. ದುರ್ಬಲವಾದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅದನ್ನು ವೈರ್ಯಗೊಳಿಸಬಾರದು (ಇಂದ್ರಿಯಲೋಬವನ್ನಾಗಿ). ಆದರೆ ಬದಲು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ (ವರ್ಣಾಶ್ರಮೋಚಿತ) ಉತ್ಕರ್ಷ ಹೊಂದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು^೨. ಉತ್ತಮವರ್ಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ, ತನ್ನ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಗೌರವಾರ್ಹನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜಸಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು^೩. ಮಾಡಿದರೆ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಪಾಪಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ತಾನು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

೪. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡಿದರೆ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಿಳಿದೂ, ತಿಳಿದೂ ಮಾಡಿದರೆ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ದುಃಖಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೪

೫. ಪಾಪದ ಸಂಬಂಧ ಕಾರ್ಯ ಎಷ್ಟೇ ಮಹಾಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಮೇಧಾವಿ ಯಾದವನು ಮಾಡಬಾರದು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಶುಚಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಚಂಡಾಲನನ್ನು ಸೇವಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.^೫

೬. ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ಥೂಲ ಅಥವಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಫಲ ಸಿಕ್ಕೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ.^೬

೭. ದೇವತೆಗಳಾಗಲೀ, ಮುನಿಗಳಾಗಲೀ ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದ ಪುರುಷನು ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಾರದು. ಅವರನ್ನು ನಂದಿಸಲೂಬಾರದು.

೧ ಸೇವಾಶ್ರಿತನ ಮನನಾ ವೃತ್ತಿಹೀನಸ್ಯ ಶಸ್ತತೇ |

ದ್ವಿಜಾತಿಹಸ್ತಾನ್ನಿವೃತ್ತಾ ನ ತು ತುಲ್ಯಾತ್ ಪರಸ್ಪರಮ್ ||

- ೧೨೪/೨

೨ ಆಯುರ್ನ ಸುಲಭಂ ಲಬ್ಧ್ವಾ ನಾವಕರ್ಷೇದ್ ವಿಶಾಂ ಪತೇ |

ಉತ್ಕರ್ಷಾರ್ಥಂ ಪ್ರಯತತೇ ನರಃ ಪುಣ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ||

- ೧೨೪/೩

೩ ವರ್ಣಭೇದಃ ಪರಿಭ್ರಷ್ಟಃ ಸ ವೈ ಸಮಾನಮಹತಃ |

ನ ತು ಯಃ ಸತ್ವಿಯಾಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋ ರಾಜಸಂ ಕರ್ಮ ಸೇವತೇ ||

- ೧೨೪/೪

೪ ಅಜ್ಞಾನಾದ್ವಿಕ್ರತಂ ಪಾಪಂ ತಪಸ್ಸವಾಭಿರ್ನಿರ್ವರೇತ್ |

ಪಾಪಂ ಹಿ ಕರ್ಮ ಫಲತಿ ಪಾಪಮೇವ ಸ್ವಯಂ ಕೃತಮ್ ||

- ೧೨೪/೬

೫ ಪಾಪಾನುಬಂಧಂ ಯತ್ ಕರ್ಮ ಯದ್ವೃತ್ತಿ ಸ್ಯಾನ್ಮಹಾಫಲಮ್ |

ನ ತತ್ ಸೇವೇತ ಮೇಧಾವೀ ಶುಚಿಃ ಕುಸಲಿಲಂ ಯಥಾ ||

- ೧೨೪/೭

೬ ಯಥಾ ಸೂಕ್ತಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಫಲಂತೀಹ ಯಥಾತಥಮ್ |

ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತಾನಿ ತಾನೀಹ ಕೃತಾನಿ ಮನಸಾ ಸಹ ||

- ೧೨೪/೧೫

ಕೃತಾನಿ ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ದೈವತ್ಯಮುನಿಭಿಃಪ್ರಥಾ |

ನಾಚರೇತ್ಯಾನಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮ ಶ್ರುತ್ವಾಚಾಪಿ ನ ಕುತಯೇತ್ || - ೧೨೪/೧೭

೮. ಒಟ್ಟಾರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ, ತನಗೆ ಈ ಕರ್ಮ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಶುಭಕರ್ಮ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸತ್ಪಲ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೧

ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡದಿರುವ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ (ಸಂಸ್ಕರಿಸಿದ) ನೀರು ಹೇಗೆ ಸೋರಿ ಹೋಗುತ್ತದೋ ಹಾಗೆ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ನೀರು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಂತೆ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವು ಕಷ್ಟಕ್ಕೂ (ದುಃಖಕ್ಕೂ), ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವು ಸುಖಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.^೨

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಮತ್ತೆ ಹಾಕಿದಾಗ, ನೀರಿನ ನೀರು ಬೆರೆತಾಗ ಹೇಗೆ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಜೀವನ ಪುಣ್ಯವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತದೆ.^೩ ಹೀಗೆ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹೋದಂತೆ ಅಧಿಕ ಪುಣ್ಯವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ^೪ (ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ).

೯. ರಾಜನಾದವನು ತನಗಿಂತಲೂ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಆಯುಧಪಾಣಿಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು (ಸಾಮಾದಿ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ). ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ವೈರಾಗ್ಯ ಬಂದಮೇಲೆ ಮಧ್ಯೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕೊನೆಯಲ್ಲೋ ವಾನಪ್ರಸ್ಥನಾಗಬೇಕು.^೫

೧೦. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳ ಪುರುಷನು ಧರ್ಮಶೀಲನಾಗಿರಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತನ್ನಂತೆ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನು ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಷ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸತ್ಯ, ಶೀಲ (ಸನ್ನಡತೆ)ಗಳಿಂದ ಸುಖವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

೧ ಸಂಚಿತ್ಯ ಮನಸಾ ರಾಜನ್ ವಿದಿತ್ವಾ ಶಕ್ತಿಮಾತ್ಮನಃ |

ಕರೋತಿ ಯಃ ಶುಭಂ ಕರ್ಮ ಸ ವೈ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯತಿ ||

- ೧೨೪/೧೮

೨ ನವೇ ಕಪಾಲೇ ಸಲಿಲಂ ಸಂಸ್ಕೃತ್ಯಂ ಹೀಯತೇ ಯಥಾ |

ನವೇತರೇ ತಥಾಭಾವಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಸುಖಭಾವಿತಮ್ ||

- ೧೨೪/೧೯

೩ ಸತೋಯೇಽನ್ಯತ್ರ ಯತ್ಕೋಯಂ ತಸ್ಮಿನ್ನೇವ ಪ್ರಸಿಚ್ಛತೇ |

ವೃದ್ಧೇ ವೃದ್ಧಿಮವಾಪ್ನೋತಿ ಸಲಿಲೇ ಸಲಿಲಂ ಯಥಾ ||

- ೧೨೪/೨೦

೪ ಏವಂ ಕರ್ಮಾಣಿ ಯಾನಿಹ ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತಾನಿ ಭೂಪತೇ |

ನಸಮಾನಿಹ ಹೀನಾನಿ ತಾನಿ ಪುಣ್ಯತಮಾನ್ಯಪಿ ||

- ೧೨೪/೨೧

೫ ರಾಜ್ಞಾ ಜೇತವ್ಯಾಃ ಸಾಯುಧಾಶ್ವೋನ್ನತಾಶ್ಚ ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ತವ್ಯಂ ಪಾಲನಂ ಚ ಪ್ರಜಾನಾಮ್ |

ಅಗ್ನಿಶ್ಲೇಯೋ ಬಹುಭಿಶ್ಚಾಪಿ ಯಜ್ಞೈರಂತೇ ಮಧ್ಯೇ ವಾ ವನಮಾಶ್ರಿತ್ಯ ಸ್ಥೇಯಮ್ || - ೧೨೪/೨೨

ದಮಾನಿಷ್ಟಃ ಪುರುಷೋ ಧರ್ಮಶೀಲೋ ಭೂತಾನಿ ಚಾತ್ಮಾನಮಿವಾನುಪಶ್ಯೇತ್ |
ಗರೀಯಸಃ ಪೂಜಯೇದಾತ್ಮಶಕ್ತ್ಯಾ ಸತ್ಯೇನ ಶೀಲೇನ ಸುಖಂ ನರೇಂದ್ರ ||

- ೧೨೪/೨೩

ಪರಾಶರರು ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಾ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.(೧೨೫)

೧. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಉಪಕರಿಸುತ್ತಾರೆ? ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ? ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನುನುಷ್ಠನೂ ಕೂಡಾ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ದಾನಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಸ್ವಾರ್ಥ(ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ)ಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನ.^೧

೨. ಉತ್ತಮರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು. ಅವರಿಂದ ದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಸಮಾನವೇ. ಆದರೂ ದಾನಪ್ರತಿಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿ ದಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ (ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಪಾಪಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಮೇಲಾಗಿ ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿರುವ ಸಂತೋಷ ಇಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ).^೨

೩. ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮ ಪಾಲಿಸುವವರಿಂದ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದ ಧನವನ್ನು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ನಂತರ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು.

೪. ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ನಿಂದ್ಯ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು (ಕ್ರೂರಕರ್ಮ, ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮ) ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಧನಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಬಾರದು. ಅದೇ ಗುರಿಯಾಗಿರಬಾರದು. ಎಲ್ಲ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಧನಸಂಪಾದನೆಯ ಗೀಳಿರಬಾರದು.^೩

೫. ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಳಲಿದವನಿಗೆ ತಂಪು ನೀರನ್ನು ಬಿಸಿ ನೀರನ್ನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಉತ್ತಮ ಫಲ (ಪುಣ್ಯ) ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಪಾಲನೆ ಮಾಡಿದವರ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪರಾಶರರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಅ. ರಂತಿದೇವ - ಗಡ್ಡೆ-ಗಣಸು, ಹಣ್ಣು-ಹಂಪಲುಗಳಿಂದ ಮುನಿಸತ್ಕಾರ, ಅದರಿಂದ ಆತನ ಅಭೀಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಾದವು.

೧ ಕಃ ಕಸ್ಯ ಚೋಪಕುರುತೇ ಕಶ್ಚ ಕಸ್ಯೈ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ |

ಪ್ರಾಣೇ ಕರೋತ್ಯಯಂ ಕರ್ಮ ಸರ್ವಮಾತ್ಮಾರ್ಥಮಾತ್ಮನಾ ||

- ೧೨೫/೧

೨ ವಿಶಿಷ್ಟಃ ವಿಶಿಷ್ಟಾಚ್ಚ ತುಲ್ಯೌ ದಾನಪ್ರತಿಗ್ರಹೌ |

ತಯೋಃ ಪುಣ್ಯತರಂ ದಾನಂ ತದ್ವಿಜಸ್ಯ ಪ್ರಯಚ್ಛತಃ ||

- ೧೨೫/೩

೩ ನ ಧರ್ಮಾರ್ಥೇ ನೃಶಂಸೇನ ಕರ್ಮಕಾ ಧನಮರ್ಜಯೇತ್ |

ಶಕ್ತಿಃ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಾಣಿ ಕುರ್ಯಾನ್ನದ್ವಿಮನುಸ್ಮರೇತ್ ||

- ೧೨೫/೫

ಆ. ಶೈಬ್ಯರಾಜ - ಮಾಠರವೆಂಬ ಋಷಿಯನ್ನು ಫಲಮೂಲಪತ್ರಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಉತ್ತಮಫಲ ಪಡೆದ.

ಇ. ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರು ಹುಟ್ಟುತ್ತಲೇ ದೇವ, ಅತಿಥಿ, ಭೃತ್ಯ, ಪಿತೃಗಳ ಋಣಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತೇ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ. ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ ಎಲ್ಲ ಋಣಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕು. ಹೇಗೆ?

೧. ಋಷಿಋಣ - ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದಿಂದ

೨. ದೇವಋಣ - ಯಜ್ಞದಿಂದ

೩. ಪಿತೃಋಣ - ಶ್ರಾದ್ಧದಿಂದ

೪. ಮನುಷ್ಯ ಋಣ - ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರದಿಂದ

೫. ಭೃತ್ಯಋಣ - ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳ ರಕ್ಷಣಾದಿಗಳಿಂದ

ಈ ತಪಸ್ತಿಗಳು - ಐಶ್ವರ್ಯರಹಿತರಾದರೂ, ವಿಧ್ವಂಸವಾದ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಉ. ಶುನಶೇವ - ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮಗನೇ ಆದನು.

ಊ. ಉಶನಸ್ ಋಷಿ - ರುದ್ರದೇವರ ಅನುಗ್ರಹ ಇಚ್ಛಿಸಿ ಶುಕ್ರತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದು ಶುಕ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ಪಾರ್ವತಿಯ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಋ. ಅಸಿತಿ, ದೇವಲ, ನಾರದ, ಪರ್ವತ, ಕಕ್ಷಿವಾನ್, ಜಮದಗ್ನಿ, ತಾಂಡ್ಯ, ಅಶುಮಾನ್, ವಸಿಷ್ಠ ಪರಶುರಾಮ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಅತ್ರಿ, ಭರದ್ವಾಜ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಕುಂಡಧಾರ, ಶ್ರುತಶ್ರವಸ್ - ಈ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿ ಹರಿಯ ಕರುಣಾಪಾತ್ರರಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.^೧

೬. ಜಗುಪ್ಲಿತಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಯಾರು ಉತ್ತಮಫಲವನ್ನು ಬಯಸಬಾರದು.^೨

೧ ಅಸಿತೋ ದೇವಲಶ್ಚೈವ ತಥಾ ನಾರದಪರ್ವತೌ |

ಕಕ್ಷೀವಾಂಜಾಮದಗ್ನಶ್ಚ ರಾಮಸ್ತಾಂಡ್ಯಸ್ತಥಾಂಶುಮಾನ್ ||

ವಸಿಷ್ಠೋ ಜಮದಗ್ನಿಶ್ಚ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಅತ್ರಿರೇವ ಚ |

ಭರದ್ವಾಜೋ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಃ ಕುಂಡಧಾರಃ ಶ್ರುತಶ್ರವಾಃ |

ಏತೇ ಮಹರ್ಷಯಃ ಸ್ತುತ್ವಾ ವಿಷ್ಣುಮೃಗ್ಧಿಃ ಸಮಾಹುತಾಃ |

ಲೇಭೀರೇ ತಪಸಾ ಸಿದ್ಧಿಂ ಪ್ರಸಾದಾತ್ಪಶ್ಯಂತಿ ಧೀಮತಃ ||

- ೧೨೫/೧೫-೧೬

೨ ಅನರ್ಹಾಶ್ವಾಹ್ವತಾಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಸಂತಃ ಸ್ತುತ್ವಾ ತಮೇವ ಹ |

ನ ತು ವೃದ್ಧಿಮಹಾನ್ವಿಚ್ಛೇತ್ ಕರ್ಮ ಕೃತ್ವಾ ಜಗುಪ್ಲಿತಮ್ ||

- ೧೨೫/೧೮

೭. ನಿತ್ಯ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುವವರೇ ಧರ್ಮಾತ್ಮರು. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಶಾಲಿಗಳು, ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳು ಆಹಿತಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಆರಾಧನೆ ಮಾಡುವ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ, ಅಹವನೀಯ ಎಂಬ ಮೂರು ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿವೆ (ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿವೆ).^೧

ಜನಕರಾಜನೇ! ಅಗ್ನಿ ಪರಮಾತ್ಮ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಗುರು ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕು.^೨

ಪರಾಶರರು ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಾ ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಶೂದ್ರನು ಮೂರುವರ್ಣದವರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೂ ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸೇವೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅದುವೇ ಆ ಸೇವೆಯ ಧರ್ಮವೇ ಅವರನ್ನು (ಕೃತ್ರಿಯ-ವೈಶ್ಯರನ್ನು) ಧರ್ಮಿಷ್ಠರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಅವನ ಜೀವನಸಾರ್ಥಕ.^೩

ಸಜ್ಜನರ ಸಹವಾಸವೇ ಶುಭದಾಯಕವು. ದುರ್ಜನರ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಎಂದೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಉದಯಾದ್ರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಕಿಶಾದಿ ದ್ರವ್ಯವು ಸೂರ್ಯಾದಿ ಸನ್ನಿಹಿತರಾದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವಂತೆ, ಸತ್ಪುರುಷರ ಸಹವಾಸವು ಶೂದ್ರನನ್ನು ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ.^೪

೨. ವಿದ್ವಾಂಸನು ಸುಖದಲ್ಲಿರಲಿ, ದುಃಖದಲ್ಲಿರಲಿ, ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನು ನಿಜವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೫

೧ ಆಹಿತಾಗ್ನಿರ್ಧರ್ಮಾತ್ಮಾಯಃ ಸ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದತ್ತಮಃ |

ವೇದಾ ಹಿ ಸರ್ವೇ ರಾಜೇಂದ್ರ ಸ್ವಿತಾಸ್ವಗ್ನಿಷು ಪ್ರಭೋ ||

- ೧೨೫/೨೧

೨ ಅಗ್ನಿರಾತ್ಮಾ ಚ ಮಾತಾ ಚ ಪಿತಾ ಜನಯಿತಾ ತಥಾ |

ಗುರುಶ್ಚ ನರಶಾದೂಲ ಪರಿಚರ್ಯಾ ಯಥಾತಥಮ್ ||

- ೧೨೫/೨೨

೩ ವೃತ್ತಿಃ ಸಕಾರಾದ್ ವರ್ಣೇಭ್ಯೋ ನಿತ್ಯಂ ಹೀನಸ್ಯ ಶೋಭನಾ |

ಪ್ರೀತ್ಯೋಪನೀತಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ ಧರ್ಮಿಷ್ಠಾನ್ ಕುರುತೇ ಸದಾ ||

ವೃತ್ತಿಶ್ಲೇಷಾನ್ಶು ಶೂದ್ರಸ್ಯ ಪಿತೃಪೃತಾಮಹೀ ಧ್ರುವಾ |

ನ ವೃತ್ತಿಂ ಪರತೋ ಮಾರ್ಗೇ ಚ್ಛುಶ್ಚೂಷಾಂ ತು ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್ ||

- ೧೨೬/೧,೨

೪ ಸದ್ವಿಷ್ಣು ಸಹ ಸಂಸರ್ಗಃ ಶೋಭತೇ ಧರ್ಮದರ್ಶಿಭಃ |

ನಿತ್ಯಂ ಸರ್ವಾಸ್ಯ ವ್ಯಾಸು ನಾಸದ್ವಿರಿತಿ ಮೇ ಮತಿಃ ||

ಯಥೋದಯಗಿರೌ ದ್ರವ್ಯಂ ಸನ್ನಿಹರ್ಷೇಣ ದಿವ್ಯತೇ |

ತಥಾ ಸವನ್ನಿಹರ್ಷೇಣ ಹೀನವರ್ಣೋಽಪಿ ದೀವ್ಯತೇ ||

ಯಾದೃಶೇನ ಹಿ ವರ್ಣೇನ ಭಾವ್ಯತೇ ಶುಕ್ಲಮಂಬರಮ್ |

ತಾದೃಶಂ ಕುರುತೇ ರೂಪಮೇತದೇವಮವೈಹಿ ಮೇ ||

- ೧೨೬/೩-೫

೫ ಸುಖೇ ವಾ ಯದಿ ವಾ ದುಃಖೇ ವರ್ತಮಾನೋ ವಿಚಕ್ಷಣಃ |

ಯತ್ಪ್ರಿಯೋತಿ ಶುಭಾನ್ಯೇವ ಸ ಭದ್ರಾಣೀಹ ಪಶ್ಯತಿ ||

- ೧೨೬/೭

೩. ಯಾರು (ರಾಜನು) ಪ್ರಜಾಪೀಡೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸಾವಿರ ಗೋದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ದಾನವು ಯಾವ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ರಾಜ ಕಳ್ಳನೇ ಸರಿ.^೧

೪. ನಾರಾಯಣನು ಮೊದಲು ಲೋಕಪೂಜಿತನಾದ(ಧಾತೃವನ್ನು) ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಅವನು ಸಕಲಲೋಕಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ. ಪರ್ಜನನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ವೈಶ್ಯರು ಪರ್ಜನನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಕೃಷಿ ಪಶುಪಾಲನೆ ಎಂಬ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕು. ರಾಜರು ವೈಶ್ಯರಲ್ಲಿರುವ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು.^೨

೫. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರಾದ, ಶಾಶ್ವವಿಲ್ಲದ, ಕ್ರೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಹವ್ಯಕವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೈಶ್ಯರ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಆ ಯಜ್ಞದ ಯಜ್ಞಮಂಟಪ ಮೊದಲಾದ ವೇದಿಕೆಗಳನ್ನು ಶೂದ್ರರು ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಧರ್ಮನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.^೩

೬. ಯಾರಾದರೂ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಬೆಲೆಯ ಕುದ್ರ ಧಾನ್ಯಕಣಗಳು ಮಹಾಫಲವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅನಂತಫಲಪ್ರದ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾ?^೪

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದಾನ ಕೊಡುತ್ತಾನೋ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಉತ್ತಮ ಫಲಗಳು ಬಂದೇ ಬರುತ್ತವೆ.^೫

೮. ದಾನಗಳು ಮೂರುವಿಧ; ೧. ಸತಾತ್ರನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಬಳಿ ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಮಾಡುವ ದಾನವು ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹ ದಾನ; ೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಯಾಚನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಕೊಡುವ ದಾನ ಮಧ್ಯಮದಾನ; ೩. ಅನಾದರದಿಂದ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿದ ದಾನ ಅಧಮದಾನ.

೧ ಯೋ ಹತ್ವಾ ಗೋಸಹಸ್ರಾಣಿ ಸ್ವಪೋ ದದ್ಯಾದರಕ್ಷಿತಾ |

ಸ ಶಬ್ದಮಾತ್ರಫಲಭಾಗ್ರಾಜಾ ಭವತಿ ತಸ್ಯರಃ ||

- ೧೨೬/೯

೨ ಸ್ವಯಂಭೂರಸ್ಯಜಾತ್ಯಾಗೇ ಧಾತಾರಂ ಲೋಕಪೂಜಿತಮ್ |

ಧಾತಾಸ್ಯತ್ ಪುತ್ರಮೇಕಂ ಪ್ರಜಾನಾಂ ಧಾರಣೇ ತರಮ್ ||

ತಮರ್ಚಯಿತ್ವಾ ವೈಶ್ಯಸು ಕುರ್ಯಾದತ್ಯರ್ಥಮೃದ್ಧಿಮತ್ |

ರಕ್ಷಿತವ್ಯಂ ತು ರಾಜಸ್ಥೈರುಪಯೋಜ್ಯಂ ದ್ವಿಜಾತಿಭಿಃ ||

- ೧೨೬/೧೦,೧೧

೩ ಆಜಿಹ್ಮೈ ರಶಶಕ್ರೋದ್ಧೃಹವ್ಯಕವ್ಯಪ್ರಯೋಕ್ತೃಭಿಃ |

ಶೂದ್ರೈರ್ನಿರ್ಮಾರ್ಜನಂ ಕಾರ್ಯಮೇವಂ ಧರ್ಮೋ ನ ನಶ್ಯತಿ ||

- ೧೨೬/೧೨

೪ ಪ್ರಾಣಸಂತಾಪನಿರ್ದಿಷ್ಟಾಃ ಕಾಕಿಣ್ಯೋಽಪಿ ಮಹಾಫಲಾಃ |

ನ್ಯಾಯೇನೋಪಾರ್ಜಿತಾ ದತ್ತಾಃ ಕಿಮುತಾನ್ಯಾಃ ಸಹಸ್ರತಃ ||

- ೧೨೬/೧೬

೫ ಸತ್ಯತ್ಯ ತು ದ್ವಿಜಾತಿಭ್ಯೋ ಯೋ ದದಾತಿ ನರಾಧಿಪ |

ಯಾದ್ಯಶಂ ತಾದ್ಯಶಂ ನಿತ್ಯಮತ್ನಾತಿ ಫಲಮೂರ್ಜಿತಮ್ ||

- ೧೨೬/೧೭

ಅಭಿಗಮ್ಯ ದತ್ತಂ ತುಷ್ಟಾ ಯದ್ವನ್ಯಮಾಹುರಭಿಷ್ಠಮ್ |
 ಯಾಚಿತೇನ ತು ಯದ್ವತ್ತಂ ತದಾಹುರ್ಮಧ್ಯಮಂ ಬುಧಾಃ ||
 ಅವಜ್ಞಯಾ ದೀಯತೇ ಯತ್ರತ್ಯವಾಶ್ರದ್ಧಯಾಪಿ ಚ |
 ತದಾಹುರಧಮಂ ದಾನಂ ಮುನಯಃ ಸತ್ಯವಾದಿನಃ ||

- ೧೨೬/೧೮,೧೯

೯. ಮನುಷ್ಯನು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದಾನೆ. ದುಃಖದಿಂದ ಮೇಲೆದ್ದು ಬರಲು ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು.

೧೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಿಂದ, ಕೃತ್ತಿಯನು, ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದರಿಂದ, ವೈಶ್ಯನು ಐಶ್ವರ್ಯ (ಸಂಪಾದನೆ)ದಿಂದ, ಶೂದ್ರನು ನಿತ್ಯ ತೈವರ್ಣಕರ ಸೇವಾದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಾನೆ.^೧

ಪರಾಶರರು ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮುಂದುವರೆಸುತ್ತಾ -

೧. ರಾಜನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದಾನ ಪಡೆದು (ಪ್ರತಿಗ್ರಹದಿಂದ) ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯವು, ರಾಜನು ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯವು, ವೈಶ್ಯನು ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯವು ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಶೂದ್ರನು ತೈವರ್ಣಕರ ಸೇವೆಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಐಶ್ವರ್ಯವು - ಇವು ಅಲ್ಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯವೇ. ಇನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರೆಂತೂ ಮಹಾಫಲದಾಯಕಗಳೇ ಸರಿ.^೨

೨. ನಿತ್ಯವೂ ತೈವರ್ಣಕರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶೂದ್ರನನ್ನು ಶುಶ್ರೂಷು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೃತ್ತಿಯ ಅಥವಾ ವೈಶ್ಯಧರ್ಮ ಪಾಲಿಸಿದರೂ ಪತಿತನೆಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶೂದ್ರಕರ್ಮ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ದ್ವಿಜನು ಪತಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೩. ಶೂದ್ರನು ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರ, ಪಶುಪಾಲನೆ, ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗಳಿಂದ ಉಪಜೀವನ ಮಾಡಬಹುದು.^೩

೧ ದಮೇನ ಶೋಭತೇ ವಿಪ್ರಾಃ ಕೃತ್ತಿಯೋ ವಿಜಯೇನ ತು |

ಧನೇನ ವೈಶ್ಯಃ ಶೂದ್ರಸ್ತು ನಿತ್ಯಂ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಶೋಭತೇ ||

- ೧೨೬/೨೧

೨ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಾಗತಾ ವಿಪ್ರೇ ಕೃತ್ತಿಯೇ ಶಸ್ತ್ರನಿರ್ಜಿತಾಃ |

ವೈಶ್ಯೇ ನ್ಯಾಯಾರ್ಜಿತಾಶ್ಚ ಶೂದ್ರೇ ಶುಶ್ರೂಷಯಾರ್ಜಿತಾಃ |

ಸ್ವಲ್ಪಾಪ್ತರ್ಥಾಃ ಪ್ರಶಂಸ್ಯಂತೇ ಧರ್ಮಸ್ಯಾರ್ಥೇ ಮಹಾಫಲಾಃ ||

- ೧೨೬/೧

೩ ವಾಣಿಜ್ಯಂ ಪಾಶುಪಾಲ್ಯಂ ಚ ತಥಾ ಶಿಲ್ಪೋಪಜೀವನಮ್ |

ಶೂದ್ರಸ್ಯಾಪಿ ವಿಧೀಯಂತೇ ಯದಾ ವೃತ್ತಿರ್ನ ಜಾಯತೇ ||

- ೧೨೬/೩

ವೇಷಧರಿಸಿ ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನರ್ತಿಸುವುದು, ರಂಗವೇದಿಕೆ ಸಿದ್ಧತೆ, ಮದ್ಯಮಾಂಸ ಮಾರಾಟದಿಂದ ಉಪಜೀವನ, ಲೋಹ-ಚರ್ಮಗಳನ್ನು ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯ ಮಾಡುವುದು, ಈ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿನವರು (Fore-fathers, Previous generations) ಮಾಡಿರದಿದ್ದರೆ, ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವನೂ ಈ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿರದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಈ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಬಾರದು. ಕಾರಣ ಇವು ನಿಂದ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು. ಒಂದು ವೇಳೆ, ಹಿಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಇವನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮಹಾಧರ್ಮವೇ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಶ್ರುತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

೪. ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಪುರುಷನು ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ, ಲೋಭದಿಂದ, ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಇತರರೂ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ^೧ (ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೋಡಿ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಾರದು).

೫. ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧಿಕ್ಕಾರ ಹಾಗೂ ದಂಡದಿಂದ ಶಾಸನವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರೂ, ಧರ್ಮಪ್ರಧಾನರೂ, ನ್ಯಾಯೋಚಿತವಾಗಿ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಧರ್ಮ ಮಾರ್ಗವೇ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದುದು. ಧರ್ಮವೃದ್ಧರಾದ ಮಾನವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

೬. ಇಂತಹ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಹಿಸದ ಅಸುರರು ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡರು (ಅವರ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸಿದರು).

೭. ಆಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ದರ್ಪಿಷ್ಠರಾದರು. ನಂತರ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಕ್ರೋಧವಶರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಧ ಉಂಟಾಯಿತು. ನಂತರ ಅವರಿಂದ ಸದಾಚಾರ ಲುಪ್ತವಾಯಿತು. ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂಕೋಚವೂ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು (ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಬಿಟ್ಟು, ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸಂಕೋಚ, ನಾಚಿಕೆಯಾಗಲಿಲ್ಲ). ಪ್ರಜೆಗಳು ಮೋಹಗೊಂಡರು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾ, ಸ್ವಾರ್ಥಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಲ್ಲಲೂ ತಯಾರಾದರು. ಇಂತಹವರ ವಿರುದ್ಧ ಧಿಕ್ಕಾರ ದಂಡ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಹೀಗಾಗಿ ವಿನಾಕಾರಣ ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅಪಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಾ ಸ್ವಚ್ಛಂದವರ್ತನೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು (ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ).

೮. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಶಿವನನ್ನು ಶರಣು ಹೊಕ್ಕರು. ದೇವತೆಗಳ ಮೂಲಕ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಶಿವನು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ತ್ರಿಪುರಾಸುರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಅಸುರರನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಿಸಿದನು. ಈ ಅಸುರಾಧಿಪತಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಭಯವನ್ನು

೧ ಸಂಸಿದ್ಧ ಪುರಷೋ ಲೋಕೇ ಯದಾಚರತಿ ಪಾಪಕರ್ಮ |

ಮದೇನಾಭಿಷ್ಠತಮನಾಸ್ತಚ್ಚ ನಗ್ರಾಹ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ||

ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಯ ಜನಕನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಶೂಲಪಾಣಿಯಿಂದ ಹತನಾದನು. ಅವನು ಹತನಾಗಲು ಪ್ರಜೆಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು. ಅಮೇಲೆ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ದೇವತಾರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರು. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಶಾಸನವನ್ನು ಅವರೇ ನಡೆಸಿದರು.

ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಭೂಲೋಕವಾಳುವಾಗ ವಿಪ್ರಥುವೆಂಬ ರಾಜನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಊರ್ಧ್ವಲೋಕದವರೆಗೆ ರಾಜನಾದನು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭೂಭಾಗಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜರೂ ಆದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ರಾಜರೂ ಇದ್ದರು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಬಲ್ಲ ವೃದ್ಧ ಪುರುಷರೂ ಇದ್ದರು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಹೃದಯದಿಂದ ಅಸುರೀಭಾವ ಪೂರ್ಣ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದೇ ಭಾವದಿಂದ ರಾಜರೂ ಕೂಡಾ ಅನೇಕ ಅಸುರೀ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರು. ಈಗಲೂ ಅಂತಹ ಮೂರ್ಖರಾಜರು ಇದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರ ಮೇಲೆ ಹೇರುತ್ತಾರೆ. ಜನರೂ ಇಂತಹ ಬಾಲಿತ ಮತಿಯ ಅಸುರರನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೦. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಕನೇ! ನಾನು ಶಾಸ್ತ್ರಮರ್ಯಾದಾ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡಿ ಮನುಷ್ಯನು ಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಲು ಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿಹಿತಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

೧೧. ಧರ್ಮನಿರತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪಾಪಮಾರ್ಗದಿಂದ ಧನಸಂಗ್ರಹ ಮಾಡಬಾರದು. ಅಂತಹ ಧನವು ಕಲ್ಯಾಣಕರವಲ್ಲ.

ಜನಕನೇ! ನೀನು ನ್ಯಾಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಕೃತ್ರಿಯನಾಗಿ ಬಾಂಧವಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಭೃತ್ಯರನ್ನು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸು.

೧೨. ನಿನ್ನ ಸದುಪಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇರಲಿ. ದುರ್ಗುಣದಿಂದ ದೂರನಾಗು. ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವನೆಂದು ಮೂರ್ಖತನದಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ.

೧೩. ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

೧೪. ಧರ್ಮಶೀಲನಾದ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರಲಿ, ತೊರೆದಿರಲಿ, ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿದ್ದಾನೆಂದು ನೋಡುತ್ತಾ ಯಾರನ್ನೂ ಹಿಂಸಿಸದೆ ಜೀವನ ನಡೆಸಲಿ.

ಧರ್ಮಶೀಲೋ ನರೋ ವಿದ್ವಾನ್ವೀಹಕೋಽನೀಹಕೋಽಪಿ ವಾ |

ಆತ್ಮಭೂತಃ ಸದಾ ಲೋಕೇ ಚರೇದ್ ಭೂತಾನ್ಯಹಂಸಯನ್ || - ೧೨೭/೨೯

೧೫. ಯಾವಾಗ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ದುಷ್ಟಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ಪೂರ್ವಜನ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾಗುತ್ತದೋ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತದೋ, ಅನಾದಿ ಕಾಮಕರ್ಮದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಅವನು ಪರಮಕಲ್ಯಾಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೧

ಪರಾಶರರು ಜನಕನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮುಂದುವರೆಸಿದರು. (ಆ. ೧೨೮)

ಜನಕರಾಜನೇ! ಗೃಹಸ್ಥನ ಧರ್ಮದ ವಿಧಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ತಪಸ್ಸಿನ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

೧. ಪ್ರಾಯಃ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ರಾಜಸ, ತಾಮಸ, ಭಾವಗಳ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದಾಗಿ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಮತೆಯುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಗೃಹಸ್ಥ ಪುರುಷನನ್ನು ಹಸುಗಳು, ಕೈಟಕೇತ, ಧನ, ಕನಕ, ಪತಿಪುತ್ರರು, ಭೃತ್ಯರು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ ಅವುಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಹಿಸುವುದರಿಂದಾಗಿ, ಅವುಗಳು ಅನಿತ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು (ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ರಾಗ, ಬೇಡವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ದ್ವೇಷ) ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ರಾಗದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ, ಧನದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತನಾದಾಗ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಮೋಹದಿಂದಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಅನುರಾಗವೆಂಬ ಕನ್ಯೆ ಅವನ ಬಳಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ (ವಸ್ತುಗಳೇ ತನಗೆ ತಾರಕವೆಂಬ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ, ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆ, ಮೋಹ). ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ(ಭ್ರಮಿಸಿ) ಗ್ರಾಮ್ಯ ಸುಖಗಳು, ವೈಷಯಿಕ ಸುಖಗಳು ತ್ಯಾಜ್ಯವಾದರೂ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಉತ್ತಮ ಸುಖವನ್ನು ನೋಡದಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ತನ್ನ ಕುಟುಂಬ, ಬಂಧುಜನಗಳ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಧನಸಂಪಾದನೆಗೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ ಆಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ (ಮಕ್ಕಳ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ). ಕೊನೆಗೆ ಆ ಪ್ರೀತಿಯು ನಾಶವಾದಾಗ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಗಿಯದ ಭಾರೀ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನು ತನಗಾದ ಪರಾಜಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಎಲ್ಲ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಆಸೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗದೆ ಒಂದು ದಿನ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ.

೧ ಯದಾ ವ್ಯಪತೇ ಹೃಲ್ಲೇಖಂ ಮನೋ ಭವತಿ ತಸ್ಯ ವೈ |

ನಾಸೃತಂ ಚೈವ ಭವತಿ ತದಾ ಕಲ್ಯಾಣಮೃಚ್ಛತಿ ||

೨. ಆದರೆ ವಿವೇಕಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನವೆಂಬ ತಪಸ್ಸೇ ಶಾಶ್ವತವಾದುದು. ಯಾರು ಗ್ರಾಮ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವರೋ, ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.^೧

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುವವನು ತಮ್ಮ ಸ್ನೇಹ ಪ್ರೀತಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರ ಭೂತರಾದ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೂ ಸಂಪತ್ತಿನ ನಾಶದಿಂದ, ಅಧಿವ್ಯಾಧಿಗಳ ಪೀಡೆಯಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ಆತ್ಮತತ್ವದಲ್ಲಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ, ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಯನದಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾದ್ಯವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಿಯರಾದ ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು ಮೊದಲಾದವರ ಸಂಗದಿಂದ ಸಿಗುವ ಸುಖವು ಕ್ಷೀಣಿಸದ ನಂತರವಾದರೂ, ಭಗವತ್ಪಜ್ಞ ಬೆಳಗಿಸಿಕೊಂಡು ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಅಸಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ನರನು ದುರ್ಲಭನೇ. ಮನೋನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನು ಯಾರೇ ಆಗಲೀ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು.

ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕುಡಾ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದನು. ಆದಿತ್ಯರು ರುದ್ರರು, ವಸುಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ಮರುದ್ವೇಗಗಳು, ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸಗಂಧರ್ವರು ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಸೃಷ್ಟರಾದ ಮರೀಚ್ಯಾದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಪೃಥಿವೀ, ಸ್ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸುತ್ತಾ ಸಂಚರಿಸಿದರು.

ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲೂ ಜನಿಸಿದ ರಾಜರು, ಗೃಹಸ್ಥರು, ಅವರು ಮಹಾಕುಲಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಲು ತಪಸ್ಸೇ ಕಾರಣ. ರೇಷ್ಮೆ ವಸ್ತ್ರಗಳು, ಸುಂದರವಾದ ಆಭರಣಗಳು, ವಾಹನಗಳು, ಆಸನಗಳು, ಪಾನೀಯಗಳು, ಅವರವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ನಡೆಯುವ ಸುಂದರವಾದ ಯುವತಿಯರನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮಹಡಿಗಳುಳ್ಳ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದು, ಉತ್ತಮ ಹಾಸಿಗೆ, ವಿವಿಧ ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳು, ಇಚ್ಛಿಸುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದು, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೊಂದುವುದೇನಿವೆಯೋ ಅದೆಲ್ಲ ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲವೇ. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಿಗದಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ತಪಸ್ಸಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಯಾವ ಸುಖಭೋಗಗಳು ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಆದಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಲೋಭ ಬಿಡಬೇಕು.

೧ ತಪೋ ಹಿ ಬುದ್ಧಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಶಾಶ್ವತಂ ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನಮ್ ।

ಅನ್ವಿಚ್ಛತಾಂ ಶುಭಂ ಕರ್ಮ ನರಾಣಾಂ ತೃಪತಾಂ ಸುಖಮ್ ॥

ಆತ್ಮಪ್ತಿ (ಅಸಂತೋಷ), ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಲೋಭದಿಂದಲೇ ಇಂದ್ರಿಯಚಾಂಚಲ್ಯ. ಇದರಿಂದ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಲ್ಲ. 'ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡದಿರುವ ವಿದ್ಯೆ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗಲೇ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಜ್ಞಾನ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಸುಖನಾಶ, ದುಃಖಪ್ರವೇಶ. ಅದರ ಪರಿಹಾರ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸೇ, ಬೇರೇನಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾದುದು ಸುಖ. ಪ್ರತಿಫುಲವಾದುದು ದುಃಖ. ತಪಗೈಯಲು ಸುಖ, ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ದುಃಖ. ಆದ್ದರಿಂದ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೀನೇ ನಿರ್ಧರಿಸು. ದೋಷರಹಿತವಾದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿತ್ಯವೂ ಮಂಗಳಕರವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ವಿಹಿತ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಖ್ಯಾತಿ ಗಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅಪ್ರಿಯಸುಖ, ಅವಮಾನ, ದುಃಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ ಸುಖಗಳನ್ನು ಬಯಸಿ ಸನ್ಯಾಸ ಬಿಟ್ಟವನು ಲೌಕಿಕ ಸುಖಮಾತ್ರ ಹೊಂದಿ ಕೊನೆಗೆ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.^೧

ಕೇವಲ ಲೋಕಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಧರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿರುತ್ತದೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಧರ್ಮವಿಮುಖನಾಗಿ ಅನೇಕ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.^೨

ಎಲೈ ನರೋತ್ತಮನೇ! ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ತನಗೆ ವಿಹಿತವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಯಾರು ವಿಚಲಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನೇ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಮಾನವನು.^೩

ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಬಾಣವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಾಗುವುದೋ, ಅಷ್ಟು ಕಾಲ ಮಾತ್ರ ವಿಷಯ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಜೀವನು ಸ್ಪರ್ಶೇಂದ್ರಿಯ, ನಾಲಿಗೆ, ಕಣ್ಣು ಮೂರು, ಕಿವಿಗಳ ಮೂಲಕ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಬಾಣವು ಯಾವಾಗ ಕೆಳಗೆ

೧ ನಿತ್ಯಂ ಭದ್ರಾಣಿ ಪಶ್ಯಂತಿ ವಿಷಯಾಂಶ್ಚೋಪಭಂಜತೇ |

ಪ್ರಾಕಾಶಂ ಚೈವ ಗಚ್ಛಂತಿ ಕೃತ್ವಾ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷಂ ತಪಃ ||

ಅಪ್ರಿಯಾಣ್ಯವಮಾನಾಂಶ್ಚ ದುಃಖಂ ಬಹುವಿಧಾತ್ಮಕಮ್ |

ಫಲಾರ್ಥಿ ಸತ್ಪಥತಃ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ವಿಷಯಾತ್ಮಕಮ್ ||

- ೧೨೮/೨೮, ೨೯

೨ ಧರ್ಮೇ ತಪಸಿ ದಾನೇ ಚ ವಿಚಿತಿತ್ವಾಸ್ಥ ಜಾಯತೇ |

ಸ ಕೃತ್ವಾ ಪಾಪಕಾನ್ಯೇವ ನಿರಯಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ ||

- ೧೨೮/೩೦

೩ ಸುಖೇ ತು ವರ್ತಮಾನೋ ವೈ ದುಃಖೇ ವಾಪಿ ನರೋತ್ತಮ |

ಸ್ವವೃತ್ತಾದ್ಯೋ ನ ಚಲತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಚಕ್ಷುಃ ಸ ಮಾನವಃ ||

- ೧೨೮/೩೧

ಬೀಳುತ್ತದೋ, ವಿಷಯಸುಖಗಳೂ ಅಷ್ಟೇ ಬೇಗ ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯಸುಖಗಳು ಕ್ಷಣಿಕವೆಂದು ಭಾವ.^೧

ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಪಸ್ಸಿನ ಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು ಬರುತ್ತವೆ. ಅವನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಿಂದ ವಂಚಿತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೃಹಸ್ಥನು ತಾನಾಗಿ ಬರುವ ವಿಷಯಸುಖಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬಾರದು. ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ವಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ಸ್ವಧರ್ಮವೆಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಮತ.^೨

ಹೇಗೆ ನದೀನದಗಳು ಸಾಗರವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತವೋ ಅದರಂತೆ ಎಲ್ಲ ಆಶ್ರಮಗಳು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸಿ ಸದ್ಗತಿ ಹೊಂದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಪರಾಶರಮುನಿಗಳು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ - ಉಪದೇಶವನ್ನು -

ಜನಕರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ 'ವಿಶೇಷ ವರ್ಣ ಎನ್ನಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಣದಿಂದ ಬೇರೊಂದು ವರ್ಣವು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ'.

ವರ್ಣೋ ವಿಶೇಷವರ್ಣಾನಾಂ ಮಹರ್ಷೇ ಕೇನ ಜಾಯತೇ |

ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಯಾವ ಸಂತತಿಯು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೋ ಆ ಸಂತಾನವು ಮಗನೇ. ಮಗನ ಸ್ವರೂಪ ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಆಗಬೇಕು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವನು ವಿಶೇಷ ಜಾತಿ ಹೇಗೆ ಹೊಂದಿದನು?^೩

ಪರಾಶರರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಯಾರು ಯಾರಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೋ, ಅವನು ಅವನೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತಪಸ್ಸಿನ ನ್ಯೂನತೆಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಜಾತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

೧ ಇಷುಪ್ರಪಾತಮಾತ್ರಂ ಹಿ ಸ್ವರ್ಶಯೋಗೇ ರತಿಃ ಸ್ತುತಾ |

ರಸನೇ ದರ್ಶನೇ ಫ್ರಾಣೇ ಶ್ರವಣೇ ಚ ವಿಶಾಂ ಪತೇ ||

- ೧೨೮/೩೨

೨ ಅಪ್ರಯತ್ನಾಂತಾಃ ಸೇವ್ಯಾ ಗೃಹಸ್ಥೈರ್ವಿಷಯಾಃ ಸದಾ |

ಪ್ರಯತ್ನೇನೋಪಗಮ್ಯ ಶ್ವಸ್ಥಧರ್ಮ ಇತಿ ಮೇ ಮತಿಃ ||

- ೧೨೮/೩೫

೩ ಯದೇತತ್ ಜಾಯತೇ ಪಶ್ಯಂ ಸ ಏವಾಯಮಿತಿ ಶ್ರುತಿಃ |

ಕಥಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣತೋ ಜಾತೋ ವಿಶೇಷಗ್ರಹಾಂ ಗತಃ ||

- ೧೨೯/೨

ಕ್ಷೇತ್ರವು (ಪತಿ) ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದು, ಉತ್ತಮ ಬೀಜವಿದ್ದಲ್ಲಿ (ಪತಿ) ಹುಟ್ಟುವ ಚೇತನ ಪುಣ್ಯಪುರುಷನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕ್ಷೇತ್ರ, ಬೀಜಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದರಲ್ಲಿ ನ್ಯೂನತೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ, ಅಧಮ ಸಂತಾನ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.^೧

ಚತುರ್ಮುಖನ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗಗಳಿಂದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳು ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದವರು ಅವರೆಲ್ಲ ಸಂಕರ ಜಾತಿಯವರೇ.

ರಾಜನ್! ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ಅತಿರಥ, ಅಂಬಷ್ಯ ಉಗ್ರ, ವೈದೇಹ, ಶ್ವಪಾಕ, ಪುಲ್ವಸ, ಸ್ತೇನ, ನಿಷಾದ, ಸೂತ, ಮಾಗಧ, ಆಯೋಗ, ಕರಣ, ವ್ರಾತ್ಯ, ಚಂಡಾಲ ಇವರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಲೋಮ, ವಿಲೋಮವರ್ಣಗಳ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಸಂಗದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರು.

ಜನಕರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಇವರು ಗೋತ್ರಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಹೇಗಾದರು? ಅನೇಕ ಗೋತ್ರಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವೇನು. ಮುನಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದಾರೆ?

ಶೂದ್ರಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದವರು ಯಾರು? ವಿಪರೀತಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಪಡೆದವರು ಯಾರು?

ಪರಾಶರರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪವಿತ್ರರಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ಜನ್ಮವು ನಿಶ್ಚಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಆ ಜನ್ಮ ಗ್ರಾಹ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಯೋಗ್ಯತಾಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿ ಜನಿಸಿದ ಮುನಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಸಂತಾನ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೋ, ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಋಷಿತ್ವವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^೨

ಉದಾಹರಣೆಗೆ - ಪರಾಶರರ ಪಿತಾಮಹ ವಸಿಷ್ಠ ಕಶ್ಯಪಗೋತ್ರದ ಋಷಿಶೃಂಗ, ವಟಿ, ತಾಂಡ್ಯ, ಕೃಪ, ಕಕ್ಷೀವಾನ್, ಕಮಲ ಮೊದಲಾದವರು. ಮತ್ತು ಯವಕ್ರೇತ, ವಾಗ್ನೀ, ದ್ರೋಣ, ಮತಂಗ, ದ್ರುಪದ, ಮತ್ಸ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ವೇದವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೧ ಸುಕ್ಷೇತ್ರಾಚ್ಛ ಸುಬೀಜಾಚ್ಛ ಪುಣ್ಯೋ ಭವತಿ ಸಂಭವಃ |
ಆತೋಽನ್ಯತರತೋ ಹೀನಾದವರೋ ನಾಮ ಜಾಯತೇ ||

೨ ರಾಜನ್ ಏತತ್ ಭವೇದ್ ಗ್ರಾಹ್ಯಮಪಕೃಷ್ಣೇನ ಜನ್ಮನಾ |
ಮಹಾಕೃಣಾಂ ಸಮುತ್ಪತ್ತಿಸ್ತಪಸಾ ಭಾವಿತಾತ್ಮನಾಮ್ ||
ಉತ್ಪಾದ್ಯ ಪುತ್ರಾನ್ ಮನುಯೋ ನೃಪತೇ ಯತ್ರ ತತ್ರ ಹ |
ಸ್ವೇಣೈವ ತಪಸಾ ತೇಷಾಮೃತಿತ್ವಂ ವಿದಧುಃ ಪುನಃ ||

ರಾಜನ್! ಮೂಲಗೋತ್ರಗಳು ನಾಲ್ಕು - ಅಂಗೀರಸ, ಕಶ್ಯಪ, ವಸಿಷ್ಠ, ಭೃಗು, ಉಳಿದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಉತ್ತತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಆ ಗೋತ್ರದ ಹಸರುಗಳು ಗೋತ್ರದ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ಋಷಿಗಳ ಹೆಸರಿನಿಂದಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.^೧

ಜನಕರಾಜನು ಮುಂದೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವರ್ಣಗಳ ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು.

ಪರಾಶರರು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾ

೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರತಿಗ್ರಹ (ದಾನಸ್ವೀಕಾರ), ಯಾಜನ (ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುವುದು), ಅಧ್ಯಾಪನ (ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾಠ ಹೇಳುವುದು). ೨. ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆ, ೩. ವೈಶ್ಯರ ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮ ಕೃಷಿ, ಪಶುಪಾಲನೆ, ವ್ಯಾಪಾರ. ೪. ಶೂದ್ರರ ವಿಶೇಷಧರ್ಮ ತ್ರಿವರ್ಣಸ್ಥರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದು.

ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳ ಸಾಧಾರಣ ಧರ್ಮಗಳು - ದಯಾಬುದ್ಧಿ ಅಹಿಂಸೆ, ಪ್ರಮಾದರಾಹಿತ (ಅಪರಾಧ ಮಾಡದಿರುವುದು), ಐಶ್ವರ್ಯ ವಿಭಾಗ, ಶ್ರಾದ್ಧ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರ, ಸತ್ಯ ಅಕ್ರೋಧ, ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂತೋಷಪಡುವುದು, ಪಾವಿತ್ರ್ಯ, ಇತರರನ್ನು ದ್ವೇಷ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ, ಸಹನೆ.^೨

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯವರ್ಣದವರನ್ನು ದ್ವಿಜಾತಿಗಳೆನ್ನುವರು. ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಲಾದ ಗುಣಗಳು ಅವರಲ್ಲಿರಬೇಕು. ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಪತಿಕರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಉನ್ನತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

ಶೂದ್ರನಾದವನು ಗರ್ಭಾಧಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದದಿದ್ದರೂ ಪತಿಕನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತವಾದ ಯಾವುದೇ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿ ಕರ್ಮಗಳು ಅವನಿಗಿಲ್ಲ.^೩

ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಬಯಸುವ ಶೂದ್ರರು ಸಜ್ಜನರು, ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ವೇದಮಂತ್ರಗಳಿಲ್ಲದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಶೂದ್ರರೂ ಮಹತ್ವ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

೧ ಮೂಲಗೋತ್ರಾಣಿ ಚತ್ವಾರಿ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾನಿ ಪಾರ್ಥಿವ |

ಅಂಗಿರಾಃ ಕಶ್ಯಪಶ್ಚವ ಮಸಿಷ್ಠೋ ಭೃಗುರೇವ ಚ ||

- ೧೨೯/೧೭

೨ ಅನ್ಯಶಂಸ್ಕಮಹಿಂಸಾ ಚಾಪ್ರಮಾದಃ ಸಂವಿಭಾಗಿತಾ |

ಶ್ರಾದ್ಧಕರ್ಮಾತಿಥೇಯಂ ಚ ಸತ್ಯಮಕ್ರೋಧ ಏವ ಚ ||

ಸ್ವೇಷು ದಾರೇಷು ಸಂತೋಷಃ ಶೌಚಂ ನಿತ್ಯಾನುಸೂಯತಾ |

ಅತ್ಯಜ್ಞಾನಂ ತಿತಿಕ್ಷಾ ಚ ಧರ್ಮಾಃ ಸಾಧಾರಣಾ ನೃಪ ||

- ೧೨೯/೨೩, ೨೪

೩ ನ ಚಾಪಿ ಶೂದ್ರಃ ಪತಕೀತಿ ನಿಶ್ಚಯೋ ನ ಚಾಪಿ ಸಂಸ್ಕಾರಮಿಹಾರ್ಹತೀತಿ ವಾ |

ಶ್ರುತಿಪ್ರವೃತ್ತಂ ನ ಚ ಧರ್ಮಮಾಪ್ನುತೇ ನ ಚಾಪ್ಯ ಧರ್ಮೇ ಪ್ರತಿಷೇಧನಂ ಕೃತಮ್ || - ೧೨೯/೨೭

ಸತಾಂ ವೃತ್ತಮನುಷ್ಠಾಯ ನಿಹೀನಾ ಉದ್ವಿಹೀರ್ಷವಃ |

ಮಂತ್ರವರ್ಜಂ ನ ದುಷ್ಯಂತಿ ಕುರ್ವಾಣಾಃ ಪೌಷ್ಠಿಕೀ ಕ್ರಿಯಾಃ || - ೧೨೯/೨೯

ಜನಕರಾಜನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ದೂಷಿತ ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕರ್ಮಪ್ರಯುಕ್ತವೋ, ಅಥವಾ ಜಾತಿಯಿಂದಲೋ? ಇದಕ್ಕೆ ಪರಾಶರರು ಕರ್ಮ ಹಾಗೂ ಜಾತಿ ಎರಡೂ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳಿವೆ ಎಂದರು.

ಜಾತಿಯಿಂದಲೂ, ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ, ದುಷ್ಕರ್ಮ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷನೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಜಾತಿಯಿಂದ ದುಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನೂ ಉತ್ತಮಪುರುಷ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.^೧

ಜಾತಿಯಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ದುಷ್ಕರ್ಮಿಗಳು ಪತಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮಂಗಳಕರವಲ್ಲ.^೨

ಜನಕರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ -

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬಹುದಾದ ಧರ್ಮ ಸಿದ್ಧವಾದ (ವಿಹಿತ) ಕರ್ಮಗಳಾವುವು? ಯಾವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಹಿಂಸೆಯಾಗದಂತೆಯಾವಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಚರಿಸಬೇಕು?

ಇದಕ್ಕೆ ಪರಾಶರರು - ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಅಂತಹ ಕರ್ಮಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ (ತನ್ನಲ್ಲಿ) ಆರೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಸನ್ನ್ಯಾಸದೀಕ್ಷೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವರು, ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಕರ್ಮಗಳು, ವಿನಯಾದಿ ಗುಣವುಳ್ಳವರು, ಫಲಾಶಾರಹಿತರಾಗಿರುವವರು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಿಗಳು (ಸರ್ವಕರ್ಮವಿವರ್ಜಿತಾಃ). ಇವರು ನಾಶರಹಿತ ನೈತ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರೂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮೋಕ್ತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರೆ, ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ ಸಂಪನ್ನರಾಗಿದ್ದರೆ (ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದರೆ) ಭಯಾನಕ

೧ ಜಾತ್ಯಾ ಚ ಕರ್ಮಣಾ ಚೈವ ದುಷ್ಠಂ ಕರ್ಮ ನಿಷೇವತೇ |

ಜಾತ್ಯಾ ದುಷ್ಪ್ರಜ್ಞಯಃ ಪಾಪಂ ನ ಕರೋತಿ ಸ ಪೂರುಷಃ ||

- ೧೨೯/೩೩

೨ ಜಾತ್ಯಾ ಪ್ರಧಾನಂ ಪುರುಷಂ ಕುರ್ವಾಣಂ ಕರ್ಮ ಧಿಕ್ಯತಮ್ |

ಕರ್ಮ ತದ್ ದೂಷಯತ್ಕೇನಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಕರ್ಮ ನ ಶೋಭನಮ್ ||

- ೧೨೯/೩೪

ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಬಿಡುವವರು. ಆ ದೇಹದ ತರುವಾಯ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.^೧

ಪರಾಶರರು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶವನ್ನು

ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಕೆಲವು ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಯಾರೂ ಹಿತಚಿಂತಕರಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ, ಅವನಿಗೆ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರು, ಸ್ತ್ರೀಯರು ಎಲ್ಲರೂ ಹಿತಚಿಂತಕರಾಗುತ್ತಾರೆ.^೨

ಮಾನವರಿಗೆಲ್ಲ ತಂದೆ ಪರಧೈವತೆ. ತಾಯಿಗಿಂತಲೂ ತಂದೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಕೊಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾರಣ ಜ್ಞಾನಲಾಭವೇ ನಿಜವಾದಲಾಭ. ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪುತ್ರನು ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಆಗಿ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ ಆದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೩

ಕ್ಷತ್ರಿಯಪುತ್ರನೊಬ್ಬನು ಬಾಣರೂಪವಾದ ಚಿತ್ರಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ದಗ್ಧನಾದರೆ, ಅವನು ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಆರಾಧ್ಯವಾದ ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನಾದವನು ತುಂಬಾ ಬಳಲಿದ, ಹೆದರಿದ, ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ, ಆಳುವ, ಪಲಾಯನ ಮಾಡುವ ಯುದ್ಧನಾಮಗ್ರಿ ಹಾಗೂ ಸೇವಕರಿಲ್ಲದ, ರೋಗಿಯಾದ, ಪ್ರಾಣಭಕ್ತಿ ಬೇಡುವ ಅಥವಾ ಬಾಲಕನಾದ, ವೃದ್ಧನಾದ (ಯೋಧನನ್ನು) ಹಿಂಸಿಸಬಾರದು.^೪

ಆದರೆ ಮೇಲಿನದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ತನಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯಪುತ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕು.^೫

- ೧ ಸರ್ವೇ ವರ್ಣಾ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಾಣಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಕೃತ್ವಾ ರಾಜನ್ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಾನಿ ಚೋಕ್ತಾನ್ |
ತೃಕ್ತ್ವಾ ಧರ್ಮಂ ದಾರುಣಂ ಜೀವಲೋಕೇ ಯಾಂತಿ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಾತ್ರ ಕಾರ್ಯೋ ವಿಚಾರಃ ||

- ೧೨೯/೩೯

- ೨ ಪಿತಾ ಸಪಾಯೋ ಗುರವಃ ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚ ನ ನಿರ್ಗುಣಾ ನಾಮ ಭವಂತಿ ಲೋಕೇ |

ಅನನ್ಯಭಕ್ತಾಃ ಪ್ರಿಯವಾದಿನಶ್ಚ ಹಿತಾಶ್ಚ ವಶಾಶ್ಚ ತಥೈವ ರಾಜನ್ ||

- ೧೩೦/೧

- ೩ ಪಿತಾ ಪರಂ ದೈವತಂ ಮಾನವಾನಾಂ ಮಾತುರ್ವಿಶಿಷ್ಟಂ ಪಿತರಂ ವದಂತಿ |

ಜ್ಞಾನಶ್ಚ ಲಾಭಂ ಪರಮಂ ವದಂತಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾಃ ಪರಮಾಪ್ನುವಂತಿ ||

- ೧೩೦/೨

- ೪ ಶ್ರಾಂತಂ ಭೀತಂ ಭ್ರಷ್ಟಶಸ್ತ್ರಂ ರುದಂತಂ ಪರಾಜ್ಞುಖಂ ಪರಿಬರ್ಹೈಶ್ಚ ಹೀನಮ್ |

ಅನುದೈತಂ ರೋಗಿಣಿಂ ಯಾಚಮಾನಂ ನ ವೈ ಹಿಂಸ್ಯಾದ್ ಬಾಲವೃದ್ಧೌ ಚ ರಾಜನ್ || - ೧೩೦/೪

- ೫ ಪರಿಬರ್ಹೈಃ ಸುಸಂಪನ್ನಮುದೈತಂ ತುಲ್ಯತಾಂ ಗತಮ್ |

ಅತಿಕ್ರಮೇತ ನೃಪತಿಃ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾತ್ಮಜಮ್ ||

- ೧೩೦/೫

ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಅಥವಾ ತನಗಿಂತಲೂ ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಎದುರಾಳಿಯಿಂದ ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ತನಗಿಂತ ಅಧಮನಿಂದ, ಹೇಡಿಯಿಂದ, ಕೃಪಣನಿಂದ ಸತ್ತರೆ ನಿಂದ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೧

ಪಾಶಿಯಿಂದ, ಪಾಪಾಚಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಿಂದ, ನೀಚವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹತನಾದರೆ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ವಶರಾದವರನ್ನಾಗಿ ಯಾರು ಉದ್ಧರಿಸಲಾರರು, ಆಯುಷ್ಯಶೇಷವೂ ಉಳಿದವರನ್ನೂ ಯಾರೂ ಕೊಲ್ಲಲಾರರು. ಬೇರೆಯವರ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಬದುಕಲು ಇಚ್ಛಿಸಲಾರದು.^೨

ಆಯುಷ್ಯ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ಮರಣ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಮರಣವನ್ನಪ್ಪಬಹುದು. ಅಥವಾ ರೋಗಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಯಬಹುದು. ಕೆಲವರು ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಶರೀರತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಗತಿ ಹೊಂದದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ದೇಹವನ್ನು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ದೇಹದಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಬೇರೆ ದೇಹ ಹೊಂದಲು ಕಾರಣ ದೇಹತ್ಯಾಗ ದೋಷ (ಆತ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷ) ಆಯಸ್ಸಿನ ಉಳಿದಶೇಷವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಹೊಸದೇಹವು ಭೂತಪ್ರೇತಪಿಶಾಚಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸತ್ತಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಹಿಂದಿನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದೇಹ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘದ ಜಲದಂತೆ ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಜೀವನು ಜನ್ಮ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮವು ಮನಸ್ಸಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು. ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದುದು.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವಿದೆ. ಸ್ಥಾವರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗಿಂತ (ವೃಕ್ಷ ಮೊದಲಾದ) ಜಂಗಮ ಪ್ರಾಣಿಗಳು (ಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು) ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಾಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಉತ್ತಮ. ಇವರಲ್ಲಿ (ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ) ದ್ವಿಜರು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ದ್ವಿಜರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತರೂ, ಅವರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೂ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಹಂಕಾರಿಗಳೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ.^೩

೧ ತುಲ್ಸಾದಿಹ ವಧಃ ಶ್ರೇಯಾನ್ ವಿಶಿಷ್ಟಾಚ್ಛೇತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ |

ನಿಃಘನಾತ್ ಕಾಶರಾಚ್ಛೇವ ನೃಪಾಣಾಂ ಗರ್ಹಿತೋ ವಧಃ ||

- ೧೩.೦/೬

೨ ಗೃಹಸ್ಥಾನಾಂ ತು ಸರ್ವೇಷಾಂ ವಿನಾಶಮಭಿಕಾಂಕ್ಷತಾಮ್ |

ನಿಧನಂ ಶೋಭನಂ ತಾತ ಪುಣೀಷು ಕ್ರಿಯಾವತಾಮ್ ||

- ೧೩.೦/೧೦

೩ ದ್ವಿಜಾನಾಮಪಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತಃ ಪರಾ ಮತಾಃ |

ಪ್ರಾಜ್ಞಾನಾಮಾತ್ಮಸಂಬುದ್ಧಾಃ ಸಂಬುದ್ಧಾನಾಮಮಾನಿನಃ ||

- ೧೩.೦/೨೧

ಜೀವಿಯ ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಮರಣವೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಅಶಾಶ್ವತ ಫಲ ನೀಡುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಉತ್ತರಾಯಣದ ಉತ್ತಮನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಮರಣವಾಗುವವನು ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನು. ಅವನು ಯಾರಿಗೂ ಕಷ್ಟ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳಿಂದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂರ್ವಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಮರಣ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ ಪುಣ್ಯಪುರುಷನು.

ವಿಷವನ್ನು ತಿಂದು, ನೇಣುಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ದರೋಡೆಕೋರರಿಂದ ಸಾಯಿಸಿಕೊಂಡು, ದುಷ್ಪಹುಲಿ, ಸಿಂಹಗಳ ಬಾಯಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ಮರಣ. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಹೀಗೆ ಸಾಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರ ಪ್ರಾಣವು ಬ್ರಹ್ಮರಂದ್ರದಿಂದಲೂ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವರ ಪ್ರಾಣವು ಕಣ್ಣು ಮೂಗು, ಮುಖ, ಕಿವಿಗಳ ಮೂಲಕವೂ, ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣವು ಗುಡ, ಉಪಸ್ಥದ ಮೂಲಕವು ಹೋಗುತ್ತದೆ.^೨

ಮನುಷ್ಯನ ಪ್ರಬಲಶಕ್ತ ಅಜ್ಞಾನ. ಅಜ್ಞಾನಾವೃತನಾದ, ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ತುತ್ತಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಅತ್ಯಂತ ಭಯಂಕರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.^೩

ಈ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರುತಿಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವ, ಆಚರಿಸುವ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಬಾಣದಿಂದ ಪೀಡಿತವಾಗಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ವೃದ್ಧರ ಸೇವೆಯಿಂದ ದೂರ ಹೋಗುತ್ತದೆ.^೪

ಅಡಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೇ ವೇದಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ, ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಯಜ್ಞಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಯಾಗಿ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ವಂಶಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥನಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.

೧ ವಿಷಮುದ್ ಬಂಧನಂ ದಾಹೋ ದಸ್ಯುಹಸ್ತಾತ್ ತಥಾ ವಧಃ |

ದಂಷ್ಟಿಭೃಶ್ಚ ಪಶುಭೃಶ್ಚ ಪ್ರಾಕೃತೋ ವಧ ಉಚ್ಯತೇ ||

- ೧೩೦/೨೫

೨ ಉದ್ಯತೋ ಹಿತ್ತಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಂತೇ ಪ್ರಾಣಾಃ ಪುಣ್ಯಕೃತಾಂ ನೃಪ |

ಮಧ್ಯತೋ ಮಧ್ಯಪುಣ್ಯಾನಾಮಧೋ ದುಷ್ಕೃತಕರ್ಮಣಾಮ್ ||

- ೧೩೦/೨೬

೩ ಏಕಃ ಶತ್ರುನಃ ದ್ವಿತೀಯೋಽಸ್ತಿ ಶತ್ರುರಜ್ಞಾನತುಲ್ಯಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ರಾಜನ್ |

ಯೇನಾವೃತಃ ಕುರುತೇ ಸಂಪ್ರಯುಕ್ತೋ ಘೋರಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸುದಾರುಣಾನಿ || - ೧೩೦/೨೮

೪ ಪ್ರಬೋಧನಾರ್ಥಂ ಶ್ರುತಿಧರ್ಮಯುಕ್ತಂ ವೃದ್ಧಾನುಪಾಸ್ಯಂ ಚ ಭವೇತ ಯಸ್ಯ |

ಪ್ರಯತ್ನಾದಧ್ಯೋ ಹಿ ಸ ರಾಜಪುತ್ರ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಶರೀರೋನ್ನತಿಃ ಪರೈತಿ ||

- ೧೩೦/೨೯

ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಭೋಗಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೂ, ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಹಳ ಬಳಲಿಸಬಾರದು. ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ಚಂಡಾಲ ಜನ್ಮವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದು ಶ್ರೇಷ್ಠವೇ (ಧರ್ಮಸಾಧನವಾದ್ದರಿಂದ).^೧

ಇದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಜನ್ಮದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಅಧರ್ಮಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯದಿರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರುತಿ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಯೋಗಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಮನುಷ್ಯರು ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಜನ್ಮಹೊಂದಿ ಇತರರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾ, ಧರ್ಮನಿಂದನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಲೌಕಿಕ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಕಾಮಿಯಾದರೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ ವಂಚಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಜನ್ಮ ಬಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುವವರನ್ನು ಸಂತೈಸಿ, ಅತಿಥಿಪೂಜೆ ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡುತ್ತಾ, ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮರಣದ ನಂತರ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ನಿವರ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ದಾನ, ವಿಷಯಭೋಗತ್ಯಾಗ, ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಸ್ನಾನಗಳಿಂದ ಶರೀರ ಪಾವಿತ್ರ ಸಂಪಾದನೆ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಶರೀರದ ದಂಡನೆ, ಸರಸ್ವತೀ, ನೈಮಿಷಾರಣ್ಯ, ಪುಷ್ಕರ ಮೊದಲಾದ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುವುದು ಕೆಲವು ಮೋಕ್ಷದ ಸಾಧನಗಳಾಗಿವೆ.

ಮನೆಯಲ್ಲಿಯಾರು ಮಡಿಯುತ್ತಾರೋ, ಅವರನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಾಹನದಲ್ಲಿ ಸತ್ತವರನ್ನು ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಬೇಕು. ಶುದ್ಧಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸತ್ತವರಿಗೆ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ದಹನ ಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.^೨

ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳು, ಷಡಂಗಯುಕ್ತ ವೇದಾಂಗಗಳು, ಇವೆಲ್ಲ ಕ್ಲೇಶವಿಲ್ಲದೆ, ವಿಹಿತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ, ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ವಿಹಿತವಾಗಿವೆ.

ಭೀಷ್ಮರು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಪರಾಶರರು ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಪರಾಶರರ ಉಪದೇಶದ ಉಪಸಂಹಾರ.

ಜನಕರಾಜನು ಧರ್ಮನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿದ್ದ ಪರಾಶರ ಮುನಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಹೀಗೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

ಮಹಾಮುನಿಗಳೇ! ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನ ಯಾವುದು? ಉತ್ತಮಗತಿ ಯಾವುದು? ಎಂತಹ ಕರ್ಮ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದ ಜೀವರು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಮರುಳುವುದಿಲ್ಲ?

೧ ಉಪಭೋಗೈರಪಿ ತ್ಯಕ್ತಂ ನಾತ್ಮಾನಮವಸಾದಯೇತ್ |

ಚಂಡಾಲತ್ವೇಪಿ ಮನುಷ್ಯಂ ಸರ್ವಥಾ ತಾತ ದುರ್ಲಭಮ್ ||

- ೧೩.೦/೩.೧

೨ ಗೃಹೇಷು ಯೇಷಾಮಸವಃ ಪತಂತಿ ತೇಷಾಮಥೋ ನಿರ್ಹರಣಂ ಪ್ರಶಸ್ತಮ್ |

ಯಾನೇನ ವೈ ಪ್ರಾಪಣಂ ಚ ಶ್ರುತಾನೇ ಶೌಚೇನ ನೂನಂ ವಿಧಿನಾ ಚೈವ ದಾಹಃ ||

- ೧೩.೦/೩.೮

ಕಿಂ ಶ್ರೇಯಃ ಕಾ ಗತಿರ್ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕಿಂ ಕೃತಂ ನ ವಿನಶ್ಯತಿ |

ಕ್ಷಗತೋ ನ ನಿವರ್ತೇತ ತನ್ಮೇ ಬ್ರೂಹಿ ಮುಹಾಮುನೇ ||

- ೧೩.೧/೨

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಪರಾಶರರು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

ರಾಜನ್! ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಆಸಂಗವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಮೂಲಸಾಧನ. ಭಗವದ್ವಿಷಯಕಜ್ಞಾನದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೇ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ತಪಸ್ಸು ಎಂದೂ ನಾಶ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜವು ವೃಕ್ಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

೧. ಯಾವ ಜೀವನು ಅಧರ್ಮವೆಂಬ ಪಾಶವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅಭಯದಾನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೨. ಸಾವಿರಾರು ಗೊದಾನ, ನೂರಾರು ಅಶ್ವದಾನಕ್ಕಿಂತ ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಿಗೆ (ಜೀವರಿಗೆ) ಅಭಯದಾನ ನೀಡುವುದು ಅತಿಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು.^೧

೩. ವಿಷಯಸುಖಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದರೂ, ಜ್ಞಾನಿಯು ಅವುಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವಿರದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಷಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇರದಿದ್ದರೂ, ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಅಜ್ಞಾನಿ, ಅವುಗಳನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ.^೨

ಹೇಗೆ ಕಮಲದ ಎಲೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಅಂಟುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗೆ ಪಾಪವು ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಅಂಟುವುದಿಲ್ಲ, ಲೇಪವಾಗದು. ಮುಳ್ಳಿನ ಅಗಸೆ ಗಿಡವು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಹರಿಯುವಂತೆ, ಮೂರ್ಖರನ್ನು ಅಧರ್ಮವು ಹಿಡಿದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತದೆ.^೩

ಯಾರು ವಿಷಯಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿ, ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಗೆದ್ದು ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನನಾಗಿ-ರುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ವಿಷಯಸುಖಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಇದ್ದರೂ ಪಾಪದಿಂದ ಲೇಪವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.^೪

೧ ಆಸಂಗಃ ಶ್ರೇಯಸೇ ಮೂಲಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾನಗತಿಃ ಪರಾ |

ಚೇರ್ಣಂ ತಘೋ ನ ಪ್ರಣಶ್ಯೇತ್ ವಾಪಃ ಕ್ಷೇತ್ರೇ ನ ನಶ್ಯತಿ ||

- ೧೩.೧/೩

೨ ಯೋ ದದಾತಿ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಗವಾಮಶ್ವರತಾನಿ ಚ |

ಅಭಯಂ ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯಸ್ತದ್ಧಾನಮತಿವರ್ತತೇ ||

- ೧೩.೧/೪

೩ ವಸನ್ ವಿಷಯಮಧ್ಯೇಽಪಿ ನ ವಸತ್ಯೇವ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ |

ಸಂವಸತ್ಯೇವ ದುರ್ಬುದ್ಧಿರಸತ್ಸಂ ವಿಷಯೇಷ್ವಪಿ ||

- ೧೩.೧/೫

೪ ನಾಧರ್ಮಃ ಶಿಷ್ಯತೇ ಪ್ರಾಜ್ಞಮಾಪಃ ಪುಷ್ಕರರ್ಪಣವತ್ |

ಅಪ್ರಾಜ್ಞಮಧಿಕಂ ಪಾಪಂ ಶಿಷ್ಯತೇ ಜತುಶಾಷ್ಠವತ್ ||

- ೧೩.೧/೬

೫ ವೀತರಾಗೋ ಜಿತಕ್ರೋಧಃ ಸಮ್ಯಗ್ಗತಃ ಯಃ ಸದಾ |

ವಿಷಯೇ ವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ ನ ಸ ಪಾಪೇನ ಯುಜ್ಯತೇ ||

- ೧೩.೧/೭

ನದಿಗೆ ಕಟ್ಟಲಾದ ಸೇತು ನೀರನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿಷ್ಣುಚಾರವೆಂಬ ಧರ್ಮಸೇತುವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಪುರುಷನು ಎಂದೂ ನಾಶ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಯಾವರೀತಿಯಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತಮಣಿಯು ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆಯೋ, ಹಾಗೆ ಸಾಧಕನು ಯೋಗಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಧ್ಯಾನದ ಮೂಲಕ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸದ್ಗತಿ ಬಯಸುವವನು ಲೌಕಿಕದ ಮನೆ, ಮಡದಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ದೂರವಿಡುತ್ತಾನೆ.^೨

ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಮನುಷ್ಯನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಮೀನಿನಂತೆ ಗಾಳಕ್ಕೆ ಹಾಕಿರುವ ಮಾಂಸಪ್ರಲೋಭಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವಂತೆ ಅಪಾರ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತಕಾಲವೇನೂ ಇಲ್ಲ (ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡಬಹುದು). ಮನುಷ್ಯನು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಲೆಂದು ಮೃತ್ಯುವೂ ಕಾಯುತ್ತಾ ಕುಳಿತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೀ ಮೃತ್ಯುಮುಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗ.^೩

ಕುರುಡನಾದವನು ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ತಿರುಗಾಡುವಂತೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನು ಯೋಗಯುಕ್ತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಪರಮಗತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.^೪

ಹುಟ್ಟಿನೊಡನೆ ಮರಣ ಇರುತ್ತದೆ. ಹುಟ್ಟು ಮರಣವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ. ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಜನನಮರಣಗಳ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ತಿಳಿದವನು ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೧ ಮರ್ಯಾದಾಯಾಂ ಧರ್ಮಸೇತುರ್ನಿಬದ್ಧೋ ನೈವ ಸೀದತಿ |

ಪುಷ್ಪಸ್ಮ್ರೀತ ಇವಾಯತ್ತಃ ಸ್ಥಿತೋ ಭವತಿ ಸಂಚಯಃ ||

- ೧೩.೧/೧೧

೨ ಜಹಾತಿ ದಾರಾನಿಹತೇ ನ ಸಂಪದಃ ಸದಶ್ಚಯಾನಂ ವಿವಿಧಾಶ್ಚ ಯಾಃ ಕ್ರಿಯಾಃ |

ತ್ರಿವಿಷ್ಟೋ ಜಾತಮತೀರ್ಯದಾ ನರಸ್ತದಾಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿರ್ವಿಷಯೇಷು ಭಿಧೃತೇ ||

- ೧೩.೧/೧೪

೩ ನ ಧರ್ಮಕಾಲಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತೋ ನ ಚಾಪಿ ಮೃತ್ಯುಃ ಪುರುಷಂ ಪ್ರತಿಕ್ಷತೇ |

ಕ್ರಿಯಾ ಹಿ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸದೈವ ಶೋಭನಾ ಯದಾ ನರೋ ಮೃತ್ಯುಮುಖೇಽಭಿವರ್ತತೇ ||

- ೧೩.೧/೧೭

೪ ಯಥಾಂಧಃ ಸ್ವಗೃಹೇ ಯುಕ್ತೋ ಹೃಭ್ಯಾಸಾದೇವ ಗಚ್ಛತಿ |

ತಥಾ ಯುಕ್ತೇ ನ ಮನಸಾ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಗಚ್ಛತಿ ತಾಂ ಗತಿಮ್ ||

- ೧೩.೧/೧೮

ಪ್ರಾಜ್ಞಾನದ ಜೀವನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ದಡ್ಡ ಚೇತನನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಧಃಪತನ ಹೊಂದು ತಿಯಗ್ಯೋನಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೧

ಮಂಜಿನಂತಿರುವ ಮಾಯೆಯಿಂದ ಸ್ರವ್ಯತನಾದ ಜೀವನು ಉಪಸ್ಥ, ಉದರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಹುಟ್ಟು ಕುರುಡನಂತೆ ಸನ್ಮಾರ್ಗದಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತ ಚೇತನನು ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.^೨

ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸಮುದ್ರಯಾನ ಮಾಡಿ ಬೇರೆ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತಾನು ಹಾಕಿದ ಮೂಲ ಧನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕಲಾಭವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ವಾಪಸು ಬರುತ್ತಾನೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಜೀವನು ತಾನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದ ಉತ್ತಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉತ್ತಮಫಲ, ಅಧಮಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅಧಮಫಲ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೩

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮೃತ್ಯುವು ಸರ್ಪವು ಗಾಳಿಯನ್ನು ನುಂಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನುಂಗುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಾವು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನೇ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವರಾಗಿ ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿ ಕರ್ಮಫಲ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ತಾವು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಸಾರ ದಾಟಿದವನು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬರಲು ಇಷ್ಟ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ.^೪

ಶೌಚತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರದಂತೆ ಇರುವ ಶರೀರವೆಂಬ ಮನೆ ಹೊಂದಿರುವ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ-ದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಗುವ ಪುರುಷನಿಗೆ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಿದೆ.^೫

ಯಾವುದೋ ಮನೋಭಿಲಾಷೆಯ ಪೂರೈಕೆಗಾಗಿ ಮಿತ್ರವರ್ಗ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ಬಂಧುತ್ವವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಪತ್ನಿ, ಪುತ್ರ, ಸೇವಕರು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.^೬ ತಂದೆ, ತಾಯಿ ಯಾರು ಯಾರು

೧ ಅಧ್ವರ್ಯಗ್ಗತಿಂ ಚೈವ ಸ್ವರ್ಗೇ ಚೈವ ಪರಾಂ ಗತಿಮ್ |

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಸ್ವಕೃತೈರಾತ್ಮಾ ಪ್ರಾಜ್ಞಸ್ತೇಹೇತರಸ್ಯ ಚ ||

- ೧೩೧/೨೨

೨ ನೀಹಾರೇಣ ಹಿ ಸಂವೀತಃ ಶಿಶೋದರಪರಾಯಣಃ |

ಜಾತ್ಯಂಧ ಇವ ಪಂಥಾನಮಾವೃತಾತ್ಮಾನ ಬುದ್ಧತೇ ||

- ೧೩೧/೨೫

೩ ವೇಗೋ ಯಥಾ ಸಮುದ್ರಾದೌ ವೈ ಯಥಾರ್ಥಂ ಲಭತೇ ಧನಮ್ |

ತಥಾ ಮಾರ್ಗಾರ್ಥವೇ ಜಂತೋಃ ಕರ್ಮವಿಜ್ಞಾನತೋ ಗತಿಃ ||

- ೧೩೧/೨೬

೪ ನ ಹೃನ್ಯತೀರಮಾಸಾದ್ಯ ಪುನಸ್ತುರ್ತುಂ ವ್ಯವಸ್ಯತಿ |

ದುರ್ಲಭೋ ದೃಶ್ಯತೇ ಹ್ಯಸ್ಯ ವಿನಿಪಾತೋ ಮಹಾರ್ಣವೇ ||

- ೧೩೧/೩೦

೫ ಶರೀರಗ್ರಹಸಂಸ್ಥಸ್ಯ ಶೌಚತೀರ್ಥಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ |

ಬುದ್ಧಿಮಾರ್ಗಪ್ರಯಾತಸ್ಯ ಸುಖಂ ತ್ವಿಹಂ ಪರತ್ರ ಚ ||

- ೧೩೧/೩೪

೬ ಸಂಕಲ್ಪಜೋ ಮಿತ್ರವರ್ಗೋ ಜ್ಞಾತಯಃ ಕಾರಣಾತ್ಮಕಾಃ |

ಪರಲೋಕದ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಬುತ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.^೧ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವನ್ನು ತಾನೇ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯವರಲ್ಲ.

ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೇಗೆ ರಶ್ಮಿಗಳು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದ ಶೂರನನ್ನೂ ಧೀರನನ್ನೂ ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನೂ ಎಂದಿಗೂ ಸಂಪತ್ತು ತ್ಯಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ.^೨

ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಪರಾಶರರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಧರ್ಮಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಜನಕಮಹಾರಾಜನು ಆತ್ಮತಂತ್ರ ಸಂತೋಷ ಹೊಂದಿದನು.

ಭಾರ್ಯಾ ದಾಸಾಶ್ಚ ಪುತ್ರಾಶ್ಚ ಸ್ವಮರ್ಥಮನುಯಂಜತೇ ||

- ೧೩೧/೩೬

೧ ಮಾತಾ ಪುತ್ರಃ ಪಿತಾ ಭ್ರಾತಾ ಭಾರ್ಯಾ ಮಿತ್ರಜನಸ್ತಥಾ |

ಅಷ್ಟಾಪದಪದಸ್ಥಾನೇ ತ್ವಕ್ಷಮುದ್ರೇವ ನೃಸ್ಯತೇ ||

- ೧೩೧/೩೮

೨ ಅದ್ವೈಧಮನಸಂ ಯುಕ್ತಂ ಶೂರಂ ಧೀರಂ ವಿಪತ್ತಿತ್ವಮ್ |

ನ ಶ್ರೀಃ ಸಂತೃಜತೇ ನಿತ್ಯಮಾದಿತ್ಯಮಿವ ರಶ್ಮಯಃ ||

- ೧೩೧/೪೧

೧೯೬. ಹಂಸಗೀತೆ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ತಾತ್ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸತ್ಯ, ಕ್ಷಮೆ, ದಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ನಿನ್ನ ಅಭಿಮತವೇನು?

ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಸಾಧ್ಯರಿಗೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು (ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು) ಪ್ರತಿದಿನವೂ, ಸುವರ್ಣಹಂಸರೂಪವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸಂಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಸಾಧ್ಯರ ಬಳಿ ಹೋದಾಗ ಅವರು ಹಂಸನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

ಸಾಧ್ಯರು - ಎಲೈ ಪತಿಯೇ! ನಾವು ಸಾಧ್ಯರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳು. ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳುತ್ತೇವೆ.

ಎಲೈ ಹಂಸವೇ! ನೀನು ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಪಂಡಿತನಿರುವೆ. ನೀನು ಹಾರುವಾಗ ಒಳ್ಳೆಯ ಶಬ್ದಗಳು (ವೈದಿಕ, ಸದಾಗಮ) ನಿನ್ನಿಂದ ಹೊರಬರುತ್ತದೆ (ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತವೆ). ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯ (ಕರ್ಮ) ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ? ಯಾವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಬಂಧನಗಳಿಂದ ಜೀವನು ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ?^೧

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಹಂಸ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿತು.

೧. ಮನುಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ (ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ) ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಗತಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಗಳಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ, ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಬೇಡವಾದುದನ್ನು (ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಗಳನ್ನು) ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಿಯರಿಂದ ಸಂತೋಷ, ಅಪ್ರಿಯರಿಂದ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಬಾರದು. ಯಾರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಕೂಡಮಾತು, ಕೃತಿಗಳಿಂದ ದುಃಖವಾಗುವಂತ ವರ್ತಿಸಬಾರದು. ತನಗಿಂತ ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಮ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇರುವ

೧ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಂ ಪಕ್ಷಿವರ ಪ್ರಶಾಧಿ ಯತ್ ಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ಮನ್ಯಸೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಮೇಕಮ್ |

ಯತ್ಯತ್ಯಾ ವೈ ಪುರುಷಃ ಸರ್ವಬಂಧೈರ್ವಿಮುಚ್ಯತೇ ವಿಹಗೇಂದ್ರೇಹ ಶೀಘ್ರಮ್ || -೧೨.೨/೬

ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರದೇಶ ಪಡೆಯಬಾರದು. ಅಮಂಗಳ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬಾರದು. ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳೆಂಬ ಬಾಣಗಳು ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಮಾನಸಿಕ ಆಘಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಬಾರದು.^೧

ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ಕೋಪಗೊಂಡರೂ ತಾನು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕೋಪದಲ್ಲಿನ ಪುಣ್ಯವು ವಿದ್ವಾಂಸನಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.^೨

೩. ಸಾಧ್ಯರೇ ನಾನೂ ಸಹ ಬೇರೆ ಯಾರಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೂ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರತಿ ಆಡುವುದಿಲ್ಲ, ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದರೂ ಸಹಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕ್ಷಮಾಗುಣ ಬಹಳ ಶ್ರೇಷ್ಠಗುಣವೆಂದು ಆರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷಮಾ, ಸತ್ಯ, ಋಜುತ್ವ, ಅಕ್ರೌರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗುಣಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.^೩

೪. ನೋಡಿ ಸಾಧ್ಯರೇ ! ವೇದರಹಸ್ಯ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ರಹಸ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ. ದಮದ ರಹಸ್ಯವೇ ಮೋಕ್ಷ ಇದುವೇ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ.^೪

೫. ಯಾರು ಮಾತಿನ ವೇಗವನ್ನು (ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾತನಾಡದಿರುವಿಕೆ), ಕೋಪದ ವೇಗವನ್ನು (ಸಿಟ್ಟಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಕೊಡುವಿಕೆ), ನಿಷಿದ್ಧ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಹಸಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಆಡಗಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಅವನೇ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮುನಿ ಎಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.^೫

ಆದ್ದರಿಂದ ಕೋಪಿಷ್ಠರಿಗಿಂತ ಕೋಪವಿಲ್ಲದವನು, ವೈರಾಗ್ಯವಿಲ್ಲದವನಿಗಿಂತ ವೈರಾಗ್ಯ ಉಳ್ಳವನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮನುಷ್ಯೇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಿಂತ ಮನುಷ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಜ್ಞಾನಿಗಿಂತ ಜ್ಞಾನಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಅಪರಾಧವೆಸಗುವವನು ಅವಮಾನ ಮಾಡಲಿ, ಹೊಡೆಯಲಿ, ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮನಿರಲಿ, ಸಮನಿರಲಿ, ಅಧಮನಿರಲಿ ಅವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ಪ್ರತೀಕಾರ ಮಾಡಬಾರದು, ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಇಂತಹ ಕ್ಷಮಾಗುಣವಂತನೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲೂ

೧ ಇದಂ ಕಾರ್ಯಮಮೃತಾಶಾಃ ಶೃಣೋಮಿ ತಪೋ ದಮಃ ಸತ್ಯಮಾತ್ಮಾಭಿಗುಪ್ತಿಃ |

ಗ್ರಂಥೀನ್ ವಿಮುಚ್ಯೆ ಹೃದಯಸ್ಯ ಸರ್ವಾನ್ ಪ್ರಿಯಾತ್ಮಿಯೇ ಸ್ವಂ ವಶಮಾನಯೀತ || -೧೩.೨/೭

೨ ಸಂರೋಷ್ಯಮಾಣಃ ಪ್ರತಿಮೃಷ್ಯತೇ ಯಃ ಸ ಆದತ್ತೇ ಸುಕೃತಂ ವೈ ಪರಶ್ಚ || - ೧೩.೨/೧೦

೩ ಆಕುಶ್ಯಮಾನೋ ನ ವದಾಮಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಕ್ಷಮಾಮೃಹಂ ತಾಡ್ಯಮಾನಶ್ಚ ನಿತ್ಯಮ್ |

ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಹೈತತ್ ಕ್ಷಮಾಮೃಹುರಾರ್ಯಾಃ ಸತ್ಯಂ ತಥೈವಾರ್ಜವಮಾನ್ಯಶಂಸ್ಯಮ್ ||

-೧೩.೨/೧೨

೪ ವೇದಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ ಸತ್ಯಂ ಸತ್ಯಸ್ಯೋಪನಿಷದ್ ದಮಃ |

ದಮಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ಸೋಕ್ಷ್ಮ ಏತತ್ ಸರ್ವಾ ನುಶಾಸನಮ್ ||

- ೧೩.೨/೧೩

೫ ವಾಚೋ ವೇಗಂ ಮನಸಃ ಕ್ರೋಧ ವೇಗಂ ಕವಿತ್ವಾವೇಗಮುದರೋಪಪ್ತವೇಗಮ್ |

ವಿತಾನ್ ವೇಗಾನ್ ಯೋ ವಿಷಯಜತ್ಯುದೀರ್ಣಾಂಸ್ತಂ ಮನ್ಯೇಹಂ ವೈ ಮುನಿಂ ಚ ||

- ೧೩.೨/೧೪

ಸೂಕ್ತ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಭಗವದ್ವಿಷಯ ಮಾಡುವವನನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬಾರದು: ಕ್ಷಮಾಸರ್ವತ್ರ ಧರ್ಮೋ ನ ಪಾಪ ಹೇತುಶ್ಚ ದುರ್ಜನೇ || (ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ. ೨೨/೬೪).

ನಿಂದಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವನ ಕ್ಷೋಧವೇ ತೃಣವನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಸುಡುವಂತೆ ಸುಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿಂದಿಸಲ್ಪಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವಿನಾಕಾರಣ ತನ್ನ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಪ್ರತ್ಯುತ ನಿಂದಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪುಣ್ಯವೇ ನಂದೆಗೆ ಗುರಿಯಾದವನಿಗೆ ಹೋಗುವವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದೆ.

ಹಂಸರೂಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ - 'ನಾನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪೂಜ್ಯರನ್ನು ಸೇವಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನಗೆ ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಗಳಿಲ್ಲ. ರೋಷವು ನನ್ನನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಲೋಭದಿಂದ ನಾನು ಅಧರ್ಮಮಾರ್ಗ ಅನುಸರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವು ತಾನಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ನಾನು ಶಾಪ ಕೊಡುವವರಿಗೆ ಶಾಪ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ದಮ ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ರಹಸ್ಯವೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಿಂದ.'^೧

೬. ಯಾರು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಹೆಮ್ಮೆ ಪಡಬಹುದಾದ ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ಕಂಬದಂತೆ (ಸ್ಥೂಲವಿನಂತೆ) ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಪೂಜ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೋ, ಯಾರನ್ನು ಕುರಿತು ಎಲ್ಲರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾರೋ, ಅವನು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸಮೀಪ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

೭. ಕೆಲವು ಜನರು ಇತರರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಉತ್ಸುಕರಾಗಿರುತ್ತಾರೆಯೇ ಹೊರತು, ಅವರ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನಲ್ಲ (ಆಗ ಅವರದು ಗಾಢಮೌನ. ಕಾರಣ ಇವರದು ಕೇವಲ ದೋಷೈಕ ದೃಷ್ಟಿಯಾದ್ದರಿಂದ).

೮. ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮಾತು, ಮನಸ್ಸು, ಯಾವಾಗಲೂ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿರುತ್ತದೋ, ಅಂತಹವನು ವೇದಾಧ್ಯಯನ, ತಪಸ್ಸು, ತ್ಯಾಗ ಇವುಗಳ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.^೨

೯. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವಾಗ, ಅವನನ್ನು ನಿಂದಿಸದೆ ಅವಮಾನಿಸದೆ ಬೋಧಿಸಬೇಕು. ಅವನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಹೊಗಳಬಾರದು.

೧ ನಾಹಂ ಶಶ್ವತಃ ಪ್ರತಿಶಮಾಪಿ ಕಿಂಚಿದ್ ದಮಂ ದ್ವಾರಂ ಹೃಮೃತ್ಯೈಹ ವೇದಿ |

ಗುಹ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತದಿದಂ ಪೋ ಬ್ರವೀಮಿ ನ ಮಾನುಷಾಚ್ಛೇಷತರಂ ಹಿ ಕಿಂಚಿತ್ || - ೧೩.೨/೨೦

೨ ನ ತಥಾ ವಸ್ತುಮಿಚ್ಛಂತಿ ಕಲ್ಯಾಣಾನ್ ಪುರುಷೇ ಗುಣಾನ್ |

ಯಥೈಷಾಂ ವಸ್ತುಮಿಚ್ಛಂತಿ ನೈರ್ಗುಣ್ಯಮನುಯುಂಜತಾಃ || - ೧೩.೨/೨೩

೩ ಯಸ್ಯ ವಾಙ್ಮನೋ ಗುಪ್ತೇ ಸಮ್ಯಕ್ ಪ್ರಣಿಹಿತೇ ಸದಾ |

ವೇದಾಸ್ತಪಶ್ಚ ತ್ಯಾಗಶ್ಚ ಸ ಇದಂ ಸರ್ವಮಾಪ್ನುಯಾತ್ || - ೧೩.೨/೨೪

ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಸತ್ಯ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ (ಕಾಯೇನ ವಾಚಾ ಮನಸಾ), ದಯಾ, ಧೈರ್ಯ, ಕ್ಷಮಾ ಎಂಬ ಉತ್ತಮಗುಣಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಹೊಂದುತ್ತಾನೋ, ವೇದಾಧ್ಯಯನನಿರತನೋ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ದ್ರವ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಸೆ ಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಏಕಾಂತಪ್ರಿಯನೋ, ಅಂತಹವನು ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೧

ಸಾಧ್ಯರೇ! ನಾನು ಸಂಚರಿಸಿದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸತ್ಯವು ಸ್ವರ್ಗದ ಸೋಪಾನವೆಂದೂ, ಸಮುದ್ರದಾಟುವ ನೌಕೆಯಂತೆ ಸಾಧನವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

೧೧. ಮನುಷ್ಯನು ಎಂತಹವರೊಡನೆ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಆಗುತ್ತಾನೆ.^೨

೧೨. ದೇವತೆಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುತ್ತುರಾಜರ ಸಂಗವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಅವರೊಡನೆ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ ಕ್ಷಣಿಕಸುಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಕುರುಡರಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಕೇಳಿಯೂ ಕಿವುಡರಂತೆ ಇರುತ್ತಾರೆ.^೩

೧೩. ಉಪಸ್ಥಿತ ಉದರಗಳ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಯಾರು ಇರುತ್ತಾರೆಯೋ, ಕಠೋರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಯಾರು ಆಡುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹವರನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ದೂರದಿಂದಲೇ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೪. ಸಾಕ್ಷಿ ಕಗುಣವಿಲ್ಲದೇ ಮಾಡುವ ಸತ್ಯರ್ಮಗಳಾಗಲೀ, ಭಕ್ತ್ಯಾಭಿಕ್ಷಯವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಿನ್ನುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಾಗಲೀ, ಪಾಪಿಗಳು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಂದಾಗಲೀ, ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರಾದ, ಕೃತಜ್ಞರಾದ, ಧರ್ಮನಿಷ್ಠರಾದವರೊಡನೆ ಮಾತ್ರ ದೇವತೆಗಳು ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.^೪

೧೫. ಮಾತಿನ ನಾಲ್ಕು ನಿಯಂಗಳಿವು - ವೈರ್ಥ ಮಾತಿಗಿಂತ ಮಾತನಾಡದಿರುವುದು, ಸತ್ಯ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಮಾತನಾಡಬೇಕು, ಸತ್ಯವೂ, ಪ್ರಿಯವೂ, ಧರ್ಮಸಮ್ಮತವೂ ಆದ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುವುದು.^೫

೧ ಸತ್ಯಂ ದಮಂ ಹ್ಯಾರ್ಜವಮಾನೃಶಂಸ್ಯಂ ಧೃತಿಂ ತಿಕ್ಕಾಮಭಿಸೇವಮಾನಃ |

ಸಾಧ್ಯಾಯನಿತ್ಯೋಸ್ತಹಯನ್ ಪರೇಷಾಮೇಕಾಂತತೀಲೋರ್ಧ್ವಗತಿರ್ಭವೇತ್ ಸಃ ||

- ೧೩.೨/೨೯

೨ ಯಾದೃಶೈಃ ಸನ್ನಿವಸತಿ ಯಾದೃಶಾಂತೋಪಸೇವತೇ |

ಯಾದೃಗಿಚ್ಛೇಚ್ಛೆ ಭವತುಂ ತಾದೃಗ್ ಭವತಿ ಪೂರುಷಃ ||

- ೧೩.೨/೩೨

೩ ಸದಾ ದೇವಾಃ ಸಾಧುಭಿಃ ಸಂವದಂತೇ ನ ಮಾನುಷಂ ವಿಷಯಂ ಯಾಂತಿ ದ್ರವ್ಯಮ್ |

ನೇಂದುಃ ಸಮಃ ಸ್ಯಾದಸಮೋ ಹಿ ವಾಯುರುಚ್ಚಾವೇಶಂ ವಿಷಯಂ ಯಃ ಸ ವೇದ || - ೧೩.೨/೩೪

೪ ನ ವೈ ದೇವಾ ಹೀನಸತ್ತ್ವೇನ ತೋಷಾಃ ಸರ್ವಾಶಿನಾ ದುಷ್ಯತಕರ್ಮಣಾ ವಾ |

ಸತ್ಯವ್ರತಾ ಯೇ ತು ನರಾಃ ಕೃತಜ್ಞಾಧರ್ಮೇ ರತಾಸ್ತಃ ಸಹ ಸಂಭಂಜತೇ || - ೧೩.೨/೩೬

೫ ಆಮ್ಯಾಹೃತಂ ವ್ಯಾಹೃತಾಚ್ಛೇಯ ಆಹುಃ ಸತ್ಯಂ ವದೇತ್ ವ್ಯಾಹೃತಂ ತದ್ ದ್ವಿತೀಯಮ್ |

ಹಂಸರೂಪಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ಸಾಧ್ಯರು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಲೋಕವು ಯಾವುದರಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ? ಈ ಲೋಕವು ಏಕೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ? ಮನುಷ್ಯನು ಮಿತ್ರರನ್ನು ಏಕೆ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾನೆ? ಯಾವ ದೋಷದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ?

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಹಂಸನು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆವೃತವಾಗಿದೆ. ಅಸೂಯೆಯಿಂದ ಜನರು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ, ಲೋಭದಿಂದಾಗಿ ಮಿತ್ರರನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪುತ್ರಮಿತ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅತೀವ ರಾಗದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿದೆ.^೧

೧೬. ಮತ್ತೆ ಸಾಧ್ಯರು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಸುಖಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಯಾರು? ಅನೇಕರೊಡನೆ ಇದ್ದರೂ ಮೌನಿಯಾಗಿರುವ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾರು? ದುರ್ಬಲನಾಗಿದ್ದರೂ ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿ ಯಾರೊಡನೆ ಜಗಳವಾಡದೆ ಇರುವ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಯಾರು? ಇದಕ್ಕೆ ಹಂಸ ಪಕ್ಷಿ ಉತ್ತರಿಸಿತು.

ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಸುಖಪುರುಷ. ಅನೇಕರ ಜೊತೆಯಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮೌನಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಜ್ಞನು ದೈಹಿಕವಾಗಿ ದುರ್ಬಲನಾಗಿದ್ದರೂ, ಬಲಿಷ್ಠನು. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದವನು ಯಾರ ಬಳಿಯೂ ಕದನಕ್ಕೆ, ಕಲಹಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ.^೨

೧೭. ಸಾಧ್ಯರು ಕೇಳಿದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೀಗಿದೆ -

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿರುವ ದೈವತ್ವವು ಯಾವುದು? ಸಾಧುತ್ವವು ಯಾವುದು? ಅಸಾಧುತ್ವವು ಯಾವುದು? ಮನುಷ್ಯತ್ವವು ಯಾವುದು?

ಹಂಸರೂಪಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ-

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ, ಅಧ್ಯಯನಗಳೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದೈವತ್ವ; ವ್ರತಪರಿಪಾಲನೆಯೇ ಸಾಧುತ್ವ, ಬಾಹಿ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದೇ ಅಸಾಧುತ್ವ, ಮರಣಾರ್ಥಮವೇ ಮನುಷ್ಯತ್ವ.^೩

ಧರ್ಮಂ ವದೇತ್ ವ್ಯಾಹೃತಂ ತತ್ಪ್ರತೀಯಂ ಪ್ರಿಯಂ ವದೇತ್ ವ್ಯಾಹೃತಂ ತಚ್ಚತುರ್ಥಮ್ ||

- ೧೩೨/೩೮

೧ ಅಜ್ಞಾನೇನಾವೃತೋ ಲೋಕೋ ಮಾತ್ಸರ್ಯಾನ್ನ ಪ್ರಕಾಶತೇ |

ಲೋಭಾತ್ಪ್ರಜ್ಞಾ ಮಿತ್ರಾಣಿ ಸಂಗಾತ್ ಸ್ವರ್ಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ ||

- ೧೩೨/೪೦

೨ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಏಕೋ ರಮತೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಏಕೋ ಬಹುಭರ್ಜೋಷಮಾಸ್ತೇ |

ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಏಕೋ ಬಲವಾನ್ ದುರ್ಬಲೋಽಪಿ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ ಏಷಾಂ ಕಲಹಂ ನಾನ್ವವೃತ್ತಿಃ || - ೧೩೨/೪೨

೩ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಏಷಾಂ ದೈವತ್ವಂ ವ್ರತಂ ಸಾಧುತ್ವಮುಚ್ಯತೇ |

ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ 'ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಈ ಶರೀರವೇ ಮೂಲಕಾರಣ. ಸದ್ಭಾವವನ್ನೇ ಸತ್ಯವೆಂದು ಸಜ್ಜನರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು

ಹಂಸರೂಪಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪದೇಶಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳು. ಸಾಧ್ಯರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧಕಗಳೆಲ್ಲ ಅವರನ್ನು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಇವು ಸಂದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ವನಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಪುತ್ರ ಧರ್ಮರಾಜನ ಉತ್ತರಗಳಂತೆ ಇವೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇವು ಉತ್ತಮ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಿಸಿದವರು ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು.

೧೯೭. ವಸಿಷ್ಠ-ಕರಾಲಜನಕರ ಸಂವಾದ

ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಪ್ರಶ್ನೆ - ಯಾವುದನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಮರಳಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ಅಕ್ಷರಪುರುಷನ ಲಕ್ಷಣವೇನು? ತದ್ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮರಳಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಕ್ಷರವಸ್ತುವಿನ ಲಕ್ಷಣವೇನು? ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಕರಾಲಜನಕ ಹಾಗೂ ವಸಿಷ್ಠರ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದರು.

ಹಿಂದೆ ಜನಕರಾಜನು (ಕರಾಲ) ಸೂರ್ಯಸಮಾನ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಋಷಿಗಳಾದ, ಸುಖಿವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ವಸಿಷ್ಠರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಮಿಸಿ, ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸುಖಕ್ಕೆ (ಮೋಕ್ಷಸುಖ) ಕಾರಣವಾದ ಜ್ಞಾನ ಯಾವುದೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.^೧ ಪೂಜ್ಯರೇ! ಯಾವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ವಾಪಸು ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದನು.

೧. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿ (ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ) ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತದೆ? ಆ ಅಕ್ಷರವಸ್ತು ಯಾವುದು? ಯಾವುದು ಮಂಗಳಕರವಾಗಿಯೂ, ಕ್ಷೇಮಕರವಾಗಿಯೂ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಅಕ್ಷರವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ?^೨

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ವಸಿಷ್ಠರ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ -

ದೇವತಾಮಾನ ರೀತಿಯಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಚತುರ್ಯುಗವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಮಹಾಯುಗವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಕಲ್ಪ ಅಥವಾ ಮಹಾಯುಗ ಒಂದು ಸಾವಿರ ಬಾರಿ ತಿರುಗಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನ ಒಂದು ದಿವಸ ಆಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮನ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಹಗಲು-ರಾತ್ರಿ ಕಳೆದ ಬಳಿಕ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಎಚ್ಚರ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೩

೧ ಕಿಂ ತದಕ್ಷರಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಯಸ್ಮಾನ್ನಾವರ್ತತೇ ಪುನಃ |

ಕಿಂ ಚ ತತ್ತ್ವ ರಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಯಸ್ಮಾದಾವರ್ತತೇ ಪುನಃ ||

- ೧೩.೫/೧

೨ ವಸಿಷ್ಠ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಾಸೀನಮೃಷೀಣಾಂ ಭಾಸ್ಕರದ್ಯುತಿಮ್ |

ಪಪ್ರಚ್ಛ ಜನಕೋ ರಾಜಾ ಜ್ಞಾನಂ ನೈಶ್ರೇಯಸಂ ಪರಮ್ ||

- ೧೩.೫/೮

೩ ಭಗವನ್ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಸನಾತನಮ್ |

ಯಸ್ಮಾನ್ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಮಾವೃಪಂಚಿ ಮನೀಷೀಣಃ ||

- ೧೩.೫/೧೧

೪ ಯಚ್ಚ ತತ್ತ್ವ ರಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಯತ್ರೇದಂ ಕ್ಷರತೇ ಜಗತ್ |

ಯಚ್ಚಾಕ್ಷರಮಿತಿ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತಿವಂ ಕ್ಷೇಮ್ಯಮನಾಮಯಮ್ ||

- ೧೩.೫/೧೨

೫ ಯುಗಂ ದ್ವಾದಶಸಾಹಸ್ರಂ ಕಲ್ಪಂ ವಿದ್ವಿ ಚತುರ್ಯುಗಮ್ |

ದಶಕಲ್ಪತಾವೃತ್ತಂ ತದಹರ್ಪ್ಯಹ್ಮಮುಚ್ಯತೇ |

ರಾತ್ರಿಶ್ಚ ತಾವತೀ ರಾಜನ್ ಯಸ್ಯಾಂತೇ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧತೇ ||

- ೧೩.೫/೧೪

ಶಂಭು ಎನಿಸಿದ ನಾರಾಯಣನು ಅನಂತ ಕರ್ಮಗಳುಳ್ಳ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅಣಿಮಾ, ಗರಿಮಾ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇವನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದ ನಾರಾಯಣನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಪಾದ, ಪಾಣಿ, ಕಣ್ಣು, ಶಿರಸ್ಸು ಕಿವಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನೇ.

ಭಗವಂತನಿಂದ ಸೃಷ್ಟನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ವಿರಿಂಚಿ, ಮಹತ್, ಅಜ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ.^೧ ಸಾಂಖ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಾಮಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅವನನ್ನು ವಿಚಿತ್ರರೂಪ, ವಿಶ್ವಾತ್ಮ, ಏಕಾಕ್ಷರ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.^೨ ಈ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ನಾನಾರೂಪದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ವಿಶ್ವರೂಪ ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಈ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವವನ್ನು ಮಹತ್ತತ್ವವನ್ನಾಗಿ, ಅದನ್ನು ಅಹಂಕಾರತ್ವವನ್ನಾಗಿ ತನ್ನ ಮೂಲಕ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ತರುತ್ತಾನೆ (ವಿಕಾರಗೊಳಿಸಿ). ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವವನ್ನು ವಿದ್ಯಾಸ್ವರ್ಗವೆಂದೂ, ಮಹತ್ತತ್ವ, ಅಹಂಕಾರತ್ವಗಳಿಗೆ ಅವಿದ್ಯಾಸ್ವರ್ಗವೆಂದೂ ಕರೆಯುವರು.^೩ ಅಪರನೆನಿಸಿದ ಅಹಂಕಾರತತ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ರುದ್ರನು, ಪರನೆನಿಸಿದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ನಾರಾಯಣನಿಂದ ಸೃಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.^೪ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಯಾವ ಯಾವ ಭೂತಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೋ, ಅದನ್ನು ಮೂರನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ವೈಕಾರಿಕ, ತೈಜಸ, ತಾಮಸ ಅಹಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ವೈಕಾರಿಕ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಡೆದಿರುವ ವಸ್ತುವೇ ನಾಲ್ಕನೇ ವೈಕೃತಸೃಷ್ಟಿ.^೫ ಆಕಾಶ, ವಾಯು, ತೇಜಸ್ಸು, ಜಲ ಹಾಗೂ ಪೃಥಿವೀಗಳು ಐದು ಭೂತಗಳು. ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ, ಗಂಧ ಇವು ಖಿ ಭೂತಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಷಯಗಳು.^೬ (ಭೂತ). ಈ ಹತ್ತೂ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಹುಟ್ಟಿವೆ. ಔಷಧಿ, ವನಸ್ಪತ್ಯಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಖಿನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಜನ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

೧ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೋ ಭಗವಾನೇಷ ಬುದ್ಧಿರಿತಿ ಸ್ತುತಃ |

ಮಹಾನಿತಿ ಚ ಯೋಗೇಷು ವಿರಿಂಚ ಇತಿ ಚಾಪ್ಯಜಃ ||

- ೧೩.೫/೧೭

೨ ಸಾಂಖ್ಯೇ ಚ ಪಠ್ಯತೇ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ನಾಮಭರ್ತಾಹುಧಾತೃಕಃ |

ವಿಚಿತ್ರರೂಪೋ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಾ ಏಕಾಕ್ಷರ ಇತಿ ಸ್ತುತಃ ||

- ೧೩.೫/೧೮

೩ ಅವ್ಯಕ್ತಾದ್ ವ್ಯಕ್ತಮುತ್ಪನ್ನಂ ವಿದ್ಯಾಸ್ವರ್ಗಂ ವದಂತಿ ತಮ್ |

ಮಹಾಂತಂ ಚಾಪ್ಯಹಂಕಾರಮವಿದ್ಯಾಸ್ವರ್ಗಮೇವ ಚ ||

- ೧೩.೫/೨೦

೪ ಅಪರಶ್ಚ ಪರಶ್ಚೈವ ಸಮುತ್ಪನ್ನೌ ತಥೈಕತಃ |

ವಿದ್ಯಾವಿದ್ಯೇತಿ ವಿಖ್ಯಾತೇ ಶ್ರುತಿಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಚಿಂತಕೈಃ ||

- ೧೩.೫/೨೨

೫ ಭೂತಸರ್ಗಮಹಂಕಾರಾತ್ಪ್ರತೀಯಂ ವಿದ್ಧಿ ಪಾರ್ಥಿವ |

ಅಹಂಕಾರೇಷು ಸರ್ವೇಷು ಚತುರ್ಥಂ ವಿದ್ಧಿ ವೈಕೃತಮ್ ||

- ೧೩.೫/೨೩

೬ ವಾಯುಜ್ಯೋತಿರಥಾಕಾಶಮಾಪೋಽಥ ಪೃಥಿವೀ ತಥಾ |

ಶಬ್ದಃ ಸ್ಪರ್ಶಶ್ಚ ರೂಪಂ ಚ ರಸೋ ಗಂಧಸ್ತಥೈವ ಚ ||

- ೧೩.೫/೨೪

ಏವಂ ಯುಗಪದುತ್ಪನ್ನಂ ದಶವರ್ಗಮಸಂಶಯಮ್ |

ಪಂಚಮಂ ವಿದ್ಧಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಭೌತಿಕಂ ಸರ್ಗಮರ್ಥವತ್ ||

-೧೩೫/೨೫

ಎರಡು ಕಿವಿಗಳು, ಚರ್ಮ, ಕಣ್ಣುಗಳು, ನಾಲಿಗೆ, ಮೂಗು, ಇವು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ವಾಕ್, ಪಾಣಿ, ಪಾದ, ಗುದ, ಉಪಸ್ಥ ಇವು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಹತ್ತೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ೨೪ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶರೀರ ಹಾಗೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ ಅವರಿಗೆ ದುಃಖವಿಲ್ಲ.^೧

ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಶರೀರಗಳೆಲ್ಲ ೨೪ ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳವರೆಗೆ. ದೇಹ ಧರಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿರುವುದು ಪೃಥಿವೀ, ಜಲ ಹಾಗೂ ಆಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ. ನಾನು ಇದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ.^೨

ಸಂಪೂರ್ಣ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ವಿಕಾರ ಹೊಂದುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತು ಕ್ಷರ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.^೩

ಕ್ಷರ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದುದು ಅಕ್ಷರ. ಇದು ಅವ್ಯಕ್ತ. ಅಕ್ಷರ ತತ್ತ್ವದಿಂದಲೇ ಈ ಮೋಹಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯಕ್ತ ಎಂಬ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.^೪

೨೪ ತತ್ತ್ವಗಳ ಈ ಕ್ಷರ ಎನಿಸಿದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ ಹುಟ್ಟಿತು. ಇದುವೇ ಕ್ಷರ ಎನ್ನುವುದರ ಪರಿಚಯ.^೫

೨೫ನೇ ತತ್ತ್ವವೇ ಮಹಾವಿಷ್ಣು. ಈತನು ಎಲ್ಲ ೨೪ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗಿಂತ ವಿಲಕ್ಷಣ. ಈ ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಿದ ವಿಷ್ಣುತತ್ತ್ವ ಎನಿಸಿದ್ದಾನೆ.^೬ ೨೪ನೇ ತತ್ತ್ವವು ಪ್ರಕೃತಿ ತತ್ತ್ವ.

೧ ಶ್ರೋತ್ರಂ ತ್ವಕ್ಚಕ್ಷುಷೀ ಜಿಹ್ವಾ ಘ್ರಾಣಮೇವ ಚ ಪಂಚಮಮ್ |

ವಾಕ್ಯಹಸ್ತೌ ಚ ಪಾದೌ ಚ ಪಾಯುರ್ಮೇಧಂ ತಥೈವ ಚ ||

ಬುದ್ಧಿಂ ದ್ರಿಯಾಣಿ ಚೈತಾನಿ ತಥಾ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಚ |

ಸಂಭೂತಾನೀಹ ಯುಗಪನ್ನನಸಾ ಸಹ ಪಾರ್ಥಿವ ||

- ೧೩೫/೨೭

೨ ಜಲೇ ಭುವಿ ತಥಾಕಾಶೇ ನಾನ್ಯತ್ರೇತಿ ವಿನಿಶ್ಚಯಃ |

ಸ್ಥಾನಂ ದೇಹವತಾಮಸ್ತಿ ಇತ್ಯೇವಮನುಶುಶ್ರುಮ ||

- ೧೩೫/೩೩

೩ ಕೃತ್ ಮೇತಾವತಸ್ತಾತ ಕ್ಷರತೇ ವ್ಯಕ್ತಸಂಜ್ಞಕಮ್ |

ಅಹನ್ನಹನಿ ಭೂತಾತ್ಮಾ ತತಃ ಕ್ಷರ ಇತಿ ಸ್ಮೃತಃ ||

- ೧೩೫/೩೪

೪ ಏತದಕ್ಷರಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಕ್ಷರತೀದಂ ಯಥಾ ಜಗತ್ |

ಜಗನ್ನೋಹಾತ್ಮಕಂ ಪ್ರಾಹುರವ್ಯಕ್ತಂ ವ್ಯಕ್ತಸಂಜ್ಞಕಮ್ ||

- ೧೩೫/೩೫

೫ ಮಹಾಂಶೈವಾಗ್ರಜೋ ನಿತ್ಯಮೇತತ್ ಕ್ಷರನಿದರ್ಶನಮ್ |

ಕಥಿತಂ ತೇ ಮಹಾರಾಜ ಯಸ್ಮಾನ್ನಾವರ್ತತೇ ಪುನಃ ||

- ೧೩೫/೩೬

೬ ಪಂಚವಿಂಶತಿಮೋ ವಿಷ್ಣುರ್ನಿಸ್ತತ್ತ್ವಸ್ತತ್ತ್ವಸಂಜ್ಞಕಃ |

೨೫ನೇಯದೇ ಅಮೂರ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಅವನು ಎಲ್ಲರ ಶರೀರಾಂತರ್ಯಾಮಿ.^೧ ಇವನಿಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಮೂರ್ತ ಶರೀರವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಹೀನನಾದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಗುಣನೆಂದೂ, ಅಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣ ಎಂದೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.^೨

ಜೀವನು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಗದಿಂದಾಗಿ ಭಗವತ್ ಸ್ವರೂಪ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ, ಅನೇಕ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂದು ಬಳಲುತ್ತಾನೆ. ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಾಗಿ ಸತ್ಯ, ರಜೋ, ತಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೩ ದುಷ್ಟರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ನಾನು ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಬೇರೆಯಲ್ಲ ನಾನೇ ಪರಮಾತ್ಮ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಗುಣಗಳ ಬಂಧದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಫಲವಾಗಿ ತಾಮಸರು ನರಕ (ನಿತ್ಯ)ವನ್ನೂ, ರಾಜಸರು ಮನುಷ್ಯಲೋಕವನ್ನೂ, ಸತ್ವಗುಣಗದವರು ದೇವಲೋಕವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾಪಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ದುಷ್ಟಯೋನಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪ ಎರಡನ್ನೂ ಮಾಡಿದವನು ಮನುಷ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಕೇವಲ ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದವನು ದೇವಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕ್ಷರವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ೨೫ನೇ ತತ್ತ್ವವೇ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವ. ಅವನ ಜ್ಞಾನವು ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.^೪

ವಸಿಷ್ಠರು ಮುಂದುವರೆದು ಜನಕರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚೇತನನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯದಿರುವುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮಗಳು ಮುಂದೆ ಸಹಸ್ರಾರು ದೇಹಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.^೫ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ತ್ರಿಗುಣ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಸಾವಿರಾರು ನೀಚಯೋನಿಗಳನ್ನು (ದುಷ್ಟಪ್ರಾಣಿಗಳ), ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸತ್ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದ್ದರೆ

ತತ್ತ್ವ ಸಂಶ್ರಯಣಾದೇತತ್ ತತ್ತ್ವಮಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ	- ೧೩.೫/೩೭
೧ ಯದಮೂರ್ತ್ಯಸೃಜದ್ವಕ್ಷಂ ತತ್ತನ್ಮೂರ್ತ್ಯಧಿತಿಷ್ಠತಿ	
ಚತುರ್ವಿಂಶತಿಮೋ ವ್ಯಕ್ತೋ ಹ್ಯಮೂರ್ತಃ ಪಂಚವಿಂಶಕಃ	- ೧೩.೫/೩೮
೨ ಸರ್ಗಪ್ರಲಯಧರ್ಮಿಣ್ಯಾ ಅಸರ್ಗಪ್ರಳಯಾತ್ಮಕಃ	
ಗೋಚರೇ ವರ್ತತೇ ನಿತ್ಯಂ ನಿರ್ಗುಣೋ ಗುಣಸಂಜ್ಞಕಃ	- ೧೩.೫/೪೦
೩ ತಮಚತ್ವರಜೋಯುಕ್ತಸ್ತಾಸು ತಾಸ್ವಿಹ ಯೋನಿಷು	
ಲೀಯತೇಽಪ್ರತಿಬುದ್ಧತ್ವಾದಬುದ್ಧಜನಸೇವನಾತ್	- ೧೩.೫/೪೨
೪ ಏವಮವ್ಯಕ್ತವಿಷಯಂ ಕ್ಷರಮಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ	
ಪಂಚವಿಂಶತಿಗೋ ಯೋಽಯಂ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪ್ರವರ್ತತೇ	- ೧೩.೫/೪೮
೫ ಏವಮಪ್ರತಿಬುದ್ಧತ್ವಾದಬುದ್ಧಮನುವರ್ತತೇ	
ದೇಹಾದ್ವೇಹಸಹಸ್ರಾಣಿ ತಥಾ ಸಮಭಿಪದ್ಯತೇ	- ೧೩.೬/೧

ದೈವೀಯೋನಿಗಳಲ್ಲೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. ಇವುಗಳಿಂದ ಅವನು ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಿಂದ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೂ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೇ ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೂ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕೊನೆಯಿರದ ನರಕಲೋಕಕ್ಕೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ರೇಷ್ಮೆ ಹುಳುವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆ. ತಾನೇ ಸುತ್ತಿದ ನೂಲಿನಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿಹಾಕಿಕೊಂಡು ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧನಾಗಿ ಚೇತನನು ಬಂಧಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವರೂಪದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೀವನು - ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವ ಗುಣಗಳಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತ್ರಿಗುಣಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ (ಸುಖದುಃಖ). ರೋಗಗಳಿಗೂ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಜಲೋದರ, ದಾಹಜ್ವರ, ಕುಷ್ಠ ಅಪಸ್ಥಾರಾದಿ ರೋಗಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಾನು ಪಡೆಯುವ ಜನ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತಾನು ತಿರ್ಯಕ್ ಎಂದು, ದೇವತೆ ಎಂದೂ, ಇತರ ಜಂತೂ ಎಂದೂ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳ ಫಲವಾಗಿ ದುಃಖಸುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನೇ ಪಶುವೆಂದು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ದೇಹಾಭಿಮಾನಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ತನ್ನ ವಿವಿಧ ದೈಹಿಕವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಉದಾ: ನಾನೀಗ ಬಿಳಿವಸ್ತ್ರ ಉಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ, ಮಲಿನ ವಸ್ತ್ರ ಉಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ, ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದೇನೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ನೂರಾರು ವ್ಯಾಪಾರಗಳು. ತಾನು ಪಡೆದ ಜನ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರ ಭೋಜನಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆ ಭೋಜನಗಳು ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿರದೆ, ವಿವಿಧ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಅವಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ (ಎಲ್ಲ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೋಜನ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ದಿನಕ್ಕೆ ೨-೩ ಊಟಗಳಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಭೋಜನ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಇತ್ಯಾದಿ). ಸರ್ಪ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ವಾಯುಭಕ್ಷವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಕೋಟಿಕೋಟಿ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅಹಾರದ ಕ್ರಮ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನಿಲ್ಲಿ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜನ್ಮ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಕೃಚ್ಛ, ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ವ್ರತ ಮಾಡಬಹುದು^೧. ಚತುರ್ವಿಧ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸುವ ಜನ್ಮಗಳೂ ಸಿಗಬಹುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟಾಸ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿ ಅಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲಿಸಬಹುದು^೨. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸುಂದರ, ಪವಿತ್ರ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ವ್ರತ, ನಿಯಮ, ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬಹುದು^೩.

೧ ಜಲೋದರೇಽರ್ಶಸಾಂ ರೋಗೇ ಜ್ವರಗಂಡವಿಷೂಚಿಕೇ |

ಶ್ವಿತ್ರೇ ಕುಷ್ಠೇಽಗ್ನಿದಾಹೇ ಚ ಸಿದ್ಧಾಪಸ್ಮಾರಯೋರಪಿ ||

- ೧೩೬/೬

೨ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ ಕೃಚ್ಛಾಣಿ ಸೇವತೇ ಸುಖಕಾಂಕ್ಷಯಾ |

ಚಾಂದ್ರಾಯಣಾನಿ ವಿಧಿವಲ್ಲಿಂಗಾನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ಚ ||

- ೧೩೬/೧೯

೩ ಚಾತುರಾಶ್ರಮ್ಯಪಂಥಾನಮಾಶ್ರಯತ್ಯಾಶ್ರಮಾನಪಿ |

ಉಪಾಸೀನಶ್ಚ ಪಾಷಂಡಾನ್ ಗುಹಾಃ ಶೈಲಾಂಸ್ತಥೈವ ಚ ||

- ೧೩೬/೨೦

೪ ನಿಯಮಾನ್ ಸುವಿಚಿತ್ರಾಂಶ್ಚ ವಿವಿಧಾನಿ ತಪಾಂಸಿ ಚ |

ಯಜ್ಞಾಂಶ್ಚ ವಿವಿಧಾಕಾರಾನ್ ವಿಧೀಂಶ್ಚ ವಿವಿಧಾಂಸ್ತಥಾ ||

- ೧೩೬/೨೧

ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಭಾಗ್ಯ ಸಿಗಬಹುದು. ದೀನ, ದಲಿತರ ಕೃಪಣಾಂಧರಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡುವ ಜನ್ಮಗಳೂ ಸಿಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿಯೂ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಾನೇ ದಾನ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಅಭಿಮಾನ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.^೧ ಸಜ್ಜನ್ಯ ಬಂದಾಗ ಸತ್ತರ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿ (ಸ್ವಧಾ, ವಷಟ್, ಸ್ವಾಹಾ ನಮಸ್ಕಾರ) ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಇತರರನ್ನು ನಿರತರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಜೀವನು ಮಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.^೨

ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ (ಸ್ವತ್ವ, ರಜಸ್ಸಮೋಗುಣ) ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ರೂಪರಸಾದಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕ್ರೀಡೆಗಾಗಿ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳು ಅನುದಿನವೂ ನನ್ನನ್ನೇ ಬಾಧಿಸುತ್ತವೆ. ನಾನೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸುಖದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ (ಲೌಕಿಕ) ಹೀಗೆಯೇ ಭಾವಿಸುತ್ತಾ ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.^೩

ನಾನು ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಮಾಡಿದರೂ ನಿತ್ಯಸುಖವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಗುಣಗಳಿಂದ ಬದ್ಧನಾಗಿ ತನಗೊಬ್ಬ ನಿಯಾಮಕನಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ದೇವಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ನನ್ನದು ಮಮತ್ವ ಎಂಬ

೧ ಅಭಿಮನ್ಯುತೃಪ್ತಸಂಬೋಧಾತ್ಮಕವ ತ್ರಿವಿಧಾನ್ ಗುಣಾನ್ |

ಸ್ವತ್ವಂ ರಜಸ್ಸಮಶ್ಲೇಷ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮ ಏವ ಚ |

ಪ್ರಕೃತ್ಯಾತ್ಮಾನಮೇವಾತ್ಮಾ ಏವಂ ಪ್ರವಿಭಜತು ||

- ೧೩.೬/೨೪

೨ ಸ್ವಧಾಕಾರವಷಟ್ಕಾರೌ ಸ್ವಾಹಾಕಾರನಮಸ್ಕಿಯಾಃ |

ಯಾಜನಾಧ್ಯಾಪನಂ ದಾನಂ ತಥೈವಾಹುಃ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಮ್ ||

ಯಜನಾಧ್ಯಯನೇ ಚೈವ ಯಜ್ಞಾನ್ಯದಶಿ ಕಿಂಚನ ||

- ೧೩.೬/೨೫

೩ ಏವಂ ದ್ವಂದ್ವಾನ್ಯಥೈತಾನಿ ವರ್ತಂತೇ ಮಮ ನಿತ್ಯಶಃ |

ಮಮೈವೈತಾನಿ ಜಾಯಂತೇ ಬಾಧಂತೇ ತಾನಿ ಮಾಮಿತಿ ||

ನಿಸ್ವರ್ತವ್ಯಾನ್ಯಥೈತಾನಿ ಸರ್ವಾಣೀತಿ ನರಾಧಿಪ |

ಮನ್ಯತೇಽಯಂ ಹೈಬುದ್ಧಿತ್ತಾತ್ಮಥೈವ ಸುಕೃತಾನ್ಯಪಿ ||

ಭೋಕ್ತೃವ್ಯಾನಿ ಮಯೈತಾನಿ ದೇವಲೋಕಗತೇನ ವೈ |

ಇಹೈವ ಚೈನಂ ಭೋಕ್ತಾಂ ಮು ಶುಭಾಶುಭಫಲೋದಯಮ್ ||

- ೧೩.೬/೩೧-೩೩

೪ ಸುಖಮೇವ ಚ ಕರ್ತವ್ಯಂ ಸಕೃತ್ ಕೃತ್ವಾ ಸುಖಂ ಮಮ |

ಯಾವದಂತಂ ಚ ಮೇ ಸೌಖ್ಯಂ ಜಾತ್ಯಾಂ ಜಾತ್ಯಾಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

- ೧೩.೬/೩೪

ಅಜ್ಞಾನ ಮೂಲನಾದ ಚೇತನನು ಸಾವಿರಕೋಟಿ ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲಪರ್ಯಂತ ಮರಣಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ.^೧

ತಿಯಗ್ಯೋನಿ, ಮನುಷ್ಯಯೋನಿ, ದೇವಲೋಕದ ದೇವಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಫಲ-ಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವುಗಳು.^೨

ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಮದ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ಸತ್ತ್ವಗುಣವುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಮೃತ್ಯುರಹಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಮೃತ್ಯುಗ್ರಸ್ತನೆಂದೂ, ಅಚಲನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಂಚರಣಶೀಲನೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ.^೩ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಶರೀರದಿಂದ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ,ತಾನೇ ಶರೀರನೆಂದೂ, ಜನ್ಮಸ್ಥಿತಿದೂರನಾಗಿದ್ದರೂ ಉತ್ತಮವುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಕೇಡುಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಕೇಡುವುಳ್ಳವನೆಂದೂ ಗಮನಶೀಲನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಗಮನಶೀಲನೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕಾರಣ ಅಭಿಮಾನ, ಅಜ್ಞಾನ. ಇತ್ಯಾದಿ...

ಹೀಗೆ ಜೀವನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಪತನ ಹೊಂದುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಹಸ್ರಕೋಟಿ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಚಂದ್ರಮಂಡಲವು ಹದಿನೈದು ಕಲಾಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಚಂದ್ರನಿಂದ ಸಹಿತವಾದಾಗ ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದುದು ಚಂದ್ರಮಂಡಲ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋ.^೪

ಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಹದಿನಾರು ಕಲೆಗಳನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಚಂದ್ರನು ಒಂದೇ ಕಲೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ದೇವತೆಗಳು ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆ ಚಂದ್ರನೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಕಲಾಗಳಿಂದ ಸೇರಿಕೊಂಡಾಗ ಚಂದ್ರನು ನಾನು ಪೂರ್ಣನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಸ್ತುತಃ ಹದಿನಾರನೆಯ ಕಲೆ ಎನಿಸಿದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಕಲೆ ಏನಿದೆಯೋ ಅದು ಮಾತ್ರ ಚಂದ್ರ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳೋ.

೧ ಯಂ ಏವಂ ವೇತ್ತಿ ವೈ ನಿತ್ಯಂ ನಿರಾತ್ಮಾಗುಣೈರ್ವೃತಃ |

ತೇನ ದೇವಮನುಷ್ಯೇಷು ನಿರಯೇ ಚೋಪಪದ್ಯತೇ ||

ಮಮತ್ತೇನಾವೃತೋ ನಿತ್ಯಂ ತತ್ತ್ವವ ಪರಿವರ್ತತೇ |

ಸರ್ಗಕೋಟಿಸಹಸ್ರಾಣಿ ಮರಣಾಂತಾಸು ಮೂರ್ತಿಷು ||

- ೧೩.೬/೩೭,೩೮

೨ ತಿಯಗ್ಯೋನೌ ಮನುಷ್ಯತ್ತೇ ದೇವಲೋಕೇ ತಥೈವ ಚ |

ತ್ರೀಣಿ ಸ್ಥಾನಾನಿ ಚೈತಾನಿ ಜಾನೀಯಾತ್ ಪ್ರಾಕೃತಾನಿ ಹ ||

- ೧೩.೬/೪೧

೩ ಅಸತ್ತ್ವಂ ಸತ್ತ್ವಮಾತ್ಮಾನಾಮತ್ತ್ವಂ ತತ್ತ್ವಮಾತ್ಮನಃ |

ಅಮೃತ್ಯುರ್ಮೃತ್ಯುಮಾತ್ಮಾನಮಪರಶ್ಚರಮಾತ್ಮನಃ ||

- ೧೩.೬/೪೬

೪ ಕಲಾಯಾಂ ಜಾಯತೇಽಜಸ್ರಂ ಪುನಃ ಪುನರಬುದ್ಧಿಮಾನ್ |

ಧಾಮ ತಸ್ಯೋಪಯುಂಜಂತಿ ಭೂಯ ಏವ ತು ಜಾಯತೇ ||

- ೧೩.೭/೫

ಪೋಡಶೀ ತು ಕಲಾ ಸೂಕ್ತಾ ಸ ಮೋಮ ಉಪಧಾರ್ಯತಾಮ್ |

ನ ತೂಪಯುಷ್ಯತೇ ದೇವೈರ್ದೇವಾನುಪಯುನ್ತ ಸಾ ||

- ೧೩೭/೬

ಹೀಗೆಯೇ ಪೋಡಶಕಲಾಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಜೀವನು ಅವ್ಯಕ್ತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೇಹವನ್ನು (ಪ್ರಾಕೃತ) ಹೊಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಐದು ಜ್ಞಾನ, ಐದುಕರ್ಮ, ಮನಸ್ಸು ಪಂಚಭೂತಗಳು ಇವನ್ನು ತನ್ನದೆಂದು (ತನ್ನ ಅಧೀನ) ಎಂದು ಭಾವಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಾನೆ.

ಇಪ್ರತ್ಯದನೆಯ ತತ್ತ್ವವೇ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವ. ಅವನು ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ (ಜೀವರ). ಆದರೂ, ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಕಾರಣ ಪ್ರಕೃತಿ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಈ ಜೀವ ವಿಮಲನೂ (ಪವಿತ್ರನೂ), ಶುದ್ಧನೂ ಆಗಿದ್ದು ಶುದ್ಧವಾದ(ಸತ್ತ್ವಗುಣದ) ಆಹಾರ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅಶುದ್ಧನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಶುದ್ಧತ್ವಕ್ಕಾಗಿ, ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಗದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅವಿವೇಕಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಿವೇಕಿಗಳ ಸಹವಾಸದಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಜೀವನು ಪ್ರಾಕೃತನಂತೆ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ.^೧

ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕರಾಲಜನಕನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಅನುಭವ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಕೃತಿಪುರುಷರು ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ(ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣರಾಗುತ್ತಾರೆ). ಅವರಿಗೆ ನಿತ್ಯಸಂಬಂಧವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಹೀಗಿರಲು ಮೋಕ್ಷ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಆದ್ದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂದಾಗುತ್ತಲ್ಲಾ? ಅಥವಾ ನಿತ್ಯಸಂಬಂಧವಿದ್ದರೂ, ನಿಮ್ಮ ಬಳಿ ದೃಷ್ಟಾಂತವಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ. ಕಾರಣ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳು ತಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ತೋರುತ್ತವೆ.^೨

ಇದಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿ ಪುರುಷರ ಸಂಬಂಧದ ಪ್ರಮೇಯ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆಯಾದರೆ ನೀನು ತಿಳಿದಂತೆ ಅಲ್ಲ (ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ). ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಗ್ರಂಥವು ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದೆಯಾದರೂ ಅದರ ತತ್ತ್ವ ನೀನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಬರೀ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಅದು ವ್ಯರ್ಥ. ಅದರರ್ಥ ತಿಳಿಯದಿದ್ದಾಗ ಸ್ಥೂಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು ಗ್ರಂಥಾರ್ಥ ಬಲ್ಲವನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರ

೧ ಪಂಚವಿಂಶತ್ಪದ್ಯವಾತ್ಯಾ ತಸ್ಯೈವಾ ಪ್ರತಿಬೋಧನಾತ್ |

ವಿಮಲಸ್ಯ ವಿಶುದ್ಧಸ್ಯ ಶುದ್ಧಾನಿಲನಿಷೇವಣಾತ್ ||

ಅಶುದ್ಧವಿವ ಶುದ್ಧಾತ್ಯಾ ತಾದೃಗ್ವತಃ ಪಾರ್ಥಿವ |

ಅಬುದ್ಧಸೇವನಾಚ್ಚಾಪಿ ಬುದೋಽಪ್ಯಬುಧತಾಂ ಪ್ರಚೇತ್ ||

- ೧೩೭/೯, ೧೦

೨ ಪ್ರಮಾಣಂ ಯಚ್ಚ ವೇದೋಕ್ತಂ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಂ ಯಚ್ಚ ಪಠ್ಯತೇ |

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣಂ ಚ ಪ್ರಮಾಣಂ ತತ್ ಸನಾತನಮ್ ||

- ೧೩೭/೧೮

ನಿರ್ಣಯವನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮೋಕ್ಷದ ಬಗ್ಗೆ ಎನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳು.

ಯೋಗಮಾರ್ಗಾವಲಂಬಿಯು ಯಾವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೋ ಅದನ್ನೇ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಫಲದ್ರವ್ಯವಿಲ್ಲದ ಎರಡೂ ಮಾರ್ಗಗಳೂ ಏಕಾಭಿಪ್ರಾಯ ಉಳ್ಳವುಗಳೇ.^೧

ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ಚರ್ಮ, ಮಾಂಸ, ರಕ್ತ, ಮೇದಸ್ಸು ಪಿತ್ತ, ಮಜ್ಜೆ ಸ್ನಾಯು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಶೋಣಿತಗಳು ಬಿಳಿ ರಕ್ತ ಎನಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಪ್ರಮೇಯವೆನಿಸಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಇಂತಹ ದೇಹವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅಪೂರ್ವತೆ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ಬೀಜದಿಂದ ಬೀಜವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೋ, ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ದ್ರವ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೋ ಹಾಗೆಯೇ ದೇಹದಿಂದ ದೇಹೋತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಭೌತಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದ ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಣನಾದ, ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬ ದ್ರವ್ಯ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲದ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕ ಶರೀರವುಳ್ಳ ಸತ್ಯಾದಿಗುಣರಹಿತನಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ವೇತಶುಕ್ಲತ್ವ, ವಿಚಾರಿತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಬರಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆಯೇ ಎನಾ ಆಕ್ಷರಪುರಷನದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಮಾಂಸ, ರಕ್ತಾದಿ ಎಂಟು ಪದಾರ್ಥಗಳು ಪ್ರಕೃತಿಗೇನೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವೆಂದು ತಿಳಿ. ಗುಣತ್ರಯ ಸಂಬಂಧಿ ಜೀವ ಹಾಗೂ ದೇಹವನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ಜೀವವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಗುಣತ್ರಯರಹಿತನಾದ ಪರಮಪುರುಷ (ನಾರಾಯಣ)ನನ್ನು ಗುಣತ್ರಯ ಸಂಬಂಧಿಲಿಂಗ (ಲಿಂಗಶರೀರವುಳ್ಳ) ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗದು.

ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅನುಮಾನದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿರುವ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕೃತಿಯಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಭಗವಂತನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿ ಚಿಹ್ನೆಯುಳ್ಳವನು. ನಿಯತಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಾ-ಗಮ್ಯನಲ್ಲ, ಅತೀಂದ್ರಿಯ. ಇವನೇ ೨೫ನೇ ತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪ. ಸರ್ವಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯತವಾಗಿರುವವನು. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಜನನಮರಣರಹಿತ, ಅನಂತನು, ಸರ್ವಜ್ಞ, ನಿರಾಮಯ (ದೋಷಾತೀತ), ಮಾಯಾದಿ ಉಪಾಧಿಗಳಿಲ್ಲದ ಸಕಲ ಜೀವರಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಗುಣ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ.

೧ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೪ ಮತ್ತು ೫ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಇಲ್ಲಿದೆ:
ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗೌ ಪ್ರಥಗ್ರಾಹಾಃ ಪ್ರವದಂತಿ ನ ಪಂಡಿತಾ....!

ಗುಣಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾದವನು ಗುಣಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ವಿಶೇಷಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಗುಣಿಯೂ ಹೌದು. ಗುಣನೂ ಹೌದು(ಅನಂದಮಯಾಧಿಕರಣ ನ್ಯಾಯದಿಂದ) ನಿರ್ಗುಣ (ಸರ್ವಥಾ ಗುಣರಹಿತ)ನೆಂದಾದರೆ, ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿ ಗುಣಗಳು ಹೇಗೆ ಕೂಡುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣರಾಹಿತ್ಯವೇ ನಿರ್ಗುಣಶಬ್ದಾರ್ಥವೆಂದು ಗುಣಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಜ್ಞಾನಿ ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಂಖ್ಯರು ಮತ್ತು ಯೋಗಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪರಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತ್ಯವನ್ನು ಮೀರಿದ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವ ಅಜ್ಞಾನಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ಯವಾದ, ಅವ್ಯಕ್ತಸ್ವಭಾವದ, ಸತ್ವಾದಿಗುಣರಹಿತನನ್ನು ಈಶ್ವರನೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತ ಜೀವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಜೀವರಿಗೆ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ (ನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತವನು) ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅವ್ಯಕ್ತ (ಪ್ರಕೃತಿಯು) ೨೪ನೇ ತತ್ತ್ವ, ೨೫ನೇ ತತ್ತ್ವವೇ ಪರಮಾತ್ಮತತ್ತ್ವವೆಂದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕರಾಕರ ಪುರುಷರು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೇಳಿಕೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ತರಹ ನಿರ್ವಿಕಾರವಾಗಿ ಇರುವುದೇ ಅಕ್ಷರತತ್ತ್ವವಾದರೆ, ನಾನಾ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ಕರತತ್ತ್ವ (ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಜೀವರು). ಹೀಗೆ ಅಕ್ಷರವು ಏಕತ್ವನಿಷ್ಠ ತತ್ತ್ವವಾದರೆ, ಕರತತ್ತ್ವವು ನಾನಾತ್ವನಿಷ್ಠವಾದುದು.

ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ, ಇತರಜ್ಞಾನಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ನಿರ್ದೇಶನವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತೆದು ತತ್ತ್ವಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ತತ್ತ್ವವೆಂದೂ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ತತ್ತ್ವವೇ ತತ್ತ್ವವೆಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದವನೇ ನಾರಾಯಣ (೪೮,೪೯).

ಉಪದೇಶಪರ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ

ದಾನಧರ್ಮಪರ್ವ

೧೯೮. ಯಾರು ನಮಸ್ಕಾರಾರ್ಹರು?

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾಭಾಗ್ಯವಂತರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ (ರನ್ನು) ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ?

ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಸುರನನ್ನು ಕೊಂದು ವಾಪಸು ಬಂದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜಿತನಾದ, ಋಷಿಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ, ಮಹಾವೈಭವದಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಥದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಆತನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಮಾತಲಿಯು ಕೈಮುಗಿದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

'ಪೂಜ್ಯನೇ ಯಾರನ್ನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು? ಅವರನ್ನು ತಿಳಿಸು' ಎಂದನು.

ಇಂದ್ರನು ಮಾತಲಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದ ರೀತಿ ಹೀಗಿದೆ:

೧. ಯಾರ ಬುದ್ಧಿಯು, ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತದೆಯೋ, ಅಧರ್ಮದ ಕಡೆ ಹೋಗದೋ ಅವರನ್ನು.

೨. ಯಾರು ಸ್ವಯಂ ರೂಪಗುಣಸಂಪನ್ನರಾಗಿದ್ದರೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡುವಂತಿದ್ದರೂ ಕಾಮಭೋಗಗಳಿಂದ (ಸ್ತ್ರೀಭೋಗಾದಿ) ನಿವೃತ್ತರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ (ದೂರವಾಗಿರುತ್ತಾರೋ) ಅವರನ್ನು.^೧

೧ ಕೇಷಾಂ ದೇವಾ ಮಹಾಭಾಗಾಃ ಸನ್ನಮಂತೇ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ |

ಲೋಕೇಽಸ್ಮಿನ್ ತಾನ್ಯಪೀನ್ ಸರ್ವಾನ್ ಶ್ರೋತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಸತ್ತಮ ||

- ೧೪೮/೧

೨ ಯೇ ರೂಪಗುಣಸಂಪನ್ಯಾಃ ಪ್ರಮದಾಹೃದಯಂಗಮಾಃ |

ನಿವೃತ್ತಾಃ ಕಾಮಭೋಗೇಷು ತಾನ್ ನಮಸ್ಕಾಮಿ ಮಾತಲೇ ||

- ೧೪೮/೮

೩. ತಮಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಸುವಿಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತೃಪ್ತರಾದ ಮಧುರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಸಮ್ಮಾನವನ್ನು ಆಪೇಕ್ಷಿಸದೇ ಇರುವ ಪೂಜಾರ್ಹರಾದವರನ್ನು ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.^೧

೪. ಐಶ್ವರ್ಯ, ವಿದ್ಯಾ(ಪಾಂಡಿತ್ಯ) ಮತ್ತು ಧನಗಳು ಯಾರನ್ನು (ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು) ಅಲುಗಾಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಥವಾ ಅಲುಗಾಡಿದರೂ ಯಾರು ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೋ (ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು) ಅಂತಹವರನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.^೨

೫. ಇಷ್ಟರೂ (ಬೇಕಾದವರು), ಪತ್ನಿಯರು, ಇವರಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಬಾಹ್ಯಾಂತಶ್ಚುಚಿಯುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿತ್ಯ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಗೋವು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು (ಚತುಷ್ಪಾದ) ತಮ್ಮ ಕುಟುಂಬವೆಂದು ತಿಳಿದವರನ್ನು.^೩

೬. ಮಹಾತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಾರಿ ಧನಬಂದರೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಆ ತಪಸ್ಸನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬಾರದು.^೪

೭. ಯಾರ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳು ಧರ್ಮದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತವೋ, ಯಾರ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳು ಸದಾ ಇರುತ್ತವೆಯೋ (ನಿಯಮಿತವಾಗಿ) ಅಂತಹವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.^೫

೮. ಧರ್ಮ ಮೂಲವಾದ ಅರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಪತಿವ್ರತಾಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.^೬

೯. ಯಾರು ಯುವಕರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಾನವ ಸಹಜ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ಅನಂತರ

೧ ಸ್ವೇಷ ಭೋಗೇಷು ಸಂತುಷ್ಟಾಃ ಸುವಾಚೋ ವಚನಕ್ಷಮಾಃ |
ಆಮಾನಕಾಮಾಶ್ಚಾರ್ಪಣಾರ್ಹಾಃ ತಾನ್ ನಮಸ್ಕಾಮಿ ಮಾತಲೇ || - ೧೪೮/೯

೨ ಧನಂ ವಿದ್ಯಾಸ್ತಥೈಶ್ವರ್ಯಂ ಯೇಷಾಂ ನ ಚಲಯೇನ್ಯತಮ್ |
ಚಲಿತಾಂ ಯೇ ನಿಗ್ರಹಂತಿ ತಾನ್ನಿತ್ಯಂ ಪೂಜಯಾಮ್ಯಹಮ್ || - ೧೪೮/೧೦

೩ ಇಷ್ಟೈರ್ವಾರ್ಗೈರುಪೇತಾನಾಂ ಶುಚೀನಾಮಗ್ನಿಹೋತಿಷಾಮ್ |
ಚತುಷ್ಪಾದಕುಟುಂಬಾನಾಂ ಮಾತಲೇ ಪ್ರಣಮಾಮ್ಯಹಮ್ || - ೧೪೮/೧೧

೪ ಮಹತಸ್ತಪಸಾ ಪ್ರಾಪ್ತೌ ಧನಸ್ಯ ವಿಪುಲಸ್ಯ ಚ |
ತ್ಯಾಗಶ್ಚಸ್ಯ ನ ವೈ ಕಾರ್ಯೋ ಯೋಽಸತ್ಯಾನಂ ನಾಽವಬುಧ್ಯತೇ || - ೧೪೮/೧೨

೫ ಯೇಷಾಮರ್ಥಸ್ತಥಾ ಕಾಮೋ ಧರ್ಮಮೂಲವಿವರ್ಧಿತಃ |
ಧರ್ಮಾರ್ಥೌ ತಸ್ಯ ನಿಯತೌ ತಾನ್ ನಮಸ್ಕಾಮಿ ಮಾತಲೇ || - ೧೪೮/೧೩

೬ ಧರ್ಮಮೂಲಾರ್ಥಕಾಮಾನಾಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಗವಾಮುಖಿ |
ಪತಿವ್ರತಾನಾಂ ನಾರೀಣಾಂ ಪ್ರಣಾಮಂ ಪ್ರಕರೋಮ್ಯಹಮ್ || - ೧೪೮/೧೪

ವಯಸ್ಸಾದ ಮೇಲೆ (ವಾನಪ್ರಸ್ಥದಲ್ಲಿ) ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೋ, ಅವರನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.^೧

೧೦. ಯಾರು ಸಂಭೋಗಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ್ದಾರೋ, ನಿತ್ಯವೂ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವರೋ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿ ಸನ್ಯಾಸ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪರ್ವತದಂತೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವರೋ ಅಂತಹವರನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.^೨

೧೧. ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ (ಅಪರೋಕ್ಷ) ದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತರೂ, ವಿದ್ಯಾಭೂಷಿತರೂ ಆದ (ಜ್ಞಾನವಿದ್ಯೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನರಾದ), ಶಾಶ್ವತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಯಸುವ, ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶೌಚವುಳ್ಳ (ಅಂತಃಬಹಿಶೌಚ) ಪುರುಷರನ್ನು ನಮಿಸುತ್ತೇನೆ.^೩

ಸಂದೇಶಗಳು

ಇಂದ್ರದೇವರ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಸಂದೇಶಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ನಾವು ಹೇಗೆ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬುದರ ಧರ್ಮದ ಪುಟ್ಟ ಕೈಪಿಡಿ ಕೈತಿಯಾಗಿದೆ ಈ ಅಧ್ಯಾಯ.

೧ ಯೇ ಭುಕ್ತ್ವಾ ಮಾನುಷಾನ್ ಭೋಗಾನ್ ಪೂರ್ವೇ ವಯಸಿ ಮಾತಲೇ |

ತಪಸಾ ಸ್ವರ್ಗಮಾಯಾಂತಿ ಶಶ್ವತ್ ತಾನ್ ಪೂಜಯಾಮ್ಯಹಮ್ ||

- ೧೪೮/೧೫

೨ ಅಸಂಭೋಗಾನ್ ಚಾಸಕ್ತಾನ್ ಧರ್ಮನಿತ್ಯಾನ್ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾನ್ |

ಸನ್ಯಸ್ತಾಚಲಪ್ರಖ್ಯಾನ್ ಮನಸಾ ಪೂಜಯಾಮಿ ತಾನ್ ||

- ೧೪೮/೧೬

೩ ಜ್ಞಾನಪ್ರಸನ್ನವಿದ್ಯಾನಾಂ ನಿರೂಢಂ ಧರ್ಮಮೀಶಿತಮ್ |

ಪರೈಃ ಕೀರ್ತಿತಶೌಚಾನಾಂ ಮಾತಲೇ ತಾನ್ ನಮಾಮ್ಯಹಮ್ ||

- ೧೪೮/೧೭

೧೯೯. ನಹುಷಾಖ್ಯಾನ

ಧರ್ಮರಾಜನ ಪ್ರಶ್ನೆ ತಾತನಿಗೆ -

ಪುಷ್ಪ ಧೂಪ, ದಾನಗಳ ಫಲ ಕೇಳಿದೆ. ಧೂಪದಾನ, ದೀಪದಾನ ಫಲವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳಬೇಕು. ಗೃಹಸ್ಥರು ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಏಕೆ ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ನೈವೇದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾರೆ?

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೀಷ್ಮರು ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಹಾಗೂ ಬ್ರಗುಋಷಿಗಳು ನಹುಷನನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾಡಿದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಹಾರಾಜನೇ! ರಾಜರ್ಷಿಯೂ, ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯೂ ಆದ ನಹುಷನು ತನ್ನ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವಾಗಿ ದೇವರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಅಲ್ಲೂ ಕೂಡಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿ ಮಾನವ ಹಾಗೂ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ವಿವಿಧ ವೈದಿಕ ಆಚಾರಗಳನ್ನು (ಕರ್ಮಗಳನ್ನು) ಮಾಡಿದನು^೧. ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಗಳು, ಸಮಿತ್ತುಗಳು, ಕುಶಗಳು, ಪುಷ್ಪಗಳು, ಅನ್ನ, ಆರಳು, ಮೊದಲಾದವುಗಳ ನೈವೇದ್ಯ, ಧೂಪ, ದೀಪಗಳೆಲ್ಲ ನಹುಷನ ಸ್ವರ್ಗದ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದವು. ಅಲ್ಲೂ ಕೂಡಾ ಜಪಯಜ್ಞ, ಮನೋಯಜ್ಞಗಳನ್ನೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮನನರೂಪ ಮಾಡಿದನು^೨. ಅಲ್ಲದೆ ದೈವತ ಪೂಜೆಗಳನ್ನೂ ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಮಾಡಿದನು^೩ ಈಗಲೇ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಇಂದ್ರಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ದರ್ಶಿಪ್ಪನಾದ. ಅವನಿಗೆ ಅಹಂಕಾರ ಬಂತು. ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳು ವಿಫಲವಾದವು.

ಆದರೆ ಫಲವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ವಿಪರ್ಯಯವಾಗಿ (ಸಪ್ತ) ಋಷಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಾಹನವನ್ನು ಹೊರಲು (ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು) ಹೇಳಿದ ಫಲವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಫಲ ನಾಶವಾಗಿ ದುರ್ಬಲನಾದ^೪. ಇದು ಬಹಳ ಕಾಲ ನಡೆಯಿತು (ಋಷಿಗಳಿಂದ ಮೇನೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸುವ). ಆ ಕಾರ್ಯ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳ ಪರ್ಯಾಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಪರ್ಯಾಯ ಬಂದಿತು.

೧ ಮಾನುಷ್ಯಸ್ತತ್ರ ಸರ್ವಾಃ ಸೃಕ್ರಿಯಾಸ್ತಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ಪ್ರವೃತ್ತಾಸ್ತದಿವೇ ರಾಜನ್ ದಿವ್ಯಾಶ್ಚೈವ ಸನಾತನಾಃ ||

- ೧೫೨/೬

೨ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯಾಣಿ ಸಮಿಧಃ ಕುಶಾಃ ಸುಮನಸ್ಸಥಾ |

ಬಲಯಶ್ಚಾನ್ಯಲಾಜಾಭಿರ್ಭಾಷನಂ ದೀಪಕರ್ಮ ಚ ||

ಸರ್ವಂ ತಸ್ಯ ಗೃಹೇ ರಾಜ್ಯಃ ಪ್ರಾವರ್ತತ ಮಹಾತ್ಮನಃ |

ಜಪಯಜ್ಞಾನ್ ಮನೋಯಜ್ಞಾನ್ ತ್ರಿದಿವೇಽಪಿ ಚಕಾರ ಸಃ ||

- ೧೫೨/೭, ೮

೩ ದೈವತಾನ್ಯರ್ಚಯಂತ್ಯಾಪಿ ವಿಧಿಮತ್ ಸ ಸುರೇಶ್ವರಃ |

ಸರ್ವಾಣ್ಯೇವ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಯಥಾಪೂರ್ವಮುರಿಂದಮು ||

- ೧೫೨/೯

೪ ಸ ಋಷೀನ್ ವಾಹಯಾಮಾಸ ಪರಿದಾನಮದ್ವಾತಃ |

ಪರಿಹೀನಕ್ರಿಯಶ್ಚಾಪಿ ದುರ್ಬಲತ್ವಮುಪೇಯವಾನ್ ||

- ೧೫೨/೧೦

ಆಗ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಭೃಗುಗಳು ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದು 'ಎಲೈ ಮಹಾಮುನಿಯೇ! ನಾವೇಕೆ ನಕುಷನ ಈ ಅವಮಾನವನ್ನು ಸಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ? (ನಾವೇಕೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಬಾರದು?) ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ನಾನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ನಕುಷನನ್ನು ಶಪಿಸಲಿ? ವರಪ್ರದನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ನಕುಷನು ವರ ಪಡೆದಿರುವನಲ್ಲ? ಇದು ನಿಮಗೂ ಗೊತ್ತಿದೆ. ನಕುಷನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಾಗ (ಇಂದ್ರಪದವಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು) ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವ (ದೇವಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲ)ವನು ನನ್ನ ವಶನಾಗಬೇಕು ಎಂದು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವರ ಯಾಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನಾಗಲೀ, ನೀವಾಗಲೀ, ಬೇರೆಯವರಾಗಲೀ ಅವನನ್ನು ಶಾಪ ಕೊಡಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನನ್ನು ಇಂದ್ರಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬೀಳಿಸಲು (ಕೆಳಗಿಳಿಸಲು) ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ (ನಕುಷನಿಗೆ) ಕುಡಿಯಲು ಅಮೃತವೂ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೂ ಅವನನ್ನು ಬೀಳಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಪ್ರಜಾಪತಿ (ಬ್ರಹ್ಮನು) ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ದುಃಖಕರವಾದ ವರವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನರಾಧಮನಾದ ನಕುಷನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಅಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ ಕಾರಣ ಈಗ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ. ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾನು ಮಾಡುವೆನು ಎಂದನು ಅಗಸ್ತ್ಯಯುಷಿ.

ಅದಕ್ಕೆ ಭೃಗುಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಆದೇಶದ ಮೇರೆಗೆ ನಾನು ನಕುಷನ ದರ್ಪವನ್ನು ಅಡಗಿಸಲು, ಸೇಡು ತೀರಿಸಲು (ಪ್ರತೀಕಾರ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು) ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಲು ಬಂದಿದ್ದೇನೆ.^೧ ಇಂದೂ ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ರಥವನ್ನು ಹೊರಲು ನಿಯೋಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ನನ್ನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅವನನ್ನು ಉದ್ಧತನನ್ನಾಗಿ (ನಡೆತೆಗೆಟ್ಟವನನ್ನಾಗಿ) ಮಾಡುವೆನು. ನೀನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡುವವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಇಂದ್ರನ ಪದದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಸಿ, ಶತಕ್ರತುವಾದ ಪುರಂದರ, ಇಂದ್ರನನ್ನು (ಸದ್ಯ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿದಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ) ಇಂದ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇಂದು ಈ ಕು-ದೇವೇಂದ್ರನು (ದೇವೇಂದ್ರ ಪದಕ್ಕೆ ಅನರ್ಹ) ನಿನ್ನನ್ನು ತನ್ನ ಪಾದದಿಂದ ದೃವಚೋದಿತನಾಗಿ ಮಂದಬುದ್ಧಿಯಾದವನಾಗಿ, ತನ್ನ ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಒದೆಯುವನು. ದರ್ಮಮೀರಿದ ಅವನ ಮೇಲೆ ನಾನು ಭಾರೀ ಕೋಪಗೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮದ್ರೋಹಿಯಾದ ಅವನನ್ನು ಸರ್ಪನಾಗೆಂದು ಶಪಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಂತರ ಈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಧಿಕ್ಕ ಶಬ್ದದಿಂದ ತನ್ನ ದೈವ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಐಶ್ವರ್ಯಬಲದಿಂದ ಮೋಹಗೊಂಡು (ವಿವೇಕ ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಾಗಿ) ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೇ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಲೈ ಮುನಿಯೇ! ನೀನು ಸರಿ ಕಂಡಂತೆ ಮಾಡು. ಹೀಗೆ ಭೃಗುಯುಷಿ ಹೇಳಿದಾಗ, ಅವ್ಯಯರೂ, ಮೃತ್ಯುವರಣೆಯೂ ಆದ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಆತಂಕ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು. ಅಗಸ್ತ್ಯರು ನಕುಷನು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು.

೧ ಒತಾಮಹನಿಯೋಗೇನ ಭವಂತಮಹಮಾಗತಃ |

ಪ್ರತಿಕರ್ತುಂ ಬಲವತಿ ನಕುಷೇ ದರ್ಪಮಾಸ್ತತೇ ||

ಧರ್ಮರಾಜ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ತಾತ್ ನಹುಷನು ಪುಣ್ಯಹೀನನಾಗಿ ಹೇಗೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಇಂದ್ರ-
ಪದವಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಳೆದುಕೊಂಡ? ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಎಂದನು^೧. ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ -

'ರಾಜನಾ! ಭೃಗು-ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಹೀಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಹುಷನು ಮಾನುಷಹಾಗೂ
ದೇವಲೋಕದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು (ಕರ್ಮಗಳನ್ನು) ಮುಂದುವರಿಸಿದ. ಮತ್ತೆ ದೀಪದಾನಗಳು,
ಸರ್ವೋಪಕರಣದಾನಗಳು, ಪೂಜಾಕರ್ಮ(ನೈವೇದ್ಯ) ಮತ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು
ಮಹಾತ್ಮರಾದ ದೇವರಾಜನು ಮಾಡಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ದೇವ ಹಾಗೂ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ
ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುವ ಸದಾಚಾರಗಳನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥರು ಮಾಡಲು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ
ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಧೂಪದೀಪಾದಿದಾನಗಳಿಂದಲೂ, ನಮಸ್ಕಾರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ
ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.^೨

ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದ ಅಗ್ರವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಗೃಹಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ
ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಗೃಹಸ್ಥನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡರೆ ಅದರ ನೂರು ಪಟ್ಟು
ದೇವತೆಗಳು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆ ತನಗೆ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಡುವ
ನಮಸ್ಕಾರಸಹಿತವಾದ ಧೂಪದೀಪದಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.^೩

ಜ್ಞಾನಿಯು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ, ಜಲದಿಂದ ಮಾಡುವ
ನಮಸ್ಕಾರಾದಿಯುಕ್ತವಾದ ತರ್ಪಣಾದಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದಲೂ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಸನ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ.
ಈ ಅನುಸಂಧಾನದಿಂದ ನಹುಷನು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸುರೇಂದ್ರ ಪದವಿಹೊಂದುಲು ಅದಿಲ್ಲವನ್ನು
ಅದ್ವೈತವಾಗಿ (ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ) ಮಾಡಿದನು.^೪

ಹೀಗಿರಲು ಅವನ ಪುಣ್ಯಕೃಮಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ
ತಾನೇ ಬಲಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಧೂಪದೀಪಲಹವಿಕವಿಧಿಗಳನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ
ಅವನ ಯಜ್ಞಫಲ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಯಿತು (ಕೆಟ್ಟಿತು). ಹೀಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಕೆಟ್ಟಾಗಲೇ

೧ ತಥೈವ ದೀಪದಾನಾನಿ ಸರ್ವೋಪಕರಣಾನಿ ಚ |

ಬಲಿಕರ್ಮ ಚ ಯಥಾನ್ಯಾಯಮುತ್ತಪಾಶ್ಚಪ್ರಥಮ್ ಪ್ರಥಮ್ |

ಸರ್ವಾಸ್ತಸ್ಯ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ದೇವರಾಜ್ಯೋ ಮಹಾತ್ಮನಃ ||

- ೧೫೩/೩

೨ ದೇವಲೋಕೇ ನೈಲೋಕೇ ಚ ಸದಾಚಾರಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಸ್ವತಃ |

ತೇ ಚೇದ್ ಭವಂತಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಮಿದ್ಧಂತೇ ಗೃಹಮೇಧಿನಃ |

ಧೂಪಪ್ರದಾನ್ಯೇದೀಪೈಶ್ಚ ನಮಸ್ಕಾರೈಶ್ಚ ತಥೈವ ಚ ||

- ೧೫೩/೪

೩ ಏವಂ ಧೂಪಪ್ರದಾನಂ ಚ ದೀಪದಾನಂ ಚ ಸಾಧವಃ |

ಪ್ರಶಂಸಂತಿ ನಮಸ್ಕಾರೈರ್ಯುಕ್ತಮಾತ್ಮಗುಣಾವಹಮ್ ||

- ೧೫೩/೫

೪ ಇತ್ಯೇತಾಂ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ಯಾಯ ನಹುಷಃ ಸ ನರೇಶ್ವರಃ |

ಸುರೇಂದ್ರತ್ವಂ ಮಹತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕೃತವಾನೇತದದ್ವೈತಮ್ ||

- ೧೫೩/೬

ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ವಾಹನ ಹೊರಲು ಕರೆದನು ಮಹಾಬಲಿಯಾದ ಅವನು. ಇಂದ್ರನು ನಗುತ್ತಾ ಸರಸ್ವತೀತೀರದಿಂದ ರಥವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಎಳಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನು.

ನಂತರ ಭೃಗುಋಷಿಗಳು ಮೈತ್ರಾವರುಣಿ - ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಜಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಮರದಂತೆ ಅಚಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಭೃಗುಗಳು, ನಕುಷನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಚ್ಯುತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಅಗಸ್ತ್ಯರ ಜಟೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ದೇವರಾಜ ನಕುಷನು ವಾಹನವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಭೃಗುಗಳು ನಕುಷನ ವರಬಲಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತಿಳಿದಿದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ನಕುಷನು ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ರಥಕ್ಕೆ ಹೊಡೆದರೂ, ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಕುಷನು ಅಗಸ್ತ್ಯರನ್ನು ಬಾರುಕೋಲಿನಿಂದ (ಚಾಪಟ) ಪ್ರಚೋದಿಸಿದನು (ಹೊಡೆದರು). ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯರು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ.

ಬಾರುಕೋಲಿನಿಂದ ಹೊಡೆದುದಲ್ಲದೆ, ನಕುಷನು ಅಗಸ್ತ್ಯರ ತಲೆಗೆ ತನ್ನ ಎಡಗಾಲಿನಿಂದ ಒದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಒದೆಯುತ್ತಿರಲು ಜಟೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನರಾಗಿದ್ದ (ಕಾಣದಂತೆ ಇದ್ದ) ಭೃಗುಗಳು ಪಾಪಿಯಾದ ನಕುಷನನ್ನು 'ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯ ನಕುಷನೇ! ನೀನು ಕೋಪದಿಂದ ಈ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು (ಅಗಸ್ತ್ಯ) ಕಾಲಿನಿಂದ ತಲೆಗೆ ಒದ್ದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಸರ್ಪವಾಗಿ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗು' ಎಂದು ಶಪಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತನಾದ ನಕುಷನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸರ್ಪನಾಗಿ ಬಿದ್ದನು.^೧

ರಾಜನಾ! ನಕುಷನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಭೃಗುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೂ ನಕುಷನನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳಿಸಲು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವರದ ಬಲದಿಂದಾಗಿ ಹೀಗೆ ಅವನು ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ, ಹಿಂದೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ದಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಾಶಕ್ತಿ ನಾಶವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಂತರ ನಕುಷನು ಭೃಗುಗಳನ್ನು ಶಾಪಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಮೊರೆಹೋದನು.^೨ ಅಗಸ್ತ್ಯರೂ ಕೂಡಾ

೧ ನ ಚಾಪಿ ದರ್ಶನಂ ತಸ್ಯ ಚಾರಸ ಭೃಗುಸ್ತದಾ |

ವರದಾನಪ್ರಭಾವಜ್ಞೋ ನಕುಷಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ||

- ೧೫೩/೧೮

೨ ತಸ್ಯಾ ಶಿರಸ್ಯಭಿಹತೇ ಸ ಜಟಾಂತರ್ಗತೋ ಭೃಗುಃ |

ಶಶಾಪ ಚಾಪಿಕೋಪೇನ ನಕುಷಂ ಪಾಪಚೇತಸಮ್ ||

ಯಸ್ಮಾತ್ ಪದಾಽಹನಃ ಕೋಧಾಚ್ಚಿರಸೀಮಂ ಮಹಾಮುನಿಮ್ |

ತಸ್ಮಾದಾಶು ಮಹೀಂ ಗಚ್ಛಸರ್ಪೋ ಭೂತ್ವಾ ಸುರರ್ಮತೇ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತಃ ಸ ತದಾ ತೇನ ಸರ್ಪೋ ಭೂತ್ವಾ ಪಪಾತ ಹ |

ಅದೃಷ್ಟೇನಾಥ ಭೃಗುಣಾ ಭೂತಳೇ ಭರತರ್ಷಭ ||

- ೧೫೩/೨೧-೨೩

೩ ಸ ತು ತೈಸ್ಯೈಃ ಪ್ರದಾನ್ಯೈಶ್ಚ ತಪೋಭಿರ್ನಿಯಮೈಶ್ಚಥಾ |

ಪತಿತೋಽಪಿ ಮಹಾರಾಜ ಭೂತಳೇ ಸ್ತೃತಿಮಾನಃ ಭೂತ್ |

ಪ್ರಸಾದಯಾಮಾಸ ಭೃಗುಂ ಶಾಪಾಂತೋ ಮೇ ಭವೇದಿತಿ ||

- ೧೫೩/೨೫

ಭೃಗುಗಳನ್ನು ನಹುಷನ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆ ಮಾಡಲು ಭೃಗುಗಳನ್ನು ಬೇಡಿದರು.^೧ ಅದರಿಂದ ಭೃಗುಗಳು ನಹುಷನಿಗೆ 'ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಚಂದ್ರವಂಶದ ಧರ್ಮರಾಜನಿಂದ ನಿನ್ನ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯಾಗುವುದು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತರ್ಧಾನರಾದರು.

ಹೀಗೆ ಅಗಸ್ತ್ಯರೂ ಇಂದ್ರದೇವನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ನಹುಷನೂ ಕೂಡಾ ಭೃಗುಶಾಪದಿಂದ ಮೋಚಿತನಾಗಿ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು.^೨

ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳು ನಹುಷನನ್ನು ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳಿಸಿ ಸತ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಯೋಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿವೇದಿಸಿದರು.

ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಸಿ 'ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಲ್ಲದೇ ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಮತ್ತೆ ಶಕ್ತನನ್ನು ದೇವರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.^೩ ಆ ಪ್ರಕಾರ ಇಂದ್ರದೇವರು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಮತ್ತೆ ದೇವರಾಜನಾಗಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತರಾಗಿ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಶೋಭಿಸಿದರು. ಇದುವೇ ನಹುಷನು ಧರ್ಮಾತಿಕ್ರಮಣ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ನಡೆಯಿತಾದರೂ ಹಿಂದೆ ಆತನು ಮಾಡಿದ ಸತ್ಯಮರ್ಯಾದೆಗಳಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದನು.

ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಜನೇ! ಗೃಹಸ್ಥರು ಸಾಯಂಕಾಲ ದೀಪದಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಚಕ್ರವೃಷ್ಣಸ್ಥನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವಾಗ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೪

ದಾನಮಾಡಿದ ದೀಪವು ಎಷ್ಟು ಸಲ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆಯುವಷ್ಟು ಕಾಲ ಉರಿಯುತ್ತದೆಯೋ ಅಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ದಾನ ಮಾಡಿದ ಮನುಷ್ಯನು ರೂಪವಂತನೂ, ಧನವಂತನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

೧ ತತೋಽಗಸ್ತ್ಯ ಕೃಪಾವಿಷ್ಟಃ ಪ್ರಾಸಾದಯತ ತಂ ಭೃಗುಮ್ |

ಶಾಪಾಂತಾರ್ಥಂ ಮಹಾರಾಜ ಸ ಚ ಪ್ರಾದಾತ್ ಕೃಪಾನ್ವಿತಃ ||

- ೧೫೩/೨೬

೨ ನಹುಷೋಽಪಿ ತ್ವಯಾ ರಾಜನ್ ತಸ್ಮಾಬ್ಧಾಪಾತ್ ಸಮುದತ್ತಃ |

ಜಗಾಮ ಬ್ರಹ್ಮಪದನಂ ತೇನ ಪುಣ್ಯೇನ ಕರ್ಮಣಾ ||

- ೧೫೩/೨೯

೩ ನ ಚ ಶಕ್ಯಂ ವಿನಾ ರಾಜ್ಞಾ ಸುರಾ ವರ್ತಯಿತುಂ ಕ್ವಚಿತ್ |

ತಸ್ಮಾದಯಂ ಪುನಃ ಶಕ್ತ್ರೋ ದೇವರಾಜೋಽಭಿಷಿಕ್ತಾಮ್ ||

- ೧೫೩/೩೨

೪ ಯಾವದಕ್ಕನ್ನಿಮೇಷಾಣಿ ಜ್ವಲತೇ ತಾವತೀಃ ಸಮಾಃ |

ರೂಪವಾನ್ ಧನವಾಂಶ್ಚಾಪಿ ನರೋ ಭವತಿ ದೀಪದಃ ||

- ೧೫೩/೩೭

೨೦೦. ಪುಣ್ಯಫಲ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ - 'ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಲೋಕವೇ ಅಥವಾ ಅಲ್ಲ ನಾನಾಬಗೆ ಉಂಟೇ? ಈ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಹೇಳು' ಎಂದು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. (ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿಯೇ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲೋಕಗಳೋ?)

ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

'ಮಾನವರು ತಾವು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ' ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದವರು ಪುಣ್ಯಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪಾಪ ಮಾಡಿದವರು ಪಾಪಲೋಕಗಳಿಗೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗೌತಮಮುನಿಗೂ-ಇಂದ್ರನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮೃದುಸ್ವಭಾವದ ಜತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಗೌತಮಗೋತ್ರದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದೊಡ್ಡ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಒಂದು ಅನಾಥವಾದ ಮರಿಯಾನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಕಂಪ ಹೊಂದಿ ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ಬದುಕಿಸಿದನು. ಅದು ಒಂದು ವ್ರತವಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದ್ದನು (ಅನಾಥ ಪೋಷಣೆ). ಹಲವು ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಆ ಮರಿಯಾನೆ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಬಲಿಷ್ಠವಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನು ದೃತರಾಷ್ಟ್ರನ (ಒಬ್ಬ ರಾಜನ) ರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಗೌತಮನು ಆ ರಾಜನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ನುಡಿದನು.

ಕೃತಘ್ನ ರಾಜನೇ! ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಬೆಳೆಸಿದ ಈ ನನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಆನೆಯನ್ನು ಎಳೆದೊಯ್ಯಬೇಡ. ಏಳು ಹೆಜ್ಜೆಗಳು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋದ ಸಜ್ಜನರು ಮಿತ್ರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ನಿನಗೆ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹ ತಟ್ಟಿದಿರಲಿ. ನನಗೆ ಇಂಥನ (ಸೌದೆ, ಕಟ್ಟಿಗೆ), ನೀರು ತಂದುಕೊಡುವ, ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ರಕ್ಷಿಸುವ, ಆಚಾರ್ಯಕುಲದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಿತವಾದ, ದೊಡ್ಡಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿತಿರುವ, ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯುಳ್ಳ, ನಿಯತವಾದ, ನನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ, ಪ್ರಿಯವಾದ, ಈ ಆನೆಯನ್ನು ನಾನು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರರಾಜನು -

'ನಿನಗೆ ಸಾವಿರ ಗೋವುಗಳನ್ನು ನೂರು ದಾಸಿಯರನ್ನು ಐದುನೂರು ನಿಷ್ಕಗಳನ್ನು (೧೬ ಮಾಷಗಳ ತೂಕ, ೧ ಸುವರ್ಣ, ೧೦೦ ಸುವರ್ಣಗಳ ತೂಕ ೧ ನಿಷ್ಕ) ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಧನವನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಈ ಆನೆಯಿಂದ ನಿನಗೆನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಹೇಳು' ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಗೌತಮನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ವಿತ್ತದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ಎಂದನು.

ತ್ವಾಮೇವ ಗಾವೋ ವಿವಿಧಾ ಭಜಂತು ದಾಸ್ಯಃ ಸನಿಷ್ಠಾ ವಿವಿಧಂ ಚ ರತ್ನಮ್ |
ಅನ್ಯಚ್ಚ ವಿತ್ತಂ ವಿವಿಧಂ ನರೇಂದ್ರ ಕಿಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯೇಹ ಧನೇನ ಕೃತ್ಯಮ್ ||

- ೧೫೫/೧೨

ಗೌತಮನಿಗೆ ರಾಜನು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ.

‘ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆನೆಗಳಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನು? ರಾಜರಿಗೆ ಆನೆಗಳ ಹಿಂಡೇ ಬೇಕು. ನನ್ನ ವಾಹನವನ್ನು (ಆನೆ) ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಅಧರ್ಮವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಕಾರಣ ಈ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆನೆಯ ಆಶೆಯಿಂದ ನೀನು ಹಿಂದಿರುಗು.’ ಎಂದು ರಾಜನ ಮಾತಿಗೆ ಕೋಪದಿಂದ ಗೌತಮ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಂತೋಷಪಡುವನೋ, ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವನು ದುಃಖಿಸುವನೋ ಅಂತಹ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಯಮನ ಮನೆಗೆ ಆನೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸುವೆನು.

ಗೌತಮರ ಮಾತಿಗೆ ರಾಜನು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಯಾರು ಸತ್ಯರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ನಾಸ್ತಿಕರೋ, ಶ್ರದ್ಧಾರಹಿತರೋ, ಪಾಪಿಗಳೋ, ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ರತರೋ ಅಂತಹವರು ಯಮಯಾತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಎಂದೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಯಮನ ಪುರದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯವೇ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ದುರ್ಬಲರಾದವರು ಬಲಿಷ್ಠರಾದವರನ್ನೂ ಯಾತನೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಾನು ಗಜಾಪಹಾರ ಮಾಡುವ ನಿನ್ನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಯಾತನೆ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಯಾರು ಆತ್ಮನನ್ನು ತಂದೆ, ತಾಯಿಯರನ್ನು ಗುರುವನ್ನು ಗೌರವಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವಂತಹವರಿಗೆ ಯಮಲೋಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಕುಬೇರನ ರಾಜಧಾನಿ ಮಂದಾಕಿನಿ, ಗಂಧರ್ವ, ಯಕ್ಷ ಅಪ್ಸರೆಯರು ಸೇವಿಸುವ ಪುಣ್ಯಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ, ಗಜಾಪಹಾರ ಮಾಡಿದ ನಿನಗೆ ಯಾತನೆ ಉಂಟು ಮಾಡುವೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಸದ್ವ್ರತಧಾರಿಗಳೂ, ಅತಿಥಿ ಪೂಜಾವ್ರತರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡುವವರೂ, ಅವರು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಶೇಷಾನ್ನವನ್ನು ಆಶ್ರಿತರಿಗೂ, ಭೃತರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟು ಸೇವಿಸುವವರು ಮಂದಾಕಿನಿಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಗೌತಮ - ಮೇರುಪರ್ವತಶಿಖರದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ವನ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಜಂಬೂವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇಡುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಮೃದುಸ್ವಭಾವದವರೂ, ಸತ್ಯಶೀಲರೂ, ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಪಾರಂಗತರೂ, ಸರ್ವಭೂತಹಿತರೂ (ಹಿತೈಷಿಗಳು) ಆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಾರು ಇದ್ದಾರೋ, ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೋ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ಹೇಳುವ ಲೋಕಪ್ರಾಪ್ತಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಕೃಪ್ತವಾದ ಯಾವಸ್ಥಾನವಿದೆಯೋ, ಅದನ್ನೇ ಹೇಳು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾನು ಬೇಗ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

ಗೌತಮ - ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಕಿನ್ನರರಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ, ನಾರದರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರೆಯರ ಭವನಗಳಿರುವ ಸಂದನವನವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ಅಪಹಾರಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ನೃತ್ಯಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಶಲರೂ, ಸದಾ ಯಾಚನೆ ಮಾಡದೆ ಸಂಚರಿಸುವವರಿಗೆ ಆ ಲೋಕಗಳು. ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಉತ್ತರ ಕುರುದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನರು ದೇವತೆಗಳೊಡನೆ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯೋನಿಗಳೂ, ಅಯೋನಿಜರೂ, ಪರ್ವತಯೋನಿಗಳೂ ಪುರುಷರಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಎಲ್ಲ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಒಯಸುವವರಿಗೆ ಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಗಜಾಪಹಾರಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕರಲ್ಲದ, ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸದ, ಸರ್ವಭೂತಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮನಸಾ ಚಿಂತಿಸುವ, ಆಸೆ, ಅಹಂಕಾರ, ರಾಗಗಳನ್ನು ತೊರೆದ, ಸತ್ಯಸಂಧರಾದವರು ಹೋಗುವ ಮೇಲಿನ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಹೋಗುವವನಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಓಷಧಿಗಳ ರಾಜನ ಮೇಲಿನ ಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಚಂದ್ರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿ ಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ದಾನಶೀಲರೂ, ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಬಯಸದವರು, ಕ್ಷಮಾಶೀಲರೂ, ಎಲ್ಲ ಸರ್ವಾತಿಥಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ, ಬೇರೆಯವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಸದಾಪುಣ್ಯಶೀಲರೋ ಅಂತಹವರಿಗೆ ಆ ಲೋಕಗಳು ಈ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವವನಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಚಂದ್ರಲೋಕದ ಮೇಲೆ ತಮೋರಹಿತವಾದ, ಶೋಕರಹಿತವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಮನೋಹರಲೋಕಗಳಿವೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡುವೆನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಶೀಲರೂ, ಗುರುಸೇವಾ ಧುರಂಧರರೂ, ತಪಸ್ವಿಗಳೂ, ಸದ್ವ್ರತಶಾಲಿಗಳೂ, ಸತ್ಯಸಂಧರೂ, ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಾಗದಂತೆ ಮಾತನಾಡುವವರೂ,

ಗುರುಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳದೇ ತಾವೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಗುರುಸೇವಾರತರೂ, ಶುದ್ಧರೂ, ವಾಕ್, ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧವಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡವರೂ, ಸತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರೂ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ವೇದಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಆ ಲೋಕಗಳು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಸೂರ್ಯಲೋಕದ ಆಚೆ ಸನಾತನವಾದ, ಶೋಕರಹಿತವಾದ, ದೋಷರಹಿತವಾದ, ಪುಣ್ಯಗಂಧಯುಕ್ತವಾದ ವರುಣನ ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಲೇ ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚನೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಯಾರು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಸಾವಿರ ಇಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಮೂರುವರ್ಷಕಾಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೋ, ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರತರಾದವರೋ, ಧರ್ಮಾತ್ಮರಾಗಿ ಶ್ರೇಷ್ಠಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೋ, ಅಂತಹ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಇಂದ್ರಲೋಕವು ದೋಷರಹಿತವೂ, ಶೋಕರಹಿತವೂ, ಹೋಗಲು ಅಸಾಧ್ಯವೂ ಆದರೂ, ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಬಯಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರನ ಭವನದಲ್ಲಿ ಗಜಚೋರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿ ಪಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ನೂರುವರ್ಷದ ಆಯುಷ್ಯವುಳ್ಳವನೂ, ಶೂರನೂ, ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವನೂ, ಯಾಗಶೀಲನೂ, ತಪ್ಪು ಮಾಡದವನೂ, ಇಂತಹವರು ಇಂದ್ರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಪುಷ್ಪಳವಾದ ಮಹಾಲೋಕಗಳಿವೆ. ಸ್ವರ್ಗದ ಮೇಲಿವೆ ಆ ಲೋಕಗಳು ಅವು ಶೋಕರಹಿತಗಳೇ. ಸರ್ವಲೋಕಗಳ ಉತ್ತಮ ಕಾರಣರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಅವುಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ನೀನು ಹೇಳಿದ ಲೋಕಗಳು ರಾಜಸೂಯ ಮಾಡಿ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ರಾಜರು, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವ ರಾಜರು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಅವಭೃಥಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದವರೂ ಆದವರ ಲೋಕಗಳೇ ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನು ಆ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮರು - ಮೇಲಿನ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯ ಲೋಕಗಳ ಆಚೆ ಪುಣ್ಯಗಂಧಗಳಾದ, ಸನಾತನವಾದ, ದೋಷಗಳಿರದ, ಶೋಕವಿರದ, ಅತ್ಯಂತದುರ್ಲಭವಾದ ನಾಶಮಾಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಗೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾಚಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಯಾರು ಸಾವಿರ ಗೋವುಗಳ ಒಡೆಯನು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ನೂರು ಗೋದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆ, ನೂರು , ಹತ್ತು, ಐದು, ಇದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ದಾನಶೀಲನಾಗಿ ಗೋದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ವೇದವಾಣಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೋ(ನಿತ್ಯ ವೇದ ಪಾರಾಯಣ, ಪಠಣ, ಪಾಠನ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ), ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಾಪರನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಅಂತಹವನು ಗೋಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ (ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾಸ ಮೊದಲಾದ ಸುಮಾರು ೩೦ ನದೀ, ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವವರು ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವವನಲ್ಲ).

ಗೌತಮ - ಎಲ್ಲಿ ಶೀತ, ಉಷ್ಣ ಭಯಗಳಿಲ್ಲ, ಎಲ್ಲಿ ಹಸಿವು, ನೀರಡಿಕೆಗಳಿಲ್ಲ, ದಣಿವಿಲ್ಲ, ಶತ್ರುವಿಲ್ಲ, ಬಂಧುವಿಲ್ಲ, ಪ್ರಿಯನೂ ಇಲ್ಲ, ದ್ವೇಷನೂ ಇಲ್ಲ, ಜರಾಮರಣಗಳಿಲ್ಲ, ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಲ್ಲ, ಅಂತರ ರಜೋರಹಿತ (ದೋಷರಹಿತ) ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಸತ್ಯಗಳಿಂದ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸದನದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ - ಸರ್ವಸಂಗನಿರ್ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಇಂದ್ರಿಯಜಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ವ್ರತಾನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಯೋಗಿನಿರತನಾದ, ಸ್ವರ್ಗಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರ, ಅಂತಹ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಭವನವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಕರು ಮಾತ್ರ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಗೌತಮ - ಎಲ್ಲಿ ರಥಂತರಸಾಮವೇದವೂ, ಬೃಹತ್ಸಾಮವೂ ಗಾನ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೋ, ಎಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞವೇದಿಕೆಯು ಕಮಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆಯೋ, ಎಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಗಳಿಂದ ಸೋಮಪಾನ ಮಾಡುವ ಇಂದ್ರನು ಬರುತ್ತಾನೋ, ಅಲ್ಲಿ ಗಜಚೋರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸುವೆ.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಪ್ರತಿಮಾತನಾಡಿದ ಗೌತಮನು ನಂತರ -

ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ವೃತ್ತಸಂಹಾರಿಯಾದ ಇಂದ್ರನೆಂದೂ, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಲು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆ ಎಂದೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ (ನಿನ್ನ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ) ನಾನು ನಿನಗೆ ಮಾತಿನಿಂದಾಗಲೀ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲೀ ಯಾವ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ!^೧

ಗೌತಮರ ಮಾತಿಗೆ ಶಕ್ತನು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ

ನಾನು ಗಜಾಪಹಾರ ದೋಷಕ್ಕೆ (ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ) ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರಣಾಮಗಳು. ನನ್ನನ್ನು ಶಾಸನ ಮಾಡು(ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡು) ಅದರಂತೆ ಮಾಡುವೆ.

೧ ಬುಧ್ಯಾಮಿ ತ್ವಂ ವೃತ್ತಹಣಂ ಶತಕೃತುಂ ವೃತ್ತಿಕೃತಮಂತಂ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ ।

ಕಚ್ಚನ್ನ ವಾಚಾ ವೈಜನಂ ಕದಾಚಿತ್ ನ ಚಾಪ್ಯಕಾರ್ಷಂ ಮನಸೋಭಿಷಂಗಾತ್ ॥ - ೧೫೫/೫೫

ಗೌತಮ - ನನ್ನ ಈ ಬಿಳಿವರ್ಣದ ಇನ್ನೂ ಹತ್ತುವರ್ಷದ ಶಿಶು ಗಜವನ್ನು ಪುತ್ರನೆಂತೆ ಪಾಲಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಯಾವ ಆನೆಯನ್ನು ನೀನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೀಯೋ, ಯಾವ ಆನೆಯನ್ನು ವನವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವ ನಿನಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದಾನೋ, ಆ ಆನೆಯನ್ನೇ ನನಗೆ ಕೊಡು.^೧

ಶಕ್ರ - ಎಲೈ ದ್ವಿಜಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಇದೋ ನಿನ್ನ ಆನೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿನ್ನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಸೊಂಡಿಲಿನಿಂದ ಮೂಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದೆ. ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಆಶಂಸಿಸು, ಹೇಳು, ಬಯಸು. ನಿನಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ.^೨

ಇಂದ್ರದೇವರ ಸೌಜನ್ಯಪೂರ್ಣ ಮಾತುಗಳಿಗೆ

ಗೌತಮರು - ಎಲೈ ಸುರೇಂದ್ರನೇ! ನಿನಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ. ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನಗೂ ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೊಡು (ಶುಭಾಶಂಸನೆ ಮಾಡು). ನೀನು ಹಿಂದಿರುಗಿಸುವ ಗಜವನ್ನು ನಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.^೩

ಗೌತಮರ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರನು

ಇಂದ್ರ - ಯಾರಹೃದಯದಲ್ಲಿವೇದಗಳು ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯೋ, ಅಂತಹ ಸತ್ವ ಶಾಲಿಗಳಾದ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ, ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಮಾತ್ರ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ (ಶಕ್ರನೆಂದ). ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ.^೪

ಇಂದ್ರ ಹೀಗೆ ನುಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ 'ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ'. ನೀನು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಆನೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಲೇ ಬಾ. ಮತ್ತು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಶುಭಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದು ಎಂದು ಪರಮಾನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದನು.^೫

೧ ಶ್ಲೋಕ ಕರೇಣುಂ ಮಮಪುತ್ರನಾಗಂ ಯಂ ಮೇಽಹಾರ್ಷಾರ್ಥಶವರ್ಷಾಣಿ ಬಾಲಮ್ |
ಯೋ ಮೇ ವನೇ ವಸತೋಽಭೂದ್ ದ್ವಿತೀಯಃ ತಮೇವ ಮೇ ದೇಹಿ ಸುರೇಂದ್ರ ನಾಗಮ್ ||

- ೧೫೫/೫೭

೨ ಆಯಂ ಸುತಸ್ತೇ ದ್ವಿಜಮುಖ್ಯನಾಗಶ್ಚಾಪ್ತಾಯತೇ ತ್ವಾಮಭಿವಿಕ್ಷಮಾಣಃ |

ಪಾದೌ ಚ ತೇ ನಾಸಿಕ ಯೋಪಜಿಘ್ರತೇ ಶ್ರೇಯೋ ಮಮ ಧ್ಯಾಹಿ ನಮಶ್ಚತೇಽಸ್ಮು || - ೧೫೫/೫೮

೩ ಶಿವಂ ಸದೈವೈಹ ಸುರೇಂದ್ರ ತುಭ್ಯಂ ಧ್ಯಾಯಾಮಿ ಪೂಜಾಂ ಚ ಸದಾ ಪ್ರಯುಂಜೇ |

ಮಮಾಪಿ ತ್ವಂ ಶಕ್ರ ಶಿವಂ ದದಸ್ವ ತ್ವಯಾ ದತ್ತಂ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯಾಮಿ ನಾಗಮ್ || - ೧೫೫/೫೯

೪ ಯೇಷಾಂ ವೇದಾ ನಿಹಿತಾ ವೈ ಗುಹಾಯಾಂ ಮನೀಷಿಕಾಂ ಸತ್ತ್ವ ವತಾಂ ಮಹಾತ್ಮನಾಮ್ |

ತೇಷಾಂ ತ್ವಯೈಕೇನ ಮಹಾತ್ಮನಾಸ್ಮಿ ಬುದ್ಧ್ವಸ್ಮಾತ್ ಪ್ರೀತಿಮಾಂಸ್ತೇಽಹಮದ್ಯ || - ೧೫೫/೬೦

೫ ಹಂತೈಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಸಹ ಪುತ್ರೇಣ ಹಸ್ತಿನಾ |

ಪ್ರಾಪ್ನುಹಿ ತ್ವಂ ಶುಭಾನ್ ಲೋಕಾನ್ ಆಹ್ವಾಯ ಚ ಚರಾಯ ಚ ||

- ೧೫೫/೬೧

ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಭೀಷ್ಮರು ಉಪಸಂಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆಗ ವಜ್ರಧಾರಿಯಾದ ಇಂದ್ರನು ಗಜರೂಪಪುತ್ರನೊಡನೆ ಬಂದ ಗೌತಮನನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಜ್ಜನರಿಂದಲೂ ಹೊಂದಲೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ನಡೆದನು.

ಸಂದೇಶಗಳು- ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಇಂದ್ರದೇವ ಹಾಗೂ ಗೌತಮನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಡನೆ ಆದ ಸಂವಾದವು ಸಾಧಕನಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಒಂದು ಪ್ರಮುಖಗುಣದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಅದೇ ತಾನು ಸಾಕಿದ ಪ್ರಾಣಿಯೊಂದರ ಬಗ್ಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಸಾತ್ವಿಕ ಅಭಿಮಾನ ಹಾಗೂ ಅದರ ರಕ್ಷಣೆ. ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಭರತರಾಜ ಜಿಂಕೆಯನ್ನು ಅದರ ಮಗುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನೇಕರಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಆದೂ ಇಂದ್ರನಿಂದ.

೨. ಇಂದ್ರ ಒಬ್ಬ ರಾಜನಾಗಿ ಒಂದು ದೌರ್ಜನ್ಯದಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಮರಿಯಾನೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗೌತಮ ಅವಕಾಶ ನೀಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗೌತಮನನ್ನು ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯಾದರೂ ಇಂದ್ರ ವಿನಂತಿಸದೆ ಅನೇಕ ಅಪಹರಣ ಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದ ಆದ್ದರಿಂದ ಮುನಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ.

೩. ಗೌತಮನಿಗೆ ಅನೇಕರನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವವರು ಯಾರು ಎಂದು ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅಪಹರಿಸುವವರು ಎಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡವರಾದರೂ, ಅವರಿಗೆ ಅಂತಹ ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬಾರದಷ್ಟೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೌತಮ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ.

೪. ಚೋರರು ಮಾಲೀಕರಿಗೆ ಪ್ರಲೋಭನೆಗೊಳಿಸುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಜ (ಇಂದ್ರರೂಪ) ಗೌತಮನಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಗೋವು, ಧನ, ಕನಕ ಎಲ್ಲ ಕೊಡುವೆನೆಂದರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲಾ ನಿನಗಿರಲಿ. ನನಗೆ ನನ್ನ ಮಗನಂತಿರುವ ಅನೇಯೇ ಇರಲಿ ಎಂದ. ಪ್ರಾಣ ಎಂದು ಅದನ್ನು ಉದಾಸೀನಮಾಡಬಾರದು (ಪ್ರಾಣದಯಾಸಂಘ ಈಗಿನದಲ್ಲ, ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು).

೫. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೇ ಆನಿ? ರಾಜನಿಗೆ ಅದು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಚೋರ ನಿನ್ನನ್ನು ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುತ್ತೇನೆ ಎಂದ. ಅದು ಆತನ ತಪಸ್ಸಿನ ಮಹಿಮೆ. ತಪಸ್ಸು ಒಂದು ಇದ್ದರೆ ರಾಜನನ್ನೂ ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಅಟ್ಟುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

೬. ನಂತರ (ಇಂದ್ರನು) ನಾನು ರಾಜ! ಯಮಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಷ್ಟು ದುಷ್ಟನಲ್ಲವೆಂದಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕುಬೇರ, ಮೇರುಪರ್ವತದ ಸನಿಹದ ವನ, ನಂದನವನ, ಉತ್ತರಕುರುದೇಶ, ಚಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ, ಇಂದ್ರ, ಬ್ರಹ್ಮಸದನ, ಗೊಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋದರೂ,

ಅಲ್ಲಿ ನಿನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ, ಯಾಚನೆ ಮಾಡಿಸುವೆ ಎಂದು ಬೆದರಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೃತರಾಷ್ಟ್ರ ತಾನು ಈ ಯಾವ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಜಾರುತ್ತಾನೆ. ಹಾರಿಕೆಯ ಉತ್ತರ ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಸದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸರ್ವಭೂತದಯಾದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಇಂದ್ರನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ತುಂಬಾ ತೃಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೭. ಗೌತಮನು ಕೊನೆಗೆ ಇಷ್ಟು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದ ಈ ರಾಜನು ಇಂದ್ರನಿರಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ತಪೋದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ಗಜವನ್ನುವಾಪಸು ಕೊಡಲು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ದೀಕ್ಷೆ ನೋಡಿ ಇಂದ್ರ ಪೂರ್ಣಾನುಗ್ರಹ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೮. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ತಪ್ಪಾಗಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಮಿಸೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಮಿತಿಮೀರಿದೆ ಎಂದು ತಪ್ಪಿನ ಅರಿವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವಿನಮ್ರವಾಗಿ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ತನಗೆ ಮಾಂಗಲ್ಯ ಆಶಂಸನ ಮಾಡೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

೯. ಇಂದ್ರನು ತ್ರಿಲೋಕಾಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಕ್ಷಮೆಕೋರಿ ತಾನು ಚೋರನೆಂಬ ಅಪವಾದ ಬರೆದಿರಲೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಏನೇ ಮಾಡೆಂದರೂ ಮಾಡುವೆ ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಬೇಡುವ ಮಾತುಗಳು ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ಗರಿಷ್ಠ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಪ್ರಸಂಗವಾಗಿದೆ (Climax Situation of the Story).

೧೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರ ಇಬ್ಬರ ಭಾವನೆಗಳ ಆಳ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠೆ ಇಂದ್ರದೇವರ ಕಾರುಣ್ಯ ಎಲ್ಲವೂ ಅದ್ಭುತ, ಅದ್ಭುತ!

೧೧. ಕೇವಲ ೬೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪುಟ್ಟವಿಂಡಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಭಾವನೆಗಳು, ಪ್ರಾತರವರ್ಣನೆಗಳು, ವ್ಯಾಸರು ಕವಿಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಕವಿಗಳೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನಂತಭಾರತದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದೊಂದು ಆಗಿದೆ. ಹುಲುಮಾನವರಾದ ನಾನು ಇದನ್ನು ಹೇಳಲು ಅನುಭವಿಸಲು ತುಂಬಾ ಸಣ್ಣವನು.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೨೦೧. ವಿದ್ಯಾ-ತಪಸ್ಸು-ಮತ್ತು ದಾನಗಳು

ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಿತಾಮಹ ಭೀಷ್ಮರನ್ನು 'ವಿದ್ಯೆ, ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ದಾನಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಯಾವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠ?' ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂದನು. ಭೀಷ್ಮರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮೈತ್ರೇಯ ವ್ಯಾಸರ (ವೇದ) ಸಂವಾದರೂಪವಾದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ವ್ಯಾಸರು ಮೈತ್ರೇಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೃಷ್ಣದ್ವೈಪಾಯನರು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ ಒಮ್ಮೆ ವಾರಾಣಸಿಯಲ್ಲಿ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಮೈತ್ರೇಯರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತ ವ್ಯಾಸರನ್ನು ತಿಳಿದು (ಗಮನಿಸಿ) ಮೈತ್ರೇಯರು ಸತ್ಕರಿಸಿ (ಪೂಜಿಸಿ) ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಆ ಉತ್ತಮ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಂಡು ಹೊರಡುತ್ತಾ ಉದಾರ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಸರು ನಕ್ಕರು. ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ ಮೈತ್ರೇಯರು ತಪಸ್ವಿಗಳೂ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳೂ ಆದ ತಮಗೆ ನಗು ಬರಲು ಕಾರಣವಾದ ಸಂತೋಷ ಎಲ್ಲಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು? ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಎಲೈ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ! ನಿಮ್ಮನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸಿ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

'ನಾವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೂ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಇರುವ ತಪೋಭಾಗದ ಅಂತರವು ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನೀವು ಅಧಿಕವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೇನೆ.'^೧

ವಿ.ಸೂ.: ಇಲ್ಲಿನ ಮೈಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಅಂತರ, ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಅಲ್ಪವೆಂದು ಮೈತ್ರೇಯರು ಹೇಳಿದಂತಿದೆ. ಶ್ಲೋಕಾಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಶ್ರೀಗುರುರಾಜರು ಲಕ್ಷ್ಯಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ 'ಅಲ್ಪಾಂತರಮಹಂ ಮನ್ಯೇ ಇತ್ಯತ್ರ ಆವಯೋಃ ಅಹಂ ಅಲ್ಪಾಂತರಂ ಮನ್ಯೇ ಅನ್ವಯಾತ್ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮನ್ವಯಾತ್ ತ್ವಾಂ ವಿಶಿಷ್ಟಂ ಚ ಮನ್ಯೇ ಋಷಿಕುಲತ್ವಾತ್ ಕುಲಮುಖ್ಯಯೋಃ ಸಮಾನಮ್' । ಜ್ಞಾನೇನ ತು ತ್ವಮೇವ ವಿಶಿಷ್ಟ ಇತಿ ಭಾವಃ ॥ ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಮೈತ್ರೇಯರು, ವ್ಯಾಸರು ಋಷಿಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಸಮಾನರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸರ ಮುಂದೆ ಮೈತ್ರೇಯರ ಜ್ಞಾನ ಅತ್ಯಲ್ಪ.

೧ ಕಾರಣಂ ಬ್ರೂಹಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನ್ ಯೋಽಸ್ಮಯಿಷ್ಠಾಃ ಕುತಶ್ಚ ತೇ ।

ತಪ್ಸಿನೋ ಧೃತಿಮತೋ ಪ್ರಮೋದಃ ಸಮುಪಾಗತಃ ॥

ಆತ್ಮನಶ್ಚ ತಪೋಭಾಗ್ಯಂ ಮಹಾಭಾಗ್ಯಂ ತಥೈವ ಚ ।

ಪೃಥಗಾಚರತಸ್ತುತ ಪೃಥಗಾತ್ಮನಿ ಚಾವಯೋ ॥

ಅಲ್ಪಾಂತರಮಹಂ ಮನ್ಯೇ ವಿಶಿಷ್ಟಮಪಿ ಚಾನ್ವಯಾತ್ ॥

ವ್ಯಾಸರು ಮೈತ್ರೇಯರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

ಅತಿಚ್ಛೇದ ಹಾಗೂ ಅತಿವಾದಗಳಿಂದ ನನಗೆ ನಗು ಬಂತು. ವೇದವಚನವು ಏಕ ಅಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ವೇದ ಏಕ ಸುಳ್ಳನ್ನು ಹೇಳಿತು?

ವಿ.ಸೂ.: ಅತಿಶಯವಾದ ಕರ್ಮ ಅತಿವಾದ. ಅದರ ಫಲವಾದ ಪಾಪನಾಶ ಅತಿಚ್ಛೇದ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿದ ನನಗೆ ವಿಸ್ಮಯವುಂಟಾಯಿತು.

ವ್ಯಾಸರು - ಮೈತ್ರೇಯರೇ! ಮನುಷ್ಯನು ಮೂರು ವ್ರತಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ದ್ರೋಹವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು, ನಿಂದಿಸಬಾರದು (ಪರರನ್ನು), ಸತ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯಬೇಕು - ಇವು ಈಗ ಹಾಗೂ ಮುಂದೆಯೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯಗಳು. ಬಾಯಾರಿದವನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಗೆಚ್ಚಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ಅಲ್ಪ ಜಲವೂ ಮಹಾಫಲ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಮೈತ್ರೇಯರೇ! ನೀನೇ ಬಾಯಾರಿದ್ದರೂ, ನನಗೆ ಇಂತಹ ಭೋಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಹಾಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಜಯಿಸುವಂತೆ ಮಹಾಲೋಕಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿರುವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಪವಿತ್ರವಾದ ದಾನದಿಂದ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗಿದೆ.^೧

ಇದಕ್ಕೆ ಗುರುತಾಗಿ ನಿನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ಪುಣ್ಯಗಂಧ ಹೊರಬರುತ್ತಿದೆ. ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವೂ ಪುಣ್ಯಕರ. ಇದು ನೀನು ಮಾಡಿದ ತಪೋರೂಪದಿಂದ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು.^೨

ದಾನವೇ ಸ್ನಾನ, ಅನುಲೇಪಗಳಿಗಿಂತ ಹಾಗೂ ಪವಿತ್ರವಾದ ಎಲ್ಲವುಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ

ಹಿಂದಿನವರು ದಾನವನ್ನು ಪುಣ್ಯಸಂಪಾದನೆಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ವಿವೇಕಿಗಳು ಇದೇ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹವರು ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಧರ್ಮ ನೆಲೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಧೀತವಾದ ವೇದದಂತೆ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಂತೆ, ಸನ್ಯಾಸದಂತೆ, ದಾನವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಇದು ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧ ಶ್ರೀಮಂತನನ್ನೇ ಅರ್ಥವೂ, ದಾನವೂ, ಯಜ್ಞವೂ ಮತ್ತು ಸುಖವೂ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತವೆ.

೧ ತೃಷತ್ಸಪ್ತತಾಯ ತ್ವಂ ದತ್ತ್ವ ತದಶನಂ ಮಮ |

ಅಜ್ಯಷೀರ್ಮಹತೋ ಲೋಕಾನ್ ಮಹಾಯಜ್ಞೈರಿವಾಭಿಭೋ ||

ಅತೋ ದಾನ ಪವಿತ್ರೇಣ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ತಪಸ್ವವ ||

- ೧೭೧/೧೨

೨ ಪುಣ್ಯಸೈವ ಹಿ ತೇ ಗಂಧಃ ಪುಣ್ಯಸೈವ ಚ ದರ್ಶನಮ್ |

ಪುಣ್ಯಶ್ಚ ಪಾತಿ ಗಂಧಸ್ತೇ ಮನ್ಯೇ ಕರ್ಮ ವಿಧಾನತಃ ||

- ೧೭೧/೧೩

೩ ಅಧಿಕಂ ಮಾರ್ಜನಾತ್ ತಾತ ತಥೈವಾಪ್ಯನುಲೇಪನಾತ್ |

ಶುಭಂ ಸರ್ವಪವಿತ್ರೇಭ್ಯೋ ದಾನಮೇವ ಪರಂ ಭವೇತ್ ||

- ೧೭೧/೧೪

ತನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮೇವೇದಮುಪಲಬ್ಧಮಸಂಶಯಮ್ |

ಶ್ರೀಮಂತಮಾಪ್ನವಂತ್ಯರ್ಥಾ ದಾನಂ ಯಜ್ಞಸ್ವಧಾ ಸುಖಮ್ || - ೧೭೧/೧೯

ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ, ಸುಖಾನಂತರ ದುಃಖ, ದುಃಖಾನಂತರ ಸುಖ ಎನ್ನುವುದು ನಿಯತವಾದುದು ಎಂದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ಕರ್ಮಗಳು ಮೂರುವಿಧ. ಪುಣ್ಯ, ಪಾಪ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ಅಲ್ಲದುದು ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.^೧

ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ನಡತೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ಪಾಪವನ್ನಾಗಲೀ, ತನ್ನ ಧರ್ಮದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನಾಗಲೀ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.^೨

ಈ ರೀತಿ ಹೇಳಿದ ವ್ಯಾಸರು ಕೊನೆಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇರು. ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದು, ದಾನ ಮಾಡು, ಯಾಗ ಮಾಡು, ಹೀಗಿರಲು ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವ ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಲೀ, ತಪಸ್ವಿಯಾಗಲೀ, ವೈದ್ಯನಾಗಲೀ, ಪರಾಭವಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ವ್ಯಾಸರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕರ್ಮಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುವ ಮೈತ್ರೇಯರು 'ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞರೇ! ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ, ಬಹುಶ್ರುತನೂ, ಆದವನು ತುಂಬಾ ಶ್ರೀಮಂತರ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿಮ್ಮ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂದರು. ವ್ಯಾಸರು 'ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ' ಹೇಳು ಎಂದರು.

ಮೈತ್ರೇಯರು 'ವಿದ್ಯಾ, ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಪವಿತ್ರರಾದ ನೀವು ದಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದು ನಿರ್ದುಷ್ಟವೂ, ನಿರ್ಮಲವೂ ಆಗಿದೆ. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದವನಂತೆ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನದಿಂದ ನನಗೆ ಅಭ್ಯುದಯ ಉಂಟಾದೀತು.

ತಪಸ್ಸು ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಕುಲ - ಈ ಮೂರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದವುಗಳು. ಇವು ಮೂರೂ ಹೊಂದಿದವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೩

೧ ತ್ರಿವಿಧಾನೀಹ ವೃತ್ತಾನಿ ನರನ್ಯಾಹುರ್ಮನೀಷಿಣಃ |

ಪುಣ್ಯಮನ್ಯತ್ ಪಾಪಮನ್ಯನ್ತ ಪುಣ್ಯಂ ನ ಚ ಪಾಪಕಮ್ ||

- ೧೭೧/೨೧

೨ ನ ವೃತ್ತಂ ಮನ್ಯತೇಽನ್ಯಸ್ಯ ಮನ್ಯತೇಽನ್ಯಸ್ಯ ಪಾಪಕಮ್ |

ಯಥಾ ಸ್ವಧರ್ಮನಿರ್ವೃತ್ತಂ ನ ಪುಣ್ಯಂ ನ ಚ ಪಾಪಕಮ್ ||

- ೧೭೧/೨೨

೩ ತಪಃ ಶ್ರುತಂ ಚ ಯೋನಿಶ್ಚಾಪ್ಯೇತತ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಕಾರಣಮ್ |

ತ್ರಿಭಿರ್ಗುಣೈಃ ಸಮುದಿತಸ್ತತೋ ಭವತಿ ವೈ ದ್ವಿಜಃ ||

- ೧೭೨/೭

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತೃಪ್ತನಾದರೆ ಪಿತೃಗಳು, ದೇವತೆಗಳು ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಳಿದವರಲ್ಲ.

ವಿದ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಆಚಾರಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನನಾದ ದಾನಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಧನಿಕರ ಧನವು ವ್ಯರ್ಥವಾದೀತು.^೧

ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಾದವನು ತಾನು ತಿನ್ನುವ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. ಆ ಅನ್ನವೂ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಆ ಅನ್ನವು ಆ ಅವಿವೇಕಿಯು ಯಾವ ಅನ್ನವನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೋ ಅವನನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ.^೨

ಸತ್ತಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುವವನಿಗೆ ಯಾವ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೋ, ಅನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವವನಿಗೂ ಅದೇ ಪುಣ್ಯ ಬರುತ್ತದೆ. ಗಾಡಿಯು ಒಂದೇ ಚಕ್ರದಿಂದ ಚಲಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ. ಎಂದು ಋಷಿಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ.^೩

ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಆಚಾರಸಮಂಪನ್ನನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಎಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೋ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ದಾನಫಲವಾದ ಶುಭವನ್ನು ದಾತೃವು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ.^೪

ಯಾರು ಶುದ್ಧವಾದ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದಾರೆಯೋ, ಸತತವಾಗಿ ತೀವ್ರವಾದ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ, ದಾನಾದ್ಯಯನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವವರು ಮತ್ತು ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯರಾದವರು.^೫

ಹೀಗೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಾಸರು ಮೈತ್ರೇಯರನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತನಾಡಿದರು.

ನೀನು ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯೂ ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಜನರು ಪೂಜ್ಯರಾದವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ

೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ಲೋಕವಿದ್ಯೇತ ಶ್ರುತವೃತ್ತೋಪಸಂಹತಃ |

ಪ್ರತಿಗೃಹೀತಾ ದಾನಸ್ಯ ಮೋಘಂ ಸ್ಯಾದ್ ಧನಿನಾಂ ದನಮ್ ||

- ೧೭೨/೧೦

೨ ಆದನ್ ಹೃಪಿದ್ವಾನ್ ಹಂತ್ಯನ್ನಮದ್ಯಮಾನಂ ಚ ಹಂತಿ ತಮ್ |

ತಂ ಚ ಹಂತ್ಯತಿ ಯುಷ್ಮಾನ್ನಂ ಸ ಹತ್ವಾ ಹನ್ಯತೇಽಶುಭಃ ||

- ೧೭೨/೧೧

೩ ಯದೇವ ದದತಃ ಪುಣ್ಯಂ ತದೇವ ಪ್ರತಿಗೃಹ್ಯತಃ |

ಸ ಹ್ಯೇಕಚಕ್ರಂ ವರ್ತೇತ ಇತ್ಯೇವಮೃಷಯೋ ವಿದುಃ ||

- ೧೭೨/೧೩

೪ ಯತ್ರ ವೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಸಂತಿ ಶ್ರುತವೃತ್ತೋಪ ಸಂಹತಾಃ |

ತತ್ರ ದಾನಫಲಂ ಪುಣ್ಯಮಿಹ ಚಾಮುತ ಚಾಶ್ರುತೇ ||

- ೧೭೨/೧೪

೫ ಯೇ ಯೋನಿಶುದ್ಧಾಃ ಸತತಂ ತಪಸ್ಯಭರತಾ ಭೃತಮ್ |

ದಾನಾದ್ಯನಸಂಪನ್ನಾಃ ವೈ ಪೂಜ್ಯತಮಾಃ ಸದಾ ||

- ೧೭೨/೧೫

ಗುಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನನ್ನು ರೂಪಮದ, ವಯೋಮದ (ವಯಸ್ಸಿನ ಮದ), ಸಂಪತ್ತಿನಮದ (ದುರಭಿಮಾನಗಳು) ನಿನ್ನನ್ನು ಯಾವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ದುಷ್ಕೃಪಾವ ಬೀರಿಲ್ಲ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ದೇವತಾನುಗ್ರಹವೇ ಸರಿ. ನಾನು ನಿನಗೆ ದಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿವೆಯೋ, ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿವೆಯೋ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ವೇದವನ್ನು ಆಧರಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.^೧ ನಾನು ದಾನವನ್ನೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಹಾಗೂ ಯಜ್ಞ (ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ)ಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯಾ. ತಪಸ್ಸು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ವೇದಕ್ಕೆ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ತಪಸ್ಸು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ನಾವು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಪಾಪವೂ ಕೂಡಾ ತಪ್ಪಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಏನಿಲ್ಲಾ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ತಪಸ್ಸನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೋ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ.^೨ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ, ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ, ಪಡೆಯಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಶತ್ರುವನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೂಡಾ ತಪ್ಪಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು.^೩

ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿದವನು, ಸುವರ್ಣದ ಚೋರನು, ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿದವನು, ಗುರುಪತ್ನಿಗಮನ ಮಾಡಿದವನು - ಹೀಗೆಲ್ಲ ತರಹದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.^೪ ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನನು ಹೇಗಿದ್ದರೂ, ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನು ಎನ್ನುವರು. ತಪ್ಪಿಸ್ವಿಯಾದವನು ಸರ್ವವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನನು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸ್ಸಿಗಳಿಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರವಿರಲಿ! (ಮಾಡಬೇಕು).

೧ ಯಾನೀಹಾಗಮಶಾಸ್ತ್ರಾಣಿ ಯಾಶ್ಚ ಶಾಶ್ವಿತ್ವವೃತ್ತಯಃ |

ತಾನಿ ವೇದಂ ಪುರಸ್ಕೃತ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತಾನಿ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ||

- ೧೭೩/೩

೨ ಯದ್ಯದ್ ಹಿ ಕಿಂಚಿತ್ ಸಂಧಾಯ ಪುರುಷಪೃಷ್ಠತೇ ತಪಃ |

ಸರ್ವಮೇತದವಾಪೋತಿ ವಿದ್ಯಯಾ ಚೇತಿ ನಃ ಶ್ರುತಮ್ ||

- ೧೭೩/೬

೩ ದುರನ್ಯಯಂ ದುಷ್ಪದೃಷ್ಟಂ ದುರಾಪಂ ದುರಿತಕೃಮಮ್ |

ಸರ್ವಂ ವೈ ತಪಸಾಽಭ್ಯೇತಿ ತಪೋ ಹಿ ಬಲವತ್ತರಮ್ ||

- ೧೭೩/೭

೪ ಸುರಾಪಃ ಸ್ವರ್ಣಹಾರೀ ಚ ಭ್ರೂಣಹಾ ಗುರುತಲ್ಯಗಃ |

ತಪಸಾ ತರತೇ ಸರ್ವಮೇನಸಶ್ಚ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ||

- ೧೭೩/೮

೫ ಸರ್ವವಿದ್ಯಸ್ತು ಚಕ್ಷುಷ್ಠಾನನು ಯಾದೃಶತಾದೃಶಃ |

ತಪ್ಪಿಸ್ವಿನೌ ಚ ತಾವಾಹುಸ್ತಾಭ್ಯಾಂ ಕಾರ್ಯಂ ಸದಾ ನಮಃ ||

- ೧೭೩/೯

ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೇ ಧನವಾಗಿ ಉಳ್ಳವರು, ತಪಸ್ವಿಗಳು ಪೂಜ್ಯರೇ ಸರಿ. ಅವರಿಗೆ ದಾನಪ್ರದಾನ ಮಾಡುವವರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.^೧

ಪುಣ್ಯವಂತರು ಅನ್ನದಾನಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಮತ್ತು ಮರಣಾನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವನ್ನು ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಲೋಕವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಪೂಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಪೂಜೆ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗೌರವಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರು, ಗೌರವಿಸಿದವನಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ದಾನ ಮಾಡದವನು ಎಲ್ಲೆ ಹೋದರೂ, ಅವನು ದೂರ ಕಳಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ^೨ (ದಾನಿಯು ಎಲ್ಲೆ ಹೋಗಲಿ. ಅವನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ, ಪಾಠಾಂತರಾನುವಾದ).

ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ನೀನು ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನು, ವಿದ್ಯಾವಂತನು, ದಯಾಪರನು, ಮೃದುಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಮೇಧಾವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದೀಯಾ.^೩ ನೀನು ಯಾವ ಯಾವ ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತೀಯೋ, ಅಂತಹ ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವೆ.^೪ ನೀನು ಕುಮಾರನಾದಂದಿನಿಂದಲೂ ಪತ್ನಿವ್ರತಧಾರಿಯಾಗಿರುವೆ (ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿರತನಾಗಿರುವೆ). ಇದು ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಅತಿಪ್ರಶಸ್ತವ್ರತ. ಯಾವ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಪತಿಯು ಪತ್ನಿಯಿಂದಲೂ, ಪತಿಯು ಪತಿಯಿಂದಲೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ, ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಕಲ್ಯಾಣಗಳು ಮಂಗಳಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ.^೫ ನೀರಿನಿಂದ ದೇಹದ ಕಶ್ಚಲ ಹೋಗುವಂತೆ, ಅಗ್ನಿತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಂಧಕಾರ ನಾಶವಾಗುವಂತೆ, ದಾನ, ತಪಸ್ಸುಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ.^೬

೧ ಸರ್ವೇ ಪೂಜ್ಯಾಃ ಶ್ರುತಧನಾಸ್ತಥೈವ ಚ ತಪಸ್ವಿನಃ |

ದಾನಪ್ರದಾಃ ಸುಖಂ ಪ್ರೇತ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತೀಹ ಚ ತ್ರಿಯಮ್ ||

- ೧೭೩/೧೦

೨ ಇಮಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಚ ಲೋಕಂ ಚ ಬಲವತ್ತರಮ್ |

ಅನ್ನದಾನ್ಯಃ ಸುಕೃತಿನಃ ಪ್ರಾಪ್ನುವಂತೀಹ ಲೌಕಿಕಮ್ ||

- ೧೭೩/೧೧

೩ ಪ್ರಾಪ್ನುಸೇ ತ್ವನ್ನಪಾನಾನಿ ಯಾನಿ ದಾಪ್ಯಸಿ ಕಾನಿಚಿತ್ |

ಮೇಧಾವ್ಯಸಿ ಕುಲೇ ಜಾತಃ ಶ್ರುತಮಾನನ್ಯಶಂಸಮಾನ್ ||

- ೧೭೩/೧೪

೪ ಕೌಮಾರದಾರವ್ರತಮಾನ್ ಮೈತ್ರೇಯ ನಿರತೋ ಭವ |

ಏತದ್ ಗೃಹಾಣ ಪ್ರಥಮಂ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಗೃಹಮೇಧಿನಾಮ್ ||

- ೧೭೩/೧೫

೫ ಯೋ ಭರ್ತಾ ವಾಸಿತಾಕುಷ್ಠೋ ಭರ್ತುಸ್ತುಷ್ಠಾ ಚ ವಾಸಿತಾ |

ಯಸ್ಮಿನ್ನೇವಂ ಕುಲೇ ಸರ್ವಂ ಕಲ್ಯಾಣಂ ತತ್ರ ವರ್ತತೇ ||

- ೧೭೩/೧೬

೬ ಅಧಿರ್ಭಾರತ್ರಾಸ್ಮಲಮಿವ ತಮೋಽಗ್ನಿಪ್ರಭಯಾ ಯಥಾ |

ದಾನೇನ ತಪಸಾ ಚೈವ ಸರ್ವಪಾಪಮಪೋಹ್ಯತೇ ||

- ೧೭೩/೧೭

ಎಲೈ ಮೈತ್ರೇಯನೇ! ನಿನಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿ. ನಾನು ಮನೆಗೆ ಹೊಗುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಅದರಂತೆ ನಡೆ. ಅದರಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಉಂಟಾಗುವುದು.^೧

ನಂತರ ಮೈತ್ರೇಯರು ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ, ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ನಿಮಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿ ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಹೇಳಿದರು.

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರ ಕಾರಣ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಅನುಗ್ರಹಪೂರ್ವಕ ಮಾತುಗಳೇ ಸಂದೇಶಗಳು. ಅದನ್ನು ಮಹಾ ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು ಬಗೆದ ಮೈತ್ರೇಯರು ಧನ್ಯರು. ಅತಿಥಿಪೂಜೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂದೇಶ. ಮೈತ್ರೇಯರಿಗೆ ಭಗವಂತನೇ ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಾಗೆ ಆಗದು. ಆದರೆ ಯಾರು ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದರೂ, ಅವರನ್ನು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದೇ ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಕಾರಣ ಮನುಷ್ಯಯಜ್ಞದ ಭಾಗ್ಯ ಸಿಗಲು ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

೧ ಸ್ವಸ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತುಂ ಮೈತ್ರೇಯ ಗೃಹಾನ್ ಸಾಧು ವ್ರಜಾಮೃತಮ್ |
ವಿತನ್ಯನು ಕರ್ತವ್ಯಂ ಶ್ರೇಯ ವಿವಂ ಭವಿಷ್ಯತಿ ||

೨೦೨. ಪತಿವ್ರತಾಧರ್ಮ

ಧರ್ಮರಾಜನು ಭೀಷ್ಮರನ್ನು ಸತ್ಸಂಸ್ಥೆಯರ ಸದಾಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಾಗ, ಭೀಷ್ಮರು ಸುಮನಾ ಹಾಗೂ ಶಾಂಡಿಲಿಯರ ಸಂವಾದರೂಪದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಉದಾರಣೆಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ದೇವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಧರ್ಮ ತಿಳಿದವಳೂ, ಧೃತಚಿತ್ತಳಾದ, ಸರ್ವಜ್ಞಳಾದ ಶಾಂಡಿಲಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಯರಾಜ್ಯದ ಕೈಕೇಯಿಯು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. 'ಎಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಿಯೇ! ನೀನು ಯಾವ ನಡತೆಯಿಂದ ಅಥವಾ ಸದಾಚಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದೆ (ಬಂದಿದ್ದೀಯಾ)? ನೀನು ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ, ಅಗ್ನಿಶಿಖೆಯಂತೆ, ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿಯಂತೆ ಬೆಳಗುವಳಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದೀಯಾ. ನೀನು ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರಧರಿಸಿ, ಯಾವುದೇ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಹಸ್ರಪಟ್ಟಿ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ತೋರುತ್ತೀಯಾ. ನೀನು ಅಲೃತಪಸ್ವಿನಿಂದ, ದಾನದಿಂದ, ನಿಯಮದಿಂದ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದು ಹೇಗೆಂದು ತಿಳಿಸು.

ಹೀಗೆ ಸುಮನಳಿಂದ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶಾಂಡಿಲಿಯು ಸುಮನಳನ್ನು ಕುರಿತು ಉತ್ತರಿಸಿದಳು.

೧. ನಾನು ಕಾವಿಬಟ್ಟೆ ಧರಿಸಿದವಳಾಗಿ ಅಥವಾ ನಾರುಮಡಿಯುಟ್ಟು ಅಥವಾ ಸನ್ಧ್ಯಾಸ್ತೀಕರಿಸಿ, ಅಥವಾ ಜಟಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿಲ್ಲ.

೨. ನಾನು ಎಂದೂ ಪತಿಗೆ ಅಜಾಗರೂಕಳಾಗಿ ಎಂದೂ ಅಹಿತವಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಗಲೀ, ಒರಟಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಗಲೀ, ಆಡಿಲ್ಲ^೧

೩. ದೇವತೆಗಳ, ಪಿತೃಗಳ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸೊಕ್ಕಿನಿಂದ ನಡೆಯದೆ, ಸದಾ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತೋಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆತ್ಮ ಮಾವಂದಿರ ವತವರ್ತಿನಿಯಾಗಿದ್ದೆ.^೨

೪. ನಾನೆಂದೂ ಚಾಡಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ನನಗೆ ಇಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ. ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಬಹಳ ಹೊತ್ತು ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ.

೫. ಕೆಟ್ಟ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಗೆಯಾಡಿಲ್ಲ. ಹಿತವಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ರಹಸ್ಯವೆಂಬುದಾಗಲೀ, ರಹಸ್ಯವಿಲ್ಲದುದಾಗಲೀ, ನನಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಸರಳ ಜೀವನ, ನೇರನುಡುನುಡಿಯವಳು.

೧ ಅಹಿತಾನಿ ಚ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಪರುಷಾಣಿ ಚ |

ಅಪ್ರಮತ್ತಾ ಚ ಭರ್ತಾರಂ ಕದಾಚಿನ್ನಾಹಮಬ್ರುವಮ್ ||

- ೧೭೪/೯

೨ ದೇವತಾಣಾಂ ಪಿತೃಣಾಂ ಚ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ಚ ಪೂಜನೇ |

ಅಪ್ರಮತ್ತಾ ಸದಾಯುಕ್ತಾ ಶ್ವಶೂಶ್ವಶುರವರ್ತಿನೀ ||

- ೧೭೪/೧೦

೬. ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಮನೆಗೆ ಬರುವ ಪತಿಯನ್ನು ಆಸನ ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ಕರಿಸಿ, ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತೇನೆ.

೭. ಪತಿ ಯಾವ ಭೋಜ್ಯ, ಭಕ್ಷ್ಯ, ಲೇಹ್ಯವನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ನಾನು ಅದನ್ನು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.^೧

೮. ಕುಟುಂಬದ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯವಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬೇಗ ಎದ್ದು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ.

೯. ನನ್ನ ಪತಿಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾರ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ನಾನು ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತೇನೆ.^೨

೧೦. ಪತಿಯು ಊರಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಅಭ್ಯಂಜನವನ್ನಾಗಲೀ, ಅಲಂಕಾರವನ್ನಾಗಲೀ, ವಿಶೇಷ ಸ್ನಾನವನ್ನಾಗಲೀ, ಮಾಲೆಯನ್ನಾಗಲೀ, ಸುಗಂಧಲೇಪನವನ್ನಾಗಲೀ, ಕಾಡಿಗೆ, ಅಂಜನವನ್ನು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ.^೩

೧೧. ಅವಸರ ಕಾರ್ಯವಿದ್ದರೂ, ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವ ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಎಂದೂ ಎಬ್ಬಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

೧೨. ಕುಟುಂಬದ ಸಲುವಾಗಿ ಗಂಡನಿಗೆ ಎಂದೂ ಉಪದ್ರವ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಸದಾ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇಡುತ್ತೇನೆ. ಮನೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿಡುತ್ತೇನೆ.

ಇಂತಹ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಅನುಸರಿಸುವ ನಾರಿಯು ನಾರಿಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರುಂಧತಿಯು ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾಳೆ.

ಇದನ್ನು ತಪಸ್ವಿಯಾದ, ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಶಾಂಡಿಲಿಯು ಸುಮನಾಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಪತಿಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದೃಶ್ಯಕಾದಳು.

ಎಲೈ ಪಾಂಡವನೇ! ಯಾರು ಈ ಆಖ್ಯಾನವನ್ನು ಪರ್ವಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಪಠಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ದೇವಲೋಕವನ್ನು ಪಡೆದು ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

೧ ಯದ್ಯುಚ್ಚ ನಾಭಿಜಾನಾತಿ ಯದ್ಯೋಜ್ಯಂ ನಾಭಿನಂದತಿ |

ಭಕ್ತ್ಯಂ ವಾಪ್ಯಥ ವಾ ಲೇಹ್ಯಂ ತತ್ತ್ವಂ ವರ್ಜಯಾಮ್ಯಹಮ್ ||

-೧೭೪/೧೪

೨ ಪ್ರವಾಸಂ ಯದಿ ಮೇ ಭರ್ತಾ ಯಾತಿ ಕಾರ್ಯೋಣ ಕೇನಚಿತ್ |

ಮಂಗಲೈರ್ಬಹುಭಿಯುಕ್ತಾ ಭವಾಮಿ ನಿಯತಾಸನಾ ||

- ೧೭೪/೧೬

೩ ಅಂಜನಂ ರೋಚನಾಂ ಚೈವ ಸ್ನಾನಂ ಮಾಲ್ಯಾನುಲೇಪನಮ್ |

ಪ್ರಸಾಧನಂ ಚ ನಿಷ್ಕ್ರಾಂತೇ ನಾಭಿನಂದಾಮಿ ಭರ್ತರಿ ||

- ೧೭೪/೧೭

ಆಶ್ವಮೇಧಿಕಪರ್ವ

ಅನುಗೀತಾಪರ್ವ

೨೦೩-೨೧೦. ಪರಂಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ

ಭಗವದ್ಗೀತಾಸಾರ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಅನುಗೀತೆ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಉಪದೇಶಪರ ಉಪಾಖ್ಯಾನವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಉಪದೇಶವು ಐದು ಮಜಲುಗಳಲ್ಲಿ ಉಪದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಉಪದೇಶಗಳು ಕೆಳಕಂಡಂತೆ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ

೧. ಸಿದ್ಧ-ಕಾಶ್ಯಪರ ಸಂವಾದ - ಅ. ೧೬-೧೯ - ೦೪

೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀಯರ ಸಂವಾದ - ಅ. ೨೧, ೨೮, ೩೨-೩೫ - ೧೨

೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯತಿ ಸಂವಾದ - ಅ. ೨೯ - ೦೧

೪. ಸಮುದ್ರರಾಜ-ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನರ ಸಂವಾದ ಅ. ೩೦ - ೧

೫. ಅಲರ್ಕೋಪಾಖ್ಯಾನ - ಅ. ೩೧ - ೦೧

೬. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ - ಜನಕರ ಸಂವಾದ - ಅ. ೩೩ - ೦೧

೭. ಗುರುಶಿಷ್ಯರ ಸಂವಾದ - ಅ. ೩೬ - ೦೧

೮. ಬ್ರಹ್ಮದೇವ ಕಶ್ಯಪಾದಿ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದುದು - ಅ. ೩೭-೫೧ - ೧೫

ಒಟ್ಟು ೩೬ ಅಧ್ಯಾಯಗಳು

- ಇಡೀ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳ, ಉಪದೇಶಗಳ ಸಾರ, ರಹಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಸಂದೇಶಗಳು, ವಿವರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಅನುಗೀತೆಯನ್ನು ಎಂಟು ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರಯುದ್ಧ ಮುಗಿದು ಧರ್ಮರಾಜನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನೇ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ನಿಂತು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಮಗ ಅಭಿಮನ್ಯು ಮೊದಲಾದ ಸಾವಿರಾರು ಜ್ಞಾತಿಗಳ ವಧೆಯಿಂದ ಸಂತಪ್ತನಾದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾ ಪಡಿಸಿದ. ಅದರಿಂದ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾರವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತಾ ಅರ್ಜುನನನ್ನು 'ನಿನ್ನ ಬಾಹುಬಲ, ಭೀಮಸೇನನ ಮಹಾಪ್ರಶಾಪ, ನಕುಲ-ಸಹದೇವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ ಧರ್ಮರಾಜನು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಧರ್ಮರಾಜನು ಧರ್ಮಬಲದಿಂದಲೇ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಹತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಭೂಮಿ ಪ್ರಶಾಂತವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಯಮಧರ್ಮಸುತನಾದ ಧರ್ಮರಾಜನಿದ್ದಾನೋ, ಎಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಭೀಮನಿದ್ದಾನೋ, ಎಲ್ಲಿ ಮಾದ್ರಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ನಕುಲ-ಸಹದೇವರು ಇದ್ದಾರೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಪರಮಾನಂದ. ನಿಮ್ಮ ಈ ಸಭಾಭವನಾದಿಗಳು ಸ್ವರ್ಗತುಲ್ಯವಾಗಿವೆ. ನಾನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಹಳ ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಬಾಂಧವರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆನಿಸಿದೆ. ನಾನು ಹೋಗಲು ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಧರ್ಮರಾಜನು ಕೊಡಲಿ. ಆತ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ನಿನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಧರ್ಮರಾಜನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿ. ನನಗೆ ಧರ್ಮರಾಜನಿಂದ ಅನುಮತಿ ಕೊಡಿಸು' ಎಂದು ಕೃಷ್ಣ

ಅರ್ಜುನ ಈ ನಿನ್ನ ಶರೀರ, ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮಗ್ರ ಐಶ್ವರ್ಯ, ಇವೆಲ್ಲ ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗದೆ, ಅವನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯ, ಮಾನ್ಯ.

೧ ಪುತ್ರಶೋಕಾಭಿಸಂತಪ್ತಂ ಜ್ಞಾತೀನಾಂ ಚ ಸಹಸ್ರಶಃ |

ಕಥಾಭಿಃ ಶಮಯಾಮಾಸ ಪಾರ್ಥಂ ಶೌರಿರ್ಜನಾರ್ದನಃ ||

ಕಾಲೋ ಮಹಾಂಸ್ವತೀತೋ ಮೇ ಶೂರಪುತ್ರಮಪಶ್ಯತಃ |

ಬಲದೇವಂ ಚ ಕೌರವ್ಯ ತಥಾಽನ್ಯಾನ್ ವೃಷ್ಟಿಪುಂಗವಾನ್ ||

ಸೋಽಹಂ ಗಂತುಮಭೀಷ್ಟಾಮಿ ಪುರಿಂ ದ್ವಾರವತೀಂ ಪ್ರತಿ |

ಧರ್ಮಪುತ್ರೇ ಹಿ ಧರ್ಮಚ್ಛೇ ಕೃತಜ್ಞೇ ಸತ್ಯವಾದಿನಿ ||

ಸತ್ಯಧರ್ಮೇ ಮತಿಶ್ಚಾಗ್ರಾಃ ಸ್ಥಿತಿಶ್ಚ ಸತತಂ ಸ್ಥಿತೌ |

ನ ಹಿ ತಸ್ಯಾಪ್ರಿಯಂ ಕುರ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಣಾತ್ಮಾಗೇಽಪ್ಯಪಸ್ಥಿತೇ |

ಕುತೋ ಗಂತುಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಪುರಿಂ ದ್ವಾರವತೀಂ ಪ್ರತಿ ||

ಸರ್ವಮೇತದಹಂ ಪಾರ್ಥ ತ್ವತ್ತೀತಿಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ |...

ಧರ್ಮೇಣ ರಾಜ್ಯಾಧರ್ಮಜ್ಞಃ ಪಾತು ಸರ್ವಾಂ ವಸುಂಧರಾಮ್ |

ಇದಂ ಶರೀರಂ ವಸು ಯಚ್ಚ ಮೇ ಗೃಹೇ

ನಿವೇದಿತಂ ಪಾರ್ಥ ಸದಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರೇ |

ಪ್ರಿಯಶ್ಚ ಮಾನ್ಯಶ್ಚ ಹಿ ಮೇ ಯುಧಿಷ್ಠಿರಃ

ಸದಾ ಕುರೂಣಾಮಧಿಪೋ ಮಹಾಮತಿಃ ||

ನಂತರ ಅರ್ಜುನಕೃಷ್ಣರು ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥದ ಸಭಾಭವನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ಹಿಂದೆ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ನೀನು ನನ್ನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಐಶ್ವರ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ರೂಪವನ್ನು (ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು) ತಿಳಿದೆ (ನೋಡಿದೆ). ಆ ಉಪದೇಶವೆಲ್ಲ ನನ್ನ ವ್ಯಗ್ರಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗಿದೆ (ಮರೆತು ಹೋಗಿದೆ). ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇಳುವ ಕುತೂಹಲವಿರುವ ನನಗೆ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಹೇಳು^೧.

ಹೀಗೆ ಅರ್ಜುನ ನುಡಿದಾಗ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು: 'ಅರ್ಜುನನೇ ನಾನು ನಿನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ರಹಸ್ಯವಾದ, ಸನಾತನವಾದ ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪಿಯಾದ (ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ - ಪುರುಷೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು) ಹಾಗೂ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ನೀನು ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ (ತಿಳಿಗೇಡಿತನದಿಂದ) ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸದಿರುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿದೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನೀನು ಸದ್ಬುದ್ಧಿ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು, ಗೀತೋಪದೇಶವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಗೆ ಹೇಳಲು ಸಮಯವಿಲ್ಲ (ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ).'^೨

ನಾನು ಯೋಗಯುಕ್ತನಾಗಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಈಗ ಆ ಪುರಾತನ ಪರತತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಆ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ನೀನು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆ.

ಇದು ಅನುಗೀತೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಕೆಲ ವಾಕ್ಯಗಳು.

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತಾನು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗುವ ಅವಸರವಿರುವಾಗಲೂ ಪರಂಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು. ಈ ವಿಷಯವು

೧ ವಿವಿಧ ಮೇ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸಂಗ್ರಾಮೇ ಸಮುಪಸ್ಮಿತೇ |
ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಂ ದೇವಕೀಪುತ್ರ ತಚ್ಚ ಮೇ ರೂಪಮಶ್ವರಮ್ ||
ಯತ್ಪು ತದ್ ಭವತಾ ಪೂರ್ಣಂ ತದಾಕೇಶವ ಸೌಹೃದಾತ್ |
ತತ್ಪರ್ವಂ ಪುರುಷವ್ಯಾಘ್ರ ನಷ್ಟಂ ಮೇ ವ್ಯಗ್ರಚೇತಸಃ ||
ಮಮ ಕೌತೂಹಲಂ ತ್ವಸ್ಮಿ ತೇಷ್ವರ್ಥೇಷು ಪುನಃ ಪ್ರಭೋ |

೨ ಅಬುದ್ಧ್ಯಾ ಶಯನ್ಗ್ರಹೀಥಾಸನ್ನೇ ಸುಮಹದಪ್ರಿಯಮ್ |
ನೂನಮಶ್ವದ್ವದಾನೋಽಸಿ ದುರ್ಮೇಧಾಶ್ಚಾಸ್ತಿ ಪಾಂಡವ ||
ಸ ಹಿ ಧರ್ಮಃ ಸುಪರ್ಯಾಪ್ತಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪದವೇದನೇ |
ನ ಶಕ್ಯಂ ತನ್ಮಯಾ ಭೂಯಸ್ಪಥಾ ವಸ್ತುಮಶೇಷತಃ ||
ಪರಂ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಕಥಿತಂ ಯೋಗಯುಕ್ತೇನ ತನ್ಮಯಾ |
ಇತಿಹಾಸಂ ತು ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ತನ್ನಿನ್ನರ್ಥೇ ಪುರಾತನಮ್ ||

ಅಧ್ಯಾಯ ೧೬ ರಿಂದ ೫೧ರವರೆಗೆ ಮುಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ (ಅಧ್ಯಾಯ ೧೬/೧೪-೫೧ ಅಧ್ಯಾಯಗಳವರೆಗೆ) ಸುಮಾರು ೧೧೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿಯ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ. ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ -

ಹಿಂದೆ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿ, ನಂತರ ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದು ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಬಂದ. ಆತನು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಸತ್ಯತನಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಗ ಕೃಷ್ಣನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉತ್ತರಿಸಿದನು.

ಕೃಷ್ಣ ! ನೀನು ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿದ್ದೀಯಾ. ಅದು ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಗೂ ಜಿಜ್ಞಾಸುಜೀವಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನುಕಂಪ, ಕರುಣೆಯ ಉದ್ದೇಶವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನು ನಾನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಕೇಳು.^೧

ಅಧ್ಯಾಯ ೧೬-೧೮ನೇ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಪದೇಶ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ ಅಧ್ಯಾಯ ೫೧ರವರೆಗೆ.

ತಪ್ಪಿಯಾದ, ಧರ್ಮಬಲ್ಲ (ತಿಳಿದ), ಕಶ್ಯಪನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನ, ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಆಳವನ್ನು ಬಲ್ಲ, ಹಿಂದಿನ, ಮುಂದಿನ ಆಗುಹೋಗುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ, ಲೋಕತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕುಶಲಿಯಾದ, ಸುಖದುಃಖಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲ, ಪೂರ್ವಜನ್ಮಸ್ತರಣೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲ, ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳ ಕಾರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲ, ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿನ ಜೀವಿಗಳ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಆಗುವ ಗತಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲ, ಮುಕ್ತನಂತೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ (ಜೀವನ್ಮುಕ್ತ) ಪ್ರಶಾಂತಮನಸ್ಸಿನ, ದೇವರಲ್ಲಿ ಸದಾ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಟ್ಟ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ, ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಸ್ವಿನಿಂದ ಹೊಳೆಯುವ, ಅಂತರ್ಧಾನಶಕ್ತಿ ಇರುವ ಅದೃಶ್ಯರಾಗಿರುವ ವೈಷ್ಣವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ, ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿರುವ, ವಾಯುವಿನಂತೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾದ ಒಬ್ಬ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಬಳಿ ಬಂದು ಅವನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ರಗಿ, ತನಗೊಬ್ಬ ಮಹಾಗುರು ದೊರಕಿದನೆಂದು ಸಂತಸಗೊಂಡನು. ಗುರುವೃತ್ತಿ, ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ, ಅವನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದ. ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಆ ಸಿದ್ಧನು ಕಶ್ಯಪನಿಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧಿ ಬಗ್ಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

ಉಪದೇಶದ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ -

‘ಮಗು ಕಶ್ಯಪನೇ! ಮನುಷ್ಯರು ಇಲ್ಲಿ ತಾವು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ, ಆತ್ಮಂತಿಕ ಸುಖ ಸಿಗದು. ಕಾರಣ ಅವೆಲ್ಲ ಅಸ್ಥಿರ, ಅನಿತ್ಯ ಲೋಕಗಳು. ನಾನಾದರೂ, ಕಾಮಶ್ರೋಧಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅಮಂಗಳ ಗತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮತ್ತೆ ಮರಣ, ಜನ್ಮ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಆಹಾರಸೇವನೆ ಅನೇಕ ತಾಯಂದಿರ ಸ್ತನ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿದ, ಬಹುವಿಧವಾದ ತಂದೆತಾಯಿಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದೆ. ವಿಚಿತ್ರ ಸುಖದುಃಖ ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರು ದೂರಾದರು. ಬೇಡಾದವರೊಂದಿಗೆ ಚಿರಕಾಲ ವಾಸಿಸಿದೆ. ಕಷ್ಟದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಧನನಾಶ, ಅವಮಾನಗಳು, ಬಂಧುಜನರಿಂದಲೇ ಕಷ್ಟಗಳ ಆಗಮನ, ಶಾರೀರ, ಮಾನಸಿಕ ವೇದನೆಗಳು ಆದವು. ನರಕದಲ್ಲಿ ಪತನ, ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾತನೆಗಳು ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ಜೀವಿಸಿದ್ದಾಗ ಅವಮಾನ ಆಪರಾಧಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣದಂಡ, ದಾರುಣ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದೆ. ನಿರಂತರ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನ್ನು ತಾಳಿ ಮುಷ್ಟಿನಿಂದ ರೋಗಗಳಿಂದ ಬಳಲಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಸುಖದುಃಖಗಳ ದ್ವಂದ್ವ ಅನುಭವಿಸಿದೆ.

ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಪರಿಣಾಮ ನಿರಾಶೆ, ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಕೊನೆಗೆ ದುಃಖದಿಂದ ಆರ್ತನಾಗಿ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಕೃತಾಕಾರರಹಿತನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದೆ. ಆಗ ನನಗೆ ಸಿದ್ಧಿ ದೊರಕಿತು, ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ. ಇನ್ನು ನಾನು ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುವವನಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುವವರೆಗೆ ನನ್ನ ಹಾಗೂ ಇತರ ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಶುಭಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾನು ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮ ಪರತರ, ಯಾವುದೇ ದೋಷವಿರದ ಅವನ ಸ್ಥಾನ ಹೊಂದುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಮತ್ತೆ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಕಶ್ಯಪನೇ! ನಿನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ನಾನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೇನು ಮಾಡಲಿ? ನೀನು ಏಕೆ ಬಂದಿರುವೆ ಎಂದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕೇಳು. ನಿನ್ನ ಸದ್ಭುದ್ಧಿ ಬಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಬಗ್ಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನಾನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದೀಯಾ, ಮೇಧಾವಿಯಾಗಿರುವೆ. ಎಂದು ಆ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನು ತನ್ನ ಅನುಭವದೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಶ್ಯಪ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಂಡನು:

ವಿವಿಧೈಃ ಕರ್ಮಭಿಸ್ತಾತ ಪುಣ್ಯಯೋಗೈಶ್ಚ ಕೇವಲೈಃ |

ಗಚ್ಛಂತೀಹ ಗತಿಂ ಮರ್ತ್ಯಾ ದೇವಲೋಕೇ ಚ ವಾ ಸ್ಥಿತಿಮ್ ||

ನ ಕ್ಲೃಪಿತ್ ಸುಖಮತ್ಯಂತಂ ನ ಕ್ಲೃಪಿತ್ ಶಾಶ್ವತೀ ಸ್ಥಿತಿಃ |

ಅಶುಭಾಗತಯಃ ಪ್ರಾಪ್ತಾಃ ಕಷ್ಟಾಮೇ ಪಾಪಸೇವನಾತ್ |

ಕಾಮಮನ್ಯುಪರೀತೇನ ತೃಷ್ಣಯಾ ಮೋಹಿತೇನ ಚ ||

ಮಾತರೋ ವಿವಿಧಾ ದೃಷ್ಟಾಃ ಪಿತರಶ್ಚ ಪೃಥಗ್ ವಿಧಾಃ |
 ಸುಖಾನಿ ಚ ವಿಚಿತ್ರಾಣಿ ದುಃಖಾನಿ ಚ ಮಯಾಽನಘಾ ||
 ಪತನಂ ನಿರಯೋ ಚೈವ ಯಾತನಾಶ್ಚ ಯಮಕರ್ಯೇ |
 ಪ್ರಾಪ್ತಾ ವಿಮಾನನಾಶ್ಚೋಗ್ರಾ ವಧಂ ಬಂಧಾಶ್ಚ ದಾರುಣಾಃ ||
 ತಪಃ ಕದಾಚಿನ್ನಿವೇದಾನ್ನಿರಾಕಾರಾಶ್ಚಿತೇನ ಚ |
 ಲೋಕತಂತ್ರಂ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಂ ದುಃಖಾರ್ತೇನ ಭೃಶಂ ಮಯಾ ||
 ತತಃ ಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪ್ರಾಪ್ತಾ ಪ್ರಸಾದಾದಾತ್ಮನೋ ಮಯಾ |
 ಇತಃ ಪರಂ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಿ ತತಃ ಪರತರಂ ಮಹತ್ ||
 ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪದಮವ್ಯಗ್ರಂ ಮಾಂ ತೇಽಭೂದತ್ರ ಸಂಶಯಃ |
 ಭೃಶಂ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ಭವತಃ ಚಾರಿತ್ರೇಽಥ ವಿಚಕ್ಷಣ ||
 ಬಹುಮನ್ಯೇ ಚ ಬುದ್ಧಿಂ ತೇ ಭೃಶಂ ಸಂಪೂಜಯಾಮಿ ಚ |
 ಯೇನಾಹಂ ಭವತೋ ಬುದ್ಧೋ ಮೇಧಾವೀ ಹೃಸಿ ಕಾಶ್ಯಪ || -೧೬/೨೯-೪೭

ಅಧ್ಯಾಯ ೧೭ ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಕಾಶ್ಯಪನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪುರುಷನು ನೀಡಿದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕಾಶ್ಯಪನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ೧. ಭೌತಿಕ ಶರೀರದ ನಾಶ ಹೇಗೆ? ಮತ್ತೆ ಶರೀರಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೇಗೆ? ಸಂಸಾರದಿಂದ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವನ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೇಗೆ?

೨. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಗಳ ಅನುಭವ ಹೇಗೆ? ದೇಹ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಜೀವನ ಕರ್ಮ ಎಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ?

ಸಿದ್ಧಪುರುಷನ ಉತ್ತರಗಳು - ಜೀವನು ಮಾಡುವ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಆಯುರ್ವೃದ್ಧಿ ಫಲ ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಮಾರನೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಶರೀರ ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶುಭಕರ್ಮಕ್ಕಯವಾದಾಗ ಆಯುಃ ಕ್ಷೀಣತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ವಿನಾಶಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಬುದ್ಧಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಮನೋನಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಶರೀರಾರೋಗ್ಯ ಹಾನಿದಾಯಕ. ಆಹಾರ, ವಿಹಾರ, ನಿದ್ರಾ ಸೇವನೆಗಳಿಂದ ರೋಗಪೀಡಿತನಾಗಿ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಜನ್ಮ ಬಂದಾಗ ಜನ್ಮದುಃಖ, ಮರಣ ಹೊಂದುವಾಗ ದೇಹದ ಸಂಧಿಗಳೆಲ್ಲ ಒಡೆದು ಭಯಾನಕ ನೋವು ಉಂಟಾಗಿ ಸಾವು, ಜ್ಞಾನನಾಶ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣವಾಗುವಾಗ ಮಹೋಚ್ಛ್ವಾಸ. ಅಗಲೂ ಮಾಡಿದ

೧ ಅಸ್ಥಿನ್ನೇವಾಶು ಫಲದಾ ಆಯುಷ್ಯಾಸ್ತು ಕ್ರಿಯಾಃ ಸ್ವತಃ |
 ಆಯುಃ ಕೃತ್ಯಕರಾಣೀಹ ಯಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸೇವತೇ ||
 ಯಸ್ಯ ಪಂಚಸು ಭೂತೇಷು ಪ್ರಾಣಾಪಾನೌ ವ್ಯವಸ್ಥಿತೌ |
 ನ ಗಚ್ಛತ್ಯುರ್ದ್ವಗೋ ವಾಯುಃ ಕೃತ್ಯಾನ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಶರೀರೀಮ್ ||

ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಅವೃತನಾಗಿಯೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಶುಭಾಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸುಖ-ದುಃಖಾನುಭವ, ಪಾಪಕರ್ಮಗಳು ನರಕಕ್ಕೆ, ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗದಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂತರಕ್ಷಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ಚಂದ್ರಮಂಡಲ, ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಗಳ ಸ್ಥಾನಗಳೆಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಿಗುವ ಸ್ಥಾನಗಳು. ಆದರೆ ಇವಾವೂ ಶಾಶ್ವತಗಳಲ್ಲ.^೧

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳು

೧. ಜೀವರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಪುಣ್ಯಫಲಗಳು ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯವು ಫಲ ಕೊಡುವ ಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಭಾರೀ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

೨. ಜೀವನು ಪುರುಷವೀರ್ಯದ ಮೂಲಕ ಸ್ತ್ರೀಯ ಗರ್ಭಾಶಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ (ತಾಯಿಯ ಗರ್ಭ). ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಜೀವರು ಜೀವಿಸುತ್ತಾರೆ (ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ). ಮುಂದೆ ಕೂಡಾ ಅದರಂತೆ ಯೋಗ್ಯ ಶರೀರ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ.

೩. ಮೋಕ್ಷಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತು, ನಡೆಯದವರಿಗೆ ಕರ್ಮಚಕ್ರದಿಂದ (ಸಂಸಾರ) ಹೊರಬರುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಕಧರ್ಮಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ - ೧. ದಾನ, ೨. ವ್ರತ, ೩. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ೪. ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವೇದವ್ಯಸಾಧಿ (ಶಿಖಾವ್ರತ ಇತ್ಯಾದಿ), ೫. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ೬. ಪ್ರಶಾಂತಚಿತ್ತತೆ, ೭. ಸರ್ವಭೂತಾನುಕಂಪ, ೮. ಚಿತ್ತಸಂಯಮ, ೯. ದಯಾಪರತ್ವ, ೧೦. ಪರಸಂಪತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಅನಾಸಕ್ತಿ, ೧೧. ಪ್ರಪಂಚ, ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅಹಿತ ಬಯಸದಿರುವುದು, ೧೨. ಮಾತಾಪಿತೃಸೇವೆ, ೧೩.

ಶರೀರಂ ಚ ಜಹಾತ್ಯೇವ ನಿರುಚ್ಚಾಸ್ತತ್ಪದ್ಧತ್ಯತೇ |

ಸ ನಿರೂಷ್ಣು ನಿರುಚ್ಚಾಸ್ತೋ ನಿಶ್ರೀಣೋ ಗತಚೇತನಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಂಪರಿತ್ಯಕ್ತೋ ಮೃತ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಬುದ್ಧಃ ||

- ೧೭/೬-೨೭

೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನಾ ಯಥಾವತ್ ಶ್ರುತನಿಶ್ಚಯಾಃ |

ಇತರಂ ಕೃತಪುಣ್ಯಂ ವಾ ತಂ ವಿಜಾನಂತಿ ಲಕ್ಷಣೈಃ ||

ತಾರಾರೂಪಾಣಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಯತೈಶ್ಚಂದ್ರಮಂಡಲಮ್ |

ಯಚ್ಚ ವಿಭ್ರಾಜತೇ ಲೋಕೇ ಸ್ವಭಾವಾ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲಮ್ ||

ಸ್ವಾನ್ವಾನೈತಾನಿ ಜಾನೀಹಿ ನರಾಣಾಂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಣಾಮ್ ||

- ೧೭/೨೮-೪೬

ಇಹೈವಾ ಶುಭಕರ್ಮಾಃ ತು ಕರ್ಮಭರ್ನಿರಯಂ ಗತಃ |

ಅವಾಕ್ ಸ ನಿರಯೋ ಪಾಪೋ ಮಾನವಃ ಪಾತ್ಯತೇ ಭೃಶಮ್ ||

ತಸ್ಮಾತ್ ಸುದುರ್ಲಭೋ ಮೋಕ್ಷ ಆತ್ಮ ರಕ್ಷೋ ಭೃಶಂ ತತಃ ||

- ೧೭/೪೧,೪೨

ದೇವತಾಪೂಜೆ, ೧೪. ಆತಥಿಸತ್ಯಾರ, ೧೫. ಗುರುಪೂಜೆ, ೧೬. ದಯಾ, ೧೭. ಶೌಚ, ೧೮. ಇಂದ್ರಿಯಸಂಯಮ, ೧೯. ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಶುಭಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವುದು - ಇವುಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಧರ್ಮೋತ್ತತಿ.

೪. ಚತುರ್ಮುಖನಿಂದ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ - ಪ್ರಾಕೃತ ಜಗತ್ತು ಕ್ಷರ. ಇದನ್ನು ಮೀರಿದವನು ಭಗವಂತ. ಆಕ್ಷರತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿ.

೧೯ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲು ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿ, ಸಹನೆ, ಎಲ್ಲೆಡೆ ಭಗವಂತನ ಇರುವಿಕೆ, ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯೋಗಸಿದ್ಧನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಶಿಷ್ಯ (ಕಶ್ಯಪನು) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ಗುರುವನ್ನು) ತಿಂದ ಆಹಾರ ಜೀರ್ಣವಾಗುವ ಬಗ್ಗೆ, ರಸವಾಗುವ ಬಗ್ಗೆ, ರಕ್ತವಾಗುವ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಡಾ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಮಾಂಸ, ಮೇದಸ್ಸು ಸ್ನಾಯು, ಅಸ್ಥಿಗಳಾಗಿ ದೇಹ ಪೋಷಣೆ ಹೇಗೆ, ಮನುಷ್ಯನ ಬಲ ಹೇಗೆ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ? ಜೀವನ ಉಸಿರಾಟದ ಬಗ್ಗೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಮನುಷ್ಯನ ಯಾವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳ ಪೈಕಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಹೃದಯಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನು ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಯಾವುದೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಕಾಲು, ಕೈ, ಕಿವಿ, ಕಣ್ಣು ತಲೆ, ಮುಖಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಜೀವನು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಭಗವಂತನನ್ನು ಅನುಭವದಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಅಧ್ಯಾಯ ೧೯ ರಲ್ಲಿವೆ.

೨೦ನೆ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹಿಂದಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅಂತರ್ಧಾನ ಹೊಂದಿದನು. ಇಂತಹ ರಹಸ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಇದನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಯೋಗಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

ಮುಂದಿನ ೨೧ರಿಂದ ೨೮ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀಯರ (ದಂಪತಿಗಳ) ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸದ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೨೧-೨೮ ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಹೆಂಡತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨೧ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭೂತ, ಪ್ರಾಣಾದಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಹಾಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನು ಘ್ರಾಣಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗಿಂತ ಮೇಲೆ, ಪ್ರಾಣಪಾನಾದಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ದೇವರಿಂದಲೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಹೊಂದುವರು.

೨೨ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಐದು ಜ್ಞಾನ, ಐದು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞವನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಬೇಕೆಂದು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳೇ ದಶ ಹೋತೃಗಳು. ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳೇ ಹತ್ತು ಹವಿಸ್ಸುಗಳು.

ದಿಕ್ಕುಗಳು, ವಾಯು, ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ಪೃಥಿವೀ, ಅಗ್ನಿ ವಿಷ್ಣು ಇಂದ್ರ, ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಮಿತ್ರ (ಸೂರ್ಯ)ರೇ ಹತ್ತು ದೇವತೆಗಳು. ಅಗ್ನಿಮೇಲೆ ಹೇಳಲಾದ ಹತ್ತು ಹೋತೃಗಳು ಹತ್ತು ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ದೇಹ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತವೇ ಹೋಮ ಮಾಡುವ ಸ್ತುತ. ಪವಿತ್ರವಾದ ಜ್ಞಾನವೇ ವಿತ್ತ. ತಿಳಿಯಲ್ಪಡಬೇಕಾದ ಜಗತ್ತೇ ಚಿತ್ತ.

ಅಂತೂ ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಿಂತನೆಯು ಅಡಗಿದೆ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಪತಿಗಳ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ).

೨೩ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಘ್ರಾಣ (ಮೂಗು), ಕಣ್ಣು ಕಿವಿ, ಚರ್ಮ, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳು ಒಂದೇ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದರ ಗುಣಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾ. ಕಣ್ಣು ಮೂಗು, ಕಿವಿ, ಚರ್ಮ, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ರೂಪ, ಗುಣ, ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಹಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿ ಈ ಏಳೂ ಹೋತೃಗಳು ಅವರವರ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿದ್ದರೂ, ಇತರರ ಗುಣ, ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಲ್ಲ.

ಹಿಂದೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ, ಮನಸ್ಸಿಗೂ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಾದ ಉಂಟಾಯಿತಂತೆ. ನನ್ನ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಲಾರವೆಂದು ಮನಸ್ಸು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದರ ವಾದವು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಹಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಲಯವಾದ ಮೇಲೆ ತಾನೇ ವಿವಿಧ ಇಂದ್ರಿಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸು ತಾನೇ ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು

ಭೋಗಿಸಲಾರದಾಯಿತು. ಭೋಗಿಸುವನೆಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ಅನಿಸಿಕೆ ಕೇವಲ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮಿತಿಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ವಾಸ್ತವ ಭೋಗವಾಗಲಾರದು. ಶೈಶ್ವಿಯಂತೂ ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಪ್ನದ ಭೋಗದಂತೆ ಕೇವಲ ಕಾಲ್ಪನಿಕ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಉಪಭೋಗಸಾಧ್ಯ ತೃಪ್ತಿ ಅಥವಾ ಸಂತೋಷ ಸಿಗದಿರುವುದು ಮಾತ್ರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಂಬುವುದು ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯ.

ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ.

೨೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಪಾನೋದಾನಸಮಾನವ್ಯಾನನೆಂಬ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು, ಪಂಚಹೋತೃಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಈ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು (ಪ್ರಜಾಪತಿ) ಕಂಡು ಪ್ರಾಣನು ಧರಿಸಿರುವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಯಾರು? ಯಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವರಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ? ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಯಾರು ಲಯ ಹೊಂದಲು ಉಳಿದ ಪ್ರಾಣಗಳು ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತವೆಯೋ, ಯಾರು ಚಲಿಸಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಚಲನೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೋ, ಅವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀವೇ ನಿಮ್ಮ ಅನುಭವದಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದನು.

ಆದರಂತೆ ಅವೆಲ್ಲ ಜೀವರ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಲಯ ಹೊಂದಿದಾಗಲೂ ಇತರ ಪ್ರಾಣಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದವು. ಮತ್ತೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಪಂಚಪ್ರಾಣವಾಯುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು -

ಸರ್ವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಾನ ವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸರ್ವೇ ಚಾನೋನ್ಯ ರಕ್ಷಣಃ |

ಸರ್ವೇ ಸ್ವವಿಷಯೇ ಶ್ರೇಷ್ಠಾಃ ಸರ್ವೇ ಚಾನ್ಯೋನ್ಯರಕ್ಷಣಃ || - ೨೪/೩೦

- ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರೇ. ಅಥವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಅಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಧರ್ಮವು ಒಂದು ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿವೆ. ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಶ್ರೇಷ್ಠರು. ಪರಸ್ಪರ ಧರ್ಮವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮವು ಮತ್ತೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೂ ಇದೆ. ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಕಾರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ್ತೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೇ ಬ್ರಹ್ಮಪದವಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ. ಅವನೇ ಆತ್ಮನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪಂಚರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಿದ್ದಾನೆ. ಅವನೇ ಮುಂದಿನಕಲ್ಪದ ಬ್ರಹ್ಮ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕಲಹ ಬಿಡಿರಿ (ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು ಸಮಾನರೇ. ಅವರಿಗಿಂತ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅವನೇ ಭಾವೀ ಬ್ರಹ್ಮ). ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲೆ ವಾಯುಗಳೇ ಪರಸ್ಪರ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಮೈತ್ರಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸಿರಿ.

ವಿಕಃ ಸ್ಥಿರಶ್ಚರಾಶ್ಚಾನ್ಯೇ ವಿಶೇಷಾತ್ ಪಂಚವಾಯವಃ |

ವಿಕ ವಿವ ಮಮೈವಾತ್ಮಾ ಬಹುಧಾಽಪ್ಯುಪಚೇಯತೇ ||

ಪರಸ್ಪರಸ್ಯ ಸುಹೃದೋ ಭಾವಯಂತಃ ಪರಸ್ಪರಮ್ |

ಸ್ವಸ್ತಿ ವ್ರಜತ ಭದ್ರಂ ಪೋ ಧಾರಯಿಷ್ಯಂ ಪರಸ್ಪರಮ್ || - ೨೪/೩೨,೩೩

೨೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಗೆ ಹೇಳಿದ, ನಾರದ ಹಾಗೂ ದೇವತಮನೆಂಬ ಮುನಿಗಳ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ದೇವತಮನು ಜೀವನು ಹುಟ್ಟುವಾಗ ಪಂಚಪ್ರಾಣರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಮೊದಲು ತಾಯಿಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಾರದರು ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ (ಕಾಮ, ಸಂಕಲ್ಪ ಹರ್ಷ, ಪ್ರಾಣದ್ವಂದ್ವ, ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವ, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಸಂಕೀರ್ಣ ವಿಷಯಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆ).

೨೬ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಂಪತಿಗಳ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಹೋತೃಗಳಿಂದ ಸಂಪನ್ನವಾಗುವ ಯಜ್ಞದ ಬಗ್ಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನಾಲ್ಕು ಹೋತೃಗಳು ಕರಣ, ಕರ್ಮ, ಕರ್ತಾ ಹಾಗೂ ಮೋಕ್ಷದೇವ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿದವಾಗಿದೆ. ಈ ನಾಲ್ಕು ಹೋತೃಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವು ಯಾವುದೆಂದರೆ -

ಕರಣ ಹೇತುಗಳು	- ಸಪ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು (ಮೂಗು, ನಾಲಿಗೆ, ಕಣ್ಣು, ಚರ್ಮ, ಕಿವಿ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಗಳು)
ಕರ್ಮ ಹೇತುಗಳು	- ಮೇಲಿನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಷಯಗಳಾದ ಗಂಧ, ರಸ, ರೂಪ, ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ಮನನ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು.
ಕರ್ತೃ ಹೇತುಗಳು	- ಆಘ್ರಾಣಿಸುವವನು, ತಿನ್ನುವವನು, ಕೊಡುವವನು, ಸ್ಪರ್ಶಿಸುವವನು, ಕೇಳುವವನು, ಮನನ ಮಾಡುವವನು, ತಿಳಿಯುವವನು.

(ಘ್ರಾತಾ, ಭಕ್ಷಿಯಿತಾ....)

ಅಹಂ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಜೀವನು ವಿರಕ್ತನಾದಾಗ ಈ ಮೇಲಿನ ಹೇತುಗಳು ಮೋಕ್ಷ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಖುಷಯಶ್ಚಾಶ್ಚ ತಂಸಂತಿ ನಾರಾಯಣವಿದೋ ಜನಾಃ |

ನಾರಾಯಣಾಯ ದೇವಾಯ ಯದಬದ್ಧಂ ಪಶುಂ ಪುರಾ ||

ದೇವಂ ನಾರಾಯಣಂ ಭೀರು ಸರ್ವಾತ್ಮಾನಂ ನಿಬೋಧ ಮೇ | - ೨೬/೧೯,೨೦

- ಎಂದು ಅಧ್ಯಾಯ ಮುಕ್ತಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಪತ್ನಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ತಿಳಿ ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨೭ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ. ಜಗತ್ತಿನ ನಿಯಾಮಕನು ಒಬ್ಬನೇ.^೧ ಗುರುವೆಂದರೆ ಅವನೇ,^೨ ಬಂಧು, ಶ್ರೋತಾ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು (ಪರಮುಖ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ) ನಾರಾಯಣನೆಂದು^೩ ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಸುರಾಸುರರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಒಂದು ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ನ ದ್ವಿತೀಯೋಽಸ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಆಚಾರ್ಯರು ಸರ್ವಮೂಲದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ವಾಕ್ಯವು ಇಲ್ಲಿಯದೇ. ಅವನ ಮಹಿಮೆಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ಜಗನ್ನಿಯಾಮಕನು ಒಬ್ಬನೇ. ಅವನ ನಿಯಮನದಂತೆ ನಾವು ನಡೆಯುತ್ತೇವೆ.

೨. ಜಗದ್ಗುರು ಒಬ್ಬನೇ. ಅವನನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಯೇ, ನಾನು ಪ್ರವಚನ ನೀಡುತ್ತೇನೆ. ಅವನೇ ಹಿಂದೆ ದಾನವರನ್ನು ಕೊಂದವನು.

೩. ನಿಜವಾದ ಬಂಧುವು ಅವನೊಬ್ಬನೇ, ಅವನಿಂದ ಉಪದಿಷ್ಟನಾಗಿಯೇ ಸಪ್ತರ್ಷಿಗಳು ಉತ್ತಮಸ್ಥಾನ ಪಡೆದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

೪. ಎಲ್ಲರೂ ಮಾತನಾಡುವುದನ್ನು ಕೇಳುವವನೂ ಅವನೊಬ್ಬನೇ. ಅವನನ್ನು ಗುರುವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಇಂದ್ರನು ಸರ್ವಲೋಕಾಮರತ್ವ ಹೊಂದಿದನು.

೫. ದ್ವೇಷಿಸುವಂತಾದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದ್ವೇಷಿಸುವವನೂ ಅವನೇ. ಅವನಿಂದ ಆದಿಷ್ಟರಾಗಿಯೇ ಸರ್ಪಗಳು ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೆಚ್ಚುತ್ತವೆ.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ 'ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಯಾವುದರಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ದೇವ, ಋಷಿ, ನಾಗ, ಅಸುರರು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.^೪

೧ ಏಕಶಾಸ್ತ್ರ ನ ದ್ವಿತೀಯೋಽಸ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರ |

ಯಥಾ ನಿಯುಕ್ತೋಽಸ್ಮಿ ತಥಾ ವಹಾಮಿ ||

- ೨೭/೧

೨ ಏಕೋ ಗುರುರ್ನಾಸ್ತಿ ತತೋ ದ್ವಿತೀಯೋ ಪುರಾ ಹತಾ ದಾನವಾಃ ಸರ್ವ ಏವ ||

- ೨೭/೨

೩ ಏಕೋ ಬಂಧುರ್ನಾಸ್ತಿ ತತೋ ದ್ವಿತೀಯೋ ತೇನಾನುತಿಷ್ಟಾ ಬಾಂಧವಾ ಬಂಧುಮಂತಃ ||

- ೨೭/೩

೪ ದೇವರ್ಷಯಶ್ಚ ನಾಗಾಶ್ವಪ್ರಸುರಾಶ್ಚ ಪ್ರಜಾಪತಿಮ್ |

ಪರ್ಯಪೃಚ್ಛನ್ನಪಾಸೀನಾಃ ಶ್ರೇಯೋ ನಃ ಪೋಷ್ಯತಾಮಿತಿ ||

- ೨೭/೭

ತಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು 'ಓಂ' ಎಂದು ಒಂದೇ ಅಕ್ಷರ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದವರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋದರು.^೧

೧. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳು (ಕಚ್ಚುವ ಸ್ವಭಾವದ) ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿದರು.^೨

೨. ಆಸುರರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಅಹಂಕಾರಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿ ದರ್ಶಿಷ್ಠರಾದರು.^೩

೩. ದೇವತೆಗಳು ದಾನಪರರಾದರೆ, ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವನ್ನು ತಿಳಿದರು.

ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬ ಗುರುವು ವಿವಿಧ ಸ್ವಭಾವದವರಿಗೆ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಲು ಅವರು ತಿಳಿದದ್ದು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ. ಫಲಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದವು. ಯೋಗ್ಯತೆಷ್ಠ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಒಬ್ಬನೇ ದೇವನಾದರೂ, ಅವನೇ ಗುರು, ಬಂಧುವಾದರೂ ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯುವವರು ಅವರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬಹುವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಾಸಕ್ತರು ಕಾಮಚಾರಿಯಾದರೆ, ವ್ರತನಿಷ್ಠರು ಭಗವನ್ನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ.^೪

ಜ್ಞಾನಯುಜ್ಞ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಸಮಿತ್ತು, ಅಗ್ನಿ ಸಂಸ್ತರಣನೂ ಬ್ರಹ್ಮನೇ, ನೀರು ಎಲ್ಲವೂ ಬ್ರಹ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮಾಧೀನ.^೫ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವೂ ಇದುವೇ ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

೧ ತೇಷಾಂ ಪೋವಾಚ ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೇಯಃ ಸಮನುಪ್ಯಚ್ಛತಾಮ್ |

ಓಮಿತ್ಯೇಕಾಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇ ಶ್ರುತ್ವಾ ಪ್ರಾದ್ರವನ್ ದಿಶಃ ||

- ೨೭/೮

೨ ತೇಷಾಂ ಪ್ರದ್ರವತಾಮೇವ ಉಪದೇಶಾರ್ಥಮಾತ್ಮನಃ |

ಸರ್ಪಾಣಾಂ ದಂಶನೇ ಭಾವಃ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ಪೂರ್ವಮೇವ ತು ||

- ೨೭/೯

೩. ಅಸುರಾಣಾಂ ಪ್ರವೃತ್ತಿಸ್ತು ದರ್ಪೋ ಭಾವಃ ಸ್ವಭಾವಜಃ |

ದಾನಂ ದೇವಾ ವ್ಯಮೃತಾ ದಮಮೇವ ಮಹರ್ಷಯಃ ||

- ೨೭/೧೦

೪ ಪಾಪೇನ ವಿಚರನ್ ಲೋಕೇ ಪಾಪಚಾರೀ ಭವತ್ಯಯಮ್ |

ಶುಭೇನ ವಿಚರನ್ ಲೋಕೇ ಶುಭಚಾರೀ ಭವತ್ಯುತ ||

ಕಾಮಚಾರೀ ತು ಕಾಮೇನ ಯ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖೇ ರತಃ |

ವ್ರತಚಾರೀ ಸದೈವೈಷ ಯ ಇಂದ್ರಿಯಜಯೇ ರತಃ ||

ಅಪೇತವ್ರತಕರ್ಮಾ ತು ಕೇವಲಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಃ |

ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಶ್ಚರನ್ ಲೋಕೇ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಭವತ್ಯಯಮ್ ||

- ೨೭/೧೪-೧೬

೫ ಬ್ರಹ್ಮವ ಸಮುಧೃತಸ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರ್ಬ್ರಹ್ಮಸಂಸ್ತರಃ |

ಅಪೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಗುರುರ್ಬ್ರಹ್ಮ ಸ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸಮಾಹತಃ ||

- ೨೭/೧೭

೨೦ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಸಂಸಾರಾರಣ್ಯವನ್ನು ದಾಟಿ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ಮಹದ್ವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಲಿಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ರೂಪಕಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿಯೇ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಕಾವ್ಯಮಯವಾದ ಮುಕ್ತಿಯ ವರ್ಣನೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅದ್ವೈತದ ಐಕ್ಯತ್ವದ ಸೋರಿಕೆ ಇಲ್ಲದ, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮವೇದಪರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವನವಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಸಂಸಾರ ರೂಪ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.^೧ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯು ಮೋಕ್ಷಮಹದ್ವನವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ.

೧. ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ವನವು ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ ಮಂದನಿಗೂ ಸಿಗದು. ಸುಖವೂ ಸಿಗದು.

೨. ಭೇದದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿರುವ ಮಂದಜ್ಞಾನಿಗೂ, ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗೂ ಮೋಕ್ಷ ಸಿಗದು.

೩. ಇನ್ನು ಐಕ್ಯಜ್ಞಾನಿಗಂತೂ ಮೋಕ್ಷವು ಬಹುದೂರ.

೪. ಪರಬ್ರಹ್ಮಾಸಕ್ತರಿಗೆ ದುಃಖವಿಲ್ಲ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತೋಷ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಭಯವಿಲ್ಲ, ಅವರಿಂದಲೂ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವರು ಎಂದು ಬಹುವಚನ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಜೀವಬ್ರಹ್ಮೈಕ್ಯವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತದೆ.^೨

೫. ಆ ವನದಲ್ಲಿರುವ ಸಪ್ತಮಹಾವೃಕ್ಷಗಳು, ಫಲಗಳು, ಆಶ್ರಮಗಳು, ಸಮಾಧಿಗಳು, ಪಂಚಪರ್ವಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

೨೧ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಯತಿ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯರ್ಯಗಳೊಡನೆ ನಡೆದ ಯಾಗೀಯ ಹಿಂಸೆಯು ಅಧರ್ಮವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅನುವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

೧ ನೈದ್ವ ಪೃಥಗ್ವಾಣೇ ಮಂದಸ್ಯ ಚ ತತಃ ಸುಖಮ್ |

ನ ತದಸಪೃಥಗ್ವಾಣೇ ಕಿಂಚಿದ್ ದೂರತರಂ ತತಃ |

ತಸ್ಮಾದ್ ಹೃಸ್ವತರಂ ನಾಸ್ತಿ ತತೋನ್ಯದ್ ಬೃಹತ್ತರಮ್ ||

ನಾಸ್ತಿ ತಸ್ಮಾದ್ ದುಃಖತರಂ ನಾಸ್ತ್ಯನ್ಯತ್ ತತ್ಸಮಂ ಸುಖಮ್ ||

೨ ನ ತತ್ರಾವಿಶ್ಯ ತೋಚಂತಿ ನ ಪ್ರಹೃಷ್ಯಂತಿ ಚ ದ್ವಿಜಾಃ |

ನ ಚ ಬಭೃತಿ ಕೇದೃಶ್ಚಿನ್ನೈ ಭ್ಯೋ ಬಭೃತಿ ಕೇಚನ ||

- ೨೦/೪-೬

- ೨೦/೭

ಪೋಕ್ಷಮಾಣಂ ಪಶುಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾಯಜ್ಞಕರ್ಮಣ್ಯಥಾಬ್ರವೀತ್ |

ಯತಿರದ್ವರ್ಯುರ್ಮಾಸೀನೋ ಹಿಂಸೇಯಮಿತಿ ಕುತ್ಸಯನ್ ||

ತಮದ್ವರ್ಯುಃ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ ನಾಯಂ ಧಾಗೋ ವಿನಶ್ಯತಿ |

ಶ್ರೇಯಸಾ ಮೋಕ್ಷತೇ ಜಂತುಃ ಯಜ್ಞಸ್ತುತಿರಿಯಂ ತಥಾ || - ೨೯/೭,೮

ಒಂದು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಪಶುವನ್ನು ವಧಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಯತಿಯು ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಹಿಂಸಾಕರ್ಮವಾಗಿದೆ, ಇದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅದ್ವರ್ಯುಃ 'ಈ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ವಧಿಸುವ ಈ ಪಶುವು ಆಡು, ವಿನಾಶ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ, ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇದು ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಮಾಣಶ್ರುತಿ ಹೀಗಿದೆ : 'ಪಶುವೈ ನಿಯಾಮಾನಃ ಸ ಮೃತ್ಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತ್' ಸ ದೇವಾನ್ಮಾನ್ವಕಾಮಯತ ಏತು ತಂ ದೇವಾ ಅಬ್ರುವನ್ ಏ ಹಿ ಸ್ವರ್ಗಂ ವೈ ತ್ವಾ ಲೋಕಂ ಗಮಿಷ್ಯಾಮಃ || - ೫/೭/೮೦

ಈ ಇತಿಹಾಸದ ಅನುವಾದವು ಪೂರ್ವಾಮೀಮಾಂಸಾ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗೆ ವೇದಾಂತದ ಉತ್ತರರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಅದ್ವರ್ಯುವಿನ ಉತ್ತರದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾದ ಯತಿಯು ಮೌನದಿಂದ ಇದ್ದನು (ಏವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದನೆಂದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯ ಹೇಳುತ್ತದೆ).

೩೦-೩೧ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಹಿಂಸೆಯ ಅನೌಚಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಪರಶುರಾಮದೇವರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣನು ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹಿಂದೆ ಸಹಸ್ರಬಾಹುಗಳುಳ್ಳ ಸಮುದ್ರಾಂತಗಡಿಯ ರಾಜನಾದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ರಾಜನು ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ತನ್ನ ಬಲಮದ ಗರ್ವಿತನಾಗಿ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದನು. ಸಮುದ್ರದ ಒಳಗೆ ಇದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸತ್ತವು. ಸಮುದ್ರರಾಜ ಕೈಮುಗಿದು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನನ್ನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಾಣ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಬಾರದೆಂದೂ, ಸಮುದ್ರಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಅಭಯ ನೀಡಲು ಬೇಡಿದನು.

ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನೊಡನೆ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಪ್ರತಿವೀರರನ್ನು ಸೂಚಿಸೆಂದು ಕೇಳಿದಾಗ ಸಮುದ್ರರಾಜನು ಜಮದಗ್ನಿಯ ಮಗ ಪರಶುರಾಮ ನಿನಗೆ ಸೂಕ್ತ ಅತಿಥ್ಯ ನೀಡುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಕೂಡಲೇ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ಕೋಪದಿಂದ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಕೊಂದ. ಉದ್ವೇಗಗೊಂಡ ರಾಮನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ನಂತರ ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಸಾವಿರ ಭುಜಗಳನ್ನು (ಅರ್ಜುನನನ್ನೂ) ಕತ್ತರಿಸಿ

ವಧಿಸಿದ. ಅವನು ಹತನಾಗಲು ಅವನ ಬಾಂಧವರು ಪರಶುರಾಮನನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದರು. ಅವರ ತಂದೆ ಜಮದಗ್ನಿಯನ್ನು ಕೆಲ ದರ್ಪಿಷ್ಠ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಪರಶುರಾಮಗೆ ಹೆದರಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ಗಿರಿದುರ್ಗಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಪರಶುರಾಮನು ಎಲ್ಲ ದುಷ್ಕೃತ್ತಿಯರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ ೨೧ ಬಾರಿ ಭೂಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿ ಸಂಹರಿಸಲು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಸ್ವದರ್ಮ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಶೂದ್ರತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ದ್ರವಿಡ, ಪುಂಡ್ರ, ಶಬರದ ಸಹವಾಸದಿಂದ.

ನಂತರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ನಿಯೋಗ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಸಂತಾನ ಪಡೆದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸಂತಾನ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಆಗಲೇ ಮಧುರವಾದ ಆಶೀರವಾಣಿ ಪರಶುರಾಮನನ್ನು 'ಕ್ಷತ್ರಿಯಸಂಹಾರ ಸಾಕು. ಆದರಿಂದ ನಿನಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ?' ಪರಶುರಾಮನ ಪಿತಾಮಹ ಋಚೀಕನೂ ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ವಿಮುಖನಾಗಲು ಹೇಳಿದನು. ಪಿತೃದೇವತೆಗಳೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯಸಂಹಾರ ಬೇಡವೆಂದರು. ರಾಮನು ನಾನು ದುಷ್ಟರನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ ಎಂದನು.

ಮತ್ತೆ ಪಿತೃಗಳು ಅಲಕೋಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ರಾಜ ಅಲರ್ಕನು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ, ಮನೋನಿಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾಣ ಬಿಡುವ ಬದಲಾಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಲು ಬೋಧಿಸಿದರು.

ಅಧ್ಯಾಯ ೩೨

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಲೋಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಗವಂತನ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ವ, ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಮೂರುಗುಣಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ರಜೋಗುಣದ ಶೋಕ, ಕ್ರೋಧ, ದ್ವೇಷಭಾವ, ತಮೋಗುಣದ ನಿದ್ರೆ, ಅಲಸ್ಯ ಹಾಗೂ ಮೋಹಗಳೆಂಬ ಶತ್ರುಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಅಂಬರೀಷರಾಜನ 'ಗೀತೆ'ಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉದಾಹರಿಸಿದನು.^೧

ರಾಜನು ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ದೇಶದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ ಸತ್ತಿರುಷರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದನು. ಅಂಬರೀಷನ ಗಾಥಾ ಹೀಗಿದೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ

೧ ತ್ರಯೋ ವೈ ರಿಪವೋ ಲೋಕೇ ನವಧಾ ಗುಣತಃ ಸ್ವತಃ |

ಹರ್ಷಃ ಸ್ತಂಭೋಽತಿಮಾನಶ್ಚ ತ್ರಯಸ್ತೇ ಸಾತ್ವಿಕಾ ಗುಣಾಃ ||

ಶೋಕಃ ಕ್ರೋಧಃ ಭಸಂರಂಭೋ ರಾಜಸಾಸ್ತೇ ಗುಣಾಃ ಸ್ವತಃ |

ಸ್ವಪ್ನಂ ದ್ರೇಚ ಮೋಹಶ್ಚ ತ್ರಯಸ್ತೇ ತಾಮಸಾ ಗುಣಾಃ ||

ದೋಷಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡಿದೆ. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಇನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ದೋಷದಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯ ಸಿಗದು. ಹೀಗಾಗಿ ನಾನು ಹೀನಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅದನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ, ಸುಖ.^೧ ಲೋಭದಿಂದ ಆಸೆ, ಅದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಹೊಂದಲು ಚಿಂತೆ, ಅದರಿಂದ ಧನಕನಕಾದಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಹೀಗೆ ರಜೋಗುಣದ ವೃದ್ಧಿ ನಂತರ ಇದೇ ತಮೋಗುಣಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ.^೨ ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನ ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳ ಪರಂಪರೆ, ಮರಣಗಳ ಚಕ್ರಬಂಧನ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೋಭವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಭಗವಚ್ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಬೇಕು. ಅದೇ ನಿಜವಾದ ರಾಜ್ಯ.^೩

- ಸ್ವತ್ತಗುಣ - ಹರ್ಷ, ಸ್ತಂಭ, ಆತಿಮಾನ (ಅಹಂಕಾರ, ಜಗತ್ತಿನ ವಿಷಯ ಸುಖಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಂತೋಷ ಜಂಭ)
 ರಜೋಗುಣ - ಶೋಕ, ಕ್ರೋಧ, ಅತಿದ್ವೇಷ
 ತಮೋಗುಣ - ಸ್ವಪ್ನ(ನಿದ್ರೆ), ಆಲಸ್ಯ, ಮೋಹ (ತಪ್ಪು ತಿಳುವಳಿಕೆ)

೩.೩ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಗೆ ಮಮತಾ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಜನಕರ ಸಂವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದನು (ಜನಕನೊಂದಿಗೆ ಸಂವಾದ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಬೇರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ).

ಜನಕನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧದಿಂದಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದಾಗ ರಾಜನು ನೀನು ನನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿರಬಾರದು ಎಂದು ಆದೇಶಿಸಿದ (ಗಡಿಪಾರು ಮಾಡಿದ). ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನನ್ನ ದೇಶದ ಗಡಿಗಳಾವುವು ಎಂದಾಗ ರಾಜನು ನಿರುತ್ತರನಾದ. ಕಾರಣ ತನ್ನ ಹಿಂದಿನವರಂತೆ ತಾನೂ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಹೊರಡುವುದರಿಂದ ಆತನದು ಎಂಬುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಇಡೀ ದೇಶ, ಭೂಮಿ, ಆತನ ಆಸ್ತಿ ಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆತನದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಯಾವುದೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆತ ಬಗೆದ. ಮಮತೆಯನ್ನು ಎಂದೋ ಆತ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಇದೇ ರಾಜ್ಯ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯವರದಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಇದು ನನ್ನದ್ದೆಂದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಲಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕಾಲ ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಕಾಲ ಸುಖಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸು ಎಂದನು. ಜನಕರಾಜ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ. ಇದು ಈ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದೆ? ಎಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೇಳಿದಾಗ-

೧ ಅರ್ಕಾಯಮಪಿ ಯೇನೇಹ ಪ್ರಯುಕ್ತಃ ಸೇವತೇ ನರಃ |

ತಂ ಲೋಭಮಸಿಘ್ರಸಿಕ್ಷೈರ್ನಿರ್ಕೃತ್ಯ ಸುಖಮೇಧತೇ ||

- ೩.೨/೯

೨ ತದವಾಪೌ ತು ಲಭತೇ ಭೂಯಿಷ್ಯಂ ತಾಮಸಾನ್ ಗುಣಾನ್ ||

- ೩.೨/೧೧

೩ ತಸ್ಮಾದೇನಂ ಸಮ್ಯಗವಕ್ಷ್ಯೆ ಲೋಭಂ ನಿಗ್ರಹ್ಯ ಧೃತ್ಯಾಽಽತ್ಮನಿ ರಾಜ್ಯಮಿಚ್ಛತೇ |

ವಿತತ್ ರಾಜ್ಯಂ ನಾನ್ಯದಸ್ತೀತಿ ವಿಧ್ಯಾತ್ ಯಸ್ತೇನ ರಾಜ್ಯಾನಿಚಿತೋಽಮುಯುಕ್ತಃ || - ೩.೨/೧೩

ಕಸ್ಯೇದಮಿತಿ ಕಸ್ಯ ಸ್ವಮಿತಿ ವೇದವಚಃ ಸದಾ |

ನಾಧ್ಯಗಚ್ಛಮಹಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಮಮೇದಮಿತಿ ಯದ್ವನೇತ್ ||

- ಇದು ಯಾರ ಸ್ವತ್ತು? ಇದು ಯಾರ ಧನ ಎಂಬ ವೇದವಚನವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ (ವಿವೇಕದಿಂದ) ವಿಚಾರಿಸಲು ಇದು ನನ್ನದು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥವು ನನಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಿಲ್ಲ' ಎಂದನು ರಾಜ ಜನಕ.^೧

ನಾನು ಆತ್ಮಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಮೂಸಿ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ, ರಸಾಸ್ವಾದನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ರೂಪಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳು ದೇವ, ಪಿತೃ, ಭೂತ, ಆತಿಥಿಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಭಗವಂತನ ಸಲುವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ, ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ.^೨

ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನಕ್ಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಾನು ನಿನ್ನ ಈ ಬುದ್ಧಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಆಗಮಿಸಿರುವ ಯಮಧರ್ಮನೆಂದು ತಿಳಿ ಎಂದನು.

೨.೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

೧. ಎಲೈ ಭೀರುವೇ! (ಭಯಸ್ವಭಾವದಳೇ!) ನಾನು ನೀನು ತಿಳಿದಂತೆ ಹೇಗೋ ತರ್ಕಿಸಲು ಆಗದು. ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಮುಕ್ತ, ವನಸಂಚಾರಿ, ಗೃಹಸ್ಥ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೂ ಹೌದು. ನೀನು ನೋಡಿದಂತೆ ನಾನಿಲ್ಲ, ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಏನೆಲ್ಲ ಇದೆ, ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದ್ದೇನೆ.^೩

೨. ನಾನು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚ ಎಲ್ಲರ ಒಳಗೆ ಇದ್ದೇನೆ ಎಂದು ತಿಳಿ.^೪

೩. ಆದ್ದರಿಂದ ನನಗೆ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಭಯ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ, ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತೀಯ.

೧ ಏತಾಂ ಬುದ್ಧಿಂ ಏನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಮಮತ್ವಂ ವರ್ಜಿತಂ ಮಯಾ |

ಶೃಣು ಬುದ್ಧಿಂ ತು ಯಾಂ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸರ್ವಸ್ತು ವಿಷಯೋ ಮಮ ||

- ೩.೩/೧೮

೨ ನಾಹಮಾತ್ಮಾರ್ಥಮಿಚ್ಛಾಮಿ

- ೩.೩/೧೯

ದೇವೇಭ್ಯಶ್ಚ ಪಿತೃಭ್ಯಶ್ಚ ಭೂತೇಭ್ಯೋಽತಿಥಿಭಿಃ ಸಹ |

ಭುಕ್ತೃರ್ಥಂ ಸರ್ವ ಏವೇಮೇ ಸಮಾರಂಭಾ ಭವಂತಿ ವೈ ||

- ೩.೩/೨೫

೩ ನಾಹಂ ತಥಾ ಭೀರು ಚರಾಮಿ ಲೋಕೇ ಯಥಾ ತ್ವಂ ಮಾಂ ತರ್ಕಯಸೇ ಸ್ವಬುದ್ಧ್ವಾ |

ವಿಪ್ರೋಽಸ್ಮಿ ಮುಕ್ತೋಽಸ್ಮಿ ವನೇಚರೋಽಸ್ಮಿ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ತಥಾಽಸ್ಮಿ ||

ನಾಹಮಸ್ಮಿ ಯಥಾ ಮಾಂ ತ್ವಮೀಕ್ಷಸೇ ಚಕ್ಷುಷಾ ಶುಭೇ |

ಮಯಾ ವ್ಯಾಪ್ತಮಿದಂ ಸರ್ವಂ ಯತ್ ಕಿಂಚಿಜ್ಜಗತಿಗತಮ್ ||

- ೩.೪/೧,೨

೪ ಯೇ ಕೇಚಿದಿಹ ವೈ ಲೋಕೇ ಜಂಗಮಾಃ ಸ್ಥಾವರಾಶ್ಚ ತಃ |

ತೇಷಾಮಂತರ್ಗತಂ ಎದ್ಧಿ ದಾರೂಣಾಮಿವ ಪಾವಕಮ್ ||

- ೩.೪/೩

ತಸ್ಮಾನ್ನೇ ಸುಭಗೇ ನಾಸ್ತಿ ಪರಲೋಕಕೃತಂ ಭಯಮ್ |

ಮದ್ರಾಪಭಾವನರತಾ ಮಮೈವಾತ್ಮಾನಮೇಷ್ಯತಿ ||

- ೩೪/೯

೩.೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅಭಿಪ್ರೇತರಾದವರು ಯಾರು ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಾನೇ ಎಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯು ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯುಳಾದ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಲಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ
ಉಪಾಯ ಹೇಳು? ಎಂದಾಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಆರಣಿ ಎಂದು
ಭಾವಿಸು. ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಬಳಿ ಶಿಷ್ಯತ್ವ ವಹಿಸು. ನನ್ನನ್ನು ಮೇಲಿನ ಆರಣಿಯನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿ.
ಇವುಗಳ ಮಥನದಿಂದ ತಪಸ್ಸು ವೇದಾಂತಪಠನ (ಶ್ರವಣ) ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಅಗ್ನಿ
ಉತ್ಪಾದನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಯಾವ ಲಕ್ಷಣದಿಂದ
ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು? ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಕಾರಣವೆಂಬುದು
ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ಹೇಗೆ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಗುರೂಪದೇಶದಿಂದ, ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ದುಃಖ
ಗಳು ಪುಷ್ಪರಸವನ್ನು ವಾಸನೆಯಿಂದ ಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ, ಮೋಕ್ಷೋಪಾಯ ಸಾಧನಗಳಲ್ಲಿ
ವಿಧಿವಿಷೇಧಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿರಂತರ ಶ್ರವಣದಿಂದ ಬುದ್ಧಿ
ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತನ ಪ್ರಕಟ, ಅಪ್ರಕಟವಾದ ನೂರಾರು, ಸಾವಿರಾರು
ರೂಪಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮನನ ಮಾಡಬೇಕು. ಪರಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಎಲ್ಲ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನ
ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದಳು. ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ತಾನು ನಿಯಮ್ಯಳು
ಎಂದು ಆಕೆಗೆ ನಿಶ್ಚಯಜ್ಞಾನ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದಾಗ ಅರ್ಜುನನು
ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಯಾರೆಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಾನೇ ಎಂದೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿ ಎಂದೂ,
ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೂ ತಾನೇ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದನು.

೩.೬ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ -

ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪ ತಿಳಿಯಲು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತದೆ.
ಅದನ್ನು ದಯವಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದಾಗ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮೇಧಾವಿ ಶಿಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳ
ಮೋಕ್ಷವಿಷಯಕ ಸಂವಾದರೂಪ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಶಿಷ್ಯನೊಬ್ಬನು ವ್ರತನಿಷ್ಠನಾದ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಆಚಾರ್ಯನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ, ಶರಣಾಗತನಾಗಿ, ಸಾಷ್ಟಾಂಗವರಗಿ, ನಿಶ್ಚೇಯಸ ಮೋಕ್ಷದ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಉತ್ಸುಕನಾದ ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂದನು.

ಗುರು : ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿದೆ ಹೇಳು.

ಶಿಷ್ಯ : ನಾನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ? ನೀವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಯಾರಿಂದ ಜನಿಸಿದವು? ಯಾರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿವೆ? ಅವುಗಳ ಆಯಸ್ಸೆಷ್ಟು? ಸತ್ತ, ತಪಸ್ಸು, ಎಂದರೇನು? ಸಜ್ಜನರ ಗುಣಗಳಾವುವು? (ಸಜ್ಜನರಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲ್ಪಡುವ ಗುಣಗಳಾವುವು?) ಮಂಗಳಕರವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಯಾವುವು? ಸುಖವೆಂದರೇನು? ಪಾಪ ಎಂದರೇನು? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ (ಯಥಾವತ್ತಾದ) ಉತ್ತರ ಹೇಳಿರಿ.

ವಿನೀತವಾಗಿ, ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ, ಗುಣಿಯಾದ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿರುವ, ಪ್ರಿಯವಾದ ನಡೆಯುಳ್ಳ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ, ಗುರ್ವಾಜ್ಞಾ ಪರಿಪಾಲಕನಾದ, ಶಿಷ್ಯನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಗುರುಗಳು ಉತ್ತರಿಸಿದರು.

ಗುರು : ನಾನು ಹೇಳುವುದೆಲ್ಲ ವೇದೋಕ್ತ (ಬ್ರಹ್ಮವೈಶ್ವೇತ)ವಾದುದು. ಋಷಿಶ್ರೇಷ್ಠರು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದು ವೇದವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿರುವುದು. ಯಥಾರ್ಥವಾದುದೂ ಕೂಡಾ. ಹಿಂದೆ, ಇಂದು, ಮುಂದಿನ ಧರ್ಮಕಾಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವಂತಹುದು (ತಿಕ್ರಾಲೋಪಯೋಗಿ ನಿರ್ಣಯ). ಸಾಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಸಿದ್ಧರಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಸನಾತನವೂ ಆದುದು. ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಹಿಂದೆ ಋಷಿಗಳೆಲ್ಲ ಜಿಜ್ಞಾಸಿ (ಪರಸ್ಪರ ಚರ್ಚಿಸಿ) ತಿಳಿದುದು. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಯಾರಿಂದರೆ ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ಭಾರದ್ವಾಜ, ಗೌತಮ, ಶುಕ್ರ, ವಸಿಷ್ಠ ಕಶ್ಯಪ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೇ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳಿಂದ ಆಯಾಗೊಂಡವರು.

ಇವರೆಲ್ಲ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದೇ ವೃದ್ಧರಾದ ಆಂಗಿರಸಮುನಿಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು 'ಯಾವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆ? ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮೋಚನವಾಗುತ್ತದೆ? ಅಂತಹ ಕರ್ಮ ಯಾವುದು? ನಮಗೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗಗಳು ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕಗಳು? ಸತ್ತ, ಪಾಪ ಎಂದರೇನು? ಕರ್ಮಗಳ ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳಾವುವು? ಯಾವುದರಿಂದ ಮಹತ್ವ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ? ನರಕ, ಮೋಕ್ಷ ಎಂದರೇನು? (ಯಾವುದರಿಂದ ಇವು ಬರುತ್ತವೆ?) ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹುಟ್ಟು-ಸಾವುಗಳು ಹೇಗೆ - ಯಾರಿಂದ ಆಗುತ್ತವೆ?

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರಗಳು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಗುರುಗಳು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಬ್ರಹ್ಮ ಉವಾಚ

ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಸತ್ಯದಿಂದ (ನಾರಾಯಣನಿಂದ) ಹುಟ್ಟಿದವು. ಅವನ ತಪೋರೂಪಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಜೀವಿತ ಬದುಕಿಗೆ ಅವನೇ ಕಾರಣ. ಅವನನ್ನು ಮರೆತಾಗ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಜನನ-ಮರಣ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತವೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು.

ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಐದು ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಸತ್ಯ, ತಪಸ್ಸೂ ಸತ್ಯ, ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನೂ ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಈ ಭೌತಿಕ ಮಹಾಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯೋಗಪರಾಯಣರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸತ್ಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕ್ರೋಧ, ಪಾಪಗಳಿಂದ ದೂರರೂ, ನಿಯಮಪಾಲಕರೂ, ಧರ್ಮಸೇತುಗೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನ ಪರರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚತುರ್ಮರ್ಣ ಹಾಗೂ ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನಾಲ್ಕು ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಗೃಹಸ್ಥ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ಸನ್ನ್ಯಾಸ ಇವು ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳು. ಸನ್ನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸನ್ನ್ಯಾಸ ಆಶ್ರಮಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠಗತಿಕಾಗಿವೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಜ್ಯೋತಿ, ಆಕಾಶ, ಅದಿತ್ಯ, ವಾಯು, ಇಂದ್ರ, ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳ ನಿಜರೂಪ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಇವುಗಳ ಜ್ಞಾನ ಲಾಭ.

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮವು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಗಡ್ಡೆ-ಗೆಣಸು, ಫಲ ತಿಂದು ಬದುಕುವ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ವಿಹಿತ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃತ್ತಿಯ, ವೈಶ್ಯ - ದ್ವಿಜಾತಿಯವರಿಗೆ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮ ವಿಹಿತ. ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ವಿಹಿತ.

ನಿಷ್ಠಾವಂತನಾದ, ವಿರಕ್ತನಾದ, ಯತಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅರ್ಹ. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಶ್ರದ್ಧೆಯೇ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ದೇವಯಾನ ಸಹಿತವಾದ ದಾರಿಗಳೆಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿವೆ.

ಅವ್ಯಕ್ತ, ಮಹತ್ತತ್ವ, ಅಹಂಕಾರ, ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಪಂಚಭೂತ ತನ್ಮಾತ್ರಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಸನಾತನ ಸೃಷ್ಟಿಗಳೆಲ್ಲ ಸೇರಿ ೨೪ ತತ್ತ್ವಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಜೀವನೂ ಸೇರಿದಾಗ ೨೫ ತತ್ತ್ವಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಲಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನೇ ಪ್ರಾಣಿ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಧೀರನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಎಂದೂ ಮೋಹ(ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ) ವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಯಾರು ಈ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ, ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೋ, ಅವನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು,

ಸಂಸಾರಬಂಧನದಿಂದ ಮೋಚನ ಹೊಂದಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖ ಪಡುತ್ತಾನೆ.

೩.೭ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಗುರು-ಶಿಷ್ಯರ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಕಶ್ಯಪಾದಿ ಮುಷಿಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉತ್ತರಗಳು ಮುಂದುವರಿದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವದಿಂದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ಸಮೋಗುಣಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರಾಶ್ರಯಭಾವವಿದೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರಂತರ ಹರಿಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು. ಈ ತ್ರಿಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ತಮೋಗುಣದೊಡನೆ ಸತ್ತ್ವ ಗುಣ ಜೊತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ತಮಸ್ಸು ಜೊತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ತಮೋಗುಣಕ್ಕೆ ನಿರೋಧ ಉಂಟಾದಾಗ ರಜೋಗುಣ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ರಜೋಗುಣಕ್ಕೆ ತಡೆಯುಂಟಾದಾಗ ಸತ್ತ್ವಾಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ರಜೋಗುಣವು ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾಗಿದ್ದು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ರಜೋಮಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಉತ್ತತಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ರಜೋಗುಣದ ಲಕ್ಷಣ (ಸ್ವಭಾವ).

ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ೨೮ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ (೧೨-೩೯) ತಮೋಗುಣದ ಸ್ವಭಾವ, ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ತಮೋಗುಣದ ಕೆಲಸ್ವಭಾವಲಕ್ಷಣಗಳು - ಮೋಹ, ಅಜ್ಞಾನ, ನಿದ್ರಾ, ಗರ್ವ, ಭಯ, ಲೋಭ, ಮರೆವು, ಸತ್ಯರ್ಮನಿಂದಾ, ನಾಸ್ತಿಕತೆ, ದುಷ್ಟಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ಕೀಳು ಅಭಿರುಚಿ, ದುರಭಿಮಾನ, ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಶತ್ರುತ್ವ, ಪಾಪಕರ್ಮಾಸಕ್ತಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ವಶವಾಗಿರುವುದು, ವೇದನಿಂದೆ, ದೇವನಿಂದೆ, ದಾನ ಮಾಡದಿರುವುದು, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ನಿಷಿದ್ಧ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹ, ಕ್ಷಮೆ ಇಲ್ಲಿರುವುದು, ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ.

ತಾಮಸ್ಸಸ್ವಭಾವದರು ಪ್ರಾಣಿಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ, ನರಕ ಭಾಗಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ, ಸ್ಥಾವರ ಜೀವಿಗಳೂ, ನಾಲ್ಕು ಕಾಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾಗಿ, ಹುಚ್ಚರಾಗಿ, ಪಾಪರೋಗಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವರು.

ಇಂತಹವರೂ ಕೂಡಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮೂಲಕ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸೇವಾರೂಪ-ನಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡಾಗ ಊರ್ಧ್ವಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಪಾಪಿಯೊನಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರೂ, ಮುಂದೆ ಚಂಡಾಲ, ಮೂಕರಾಗಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉಚ್ಚವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತಾರೆ.

ಕಾಮಭೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದುವುದು ಮಹಾಮೋಹವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಯುಷ್ಮಾದಿಗಳೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಮಹಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕುತ್ತಾರೆ. ತಮೋಗುಣವು ಐದು

ಪ್ರಕಾರ - ತಮೋ, ಮೋಹ, ಮಹಾಮೋಹ, ತಾಮಿಸ್ರ, ಅಂಧತಾಮಿಸ್ರ. ಆತ್ಮತ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ತ್ವದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ಯಾರು ತಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದಾನು? ಇವರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಆಗದು. ಇವೆಲ್ಲವು ತಮೋಗುಣದ ದುಷ್ಟರಿಣಾಮಗಳು. ಇತ್ಯಾದಿ...

೩.೮ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ರಜೋಗುಣದ ಕಾರ್ಯ, ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಪುರುಷರು, ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ದ್ರವ್ಯ, ಮನೆಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೂ ರಜೋಗುಣದ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲೇ. ಇವು ಕೆಲ ರಜೋಗುಣ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

೧. ಸಂಕಲ್ಪ, ರೂಪ, ಆಯಾಸ, ಸುಖದುಃಖ, ಚಳಿ, ಬಿಸಿಲು, ಐಶ್ವರ್ಯ, ಕಲಹ, ಕುತರ್ಕ, ಸಹನೆ, ಬಲ, ಶೌರ್ಯ, ಮದ, ರೋಷ, ಈರ್ಷ್ಯೆ, ಚಾಡಿ ಹೇಳುವುದು, ಯುದ್ಧ ಮಮತೆ, ಕುಟುಂಬಪಾಲನೆ, ವಧೆ, ಬಂಧನ, ಕ್ಲೇಶ, ಕ್ರಯ, ವಿಕ್ರಯ, ಮರ್ಮಸ್ಥಾನ ಭೇದಿಸುವುದು, ನಿಷ್ಕರತೆ, ಕೂಗಾಟ, ಪರಸ್ಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಶೋಕ, ಚಿಂತೆ, ಬೇಡವಾದ ಪುರಾಣಪಠಣ, ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವುದು, ಸಂಶಯದಿಂದ ಮಾತಾಡುವುದು, ನಿಂದಾಸ್ಪತ್ತಿ, (ಪ್ರಶಂಸೆ) ಮತ್ಸ್ಯಾಭಿಮಾನ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದು, ಪ್ರಮಾದ, ನಯ, ಪರಿಗ್ರಹ ಇತ್ಯಾದಿ.

೨. ಸಂತಾಪ, ಅವಿಶ್ವಾಸ, ವ್ರತ, ನಿಯಮ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆ (ಇಷ್ಟ), ಪ್ರಮದೆಯರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಸ್ವಧಾಕಾರ, ನಮಸ್ಕಾರ, ಸ್ವಾಹಾರ, ವಷಟ್ಕ್ರಿಯಾ, ಯಜನ, ಅಧ್ಯಾಪನ, ಪ್ರತಿಗ್ರಹ - ಇವೆಲ್ಲ ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಇದು ನನಗೆ ಸಿಗಲಿ, ಒದಗಲಿ ಎಂಬ ಸ್ನೇಹಗಳು ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ.

೩. ದ್ರೋಹ, ಮಾಯಾ, ತಿರಸ್ಕಾರ, ವಂಚನೆ, ಮಾನ, ಕಳ್ಳತನ, ಅಪವಾದ, ಜಾಗರಣ, ದಂಭ, ದರ್ಪ, ರಾಗ, ಭಕ್ತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ದ್ರೂತಕ್ರೇಡೆ, ಸ್ತ್ರೀನಿಮಿತ್ತ ಸಂಬಂಧಗಳು, ನೃತ್ಯ, ಗೀತೆ, ವಾದ್ಯ, ಗಾಯನಗಳೆಲ್ಲ ರಾಜಸ ಕರ್ಮಗಳು.

೪. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಾಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚನೆ (ಸಂಪಾದನೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಲೌಕಿಕ) ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗುವುದು, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರ, ಭೋಗಾಸಕ್ತರಾದ ಮನುಷ್ಯರು - ಇವರೆಲ್ಲ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಕೆಳಮುಖವಾಗಿ ಗಮನವುಳ್ಳವರು (ನರಕಪಾತ್ರರು).

ಈ ರಜೋಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವವನು ಅದರಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗುವವನು.

೩೯ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಮೂರು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಸತ್ತ್ವಗುಣವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿ, ಮತ್ತು ಸಜ್ಜನರು ಅನುಸರಿಸುವ ಧರ್ಮ(ನಿಂದ್ಯವಲ್ಲದೆ). ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಮಹತ್ತ್ವ, ಕಾರ್ಯಗಳು ಹೀಗಿವೆ.

೧. ಆನಂದ, ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರಕಾಶ (Transparency), ಜಿಪುಣತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು (ಔದಾರ್ಯ), ನಿರ್ಭಯತೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಕಷ್ಟಮಾ, ಧೈರ್ಯ, ಅಹಿಂಸಾ, ಸಮತೆ, ಸತ್ಯ, ಸರಳತೆ, ಪಾವಿತ್ರ, ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮ ಇತ್ಯಾದಿ.

೨. ಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನ, ಕರ್ಮ, ಸೇವೆ, ಇವೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ರತನಾದರೆ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕಿಯಸುಖ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

೩. ಮಮತೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಆಶಾರಾಹಿತ್ಯ, ಎಲ್ಲೆಡೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣುವುದು (ಇದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು), ಇವೇ ಸನಾತನ ಧರ್ಮಗಳು.

೪. ವಿಶ್ವಾಸ, ನಾಚಿಕೆ, ಸಹನೆ, ತ್ಯಾಗ, ಪಾವಿತ್ರ, ಉತ್ಸಾಹ, ಕಾರುಣ್ಯ, ಶೌಚ, ಆಲಸ್ಯವಿರದಿರುವುದು(ಸದಾ ಚಟುವಟಿಕೆ), ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಾಣದಯೆ, ಚಾಡಿ ಹೇಳದಿರುವುದು, ಶಾಂತಿ, ಕರ್ಮಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧಿ ವಿನಯ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ನಿರ್ಮಮತೆ, ನಿಷ್ಕಾಮತ್ವ, ನಿರಂತರ ಧರ್ಮಶೀಲತೆಗಳು, ಸತ್ತ್ವಗುಣಕಾರ್ಯಗಳು.

೫. ಸಕಾಮಕರ್ಮತ್ಯಾಗ (ವೈರ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ)ಮಾಡುವವರೇ ಸಾಧುರ್ದರ್ಶಿಗಳು, ಧೀರರು.

ಇವರು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ದಾಟಿ ಆಜರಾಮರರಾಗಿ ದಿವ್ಯ ಶರೀರಿಗಳಾಗಿ ದಿವ್ಯಲೋಕಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಲೋಕಗಾಮಿಗಳು, ವೈಕಾರಿಕ ದೇವತೆಗಳು ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಯಸಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾ, ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಋಷಿಗಳೇ ಇದೆಲ್ಲ ಸತ್ತ್ವವೃತ್ತಿ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಇಚ್ಛಿಸಿದುದನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

೪೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಗುಣತ್ರಯಗಳನ್ನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಪರಸ್ಪರ ಸೇರಿಯೇ ಶರೀರದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಕಾಲವ್ಯತ್ಯಾಸದಿಂದ ಅವುಗಳ ಪರಿಮಾಣವು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುಬಿಡುತ್ತವೆ.

ಪಶುಪತ್ಪಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮೋಗುಣವು ಅಧಿಕ, ರಜಸ್ವತ್ವಗಳು ಅಲ್ಪ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ರಜೋಗುಣ ಅಧಿಕ. ತಮ ಹಾಗೂ ಸತ್ತ್ವಗುಣಗಳು ಅಲ್ಪ ಭಗವಚ್ಛಿಂತನೆ ಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಅಧಿಕವಾಗಿ ರಜಸ್ವತಮೋಗುಣಗಳು ಅಲ್ಪವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಕಾರ ಅದರ ಸ್ವಭಾವ. ಸತ್ತ್ವಗುಣಜೀವಿಗಳೂ ಉದ್ಧೃದ್ಲೋಕಕ್ಕೂ, ರಜೋಗುಣಾಧಿಕ ಜೀವಿಗಳು ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ, ತಮೋಗುಣಾಧಿಕ ಜೀವಿಗಳು ಹೀನಯೋನಿಗಳಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ, ಅಧೋಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಶೂದ್ರರಲ್ಲಿ ತಮೋಗುಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ರಜೋಗುಣ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ದೂರದಿಂದಲೂ ಕಾಣಬಹುದು.

ಕಳ್ಳರಿಗೆ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಭಯಜನಕ. ಸೂರ್ಯೋದಯ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಅನಿರ್ಭಾವ ಕಾಲ. ದುರಾಚಾರಿಗಳಿಗೆ ಭಯ ತಮೋಗುಣಕಾರ್ಯ. ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿಗೆ ಸೂರ್ಯತಾಪವೇ ರಜೋಗುಣದ ವ್ಯಾಪಾರ. ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಕಾಶ - ಸತ್ತ್ವ ಎನಿಸಿದರೆ, ಅವನಿಂದಂಟಾಗುವ ಸಂತಾಪ ರಜೋಗುಣ, ಸೂರ್ಯೋಪರಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಗ್ರಹಣ ತಮೋಗುಣ ವ್ಯಾಪಾರವೆನಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಜ್ಯೋತಿಗಳಲ್ಲೂ ಗುಣತ್ರಯಗಳಿವೆ. ಹಗಲು, ರಾತ್ರಿ, ಮಾಸ, ವರ್ಷ, ಋತು, ದಾನಯಜ್ಞ, ಲೋಕ ದೇವತೆ ವಿದ್ಯಾಗಳಲ್ಲೂ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿವೆ.

ಈ ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಆನಾದಿ. ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ತಮಸ್ಸು, ಅವ್ಯಕ್ತ, ಶಿವ, ಭಾವ, ನಿತ್ಯ, ಅಜ, ಯೋನಿ, ಸನಾತನ, ಪ್ರಕೃತಿವಿಕಾರ, ಪ್ರಲಯ, ಪ್ರಧಾನ, ಪ್ರಭವ, ನಾಶ, ಅನುದ್ವಿಕ್ತ, ಆನೂನ, ವ್ಯಕ್ತ, ಅಚಲ, ಧ್ರುವ, ಅಸತ್, ಅವ್ಯಕ್ತ ಎಂಬ ನಾಮಗಳು ತ್ರಿಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಚಿಂತಕರು ಈ ನಾಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು.

೪೧ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅವ್ಯಕ್ತ, ಪ್ರಕೃತಿ - ಇವು ಹುಟ್ಟುವ ಮೊದಲೇ ಇದ್ದ ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ವತಮೋಗುಣ ರಹಿತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು 'ಮಹಾನ್ ಆತ್ಮಾ' 'ಮಹಾಮತಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡವನಿದ್ದನು. ಇವನು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲದವನು. ಅವನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ. ವಿಷ್ಣು ಜಿಷ್ಣು ಶಂಭು, ವೀರ್ಯವಾನ್, ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಜ್ಞಾ, ಉಪಲಬ್ಧಿ ಖ್ಯಾತಿ, ಧೃತಿ, ಸ್ಥಿತಿ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹವನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಎಂದೂ ಮೋಹ (ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ) ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕೈ, ಕಾಲು, ಕಣ್ಣು ತಲೆ, ಮುಖ, ಕಿವಿ ಎಲ್ಲವೂ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿವೆ. ಅವನು ಅಣಿಮಾ, ಲಘಿಮಾ, ಮೊದಲಾದ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಆದಿಸೃಷ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಭೂ, ಪ್ರಭು ಎಂದೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯಾರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರೋ, ಸನ್ಮಾಸನೀತರೋ,

ಧ್ಯಾನಯೋಗಿಗಳೋ, ಸತ್ಯಸಂಧರೋ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರೋ, ಲೋಭಗಳಿಲ್ಲವೋ, ಕೋಪವನ್ನು ಗೆದ್ದವರೋ, ನಿರಹಂಕಾರಿಗಳೋ, ಪ್ರಸನ್ನಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರೋ, ಮಮತೆ ರಹಿತರೋ, ಅವರೆಲ್ಲ ಇಂತಹ ಮಹತ್ವವನ್ನು (ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು) ಹೊಂದಿ, ಉತ್ತಮಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನಿ ಎಂದೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೋಹದಿಂದ ದೂರಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

೪೨ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅಹಂಕಾರ ತತ್ವವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುದು ಮಹತ್ತತ್ವ. ಅದಕ್ಕೆ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ ಅಭಿಮಾನಿ. ಆತನಿಂದ ಜನಿಸಿದವನು ಅಹಂಕಾರ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ರುದ್ರದೇವರು. ಈ ಅಹಂಕಾರವು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣ. ಇದುವೇ ವೈಕಾರಿಕ ಅಹಂಕಾರ. ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ದೇಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಈ ವೈಕಾರಿಕಾಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಇದೆ. ತೃಜಪವನಿಸಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತೃಜಸಾಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಇದೆ. ಜೀವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುವ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನು ಧಾತು ಎನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಹಂಕಾರತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವ, ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲ ಮೊದಲನೆಯವನು. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಜನಕ. ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲ ನಿಯಾಮಕ. ಜೀವಿಗಳಿಗೆ 'ಅಹಂ' ಎಂಬ ಅನುವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವವನು ಇವನೇ ಮಹರುದ್ರದೇವ. ಅಹಂಕಾರತತ್ವದಿಂದ ಜೀವನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಭೂತಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಗೆ ನಿಯಾಮಕ. ವೈಕಾರಿಕ ತತ್ವವೇ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

೪೩ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಪಂಚಭೂತಸೃಷ್ಟಿ ಆವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ -

೧. ಅಹಂಕಾರತತ್ವದಿಂದ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿವೆ. ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಶಬ್ದಾದಿ ತನ್ಮಾತ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಭಯವಿದೆ.

೨. ಯಾವ ಭೂತದಿಂದ ಯಾವ ಭೂತ ಹುಟ್ಟುವುದೋ, ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಲಯ. ಪೃಥಿವೀ ಜಲದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಜಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದರ ಲಯ. ಆದರೆ, ಭಗವತ್ ರಣಸಂಪನ್ನರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಲಯವಾದರೂ, ಯೋಗಿಗಳು ಲಯ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ.

೩. ಪ್ರಾಣಾದಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು, ಮಾತು, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಗಳು ಸೇರಿದಾಗ ಒಟ್ಟಾರೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜಗತ್ತು ಲ ವಿಧವಾಗುತ್ತದೆ.

೪. ಶಬ್ದಾದಿ ಸ್ಥೂಲರೂಪಗಳು ಅನಿತ್ಯ (ಕಾರ್ಯ); ಕಾರಣರೂಪಗಳು ನಿತ್ಯ.

೫. ಮೇಲಿನ ಲ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಯಾರ ವಶದಲ್ಲಿವೆಯೋ, ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಗುಣಪೂರ್ಣ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಆ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಸ್ತು ಇಲ್ಲ.

೬. ಅಹಂಕಾರತತ್ತ್ವದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು ಮನಸ್ಸು ಹಾಗೂ ಹತ್ತು ಜ್ಞಾನಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದವರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.^೧

೭. ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಇಂದ್ರಿಯವೇ ಬುದ್ಧಿ ಎಂಬ ಇಂದ್ರಿಯ. ಈ ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಕೃತಕೃತ್ಯರನಿಸುತ್ತಾರೆ (ಗೆದ್ದವರನ್ನ).

ಇಂದ್ರಿಯಸಂಬಂಧ ವಿಷಯಗಳು -

ಸಂಖ್ಯೆ	ಇಂದ್ರಿಯ	ಆಧ್ಯಾತ್ಮ	ಅಧಿಭೂತ	ಅಧಿದೈವ
೧	ಆಕಾಶ (ಪ್ರಥಮಭೂತ)	ಶ್ರೋತ್ರ (ಕಿವಿ)	ಶಬ್ದ	ದಿಕ್ಪುಗಳು
೨	ವಾಯು (ಮಾರುತ) (ದ್ವಿತೀಯಭೂತ)	ತ್ವಕ್	ಸ್ಪರ್ಶ	ವಿದ್ಯುತ್
೩	ಜ್ಞೋತಿ (ತೃತೀಯಭೂತ)	ಕಣ್ಣು	ರೂಪ	ಸೂರ್ಯ
೪	ನೀರು (ಅಪ್) ಚತುರ್ಥಭೂತ	ಜಿಹ್ವಾ	ರಸ	ಸೋಮ
೫	ಪೃಥಿವೀ (ಪಂಚಮಭೂತ)	ಗ್ರಾಣ	ಗಂಧ	ವಾಯು
೬	ಪ್ರಾಣ	ಎರಡು ಪಾದಗಳು	ಗಂತವ್ಯ ಸ್ಥಾನ	ವಿಷ್ಣು
೭	ವಾಯು	ಅಪಾನ	ಮಲ ಮೂತ್ರ ತ್ಯಾಗ	ಮಿತ್ರ
೮	ವೀರ್ಯ	ಉಪಸ್ಥ	ಶುಕ್ಲ	ಪ್ರಜಾಪತಿ
೯	ಕೈ (ಕಾರ್ಯ)	ಕೈಗಳು	ಕೈ ಕಾರ್ಯ	ಇಂದ್ರ

೧ ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮ ಇತ್ಯೇತನ್ನನ ಎಕಾದಶಂ ಭವೇತ್ |

ವಿತತ್ ಗ್ರಾಮಂ ಜಯೇತ್ ಪೂರ್ವಂ ತತೋ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಕಾಶತೇ ||

೧೦	ದೇವತಾಮಂತ್ರ ಆವೃತ್ತಿ	ವಾಕ್	ಮಂತ್ರಗಳ ಮಾತು	ಜೀವಾಂತ ಯಾಮಿ ದೇಹಾಂತ ಯಾಮಿ
೧೧	ಪಂಚಭೂತಪ್ರೇರಕ	ಮನಸ್ಸು	ಸಂಕಲ್ಪ	ಚಂದ್ರ
೧೨	ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು	ಬುದ್ಧಿ	ತಿಳಿಯಲ್ಪ- ಡುವಿಕೆ	ಬ್ರಹ್ಮ

೮. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಾಸ ಮಾಡಲು ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳು ಭೂಮಿ, ಜಲ, ಆಕಾಶ.

೯. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಅಂಡಜ, ಉದ್ಭಿಜ, ಸ್ವೇದಜ, ಜರಾಯುಜ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ವಿಧ.

ಅ. ಅಂಡಜಗಳು - ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಸರ್ಪಗಳು; ಆ. ಉದ್ಭಿಜಗಳು - ಮರಗಿಡ ಬಳ್ಳಿಗಳು; ಇ. ಸ್ವೇದಜಗಳು - ಬೆವರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟುವವು ಕ್ರಿಮಿಗಳು, ಜಂತುಗಳು; ಈ. ಜರಾಯುಜಗಳು - ಎರಡು ಬಹುಪಾದವುಗಳ್ಳಿ, ವಕ್ರಗತಿಯ, ವಕ್ರಬುದ್ಧಿಯ, ವಿಕಾರ ರೂಪವುಗಳ್ಳಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು.

೧೦. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಅಂಶಗಳು - ತಪಸ್ಸು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳ ಅನುಷ್ಠಾನ.

೧೧. ಕರ್ಮಗಳು ಎರಡು ವಿಧ - ೧. ಅಗ್ನಿಮುಖದಲ್ಲಿ ದಾನ; ೨. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ (ವೇದಾಧ್ಯಯನ). ಮೇಲಿನಂತೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಸರ್ವಪಾಪಮುಕ್ತನಾಗಿ ಯೋಗಿ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೧೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ದುರ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಂಗನಾಗಿದ್ದರೆ, ಮತ್ತು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ವಸ್ತುವನ್ನೇ ಅರಸುವವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಗವತ್ಪಾದನೆನಿಸುವವನೇ ನಿಜವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪಚಿಂತಕ, ನಾಮಸ್ಮರಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು).

೧೩. ಯಾರು ದುರಾಶಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿ(ಜೀವಿ)ಗಳಿಗೆ ಸುಹೃತ್, ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮಧ್ಯಾನವನ್ನು ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹವನಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಾನ್ನಿ ಉರಿಯುತ್ತದೆ. ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾನೆ.

೧೪. ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಪಿಂಡಾಂಡ ಚಿಂತನೆ.

೧. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಅಗ್ನಿ - ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ರೂಪ

೨. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ರಸ - ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವ ನದಿ

೩. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ಪರ್ಶ - ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿ

೪. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಗಂಧ- ಬಾಹ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಿವೀ

೫. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಶಬ್ದ - ಬಾಹ್ಯಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶ

೬. ರೋಗಶೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಪ್ರವಾಹರೂಪದ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿರುವ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ, ನವದ್ವಾರಗಳಿರುವ ರಜೋಗುಣ ತುಂಬಿರುವ, ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ, ಸಪ್ತಧಾತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ, ಬಾಹ್ಯಭೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಸತ್ತವಾದ, ದೇಹ (ಪಾಂಚಭೌತಿಕ) - ಶರೀರ

೧೫. ಪ್ರತಿಜೀವನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಶರೀರ - ಕಾಲಚಕ್ರ. ಬಾಲ್ಯಾದಿ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶರೀರ - ಕಾಲ.

೧೬. ಇಂದ್ರಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧ, ಭಯ, ಮೋಹ, ದ್ರೋಹ, ಅಸತ್ಯಗಳೆಂಬ ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಬಿಡಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೧೭. ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವನ ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ನಿತ್ಯವೂ ನೆಲೆಸುತ್ತಾನೆ (ಅಭಿವ್ಯಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ).

೧೮. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಾಧಕನು - ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದಾಗ, ವಿವಿಧ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದ (ವಿಷ್ಣು ರುದ್ರ, ವರುಣ, ಅಗ್ನಿ) ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ.

೧೯. ಎಲ್ಲರ ಜೀವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಸುರಾಸುರರು, ಯಕ್ಷರು, ಪಿಶಾಚಿಗಳು, ಪಿತೃಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಭೂತಗಳು, ಮಹರ್ಷಿಗಳು ಸದಾಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸರ್ವವಿತ್ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ದ್ರಕ್ಷ್ಯತ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಿ ||

ವಿಕಥಾ ಬಹುಧಾ ಚೈವ ವಿಕುರ್ವಾಣಸ್ತತ್ಸತಃ |

ಧ್ರುವಂ ಪಶ್ಯತಿ ರೂಪಾಣಿ ದೀಪಾನ್ ದೀಪಶತಂ ಯಥಾ ||

ಸ ವೈ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ರುದ್ರಶ್ಚ ವರುಣೋಗ್ನೀ(ಗ್ನಿಃ) ಪ್ರಜಾಪತಿಃ |

ಸ ಹಿ ಧಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಚ ಸ ಪ್ರಭುಃ ಸರ್ವತೋಮುಖಃ ||

ಹೃದಯಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಮಹಾನಾತ್ಮಾ ಪ್ರಕಾಶತೇ ||

ತಂ ವಿಪ್ರಸಂಘಾಶ್ಚ ಸುರಾಸುರಾಶ್ಚ

ಯಕ್ಯಾಃ ಪಿಶಾಚಾಃ ಪಿತರೋ ವಯಾಂಸಿ |

ರಕ್ಷೋಗಣಾ ಭೂತಗಣಾಶ್ಚ ಸರ್ವೇ

ಮಹರ್ಷಯಶ್ಚೈವ ಸದಾ ಸ್ತುವಂತಿ ||

೪೪ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾಣಿಗಳಾವುವು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮುಷಿಗಳಿಗೆ.

ಸಂಖ್ಯೆ	ಯಾರಲ್ಲಿ	ಯಾರು ಶ್ರೇಷ್ಠ
೧	ಮನುಷ್ಯರು	ರಜೋಗುಣ ಕೃತ್ತಿಯರಾಜ
೨	ಕುದುರೆ, ಆನೆ, ಹೆಸರಗತ್ತ ವಾಹನ	ಆನೆ
೩	ಆರಣ್ಯವಾಸಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು	ಸಿಂಹ
೪	ಪಶುಗಳು	ಕುರಿ
೫	ಬಿಲದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು	(ಇಲಿ) ಸರ್ಪ
೬	ಗೋವುಗಳು	ವೃಷಭ (ಎತ್ತು)
೭	ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷರು	ಪುರುಷ
೮	ವೃಕ್ಷಗಳು	ಆಲದಮರ, ನೇರಳೆಮರ, ಆರಳಿ, ಬೂರುಗ, ಆಗರು, ಬಿದಿರು,
೯	ಪರ್ವತಗಳು	ಹಿಮಾಲಯ, ಪಾರಿಯಾತ್ರ, ಸಹ್ಯ, ವಿಂಧ್ಯ, ತ್ರಿಕೂಟ, ಶ್ವೇತ, ನೀಲ, ಭಾಸ, ಕ್ರೋಷ್ಠವಾನ್, ಶುಭಸ್ಥಂಧ, ಮಹೇಂದ್ರ, ಮಾಲ್ಯವಾನ್
೧೦	ಇಂದ್ರಿಯ ಗಣಗಳು	ಪಂಚಪ್ರಾಣರು
೧೧	ಗ್ರಹಗಳು	ಸೂರ್ಯ
೧೨	ನಕ್ಷತ್ರಗಳು	ಚಂದ್ರ
೧೩	ಪಿತ್ತಗಳು	ಯಮದೇವರು
೧೪	ನದಿಗಳು	ಸಮುದ್ರ
೧೫	ಜಲಾಶಯಗಳು	ವರುಣ
೧೬	ಇಂದ್ರಿಯಗಳು	ಮಿತ್ರ
೧೭	ಉಷ್ಣಪದಾರ್ಥಗಳು	ಸೂರ್ಯ
೧೮	ಬೆಳಕು ಬೀರುವ	ಚಂದ್ರ
೧೯	ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು	ಆಗ್ನಿ
೨೦	ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು	ಬ್ರಹ್ಮಸತಿ
೨೧	ಒಷಧಿಗಳು	ಸೋಮ(ಚಂದ್ರ)
೨೨	ಬಲಿಷ್ಠರು	ವಿಷ್ಣು

೨೩	ಶಿಲಿಗಳು	ವಿಶ್ವಕರ್ಮ
೨೪	ರೂಪಗಳು	ತ್ವಷ್ಟು (ಸೂರ್ಯ)
೨೫	ಪಶುಗಳು	ಪಶುಪತಿ (ಶಿವ)
೨೬	ಯಜ್ಞಗಳು	ದಕ್ಷಿಣಾ
೨೭	ವೇದಗಳು	ಸಾಮವೇದ
೨೮	ದಿಕ್ಪಗಳು	ಉತ್ತರ
೨೯	ಪ್ರತಾಪಗಳಲ್ಲಿ	ಸೋಮ (ರಾಜ)
೩೦	ಯಕ್ಷರು	ಕುಬೇರ
೩೧	ದೇವತೆಗಳು	ಪುರಂದರ
೩೨	ಪ್ರಜೆಗಳು	ಪ್ರಜಾಪತಿ
೩೩	ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು	ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ (ಭೂತಾಧಿಕ)
೩೪	ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚ (ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ) ನರಕಿಸ್ಥರ ಯಕ್ಷಗಂಧರ್ವ ಉರಗ ರಾಕ್ಷಸರು ದೇವದಾನ ನಾಗ ಎಲ್ಲರು	ವಿಷ್ಣು (ಪರತರ) ರಾಜಾಧಿರಾಜ
೩೫	ಸಮಸ್ತಸ್ತ್ರೀಯರು	ಮಹೇಶ್ವರೀ (ಉಮಾ)ಪಾರ್ವತೀ
೩೬	ಆಭರಣಭೂಷಿತ ಸ್ತ್ರೀಯರು	ರತಿಯರು, ಅಪರೆಯರು

೧. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮರು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾ ಮುಂದೆ ಕೃತ್ತಿಯ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಜರು ಧರ್ಮ, ಕಾಮಗಳ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮದ ಸೇತುವೆಯಾಗಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೃತ್ತಿಯರು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಯಾವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದುಃಖಿತರಾಗಿದ್ದಾರೋ, ಆ ರಾಜರು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ದುರ್ಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸುರಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ರಾಜರು ಸದ್ಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

೨. ಕೆಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧	ಧರ್ಮ	ಅಹಿಂಸಾಲಕ್ಷಣ
೨	ಮನುಷ್ಯ	ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು
೩	ಅಧರ್ಮ	ಹಿಂಸಾಲಕ್ಷಣ
೪	ಆಕಾಶ	ಶಬ್ದ

೫	ಸ್ವರ್ಶ	ವಾಯುವಿನ ಲಕ್ಷಣ
೬	ರೂಪವು	ತೇಜಸ್ಸಿನ ಲಕ್ಷಣ
೭	ರಸ	ನೀರಿನ ಲಕ್ಷಣ
೮	ಗಂಧ	ಪೃಥಿವೀಲಕ್ಷಣ
೯	ಶಬ್ದ	ಸ್ವರವ್ಯಂಜನಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ಮಾತು
೧೦	ಮನಸ್ಸು	ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ಚಿಂತಾ
೧೧	ಬುದ್ಧಿ	ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದುವುದು ಧ್ಯಾನ
೧೨	ಸಜ್ಜನರು	ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಮೀರಿ, ಅವ್ಯಕ್ತಪ್ರಪಂಚವೆನಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದು
೧೩	ಕರ್ಮಯೋಗ	ಪ್ರವೃತ್ತಿ
೧೪	ಸನ್ಯಾಸ	ಜ್ಞಾನ

೩. ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಗ್ರಹಿಸುವ ಗುಣಗಳು

ಸಂ.	ಪದಾರ್ಥ	ಗುಣ	ಗ್ರಹಿಸುವ ಇಂದ್ರಿಯ	ಸಹಾಯಕವಾದುದು-ಮಾಡುವವರು
೧	ಪೃಥಿವೀ	ಗಂಧ	ಮೂಗು	ಮೂಗಿನಲ್ಲಿರುವ ವಾಯು
೨	ನೀರು	ರಸ	ಜಿಹ್ವಾ(ನಾಲಿಗೆ)	ಚಂದ್ರ
೩	ತೇಜಸ್ಸು	ರೂಪ	ಕಣ್ಣು	ಸೂರ್ಯ
೪	ವಾಯು	ಸ್ವರ್ಶ	ಚರ್ಮ	ಅಹಂಕಾರಿಕ ವಾಯು (ಪ್ರಾಣ)
೫	ಆಕಾಶ	ಘೋಷ(ಶಬ್ದ)	ಕಿವಿ	ದಿಗ್ವೇಶಗಳು
೬	ಮನಸ್ಸು	ಚಿಂತನ	ಬುದ್ಧಿ	ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಆತ್ಮ
೭	ಬುದ್ಧಿ	ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದು	-	ಪ್ರಕೃತಿ
೮	ಪರಮಾತ್ಮ	ಅಲಿಂಗ (ಪ್ರಕೃತಿಯ ಯಾವ ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ)	ಜ್ಞಾನಗಮ್ಯ	ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ

೪. ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹದಾದಿ ಜಗತ್ತಿದೆ. ಚತುರ್ಮುಖನು ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ತ್ರಿಗುಣಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಲಯಗಳ ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವದಲ್ಲಿವೆ.

ಅದೇ ಕ್ಷೇತ್ರ ಪುರುಷನು (ಪರಮಾತ್ಮ) ಅದನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನೇ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ. ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡುವವನು. ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಯೋಗ್ಯ ಚೇತನನು ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಗಳನ್ನು ಭೌತಿಕದೇಹವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ, ದೋಷಮುಕ್ತನಾಗಿ ಅವನನ್ನೇ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನೇ ನಿರ್ದ್ವಂದ್ವ (ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕದವನು), ಯಾರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸದವನು, ಸ್ವಾಹಾಸ್ವಧಾವಿಧಿಶೂನ್ಯನಾದ, ಅಚಲನಾದ, ಯಾರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದಿರುವ, ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದವನು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೇ.

೪೫ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಸ್ತು ಯಾವುದು? ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಸಮಸ್ತ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಾಮ, ಲಕ್ಷಣಸಹಿತವಾದ, ಆದಿ, ಮಧ್ಯ, ಅಂತಗಳನ್ನು ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹಗಲು, ನಂತರ ರಾತ್ರಿ, ಕ್ರಮೇಣ ಶುಕ್ಲಾದಿ ಪಕ್ಷಗಳು, ಮಾಸಗಳು, ಶ್ರವಣಾದಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ಶಿಶಿರಾದಿ ಋತುಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು.

ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂದ ತನ್ಮಾತ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟಿದವು (ಭೂಮಿಯಿಂದ ಗಂಧ) ಭೂತಗಳ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದುಗಳು ಆದಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಎಂದನು ಬ್ರಹ್ಮ^೧

ಸಂ.	ಭೂತ	ಆದಿ	ಸಂ.	ಭೂತ	ಆದಿ
೧	ತೇಜಸ್ಸುಗಳಿಗೆ	ಸೂರ್ಯ	೨	ಭೂತಗಳಿಗೆ	ಜಲರಾಗ್ನಿ
೩	ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ	ಸಾವಿತ್ರೀ	೪	ದೇವತೆಗಳಿಗೆ	ಬ್ರಹ್ಮ
೫	ವೇದಗಳಿಗೆ	ಓಂಕಾರ	೬	ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ	ಪ್ರಾಣ
೭	ಧಂದಸ್ಸುಗಳಿಗೆ	ಗಾಯತ್ರೀ	೮	ಪಶುಗಳಿಗೆ	ಆಜ
೯	ಚತುಷ್ಪಾದಗಳಿಗೆ	ಗೋವುಗಳು	೧೦	ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ	ದ್ವಿಜರು
೧೧	ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ	ಗಿಡುಗ	೧೨	ಯಜ್ಞಗಳಿಗೆ	ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ
೧೩	ಸರಿಯುತ್ತು - ತವಳುತ್ತು ನಡೆಯುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ	ಸರ್ಪ	೧೪	ಯುಗಗಳಲ್ಲಿ	ಕೃತಯುಗ
೧೫	ಸರ್ವರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ	ಸುವರ್ಣ	೧೬	ಓಷಧಿ	ಗೋಧಿ

೧೭	ಭಿಕ್ಷುಭೋಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ	ಅನ್ನ	೧೮	ಧವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ - ಪೇಯಗಳಲ್ಲಿ	ನೀರು
೧೯	ಸ್ಥಾವರಗಳಲ್ಲಿ	ಪುಷ್ಕರಕ್ಷೇತ್ರ (ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷ)	೨೦	ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ	ಪಕ್ಷ
೨೧	ಪ್ರಜಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ	ಚತುರ್ಮುಖ	೨೨	ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೂ ಆದಿ	ವಿಷ್ಣು (ಸ್ವಯಂ ಭೂ)
೨೩	ಪರ್ವತಗಳು	ಮೇರು	೨೪	ದಿಕ್ಪುಗಳು	ಪೂರ್ವ
೨೫	ನದಿಗಳಲ್ಲಿ	ಗಂಗಾ	೨೬	ಸರೋವರ - ಜಲಾಶಯ	ಸಾಗರ
೨೭	ದೇವದಾನವ-ಭೂತಪಿಶಾಚ-ಉರಗರಾಕ್ಷಸರು ನರಕಿನ್ದರ ಯಕ್ಷರಲ್ಲಿ	ಶಂಕರ ಈಶ್ವರ	೨೮	ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆದಿ	ವಿಷ್ಣು
೨೯	ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ	ಗೃಹಸ್ಥ	೩೦	ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೆ	ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿ
೩೧	ಹಗಲಿಗೆ ಕೊನೆ	ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ	೩೨	ರಾತ್ರಿಗೆ ಕೊನೆ	ಸೂರ್ಯೋದಯ
೩೩	ಸುಖದ ಕೊನೆ	ದುಃಖ	೩೪	ದುಃಖದ ಕೊನೆ	ಸುಖ
೩೫	ಉನ್ನತಸ್ಥಿತಿಗೆ	ಅಧಃಪತನ	೩೬	ಯೋಗಕ್ಕೆ (ಸೇರುವರೆಗೆ)	ವಿಯೋಗ
೩೭	ಜೀವನಕ್ಕೆ	ಮರಣ			

ಸೃಷ್ಟಿಯಾದುವೆಲ್ಲ ವಿನಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಮರಣ ನಿಶ್ಚಯ. ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಗಳೆಲ್ಲ ಅಶ್ವಾಶ್ವತ.

ಯಜ್ಞದಾನ, ಅಧ್ಯಯನ, ವ್ರತ, ನಿಯಮ, ಇವೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ನಾಶವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೂ ಆಗಿ, ಅಹಂಕಾರ ಬಿಟ್ಟು ನಿರ್ಮಲವಾದ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಓಂಕಾರಃ ಸರ್ವವೇದಾನಾಂ ವಚಸಾಂ ಪ್ರಾಣ ಉಚ್ಯತೇ |

ಇತ್ಯಸ್ಥಿನ್ ನಿಧನಂ ಲೋಕೇ ಸರ್ವಂ ಸಾವಿತ್ರೈಃ ಸೂಚ್ಯತೇ ||

ಗಾಯತ್ರೀಚ್ಛಂದಸಾಮಾದಿಃ ಪಶೂನಾಮಜ ಉಚ್ಯತೇ |

ಗಾವಶ್ವತುಷ್ಪದಾಮಾದಿರ್ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ದ್ವಿಜಾತಯಃ ||

ಅಹಂ ಪ್ರಜಾಪತೀನಾಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ |
 ಮಮ ವಿಪ್ಲವಚಿಂತಾತ್ಮಾ ಸ್ವಯಂಭೂರಿತಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ ||
 ದೇವದಾನವಭೂತಾನಾಂ ಪಿಶಾಚೋರಗರಕ್ಷಸಾಮ್ |
 ನರಕಿಸ್ತರಯಕ್ಷಾಣಾಂ ಸರ್ವೇಷಾಮೀಶ್ವರಃ ಪ್ರಭುಃ ||
 ಆದಿರ್ವಿಶ್ವಾ ಜಗತೋ ವಿಪ್ಲವಭಯಮಯೋ ಮಹಾನ್ |
 ಭೂತಂ ಪರತರಂ ತಸ್ಮಾತ್ ತೈಲೋಕ್ಯೇ ನೇಹ ವಿದ್ಯತೇ ||
 ಇಷ್ಟಂ ದತ್ತಂ ತಪೋಽಧೀತಂ ವ್ರತಾನಿ ನಿಯಮಾಶ್ಚ ಯೇ |
 ಸರ್ವಮೇತದ್ ವಿನಾಶಾಂತಂ ಜ್ಞಾನಸ್ಯಾಂತೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ||
 ತಸ್ಮಾಜ್ಞಾನೇನ ಶುದ್ಧೇನ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ ಸಮಾಹಿತಃ |
 ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹಂಕಾರೋ ಮುಚ್ಯತೇ ಸರ್ವಪಾಪಭಿಃ ||
 -೪೫/೭, ೮, ೧೩, ೧೬, ೧೭, ೨೨, ೨೩

೪೬ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಯುಷ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಕಾಲಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ರೂಪಕಾಲಂಕಾರದ ಮೂಲಕ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

೧. ಈ ಕಾಲಚಕ್ರದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ನಿವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನು ಎಂದಿಗೂ ಪಂಚಭೂತಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ (ಪಂಚಭೂತಗಳನ್ನು ಶಾಶ್ವತವೆಂದೂ, ಅವೇ ಸುಖದಾಯಕವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ). ಅವನು ಸಕಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೨. ನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾದಿ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವೇ ಆಧಾರವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

೩. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಆಶ್ರಮ(೪)ಗಳ ಗುರಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದೇ ಶಾಶ್ವತ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ..

೪. ನಂತರ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ ೧. ಉಪನಯನ ಸಂಸ್ಕಾರ; ೨. ಸದ್ವ್ರತ- ವೇದಾಧ್ಯಯನ; ೩. ಸದ್ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ ವಿವಾಹ; ೪. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಯತಿ (ಪರದಾರ) ಇಚ್ಛಾದಿಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು; ೫. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ ಜೀವನ; ೬. ನಿತ್ಯ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞ ಆಚರಣೆ; ೭. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಯಾಗಮಾಡುವುದು; ೮. ದೇವತಾತಿಥಿಪೂಜಾನಂತರ ಭೋಜನ; ೯. ವೇದೋಕ್ತ ಕರ್ಮಾಸುಷ್ಠಾನ; ೧೦. ಯಥಾಶಕ್ತಿ ದಾನ, ಯಜನ; ೧೧. ತನ್ನ ಶರೀರದ ಅಂಗಗಳ ಚಾಪಲ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದಿರುವುದು; ೧೨. ಯಜ್ಞೋಪವೀತವನ್ನು ಎಂದೂ ತ್ಯಾಗ

ಮಾಡದಿರುವುದು; ೧೩. ಬಿಳಿವಸ್ತ್ರಧಾರಣ; ೧೪. ಉತ್ತಮ ವಸ್ತ್ರಧಾರಣ; ೧೫. ಶೌಚವ್ರತ; ೧೬. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ದಾನಗಳಿಂದ, ಯಾವಾಗಲೂ ಶಿಷ್ಯರೊಂದಿಗೆ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ; ೧೭. ಉದರ-ಉಪಸ್ಥಾಂಗಳ ನಿಯಮನ; ೧೮. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿ; ೧೯. ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ - ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಗೌರವಿಸುವುದು; ೨೦. ಬದಿರಿನ ಚಿತ್ರ, ನೀರಿರುವ ಕಮಂಡಲು ಧಾರಣ - ಗೃಹಸ್ಥನು ಮೂರು ಕಮಂಡಲುಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ(ಸಬೇಕು). ಒಂದು ಆಚಮನಕ್ಕಾಗಿ, ಎರಡನೆಯದು ಪಾದ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಲು, ಮೂರನೆಯದು ಶುಚಿಗಾಗಿ; ೨೧. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅಧ್ಯಾಪನವನ್ನು (ಬೋಧಿಸುವುದನ್ನೂ) ಮಾಡಬೇಕು; ೨೨. ಯಜನ, ಯಾಜನ; ೨೩. ದಾನ, ಪ್ರತಿಗ್ರಹ - ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ (ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೆ) ಆ ಕರ್ಮಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾಜನ, ಅಧ್ಯಾಪನ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಗಳು (ಯಜ್ಞ ಮಾಡಿಸುವುದು, ಪಾಠ ಹೇಳುವುದು, ದಾನ ಸ್ವೀಕಾರಗಳು). ಬದುಕಿನ ವೃತ್ತಿಗಳಾಗಿವೆ. ದಾನವು ಸತ್ಯಾತ್ಮರಿಂದಲೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಉಳಿದ ಅಧ್ಯಯನ, ಯಜನ, ದಾನಗಳು, ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿರಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಜೀವಿಕೆಗಲ್ಲ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪ್ರಮಾದ ಮಾಡಕೂಡದು (ಆಲಸ್ಯ, ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪುವುದು ಅವರಾಧ).

ಹೀಗೆ ಬದುಕುವ ಸದ್ವೃತ್ತಸ್ಥನಾದ ಗೃಹಸ್ಥನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

ಮಹದಾದಿಶೇಷಾಂತಮಸಕ್ತಂ ಪ್ರಭವಾಪ್ನಯಮ್ |

ಮನೋಜವಮವಿಶ್ರಾಂತಂ ಕಾಲಚಕ್ರಂ ಪ್ರವರ್ತತೇ ||

ಏತದ್ ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಕಾಲಚಕ್ರಮಚೇತನಮ್ |

ವಿಸ್ವಜನ್ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಂಶ್ಚಾಪಿ ಬೋಧಯನ್ ಸ್ವಾಪ್ನಯನ್ ಜಗತ್ ||

ಕಾಲಚಕ್ರಪ್ರವೃತ್ತಿಂ ಚ ನಿವೃತ್ತಿಂ ಚೈವ ತತ್ತ್ವತಃ |

ಯಸ್ತು ವೇದ ನರೋ ನಿತ್ಯಂ ನ ಸ ಭೂತೇಷು ಮುಹ್ಯತೇ ||

ಗೃಹಸ್ಥೋ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಚ ವಾನಪ್ರಸ್ಥೋಽಥ ಭಿಕ್ಷುಃ |

ಚತ್ವಾರ್ ಆಶ್ರಮಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸರ್ವೇ ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯಮೂಲಕಾಃ ||

ಅಧೀತ್ಯಾಧ್ಯಾಪನಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ತಥಾ ಯಜನಯಾಜನೇ |

ದಾನಂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಂ ಚೈವ ಷಡ್ಗುಣಾಂ ವೃತ್ತಿಮಾಚರೇತ್ ||

ತ್ರೀಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಯಾನೀಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಾಂ ತು ಜೀವಿಕಾಃ |

ಯಾಜನಾಧ್ಯಾಪನೇ ಚೋಭೇ ಶುದ್ಧಾಚ್ಛಾಪಿ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಃ ||

ಸರ್ವಮೇತದ್ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವಿಶೋ ನಿರ್ವರ್ತಯೇಚ್ಛುಚಿಃ |

ಏವಂ ಯುಕ್ತೋ ಜಯೇತ್ ಸ್ವರ್ಗಂ ಗೃಹಸ್ಥಃ ಸಂತಿತವ್ರತಃ ||

೪೭ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮುಷ್ಕಿಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಹಾಗೂ ವಾನಪ್ರಸ್ಥಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇವು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳು.

ಸ್ವಧರ್ಮನಿರತ - ೧. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ; ೨. ಮನನಶೀಲತೆ; ೩. ಗುರುವಿಗೆ ಹಿತಕಾರಿಯಾಗಿ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು; ೪. ಸತ್ಯಧರ್ಮಪರನಾಗಿರುವುದು; ೫. ಶೌಚ (ಬಾಹ್ಯಾಂತಃ ಶೌಚ); ೬. ಗುರುವಿನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೇ ಊಟ ಮಾಡುವುದು; ೭. ಉಣ್ಣುವ ಅನ್ನವನ್ನು ನಿಂದಿಸದಿರುವುದು; ೮. ಬೇಡಿ ತಂದ ಅನ್ನವನ್ನು ಹವಿಷ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು; ೯. ಯೋಗ್ಯ ಆಸನ, ಸ್ನಾನ, ವಿಹಾರವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು; ೧೦. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಸಾಯಂಕಾಲ ಅಗ್ನಿಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು; ೧೧. ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಲ್ಲು ಅಥವಾ ಮುತ್ತುಂಗ ದಂಡಧಾರಣೆ; ೧೨. ರೇಷ್ಮೆ ಹತ್ತಿ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಾಜನ ವಸ್ತ್ರಧಾರಣೆ ಅಥವಾ ಕಾವೀಬಟ್ಟೆ; ೧೩. ಮುಂಜ ಎಂಬ ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಉಡುದಾರ ಧಾರಣೆ; ೧೪. ಜಟಾಧಾರಿಯಾಗಿರುವುದು; ೧೫. ವೇದಾಧ್ಯಯನ; ೧೬. ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸದಿರುವುದು; ೧೭. ಪವಿತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪವಿತ್ರ ನೀರಿನಿಂದ ದೇವತಾರ್ಪಣೆ ಕೊಡುವುದು

- ಇಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯು ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವನು. ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ವಾನಪ್ರಸ್ಥಧರ್ಮಗಳು

೧. ಊರ್ಧ್ವರೇಜಸ್ಸಿನಾಗಿರುವುದು (ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಪಾಲನೆ); ೨. ಸತ್ (ವಿಹಿತವಾದ) ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತನಾದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ ಪಾಲಕನು ಸಂಸಾರದ ಮೋಹ ತೊರೆದು ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಬೇಕು; ೩. ನಾರುಮಡಿ ಅಥವಾ ಜಂಕೆಯ ಚರ್ಮ ಉಡಬೇಕು; ೪. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ೨ ಸ್ನಾನ; ೫. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸ, ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಬರಕೂಡದು; ೬. ತನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಆತಿಥ್ಯ, ಆಶ್ರಯ, ಸತ್ಕಾರ; ೭. ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಗಡ್ಡೆ-ಗಣಸು-ಶಾಮೆ ಅಕ್ಕಿ, ಫಲ, ಎಲೆಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಬೇಕು; ೮. ನಿತ್ಯ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಗಾಳಿ, ನೀರು, ಅರಣ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಹುಲ್ಲುಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಲಸ್ಯ ರಹಿತನಾಗಿರಬೇಕು; ೯. ದೇವತಾ-ಆತಿಥಿಪೂಜೆ, ನೈವೇದ್ಯ, ನಂತರ ಮುನಿಯಾಗಿ ಭೋಜನ; ೧೦. ಅಲ್ಪಾಹಾರ ಸೇವನೆ; ೧೧. ಭಗವಂತನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಬದುಕಬೇಕು; ೧೨. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ; ೧೩. ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೊಡನೆ ಮೈತ್ರಿ, ಸಹಬಾಳ್ವೆ, ಅಹಿಂಸಾವ್ರತ, ಕ್ಷಮಾಶಾಲಿ; ೧೪. ಮೀಸೆ, ಗಡ್ಡಧಾರಿಯಾಗಿರುವುದು (ಕೇಶಕೃಂತನ ಮಾಡದಿರುವುದು); ೧೫. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ; ೧೬. ಸತ್ಯಧರ್ಮಪರಾಯಣ; ೧೭. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಶೀಲ; ೧೮. ದೇಹಾಭಿಮಾನತ್ಯಾಗ; ೧೯. ಧರ್ಮಕಾಲಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆ - ಹೀಗಿರುವವನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಮೋಕ್ಷ ಬಯಸುವ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ, ಗೃಹಸ್ಥ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ - ಆಶ್ರಮಗಳು ಉತ್ತಮವಾದ ಸನ್ಮಾಸಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡಬೇಕು.

ಸನ್ಮಾಸಧರ್ಮಗಳು -

೧. ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅಭಯದಾನ ನೀಡಿ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗರೂಪ, ಭಗವತ್ತೀತಿಗಾಗಿಯೇ ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಸನ್ಮಾಸ.

೨. ಸರ್ವಭೂತಹಿತೈಷಿ ಮೈತ್ರಿ; ೩. ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ಜಯ; ೪. ಮನನಶೀಲತೆ; ೫. ಬೇಡದೆ ಬಂದ, ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದ, ಅನ್ನಭೋಜನ, ಸಿಕ್ಕ ಅನ್ನವನ್ನು ಭಗವತ್ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಬಗೆದು ತಿನ್ನಬೇಕು; ೬. ಶರೀರಯಾತ್ರೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ (Just for maintaining body - Mainitance ratio) (ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಾತ್ರ); ೭. ದಾನಸ್ವೀಕಾರ, ನಿಷಿದ್ಧ ಬಂದಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಂಚಬೇಕು; ೮. ಪರಸ್ಪತ್ತನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸಬಾರದು; ೯. ಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಿ ಜೀವನ ಮಾಡಬಾರದು; ೧೦. ವಿಶ್ರಾಂತಿ, ವಿರಾಮ, ವಿಶೇಷಕ್ರೀಡೆಗಳನ್ನು ಬಯಸಬಾರದು; ೧೧. ಯಾರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸಬಾರದು, ಆಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಬಾರದು, ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು; ೧೨. ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಅನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಶ್ರಾದ್ಧಾದ್ಧಿ ಭೋಜನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದು; ೧೩. ಪ್ರಯೋಜನೋದ್ದೇಶ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು; ೧೪. ಪೂರ್ವಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಬೇಕು; ೧೫. ಯಥೇಷ್ಟ ಮಳೆ, ಬೆಳೆ ಇದ್ದ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಬೇಕು; ೧೬. ತುಂಬಾ ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸುವ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಊಟ ಮಾಡಬಾರದು. ಅಂತಹ ಜನರಿಂದ ಜುಗುಪ್ಸಿತನಾಗಬೇಕು; ೧೭. ಪಾಪಸಾಧನೆಗಳಾದ ಅತಿಯಾದ ಪಿತ್ತ, ಕಷಾಯ, ಕಟುಗಳನ್ನು ಮಧುರರಸಗಳನ್ನು ಆಸ್ತಾದಿಸಬಾರದು; ೧೮. ಎಲ್ಲಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಮನದಲ್ಲಿ ನೆನೆದು ಅವುಗಳ ಬದುಕಿಗೆ ಹಿಂಸೆಯಾಗದಿರುವಂತೆ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ಸಾಗಿಸಬೇಕು; ೧೯. ಶೂನ್ಯಗಾರ (ಯಾರು ಇರದ) ಮನೆ, ಅರಣ್ಯ, ಮಠದ ಬುಡ, ನದಿಯನ್ನಾಗಲೀ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ಪರ್ವತದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಾಗಲೀ, ವಾಸ ಮಾಡಬಹುದು; ೨೦. ಗ್ರೀಷ್ಮ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಗಿಂತ ಅಧಿಕ ವಾಸಮಾಡಬಾರದು. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಉಳಿಯಬಹುದು; ೨೧. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ, ರಾತ್ರಿ ಬಿಡಬೇಕು (ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು). ಸಂಚಾರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ದ್ರವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹ, ಸಂಗ್ರಹ ಬುದ್ಧಿ ಮಾಡಬಾರದು.

೨೨. ಮಂತ್ರಜ್ಞನಾದ ಸನ್ಮಾಸಿಯು ಪವಿತ್ರ ನೀರಿನಿಂದ ಸತ್ಕರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು (ಬಾವಿ ನೀರು, ನದಿ ನೀರಿನಿಂದ).

೨೩. ಆಹಿಂಸೆ, ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಆರ್ಜವ (ತ್ರಿಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತಾನ) ಸರಳತೆ, ಕೋಪವಿರದಿರುವುದು, ಆಸೂಯೆ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಚಾಡಿ ಹೇಳದಿರುವುದು, ಇವು ಎಂಟು ವ್ರತಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ.

೨೪. ಹಿಂಸಾಯುಕ್ತಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು, ಮಾಡಿಸಬಾರದು.

೨೫. ಎಲ್ಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಮೋಹ ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಪತೃಪ್ತನಾಗಿ, ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಿದ್ದಾನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು.

೨೬. ತಾನೂ ಉದ್ವೇಗಗೊಳ್ಳದೆ, ಬೇರೆಯವರಿಗೂ ಉದ್ವೇಗವುಂಟುಮಾಡಬಾರದು. ಎಲ್ಲರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಸ ಹೊಂದಿದವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೂ, ಮೋಕ್ಷಬಲ್ಲವನೂ ಆಗಿರುವನು.

೨೭. ಮುಂದಿನದನ್ನು (ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕಾಗಿ) ಚಿಂತಿಸಬಾರದು, ಹಿಂದಿನದನ್ನು ಯೋಚಿಸಬಾರದು, ವರ್ತಮಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ತಾಳದೆ (ಉದಾಸೀನನಾಗಿ) - (ಅಪರೋಕ್ಷ-ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿ, ದೇವರದರ್ಶನ) ಕಾಲಪ್ರತಿಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು.

೨೮. ಕಣ್ಣಿನಿಂದ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಮಾತಿನಿಂದ ಯಾರನ್ನೂ ದೂಷಿಸಬಾರದು. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯಾಗಲೀ, ದುಷ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು.

೨೯. ಆಮೆಯಂತೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕು (ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ). ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ದುರ್ಬಲಗೊಳಿಸಬೇಕು, ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲಗೊಳಿಸಬೇಕು.

೩೦. ಸುಖದುಃಖಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿರಬಾರದು. ಬೇರೆಯವರು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಮೋಹವಿರಬಾರದು. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು, ಅಹಂಕಾರ, ಮಮಕಾರರಹಿತನಾಗಿ, ತನ್ನಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಬಗ್ಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ಚಿಂತಿಸದೆ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಷ್ಠನಾಗಿರಬೇಕು (ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಮನವನಿರಿಸಬೇಕು).

ಮುಂದೆ ಸನ್ನ್ಯಾಸಿಯು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ ಬ್ರಹ್ಮನ ರೂಪ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧. ಪ್ರಾಕೃತ ಕೈಕಾಲು, ತಲೆ, ಉದರಗಳಿಲ್ಲದ, ನಿರ್ಮಲನಾದ, ಸ್ಥಿರನಾದ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ಪ್ರಾಕೃತಗಂಧರಸಸ್ಪರ್ಶರೂಪಶಬ್ದರಹಿತನಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಅಸ್ಥಿಮಾಂಸ-ಮಜ್ಜಾದಿಗಳಿರದೆ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ, ನಾಶರಹಿತನಾದ, ದಿವ್ಯವಾದ, ಅವ್ಯಾಕೃತ ಆಕಾಶದಂತೆ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾದ, ಸರ್ವಭೂತಗಳಲ್ಲಿರುವ (ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವ), ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಯಾರು ನೋಡುತ್ತಾರೋ, ಅವರಿಗೆ ಸಾವು ಬರದು.

೨. ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಾಗಲಿ, ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ವೇದ, ಯಜ್ಞ, ಲೋಕ, ತಪಸ್ಸು ಪರಾಕ್ರಮಗಳಾಗಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ (ತಿಳಿಯುವು).

೩. ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರ್ತುಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾಗದು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಿಗುತ್ತಾನೆ.

೪. ಅವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಧರ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನೇ (ವೇದೋಕ್ತ) ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಯೇ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು (ಉಪಾಸನೆಯು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು).

೫. ತಾನು ಗುಢನಾಗಿರಬೇಕು (ಜಗದಿಂದ ದೂರನಾಗಿ) ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿಂದಿಸದೆ ಧ್ಯಾನಿಯಾಗಬೇಕು.

೬. ಸಜ್ಜನರು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸಬಾರದು. ಭಗವದ್ಧರ್ಮ (ಭಾಗವತ-ಧರ್ಮ)ಕ್ಕೆ ಅವಮಾನವಾಗದಂತೆ ತನ್ನ ಬದುಕನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅಧ್ಯಾಯದ ಉಪಸಂಹಾರ

ಯಾರು ಇಂದ್ರಿಯ, ಅವುಗಳ ವಿಷಯಗಳು, ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು, ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿ ಅಹಂಕಾರ, ಮಹತ್ತತ್ತ್ವ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಅವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವ, ಪುರುಷ, ಎಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಪೂಜಿಸಿ, ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ಸರ್ವಬಂಧನಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ (ಸ್ವರ್ಗ, ಅಂತಿಮ ಮೋಕ್ಷಸ್ಥಾನ).

ಬ್ರಹ್ಮತತ್ತ್ವ ತಿಳಿದವನು ತನ್ನ ಕೊನೆಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿರುವ ಹರಿಯನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಸರ್ವಪ್ರಾಕೃತಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಗದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ವಾಯುವಿನಂತೆ ದುಃಖ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ, ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೪೮ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸನ್ನ್ಯಾಸ, ತಪಸ್ಸು ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥ-ಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದರ ಸಾರ ಹೀಗಿದೆ.

೧. ಇದು ಹೀಗೆಯೇ (ಇದಮಿತಂ) ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ ಹೇಳಲು ಸಮರ್ಥರಾದ, ವೇದಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾದ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ, ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧರು ಸನ್ನ್ಯಾಸವನ್ನೇ ತಪಸ್ಸೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೨. ವೇದವಿದ್ಯಗಳ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ವೇದವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಸರಿ. ಪರಂಬ್ರಹ್ಮ ದ್ವಂದ್ವರಹಿತ, ಪ್ರಾಕೃತಗುಣಶೂನ್ಯ, ನಿತ್ಯ, ಅಚಿನ್ಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ರಹಸ್ಯತ್ವವೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಧ್ಯಾನದಿಂದ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ (ತೀರ್ಥಯತ್ತಾರೆ).

೩. ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಪಸ್ಸನ್ನು ಬೆಳಕು ಎಂದೂ, ಆಚಾರವು ಧರ್ಮಸಾಧಕವೆಂದೂ ಪರತ್ವವನ್ನು ಜ್ಞಾನವೆಂದೂ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಸನ್ಮಾಸವೇ ಉತ್ತಮತಪಸ್ಸು ಎನಿಸಿದೆ.^೧

೪. ಯಾರು ನಿರಂತರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೋ, ಅವರಿಗೆ ತತ್ತ್ವ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವವನೆಂದು (ಅಂತರ್ಯಾಮಿ) ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡುವವನೇ ಸರ್ವಜ್ಞ. ಅವನು ಮುನಿಗಳ ಸಹವಾಸ, ಮನೆ, ಮಡದಿ, ಬಂಧುಬಾಂಧವರ ಸಂಗ ಬಿಟ್ಟು ಇರುವನೋ, ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮನ ಗುಣಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ಜೀವರಲ್ಲಿ, ಭೇದವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಜ್ಞಾನಿ ದುಃಖದಿಂದ ಬಿಡಗಡೆಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

೫. ಭಗವಂತನನ್ನು ಪರಿಪರಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾ, ಅವನು ಎಲ್ಲ ಜೀವರಿಗೂ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನನೂ, ಸನಾತನನೂ (ಅನಾದಿ), ಸಮಿತ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ, ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷದಂತೆ ಇರುವ ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷ (ನಾಳೆ ಇರದಿರುವ, ಅನಿತ್ಯವಾದ)ವನ್ನು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಕತ್ತರಿಸುತ್ತಾನೆ, ನಂತರ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.^೨

ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ದೇಹವೆಂಬ ವೃಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಬದ್ಧನಾಗಿ, ಜೀವ-ದೇಹ ಎಂಬ ಎರಡು ಪಕ್ಷಿಗಳು ಇವುಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿದ್ದರೂ ಜಡಗಳೇ. ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಚೇತನ, ಜ್ಞಾನ ಸ್ವರೂಪ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ.^೩

೪೯ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಜೀವ, ಬ್ರಹ್ಮರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮತಗಳ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಬಂದಿವೆ. ತುಂಬಾ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಅದರೂ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪ, ಜೀವಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಕ ಕೆಲವಾಶ್ವಗಳಿವೆ.

೧ ತಪಃ ಪ್ರದೀಪ ಇತ್ಯಾಹುರಾಚಾರೋ ಧರ್ಮಸಾಧಕಃ |

ಜ್ಞಾನಂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪರಂ ವಿದ್ಯಾ ಸನ್ಮಾಸಂ ತಪ ಉತ್ತಮಮ್ ||

- ೪೮/೫

೨ ಅಜಿವ್ಯಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮವೃಕ್ಷಃ ಸನಾತನಃ |

ವಿನಂ ಭಿತ್ತಾ ಚ ಭಿತ್ತಾ ಚ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಾನಾ ಬುಧಃ ||

- ೪೮/೧೪

೩ ದ್ವಾವೇತೌ ಪಕ್ಷಿಣೌ ನಿತ್ಯ ಸಂಕ್ಷೇಪೌ ಚಾಪ್ಯಚೇತನೌ |

ವಿಕಾಭ್ಯಾಂ ತು ಪರೋ ಯೋನ್ಯಃ ಚೇತನಾವಾನ್ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ||

- ೪೮/೧೬

ಚರ್ಚಾಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೆಲವು ಸಿದ್ಧಾಂತಾಭಿಪ್ರಾಯಪರ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಭಾವವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ ಇಲ್ಲಿ.

ಮುತ್ತಿಗೆ ಹೋಗುವವರು ಯಾರು? ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ:

೧. ಮರಣಸಮಯದಲ್ಲಿ (ಕಾಯತ್ಯಾಗಕ್ಷಣ) ಉಸಿರನ್ನು ಎಳೆಯುವಷ್ಟೂ ಕಾಲ-ವನ್ನಾದರೂ, ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಪರೋಕ್ಷ ಹೊಂದಿ (ದರ್ಶನ) ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವವನು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.^೧ ಯಾರು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ತೆಗೆಯುವಷ್ಟೂ ಕಾಲವಾದರೂ, ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೇವರಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ಸುಖದಿಂದಲೇ ಅಕ್ಷಯ(ಸುಖದ)ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇತ್ಯಾದಿ..

೨. ಯಾರು ಮೊದಲು ಪ್ರಸನ್ನಮನಸ್ಸನಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ತತ್ತ್ವ(ಅವ್ಯಕ್ತ)ಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೋ, ಅವನು ಬಯಸಿದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.^೨

೩. ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ಕೆಲವು ಮಹಾತ್ಮರು ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುವಿಧ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಜೀವಬ್ರಹ್ಮರಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.^೩

೪. ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ಸ್ಯಕ್ಕೂ, ನೀರಿಗೂ ಭೇದವಿರುವಂತೆ (ಆಧಾರ ಆಧೇಯ ಭಾವವಿರುವುದರಿಂದ), ಜೀವ-ಪರಮಾತ್ಮರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಆಧಾರ, ಆಧೇಯ ಭಾವರೂಪ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದರಿಂದ ಐಕ್ಯ ಹೇಳಲು ಬರುವುದಿಲ್ಲ.^೪

ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆಂದು ಗುರುಗಳು ಶಿಷ್ಯ-ರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ನಂತರ ಋಷಿಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ವಿವಾದಾಸ್ಪದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು

೧ ಉತ್ಕಾ ಸಮಾತ್ರಮಪಿ ಚೇದ್ ಯೋಽಂತಕಾಲೇ ಸಮೋ ಭವೇತ್ |

ಆತ್ಮಾನಮುಪಸಂಗಮ್ಯ ಸೋಽಮೃತತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ||

- ೪೯/೩

೨ ಏವಂ ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಸನ್ನಾತ್ಮಾ ಲಭತೇ ಯದ್ವದಿಚ್ಛತಿ |

ಅವ್ಯಕ್ತಾತ್ ಸತ್ತ್ವಮುದ್ರಿಕ್ತಮಮೃತತ್ವಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ||

- ೪೯/೬

೩ ಅಹುರೇತೇ ಮಹಾತ್ಮಾನೋ ಯೇ ಜ್ಞಾನೇಷು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಾಃ |

ಕೇತಜ್ಜಸ್ತತ್ಯೋರೈಕೈಮಿತ್ಯೇತನ್ನೋಪಪದ್ಯತೇ ||

- ೪೯/೧೧

೪ ಮತ್ತೋ ಯಥಾಽನ್ಯಃ ಸ್ಯಾದ್ ಅಪ್ಪು ಸಂಪ್ರಯೋಗಭೃಥಾನಯೋಃ |

ಸಂಬಂಧತೋಯಬಿಂದೂನಾಂ ಪಶ್ಯೇಃ ಕೋನನದಸ್ಯ ಚ ||

ಇತ್ಯುಕ್ತವಂತಸ್ತೇ ವಿಷ್ಣುಸ್ತದಾ ಲೋಕಪಿತಾಮಹಮ್ |

ಪುನಃ ಸಂಶಯಮಾಪನ್ನಾಃ ಪಪ್ರಚ್ಛುರ್ಮುನಿಸತ್ತಮಾಃ ||

ಕೋ ವಾ ಸ್ವದಿಹ ಧರ್ಮಾಣಾಮನುಷ್ಠೇಯತಮೋ ಮತಃ |

ವ್ಯಾಹತಾಮಿವ ಪಶ್ಯಾಮೋ ಧರ್ಮಸ್ಯ ವಿವಿಧಾಂ ಗತಿಮ್ ||

- ೪೯/೧೪-೧೬

ಹೇಳುತ್ತಾ (ಶ್ಲೋ. ೧೫-೩೨ರವರೆಗೆ ನಾಸ್ತಿಕ, ಆಸ್ತಿಕ, ಬೌದ್ಧ, ಅದ್ವೈತವಾದಿಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು) ಒಟ್ಟಾರೆ 'ಈ ಮಾರ್ಗವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದುದು' ಎಂದು ಯಾವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ. (೫೦ನೇ) ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವಾದಾಸ್ಪದ ವಿಷಯಗಳು ಯಾವುದೆಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು ತೀರ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಭಾವ.

೫೦ ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮನು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಸಂದೇಹಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. ಯಾವುದೇ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡದಿರುವುದು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ (ಕೃತ್ಯತಮ). ಈ ವ್ರತವು ಉದ್ದೇಗವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ (ಒಂದು). ನಾಸ್ತಿಕಪ್ರವೃತ್ತಿಯ, ಹಿಂಸಾಪ್ರವೃತ್ತಿಯ (ಪ್ರಾಣಿಗಳ) ಜನರು ಲೋಭಮೋಹಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

೨. ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ (ಪರಮಾತ್ಮನ) ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವದಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ.^೧

೩. ಸಕಾಮಕರ್ಮಗಳು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ (ಅಲಸ್ಯ ಬಿಟ್ಟು) ಮಾಡುತ್ತಾ ಇದೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಿ ಆನಂದಪಡುತ್ತಾರೆ (ಲೌಕಿಕ). ಆದರೆ ಯಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರೋ, ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ, ಅವರೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಧೀರರು ಮತ್ತು ಸಾತ್ವಿಕ ಜ್ಞಾನಿಗಳು^೨.

೪. ಜೀವೇಶ್ವರಭೇದವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೀಗಿದೆ:

೧. ಏವಂ ವೃತ್ತಾಽಪಿತೇ ಧರ್ಮೇ ಬಹುಧಾ ವಿಪ್ರಬೋಧಿತೇ |

ನಿಶ್ಚಯಂ ನಾಧಿಗಚ್ಛಾಮಃ ಶ್ರೇಯಃ ಕಿಮಿತಿ ಸತ್ತಮ ||

ಆತಃ ಪರಂ ತು ಯದ್ ಗುಹ್ಯಂ ತದ್ ಭವಾನ್ ವಕ್ತುಮರ್ಹತಿ |

ಸತ್ತಕ್ಷೇತ್ರಸ್ವರೂಪೈವ ಸಂಬಂಧಃ ಕೇನ ಹೇತುನಾ ||

- ೪೯/೨೮,೩೦

೨. ಜ್ಞಾನಾನಿಶ್ಚೇಯಸಂ ಪ್ರಾಹುರ್ವಿದ್ವಾ ನಿಶ್ಚಯದರ್ಶಿನಃ |

ತಸ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಶುದ್ಧೇನ ಮುಚ್ಯತೇ ಸರ್ವಕಲ್ಮಷೈಃ ||

ಹಿಂಸಾಪರಾಶ್ಚ ಲೋಕೇ ಯೇ ಯೇ ಚ ನಾಸ್ತಿಕವೃತ್ತಯಃ |

ಲೋಭಮೋಹಸಮಾಯುಕ್ತಾಸ್ತೇ ವೈ ನಿರಯಗಾಮಿನಃ ||

- ೫೦/೩, ೪

೩. ಕುರ್ವತೇ ಯೇ ತು ಕರ್ಮಾಣಿ ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾ ವಿಪತ್ತಿಶ್ಚ |

ಅನಾಶೀರ್ಯೋಗಸಂಯುಕ್ತಾಸ್ತೇ ಧೀರಾಃ ಸಾಧುದರ್ಶಿನಃ ||

- ೫೦/೬

ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನೆನಿಸಿದ, ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಜೀವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಷ್ಕಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಪೋಷಕಲಾರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶೀತೋಷ್ಣಾದಿ ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ದೂರನಾಗಿದ್ದಾನೆ(ನಿರ್ವೃಂದ್ವ). ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಜೀವನು ಯಾವಾಗ ನೋಡುತ್ತಾನೋ, ಅಣುರೇಣುತ್ಯಣಕಾಷ್ಠಗಳಲ್ಲಿ(ಎಲ್ಲ ಕಡೆ) ಆಗ ಈ ದೇಹದ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಜೀವನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಕಮಲದ ಎಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅಸಂಗವಾಗಿ ಕುಳಿತ ನೀರಿನ ಹನಿಯಂತೆ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಸಂಗನಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ (ಜೀವ).^೧

೫. ಹೇಗೆ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದು ತುಂಬಾ ದುಃಖಕಾರ್ಯವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನರಹಿತನು ತಾನು ತಲುಪಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೊಂದಲಾರನು.^೨ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ದೋಣಿಯಿಲ್ಲದೆ ದಾಟುವುದು ಹೇಗೆ ಅಶಕ್ತವೋ, ಬಾಹುಗಳಿಂದ ದಾಟುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೋ ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನಾಶ್ರಯವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಸಾರ ದಾಟುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸುವುದು ಮೂರ್ಖತನವೇ ಸರಿ.^೩

ಚಕ್ಕುಲಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವಾಗ ತ್ವಕ್, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯವು ಅದರ ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಕಣ್ಣುಚಕ್ಕುಲಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂಗು ಅದರ ವಾಸನೆ, ಗಂಧದಲ್ಲಿ ಕಿವಿಯು ತಿನ್ನುವಾಗ ಉಂಟಾಗುವ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆಯು ರುಚಿಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬೇರೆ ಜ್ಞಾನಗಳು ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತವೆದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬದ್ಧನಾದವನು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ ಹೊರತು, ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

೧ ನಿರ್ವೃಂದ್ವೋ ನಿಷ್ಕಲೋ ನಿತ್ಯಂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞೋ ನಿಷ್ಕಲಾತ್ಮಕಃ |

ಸಮಾಸಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವೇನ ಯದಾ ಸರ್ವತ್ರ ದೃಶ್ಯತೇ ||

- ೫೦/೧೧

೨ ಯಥಾ ಚ ದೀರ್ಘಮಧ್ಯಾನಂ ಪದ್ಮಾಮೇವ ಪ್ರವರ್ತತೇ |

ಅದೃಶ್ಯಪೂರ್ವಂ ಸಹಸಾ ತತ್ತ್ವದರ್ಶನವರ್ಜಿತಃ ||

ತಮೇವ ಚ ಯಥಾಽಧ್ಯಾನಂ ರಥೇಽನೈವಾಶುಗಾಮಿನಾ |

ಯಾಯಾದಶ್ಚಪ್ರಯುಕ್ತೇನ ತಥಾ ಬುದ್ಧಿಮತಾಂ ಗತಿಃ ||

ಉರ್ಧ್ವಂ ಪರ್ವತಮಾರುಹ್ಯ ನಾನ್ವವೇಕ್ಷತೇ ಭೂತಲಮ್ |

ರಥೇನ ರಥಿನಂ ಪಶ್ಯೇತ್ ಕ್ಷಿಪ್ರಮಾನಮಚೇತನಮ್ ||

ಯಾವದ್ ರಥಪಥ್ಯಾವದ್ ರಥೇನ ಸ ತು ಗಚ್ಛತಿ |

ಕ್ಷೀಣೇ ರಥಪಥೇ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ರಥಮುತ್ತೃಪ್ಯ ಗಚ್ಛತಿ ||

ಏವಂ ಗಚ್ಛತಿ ಮೇಧಾವಿ ತತ್ತ್ವಜ್ಞೋ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವತ್ |

ಸಮಾಜ್ಞಾಯ ಮಹಾಬುದ್ಧಿರುತ್ತರಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್ ||

- ೫೦/೨೨

೩ ಯಥಾ ಮಹಾರ್ಗವಂ ಘೋರಮಪ್ಪವಃ ಸಂಪ್ರಗಾಹತೇ |

ಬಾಹುಭ್ಯಾಮೇವ ಸಮೋಹಾದ್ ವಧಮಚ್ಛತ್ಯಸಂಶಯಮ್ ||

- ೫೦/೨೬

ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಅವ್ಯಕ್ತವೆನಿಸಿದ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಮಹತ್ತತ್ವವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯವೆಂದೂ, ಅದರಿಂದ ಅಹಂಕಾರತ್ವವೆಂಬ ಕಾರ್ಯದ ಹುಟ್ಟು ಅದರಿಂದ ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳ ಜನನ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳಾದ ಶಬ್ದಾದಿಗಳು ಕೂಡಾ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಅಹಂಕಾರತ್ವದಿಂದ ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದ ಆಕಾಶವು ಶಬ್ದವೆಂಬ ಒಂದೇ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಆಕಾಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಾಯುವಿಗೆ ಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಸ್ಪರ್ಶಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಗುಣಗಳು. ನಂತರ ಹುಟ್ಟಿದ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಗುಣಗಳಾದರೆ, ಅಮೋಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಜಲಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳಿವೆ. ಅವು ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ ಮತ್ತು ರಸ. ನಂತರ ಜಲದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಪೃಥ್ವಿಗೆ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ ಹಾಗೂ ಗಂಧಗಳೆಂಬ ಐದು ಗುಣಗಳು ಇವೆ.

ಪ್ರಧಾನ-ಅವ್ಯಕ್ತ-ಪ್ರಕೃತಿ-ಮಹತ್ತತ್ವ

ಅಹಂಕಾರತ್ವ

↓	↓	↓	↓	↓	↓
ಭೂತ	ಆಕಾಶ	ವಾಯು	ತೇಜಸ್ಸು	ಜಲ	ಪೃಥಿವೀ
ತನ್ಮಾತ್ರ	೧. ಶಬ್ದ	೧. ಸ್ಪರ್ಶ	೧. ರೂಪ	೧. ರಸ	೧. ಗಂಧ
(ಗುಣಗಳು)		೨. ಶಬ್ದ	೨. ಸ್ಪರ್ಶ	೨. ಸ್ಪರ್ಶ	೨. ರಸ
			೩. ಶಬ್ದ	೩. ಶಬ್ದ	೩. ರೂಪ
				೪. ರೂಪ	೪. ಸ್ಪರ್ಶ
					೫. ಶಬ್ದ

ಪಂಚಭೂತಗಳ ಇತರ ಗುಣಗಳು

೧. ಪೃಥಿವೀ - ಗಂಧ(ಮುಖ್ಯಗುಣ) - ಪ್ರಕಾರ- ಇಷ್ಟಗಂಧ, ಅನಿಷ್ಟಗಂಧ, ಮಧುರ, ಹೃದಿ, ಕಟು, ನಿರ್ಹಾರಿ, ಮಿಶ್ರಿತ, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಕಠಿಣ, ವಿಶದ (೧೦ ಗುಣಗಳು).

೨. ಜಲ - ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರಸ - ನೀರಿನ ಗುಣಗಳು ನಾಲ್ಕು- ರಸಮುಖ್ಯ, ರಸಗಳ ಪ್ರಕಾರ - ಮಧುರ, ಅಮೃ, ಕಟು, ತಿಕ್ತ, ಕಷಾಯ, ಲವಣ, ಆರು ವಿಧ ರಸಗಳು ನೀರಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತವೆ.

೩. ತೇಜಸ್ಸು - ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ - ಮೂರು ಗುಣಗಳು (ತೇಜಸ್ಸಿನ), ಇದರ ಪ್ರಕಾರಗಳು - ಬಿಳಿ, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು, ನೀಲಿ, ಹಳದಿ, ಅರುಣ, ಹ್ರಸ್ವ, ದೀರ್ಘ, ಕೃಶ, ಸ್ಥೂಲ, ಚಚ್ಚೌಕ, ದುಂಡು - ಹೀಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಕಾರದ ತೇಜಸ್ಸುಗಳು.

೪. ವಾಯು - ಶಬ್ದ ಹಾಗೂ ಸ್ಪರ್ಶಗಳು - ೨ ಗುಣಗಳು. ಸ್ಪರ್ಶಮುಖ್ಯ ೧೨ ಸ್ಪರ್ಶಪ್ರಕಾರಗಳು - ಉಷ್ಣ, ಶೀತ, ಸುಖ, ದುಃಖ, ಸ್ನಿಗ್ಧ, ವಿಶದ, ಕಠಿಣ, ನುಣುಪು, ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣ, ಜಡ್ಡು ದಾರುಣ, ಕೋಮಲ.

೫. ಆಕಾಶ - ಆಕಾಶದ ಗುಣ ಶಬ್ದ ಒಂದೇ. ಅದರ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಷಡ್ಜ, ಋಷಭ, ಗಾಂಧಾರ, ಮಧ್ಯಮ, ಪಂಚಮ, ನಿಷಾದ, ದೈವತ, ಇಷ್ಟ, ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಹತ ಎಂದು ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರಗಳು.

ಆಕಾಶವು ಎಲ್ಲ ಭೂತಗಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬುದ್ಧಿತತ್ತ್ವ, ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮಶ್ರೇಷ್ಠ ಈತನಿಗಿಂತಲೂ ಅವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಉತ್ತಮಳು. ಅವ್ಯಕ್ತಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮನು ಪರಮಪುರುಷ ನಾರಾಯಣ.^೧

೫೧ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪದೇಶದ ಉಪಸಂಹಾರ, ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಗುರು, ಇದಲ್ಲವನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಆತನ ದುಃಖ ದೂರ ಮಾಡಿದ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ತಾನು ಹೋಗಲು ಧರ್ಮರಾಜನಿಂದ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೋರುತ್ತಾನೆ.

೧. ಎಲ್ಲ ಪಂಚಭೂತಗಳ ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ನಿಯಮನವನ್ನು ಮನಸ್ಸೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೆ ಆಧಾರ (ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ರಿ) ಮನಸ್ಸೇ. ಬುದ್ಧಿಯು ಜೀವನಲ್ಲಿರುವ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸು ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೆಲ್ಲ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವ ಎನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೀವರ ಶರೀರವೇ ರಥ. ಅದನ್ನು ಚಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವವನು ಭಗವಂತ. ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂಬ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಯಮಿಸುತ್ತಾನೆ.^೨

ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಶರೀರವೇ ಭಗವಂತನ ರಥ. ವಶಾಗ್ರತೆಯು ಮನಸ್ಸು ಸಾರಥಿ. ಬುದ್ಧಿಯೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಹಗ್ಗ (ಕಡಿವಾಣ- ಬಾರುಕೋಲು). ಹೀಗೆ

೧ ಅಕಾಶಮುತ್ತಮಂ ಭೂತಮಹಂಕಾರಸ್ತತಃ ಪರಃ |

ಅಹಂಕಾರಾತ್ ಪರಾ ಬುದ್ಧಿಃ ಬುದ್ಧೇರಾತ್ಮಾ ತತಃ ಪರಃ ||

ಪರಾಪರಜ್ಞೋ ಭೂತಾನಾಂ ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನಾನಂತ್ಯಮಶ್ನುತೇ ||

- ೫೦/೫೮, ೬೦

೨ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನೋ ಯುಕ್ತೇ ಸದಾಶ್ವಾನಿವ ಸಾರಥೀ |

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನೋ ಬುದ್ಧಿಃ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞೇ ಯುಜ್ಯತೇ ಸದಾ ||

- ೫೧/೩

ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ನಿಯಮಿತವಾದ ದೇಹವೆಂಬ ರಥವನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಧೀರ, ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಅವನು ಎಂದೂ ಮೋಹಕ್ಕೆ (ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನ) ತುತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ.^೧

ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಾನವು ಹೀಗಿದೆ:

೧. ಸ್ಥಳ - ಪೃಥಿವೀ - ಇದರ ಮೂಲ ಅವ್ಯಕ್ತತ್ವ

೨. ಇದರಲ್ಲಿರುವುದು - ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಗಳು (ಪದಾರ್ಥಗಳು)

೩. ಬೆಳಕು - ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಂದ

೪. ಅಲಂಕಾರ ಸಾಮಗ್ರಿ - ನಕ್ಷತ್ರಗಳು, ನದಿಗಳು, ಪರ್ವತಗಳು, ತೀರ್ಥಗಳು

೫. ಯಾರಿಗೆ ಆಧಾರ/ಗತಿಪ್ರದ - ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ

೬. ಹೀಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಚರಾಚರ ಪದಾರ್ಥ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಹೊಂಡು ಜೀವರ ಶರೀರವೆಂಬ ರಥದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅತಿಶ್ರದ್ಧೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಭೂಗೋಲವು ಪರಬ್ರಹ್ಮನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ರಾಜಮಂದಿರವಾಗಿದೆ. ಅವನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

೨. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾವೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿವೆಯೋ, ಅವೆಲ್ಲ ಪ್ರಲಯಕಾಲ ಬಂದಾಗ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

೩. ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ವಿವಿಧ ಜೀವರೆಲ್ಲ ಮೂಲತಃ ಹಾಗೆಯೇ. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಇರುವವರೇ. ಎಂದರೆ ದೇವ, ಮನುಷ್ಯ, ಗಂಧರ್ವ, ಪಿತೃ, ಉರಗ, ರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಆಯಾ ಸ್ವಭಾವದವರೇ. ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅವರವರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಸೃಷ್ಟಿಯಾದಾಗ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿವೆಯಷ್ಟೇ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರಾವ ಕಾರಣಗಳೂ ಇಲ್ಲ (ಅದೃಷ್ಟ ಕರ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ).^೨ ಇವೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರತಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲೂ ಹುಟ್ಟುತ್ತಿರುತ್ತವೆ (ಹಾಗೆಯೇ). ಮಹದಾದಿ ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

೪. ೧. ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದನು.

೧ ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಸಂಯುಕ್ತೋ ಮನಃ ಸಾರಥಿಮೇವ ಚ |

ಬುದ್ಧಿಸ್ತಂಯಮನೋ ನಿತ್ಯಂ ಮಹಾನ್ ಬ್ರಹ್ಮಮಯೋ ರಥಃ ||

ಏವಂ ಯೋ ವೇತ್ತಿ ವಿದ್ವಾನ್ ವೈ ಸದಾ ಬ್ರಹ್ಮಮಯಂ ರಥಮ್ |

ಸ ಧೀರಃ ಸರ್ವಲೋಕೇಷು ನ ಮೋಹಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ||

- ೫೧/೫, ೬

೨ ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾ ಗಂಧರ್ವಾಃ ಪಿತೃಚೋರಗರಾಕ್ಷಸಾಃ |

ಸರ್ವೇ ಸ್ವಭಾವತಃ ಸೃಷ್ಟುನ ಕ್ರಿಯಾಭ್ಯೋ ನ ಕಾರಣಾತ್ ||

- ೫೧/೧೨

೨. ಹಾಗೆಯೇ ದೇವತೆಗಳು, ಋಷಿಗಳು ಕೂಡಾ ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ.^೧

೩. ಗಡ್ಡೆ ಗೆಣಸು ಮೊದಲಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧರಾದ ಪುರುಷರು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಏಕಾಗ್ರಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೂರೂ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ.

೪. ಆರೋಗ್ಯಸಾಧಕಗಳಾದ ಔಷಧಿಗಳು, ನಾನಾ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಕೂಡಾ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ತಪಸ್ಸೇ ಮೂಲ.

೫. ಹೊಂದಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ, ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ, ಸಹಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ, ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದ (ನೋಡಲು, ಮುಟ್ಟಲು, ಕೀಳಲು) ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ.^೨

೬. ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿರಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿರಲಿ, ಕಳ್ಳತನ, ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿರಲಿ, ಗುರುಪತಿಗ್ರಾಮನ ಮಾಡಿರಲಿ - ಇವೆಲ್ಲ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು.^೩

೭. ಮಾನವರು, ಪಿತ್ತಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ಪಶುಗಳು, ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳು, ಇತರೆ ಎಲ್ಲ ಚರಾಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

೮. ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳೂ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಾನ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೯. ಯಾರು ಫಲದಾಶೆಯಿಂದಲೇ/ಅಲಸ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರೆಲ್ಲ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ (ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮನ ಲೋಕಕ್ಕೆ?).^೪

೧೦. ಆದರೆ ಶುದ್ಧಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಮಮಕಾರ, ಅಹಂಕಾರ ಬಿಟ್ಟು ಧ್ಯಾನಲೋಕದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾರೋ, ಅವರು ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದ ಲೋಕವನ್ನು (ವೈಕುಂಠ) ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

೧ ಪ್ರಜಾಪತಿದಿಂದ ಸರ್ವಂ ತಪಸ್ಯವಾಸ್ಯಜತ್ ಪ್ರಭುಃ |

ತಥೈವ ದೇವಾನ್ಯಪಯಸ್ಸಪಸಾ ಪ್ರತಿಪೇದಿರೇ ||

- ೫೧/೧೬

೨ ಯದ್ ದುರಾಪಂ ದುರಾಮಾಯಂ ದುರಾಧರ್ಷಂ ದುರನ್ಯಯಮ್ |

ತತ್ಪರ್ವಂ ತಪಸಾ ಸಾದ್ಯಂ ತಪೋ ಹಿ ದುರತಿಕ್ರಮಮ್ ||

- ೫೧/೧೯

೩ ಸುರಾಪೋ ಬ್ರಹ್ಮಹಾ ಸ್ತೇನೋ ಭ್ರೂಣಹಾ ಗುರುತ್ವಗಃ |

ತಪಸ್ಯವ ಸುತಪ್ತೇನ ಮುಚ್ಯತೇ ಕಿಲ್ವಿಷಾತ್ ತತಃ ||

- ೫೧/೨೦

೪ ಅತೀರ್ಯುಕ್ತಾನಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ಮತೇ ಯೇ ತ್ವತಂದ್ರಿತಾಃ |

ಅಹಂಕಾರಸಮಾಯುಕ್ತಾಃ ತೇ ಸಕಾಶೇ ಪ್ರಜಾಪತೇ ||

- ೫೧/೨೪

ಧ್ಯಾನಯೋಗೇನ ಶುದ್ಧೇನ ನಿರ್ಮಮಾ ನಿರಹಂಕೃತಾಃ |

ಅಪ್ಪುವಂತಿ ಮಹಾತ್ಮಾನೋ ಮಹಾಂತಂ ಲೋಕಮುತ್ತಮಮ್ || - ೫೧/೨೫

ಇವರು ಸಜ್ಜನರ ಸಂಗದಿಂದ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುವುದರಿಂದ ಅವೆಲ್ಲ ವೇದ ಬಲ್ಲವರೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ.^೧

೧೧. ಎರಡಕ್ಷರಗಳ ಪದ ಮತ್ತು ಎನಿಸಿದೆ. ಮೂರ ಅಕ್ಷರಗಳ ಪದ 'ಅಕ್ಷರ' ಬ್ರಹ್ಮಪದವನ್ನು ದೊರಕಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮಮ' ಎಂಬ ಎರಡಕ್ಷರ ಪದವು ಮತ್ತು ಎನಿಸಿದೆ. 'ನ ಮಮ ಎಂಬ ಮೂರು ಅಕ್ಷರದ ಪದವು ಶಾಶ್ವತಸುಖಪದವು.^೨

೧೨. ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಕರಾದ, ಜೀವನ್ಮುಕ್ತರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವೇ ಪರಮಗತಿ ಎನಿಸಿದೆ.^೩

೧೩. ವಿರಕ್ತರಾದ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಗತಿಯು. ಇದುವೇ ಸನಾತನಧರ್ಮ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಹೊಂದಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನವೂ ಇದೇ. ಈ ಆಚಾರ ಶುದ್ಧ ನಿರ್ದುಷ್ಟ ನಂದಿತವಲ್ಲ.

೧೪. ಯಾವನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಮನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಾನೋ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಸೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ, ಫಲಗಳಿಗೆ ನಿರಾಸಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ ಅಂತಹ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮದರ್ಶಿಯೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ (ಸಾಲೋಕ ಮೋಕ್ಷ).

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳೇ! ನಾನು ನಿಮಗೆ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿರಿ.

ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದರು:

ಶಿಷ್ಯನೇ! ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮುನಿಗಳು ಆಚರಿಸಿ, ಉತ್ತಮ ಲೋಕವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಅರಿತು ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಾಗಿ ಆಚರಿಸು (ಸಿದರೆ), ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದು (ತಿ). ಎಂದು ಗುರುವು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು.

೧ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞ ಇತಿ ತಂ ಚಿಂತ್ಯಾತ್ ಯಸ್ತಂ ವೇದ ಸ ವೇದವಿತ್ || - ೫೧/೩೦

೨ ದ್ವೈಕ್ಷರಸ್ತು ಭವೇನ್ಮತ್ಯುಃ ತ್ರೈಕ್ಷರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಾಶ್ವತಮ್ |
ಮಮೇತಿ ಹಿ ಭವೇನ್ಮತ್ಯುರ್ನ ಮಮೇತಿ ಹಿ ಶಾಶ್ವತಮ್ || - ೫೧/೩೩

೩ ಗತಿರೇಷಾಂ ತು ಮುಕ್ತಾನಾಂ ಯೇ ಜ್ಞಾನಪರಿನಿಷ್ಠಿತಾಃ |
ಪ್ರಪ್ರವ್ರತಯಶ್ಚ ಯಾಃ ಸರ್ವಾಃ ಪಶ್ಯಂತಿ ಪರಿಣಾಮಜಾಃ || - ೫೧/೪೧

೪ ಸಮೇನ ಸರ್ವ ಭೂತೇಷು ನಿಷ್ಪ್ರಹೇಣ ನಿರಾಶಿಷಾ |
ಶಕ್ಯಾ ಗತಿರಿಯಂ ಗಂತುಂ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮುದರ್ಶಿನಾ || - ೫೧/೪೩

ಗುರುವಿನಿಂದ ಉಪದೇಶ ಹೊಂದಿದ ಶಿಷ್ಯನೂ ಕೂಡಾ ಹಾಗೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ, ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಪಡೆದನೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಅವನು ಹೊಂದಿದ ಮೋಕ್ಷಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶೋಕಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಲೈ ಅರ್ಜುನನೇ! ನೀನೂ ಕೂಡಾ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೇಳಿದ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅರ್ಜುನನು ನೀನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯಾರು? ಶಿಷ್ಯ ಯಾರು? ಎಂದು ಪ್ರಾಂಜಲನಾಗಿ ಕೇಳಿದನು.^೧ ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಆ ಗುರು ನಾನೇ? ನನ್ನ ಮನಸ್ಸೇ ಶಿಷ್ಯ. ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಾನು ಇದಲ್ಲ (ರಹಸ್ಯ)ವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ.^೨ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿತ್ಯವೂ ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ(ವಿದ್ಯೆ, ತತ್ತ್ವ)ವನ್ನು ನಿತ್ಯವೂ ಆಚರಿಸು. ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮವನ್ನು ನೀನು ಆಚರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪದೂರವಾಗಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ. ಹಿಂದೆ ಯುದ್ಧದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದೆ (ಅದನ್ನು ಮರೆತ) ನೀನು ಈಗಲಾದರೂ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಇಡು (ಆಚರಿಸು).

ನಂತರ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲೋಕ ಪುರುಷನಂತೆ 'ನಾನು ನನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳ (ದಿನಗಳಾದವು) ಕಾಲವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಹೋಗುವೆ.

ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅರ್ಜುನನು ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಮಾಡು. ನೀನೇ ಸರ್ವಪ್ರಪಂಚದ ಒಡೆಯ. ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾಲಿಸು (ನಾನು ಅನುಮತಿ ನೀಡುವುದು ಏನಿದೆ? ನಾವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ವಚನಪಾಲಕರು ಮಾತ್ರ).

ಯದಿಷ್ಟಂ ಕುರು ಸರ್ವಸ್ಯಾಪೀಶ್ವರೋಽಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರಪಾಲಯ |

ನಮಸ್ತೇ ಸರ್ವಲೋಕಾತ್ಮನ್ ನಾರಾಯಣ ಪರಾತ್ತರ ||

ಮನೋಮಲಾತ್ ತಪೋಽಶಕ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಚಾವಿದ್ಯಯಾ ತಥಾ |

ದಾನಮಪೃಥ್ವ್ಯದೋಷೇಣ ನಾಮ ತಸ್ಮಾತ್ ಕಲೌ ಸ್ಮರೇತ್ ||

- ೫೧/೫೭-೫೯

- ಹೀಗೆ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ಹಸ್ತಿನಾವತಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಧರ್ಮರಾಜ ಅಗ್ನಿನೋಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟದಿಂದಲೇ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ.

೧ ಕೋ ನೃಸೌ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕೃಷ್ಣ ಕಶ್ಚ ಶಿಷೋ ಜನಾರ್ದನ |

ಜ್ಞಾತವ್ಯಂ ಚೇನ್ನಯತದ್ ವೈ ತನ್ನಮಾಚಕ್ಷ ಮೇ ವಿಭೋ ||

- ೫೧/೫೦

೨ ಅಹಂ ಗುರುರ್ಮಹಾಬಾಹೋ ಮನಃ ಶಿಷ್ಯೋ ಹಿ ವಿದ್ಧಿ ಮೇ |

ತ್ವತ್ತೀತ್ಯಾ ಸರ್ವಮೇತದ್ ವೈ ಕಥಿತಂ ತೇ ಧನಂಜಯ ||

- ೫೧/೫೧

ಮ.ಭಾ.ತಾ.ನಿ. (೩೦/೪೯-೫೮)

ಗೀತೋಕ್ತಂ ವಿಸ್ತೃತಂ ಚಾಸ್ತೈ ಪುನರ್ವಿಸ್ತರತೋ ವದತ್ |
ವಾಣೀ ಪ್ರಾಣೋ ವಾಸುದೇವ ಇತ್ಯೇತ್ಯರಬಿಲಂ ಶತಮ್ ||
ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವಮೇತೇಷಾಂ ಸರ್ವಮೇತದ್ವಶೇ ಜಗತ್ |
ಉತ್ತರೋತ್ತಮೇತೇಽಪಿ ಗುಣೋಚ್ಚಾಸ್ತದ್ವಶೇಽಪರೇ ||

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದುದು ಮರೆತುಹೋಯಿತು. ಅದನ್ನು ಪುನಃ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅನುಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಉಪದೇಶಿಸಿದ. ಭಾರತೀ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಈ ಮೂವರಂದಲೇ ಅಲ್ಲ ಜಗತ್ತು ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವ ಈ ಮೂವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತು ಇವರ ವಶದಲ್ಲಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೇಲು, ಮೇಲಿನವರು ಹೆಚ್ಚು ಗುಣವಂತರು. ಬೇರೆ ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಇವರ ವಶದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಇತ್ತಂ ಹರೇರ್ವಶೇ ಸರ್ವಂ ಗುಣಪೂರ್ಣಶ್ಚ ಸ ಪ್ರಭುಃ |
ಏಕ ಏವ ನ ಚಾನೋಽಸ್ತಿ ಪ್ರಾಣೋಚ್ಚಾ ತದಧೋ ರಮಾ ||

ಹೀಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲವೂ ಇದೆ. ಗುಣಪೂರ್ಣ ಆ ಪ್ರಭು ಒಬ್ಬನೇ ಹೊರತು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯವಳು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವಳು ರಮೆ.

ಸ ಹುತಾಶ ಇತಿ ಪೋಕ್ಷೋ ಹುತಮತ್ಸ್ರವಿಲಂ ಯತಃ |
ವಾಕ್ಪ್ರಾಮದ್ಯಗೋ ನಿತ್ಯಂ ಧಾರಯತ್ಸ್ರವಿಲಂ ಜಗತ್ ||
ಸ ಈಶೋ ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದ್ಯಾ ಜೀವಾ ಏವ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ |
ಯೇ ತಸ್ಯಾನಾದಿಸದ್ವಕ್ಷಾ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ಹಿ ತೇ ಸ್ವತಾಃ ||

ಹೋಮಿಸಿದ್ವಿಲ್ಲವನ್ನು ಉಣ್ಣುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿ ಹುತಾಶನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವಾಕ್ ಪ್ರಾಣರ ಹೃದಯ ಕಮಲದಲ್ಲಿದ್ದು ನಿತ್ಯವೂ ಸಕಲ ಜಗತ್ತನ್ನು ಅವನೇ ಧರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಈಶ. ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರಾದಿಗಳೆಲ್ಲ ಜೀವರಂದೇ ಕರಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ ಅನಾದಿ ಸದ್ವಕ್ಷರು ಯಾರೋ ಅವರು ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅನಾದಿದ್ವೇಷಿಕೋ ಯೇಽಸ್ಮಿಂಸ್ತಮೋಯೋಗ್ಯಾಃ ಸುಪಾಪಿನಃ |
ಮಿಶ್ರಾ ಮಧ್ಯಾ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಾಃ ಸಂಸಾರಪರಿವರ್ತಿನಃ ||
ಏವಂ ಜೀವಾಸ್ತ್ರಿದ್ರಾ ಪೋಕ್ಷಾ ಭವಂತೈತೇ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ |
ತಾರತಮ್ಯಂ ಚ ವಿಜ್ಞೇಯಂ ಲಿಂಗೈರ್ವ್ಯಹಿಕಮಾನಸೈಃ ||

ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ದ್ವೇಷಿಗಳು ಮಹಾಪಾಪಿಗಳು, ತಮೋಯೋಗ್ಯರು, ಮಿಶ್ರರು, ಮಧ್ಯರು, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿರುವವರು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಜೀವರು

ತ್ರಿವಿಧರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವರಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣೋರ್ಲಿಂಗಾನುಸಾರಿತ್ವಾತ್ ತಾರತಮ್ಯಾತ್ ತದೀಕ್ಷಣಮ್ |

ವಿಷ್ಣೋಶ್ವದನುಗಾನಾಂ ಚ ಪ್ರೀತಿಕ್ಯತ್ ಧರ್ಮ ಈರಿತಃ ||

ಅಧರ್ಮೋಽನ್ಯ ಇಯಂ ನಿಷ್ಠಾ ಪ್ರಲಾಪಃ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ |

ವಿವಮಾದ್ಯನುಶಾಸ್ಯಾಜಃ ಪಾರ್ಥಂ ಪಾರ್ಥೈಃ ಸುಸತ್ಯತಃ ||

ಈ ದೈಹಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ಶ್ರೀಹರಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದರಿಂದ ಜೀವರನ್ನು ತಾರತಮ್ಯದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ಅವನ ಭಕ್ತರಿಗೂ ಸಂತೋಷ ಉಂಟುಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ ಧರ್ಮ. ಬೇರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಧರ್ಮ. ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರನಿರ್ಣಯ. ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಆತ್ತರೆ ಏನು ಫಲ? ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರಿಂದ ಬಹಳ ಸತ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ.

ಕಥಂಚಿತ್ ತಾನವಸ್ಥಾಪ್ಯ ಸುದೂರಾನುಗತಾನ್ ಪ್ರಭುಃ |

ಸುಭದ್ರಾಸಹಿತಃ ಪ್ರಾಯಾದ್ ಯಾನೇನ ದ್ವಾರಕಾಂ ಪುರೀಮ್ ||

ಬಲುದೂರದವರೆಗೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಹಿಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಸುಭದ್ರಾಸಹಿತನಾಗಿ ರಥದಿಂದ ದ್ವಾರಕಾ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ.

ಸಂದೇಶಗಳು-ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಅಧ್ಯಾಯ ೧೬-೫೧ರವರೆಗೆ ೩೬ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ೧೧೦೦ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಮೂಲಕ ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಆತನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ ಗೀತೆ - ಅನುಗೀತೆ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

೨. ಇದು ತುಂಬಾ ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ, ನೇರವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಗೀತೆಯಂತೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ರೀತಿ, ಇಲ್ಲಿಯ ರೀತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ಅಧ್ಯಾಯ, ವಿಷಯಗಳ ಜೋಡಣೆ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿಯ ಜೋಡಣೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯ.

೩. ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಮೂಲ ಗೀತೆ ಹಾಗೂ ಆಶ್ವಮೇಧಿಕಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಅನುಗೀತೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ನೋಡಬಹುದೇನೋ!

ಪರ್ವ	ಭೀಷ್ಮಪರ್ವ	ಆಶ್ವಮೇಧಿಕಪರ್ವ
ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಕಾಲ	ಯುದ್ಧಾರಂಭ	ಧರ್ಮರಾಜನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದ ನಂತರ
ನಿಮಿತ್ತ	ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬಂಧುಗಳದರ್ಶನದಿಂದ ವಿಷಾದ, ಯುದ್ಧಮಾಡಲು ಒಪ್ಪದ ಮನಸ್ಸು ವಿಷಾದ, ಮಾನಸಿಕ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ	ಯುದ್ಧಮುಗಿದ ಮೇಲೂ ಅಭಿಮನ್ಯು ಮೊದಲಾದ ಮಕ್ಕಳ ಕಳಕೊಂಡ ದುಃಖ, ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕಳಕೊಂಡ ದುಃಖದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಉದ್ವಿಗ್ನಮನಸ್ಸಿನವನಾದ
ಉಪದೇಶಕ	ಕೃಷ್ಣ-ಅರ್ಜುನನಿಗೆ	೧ ದ್ವಾರಕೆಗೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು ೨. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಾಶ್ಯಪ -ಸಿದ್ಧರ ಸಂವಾದ ಹೇಳಿದನು ೩. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ(ಪತ್ನಿ) ಸಂವಾದಮೂಲಕ ೪. ಗುರುತಿಷ್ಠರ ಸಂವಾದದ ಮೂಲಕ ೫. ಈ ಗುರು ಬ್ರಹ್ಮನು ಕಶ್ಯಪಾದಿ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ವಿಷಯದ ಮೂಲಕ
		ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಐದು ಮಜಲುಗಳ ಉಪದೇಶಗಳ ಸರಣಿಗಳಿವೆ
ಅಧ್ಯಾಯಗಳು	೧೮	೩೬ (೧೬-೫೧)
ವಿಷಯಗಳು	ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿವೆ (ಒಂದು ರೀತಿಯ)	ಇಲ್ಲಿಯ ಕ್ರಮಗಳೇ ಬೇರೆ
ವಿಶ್ವರೂಪ	ಅಧ್ಯಾಯ ೧೧ರಲ್ಲಿ	೯ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಗೆ ತನ್ನ ಮಹಿಮೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ (ವಿಶ್ವರೂಪ ತೋರಿಕೆ ಇಲ್ಲ)
ಜೀವೇಶ್ವರ ಸ್ವರೂಪ	ಬಂದಿದೆ. ಅಧ್ಯಾಯ-೨ ಇತ್ಯಾದಿ	ಬಂದಿದೆ ಅಧ್ಯಾಯ ೪೯, ೧೯ ಇತ್ಯಾದಿ

ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀತೃತ್ವ ಪರತೃತ್ವಗಳ ಬಗ್ಗೆ	ಅಧ್ಯಾಯ-೧೨	೪೦, ೪೧...
ಯಾಗೀಯ ಹಿಂಸೆ ಬಗ್ಗೆ	-	ಅಧ್ಯಾಯ ೨೯
ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು	-	ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತ್ರೆ - ೩೦ ಅಲರ್ಕೋಪಾಖ್ಯಾನ-೩೧ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ-ಜನಕ ಸಂವಾದ-೩೩ ಅಂಬರೀಷಗೀತೆ - ೩೨
ಪ್ರಕೃತಿ-ಅವ್ಯಕ್ತ- ಗುಣತ್ರಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಗಳ ಚಿಂತನೆ	೧೨-೧೮	೩೬-೪೪, ೫೦
ವೇಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮ ಗಳ ಚಿಂತನೆ	೧೮	೫೧...
ತಪಸ್ಸಿನ ಮಹತ್ವ	೧೮	೫೧...
ವರ್ಣನೆಗಳು (ಅಲಂಕಾರಬದ್ಧ) (ಇತ್ಯಾದಿ)	ಅ-೧೫ (ಸಂಸಾರವರಕ್ಷ ಇತ್ಯಾದಿ)	ಅ-೨೮ (ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ ವನೆ) ಅ-೪೬ (ಕಾಲಚಕ್ರ-ಶರೀರ)
ಮೋಕ್ಷಯೋಗ್ಯ ಧರ್ಮಗಳು	ಅ-೧೬-೧೮	ಅ-೧೮
ವಾಯುಜೀವೋತ್ತ ಮುತ್ಪತ್ತಿ	೧-೧೦	ಅ-೨೪
ಪಂಚಪ್ರಾಣ ವಾಯು	ಅ-೧೫	ಅ-೨೫
ರಹಸ್ಯ ವಿಷಯಗಳು	ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ ಅ-೧೫/೨೦, ೯/೧೨, ೧೦/೩೮	ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಗುರು ತಾನೇ ಶಿಷ್ಯ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅ-೫೧/೨೦

ಸಂದೇಶಗಳು - ವಿವರಣೆಗಳು

೧. ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಆತನ
ಭಕ್ತವಾತ್ಸಲ್ಯಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಾಸಮುದ್ರತ್ವಕ್ಕೆ ದ್ಯೋತಕ.

೨. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ತಾನೇ ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಉಪದೇಶ ನೀಡುತ್ತಾನೆ (ಅನುಗೀತಾಪರ್ವದಲ್ಲಿ).

೩. ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಗಳೇ ಅನುಗೀತಾ ಸಂದೇಶ; ೪. ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಲು ಗುರುವೃತ್ತಿ, ಸೇವೆ ಅವಶ್ಯ (೧೬/೨೬-೨೮); ೫. ಭಗವದನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿ(೧೬/೨೯); ೬. ಸಂಸಾರ, ಜೀವನ, ಶರೀರ ಅನಿತ್ಯ, ದುಃಖಮಯ (೨-೧೬); ೭. ಪಂಚಭೂತಾತ್ಮಕ ಶರೀರ ವೇದನಾಮಯವಾದುದು (೨-೧೭); ೮. ದಾನವೃತಾದಿಗಳೇ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಕ ಧರ್ಮಗಳು (೨-೧೮/೧೬-೨೩) ಇತ್ಯಾದಿ.; ೯. ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಗಳು (೨-೧೯); ೧೦. ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಅವಲಂಬಿ - ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನ, ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು ಪಂಚಪ್ರಾಣರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ (೨-೨೪); ೧೧. ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲ ಆತ್ಮಂತಿಕವಾಗಿ ಶಾಸನ ಮಾಡುವವನು ಗುರು, ಬಂಧು ಒಬ್ಬನೇ. ಅವನು ನಿಯಮಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ (೨-೨೭); ಅವನೇ ಓಂಕಾರ ಸ್ವರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿ (೨-೨೭); ೧೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹಂತಕರನ್ನು ದೇವರು ಯಾರೇ ಇರಲಿ ಕೃತ್ತಿಯರೇ ಇರಲಿ, ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗಲಿ, ಸಂಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಪರಶುರಾಮನು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯ ಮತ್ತು ಆತನ ಪರಿವಾರ ನಾಶ ಮಾಡಿದಂತೆ (೨-೩೦); ೧೩. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವೆಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವುದಲ್ಲ, ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತದಿಂದ ಭಗವದ್ವಾನ್ರೂಪ ತಪಸ್ಸು (೧-೩೧); ೧೪. ಮಾನವರ ಶತ್ರುಗಳ ಸತ್ತವರ ಜಸ್ತಮೋ ಗುಣಗಳು - ಕ್ರೋಧ, ಲೋಭ, ತೃಷ್ಣಾಗಳೇ (೨-೩೨); ೧೫. ಮಮಕಾರ ಬಿಡಬೇಕು (೨-೩೩); ೧೬. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಮ್ಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಇರಬಾರದು. ದೇವ, ಽತಿಶ್ಯ, ಭೂತ, ಅತಿಥಿ (ಋಷಿ)ಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಭಗವಂತನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಇರಬೇಕು (೨-೩೩); ೧೭. ಶಿಷ್ಯನ ಗುಣಗಳು ವಿನಯ, ಶಾಂತತೆ, ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞಾಪಾಲನೆ ಇತ್ಯಾದಿ (೨-೩೬); ೧೮. ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರಿಗೂ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ ವಿಶೇಷವೇ, ಮುಖ್ಯವೇ (೨-೩೬-೪೦); ೧೯. ಎಲ್ಲ ವಿಧವಾದ ಸಂಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ವಿನಾಶವಿದೆ. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮರಣವೇ ಕೊನೆ ಎನಿಸಿದೆ (೨-೪೫/೨೦); ೨೦. ಸೃಷ್ಟಿ ಹೊಂದಿದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ವಿನಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಹುಟ್ಟಿದವನಿಗೆ ಮರಣ ನಿಯತ, ಜಗತ್ತಿನ ಸ್ಥಾವರ, ಜಂಗಮಗಳೆಲ್ಲ ಅಶಾಶ್ವತ (೨-೪೫/೨೧); ೨೧. ಯಜ್ಞ, ದಾನ, ಅಧ್ಯಯನ, ವ್ರತ ನಿಯಮ ಇವೆಲ್ಲ ವಿನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ (೨-೪೫/೨೨); ೨೨. ಬೃಹಚರ್ಯ, ಗಾರ್ಹಸ್ಥ್ಯ, ವಾನಪ್ರಸ್ಥ, ಸನ್ಯಾಸ ಈ ನಾಲ್ಕು ಆಶ್ರಮಗಳಿಗೂ ಮೂಲವಾದುದು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ (ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಮೇಲೆ ಇತರ ಎಲ್ಲರೂ ಅವಲಂಬಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ (೪೬/೧೩); ೨೩. ಹೊಂದಲು ಯಾವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೋ, ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಯಾವುದು ಅಸಾಧ್ಯವೋ, ಯಾವುದು ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಲು ಅಸಾಧ್ಯವೋ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯವೆನಿಸಿವೆ. ತಪಸ್ಸಿನ ಪ್ರಭಾವ ದಾಟಲು ಅಸಾಧ್ಯ (೨-೫೧/೧೯); ೨೪. ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿದವನರಲಿ,

ಬ್ರಹ್ಮಕೃತ್ಯೆ ಮಾಡಿರಲಿ, ಕಳ್ಳತನ ಮಾಡಿರಲಿ, ಭ್ರೂಣಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿರಲಿ, ಗುರುಪತ್ನಿಗಮನ ಮಾಡಿರಲಿ, ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ನಾಶವಾಗಿ ಸಾಧಕರು ಮೋಕ್ಷ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೪. ಇಂತಹ ಅನುಗೀತೆಯ ಸಾರವನ್ನು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಮಹಾಭಾರತ-ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಣವಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತೇ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಉಣಬಡಿಸಿ, ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಾರೆ. ಅವರ ಸಂಗ್ರಹ ಕೌಶಲಕ್ಕೆ 'ಭೂಯಿಷ್ಠಾಂ ತೇ ನಮ ಉಕ್ತಂ ವಿಧೇಮ' ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೇನೂ ಹೇಳಲಾರನು. 'ತೇ ನಮಃ ಕೌಶಲಾಯ' ಎಂದೆ ಪಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದ್ದಾರಷ್ಟೆ ನಾವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿ ವಿರಮಿಸೋಣ.

೫. ಅನುಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಗುಣಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಚಾರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.

೬. ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಹಾಗೂ ಅನುಗೀತೆಗಳ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಬಂದು ತತ್ತ್ವ ರಸದೌತಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಹ ಅಧ್ಯಯನ ಆದಂತಿಲ್ಲ.

೭. ಅನುಗೀತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗುಹ್ಯಭಾಷೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇತ್ಯಾದಿ...

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು

ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು

೧. ಗುರು ಸೇವೆ - ಫಲ

ಉಪಮನ್ಯುಕೃತ - ಅಶ್ವಿನೀ ದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರ

ಸ ವಿವಮುಕ್ತ ಉಪಾಧ್ಯಾಯೇನ ಸ್ತೋತುಂ ಪ್ರಚಕ್ರಮೇ |

ದೇವಾವಶ್ವಿನೌ ವಾಗ್ವಿಬುಗ್ವಿ ||^೧

|| ೫೯ ||

ಪ್ರ ಪೂರ್ವಗೌ ಪೂರ್ವಜೌ ಚಿತ್ರಭಾಸೂ

ಗಿರಾ ವಾ ಶಂಸಾಮಿ ತಪನಾವನಂತೌ |

ದಿವ್ಯೌ ಸುಪರ್ಣೌ ವಿರಜೌ ವಿಮಾನಾ-

ವಧಿಕ್ಷಿಯಂತೌ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ

|| ೬೦ ||

ಹಿರಣ್ಯಯೌ ಶಕುನೀ ಸಾಂಪರಾಯೌ

ನಾಸತ್ಯದಸೌ ಸುನಸೌ ವೈಜಯಂತೌ |

ಶುಕ್ರಂ ವಯಂತೌ ತರಸಾ ಸುವೇಮಾ-

ವಭಿವ್ಯಯಂತಾವಸಿತಂ ವಿವಸ್ವತೇ

|| ೬೧ ||

ಗ್ರಸ್ತಾಂ ಸುಪರ್ಣಸ್ಯ ಬಲೇನ ವರ್ತಿಕಾ

ಮಮುಂಚಿತಾಮಶ್ವಿನೌ ಸೌಭಗಾಯ |

ತಾವತ್ ಸುವೃತ್ತಾವನಮಂತ ಮಾಯಯಾ

ಸತ್ತಮಾ ಗಾ ಅರುಣಾ ಉದಾವಹನ್

|| ೬೨ ||

ಷಷ್ಠಿಶ್ಚ ಗಾವಸ್ತಿಶ್ಚತಾಶ್ಚ ಧೇನವ

ಏಕಂ ವತ್ಸಂ ಸುವತೇ ತಂ ದುಹಂತಿ |

ನಾನಾ ಗೋಷ್ಠಾಃ ವಿಹಿತಾ ಏಕದೋಹನಾ

ಸ್ತಾವಶ್ವಿನೌ ದುಹತೋ ಧರ್ಮ ಮುಕ್ತಮ್

|| ೬೩ ||

ಏಕಾಂ ನಾಭಿಂ ಸಪ್ತಶತಾ ಅರಾತ್ರಿತಾಃ

ಪ್ರಧೀಷ್ಟನ್ಯಾ ವಂಶತಿರರ್ಪಿತಾ ಅರಾಃ |

ಅನೇಮಿ ಚಕ್ರಂ ಪರಿವರ್ತತೇಽಜರಂ

ಮಾಯಾಶ್ವಿನೌ ಸಮನಕ್ತ ಚರ್ಷಣೀ

|| ೬೪ ||

ಏಕಂ ಚಕ್ರಂ ವರ್ತತೇ ದ್ವಾದಶಾರಂ ಪ್ರಧಿ

ಷಣ್ಣಾಭಿಮೇಕಾಕ್ಷಮಮೃತಸ್ಯ ಧಾರಣಮ್ |

ಯಸ್ಮಿನ್ ದೇವಾ ಅಧಿ ವಿಶ್ವೇ ವಿಷ್ಣಾ

ಸಾವತ್ಸಿನ್ ಮುಂಚತೋ ಮಾ ವಿಷೀದತಮ್

|| ೬೫ ||

ಅಶ್ವಿನಾವಿಂದ್ರಮಮೃತಂ ವೃತ್ತಭೂಯೌ

ತಿರೋಧತ್ತಾಮಶ್ವಿನ್ ದಾಸಪತ್ನೀ |

ಭಿತ್ತಾ ಗಿರಿಮಶ್ವಿನ್ ಗಾಮುದಾಚರಂತೌ

ತದ್ವಪ್ತಮಹ್ಯಾ ಪ್ರಥಿತಾ ಬಲಸ್ಯ (೮ಬಲಸ್ಯ)

|| ೬೬ ||

ಯುವಾಂ ದಿತೋ ಜನಯಥೋ ದಶಾಗ್ರೇ

ಸಮಾನಂ ಮೂರ್ಧ್ನಿ ರಥಯಾ ವಿಯಂತಿ |

ತಾಸಾಂ ಯಾತಮೃಪಯೋಽನು ಪ್ರಯಾಂತಿ

ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಕ್ಷಿತಿಮಾಚರಂತಿ

|| ೬೭ ||

ಯುವಾಂ ವರ್ಣಾನ್ವಿಕ್ಷುರುಥೋ ವಿಶ್ವರೂಪಾಂ

ಸ್ತೇಽಧಿಕ್ಷಿಯಂತಿ ಭುವನಾನಿ ವಿಶ್ವಾ |

ತೇ ಭಾನವೋಽಪ್ಯನುಸೃತಾಶ್ಚರಂತಿ

ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಕ್ಷಿತಿಮಾಚರಂತಿ

|| ೬೮ ||

ತೌ ನಾಸತ್ಯಾವಶ್ವಿನಾವಾಮಹೇ ವಾಂ

ಸ್ರಜಂ ಚ ಯಾಂ ಬಿಭೃಥಃ ಪುಷ್ಕರಸ್ಯ |

ತೌ ನಾಸತ್ಯಾವಮೃತಾವೃತಾವೃಧಾ-

ವೃತೇ ದೇವಾಸ್ತತ್ಪ್ರಪದೇನ ಸೂತೇ

|| ೬೯ ||

ಮುಖೇನ ಗರ್ಭಂ ಲಭತಾಂ ಯುವಾನೌ

ಗತಾಸುರೇ ತತ್ಪ್ರಪದೇನ ಸೂತೇ |

ಸದ್ಯೋಜಾತೋ ಮಾತರಮುತ್ರಿ ಗರ್ಭ-

ಸ್ತಾವಶ್ವಿನ್ ಮುಂಚಥೋ ಜೀವಸೇ ಗಾಂ

|| ೭೦ ||

ಸ್ತೋತುಂ ನ ಶಕ್ನೋಮಿ ಗುಣೈರ್ಭವಂತೌ

ಚಕ್ಷುರ್ವಿಹೀನಃ ಪಥಿ ಸಂಪ್ರಮೋಹಃ |

ದುರ್ಗೇಹಮಸ್ಮಿನ್ ಪತಿಸೋಽಸ್ಮಿ ಕೂಪೇ

ಯುವಾಂ ಶರಣ್ಯಂ ಶರಣಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇ

|| ೭೧ ||

೧ ಮೇಲಿನ ೫೯-೭೦ರವರೆಗಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಔತ್ತರೇಯ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿನ ಸ್ತೋತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. - ಆದಿಪರ್ವ (೮-೩)
ಇದು ಔತ್ತರೇಯಪಾಠದಲ್ಲಿದೆ. ತ.ಸಂ.ಸಂ ಪಾಠಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಪಾಠವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.

ವಿವಂ ತೇನಾಭಿಷ್ಠೌ ಅಶ್ವಿನಾವಾಜಗೃತುಃ |
ಅಹತುಶ್ಚಿನಮ್ ಪ್ರೀತೌ ಸ್ವಃ |.....

- ಅ-೩

.....

ಉದಂಕ ಋಷಿಕೃತ ಪುರಂದರಾದಿ ಸ್ತುತಿ (ಅ. ೩

ಸ ತಾನ್ ಸರ್ವಾನ್ ತುಷ್ಪಾಪ ವಿಭಿರ್ಮಂತ್ರವದೇವ ಶ್ಲೋಕೈಃ ||

ತ್ರಿಣೃಪಿತಾನ್ಯತ್ರ ಶತಾನಿ ಮಧ್ಯೇ

ಪಶ್ಚಿಶ್ಚ ನಿತ್ಯಂ ಚರತಿ ಧೃವೇಽಸ್ಮಿನ್ |

ಚಕ್ರೇ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ ಪರ್ವಯೋಗೇ

ಪಡ್ವಿ ಕುಮಾರಾಃ ಪರಿವರ್ತಯಂತಿ

|| ೧೫೪ ||

ತಂತ್ರಂ ಚೇದಂ ವಿಶ್ವರೂಪೇ ಯುವತ್ಯಾ

ವಯತಸ್ತಂತೂನ್ ಸತತಂ ವರ್ತಯಂತ್ಯಾ |

ಕೃಷ್ಣಾನ್ ಸಿತಾಂಶ್ಚೈವ ವಿವರ್ತಯಂತ್ಯಾ

ಭೂತಾನ್ಯಜಸ್ವಂ ಭುವನಾನಿ ಚೈವ || ೧೫೫ ||

ವಜ್ರಸ್ಯ ಭರ್ತಾ ಭುವನಸ್ಯ ಗೋಪ್ತಾ

ವೃತ್ರಸ್ಯ ಹಂತಾ ನಮುಚೇರ್ನಿಹಂತಾ |

ಕೃಷ್ಣೇ ವಸಾನೋ ವಸನೇ ಮಹಾತ್ಮಾ

ಸತ್ಯಾನ್ಯತೇ ಯೋ ವಿವಿನ್ಯಕ್ತಿ ಲೋಕೇ

|| ೧೫೬ ||

ಯೋ ವಾಜಿನಂ(ವಾಹನಂ) ಗರ್ಭಮಪಾಂ ಪುರಾಣಂ

ವೈಶ್ವಾನರಂ ವಾಹನಮಭ್ಯುಷೇತಃ |

ನಮಃ ಸದಾಶ್ಚೈವ ಗದೀಶ್ವರಾಯ

ಲೋಕತ್ರಯೇಶಾಯ ಪುರಂದರಾಯ

|| ೧೫೭ ||

ತತಃ ಸ ವಿನಂ ಪುರುಷಃ ಪ್ರಾಹ | ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿತೇ

ಅಹಮೇತೇನ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ | ಕಿಂ ತೇ ಪ್ರಿಯಂ ಕರವಾಣೇತಿ ||

.....

ಉತ್ತಂಕುಮುಷಿಕೃತ ನಾಗಸ್ತುತಿ

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಚ ನಾಗಾನಸ್ತುವದೇಭಿಃ ಶ್ಲೋಕೈಃ || ಆದಿ.ಪ.ಅ. ೩/೧೩೮
ಯ ಏರಾವತರಾಜಾನಃ ಸರ್ಪಾಃ ಸಮಿತಿಶೋಭನಾಃ |
ವರ್ಷಾಂತ (ಕರಂತ) ಇವ ಜೀಮೂತಾಃ ಸವಿದ್ಯುತ್ಪನ್ನೇರಿತಾಃ || ೧೩೯ ||
ಸುರೂಪಾಶ್ಚ ವಿರೂಪಾಶ್ಚ ತಥಾ ಕಲ್ಯಾಣಕುಂಡಲಾಃ |
ಆದಿತ್ಯವನ್ನಾಕ ಪೃಷ್ಠೇ ರೇಜುರೈರಾವತೋದ್ಭವಾಃ || ೧೪೦ ||
ಬಹೂನಿ ನಾಗವತ್ಕಾನಿ ಗಂಗಾಯಾಸ್ತೀರ ಉತ್ತರೇ |
ಇಚ್ಛೇತ್ಯೋಽರ್ಕಾಂಶುಸೇನಾಯಾಂ ಚತುರ್ಮೈರಾವತರಂ ವಿನಾ || ೧೪೧ ||
ಶತಾನ್ಯಶೀತರಜ್ವಾಂ ಚ ಸಹಸ್ರಾಣಿ ಚ ವಿಂಶತಿಃ |
ಸರ್ಪಾಣಾಂ ಪ್ರಗ್ರಹಾ ಯಾಂತಿ ದೃತರಾಷ್ಟ್ರೋಯದೇಜತಿ || ೧೪೨ ||
ಯೇ ಚೈನಮುಪಸರ್ಪಂತಿ ಯೇ ಚ ದೂರಂ ಪರಂ (ದೂರಪಥಂ) ಗತಾಃ |
ಅಹಮೈರಾವತಜ್ಯೇಷ್ಠಭ್ರಾತೃಭ್ಯೋಽಕರವಂ ನಮಃ || ೧೪೩ ||
ಯಸ್ಯ ವಾಸಃ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ ಖಾಂಡವೇ ಚಾಭವತ್ಸದಾ (ಪುರಾ) |
ತಂ ಕಾದ್ರವೇಯಮಸ್ತೌಷಂ ಕುಂಡಲಾರ್ಥಾಯ ತಕ್ಷಕಮ್ || ೧೪೪ ||
ತಕ್ಷಕಶ್ಚ ಶನೇನಶ್ಚ ನಿತ್ಯಂ ಸಹಚರಾವುಭೌ |
ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ ನಿವಸತಾಂ ನದೀಮಿಕ್ಷುವತೀಮನು || ೧೪೫ ||
ಜಘನ್ಯಜಸ್ತಕೃಷ್ಣ ಶ್ರುತಸೇನೇತಿ ಯಃ ಶ್ರುತಃ |
ಅವಸದ್ಯೋ ಮಹದ್ಭುಮ್ನಿ ಪ್ರಾರ್ಥಯನ್ನಾಗಮುಖ್ಯತಾಮ್ |
ಕರವಾಣಿ ಸದಾ ಚಾಹಂ ನಮಸ್ತಸ್ಮೈ ಮಹಾತ್ಮನೇ || ೧೪೬ ||

.....

ಗರುಡಸ್ತೋತ್ರ (ಅ. ೨೩/೧೪-೨೭) (ಗೀತಾಪ್ರಸಾ)

ವಿವಮುಕ್ತಾಸ್ತದಾ ಗತ್ವಾ ಗರುಡಂ ವಾಗ್ಗಿರಸ್ತುವನ್ |
ತೇ ದೂರಾದಭ್ಯುಪೇತ್ಯೈನಂ ದೇವಾಃ ಸರ್ವಗಣಾಸ್ತದಾ || ೧೦ ||
ದೇವಾ ಊಚುಃ
ತದ್ಭೂಷಿಸ್ತಂ ಮಹಾಭಾಗಸ್ತಂ ದೇವಃ ಪತಗೇಶ್ವರಃ |
ತ್ವಂ ಪ್ರಭುಸ್ತಪನಃ ಸೂರ್ಯಃ ಪರಮೇಷ್ಟಿ ಪ್ರಜಾಪತಿಃ || ೧೧ ||
ತ್ವಮಿಂದ್ರಸ್ತಂ ಹಯಮುಖಿಸ್ತಂ ಶರ್ವಸ್ತಂ ಜಗತ್ಪತಿಃ |
ತ್ವಂ ಮುಖಂ ಪದ್ಮಜೋ ವಿಪ್ರಸ್ತಮಗ್ನಿಃ ಪವನಸ್ತಥಾ || ೧೨ ||

ತ್ವಂ ಹಿ ಧಾತಾ ವಿಧಾತಾ ಚ^೧ ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಸುರಸತ್ತಮಃ |
 ತ್ವಂ ಮಹಾನಭಿಭೂ ಶಶ್ವದಮೃತಂ ತ್ವಂ ಮಹದೃಶಃ |
 ತ್ವಂ ಪ್ರಭಾಸ್ವ ಮಭಿಪ್ರೇತಂ ನಸ್ಮಾನ್ಮಾಮನುತ್ರಮಮ್ || ೧೮ ||
 ತ್ವಮುತ್ರಮಃ ಸರ್ವಮಿದಂ ಚರಾಚರಂ
 ಗಭಸ್ತಿಭಿರ್ಭಾನುರಿವಾವಭಾಸೋ |
 ಸಮಾಕ್ಷಿಪಸನ್ ಭಾನುಮತಃ ಪ್ರಭಾಂ ಮುಹುಃ
 ತ್ವಮಂತಕಃ ಸರ್ವಮಿದಂ ದೃವಾದೃವಮ್ || ೨೦ ||
 ದಿವಾಕರಃ ಪರಿಕುಪಿತೋ ಯಥಾ ದಹೇತ್
 ಪ್ರಜಾಸ್ತಥಾ ದಹಸಿ ಹುತಾಶನಪ್ರಭ |
 ಭಯಂಕರಃ ಪ್ರಲಯ ಇವಾಗ್ನಿರುತ್ಥಿತೋ
 ವಿನಾಶಯನ್ ಯುಗಪರಿವರ್ತನಾಂತಕೃತ್ || ೨೧ ||
 ಖಗೇಶ್ವರಂ ಶರಣಮುಪಾಗತಾ ವಯಂ
 ಮಹೌಜಸಂ ಜ್ವಲನಸಮಾನವರ್ಚಸಂ |
 ತಡಿತ್ಯಭಂ ವಿತಿಮಿರಮಭ್ರಗೋಚರಂ
 ಮಹಾಬಲಂ ಗರುಡಮುಪೇತ್ಯ ಖೇಚರಮ್ || ೨೨ ||
 ಪರಾವರಂ ವರದಮಜಯ್ಯವಿಕ್ರಮಂ
 ತಮೌಜಸಾ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರತಾಪಿತಮ್ |
 ಜಗತ್ಪ್ರಭೋ ಸಪ್ತ ಸುವರ್ಣವರ್ಚಸಾ
 ತ್ವಂ ಪಾಹಿ ಸರ್ವಾಂಶ್ಚ ಸುರಾನ್ ಮಹಾತ್ಮನಃ || ೨೩ ||
 ಭಯಾನ್ವಿತಾ ನಭಸಿ ವಿಮಾನಗಾಮಿನೋ
 ವಿಮಾನಿತಾ ವಿಪಥಗತಿಂ ಪ್ರಯಾಂತಿ ತೇ |
 ಋಷೇಃ ಸುತಸ್ತ್ವಮಸಿ ದಯಾವತಃ ಪ್ರಭೋ
 ಮಹಾತ್ಮನಃ ಖಗವರ ಕಶ್ಯಪಸ್ಯ ಹ || ೨೪ ||
 ಸ ಮಾ ಕೃಧಃ ಕುರು ಜಗತೋ ದಯಾಂ ಪರಾಂ
 ತ್ವಮೇಶ್ವರಃ ಪ್ರಶಮಮುಪೈಹಿ ಪಾಹಿ ನಃ |

೧ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜತೀರ್ಥವಿರಚಿತ ಲಕ್ಷಾಲ್ಪಂಕಾರ ಟೀಕಾಯಾಂ |

'ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಸುರಸತ್ತಮ' ಇತ್ಯಾದ್ಯೈಶ್ಚ ವ್ಯಪದೇಶಸ್ತು ವಿಷ್ಣಾದೀನಾಂ ಗರುಡೇ ಸನ್ನಿಹಿತತ್ವಾತ್
 ಆಯೋಃಗೃಹಿತವತ್ | ಅನ್ಯಥಾ 'ನಾಸ್ತಿ ನಾರಾಯಣಸಮಂ ನ ಭೂತಂ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ'
 ಇತ್ಯವಕ್ರಮವಿರೋಧಃ | ವಿಷ್ಣು ವಾಹನಶೈಲವ ವಿಷ್ಣುತ್ವಾ ಸಂಭವಾತ್ ಯುಕ್ತಿ ವಿರೋಧಃ, ಏವಂ
 ಅನ್ಯತ್ರಾಪ್ಯೂಹ್ಯಮ್ ||

ಮಹಾಶನಿಸ್ಫುರಿತಸಮಸ್ತನೇನ ತೇ
 ದಿಶೋಽಂಬರಂ ತ್ರಿದಿವಮಿಯಂ ಚ ಮೇದಿನೀ || ೨೫ ||
 ಚಲಂತಿ ನಃ ಖಿಗಹೃದಯಾನಿ ಚಾನಿಶಂ
 ನಿಗೃಹ್ಯತಾಂ ವಪುರಿದಮಗ್ನಿಸನ್ನಿಭಮ್ |
 ತವದ್ಯುತಿಂ ಕುಪಿತಕೃತಾಂತ ಸನ್ನಿಭಾಂ
 ನಿಶಮ್ಯ ನಭಶ್ಚಲತಿ ಮನೋಽವ್ಯವಸ್ಥಿತಮ್ || ೨೬ ||
 ಪ್ರಸೀದ ನಃ ಪತಗಪತೇ ಪ್ರಯಾಚತಾಂ
 ಶಿವಶ್ಚ ನೋ ಭವ ಭಗವನ್ ಸುಖಾವಹಃ
 ಏವಂ ಸ್ತುತಃ ಸುಪರ್ಣಸ್ತು ದೇವೈಃ ಸರ್ಷಿಗಣೈಸ್ತದಾ
 ತೇಜಸಃ ಪ್ರತಿಸಂಹಾರಮಾತ್ಮನಃ ಸ ಚಕಾರ ಹ || ೨೭ ||

(ಕಶ್ಯಪಪತ್ನಿ) ಕದ್ರೂದೇವಿಕೃತ ಇಂದ್ರಸ್ತುತಿಃ

(ಗರುಡನಿಂದ ತಾಯಿಯ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆ ಕಥೆ) (ಅ. ೨೫/೭-೧೭)

ತದವಸ್ಥಾನ್ ಸುತಾನ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಕದ್ರೂಃ ಶಕ್ರಮಥಾಸ್ತುವತ್ |
 ನಮಸ್ತೇ ದೇವದೇವೇಶ ನಮಸ್ತೇ ಬಲಸೂದನ |
 ನ ಮುಚಿಘ್ನ ನಮಸ್ತೇಽಸ್ಮು ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷ ಶಚೀಪತೇ || ೭ ||
 ಸರ್ಪಾಣಾಂ ಸೂರ್ಯತಪ್ತಾನಾಂ ವಾರಿಣಾ ತ್ವಂ ಪ್ಲವೋ ಭವ |
 ತ್ವಮೇವ ಪರಮಂ ತ್ರಾಣಮಸ್ಮಾಕಮಮರೋತ್ತಮ || ೮ ||
 ಈಶೋಽಹ್ವಸಿ ಪಯಃ ಸ್ವಪ್ನಂ ತ್ವಮನಲ್ಲಂ ಪುರಂದರ |
 ತ್ವಮೇವ ಮೇಘಸ್ವಂ ವಾಯುಸ್ವ ಮಗ್ನಿವೈದ್ಯುತೋಽಂಬರೇ || ೯ ||
 ತ್ವಮುಭೃಘನವಿಕ್ಲೇಪ್ತಾ ತ್ವಾಮೇವಾಹುಃ ಪುನರ್ಘನಮ್ |
 ತ್ವಂ ವಜ್ರಮತುಲಂ ಘೋರಂ ಘೋಷವಾಂಸ್ಪ್ವಂ ಬಲಾಹಕಃ || ೧೦ ||
 ಸ್ವಪ್ನಾ ತ್ವಮೇವ ಲೋಕಾನಾಂ ಸಂಹರ್ತಾ ಚಾಪರಾಜಿತಃ |
 ತ್ವಂ ಜ್ಯೋತಿಃ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತ್ವಮಾದಿತ್ಯೋ ವಿಭಾವಸುಃ || ೧೧ ||
 ತ್ವಂ ಮಹದ್ಭೂತಮಾಶ್ವರ್ಯಂ ತ್ವಂ ರಾಜಾ ತ್ವಂ ಸುರೋತ್ತಮಃ |
 ತ್ವಂ ವಿಷ್ಣುಸ್ವಂ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಸ್ವಂ ದೇವಸ್ವಂ ಪರಾಯಣಮ್ || ೧೨ ||
 ತ್ವಂ ಸರ್ವಮಮೃತಂ ದೇವ ತ್ವಂ ತ್ವಂ ಸೋಮಃ ಪರಮಾರ್ಚಿತಃ |
 ತ್ವಂ ಮುಹೂರ್ತಸ್ತಥಿಶ್ಚ ತ್ವಂ ಲವಸ್ತ್ವಂ ವೈ ಪುನಃ ಕ್ಷಣಃ || ೧೩ ||

ಶುಕ್ಲಸ್ವಂ ಬಹುಲಶ್ಚೈವ ಕಲಾ ಕಾಷ್ಠಾ ತೃಟಿಸ್ತಥಾ |

ಸಂವತ್ಸರರ್ತವೋ ಮಾಸಾ ರಜನ್ಯಶ್ಚ ದಿನಾನಿ ಚ || ೧೪ ||

ತ್ವಮುತ್ರಮಾ ಸಗಿರಿವನಾ ವಸುಂಧರಾ

ಸ ಭಾಸ್ವರಂ ವಿತಿಮಿರಮಂಬರಂ ತಥಾ |

ಮಹೋದಧಿಃ ಸ ತಿಮಿಂಗಿಲಸ್ತಥಾ

ಮಹೋರ್ಮಮಾನ್ ಬಹುಮಕರೋ ರುಷಾಲಯಃ || ೧೫ ||

ಮಹದೃಶಸ್ತಸ್ಮಿತಿ ಸದಾಭಿಪೂಜ್ಯಸೇ

ಮನೀಷಿಭಿರ್ಮುಧಿತಮನಾ ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ |

ಅಭಿಪುತ್ರಃ ಪಿಬುತಿ ಚ ಸೋಮಮಧ್ವರೇ

ವಪ್ಸತ್ಪ್ರತಾನ್ಯಪಿ ಚ ಹವೀಂಷಿ ಭೂತಯೇ || ೧೬ ||

ತ್ವಂ ವಿಪ್ರೈಃ ಸತತಮಿಹೇಜ್ಯಸೇ ಫಲಾರ್ಥಂ

ವೇದಾಂಗೇಷ್ವತುಲಬಲೌಘ ಗೀಯಸೇ ಚ |

ತ್ವದ್ವೇ ತೋರ್ಯಜನ ಪರಾಯಣಾ ದ್ವಿಜೇಂದ್ರಾ

ವೇದಾಂಗಾನ್ಯಭಿಗಮಯಂತಿ ಸರ್ವವೇದ್ಯೈಃ || ೧೭ ||

ಶಾರ್ಙ್ಗಕೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶಾರ್ಙ್ಗ ಶಿಶುಗಳು ಮಾಡಿದ ಅಗ್ನಿಸ್ತೋತ್ರ^೧

(ಅ-೨೩೧ (೨೫೮))

ಏವಂ ಸಂಭಾಷ್ಯ ತೇಽನ್ಯೋನ್ಯಂ ಮಂದಪಾಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಕಾಃ |

ತುಪ್ಪವುಃ ಪ್ರಯತಾ ಭೂತ್ವಾಯಥಾಗ್ನಿಂ ಶ್ವೇನ ಪಾರ್ಥಿವ ||

ಜರಿತಾರಿರುವಾಚ

ಆತ್ಮಸಿ ವಾಯೋರ್ಜ್ವಲನ ಶರೀರಮಸಿ ವೀರುಧಾಂ |

ಯೋನಿರಾಪಶ್ಚ ತೇ ಶುಕ್ರಂ ಯೋನಿಸ್ತ್ವಮಸಿ ಚಾಂಭಸಃ || ೭ ||

ಊರ್ಧ್ವಂ ಚಾಧಶ್ಚ ಸರ್ಪಂತಿ ಪೃಷ್ಠತಃ ಪಾರ್ಶ್ವತ್ಸ್ತಥಾ |

೧ ಮೇಲಿನ ಇಂದ್ರಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ವಿಷ್ಣು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಗರುಡಸ್ತುತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಲಕ್ಷಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ (ಭಾಗ-೧, ಪು. ೪೩೨ರಲ್ಲಿ) ಅರ್ಥೈಸಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಗರುಡ, ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಾನವಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣಾದಿಗಳೆಂದೇ ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು, ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ ವಿಷ್ಣಾದಿಗಳು ಎಂದಲ್ಲ.

೨ ಇದು ಔತ್ತರೇಯ - ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಮ ಪಾಠದಲ್ಲಿದೆ.

ಅರ್ಚಿಷ್ಠೇ ಮಹಾವೀರ್ಯ ರತ್ನಯಃ ಸವಿತುರ್ಯಥಾ ॥ ೮ ॥

ಸಾರಿಸ್ವತ್ಯ ಉವಾಚ (ಸಾರಿಸ್ವತ್ಯ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರ)

ಮಾತಾ ಪ್ರಣಿಷ್ಠಾಪಿತರಂ ನ ವಿದ್ಯಃ

ಪಕ್ಷಾಜಾತಾ ನೈವ ನೋ ಧೂಮಕೇತೋಃ |

ನ ನಸ್ಮಾತಾ ವಿದ್ಯತೇ ವೈ ತ್ವದನ್ಯಃ

ತಸ್ಯಾದಸ್ಯಾಂಸ್ಮಾಹಿ ಬಾಲಾಂಸ್ತಮಗ್ನೇ ॥ ೯ ॥

ಯದಗ್ನೇ ತೇ ಶಿವಂ ರೂಪಂ ಯೇ ಚ ತೇ ಸಪ್ತ ಹೇತಯಃ |

ತೇನ ನಃ ಪರಿಪಾಹಿ ತ್ವಮಾರ್ತಾನ್ ವೈ ಶರಣೈಷಿಣಃ ॥ ೧೦ ॥

ತ್ವಮೇವೈಕಸ್ತಪಸೇ ಜಾತವೇದೋ

ನಾನ್ಯಸ್ತಪ್ತಾ ವಿದ್ಯತೇ ಗೋಷು ದೇವ |

ಋಷೀನಸ್ಮಾನ್ ಬಾಲಕಾನ್ ಪಾಲಯಸ್ವ

ಪರೇಣಾಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರೇಹಿ ವೈ ಹವ್ಯವಾಹ ॥ ೧೧ ॥

ಿಸ್ತಂಭಮಿತ್ರ ಉವಾಚ (ಸ್ತಂಭಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಿ ಸ್ತೋತ್ರ)

ಸರ್ವಮಗ್ನೇ ತ್ವಮೇವೈಕಸ್ತಮ್ನು ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗತ್ |

ತ್ವಂ ಧಾರಯಸಿ ಭೂತಾನಿ ಭುವನಂ ತ್ವಂ ಬಿಭರ್ಷಿ ಚ ॥ ೧೨ ॥

ತ್ವಮಗ್ನಿಹರ್ವವಾಹಸ್ತಂ ತ್ವಮೇವ ಪರಮಂ ಹವಿಃ |

ಮನೀಷಿಣಸ್ತಾಂ ಜಾನಂತಿ ಬಹುಧಾ ಚೈಕಧಾಪಿ ಚ ॥ ೧೩ ॥

೧ ಪಾಠಾಂತರಗಳೂ ಇವೆ.

ಮೇಲಿನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ೩೮ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಕಠಿಣ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಲಕ್ಷಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಬರದು ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಆಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀಮದ್ಧರು ಈ ಭಾಗದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನಿರ್ಣಯ ಬರೆಯುತ್ತಾ 'ಅಯಮಗ್ನೇ ಜರಿತೇತ್ಯಾದಿಮಂತ್ರೈಃ' ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದ ೧೦ನೇ ಮಂಡಲದ ೧೪೨ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿನ 'ಃ' ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಶಾರ್ಙ್ಗ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಗ್ನಿಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿ ಸಾವಿನ ದವಡೆಯಿಂದ ಪಾರಾದವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲಿನ ಸ್ತೋತ್ರವು ಪೌರುಷೇಯಸ್ತೋತ್ರವಾದರೆ, ಆಪೌರುಷೇಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ೧೪೨ನೇ ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಂಡವು ಎಂದು ಭಾವ. ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ವೇದಾ-ಧಿಕಾರವಿರುವ ವಿಚಾರವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಠದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಭಯವಿರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ, ಹರಿವಾಯುಶೇಷದೇವರ (ನರೋತ್ತಮ-ನರ) ಅನುಗ್ರಹವು ಆಗುವುದೆಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಶುಕ್ಲಸ್ವಂ ಬಹುಲಶ್ಚೈವ ಕಲಾ ಕಾಷ್ಠಾತ್ಯುಪಸ್ತಥಾ |
 ಸಂವತ್ಸರರ್ತವೋ ಮಾಸಾ ರಜನ್ಯಶ್ಚ ದಿನಾನಿ ಚ || ೧೪ ||

ತ್ವಮುತ್ತಮಾ ಸಗಿರಿವನಾ ಮುಂಧರಾ
 ಸ ಭಾಸ್ಕರಂ ವಿತಿಮಿರಮಂಬರಂ ತಥಾ |
 ಮಹೋದಧಿಃ ಸ ತಿಮಿಂಗಿಲಸ್ತಥಾ
 ಮಹೋರ್ಮಮಾನ್ ಬಹುಮಕರೋ ರ್ಘುಷಾಲಯಃ || ೧೫ ||

ಮಹದ್ಯಶಸ್ವಮಿತಿ ಸದಾಭಿಪೂಜ್ಯಸೇ
 ಮನೀಷಿಭಿರ್ಮುನಿತಮನಾ ಮಹರ್ಷಿಭಿಃ |
 ಅಭಿಷುಪ್ತಃ ಪಿಬಸಿ ಚ ಸೋಮಮಧ್ವರೇ
 ವಷಟ್ಕೃತಾನ್ಯಪಿ ಚ ಹವೀಂಷಿ ಭೂತಯೇ || ೧೬ ||

ತ್ವಂ ವಿಪ್ರೈಃ ಸತತಮಿಹೇದ್ಯಸೇ ಫಲಾರ್ಥಂ
 ವೇದಾಂಗೇಷ್ವತುಲಬಲೌಘ ಗೀಯಸೇ ಚ |
 ತ್ವದ್ವೇ ತೋರ್ಯಜನ ಪರಾಯಣಾ ದ್ವಿಜೇಂದ್ರಾ
 ವೇದಾಂಗಾನ್ಯಭಿಗಮಯಂತಿ ಸರ್ವವೇದೈಃ || ೧೭ ||

ಶಾರ್ಙ್ಗಕೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶಾರ್ಙ್ಗ ಶಿಶುಗಳು ಮಾಡಿದ ಅಗ್ನಿಸ್ತೋತ್ರ^೧
 (ಅ-೨೩೧ (೨೫೮))

ವಿವಂ ಸಂಭಾಷ್ಯ ತೇಽನ್ಯೋನ್ಯಂ ಮಂದಪಾಲಸ್ಯ ಪುತ್ರಕಾಃ |
 ತುಷುಪ್ತಃ ಪ್ರಯತಾ ಭೂತ್ವಾಯಥಾಗ್ನಿಂ ಶೃಣು ಪಾರ್ಥಿವ ||
 ಜರಿತಾರಿರುವಾಚ
 ಆತ್ಮಾಸಿ ವಾಯೋರ್ಜ್ವಲನ ಶರೀರಮಸಿ ವೀರುಧಾಂ |
 ಯೋನಿರಾಪಶ್ಚ ತೇ ಶುಕ್ರಂ ಯೋನಿಸ್ತ್ವಮಸಿ ಚಾಂಭಸಃ || ೭ ||
 ಊರ್ಧ್ವಂ ಚಾಧಶ್ಚ ಸರ್ಪಂತಿ ಪೃಷ್ಠತಃ ಪಾರ್ಶ್ವತಸ್ತಥಾ |

೧ ಮೇಲಿನ ಇಂದ್ರಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ವಿಷ್ಣು ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಸಂಬೋಧಿಸಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಗುರುಡಸ್ತುತಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಲಕ್ಷಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ (ಭಾಗ-೧, ಪು. ೪೩ರಲ್ಲಿ) ಅರ್ಥೈಸಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಗುರುಡ, ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಸನ್ನಿಧಾನವಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ವಿಷ್ಣು ದಿಗಳೆಂದೇ ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದಾರೆಯೇ ಹೊರತು, ಇಂದ್ರಾದಿಗಳೇ ವಿಷ್ಣು ದಿಗಳು ಎಂದಲ್ಲ.

೨ ಇದು ಔತ್ತರೇಯ - ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಾಠದಲ್ಲಿದೆ.

ಆರ್ಚಪ್ಪರೇ ಮಹಾವೀರ್ಯ ರಶ್ಮಯಃ ಸವಿತುರ್ಯಥಾ || ೮ ||
 ಸಾರಿಸ್ಯಕ್ಕ ಉವಾಚ (ಸಾರಿಸ್ಯಕ್ಕ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಿ ಮಾಡಿದ ಸ್ತೋತ್ರ)
 ಮಾತಾ ಪ್ರಣಿಷ್ಠಾಪಿತರಂ ನ ವಿದ್ಯಃ
 ಪಕ್ಷಾಜಾತಾ ನೈವ ನೋ ಧೂಮಕೇತೋಃ |
 ನ ನಸಾತ್ರಾ ವಿದ್ಯತೇ ವೈ ತ್ವದನ್ಯಃ
 ತಸ್ಮಾದಸ್ಮಾಂಸ್ಮಾಹಿ ಬಾಲಾಂಸ್ತಮುಗ್ಧೇ || ೯ ||
 ಯದಗ್ನೇ ತೇ ಶಿವಂ ರೂಪಂ ಯೇ ಚ ತೇ ಸಪ್ತ ಹೇತಯಃ |
 ತೇನ ನಃ ಪರಿಪಾಹಿ ತ್ವಮಾರ್ತಾನ್ ವೈ ಶರಣೈಷಿಣಃ || ೧೦ ||
 ತ್ವಮೇವೈಕಸ್ತಪಸೇ ಚಾತವೇದೋ
 ನಾನ್ಯಸ್ತಪ್ತಾ ವಿದ್ಯತೇ ಗೋಷು ದೇವ |
 ಋಷೀನಸ್ಮಾನ್ ಬಾಲಕಾನ್ ಪಾಲಯಸ್ವ
 ಪರೀಣಾಸ್ಮಾನ್ ಪ್ರೇಹಿ ವೈ ಹವ್ಯವಾಹ || ೧೧ ||

ಸ್ತಂಭಮಿತ್ರ ಉವಾಚ (ಸ್ತಂಭಮಿತ್ರ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಿಹಿತ ಸ್ತೋತ್ರ)
 ಸರ್ವಮಗ್ನೇ ತ್ವಮೇವೈಕಸ್ತವ್ಯಯಿ ಸರ್ವಮಿದಂ ಜಗತ್ |
 ತ್ವಂ ಧಾರಯಸಿ ಭೂತಾನಿ ಭುವನಂ ತ್ವಂ ಬಿಭರ್ಷಿ ಚ || ೧೨ ||
 ತ್ವಮಗ್ನಿಹವ್ಯವಾಹಸ್ವಂ ತ್ವಮೇವ ಪರಮಂ ಹವಿಃ |
 ಮನೀಷೀಸ್ತಾಂ ಜಾನಂತಿ ಬಹುಧಾ ಚೈಕಧಾಪಿ ಚ || ೧೩ ||

೧ ಪಾಠಾಂತರಗಳೂ ಇವೆ.

ಮೇಲಿನ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನದ ೩೮ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಕಠಿಣ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ಲಕ್ಷಾಲ್ಪಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಬರೆದು ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯ ಶ್ರೀಮದ್ವರು ಈ ಭಾಗದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನಿರ್ಣಯ ಬರೆಯುತ್ತಾ 'ಅಯಮಗ್ನೇ ಜರಿತೇತ್ಯಾದಿಮಂತ್ರೈಃ' ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದ ೧೦ನೇ ಮಂಡಲದ ೧೪೨ನೇ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿನ 'ಽ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಶಾರ್ಙ್ಗ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಗ್ನಿಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿ ಸಾವಿನ ದವಡೆಯಿಂದ ಪಾರಾದವೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೇಲಿನ ಸ್ತೋತ್ರವು ಪೌರುಷೇಯಸ್ತೋತ್ರವಾದರೆ, ಆಪೌರುಷೇಯ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ೧೪೨ನೇ ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕಂಡವು ಎಂದು ಭಾವ. ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೂ ವೇದಾ-ಧಿಕಾರವಿರುವ ವಿಚಾರವು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಸ್ತೋತ್ರ ಪಠಣದಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಭಯವಿರದು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಜುನರ, ಹರಿವಾಯುಶೇಷದೇವರ (ನರೋತ್ತಮ-ನರ) ಅನುಗ್ರಹವು ಆಗುವುದೆಂದು ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಸೃಷ್ಟ್ಯಾಲೋಕಾಂಸ್ರಿನಿಮಾನ್ ಹವ್ಯವಾಹ
 ಕಾಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಪಚಸಿ ಪುನಃ ಸಮಿದ್ಧಃ |
 ತ್ವಂ ಸರ್ವಸ್ಯ ಭುವನಸ್ಯ ಪ್ರಸೂತಿ
 ಸ್ವಮೇವಾಗ್ನೇ ಭವಸಿ ಪುನಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾ || ೧೪ ||
 ದ್ರೋಣ ಉವಾಚ (ದ್ರೋಣಪಕ್ಷಿಪ್ತ ಸ್ತೋತ್ರ)
 ತ್ವಮನ್ಯಂ ಪ್ರಾಣಿಭರ್ತೃಕ್ರಮಂತರ್ಭೂತೋ ಜಗತ್ಪತೇ |
 ನಿತ್ಯಪ್ರವೃದ್ಧಃ ಪಚಸಿ ತ್ವಯಿ ಸರ್ವಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಮ್ || ೧೫ ||
 ಸೂರ್ಯೋ ಭೂತ್ವಾ ರಶ್ಮಿಭಿರ್ಜಾತವೇದೋ
 ಭೂಮೇರಂಭೋ ಭೂಮಿಜಾತಾನ್ ರಸಾಂಶ್ಚ |
 ವಿಶ್ವಾನಾದಾಯ ಪುನರುತ್ಪಜ್ಯ ಕಾಲೇ
 ದೃಷ್ಟ್ವಾ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಭಾವಯಸೀಹ ಶುಕ್ರ || ೧೬ ||
 ತ್ವತ್ತ ವಿತಾಃ ಪುನಃ ಶುಕ್ರ ವೀರುಧೋ ಹರಿತಚ್ಚಿದ್ರಾಃ |
 ಜಾಯಂತೇ ಪುಷ್ಕರಿಣ್ಯಶ್ಚ ಸುಭದ್ರಶ್ಚ ಮಹೋದಧಿಃ || ೧೭ ||
 ಇದಂ ವೈ ಸದ್ಯ ತಿಗ್ಮಾಂತೋ ವರುಣಸ್ಯ ಪರಾಯಣಂ
 ಶಿವಸಾತ್ರಾ ಭವಾಸ್ಯಾಕಂ ಮಾಸ್ಮಾನದ್ಯ ವಿನಾಶಯ || ೧೮ ||
 ಪಿಂಗಾಕ್ಷ ಲೋಹಿತಾಗ್ನೀವ ಕೃಷ್ಣವರ್ತನ್ ಹುತಾಶನ |
 ಪರೇಣ ಪ್ರೇಹ ಮುಂಚಾಸ್ಮಾನ್ ಸಾಗರಸ್ಯ ಗೃಹಾನಿವ || ೧೯ ||
 ಅಗ್ನಿರುವಾಚ
 ಋಷಿದ್ರೋಣಸ್ತಮಸಿ ವೈ ಬ್ರಹ್ಮ ತದ್ವಾಹೃತಂ ತ್ವಯಾ |
 ಈಷಿತಂ ತೇ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ನ ಚ ತೇ ವಿದ್ಯತೇ ಭಯಮ್ || ೨೦ ||
 ಭೃಶಂ ಪ್ರೀತೋಽಸ್ಮಿ ಭದ್ರಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸ್ತೋತ್ರೇಣ ಸತ್ತಮ || ೨೧ ||

ವಸಿಷ್ಠಕೃತ ಸೂರ್ಯಸ್ತೋತ್ರ (ತಾಪತ್ಯೋಪಾಖ್ಯಾನ) (೨-೧೭೨)
 (ಆದಿಪರ್ವ)

ವಸಿಷ್ಠ ಉವಾಚ
 ಅಜಾಯ ಲೋಕತ್ರಯ ಪಾವನಾಯ
 ಭೂತಾತ್ಮನೇ ಗೋಪತಯೇ ವೃಷಾಯ |

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೧: ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು

೭೧೭

ಸೂರ್ಯಾಯ ಸರ್ಗಪ್ರಲಯಾಲಯಾಯ

ನಮೋ ಮಹಾಕಾರುಣಿಕೋತ್ತಮಾಯ

|| ೨೪ ||

ವಿವಸ್ವತೇ ಜ್ಞಾನ ಭೃತೇಽಂತರಾತ್ಮನೇ (ಭೃದಂತರಾತ್ಮನೇ)

ಜಗತ್ಪದೀಪಾಯ ಜಗದ್ವಿಶಿಷ್ಣೇ |

ಸ್ವಯಂಭುವೇ ದೀಪ್ತ ಸಹಸ್ರಚಕ್ಷುಷೇ

ಸುರೋತ್ತಮಾಯಾಮಿತತೇಜಸೇ ನಮಃ

|| ೨೫ ||

ನಮಃ ಸವಿತೇ ಜಗದೇಕಚಕ್ಷುಷೇ

ಜಗತ್ಪ್ರಸೂಪ್ತಿನಾಶಹೇತವೇ |

ತ್ರಯೀಮಯಾಯ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಧಾರಿಣೇ

ವಿರಿಂಚಿ ನಾರಾಯಣ ಶಂಕರಾತ್ಮನೇ

|| ೨೬ ||

ಸೂರ್ಯ ಉವಾಚ

ಸಂಸ್ತುತೋ ವರದಃ ಸೋಽಹಂ ವರಂ ವರಯ ಸುವ್ರತ |

ಸ್ತುತಿಶ್ಚ ಸ್ವೋಕ್ತಾ ಭಕ್ತಾನಾಂ ಜಪೋಯಂ ವರದೋಽಸ್ಮಯಹಮ್ ||

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨

ಕರ್ಣಪರ್ವದ ಹಂಸಕಾಕೀಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನ
(ಅಧ್ಯಾಯ ೪೧ರಿಂದ ಉದಾಹೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳು
ಪು. ೫೩ಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ)

ಕಾಕ ಉವಾಚ -

ಶತಮೇಕಂ ಚ ಪಾತಾನಾಂ ಪತಿತಾಽಸ್ಮಿ ನ ಸಂಶಯಃ |

ಶತಯೋಜನಮೇಕೈಕಂ ವಿಚಿತ್ರಂ ವಿವಿಧಂ ತಥಾ || ಅಧ್ಯಾಯ ೪೧-|| ೨೮ ||

ಕಾಗೆ ಹೇಳಿತು, ನೂರೊಂದು ಬಗೆಯ ವಿಚಿತ್ರ ವಿವಿಧ ಹಾರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು
ಹಾರಾಡಬಲ್ಲೆ, ಸಂಶಯ ಬೇಡ. ಒಂದೊಂದು ಹಾರಾಟವನ್ನು ಕೂಡ ನೂರು ಯೋಜನ
ಪರ್ಯಂತ ಹಾರಬಲ್ಲೆ.

ಉಡ್ಡೀನಮವಡೀನಂ ಚ ಪ್ರಡೀನಂ ಡೀನಮೇವ ಚ |

ನಿಡೀನಮಥ ಸಂಡೀನಂ ತಿರ್ಯಗ್ ಡೀನಗತಾನಿ ಚ || ೨೯ ||

ಉಡ್ಡೀನ ಅವಡೀನ ಪ್ರಡೀನ ಡೀನ ನಿಡೀನ ಸಂಡೀನ ತಿರ್ಯಗ್ ಡೀನ

ವಿಡೀನಂ ಪರಿಡೀನಂ ಚ ಪರಾಡೀನಂ ಸುಡೀನಕಮ್ |

ಅತಿಡೀನಂ ಮಹಾಡೀನಂ ಖಿಡೀನಂ ವರಡೀನಕಮ್ || ೩೦ ||

ವಿಡೀನ ಪರಿಡೀನ ಪರಾಡೀನ ಸುಡೀನ ಅತಿಡೀನ ಮಹಾಡೀನ ಖಿಡೀನ ವರಡೀನ

ಅವಡೀನಂ ಪ್ರಡೀನಂ ಚ ಸಂಡೀನಂ ಡೀನಡೀನಕಮ್ |

ಅವಡೀನಂ ಪ್ರಡೀನಂ ಚ ಪುನರ್ಡೀನವಿಡೀನಕಮ್ || ೩೧ ||

ಅವಡೀನ ಪ್ರಡೀನ ಸಂಡೀನ ಡೀನಡೀನ ಅವಡೀನ ಪ್ರಡೀನ ಡೀನವಿಡೀನ

ಸಂಪಾತಂ ಸಮಡೀನಂ ಚ ತತೋಽನ್ಯದ್ ವಿತಿರಶ್ಚಕಮ್ |

ಗತಾಗತಪ್ರತಿಗತಾ ಬಹ್ವಿಶ್ವ ನಿಕನೀನಕಾಃ || ೩೨ ||

ಸಂಪಾತ ಸಮಡೀನ ವಿತಿರಶ್ಚಕ ಗತ-ಅಗತ-ಪ್ರತಿಗತ ಎಂದು ಬಹುವಿಧವಾದ
ಆತಿನಿಕ್ಯಷ್ಪಗತಿ.

'ಉಡ್ಡೀನ' 'ಡೀಜ' 'ವಿಹಾಯಸಾಗತೌ' ಧಾತುವಿನಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹಾರುವುದು.
'ಅವಡೀನ' ಅಧೋಗಮನ. 'ಪ್ರಡೀನ' ಶೀಘ್ರಗಮನ. 'ಡೀನ' ಸಮವಾಗಿ ಗಮನ.
'ನಿಡೀನ' ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ಗಮನ, 'ಸಂಡೀನ' ಚೆನ್ನಾಗಿ ರೆಕ್ಕೆ ಬಿಡಿಸಿ

ಗಮನ. 'ವಿಡೀನ' ವಿರೋಧವಿದ್ದಾಗ ಮುಖ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಗಮನ. ಪರ್ರಿಡೀನ ಸುತ್ತಲೂ ಗಮನ, ಪರಾಡೀನ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಗಮನ, 'ಸುಡೀನ' ಸುಖವಾಗಿ ಗಮನ, 'ಅತಿಡೀನ' ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೊಂದು ವೇಗದಿಂದ ಗಮನ. 'ಮಹಾಡೀನ' ಕ್ಷಣಕ್ಷಣ ರೆಕ್ಕೆ ಬಡಿದು ಗಮನ. 'ಖಿಡೀನ' ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ, 'ವರಡೀನ' ಕೊಳ್ಳಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಗಮನ. ಇವಿಷ್ಟೂ ಊರ್ಧ್ವಗಮನ ಪ್ರಭೇದಗಳು.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಅಧೋಗಮನ ಪ್ರಭೇದಗಳು - ಅವಡೀನ ಪ್ರಡೀನ ಮುಂತಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಡೀನಡೀನಕ' ನಿಧಾನವಾದ ಗಮನ, 'ಉಡ್ಡೀನ' ಅಧೋಗಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಮಿಡತ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಗಮನ. 'ಸಂಪಾತ' ಶೀಘ್ರಗಮನ, 'ಸಮಡೀನ' ಸಮವಾಗಿ ಗಮನ, 'ವಿತಿರಶ್ಚಕ್' ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತಿರ್ಯಕ್ ಗಮನ ಅಂದರೆ ಅಧೋಗಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಿರ್ಯಕ್ ಗಮನ.

ಗತ-ಆಗತ-ಪ್ರತಿಗತ-ನಿಕನೀನಕಗಳು ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡು ಕಾಲುಗಳಿಂದ ಹಾರುತ್ತ ಹಾರುತ್ತ ಹೋಗುವುದು. ಬಲ್ಯಾದಿ ಭಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಧೋಗಮನವನ್ನೇ ಕಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಈ ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಮಹಾಡೀನ' ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಗತಿಗಳು ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ 'ಗತಿ ಆಗತಿ ಪ್ರತಿಗತಿ' ಹೋಗುವುದು ಬರುವುದು, ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುವುದು, ಎಂದು ಮೂರು ಬಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಒಟ್ಟು ಎಪ್ಪತ್ತಾರು ಗತಿಗಳಾದವು. ಸಂಪಾತಗಳು ಬೇರೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಇವೆ. ಅವೂ ಸೇರಿದರೆ ಒಟ್ಟು ನೂರೊಂದು ಗತಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ.

ಕೃಪೆ: ಕರ್ಣಪರ್ವ ಅಧ್ಯಾಯ ೪೧ - ತತ್ತ್ವಸಂಶೋಧನಸಂಸತ್ ಪಲಿಮಾರುಮಠ, ಉಡುಪಿ (೨೦೧೯)

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೨

ಭಾಷಾತ್ರಯ ವಿಜ್ಞಾನ

ಮಾರ್ಕಂಡೇಯಸ್ತದಾಗತ್ಯ ತೇಜಾಮಕಥಯತ್ ಕಥಾಃ |

ಬಹ್ವಶ್ವವ ವಿಚಿತ್ರಾಶ್ಚ ಭಾಷಾತ್ರಯಸಮನ್ವಿತಾಃ || - ಮ.ತಾ.ನಿ. ೨೨/೩೯೭

ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮುನಿ ಬಂದು ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬಹಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ.

- 'ಸಮಾಸ್ಯಾ' ಎಂದರೆ ಸಹವಾಸ. ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದುನಾನಾ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವುದು. ಮುಂದೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಸಮಾಸ್ಯಾದಲ್ಲಿ ರಾಮೋಪಾಖ್ಯಾನ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಕಥೆಯನ್ನೂ ಪತಿವ್ರತಾಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿ ಸತ್ಯವಾನರ ಕಥೆಯನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಭಾಷಾತ್ರಯದ ಪರಿಜ್ಞಾನ ಬೇಕು.

ಲೋಕದರ್ಶನಮಾಶ್ರಿತೈ ದೇವಾಶ್ಚ ಮುನಯಸ್ತಥಾ |

ಬ್ರೂಯುಃ ಕಥಾಸ್ತತ್ರ ಶಿಕ್ಷಾ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ ನಾರ್ಥಃ ಕಥಂಚನ || - ೧/೩೯೮

ಲೋಕರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದೇವತೆಗಳೂ, ಮುನಿಗಳೂ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಆಗ ಅದರಲ್ಲಿ ನೀತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನಲ್ಲ.

- 'ವೇದವೃತ್ತಾಂ ಇತಿಹಾಸಗಳ ಭಾಷೆಗಳು ಮೂರು - ದರ್ಶನಭಾಷೆ, ಸಮಾಧಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಗುಹ್ಯಭಾಷೆ ಎಂದು. ದರ್ಶನಭಾಷೆ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿದೆ. ಲೋಕದರ್ಶನ

೧ ದರ್ಶನಭಾಷಾ ದ್ವಿವಿಧಾ, ಲೋಕದರ್ಶನಭಾಷಾ ಪರದರ್ಶನಭಾಷಾ ಚೇತಿ | ಪರದರ್ಶನಭಾಷಾಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಾ ಲೌಕಿಕ ಪರದರ್ಶನಭಾಷಾ ವೈದಿಕರ್ದರ್ಶನಭಾಷಾ ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಲೋಕದರ್ಶನಭಾಷಾಂ ದರ್ಶಯತಿ ಲೋಕದರ್ಶನಮಾಶ್ರಿತೈತಿ | ಲೋಕದರ್ಶನಂ ಸ್ವತ್ಯಾದಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಂ, ಮಾತಾಪಿತೃೋವ್ಯುತ್ಪತ್ತೇಽಹನಿ ಶ್ರಾದ್ಧತೀರ್ಥಲಾಂಛನಾದಿಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್, ಪಿತೃ ಘಾತೃ ಗುರವೇ ಚ ನಮಸ್ಕುರ್ಯಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಲೋಕೋಚಿತಧರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಈದೃಶಂ ಲೋಕದರ್ಶನಮಾಶ್ರಿತೈ ದೇವಾಶ್ಚ ಮುನಯಶ್ಚ ಹರಾವಪಿ ಕಥಾಂ ಬ್ರೂಯುಃ | ತತ್ರ ಶಿಕ್ಷವ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ, ಲೋಕಶಿಕ್ಷಾರ್ಥಮಿದಮುಕ್ತಮಿತ್ಯೇವೋಹ್ಯಂ | ಅರ್ಥಸ್ತು ಕಥಂಚನ ನ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ | ಕೃತಕೃತ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮಸ್ಯ ಹರೇಃ ಕರ್ತವ್ಯಾಭಾವಾತ್, ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧಮುನಿವಂದನಸೀತಾನ್ವೇಷಾದಿಕಂ ಲೀಲೈವೇತ್ಯನಾದರಣೀಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಆತ ವನ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮುನಿನಾ ಪಾಂಡವಾನ್ ಪ್ರತಿ ರಾಮಾಯಣ ಕಥಾ ಕಥನೇ ಪಿತರಿ ಮೃತೇ ಸತಿ ರಾಮೇಣ ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧಂ ಕೃತಂ, ತೀರ್ಥಲಾಂಛನದರ್ಶನಃ ಆಗ್ನಾದ್ವಿ ಮುನಿವಂದನಂ ಕೃತಂ, ಸೀತಾನ್ವೇಷಂ ಕೃತಮಿತ್ಯಾದಿ ಯಾ ಕಥಾ ಕಥಿತಾ ತತ್ರಾಪಿ ಶಿಕ್ಷವ ಗ್ರಾಹ್ಯಾ, ನ ತತ್ತ್ವರ್ಥಃ | ಹರ್ಯವತಾರಸ್ಯ ರಾಮಸ್ಯ ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧಭಾವಾತ್ ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧಮುನಿವಂದನ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾದಿಕಂ ಲೀಲೈವೇತ್ಯನಾದರಣೀಯ ಮೇವೇತಿ ಭಾವಃ | - ವಾದಿರಾಜೇಯ

ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಪರದರ್ಶನಭಾಷೆ ಎಂದು. ಪರದರ್ಶನ ಭಾಷೆಯೂ ಎರಡು ವಿಧ - ಲೌಕಿಕ ಪರದರ್ಶನಭಾಷೆ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ಪರದರ್ಶನಭಾಷೆ ಎಂದು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈಗ ಲೋಕದರ್ಶನ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರ್ಶಮಾನವ ಹೀಗಿರಬೇಕೆಂದು ಲೋಕರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರುತಿಸ್ವತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರರೂಪವಾದ ಲೋಕದರ್ಶನವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮುನಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾತಾಪಿತ್ರಗಳ ಶ್ರಾದ್ಧದಿನದಲ್ಲಿ ಶ್ರಾದ್ಧತೀರ್ಥಾರಾಧನೆಯ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಲೋಕೋಚಿತವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವುದೇ ಲೋಕದರ್ಶನಭಾಷೆ. ರಾಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ತಂದೆ ಸತ್ತ ಬಳಿಕ ರಾಮ ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧ ಮಾಡಿದ, ತಿಲಾಂಜಲಿ ನೀಡಿದ, ಅಗ್ನಿಹೋಮ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದ. ರಾವಣ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದೊಯ್ದಾಗ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣ ಮಾಡಿದ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಲೋಕರೀತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನಲ್ಲ, ಜನನ, ಮರಣ ರಹಿತನಾದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಹರಿಯ ಅವತಾರನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನಿಗೆ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಮುಂತಾದವರಿಲ್ಲ. ಕೃತಕೃತನಾದ ಆತನಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯಕರ್ಮವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮಾಡಿದ ಪಿತೃಶ್ರಾದ್ಧ ಮುನಿವಂದನ, ಸೀತಾನ್ವೇಷಣ ಮೊದಲಾದುದು ಲೀಲೆ. ವಾಸ್ತವವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸಕೂಡದು.

ಅರ್ಥ: ಸಮಾಧಿಭಾಷಾಸು ಗ್ರಾಹ್ಯ: ಸರ್ವೋದ್ಧೇಶಸಂಶಯಮ್ |

ಪರದರ್ಶನಭಾಷಾಸು ಜ್ಞೇಯಂ ತದ್ವರ್ತನಂ ತಥಾ || - ೧/೩೯೯

ಗ್ರಾಹ್ಯೋ ನಾಥೋ ವೈದಿಕಂ ತು ದರ್ಶನಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮೇವ ಹಿ |

ಅನ್ಯಾಥೋ ಗುಹ್ಯಭಾಷಾಸು ಗ್ರಾಹ್ಯ ಏವ ವಿನಿರ್ಣಯಃ || - ೧/೪೦೦

ಸಮಾಧಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವೆಲ್ಲವೂ ನಿಃಸಂಶಯವಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯ. ಪರದರ್ಶನಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಾಗ ಪರದರ್ಶನ ಹಾಗೆ ಇದೆ ಎಂದು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹೇಳಿದ ವಿಷಯ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲ, ವೈದಿಕ ಪರದರ್ಶನವು ಮಾತ್ರ ಗ್ರಾಹ್ಯವೇ. ಗುಹ್ಯಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯೇ ಅರ್ಥಗ್ರಾಹ್ಯ. ಹೀಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಾನಿರ್ಣಯವಿದೆ.

ವೈದಿಕಂ ತು ದರ್ಶನಂ ಆಪಾತತಃ ಶಿವಾದೀನಾಮವಿದ್ಯಮಾನಮುತ್ರಮತ್ಸರ ದರ್ಶನಾದ್ ರುದ್ರಸೂಕ್ತಾದಿಕಂ | ಅಸ್ಯ ಪರದರ್ಶನತ್ವೇಽಪ್ಯಪಾರುಷೇಯತ್ವೇನ ಸರ್ವಧಾಂಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಾಯೋಗಾತ್ ರುಜಂ ದ್ರಾವಯತೇ ಯಸ್ಮಾತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ತುತೃಕೃತೃ ವ್ಯತ್ಯತಿಮಾಶ್ರಿತೃ ತದಪಿ ಸೂಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುಸೂಕ್ತಮಿತಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಮೇವ | ನ ತು ಪರದರ್ಶನಮತ್ ತ್ಯಾಜ್ಯಮಿತಿ ಭಾವಃ | ಇಯಂ ಭಾಷಾ | - ವಾದಿರಾಜೇಯ

ವೈದಿಕ ಪರದರ್ಶನ ಗ್ರಾಹ್ಯ ಎಂದರೆ ವೇದದಲ್ಲಿಯೇ ರುದ್ರಸೂಕ್ತ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಶಿವವರ್ಣೋತ್ತಮತ್ವಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪಾಶುಪತಾದಿ

ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದು ವೈದಿಕ ಪರದರ್ಶನಭಾಷೆ ಇದು ವೇದ ತಾನು ಒಪ್ಪಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತವಲ್ಲ, ಪರದರ್ಶನವೆ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ವೇದ ಅಪೌರುಷೇಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಲಾರದು. ಸರ್ವಥಾ ಅಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಲಾರದು ಎಂದು ರೋಗ ಪರಿಹಾರಕನಾದ್ದರಿಂದ ಹರಿಯೇ ರುದ್ರನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಎಂಬಂತೆ ರುದ್ರನೆಂದರೆ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ ರುದ್ರಸೂತ್ರ ವಿಷ್ಣುಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ, ಅದು ಗ್ರಾಹ್ಯ ಎನ್ನಬೇಕು.

ಅನ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇದನ್ನು ಗುಹ್ಯಭಾಷೆ ಎನ್ನಕೂಡದು. ಪರದರ್ಶನನೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಪರದರ್ಶನ ಭಾಷೆಯೇ ಎಂದು ವಾದಿರಾಜೇಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ದರ್ಶನಾಂತರ ಪ್ರಮೇಯಮನವಲಂಬ್ಯ ಯಾ ಲೌಕಿಕೇಽರ್ಥೇ ನಿಗೂಢಭಾಷಾ ಸಾ ಗುಹ್ಯಭಾಷಾ | ಈದೃಶ ಗುಹ್ಯಭಾಷಾಸು ಅನ್ಯಾರ್ಥೋ ಗ್ರಾಹ್ಯಃ | ಯಥಾ -

ಉಚ್ಚಿಷ್ಟಂ ಶಿವ ನಿರ್ಮಾಲ್ಯಂ ವಾಂತಂ ಚ ಮೃತಕರ್ಪಟಂ |

ಕಾಕವಿಷ್ಣಾ ಸಮಾಯುಕ್ತಂ ಪಂಚ ಪೂತಾನಿ ಭಾರತ || ಇತ್ಯಾದಿ |

ಆತ್ರ ಯಥಾಪ್ರಸ್ತಾಪ್ಯಾಸ್ಕ ಬಾಧಿತತ್ವಾತ್ ಉಚ್ಚಿಷ್ಟಪದೇನೋಚ್ಚಿಷ್ಟಮಿವ ಪ್ರತೀಯಮಾನಂ ವತ್ಸೋಚ್ಚಿಷ್ಟಮುಚ್ಯತೇ | ಶಿವನಿರ್ಮಾಲ್ಯಪದೇನ ಚ ಶಿವೇನ ಶಿರಸಿ ದೃತತ್ವ ಮಾತ್ರತಃ ಶಿವನಿರ್ಮಾಲ್ಯಮಿವ ಪ್ರತೀಯಮಾನಂ ಗಂಗಾಜಲಮುಚ್ಯತೇ | ವಾಂತಪದೇನ ಮಧುಮಕ್ಷಿಕೋದರದನಿಸ್ಸುತತ್ವಮಾತ್ರೇಣ ವಾಂತೋಪಮಂ ಮಧೂಚ್ಯತೇ | ಆತ್ಮಾಪಿ ಪುಷ್ಪರೂಪಿಕಂ ಸ್ವಯಮನಾಸ್ವಾನ್ಯ ಚರ್ಮಮಾತ್ರ ಇವ ಸ್ತೋದರೇ ಸಂಗೃಹ್ಯ ಬಹಿರ್ನಿಹಾರಯಂತಿ | ಮಧುಭಾವಾನಂತರಮೇವ ಸ್ವೀಕೃತವಂತಿ | ಆತ್ಮೋಽಗ್ನಿನಾ ಸ್ವಯಮನಾಸ್ವಾನ್ಯ ಸ್ಪೃಶ್ಯಹೃದಯಾ ದೀಯಮಾನ ದೇವತಾಹುತಿವದಿದಮಪಿ ಶುದ್ಧಮಿತಿ ಭಾವಃ | ಮೃತಕರ್ಪಟಪದೇನ ಮೃತಕೃಮಿ ಕೋಶೋತ್ಪಂ ವಸ್ತುಮುಚ್ಯತೇ | ಕಾಕವಿಷ್ಣಾಸಮಾಯುಕ್ತ ಪದೇನ ಕಾಕೈರಶ್ವತ್ಥಫಲಭಕ್ಷಣೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ತದ್ವಿಷ್ಣಾಯಂ ಯದ್ ಬೀಜಂ ತದುತ್ಕ್ರೋಶಶ್ಚ ತ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ||

- ವಾದಿರಾಜೇಯ

ಯಾವ ದರ್ಶನಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸದೆ ಲೌಕಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ನಿಗೂಢವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಗುಹ್ಯಭಾಷೆ. ಉದಾ: ಎಂಜಲು, ಶಿವನಿರ್ಮಾಲ್ಯ, ವಾಂತಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಹೇಗಾದ ಬಟ್ಟೆ, ಕಾಗೆಯ ವಿಷ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಟ್ಟಿದ್ದು - ಈ ಐದು ಪವಿತ್ರ ಎಂದು ಮಹಾಭಾರತ ಹೇಳಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲುನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುವ ಅರ್ಥ ಬಾಧಿತ. ಆದರೆ ನಿಗೂಢವಾಗಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಕರು ಎಂಬಲು ಮಾಡಿರುವ ಆಕಳ ಹಾಲು ಪವಿತ್ರ, ಶಿವನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಧರಿಸಿರುವ ಗಂಗಾಜಲ ಪವಿತ್ರ. ಜೇನುನೋಣ ಹೂವಿನ ರಸವನ್ನು ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ

ಹಾಕುವುದರಿಂದ ವಾಂಠಿಯಂತೆ ಕಂಡರೂ ಜೇನುತುಪ್ಪ ಪವಿತ್ರ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೇನುನೋಣ ಹೂವಿನ ರಸವನ್ನು ಉಣ್ಣುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಡುವಂತೆ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಆ ರಸಗಳು ಮುಂದೆ ಜೇನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಾಗ ಉಣ್ಣುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಗ್ನಿ ಆಹುತಿಯನ್ನು ತಾನು ಉಣ್ಣಿದೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುವಂತೆಯೇ ಇದು. ಹೇಣದ ಬಟ್ಟೆ ಎಂದರೆ ರೇಷ್ಮೆ ಪಟ್ಟಿ ಮಡಿ. ರೇಶಿಮೆಗೂಡನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಬೇಯಿಸಿದಾಗ ಬಂದ ಎಳೆಗಳಿಂದ ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಗೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದು ಅಶ್ವತ್ಥವೃಕ್ಷ. ಕಾಗೆ ಅಶ್ವತ್ಥದ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದರೆ ಅದರ ಬೀಜ ವಿಷ್ಣೇಯ(ಮಲ)ದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಅಶ್ವತ್ಥ ಪವಿತ್ರವೇ.

ಸಮಾಧಿಭಾಷಣಗಳು, ದರ್ಶನಭಾಷಣಗಳು, ಗುಹ್ಯಭಾಷಣಗಳು ಎಂದು ಒಹುವಚನವೇಕೆ ಎಂದರೆ, ಸಮಾಧಿ, ದರ್ಶನ, ಗುಹ್ಯಭಾಷಣಗಳು ಮೂರು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

೧. ಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿಭಾಷೆ, ಸಮಾಧಿದರ್ಶನಭಾಷೆ, ಸಮಾಧಿಗುಹ್ಯಭಾಷೆ

೨. ದರ್ಶನಸಮಾಧಿಭಾಷೆ, ದರ್ಶನದರ್ಶನಭಾಷೆ, ದರ್ಶನಗುಹ್ಯಭಾಷೆ

೩. ಗುಹ್ಯಸಮಾಧಿಭಾಷೆ, ಗುಹ್ಯದರ್ಶನಭಾಷೆ, ಗುಹ್ಯಗುಹ್ಯಭಾಷೆ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೪

ನನು ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯಾಕ ಮಾತ್ರೇಣ

‘ನನು ಲಕ್ಷಸಂಖ್ಯಾಕ ಶ್ಲೋಕರಣಮಾತ್ರೇಣ ಕಥಂ ವ್ಯಾಸ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾನ್ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ಸಿದ್ಧಿರಿತಿ ನ ಶಂಕನೀಯಂ । ಕುರುಪಾಂಡವವಂಶೋತ್ತತ್ತೇಃ ಪೂರ್ವಮೇವ ಉಭಯೋರ್ವಂಶಯೋರುತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಕಾರಂ ರಾಜಸೂಯಾಶ್ವಮೇಧಾದಿಯಾಗಮಹಿಮಾನಂ ತದರ್ಥಂ ಕೃತದಿಗ್ವಿಜಯಪ್ರಕಾರಂ ಜತುಗೇಹಾನಿಗಮನಪ್ರಕಾರಕೌಶಲಂ ಬಕ ಹಿಡಂಬಯೋರ್ಹನನಂ ದ್ರೌಪದೀವಿವಾಹ ನಿರ್ವಾಹಕಶಕ್ತಿಂ ದುರ್ಮ್ಯೂತೋದ್ಯೋಗಂ ವನವಾಸಾಚ್ಛಾತವಾಸಗೋಗ್ರಹಣಾದಿಬಹುತರಕಥಾಂ ಅಪ್ಪಾದಶಾಕ್ಷೋಹೀಣೇ ಸೇನಾ-ಯಾಮನ್ಯೋನ್ಯಂ ಕಥಮಾನೋಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾರಂ ಶರಂ ಪ್ರತಿ ಶರ ಸಂಖ್ಯಾಖಂಡನಾದಿ ಚಾತುರೀಂ ವ್ಯೂಹಪ್ರತಿವ್ಯೂಹಕರಣಂ ಅಸ್ಮ ಪ್ರತ್ಯಸ್ಮ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಪಾಟೀಂ ಭೀಮಾರ್ಜುನ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣಾದಿಭಿದಿನೇದಿನೇ ಹನ್ಯಮಾನಕರಿತುರಾಗಾಧ್ಯನೇಕ-ಸಂಖ್ಯಾದಿತಂ ಚ ಕರತಲಮಿಲಿತಾಮಲಕವದ್ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಮಹಾಭಾರತಾಖ್ಯಸ್ಮಗ್ರಂಥೇ ಗ್ರಥಯತೋ ವ್ಯಾಸ್ಯ ನಿರವಧಿಕಜಗನ್ನಿರ್ಮಾತೃನಾರಾಯಣವತ್ ನಿರವಧಿ ಕರಾರ್ವಜ್ಞ ಸಿದ್ಧಿಃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ತದವತಾರತ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಾವಧಿರುತ್ಪತ್ತಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ । ಕಥಮನ್ಯಥಾ ಮತ್ಸ್ಮಕೂರ್ಮಾದೇಶ್ವದವತಾರತ್ವ ಸಿದ್ಧಿಃ? ಆತಃ ಸಾಧೂಕ್ತಂ ।

‘ಕೋ ಹನ್ಯಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಾದ್ ಮಹಾಭಾರತಕ್ವದ್ ಭವೇತ್’ ಇತಿ ||

- ವಾದಿರಾಜೀಯ

- ಲಕ್ಷಶ್ಲೋಕಗಳ ಭಾರತಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಸರು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಭಗವಂತನೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನಕೂಡದು. ಕುರುಪಾಂಡವ ವಂಶೋತ್ತತ್ತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಎರಡೂ ವಂಶಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಅರಗಿನ ಮನೆಯಿಂದ ಅವರು ಪಾರಾಗಿ ಬಂದ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಬಕ ಹಿಡಂಬರ ವಧೆಯನ್ನು ದ್ರೌಪದಿಯನ್ನು ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಪಟದ್ಯುತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವನವಾಸ, ಅಚ್ಛಾತವಾಸ, ಗೋಗ್ರಹಣ ಮುಂತಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಹದಿನೆಂಟು ಅಕ್ಷೋಹೀಣೇ ಸೈನ್ಯದ ನಡುವೆ ಯೋಧರು ಪರಸ್ಪರ ಆಡಿದ ಉಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯುಕ್ತಿಗಳ ರೀತಿಯನ್ನು ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಎಸೆದ ಬಾಣಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಆ ಬಾಣಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವ ಚಾತುರ್ಯ ವ್ಯೂಹಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ವ್ಯೂಹಗಳು ಅಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಸ್ತಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ರೀತಿ, ಭೀಮ ಅರ್ಜುನ ಭೀಷ್ಮ ದ್ರೋಣ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರತಿದಿನ ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ ಆನೆ ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಎಷ್ಟು ಎಂದು ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಂಗೈ ಮೇಲಿನ ನೆಲೆಗಾಯಿಯಂತೆ ನೋಡಿ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೪: ನನು ಅಕ್ಷಸಂಖ್ಯಾಕ ಮಾತ್ರೇಣ

೭೨೫

ಮಹಾಭಾರತವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವ ವ್ಯಾಸರಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತ ಪ್ರಪಂಚ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ನಾರಾಯಣನಂತೆಯೆ ಅಪರಿಮಿತ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದರಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರವೇ ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಬಗೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ಆದ್ದರಿಂದ 'ನಾರಾಯಣಾವತಾರರ ಹೊರತು ಇನ್ನಾರು ಮಹಾಭಾರತದಂಥ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಬಲ್ಲರು?' ಎಂದು ಹೇಳಿದುದು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತದೆ ವಾದಿರಾಜೇಯ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೫

ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಪ್ರಪಂಚ

ಸಂ.	ಅವತಾರ	ಪರ್ವ
೧	ಮತ್ಸ್ಯಾವತಾರ	ವನ (ತೀರ್ಥಾ)
೨	ವರಾಹ	ಶಾಂತಿ
೩	ಪರಶುರಾಮ	ವನ, ದ್ರೋಣ ಶಾಂತಿ, ರಾಜಧರ್ಮ
೪	ರಾಮ	ವನ ದ್ರೋಣ
೫	ಕೃಷ್ಣ	ಅನುಶಾಸನ ಆಶ್ವಮೇಧಿಕ
೬	ಹಯಗ್ರೀವ	ಶಾಂತಿ
೭	ವೇದವ್ಯಾಸ	ದ್ರೋಣ ಶಾಂತಿ ಶಾಂತಿ ಅನುಶಾಸನ
೮	ಅಪಾಂತರತಮ	ಶಾಂತಿ
೯	ಕಪಿಲ	ವನ
೧೦	ವಿಷ್ಣು	ಶಾಂತಿ ಉದ್ಯೋಗ ಕರ್ಣ
೧೧	ಸೀತಾ	ವನ
೧೨	ರುಕ್ಮಿಣೀ	ಅನುಶಾಸನ
೧೩	ಬ್ರಹ್ಮ	ಆದಿ ವನ ಕರ್ಣ ಶಾಂತಿ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೫: ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಪ್ರಪಂಚ

೧೪	ವಾಯು-ಭೀಮಸೇನ	ಅನುಶಾಸನ ವನ
೧೫	ಹನುಮಾನ್ ಗಾಯತ್ರೀ	ವನ ಶಾಂತಿ
೧೬	ಗರುಡ	ಆದಿ ಅನುಶಾಸನ ಉದ್ಯೋಗ
೧೭	ಶೇಷ	ಆದಿ
೧೮	ಶಿವ, ರುದ್ರ, ಶುಕಾಚಾರ್ಯರು	ವನ ಉದ್ಯೋಗ ಕರ್ಣ ಶಾಂತಿ ಶಾಂತಿ
೧೯	ದ್ರೌಪದೀ	ವನ
೨೦	ಇಂದ್ರ, ಶಕ್ರ, ವಾಲಿ	ಆದಿ ವನ ಉದ್ಯೋಗ ಅನುಶಾಸನ ಆಶ್ವಮೇಧಿಕ
೨೧	ಶಚೀ	ಉದ್ಯೋಗ
೨೨	ಕುಮಾರ-ಸ್ಕಂದ	ಶಲ್ಯ-ಗದಾ ಅನುಶಾಸನ
೨೩	ಬೃಹಸ್ಪತಿಆಚಾರ್ಯ	ಉದ್ಯೋಗ
೨೪	ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿ	ಶಲ್ಯ-ಗದಾ ಶಾಂತಿ
೨೫	ವರುಣ	ವನ, ಆದಿ
೨೬	ವಸುಗಳು, ದ್ಯು, ವರಾಂಗಿ	ಆದಿ
೨೭	ಚಂದ್ರ	ಶಲ್ಯ-ಗದಾ
೨೮	ರೋಹಿಣೀ - ಇತರ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು	ಶಲ್ಯ-ಗದಾ

೨೯	ವೈವಸ್ವತಮನು	ವನ ತೀ.ಯಾ.ಪ
೩೦	ಭಾಗೀರಥಿ - ಗಂಗಾ	ವನ
೩೧	ಮಾತಲಿ	ಉದ್ಯೋಗ
೩೨	ಯಮ ಅಗ್ನಿ ವರುಣ ಅಗ್ನಿ	ವನ ವನ
೩೩	ಚಂದ್ರಪುತ್ರೀ-ಪ್ರಭಾ	ಅನುಶಾಸನ
೩೪	ಕಾಶ್ಯಪೀ-ಭೂದೇವಿ	ಅನುಶಾಸನ
೩೫	ಸುರಭಿ	ವನ

ಚಕ್ರವರ್ತಿ-ರಾಜರು-ಕ್ಷತ್ರಿಯರು

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಪರೀಕ್ಷಿತ	ಆದಿ
೨	ಉಪರಿಚರ	-''-
೩	ಗಿರಿಕೆ(ಕಾ)	-''-
೪	ವಸು	-''-
೫	ದುಷ್ಯಂತ (ಷ)	-''-
೬	ಶಕುಂತಲಾ	-''-
೭	ಮಹಾಭಿಷಕ್	-''-
೮	ಶಂತನು	-''-
೯	ವರಾಂಗಿ	-''-
೧೦	ಸುಬಿಂದ	-''-
೧೧	ಸತ್ಯವತೀ	-''-
೧೨	ಚಿತ್ರಾಂಗದ	-''-
೧೩	ವಿಚಿತ್ರವೀರ್ಯ	-''-
೧೪	ಯಯಾತಿ	-''-
೧೫	ವೃಷಿತಾಶ್ವ	-''-
೧೬	ಋಕ್	-''-

೧೭	ಕಲ್ಯಾಣಪಾದ	-''-
೧೮	ಶ್ವೇತಕೀ	-''-
೧೯	ಲೋಮಪಾದ	-''-
೨೦	ನಳ	ವನ
೨೧	ದಮಯಂತೀ	-''-
೨೨	ಚೇದಿರಾಜ	-''-
೨೩	ಋತುಪರ್ಣ	-''-
೨೪	ಭೀಮರಾಜ	-''-
೨೫	ಶ್ರುತವಾರ್ಣ	-''-
೨೬	ಬದ್ಧಶ್ವ	-''-
೨೭	ತ್ರಸದಸ್ತು	-''-
೨೮	ಭಗೀರಥ	-''-
೨೯	ಸಗರ	-''-
೩೦	ಅಂಶುಮಾನ್	-''-
೩೧	ಪ್ರಸೇನಜಿತ್	-''-
೩೨	ಚಿತ್ರರಥ	-''-
೩೩	ಸಹದೇವ	-''-
೩೪	ಮಾಂಧಾತ	-''-
೩೫	ಸೋಮಕ, ಜಂಶು	-''-
೩೬	ಉಶೀನರ	-''-
೩೭	ಬೃಹದ್ವಾಮ್ನ	ವನ. ತೀ.ಯಾ.ಪ
೩೮	ಪರೀಕ್ಷಿತ	-''-
೩೯	ಮಂಡೂಕರಾಜ	-''-
೪೦	ಸುಶೋಭನಾ	-''-
೪೧	ಆಯು	-''-
೪೨	ಶಲ, ದಲ	-''-
೪೩	ಸುಹೋತ್ರ, ಉಶೀನರ, ಶಿಬಿ	-''-
೪೪	ವೃಷದರ್ಭ	-''-
೪೫	ಸೇದುಕ	-''-

೪೬	ಇಂದ್ರದ್ವಮ್ಮ	-''-
೪೭	ಕುವಲಾರ್ಜುನ	-''-
೪೮	ಧುಂಧುಮಾರ	-''-
೪೯	ಅಶ್ವಪತಿ	-''-
೫೦	ಸಾವಿತ್ರಿ	-''-
೫೧	ಸತ್ಯವಾನ್, ಚಿತ್ರಾರ್ಜುನ	-''-
೫೨	ದ್ವ್ಯಮತ್ಸೇನ	-''-
೫೩	ದಂಭೋದ್ಧವ	ಉದ್ಯೋಗ
೫೪	ಹರ್ಯಶ್ವ	-''-
೫೫	ದಿವ್ಯೋದಾಸ	-''-
೫೬	ವಸುಮನಸ್	-''-
೫೭	ಮಾಧವಿ ಉಶೀನರ	-''-
೫೮	ಮುಚುಕುಂದ	-''-
೫೯	ವಿದುಲಾ	-''-
೬೦	ಸಂಜಯ	-''-
೬೧	ಅಕಂಪನ	ದ್ರೋಣ
೬೨	ಮರುತ್	-''-
೬೩	ಶ್ವೇಚ್ಛ	-''-
೬೪	ಸ್ವಂಜಯ	-''-
೬೫	ಅವಿಶಿತ	-''-
೬೬	ಸುಹೋತ್ರ	-''-
೬೭	ಅಂಗರಾಜ	-''-
೬೮	ಶಿಬಿ	-''-
೬೯	ಭಗೀರಥ	-''-
೭೦	ದಿಲೀಪ	-''-
೭೧	ಮಾಂಧಾತ	-''-
೭೨	ಯಯಾತಿ	-''-
೭೩	ಅಂಬರೀಷ	-''-

ಪರಿಚಿಪ್ಪ - ೫: ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಪ್ರಪಂಚ

೭೪	ಶಶಬಿಂದು	-''-
೭೫	ಗಯಾರಾಜ	-''-
೭೬	ರಂತಿದೇವ	-''-
೭೭	ಭರತ	-''-
೭೮	ಪೃಥ್ವಿ	-''-
೭೯	ವೇನ	-''-
೮೦	ಶಲ್ಯ	ಕರ್ಣ
೮೧	ಭಲಾಕ	-''-
೮೨	ಅಕಂಪನ	ಶಾಂತಿ
೮೩	ವಿಚಕ್ಷು	-''-
೮೪	ದ್ವೈಮತ್ಸೇನ	-''-
೮೫	ಸತ್ಯವಾನ್	-''-
೮೬	ಸುಲಭಾ	-''-
೮೭	ಉಪರಿಚರ	-''-
೮೮	ಸುದ್ಯುಮ್ನ	-''-
೮೯	ಸೇನಜಿತ್	-''-
೯೦	ಮರುತ್	-''-
೯೧	ವಿತಥ	-''-
೯೨	ಬೃಹದ್ರಥ	-''-
೯೩	ಜಹ್ನು	-''-
೯೪	ಅಜಹ್ನು	-''-
೯೫	ವಲ್ಲಭ	-''-
೯೬	ಕುಶಿಕ	-''-
೯೭	ಗಾಧಿ(ಕೌಶಿಕ)	-''-
೯೮	ಸತ್ಯವತೀ	-''-
೯೯	ವಿಡೂರಥ	-''-
೧೦೦	ಗೋಪತಿ	-''-
೧೦೧	ಸೌದಾಸ	-''-
೧೦೨	ಪ್ರತರ್ದನ	-''-

೧೦೩	ವತ್ಸ	ಆಶ್ವಮೇಧಿಕ
೧೦೪	ದಧಿವಾಹನ	-''-
೧೦೫	ದಿವ್ಯರಥ	-''-
೧೦೬	ಅಂಗ	-''-
೧೦೭	ಸರ್ವಕರ್ಮ	-''-
೧೦೮	ತುರ್ವಸು	-''-
೧೦೯	ಸೌದಾಸ	-''-
೧೧೦	ಕೇಕಯ	-''-
೧೧೧	ಪಾರಿಕ	-''-
೧೧೨	ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ	ಅನುಶಾಸನ
೧೧೩	ಭಂಗಾಶ್ವನ	-''-
೧೧೪	ರಂತಿದೇವ	-''-
೧೧೫	ಮನು	ಆಶ್ವಮೇಧಿಕ
೧೧೬	ಪ್ರಜಾತಿ	-''-
೧೧೭	ಕೃಪ	-''-
೧೧೮	ಇಕ್ಷ್ವಾಕು	-''-
೧೧೯	ವಿಂಶ	-''-
೧೨೦	ವಿವಿಂಶ	-''-
೧೨೧	ಕರಂಧಮ	-''-
೧೨೨	ಆವಿಶಿತ	-''-
೧೨೩	ಮರುತ್ಯ	-''-
೧೨೪	ದಶಾಶ್ವ	ಅನುಶಾಸನ
೧೨೫	ದ್ವೈತಿಮಂತ್ರ	-''-
೧೨೬	ಸುವೀರ	-''-
೧೨೭	ದುರ್ಜಯ	-''-
೧೨೮	ದುರ್ಯೋಧನ	-''-
೧೨೯	ಹರ್ಯಶ್ವ	-''-
೧೩೦	ವೀತಹವ್ಯ	-''-
೧೩೧	ಹೇಹಯ	-''-

ಪರಿಶಿಷ್ಟ - ೫: ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಪ್ರಪಂಚ

೧೩.೨	ತಾಳಜಂಘ	-"-
೧೩.೩	ನ್ನಗ	-"-
೧೩.೪	ದಿವೋದಾಸ	ಅನುಶಾಸನ
೧೩.೫	ಖನಿನೇತ್ರ	ಆಶ್ವಮೇಧಿಕ
೧೩.೬	ಸುಮರ್ಚಸ	-"-
೧೩.೭	ಕರಂಧಮ	-"-

ಬ್ರಹ್ಮಚಾಣಿಗಳು-ಖುಷಿಗಳು-ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಆರುಣಿ	ಆದಿ
೨	ಉಪಮನ್ಯು	-"-
೩	ವೇದ-ಭೈದ	-"-
೪	ಖಗಾಮ	-"-
೫	ಶೃಂಗಿ	-"-
೬	ಕೃಶ	-"-
೭	ಗೌರಮುಖ	-"-
೮	ದೇವಯಾನಿ (ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಮಗಳು)	-"-
೯	ಅದ್ವತ್ಯಂತೀ	-"-
೧೦	ಧೌಮ್ನ (ಆಮೋದ)	-"-
೧೧	ಭೃಗು	-"-
೧೨	ಚ್ಛವನ	-"-
೧೩	ರುರು	-"-
೧೪	ಪ್ರಮದ್ವರಾ	-"-
೧೫	ಸಹಸ್ರಪಾದ	-"-
೧೬	ವಾಲಖಿಲ್ವರು	-"-

೧೭	ಜರತ್ಕಾರು	-''-
೧೮	ಜರತ್ಕಾರು	-''-
೧೯	ಶಮೀಕ	-''-
೨೦	ವಸಿಷ್ಠ	-''-
೨೧	ಅಣಮಾಂಡವ್ಯ	-''-
೨೨	ಔರ್ವ	-''-
೨೩	ಲೋಮಶ	ವನಪರ್ವ
೨೪	ಯುಷ್ಮಶೃಂಗ	-''-
೨೫	ವಿಭಾಂಡಕ	-''-
೨೬	ಉದ್ದಾಲಕ	-''-
೨೭	ಕಹೋಳ	-''-
೨೮	ರೈಚ್ಛ	-''-
೨೯	ಧನುಪಾಕ	ವನ. ತೀ.ಯಾ.ಪ.
೩೦	ವಿಶ್ವವಾನ್	-''-
೩೧	ಬಕ	-''-
೩೨	ಸುಧನ್ವ	ಸಭಾ
೩೩	ಇದ್ಧವಾಹ	ವನ
೩೪	ದೃಢಸ್ಥ	-''-
೩೫	ಋಮಣ್ಣಾನ್	-''-
೩೬	ಶ್ಲೇಷಕೇತು	-''-
೩೭	ಅಷ್ಟಾಪ್ರಕ	-''-
೩೮	ಕಹೋಳ	-''-
೩೯	ಬಂದಿ(ವಂದಿ)	-''-
೪೦	ಯವಕ್ರೀತ	-''-
೪೧	ಮೇಧಾವಿ	ವನ. ತೀ.ಯಾ.ಪ.
೪೨	ಬಾಲಧಿ	-''-
೪೩	ಅರ್ವಾವಸು	-''-
೪೪	ಪರಾವಸು	-''-
೪೫	ಅಷ್ಠಕ	-''-

೪೬	ಪ್ರತರ್ಧನ	-''-
೪೭	ವಸುಮನಸ್	-''-
೪೮	ಕೌಶಿಕ	-''-
೪೯	ಪ್ರಭಾವತಿ	-''-
೫೦	ಗಾಲವ	ಉದ್ಯೋಗ
೫೧	ಅಷ್ಟಕ	-''-
೫೨	ಕೌಶಿಕ	ಕರ್ಣ
೫೩	ತ್ರಿತ	ಗದಾ
೫೪	ದ್ವಿತ	-''-
೫೫	ಏಕತ	-''-
೫೬	ಗೌತಮೀ	ಅನುಶಾಸನ
೫೭	ಉಶನಸ್ (ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯ)	ಶಾಂತಿ
೫೮	ಪಂಚಶಿಖರ (ಸನ್ನ್ಯಾಸಿ)	-''-
೫೯	ಜಾಜಲಿ	-''-
೬೦	ಚರಕಾರಿ	-''-
೬೧	ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ	ಶಾಂತಿ
೬೨	ಪಿಪ್ಪಲಾದ	-''-
೬೩	ವಿರೂಪ - ವಿಕೃತ	-''-
೬೪	ಜಾಪಕ	-''-
೬೫	ಶ್ವೇತಕೇತು	-''-
೬೬	ದೇವಲ	-''-
೬೭	ಸುವರ್ಚಲಾ	-''-
೬೮	ಚಾಕ್ರಾರ್ಯ	-''-
೬೯	ಶಂಖಲಿಖಿತರು	-''-
೭೦	ಪರ್ವತ	ಅಶ್ವಮೇಧಿಕ
೭೧	ನಾರದರು	-''-
೭೨	ಅಗ್ನಿಪ್ರಭಾಮುನಿ	-''-
೭೩	ಋಚೇಕ	-''-
೭೪	ಪರ್ವತ	ದ್ರೋಣ

೭೫	ಮಂಕಣಕ	ಗದಾ
೭೬	ಬಕಮುನಿ	-''-
೭೭	ದಾಲ್ಮ	-''-
೭೮	ದೇವಲ	-''-
೭೯	ಜೈಗೀಷವ್ವ	-''-
೮೦	ದಧೀಚಿ	-''-
೮೧	ಕುಣಿ	-''-
೮೨	ಶೃಂಗವಾನ್	-''-
೮೩	ಗಾಲವ	-''-
೮೪	ಸುಭೂ(ವೃದ್ಧಕನ್ಯಾ)	-''-
೮೫	ಶುನಶ್ವೇಪ	ಅನುಶಾಸನ
೮೬	ಅಷ್ಠಾವಕ್ಯ	-''-
೮೭	ಮತಂಗ	-''-
೮೮	ದೇವಶರ್ಮ	-''-
೮೯	ಚ್ಯವನ	-''-
೯೦	ಅಂಗೀರಸ	ಆಶ್ವಮೇಧಿಕ
೯೧	ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯರು	-''-
೯೨	ಸಂವರ್ತ	-''-
೯೩	ಉದಂಕ	-''-
೯೪	ದೇವಶರ್ಮ	ಅನುಶಾಸನ
೯೫	ವಿಪುಲ	-''-
೯೬	ನಚಿಕೇತ	-''-
೯೭	ಉದ್ದಾಲಕ	-''-
೯೮	ಸುಮಿತ್ರ (ಫೇನಪ)	-''-
೯೯	ಭಾರ್ಗವ	-''-
೧೦೦	ಶರ್ಮಿಷ್ಠಾ	-''-

ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗ

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಕದ್ರೂದೇವಿ (ಸರ್ಪದೇವತೆ)	ಆದಿ
೨	ವಿನತಾ (ಪಕ್ಷಿದೇವತೆ)	-''-
೩	ಮಹಾನಾಗ - ಪದ್ಮನಾಗ (ಹಾವು)	ಶಾಂತಿ
೪	ದೀರ್ಘಸೂತ್ರಮೀನು	ಆಪದ್ಧರ್ಮ ಶಾಂತಿ
೫	ಪಲಿತ (ಇಲಿ)	-''-
೬	ಹರಿಕ (ಮುಂಗುಸಿ)	-''-
೭	ಚಂದ್ರಕ (ಗೂಬೆ)	-''-
೮	ಪೂಜನಿ (ಗುಬ್ಬಿ)	-''-
೯	ನಾಡೀಜಂಘ (ಬಕಪಕ್ಷಿ)	-''-
೧೦	ರಾಜಧರ್ಮ (ಪಕ್ಷಿ)	-''-
೧೧	ಗೋಲಾಂಗೂಲ (ಕಪಿ)	-''-
೧೨	ಉಚ್ಚೈಶ್ರವಸ್ (ಕುದುರೆ)	ಅನುಶಾಸನ
೧೩	ಕೃಕಲಾಸ	-''-

ರಾಕ್ಷಸರು-ದೈತ್ಯರು-ದಾನವರು

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಪುಲೋಮಾ (ದಾನವ)	ಆದಿ
೩	ವಿರೋಚನ	ಸಭಾ
೪	ಕಾಲಕೇಯ	ವನ
೫	ಮಧುಕೈಟಭರು	-''-
೬	ಮಂಥರಾ - ದುಂದುಭಿ	-''-
೭	ಮಯ	-''-
೮	ಸುಂದೋಪಸುಂದರು	ಆದಿ

೯	ಇಲ್ಲಲ	ವನ
೧೦	ವಾತಾಪಿ	-''-
೧೧	ಪುಷ್ಕೋತ್ಕಟಾ	ವನ.ತೀಯಾ.ಪ.
೧೨	ರಾಕಾ	-''-
೧೩	ಮಾಲಿನೀ	-''-
೧೪	ಶೂರ್ಪಣಖಾ	-''-
೧೫	ದೂಷಣ	-''-
೧೬	ವಜ್ರವೇಗ	
೧೭	ಪ್ರಮಾಥಿ	
೧೮	ಅವಿಂಧ್ಯ	
೧೯	ತ್ರಿಜಟಾ	
೨೦	ವೃತ್ರಾಸುರ	ಶಾಂತಿ
೨೧	ವಿರೂಪಾಕ್ಷ	ಆಪದ್ಗರ್ವ
೨೨	ತ್ರಿಪುರಾಸುರ	ಕರ್ಣ
೨೩	ತಾರಾಕ್ಷ	-''-
೨೪	ಕಮಲಾಕ್ಷ	
೨೫	ಹರಿ	-''-
೨೬	ಪಿದ್ರುನ್ಮಾಲೀ	-''-
೨೭	ತಾರಕಾಸುರ	ಗದಾ
೨೮	ಮಹಿಷಾಸುರ	-''-
೨೯	ಖಲಿಗಳು (ದಾನವರು)	ಅನುಶಾಸನ
೩೦	ಕಲಿ, ದ್ವಾಪರ	ವನ

ಅಪ್ಸರೆಯರು-ಯಕ್ಷರು

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಫಲತಾಚೀ (ಅಪ್ಸರೆ)	ಶಾಂತಿ
೨	ಕುಂಡಧಾರ (ಯಕ್ಷ)	-''-
೩	ಮೇನಕಾ	ಆದಿ

ಶೂದ್ರ-ಚಂಡಾಲರು (ಭಕ್ತರು)

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಶುಲಾಧಾರ	ವನ, ಶಾಂತಿ
೨	ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಆಹಾರ ಕೊಟ್ಟವನು - ಚಂಡಾಲ	
೩	ಅರ್ಜುನಕ (ವ್ಯಾಧ)	ಅನುಶಾಸನ

.....

ನದಿಗಳು - ತೀರ್ಥಗಳು

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
	ನದಿಗಳು	
೧	ಶುಕ್ಲಿಮತೇ	ಆದಿ
೨	ಕೌಶಿಕೀ	ವನ
೩	ವೈತರಣೀ	-''-
೪	ಸರಸ್ವತೀ	-''-
೫	ವಿಪಾಶಾ	-''-
೬	ಜಲಾ	-''-
೭	ಉಪಜಲಾ	-''-
೮	ಸುಮಂಗಾ-ಮಧುವಿಲಾ	-''-
೯	ಬಾಹುದಾ	-''-
೧೦	ಸರಯೂ	ಅನುಶಾಸನ
	ತೀರ್ಥಗಳು	
೧೧	ಸರಸ್ವತೀ	ಗದಾ
೧೨	ಕಾಂಚನಾಕ್ಷೀ	-''-
೧೩	ವಿಶಾಲಾ	-''-
೧೪	ಮನೋವೃತ್ತಾ	-''-
೧೫	ಜಘವತೀ-ಜಘಮಾಲಾ	-''-
೧೬	ಸುವೇಣಿ	-''-

೧೭	ವಿಮಲೋಡಾ	-''-
೧೮	ಸಪ್ತಸಾರಸ್ವತ'	-''-
೧೯	ಬಾಹುದಾ	ಆದಿ, ಅನುಶಾಸನ, ಶಾಂತಿ
೨೦	ಅಶೋಕ	ಅನುಶಾಸನ
೨೧	ಮಂದಾಕಿನೀ	-''-
೨೨	ಕುಲಹಾ	-''-
೨೩	ಚರ್ಮಗ್ನಾತೀ	-''-
೨೪	ಪಾರ್ವತೀತೀರ್ಥ	-''-
೨೫	ಕನಕ ಸರೋವರ	ಅನುಶಾಸನ

ಪರ್ವತಗಳು

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಮೈನಾಕ	ವನ
೨	ಭೃಗುತುಂಗ	-''-
೩	ಸೌಬಂಧನ	ವನ.ತೀ.ಯಾ.ಪ.
೪	ಜ್ಯೋತಿಷ್ಠ	ಶಾಂತಿ
೫	ಯುಕ್ಲವಾನ್	ಆಪದ್ಧರ್ಮ
೬	ಗೃಧ್ರಕೂಟ	-''-
೭	ವಿಷ್ಣುಪದ	-''-
೮	ಪಾರಿಯಾತ್ರ	-''-
೯	ಉರಗ	ಅನುಶಾಸನ
೧೦	ಮಣಿಕಾಂಚನ	-''-
೧೧	ತ್ರಿಶಿಖರ	-''-
೧೨	ಕೈಲಾಸ	-''-
೧೩.	ಮೇರು	-

ಪರಿಷತ್ - ೫: ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿನ ಪಾತ್ರಪ್ರಪಂಚ

೭೪೧

ಪಟ್ಟಣ-ನಗರಗಳು

ಸಂ.	ಹೆಸರು	ಪರ್ವ
೧	ಮಹಾಪದ್ಮ	ಶಾಂತಿ
೨	ನಾಗ	-"-
೩	ವೈತಂತ್ರ	ಆಪದ್ಧರ್ಮ
೪	ಕಾಂಪಿಲ್ಲನಗರ	-"-
೫	ವೈದಶ	-"-
೬	ಮೇರುವಜ	-"-
೭	ಪುರಿಕಾ	-"-
೮	ಕುಳಿಂದ-ಶಾಖಾಪತನ	ಅನುಶಾಸನ

ಇತ್ಯಾದಿ...

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೬

ನಕುಲೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಮ.ತಾ.ನಿ. ಭಾಗ

ಸ ಕೃಷ್ಣೇಷ್ಟಥ ಪಾರ್ಥೇಷು ಸುಸೂತಾವಭೃಥೇಷ್ಟಲಮ್ |
ಪಂಚೇಂದ್ರವದ್ ವಿರಾಜತ್ಸು ಸ್ತೂಯಮಾನೇಷ್ಟ ಪೀಶ್ವರೈಃ ||
ಸ್ತೂಯಮಾನೇ ಚ ತದ್ಯಜ್ಞೇ ಕ್ರೋಧೋ ನಕುಲತಾಂ ಗತಃ |
ಕೃತ್ವೋಗ್ರಗರ್ಜನಂ ಯಜ್ಞಂ ತಾಂಶ್ಚ ಯಜ್ಞಕೃತೋಽಖಿಲಾನ್ ||
ಗರ್ಹಯನ್ನೂಚಿವಾನಿತ್ಯಂ ಭಾರ್ಯಾಪುತ್ರಸುಷಾಯುತಃ |
ಸಕ್ತಪ್ರಸಕ್ತಮದಾದ್ ವಿಪ್ರ ಉಂಭವೃತ್ತಿಃ ಸುಭಕ್ತತಃ ||
ಧರ್ಮಾಯಾತಿಥಯೇ ತಸ್ಯ ಕಲಾಂ ನಾರ್ಹತಿ ಪೋಡಶೀಮ್ |
ಯಜ್ಞೋಽಯಮಿತಿ ಹೇತುಂ ಚ ವಿಪ್ರೈಃ ಪೃಷ್ಠೋಽಭ್ಯಭಾಷತ ||

ಪಾಂಡವರು ದ್ರೌಪದಿಯೊಂದಿಗೆ ಅವಭೃಥಸ್ಥಾನ ಮಾಡಿ ಐವರು ಇಂದ್ರರಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ರಾಜರು ಅವರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಯಜ್ಞವನ್ನೂ ಕೊಂಡಾಡಿದರು. ಆಗ ಕ್ರೋಧಾಭಿಮಾನಿ ಆಸುರ ಮುಂಗುಸಿಯಾಗಿ ಭಯಂಕರ ಗರ್ಜನೆ ಮಾಡಿ ಯಜ್ಞವನ್ನೂ ಯಜ್ಞಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಪಾಂಡವರನ್ನೂ ನಿಂದಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದ 'ಉಂಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಡತಿ ಮಗ ಸೊಸೆಯರಿದ್ದೊಡಗೂಡಿ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಟ್ಟಿನ ರಾಶಿಯನ್ನು ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಯಮನಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದ. ಅದರ ಹದಿನಾರನೆ ಒಂದಂಶಕ್ಕೂ ಈ ಯಜ್ಞ ಸಮವಾಗದು', ಎಂದು. ಮುನಿಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಲು ಆಸುರ ಹೇಳಿದ -

ಅತಿಭೇಷಸ್ಯ ಪಾದೋದಕಿನ್ಯಃ ಪಾರ್ಶ್ವೋ ಹಿರಣ್ಮಯಃ |
ಏಕೋ ಮಾಭೂದಪರಃ ಸರ್ವತೀರ್ಥಾದಿಕೇಷ್ಟಪಿ ||
ಮಜ್ಜತೋಽವಭೃಥೇಷ್ಟದ್ವಾ ಯಜ್ಞಾನಾಮತ್ರ ಚಾಽದರಾತ್ |
ನಾಭೂದಿತ್ಯಥ ತತ್ತತ್ತ್ವವೇದಿಭಿರ್ಮುನಿಪುಂಗವೈಃ ||
ಕೃಷ್ಣೇನ ಚ ತಮೋಽಂಧಂ ತಂ ಪ್ರಾಪಯದ್ವಿಃ ಸ್ಮಿತೇ ಕೃತೇ |
ಅದರ್ಶನಂ ಜಗಾಮಾಽಶು ತಮಃ ಪ್ರಾಪ ಚ ಕಾಲತಃ ||

'ಆ ಅತಿಥಿಯ ಪಾದೋದಕದಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾದ ನನ್ನ ಮೈಯ ಒಂದು ಪಾರ್ಶ್ವ ಸುರ್ವಾಗಮಯವಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲ ಪವಿತ್ರ ಜಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ

ಅವಭೃಜಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆದರದಿಂದ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮುಳುಗಿದರೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಪಾರ್ಶ್ವ ಸುರ್ವೋಮಯವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರ ಯಜ್ಞದ ನಿಜವಾದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಮುನಿಪುಂಗವರೂ ಕೃಷ್ಣನೂ ಕ್ರೋಧಾಸುರನನ್ನು ಅಂಧತಮಸ್ಸಿಗೆ ಕಳಿಸಲು ಬಯಸಿ ಮುಗುಳುನಕ್ಕಾಗ ಅಸುರ ಅದೃಶ್ಯನಾದ. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಾದ ಬಳಿಕ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ.

ತದರ್ಥಮೇವ ಹೈರಣ್ಯ: ಪಾರ್ಶ್ವಸ್ತಸ್ಯಾಭವತ್ ಪುರಾ |

ಕೃಷ್ಣಸ್ಯ ಪಾಂಡವಾನಾಂ ಚ ಮಖಾದೇಶ್ಚ ಗುಣಾನ್ ಬಹೂನ್ ||

ವದಂತೋ ಭತ್ತಯಾಂಚಕ್ರುಸ್ತನ್ತಚ್ಛಾ ಮಧುದ್ವಿಷ: |

ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನ ಒಂದು ಪಾರ್ಶ್ವ ಹಿಂದೆ ಬಂಗಾರವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಮುನಿಗಳು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಪಾಂಡವರ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞಾದಿಗಳ ಬಹಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅಸುರನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರು.

ಶ್ರಾದ್ಧಾರ್ಥಂ ಹಿ ಪಯ: ಪೂರ್ವಂ ಜಮದಗ್ನೇರದೂಷಯತ್ |

ನಾಕುಲೇನೈವ ರೂಪೇಣ ಕ್ರೋಧಸ್ತಂ ಪಿತರೋಽಶಪನ್ ||

ಭವ ತ್ವಂ ನಕುಲಸ್ತಾವದ್ ಯಾವದ್ ಧರ್ಮಾದಿಕಾನ್ ಸುರಾನ್ |

ಕ್ಷೇಪ್ತ್ವಸೀತಿ ತಮೋ ಘೋರಂ ಭೂಯ: ಪಾಪೇನ ಯಾತ್ವಯಮ್ ||

ಇತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ತೈ: ಶಪ್ತಸ್ತಥಾ ಕೃತ್ವಾ ತಮೋಽಭ್ಯಯಾತ್ ||

ಶ್ರಾದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಜಮದಗ್ನಿಯ ಹಾಲನ್ನು ಹಿಂದೆ ಈ ಕ್ರೋಧಾಸುರ ಮುಂಗುಸಿಯ ರೂಪದಿಂದಲೇ ಎಂಜಲು ಮಾಡಿದ್ದ ಅವನನ್ನು ಪಿತೃಗಳು ಶಪಿಸಿದರು. 'ಧರ್ಮರಾಜಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವರೆಗೂ ನೀನು ಮುಂಗುಸಿಯಾಗಿರು' ಎಂದು. ಮಹಾಪಾಪದಿಂದ ಈತ ಘೋರವಾದ ಅಂಧತಮಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಲಿ ಎಂದು ಬಯಸಿಯೆ ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕ್ರೋಧಾಸುರ ಹಾಗೇ ಮಾಡಿ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದ.

ಯದ್ವತ್ಪಲ್ಲವನತ್ಯಕ್ತಂ ವಿತ್ತಂ ಬಹುಫಲಂ ಭವೇತ್ |

ತಥಾಽಪ್ಯನಂತಫಲದಾ: ಕರ್ತುರೇವ ಮಹಾಗುಣಾ: ||

ಸತಾಂ ಪ್ರೀತಿಶ್ಚ ತತ್ರಾಪಿ ಸದ್ವರೋ ಹರಿರೇವ ಹಿ |

ಪಾರ್ಥೇಭ್ಯೋಽಭ್ಯಧಿಕ: ಕರ್ತಾ ಸಮೋ ವಾ ಕೋ ಗುಣೈರ್ಭವೇತ್ ||

ಅಲ್ಲದನ ಉಳುವನು ಕೊಟ್ಟ ಧನ ಅಧಿಕಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಆದರೂ ಕರ್ತೃವಿನ ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಾದಿ ಮಹಾಗುಣಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸಜ್ಜನರ ಸಂತೋಷಗಳೇ ಅನಂತ ಫಲದಾಯಕಗಳು. ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನು ಶ್ರೀಹರಿಯೇ. ಭಕ್ತಾದಿ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಅಥವಾ ಅವರಿಗೆ ಸಮನಾದ ಕರ್ತನೂ ಯಾರು ಇದ್ದಾರೆ?

ಸತಾಂ ಚ ಪ್ರವರೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಸದ್ವಿರ್ಮುನಿಸುರೈರ್ವೃತಃ |
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಃ ಕಾರಯತಿ ಪಾರ್ಥೈಃ ಪ್ರಿಯತಮೈಶ್ಚ ತೈಃ ||
 ಯಂ ಮಖಪ್ರವರಂ ತಸ್ಯ ಸಮಂ ಕಿಂ ಶುಭಸಾಧನೈಃ |
 ಪಠಂತ ಜೈಂಗಿನಶ್ಚೈತಾನ್ ಮುಂತ್ರಾನವರ್ಷಕಾನಿಹ ||

ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ವಿಷ್ಣು ಸಜ್ಜನರಾದ ಮುನಿವರರಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾದ ಪಾಂಡವರ ಮೂಲಕ ಶುಭಸಾಧನಗಳಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಯಾವ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವರೋ, ಆ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಕರ್ಮ ಯಾವುದು? ಏಕೆಂದರೆ ಜೈಂಗಿತಾಪಿಯವರು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಪಠಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅವೈಷ್ಣವಕೃತಂ ಕರ್ಮ ಸರ್ವಮಂತವದುಚ್ಛತೇ |
 ಅನಂತಂ ವೈಷ್ಣವಕೃತಂ ತತ್ರ ವರ್ಣಕ್ರಮಾತ್ ಪರಮ್ ||
 ವೈಷ್ಣವೇಷ್ಟಪಿ ಮರ್ತ್ಯೋರ್ಯತ್ ಕೃತಂ ಶತಗುಣಂ ತತಃ |
 ಗಾಂಧರ್ವಂ ಕರ್ಮ ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಮುನಿಭಿಃ ಪಿತೃಭೃತಃ ||
 ದೇವಶಕ್ತಶಿವಬ್ರಹ್ಮಕೃತಂ ತಸ್ಮಾತ್ ಕ್ರಮೇಣ ಚ |
 ಶತೋತ್ತರಮಿತಿ ಜ್ಞೇಯಂ ನಾನ್ಯದ್ ಬ್ರಹ್ಮಕೃತೋಪಮಮ್ ||

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತರಲ್ಲದವರು ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮವೂ ಅಲ್ಪಫಲ ಉಳ್ಳದ್ದೆನಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತರು ಮಾಡಿದ್ದು ಅನಂತಫಲ ಉಳ್ಳದ್ದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಕ್ರಮದಿಂದ ಮೇಲು ಮೇಲಿನವರ ಕರ್ಮ ಹೆಚ್ಚು ಫಲ ಉಳ್ಳದ್ದು. ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾನವರು ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಿಂತ ನೂರು ಪಾಲು ಗಾಂಧರ್ವರು ಮಾಡಿದ್ದು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಪಿತೃಗಳು ಮಾಡಿದ್ದು ನೂರುಪಾಲು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುನಿಗಳು ಮಾಡಿದ್ದು ನೂರಪಾಲು ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ದೇವತೆಗಳು, ಇಂದ್ರ, ಶಿವ, ಬ್ರಹ್ಮರು ಮಾಡಿದ್ದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ನೂರುಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ಇನ್ನೊಂದಿಲ್ಲ?

ವೈಷ್ಣವತ್ವಂ ಕ್ರಮಾದ್ವದ್ಧಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಂತಂ ಜೀವರಾಶಿಷು |
 ಫಲಾಧಿಕ್ಯಂ ಕರ್ಮಕಾಂ ಹಿ ವಿಷ್ಣೋಃ ಪ್ರೀತ್ಯೈವ ನಾನ್ಯಥಾ ||

ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತಿ ಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನವರೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕ ಫಲ ಸಿಗುವುದು ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಆಗುವ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಬೇರಾವುದರಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ.

ಪರಿಚಿಪ್ಪ-೬: ನಕುಲೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಮ.ತಾ.ನಿ. ಭಾಗ

೭೪೫

ಇತಿ ತೇನ ನ ಪಾರ್ಥಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ನೃತ್ ಸಮಂ ಕ್ಷತಿತ್ |
ಗುಣೈರ್ಜ್ಞಾನಾದಿಭಿರ್ವಾಽಪಿ ತಸ್ಮಾತ್ ಕ್ರೋಧಃ ಸ ತಾಮಸಃ ||
ಎನಿಂದ್ಯ ತಾನ್ ಸುಸತ್ತಸ್ತಾಂಸ್ತಮೋಽಂಧಮುಪಜಗ್ಮಿವಾನ್ ||

ಹೀಗೆ ಪೈಂಗಿ ಶಾಖೆಯ ಮಂತ್ರಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಪಾಂಡವರ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಸಮಾನ ಇನ್ನೊಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವರ ಜ್ಞಾನಾದಿ ಗುಣಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಗುಣ ಇನ್ನೊಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ತಾಮಸನಾದ ಆ ಕ್ರೋಧಾಸುರ ಮಹಾ ಸಾತ್ವಿಕರಾದ ಆ ಪಾಂಡವರನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ, ಅಂಧಂತಮಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.

ಕೃಪೆ : ಅಖಿಲಭಾರತಮಾಧ್ವಮಹಾಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು (೨೦೦೧); ಇವರ ಮ. ತಾ.ನಿ ಭಾಗ - ೪; ಪುಟ ೪೩೧-೪೩೬; ಅಧ್ಯಾಯ ೩೦/೧೫೮-೧೭೭.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೨

ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜಸ್ವಾಮಿಗಳ ಲಕ್ಷಾಂಕಾರ

೧. ಆದಿಪರ್ವ - ಪೌಷ್ಕಪರ್ವ - ಇಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೫೦ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ (ಅ. ೩-೧) ಶ್ಲೋಕಗಳ ಪ್ರತೀಕಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅರ್ಥ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವಶ್ಯವಿದ್ದಡೆ ಕೋಶಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ - ೧. ಅಮರಕೋಶ, ಅಭಿಧಾನ ಮುಂತಾದವು (ಅ-೧)

‘ಸಾರಮೇಯ ಶ್ವಾಃ :’ ‘ಕೌಲೇಯಕಃ ಸಾರಮೇಯಃ ಕುಕ್ಕುರೋ ಮೃಗದಶಂಕಃ’ ಶುನಕೋ ಭಷಕಃ ಶ್ವಾ ಸ್ವಾತ್’ ಇತ್ಯಮರಃ | (ಪು. ೯೫)

೨. ಸರಮಾ - ಶುನೀ-ಸರಮಾ ಶುನೀ’ ಇತ್ಯಮರಃ | (ಪು. ೯೬)

೩. ಅಂತರೇಣ ಮಹಾದೇವ ಕೃತ್ಯಾಂ ಇತ್ಯತ್ರ - ಮಹತೋ ದೇವಸ್ಯ ನಾರಾಯಣಸ್ಯ ದ್ರೋಹರೂಪಕೃತ್ಯಮಂತರೇಣ ವಿನಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | (ಪು. ೯೭)

೪. ಭವತ್ವೇವಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಇತ್ಯತ್ರ - ಭವತು ಸ್ವದೇಹದಂಡನೇನಾಪಿ ಗುರುಸೇವಾ ಭವತು | ಆತ ಏವಂ ಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಇತ್ಯಪಶ್ಯತ್ | (ಪು. ೯೮)

೫. ತಸ್ಮಾದ್ವಾನ್ ಉದ್ದಾಲಕ ಏವ ನಾಮ್ನಾ ಭವತು ಇತ್ಯತ್ರ ಉದ್ಗತ್ಯ ಕೇದಾರಖಂಡಂ ದಾ(ರ)ಲಯತಿ ವಿದಾರಯತಿ ಇತಿ ಉದ್ದಾಲಕೋ ನಾಮ್ನಾ ಭವತ್ವಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಇತಃ ಪರಂ ತ್ವಂ ಗುರುಸೇವಾಂಕಿತ ನಾಮ್ನಾ ಏವ ಕಥ್ಯಸೇ ಇತಿ ಭಾವಃ || (ಪು. ೯೯)

೬. ಉಪಮನ್ಯುವು ಗುರುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳನ್ನು ಋಜುತ್ರಿಗಳಿಂದ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡಿದ ಅವು ಹದಿಮೂರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀವಾದಿರಾಜರು ೧೧ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. (ಅ ೩/೬೨-೬೭ ರವರೆಗೆ).

‘ಪ್ರಪೂರ್ವಗೌ ಪೂರ್ವಜೌ ಚಿತ್ರಭಾನೂ....’ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ‘ಹೇ ಅಶ್ವಿನೌ ದಸೌ ಗಿರಾ ಸ್ತುತಿ ರೂಪಗಿರಾ ಪ್ರಶಂಸಾಮಿ ಇತಿ ಪ್ರಥಮ ಶ್ಲೋಕಸ್ಯ ಅರ್ಥಃ | (ಪು. ೧೦೩)

ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ಆರೋಗ್ಯವೃದ್ಧಿ ಬಯಸಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಎರಡನೇ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ‘ಹಿರಣ್ಮಯೌ ಶಕುನೀ ಸಾಂಪರಾಯೌ ನಾಸತ್ಯದಸೌ.... | ಹಿರಣ್ಮಯೌ ಶಕುನೀ ಇತ್ಯತ್ರ ಹಿರಣ್ಮಯೌ ಸುವರ್ಣಾಲಂಕೃತೌ ಶಕುನೀ ಆರೋಗ್ಯಕರಣೇನ ಶಕೂ ಶಕ್ತಿಂ ನಯತಃ ಪ್ರಾಪಯತ ಇತಿ ಶಕುನೀ’ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

೭. ಅ. ೩, ಶ್ಲೋಕ ೧೫೯ರಲ್ಲಿ 'ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ ಪರ್ವಯೋಗ' (ಎಂಬ ಪ್ರತಿಷೇಧ) ಇತ್ಯತ್ರ ದ್ವಾದಶಾಮಾವಾಸ್ಯಾಃ ದ್ವಾದಶಪೂರ್ಣಮಾಸ್ಯಶ್ಚ ಇತಿ ಚತುರ್ವಿಂಶತಿ ಪರ್ವಣಾಂ ಯೋಗೋ ಯಸ್ಯಿನ್ ಸಂವತ್ಸರಾಖ್ಯ ಕಾಲಚಕ್ರೇ | ಮೇಲಿನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡು ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ, ಹನ್ನೆರಡು ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳು ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟು ೨೪ ಪರ್ವಕಾಲಗಳು ಯಾವ ಸಂವತ್ಸರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆಯೋ ಆ ಕಾಲಚಕ್ರದಲ್ಲಿ' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ.

೮. ಆಸ್ತಿಕಪರ್ವ ಅ. ೧೩-೧೧ರಲ್ಲಿ 'ಯಾಯಾವರಾಣಾಂ ಪ್ರಿಯಾಣಾಂ' ಇತ್ಯತ್ರ ಗೃಹೇ ಗೃಹೇ ಯಾತ್ವಾ ಯಾತ್ವಾ ವರಯಂತಿ ತದ್ವಿನ ಮಾತೋಚಿತ ತಂಡುಲಾನಿ ಯಾಯಾವರಾಃ ವಿರಕ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಃ ತೇಷಾಂ ಧರ್ಮಜ್ಞಃ | ಎಂದು ಯಾಯಾವರ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ದಾಸಕೂಟದ ದೀಕ್ಷೆ ಪಡೆದವರು ಯಾಯಾವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆತ್ಮವತ್ಸವಾದುದನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಕಂಡುಬಂದಿದೆ.

೯. ಅ. ೩/೧೪ ರಲ್ಲಿ 'ವೀರಣಸ್ತಂಬಕೇ ಲಗ್ನಾ' ಇತ್ಯತ್ರ ವೀರಣಸ್ತಂಬಂ ಔಶೀರಕೃತ್ಯಣಾನಾಂ ಗುಲ್ಮಂ 'ಲಾವಂ ಚ' ಇತಿ ಅಪಭ್ರಂಶ ಭಾಷಾ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ. ವೀರಣಸ್ತಂ ಬ ಎಂದರೆ ಲಾವಂಚ ಎಂಬ ಹುಲ್ಲಿನ ಸಸ್ಯ.

೧೦. ಅ. ೪೨ರಲ್ಲಿ 'ಉಪಾಯೈಃ ಶ್ವೇತಕಾಕೀಯೈಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ಅನುಕೂಲೈಃ ಉಪಾಯೈಃ ಭಾಷಿತ ಚೇಷ್ಟಿತಾದ್ಯುಪಾಯೈಃ | ತಥಾಽಽಹ ವಾಗುರಿಃ | 'ವದಂತಿ ಕಾಕಕಾಲೀಯಂ ದೈವಾತ್ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಮೇವ ಯತ್ | ತಥಾ ಚ ಶ್ವೇತಕಾಕೀಯಂ ಅನುಕೂಲಾರ್ಥವಾಚಕಮ್ | 'ಶ್ವೇತಕಾಕೀಯ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕೆಲಸವಾಗಲಿ ಎಂದು, ಬೇರೆಯವರು ಏನೇ ಹೇಳಲಿ 'ಹೂಂ ಎನ್ನುವುದು ಉದಾಃ ಕಾಗೆ ಬೆಳ್ಳಗಿದೆ (ಶ್ವೇತಕಾಕೀಯ) ಎಂದರೂ ಎದುರು ಮಾತಾಡದೆ ಹೌದು ಎನ್ನುವ ನಡೆ: ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ಜನರು ಇರುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಜರತ್ತಾರು ಮಡದಿ ಪತಿಯನ್ನು ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ಪತಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದ್ದಳು ಆತನ ಪತ್ನಿ.

೧೧. ಶಕುಂತಲೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಪರ್ವ ಅ. ೮೭/೧೯ರಲ್ಲಿ 'ವಚನಂ ಮತ್ತಕಾಶಿನಿ' ಇತ್ಯತ್ರ 'ಮತ್ತ ಕಾಶಿನಿ' ಇತಿ ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರಿಯಾ ನಾಮ | 'ವರಾರೋಹಾ ಮತ್ತಕಾಶಿನಿನ್ಯುತ್ತಮಾ ವರವರ್ಣಿನೀ ಇತ್ಯಮರಃ | 'ಅಮತ್ತಾ ಮತ್ತವದ್ವಾತಿ ಯಾಸೀ ಸಾ ಮತ್ತಕಾಶಿನೀ | ಇತಿ ಚ | ನಿಘಂಟು ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತಕಾಶಿನೀ ಎಂದರೆ ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಇದನ್ನು ಅಮರಕೋಶ ಹಾಗೂ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ.

೧೨. ಆದಿಪರ್ವ - ವೈವಾಹಿಕಪರ್ವ - ಅ. ೧೯೬/೫ ನೇ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ಲೋಲಂ ಈರ್ಷ್ಯಂ ಸುಕೋಪನಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಈರ್ಷ್ಯಂ' 'ಈರ್ಷ್ಯಾಶೀಲಂ' ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ (ಈ ಶಬ್ದ ಲೋಕನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ).

೧೩. ಆದಿಪರ್ವ ಅ. ೧೯೬/೫೦ 'ಸಕ್ಕದುಕ್ಕಂ ತ್ವಯಾ ನೈತತ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಪತಿಂ ದೇಹೀತಿ ವಾಕ್ಯಂ ಯದುಕ್ಕಂ ನ | ಕಿಂತು ಪಂಚಸೋಕ್ತಮ್ | ಅತಸ್ತೇ ಅಧರ್ಮೋ ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ | ಬಹುಧಾ ಪ್ರಾರ್ಥನಂ ತು ತ್ವಯ್ಯಪಿ ಬಹುನಾರೀ ಸದ್ಭಾವ ಸೂಚಕಮ್ | ಅತಃ ಏಕಸ್ಮಿನ್ ದೇಹೇಽಪಿ ಸ್ವಸ್ವಪತಿನಾ ತತ್ತತ್ ಪತ್ನ್ಯಾರಮಣೇ ಸತಿ ಪಂಚಪತಿತ್ವೇಽಪಿ ನಾಧರ್ಮ ಇತಿ ಭಾವಃ | ಅನ್ಯಥಾ ಪಂಚವಾರಂ ಜಾರಪ್ರಾರ್ಥನೇಽಪಿ ದೋಷಾಭಾವಪ್ರಸಂಗಾತ್ ಗೂಢಾಭಿಸಂಧೇಃ ಶಿವಸ್ಯ ಇದಮೇವ ಹೃದಯಮ್ | ದ್ರೌಪದೀ ಪಂಚಪತಿತ್ವ - ಪಂಚೇಂದ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನಗಳ ತಿರುಳನ್ನು ಗುರುರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಇದೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ೫೩, ೫೪ ನೇ ಶ್ಲೋಕಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೂ ಮೇಲಿನ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಮ.ತಾ.ನಿ.ದ ಅ. ೧೮/೧೦೮-೧೫೨ರಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯರ ನಿರ್ಣಯಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅದರ ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬಹುದು.

೧೪. ಸಭಾಪರ್ವದ ದ್ಯೂತಪರ್ವದಲ್ಲಿ ದ್ರೌಪದೀ ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸದಿದ್ದಾಗ ವಿದುರ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ, ಕಾಶ್ಯಪರ ಸಂವಾದರೂಪ ಕಥೆ ಹೇಳಿ ನ್ಯಾಯೋಚಿತವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನೇ ಕೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ, ಅಂತಹವನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ನೂರು ವಾರುಣ ಪಾಶಗಳ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದಿದೆ.

ಆ ಶ್ಲೋಕದ ಲಕ್ಷಾಲಂಕಾರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಹೀಗಿದೆ:

'ಸಾಕ್ಷೀವಾ ವಿಬ್ರುವನ್ ಸಾಕ್ಷ್ಯಂ ಗೋಕರ್ಣಶಿಥಿಲಂ ಚರನ್ |

ಸಹಸ್ರಂ ವಾರುಣಾನ್ ಪಾಶಾನ್ ಆತ್ಮನಿ ಪ್ರತಿಮುಂಚತಿ || - ೮೮/೧೮

'ಸಾಕ್ಷೀ ವಾ ವಿಬ್ರುವನ್' ಇತ್ಯತ್ರ ಸಾಕ್ಷ್ಯಂ ಸಾಕ್ಷಿಸಂಬಂಧಿವಚನಂ ವಿಬ್ರುವನ್ ವಿಪರೀತತಯಾ ಬ್ರುವನ್ | ಗೋಕರ್ಣಶಿಥಿಲಂ ಚರನ್ ಇತ್ಯತ್ರ ಗೋಕರ್ಣಶಿಥಿಲಂ ಗೌಃ ಆರ್ತಾನಾಂ ಪ್ರಶ್ನವಾಕ್ ಕರ್ಣಾತ್ ಶ್ಲೋತ್ರಾತ್ ಶಿಥಿಲಾ ವಿಸ್ಪಂಸಿತಾ ಯಥಾ ಭವತಿ ತಥಾ ಆಚರನ್, ಔದ್ಧತ್ಯಾತ್ ತತ್ಪ್ರಶ್ನವಾಕ್ಯಮೇವ ಅಶೃಣ್ವಾನ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ೧. ಇತ್ಯಾದಿ.

೧೫. ವನಪರ್ವ ಅ. ೧೩/೯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ (ಸಾಲ್ವವಧೋಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ)

'ಯುದ್ಧೇ ವಿನಯತಾಽಸ್ಯಹಮ್ | ಇತ್ಯತ್ರ ವಿ ವಿನಾಶಂ ನಯತಾ ಪ್ರಾಪಯತಾ | ಎಂದು ಲಕ್ಷಾಲಂಕಾರವಿದೆ. ಸಾಲ್ವನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿದೆ (ವಿನಾಶ ಹೊಂದುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ).

೧೬. ವನಪರ್ವ ಅ. ೧೪/೨ರಲ್ಲಿ '.... ಮಯಾ ಶೌತತ್ರವಂ ನೃಪಂ |' ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ 'ಶೌತತ್ರವಃ ಶ್ರುತವಾ ನಾಮ ದಮಘೋಷಪುತ್ರೀ, ತಸ್ಯಾಃ ಪುತಃ ಶೌತತ್ರವಃ ಶಿಶುಪಾಲಃ |' ಎಂದಿದೆ.

೧೭. ವನಪರ್ವ ಕೈರಾತಪರ್ವದಲ್ಲಿ ೧೬/೪೯ನೇ ಶ್ಲೋಕ 'ರುಧಿರಾಶನಾಃ - ಶಿರಸ್ಕರಸಿ ವಕ್ತ್ರೈ ಚ ಸ ಮುಮೋಹ ಪಪಾತ ಚ।' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಂಕಾರದಲ್ಲಿ -

'ರುಧಿರಾಶನಾಃ ಶರಾಃ' ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿದೆ. (ರುಧಿರ - ರಕ್ತ - ಅಶನ - ಆಹಾರ) ರಕ್ತವೇ ಆಹಾರವಾಗಿರುವ ಎಂದರೆ ಬಾಣಗಳು ಎಂದು ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಮಾಡಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ).

೧೮. ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಸಮಾಸ್ಯಾಪರ್ವ ಅ. ೧೯೪/೧೦ -

'ಸೂನಾಮಧ್ಯೇ ವ್ಯವಸ್ಥಿತಮ್ |' ಇತ್ಯತ್ರ ಪರೇಣ ಹಿಂಸಿತ ಮಹಿಷಾದಿ ಮಾಂಸಾನಾಂ ವಿಕ್ರಯಾಯ ಶಸ್ತ್ರೇಣ ಭೇದಃ ಸೂನಾ ತಸ್ಯಾಃ ಮಧ್ಯೇ |

- ಧರ್ಮವ್ಯಾಧನು ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಬೇರೆಯವರು ಕೊಂದ ಮಹಿಷ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಾಂಸವನ್ನು ಮಾರುತ್ತಿದ್ದ ಎಂದು 'ಸೂನಾಮಧ್ಯೇ' - ಹಿಂಸೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಲಕ್ಷಾಂಕಾರಕಾರರು. ಆದರೆ ಆ ಶಬ್ದ ನೋಡಿದರೆ ಧರ್ಮವ್ಯಾಧನು ಸ್ವಯಂ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬ ಭ್ರಮೆ ಬರುತ್ತದೆ.

೧೯. 'ವೇದಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ ಸತ್ಯಂ' ಇತ್ಯತ್ರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯದೇ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ (೧೯೪/೭೦) ಉಪನಿಷತ್ ರಹಸ್ಯಮ್ ಎಂದು ಲಕ್ಷಾಂಕಾರವಿದೆ.

೨೦. ಅ. ೧೯೫/೧೫ರಲ್ಲಿ 'ಅಮಾಸಾಂಶೀ ಭವೇದೇವಮಿತ್ಯಪಿ ಶ್ರೂಯತೇ ಶ್ರುತಿಃ | ಭಾರ್ಯಾಂ ಗಚ್ಛನ್ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಋತೌ ಭವತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ | ಇತ್ಯತ್ರ ಯಥಾ ಋತೌ ಋತಾವೇವ ಭಾರ್ಯಾಂ ಗಚ್ಛನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ಭವತಿ, ಏವಂ ಅಮಾಂಸಾಶೀ ಅವಿಹಿತಮಾಂಸ ಭಕ್ಷಣಾದನ್ಯತ್ರ ಮಾಂಸಂ ಅಭಕ್ಷಯತ್ ಅಮಾಂಸಾಶೀ ಇತ್ಯಪಿ ಶ್ರುತಿಃ ಶ್ರೂಯತೇ |

- ವಿಹಿತವಾಗಿ ದೇವಪಿತೃಗಳಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿದ ನಂತರ ಮಾಂಸ ತಿಂದರೆ ಅವನು ಮಾಂಸ ತಿನ್ನದವನೆಂದೇ ಶ್ರುತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಋತುಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪತ್ನಿಯೊಡನೆ ರಮಿಸುವವನು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಎಂದೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨೧. ಸಾವಿತ್ರೀ ಉಪಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅ. ೨೮೨/೩೬ರಲ್ಲಿ 'ಅಪ್ರದಾತಾ ಪಿತಾ ವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯತ್ರ ವಾಚ್ಯಃ ನಿಂದ್ಯಃ | ಪಿತುಃ ಅನು ಅಂಗೀಕೃತ ಭಾರ್ಯಾಯಾಮುದಾಸೀನಃ | 'ವಾಚ್ಯಃ' |

- ಎಂದರೆ ನಿಂದಿಸಲ್ಪಡಲು ಯೋಗ್ಯ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಾಚ್ಯ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ, ಇದು ಇಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದುದು.

೨೨. ಇಲ್ಲಿಯೇ ೨೮೬/೬ರಲ್ಲಿ 'ತಿಸ್ವಕ್ಷಾಂ ವಸತೀನಾಂ' ಇತ್ಯತ್ರ ತಿಸ್ವಕ್ಷಾಂ ವಸತೀನಾಂ ಉಪವಾಸಾನಾಂ ಸ್ಥಾನಂ ಅನುಷ್ಠಾನಂ |

- ವಸತಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಲೌಕಿಕ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಇದು ವ್ಯಾಸರ ಪ್ರಯೋಗ.

(ಎ.ಸೂ.: ನಳೋಪಾಖ್ಯಾನ ಹಾಗೂ ಸಾವಿತ್ರೀ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ೨೭ ಮತ್ತು ೩೩ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ವಾದಿರಾಜರು ಅರ್ಥೈಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ)

೨೩. ಶ್ರೀರಾಮೋಪಾಖ್ಯಾನ ಅ. ೨೬೧/೧೩ರಲ್ಲಿನ -

'ಅಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿತ್ ಮಯಾ' ಇತ್ಯತ್ರ ಮಯಾ ವಿನಾ, ಮಯಾ ಮತ್ರ ಇತಿ ವಿಭಕ್ತವ್ಯತ್ಯಾಸೋ ವಾ । ಮಯಾ ಇದು ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಪಂಚಮ್ಯರ್ಥವನ್ನೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ವಿಕಲ್ಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ.

೨೪. ಅ. ೨೬೩/೩೧ರಲ್ಲಿ 'ಅಮರತ್ವಂ ದದಾಮಿ ತ' ಇತ್ಯತ್ರ ಕಲ್ಪಾವಸಾನವರ್ಯಂತಂ ಮರಣರಾಹಿತ್ಯಂ ಅಮೃತತ್ವರೂಪಮುಕ್ತತ್ವಂ ಚ ಅಮರತ್ವಮ್ ।' ಎಂದು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಅಮರತ್ವಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕಲ್ಪದವರೆಗೆ ಜೀವನ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಲಾಗಿದೆ.

೨೫. ಅ. ೨೬೭/೧೯ರಲ್ಲಿ 'ರುದ್ರಸ್ತುರಾಮ್ಯಗಂ ಯಥಾ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಸಂಹಾರಕಾಲೇ ಮೃಗಶೀರ್ಷಾಽಖ್ಯತಾರಾಮ್ಯಗಮ್ ।' ಎಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ರುದ್ರದೇವರು ಮೃಗಶೀರ್ಷವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಮೃಗವನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಂತೆ ರಾಮನು ಮೃಗವೇಷಧಾರಿ ಮಾರೀಚನನ್ನು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದನು.

೨೬. ಅ. ೨೭೬/೧೩ರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕುಂಭಕರ್ಣನನ್ನು ಕೊಂದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

'ಸೋಽಭಿವತ್ಯ ಮಹಾವೇಗಂ' 'ಪ್ರಾಹಣಿಕೋತ್ ಕುಂಭಕರ್ಣಾಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣಃ ಪರವೀರಹಾ' ಇತ್ಯತ್ರ ಕುಂಭವತ್ ಕರ್ಣಾ ಯಸ್ಯೇತಿ ವೃತ್ತತ್ವಾ ಕುಂಭಕರ್ಣಪದೇನ ಅತಿಕಾಯಃ ಕದ್ಯತೇ । ಆತ ಏವ 'ಬೃಹತ್ತನುಃ ಕುಂಭವದೇವ ಕರ್ಣಾವಸ್ಯೇತ್ಯತೋ ನಾಮ ಚ ಕುಂಭಕರ್ಣಃ ಇತ್ಯಾಹುಃ (ಮ.ತಾ.ನಿ. ೮/೫೬) ರಾಮಂ ವಿನಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸ್ಯ ಕುಂಭಕರ್ಣಘಾತಕತ್ವಾ ಯೋಗಾದಯಮೇವಾರ್ಥಃ । ಕುಂಭಕರ್ಣಪದ ಪ್ರಯೋಗಸ್ತು ರಾಮೇಣ ಕುಂಭಕರ್ಣ ವಧೋಽಪಿ ಕೃತ ಇತಿ ಸೂಚಯಿತುಂ ।

೨೭. ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ಅಂಬೋಪಾಖ್ಯಾನ ಅ. ೧೭೯/೧೭ -

'ತ್ವಯಾ ಚೈವ ಚತುರ್ವಿಧಂ । ಉಪದಿಷ್ಟಂ' ಇತ್ಯತ್ರ 'ಚತುರ್ವಿಧಂ ೧. ಶರಪ್ರಯೋಗಃ ೨. ಶರಸಂಧಾನಂ, ೩. ಮಂತ್ರಪ್ರಯೋಗಃ ೪. ಮಂತ್ರೋಪಸಂಹಾರಶ್ಚ ಇತಿ ।'

೨೮. ದ್ರೋಣಪರ್ವ ೫೧/೪೫ (ಅಭಿಮನ್ಯುವಧಪರ್ವ)

‘ಎವಂ ಸರ್ವೇ ಪ್ರಾಣಿನಸ್ತತ್ರಗತ್ವಾ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಎವಂ ಉಕ್ತ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಮೃತ್ಯೋಃ ಸಕಾಶಾತ್ ಪರಲೋಕಂ ಗತ್ವಾ ದೇಹಂ ದೇಹಮಪೇಕ್ಷ್ಯ ಭೂಯಃ ಮತ್ಸ್ವತಾಂ ಯಾಂತಿ, ನ ತು ಜೀವನ್ಮೃತ್ವ ನಾಶೋ ನಾಮಾಽಸ್ತಿ | ಆಶೋಽಪಿ ಶೋಕೋ ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಇತಿ ಭಾವಃ ||

೨೯. ದ್ರೋಣಪರ್ವ ೫೧/೪೬-

ವಾಯುರ್ಭೇಮೋ ಭೀಮನಾದೋ ಮಹಾಜಾಃ |

ವಾಯುರ್ಭೇಮೋ ಇತ್ಯತ್ರ ಯಸ್ಯಾದಿತಿ ಅಭ್ಯುಪಸ್ಥಾಪ್ಯಮ್ | ಯಸ್ಯಾದ್ವಾಯುಃ ಭೀಮಃ ಅಸುರಾಣಾಂ ಭಯಂಕರಃ | ತತ್ರ ಹೇತುಃ ಭೀಮನಾದ ಇತಿ | ತಥಾ ಮಹದ್ ಓಜೋ ಯಸ್ಯಾಸೌ ತಥೋಕ್ತಃ ಮಹಾಜಾಃ | ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಜೀವಾನಾಂ ಪ್ರಾಣಭೂತಃ ಚೇಷ್ಟಾಧಿಪದಃ | ತಥಾ ದೇಹಿನಾಂ ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ದೇಹಪಾತೇ ಕಾಯೇ ಅನನ್ಯ ವಾಯೋಃ ಅವೃತ್ತಿಃ ಕಾರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣೇನ ದೇಹೇ ಪರಿತ್ಯಕ್ತೇ ತತ್ಪ್ರಾಣೋ ಭವತಿ, ನಾನ್ಯಥೇತಿ ಭಾವಃ | ಅಥವಾ ದೇಹಿನಾಂ ಮುಮುಕ್ಷುಷಾಂ ದೇಹಪಾತೇ ಅನಾವೃತ್ತಿಃ ಯತ್ಪ್ರಾದಾತ್ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ತಸ್ಮಾತ್ ಏತಾದೃಶೋ ವಾಯುರ್ದೇವಾನಾಮಪಿ ದೇವೋತ್ತಮಃ | ವಿಶಿಷ್ಟಃ ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಣ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

೩೦. ಕರ್ಣಪರ್ವ - ೮೩/೫೦

‘ಪ್ರಾವೇಯಾಃ ಸಹಮೌನೇಯಾಃ ಇತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಾವೇಯಾಃ ಪ್ರಾವಾನಾಮ್ನ್ಯಾಃ ಕೃತ್ಯಪಪತ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಾಃ ಗಂಧರ್ವಾಃ | ಮೌನೇಯಾಃ ಮುನಿನಾಮ್ನ್ಯಾಃ ಕೃತ್ಯಪಪತ್ಯಾಃ ಪುತ್ರಾಃ | ಇಲ್ಲಿ ಕೃತ್ಯಪಪತ್ತಿಯರಾದ ಪ್ರಾವಾ ಹಾಗೂ ಮುನಿ ಎಂಬುವವರ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪ್ರಾವೇಯ ಹಾಗೂ ಮೌನೇಯ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾವಾಳ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗಂಧರ್ವರೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

೩೧. ಶಲ್ಯಪರ್ವ - ೧/೩೨ರಲ್ಲಿ (ಸಂಜಯನ ಮಾತು - ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ)

‘ದುರ್ಯೋಧನಹತೋ ರಾಜನ್ ಯಥೋಕ್ತಂ ಪಾಂಡವೇನ ಹಿ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಭೀಮಸೇನೇನ ದ್ಯೂತಸಮಯೇ ಯಥಾ ಉಕ್ತಂ ‘ದುರ್ಯೋಧನಸ್ಯ ಉದ್ರೂ ಭೇತ್ಸೇ ಇತಿ ಯದುಕ್ತಂ ತಥೈವ ಹತ ಇತಿ ಯೋಜನಾ | ಭಗ್ನಸ್ಮರ್ಮಹಾರಾಜ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಭಗ್ನೇ ಸಕ್ಷಿಣೀ ಯಸ್ಯ ಸಃ ಭಗ್ನಸಕ್ಷಿಃ | ‘ಸಕ್ಷಿಣೀಃ ಪುಮಾನೂರು’ ಇತ್ಯಮರಃ |

೩೨. ಶಲ್ಯಪರ್ವ ೫/೨೧

‘ಯಾವದ್ವೈರಸ್ಯ ಯಾತನಾ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಯಾತನಾ ಪ್ರಾಪಣಂ ಪಾರಗಮನಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಯಾತನಾಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಚಲಿತ ಅರ್ಥ ಬೇರೆ ಇದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥ ‘ಹೊಂದುವುದು’ ಎಂದು ಅರ್ಥೈಸಿದ್ದಾರೆ.

೩೩. ಶಲ್ಯಪರ್ವ ಅ. ೫/೨೨,೨೩, 'ಇದು ದುರ್ಯೋಧನನು ಕೃಪಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು -

'ಇತಿ ವೈರಂ ಸಮುನ್ನದ್ಧಂ ನ ನಿರ್ವಾತಿ ಕಥಂಚನ' ಇತ್ಯತ್ರ ಇತಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಸಮುನ್ನದ್ಧಂ ವೈರಂ ಅಭಿಮನ್ಯೋರ್ವಿನಾಶೇನ ಕಥಂಚನ ಯೇನ ಕೇನಾಪಿ ಪ್ರಕಾರೇಣ ನ ನಿರ್ವಾತಿ ನಿರ್ವಾಣಂ ನಾಶಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ | ಸ್ವಸೇವಾನಿರತ ಸುಭದ್ರಾಪುತ್ರನಾಶಸ್ಯ ದ್ರೌಪದ್ಯಾಃ ಸ್ವಪುತ್ರನಾಶಾದವ್ಯಧಿಕ ದುಃಖಕರತ್ವಾತ್ ಅಭಿಮನ್ಯುನಾಶಾತ್ ಜಾತಂ ವೈರಂ ದ್ರೌಪದೀ ನ ವಿಸ್ಮರತ್ಯೇವ | ಅತಃ ಸಃ ಅಸ್ಯಾಃ ಪತಿಃ ಧರ್ಮರಾಜಃ | (ಸಂಧೇಯಃ ಕಥಂ ಇತಿಯೋಜನಾ)

೩೪. ಶಲ್ಯಪರ್ವದ ೮/೨೪ 'ತಸ್ಯ ಸೀತಾ' ಮಹಾರಾಜ ಇತ್ಯತ್ರ ಸೀತಾ ಸುವರ್ಣಫಲಿಕಾಯಾಂ ಲಾಂಗಲೇನ ಕೃತಾ ರೇಖಾ | 'ಸೀತಾಲಾಂಗಲಪದ್ಧತಿಃ' ಇತ್ಯಮರಃ |

೩೫. ಗದಾಪರ್ವ - ೩೧/೮ (ಇದು ಕೃಷ್ಣನ ಮಾತು - ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ)

'ಕ್ರಿಯಾಭ್ಯುಪಾಯೈರ್ಬಹುಭಿಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ಕ್ರಿಯಯಾ ಸಹಿತಾ ಅಭ್ಯುಪಾಯಾಃ; ಕ್ರಿಯಾಭ್ಯುಪಾಯಾಃ | ಕೇವಲಮುಪಾಯಚಿಂತಾಮಾತ್ರೇಣ ನ ಸ್ಥಾತವ್ಯಂ, ತದುಚಿತ ಕ್ರಿಯಾಶ್ಚ ಕರ್ತವ್ಯಾ ಇತಿಭಾವಃ ||

೩೬. ಶಲ್ಯಪರ್ವ - ಸಾರಸ್ವತಪರ್ವ ಅ. ೪೪/೩೨

'ಅರುಣಾಮಾನಯಾಮಾಸ' ಇತ್ಯತ್ರ ಅರುಣಾಂ ಗೋದಾವರೀಸಮೀಪಸ್ಥಾ ಅರುಣಾಖ್ಯಾಂ ನದೀಂ ಸ್ಥಾಂ ತನುಂ ಆನಯಾಮಾಸ |

'ಅರುಣಾವರುಣಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ ಯತ್ರ ಪ್ರಾಚೀ ಸರಸ್ವತೀ |

ತತ್ರ ಸ್ನಾತ್ವಾಚ ಪೀತ್ವಾಚ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಂ ವ್ಯಪೋಹತಿ ||

ಇತಿ ವಚನಾತ್ ಅರುಣಾಸಂಗಮೇನೈವ ಸ್ವಸ್ಯಾಃ ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯಾಪರಿಹಾರ ಶಕ್ತೇಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧ-ತ್ವಾತ್ ಆತ್ಮಾಪಿ ತಾಮಾನಯಾಮಾಸೇತಿ ಭಾವಃ |

೩೭. ಶಲ್ಯಪರ್ವ - ಸಾರಸ್ವತಪರ್ವ ೪೪/೩೯

'ಏವಂ ಸಕೃತ್ವಾ ಸಮಯಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ನೀಹಾರಮೀಶ್ವರಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ನೀಹಾರಂ ಹಿಮಾನೀಮ್ | ಘನತರ ಹಿಮಸಂಪ್ಲವೇ ಸತಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣಪ್ರಚಾರಾಭಾವಾದಹೋಽಪಿ ನ ಭವತಿ; ತಮಸೋಽಭಾವಾದ್ರಾತ್ರಿರಪಿ ನ ಭವತೀತಿ ಭಾವಃ |

೩೮. ಶಲ್ಯಪರ್ವ ಅ. ೪೫/೩೭

'ತತೋಽಭವಚ್ಛತುರ್ಮೂರ್ತಿಃ' ಇತ್ಯತ್ರ ಏಕಃ ಪ್ರಾಗೇವ ವಿದ್ಯಮಾನಃ ಕುಮಾರಃ | ಶಾಖವಿಶಾಖ ನೈಗಮೇಷಾಖ್ಯಂ ತು ರೂಪತ್ರಯಂ ಪಶ್ಚಾದ್ಭ್ರೂಹೀತಮ್ | ಏವಂ ಚತುರ್ಮೂರ್ತಿರಪಿತಿಭಾವಃ |

೩೯. ಶಲ್ಯ - ಗದಾಪರ್ವ ೬೧/೨೦ (ಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು)

‘ಮದಧಿಷ್ಠಿತತ್ವಾತ್ ಸಮರ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಯುದ್ಧಕಾಲೇ ಮದಧಿಷ್ಠಿತತ್ವಾತ್, ಯುದ್ಧಾತ್ ಸ್ವಶಿಬಿರಂ ಪ್ರತಿ ಗತೇ ಸತಿ ದೈವಿಕ ದ್ವಜೇನ ಹನುಮತಾ ಚ ಅಧಿಷ್ಠಿತತ್ವಾತ್ ಇತ್ಯಪಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ | ಆತ ವಿವ ದಾಹಸಮಯೇ ಕಪೇರ್ಧ್ವಜಸ್ಯ ಚಾಪಸರಣಂ ಕೃತಮ್ ||

೪೦. ಗದಾಯುದ್ಧಪರ್ವ ೬೧/೩೯ (ಕೃಷ್ಣನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು)

‘ಮತ್ಸಮೋ ವಾ ವಿಶಿಷ್ಟೋ ವಾ’ ಇತ್ಯತ್ರ ನರಾವೇಶಾತ್ ಮತ್ಸಮಃ, ಹರ್ಯಾವೇಶಾತ್ ಮದ್ವಿಶಿಷ್ಟಃ ಇತಿ ವಿವೇಕಃ |

೪೧. ಗದಾಯುದ್ಧಪರ್ವ ೬೧/೪೨, ೪೩, ೪೪

‘ವಿಧಿನಾ ಮಹಿತಶ್ಚಾಸೌ’ ಇತ್ಯತ್ರ ವಿಧಿನಾ ಗುರುರ್ಮಾನನೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಧಿವಾಕ್ಯೇನ ಮಹಿತಃ ಮಹತ್ವಂ ಪ್ರಾಪ್ತಃ ಮಯಾ ಸಂಚೋದಿತೋಽಪಿ ಸನ್ ಬಲವತ್ತರಃ ಆಸೌ ಅರ್ಜುನಃ ಕೃತಾಂತಃ ಕೃತಃ ಅಂತಃ ನ ಹನ್ಯೇವೇತಿ ನಿಶ್ಚಯೋ ಯೇನ ಸಃ | ‘ಅಂತೋಽಸ್ತಿ ನಿಶ್ಚಯೇ ನಾಶೇ’ ಇತ್ಯಮರಃ | ಹಂತುಂ ಮತಿಂ ನ ಚಕಾರೇತಿ ಯೋಜನಾ |

೪೨. ಕರ್ಣನು ಕುಂತಿಯ ಕನ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದು ಆತನು ಸೂತನಿಂದ ಲಾಲಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿ ಆತನು ಕೃತ್ತಿಯನೂ ಹೌದು, ಸೂತನೂ ನಿಜ. ಆತನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಲಾಭವೂ ಸಹಜವೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಲೇಖನದ ಇತಿಮಿತಿಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲು ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಶಾಂತಿಪರ್ವ - ರಾಜಧರ್ಮಪರ್ವ - ಅ. ೨/೪.

೪೩. ಶಾಂತಿಪರ್ವ - ರಾಜಧರ್ಮಪರ್ವ ೮/೨೫ (ಅರ್ಜುನನು ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು)

‘ಅಪೇಕ್ಷಸ್ವ ಯಥಾನ್ಯಾಯಂ ಪಶ್ಯ ದೈವಾಸುರಂ ದೇವಾಸುರ ಸಂಬಂಧಿಕರ್ಮ, ಸ್ವಜ್ಞೇಷ್ಠದಾಯಾದಾನ್ ಅಸುರಾನ್ ಹತ್ವಾ ಕನಿಷ್ಠದಾಯಾದಾಃ ಸುರಾಃ ರಾಜ್ಯಮನುಭವಂತಿ ತದ್ ಯಥಾ ಯಥಾವತ್ ಪಶ್ಯ | ಯಥಾ ನ್ಯಾಯಂ ತನ್ಮಾಯಮನತಿಕ್ರಮ್ಯ ಅಪೇಕ್ಷಸ್ವ ಸ್ವಜ್ಞಾತಿವರ್ಧೇಽಪಿ ದೃಷ್ಟಿಂ ದಿಶೇತಿ ಯೋಜನಾ |

೪೪. ಶಾಂತಿಪರ್ವ-ರಾಜಧರ್ಮಪರ್ವ ೭೨/೨ (ರಾಜನಿಗೆ ೩೬ ಗುಣಗಳಿರಬೇಕೆಂದು ಭೀಷ್ಮರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.)

‘ಇಯಂ ಗುಣಾನಾಂ ಷಟ್ ತ್ರಿಂಶೇ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಇಯಂ ವಕ್ಷ್ಯಮಾಣಾ ಗುಣಾನಾಂ ಷಟ್ ತ್ರಿಂಶೇ ಶಾಸ್ತ್ರೇಷು ವಿಹಿತಾ | ತೈಃ ಷಟ್ ತ್ರಿಂಶತಾ ಗುಣೈರ್ಯುತಃ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಶ್ಲೋಕ

೩. ರಿಂದ ೧೧ ರವರೆಗೆ ೩೬ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವುಗಳಿದ್ದಾಗ ರಾಜನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೪೫. ರಾಜಧರ್ಮಪರ್ವ ಅ. ೭೭/೩೨

‘ಯೇ ಹಿ ವೈದ್ಯಾ’ ಇತ್ಯತ್ರ ವೈದ್ಯಾಃ ವಿದ್ಯಾವಂತಃ | ವೃತ್ತಿಃ ಜೀವನೋಪಾಯ ತದಭಾವಃ | ಅವೃತ್ತಿಃ | ಪ್ರಾಪ್ಯ ತೃಪ್ತಾಃ ಪ್ರಾಪ್ಯಂ ಯದ್ಭಿಕ್ಷಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತಾಂ ಯೋಗ್ಯಂ ತೇನ ತೃಪ್ತಾಃ | ಇಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯ ಶಬ್ದದ ರೂಢಾರ್ಥ ಬೇರೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಯೌಗಿಕವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾವಂತಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು ಸಂದರ್ಭೋಚಿತವಾದುದು - ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾದುದು.

೪೬. ರಾಜಧರ್ಮಪರ್ವ ೭೯/೪

‘ಯಸ್ಯ ಸ್ಮ ವಿಷಯ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಸ್ವೇನೋ ದ್ವಿಜಸ್ಯ ಯಸ್ಯ ವಿಷಯೇ ಭವತಿ ರಾಜ್ಯ, ವಿವಾಪರಾಧಂ ತಂ ಮನ್ಯಂತ ಇತಿ ಯೋಜನಾ |

(ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಳ್ಳನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ, ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ರಾಜನೇ. ಅವನ ಅಪರಾಧದಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಳ್ಳನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ರಾಜನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸರಿಯಾಗಿ ಬದುಕಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕಲ್ಪಿಸಿಲ್ಲ ಆದ್ದರಿಂದ)

೪೭. ಅಪದ್ಧರ್ಮಪರ್ವ - ಶಾಂತಿಪರ್ವ - ಅ. ೧೦/೫೭

‘ತ್ರಿವರ್ಗೇ ತ್ರಿವಿಧಾ ಪೀಡಾ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಅನಾರ್ಜನಂ, ಅರ್ಜತಸ್ಯ ಅರಕ್ಷಣಂ, ರಕ್ಷಿತಸ್ಯ ಚಾಂತೇ ವಿನಾಶನಮಿತಿ ತ್ರಿವಿಧಾ ಪೀಡಾ | ಅರ್ಜನಂ, ಅರ್ಜತಸ್ಯ ರಕ್ಷಣಂ, ರಕ್ಷಿತಸ್ಯ ಅಮರಣಾಂತಂ ಪರಿಪಾಲನಮಿತಿ ತ್ರಿವಿಧೋಽನುಬಂಧಃ |

೪೮. ಅಪದ್ಧರ್ಮಪರ್ವ - ಶಾಂತಿಪರ್ವ ೨೦/೨೩

‘ನೈತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಪುನರಿತಿ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಏತತ್ ವಿಶಾದೃಶಂ ಪಾಪಂ ಪುನಃ ನ ಕುರ್ಯಾಮಿತಿ ಮನ್ವಾನೋ ದ್ವಿತೀಯಾತ್ ಪಾಪಾತ್ ಪರಿಮುಚ್ಯತೇ | ಧರ್ಮಮೇವ ಚರಿಷ್ಯೇ ಇತಿ ಮನ್ವಾನಸ್ತು ತ್ರತೀಯಾತ್ ಪಾಪಾತ್ ಪರಿಮುಚ್ಯತೇ, ಪುನಃ ಪಾಪಂ ನ ಕರೋತ್ಯೇವ |

೪೯. ಮೋಕ್ಷಧರ್ಮಪರ್ವ - ಶಾಂತಿ ೧೧೩/೪ (ವೃತ್ತಗೀತೆ)

‘ವಿಮುಕ್ತಾಃ ಸಪ್ತದಶಭಿಃ’ ಇತ್ಯತ್ರ ಸಪ್ತದಶಭಿಃ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಸಹ ದ್ವಾದಶೇಂದ್ರಿಯೈಃ ಪಂಚಮಹಾಭೂತೈಶ್ಚಿತಿ ಸಪ್ತದಶಭಿಃ ಪಂಚಭಿಃ ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥೈಃ ಗುಣೈಃ ರೂಪಾದಿಗುಣೈಃ, ಅಷ್ಟಭಿಃ ಧನಮದ, ಕುಲಮದ, ವಿದ್ಯಾಮದ, ಯೌವನಮದ, ಪ್ರಭುತ್ವಮದ, ಪರಿಜನಮದ, ಧರ್ಮವದ, ದಾನಮದ, ಇತ್ಯಷ್ಟಮದ್ಯಃ ವಿಮುಕ್ತಾಃ |

೫೦. ಅಶ್ವಮೇಧಿಕಪರ್ವದ ಅನುಗೀತಾ ಉಪಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳಿಗಿಂತ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಶ್ರೇಷ್ಠತ್ವ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ಲೋಕ.

ಏಕಃ ಸ್ಥಿರಶ್ಚರಾಶ್ಚಾನ್ಯೇ | ಏಕವಚನಮವೈವಾತ್ಮಾ ಇತ್ಯತ್ರ 'ವಾಯೋರೇವ ಬ್ರಹ್ಮಪದವೀಯೋಗ್ಯತ್ವಾತ್ ಏಕ ಏವ ಮಮೈವ ಆತ್ಮಾ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಪಂಚರೂಪಾ ಅಸಿ ಭವಂತಃ ಏಕಃ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣ ಏವ | ಸ ಚ ಮಮೈವಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮೈವ | ಆತಃ ಕಲಹಃ ನ ಕರ್ತವ್ಯಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಕೃಪೆ : ತತ್ತ್ವಸಂಶೋಧನ ಸಂಸತ್, ಉಡುಪಿ, ಪರಿಮಾರುಮಠದ ಮಹಾಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿ.ಸೂ. : ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೮

ಶ್ರೀಸೃಂದಪುರಾಣೇ ಗುರುಸ್ತೋತ್ರಮ್

ಸಮಾಶ್ರಯೇದ್ಗುರುಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಮಹಾವಿಶ್ವಾಸಪೂರ್ವಕಮ್ ನಿಕ್ಷಿಪೇತ್ ಸರ್ವಭಾರಾಂಶ್ಚ ಗುರೋಃ ಶ್ರೀಪಾದಪಂಕಜೇ	೧
ಗುರೋರೇವ ಪರೋ ಧರ್ಮೋ ಗುರುರೇವ ಪರಾ ಗತಿಃ ಗುರುರೇವ ಪರೋ ಬಂಧುಗುರುದೈವಂ ಪರಂ ಸ್ವತಮ್	೨
ಗುರುರೇವ ಮಹಾಪಾಪಂ ಕ್ಷಪಯೇದಾತ್ಮಭಾವತಃ ಗುರುಗುರುಗುರುರಿತಿ ಜಪತೋ ನಾಸ್ತಿ ಪಾತಕಮ್	೩
ತಸ್ಮಾದ್ಗುರುಪ್ರಸಾದಾರ್ಥಂ ಗುರುಮಂತ್ರಂ ಜಪೇತ್ಸದಾ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ ಇತಿ ಗುರುಮಂತ್ರಂ ಜಪೇತ್ ಸದಾ	೪
ಗುರುಸಾತ್ರಾ ಗುರುಸಾತ್ರಾ ಗುರುಸಾತ್ರಾ ನ ಸಂಶಯಃ ಇತಿ ಯಸ್ಯ ಮತಿಸ್ತಸ್ಯ ನಾಸ್ತಿ ನಾರಕದರ್ಶನಮ್	೫
ಆಪಾದಮೌಲಿಪರ್ಯಂತಂ ಗುರೂಣಾಮಾಕೃತಿಂ ಸ್ಮರೇತ್ ತೇನ ವಿಘ್ನಾಃ ಪ್ರಣಶ್ಯಂತಿ ಸಿದ್ಧಂತಿ ಚ ಮನೋರಥಾಃ	೬
ಗುರುಭಕ್ತ್ಯಾ ವಿನಾಶಃ ಸ್ಯಾತ್ ದೋಷಸ್ಯಾಪಿ ಗರೀಯಸಃ ಭವಿಷ್ಯತಿ ನವೇತ್ಯೇವಂ ಸಂದಿಗ್ಧೋ ನಿರಯಂ ಪ್ರಚೇತ್	೭
ಗುರುಪಾದಾಂಬುಜಂ ಧ್ಯಾಯೇದ್ ಗುರೋರ್ನಾಮ ಸದಾ ಜಪೇತ್ ಗುರೋರ್ವಾರ್ತಾಂ ಚ ಕಥಯೇದ್ಗುರೋರನ್ಯಂ ನ ಭಾಷಯೇತ್	೮
ಗುರುಪಾದೌ ಚ ಶಿರಸಾ ಮನಸಾ ವಚಸಾ ತಥಾ ಯಃ ಸ್ಮರೇತ್ ಸತತಂ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಸಂತುಷ್ಟಸ್ತಸ್ಯ ಕೇಶವಃ	೯
ಗುರುಸಂಸ್ಕರಣಂ ಕಾರ್ಯಂ ಸರ್ವದೈವ ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ ಉತ್ತಾನೇ ಭೋಜನೇ ಸ್ನಾನೇ ಗ್ರಂಥಾರಂಭೇ ವಿಶೇಷತಃ	೧೦

ಗುರುಪ್ರಸಾದಾತ್ಸರ್ವೇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಭರ್ವತಿ ನಾಽನ್ಯಥಾ |
 ತಸ್ಮಾದ್ಗುರುಪ್ರಸಾದಾರ್ಥಂ ಯತೇತ ಮತಿಮಾನ್ ನರಃ || ೧೧ ||
 ಗುರುಪ್ರಸಾದೋ ಬಲವಾನ್ ನ ತಸ್ಮಾದ್ಬಲವತ್ತರಃ |
 ಯದ್ಗುರುಃ ಸುಪ್ರಸನ್ನಃ ಸನ್ ದದ್ಯಾತ್ಸನ್ನಾನ್ಯಥಾ ಭವೇತ್ || ೧೨ ||
 ಶುಭಾನ್ ಧ್ಯಾಯಂತಿ ಯೇ ಕಾಮಾನ್ ಗುರುದೇವಪ್ರಸಾದಜಾನ್ |
 ಇತರಾನಾತ್ಮಪಾಪೋತ್ಥಾನ್ ತೇಷಾಂ ವಿದ್ಯಾ ಫಲಿಷ್ಯತಿ || ೧೩ ||
 ಸ್ತೃತ್ವಾ ಗುರುಂ ಪೂರ್ವಗುರುಮಾದಿಮೂಲಗುರೂಂಸ್ತಥಾ |
 ದೇವತಾಂ ವಾಸುದೇವಂ ಚ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಿ ತು ಸಿದ್ಧಿಭಾಕ್ || ೧೪ ||
 ತಸ್ಮಾದ್ಗುರುಂ ಪ್ರಪದ್ಯೇತ ಜಿಜ್ಞಾಸುಃ ಶ್ರೇಯ ಉತ್ತಮಮ್ |
 ತತ್ರ ಭಾಗವತಾನ್ ಧರ್ಮಾಚ್ಛೇದ್ಯವರ್ವಾತ್ಯದೈವತಃ || ೧೫ ||
 ಅಮಾಯಯಾ ಚ ಸೇವಯಾ ತು ತುಷ್ಕೇದಾತ್ಯಾ ಯತೋ ಹರಿಃ |
 ಗುರೋಃ ಸೇವಾ ಗುರೋಃ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಶಿಷ್ಯಕೃತ್ಯಂ ಪರಂ ಸ್ತುತಮ್ || ೧೬ ||
 ದೋಷದೃಷ್ಟಿರನರ್ಥಾಯ ಉಮಾಮಾಹ ಸದಾಶಿವಃ |
 ಅಹೋಭಾಗ್ಯಮಹೋಭಾಗ್ಯಂ ಮಧ್ವಮಾರ್ಗಾನುವರ್ತಿನಾಮ್ || ೧೭ ||
 ದೇವೋ ರಮಾಪತಿಯೇಷಾಂ ಯದ್ಗುರುರ್ಭಾರತೀಪತಿಃ |
 ಅಹೋಭಾಗ್ಯಮಹೋಭಾಗ್ಯಂ ಗುರುಪಾದಾನುವರ್ತಿನಾಮ್ || ೧೮ ||
 ಐಹಿಕಾಮುಷ್ಮಿಕಂ ಸೌಖ್ಯಂ ವರ್ಧತೇ ಯದನುಗ್ರಹಾತ್ |
 ಅಹೋದೌರ್ಭಾಗ್ಯಮತುಲಂ ವಿಮುಖಾನಾಂ ಹರೌ ಗುರೌ || ೧೯ ||
 ಐಹಿಕಂ ಹ್ರಸತೇ ಸೌಖ್ಯಂ ದುಃಖಂ ನಾರಕಮಶ್ನುತೇ |
 ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಗುರುಧರ್ಮಾನ್ ಸಮಾಚರೇತ್ || ೨೦ ||
 ನ ಗುರೋರಧಿಕಂ ಕಿಂಚಿತ್ ಪುರುಷಾರ್ಥಚತುಷ್ಟಯೇ |
 ಸಾಧನಂ ವಿದ್ಯತೇ ದೇವೀ ಗುರೋರಾಜ್ಞಾಂ ನ ಲಂಘಯೇತ್ || ೨೧ ||
 ಪಿತಾ ಮಾತಾ ತಥಾ ಭ್ರಾತಾ ಸರ್ವ ಸಂಸಾರಹೇತವಃ |
 ಗುರುರೇಕಃ ಸದಾ ಸೇವ್ಯೋ ಸಂಸಾರೋದ್ಧಾರಣಕ್ಷಮಃ || ೨೨ ||
 ಗುರುಭಕ್ತಃ ಸದಾ ಸೇವ್ಯೋ ಗುರುಭಕ್ತಸ್ಯ ದರ್ಶನೇ |
 ಮನೋ ಮೇ ದ್ರವತೇ ದೇವಿ ಕದಾ ದ್ರಕ್ಷೀಯೇ ಗುರುಪ್ರಿಯಮ್ || ೨೩ ||

ಸರ್ವಧರ್ಮಾಃ ಕೃತಾಸ್ತೇನ ಸರ್ವತೀರ್ಥಾನಿ ತೇನ ಚ |

ಯಸ್ಯ ಸ್ಯಾದ್ಗುರುವಾಕ್ಯೇಷು ಭಕ್ತಿಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮೋತ್ತಮಾ || ೨೪ ||

ಯದ್ಭಕ್ತಃ ಸುಕೃತಜಂ ಪುಣ್ಯಂ ತತ್ಸರ್ವಂ ಗುರವೇಽರ್ಪಯೇತ್ |

ತೇನ ತತ್ಸಫಲಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮನ್ಯಥಾ ನಿಷ್ಫಲಂ ಫವೇತ್ || ೨೫ ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಸೃಂದಪುರಾಣೇ ಗುರುಸ್ತೋತ್ರಮ್ ||

.....

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೯

ದ್ರೌಪದೀ ಪಂಚಪತಿತ್ವವಿಚಾರ (ಮ.ತಾ.ನಿ.)

ದ್ರೌಪದೀ ಪಂಚಪತಿತ್ವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಮಹಾಭಾರತತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಪೂರ್ವಂ ಹ್ಯುಮಾ ಚ ದೇವ್ಯಸ್ತಾಃ ಕದಾಚಿದ್ ಭರ್ತೃಭಿಯುತಾಃ |

ವಿಲಾಸಂ ದರ್ಶಯಾಮಾಸುಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಪಶ್ಯತೋಽಧಿಕಮ್ ||

ಶಶಾಪ ತಾಸ್ತದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಾನುಷೀಂ ಯೋನಿಮಾಪ್ಸ್ವಥ |

ತತ್ರಾನ್ಯಗಾಶ್ಚಭವತೇತ್ಯೇವಂ ಶಪ್ತಾಃ ಸುರಾಂಗನಾಃ ||

ವಿಚಾರ್ಯ ಭಾರತೀಮೇತ್ಯ ಸರ್ವಮಸ್ಯೈ ನಿವೇದ್ಯ ಚ |

ಸಹಸ್ರವತ್ಸರಂ ಚೈನಾಂ ಶುಶ್ರೂಷಿತ್ವಾ ಬಭಾಷಿರೇ ||

(ಕೃಪೆ: ಅ.ಭಾ.ಮಾ.ಮ.ಮಂಡಲ, ಬೆಂಗಳೂರು ಇವರ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಹಾಭಾರತ-ತಾತರ್ಪನಿರ್ಣಯ ಅ- ೧೮ ರಿಂದ ಉದ್ಭುತ)

ದ್ರೌಪದಿ ಪಾರ್ವತಿಯ ಅಂಶದಿಂದಲೂ ಯುಕ್ತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಬಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಕಲ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತಳೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಹಿಂದೆ ಪಾರ್ವತಿಯೂ ಶಚೀ ಮುಂತಾದ ದೇವಿಯರೂ ಒಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳೊಡನೆ ಬಹಳ ವಿಲಾಸವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಬ್ರಹ್ಮ ಅವರನ್ನು 'ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ ಹೊಂದಿರಿ. ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಪರಪುರುಷ ಸ್ಪರ್ಶವಾಗಲಿ' ಎಂದು ಶಪಿಸಿದ. ಹೀಗೆ ಶಪ್ತರಾದ ದೇವಾಂಗನೆಯರು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಭಾರತೀದೇವಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಸಾವಿರವರ್ಷಕಾಲ ಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿದರು.

ದೇವಿ ನೋ ಮಾನುಷಂ ಪಾಪ್ಯಮನ್ಯಗಾತ್ಮಂ ಚ ಸರ್ವಥಾ |

ತತ್ರಾಪಿ ಮಾರುತಾದನ್ಯಂ ನ ಸ್ತು ಶೇಮ ಕಥಂಚನ ||

ದೇವೀ! ನಮಗೆ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ ಬರಲಿದೆ. ಪರಪುರುಷಸ್ಪರ್ಶವೂ ಅಪರಿಹಾರ್ಯವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಲಿದೆ. ಆಗಲೂ ವಾಯುವಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಲಾರವು.

ಪಂಚದ್ರೌಪದೀ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳು

ಬ್ರಹ್ಮಣೈವ ಚ ಶಪ್ತಾಃ ಸ್ತು ಪೂರ್ವಂ ಚಾನ್ಯತ್ರ ಲೀಲಯಾ |

ಏಕದೇಹತ್ವಮಾಪ್ತ್ಯೈನಂ ಯದಾ ವಂಚಯಿತುಂ ಗತಾಃ ||

ಹಿಂದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಿನೋದದಿಂದ ಒಂದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಜೊತೆಗಿದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ವಂಚಿಸಲು ಹೋದಾಗ ಅವನಿಂದ ಶಪ್ತರಾದೆವು.

ಏಕದೇಹಾ ಮಾನುಷತ್ವಮಾಪ್ನುಥ ತ್ರಿಶ ಉದ್ಧತಾಃ |

ತ್ರಿಶೋ ಮದ್ವಂಚನಾಯೇತಾ ಇತಿ ತೇನೋದಿತಾ ವಯಮ್ ||

ಉದ್ಧತರಾಗಿ ನಾವು ಮೂರು ಬಾರಿ ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಲು ಬಂದಿರಿ. ಆದರಿಂದ ಮೂರು ಬಾರಿ ಒಂದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮ ಪಡೆಯಿರಿ ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮ ನಮಗೆ ಶಾಪ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಅತ್ಸತ್ತ್ವಯೈಕ ದೇಹತ್ವಮಿಚ್ಛಾಮೋ ದೇವಿ ಜನ್ಮಸು |

ಚತುರ್ಷ್ಪದಿ ಯತೋಽಸ್ಮಾಕಂ ಶಾಪದ್ವಯಂ ನಿಮಿತ್ತತಃ ||

ಚತುರ್ಜನ್ಮ ಭವೇದ್ಭ್ರಮೌ ತ್ವಾಂ ನಾನೋ ಮಾರುತಾದ್ ಪ್ರಚೇತ್ |

ನಿಯಮೋಽಯಂ ಹರೇರ್ಯಸ್ಮಾದನಾದಿನಿತ್ಯ ಏವ ಚ ||

ನಮಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಎರಡು ಶಾಪಗಳಿರುವುದರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಜನ್ಮಗಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ನಾಲ್ಕು ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಜೊತೆಗೇ ಒಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಲು ನಾವು ಬಯಸುವೆವು. ಏಕೆಂದರೆ ನನ್ನನ್ನು ವಾಯುವಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಹೊಂದಲಾರ. ಇದು ಹರಿ ಮಾಡಿರುವ ಅನಾದಿನಿತ್ಯವಾದ ನಿಯಮ.

ಅತ್ಸತ್ತ್ವಯೈಕದೇಹಾ ನೋ ನಾನ್ಯ ಆಪ್ನೋತಿ ಮಾರುತಾತ್ |

ಇತಿರೀತೇ ತಥೇತ್ಯುಕ್ತಾಪಾರ್ವತ್ಯಾದಿ ಯುಕ್ತೇವ ಸಾ |

ವಿಪ್ರಕನ್ಯಾಽಭವತ್ ತತ್ರ ಚತಸ್ರಃ ಪಾರ್ವತೀಯುತಾಃ ||

ಏಕದೇಹಸ್ಥಿತ್ವಾಶ್ಚಕುರ್ಗಿರೀಶಾಯ ತಪೋ ಮಹತ್ |

ತದ್ವೇಹಸ್ಯಾಭಾರತೀ ತು ರುದ್ರದೇಹಸ್ಥಿತಂ ಹರಿಮ್ ||

ತೋಷಯಾಮಾಸ ತಪಸಾ ಕರ್ಮೈಕ್ಯಾಥ್ಯಂ ದೃತವ್ರತಾ ||

ಆದರಿಂದ ನನ್ನ ಜೊತೆಗೆ ನಾವು ಏಕದೇಹಿಗಳಾದರೆ ವಾಯು ಹೊರತು ಇನ್ನಾರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊಂದಲಾರ. ಹೀಗೆ ದೇವಿಯು ಹೇಳಿದಾಗ ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭಾರತೀದೇವಿ ಪಾರ್ವತಿ ಮುಂತಾದವರಿಂದ ಯುಕ್ತಳಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಮಗಳಾಗಿ ಜನಿಸಿದಳು. ಆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿ ಮುಂತಾದ ನಾಲ್ವರು ದೇವಿಯರು ಏಕದೇಹಿಗಳಾಗಿ ಶಿವನನ್ನು ಒಲಿಸಲು ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಕರ್ಮೈಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತಿಯೂ ವ್ರತಸಿಂಹಳಾಗಿ ಶಿವನ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಹರಿಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ತಸ್ಯೈವ ರುದ್ರದೇಹಸ್ತೋ ಹರಿಃ ಪ್ರಾದಾದ್ ವರಂ ಪ್ರಭುಃ |

ಅನಂತತೋಷಣಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸ್ವಭರ್ತಾ ಸಹ ಜನ್ಮಸು ||

ಸರ್ವೇಷ್ಟಪೀತಿ ಚಾನ್ಯಾಸಾಂ ದದೌ ಶಂಕರ ಏವ ಚ |

ವರಂ ಸ್ವಪರ್ತ್ಯ ಸಂಯೋಗಂ ಮಾನುಷೇಷ್ಟಪಿ ಜನ್ಮಸು ||

ಭಾರತಿಗೆ ರುದ್ರದೇಹಸ್ಥನಾದ ಹರಿ ವರವನ್ನಿತ್ತು 'ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪತಿಯೊಂದಿಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಒಹಳ ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವಿ' ಎಂದು. ಬೇರೆ ದೇವಿಯರಿಗೆ ಶಿವನ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳ ಸಮಾಗಮದ ವರವನ್ನಿತ್ತು.

ತತ್ಸದ್ವದೇಹಂ ತಾ ವಿಸೃಜ್ಯ ನಲನಂದಿನೀ |

ಬಭೂವುರಿದ್ರಸೇನೇತಿ ದೇಹೈಕ್ಕೇನ ಸುಸಂಗತಾಃ ||

ಬಳಿಕ ಬೇಗನೆ ಆ ದೇವಿಯರು ವಿಪ್ರಕನ್ಯಾಶರೀರವನ್ನು ತೊರೆದು, ಏಕದೇಹಿಗಳಾಗಿಯೇ ನಲಮಹಾರಾಜನ ಕುಮಾರಿಯಾಗಿ ಜನಿಸಿದರು. ಬಳಿಕ ಆ ಶರೀರವನ್ನೂ ತೊರೆದು ಏಕದೇಹರಾಗಿ ಇಂದ್ರಸೇನೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನವರಾಗಿಯೂ ಜನಿಸಿದರು.

ತದಾಽಽಸಿನ್ಮದ್ಗಲೋ ನಾಮ ಮುನಿಸ್ತಪಸಿ ಸಂಸ್ಥಿತಃ |

ಚಕಮೇ ಪುತ್ರಿಕಾಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಶ್ವಕೋತ್ ಸ ಕಥಾಂತರೇ ||

ಆಗ ಮುದ್ದಲನೆಂಬ ಮುನಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನು ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಮೋಹಿಸಿದನೆಂದು ಒಂದು ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ.

ಅಪಾಹಸತ್ ಸೋಽಬ್ಜಯೋನಿಂ ಶಶಾಪೈನಂ ಚತುರ್ಮುಖಃ |

ಭಾರತ್ಯಾಧ್ಯಾಃ ಪಂಚ ದೇವೀರ್ಗಚ್ಛ ಮಾನಿನ್ಯಭೂತಯೇ ||

ಮುದ್ದಲ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅಪಹಾಸಗೈದ. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಅವನಿಗೆ 'ಅಹಂಕಾರಿಯೇ ನೀನು ಭಾರತೀ ಮುಂತಾದ ಐದು ಮಂದಿ ದೇವಿಯರ ಸಂಗ ಮಾಡು. ಅದು ನರಕಾದಿ ಅನರ್ಥಸಾಧನೆ' ಎಂದು ಶಾಪ ನೀಡಿದ್ದ.

ಇತೀರಿತಸ್ತಂ ತಪಸಾ ತೋಷಯಾಮಾಸ ಮುದ್ದಲಃ |

ಶಾಪಾನುಗ್ರಹಮಸ್ಯಾಥ ಚಕ್ರೇ ಕಂಜಸಮುದ್ರಪಃ ||

ಹೀಗೆ ಶಾಪ ಪಡೆದ ಮುದ್ದಲ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಂಡ ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಅವನಿಗೆ ಶಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ.

ನ ತ್ವಂ ಯಾಸ್ಯಸಿ ತಾ ದೇವೀರ್ಮಾರುತಸ್ತ ಚ್ಛರೀರಗಃ |

ಯಾಸ್ಯಸಿ ತ್ವಂ ತದಾ ಮೂರ್ಛಾಂ ಗತೋ ನೈವ ವಿಬುಧ್ಯಸೇ ||

ನೀನು ಆ ದೇವಿಯರ ಸಂಗ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದು ವಾಯು ಇಂದ್ರಸೇನೆಯ ಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ನೀನು ಆಗ ಮೂರ್ಛೆ ಹೊಂದಿರುತ್ತಿ. ನಿನಗೇನೂ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ.

ನ ಚ ಪಾಪಂ ತತ್ರೇ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಚೈನಮಾವಿಶತ್ |

ಮಾರುತೋಽಥೇಂದ್ರಸೇನಾಂ ಚ ಗೃಹೀತ್ವಾಫಾಭವದ್ ಗೃಹೀ ||

ಆದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಶಾಪ ಬರಲಾರದು ಎಂದು ಬ್ರಹ್ಮ ಮುದ್ದಲನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದಾಗ ವಾಯು ಮುದ್ದಲನನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ. ಬಳಿಕ ಇಂದ್ರಸೇನೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಗೃಹಸ್ಥನಾದ.

ರೇಮೇ ಚ ಸ ತಯಾ ಸಾರ್ಥಂ ದೀರ್ಘಕಾಲಂ ಜಗತ್ಪುರುಃ |

ತತೋ ಮುದ್ದಲಮುದ್ಯೋದ್ಯ ಯಯೌ ಚ ಸ್ವಂ ನಿಕೇತನಮ್ ||

ಜಗದೊಡೆಯನಾದ ವಾಯು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಇಂದ್ರಸೇನೆಯೊಡನೆ ವಿಹರಿಸಿ, ಮುದ್ದಲನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ತನ್ನ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದ.

ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪ- ಶಿವರ

ತತೋ ದೇಶಾಂತರಂ ಗತ್ವಾ ತಪಶ್ಚಕ್ರೇ ಸ ಮುದ್ದಲಃ |

ಸೇಂದ್ರಸೇನಾ ವಿಯುಕ್ತಾರ್ಥ ಭರ್ತೃ ಚಕ್ರೇ ಮಹತ್ತಪಃ ||

ಬಳಿಕ ಮುದ್ದಲ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದ. ಇಂದ್ರಸೇನೆ ಪತಿಯಿಂದ ವಿಯುಕ್ತಳಾಗಿ ಮಹಾತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿದಳು.

ತದ್ವೇಹಗಾ ಭಾರತಿಃ ತು ಕೇಶವಂ ಶಂಕರೇ ಸ್ಥಿತಮ್ |

ತೋಷಯಾಮಾಸ ತಪಸಾ ಕರ್ಮೈಕ್ಯಾರ್ಥಂ ಹಿ ಪೂರ್ವವತ್ ||

ಇಂದ್ರಸೇನೆಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾರತಿ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಗತನಾದ ಹರಿಯನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಇದು ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಕರ್ಮೈಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ.

ಉಮಾದ್ಯಾ ರೌದ್ರಮೇವಾತ್ರ ತಪಶ್ಚಕ್ಷುರ್ಯಥಾ ಪುರಾ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇ ಚ ಶಿವೇ ಜಾತೇ ತದ್ವೇಹಸ್ತೇ ಚ ಕೇಶವೇ ||

ಪೃಥಕ್ ಪೃಥಕ್ ಸ್ಪೃಹತ್ವಾಸ್ತೃತಾಃ ಪಂಚಾಪ್ಯೇಕದೇಹಗಾಃ |

ಪ್ರಾರ್ಥಯಾಮಾಸುರ ಭವತ್ ಪಂಚಕೃತ್ವೋ ವಚೋ ಹಿ ತತ್ ||

ಪಾರ್ವತಿ ಮುಂತಾದ ದೇವಿಯರು ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಶಿವನನ್ನು ಕುರಿತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರು. ವಚು ರೂಪದಿಂದ ಶಿವನೂ ಅವನೊಳಗಿನ ಹರಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದಾಗ ಒಂದೇ ಶರೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಐದು ದೇವಿಯರೂ ತಮ್ಮ ಪತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ವರವನ್ನು ಬೇಡಿದರು. ಆದರಿಂದ ವರವನ್ನು ಬೇಡುವ ಮಾತು ಐದು ಬಾರಿ ಕೇಳಿಸಿತು.

ಶಿವದೇಹಸ್ಥಿತೋ ವಿಪ್ಲವಾರ್ಹರತ್ನೈ ತು ದದೌ ಪತಿಮ್ |

ಅನ್ಯಾಸಾಂ ಶಿವ ಏವಾಥ ಪ್ರದದೌ ಚತುರಃ ಪತೀನ್ ||

ಶಿವದೇಹಾಂತರ್ಗತನಾದ ವಿಷ್ಣು ಭಾರತಿಗೆ ಪತಿಪ್ರಾಪ್ತಿ ವರ ನೀಡಿದ. ಬೇರೆ ದೇವಿಯರಿಗೆ ಶಿವನೇ ನಾಲ್ಕು ಪತಿಗಳನ್ನು ವರವಾಗಿ ಇತ್ತ.

ದೇವ್ಯಶ್ವತಸ್ತಸ್ಯ ತದಾ ದತ್ತಮಾತ್ರೇ ವರೇಽಮುನಾ |
 ದೇವಾನಾಮವತಾರಾರ್ಥಂ ಪಂಚದೇವ್ಯಃ ಸೃ ಇತ್ಯರ್ಥ ||
 ನಾಜಾನನ್ನೇಕದೇಹತ್ವಾಚ್ಚಿದ್ರೋಗಾತ್ ಕ್ಷೀರ ನೀರವತ್ |
 ತಾಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ಸ್ವಪತಿಂ ದೇವಿ ನ ಚಿರಾತ್ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸೀತಿ ಚ ||
 ವಿಷ್ಣುಕಂ ಶಂಕರೋಕ್ತಂ ಚ ಚತ್ವಾರಃ ಪತಯಃ ಪೃಥಕ್ |
 ಭವಿಷ್ಯಂತೀತ್ಯರ್ಥೈಕಸ್ಯಾಂ ಮೇನೀರೇ ಪಂಚ ಭರ್ತೃತಾಮ್ ||

ಶಿವನೂ, ವಿಷ್ಣುವೂ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾಗ ದೇವಿಯರು ತಾವು ದೇವತೆಗಳ ಅವತಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಐದು ಮಂದಿ ದೇವಿಯರೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹಾಲು ನೀರುಗಳಂತೆ ಆ ಚೇತನರು ಒಂದಾಗಿ ಬೆರೆತಿದ್ದರು. 'ದೇವಿ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಬೇಗನೇ ಪಡೆಯುವಿ. ಎಂದು ಒಮ್ಮೆ ವಿಷ್ಣು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೂ ನಾಲ್ಕು ಬಾರಿ ಶಿವ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೂ ಕೇಳಿ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಪತಿಗಳು ಬೇರೆ ಸಿಗುವರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಒಬ್ಬಳಿಗೇ ಐದು ಮಂದಿ ಪತಿಗಳೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದರು.

ಪಂಚೇಂದ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ
 ರುರುದುಶ್ಚೈಕದೇಹಸ್ಥಾ ಏಕೈವಾಹಮಿತಿ ಸ್ಥಿತಾಃ |
 ಆಥಾಪ್ಯಗಾನ್ಯಹೇಂದ್ರೋಽತ್ರ ಸೋಽಬ್ರವೀತ್ ತಾಂ ವರಸ್ತ್ರಿಯನ್ ||
 ಕಿಮರ್ಥಂ ರೋದಿಷೀತ್ಯೇವ ಸಾಬ್ರವೀದ್ ವಟುರೂಪಿಣಮ್ |
 ಶಂಕರಂ ದರ್ಶಯಿತ್ವೈವ ಪಂಚಭರ್ತೃತ್ವಮೇಷ ಮೇ ||
 ವರಾರ್ಥಮರ್ಥಿತಃ ಪ್ರಾದಾದಿತಿ ತಂ ಶಿವ ಇತ್ಯರ್ಥ |
 ಅಜಾನನ್ ಶಕ್ರ ಆಹೋಚ್ಛೈಃ ಕಿಮೇತದ್ ಭುವನತ್ರಯೇ ||
 ಮತ್ತಾಲ್ಪಿತೇ ಯೋಷಿತಂ ತವಂ ವೃಥಾ ಶಪಸಿ ದುರ್ಮತೇ ||

ಒಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ದೇವಿಯರು 'ನಾನೊಬ್ಬಳೇ' ಎಂದು ತಿಳಿದು ಆತ್ತರು. ಆಗ ದೇವೇಂದ್ರ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ. 'ಏಕೆ ಆಳುವೆ?' ಎಂದು ಆ ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೇಳಿದ. ಅವಳು ವಟುರೂಪಿ ಶಿವನನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಹೇಳಿದಳು. 'ಪತಿಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾನು ಬೇಡಿದಾಗ ಇವನು ನನಗೆ ಐದು ಮಂದಿ ಪತಿಗಳಾಗುವುರೆಂದು ವರ ನೀಡಿದ' ಆ ವಟುವನ್ನು ಶಿವನೆಂದರಿಯದೆ ಎದ್ದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನುಡಿದ. 'ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯವನೇ! ಇದೇನು. ನಾನು ಈ ಮೂರುಲೋಕವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣನ್ನು ವಿನಾಕಾರಣ ಶಪಿಸುತ್ತಿರುವೆ?

ಇತೀರಿತೇ ಶಿವಃ ಪ್ರಾಹ ಪತ ಮಾನುಷಮಾಪ್ನುಹಿ |

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದಾಗ ಶಿವನಿಂದ 'ನೀನು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಚ್ಯುತನಾಗು. ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟು'

ಅಸ್ಥಾಶ್ಚ ಭರ್ತಾ ಭವಸಿ ತ್ವಾಮೇವೈವಾ ವರಿಷ್ಠತಿ |

ಪಶ್ಯಾತ್ರ ಮದವಜ್ಞಾನ್ಘಾತ್ ಪತಿತಾಂಸ್ತಾದ್ವಶಾನ್ ಸುರಾನ್ |

ಗಿರೀರಧಸ್ತಾದ್ಯೈವೇತ್ಯುಕ್ತೋಽಸೌ ಪಾಕಶಾಸನಃ ||

ಉದ್ಭುರ್ಹ ಗಿರಿಂ ತಂ ತು ದದರ್ಶಾತ್ರ ಚ ತಾನ್ ಸುರಾನ್ ||

ಇವಳಿಗೆ ನೀನು ಪತಿಯಾಗುವೆ. ನಿನ್ನನ್ನೇ ಇವಳು ವರಿಸುವಳು. ನನ್ನನ್ನು ಅಪಮಾನಿಸಿದ ಕಾರಣ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಪತಿತರಾಗಿರುವ ನಿನ್ನಂತಹ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಇದೇ ಪರ್ವತದ ಕೆಳಗೆ ನೋಡು' ಹೀಗೆ ಶಿವ ಹೇಳಿದಾಗ ಇಂದ್ರ ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೆತ್ತಿದ. ಅಲ್ಲಿ ಆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡ.

ಪೂರ್ವೇಂದ್ರಾನ್ ಮಾರುತವೃಷನಾಸತ್ಯಾಂಶ್ಚತುರಃ ಸ್ಥಿತಾನ್ |

ಮಾನುಷೇಷ್ವನತಾರಾಯ ಮಂತ್ರಂ ರಹಸಿ ಕುರ್ವತಃ ||

ಹಿಂದಿನ ಮನ್ವಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರ ಪದವಿಯನ್ನಾಳಿದ್ದ ವಾಯು, ಯಮ ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಎಂದು ನಾಲ್ವರು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಲು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

ತತೋ ವರೇಣ್ಯಂ ವರದಂ ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಸ ವಾಸವಃ |

ತತ್ಪ್ರಸಾದಾನ್ನರಾಂಶೇನ ಯುಕ್ತೋ ಭೂಮಾವಜಾಯತ ||

ಬಳಿಕ ದೇವೇಂದ್ರ ವರದಾಯಕನಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಹರಿಯನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಲಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನರಾಂಶಯುಕ್ತನಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ.

ಶಿವನಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಶಾಪ

ಮದವಜ್ಞಾನ್ವಿಮಿತ್ತೇನ ಪತಿತಾ ಇತಿ ತಾನ್ ಸುರಾನ್ |

ಮಾರುತಾದೀನ್ ಮೃಷಾಽವಾದೀರಿತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಶಿವಂ ತದಾ ||

ಶಶಾಪ ಮಾನುಷೇಷು ತ್ವಂ ಕ್ಷಿಪ್ರಂ ಜಾತಃ ಪರಾಭವಮ್ |

ಶಕ್ಯಾನ್ನರತನೋರ್ಯಾಸಿ ಯಸ್ಯೈ ತ್ವಂ ತು ಮೃಷಾಽವದಃ ||

'ತನ್ನನ್ನು ಅಪಮಾನಿಸಿದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಆ ವಾಯು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಚ್ಯುತರಾಗಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದ ಎಂದು ಕೋಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಶಿವನನ್ನು ಶಪಿಸಿದ. 'ನೀನು ಕೂಡಲೇ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಪರಾಭವ ಹೊಂದುವಿ. ನೀನು ಅವನ ಮುಂದೆ ಸುಳ್ಳಾಡಿರುವಿ.

ಮಚ್ಚಪ್ರಾಣಾಂ ಚ ದೇವೀನಾಮವಿಚಾರ್ಯ ಮಯಾ ಯತಃ |
 ಪತಿಯೋಗವರಂ ಪ್ರಾದಾ ನಾವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ತತಃ ಪ್ರಿಯಾಮ್ ||
 ಮಾನುಷೇಷು ತತಃ ಪಶ್ಯಾದ್ ಭಾರತೀದೇಹನಿರ್ಗತಾಮ್ |
 ಸ್ವಲೋಕೇ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ಸ್ವಾರ್ಥೇ ವರೋಽಯಂ ತೇ ಮೃಷಾ ಭವೇತ್ ||

ನನ್ನಿಂದ ಶಪ್ತರಾದ ದೇವಿಯರಿಗೆ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಪತಿಪ್ರಾಪ್ತಿವರ
 ನೀಡಿದಿವಿ. ಅದರಿಂದ ನೀನು ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಸತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರ. ಅವಳು
 ಭಾರತೀದೇಹದಿಂದ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಿನ್ನ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಹೊಂದುವಿ. ನೀನು
 ದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವರ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏಫಲವಾಗುವುದು.

ಏಷಾ ಸಾ ದ್ರೌಪದೀ ನಾಮ ಪಂಚದೇವೀತನುರ್ಭವೇತ್ |
 ಮೃಷಾ ವಾಗ್ ಯೇಷು ತೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮಾರುತಾದ್ಯಾಸ್ತು ತೇಽಖಿಲಾಃ ||
 ತಾಸಾಂ ಪತಿತ್ವಮಾಪ್ಸ್ಯಂತಿ ಭಾರತ್ಯೈವ ತು ಪಾರ್ವತೀ |
 ಸಂಯುಕ್ತಾ ವ್ಯವಹಾರೇಷು ಪ್ರವರ್ತೇತ ನ ಚಾನ್ಯಥಾ ||

ಐದು ಮಂದಿ ದೇವಿಯರ ಅವತಾರ ಭೂತಳಾದ ಈ ಇಂದ್ರಸೇನೆ ದ್ರೌಪದಿ ಎನಿಸಿ
 ಜನಿಸುವಳು. ನೀನು ಯಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳಾಡಿದೆಯೋ, ಆ ದೇವತೆಗಳು ವಾಯು
 ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ದೇವಿಯರ ಪತಿಗಳಾಗುವರು. ಪಾರ್ವತೀ, ಭಾರತಿಯೊಡನೆ
 ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವಳು. ತನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ
 ಭಂಗ ತರುವ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ.

ಏತೇ ಹಿ ಮಾರುತಾದ್ಯಾಸ್ತೇ ದೇವಕಾರ್ಯಾರ್ಥ ಗೌರವಾತ್ |
 ಚಾತಾ ಇತಿ ಶ್ರುತಿಸ್ತಸ್ಯ ನಾವಚ್ಛಾತೇಽತ್ರಕಾರಣಮ್ ||

ಈ ವಾಯು ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ದೇವಕಾರ್ಯ ರೂಪವಾದ ಫಲದಲ್ಲಿ
 ಗೌರವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾನವರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದರೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಇದೆ. ಅವರು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ
 ನಿನ್ನನ್ನು ಅಪಮಾನಿಸಿದುದು ಕಾರಣವಲ್ಲ.

- ಕೃಪೆ (ಅಖಿಲಭಾರತಮಾಧ್ವಮಹಾಮಂಡಲದ
 ಮ.ತಾ.ನಿ. ಅನುವಾದ)

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೧೦

ಕಥಾ-ಆಖ್ಯಾನ-ಉಪಾಖ್ಯಾನ-ನಿಷ್ಪತ್ತಿ

ಕನ್ನಡದ ಕಥೆ(ತೆ) ಶಬ್ದವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕಥಾ ಶಬ್ದದ ತದ್ವವವಾಗಿದೆ. ಕಥಾ ಶಬ್ದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ ಹೀಗಿದೆ.

ಕಥ ವಾಕ್ಯ ಪ್ರಬಂಧೇ (ಚುರಾದಿ ೧೦ ಉಭಯವದ ಸ) ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಅಜ್ (೩-೩-೧೦೫) ಪ್ರತ್ಯಯದ ಜೋಡಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಕಥಾಶಬ್ದ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥ (೧) ಹೇಳುವುದು, ನಿರೂಪಿಸುವುದು; ೨. ಪರಸ್ಪರ ಮಾತನಾಡುವುದು, ಸಂಭಾಷಣೆ; ೩. ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾಂಸರು ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿ ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯ ಅಥವಾ ವಿಷಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧವಾದ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ನಾವು ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನೋಡಬಹುದು.

ಕಥಾ ಎನ್ನುವುದು ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಾದ, ಜಲ್ಪ ವಿತಂಡಾ ಎಂದು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅಲ್ಲದೆ ಆಖ್ಯಾನ, ಉಪಾಖ್ಯಾನ, ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇವು 'ಖ್ಯಾ ಪ್ರಕಥನೇ' ಹೇಳು, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡಿಸು (ಅದಾದಿ-೨ ಪ.ಸ.) ಎಂಬ ಧಾತುವಿಗೆ ಅನು, ಆ, ಉಪ ಎಂಬ ಉಪಸರ್ಗಗಳ ಜೋಡಣೆಯಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲೂ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತವೆ.

೧. ಅನು+ಆ+ಖ್ಯಾ - ಣಿಜಂತದಲ್ಲಿ ಅನ್ವಾಖ್ಯಾನ ಶಬ್ದವಾಗಿ 'ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳುವುದು' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

೨. ಆ+ಖ್ಯಾ - ಣಿಜಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಆಖ್ಯಾನ ಶಬ್ದವಾಗಿ 'ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವುದು, ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದು' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಕಥ ಮತ್ತು ಖ್ಯಾ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಇರುವಂತೆಯೇ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಎಂದರೆ ಕಥಾಶಬ್ದವು ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಘಟನೆಯಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಕೃತಿ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಹೀಗೆಯೇ 'ಇತಿಹಾಸ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಪುರಾತನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಗ್ರಂಥ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ತಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ವೇದಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಶಬ್ದವು ಪಂಚಮವೇದವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಭಾರತ, ಮೂಲರಾಮಾಯಣ, ಪಂಚರಾತ್ರ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಇದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಹೇಳಿದ ಅರ್ಥವೂ ಆಗಿದೆ.

ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣ: ಪಂಚಮೋ ವೇದಾನಾಂ ವೇದ: | - ಉಪನಿಷತ್ತು

ಇತಿಹಾಸ ಶಬ್ದವು 'ಇತಿ' 'ಹ' ಎಂಬ ಎರಡು ಅವ್ಯಯಗಳ ಮುಂದೆ 'ಆಸ' ಎಂಬ ಧಾತು ಪ್ರತಿರೂಪಕ ಅವ್ಯಯವೂ ಸೇರಿ ನಿಷ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ, 'ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಕಥೆ' ಎಂಬ ಅರ್ಥ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಕಡೆ ನೋಡಬಹುದು.

ಅತ್ರಾಪ್ಯು ದಾಹರಂತೀಮಮಿತಿಹಾಸಂ ಪುರಾತನಮ್ ಎಂದು.

ಹೀಗೆ ಆಖ್ಯಾನ, ಉಪಾಖ್ಯಾನ, ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ, ಇತಿಹಾಸ, ಕಥಾ ಶಬ್ದಗಳೆಲ್ಲ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಥೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅನಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಇವು ಆಯಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇದ್ದು ಹಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿರಲೂ ಸಾಕು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಗದ್ಯ, ಪದ್ಯ, ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಉಪಾಖ್ಯಾನ, ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳಿವೆ.

ಉದಾ :

೧. ತಲವಕಾರೋಪನಿಷತ್ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಉಪನಿಷತ್‌ನಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಯಕ್ಷ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳ ಸಂವಾದವನ್ನು 'ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ' ಎಂದು ಕರೆದಿರುವ 'ಬ್ರಹ್ಮಸಾರ' ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇತ್ಯತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾಂ ವಚ್ಚಿ ಶ್ವೇತು ತಾಂ ತ್ವಂ ಮಹೇಶ್ವರ |

ಸ್ತಿತ್ವಾ ದೇವೇಷು ತದ್ಭಕ್ತ್ಯ ವ್ಯಜಯತ್ ದೈತ್ಯದಾನವಾನ್ ||

೨. ಭಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್‌ನಲ್ಲಿ

ಅ. 'ಜಾನಶ್ರುತಿ ಉಪಾಖ್ಯಾನ' (ಅಧ್ಯಾಯ ೪; ಖಂಡ ೧-೩)

ಆ. 'ಜಾಬಾಲಿ ಸತ್ಯಕಾಮನ ಉಪಾಖ್ಯಾನ' (ಖಂಡ ೪-೯)

ಇ. 'ಉಪಕೋಸಲನ ಉಪಾಖ್ಯಾನ' (ಖಂಡ ೧೦-೧೪)

೩. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಂತೂ ೨೦೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳಿವೆ. ಇವು ಆದಿಪರ್ವ, ವನಪರ್ವ, ಶಾಂತಿಪರ್ವ, ಅನುಶಾಸನಪರ್ವ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸರಿಸಿವೆ.

೪. ಪದ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲೂ ಚೈತ್ರಾದಿ ಮಾಸ ಮಾಹಾತ್ಮೆಗಳಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಕಥೆ, ಆಖ್ಯಾನ, ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಹೇರಳವಾಗಿ ನೋಡಬಹುದು.

- ಕೃಪೆ: ಭಂಡಾರಕೆರೆ ಮಠದ ಪ್ರಕಾಶನ ಭಗವತ್ಕಥಾತರಂಗದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ-೧೧

ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು

ಕನ್ನಡದ ಆಸ್ತಿ ಡಾ. ಮಾಸ್ತಿ ವೇಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಮಾಜದ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ನಂತರದ ಕನ್ನಡದ ಗೌರಮ್ಮ, ಕುವೆಂಪು, ಚದುರಂಗ, ಅನಕೃ, ತರಾಸು, ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ, ಪ್ರೇಮಾಭಟ್ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಲೇಖಕರು ಈ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ರಚನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿರುವುದು ನಿಜಕ್ಕೂ ಶ್ಲಾಖನೀಯವಾಗಿದೆ. ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಪರಂಪರೆಯು ಈಗೀಗಂತೂ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕನ್ನಡ ವಾಚ್ಯ ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದು ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಳೆದು ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆಯ ಸೇವೆಯು ಚಿರಂತನವಾಗಿ ಸಿಗಲೆಂದು ಆಶಿಸೋಣ.

ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಪರಂಪರೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಅಂಗ್ಲಭಾಷೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಓ ಹೆನ್ರಿ, ವಿಲಿಯಮ್ ಬಾಯ್ಡ್ ಮೊದಲಾದವರು ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಈ ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟುಹಾಕಿದರು. ಹೀಗೆ ೧೯ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಆಂದೋಲನ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು ಅದು ಈಗ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ತುಂಬಾ ಪ್ರಬುದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಸಣ್ಣಕಥೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನೋಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆಯುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ೨೦೧೩ರಲ್ಲಿ (೧೧.೧೦.೨೦೧೩ರಂದು) 'Alice Munro' ಎಂಬ ಕೆನಡಾ ದೇಶದ ಮಹಿಳೆಗೆ ನೋಬೆಲ್ ಬಹುಮಾನವು 'Master of the Contemporary Short Story' ಎಂಬ ಕೃತಿಗೆ 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಪ್ರಕಾರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದೆ.

|| ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||

ಭಗವಾನ್ ವಾಸುದೇವಶ್ಚ ಕೀರ್ತ್ಯತೇಽತ್ರ ಸನಾತನಃ |
ಇತಿಹಾಸಪುರಾಣಾಭ್ಯಾಂ ವೇದಂ ಸಮುಪಬೃಂಹಯೇತ್ |
ಆದಿ ಪರ್ವ ೮.1

ಚರಿತಂ ವೈಷ್ಣವಾನಾಂ ತು ವಿಷ್ಣೋದ್ರೇಕಾಯ ಕಥ್ಯತೇ | -
ನಿರ್ಣಯಃ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಸದೃಷ್ಟಾಂತೋ ಹಿ ಭಾರತೇ |
ಭವಿಷ್ಯತರ್ವಪುರಾಣ- ಮ.ಕಾ.ನಿ.(2/129)

